Yesu Kiristito Wu-Zɔŋŋɔɔ (Ghana) (SIL)

Tumulung Sisaala New Testament

© 2014 GILLBT, Ghana
Institute of Linguistics,
Literacy and Bible
Translation

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Language:
Country:
Publisher:
Copyright: © 2014 GILLBT, Ghana Institute of Linguistics, Literacy and Bible Translation
Last Updated: 2023-10-20
ID: edb9fe50-b362-4198-a786-36c657b3ce15
ISO: sil
ISBN:

MATIU 4
MAAK 34
LUUK 52
JƆƆŊ 84
YESU NAŊZƆƆBA TIŊTIŊŊAA 105
ROM TIŊŊAA 133
1 KƆRIŊTI NIAA 147
2 KƆRIŊTI NIAA 160
GALIISIA NIAA 169
ƐFƐSIS NIAA 174
FILIPA NIAA 179
KƆLƆSI NIAA 183
1 TƐSALONAAKA NIAA 186
2 TƐSALONAAKA NIAA 189
1 TIMOTI 191
2 TIMOTI 195
TAATIS 198
FALIIMƆŊ 200
HIIBURU TIŊŊAA 201
JEEMS 212
1 PIITA 216
2 PIITA 220
1 JƆƆŊ 223
2 JƆƆŊ 227
3 JƆƆŊ 228
JUUD 229
WIALIŊ WIA SI JOŊO DAGƐ JƆƆŊ 231

MATIU

WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

Yesu doho niaa
Luuk 3.23-28

1 Yesu doho niaa nɛ ŋla. U naabalimaba nɛ fa ŋaa
Abiraham ari Devit.
2 Abiraham nɛ fa lul Aizik. Aizik ma sii lul Jekɔb. Jekɔb
ma sii lul Juda ari u naaŋbiiriŋ. 3 Juda ma sii lul Pɛrɛs
ari Zɛra. (Ba naaŋ yiriŋ nɛ fa Tama.) Pɛrɛs ma bira sii lul
Hɛzurɔŋ. Hɛzurɔŋ ma sii lul Ram. 4 Ram ma sii lul Ami-
inadab. Amiinadab ma sii lul Naasuŋ. Naasuŋ ma sii lul
Salimɔŋ. 5 Salimɔŋ ma sii lul Buas. (Buas naaŋ yiriŋ nɛ
fa Rehab.) Buas ma sii lul Obɛd. (Obɛd ma naaŋ yiriŋ
nɛ fa Rut.) Obɛd ma sii lul Jɛsi. 6 Jɛsi ma bira sii lul
kuoro Devit. Devit ma fa lul Solomɔŋ (Solomɔŋ ma
naaŋ fa ŋaa Uraya haala nɛ. Uraya suu aŋ ka Devit
joŋo jaa.) 7 Solomɔŋ ma sii lul Rihabam, Rihabam ma
sii lul Abaaja, Abaaja ma sii lul Asa. 8 Asa ma sii lul Ji-
hosafat, Jihosafat ma sii lul Jɔram, Jɔram ma sii lul Uza-
ya. 9 Uzaya ma sii lul Jotam, Jotam ma sii lul Ehas, Ehas
ma sii lul Hizikaya. 10 Hizikaya ma sii lul Manaasi, Man-
aasi ma sii lul Emɔŋ, Emɔŋ ma sii lul Jusaya. 11 Jusaya
ma sii lul Jekonaya ari u naaŋbiiriŋ. Bua-la lɛ nɛ ba kɛŋ
Iziral tiŋŋaa mu Babilɔŋ.
12 Ba fa si kɛŋ Iziral tiŋŋaa kaa mu Babilɔŋ ŋii, u ŋii
hariŋ lɛ nɛ Jekonaya lul Sialitɛl, Sialitɛl ma sii lul
Zerubabil. 13 Zerubabil ma sii lul Abayat, Abayat ma sii
lul Ɛlayakim, Ɛlayakim ma sii lul Azɔ. 14 Azɔ ma sii lul
Zadɔk, Zadɔk ma sii lul Akim, Akim ma sii lul Ɛlayat.
15 Ɛlayat ma sii lul Eliyeza, Eliyeza ma sii lul Mataŋ,
Mataŋ ma bira sii lul Jekɔb. 16 Jekɔb ma sii lul Josɛf,
Josɛf nɛ saa jaa Mɛɛri. U nɛ lul Yesu, nii-la ba síí yirɛ
Kirisito.
17 A suomi Abiraham si hɛ u miisiŋ lɛ a kaa kukɔ Devit
si hɛ u miisiŋ lɛ, ba di u nihiliɛrɛba kala fa ŋaa fii ari
banɛsɛ nɛ. Devit si hɛ u miisiŋ lɛ a kaa kukɔ bua-la lɛ ba
fa si kɛsɛ Iziral tiŋŋaa kaa mu Babilɔŋ, Devit nihiliɛrɛba
kala ma fa ŋaa fii ari banɛsɛ nɛ, a bira chiŋ bua-la lɛ ba
si kɛsɛ Iziral tiŋŋaa kaa mu Babilɔŋ a kaa kukɔ bua-la lɛ
ba si lul Kirisito, nialiŋ ba si kɛsɛ kaa mu Babilɔŋ ni-
hiliɛrɛba ma fa ŋaa fii ari banɛsɛ nɛ.

Yesu lulluŋ bua lɛ
Luuk 2.1-7

18 Ŋla nɛ ba ŋaa a lul Yesu Kirisito. Josɛf nɛ fa sugɛ u
naaŋ Mɛɛri duu jaa. Ka di ba-na jaa dɔŋɔ, Mɛɛri na duu
kɛŋ luoruŋ nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛ pu. 19 Josɛf fa ŋaa
ni-pula nɛ. U fa bi chɛ duu hiisɛ Mɛɛri niaa tuɔŋ. Ŋii nɛ
u kɛŋ u tuɔŋ lɛ duu viau. 20 U fa síí biinɛ ŋii, Wia tiŋ-
daara dɔŋɔ kɔ u teeŋ ari duosoo tuɔŋ a bula pu a bul,
“Josɛf, Devit doho nuu, sí leŋe di fawulluŋ kɛniŋ ŋ síí
chɛ di ŋ jaa Mɛɛri, bɛɛ wiaa luoru-la u si kɛnɛ ŋaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛ pu. 21 U jaŋ lul baal, ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ
Yesu, bɛɛ wiaa u nɛ jaŋ laa u niaa haachɛba ta.” 22 Wiiŋ
deeŋ kala ŋaa di wialiŋ la Tiina Wia fa si bula ku ŋaa
wutitii. U fa to u nialiŋ síí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ a bul ŋii. 23 Wialiŋ u fa si bula nɛ ŋla:
“Ha-tolo kubala ha si bi baal jiŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ a lul
bie.
Ba jaŋ hɛ u yiriŋ Imanuɛl.”
(U yiri-la bubuɔŋ nɛ Wia hɛ la teeŋ.) 24 Josɛf si sii doŋ lɛ,
u ŋaa ŋii Wia tiŋdaari-la si bula pu a jaa Mɛɛri. 25 U si
jaau ŋii, ba duu bi dɔŋɔ jiŋ, ka u lul u ha-toli-bie. Ŋii nɛ
Josɛf hɛ u yiriŋ Yesu.

Wu-jinnaa mu na Yesu

2 1-2 Ba lul Yesu Bɛtilɛhɛm lɛ nɛ. Ta-bie-la fa hɛ Judiya
tiŋteeŋ lɛ nɛ. Bua deeŋ lɛ baal kubala baa yirɛ
Hɛrɔd nɛ fa ŋaa tiŋtee-la kuoro. Ba si lul Yesu, wu-jin-
naa lii taŋ-bubuɔŋ a kɔ Jerusalɛm a piɛsɛ, “Ju̱u tiŋŋaa
kuoru-la ba si lula hɛ nii nɛ? La na u chɛŋwuluŋ taŋ-
bubuɔŋ nɛ a kɔ di la chuɔlu.” 3 Kuoro Hɛrɔd fa si nii wiiŋ
deeŋ, fawulluŋ kɛŋ ba di Jerusalɛm niaa kala kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ. 4 Ŋii nɛ u yirɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Wia teniŋ kerichiba-la ba ku hilimi. U piɛsɛba a
bul, “Nii nɛ ba jaŋ lul Kirisito, nii-la Wia si liisa?” 5 Ŋii nɛ
ba bula pu a bul, “Ba jaŋ lulu Bɛtilɛhɛm, Judiya tiŋteeŋ
lɛ. Ŋla nɛ nialiŋ síí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
ŋmuŋsɛ: 6 Wia si,
‘Bɛtilɛhɛm ŋaa ta-bie nɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ.
Ama Judiya tiŋteeŋ kala lɛ, Bɛtilɛhɛm niaa nɛ ŋaa ni-
balaa,
bɛɛ wiaa ba tuɔŋ nɛ Iziral kuoro jaŋ lii,

nii-la si jaŋ beŋ mi niaa, Iziral tiŋŋaa.’ ”
7 Ŋii nɛ Hɛrɔd luɔra yirɛ wu-jinna-la si lii taŋ-bubuɔŋ a
kaa mu faa a piɛsɛba di ba dagu bua-la titia lɛ
chɛŋwul-la si lia. Ba daga pu. 8 Ŋii nɛ Hɛrɔd taba di ba
mu Bɛtilɛhɛm, aŋ bula piba a bul, “Má mu chɛ bile ari
siifiɛsiŋ. ‘Di ma nɛ nau, má leŋ di mi ma jiŋ ŋii niiŋ lɛ, a
ma mu chuɔlu.” 9 Ba si nii ŋii, ba lii joŋ woŋbiiŋ aa mu.
Chɛŋwul-la ba fa si na taŋ-bubuɔŋ bira laa ba sipaaŋ.
10 Ba bira si na chɛŋwul-la, ba tuɔŋ kala tɔrɛ, ba jujuɔsɛ.
11 Ba si mu yi lee-la bii-mulo-la si hɛ, chɛŋwul-la chiŋ
dia-la nyuŋ. Ba mu juu dia-la a na bii-mulo-la ari Mɛɛri,
u naaŋ. Ba tuu kpirimi u sipaaŋ a chuɔlu. Ŋii nɛ ba puri
ba chugusuŋ a liisɛ kiaa pu: Sɛlimɛ, tii-keli-zɔŋ baa yirɛ
firaŋkiŋsɛŋs ari tii-keli-zɔŋ dɔŋɔ baa yirɛ mɛɛ. 12 Ŋii nɛ
titaŋiŋ Wia bula piba duosoo tuɔŋ ari ba sí miira mu
Hɛrɔd teeŋ. Ŋii nɛ ba sii a to woŋbii-wogo a miira mu
ba jaŋ.

Josɛf ari Mɛɛri fá mu Ijipiti tiŋteeŋ

13-14 Ba si miira joŋ ba woŋbiiŋ a viiri, Josɛf piŋ doŋ a
duosi a na Wia tiŋdaara di u kɔ u teeŋ a bula pu, “Sii a
joŋ bii-mulo-la ari u naaŋ a fá mu Ijipiti tiŋteeŋ a hɛ
dimɛ see di mi bira bula piŋ di ŋ lii dimɛ, bɛɛ wiaa
Hɛrɔd chɛ di u kpu bii-mulo-la nɛ.” Ŋii nɛ u sii a joŋ bii-
mulo-la ari u naaŋ a mu Ijipiti tiŋteeŋ titaŋiŋ. U hɛ
dimɛ nɛ deeŋ deeŋ Hɛrɔd ku suu. 15 Wiiŋ deeŋ ŋaa di
wii-la Wia fa si to nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ku ŋaa wutitii. U fa bula ari u jaŋ yirɛ u bie
duu lii Ijipiti tiŋteeŋ kɔ.

Ba kpu haŋbolibiisi-la Bɛtilɛhɛm lɛ

16 Hɛrɔd si na ari wu-jinna-la nyisu nɛ, u faasa na
baaniŋ. Wu-jinna-la fa si dagu bua-la lɛ ba si lul Yesu, u
jiŋ ŋii. Ŋii nɛ u ta u laali-yuoroo di ba mu Bɛtilɛhɛm ta-
biisi-la kala si gollu chu a kpu haŋbolibiisi-la kala si ha
bi jisiŋ balia kiele. 17 A tiŋ ŋla wiaa wii-la Jɛrimaya fa si
bula ku ŋaa wutitii nɛ. U fa ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ. 18 Wialiŋ u fa si bula nɛ ŋla:
U si,
“Niaa níi yel Rama lɛ,
niaa faasa yel nɛ.
Haal kubala ba síi yirɛ Rechil yel u
haŋbiisiŋ wiaa nɛ.
U yele, u bi tɔrɔ,
bɛɛ wiaa ba kala suba nɛ.”

Josɛf ari Mɛɛri mu Nazarɛt

19-21 Ŋii nɛ Hɛrɔd ku suu. U si suba ŋii, Josɛf bira du-
oso a na Wia tiŋdaara di u kɔ u teeŋ a bula pu, “Sii a
kɛŋ bii-mulo-la ari u naaŋ a miira mu Iziral tiŋteeŋ.
Nialaa fa síi chɛ di ba kpu bii-mulo-la, ba suba nɛ.” Ŋii
nɛ u kɛŋ bile ari u naaŋ a kaa mu Iziral tiŋteeŋ a hɛ
dimɛ. 22 Ama Josɛf si nia ari Hɛrɔd suba, ka u bie Ak-
iliyas dii kuoruŋ Judiya tiŋteeŋ lɛ, fawulluŋ fa kɛnu ari
u si jaŋ hɔŋ dimɛ. Ŋii nɛ Wia bira bula pu duosoo tuɔŋ
duu mu hɔŋ Galilii tiŋteeŋ lɛ. 23 U si mu Galilii tiŋteeŋ, u
mu hɔŋ taŋ kubala lɛ baa yirɛ Nazarɛt. U ŋaa ŋii di
wialiŋ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋaa
wutitii nɛ. Ba fa bula a bul,
“Ba jaŋ kɛnu yirɛ Nazarɛt tiina.”

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa

Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18; Jɔɔŋ 1.19-28

3 Bua-la lɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la sii kɔ Judiya tiŋteeŋ a
juu giri-bine tuɔŋ a suomo bubul Wia wiaa pipi ni-
aa. 2 U bula piba a bul, “Má birima lii ma haachɛba lɛ,
bɛɛ wiaa Wia kuorii-la kpaga nɛ!” 3 Nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ ma fa bul Jɔɔŋ wiaa nɛ. U
yiriŋ nɛ fa Azaaya. U fa si,
“Nuu nɛ chiŋ giri-bine tuɔŋ aa heele bul,
‘Má kɔ a wasɛ woŋbiiŋ bil di la Tiina kɔ a tuto.
Má ŋaa ŋii duu nɛ kɔ, u di-vɛniŋ jaŋ piŋ woruŋ.’ ”
4 Jɔɔŋ gɛnniŋ fa ŋaa buŋtaŋŋa punaa nɛ ba kaa sua, a
kɛŋ teŋbiiŋ vɔɔ u tiŋa, u kudiilee ma nɛ fa nyaŋgirikɛba
ari tuuŋ. 5 Niaa lii Jerusalɛm ari Judiya tiŋteeŋ kala ari
tasi-la kala si golli Jɔɔdaŋ fuo-la a kɔ u teeŋ. 6 Ba dagɛ
ba haachɛba aŋ tuu Jɔɔdaŋ fuo-la, u foba Wii-chuɔlɛ li-
iŋ.
7 Jɔɔŋ na Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa di ba yuga a
kukɔ u teeŋ duu foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. U si naba, u bula
piba a bul, “Ma niaa deeŋba wu-ŋaalaa nagɛ diŋŋaa
nɛ. Ma biina ma jaŋ wuo fá lɛl chɛɛ-la Wia si jaŋ dii
nuu-kala sariyaa? 8 Máa ŋaa wialiŋ si jaŋ dagɛ ari ma
birima lii ma haachɛba lɛ nɛ 9 aŋ sí biina a bul Abira-
ham si ŋaa ma naabalima ŋii, Wia bi jaŋ dɔgisɛma. Mi
jaŋ bula pima ari Wia paala jaŋ wuo ŋaa di tabiaa
deeŋba ma si na birimɛ Abiraham doho niaa. 10 Na ba
kɛŋ saaŋ jee nɛ a ŋaa siri di ba keri tiisiŋ lo. Tia-la kala
si bi nɛŋ-zɔŋŋɔɔ ka nɛŋ, ba jaŋ kere lo a hɛ nyiniŋ.
11 Mi-na foma Wii-chuɔlɛ liiŋ a dagɛ ari ma birima lii
ma haachɛba lɛ nɛ, ama nii-la si jaŋ to mi hariŋ kɔ, u nɛ
jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la a hɛ ma dɔŋsuŋ lɛ aŋ joŋ nyiniŋ
hɛ dɔŋsuŋ ma lɛ. U nɛ yuga kiimi. U paala bi maga di
mi kori u nɛŋtɛŋŋɛɛ maa. 12 U jaŋ kori mii-chaari-gbaŋa
duu ŋmoo u miaa kala dɛrɛ, u jaŋ kɛŋ gbaŋa-la a kaa
chaarɛ a liisɛ mii-biiŋ a hɛ u vire lɛ aŋ joŋ jɔruŋ a hɛ
nyiniŋ lɛ. Nyiŋ-la bi jaŋ disɛ.”

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ

Maak 1.9-11; Luuk 3.21-22

13 Bua-la lɛ Jɔɔŋ fa síi bul Wia wiaa aŋ fufo niaa Wii-
chuɔlɛ liiŋ ŋii, Yesu sii lii Galilii tiŋteeŋ a kɔ Jɔɔŋ teeŋ
duu fou Wii-chuɔlɛ liiŋ Jɔɔdaŋ fuo-la lɛ. 14 Ama Jɔɔŋ si nii
ŋii, u wiwalimɛ di Yesu kɛŋ u tuɔbiinaa birimɛ. Ŋii nɛ
Jɔɔŋ bula pu a bul, “Ŋ nɛ maga di ŋ fomi Wii-chuɔlɛ liiŋ,
aŋ ka ŋ kɔ di mi nɛ foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii.” 15 Ŋii nɛ Yesu

bula pu a bul, “Ŋaa ŋii mi si bula piŋ. Ŋla nɛ la jaŋ wuo
to a ŋaa wii-la kala Wia síi cho.” Ŋii nɛ Jɔɔŋ sɛi a fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 16 Jɔɔŋ si fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ dɛrɛ, u guu
lii lii-la tuɔŋ ku lii di wia nyuŋ kpaa balia. U na Wia Diŋ-
zɔŋ-la duu ku tuu a nagɛ kokomo a togiliu lɛ. 17 Ka u nii
nuu yiikoro wia nyuŋ a bul, “Mi Bii-chooluŋ nɛ ŋla, mi
tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ.”

Sitaani magisɛ Yesu

Maak 1.12-13; Luuk 4.1-13

4 Wia Diŋ-zɔŋ-la si ku togili Yesu lɛ ŋii, u kɛnu kaa
juu giri-bine tuɔŋ di Sitaani magisu. 2 Yesu fa si hɛ
giri-bine tuɔŋ ŋii, u vɔɔ niiŋ titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala
tapulaa mahiŋ balia, ŋii nɛ losuŋ kɛnu woruŋ. 3 Ŋii nɛ
Sitaani kɔ u teeŋ a bula pu a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa Wia Bie,
ŋaa di tabiaa deeŋba birimɛ boroboro di ŋ dii.” 4 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
‘Kudiilee duŋduŋa dee bi nuhuobiine miisiŋ ka pa,
ama Wia niiŋ wialiŋ u síi bul níi pi nuhuobiine miisiŋ.’
”
5 Ŋii nɛ Sitaani kɛŋ Yesu a kaa mu Jerusalɛm a kaa mu
jil Wia-dia nyu-gbaŋa 6 aŋ bula pu a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa
Wia Bie, joŋ ŋ titia a yuo daha a tuu chigisi tiŋteeŋ. Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
‘Wia jaŋ bul ŋ wiaa a pi u tiŋdaaraa
di ba ku cheme kɛniŋ,
di ŋ sí joŋ ŋ naaŋ ŋmoo tabiaa a keri.’ ”
7 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Ba bira ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
sɛmɛ dɔŋɔ a bul,
‘U bi maga di ŋ mimagisɛ ŋ Tiina Wia.’ ”
8 Ŋii nɛ Sitaani bira kɛŋ Yesu a kaa jil peel-bal kubala
nyuŋ a dagu dunia kuoruŋ fine ari u zɔmuŋ 9 aŋ bula
pu a bul, “Mi jaŋ joŋ kiaa deeŋba kala piŋ di ŋ nɛ jaŋ
tuu kpirimi a chuɔlɛmi.” 10 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“Sitaani, mu dimɛ, Wia teniŋ tuɔŋ ba ŋmuŋsa di ba
chuchuɔlɛ la Tiina Wia duŋduŋa nɛ a timaa pu.” 11 Ŋii
nɛ Sitaani viiri aŋ ka Yesu. Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa ku tima
pu.

Yesu suomi u tiŋtiŋŋaa Galilii lɛ

Maak 1.14-15; Luuk 4.14-15

12 Bua deeŋ lɛ ba kɛŋ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la kaa mu tɔ
dia. Yesu si nii ŋii, u sii Judiya lɛ a mu Galilii tiŋteeŋ. 13 U
bira bi Nazarɛt lɛ hɔnɔ aŋ sii a mu hɔŋ taŋ kubala baa
yirɛ Kapɛnam lɛ. Taŋ-la kpagɛ Galilii mugi-bal-la nɛ a hɛ
Zɛbuluŋ ari Nafitali tiŋteeŋ. 14 Wiiŋ deeŋ ŋaa di wialiŋ
Azaaya fa si bula ku ŋaa wutitiiba nɛ. 15 Azaaya fa ŋaa
nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. U fa bul
wiaa a pi Zɛbuluŋ ari Nafitali doho niaa lɛ a chaasɛ mu-
gi-baliŋ diiraa, Jɔɔdaŋ sɛmɛ, a hɛ Galilii tiŋteeŋ lɛ. Ba
ŋaa nialiŋ si bi Jʋu tiŋŋaa ŋaa nɛ. 16 U bula piba a bul,
“Nialiŋ si hɛ birimiŋ tuɔŋ,
ba jaŋ na puluŋ-bal.
Tiŋtee-la ma lɛ niaa si bi Wia chuɔlɛ,
pulumuŋ jaŋ pɔsɛ piba.”
17 Yesu si hɛ Kapɛnam lɛ, u suomi u tiŋtiŋŋaa a bul
Wia wiaa pi niaa a bul, “Má birima lii ma haachɛba lɛ,
bɛɛ wiaa, Wia kuorii-la kpaga nɛ.”

Yesu yirɛ cheŋfili-kpuuraa banɛsɛ

Maak 1.16-20; Luuk 5.1-11

18 Yesu fa si joŋ Galilii mugi-bal-la niiŋ a vivɛŋ, u na
naaŋbiiriŋ balia. Ba fa ŋaa cheŋfili-kpuuraa nɛ. Dɔŋɔ
yiriŋ nɛ fa Saamɔŋ. U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa Piita. U naaŋ-
bie ma yiriŋ nɛ Aŋduru. U naba di baa kpu cheŋfilee
fuo-la lɛ ari ba joŋba. 19 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Má
kɔ mi teeŋ a to mi hariŋ. Mi jaŋ dagɛma ŋii ma si jaŋ
kikɛsɛ niaa.” 20 Lima lima ba joŋ ba joŋba ta aŋ to u
hariŋ. 21 Ŋii nɛ u bira vɛŋ a mu na naaŋbiiriŋ balia, ba
yiraa nɛ Jeems ari Jɔɔŋ. Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ. U na-
ba di ba di ba nyimma fa hɛ ba liiŋ daboro tuɔŋ nɛ. Ba
kɛŋ ba joŋba ŋaa siri di ba yuo. 22 Ŋii nɛ Yesu yirɛba. Ba
guu sii a leŋ ba liiŋ daboro ari ba nyimma aŋ to Yesu
hariŋ.

Yesu bul Wia wiaa pi niaa aŋ pɛ vaarɛba

Luuk 6.17-19

23 Ŋii nɛ Yesu gɔllɛ Galilii tiŋteeŋ kala a didagɛ niaa
ba Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ a bubul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa ari
Wia kuorii-la wiaa a pi niaa aŋ pɛ vivaarɛ niaa nyanyal-
yiriba kala. 24 Yesu wiaa teeli Siiria tiŋteeŋ kala. Ŋii nɛ
niaa kɛŋ ba nyanyal tiŋŋaa kala kɔ u teeŋ. Ba kɛŋ
nyanyal-yiriba kala, jiŋ-bɔŋŋɔɔ fa kɛŋ dɔŋsuŋ, nialiŋ
dɔŋsuŋ faa tel kuŋkuŋsuŋ, dɔŋsuŋ ma fa ŋaa gbɛrikɛɛ
nɛ a kɔ. Yesu vaarɛba kala. 25 Ni-daŋ to Yesu hariŋ. Ba
dɔŋsuŋ lii Galilii tiŋteeŋ ari ta-geŋtisiŋ fii tiŋteyee. Dɔŋ-
suŋ ma lii Jerusalɛm si hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ, dɔŋsuŋ ma
lii Jɔɔdaŋ fuoŋ cholo sɛmɛ dɔŋɔ.

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ

Luuk 6.20-23

5 1-2 Yesu si na di niaa yuga ŋii, u jil peeliŋ nyuŋ a
hɔŋ dimɛ. U si hɔnɔ, u haritooroo kɔ u teeŋ. U suo-
mo bul wiaa a didagɛba aa bul,
3 “Wia jaŋ pɛ nialiŋ si bi Wia jiŋ woruŋ lɛ.
Ba nɛ jaŋ dii Wia kuorii-la.
4 Wia jaŋ pɛ nialiŋ síi yel lɛ.
U jaŋ leŋ di ba tuɔsaa piŋ di-bala.
5 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si bi ba titia ka dagɛ.
Ba jaŋ dii Wia kuorii-la tiŋtee-falii-la lɛ.
6 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si faasa chɛ tuɔ-pula a nagɛ losuŋ
koo lii-nyuasuŋ si kɛŋ niaa ŋ chichɛ kudiilee koo liiŋ ŋii.
Wia jaŋ ŋaa di ba kɛŋ tuɔ-pula.
7 Wia jaŋ pɛ nialiŋ síi fá niaa nennige lɛ.
U ma jaŋ fába nennige.
8 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula lɛ.

Ba jaŋ na Wia.
9 Wia jaŋ pɛ naŋjejeeree lɛ.
U jaŋ kɛŋba yirɛ u biiriŋ.
10 Wia jaŋ pɛ nialiŋ ba síi dɔgisu lɛ a tiŋ wutitii ari tuɔ-
pula wiaa.
Ba jaŋ hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ.
11 Di niaa nɛ tuusɛma aŋ pɛ to ma naasiŋ dudɔgisɛ-
ma aŋ nyia wu-nyiariŋ pipima a tiŋ ma si ŋaa mi hari-
tooroo wiaa, Wia ma jaŋ pɛma lɛ. 12 Má leŋ di ma tuɔŋ
tɔrɛ, di ma jujuɔsɛ, bɛɛ wiaa ma time jaŋ yugɛ Wia-jaŋ
lɛ. Ba si to ma naasiŋ dudɔgisɛma ŋii, ŋii titia nɛ ba fa
dɔgisɛ nialiŋ si laa sipaaŋ bubul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ.

Ma nagɛ yisiŋ a nagɛ chaaniŋ maa

Maak 9.50; Luuk 14.34-35

13 Ma nagɛ yisiŋ nɛ nuu-kala teeŋ. Yisiŋ sima, ama di
u nɛ sɛbisɛ, ŋ bira bi jaŋ wuo ŋaa duu siŋ. U ŋaa ku-tɔɔ
nɛ. Ba joŋo ta niaa nunuɔsɛ.
14 Ma ma nagɛ chaaniŋ nɛ dunia niaa kala teeŋ. Taŋ
kala si chiŋ peeliŋ nyuŋ, u bi wuo faa. 15 Nuu-kala síi
chɛ pulumuŋ u dia lɛ, u bi jaŋ nyigɛ chaaniŋ bil u dia lɛ
a kɛŋ gbaŋa a chu tɔ, koo u bi jaŋ joŋ chaaŋ-la hɛ godo
bubuɔŋ maa. U yie joŋo bil kua nyuŋ nɛ, di nuu-kala si
hɛ dia-la tuɔŋ nina pulumuŋ. 16 Ŋii titia nɛ ma ma ma-
ga di ma chaanɛ niaa teeŋ di ba wuo na wu-zɔmɔ-la
ma síi ŋaa di ba wuo dɛnnɛ ma Nyimma si hɛ Wia-jaŋ
lɛ.

Yesu dagɛ niaa wii-la ba si ŋmuŋsa bil di ba tuto

17 Ma biina mi kɔ di mi joŋ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto ta nɛɛ? Koo ma biina mi kɔ di mi joŋ
wialiŋ niaa si dagɛma Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ta nɛɛ?
Ai, mi bi kɔ di mi joŋba ta, ama mi kɔ di mi dagɛ ba
bubuɔŋ titia nɛ. 18 Wutitii nɛ mi bulaa pima, dunia ari
wia nyuŋ si jaŋ hɛ dimɛ ŋii a dieni, wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ba bi jaŋ keriba mua ma ta
see di kuŋ-kala si hɛ dunia lɛ dɛrɛ. 19 Ŋii wiaa nii-la kala
si keri wialiŋ mua ma ta aŋ dagɛ u dɔŋsuŋ tiŋŋaa di ba
to ŋii, u tiina nɛ jaŋ ŋaa ni-bie Wia kuorii-la tuɔŋ. Nii-la
ma kala síi to wialiŋ a dagɛ u dɔŋsuŋ tiŋŋaa di ba ma
to ŋii titia, u tiina jaŋ yugɛ Wia kuorii-la tuɔŋ. 20 Mi jaŋ
bula pima, see di ma kɛŋ tuɔ-pula a kii Wia teniŋ
kerichiba ari Farisii timma-la a ŋiŋaa wialiŋ Wia síi chɛ,
di ŋii dee, ma bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ.”

Yesu bul wiaa a tigɛ baaniŋ naniŋ lɛ

21 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ u haritooroo a bul, “Ma nia
ari faafaa kala nɛ Moosis bula pi niaa a bul di ba sí niaa
kpu. U fa bula di nii-la kala nɛ kpu nuu, ba jaŋ kɛnu kaa
mu dii u sariya. 22 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima, nii-la
kala si na baaniŋ u naaŋbie nyuŋ, ba jaŋ kɛnu kaa ku
dii u sariya. Nii-la ma kala si yirɛ u naaŋbie a bul di u
ŋaa ni-pɛipɛi, ba jaŋ kɛnu kaa mu nialiŋ si hilime vuurɛ
wiaa teeŋ. Nii-la ma kala si yirɛ u naaŋbie a bul di u
ŋaa ni-tɔɔ nɛ, u tiina jaŋ mu juu Wia nyiniŋ. 23 Di ŋ nɛ
kɛŋ puna mu Wia koruŋ di ŋ kpu a nyiga pu aŋ liise mu
yi ari ŋ naaŋbie tuɔŋ cheye ŋ nyuŋ, 24 leŋ puna-la koru-
la nyuŋ aŋ miira mu ma di ŋ naaŋbie siŋ, ka di ŋ-na
miira mu di ba kpu puna-la a pi Wia. 25 Di nuu nɛ samiŋ
a kɛniŋ kaa mu sariya didiiliŋ, ŋ ŋaa kukeri a bul wii-la
wasɛ woŋbiiŋ lɛ lima lima aŋ-na mu. Di ŋii dee, u jaŋ
kɛniŋ kaa hɛ sariya didiire nisiŋ lɛ. Sariya didiire ma jaŋ
kɛniŋ kaa hɛ porisiba nisiŋ lɛ. Ba nɛ jaŋ kɛniŋ mu tɔ
dia. 26 Di ba kɛniŋ mu tɔ dia, ŋ bi jaŋ wuo lii see ŋ ti̱ŋ
chiŋ-la kala ba si kere piŋ.

Yesu bul wiaa a tigɛ haalaa chɛniŋ lɛ

27 Ma nia di ba dagɛma di ma sí niaa haalaa chɛ.
28 Ama mi jaŋ bula pima, nuu-kala si na haala a cho
duu kɛnu piŋ, u tiina juu Wia haachɛ lɛ nɛ u tuɔŋ lɛ.
29 Di ŋ na-diiŋ siiŋ níi chɛ duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, liisa
ta. Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari sii-togo, u nɛ kpia
ba si joŋuŋ yuo hɛ Wia nyiniŋ lɛ ari siaa balia. 30 Di ŋ
na-diiŋ nisiŋ níi chɛ duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, kere ta. Ŋ
si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari na-kuuŋ, u nɛ kpia ŋ si
kɛŋ ŋ yaraa kala aŋ juu Wia nyiniŋ.

Yesu dagɛ niaa haala vianiŋ wiaa

Mat. 19.9; Maak 10.11-12; Luuk 16.18

31 Ba bira dagɛma a bul,
‘Di nuu níi chɛ duu via u haala, u maga duu ŋmuŋsɛ
teniŋ pi haal-la ari u jaŋ viau.’
32 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima a bul, baal-na kala si via u
haala, u ŋaa haal-la juu Wia haachɛ lɛ nɛ, see di haal-la
ka ŋaa ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa, ka u bala-na viau. Di
haal-la nɛ bira mu jaa baal dɔŋ, baal-la si jaau, u ma
juu Wia haachɛ lɛ nɛ.

Yesu bula pi niaa di ba sí ŋmiɛsu

33 Ma bira nia di ba bula pi la naabalimaba a bul,
‘Di ŋ nɛ ŋmiɛsa ari ŋ jaŋ ŋaa wii pi Wia,
sí leŋe di wii-la ta,
ama ŋaa wii-la ŋ si si ŋ jaŋ ŋaa a pi Wia.’
34 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima, di ma nɛ chɛ di ma ŋaa
wii, ma sí ŋmiɛsu. Ma sí Wia ŋmiɛsu, bɛɛ wiaa u níi beŋ
dunia kuŋ-kala. 35 Koo ma sí tiŋteeŋ ma ŋmiɛsu, bɛɛ
wiaa Wia naasiŋ di-wiesiŋ nɛ ŋii. Koo ma sí Jerusalɛm
ma ŋmiɛsu, bɛɛ wiaa kuori-baliŋ jaŋ nɛ ŋii. 36 Ma paala
sí ma nyuŋ ma ŋmiɛsu, bɛɛ wiaa ma paala bi jaŋ wuo
ŋaa di ma nyu-punaa biri koo ba pullɛ. 37 Ama ma-na
yaa bul, ‘Oo’ koo ‘Ai’ duŋduŋa a lii ŋii hariŋ. Di ŋ nɛ
sɛyɛ, leŋ u sɛnɛ ŋaa wutitii. Di ŋ bira bi sɛyɛ maa, leŋ
duu ŋaa wutitii. Di ŋii duŋduŋa dee, u lii Sitaani nɛ.

Di nuu nɛ ŋaa wu-bɔŋ ŋ lɛ, sí wu-bɔŋ-la joŋo t̲imu
Luuk 6.29-30

38 Ma nia ari Moosis fa bula a bul,
'Di nuu nɛ tɔɔ ŋ siiŋ purɛ,
ŋ ma tɔɔ u siiŋ purɛ,
di nuu nɛ ŋmoo ŋ nyiliŋ churi,
ŋ ma ŋmoo u nyiliŋ churi.'
39 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima a bul, di nuu nɛ ŋaa wu-
bɔŋ ŋ lɛ, sí wu-bɔŋ-la joŋo t̲imu. Di nuu nɛ fallɛ ŋ na-di-
iŋ chaŋkpaŋiŋ lɛ, kɛŋ ŋ na-gua chaŋkpaŋiŋ ma kaa bir-
ima pu duu fallɛ. 40 Di nuu nɛ samiŋ kaa juu kɔɔti duu
laa ŋ gɛri-baliŋ, wuri ŋ gɛri-bie ma pɛ pu. 41 Di nuu nɛ
fuguŋ di ma duu vɛŋ meel-daa, leŋ di ma vɛŋ meel-
daasiŋ balia. 42 Di ŋ nɛ kɛŋ kuŋ, di nuu piɛsɛ chichɛ,
joŋo pu. Di nuu nɛ kɔ ŋ teeŋ a chichɛ kuŋ duu chiŋ, di
ŋ nɛ kɛnɛ, joŋo chimu.

Yesu bula ari la cho la diŋdɔŋŋɔɔ
Luuk 6.27-28, 32-36

43 Ma nia ari Moosis fa si di ma cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
aŋ bɛrɛ ma diŋdɔŋŋɔɔ. 44 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima,
má cho ma diŋdɔŋŋɔɔ a chuɔlɛ Wia pipi nialiŋ si to
naasiŋ dɔgisɛma. 45 Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo ŋaa
ma Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ biiriŋ. U leŋe Wia pɔsɛ
hihɛ ni-bɔŋŋɔɔ ari ni-zɔŋŋɔɔ kala lɛ nɛ a leŋ duonuŋ nii
pipi ni-zɔŋŋɔɔ ari ni-bɔŋŋɔɔ kala. 46 Di ŋ nɛ cho nialiŋ si
choŋ duŋduŋa, ŋ bi jaŋ kɛŋ time Wia-jaŋ lɛ. Laŋpoo
lilaaraa ma paala ŋiŋaa ŋii nɛ. 47 Di ŋ nɛ tuɔsɛ ŋ naaŋbi-
iriŋ duŋduŋa chuchuɔlɛ, ŋ bi woruŋ ka ŋaa. Nialiŋ si bi
Wia jiŋ ma paala ŋiŋaa ŋii nɛ. 48 U maga di ma ŋaa tuɔ-
pul timma nɛ a sí kuŋ-kala chɛ ka, ari ma Nyimma si hɛ
Wia-jaŋ si ŋaa Tuɔ-pul Tiina ŋii."

Yesu dagɛla ŋii la si jaŋ ŋaa a joŋ kiaa pi niaa

6 Yesu bira dagɛ u haritooroo a bul, "Di ŋ níi chɛ di
ŋ ŋaa wu-zɔŋ a pɛ ŋ dɔŋɔ tiina lɛ, sí wu-zɔŋ-la joŋo
ŋaau lɛ niaa tuɔŋ. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ bi time kɛnɛ ŋ Ny-
imma si hɛ Wia-jaŋ lɛ teeŋ. 2 Di ŋ nɛ joŋ kuŋ pɛ nuu lɛ,
sí leŋe di niaa jiŋ. Nialiŋ síi dagɛ ba titia yie ŋaa ŋii Wii-
chuɔlɛ diisiŋ lɛ ari woŋbii-porunuŋ lɛ. Ba ŋaa ŋii di niaa
bɛsɛba lɛ nɛ. Wutitii nɛ mi bulaa pima, ba laa ba time
nɛ. 3 Di ŋ níi joŋ kuŋ a pɛ nuu lɛ, sí leŋe di ŋ naŋdɔŋ-
fiɛmiŋ paala jiŋ. 4 Leŋ duu ŋaa wu-faali. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii,
ŋ Nyimma Wia jaŋ t̲imiŋ. U níi na wii-la ŋ si ŋaa."

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ chuchuɔlɛ Wia
Luuk 11.2-4

5 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di ma níi chuɔlɛ Wia, ma sí
nialiŋ síi dagɛ ba titia nagu. Ba yie cho di ba chiŋ Wii-
chuɔlɛ diisiŋ lɛ ari woŋbiee sɛmɛ a chuchuɔlɛ Wia di
nuu-kala naba. Wutitii nɛ mi bulaa pima, ba paala laa
ba time nɛ. 6 Ama di ma níi chɛ di ma chuɔlɛ Wia, má
juu ma diisiŋ a kɛŋ borusuŋ tɔ aŋ sul ma Nyimma-la
ma si buu na. U-na na wii-la ma si faa ŋiŋaa nɛ, u jaŋ
t̲iŋma.
7 Di ma níi chuɔlɛ Wia, ma sí faasa bul wiaa yugɛ, ari
nialiŋ si bi Wia jiŋ síi ŋaa ŋii. Ba biina ari ba síi chuɔlɛ
Wia deeŋ deeŋ ŋii, Wia jaŋ nii. 8 Ma síba nagu. Ma Ny-
imma paala jiŋ kialiŋ ma síi chɛ nɛ, ka ma-na pipiɛsu
ŋii. 9 Ŋla nɛ u maga di ma chuɔlɛ Wia: Má bul,
'La Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ,
leŋ di ŋ yiriŋ yirɛ.
10 Leŋ di ŋ kuorii-la kɔ.
Leŋ di niaa sɛi ŋ niiŋ tiŋteeŋ deeŋ lɛ ari ba si sɛi Wia-
jaŋ lɛ ŋii.
11 Pila la jiniŋ niiŋ kudiiliŋ
12 aŋ joŋ la haachɛba chɛla, ari la ma si joŋ la dɔŋsuŋ
tiŋŋaa haachɛba chɛba ŋii.
13 Liisɛla wii-la si jaŋ kɛŋla hɛ haachɛ tuɔŋ lɛ,
liisɛla wu-bɔŋŋɔɔ lɛ, [bɛɛ wiaa kuorii-la ari doluŋ ari
yiri-la ŋaa ŋ kiaa nɛ, lɛɛlɛ a kaa mu deeŋ deeŋ. Ami.]'
14 Di ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa nɛ ŋaa wiaa cheima lɛ aŋ ka
ma joŋo chɛba, ma Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ ma
jaŋ joŋ wialiŋ ma si ŋaa chei a chɛma. 15 Ama di ma nɛ
bi wialiŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si ŋaa cheima lɛ joŋo chɛ-
ba, ma Nyimma Wia ma bi jaŋ joŋ wialiŋ ma si ŋaa chei
a chɛma."

Yesu dagɛ niaa nii-vɔbuŋ wiaa

16 Ŋii nɛ Yesu si, "Di ma nɛ vɔɔ niiŋ, ma sí siaa kaa
chei a nagɛ nialiŋ síi dagɛ ba titia. Ba yie gugɔllɛ ari lo-
suŋ a kɛŋ siaa kala chei di nuu-kala na a jiŋ ari baa vɔɔ
niiŋ nɛ. Wutitii nɛ, mi bulaa pima, ba-na paala laa ba
time kala dɛrɛ nɛ. 17 Di ma nɛ vɔɔ niiŋ, má sɔŋ ma siaa
a chaasɛ ma nyuŋ, 18 di niaa sí wuo jiŋ ari maa vɔɔ niiŋ
nɛ see ma Nyimma Wia duŋduŋa, Nii-la ma si bi na. U-
na na wii-la ma si faa ŋaa nɛ, u jaŋ t̲iŋma."

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ kuoruŋ Wia-jaŋ lɛ
Luuk 12.33-34

19 Yesu bira bula, "Ma sí kiaa chɛ bil ma titia lɛ dunia
deeŋ lɛ. Dunia lɛ pugumaa jaŋ dii dɔŋsuŋ aŋ ka dɔŋ-
suŋ ma su, gaaraa ma jaŋ juu gaa dɔŋsuŋ. 20 Ama má
chɛ kiaa bil ma titia lɛ Wia-jaŋ lɛ, lee-la pugumaa si bi
jaŋ wuo dii. Ba bi jaŋ su maa, gaaraa ma bi jaŋ wuo
gaaba. 21 Ma tuɔbiinaa yie hɛ lee-la ma kiaa si hɛ nɛ.

Yesu dagɛ niaa a tigɛ puluŋ-la lɛ
Luuk 11.34-36

22 Ŋ siaa nɛ ŋaa ŋ yaraa pulumuŋ. Di ŋ siaa nɛ zɔmɔ,
ŋ yaraa kala kɛŋ pulumuŋ nɛ, 23 ama di ŋ siaa bi zɔŋ, ŋ
yaraa kala hɛ birimiŋ tuɔŋ nɛ. Di puluŋ-la nɛ kɔ birimɛ
birimiŋ, birimiŋ lim lɛ nɛ ŋ hɛ ŋii.

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba titia walimu a tigɛ kudiilee ari gɛnniŋ wiaa lɛ

Luuk 16.13; 12.22-31

24 Nuu-kala bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi kuhiasiŋ
balia. U jaŋ cho dɔŋɔ aŋ bɛrɛ dɔŋɔ. U jaŋ tuto dɔŋɔ niiŋ
wiaa woruŋ aŋ via dɔŋɔ niiŋ wiaa. Ŋ ma saa bi jaŋ wuo
to Wia aŋ bira cho dunia kiaa maa.
25 Mi bulaa pima, ma sí ma titia walimu a tigɛ kudiile-
la ma si jaŋ dii a kɛŋ doluŋ koo kialiŋ ma si jaŋ nyun-
yua. Ma sí ma titia ma walimu a tigɛ gɛnni-la lɛ ma síi
chɛ di ma lilaalɛ. Ma miisiŋ nɛ kii kudiilee, ma yaraa ma
kii gɛnniŋ. 26 Má bee na diibiisiŋ si hɛ wia nyuŋ a fifi̱l.
Ba bi pɛrɛ, ba bi kiaa kuŋ, ba ma bi kiaa ka tuɔlɛ virisiŋ
lɛ, ka la Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ pipiba kudiilee.
Ma nɛ paala kɛŋ liiba a kii diibiisiŋ. 27 Di ma níi walimɛ
ma titia kiaa deeŋba wiaa, bua-la lɛ ma miisiŋ si jaŋ
dɛrɛ, u bi jaŋ kɛŋ tapul-bala ma pɛ pima. 28 Di ma nɛ
saa bi tapul-bala ma wuo kaa pɛ ma miisiŋ lɛ tapulii-la
ma si jaŋ suu, bɛɛ nɛ saa tii kiaa deeŋba wiaa wiwal-
imɛma? Má bee na tii-fiilaa si hɛ giriŋ lɛ. Ba bi tiŋ, ba bi
gɛnniŋ ma yɛrɛ a lilaalɛ, 29 ama ba zɔmɔ nɛ woruŋ.
Kuoru kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Solomɔŋ. U fa si
hɛ u miisiŋ lɛ, u kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. Ama u gɛnniŋ fa bi
zɔmɔ magɛ tii-fiilaa deeŋba. 30 Wia nɛ yie ŋaa yaŋ nyu a
waa a zɔŋ, ka u bi dieni aŋ hihil. Di u nɛ hila, ba yie
nyigɛ nyiniŋ. Di Wia nɛ wuo ŋaa yaŋ zɔŋ ŋii, bɛɛ nɛ tii
ma biinɛ ari u bi jaŋ wuo pima kudiilee ari gɛnniŋ? Ma
yarida bi yugɛ. 31 Ma saa sí leŋe di ma walimɛ ma titia
kudiile-la ma si jaŋ dii ari ku-la ma si jaŋ nyua ari ku-la
ma si jaŋ laalɛ wiaa. 32 Nialiŋ si bi Wia jiŋ dunia deeŋ lɛ,
ba nɛ yie walima chichɛ kiaa deeŋba. Ma Nyimma si hɛ
Wia-jaŋ lɛ jima ari maa chɛ kiaa deeŋba kala nɛ. 33 Ŋii
wiaa má laa sipaaŋ a chɛ kialiŋ si hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ
a chɛ ŋii ma si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. U jaŋ
joŋ kuŋ-kala si ka a pɛ pima. 34 Ma saa sí ma titia wal-
imu a tiŋ chiemiŋ wiaa. Chɛɛ kala kɛŋ u wiwalimia nɛ.
Ma sí wii dɔŋ kala kaa pɛ chɛɛ kala wiwalimii lɛ.

Yesu si di la sí la dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jiŋ

Luuk 6.37-38, 41-42

7 Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jiŋ. Di ma nɛ ŋaa
ŋii, Wia ma bi jaŋ joŋ cheeriŋ pima. 2 Wia jaŋ dii
ma sariya ari ŋii titia ma síi ŋaa ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ.
Ŋii titia ma si joŋo to ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ, ŋii titia nɛ
Wia ma jaŋ joŋo toma lɛ. 3 Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo na daa-bie
si tel ŋ naaŋbie siiŋ lɛ aŋ bi daa-bal-la si tel ŋ titia siiŋ
lɛ ka na? 4 Ŋ bi jaŋ wuo bula pi ŋ naaŋbie a bul duu leŋ
di ŋ liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ lɛ, aŋ ka daa-bal-la si hɛ
ŋ titia siiŋ lɛ. 5 Ŋ-na kaŋfugi tiina, laa sipaaŋ liisɛ daa-
bal-la si hɛ ŋ titia siiŋ lɛ, ka ŋ siaa wuo na, ŋii nɛ ŋ ma
jaŋ wuo pɛ ŋ naaŋbie lɛ a liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ lɛ a
pu.
6 Ma sí ku-zɔŋŋɔɔ joŋo pi vahiŋ, ma ma sí ma ku-
zɔŋŋɔɔ joŋo bil toonuŋ sipaaŋ. Di ma ŋaa ŋii, ba jaŋ
nuɔsɛ ari ba naasiŋ aŋ toma hariŋ a diŋma.

Má chɛ kiaa, ma jaŋ na

Luuk 11.9-13

7 Sul kiaa, ŋ jaŋ laa. 8 Chɛ kiaa, ŋ jaŋ na. Du̱ boro, ba
jaŋ kaa suro piŋ. Nii-la kala si sul kiaa Wia teeŋ, u yie
laa nɛ. Nii-la síi chɛ kiaa, u yie na nɛ. Nii-la ma si du̱
boro, ba yie kaa suro pu nɛ. 9 Di ŋ bie nɛ piɛsɛ a chichɛ
boroboro, ŋ jaŋ sii a joŋ tabiiŋ puu? 10 Koo duu ka chɛ
cheŋfiliŋ, ŋ jaŋ joŋ dimiŋ a puu? Ai, ma bi jaŋ ŋaa ŋii.
11 Di la nɛ bɔmɔ aŋ joŋ ku-zɔŋŋɔɔ aa pi la biiriŋ, ɛɛ nɛ la
Nyimma si hɛ Wia-jaŋ a kɛŋ wu-zɔŋŋɔɔ bi jaŋ joŋ ku-
zɔŋŋɔɔ a pi nialaa si sula chichɛɛ? 12 Wii-la ŋ si cho di ni-
aa joŋo ŋiŋaaŋ lɛ, ŋ ma ŋaa kukeri a joŋ ŋii titia a
ŋiŋaaba lɛ. Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
ari nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, wu-
nyuŋ nɛ wiiŋ deeŋ."

Má to boi-bie a mu Wia-jaŋ

Luuk 13.24

13 Yesu bira bul, "Má to boi-bie a mu Wia-jaŋ. Boi-la
ba si to aa mu Wia nyiniŋ, u jalia nɛ, woŋbii-la ma
vɛniŋ bi hɛi. Niaa yuga nɛ a tuto woŋbii-la. 14 Ama Wia-
jaŋ boiŋniiŋ muuro nɛ, woŋbii-la ma síi mu lee-la, u
vɛniŋ hɛyɛ. Niaa baŋmɛnɛ duŋduŋ nɛ yie wuo na
woŋbii-la a to.

Yesu bul wiaa a tiŋ nialiŋ si nyia wiaa a bul di ba ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ

Luuk 6.43-44

15 Má pɔ ma titia lɛ ari nialiŋ si nyia wiaa a bul di ba
ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba
jaŋ kɔ ma teeŋ ari ni-zɔmɔ ba siaa lɛ, ama ba tuɔŋ lɛ,
ba ŋaa ni-bɔmɔ nɛ a nagɛ guŋgurusuŋ si yie kɛsɛ kiaa
chichaŋ. 16 Ma jaŋ to ba wu-ŋaalaa lɛ nɛ a jiŋba. Sɔ-
jaamiŋ bi chichuɛŋ ka nɛŋ, sɔguŋ-gbeŋe ma bi tutogo
naŋbilaa ka nɛŋ. 17 Tia-la kala si kɛŋ yarifiɛlaa, uu nɛŋ
nɛŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ, ama tia-la si bi yarifiɛlaa kɛnɛ níi nɛŋ
nɛŋ-lɔrunuŋ. 18 Tia-la si kɛŋ yarifiɛlaa bi nɛŋ-lɔrunuŋ
wuo nɛŋ, tia-la si bi yarifiɛlaa kɛnɛ ma bi nɛŋ-zɔŋŋɔɔ
wuo nɛŋ. 19 Tia-la kala si bi nɛŋ-zɔŋŋɔɔ ka nɛŋ, ba jaŋ
kere ta a joŋo yuo hɛ nyiniŋ tuɔŋ. 20 Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ to
a jiŋ nialiŋ síi nyia wiaa a bul di ba nɛ ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.

Nuu-kala dee bi jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ

Luuk 13.25-27

21 Nuu-kala si yirɛmi, 'mi Tiina, mi Tiina,' dee bi jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ, see nialiŋ síi ŋaa wialiŋ mi Nyim-
ma si hɛ Wia-jaŋ si daga. 22 Di Wia sariya chɛ-diiliŋ nɛ
yie, niaa jaŋ yugɛ a bul, 'La Tiina, la Tiina, la bul Wia

wiaa a pi niaa ŋ doluŋ lɛ aŋ kiri jiŋsiŋ niaa lɛ ŋ doluŋ lɛ,
la ŋaa wu-magilaa ma a yugɛ ŋ doluŋ lɛ.’ 23 Ama mi jaŋ
bula piba a bul, ‘Mi paala bima jiŋ. Ma wu-bɔŋ
ŋiŋaaraa, má surisa lii mi teeŋ!’ ”

Yesu magɛ namaga a tigɛ di-saaraa balia lɛ
Luuk 6.47-49

24 Yesu bira si, “Nii-la kala si kɔ mi teeŋ a jegile nii mi
niiŋ wiaa deeŋba mi si bula pima a tutoba, mi jaŋ
dagɛma ŋii u si naga. U nagɛ wu-jinna si saa u dia nɛ.
U saau kpaginyiliŋ nyuŋ nɛ. 25 Ŋii nɛ duonuŋ nii. Liiŋ sṵ
leriŋ kala, peliŋ ma lu a ŋmoo lii-la a yagɛ dia-la, ka
dia-la bi tele, bɛɛ wiaa ba saau woruŋ nɛ kpaginyiliŋ
nyuŋ. 26 Ama nii-la ma kala si jegile nii mi niiŋ wiaa
deeŋba mi si bula pima aŋ biba to, u nagɛ ni-yaariŋ si
saa u dia nɛ. U saau hagili-buŋbugulo tuɔŋ nɛ. 27 Ŋii nɛ
duonuŋ nii. Liiŋ sṵ leriŋ kala, peliŋ ma lu a ŋmoo lii-la
yagɛ dia-la, dia-la kala tel wuru.”
28 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, ba ŋaa ni-daŋ-la kala
wu-kpuŋkpere. 29 U biba daga a nagɛ ba Wia teniŋ
kerichiba síi dagɛba ŋii. U si dagɛba ŋii, u kɛŋ wii-la
doluŋ nɛ.

Yesu vaarɛ gbege
Maak 1.40-45; Luuk 5.12-16

8 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u lii peeliŋ nyuŋ a
ku tuu. Ŋii nɛ ni-daŋ tuto u hariŋ. 2 Gbege kubala
ma kɔ u teeŋ a tuu kpirimi u sipaaŋ aŋ sul Yesu a bul,
“Kuhiaŋ, di ŋ nɛ cho, ŋ jaŋ wuo ŋaa di mi duori.” 3 Ŋii
nɛ Yesu liisɛ u nisiŋ a digu aŋ bul, “Mi cho nɛ. Duori.”
Ŋii nɛ yawiil-la guu leŋ baal-la. 4 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, “Sí wiiŋ deeŋ bula pi nuu-kala. Ama kɛŋ ŋ titia mu
dagɛ nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia duu kpu pusuŋ a pi
Wia a piŋ ari Moosis fa si dagɛma ŋii. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii,
niaa jaŋ na ari ŋ bira bi disinniŋ kɛnɛ.”

Yesu vaarɛ Rom kuhiaŋ dia tiŋtinna
Luuk 7.1-10

5 Ŋii nɛ Yesu sii mu Kapɛnam di Rom laali-yuoroo
kuhiaŋ ku chemu a sulu duu pɛu lɛ a bul, 6 “Mi kuhiaŋ,
mi dia tiŋtinnu níi wiilu a piŋ dia lɛ. U bi wuo vɛŋ a nina
hɛɛŋ woruŋ.” 7 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Mi jaŋ ku ŋaa
duu duori.” 8 Ama baal-la bula pu a bul, “Mi Tiina, mi bi
maga di ŋ ku juu mi dia. Ŋ-na yaa suri ŋ niiŋ duŋduŋa
a bul di mi tiŋtinni-la duori, u jaŋ duori. 9 Mi ma paala
to mi laali-yuoroo nihiasiŋ niiŋ nɛ. Laali-yuoroo dɔŋsuŋ
ma tuto mi ma niiŋ. Di mi nɛ bul di nia deeŋ mu daha,
u yie mu nɛ. Di mi ma nɛ si di nia deeŋ kɔ daha, u yie
kɔ nɛ. Di mi nɛ bula pi mi yomo duu ŋaa deeŋ, u yie
ŋaa nɛ.” 10 Yesu si nii wiaa deeŋba, u ŋaau wu-
kpuŋkpere. Ŋii nɛ u bula pi ni-daŋ-la fa síi to u hariŋ a
bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pima, mi ha bi yarida deeŋ do-
ho na Iziral tiŋteeŋ niaa tuɔŋ. 11 Mi bulaa pima, niaa
jaŋ yugɛ a lii taŋ-bubuɔŋ ari taŋ-sɛmɛ kala a kɔ a hɔŋ
Wia kuorii-la tuɔŋ di ba di Abiraham ari Aizik ari Jekɔb
dii kudiilee, 12 ama nialiŋ fa si maga di ba hɛ Wia
kuorii-la lɛ aŋ bi jua, ba jaŋ joŋba yuo ta jeeŋ hariŋ di
ba hɛ birimiŋ tuɔŋ a pina yiyel aŋ didiŋ ba nyilaa.” 13 Ŋii
nɛ Yesu bula pi laali-yuori-hiaŋ-la a bul, “Mu dia, ŋ si
ŋaa yarida ari wii-la, u jaŋ ŋaa.” Bua-la titia lɛ laali-
yuori-hiaŋ-la tiŋtinni-la duori.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ
Maak 1.29-34; Luuk 4.38-41

14 Ŋii nɛ Yesu mu Piita dia. U si jua, u na di u hiili-
haala pina a wiilɛ, u yaraa kala liŋ. 15 Ŋii nɛ Yesu digi u
nisiŋ lɛ. U yaraa fa si lima ŋii, u fiɛlɛ. U sii ŋaa kudiilee
piba ba dii. 16 Didaaniŋ si yie, ba kɛŋ niaa yugɛ a kaa kɔ
Yesu teeŋ. Jiŋsiŋ nɛ kɛŋ niaa dɔŋsuŋ. Yesu bul wiaa a
kiri jiŋ-bɔmɔ-la ta aŋ vaarɛ nialiŋ kala fa síi wiilu. 17 U
ŋaa wiiŋ deeŋ di wialiŋ Azaaya fa si bula ku ŋaa wutitii.
Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
nɛ. U fa bula a bul,
“U nɛ laa la nyanyalaa kala a chuŋ a kaa mu ta.”

Nialiŋ si maga di ba to Yesu hariŋ
Luuk 9.57-62

18 Yesu si na di ni-daŋ-la ku gollu, u ŋaa ba di u hari-
tooroo chol fuoŋ cholo dɔŋɔ. 19 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi
kubala kɔ u teeŋ a bula pu a bul, “Mi kuhiaŋ, mi ŋaa
siri di mi to ŋ hariŋ a mu lee-na kala ŋ síi mu nɛ.” 20 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “Jolluŋ kɛŋ buasuŋ nɛ a jujuu, di-
ibiisiŋ ma kɛŋ dɛlliŋ a jujuu, ama mi-na Nuhuobiine Bie
bi di-piniŋ kɛnɛ di mi pina wiesi.” 21 Niaa dɔŋsuŋ ma fa
síi to Yesu hariŋ, ba tuɔŋ kubala ma bula pu a bul,
“Kuhiaŋ, leŋ mi laa sipaaŋ mu hugi mi nyimma.” 22 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “To mi hariŋ aŋ leŋ di suunuŋ
huhugi ba titia suunuŋ.”

Yesu ŋaa lii-peliŋ kɛrɛ
Maak 4.35-41; Luuk 8.22-25

23 Ŋii nɛ Yesu juu liiŋ daboro. U haritooroo to u hariŋ
a ma mu juu, 24 di pel-duo kubala suomo a lulu ŋii a ku
ŋmoo liiŋ. Ŋii nɛ lii-peliŋ tɔ liiŋ daboro-la. Liiŋ daboro-
la faa chɛ duu tuu liiŋ bubuɔŋ. Ama Yesu fa piŋ doŋ nɛ.
25 Ŋii nɛ u haritooroo mu chisu a bula pu a bul, “La Ti-
ina, laala ta, laa chɛ di la suu nɛ.” 26 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba
a bul, “Bɛɛ nɛ tii fawulluŋ kɛŋma? Ma yarida bi yugɛ.”
Ŋii nɛ u sii kpia pel-la lɛ aŋ bula pi fuo-la maa duu fiɛla
piŋ, leriŋ kala guu ŋaa fuii. 27 U ŋaa nuu-kala wu-
kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Ni-bɛɛ nɛ ŋla? Peliŋ
ari lii-peliŋ kala tuto u niiŋ.”

Yesu kiri jiŋsiŋ baalaa balia lɛ
Maak 5.1-20; Luuk 8.26-39

28 Ŋii nɛ Yesu sii mu tiŋtee kubala baa yirɛ Gadara.
Lee-la fa hɛ fuoŋ cholo nɛ. Di baalaa balia lii vaamaa
tuɔŋ a ku chemu. Jiŋsiŋ nɛ fa kɛŋ baala-la. Ba
nyinyaasɛ. Nuu-kala fa bi woŋbii-la wuo to. 29 Ba si na
Yesu, ba guu ŋmoo niiŋ a piɛsu, “Bɛɛ nɛ ŋ chichɛ di ŋ
ŋaala lɛ Wia Bii? Ŋ kɔ di ŋ dɔgisɛla nɛɛ, ka bua-la ha bi
yiee?” 30 Di toonuŋ ma hɛ lee-la a yugɛ a gɔllɔ didii kiaa.
31 Ŋii nɛ jiŋsi-la sul Yesu a bul, “Di ŋ níi chɛ di ŋ kirila di
la lii, leŋ di la mu juu toonuŋ deeŋba.” 32 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Má lii.” Ŋii nɛ ba lii baala-la lɛ a mu juu
toonu-la. Ŋii nɛ toonu-la kala sii fá a lii peel-la nyuŋ a
tuu tel muga tuɔŋ a suu. 33 Too-daara-la fá a juu taŋ-la
tuɔŋ a bul wii-la kala si ŋaa a pi niaa ari wii-la si ŋaa
baala-la fa si kɛŋ jiŋsiŋ lɛ. 34 Ŋii nɛ nuu-kala si hɛ taŋ-la
lɛ lii a mu duu na Yesu. Ba si mu nau, ba sulu duu lii ba
tiŋteeŋ lɛ.

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ
Maak 2.1-12; Luuk 5.17-26

9 Ŋii nɛ Yesu sii juu liiŋ daboro a miira chol a mu u
jaŋ, 2 di niaa chuŋ gbɛriku kubala si piŋ u bɔsɔ
nyuŋ a kaa kɔ Yesu teeŋ. Yesu si na ari ba ŋaau yarida
woruŋ, u bula pi gbɛriku-la a bul, “Sí fawulluŋ fá mi bii,
mi joŋ ŋ haachɛba chɛŋ nɛ.” 3 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi-
ba-la dɔŋsuŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Baala deeŋ tuusɛ Wia
joŋŋoo nɛ.” 4 Ama Yesu jiŋ wii-la ba fa síi biinu a piɛsɛ-
ba a bul, “Bɛɛ nɛ tii maa biinɛ wu-bɔmuŋ deeŋ? 5 Mi si
jaŋ bul di mi joŋ u haachɛba chɛu nɛ koo mi si jaŋ bul
duu sii a chuoli u bɔsɔ a viiri, ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ ŋaa
mɔli? 6 Mi jaŋ dagɛma ari mi-na Nuhuobiine Bie kɛŋ
doluŋ dunia lɛ di mi wuo joŋ haachɛba chɛ niaa.” Ŋii nɛ
u bula pi gbɛriku-la a bul, “Sii a joŋ ŋ bɔsɔ a mu dia.”
7 Baal-la guu duori a sii a mu dia. 8 Ni-daŋ-la si na ŋii,
fawulluŋ kɛŋba. Ba dɛnnɛ Wia ari u si wuo joŋ doluŋ
ŋii a pi nuhuobiinee.

Yesu yirɛ Matiu
Maak 2.13-17; Luuk 5.27-32

9 Yesu si lii lee-la aa vɛŋ, u na laŋpoo lilaaru kubala
baa yirɛ Matiu. U fa hɔŋ u tiŋtinni-dia lɛ nɛ. Ŋii nɛ Yesu
yiru a bula pu duu sii to u hariŋ. U sii a to u hariŋ.
10 Ŋii nɛ Yesu juu Matiu dia, ba di u haritooroo kala, a
hɔnɔ didii kiaa. Laŋpoo lilaaraa yuga ari haachɛ diiree
ma a kɔ, ba kala didii kialiŋ. 11 Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ na-
ba a piɛsɛ Yesu haritooroo a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma kuhiaŋ
ari laŋpoo lilaaraa ari haachɛ diiree kala hɔnɔ didii ki-
aa?” 12 Yesu nii wii-la ba si bula a miira bula piba a bul,
“Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa, ba bi daalusuŋ ŋiŋaara ka chɛ,
see nialiŋ síi wiilu. 13 Má mu a beŋ Wia teniŋ tuɔŋ a na
wii-la ba si ŋmuŋsa bubuɔŋ. Ba ŋmuŋsa,
‘Wia si, mi cho di ma fifá niaa nennige nɛ a kii ma si
kpu pusuŋ pipimi.’
Mi kɔ di mi yirɛ haachɛ diiree nɛ di ba leŋ ba haachɛba.
Nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula mi sipaaŋ dee mi kɔ di mi yirɛ.”

Yesu dagɛ nii-vɔbuŋ wiaa
Maak 2.18-22; Luuk 5.33-39

14 Ŋii nɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la haritooroo kɔ Yesu teeŋ a
piɛsu a bul, “Bɛɛ nɛ tii la di Farisii tiŋŋaa vuvɔɔ niiŋ aŋ
ka ŋ haritooroo-na bi niiŋ vɔɔ?” 15 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a
bul, “Di nuu nɛ mu jaa haal kaa kɔ, ka ba duu naŋdɔŋ-
suŋ hɔŋ, u naŋdɔŋsu-la tuɔŋ jaŋ chei? Ai. Ama chɛɛ dɔŋ
nɛ hɛ dimɛ, ba jaŋ kɛŋ baal-la kaa mu lee, aŋ ka di u
naŋdɔŋsu-la vɔɔ niiŋ.”
16 Ŋii nɛ u bira magɛ namaga a piba a bul, “Nuu-kala
bi jaŋ joŋ gɛripɛ-faliŋ a kaa tɔ gɛri-biniŋ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ
jaŋ chei gɛri-falii-la. 17 Ŋii titia nɛ nuu ma bi jaŋ joŋ si-
huoŋ a hɛ pupoi-kpaaŋ lɛ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, pupoi-la jaŋ
yɛrɛ, di siŋ-la kala bisa ta. Si-huoŋ maga di ŋ joŋu hɛ
pupoi-zɔmuŋ lɛ nɛ, di siŋ-la ari pupoi-la kala zɔŋ.”

Yesu chisɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ tolo suuŋ lɛ aŋ pɛ vaarɛ haal kubala
Maak 5.21-43; Luuk 8.40-56

18 Yesu fa síi bul wiaa ŋii, Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ kubala kɔ
u teeŋ a tuu kpirimi u sipaaŋ aŋ bula pu a bul, “Mi tolo
nɛ yie suu lɛɛlɛ, ama ku joŋ ŋ nisiŋ daŋu lɛ duu duori.”
19 Ŋii nɛ Yesu to u hariŋ, ba di u haritooroo kala. 20 Ba
síi mu ŋii, di haal kubala ma hɛ dimɛ. U fa kɛŋ tiŋa jisiŋ
fii ari balia nɛ, ka u pɔ u bi dɛrɛ. Ŋii nɛ u kɔ a bal Yesu
hariŋ a digi u gɛriŋ niipiniŋ lɛ 21 aŋ bul u titia lɛ, “Di mi
nɛ digi u gɛriŋ maa, mi jaŋ duori.” 22 Ŋii nɛ Yesu miira
daasɛ a nau a bula pu a bul, “Mi tolo, sí fawulluŋ fá, ŋ
yarida nɛ ŋaa ŋ duori.” Haal-la guu duori bua-la titia lɛ.
23 Ŋii nɛ ka Yesu-na juu Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ-la dia. U jua
di yo-daaraa china aa yel. 24 Ŋii nɛ Yesu bula piba di
nuu-kala lii, di tolo-la bi suba, di u ta piŋ doŋ nɛ. Ŋii nɛ
ba kala mumɔmu. 25 Ama ba si kiri nialiŋ kala ba lii,
Yesu mu juu tolo-la dia a kɛŋ u nisiŋ lɛ, u sii. 26 Wiiŋ
deeŋ Yesu si ŋaa, u teeli tiŋtee-la kala.

Yesu vaarɛ nyulimaa balia

27 Yesu si lii Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ-la dia-la lɛ aa vɛŋ, ŋii nɛ
nyulimaa balia sii a tuto u hariŋ aŋ faasa yirɛ a bula pu
a bul, “Yesu, Devit nihiŋ, fála nennige.” 28 Yesu si mu
dia, nyulima-la baliamiŋ ma to u hariŋ juu dia-la. Ŋii nɛ
u piɛsɛba a bul, “Ma ŋaa yarida ari mi jaŋ wuo ŋaa di
ma duorii?” Ŋii nɛ ba bul, “Oo, la Tiina, la ŋaa yarida.”
29 Ŋii nɛ Yesu digi ba siaa lɛ aŋ bul, “Ma si ŋaa yarida
ari ŋii jaŋ ŋaa, mi jaŋ leŋ duu ŋaa.” 30 Ŋii nɛ ba siaa
suri, ka Yesu bula piba ari siifiɛsiŋ a bul, “Ma sí wiiŋ
deeŋ bula pi nuu-kala.” 31 Ama ba lii Yesu teeŋ a bul
wii-la kala Yesu si ŋaa a teeli leriŋ kala.

Yesu vaarɛ taŋiŋ

32 Nyulima-la balia si lii dia-la lɛ Yesu fa si hɛ, niaa kɛŋ
baal kubala si bi wiaa wuo bul a kaa kɔ u teeŋ. 33 Ŋii nɛ
Yesu kiri jima-la baal-la lɛ, baal-la suomo bubul wiaa. U
ŋaa nuu-kala wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba bul di ba ha bi
wiiŋ deeŋ yiri na Iziral lɛ. 34 Ama Farisii tiŋŋaa bul ari
jiŋsiŋ kuoro nɛ pu doluŋ duu kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ ŋii.

Yesu fá niaa nennige.

35 Ŋii nɛ Yesu sii gɔllɛ ta-balaa ari ta-biisiŋ kala a dagɛ
niaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ a bul Wia wu-zɔmɔ-la a tigɛ Wia
kuorii-la lɛ aŋ pɛ vaarɛ niaa nyanyal-yiriba kala. 36 U fa
si na ni-daŋ-la, nennige kala kɛnu. U na di wiaa nɛ faa
walimɛba. Ba bi ba titia lɛ wuo pɛ, a nagɛ piesee si bi
pie-daara kɛnɛ. 37 Ŋii nɛ u bula pi u haritooroo a bul,
“Ku-kumaa yuga nɛ baga lɛ di ba kuŋ, ama tiŋtinnaa bi
yugɛ di ba kuŋ kialiŋ. 38 Má saa sul baga-la tiina duu hɛ
tiŋtinnaa yugɛ di ba tiŋ tiŋtimii-la.”

Yesu yirɛ u haritooroo fii ari balia
Maak 3.13-19; Luuk 6.12-16

10 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u haritooroo fii ari balia a hɛ
dɔŋɔ lɛ a piba doluŋ di ba wuo kikiri jiŋsiŋ aŋ pɛ
vivaarɛ niaa nyanyal-yiriba kala. 2 Nialiŋ u si liisa yiraa
nɛ ŋla: Saamɔŋ, ba fa kɛnu yiyirɛ Piita ma nɛ, ari u
naaŋbie Aŋduru, ari Jeems, si ŋaa Zɛbidii bie, ari Jɔɔŋ.
Jɔɔŋ fa ŋaa Jeems ŋaana nɛ. 3 U bira liisɛ Filip, ari Ba-
tolomi, ari Tɔmas, ari Matiu laŋpoo lilaari-la, ari Alifiyas
bie Jeems, ari Tadiyas, 4 ari Saamɔŋ Zɛlɔt, ari Judas
Isikarɔt, nii-la si ku ŋaa zɛŋbɛ tiina a yallɛ Yesu.

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia
Maak 6.7-13; Luuk 9.1-6

5 Niaa deeŋba fii ari balia, Yesu nɛ tiŋba ba lii. Ŋla nɛ
u bula piba aŋ ka ba lii: “Ma sí nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa tiŋteeŋ mu. Ma sí Samaria tiŋteeŋ ma mu. 6 Ama
má mu Iziral niaa teeŋ, niaa deeŋba lɛlɛ nagɛ piesee si
lɛlɛ nɛ a bira bi dia wɛniŋ jiŋ. 7 Má mu a bul Wia kuorii-
la wiaa piba a bul duu kpaga nɛ. 8 Má vaarɛ nyanyal
tiŋŋaa a chisɛ suunuŋ a vaarɛ gbegisiŋ a kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ
niaa lɛ. Ma nɛ ŋaa ŋii, ma sí time kala laa, bɛɛ wiaa ma
ma bi kuŋ-kala time aŋ laa. 9 Ma sí moribiee ma joŋo
hɛ ma gɛri-fesiniŋ lɛ. 10 Ma ma sí sulli-gbaŋsiŋ koru a
kaa vɛŋ woŋbii-la a sí gɛnniŋ tuŋ-bulia koo nɛŋtɛŋŋɛɛ
tuŋ-bulia laalu, ma sí daaŋtiga ma koru. Di tiŋtinna nɛ
tima, u maga di ba ti̱mu nɛ. 11 Di ma nɛ mu yi ta-bal
koo ta-bie, má juu taŋ-la tuɔŋ a bee chɛ nii-la si jaŋ
wuo laama bil a chuchua dii-bala-la lɛ halii di bua-la
ma si jaŋ lii taŋ-la lɛ yi. 12 Di ma nɛ mu juu dia kala, má
laa sipaaŋ chuɔlɛ dia-la niaa a bul, ‘Dia deeŋ niaa jaŋ
hɔŋ ari yarifiɛlaa.’ 13 Di ba nɛ laama, ba jaŋ kɛŋ yari-
fiɛlaa. Di ba nɛ bima laa, yarifiɛla-la jaŋ miira kɔ ma
teeŋ. 14 Di ma mu nuu-kala teeŋ, duu pɔ di ma sí juu a
bi ma wialiŋ ma jegilee nii, má lii dia-la lɛ koo taŋ-la lɛ
a kpesi ma naasiŋ hagila ta. Ba jaŋ jiŋ ari ba ŋaa wii nɛ
a cheima lɛ. 15 Mi bulaa pima ari sariya chɛ-diiliŋ, Wia
jaŋ dɔgisɛ taŋ-la niaa a kii bua-la lɛ u si dɔgisɛ Sɔdɔm
niaa ŋii.”

Hɛɛ-la si jaŋ kɔ
Maak 13.9-13; Luuk 21.12-17

16 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Má jegile nii, ma nagɛ pie-bi-
isiŋ nɛ. Mii tiŋma di ma guoli guŋgurusuŋ tuɔŋ. Má
saa kɛŋ wu-jimiŋ a nagɛ diŋŋaa si kɛŋ wu-jimiŋ ŋii a
leŋ di ma siaa fiɛlɛ a nagɛ kokosuŋ siaa si fiɛlɛ ŋii. 17 Má
kɛŋ ma titia woruŋ ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba teeŋ. Ba jaŋ kɛŋ-
ma kaa mu nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa teeŋ di ba
dii ma sariya. Ba jaŋ viirima Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. 18 A tiŋ
mi wiaa, ba jaŋ kɛŋma kaa mu kuoroo ari taŋ kuhiasiŋ
sipaaŋ di ma dii mi daŋsia, ba di nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa kala teeŋ. 19 Di ba nɛ kɛŋma kaa mu di ba dii ma
sariya, ma sí leŋe di ma bɔisiŋ joŋ wialiŋ ma si jaŋ bul
lɛ a laa ma titia. Bua-la lɛ Wia jaŋ joŋ wu-jimiŋ a hɛ ma
nyuŋ lɛ. 20 Wialiŋ ma si jaŋ bul, ma dee bi jaŋ bul. Ma
Nyimma Wia jaŋ leŋ di u Diŋ-zɔŋ-la toma lɛ a bul wiaa
pima. 21 Naaŋbiiriŋ jaŋ kɛŋ dɔŋɔ a kaa mu tia di ba kpu.
Nyimmaba ma jaŋ ŋaa ŋii ba biiriŋ lɛ. Biiriŋ ma jaŋ ŋaa
ŋii a ma kɛsɛ ba nyimmaba ari ba naaŋba a kaa mu pa
di ba kpu. 22 Nuu-kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi wiaa. Ama
nii-la kala si nyalimɛ a mu dɛrɛ, Wia jaŋ laau ta. 23 Di ba
níi dɔgisɛma taŋ-la lɛ, má lii a fá mu taŋ dɔŋɔ. Mi bulaa
pima ari ma bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ Iziral tasiŋ
kala lɛ, ka di mi-na Nuhuobiine Bie-na kɔ.
24 Sukuuri bie bi u kerichi ka kii, nii-la síi tiŋ tiŋtiŋŋaa
nuu dɔŋ teeŋ ma bi yuga kii nii-la teeŋ u síi tiŋ tiŋtimii-
la. Tiŋtinna bi u kuhiaŋ ka kii. 25 Ama di nii-la nɛ gunnɛ
tiŋtimii-la dɛrɛ, u maga di ba di nii-la si dagu kala
magɛ dɔŋɔ nɛ. Di ba nɛ saa kɛŋ dia tiina kaa yirɛ Bɛliz-
ibul, ŋii-na ba jaŋ hɛ yiri-bɔŋŋɔɔ a pi u dia niaa kala.

Nii-la si maga di la fá
Luuk 12.2-9

26 Ŋii wiaa, ma sí nuhuobiinee fá. Wii-kala si faa jaŋ
ku lii pulumuŋ, niaa ma jaŋ nii wii-la si ŋaa wu-faali.
27 Wii-kala mi si bula pima birimiŋ tuɔŋ, u maga di ma
bulu pulumuŋ tuɔŋ. Wii-kala bira ba si muŋso bula pi-
ma birimiŋ tuɔŋ, má heele bulu lusuŋ nyuŋ.” 28 Ŋii nɛ
Yesu bira bul, “Ma sí nialiŋ si jaŋ wuo kpu ma yaaraa
fá, niaa deeŋba bi ma dima wuo kpu. Ama má fá Wia.
U nɛ kɛŋ doluŋ duu wuo joŋ ma yaraa ari ma diŋsiŋ
kala a hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ. Mi bula pima, má fifáu.
29 Zaarikokobiisiŋ balia dee ba yie joŋo yallɛ kɔbu koo?
Ama ba tuɔŋ kubala ma bi jaŋ tel tiŋteeŋ, see ma Ny-
imma Wia sɛyɛ. 30 Wia paala jiŋ ma nyu-punaa kala ma
niiŋ nɛ. 31 Ŋii wiaa, ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma. Ma

nɛ paala kii zaarikokobiisiŋ a yugɛ. 32 Nii-la kala si jaŋ
wuo bul niaa tuɔŋ ari u ŋaa mi nuu nɛ, mi ma jaŋ bul
ŋii a tigɛu lɛ mi Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ sipaaŋ.
33 Ama nii-la kala si viami niaa tuɔŋ, mi ma jaŋ viau mi
Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ sipaaŋ.

Yesu si duu bi dunia kɔ di niaa siŋ, see di ba yuo dɔŋɔ.

Luuk 12.51-53; 14.26-27

34 Ma fa biina di mi kɔ dunia di niaa siŋ nɛɛ? Ai, yuo-
suŋ nɛ mi kaa kɔ. 35 Mi kɔ di niaa pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. Bie
jaŋ kɛŋ u nyimma di ba yuo dɔŋɔ. Tolo ma jaŋ kɛŋ u
naaŋ di ba guraa yuo dɔŋɔ. Bii-haala ma jaŋ kɛŋ u bala
naaŋ di ba guraa yuo dɔŋɔ. 36 Nuu diŋdɔŋŋɔɔ paala jaŋ
hɛ u dia-niaa tuɔŋ. 37 Nii-la kala si cho u nyimma ari u
naaŋ a kiimi, u bi maga duu ŋaa mi haritooru. Nii-la
kala ma si cho u bie koo u tolo a kiimi, u bi maga duu
ŋaa mi haritooru. 38 Nii-la kala si bi u titia daa-gɛsɛɛ
baasɛ a to mi hariŋ, u bi maga duu ŋaa mi haritooru.
39 Nii-la kala síi chɛ u titia miisiŋ, u jaŋ joŋ u miisiŋ ta.
Ama nii-la kala si via u miisiŋ ta a tiŋ mi wiaa, u jaŋ kɛŋ
miisiŋ.

Time-la Wia si jaŋ joŋo ti̠ŋla.

Maak 9.41

40 Nii-la kala si kɛŋma woruŋ, u tiina kɛŋmi ma woruŋ
nɛ. Nii-la ma kala si kɛŋmi woruŋ, u kɛŋ Tiina ma si tiŋ-
mi woruŋ nɛ. 41 Nii-la kala si laa Wia tiŋtinna dɔŋɔ a
kɛnu woruŋ u dia lɛ a tiŋ u si ŋaa Wia tiŋtinnu wiaa, u
jaŋ laa u time. Time-la Wia si jaŋ joŋo ti̠mu, u jaŋ magɛ
time-la Wia si jaŋ ti̠ŋ u tiŋtinni-la. Nii-la kala ma si laa
tuɔ-pul tiina bil a tiŋ u si ŋaa tuɔ-pul tiina wiaa, time-la
Wia si jaŋ joŋo ti̠mu, u jaŋ magɛ time-la u si jaŋ joŋo
ti̠ŋ tuɔ-pul tiina-la. 42 Nii-la ma kala si ŋaa lii-fiɛla pi mi
haritooroo deeŋba tuɔŋ ku-bie a tiŋ u síi to mi hariŋ
wiaa, u tiina ma jaŋ laa u time.”

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la tiŋ niaa ba kɔ Yesu teeŋ

Luuk 7.18-35

11 Yesu si bul wiaa deeŋba a pi u haritooroo fii ari
balia-la dɛrɛ, u lii lee-la a mu duu dagɛ niaa aŋ
pɛ bul Wia wiaa tasi-la si kpagɛ lee-la.
2 Jɔɔŋ Wia lii-foori-la fa si hɛ sarika lɛ a nii wialiŋ Kirisi-
to fa síi ŋaa, u tiŋ u haritooroo dɔŋsuŋ Yesu teeŋ 3 di
ba mu piɛsɛ Yesu a bul, “Bula pila, ŋ nɛ nii-la Jɔɔŋ fa si
si u jaŋ kɔ, koo la haa gbɛrɛ nuu ma dɔŋ nɛɛ?” Ŋii nɛ ba
mu piɛsu. 4 Ba si piɛsɛ dɛrɛ, Yesu bula piba a bul, “Má
miira mu Jɔɔŋ teeŋ a bula pu wialiŋ kala ma si na a nii
maa. 5 Má bula pu di nyulimaa siaa suri nɛ, gbɛrikɛɛ
vivɛŋ, gbegisiŋ ma duduori. Taŋŋaa ninii wiaa, nialiŋ si
suba sisii suuŋ lɛ. Summoo ma wuo ninii Wia wu-
zɔŋŋɔɔ. 6 Nialiŋ si bi kaa lɛrɛ ari mi nɛ ŋaa nii-la Wia si
tima, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

7 Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooro-la viiri. Ŋii nɛ Yesu suomo bul
Jɔɔŋ wiaa a pipi ni-daŋ-la. U piɛsɛba, “Ma si mu Jɔɔŋ
teeŋ tiŋtee-hilii-la lɛ, bɛɛ nɛ ma fa gbɛrɛ di ma na? Ma
mu di ma na yaŋ peliŋ si kaa viviisi nɛɛ? Ai. 8 Bɛɛ nɛ saa
ma lii di ma na? Ma lia di ma na nuu si laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ
nɛɛ? Ai. Bee na nialiŋ si yie laalɛ gɛnniŋ deeŋba, ba yie
juu kuori-diisiŋ nɛ aa nii sima. 9 Má saa dagɛmi ku-la
ma si mua di ma na. Ma mua di ma na nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛɛ? Oo, mi jaŋ bula pima
ari ma na nuu duu kii nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ. 10 U-na Jɔɔŋ wiaa nɛ ba ŋmuŋsa bil Wia
teniŋ tuɔŋ a bul di Wia si,

‘Má jegile nii mi teeŋ, mi jaŋ tiŋ mi tiŋdaara
duu laa ŋ sipaaŋ a mu a wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ.’ ”

11 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, “Wutitii, mi bu-
laa pima, Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la nɛ kii nuu-kala ba si lula.
Ama nii-la si ŋaa ni-bie Wia kuorii-la tuɔŋ, u nɛ yuga kii
Jɔɔŋ. 12 A chiŋ bua-la lɛ Jɔɔŋ si suomo bubul Wia wiaa a
kaa kukɔ tapuluŋ deeŋ, niaa kɛŋ Wia kuorii-la wiaa
yuyuo dɔŋɔ nɛ, ŋii nɛ ni-duoruŋ wiwalimɛ di ba kaa
loriko laa. 13 Ka di Jɔɔŋ-na kɔ, nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa bul Wia kuorii-la wiaa nɛ. Wialiŋ
Wia si leŋe ba ŋmuŋsa bil di niaa tuto ma dagɛ ŋii nɛ.
14 Di ma nɛ ŋaa yarida, ma sɛi wialiŋ ba si bula. Jɔɔŋ nɛ
ŋaa Ilaaja, nii-la wiaa ba fa si bula duu jaŋ kɔ. 15 Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wiaa deeŋba.”
16 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Bɛɛ nɛ mi jaŋ kɛŋ jiniŋ niaa
kaa magisɛ? Ba nagɛ haŋbiisiŋ síi gbieli yɔbɔ tuɔŋ nɛ.
Dɔŋsuŋ yie kpia dɔŋɔ lɛ a bula piba a bul, 17 ‘La yii yiilaa
nɛ pima, aŋ ka ma bi gua, la yel yoho pima, aŋ ka ma
bi yel.’ 18 Bua-la lɛ Jɔɔŋ si kɔ ma teeŋ, uu vɔɔ niiŋ nɛ a bi
siniŋ ma nyua. Ŋii nɛ ba si di jiŋ-bɔŋ nɛ kɛnu. 19 Aŋ ka
mi-na Nuhuobiine Bie kɔ ma teeŋ a didii kiaa aŋ pɛ
nyunyua siniŋ maa. Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a bul, ‘Baala
deeŋ ŋaa luobii tiina nɛ a ŋaa si-nyuaru maa aŋ pɛ kɛŋ
laŋpoo lilaaraa ari haachɛ diiree kala ma kaa dii
naŋdɔŋsuŋ.’ Nialiŋ si sɛi wu-jimii-la si lii Wia teeŋ, ba
wu-ŋaalaa daga ari ba sɛnɛ sɛi nɛ.”

Tasi-la si bi Yesu wiaa laa dii

Luuk 10.13-15

20 Tasi-la lɛ Yesu si ŋaa wu-magilaa yugɛ, ba niaa bi u
wiaa laa dii, ŋii wiaa ba bi birima lii ba haachɛba lɛ. Ŋii
nɛ u kpiaba lɛ a bul, 21 “Ma Kɔraziŋ tiŋŋaa, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Bɛtisaada tiŋŋaa maa, ma ma jaŋ na hɛɛŋ. Wu-
magila-la ba si ŋaa ma teeŋ, di ba nɛ fa ŋaaba Taya ari
Saadɔŋ niaa teeŋ ŋla, ba fa bi jaŋ dieni aŋ hɔnɔ tɛllɛ
naasiŋ a ŋaa tuɔruŋ bugɛ ba titia, a didagɛ ŋii ari ba
birima lii ba haachɛba lɛ nɛ. 22 Mi bulaa pima, sariya
chɛ-diiliŋ, Wia jaŋ dɔgisɛ Kɔraziŋ ari Bɛtisaada tiŋŋaa a
kii Taya ari Saadɔŋ tiŋŋaa. 23 Ma-na Kapɛnam tiŋŋaa,
ma nɛ paala chichɛ di ma kɛŋ ma titia a kaa jil Wia-jaŋ.
Wia jaŋ joŋma yuo ta nɛ di ma tuu juu u nyiniŋ. Wu-
magilaa deeŋba kala mi si ŋaa ma teeŋ, di mi fa ŋaaba

Sɔdɔm lɛ nɛ, ba fa jaŋ hɛ dimɛ a kaa kukɔ jiniŋ. 24 Mi
bulaa pima, sariya chɛ-diiliŋ Wia jaŋ fá Sɔdɔm niaa
nennige a kii Kapɛnam niaa."

Yesu bula pi niaa di ba kɔ u teeŋ a na wiese

Luuk 10.21-22

25 Bua-la titia lɛ Yesu guu yirɛ, "Mi Nyimma, ŋ nɛ ŋaa
wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala Tiina. Mii lɔlluŋ ari ŋ si kɛŋ
wialiŋ ŋ si joŋo faa a dagɛ nialiŋ si bi wiaa jiŋ, aŋ bi
joŋo dagɛ nialiŋ si kɛŋ wu-jimiŋ. 26 Mi Nyimma, mii lɔl-
luŋ. Ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ŋ ŋaa ŋii." 27 Ŋii nɛ u bira bul,
"Mi Nyimma joŋ kuŋ-kala doluŋ nɛ pimi. Mi Nyimma
duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii mi si naga. Mi ma duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii
mi Nyimma ma si naga. Nuu-kala bira buu jiŋ, see nial-
iŋ duŋduŋa mi síi cho di mi daga." 28 Ŋii nɛ Yesu bira
bula pi niaa, "Má kɔ mi teeŋ, ma nialiŋ kala si lɔlɔ, aŋ
ka wiaa nyagɛma bil. Mi jaŋ pima wiese. 29 Má laa mi
chuga a chuŋ aŋ gunnɛ mi teeŋ, bɛɛ wiaa mi kɛŋ mi
titia muuri nɛ, mi siaa ma fiɛlɛ. Di ma ŋaa ŋii, ma jaŋ
na wiese. 30 Chuga-la mi si jaŋ joŋo chuŋma jaŋ ŋaa
chugi-mɔli, u bi yuŋ."

Ba piɛsɛ Yesu chɛ-wiesii-la wiaa.

Maak 2.23-28; Luuk 6.1-5

12 U bi diene aŋ ka Yesu ari u haritooroo sii to ny-
oŋso baga tuɔŋ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ. Losuŋ fa kɛŋ
Yesu haritooroo. Ŋii nɛ ba suomo kiilɛ nyoŋso-la aa
chaŋ. 2 Farisii tiŋŋaa si na wiiŋ deeŋ ŋii, ba piɛsɛ Yesu a
bul, "Ŋ bi naa? Chɛ-wiesii-la kisiŋ nɛ ba chichei ŋii." 3 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛba a bul, "Ma bi wii-la Devit fa si ŋaa kari-
maa? Losuŋ fa si kɛnu ba di u hariŋ niaa, 4 u mu juu
Wia-dia a joŋ boroboro-la ba fa si kaa ku bil Wia sipaaŋ
a chɔgɔ dii, aŋ joŋo pi u hariŋ niaa maa, ba ma dii. U fa
ŋaa kisiŋ nɛ di ni-wogo dii boroboro-la, see nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia duŋduŋa. Ŋii-na u fa bi maga di
Devit ari u hariŋ niaa dii kudiile-la. 5 Koo ma ha bi wial-
iŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di la tuto karimaa? Chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ kala nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ fa yie chei la kisiŋ Wia-dia lɛ. Ama ba fa si ŋaa ŋii
chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, u bi haachɛ ŋaa. 6 Mi bulaa pima
ari kuŋ nɛ hɛ ma tuɔŋ lɛɛlɛ a yuga kii Wia-dia. 7 Wia
teniŋ tuɔŋ, ba ŋmuŋsa di Wia si,
'Mi cho di ma fifá niaa nennige nɛ a kii ma si kpu
pusuŋ pipimi.'
Di ma nɛ fa sɛnɛ jiŋ wiiŋ deeŋ bubuɔŋ, ma fa bi jaŋ joŋ
cheeriŋ pi nialiŋ si bi wii cheye. 8 bɛɛ wiaa mi-na
Nuhuobiine Bie nɛ ŋaa chɛ-wiesii-la Tiina ŋii."

Yesu vaarɛ baal kubala nisiŋ si suba

Maak 3.1-6; Luuk 6.6-11

9 Ŋii nɛ Yesu lii lee-la a mu juu Wii-chuɔlɛ dia, 10 di
baal kubala nɛ ŋii. U nisiŋ suba nɛ. Niaa dɔŋsuŋ ma fa
hɛ dimɛ a chichɛ di ba bul Yesu teeŋ ari u cheye nɛ. Ŋii
nɛ ba piɛsu a bul, "U kɛŋ woŋbiiŋ nɛɛ di la vaarɛ
nyanyal tiŋŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ koo?" 11 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛba a bul, "Di ma kuŋ nɛ kɛŋ piesu duu tel viliŋ lɛ
chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, ŋ jaŋ liisu koo ŋ jaŋ leŋu dimɛ duu
suu? Ma jaŋ liisɛ. 12 Nuhuobiine nɛ paala kii piese. Di la
nɛ saa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, la bi chɛ-
wiesii-la kisiŋ-la cheye." 13 Ŋii nɛ u bula pi na-suu-la ti-
ina a bul, "Kɛŋ ŋ nisiŋ tiɛnɛ." U kaa tiɛnɛ. U fiɛla a nagɛ
u nisi-la dɔŋɔ. 14 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa lii lee-la a mu vu-
urɛ ŋii ba si jaŋ ŋaa a kpu Yesu.

Yesu bul wiaa a tigɛ u titia lɛ

15 Yesu si nia di ba vuurɛ di ba kpuu ŋii, u lii lee-la. Ni-
daŋ to u hariŋ. Ŋii nɛ u vaarɛ nialiŋ fa síi wiilu kala 16 aŋ
bula piba di ba sí leŋ di wiiŋ deeŋ teeli leriŋ kala. 17 U
ŋaa wiiŋ deeŋ di wialiŋ Azaaya fa si bula ku ŋaa wutitii.
Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
nɛ. 18 U fa si,
"Mi Tiŋtinna nɛ ŋla, nii-la mi si liisa,
nii-la mi si cho, mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ.
Mi jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ.
U jaŋ bul mi sariya diiniŋ wiaa a pi dunia niaa kala.
19 U bi jaŋ kaa lɛrɛ, u bi jaŋ kpia goŋ maa.
U bi jaŋ ŋiŋaa goŋ woŋbiee lɛ di niaa ninii.
20 U siaa jaŋ fiɛlɛ nialiŋ si ŋaa puwuoloo teeŋ,
a kɛŋ zile ni-puguŋuŋ ma teeŋ.
U jaŋ pɛsɛ halii, see wutitii-la Wia síi chɛ yuo dii leriŋ
kala.
21 U lɛ nɛ dunia niaa kala jaŋ joŋ ba yiɛlaa hɛ."

Yesu ari Bɛlizibul

Maak 3.20-30; Luuk 11.14-23

22 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ kɛŋ baal kubala kaa kɔ Yesu
teeŋ. Jiŋsiŋ nɛ fa kɛŋ baal-la. U fa nyulima aŋ pɛ taŋ.
Yesu vaarɛ baal-la. Ŋii nɛ u wuo wiaa bubul aŋ nina
maa. 23 Yesu si ŋaa ŋii, u fa ŋaa ni-daŋ-la kala wu-
kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, "Devit bie nɛ
ŋlaa?" 24 Farisii tiŋŋaa fa si nii ŋii, ba bul, di jiŋsiŋ kuoro
Bɛlizibul nɛ pu doluŋ, ŋii nɛ tii u wuo kikiri jiŋsiŋ ŋii.
25 Yesu wuo jiŋ ba tuɔbiinaa a bula piba a bul, "Di taŋ
niaa nɛ hɛ dimɛ a bi nii-bala kɛnɛ, ba taŋ-la jaŋ tel. Di
jaŋ niaa koo naaŋbiiriŋ ma nɛ bi nii-bala kɛnɛ, ba dia
jaŋ tel. 26 Ŋii nɛ di Sitaani kiri Sitaani, u ma taŋ bi jaŋ
wuo chiŋ." 27 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, "Di Bɛlizibul
nɛ pimi doluŋ mi kaa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ, kubɛɛ nɛ
saa joŋ doluŋ pi niaa deeŋba síi to ma hariŋ ba ma
kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ? Niaa deeŋba titia daga ari maa
nyia nɛ. Ba jima ari Sitaani bi u titia wuo guraa yuo.
28 Wia doluŋ nɛ mi kaa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Wiiŋ deeŋ
nɛ daga ari Wia kuorii-la paala kɔ ma teeŋ nɛ. 29 Nuu
tuo si jaŋ juu ni-duoŋ dia a gaa u kiaa, see duu kɛŋ ni-
duo-la vɔɔ, aŋ-na juu paa u kiaa. 30 Nuu-kala si bi mi
nuu ŋaa, u lii mi hariŋ nɛ. Nii-la kala si bi mi lɛ pɛ di la

kiri kiaa hihɛ dɔŋɔ lɛ, u kaa pisa tita nɛ. 31 Mi bulaa pi-
ma ari Wia jaŋ joŋ niaa haachɛba ari wu-bɔmɔ-la ba síi
bul a chɛba, ama nii-la kala si tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
joŋŋoo, Wia bi jaŋ joŋo chɛ u tiina. 32 Nii-la kala si bul
wu-bɔŋŋɔɔ a mu tigɛ mi-na Nuhuobiine Bie lɛ, Wia jaŋ
joŋo chɛu, ama nii-la kala si tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
joŋŋoo, Wia bi jaŋ joŋo chɛ u tiina lɛɛlɛ a kaa mu wuu."

Tia ari u nɛnɛɛ.
Luuk 6.43-45

33 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di ŋ níi chɛ tia nɛŋ nɛŋ-
zɔŋŋɔɔ, see di ŋ kɛŋ tia-la si kɛŋ yarifiɛlaa. Di ŋ nɛ kɛŋ
tia-la si bi yarifiɛlaa kɛnɛ, see duu ninɛŋ nɛŋ-lɔrunuŋ.
Tia-la nɛnɛɛ nɛ yie dagɛ tia-la yiri u si ŋaa. 34 Ma ni-
bɔŋŋɔɔ deeŋba, di ma nɛ bɔmɔ, ɛɛ nɛ ma jaŋ wuo ŋaa
a bubul wu-zɔŋŋɔɔ? Ŋ tuɔbiinaa si kɛŋ wii-la nɛ, u nɛ ŋ
niiŋ bubul. 35 Ni-zɔmuŋ kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ aa ŋaa
wu-zɔmɔ-la u síi biinu. Ni-bɔmuŋ ma kɛŋ tuɔbiiŋ-
bɔŋŋɔɔ a maa ŋaa wu-bɔmɔ-la u síi biinu u tuɔŋ lɛ. 36 Mi
bulaa pima ari sariya chɛ-diiliŋ nuu-kala paala jaŋ dagɛ
wu-bɔmɔ-la u niiŋ si bula. 37 Wialiŋ titia ma si bula nɛ
jaŋ dii ma sariya a dagɛ di ma kɛŋ tuɔ-pulaa koo ma bi
tuɔ-pulaa kɛnɛ."

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wu-magilaa
Maak 8.11-12; Luuk 11.29-32

38 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ ari Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma kɔ Yesu teeŋ a bula pu a bul, "La kuhiaŋ,
laa chɛ di ŋ ŋaa wu-magil nɛ di la na." 39 Ŋii nɛ Yesu
bul, "Jiniŋ niaa ŋaa ni-bɔmɔ nɛ, ba bi Wia ka fá. Ma si di
mi ŋaa wu-magiliŋ. Ai, mi bi ŋaa. Wu-magiliŋ ma síi
chɛ, ma bi jaŋ wuo nau, see wu-magil-la Wia fa si ŋaa a
tigɛ Jona lɛ. 40 Jona fa si hɛ cheŋfili-bal-la tuɔŋ tapulaa
batori wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala, ŋii titia nɛ mi-na Nuhuo-
biine Bie ma jaŋ hɛ vaamiŋ tuɔŋ tapulaa batori, wiihɛyɛ
ari titaŋiŋ kala. 41 Sariya chɛ-diiliŋ, Ninivɛ niaa ma jaŋ
sii a joŋ cheeriŋ pima woruŋ. Bua-la lɛ Jona ma fa si
mu bul Wia wiaa pi Ninivɛ niaa, ba birima lii ba haachɛ-
ba lɛ nɛ a to Wia. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ ma
tuɔŋ a yuga kii Jona, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u
wiaa."
42 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Haal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U
dii kuoruŋ tiŋtee kubala lɛ baa yirɛ Siiba. U sii lii u jaŋ
lɛ a mu di-bolii duu jegile nii kuoru kubala wu-jimiŋ. U
yiriŋ nɛ fa Solomɔŋ. U fa kɛŋ wu-jimiŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
Sariya chɛ-diiliŋ haal-la jaŋ sii a joŋ cheeriŋ a pi jiniŋ ni-
aa woruŋ. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ, u
yuga kii Solomɔŋ, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u wiaa."

Yesu bul wiaa a tigɛ jiŋ-bɔŋŋɔɔ lɛ
Luuk 11.24-26

43 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, "Di jiŋ-bɔŋ nɛ lii
nuu lɛ, u yie gɔllɔ tiŋtee-hiliŋ lɛ nɛ a chichɛ di-wiesiŋ,
aŋ bi na. 44 U si bi lee na ŋii, u yie bul u titia lɛ a bul, 'Mi
jaŋ miira mu lee-la mi si lia.' U jaŋ miira mumu, di
disinniŋ tuo dia-la lɛ, ba wasɛ u kala zɔŋ. 45 Ŋii nɛ u jaŋ
miira lii a kɛŋ jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ, kialiŋ si bɔmɔ kiiu, ba
ma ku juu a pɛu lɛ. Ŋii hariŋ lɛ nɛ baal-la yie kperi a kii
buŋbuŋ-la. Ŋii titia nɛ u ma jaŋ ŋaa ma jiniŋ ni-bɔŋŋɔɔ
deeŋba lɛ."

Yesu bul wiaa a tigɛ u naaŋ ari u naaŋbiiriŋ lɛ
Maak 3.31-35; Luuk 8.19-21

46 Yesu fa si bul wiaa pipi nialiŋ ŋii, u naaŋ ari u
ŋaanaa kɔ u teeŋ a ku chiŋ jeeŋ hariŋ a chichɛ di ba
nau. [47 Ŋii nɛ nuu bula pu a bul, "Bee na, ŋ naaŋ ari ŋ
ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ hariŋ a chichɛ di ba naŋ." 48 Ŋii nɛ
Yesu miira piɛsɛba a bul, "Kubɛɛ nɛ ŋaa mi naaŋ ari mi
ŋaanaa?"] 49 Ŋii nɛ u liisɛ u nisiŋ a dagɛ u haritooroo aŋ
bul, "Mi naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ nɛ ŋla: 50 Nii-la kala si
ŋaa wii-la mi Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ si cho, u nɛ
ŋaa mi ŋaana ari mi dihaala ari mi naaŋ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si dṵu kiaa lɛ
Maak 4.1-9; Luuk 8.4-8

13 Tapulii-la titia Yesu lii dia-la lɛ ba di u haritooroo
fa si hɔnɔ, a sii mu mugi-baliŋ niiŋ a hɔŋ dimɛ
duu dagɛ niaa. 2-3 Niaa yugɛ a ku gollu chu. Ba si yuga
ŋii, u sii mu juu liiŋ daboro tuɔŋ a hɔŋ liiŋ tuɔŋ, ka ni-
daŋ-la chiŋ muga niiŋ. Ŋii nɛ u magɛ namagaba a
dagɛba wiaa yugɛ. U namagaba-la dɔŋɔ nɛ ŋla: Yesu si,
"Baal kubala nɛ sie a kɛŋ u ku-doho kaa lii duu misɛ.
4 U síi misɛ ŋii, ku-doho-la dɔŋsuŋ tel woŋbiiŋ tuɔŋ. Di-
ibiisiŋ ku tuɔsa dii. 5 Dɔŋsuŋ ma tuu tel kpaginyiliŋ
nyuŋ. Hagila si bi yugɛ ŋii, ka ba guu nyu. 6 Ba
naapoloo bi tiŋteeŋ jua. Wia pɔsɛ a kpuba, ba suu, bɛɛ
wiaa ba naapoloo bi tiŋteeŋ jua. 7 Ku-doho-la dɔŋsuŋ
ma tel sɔsuŋ tuɔŋ. Ba nyu, sɔsu-la ma nyu a nyaga kpu.
Ba bi wasa. 8 Ama ku-doho-la dɔŋsuŋ ma lii tel tiŋtee-
zɔmuŋ lɛ a nyu a waa a wasɛ woruŋ. Dɔŋsuŋ hɛ biee
zɔlɔ zɔlɔ, dɔŋsuŋ ma mahiŋ batori batori, dɔŋsuŋ ma
mara ari fii fii." 9 Yesu si magɛ namaga-la dɛrɛ, ŋii nɛ u
bul, "Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wiaa
deeŋba."

Yesu dagɛ u haritooroo wii-la si tii u yie mimagɛ namagaba
Maak 4.10-12; Luuk 8.9-10

10 Ŋii nɛ Yesu haritooroo kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, "Bɛɛ
nɛ tii ŋ yie kɛŋ namagaba a didagɛ niaa?" 11 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Ma niaa deeŋba nɛ Wia dagɛ u kuorii-
la wiaa bubuɔŋ pa, wialiŋ fa si faa, ama ni-daŋ kala
dee. 12 Nii-la kala si to Wia niiŋ wiaa, Wia jaŋ faasa pɛu
lɛ woruŋ. Nii-la ma si bi Wia niiŋ wiaa ka to, Wia bi jaŋ
pɛu lɛ. U si pɛu lɛ mua-la maa, u jaŋ laa u kua. 13 Wii-la
si tii mi yie mimagɛ namagaba nɛ ŋla: Ba yie nyilimi

nyilimi nɛ aŋ bi kuŋ-kala wuo na, a jijegili wiaa aŋ bi
wii-kala ka nii aŋ bi wialiŋ bubuɔŋ ma wuo jiŋ. 14 Wia si
to Azaaya lɛ a bul wialiŋ, ba wiaa nɛ u bul ŋii. Ba ku
ŋaa wutitii. Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. U fa bula a bul,

‘Niaa deeŋba jaŋ jegili jegili wiaa aŋ bi wii-kala bubuɔŋ wuo jiŋ,
ba jaŋ nyilimi nyilimi aŋ bi kuŋ-kala wuo na,
15 bɛɛ wiaa ba bi wu-jimiŋ kɛnɛ Wia teeŋ, ba via Wia niiŋ wiaa nɛ,
ba tɔ ba digilaa ma nɛ di ba sí wii-kala nii
a kɛŋ ba siaa ma tɔ di ba sí kuŋ-kala na.
Wia si di ŋii dee, ba fa jaŋ nina,
ba digilaa ma fa ninii wiaa.
Ba fa jaŋ jiŋ wiaa bubuɔŋ
a birima kɔ mi teeŋ di mi vaarɛba.’

16 Ma-na, ma tuɔŋ tɔrɔ ari ma wuo nina wialiŋ kala ma
síi na a wuo nii wialiŋ maa. 17 Mi bulaa pima ari nialiŋ
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari nialiŋ dɔŋ-
suŋ fa síi to Wia, ba yuga a cho di ba nina wialiŋ ma síi
na aŋ bi wuo na, a ma fa cho di baa nii wialiŋ ma síi nii,
aŋ ka ba bi wuo nii.

Yesu dagɛ ku-duuro namaga-la bubuɔŋ
Maak 4.13-20; Luuk 8.11-15

18 Má jegili a nii ku-duuro namaga-la bubuɔŋ. 19 Nial-
iŋ si yie nii Wia niiŋ wialiŋ a mu tigɛ Wia kuorii-la lɛ aŋ
bi ba bubuɔŋ jiŋ, ba nagɛ ku-doho-la si tel woŋbiiŋ lɛ
nɛ. Sitaani yie guu kɔ a kɛŋ wialiŋ a liiri ba tuɔsaa lɛ.
20 Kialiŋ ma si tel kpaginyiliŋ nyuŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si
yie guu a laa Wia niiŋ wialiŋ dii ari tuɔtɔruŋ. 21 Ama ba
bi bɔyɛ kɛnɛ a nagɛ naapoloo si bi tiŋteeŋ jua. Ba jaŋ
sɛi wii-la a tou mu magɛ ŋii. Di hɛɛŋ nɛ juuba, koo di
ba to naasiŋ dudɔgisɛba a tiŋ wii-la wiaa, ba tuɔŋ guu
lii wii-la lɛ. Ba joŋo ta. 22 Kialiŋ si tel sɔsuŋ tuɔŋ ma nɛ
ŋaa nialiŋ si yie nii Wia niiŋ wialiŋ, ama dunia kiaa wiaa
walimɛba, ba cho di ba jigi aa chɛ kuŋ-kala. A tiŋ wiaa
deeŋba, ba bi sɛi di ba to wialiŋ. Wialiŋ bi doho kɛnɛ
ba teeŋ. 23 Kialiŋ si tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ ma nɛ ŋaa nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ a jiŋ ba bubuɔŋ, wialiŋ kɛŋ do-
ho kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ ba teeŋ, dɔŋsuŋ nɛŋ zɔlɔ zɔlɔ, dɔŋsuŋ
mahiŋ batori batori, dɔŋsuŋ ma mara ari fii fii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ baga si kɛŋ yaŋ lɛ.

24 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a piba a bul,
“Wia kuorii-la nagɛ baala si sie nɛ a dʊu miiriŋ u baga
lɛ. 25 Titaŋ kubala niaa kala si piŋ doŋ, u diŋdɔmɔ kɛŋ
yaŋ kaa mu dʊu hɛ baga-la lɛ aŋ viiri. 26 Miiri-la si suo-
mo nyu a ninɛŋ, yaŋ-la ma nyu. 27 Ŋii nɛ baal-la tiŋtin-
naa mu a na baga-la a miira ku bula pi baal-la a bul, ‘La
kuhiaŋ, ŋ dʊu ku-zɔŋŋɔɔ nɛ ŋ baga-la lɛ, ka nii nɛ yaŋ-
la ma nyu baga-la lɛ?’ 28 Ŋii nɛ ba kuhiaŋ-la bula piba a
bul, ‘U naga ari mi diŋdɔŋ nɛ ŋaa ŋii.’ Ŋii nɛ u tiŋtinna-
la piɛsu a bul, ‘Ŋŋ chɛ di la mu a churi yaŋ-la ta nɛɛ?’
29 Ŋii nɛ baal-la bul, ‘Ai, má leŋ di miiri-la bii. Di ma nɛ
mua di ma churi yaŋ-la lɛɛlɛ, ma jaŋ pɛ churi miiri-la
dɔŋsuŋ ma ta. 30 Di miiri-la nɛ bia, mi jaŋ leŋ di nialiŋ
sii mu baga di ba laa sipaaŋ churi yaŋ-la a vɔɔ a nyigɛ,
aŋ-na kuŋ miiri-la kaa ku hɛ mi vire lɛ.’ ”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala baa yirɛ masitad lɛ
Maak 4.30-32; Luuk 13.18-19

31 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a bul di Wia
kuorii-la nagɛ baal kubala nɛ si joŋ ku-doho kubala
baa yirɛ masitad a dʊu u baga lɛ. 32 Ku-doho-la bi wii
maga. U nɛ muuro kii ku-doho-na kala si hɛ dimɛ. Ama
duu nɛ nyua, u yie waa a birimɛ tia nɛ a yuga kii baga
ku-duuloo kala kala. Ŋii nɛ diibiisiŋ yie sagɛu lɛ a sua
ba dɛlliŋ u naakelee lɛ.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ si-buruŋ lɛ
Luuk 13.20-21

33 Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a piba a bul, “Wia
kuorii-la nagɛ si-buruŋ nɛ ba si kaa hihɛ munuŋ lɛ.
Haala joŋ munuŋ a hɛ tasi-gbaŋa tuɔŋ a joŋ si-buruŋ a
kaa kuosi. U dieni mua, ka muŋ-la sii puɔra sʊ tasi-
gbaŋa-la kala.”

Yesu dagɛ niaa namagaba
Maak 4.33-34

34 Di Yesu nɛ fa bul wii-kala pipi ni-daŋ-la, namaga nɛ
u yie magɛ. U bi jaŋ bul wii di u bi namaga maga. 35 U
ŋaa ŋii di wialiŋ nuu fa si bula, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
ku ŋaa wutitii nɛ. U fa si, “Di mi nɛ bul wiaa pipi niaa,
mi jaŋ magɛ namagaba, mi jaŋ bul wialiŋ si ŋaa wu-
faalaa a chiŋ dunia di-suomuŋ a piba.”

Yesu dagɛ namaga-la u si maga a tigɛ yaŋ lɛ bubuɔŋ

36 Yesu si ta ni-daŋ-la, ba viiri, ka u sii juu dia. Ŋii nɛ u
haritooroo kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, “Dagɛla namaga-la
ŋ si maga a tigɛ baga yaŋ lɛ bubuɔŋ.” 37 Ŋii nɛ Yesu bul,
“Nii-la si dʊu miiri-la nɛ ŋaa mi-na Nuhuobiine Bie.
38 Baga-la lɛ u si dʊu miiri-la, u nɛ ŋaa dunia. Miiri-la
ma nɛ ŋaa nialiŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ. Yaŋ-la ma
si nyu baga-la lɛ nɛ ŋaa Sitaani niaa. 39 Diŋdɔŋ-la si dʊu
yaŋ-la nɛ ŋaa Sitaani. Miiri-la ma kumuŋ nɛ ŋaa dunia
didɛriŋ. Nialiŋ ma si kuŋ miiri-la nɛ ŋaa Wia tiŋdaaraa.
40 Ŋii ba si hiesi yaŋ-la a nyigɛ, ŋii titia nɛ jaŋ ŋaa dunia
didɛriŋ. 41 Mi-na Nuhuobiine Bie, mi jaŋ tiŋ mi tiŋ-
daaraa di ba juu Wia kuorii-la tuɔŋ a tuɔsɛ nialiŋ si ŋaa
haachɛ tiŋŋaa, ari nialiŋ kala si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ 42 a
joŋo yuo a hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ. Lee-la nɛ ba jaŋ yel aŋ
pɛ didiŋ ba nyilaa. 43 Ka di tuɔpul tiŋŋaa tutul ari wii-pɔ-
suŋ síi tul ŋii la Nyimma Wia kuorii-la tuɔŋ. Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wiaa deeŋba.”

Baal-la si pɛrɛ baga a mɔl kiaa

44 Yesu bira bul, “Wia kuorii-la nagɛ ŋla nɛ: Baal
kubala nɛ mu a pipɛrɛ baga a na di sɛlimɛ hɛ baga-la
lɛ. U si na sɛlimɛ-la, u gbaa tɔ, u tuɔŋ kala faasa tɔrɛ
kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ u mu yallɛ u kiaa kala a kɛŋ moribie-la a
kaa mu yɔɔ baga-la.”

Yesu bira magɛ namaga a mu tigɛ busiiŋ lɛ

45 Yesu bira si di Wia kuorii-la nagɛ bayala si mua di u
yɔɔ busiaa nɛ. 46 U si na dɔŋɔ duu faasa zɔŋ kiŋkɛŋ, u
miira mu joŋ u kiaa kala u si kɛnɛ a yallɛ a yɔɔ busii-la.

Yesu magɛ namaga a tigɛ joŋ lɛ

47 Yesu bira si di Wia kuorii-la nagɛ joŋ nɛ, ba si joŋo
yuo hɛ mugi-baliŋ tuɔŋ. U kɛsɛ cheŋfili-yiriba kala. 48 Di
cheŋfilee nɛ suo, cheŋfili-kpuura-la yie kaa lɛrɛ lii mu-
gi-baliŋ niiŋ nɛ a tuɔsɛ cheŋfilie-la. Ba yie tuɔsɛ ku-
zɔŋŋɔɔ hɛ ba kiaa lɛ aŋ joŋ kialiŋ si bi zɔŋ a yuo ta.
49 Ŋla nɛ saa u jaŋ nagɛ dunia didɛriŋ. Wia tiŋdaaraa
jaŋ lii a tuɔsɛ ni-bɔŋŋɔɔ ni-zɔŋŋɔɔ tuɔŋ 50 a joŋba yuo hɛ
Wia nyiniŋ lɛ. Dimɛ nɛ ba jaŋ yel aŋ didiŋ ba nyilaa.

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si kɛŋ kiaa u vire lɛ

51 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u haritooroo a bul, “Ma jiŋ wiaa
deeŋba kala bubuɔŋ nɛɛ?” Ŋii nɛ ba si, “Oo.” 52 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Wiiŋ deeŋ daga ari nii-la kala si
gunnɛ Wia teniŋ woruŋ a ku ŋaa Yesu haritooru a ŋaa
siri duu juu Wia kuorii-la tuɔŋ, u tiina nagɛ dia tiina si
yie chaarɛ mii-binaa ari mii-falaa nɛ u vire lɛ.”

Ba via Yesu Nazarɛt lɛ

Maak 6.1-6; Luuk 4.16-30

53 Yesu si magɛ namaga deeŋba dɛrɛ, u sii Kapɛnam
lɛ 54 a miira mu Nazarɛt. Ŋii nɛ u mu dagɛ niaa Wii-
chuɔlɛ dia lɛ. Nialiŋ kala si nii wialiŋ u si bula, ba hiriki.
Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Nii nɛ baala deeŋ na wu-jimiŋ
deeŋ ari wu-duoruŋ deeŋba kala ŋaaniŋ? 55 Josɛf,
kapiŋta-la bie dee ŋii? Mɛɛri dee bi u naaŋ ŋaa? Jeems
ari Josɛf ari Saamɔŋ ari Judas u naaŋbiiriŋ dee ŋii? 56 Ba
di u dihaalaa kala dee daha ŋii? Nii lɛ nɛ saa u na wiaa
deeŋba kala?” 57 Ŋii nɛ ba na baaniŋ u nyuŋ. Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, duu nɛ mu lee-kala, ba yie zizilu nɛ, aŋ ka u
jaŋ-niaa siiŋ buu ka sṵ.” 58 A tiŋ ba si bi yarida kɛnɛ
wiaa, u bi wu-duoruŋ wuo ŋaa yugɛ lee-la.

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la suba

Maak 6.14-29; Luuk 9.7-9

14 Bua-la lɛ nɛ Galilii kuoro Hɛrɔd nii Yesu wiaa. 2 U
bula pi u naŋzɔɔba ari Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nɛ ŋii.
Wia nɛ chisu suuŋ lɛ, ŋii nɛ tii u kɛŋ doluŋ a wuo ŋiŋaa
wu-magilaa deeŋba. 3 Hɛrɔd-la fa sie a mu jaa haal
kubala. U yiriŋ nɛ Hɛrɔdias. U fa ŋaa u ŋaana Filip
haala nɛ. U laa jaa. 4 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula pi Hɛrɔd a bul, “Ŋ
si kɛŋ ŋ ŋaana haala laa jaa ŋii, u bi woŋbiiŋ ŋaa.” 5 Ŋii
nɛ Hɛrɔd faa chɛ duu kpu Jɔɔŋ, ama u faa fá Jṵu tiŋŋaa
nɛ. Ŋii wiaa u ŋaa ba kɛnu tɔ dia. Jṵu tiŋŋaa fa si di Jɔɔŋ
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 6 Ŋii
nɛ Hɛrɔd chɛ-lulluŋ tapuluŋ bira yi. U yirɛ u niaa di ba
ku gbieli. Hɛrɔdias tolo ma kɔ a gua ba kala sipaaŋ,
Hɛrɔd beŋ a chou. 7 Ŋii nɛ u bula pi tolo-la a bul, “Mi
ŋmiɛsa, mi jaŋ piŋ kuŋ-kala ŋ síi chɛ.” 8 Ŋii nɛ tolo-la
mu bul wiiŋ deeŋ a pi u naaŋ aŋ piɛsu, “Mi bul di mii
chɛ bɛɛ kuŋ nɛ?” Ŋii nɛ u naaŋ bula pu duu bul duu chɛ
duu keri Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nyuŋ a hɛ pirata lɛ nɛ a pu.
Tolo-la bul ŋii. 9 Kuoro si nii wii-la, u tuɔŋ kala chei.
Ama u si ŋmiɛsa ŋii, niaa kala nii. Ŋii nɛ u bul di ba ŋaa
ŋii tolo-la síi chɛ. 10 U ŋaa ba mu keri Jɔɔŋ nyuŋ sarika
lɛ, 11 a hɛ pirata lɛ a kaa ku pi tolo-la. Ŋii nɛ u laa a kaa
mu pi u naaŋ. 12 Jɔɔŋ haritooro-la si nii wii-la, ba sii ku
laa u ku-suuŋ a kaa mu hugi. Ŋii nɛ ba mu bula pi Yesu
wialiŋ si ŋaa.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17; Jɔɔŋ 6.1-14

13 Yesu si nii Jɔɔŋ wiaa, u sii lee-la u fa si hɛ a juu liiŋ
daboro a mumu niaa si tuo lee-la, u duŋduŋa. Ama ni-
aa nii Yesu wiaa a lii ba jaŋ lɛ a vɛŋ naasiŋ lɛ a kiri u
hariŋ. 14 Yesu si mu lii liiŋ daboro-la lɛ, u na ni-daŋ di
ba hɔnɔ gbɛru. Nennige kala kɛnu. Ŋii nɛ u vaarɛ nialiŋ
síi wiilu. 15 Didaaniŋ ku yi, u haritooroo kɔ u teeŋ a bula
pu a bul, “Taŋ bire nɛ. Leriŋ deeŋ ŋaa giriŋ nɛ. Ta nialiŋ
di ba mu tasi-la si kpagɛ daha a yɔɔ kudiilee a dii.” 16 Ŋii
nɛ Yesu bul, “Ma sí leŋe di ba viiri. Má-na mu chɛ kudi-
ilee piba di ba dii.” 17 Ŋii nɛ u haritooro-la bul, “Ku-la
kala la si kɛnɛ nɛ boroboroba banɔŋ ari cheŋfilee
balia.” 18 Ŋii nɛ Yesu bul, “Má kaa kɔ pimi.” 19 U ŋaa nial-
iŋ tuu hɔŋ yaŋ nyuŋ. Ŋii nɛ u laa boroboroba banɔŋ-la
ari cheŋfilie-la balia a wula beŋ wia nyuŋ aŋ lɔllɛ Wia
aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ a pi u haritooroo. U haritooroo laa
kpaa nialiŋ. 20 Nuu-kala dii a vɔgɛ. Ka u haritooro-la
paa ku-kaaŋ-biisiŋ a sṵ siŋsiŋ fii ari balia. 21 Nialiŋ fa si
dii boroboro-la, ba tuɔŋ baalaa fa ŋaa bui banɔŋ nɛ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ

Maak 6.45-52; Jɔɔŋ 6.15-21

22 Ŋii nɛ Yesu leŋ u haritooroo laa sipaaŋ mu juu liiŋ
daboro a duoro chol muga cholo, aŋ ka duu ta ni-daŋ-
la di ba viiri. 23 U si ta ni-daŋ-la ba viiri, u mu jil peeliŋ
nyuŋ duu chuɔlɛ Wia. Ŋii nɛ wia tuu juu, duu duŋduŋa
nɛ ha hɛ peel-la nyuŋ. 24 Bua-la lɛ di liiŋ daboro-la yi liiŋ
tutuɔbaaniŋ. Lii-peliŋ kaa viviisi, ba fa chaasɛ pel-la nɛ.
25 Siipuuraa, Yesu sii vɛŋ liiŋ nyuŋ a mumu u haritooro-
la teeŋ. 26 Ba si nau duu vɛŋ liiŋ nyuŋ, fawulluŋ kɛŋba.
Ba bul di ni-dima nɛ. Fawulluŋ si kɛŋba ŋii, ba ŋmuŋ-

moo niiŋ. 27 Ŋii nɛ Yesu guu bula piba a bul, “Má nyirɛ
ma bɔyɛ. Mi-na nɛ. Ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma.”
28 Ŋii nɛ Piita bul, “Mi Tiina, di ŋ nɛ, bul di mi lii kɔ ŋ
teeŋ lii-la nyuŋ.” 29 Ŋii nɛ Yesu bul duu kɔ. U si bul ŋii,
Piita lii liiŋ daboro-la tuɔŋ a vɛŋ liiŋ nyuŋ aa mu Yesu
teeŋ. 30 Ama Piita si bee na lii-pel-la, fawulluŋ kɛnu. U
suomo tutuu lii-la bubuɔŋ. Ŋii nɛ u faasa ŋmoo niiŋ a
bul, “Mi Tiina, laami ta.” 31 Yesu guu liisɛ u nisiŋ a yia a
kɛnu aŋ bula pu, “Ŋ yarida bi yugɛ. Bɛɛ nɛ tii ŋ bi mi
wiaa laa dii?” 32 Ba si mu juu liiŋ daboro-la dɛrɛ, pel-la
kɛrɛ. 33 Nialiŋ kala si hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ tuu kpirimi a
chuɔlɛ Yesu aŋ bul, “Wutitii, ŋ nɛ ŋaa Wia Bie.”

Yesu vaarɛ nyanyal tiina Gɛnɛzarɛt lɛ
Maak 6.53-56

34 Ŋii nɛ ba chol a ku yi taŋ kubala baa yirɛ Gɛnɛzarɛt.
35 Ŋii nɛ nialiŋ si hɛ lee-la yie jiŋ Yesu. Ŋii nɛ ba mu paa
ba nyanyal tiŋŋaa kala si hɛ tasi-la si golli Gɛnɛzarɛt a
kaa kɔ Yesu teeŋ. 36 Ba sulu duu leŋ di nialiŋ síi wiilu di-
gi u gɛriŋ niipiniŋ lɛ. Di ba nɛ dige, ba yie duori.

Yesu bul wiaa a tigɛ niaa naabalimaba woŋbiiŋ lɛ
Maak 7.1-13

15 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ari Wia teniŋ kerichi-
ba lii Jerusalɛm a kɔ Yesu teeŋ a piɛsu a bul,
2 “Bɛɛ nɛ tii ŋ haritooroo chichei la naabalimaba kisin-
niŋ lɛ? Bɛɛ nɛ tii ba bi ba nisaa ka sɔŋ ŋii la naabalima-
ba si dagɛla aŋ didii kudiilee?” 3 Ŋii nɛ Yesu ma piɛsɛba
a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma yie via Wia woŋbiiŋ aŋ tuto ma
naabalimaba woŋbiiŋ? 4 Wia bula di ma fifá ma nyim-
maba ari ma naaŋba, a bira bul di nuu nɛ sii a bul wu-
bɔŋ a tigɛ u nyimma ari u naaŋ lɛ, di ba kpu tiina.
5 Ama ma-na daga ari nuu nɛ kɛŋ kuŋ a magɛ duu joŋo
pɛ u nyimma koo u naaŋ lɛ, tiina mu a bula piba duu
jaŋ joŋ ku-la pi Wia. 6 U si ŋaa ŋii, u bira bi maga duu
pɛ u nyimma ari u naaŋ lɛ. A tiŋ ŋii wiaa, ma via Wia ni-
iŋ wiaa aŋ to ma naabalimaba woŋbiiŋ nɛ. 7 Ma ŋaa
kaŋfugi timma nɛ. Azaaya kiaa sima nɛ, wialiŋ u si bula
a tigɛma lɛ. Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 8 U fa si,
‘Wia si, niaa deeŋba kɛŋ niiŋ nɛ a pipimi zile,
ka ba tuɔŋ liimi.
9 Ba yie chuɔlɛmi pɛi nɛ aa dagɛ nuhuobiine wɛniŋ aŋ
bul di Wia nɛ bula.
Nuhuobiine wɛniŋ nɛ baa to aŋ via Wia niiŋ wiaa.’ ”

Kialiŋ si yie ŋaa nuhuobiine kɛŋ disinniŋ
Maak 7.14-23

10 Ŋii nɛ Yesu yirɛ niaa ba kɔ. U bula piba a bul, “Má
jegile nii woruŋ. 11 U bi naga ku-la si yie to nuhuobiine
niiŋ tuu nɛ yie ŋaa u kɛŋ disinniŋ, ama ku-la si yie to u
niiŋ lii nɛ kɛŋ disinniŋ.” 12 Ŋii nɛ Yesu haritooroo kɔ u
teeŋ a bula pu a bul, “Ŋ jima ari ŋ chei Farisii timma-la
tuɔŋ nɛ ŋ si bul ŋii?” 13 Ŋii nɛ u bula piba a bul, “Tia-la
kala mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ si yie bi chɔŋsɔ, ba jaŋ
kaa churo ta. 14 Ma sí leŋe di ba wiaa wiima, ba ŋaa
nyulimaa nɛ a laa nyulimaa sipaaŋ. Di nyulima nɛ saa
kɛŋ u nyuluŋ dɔŋɔ daaŋ lɛ, ba kala balia jaŋ tuu buɔ-
tuoŋ.” 15 Ŋii nɛ Piita bul, “Dagɛla namaga-la bubuɔŋ.”
16 Ŋii nɛ Yesu bul, “Ma ma ha bi wu-jimiŋ kɛnɛɛ? 17 Ma
bi wiiŋ deeŋ bubuɔŋ jiŋ? Kuŋ-na kala si juu nuhuobiine
niiŋ, u yie juu u luoruŋ nɛ a bira to u yaraa lii. 18 Ama
wialiŋ si yie to ŋ niiŋ lii, ba yie lii ŋ tuɔŋ lɛ nɛ. Wiaa
deeŋba nɛ yie ŋaa niaa kɛŋ disinniŋ. 19 Ŋ tuɔŋ lɛ nɛ ŋ
yie biinɛ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a mu kpu niaa, a mu chɛ
niaa haalaa, a ŋaa ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa,
aa gaa, aa nyia wiaa a tigɛ niaa lɛ, a chichei niaa yiriŋ.
20 Wiaa deeŋba nɛ yie ŋaa niaa kɛŋ disinniŋ. Ama di
nuu nɛ dii kiaa aŋ bi u nisiŋ sɔmɔ ari ma naabalimaba
si dagɛ ŋii, ŋii bi jaŋ wuo ŋaa di tiina kɛŋ disinniŋ.”

Yesu vaarɛ Keenaŋ tiina
Maak 7.24-30

21 Ŋii nɛ Yesu sii lee-la a mu Taya ari Saadɔŋ tiŋteeŋ.
22 Di haal kubala si hɛ lee-la kɔ u teeŋ. U fa ŋaa Keenaŋ
tiina nɛ. U si kɔ u teeŋ, ŋii nɛ u bul, “Mi Tiina Devit bii,
fámi nennige. Jiŋsiŋ nɛ kɛŋ mi tolo. U nina hɛɛŋ
woruŋ.” 23 Ama Yesu bi wii-kala bula u teeŋ. Ŋii nɛ u
haritooroo kɔ u teeŋ a bula pu duu leŋ di haal-la viiri,
di u to ba hariŋ a ŋiŋaa goŋ nɛ. 24 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, “Wia tiŋmi di mi kɔ chɛ kɛsɛ piese-la si lɛlɛ nɛ
Iziral tiŋŋaa duŋduŋ nɛ ŋii.” 25 Ŋii nɛ haal-la ku tel u
naasiŋ lɛ aŋ bul, “Mi Tiina, pɛmi lɛ.” 26 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Ŋ nɛ kɛŋ haŋbiisiŋ, ŋ bi jaŋ joŋ ba kudiilee a
yuo pi vahiŋ.” 27 Ŋii nɛ haal-la bul, “Mi Tiina, u ŋaa wuti-
tii nɛ, ama vahi-la tiŋŋaa síi dii kialiŋ, kialiŋ si tel tiŋ-
teeŋ nɛ, ba ma jaŋ paa didii.” 28 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, “Ŋ ŋaa haal-la si kɛŋ yarida kiŋkɛŋ nɛ. Wii-la ŋ síi
chɛ, mi jaŋ ŋaa piŋ.” Bua-la titia lɛ u tolo-la duori.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ

29 Ŋii nɛ Yesu bira sii lee-la a to Galilii muga-la diiriŋ
mu. U jil peeliŋ nyuŋ a hɔŋ dimɛ. 30 Ŋii nɛ ni-daŋ kɔ u
teeŋ a kɛŋ gbɛrikɛɛ ari nyulimaa ari taŋŋaa ari nyanyal
tiŋŋaa dɔŋsuŋ a kaa kɔ bil Yesu naasiŋ lɛ. U vaarɛba.
31 Ni-daŋ-la si na taŋŋaa di ba bul wiaa ari gbɛrikɛɛ síi
vɛŋ, ari nyulimaa siaa di ba bira suro, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba didɛnnɛ Iziral tiŋŋaa Wia.

Yesu pi niaa bui banɛsɛ kudiilee
Maak 8.1-10

32 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u haritooroo a bula piba a bul, “Mi
si beŋ niaa deeŋba, nennige kɛŋmi nɛ. Ba hɛ mi teeŋ
tapulaa batori nɛ ŋla aŋ bi kudiilee na di ba dii. Mi bi
sɛi di ba viiri di ba nɛ bi kuŋ-kala die. Di mi ŋaa ŋii, ba
jaŋ mu yiegi woŋbiiŋ lɛ.” 33 Ŋii nɛ u haritooroo piɛsu,

“Ɛɛ nɛ la jaŋ ŋaa a na kudiilee di ni-daŋ-la kala dii giriŋ
deeŋ tuɔŋ?” 34 U piɛsɛba, “Boroboro baŋmɛɛ nɛ hɛ
dimɛ?” Ba si, “Kiaa balipɛ nɛ ari cheŋfili-biisiŋ ma mua.”
35 Ŋii nɛ u ŋaa nialiŋ tuu hɔŋ tiŋteeŋ. 36 Ka u joŋ
boroboroba-la balipɛ ari cheŋfilie-la a lɔllɛ Wia aŋ kaa
chɔgɛ chɔgɛ a pi u haritooroo di ba laa kpaa ni-daŋ-la.
Ba laa kpaaba. 37 Nuu-kala dii a vɔgɛ. Ka ba paa ku-
kaaŋ-biisiŋ a sʊ siŋsiŋ balipɛ. 38 Nialiŋ fa si dii kialiŋ, ba
yi baalaa bui banɛsɛ, ka haalaa ari haŋbiisiŋ ma hɛ
dimɛ. 39 Ŋii nɛ u ta ni-daŋ-la aŋ mu juu liiŋ daboro aŋ
mu Magadaŋ tiŋteeŋ.

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wu-magiliŋ

Maak 8.11-13; Luuk 12.54-56

16 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa dɔŋsuŋ kɔ
Yesu teeŋ di ba magisu. Ba bula pu duu ŋaa wu-
magiliŋ di ba na a jiŋ ari u dol-la lii Wia nɛ. 2 Ŋii nɛ u
bula piba a bul, “Di wia níi juu, ka ma na wii-muluŋ siiŋ
duu fiɛsa, ma yie bul di leriŋ jaŋ fiɛlɛ. 3 Chichuɔ-fiɛla
maa, di leriŋ nɛ bire, ma yie bul ari duonuŋ jaŋ nii. Ma
yie wuo beŋ wia nyuŋ a wuo jiŋ wii-la si jaŋ ŋaa, ama
ma bi wuo jiŋ wialiŋ síi ŋaa dunia deeŋ lɛ lɛɛlɛ. 4 Jiniŋ
niaa ŋaa ni-bɔmɔ nɛ, ba bi Wia ka fá. Ma si di mi ŋaa
wu-magiliŋ. Ai, mi bi ŋaa. Wu-magil-la ma síi chɛ, ma bi
jaŋ wuo nau, see Wia fa si ŋaa a tigɛ Jona lɛ.” Ŋii nɛ
Yesu leŋba aŋ viiri.

Yesu bul wiaa a tigɛ Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa wu-bulaa lɛ

Maak 8.14-21

5 Yesu haritooro-la si juu liiŋ daboro a duoro chol
fuoŋ cholo ŋii, ba yua ba bi kudiilee koro mu. 6 Ŋii nɛ
Yesu bula piba di ba pɔ ba titia lɛ woruŋ ari Farisii
tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa, di ba nagɛ si-buruŋ ba si joŋo
hɛ boroboro lɛ duu puɔrɛ. 7 Ŋii nɛ ba suomo bula pipi
dɔŋɔ, “La bi kudiilee koro kɔ, ŋii nɛ tii u bul wiiŋ deeŋ.”
8 Ŋii nɛ Yesu jiŋ wii-la ba síi bul a bula piba, “Ma yarida
bi yugɛ. Bɛɛ nɛ tii ma hɔnɔ vuurɛ ari ma bi kudiilee
kɛnɛ? Ma ha bi wu-jimiŋ kɛnɛɛ? 9 Ma ha bi wiaa bubuɔŋ
jiŋ? Ma bi biina yi bua-la lɛ mi si joŋ boroboroba banɔŋ
kaa chɔgɛ a pi niaa bui banɔŋ ba dii? Ba si die a vɔgɛ,
siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa ku-kaanaa sʊ? 10 Aŋ ka
boroboro balipɛ-la mi si kaa chɔgɛ a pi niaa bui
banɛsɛ-laa? Ku-kaanaa siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa sʊ?
11 Bɛɛ nɛ ma biinɛ ari ma teeŋ nɛ mii bul kudiilee wiaa?
Má pɔ ma titia lɛ ari Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa lɛ.
Ba nagɛ si-buruŋ nɛ.” 12 Ŋii nɛ u haritooroo jiŋ ari u bi
si di ba pɔ ba titia lɛ ari si-buru-la ba si kaa hihɛ
boroboro lɛ nɛ, ama u si ba pɔ ba titia lɛ Farisii tiŋŋaa
ari Sadusii tiŋŋaa wu-bulaa lɛ nɛ.

Piita dagɛ nii-la Yesu si ŋaa

Maak 8.27-30; Luuk 9.18-21

13 Ŋii nɛ Yesu sii mu Sizariya, Filipa tiŋteeŋ. Ŋii nɛ u
piɛsɛ u haritooro-la a bul, “Kubɛɛ nɛ niaa si di mi-na
Nuhuobiine Bie ŋaa?” 14 Ŋii nɛ ba bul, “Dɔŋsuŋ si di ŋ
nɛ ŋaa Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la. Dɔŋsuŋ ma si ŋ nɛ ŋaa Ilaa-
ja. Dɔŋsuŋ ma si ŋ ŋaa Jɛrimaya, koo nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.” 15 Ŋii nɛ Yesu bira
piɛsɛ u haritooro-la maa, “Ka ma maa, ma si mi ŋaa
kubɛɛ nɛ?” 16 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita bul, “Ŋ nɛ ŋaa Kirisito,
Wia-la si weye Bie.” 17 Ŋii nɛ Yesu bul, “Saamɔŋ, Jɔɔŋ
bie, Wia jaŋ pɛŋ lɛ, wu-jimiŋ deeŋ u bi naga nuhuobi-
ine nɛ piŋ. Mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ nɛ piŋ. 18 Ŋii wiaa
Piita, mi bulaa piŋ ari ŋ nagɛ buŋ nɛ. Buŋ-la nyuŋ nɛ
mi jaŋ saa nialiŋ si laa mi wiaa dii dia. Suuŋ ma bi jaŋ
wuo yigi dia-la lo. 19 Mi jaŋ joŋ Wia kuorii-la boribiee
piŋ. Wii-la ŋ si via dunia lɛ, ba jaŋ viau Wia-jaŋ maa.
Wii-la ma ŋ si sɛyɛ dunia lɛ, ba ma jaŋ sɛyu Wia-jaŋ.”
20 Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooro-la ari siifiɛsiŋ di ba sí
bula pi nuu-kala ari u nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa.

Yesu bul u hɛɛŋ naniŋ ari u suunuŋ wiaa

Maak 8.31–9.1; Luuk 9.22-27

21 A suomi bua-la lɛ Yesu chaasa bula pi u haritooroo
a bul, “U maga di mi mu Jerusalɛm a na hɛɛŋ woruŋ
Jʊu tiŋŋaa nihiasiŋ ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba nisiŋ lɛ. Ba jaŋ kpumi,
ama mi jaŋ sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.” 22 Ŋii nɛ
Piita kɛnu kaa suusa lii a kpiau lɛ a bul, “Wia bi jaŋ sɛi,
mi Tiina. Wii-la bi jaŋ kɔ duu ŋaaŋ lɛ.” 23 Ŋii nɛ Yesu mi-
ira chaasɛ Piita a bula pu a bul, “Sitaani, mu dimɛ! Ŋŋ
chɛ ŋ nyisɛmi di mi juu haachɛ lɛ nɛ. Wialiŋ ŋ síi bul,
nuhuobiine woŋbiiŋ nɛ. Wia woŋbiiŋ dee.”
24 Ŋii nɛ u bula pi u haritooroo a bul, “Di nuu-kala níi
chɛ duu tomi, see duu via u titia woŋbiiŋ aŋ joŋ u daa-
gɛsɛɛ baasɛ tapulii-na kala a to mi hariŋ. 25 Nii-la kala
síi chɛ duu laa u titia miisiŋ, u jaŋ joŋ u miisiŋ ta, ama
nii-la si via u miisiŋ ta a tiŋ mi wiaa, u jaŋ sɛnɛ laa u mi-
isiŋ. 26 Di ŋ nɛ dii dunia kala aŋ bi miisiŋ kɛnɛ, bɛɛ kuŋ
nyuurii nɛ ŋ na? Dunia deeŋ lɛ, bɛɛ kuŋ nɛ saa ŋ jaŋ
wuo kaa yɔɔ ŋ miisiŋ? 27 Mi-na Nuhuobiine Bie, mi jaŋ
kɔ a chaanɛ ari mi Nyimma kuoruŋ. La di Wia tiŋ-
daaraa nɛ jaŋ kɔ. Di la nɛ kɔ, Wia jaŋ ti̱ŋ nuu-kala a
magɛ ŋii u si tima. 28 Wutitii nɛ, mi bulaa pima ari niaa
dɔŋsuŋ hɛ dimɛ, ba bi jaŋ suu see di ba na mi-na
Nuhuobiine Bie di mi kɔ ari mi kuorii-la.”

Yesu birima

Maak 9.2-13; Luuk 9.28-36

17 Tapulaa balidu si ku bal, Yesu kɛŋ Piita ari Jeems
ari u naaŋbie Jɔɔŋ, ba duŋduŋa a kaa mu peel-
bal kubala nyuŋ. 2 Ba beŋ ba sipaaŋ a na Yesu duu biri-

ma. U siaa kala tutul a nagɛ wii-pɔsuŋ síi tul ŋii. U gɛn-
niŋ ma pullɛ a tutul. 3 Ŋii nɛ Moosis ari Ilaaja ku lii ba
sipaaŋ. Ba china bubul wiaa Yesu teeŋ. 4 Ŋii nɛ Piita
bula pi Yesu a bul, "La Tiina, u ŋaa wu-zɔŋ nɛ ari la si hɛ
daha. Di ŋ níi chɛ la jaŋ hɛ lɛŋŋɛɛ batori daha, di ŋ kɛŋ
dɔŋɔ, di Moosis ma kɛŋ dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ dɔŋɔ."
5 Piita ha fa síi bul wiaa ŋii di duoŋbiliŋbaaniŋ ku tɔba,
ka yiikoro kubala lii duoŋbiliŋbaani-la tuɔŋ a bubul, "Mi
Bii-chooluŋ nɛ ŋla. Mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ. Má jegile nii u
teeŋ." 6 Yesu haritooro-la si nii nii-la yiikoro, fawulluŋ
kɛŋba, ba tuu tel tiŋteeŋ. 7 Ŋii nɛ Yesu kɔ ba teeŋ a di-
giba aŋ bula piba di ba sii aŋ sí fawulluŋ fá. 8 Ba si sie,
ba beŋ, ba bi nuu-kala na see Yesu duŋduŋa.
9 Ba si lii peel-la nyuŋ ku tuu, Yesu bula piba a bul,
"Mi bi chɛ di ma bul wii-la ma si naa a pi nuu-kala, see
tapulii-la mi-na Nuhuobiine Bie si sii suuŋ lɛ." 10 Ŋii nɛ
Yesu haritooro-la piɛsu a bul, "Bɛɛ nɛ tii Wia teniŋ
kerichiba bul di Ilaaja nɛ laa sipaaŋ, aŋ ka di Wia Bie-
na kɔ?" 11 Ŋii nɛ Yesu bul, "Wutitii, Ilaaja jaŋ sɛnɛ laa
sipaaŋ kɔ a kɛŋ kuŋ-kala wasa bil. 12 Ama mi bulaa pi-
ma ari Ilaaja paala kɔ nɛ, ama niaa bi wuo jimu. Ba
ŋaau ŋii kala ba síi chɛ. Ŋii titia nɛ ba ma jaŋ dɔgisɛ mi-
na Nuhuobiine Bie." 13 Ŋii nɛ u haritooro-la jiŋ ari Jɔɔŋ
Wia lii-foori-la wiaa nɛ u bul ŋii.

Yesu kiri jiŋ-bɔŋ bie lɛ

Maak 9.14-29; Luuk 9.37-43

14 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo batori-la sii lii peel-la
nyuŋ a ku tuu ni-daŋ-la teeŋ. Di baal kubala kɔ Yesu
teeŋ a kpirimi u sipaaŋ 15 aŋ bula pu a bul, "Mi Tiina, fá
mi bie nennige, uu tel kpuŋkpusuŋ nɛ. Nyanyalii-la
kɛnu nɛ woruŋ, u yie titel nyiniŋ koo liiŋ lɛ. 16 Mi kɛnu
kaa kɔ ŋ haritooroo teeŋ, ama ba bi wuo vaaru." 17 Ŋii
nɛ Yesu bul, "Ma lɛɛlɛ niaa deeŋba, ma bi yarida kɛnɛ,
ma ŋaa ni-bɔmɔ nɛ. Ɛɛ nɛ mi jaŋ nyalimɛ a dieni ma
teeŋ?" Ŋii nɛ u bula pi baal-la duu kɛŋ u bile kɔ u teeŋ.
18 Ŋii nɛ Yesu bul jiŋ-bɔŋ-la lɛ duu lii bile lɛ. Ŋii nɛ u lii.
Bile guu duori. 19 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la kɔ u teeŋ a
luɔra piɛsu a bul, "Bɛɛ nɛ tii la-na bi jiŋ-bɔŋ-la wuo kiri?"
20 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma yarida bi yugɛ, ŋii nɛ
tii. Wutitii, mi bulaa pima, di ma yarida nɛ fa magɛ kuŋ
biiŋ ba síi yirɛ masitad, ma fa jaŋ wuo bul peeliŋ lɛ duu
sii daha a mu sɛmɛ dɔŋɔ. U jaŋ sii mu. Wii-kala tuo ma
fa bi jaŋ wuo ŋaa. [21 Ama Wia bi jaŋ pima doluŋ di ma
wuo kikiri jiŋ-yiri deeŋba, see ma vɔɔ niiŋ aŋ pɛ
chuchuɔlɛ Wia.]"

Yesu bira bul u suuŋ wiaa

Maak 9.30-32; Luuk 9.43-45

22 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo kala ku hilimi Galilii lɛ.
Ŋii nɛ u bula piba di ba jaŋ kɛŋ u-na Nuhuobiine Bie a
hɛ niaa nisiŋ lɛ 23 di ba kpuu, ama u hariŋ lɛ u jaŋ sii
suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ a kɛŋ miisiŋ. Yesu si bul
ŋii, u haritooroo tuɔŋ chei.

Wia-dia time

24 Yesu ari u haritooroo si kɔ Kapɛnam, nialiŋ síi laa
Wia-dia time kɔ Piita teeŋ a piɛsu a bul, "Ma kuhiaŋ ka
ti̱ŋ Wia-dia time nɛɛ?" 25 Ŋii nɛ Piita bul duu ti̱ŋ nɛ. Piita
si bul ŋii aŋ miira juu dia, Yesu laa sipaaŋ a piɛsu a bul,
"Kubɛɛ nɛ ti̱ŋ moribiee koo laŋpoo a pipi dunia deeŋ
kuoroo? U taŋ-la niaa koo nuhuɔraa nɛɛ? Bɛɛ nɛ ŋ bi-
inɛ?" 26 Ŋii nɛ Piita bul di nuhuɔraa nɛ. Yesu bira bul,
"Ŋii-na u taŋ-la niaa bi kuŋ-kala ti̱ŋ. 27 Ama la-na bi chɛ
di la maasɛ niaa deeŋba, ŋii wiaa kɛŋ gbiaŋ tuu hɛ
fuoŋ lɛ a kɛsɛ cheŋfilee. Gbiaŋ-la si kɛŋ cheŋfili-
buŋbuŋ-la, kɛŋ u niiŋ suri. Ŋ jaŋ na moribiiŋ u niiŋ lɛ.
Joŋ moribie-la a ti̱ŋ ma ari mi nyuŋ time."

Yesu dagɛ nii-la si yuga Wia kuorii-la tuɔŋ

Maak 9.33-37; Luuk 9.46-48

18 Yesu si bul ŋii a pi Piita dɛrɛ, u haritooroo kɔ u
teeŋ a ku piɛsu a bul, "La tuɔŋ kubɛɛ nɛ kii u
dɔŋɔ tiina Wia kuorii-la tuɔŋ?" 2 Ŋii nɛ Yesu yirɛ bii-bie
kubala a kii ba tutuɔbaaniŋ 3 aŋ bula piba a bul, "Wuti-
tii nɛ mi bulaa pima, see di ma kɛŋ ma titia muuri a
nagɛ haŋbiisiŋ, di ŋii dee, ma bi jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ. 4 Nii-la si kɛŋ u titia muuri a nagɛ haŋ-
bie, u nɛ ŋaa ma tuɔŋ kuhiaŋ Wia kuorii-la tuɔŋ. 5 Di
nuu nɛ kɛŋ bii-bie dɔŋɔ woruŋ a tiŋ mi wiaa, mi nɛ u
kɛŋ woruŋ ŋii.

Yesu bul wiaa a tigɛ niaa si jaŋ leŋ di niaa juu haachɛ lɛ

Maak 9.42-48; Luuk 17.1-2

6 Nii-la kala si na haŋbiisi-la síi tomi dɔŋɔ a nyisu duu
ŋaa wu-bɔmuŋ, u maga di ba joŋ nɔmuŋ a vɔɔ laalɛ u
baŋŋa lɛ a joŋu yuo hɛ muga tuɔŋ uu nyua liiŋ u suu.
Di ba nɛ ŋaa ŋii, u nɛ jaŋ kpia u si weye.
7 U jaŋ lɔrɛ pi nialiŋ si jaŋ ŋaa di niaa juu haachɛ lɛ. U
maga di wialiŋ ku bal. Ama nii-la si ŋaa ba juu haachɛ
lɛ, u jaŋ na hɛɛŋ. 8 Di ŋ nisiŋ koo ŋ naaŋ níi chɛ duu
kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, kere ta. Ŋ si juu Wia kuorii-la tuɔŋ
ari naa-kuuŋ koo na-kuuŋ, u nɛ kpia ŋ si jaŋ kɛŋ na-pil-
imee koo naa-pilimee a juu Wia nyiniŋ. 9 Di ŋ siiŋ níi
chɛ duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, liisa ta. Ŋ si jaŋ juu Wia
kuorii-la tuɔŋ ari sii-togo, u nɛ kpia ba si joŋuŋ yuo hɛ
Wia nyiniŋ ari sii-pilimee."

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ pie-lɛliŋ lɛ

Luuk 15.3-7

10 Ŋii nɛ Yesu bira si, "Má fiɛlɛ di ma sí haŋbiisiŋ
deeŋba kuŋ-kala kaa gbesi. Mi bulaa pima di Wia ta u
tiŋdaaraa nɛ di ba bibeŋba. Ba hɛ Wia-jaŋ bua-na kala
lɛ, mi Nyimma si hɛ lee-la.[11 Mi-na Nuhuobiine Bie kɔ
di mi chɛ a laa naliŋ si lɛlɛ nɛ a ta."]

12 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a bul, “Nuu nɛ fa hɛ dimɛ
a kɛŋ piesee zɔlɔ, ŋii nɛ ba tuɔŋ dɔŋɔ lɛl.” Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛ, “Ɛɛ nɛ ma biinɛ ari u jaŋ ŋaa? U bi jaŋ leŋ piesee
mahiŋ banɛsɛ ari fii ari nibi-la a ta peelee nyuŋ aŋ lii
gɔllɔ chichɛ pie-lɛlii-laa? 13 Duu nɛ nau, mi jaŋ bula pi-
ma ari u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ u pie-bala-la nyuŋ a kii piesee
mahiŋ banɛsɛ ari fii ari nibi-la si bi lɛlɛ. 14 Ŋii titia nɛ saa
mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ bi chɛ di haŋbiisiŋ deeŋba
kuŋ lɛl.”

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ ŋaa di la naaŋbie nɛ ŋaa wii a cheila lɛ

15 Ŋii nɛ Yesu si, “Di ŋ naaŋbie nɛ ŋaa wii cheiŋ lɛ, mu
a bula pu wii-la u si ŋaa chei, ama ŋaa ŋii ma duu duŋ-
duŋa balia pɛgɛ. Di u nɛ jegile nii wii-la ŋ síi bul, ma di
ŋ naaŋbie bira sima nɛ. 16 Ama duu nɛ bi jegile nii ŋ
teeŋ, kɛŋ nuu dɔŋ koo niaa balia pɛ ŋ titia lɛ di ma mu
u teeŋ a bul wii-la u si ŋaa chei duu wasɛ. Ŋ si ŋaa ŋii,
ŋ jaŋ kɛŋ niaa di ba ŋaa ŋ daŋsia. 17 Ama di u nɛ via
duu jegile nii ma teeŋ, ŋ-na bul wii-la pi nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi. Duu nɛ via duu jegile nii ba
teeŋ maa, dɔgisu ari ŋ buu jiŋ a nagɛ nii-la si bi Wia jiŋ
koo a nagɛ laŋpoo lilaaru nɛ.

Ŋ si via wii-la ari ŋ si sɛi wii-la

18 Wutitii nɛ, mi bulaa pima ari wii-la ma si via dunia
lɛ, ba jaŋ viau Wia-jaŋ maa. Wii-la ma ŋ si sɛi dunia lɛ,
ba ma jaŋ sɛyu Wia-jaŋ. 19 Mi jaŋ wasa bula pima ari
ma niaa balia nɛ hɛ dimɛ a kɛŋ nii-bala a chuchuɔlɛ
Wia a chichɛ kuŋ, mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ, u jaŋ joŋo
pima. 20 Lee-la niaa balia koo batori si hilime mi doluŋ
lɛ, mi jaŋ hɛ ba teeŋ.”

Tiŋtinni-la si bi chimiŋ joŋo chɛ u dɔŋɔ tiina

21 Ŋii nɛ Piita kɔ Yesu teeŋ a piɛsu a bul, “Mi Tiina, di
mi naaŋbie nɛ ŋaa wii a cheimi lɛ, naaŋsiiŋ buŋmɛɛ nɛ
mi jaŋ joŋo chɛu? Mi joŋo chɛu naaŋsiiŋ bulipɛ koo?”
22 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Ai, naaŋsiiŋ bulipɛ duŋduŋa
dee. Joŋo chɛu naaŋsiiŋ mahiŋ batori ari fii leree bu-
lipɛ.”
23 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a kɛŋ Wia kuorii-la a kaa
mimagisɛ kuoro ari u tiŋtinnaa a bul, “Kuoru kubala nɛ
sie a chichɛ duu piɛsɛ u tiŋtinnaa u chiŋŋaa. 24 U si suo-
mo duu piɛsɛ, ba kɛŋ u tiŋtinna dɔŋɔ kɔ u teeŋ. U dii u
chimiŋ siidi bui bui bui nɛ. 25 U bi wuo t̲i̲ŋ. Ŋii nɛ u kuhi-
aŋ-la bul di ba kɛnu ari u haala ari u biiriŋ ari kialiŋ
kala u si kɛnɛ a kaa mu yallɛ a t̲i̲ŋ chiŋ-la bua lɛ. 26 Ŋii
nɛ tiŋtinni-la tuu kpirimi u naadusuŋ nyuŋ a sulu, ‘Mi
kuhiaŋ, ŋaa kenyiri. Mi jaŋ t̲i̲ŋ ŋ chimiŋ kala.’ 27 U kuhi-
aŋ-la fáu nisusuŋ woruŋ a joŋ chiŋ-la chɛu a ŋaa u mu.
28 Ŋii nɛ chiŋ tiina-la kuoru-la si joŋ chiŋ-la chɛu, u lii a
ma na u tiŋtinni dɔŋɔ tiina si dii u chimiŋ siidi bui. U
kɛŋ u gɛriŋ baŋŋa lɛ a bul duu t̲i̲ŋ u chimiŋ. 29 U tiŋtin-
ni-dɔŋ-la ma tuu kpirimi u naadusuŋ nyuŋ a sulu a bul,
‘Ŋaa kenyiri, mi jaŋ t̲i̲miŋ.’ 30 U via aŋ kɛnu mu tɔ dia,
aŋ bul see duu t̲i̲ŋ chiŋ-la. 31 U tiŋtinni-dɔŋsuŋ si na wii-
la u si ŋaa, ba tuɔŋ kala chei. Ba mu bula pi ba kuhiaŋ
wii-la kala si ŋaa. 32 Ŋii nɛ kuoru-la yiru a piɛsu a bul,
‘Ŋ-na tiŋtinna deeŋ, ŋ ŋaa ni-bɔŋ nɛ. Ŋ si sulmi, mi joŋ
chiŋ-la kala ŋ si die a chɛŋ nɛ. 33 Bɛɛ nɛ tii ŋ-na bi wuo
fá ŋ dɔŋɔ tiina-la nennige ari mi si fáŋ nennige ŋii?’
34 Kuoru-la na baaniŋ woruŋ u nyuŋ a ŋaa ba kɛnu tɔ
dia see duu t̲i̲ŋ chiŋ-la kala.” 35 Ŋii nɛ Yesu si, “Di ma bi
sɛi di ma joŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa haachɛba chɛba ari ma
tuɔŋ kala, mi Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ ma jaŋ
dɔgisɛma ŋii.”

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba haalaa via

Maak 10.1-12

19 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u lii Galilii tiŋteeŋ
a mu Judiya tiŋteeŋ a chol Jɔɔdaŋ fuo-la. 2 Ni-daŋ
bira to u hariŋ. Ŋii nɛ u vaarɛ nialiŋ síi wiilu dimɛ.
3 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma sii kɔ u teeŋ a chichɛ
di ba magisu a piɛsu a bul, “Di ŋ kɛŋ wii a tigɛ ŋ haala
lɛ a chichɛ ŋ viau, u kɛŋ woŋbii nɛɛ?” 4 Yesu miira piɛsɛ-
ba, “Ma bi karima ari bua-la lɛ Wia si bugumo ŋaa
dunia, nialiŋ u si ŋaa, ba fa ŋaa baal ari haal nɛɛ?”
5 Yesu bira si, “Ŋii nɛ tii baal-la jaŋ leŋ u nyimma ari u
naaŋ dia aŋ ka ba di u haala mɛrɛ dɔŋɔ lɛ. Niaa deeŋba
balia jaŋ kɛŋ chal-bala. 6 Ba bira bi jaŋ ŋaa niaa balia,
see kubala. Nialiŋ saa Wia si kaa mɛrɛ dɔŋɔ lɛ, u bi ma-
ga di nuhuobiine kɛŋba pɔrɛ dɔŋɔ lɛ.” 7 Ŋii nɛ u hari-
tooro-la bira piɛsu wiiŋ deeŋ a bul, “Bɛɛ nɛ tii saa
Moosis fa si di baala níi chɛ u via u haala, duu laa
sipaaŋ a ŋmuŋsɛ teniŋ a pi haal-la aŋ-na viau?” 8 Ŋii nɛ
Yesu bira bula piba a bul, “Ma tuɔŋ dolie. Ŋii nɛ tii
Moosis fa sɛi di ma via ma haalaa. Ama dunia di-suo-
muŋ, ba fa bi ŋii ŋaa. 9 Mi bulaa pima, baala-na kala si
via u haala aŋ bira jaa dɔŋɔ, u tiina juu haal-la haachɛ
lɛ nɛ, see di haal-la ka ŋaa ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa.”
10 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la bula pu ari ŋii-na nɛ hɛ
dimɛ, u bi maga di nuu jaa haal. 11 Ŋii nɛ Yesu miira bu-
la piba a bul, “Wiiŋ deeŋ bi naga ari nuu-kala jaŋ wuo
ŋaa. Nialiŋ Wia si joŋ doluŋ pa, ba duŋduŋa nɛ jaŋ
wuo ŋaa ŋii. 12 Wii-la si tii baalaa bi haalaa ka jaa, ba
yuga nɛ. Ba lul dɔŋsuŋ, ba paala bi haalaa wuo piŋ.
Dɔŋsuŋ ma, nuhuobiinee nɛ ŋaaba ŋii, dɔŋsuŋ ma bi
haalaa jaa a tiŋ Wia kuorii-la wiaa. Nii-la si jaŋ wuo laa
wiiŋ deeŋ dii, u sɛi.”

Yesu joŋ nisiŋ daŋ haŋbiisiŋ lɛ

Maak 10.13-16; Luuk 18.15-17

13 Ŋii nɛ niaa sii kɔ Yesu teeŋ a kɛŋ ba haŋbiisiŋ kaa
kɔ duu joŋ u nisiŋ daŋba lɛ a chuɔlɛ Wia piba. Ŋii nɛ u
haritooro-la kpiaba lɛ. 14 Yesu si na ŋii, u bula piba a
bul, “Má leŋ di haŋbiisi-la kɔ mi teeŋ. Ma síba kiru! Ni-

aa deeŋba yiri nɛ hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ.” 15 Ŋii nɛ u joŋ
u nisiŋ daŋba lɛ aŋ viiri.

Ku-kɛnni-la kɔ Yesu teeŋ

Maak 10.17-31; Luuk 18.18-30

16 Baal kubala nɛ ma sie a kɔ Yesu teeŋ. Baal-la kɛŋ
kiaa kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ Yesu a bul, “Mi kuhiaŋ, wu-
zɔŋ bɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ?” 17 Ŋii nɛ
Yesu piɛsu a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ piɛsɛmi wu-zɔmɔ-la ŋ si
jaŋ ŋiŋaa wiaa? Ni-bala duŋduŋa nɛ zɔmɔ. Di ŋ níi chɛ
di ŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ, tuto wialiŋ Wia si leŋe ba
ŋmuŋsa bil di maa to.” 18 Ŋii nɛ baal-la piɛsu, “Wu-bɛɛ-
ba nɛ?” Ŋii nɛ Yesu si, “Sí niaa kpu, sí ŋ dɔŋɔ tiina haala
chɛ, sí gaa, di ŋ ŋaa daŋsia wii lɛ, sí wiaa nyia pɛ. 19 Fifá
ŋ nyimma ari ŋ naaŋ, a cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ
titia ŋii.” 20 Ŋii nɛ baal-la bula pi Yesu, “Mi kuhiaŋ, mi to
wiaa deeŋba kala nɛ. Bɛɛ nɛ saa ka?” 21 Ŋii nɛ Yesu bula
pu, “Di ŋ níi chɛ ŋ ŋaa ni-zɔŋ a sí wii-kala kɛŋ, joŋ ŋ ki-
aa kala yallɛ a joŋ moribie-la a pi summoo aŋ ku tomi.
Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kɛŋ kiaa Wia-jaŋ lɛ.” 22 Yesu si bul ŋii,
baal-la tuɔŋ chei, u sii viiri, bɛɛ wiaa u kɛŋ kiaa nɛ
woruŋ.
23 Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooro-la a bul, “Wutitii, mi
bulaa pima, u ŋaa wu-duo nɛ ari nii-la si kɛŋ kiaa si jaŋ
wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 24 Mi bira bulaa pima, u bi
hɛi ari buŋtaŋŋa si jaŋ wuo to gɛri-hɛmiŋ buɔŋ lii ari u
si hɛyɛ ŋii nii-la si kɛŋ kiaa si jaŋ wuo juu Wia kuorii-la
tuɔŋ.” 25 U haritooro-la si nii wiaa deeŋba, ba faasa hiri-
ki a piɛsɛ Yesu a bul, “U nɛ nagɛ ŋii, kubɛɛ nɛ saa Wia
jaŋ laa ta?” 26 Yesu miira beŋba aŋ bul, “Wii-la si jaŋ
kperi nuhuobiine, u bi Wia wuo kperi. Wia wuo wii-kala
ŋaa nɛ.” 27 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “Na, la-na leŋ la
kuŋ-kala nɛ aŋ tuto ŋ hariŋ. Bɛɛ nɛ saa la jaŋ na?” 28 Ŋii
nɛ Yesu bula pi u haritooro-la a bul, “Wutitii nɛ mi bu-
laa pima, di dunia falii-la nɛ yie, mi-na Nuhuobiine Bie
jaŋ hɔŋ mi kuori-kpasa nyuŋ Wia pulumuŋ tuɔŋ. Bua-la
lɛ, ma haritooro-la fii ari balia-la si to mi hariŋ, ma ma
jaŋ hɔŋ kuori-kpasinniŋ fii ari balia nyuŋ a bibeŋ Iziral
ta-geŋtisiŋ fii ari balia-la a dii ba sariya. 29 Bira nii-la
kala si leŋ u diisiŋ koo u naaŋbiiriŋ koo u nyimma koo
u naaŋ koo u biiriŋ koo u bagisiŋ a tiŋ mi wiaa, u tiina
jaŋ bira na kiaa deeŋba naaŋsiiŋ zɔlɔ aŋ pɛ kɛŋ miisi-la
si bi dɛrɛ. 30 Ama kuhiasiŋ yuga si jaŋ birimɛ haŋbiisiŋ.
Haŋbiisiŋ ma yuga si jaŋ birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ baga tiŋtinnaa lɛ

20 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga a piba a bul di
Wia kuorii-la nagɛ baal kubala si kɛŋ u baga nɛ
chichuɔ-fiɛla. U lii chichɛ niaa di ba mu pɛrɛ u baga-la
lɛ. 2 Ba sɛi ari ba jaŋ mu pɛrɛ, ka u ṯiŋba chɛ-bala time.
Ŋii nɛ u leŋ ba mu u baga-la pipɛrɛ. 3 U ku magɛ kerifi
nibi, u bira lii a na niaa dɔŋsuŋ di ba chiŋ yɔbɔ tuɔŋ pɛi.
Ba bi tiŋtimii kala ka tiŋ. 4 Ŋii nɛ u bula piba di ba ma
mu a pɛrɛ u baga-la lɛ, ka di u ṯiŋba, duu jaŋ piba ŋii
kala si maga. Ŋii nɛ ba ma mu. 5 Kerifi fii ari balia yi, u
bira lii a na niaa dɔŋsuŋ a ŋaa ba ma mu u baga-la. U
bira lii kerifi batori bua-la lɛ a bira na niaa dɔŋsuŋ a
ŋaa ba ma mu u baga-la. 6 U bira ku kpagɛ kerifi
banɔŋ, u bira lii yɔbɔ tuɔŋ a na niaa dɔŋsuŋ ma di ba
ha chiŋ dimɛ. Ŋii nɛ u piɛsɛba, “Bɛɛ nɛ tii ma chiŋ daha
pɛi chichuɔŋ ari wiihɛyɛ kala, ma bi tiŋtimii kala ka tiŋ?”
7 Ŋii nɛ ba bula pu ari ba bi tiŋtiŋŋaa na di ba tiŋ. Ŋii nɛ
u bula piba di ba ma mu a tiŋ u baga lɛ. Ba ma mu.
8 Didaaniŋ si yie, ŋii nɛ baga-la tiina yirɛ nii-la síi beŋ u
baga-la duu yirɛ nialiŋ si tiŋ u baga-la lɛ a ṯiŋba, duu
suomi nialiŋ si to hariŋ mu baga-la a ṯiŋba aŋ-na mu yi
nialiŋ si laa sipaaŋ mu baga-la. 9 Nialiŋ si to hariŋ mu
baga-la, u ṯiŋba chɛ-bala time. 10 Ŋii nɛ u si, ka nialiŋ si
laa sipaaŋ mu baga-la, di ba ku laa ba time. Ba fa biina
ari ba jaŋ laa kii haritooro-la, ama ba ṯiŋba ma magɛ
ŋii nɛ. 11 Ba ma laa moribie-la aŋ gugurimɛ wiaa nii-la
baga-la lɛ ba si pɛrɛ teeŋ. 12 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “Ni-
aa deeŋba si to hariŋ kɔ, ba tiŋ hawa kubala duŋduŋ
nɛ, aŋ ka la-na tiŋ chichuɔŋ ari wiihɛyɛ kala, aŋ ka ŋ
ṯiŋla kala maga dɔŋɔ.” 13 Ŋii nɛ baga-la tiina bula pi ba
dɔŋɔ a bul, “Jegile nii, mi bima gura. Ma sɛyɛ ari ma jaŋ
tiŋ di wia juu nɛ aŋ laa chɛ-bala time. 14 Má laa ma
moribiee a viiri. Mii chɛ di mi ṯiŋ baalaa deeŋba si to
hariŋ kɔ ŋii titia mi si ṯiŋma nɛ. 15 Mi bi woŋbiiŋ kɛnɛ di
mi kɛŋ mi moribiee ṯiŋ mi tuɔtɔrɛ wiaa? Koo ma yaraa
bieru a tiŋ mi si kɛŋ zile wiaa nɛɛ?” 16 Ŋii nɛ Yesu bula
dɛrɛ, “Kuhiasiŋ jaŋ birimɛ haŋbiisiŋ, haŋbiisiŋ ma jaŋ
birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu bul u suuŋ wiaa

Maak 10.32-34; Luuk 18.31-34

17 Yesu si bul ŋii di ba hɛ woŋbiiŋ lɛ nɛ aa mu
Jerusalɛm. Ŋii nɛ u kɛŋ u haritooroo fii ari balia duŋ-
duŋa a suusa lii a bula piba woŋbiiŋ lɛ, 18 “Má jegili mi
teeŋ. Laa mu Jerusalɛm nɛ. Di la nɛ yi dimɛ, ba jaŋ kɛŋ
mi-na Nuhuobiine Bie a kaa mu pi nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba. Ba jaŋ dii mi
sariya a ŋaa di ba kpumi 19 aŋ kɛŋmi kaa mu hɛ nialiŋ
si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ. Ba jaŋ mɔŋmi. Ba jaŋ viirɛ-
mi maa aŋ kpaasɛmi mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ka di mi sii
suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.”

Zɛbidii haala sul Yesu a chichɛ di-hɔnuŋ duu pi u biiriŋ balia

Maak 10.35-45

20 Ŋii nɛ Zɛbidii haala kɛŋ u biiriŋ balia kɔ Yesu teeŋ a
kpirimi u sipaaŋ aŋ sulu duu pɛu lɛ. 21 Ŋii nɛ Yesu piɛ-
su, “Wu-bɛɛ nɛ ŋŋ chɛ di mi ŋaa piŋ?” Ŋii nɛ u bul, “Ŋ si
jaŋ dii Wia kuorii-la a hɔŋ ŋ kuori-kpasa nyuŋ, leŋ di mi
biiriŋ balia ŋaa ŋ bubuɔŋ huhɔnnɔɔ, di dɔŋɔ hɔŋ ŋ na-
diiŋ, di dɔŋɔ ma hɔŋ ŋ na-gua.” 22 Ŋii nɛ Yesu bula pi u

biiriŋ a bul, “Ma bi jiŋ ku-la ma síi chɛ. Ma jaŋ wuo
nyalima na hɛɛ-la mi si jaŋ na? Ma jaŋ wuo fo Wii-
chuɔlɛ liiŋ ari ba si jaŋ fomi ŋii, koo?” Ba si, “Oo, la jaŋ
wuo.” 23 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wutitii nɛ ma bul.
Hɛɛ-la mi si jaŋ na, u-na ma ma jaŋ na. Ama mi na-diiŋ
ari mi na-gua huhɔnnɔ-la, mi dee bi jaŋ tuɔsɛba. Wia
nɛ jaŋ liisɛba di ba hɔŋ dimɛ.” 24 Yesu haritooroo fii-la si
nii Jeems ari Jɔɔŋ si bul wii-la, ba na baaniŋ ba nyuŋ.
25 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u haritooroo kala. Ba mu u teeŋ. U
bula piba a bul, “Ma jiŋ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ba
hɔŋ niaa nyuŋ nɛ. Ba kuhiasiŋ ma kɛŋba doluŋ. 26 Ama
u bi maga di ma ŋiŋaa ŋii. Ma tuɔŋ nii-la síi chɛ u ŋaa
ma kuhiaŋ, u maga duu nɛ tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima. 27 Ma
tuɔŋ nii-la ma síi chɛ u ŋaa ma tuɔŋ kuoro, u maga duu
nɛ ŋaa ma tuɔŋ yomo. 28 Mi-na Nuhuobiine Bie, mi bi
kɔ di mi chɛ niaa di ba tima pimi, mi kɔ di mi-na tima
piba nɛ a suu a laa niaa miisaa yugɛ ta a piba.”

Yesu vaarɛ nyulimaa balia
Maak 10.26-52; Luuk 18.35-43

29 Yesu ari u haritooroo si lii Jɛrikɔ lɛ, ni-daŋ nɛ to ba
hariŋ. 30 Di nyulimaa balia hɔŋ woŋbiiŋ niiŋ a nii di
Yesu níi bal. Ŋii nɛ ba faasa yirɛ a bula pu a bul, “Yesu,
Devit nihii, fála nennige.” 31 Ŋii nɛ ni-daŋ-la kpiaba lɛ di
ba kɛŋ goŋ. Ama ba faasa yirɛ a kii ŋii a bul, “La Tiina,
Devit nihii, fála nennige.” 32 Ŋii nɛ Yesu chiŋ aŋ yirɛba a
piɛsɛba, “Bɛɛ kuŋ nɛ ma chɛ mi ŋaa pima?” 33 Ŋii nɛ ba
bul, “La Tiina, laa chɛ di ŋ suri la siaa nɛ.” 34 Ŋii nɛ Yesu
fába nennige a digi ba siaa lɛ. Ba siaa guu suri, ba tuto
u hariŋ.

Yesu juu Jerusalɛm
Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40; Jɔɔŋ 12.12-19

21 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo sii mu Jerusalɛm. Ba
ku yi Bɛtifagi a ku yi peel kubala baa yirɛ Oliv. Ŋii
nɛ Yesu liisɛ u haritooroo balia a tiŋba a bula piba a
bul, “Má mu taŋ-la si hɛ ma sipaaŋ. 2 Di ma nɛ mua,
ma jaŋ na kakumo ari u bie di ba vɔbɔ a kii. Má puri a
kaa kɔ pimi. 3 Di nuu nɛ piɛsɛma, má bula pu ari ma Ti-
ina níi chɛ. U jaŋ leŋ di ma kaa kɔ lima.” 4 Wiiŋ deeŋ
ŋaa di wii-la nii-la fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ ku ŋaa wutitii nɛ. 5 U fa si,
“Má bulaa pi Zaayɔŋ niaa
di ba bee na, di ba kuoro níi kɔ ba teeŋ.
U kɛŋ u titia muuri nɛ a jil kakumo
a bira jil kakumo bie.”
6 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la mu a ŋaa wii-la Yesu si bula
piba di ba ŋaa. 7 Ba kɛŋ kakumo-la ari u bie kaa kɔ a
joŋ ba gɛnniŋ daŋ kakumo-la ari u bie nyuŋ, Yesu jil.
8 Ni-daŋ-la jesiŋ joŋ ba gɛnniŋ a jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ, ka dɔŋ-
suŋ ma keri pipaariŋ a ma kaa jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ. 9 Ni-daŋ-
la si laa Yesu sipaaŋ ari nialiŋ síi to u hariŋ suomo
ŋiŋaa goŋ a bul, “Tabarikala Devit nihiŋ! Wia jaŋ pɛ nii-
la síi kɔ la Tiina doluŋ lɛ. Má leŋ di la dɛnnɛ Wia!”
10 Yesu si muu juu Jerusalɛm, taŋ-la kala zigili. Ŋii nɛ ni-
aa piɛsɛ a bul, “Kubɛɛ nɛ ŋla?” 11 Ŋii nɛ ni-daŋ-la bul,
“Yesu si lii Nazarɛt si hɛ Galilii tiŋteeŋ lɛ, nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u nɛ ŋii.”

Yesu juu Wia-dia
Maak 11.15-19; Luuk 19.45-48; Jɔɔŋ 2.13-22

12 Ŋii nɛ Yesu juu Wia-dia. Nialiŋ dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a
yiyallɛ kiaa, dɔŋsuŋ ma yuyɔɔ kiaa. Yesu kiriba kala ta
ba lii. Baalaa ma hɛ dimɛ a yiyɛrɛ moribiee. Yesu ŋmoo
ba teebulba lo. Baalaa dɔŋsuŋ ma yallɛ kokosuŋ. U
ŋmoo ba ma kpasinniŋ a lo. 13 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Ba ŋmuŋsa di Wia si, u dia jaŋ ŋaa lee-la niaa si
jaŋ chuchuɔlɛ Wia, aŋ ka ma-na miira kaa birimɛ gaari-
dia.”
14 Ŋii nɛ nyulimaa ari gbegisiŋ kɔ Yesu teeŋ Wia-dia
lɛ. U vaarɛba. 15 Ama nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Wia teniŋ kerichiba si na wu-magila-la u síi ŋaa
a bira na haŋbiisiŋ síi ŋaa goŋ ŋii Wia-dia lɛ, ba na
baaniŋ. Haŋbiisi-la fa yirɛ, “Tabarikala Devit nihiŋ.”
16 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia ari Wia teniŋ
kerichiba piɛsɛ Yesu a bul, “Ŋ nii wialiŋ ba síi bul nɛɛ?”
Yesu bul, “Mi nia nɛ.” Ŋii nɛ Yesu ma piɛsɛba, “Ma bi
Wia teniŋ karimaa? Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
‘Wia jaŋ leŋ di bii-mulluŋ didɛnnɛ Wia.’ ”
17 Ŋii nɛ Yesu leŋba aŋ sii mu Bɛtani a chua dimɛ.

Yesu kaliba hɛ tutogo lɛ
Maak 11.12-14, 20-24

18 Taŋ si pula, Yesu miira mu Jerusalɛm. U síi mu, lo-
suŋ kɛnu woŋbiiŋ lɛ. 19 U na tutogo duu chiŋ u sipaaŋ
woŋbiiŋ niiŋ. U mu yi tutogo-la bubuɔŋ a wula beŋ di
nɛnɛɛ tuo, see pipaariŋ. Ŋii nɛ u bul tia-la lɛ a bul, “A lii
jiniŋ a kaa mumu, ŋ bira bi jaŋ nɛŋ.” Tia-la guu suu.
20 U haritooroo si na wiiŋ deeŋ, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. Ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Ɛɛ nɛ tia-la guu suu
lima ŋii?” 21 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, di ma nɛ kɛŋ yarida a bi tuɔsaa balia kɛnɛ,
ma ma jaŋ wuo ŋaa wii-la si ŋaa tutogo-la lɛ. Ŋla ma
duŋduŋa dee, ama ma jaŋ wuo paala bul peeliŋ deeŋ
lɛ duu sii a mu tel muga tuɔŋ. U jaŋ ŋaa pima. 22 Kialiŋ-
na kala ma si chuɔlɛ Wia a susul, di ma nɛ kɛŋ yarida,
ma jaŋ naba.”

Niaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa
Maak 11.27-33; Luuk 20.1-8

23 Ba si mu Jerusalɛm, Yesu mu juu Wia-dia. U si juu
Wia-dia-la ŋii a didagɛ niaa, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba ari Ju̱u tiŋŋaa
kuhiasiŋ, ba kala sii kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, “Dol bɛɛ nɛ
ŋ kɛŋ a ŋiŋaa wiaa deeŋba? Kubɛɛ nɛ piŋ doluŋ ŋ kaa
ŋiŋaa ŋii?” 24 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi ma jaŋ

piɛsɛma wu-bala. Di ma nɛ dagɛmi u bubuɔŋ, mi ma
jaŋ dagɛma dol-la mi si kɛnɛ bubuɔŋ.” 25 Ŋii nɛ u piɛsɛ-
ba a bul, “Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la doluŋ, u lii nii nɛ? U lii
Wia teeŋ nɛɛ koo u lii nuhuobiine teeŋ nɛɛ? Má dagɛ-
mi.” Ba suomo kɛŋ wii-la lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa bul, “Wu-bɛɛ
nɛ laa chɛ di la bul? Di la nɛ bula pu a bul di Wia teeŋ
nɛ u lii, u jaŋ piɛsɛla a bul, ‘Bɛɛ nɛ saa tii ma bi wialiŋ u
si bula laa dii?’ 26 Di la nɛ saa si u lii nuhuobiine teeŋ
nɛ, fawulluŋ jaŋ kɛŋla a tiŋ ni-daŋ-la si chiŋ dimɛ wiaa.
Niaa bula ari Jɔɔŋ fa sɛnɛ ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.” 27 Ŋii nɛ ba bula pi Yesu a
bul, “La bi jiŋ.” Ŋii nɛ Yesu ma bula piba a bul, “Tɔɔ, mi
ma bi jaŋ dagɛma dol-la mi si kɛnɛ bubuɔŋ.”
28 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a pi nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa a bul, “Baal kubala nɛ
hɛ dimɛ a kɛŋ haŋbolibiisiŋ balia. U sii mu u bii-hiaŋ
teeŋ a bula pu a bul, ‘Mi bii, mu baga jiniŋ a tiŋ.’ 29 Ŋii
nɛ bile bul, ‘Mi bi jaŋ mu baga jiniŋ.’ U ŋii hariŋ lɛ, u
tuɔŋ chei wii-la u si bula pi u nyimma lɛ aŋ sii mu baga-
la. Ŋii nɛ ba nyimma bira mu a bul u bii-bie-la ma lɛ a
bul duu mu baga. Ŋii nɛ bile bul duu jaŋ mu aŋ via.
30-31 Haŋbiisiŋ deeŋba balia tuɔŋ, kubɛɛ nɛ to ba nyim-
ma niiŋ lɛ? Bɛɛ nɛ ma biinɛ?” Ŋii nɛ ba bula pu di u bii-
hiaŋ-la nɛ. Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wutitii, mi bu-
laa pima ari laŋpoo lilaaraa ari jagumuloba jaŋ laa
sipaaŋ ma lɛ a juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 32 Bɛɛ wiaa Jɔɔŋ
Wia lii-foori-la kɔ a dagɛma woŋbii-titii-la nɛ ma si jaŋ
to, aŋ ka ma bi u wiaa laa dii, ama laŋpoo lilaaraa ari
jagumuloba, ba laa u wiaa dii. Ma si paala na ba si laa
u wiaa dii ŋii, aŋ ka ma ha bi birima di ma laa u wiaa
dii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ nialiŋ síi tiŋ tiŋtiŋŋaa baga lɛ

Maak 12.1-12; Luuk 20.9-19

33 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a bul, “Baal
kubala nɛ bil baga a chɔŋsɛ kiaa si kɛŋ nɛnɛɛ yugɛ a
nagɛ chichuɛŋ. Ba yiyirɛ gireps. U saa ligɛ baga-la golli
nɛ. U lu bua baga-la tuɔŋ di ba chagɛ tii-nɛnɛ-la liiŋ hi-
hɛ. U ma saa lusuŋ nyuŋ dia a hɔnɔ pɔ. Ŋii nɛ u paa ni-
aa a hɛ u baga-la tuɔŋ di ba titiŋ. Ka u mu taŋ dɔŋ.
34 Tii-nɛnɛ-la biiniŋ si yie, u tiŋ u dia tiŋtinnaa di ba mu
tiŋtinna-la teeŋ di ba mu laa tii-nɛnɛ-la kaa kɔ. Ba mu.
35 Ba kɛŋ dɔŋɔ a ŋmobu, a kpu dɔŋɔ, a yagɛ dɔŋɔ ari
tabiaa a kpuu. 36 Ŋii nɛ u tiŋ niaa dɔŋsuŋ a wasa kii
buŋbuŋ-la. Ba ŋaa ŋii titia nialiŋ ma lɛ. 37 Ŋii hariŋ lɛ nɛ
u tiŋ u bie. U biina duu bie nɛ mua, ba jaŋ zilu. U ma
bira mu. 38 Tiŋtinna-la si na bile, ba bula pi dɔŋɔ a bul,
‘Di baga-la tiina nɛ suba, bie deeŋ nɛ jaŋ dii u kiaa. Má
kɔ di la kpuu. Di la nɛ kpuu, la nɛ jaŋ miira tii u kialiŋ.’
39 Ba kɛŋ bile a joŋu yuo ta baga-la hariŋ a kpuu.” 40 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛba, “Di baga-la tiina nɛ kɔ, ɛɛ nɛ u jaŋ ŋaa
baga tiŋtinna-la lɛ?” 41 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “U jaŋ kɔ
a kpu ni-bɔmɔ-la aŋ joŋ baga-la a pi ni-tania. Di tii-
nɛnɛɛ-la biiniŋ nɛ yi, ba jaŋ kɛŋ tii-nɛnɛ-la kaa mu pu.”
42 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ si nii namaga-la, “Ma bi Wia
teŋ-la karimaa? a mu yi lee-la ba si bul ŋla:
‘Tiebii-la dii-saaraa si via,
u nɛ miira ku ŋaa tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia geŋ-
tine.
La Tiina Wia tiŋtiŋŋaa nɛ ŋii.
U ŋaala wu-kpuŋkpere nɛ.’ ”
43 Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ a bul, “Wia jaŋ kɛŋ u kuorii-
la laa ma teeŋ, a joŋo pi nialiŋ si jaŋ to Wia niiŋ woruŋ
a ŋiŋaa wialiŋ si jaŋ dagɛ ari ba birima lii ba haachɛba
lɛ nɛ. [44 Nii-la si tel tiebii-la nyuŋ, u tiina jaŋ yɛrɛ
muno muno. Di tiebii-la ma nɛ tel nuu-kala nyuŋ, u jaŋ
yɛrɛ u tiina muno muno.]”
45 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Farisii
tiŋŋaa nii Yesu si magɛ namaga-la a jiŋ ari ba wiaa nɛ
u bubul ŋii. 46 Ŋii nɛ ba wiwalimɛ di ba kɛnu kaa mu tɔ
dia. Ama ba faa fá ni-daŋ-la si hɛ dimɛ, bɛɛ wiaa ni-
daŋ-la joŋ Yesu ari u ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.

Yesu magɛ namaga a tigɛ ha-jaari gbiele kudiilee lɛ

Luuk 14.15-24

22 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a didagɛ ni-
aa. 2 U si, “Wia kuorii-la nagɛ kuoru kubala nɛ. U
bie jaa haala. Ŋii nɛ u ŋaa ba gbigbieli ha-jaari gbiele a
ŋaa ba yirɛ niaa di ba kɔ gbiele-la. 3 Ba si ŋaa kudiile-la
dɛrɛ, u tiŋ u tiŋtinnaa di ba mu yirɛ nialiŋ u si yira, ari
ba ŋaa siri di ba gbieli gbiele-la nɛ. Ba si mu yirɛba, ba
via. 4 Ŋii nɛ u bira tiŋ u tiŋtinnaa dɔŋsuŋ di ba mu bula
pi nialiŋ u si yira di ba kpu nɛ-belliŋ ari nɛ-niiniŋ kala
nɛ a ŋaa kudiile-la dɛrɛ, di ba kɔ ha-jaari gbiele-la. 5 Ŋii
nɛ nialiŋ u si yira bira via di ba mu aŋ titiŋ ba tiŋtiŋŋaa.
Dɔŋɔ sii mu u baga, dɔŋɔ ma sii mu u kiaa di-yalliŋ. 6 Ka
dɔŋsuŋ ma kɛsɛ kuoro dia tiŋtinna-la a ŋmooba aŋ
kpuba. 7 Ŋii nɛ kuoru-la na baaniŋ a ta u laali-yuoroo.
Ba mu kpu nialiŋ si kpu u dia tiŋtinna-la aŋ nyigɛ ba
taŋ kala. 8 Ŋii nɛ u yirɛ u tiŋtinnaa dɔŋsuŋ a bira bula
piba, ‘Mi gbiele kudiile-la ŋaa siri nɛ, ama nialiŋ mi si
yira bi maga di ba kɔ gbiele-la. 9 Má saa lii mu woŋbii-
porunuŋ a yirɛ nialiŋ kala ma si na dimɛ a bula piba di
ba kɔ a dii kudiile-la.’ 10 Ŋii nɛ tiŋtinna-la lii woŋbii-
porunu-la a yirɛ nialiŋ kala ba si na lee-la, ni-zɔŋŋɔɔ ari
ni-bɔŋŋɔɔ kala. Ŋii nɛ ba kala ku juu su̱ dia-la lɛ ba fa síi
gbieli gbiele-la.
11 Ŋii nɛ kuoru-la juu duu na nialiŋ si kɔ a na baal
kubala duu bi ha-jaari gbiele gɛriŋ laala. 12 U piɛsu a
bul, ‘Mi naŋdɔŋ, ɛɛ nɛ ŋ ŋaa ku juu daha aŋ bi ha-jaari
gbiele gɛriŋ laala?’ Baal-la tɔrɛ u niiŋ. 13 Ŋii nɛ kuoru-la
bula pi u tiŋtinnaa a bul, ‘Má kɛŋ baala deeŋ a vɔɔ u
nisaa ari u naasiŋ a joŋu yuo ta jeeŋ hariŋ birimiŋ tuɔŋ
duu pina yiyel aŋ didiŋ u nyilaa.’ ” 14 Ŋii nɛ Yesu bula
dɛrɛ aŋ bul, “Ba yie yirɛ niaa yugɛ nɛ, ama ba tuɔŋ ba
yie tuɔsɛ niaa baŋmɛnɛ nɛ.”

Ba bul laŋpoo t̲iminŋ wiaa
Maak 12.13-17; Luuk 20.20-26

15 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa sii lii a vuurɛ ŋii ba si jaŋ mag-
isɛ Yesu a bɛrɛ kɛnu ari wu-piɛsaa. Ŋii nɛ ba tiŋ ba hari-
tooroo dɔŋsuŋ ari Hɛrɔd ma haritooroo dɔŋsuŋ di ba
mu Yesu teeŋ. 16 Ŋii nɛ ba kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, “La
kuhiaŋ, la jima di ŋ kɛŋ wutitii nɛ a didagɛ Wia tonuŋ
woŋbii-titii-la. Ŋ sipaaŋ tuo nuu lɛ. Ŋ bi ni-bal síi ka fá.
17 Saa bula pila ari u ŋaa woŋbii nɛɛ di la t̲iŋ laŋpoo a pi
Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ ba síi yirɛ Siiza? Ɛɛ nɛ ŋ ma bi-
inɛ?” 18 Yesu fa jiŋ ba tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la nɛ a bula piba a
bul, “Ma kaŋfugi timma! Bɛɛ nɛ tii maa magisɛmi?
19 Má kɛŋ ma laŋpo-la moribiiŋ kaa kɔ di mi bee na.”
20 Ba kɛŋ dɔŋɔ kaa kɔ. Ŋii nɛ u piɛsɛba, “Kubɛɛ nyuŋ nɛ
hɛ dimɛ? Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro hɛ moribii-la lɛ?”
21 Ŋii nɛ ba bul di Siiza yiriŋ nɛ. U bula piba a bul, “Tɔɔ,
má joŋ Rom tiŋteeŋ kuori-bal-la kiaa pu aŋ joŋ Wia ma
kiaa pu.” 22 Yesu si bul ŋii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere ba sii
viiri.

Ba piɛsɛ Yesu a tigɛ nialiŋ si suba lɛ.
Maak 12.18-27; Luuk 20.27-40

23 Chɛɛ-la titia nialiŋ dɔŋsuŋ ba síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa,
ba kɔ u teeŋ. Sadusii tiŋŋaa yie si di nuu nɛ suba, u bi-
ra bi sii. Ba piɛsu wiaa a bul, 24 “La kuhiaŋ, Moosis fa si
di baala nɛ jaa haala, di haal-la ari baal-la nɛ bi bii lula,
aŋ ka di baal-la suu, u maga di u ŋaana joŋ yo-haal-la
jaa nɛ. Di u lul biiriŋ pi u maala-la si suba, biiri-la jaŋ
chiŋ u nyuŋ lɛ. 25 Naaŋbiiriŋ balipɛ nɛ fa hɛ dimɛ. Ba
kala ŋaa baalaa. Ba naaŋ kubala, ba nyimma kubala.
Ba kuhiaŋ jaa haala. Ba di haal-la bi bii lula, aŋ ka u
suu. U si suba, u ka haal-la a pi u ŋaana dɔŋɔ nɛ.
26 Liamiŋ ma suu. Torimuŋ tiina ma joŋ haal-la jaa. U
ma ŋii titia nɛ. Naaŋbiiri-la balipɛ kala nɛ jaa haal-la. U
bi lula. 27 Ŋii hariŋ lɛ nɛ haal-la ma titia suu. 28 Tapulii-la
niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa deeŋba balipɛ tuɔŋ, kubɛɛ
nɛ jaŋ tii haal-la? Ba kala balipɛ nɛ jaau.”
29 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Ma bi Wia teniŋ jiŋ. Ma
ma bi Wia doluŋ jiŋ. Ŋii nɛ tii ma yeŋŋi. 30 Tapulii-la ni-
aa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa bira bi jaŋ jaa haalaa,
haalaa ma bira bi jaŋ jaa balaba. Ba kala jaŋ nagɛ Wia
tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ lɛ.” 31 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Na ma piɛsɛmi nialiŋ si jaŋ sii suuŋ lɛ wiaa nɛ. Ma
bi karimɛ wialiŋ Wia fa si bula pi niaa u teniŋ lɛɛ? 32 U
fa si duu nɛ ŋaa Abiraham Wia ari Aizik Wia ari Jekɔb
kala Wia. (Bua-la lɛ u si bul ŋii di Abiraham ari Aizik ari
Jekɔb fa suba nɛ.) Wiaa deeŋba u si bula, ba bubuɔŋ nɛ
di Abiraham ari Aizik ari Jekɔb bira sii suuŋ lɛ nɛ a hɛ
Wia kuorii-la tuɔŋ. Wia bi jaŋ wuo ŋaa nialiŋ si suba
Wia, u ŋaa ni-weyee Wia nɛ.” 33 Ni-daŋ-la si nii ŋii u síi
dagɛ niaa, u ŋaaba wu-kpuŋkpere.

Wialiŋ si maga di la ŋiŋaa, ba tuɔŋ wu-baliŋ
Maak 12.28-34; Luuk 10.25-28

34 Farisii tiŋŋaa si nia ari Yesu bul wiaa lo Sadusii
tiŋŋaa ba ŋaa fuii, ba kala ku pɛ dɔŋɔ lɛ. 35 Ŋii nɛ Wia
teniŋ kerichiba dɔŋɔ wiwalimɛ duu magisɛ Yesu a pip-
iɛsu wiaa. 36 U piɛsɛ Yesu a bul, “Kuhiaŋ, wialiŋ Wia si
dagɛ niaa baa to, kubɛɛ nɛ ŋaa ba tuɔŋ siifiaŋ wiiŋ?”
37 Ŋii nɛ Yesu bul, “‘Kɛŋ ŋ tuɔŋ kala ari ŋ tuɔbiinaa kala
ari ŋ wii-wii-kala a cho ŋ Tiina Wia.’ 38 Wialiŋ Wia si
dagɛ niaa baa to, ba tuɔŋ wu-baliŋ ari ba tuɔŋ buŋbuŋ
nɛ ŋii ari ba tuɔŋ siifiaŋ wiiŋ nɛ ŋii. 39 Wu-liamiŋ ma nɛ
ŋla: ‘Cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii.’ 40 Wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto ari wialiŋ kala nial-
iŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba kala lii wiaa
deeŋba baliamiŋ tuɔŋ nɛ.”

Ba piɛsɛ nii-la Wia si liisa wiaa.
Maak 12.35-37; Luuk 20.41-44

41 Farisii tiŋŋaa ha si hilimi ŋii, Yesu ma piɛsɛba a bul,
42 “Bɛɛ nɛ ma biinɛ Kirisito, nii-la Wia si liisa wiaa?
Kubɛɛ doho nuu nɛ u ŋaa?” Ŋii nɛ ba bul duu ŋaa Devit
doho nuu nɛ. 43 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ
saa tii Wia Diŋ-zɔŋ-la fa dagɛ Devit duu kɛnu yirɛ u Ti-
ina? 44 Ŋla nɛ u bul:
‘Mi Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.’
45 Devit titia si yirɛ nia deeŋ u Tiina, ɛɛ nɛ saa u jaŋ wuo
ŋaa u nihiŋ duŋduŋa?” 46 Yesu si bul ŋii, nuu-kala bira
bi wii wuo bul. A chiŋ tapulii-la kala a kaa mu, nuu-kala
ma bira bi nyu-duoŋ kɛnɛ duu piɛsu wii-kala.

Yesu bul wiaa, Wia teniŋ kerichiba ari Farisii tiŋŋaa teeŋ
Maak 12.38-40; Luuk 11.39-44, 46, 52; 20.45-47

23 Ŋii nɛ Yesu bula pi ni-daŋ-la ari u haritooroo a
bul, 2 “Wia teniŋ kerichiba-la ari Farisii timma-la,
ba nɛ ŋaa nialiŋ síi dagɛ wialiŋ Moosis fa si bile di niaa
tuto. 3 Ŋii wiaa ma maga di ma to wialiŋ kala ba si bula
pima di ma ŋaa, ama ma sí ba wu-ŋaalaa chesu, bɛɛ
wiaa ba titia bi wialiŋ ba síi dagu ka to. 4 Ba yie vɔɔ chu-
gi-yuŋoo nɛ a kaa chuŋ niaa, ama ba titia bi chɛ di ba
pɛba lɛ a laa chuga-la. 5 Ba yie ŋaa wii-kala di niaa na-
ba nɛ. Ba yie ŋmuŋsɛ Wia niiŋ wiaa a hɛ teŋ-jalaa lɛ a
kaa vuvɔɔ ba gɛnniŋ nisaa lɛ ari ba nyuŋ-chuuluŋ lɛ aŋ
leŋ ba gɛnniŋ juɔsaa ma duomi duomi. 6 Di niaa nɛ
yirɛba di ba ku dii kiaa, ba cho di ba hɔŋ ni-balaa di-
hɔnɔɔ. Ba nɛ juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ maa, ba cho di ba
hɔŋ ni-balaa di-hɔnɔɔ. 7 Ba yie chichɛ di niaa chuchuɔlɛ-
ba aŋ jujoŋba jirima niaa tuɔŋ aŋ yiyirɛba kerichiba.
8 Ama ma-na sí leŋe di niaa kɛŋma kaa yirɛ kerichiba.
Ma kala ŋaa naaŋbiiriŋ nɛ. Ma kala kerichi ŋaa kubala

nɛ. 9 U saa bi maga di ma yirɛ nuu-kala ma nyimma
dunia deeŋ lɛ, bɛɛ wiaa ma Nyimma ŋaa kubala nɛ a
hɛ Wia-jaŋ. 10 Ma bira sí nuu-kala yirɛ ma kuhiaŋ, bɛɛ
wiaa ma kuhiaŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa. 11 U
maga di ma tuɔŋ kuhiaŋ nɛ birimɛ haŋbie a tiŋ
tiŋtiŋŋaa pipima. 12 Nii-la kala síi bigisi u titia lɛ, Wia jaŋ
kɛnu muuri, ka nii-la ma si kɛŋ u titia muuri, Wia jaŋ
ŋaa duu yugɛ.
13 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma kɛŋ Wia kuorii-la
dia-boro yagɛ nɛ di niaa sí juu, bɛɛ wiaa ma titia bi chɛ
di ma juu, aŋ bira pɔ di nialiŋ síi walimɛ di ba juu, di ba
ma sí juu. [14 Ma Wia teniŋ kerichiba-la ari ma Farisii
timma-la, ma kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma yie
kɛŋ yo-haalaa kiaa laa didii a yie fugo chuɔlɛ Wia didi-
eni. Bua-la lɛ Wia si jaŋ dii ma sariya, ma nɛ jaŋ na
hɛɛŋ a kii nuu-kala.]
15-16 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma yie sii a duori li-
iŋ a mu tiŋteyee dɔŋsuŋ a bul Wia wiaa dimɛ. Di ni-
bala nɛ laa dii, ma yie leŋ u wasa bɔŋ a nagɛ ma si
nagɛ ŋii nɛ. Wia ma jaŋ joŋu hɛ nyiniŋ lɛ ari u si jaŋ
joŋma hɛ ŋii. Ma nyuluŋ sipaa-laaraa, ma jaŋ na hɛɛŋ.
Ma yie bul, 'Di nuu nɛ ŋmiɛsɛ Wia-dia, u bi ŋmiaŋ ŋaa,
ama duu nɛ ŋmiɛsɛ sɛlimɛ kialiŋ si hɛ Wia-dia tuɔŋ, u
chaasa ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ nɛ.' 17 Ma nyuluŋ-tɔɔ nɛ! Sɛlimɛ
kialiŋ si hɛ Wia-dia tuɔŋ ari dia-la si ŋaa sɛlimɛ-la bi
disinniŋ kɛnɛ, deeŋba balia tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga? 18 Ma
bira bula di nuu nɛ ŋmiɛsɛ koru-la lɛ ba si kpu pusuŋ
pipi Wia, u bi chaasa ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ, ama duu nɛ
ŋmiɛsɛ ku-la ba si yie joŋo daŋ koru-la nyuŋ a pi Wia, u
chaasa ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ nɛ. 19 Ma nyulimaa, ku-la ba si
yie joŋo daŋ koru-la nyuŋ ari koru-la si ŋaa di ku-la bi
disinniŋ kɛnɛ, kiaa deeŋba balia tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga?
20 Ŋii wiaa di nuu nɛ ŋmiɛsɛ koru-la lɛ ba si yie kpu
pusuŋ pipi Wia, u yie ŋmiɛsɛ ba di ku-la kala nɛ ba si
yie joŋo daŋ u nyuŋ a pi Wia. 21 Di nuu nɛ bira ŋmiɛsɛ
Wia-dia, u ŋmiɛsɛ Wia dia-la ari Wia kala nɛ, bɛɛ wiaa
Wia hɛ dia-la lɛ nɛ. 22 Di nuu nɛ bira ŋmiɛsɛ Wia-jaŋ, u
ŋmiɛsɛ Wia kuori-kpasa-la ari nii-la si hɔŋ u lɛ ma nɛ.
23 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Di ma jaa pipaari-la
suɔra si sima, ari pipaari-la si hɛyɛ, ari pipaa-diilee, ma
yie kɛŋba kala kaa kpaa leree fii fii a joŋ ba kuŋ-kala
leriŋ dɔŋɔ a pi Wia aŋ via di ma to siifiaŋ wialiŋ Moosis
fa si bile pima di ma tuto. Ba nɛ ŋla: Má to wutitii
woŋbiiŋ a fá niaa nennige a laa Wia dii. U maga di ma
kpaa ma kialiŋ leree fii fii nɛ a joŋ kubala pi Wia, ama u
bi maga di ma via wutitii woŋbiiŋ. 24 Ma nyuluŋ sipaa-
laaraa! Ma yie chuori ma siniŋ a liisɛ naŋchuɔsuŋ kala
ta aŋ bi buŋtaŋŋaba na aŋ liliŋ.
25 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma yie chɛsɛ ma
nyunyualusuŋ ari ma gbaŋsiŋ hariŋ woruŋ di ba zɔŋ
aŋ bi ba tuɔŋ ka tiisi, ka ba tuɔŋ kala birisi. Ma nagɛ
nyunyualuŋ ari gbaŋsiŋ deeŋba nɛ. Ma yaraa nɛ zɔmɔ,
ama ma tuɔŋ lɛ ma to ma tuɔtɔruŋ lɛ a gigaa niaa kiaa.
26 Ma nyuluŋ Farisii tiŋŋaa, má laa sipaaŋ tiisi ma
nyunyualuŋ tuɔŋ aŋ-na tiisi hariŋ ma duu zɔŋ.
27 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma nagɛ vaamaa ba
si kɛŋ tuɔruŋ bugɛ nɛ. Ba hariŋ zɔŋ, aŋ ka ba tuɔŋ kala
sʊ ari haŋbelee ari ni-suunuŋ. 28 Ŋii titia nɛ ma ma
nagɛ niaa teeŋ. Di ba nama, ba yie biinɛ di ma ŋaa ni-
zɔmɔ nɛ, ka ma tuɔŋ sʊ ari wu-bɔŋŋɔɔ ari kaŋfugi wu-
ŋaalaa.

Yesu bul niaa dɔgisuŋ wiaa.

Luuk 11.47-51

29 Ma Wia teniŋ kerichiba ari ma Farisii tiŋŋaa, ma jaŋ
na hɛɛŋ. Ma kpu nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, aŋ ka ma saa ba vaamaa. 30 Ma si, 'Di la nɛ fa
hɛ dimɛ bua-la lɛ la naabalimaba fa si hɛ ba miisiŋ lɛ, la
fa bi jaŋ ŋaa ŋii ba si ŋaa a kpu nialiŋ.' 31 Ama ma si
yirɛba ma naabalimaba ŋii, ma sɛnɛ sɛi ari ma ŋaa
nialiŋ si kpu nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba doho niaa nɛ. 32 Má saa mu a dɛrɛ wialiŋ ma naa-
balimaba fa si suomo a ŋiŋaa. 33 Ma ni-bɔŋŋɔɔ ari ma
ni-bɔŋŋɔɔ biiriŋ, ma biina ari ma jaŋ wuo fá kagɛ Wia
nyiŋ-la lɛɛ? Ai. 34 Ŋii wiaa, mi jaŋ bira tiŋ nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari wu-jinnaa ari kerichi-
ba. Ma jaŋ kpu dɔŋsuŋ a kɛŋ dɔŋsuŋ kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ, a viirɛ dɔŋsuŋ maa, ma Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ,
a to naasiŋ dɔgisɛ dɔŋsuŋ maa tasiŋ dɔŋsuŋ lɛ. 35 Wia
jaŋ dɔgisɛ jiniŋ niaa a tiŋ ba si kpu niaa, a chiŋ bua-la
lɛ ba si kpu nialiŋ si bi wii cheye, a suomi Ebil lɛ a kaa
kɔ bua-la lɛ ba si kpu Zekaraya, Berakia bie. Ba kpuu
Wia-dia tuɔŋ a kpagɛ koru-la nyuŋ ba si yie nyigɛ
pusuŋ pipi Wia nɛ. Ba cheeriŋ jaŋ hɛ ba nyuŋ. 36 Wutitii
nɛ mi bulaa pima, dɔgisunu-la Wia si jaŋ dɔgisɛ ni-kpu-
uraa deeŋba, u jaŋ joŋo dɔgisɛ jiniŋ niaa.

Yesu bul wiaa a tigɛ Jerusalɛm niaa lɛ

Luuk 13.34-35

37 Ma Jerusalɛm niaa, ma kpu nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a joŋ tabiaa a yagɛ tiŋdaara-la Wia
si tima di ba kɔ ma teeŋ. Naaŋsiiŋ yuga nɛ mi fa cho di
mi chu tɔ ma niaa kala ari ji̱miŋ si yie chu tɔ u biiriŋ ŋii,
ka ma bi sɛyɛ. 38 Bee na, Wia jaŋ leŋ ma taŋ pima. 39 Ma
bira bi jaŋ nami see bua-la lɛ ma si jaŋ chuɔlɛmi a bul,
'Wia jaŋ pɛ nii-la síi kɔ la Tiina Wia doluŋ lɛ.' "

Yesu bul Wia-dia ŋmolonuŋ wiaa

Maak 13.1-2; Luuk 21.5-6

24 Ŋii nɛ Yesu sii lii Wia-dia-la lɛ a viiri. Ŋii nɛ u har-
itooroo kɔ a bula pu duu bee na Wia-dia-la si
zɔmɔ ŋii, u jáŋ kala ma saa zɔmɔ ŋii nɛ. 2 Ŋii nɛ Yesu si,

“Oo, ma bee na u si zɔmɔ ŋii nɛ. Wutitii, mi bulaa pima,
ba jaŋ ŋmoo jaŋ-la kala lo. Ba bi jaŋ leŋ di tiebii-bala
ma ka daŋ u dɔŋɔ lɛ.”

Dɔgisuŋ ari wiwalimaa.
Maak 13.3-13; Luuk 21.7-19

3 Ŋii nɛ Yesu mu hɔŋ Oliv peel-la nyuŋ. U haritooroo
luɔra kɔ u teeŋ a bira piɛsu a bul, “Bua bɛɛ lɛ nɛ wiaa
deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ kiaa nɛ la jaŋ na a jiŋ bua-la lɛ ŋ si
jaŋ kɔ, ari bua-la lɛ dunia si jaŋ dɛrɛ?” 4 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Má kɛŋ ma titia woruŋ di nuu-kala síma ny-
isu. 5 Niaa jaŋ yugɛ a kɔ a joŋ mi yiriŋ hɛ ari ba nɛ ŋaa
Kirisito, a nyisɛ niaa yugɛ. 6 Ma jaŋ nii ari laaliŋ hɛ daha
a hɛ di-bolii. Di ma nɛ ku nii ŋii, ma sí leŋe di ma bɔyɛ
joŋ. Wiaa deeŋba kala jaŋ ŋaa bal, ama dunia didɛriŋ
ha dee ŋii. 7 Tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa jaŋ sii a mu a yuo tiŋ-
teeŋ dɔŋɔ niaa. Taŋ kuoro ari u niaa jaŋ sii giri a mu
yuo kuoro dɔŋɔ ari u niaa. Losuŋ ma jaŋ juu. Tiŋteeŋ
jaŋ zigili leree yugɛ. 8 Hɛɛŋ di-suomuŋ nɛ ŋla.
9 Ba jaŋ kɛsɛma a joŋma hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba dɔgisɛ-
ma aŋ kpu ma dɔŋsuŋ. 10 Tiŋtee dɔŋsuŋ niaa kala jaŋ
bɛrɛma a tiŋ mi wiaa. Bua-la lɛ niaa jaŋ yugɛ a joŋ ba
yarida ta, ba jaŋ joŋ dɔŋɔ yiyallɛ, a bɛrɛ dɔŋɔ maa.
11 Nialiŋ si nyia wiaa a bul di baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, ba jaŋ yugɛ a kɔ a nyisɛ niaa yugɛ. 12 Wu-
bɔŋŋɔɔ jaŋ purikɛ. A tiŋ ŋii wiaa niaa fa si cho niaa ŋii,
ba chonu-la jaŋ dɛrɛ. 13 Ama nii-la kala si nyalimɛ a mu
dɛrɛ, Wia jaŋ laau ta. 14 Ba jaŋ laa sipaaŋ bul Wia wu-
zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-la lɛ lee-na kala di dunia nuu-
kala nii, ka di dunia didɛriŋ-na yi.

Yesu bul wiaa a tigɛ ku-lɔru-la si jaŋ hɛ dimɛ
Maak 13.14-23; Luuk 21.20-24

15 Ma jaŋ na ku-lɔru-la, u wiaa Daniɛl fa si bula. Daniɛl
fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba
jaŋ joŋ ku-la bil Wia-dia lɛ, lee-la si bi disinniŋ kɛnɛ
(lee-la nii-la si kɛŋ disinniŋ si bi maga duu mu). Ma
nialiŋ si karimɛ wiaa deeŋba, ma jaŋ jiŋ ba bubuɔsaa.
16 Di ma na ŋii, má leŋ di nialiŋ si hɛ Judiya lɛ, di ba fá jil
peelee nyuŋ a faa. 17 Di nuu nɛ hɛ u lusuŋ nyuŋ a nii
wiaa deeŋba, di u nɛ ku tuu, duu sí u dia juu a chichɛ
duu paa u kiaa dia lɛ. 18 Di nuu-kala nɛ hɛ u baga lɛ a
nii wiaa deeŋba, duu sí miira mu dia a chichɛ duu paa
u gɛnniŋ. 19 Nialiŋ si kɛŋ luoroo ari nialiŋ si nɔgɛ biiriŋ,
oi, ba jaŋ na hɛɛŋ woruŋ. 20 Má sul Wia di wiiŋ deeŋ sí
yibiiniŋ koo chɛ-wiesiŋ ŋaa. 21 Wia si ŋaa dunia a kuu lii
jiniŋ, nuu-kala ha bi hɛɛ-yiri deeŋ na a nagɛ ŋii, ba bira
bi jaŋ na hɛɛŋ ŋii a kaa mu wuu. 22 Di Wia fa bi tapulia-
la kere ta, ni-bala ma fa bi jaŋ ka. Ama nialiŋ Wia si li-
isa di baa tou, ba wiaa nɛ tii u keri tapulia-la ta. 23 Di
nuu-kala nɛ bula piŋ di ŋ beŋ daha a na Kirisito-la, koo
di ŋ beŋ dimɛ a nau, síu yarida ŋaa. 24 Niaa dɔŋsuŋ jaŋ
sii fugo bul di ba nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa. Dɔŋ-
suŋ ma jaŋ sii fugo bul di ba ŋaa nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba jaŋ ŋaa wu-magilaa ari
wu-kpuŋkperisiŋ kala a chichɛ di ba nyisɛ nialiŋ Wia si
liisa di baa toba. 25 Wiaa deeŋba kala mi laa sipaaŋ bu-
la pima nɛ, ka di bua-la-na yi. 26 Má bee na, di niaa nɛ
bula pima ari nii-la Wia si liisa nɛ hɛ giri-bine tuɔŋ, ma
sí dimɛ mu, koo di ba nɛ bula pima ari u nɛ faa daha,
ma sí laa dii, 27 bɛɛ wiaa bua-la lɛ mi-na Nuhuobiine Bie
si jaŋ miira kɔ, u jaŋ nagɛ duonuŋ si ligisa, pulumuŋ
chaanɛ wia nyuŋ ŋii a lii wii-pɔsuŋ a tuu wii-juuluŋ.
28 Lee-la kala ku-pua si pina, duunoo ma yie hihilimi
nɛ.”

Nuhuobiine Bie kɔɔnuŋ wiaa
Maak 13.24-27; Luuk 21.25-28

29 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Tapulia-la hɛɛŋ
deeŋ si jaŋ dɛrɛ, u bira bi jaŋ dieni, di taŋ nɛ pula maa,
leriŋ jaŋ biri, chɛnɛ ma bira bi jaŋ pɔsɛ. Chɛŋwulaa jaŋ
lii wia nyuŋ ku tuu titel. Ba jaŋ kiri wia nyuŋ kialiŋ kala
si kɛŋ doluŋ di ba lii ba leree. 30 Ŋii nɛ ma jaŋ na mi-na
Nuhuobiine Bie magiliŋ wia nyuŋ. Di dunia niaa nɛ
nau, ba kala jaŋ yel. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ na mi-na Nuhuobi-
ine Bie, di mi to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ ku tuu. Mi jaŋ
kɛŋ doluŋ yugɛ a chaanɛ. 31 Ŋii nɛ ba jaŋ ŋmuu nyil-
baliŋ, a tiŋ Wia tiŋdaaraa di ba mu dunia sɛmɛ-na kala
a kɛŋ nialiŋ kala Wia si liisa di baa tou a hilimi.

Yesu bul tutogo wiaa
Maak 13.28-31; Luuk 21.29-33

32 Di ma na sɔjaamiŋ nɛ kuu tɔsɛ, ma jima ari liŋbaŋa
yie nɛ. 33 Namaga deeŋ dagɛma wu-jimiŋ nɛ. Di ma na
wiaa deeŋba kala di baa ŋaa, ma jiŋ di mi-na Nuhuobi-
ine Bie kpaga nɛ. 34 Wutitii mi bulaa pima, ma lɛɛlɛ niaa
deeŋba si hɛ miisiŋ lɛ bi jaŋ suu, ka wiaa deeŋba ŋaa
bal. 35 Wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala jaŋ dɛrɛ, ama wialiŋ mi
si bula bi jaŋ lɛl.

Yesu bul duu jaŋ kɔ bua-la lɛ la si buu yiɛlɛ
Maak 13.32-37; Luuk 17.26-30, 34-36

36 Ama nuu-kala bi jaŋ jiŋ chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa. Wia tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ ma paala bi jaŋ jiŋ,
see mi Nyimma duŋduŋa. 37 Bua-la lɛ mi-na Nuhuobi-
ine Bie si jaŋ miira kɔ, u jaŋ nagɛ bua-la lɛ Nowa fa si
hɛ u miisiŋ lɛ nɛ. 38 Ka di duonuŋ nii a sṵ dunia, nialiŋ
dii kudiilee a nyunyua siniŋ. Baalaa ari haalaa ma jijaa
dɔŋɔ a mu yi tapulii-la Nowa fa si juu liiŋ daboro-la
tuɔŋ. 39 Ba fa bi jiŋ wii-la kala si ŋaa see bua-la lɛ lii-la si
ku pɛllɛ paa ba kala, ba suu. Ŋii titia nɛ jaŋ ŋaa bua-la
lɛ mi-na Nuhuobiine Bie si jaŋ kɔ. 40 Bua-la lɛ baalaa
balia jaŋ pipɛrɛ baga lɛ. Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ
ta. 41 Haalaa balia ma jaŋ nunɔŋ munuŋ nɔmuŋ lɛ. Wia
jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta. 42 Má saa kɛŋ ma titia
woruŋ, bɛɛ wiaa ma bi jiŋ tapulii-la ma Tiina si jaŋ kɔ.

43 Di nuu nɛ fa jiŋ bua-la lɛ gaara si jaŋ ku gaa u kiaa u
dia lɛ, u fa jaŋ hɔnɔ pɔ u dia. U fa bi jaŋ piŋ doŋ. U jaŋ
wei a pɔ di gaaru-la sí ku juu a gaa u kiaa. 44 Má ma saa
ŋaa siri, bɛɛ wiaa mi-na Nuhuobiine Bie jaŋ kɔ bua-la lɛ
ma si buu yiɛlɛ."

Nii-la si ŋaa tiŋtinni-titii ari nii-la si bi tiŋtinni-titii ŋaa

Luuk 12.41-48

45 Ŋii nɛ la Tiina Yesu miira piɛsɛba a bul, "Kubɛɛ nɛ
saa ŋaa tiŋtinni-titii-la si jiŋ wiaa? U nɛ nii-la u kuhiaŋ si
yie liisɛ duu bibeŋ u dia, aŋ pɛ pipi u tiŋtinni-dɔŋsuŋ
ma kudiilee. 46 Di tiŋtinni-la ŋaa wialiŋ u kuhiaŋ si dagu
duu ŋaa, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ bua-la lɛ u kuhiaŋ-la si jaŋ mi-
ira kɔ. 47 Wutitii, mi bulaa pima, u kuhiaŋ-la jaŋ joŋ u ki-
aa kala hɛ tiŋtinna deeŋ nisiŋ lɛ duu bibeŋ. 48 Ama di
tiŋtinni-bɔmɔ-la nɛ bula pi u titia ari u kuhiaŋ-la jaŋ di-
eni 49 aŋ suomo ŋmuŋmoo u tiŋtinni-dɔŋsu-la, baalaa
ari haalaa, aŋ faasa didii kudiilee a nyua siniŋ bubugi,
50 duu ŋaa ŋii, u bi siri ŋaa gbɛrɛ u kuhiaŋ-la. U kuhiaŋ-
la jaŋ kɔ tapulii-la lɛ u si bi yiɛla. 51 U jaŋ dɔgisu woruŋ
aŋ kɛnu kaa mu hɛ lee-la kaŋfugi timma-la si hɛ. Lee-la
nɛ niaa jaŋ yel aŋ didiŋ ba nyilaa."

Yesu magɛ namaga a tigɛ haalaa fii lɛ

25 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga. U si, "Bua kubala
lɛ Wia kuorii-la jaŋ nagɛ ŋla: Haalaa fii nɛ fa hɛ
dimɛ. Ba sii a paa ba chaanaa a mu di ba cheŋ ha-faliŋ
bala, ha-jaari gbiele-la lɛ. 2 Haala-la deeŋba tuɔŋ banɔŋ
yaarɛ, ka banɔŋ ma kɛŋ wu-jimiŋ. 3 Banɔŋ-la si yaara,
ba bi nuuŋ lɔgɔ kori, di ba chaanaa nɛ disa, di ba joŋo
hɛ. 4 Ama banɔŋ-la si kɛŋ wu-jimiŋ, ba lɔgɛ nuuŋ kori.
5 Ha-faliŋ bala-la bi lima kɔ. Ba gbɛrɛ gbɛrɛ lɔl aŋ joŋo
piŋ doŋ. 6 Tita-siesee niaa yirɛ, 'Má bee na baal-la níi
kɔ, má ku lii chemu.' 7 Ŋii nɛ haala-la kala sii a kɛŋ ba
chaanaa milima ta di ba jil. 8 Ŋii nɛ ni-yaara-la bula pi
wu-jinna-la a bul, 'La chaanaa chɛ di ba disɛ nɛ, má pila
nuuŋ mua.' 9 Ŋii nɛ wu-jinna-la bula piba a bul, 'Ai, ŋ bi
pɔɔ nuu-la bi jaŋ yi la kala. Má mu yɔɔ ma titia nuuŋ.'
10 Ŋii nɛ ba mu di ba yɔɔ. Ba si mua di ba yɔɔ nuu-la,
ha-faliŋ bala-la kɔ. Haala-la banɔŋ fa si ŋaa siri, ba to u
hariŋ a juu ha-jaari gbiele-la leriŋ, ka ba kɛŋ boiŋ tɔ.
11 U ŋii hariŋ lɛ haalaa banɔŋ-la ku-kaanaa ma kɔ a bul,
'La Tiina, la Tiina, kɛŋ boro suro pila.' 12 Ŋii nɛ u bul,
'Wutitii, mi bulaa pima, mi bima jiŋ.' 13 Ŋii wiaa má pɔ
ma titia lɛ woruŋ. Ma bi jiŋ tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ
kɔ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ tiŋtinnaa batori lɛ.

Luuk 19.11-27

14 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga a tigɛ Wia kuorii-la
lɛ. U si, "Bua kubala lɛ Wia kuorii-la jaŋ nagɛ baal
kubala si kɛŋ u tiŋtinnaa nɛ. Tapulii kubala u sii duu
vɛŋ woŋbiiŋ. Ŋii nɛ u yirɛ u tiŋtinna-la ba kɔ. U joŋ u ki-
aa hɛ ba nisiŋ lɛ di ba bibeŋ. 15 U kɛŋ kialiŋ kaa kpaaba
ŋii nuu-kala si wuo bibeŋ. U joŋ siidi bui zɔ-balia a pi
dɔŋɔ duu bibeŋ, a joŋ siidi bui mahiŋ banɛsɛ a pi dɔŋɔ
maa aŋ joŋ siidi bui mahiŋ balia a pi dɔŋɔ-la maa. Ŋii
nɛ ka u vɛŋ u woŋbii-la. 16 Tiŋtinni-la si laa siidi bui zɔ-
balia-la, u kaa mu a yɔɔ kiaa a yallɛ a na siidi bui zɔ-
balia nyuuruŋ. 17 Tiŋtinni-la ma si laa siidi bui mahiŋ
banɛsɛ-la, u ma kɛŋ u kiaa bibirimɛ, a ma na siidi bui
mahiŋ banɛsɛ nyuuruŋ. 18 Ama tiŋtinni-la si laa siidi bui
mahiŋ balia-la, u-na kaa mu lu bua a joŋ moribie-la a
hugi. 19 U diene woruŋ, ka tiŋtinna-la batori kuhiaŋ-la
kɔ a yirɛba duu na ba kuŋ-kala si na nyuuruŋ magɛ ŋii.
20 Tiŋtinni-la si laa siidi bui zɔ-balia-la kɛŋ u kiaa ku juu
aŋ bula pi u kuhiaŋ a bul, 'Ŋ pimi siidi bui zɔ-balia nɛ,
mi ma na siidi bui zɔ-balia nɛ pɛ.' 21 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la
bula pu a bul, 'Ŋ ŋaa tiŋtinni-titii nɛ. Ŋ hɛ doluŋ nɛ a
wuo beŋ kubii-bie-la nyuŋ woruŋ, mi jaŋ leŋ di ŋ bibeŋ
ku-kɛnɛɛ. Ku juu di la di ŋ kala ninii sima.' 22 Ŋii nɛ
tiŋtinni-la ma si laa siidi bui mahiŋ banɛsɛ-la ma kɛŋ u
kiaa kaa ku juu a bula pi u kuhiaŋ a bul, 'Ŋ pimi siidi
bui mahiŋ banɛsɛ nɛ. Mi ma na siidi bui mahiŋ banɛsɛ
nɛ a pɛ.' 23 Ŋii nɛ u bula pu maa, 'Ŋ ma ŋaa tiŋtinni-titii
nɛ, ŋ ma hɛ doluŋ nɛ a wuo beŋ kubii-bie-la nyuŋ
woruŋ, mi ma jaŋ leŋ di ŋ bibeŋ ku-kɛnɛɛ. Ku juu di la
di ŋ kala nii sima.' 24 Ŋii nɛ tiŋtinni-la u si joŋ siidi bui
mahiŋ balia pa, u ma ku juu a bul, 'Mi kuhiaŋ, mi jima
ari ŋ ŋaa ni-tɛrɛ nɛ, ŋ yie kukuŋ kialiŋ ŋ si bi duo nɛ aŋ
pipaa kialiŋ lee-la ŋ si bi tima. 25 Ŋii nɛ tii mi fifáŋ a joŋ
moribie-la a hugi tiŋteeŋ di ŋ kɔ. Laa ŋ moribiee.' 26 Ŋii
nɛ u kuhiaŋ-la bula pu a bul, 'Ŋ ŋaa tiŋtinni-bɔŋ nɛ a
kɛŋ yariwiiŋ. Ŋ jima ari mi yie kukuŋ kialiŋ mi si bi duo
nɛ a paa kiaa lee-la mi si bi tima. 27 Ŋ si jiŋ ŋla lɛ, u fa
maga di ŋ joŋ mi moribiee bil lee-la ba síi bil moribiee
nɛ. Mi fa si miira kɔ ŋla, mi fa jaŋ laa moribie-la ari mi
nyuuruŋ kala. 28 Ŋii-na má laa moribie-la u teeŋ a joŋo
pi nii-la si kɛŋ siidi bui zɔ-banɛsɛ-la.' " 29 Ŋii nɛ Yesu bu-
la piba a bul, "Nii-la si paala kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, Wia jaŋ
wasa chɛ a pɛ pu duu kaa yugɛ kiŋkɛŋ, ama nii-la si bi
faasa kɛŋ kiaa yugɛ, muapilii-la ma u si kɛnɛ, Wia jaŋ
kaa laa u teeŋ. 30 Má kɛŋ tiŋtinni-bɔmɔ-la a joŋu yuo ta
birimiŋ tuɔŋ. Lee-la nɛ nialiŋ jaŋ yel aŋ didiŋ ba nyilaa.

Sariya chɛ-diili-la si jaŋ yi

31 Di mi-na Nuhuobiine Bie nɛ dii mi kuoruŋ a kɔ, mi
di Wia tiŋdaaraa kala jaŋ kɔ. Ŋii nɛ mi jaŋ hɔŋ mi kuori-
kpasa nyuŋ a chaanɛ. 32 Dunia nuu-kala jaŋ ku hilimi
mi sipaaŋ. Mi jaŋ kɛŋba kaa kpaa leree balia, ari pie-
daara si yie kɛŋ u piesee pɔrɛ buunaa lɛ ŋii. 33 Mi jaŋ
leŋ di tuɔ-pul tiŋŋaa chiŋ mi na-diiŋ, ka di tuɔ-bɔŋ
tiŋŋaa ma chiŋ mi na-gua. 34 Ŋii nɛ kuoro jaŋ bula pi
nialiŋ si chiŋ u na-diiŋ a bul, 'Má kɔ. Mi Nyimma Wia nɛ
pɛma lɛ. Má ku dii Wia kuorii-la ba si wasa bilma lɛ
dunia di-suomuŋ. 35 Bɛɛ wiaa, bua-la lɛ losuŋ fa si kɛŋ-

mi, ma ŋaa kudiilee pimi mi dii, bua-la lɛ lii-nyuasuŋ
ma fa si kɛŋmi, ma ŋaa liiŋ pimi mi nyua nɛ. Bua-la lɛ
mi fa si ŋaa nuhuɔru, ma kɛŋmi woruŋ nɛ. 36 Bua-la lɛ
mi fa kɛŋ yaribiree nɛ, ma joŋ gɛriŋ laalɛmi. Bua-la lɛ
mi fa síi wiilu, ma beŋ mi nyuŋ nɛ, bua-la lɛ ba si kɛŋmi
tɔ dia, ma ku nami nɛ.’ 37 Tuɔ-pul timma-la jaŋ piɛsɛmi
a bul, ‘La Tiina, chɛ bɛɛ nɛ la naŋ di losuŋ kɛniŋ la joŋ
kudiilee piŋ, chɛ bɛɛ nɛ lii-nyuasuŋ kɛniŋ la ŋaa liiŋ
piŋ? 38 Chɛ bɛɛ nɛ la naŋ di ŋ ŋaa nuhuɔru la kɛniŋ
woruŋ, koo chɛ bɛɛ nɛ la ma naŋ di ŋ kɛŋ yaribiree la
joŋ gɛriŋ laaliŋ? 39 Chɛ bɛɛ ma nɛ la naŋ di ŋ wiilu, koo
di ba kɛniŋ tɔ dia la ku naŋ?’ 40 Kuoru-la jaŋ bula piba a
bul, ‘Wutitii nɛ mi bulaa pima, bua-la kala lɛ ma si ŋaa
wu-zɔmuŋ a pi mi naaŋbiiriŋ deeŋba tuɔŋ nii-la si bi
lee kɛnɛ, ma ŋaa ŋii pimi nɛ.’ 41 Ŋii nɛ u jaŋ bula pi nial-
iŋ si hɛ u na-gua a bul, ‘Má surisɛ mi sɛmɛ, Wia via ma
wiaa nɛ. Má mu a juu nyiŋ-la si bi disɛ. Wia hɛ nyiŋ-la
bil Sitaani ari u tiŋdaara-la nɛ di ba ku juu. 42 Bɛɛ wiaa
bua-la lɛ losuŋ fa si kɛŋmi, ma bi kudiilee ŋaa pimi,
bua-la lii-nyuasuŋ fa si kɛŋmi, ma bi liiŋ ŋaa pimi.
43 Bua-la lɛ mi fa si ŋaa nuhuɔru, ma bimi kɛnɛ woruŋ.
Bua-la lɛ mi fa si kɛŋ yaribiree maa, ma bi gɛriŋ joŋo
laalɛmi. Bua-la lɛ mi fa síi wiilu maa, ma bi ku nami.
Bua-la lɛ ba si kɛŋmi tɔ dia maa, ma bi ku nami.’ 44 Ŋii
nɛ ba jaŋ piɛsɛ kuoru-la a bul, ‘La Tiina, chɛ bɛɛ nɛ lo-
suŋ kɛniŋ koo lii-nyuasuŋ kɛniŋ koo ŋ fa ŋaa nuhuɔru
koo, ŋ fa kɛŋ yaribiree koo, ŋ fa wiilu koo, ba kɛniŋ tɔ
dia aŋ ka la bi ŋ lɛ pɛ?’ 45 Kuoru-la jaŋ bul, ‘Wutitii nɛ,
bua-la kala lɛ ma si via di ma pɛ nii-la si bi lee kɛnɛ mi
niaa tuɔŋ, ma via di ma pɛmi ma lɛ nɛ ŋii.’ 46 Ŋii nɛ ba
jaŋ juu lee-la hɛɛ-la si bi dɛrɛ, aŋ ka di tuɔ-pul tiŋŋaa
ma juu lee-la miisi-la si bi dɛrɛ.”

Ba vuura di ba kpu Yesu

Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

26 Yesu si dagɛ niaa dɛrɛ, u bula pi u haritooroo a
bul, “Ma jima, 2 tapulaa balia nɛ ka, ka di diisiŋ
kieliŋ gbiele-la yi. Bua-la lɛ ba jaŋ kɛŋ mi-na Nuhuobi-
ine Bie a joŋmi hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba kpaasɛmi daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.”
3 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Jʊ̧u
tiŋŋaa kuhiasiŋ, ba hilimi Kayafas dia lɛ. Bua-la lɛ u fa
ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ nɛ. 4 Ba hilimi a
vuvuurɛ ba si jaŋ to woŋbii-la a luɔra kɛŋ Yesu a kpu.
5 Ama ba bul di ba síu kɛŋ ba chɛ-bal-la, di ba nɛ ŋaa
ŋii, niaa jaŋ ŋaa taawɛi.

Ba kɛŋ nuuŋ tisɛ Yesu

Maak 14.3-9; Jɔɔŋ 12.1-8

6 Yesu fa si hɛ Bɛtani lɛ ŋii, u mu hɔŋ baal kubala dia
lɛ baa yirɛ Saamɔŋ. Saamɔŋ fa ŋaa gbege nɛ aŋ duori.
7 Yesu fa si dii kiaa Saamɔŋ dia lɛ, haal kubala kɔ u teeŋ
a kɛŋ tulaali ari loŋ a joŋo bisɛ hɛ u nyuŋ lɛ. Tulaalii-la
yalliŋ hɛyɛ. 8 U haritooro-la si na ŋii, ba baaniŋ sii. Ba
gurima pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Bɛɛ nɛ tii haala deeŋ kɛŋ
nuu-la kaa chei ŋla? 9 Ba fa jaŋ wuo joŋ tulaalii-la a yal-
lɛ a na moribiee yugɛ a joŋo pi summoo.” 10 Ama Yesu
fa jiŋ wii-la ba síi bul. Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii
ma wiwalimɛ haala deeŋ? Wu-zɔŋ nɛ u ŋaami lɛ. 11 Ma
di summoo jaŋ hɛ dimɛ bua-na kala lɛ, ama la di ma bi
jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. 12 U bisɛ tulaalii-la hɛmi lɛ a
ŋaa siri di mi nɛ suba, di ba joŋmi hugi. 13 Wutitii nɛ mi
bulaa pima, dunia sɛmɛ-na kala ba si jaŋ wuo mu a bul
Wia wu-zɔmɔ-la, ba jaŋ liisi haala deeŋ ma wiaa a bul.”

Judas sɛyɛ duu joŋ Yesu yallɛ

Maak 14.10-11; Luuk 22.3-6

14 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la fii ari balia dɔŋɔ mu nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ teeŋ. U yiriŋ nɛ fa Judas
Isikarɔt. U piɛsɛba a bul, 15 “Di mi nɛ kɛŋ Yesu yallɛ a pi-
ma, bɛɛ nɛ ma jaŋ pimi?” Ŋii nɛ ba diisɛ moribii-biiŋ
mara ari fii a joŋo pu. 16 A chiŋ bua-la lɛ Judas suomo
chichɛ woŋbii-la u si jaŋ to a kɛŋ Yesu yallɛ a piba.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee

Maak 14.12-21; Luuk 22.7-13, 21-23; Jɔɔŋ 13.21-30

17 Gbiele-la lɛ ba si yie dii boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ, ba chɛ-buŋbuŋ, Yesu haritooroo kɔ u teeŋ a piɛ-
su a bul, “Nii nɛ ŋ cho di la mu ŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-
la kudiilee di ŋ ku dii?” 18 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Má mu juu taŋ-la tuɔŋ. Má mu baal kubala teeŋ. Má
mu bula pu a bul, ‘La kuhiaŋ si, bua-la lɛ u síi chɛ di ba
di u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee yie nɛ,
laa chɛ di la dii kia-la ŋ dia lɛ nɛ.’ ” 19 Ŋii nɛ Yesu hari-
tooro-la ŋaa ŋii ari Yesu si dagɛba a ŋaa diisiŋ kieliŋ
gbiele-la kudiilee ba dii.
20 Wia si jua, Yesu ari u haritooro-la fii ari balia-la ku
juu hɔŋ a didii kudiile-la. 21 Ba síi dii kiaa ŋii, ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pima, ma dɔŋɔ jaŋ
joŋmi yallɛ.” 22 Ŋii nɛ u haritooro-la tuɔŋ chei. Ba suo-
mo pipiɛsu, kuŋ kuŋ. Dɔŋɔ yie piɛsɛ, “Mi Tiina, mi nɛɛ?”
23 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “La di nii-la si chala kɛŋ
boroboro tuu yuu gbaŋa tuɔŋ nɛ jaŋ joŋmi yallɛ. 24 Mi-
na Nuhuobiine Bie jaŋ suu ari ba si ŋmuŋsɛ ŋii a tigɛ-
mi lɛ. Ama nii-la si jaŋ joŋ mi-na Nuhuobiine Bie yallɛ,
aa, u jaŋ na hɛɛŋ yugɛ. Ba fa si buu lula nɛ kpia.” 25 Ŋii
nɛ Judas zɛŋbɛ tiina-la piɛsɛ Yesu a bul, “Mi nɛ ŋ
didagɛɛ?” Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Oo, ŋ nɛ.”

Kudiile-la Yesu si si di ba dii a liliisi u wiaa

Maak 14.22-26; Luuk 22.14-20; 1 Kɔr. 11.23-25

26 Ba si hɔnɔ didii kiaa, ŋii nɛ Yesu sii a joŋ boroboro a
lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ a joŋo pi u haritooroo a
bula piba a bul, “Má laa. Mi yaraa namia nɛ ŋii.” 27 Ŋii
nɛ u bira joŋ nyunyuala maa ari siniŋ. U lɔllɛ Wia aŋ
joŋo piba a bul, “Má kala nyua nyunyual-bala-la tuɔŋ,

28 bɛɛ wiaa mi chaliŋ nɛ ŋii. Chaliŋ deeŋ wiaa nɛ tii Wia
ta niiŋ ma teeŋ. Mi chaliŋ jaŋ jaasɛ ni-kɛnɛ wiaa, di Wia
joŋ ba haachɛba chɛba. 29 Mi bulaa pima, mi bira bi jaŋ
kɔ di mi nyua siniŋ deeŋ, see tapulii-la mi si jaŋ kɔ, ŋii
nɛ mi jaŋ nyua si-faliŋ mi Nyimma Wia kuorii-la tuɔŋ.”
30 Ŋii nɛ ba yii Wii-chuɔlɛ yiiliŋ aŋ sii lii a mu peel
kubala baa yirɛ Oliv. 31 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Titaŋiŋ deeŋ titia ma kala jaŋ fá viiri a tiŋ mi wiaa. Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ di ba jaŋ kpu pie-daara aŋ ka
piesee fá pisɛ. 32 Ama Wia jaŋ chisɛmi suuŋ lɛ. U nɛ
chisɛmi, mi jaŋ laa ma sipaaŋ a mu Galilii.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ.

Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34; Jɔɔŋ 13.36-38

33 Ŋii nɛ Piita bula pi Yesu a bul, “Di ba kala fá maa aŋ
leŋiŋ, mi-na bi jaŋ miirɛ ŋ hariŋ da.” 34 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Wutitii nɛ, jiniŋ titaŋiŋ deeŋ ŋ-na Piita, ŋ jaŋ
bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ bimi jiŋ, ka di ji-bele-na yel.”
35 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “La diŋ paala susuu maa,
mi bi jaŋ bul ari mi biŋ jiŋ.” Ku-kaana-la ma kala bul ŋii.

Yesu chuɔlɛ Wia Gɛtisɛmani lɛ

Maak 14.32-42; Luuk 22.39-46

36 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo mu juu lee kubala baa
yirɛ Gɛtisɛmani. Yesu bula pi u haritooroo di ba hɔŋ
daha, ka u mu chuɔlɛ Wia aŋ kɔ. 37 U kɛŋ Piita ari
Zɛbidii biiriŋ balia a kaa mu dimɛ. U tuɔŋ faasa chei
woruŋ. U tuɔŋ bi pina. 38 U bula pi u haritooroo a bul,
“Mi tuɔŋ kala nɛ cheye a magɛ di mi suu. Má hɔŋ di la
kala pɔ na.” 39 Ba hɔŋ. Ka u surisa mu sipaaŋ mua a tuu
pina chigi tiŋteeŋ a sul Wia a bul duu nɛ kɛŋ woŋbiiŋ,
duu sí leŋe di wii-la juu-u lɛ a bira bul, “Mi Nyimma, di
ŋ níi chɛ, liisɛ hɛɛ-la síi kɔ mi lɛ. Ama mi-na ŋla tuɔtɔruŋ
lɛ dee, ŋ-na tuɔtɔruŋ lɛ nɛ.” 40 U chuɔla dɛrɛ aŋ sii kɔ u
haritooroo teeŋ di ba piŋ doŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ Piita a bul,
“Ŋ pina nɛɛ? Ŋ bi doŋ muapilii ma wuo bɛrɛɛ a diene yi
hawa kubalaa? 41 Má chuɔlɛ Wia a pupɔ di Sitaani sí
wuo nyisɛma. Ma tuɔŋ lɛ ma cho di ma ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ,
aŋ ka ma bi doluŋ kɛnɛ.” 42 U bira mu a chuɔlɛ Wia
liamiŋ lɛ a bira bul, 43 “Mi Nyimma, di ŋ nɛ bi sɛi di ŋ laa
hɛɛŋ deeŋ mi nisiŋ lɛ, leŋ di wii-la ŋ síi chɛ, duu ŋaa.” U
miira kɔ di ba bira piŋ doŋ, bɛɛ wiaa doŋ kɛŋba nɛ
woruŋ. 44 Ŋii nɛ Yesu mu chuɔlɛ Wia torimuŋ lɛ a bira
bul ŋii titia. 45 Ŋii nɛ u miira kɔ u haritooroo teeŋ a
piɛsɛba, “Ma ha pinaa wiesi nɛɛ? Má bee na, bua-la yie
nɛ. Ba jaŋ kɛŋ mi-na, Nuhuobiine Bie a pi haachɛ di-
iree. 46 Má sii la mu. Nii-la si jaŋ joŋmi yallɛ ka kɔ nɛ.”

Ba kɛŋ Yesu

Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53; Jɔɔŋ 18.3-12

47 Yesu ha bi wiaa bula dɛrɛ, di Judas níi kɔ ŋii. U fa
ŋaa Yesu haritooro-la fii ari balia dɔŋɔ nɛ. Niaa yugɛ a
tuto u hariŋ. Dɔŋsuŋ kori tokobiee ari taŋguloo. Nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari ba taŋ kuhiasiŋ nɛ
tiŋba, ba kɔ. 48 Zɛŋbɛ tiina-la fa pi nialiŋ magil nɛ a bul,
“Nii-la mi si mu guori, u nɛ ŋii. Má kɛnu.” 49 Ŋii nɛ Judas
vɛŋ tegi a mu Yesu teeŋ a bula pu, “Mi kuhiaŋ, mii
chuɔluŋ”, aŋ guoru. 50 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Mi
naŋdɔŋɔ, bɛɛ nɛ tii ŋ hɛ daha?” Ŋii nɛ ba kala guriku a
kɛnu. 51 Yesu haritooro-la dɔŋɔ liisɛ u tokobii a ta nuu
digiliŋ keri. Nii-la fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ dia-yomo nɛ. 52 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Joŋ ŋ
tokobii a hɛ u di-hɛɛliŋ. Nii-la si liisɛ tokobii, tokobii nɛ
ba jaŋ kaa kpuu. 53 Ŋ bi jiŋ ari mi fa jaŋ wuo yirɛ mi Ny-
imma duu pɛmi lɛɛ? Di mi nɛ fa yiru, u fa jaŋ ta u tiŋ-
daaraa bui buiba di ba ku pɛmi lɛ. 54 Ama duu nɛ fa saa
ŋaa ŋii, ɛɛ nɛ wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ jaŋ
ku ŋaa wutitiiba?” 55 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ ni-daŋ-la a bul,
“Mi ŋaa gaaru nɛɛ? Ma si kɛŋ tokobiee ari taŋguloo a
kukɔ di ma kɛŋmii? Ma na tapulii-na kala la di ma nɛ
yie hɔŋ Wia-dia lɛ mi didagɛ wiaa a pipima. Aŋ ka ma
bi walima di ma kɛŋmi dimɛ. 56 Ama wiiŋ deeŋ kala ŋaa
di wialiŋ nialiŋ fa si bula, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ku
ŋaa wutitii.” Ŋii nɛ Yesu haritooro-la kala viau aŋ fá.

Yesu chiŋ nialiŋ si hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

Maak 14.53-65; Luuk 22.54-55, 63-71; Jɔɔŋ 18.13-14, 19-24

57 Ŋii nɛ nialiŋ si kɛŋ Yesu, ba kɛnu kaa mu Kayafas
dia. U nɛ fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ. Di
Wia teniŋ kerichiba ari ba taŋ kuhiasiŋ kala hilimi
dimɛ. 58 Piita daa tuto ba hariŋ a to juu nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ kaala. U juu kaala-la a mu hɔŋ
nialiŋ síi pɔ kaala-la teeŋ duu na wii-la si jaŋ ŋaa Yesu
lɛ. 59 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
nialiŋ kala si yie hilime vuvuurɛ wiaa chichɛ di ba nyia
wiaa a tigɛ Yesu lɛ di ba kpuu. Ba chɛ chɛ wii ka. 60 Niaa
paala yugɛ nɛ a ku nyia wiaa pu, ama ba fa bi wuo na
wii-kala u si ŋaa chei. 61 Ŋii nɛ niaa balia ku lii a bul,
“Baala deeŋ, u si u jaŋ wuo ŋmoo Wia-dia-la lo aŋ bira
saau tapulaa batori pɛgɛ.” 62 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ sii chiŋ a piɛsɛ Yesu a bul, “Ŋ bi nia ni-
aa deeŋba si bul wialiŋ a tigɛŋ lɛɛ? Ŋ-na bi wii kɛnɛ ŋ si
jaŋ bul?” 63 Yesu tɔrɛ u niiŋ. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ bula pu a bul, “Wia-la si weye yiriŋ lɛ,
bula pila, ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisaa? Ŋ nɛ Wia
Biee?” 64 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Mi-na nɛ, ama mi
bulaa pima kala, a lii bua deeŋ lɛ a kaa mu, ma jaŋ na
mi-na Nuhuobiine Bie di mi hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ a to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ ku tuu.” 65 Yesu si bul
ŋii, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ kɛŋ u gɛnniŋ
kiɛsɛ aŋ bul, “Ŋ chei Wia yiriŋ. U bi maga di la bira chɛ
daŋsiaba. Ma kala bi nia u si chei Wia yiriŋ ŋii? 66 Bɛɛ nɛ
ma biinɛ?” Ŋii nɛ ba bul, “U cheye nɛ. U maga di ba
kpuu nɛ.” 67 Ŋii nɛ ba tu naŋtuɔruŋ hɛ u siaa lɛ a
ŋmobu. Nialiŋ dɔŋsuŋ síi ŋmobu ŋla nɛ, ba bula pu a
bul, 68 “Ŋ-na Kirisito, nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, dagɛ nii-la si ŋmobuŋ.”

Piita si u bi Yesu jiŋ
Maak 14.66-72; Luuk 22.56-62; Jɔɔŋ 18.15-18, 25-27

69 Piita si hɔŋ kaala-la lɛ, ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia tiŋtinni-tolo kubala ku lii a bul, “Ŋ
ma faa to Yesu hariŋ nɛ, baal-la si lii Galilii.” 70 Ŋii nɛ Pi-
ita nyia wiaa a bul ba kala nii, “Mi bi Yesu jiŋ. Mi bi wii-
la ŋ si paala bubul jiŋ,” aŋ sii lii chiŋ zawura tuɔŋ. 71 Pi-
ita si chiŋ dimɛ, ŋii nɛ tiŋtinni-tolo dɔŋɔ ma bira nau a
bula pi nialiŋ si china kpagu a bul, “Baala deeŋ ma ŋaa
Yesu si lii Nazarɛt haritooro-la dɔŋɔ nɛ.” 72 Piita bira
nyia wiaa aŋ ŋmiɛsa bul duu dee. 73 Muasuaa nialiŋ si
chiŋ dimɛ ma bula pu a bul, “Wutitii nɛ, ŋ ma ŋaa ba
dɔŋɔ nɛ, ŋ yiikoro nɛ dagɛ ŋii.” 74 Ŋii nɛ Piita ŋmiɛsɛ a
bul, “Mi bi baala deeŋ jiŋ.” U si bul ŋii dɛrɛ di ji-bele
yele. 75 Ŋii nɛ Piita liisi wii-la Yesu si bula pu ari u jaŋ
nyia wiaa a pu naaŋsiiŋ butori, ŋii nɛ u lii a faasa yel.

Ba kɛŋ Yesu mu Paalit teeŋ
Maak 15.1; Luuk 23.1-2; Jɔɔŋ 18.28-32

27 Taŋ-pul nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
kala ari Jʉu tiŋŋaa kuhiasiŋ hilimi a vuurɛ. Ba
kala vuura di ba kpu Yesu. 2 Ba kɛnu a vɔbu a kɛnu kaa
mu Paalit teeŋ. U nɛ fa hɔŋ Rom kuori-baliŋ nyuŋ
Judiya tiŋteeŋ lɛ.

Judas suba
Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.18-19

3 Judas zɛŋbɛ tiina-la si nia di baa chɛ di ba kpu Yesu
nɛ, u tuɔŋ chei ari u si yallɛ Yesu ŋii. U miira kɛŋ
moribii-biiŋ mara ari fii a kaa mu nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Jʉu tiŋŋaa kuhiasi-la teeŋ a bul,
4 “Mi ŋaa haachɛ nɛ. Mi joŋ nii-la si bi wii cheye yallɛ di
ba kpuu.” Ŋii nɛ nialiŋ bul di ba sipaa kala tuo dimɛ. Di
u wii nɛ. 5 Ŋii nɛ Judas joŋ moribie-la a yuo ta Wia-dia
tiŋteeŋ aŋ lii a mu yuo ŋmɛniŋ. 6 Nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ paa moribie-la aŋ bul, “Chaliŋ mori-
biee nɛ ŋla. La kisiŋ nɛ la joŋba hɛ Wia-dia moribiee lɛ.”
7 Ŋii nɛ ba vuurɛ di ba jiŋ wii-la ba si jaŋ joŋ moribie-la
a ŋaa. Ba joŋ moribie-la yɔɔ tiŋteeŋ. Lee-la nɛ ba huhu-
gi nuhuɔraa. Ba laa tiŋtee-la yɔɔ pupoi-mɛɛrɛ teeŋ nɛ.
8 Ŋii nɛ ba kɛŋ lee-la yiyirɛ chaliŋ tiŋteeŋ ari jiniŋ kala.
9 Ba si ŋaa ŋii, wialiŋ Jɛrimaya fa si bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ku ŋaa wutitii. U fa si,
“Iziral doho niaa dɔŋsuŋ sɛi di ba ti̲ŋ moribii-biiŋ
mara ari fii
aŋ kɛŋ Wia Tuɔ-pul Tiina-la.
10 Ba joŋ moribie-la ba si miira laa
a yɔɔ tiŋteeŋ pupoi-mɛɛrɛ teeŋ.
Mi Tiina Wia nɛ fa bula di mi ŋaa ŋii.”

Paalit piɛsɛ Yesu wiaa
Maak 15.2-5; Luuk 23.3-5; Jɔɔŋ 18.33-38

11 Yesu si chiŋ nii-la si hɔŋ kuori-baliŋ nyuŋ sipaaŋ
Judiya tiŋteeŋ lɛ, ŋii nɛ kuoru-la piɛsu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa
Jʉu tiŋŋaa kuoro koo?” Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Oo,
mi nɛ.” 12 Ama nialiŋ fa si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Jʉu tiŋŋaa kuhiasiŋ si joŋ cheeriŋ pu ŋii, u bi wii bu-
la. 13 Ŋii nɛ Paalit piɛsu, “Ŋ bi wiaa deeŋba kala nia ba
si bula a tigɛŋ lɛɛ?” 14 Ama Yesu bi u niiŋ suro, u bi wu-
bala ma bula. Wii-la kperi Paalit woruŋ.

Ba si di ba kpu Yesu
Maak 15.6-15; Luuk 23.13-25; Jɔɔŋ 18.39–19.16

15 Di diisiŋ kieliŋ gbiele nɛ yie-na kala, Paalit fa yie leŋ
ba liisɛ nialiŋ ba si kaa tɔ dia dɔŋɔ nɛ, nii-la niaa si cho.
16 Bua-la lɛ di ba kɛŋ baal kubala baa yirɛ Barabas a tɔ
dia. 17 Ni-daŋ-la si hilime, ŋii nɛ Paalit piɛsɛba, “Ni-bɛɛ
nɛ ma cho di mi liisa pima? Barabas koo Kirisito, nii-la
Wia si liisaa?” 18 Paalit fa jima woruŋ ari Jʉu tiŋŋaa
kuhiasiŋ yaraa faa bieru nɛ, ŋii nɛ tii ba kɛŋ Yesu kaa
kɔ u teeŋ. 19 Paalit fa si hɔŋ sariya didiiliŋ ŋii, u haala
tiŋ tiŋdaariŋ a leŋ di ba bula pu a bul, “Sí baala deeŋ
wii-kala ŋaa. U ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ. Diamiŋ titaŋiŋ mi
duosi wiaa a tigɛu lɛ nɛ. U wiaa wiimi woruŋ nɛ.” 20 Ŋii
nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Jʉu tiŋŋaa
kuhiasi-la nyisɛ ni-daŋ-la hɛ di ba bul di Paalit liisɛ
Barabas ta aŋ ka di ba kpu Yesu. 21 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛ
ni-daŋ-la a bul, “Niaa deeŋba baliamiŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ
ma chɛ di mi liisa pima?” Ŋii nɛ ba bul, “Barabas!” 22 Ŋii
nɛ Paalit piɛsɛ nialiŋ a bul, “Aŋ ka Yesu ba síi yiru Kirisi-
to, bɛɛ nɛ ma si mi kɛnu kaa ŋaa?” Ŋii nɛ ba kala bul,
“Leŋ di ba kɛnu kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” 23 Ŋii nɛ
Paalit piɛsɛba a bul, “Wu-bɔŋ bɛɛ nɛ u ŋaa?” Ŋii nɛ ba
kpia a kii buŋbuŋ-la a bul, “Leŋ di ba kɛnu kpaasɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.”
24 Ŋii nɛ Paalit na ari goŋ-la yuga kiŋkɛŋ, ari yuosuŋ
jaŋ juu. Ŋii wiaa u bi wii-kala wuo ŋaa. Di liiŋ chiŋ u
sɛmɛ. U ŋaa a sɔŋ u nisaa nialiŋ sipaaŋ aŋ bul, “Mi
sipaa tuo baala deeŋ suunuŋ lɛ. U hɛ ma teeŋ.” 25 Ŋii
nɛ ni-daŋ-la kala bul, “Di la nɛ cheye wiiŋ deeŋ lɛ, leŋ di
Wia dɔgisɛla ari la biiriŋ a tiŋ la si kpuu.” 26 Ŋii nɛ Paalit
liisɛ Barabas ta a piba aŋ ŋaa ba viirɛ Yesu aŋ joŋu pi-
ba di ba kaa mu kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.

Laali-yuoroo mɔŋ Yesu lɛ
Maak 15.16-20; Jɔɔŋ 19.2-3

27 Ŋii nɛ Paalit laali-yuoroo dɔŋsuŋ kɛŋ Yesu kaa juu
Paalit dia kaala tuɔŋ. Laali-yuoro-la ku-kaanaa kala ma
ku pɛba lɛ a hilimi. 28 Ba wuri Yesu gɛnniŋ kala aŋ joŋ
gɛri-fiaŋ laalu 29 a chɛ sɔsuŋ a kaa sua nyuŋ-chuulo a
nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a joŋo chuu a joŋ daaŋtiga hɛ
u na-diiŋ lɛ aŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a mɔmu lɛ a bul,

“J̱u̱u tiŋŋaa kuoro, laa chuɔluŋ.” 30 Ba tu naŋtuɔruŋ a
hɛu lɛ a laa daa-la a ŋmoo u nyuŋ lɛ. 31 Ba si mɔmu lɛ
dɛrɛ, ba wuri gɛri-fiaŋ-la aŋ paa u titia gɛnniŋ a laalu
aŋ kɛnu kaa lii woŋbiiŋ di ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43; Jɔɔŋ 19.17-27

32 Ba si kɛnu kaa lilii di ba kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii,
ba cheŋ baal kubala baa yiru Saamɔŋ. U jáŋ yiriŋ nɛ
Sariini. Ŋii nɛ laali-yuoro-la fugu u laa Yesu daa-gɛsɛ-la
a baasɛ. 33 Ŋii nɛ ba ku yi lee kubala baa yirɛ Gɔligɔta.
Yiri-la bubuɔŋ nɛ nyu-kuŋkogulo. 34 Ba si yi dimɛ, ba
joŋ siniŋ a guoli ku-haariŋ lɛ a joŋo pi Yesu duu nyua.
U si lenne di u hɛyɛ, u via. 35 Ŋii nɛ ba kpaasu mɛrɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ aŋ tɔŋsɛ Yesu gɛnniŋ wiaa, di ba paa
kpaa dɔŋɔ a jiŋ gɛri bɛɛ nɛ nuu-kala jaŋ laa. 36 Ŋii nɛ ba
hɔŋ dimɛ a bibenu. 37 Ba si si Yesu ŋaa wialiŋ chei, ba
ŋmuŋsa hɛ daa-gɛsɛ-la lɛ a bul, “J̱u̱u tiŋŋaa kuoro Yesu
nɛ ŋla.” 38 Ŋii nɛ ba kpaasɛ gaaraa balia ma a pɛ Yesu
lɛ. Dɔŋɔ hɛ u na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ u na-gua. 39 Ba si
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ ŋii, nialiŋ si to dimɛ
bibal, ba tutuusu aŋ kɛŋ ba nyuŋ chuchugisi 40 a bul,
“Oi, ŋ nɛ ŋaa nii-la si si ŋ jaŋ ŋmoo la Wia-dia lo aŋ bira
wuo saau tapulaa batori pɛgɛ. Ŋ si ŋaa Wia Bie, lii daa-
gɛsɛ-la nyuŋ a laa ŋ titia ta.” 41 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasi-la ari Wia teniŋ kerichiba ari taŋ-la kuhi-
asiŋ ma sisieri Yesu lɛ a bula pipi dɔŋɔ, 42 “U wuo niaa
laa tita nɛ aŋ bi u titia wuo laa ta. U si si u nɛ ŋaa Kirisi-
to, J̱u̱u tiŋŋaa kuoro, leŋ duu lii daa-gɛsɛ-la nyuŋ ku
tuu di la na a laa u wiaa dii. 43 U laa Wia dii nɛ a bula
duu ŋaa Wia Bie nɛ. Tɔɔ, má leŋ di la na di Wia nɛ jaŋ
laau ta lɛɛlɛ.” 44 Gaara-la balia ma ba si kpaasa a pɛ
Yesu lɛ, ba ma tuusu ŋii titia.

Yesu suba

Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49; Jɔɔŋ 19.28-30

45 Wia ku magɛ nyu-gbaŋa, leriŋ kala biri lim a mu yi
didaaniŋ, ka leriŋ bira pullɛ. 46 Ŋii nɛ Yesu faasa yirɛ u
yiikoro lɛ a bul, “Eloi, Eloi, lama sabakitani.” U bubuɔŋ
nɛ: “Mi Tiina Wia, bɛɛ nɛ tii ŋ joŋmi ta?” 47 Di niaa dɔŋ-
suŋ chiŋ dimɛ a jegile nii wialiŋ u si bula. Ŋii nɛ ba bula
pi dɔŋɔ a bul, “Ilaaja nɛ baal-la yiyirɛ ŋii.” 48 Nialiŋ dɔŋɔ
fa si chiŋ dimɛ fá mu joŋ suosuo a kaa mu yuu siniŋ si
nyala a joŋo tuu sakeliŋ lɛ a kaa mu hɛ u niiŋ lɛ duu
nyua. 49 Ŋii nɛ nialiŋ dɔŋsuŋ fa si hɛ dimɛ bul, “Má leŋ
la gbɛrɛ a na ari Ilaaja jaŋ ku soru daa-gɛsɛ-la nyuŋ
koo.” 50 Ŋii nɛ Yesu faasa yel aŋ wiesi u wiesi kati.
51 Patiisa nɛ fa hɛ Wia-dia tuɔŋ. Ba kaa kɛrɛ. U kiɛsɛ
balia a chiŋ nyu-gbaŋa a kiɛsa ku tuu. Ŋii nɛ tiŋteeŋ
zigili, busuŋ ma yɛrɛ a kpaa kpaa. 52 Vaamaa ma suri
suri. Nialiŋ Wia si liisa, ba yuga a sii suuŋ lɛ a lii vaama-
la lɛ. 53 Yesu si sii suuŋ lɛ, ba mu Jerusalɛm. Niaa yuga
a naba lee-la. 54 Laali-yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ ari laali-yuoro-
la fa si chiŋ dimɛ a bibeŋ Yesu a na tiŋteeŋ si zigili ŋii
ari wialiŋ kala si ŋaa, fawulluŋ kɛŋba. Ŋii nɛ ba bul,
“Wutitii, baala deeŋ sɛnɛ ŋaa Wia Bii nɛ.”
55 Haalaa yuga a ma fa chiŋ di-bolii a bibenu. Haala-la
fa to Yesu hariŋ nɛ a lii Galilii tiŋteeŋ a pipɛu lɛ. 56 Ba
tuɔŋ Mɛɛri Magidaliŋ ari Mɛɛri dɔŋɔ. U fa ŋaa Jeems ari
Josɛf naaŋ nɛ. Zɛbidii haala ma pɛba lɛ.

Ba hugi Yesu

Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56; Jɔɔŋ 19.38-42

57 Didaaniŋ si yie, baal kubala a lii taŋ kubala baa yirɛ
Arimatiya ma kɔ. U fa ŋaa kiaa tiina nɛ. U yiriŋ nɛ fa
Josɛf. U ma fa ŋaa Yesu haritooro-la dɔŋɔ nɛ. 58 U mu
Paalit teeŋ a sul Yesu ku-suuŋ. Ŋii nɛ Paalit bul di ba
mu joŋo pu. 59 Ŋii nɛ Josɛf laa a kɛŋ gɛripɛ-pul-faliŋ a
bɛu 60 a joŋo hugi u titia bua falii-la lɛ u fa si lɔsɔ buŋ
nyuŋ. U bilimi tabii-baliŋ kaa kɔ tɔ bua-la niiŋ aŋ viiri.
61 Ka Mɛɛri Magidaliŋ ari Mɛɛri dɔŋɔ-la faa hɔŋ a chaasɛ
bua-la leriŋ.

Laali-yuoroo pɔ vaaŋ-la

62 U taŋ si pula, chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Farisii tiŋŋa-la, ba mu
Paalit teeŋ a bula pu a bul, 63 “Kuhiaŋ, la liisi wii nɛ.
Bua-la lɛ wu-nyiaru-la si hɛ u miisiŋ lɛ, u fa bula ari u
nɛ suba, u jaŋ sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ. 64 Ŋii
wiaa leŋ di niaa mu a pɔ u vaaŋ-la woruŋ di tapulaa
batori-la yi, di u haritooroo sí wuo mu a gaa kuusi aŋ
bula pi niaa ari u sii suuŋ lɛ nɛ. Di ba nɛ ŋaa wiiŋ deeŋ,
u nɛ jaŋ paala kii wialiŋ kala u si nyia.” 65 Ŋii nɛ Paalit
bula piba di ba kɛŋ laali-yuoroo mu di ba pɔ vaaŋ-la ni-
iŋ woruŋ. 66 Ŋii nɛ ba laali-yuoro-la mu a joŋ buŋ a tɔ
bua-la niiŋ aŋ leŋ niaa pɔ lee-la.

Yesu sii suuŋ lɛ

Maak 16.1-10; Luuk 24.1-12; Jɔɔŋ 20.1-10

28 Ba chɛ-wiesii-la chɛɛŋ si dɛrɛ, Lahadi chɛɛŋ si-
ipuuraa, Mɛɛri Magidaliŋ ari Mɛɛri-la dɔŋɔ mu
bua-la niiŋ di ba na lee-la ba si hugi Yesu. 2 Ba si yi lee-
la, muasuaa di leriŋ guu zigili. Di Wia tiŋdaara lii wia
nyuŋ ku tuu a bilimi tabii-la ta aŋ hɔŋ u nyuŋ. 3 U siaa
nagɛ duonuŋ si ligisa nɛ, aŋ ka u gɛnniŋ pullɛ kpul
kpul. 4 Laali-yuoro-la fa si pɔ bua-la, fawulluŋ kɛŋba. Ba
chichel a nagɛ di ba suba. 5 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
pi haala-la si hɛ dimɛ a bul, “Ma sí fawulluŋ fá. Mi jima
ari Yesu nɛ maa chɛ, nii-la ba si kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ. 6 U tuo daha, u sie nɛ ari u fa si bul ŋii pima. Má
ku na lee-la ba fa si joŋu hugi. 7 Má mu lima lima a bu-
la pi u haritooroo ari u sii suuŋ lɛ nɛ. Má bee na, u laa
ma sipaaŋ a mu Galilii. Di ma nɛ mu dimɛ, ma jaŋ nau.
Mi paala bula pima.” 8 Ŋii nɛ ba lii vaaŋ-la leriŋ aa tu-
osi. Fawulluŋ fa kɛŋba nɛ, ama ba tuɔŋ ma tɔrɛ. Ba fá

mu di ba bula pi Yesu haritooroo wii-la si ŋaa. [9] Ŋii nɛ
Yesu guu cheŋba a bula piba a bul, “Ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.” Ba mu u teeŋ a kɛŋ u naaŋ lɛ a chuɔlu. [10] Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma.
Má mu bula pi mi haritooroo di ba mu Galilii. Ba jaŋ
nami dimɛ.”

Nialiŋ si pɔ vaaŋ-la nyia wiaa a tigɛ Yesu lɛ

[11] Haala-la si miira viiri, laali-yuoro-la fa si pɔ bua-la,
ba dɔŋsuŋ miira mu taŋ tuɔŋ a bula pi nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ wii-la si ŋaa. [12] Ŋii nɛ nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari J̱uu tiŋŋaa kuhiasiŋ
hɔŋ a vuurɛ wii-la ba si jaŋ ŋaa. Ba vuura di ba jaŋ joŋ
moribii-daŋ a kpal laali-yuoro-la fa si pɔ bua-la aŋ bula
piba a bul, [13] “Má bula pi niaa ari ma piŋ doŋ nɛ, aŋ ka
u haritooroo ku gaa a kuusi Yesu. [14] Di nii-la si hɔŋ
kuori-baliŋ nyuŋ nɛ nii wiiŋ deeŋ, la jaŋ bula pɛma lɛ
ari ma bi wii cheye. Wii-kala bi jaŋ walimɛma.” [15] Ŋii nɛ
laali-yuoro-la fa si pɔ vaaŋ-la laa moribie-la aŋ nyia
wiaa ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ fa si bula
piba di ba ŋaa. Wii-la J̱uu tiŋŋaa fa si nyia teeli leriŋ
kala a kaa kɔ ari jiniŋ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49; Jɔɔŋ 20.19-23; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.6-8

[16] Ŋii nɛ Yesu haritooro-la fii ari kubala-la mu Galilii
tiŋteeŋ a jil peel-la nyuŋ, ari Yesu fa si bul ŋii piba.
[17] Ŋii nɛ ba nau dimɛ a chuɔlu, ama dɔŋsuŋ bi laa dii.
[18] Ŋii nɛ Yesu ku kpagɛba a bula piba a bul, “Wia joŋ
doluŋ kala a pimi nɛ Wia-jaŋ ari dunia kala lɛ. [19] Má saa
mu dunia sɛmɛ-na kala a bul mi wiaa pi niaa a leŋ di
ba ŋaa mi haritooroo a foba Wii-chuɔlɛ liiŋ mi Nyimma
ari u Bie ari u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. [20] Má dagɛba a leŋ di
ba to wialiŋ kala mi si bula pima di ma to. Mi jaŋ hɛ ma
teeŋ bua-na kala lɛ a kaa mumu dunia didɛriŋ.”

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

MAAK

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa pipi niaa

Mat. 3.1-12; Luuk 3.1-18; Jɔɔŋ 1.19-28

1 Wia wu-zɔŋŋɔɔ di-suomuŋ nɛ ŋla. Wiaa deeŋba
ŋaa Wia Bie Yesu Kirisito wu-zɔŋŋɔɔ wiaa nɛ.
2 Nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ba síi yirɛ
Azaaya fa ŋmuŋsa ari Wia si,
“Bee na, mi jaŋ tiŋ mi tiŋdaara duu laa ŋ sipaaŋ mu
a wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ di ŋ kɔ.”
3 U bira si,
“Nuu nɛ chiŋ giri-bine tuɔŋ a heele bul,
‘Má kɔ a wasɛ woŋbiiŋ bil di ma Tiina kɔ a tuto.
Ma ŋaa ŋii, duu nɛ kɔ, u di-vɛniŋ jaŋ piŋ woruŋ.’ ”
4 Ŋii nɛ baala deeŋ sii. Baa yiru Jɔɔŋ, Wia lii-fooro. U
sii ku lii giri-bine tuɔŋ a heele bul, “Má birimɛ a lii ma
haachɛba lɛ, ka di mi foma Wii-chuɔlɛ liiŋ. Di ma nɛ ŋaa
ŋii, Wia jaŋ joŋ ma haachɛba a chɛma.” 5 U si bul ŋii,
Judiya tiŋŋaa ari Jerusalɛm tiŋŋaa kala lii a mu u teeŋ a
dagɛ ba haachɛba aŋ tuu Jɔɔdaŋ fuo-la u foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 6 Buŋtaŋŋa puna gɛnniŋ nɛ Jɔɔŋ fa laalɛ a
kɛŋ teŋbiiŋ vɔɔ u tiŋa. Nyaŋgirikɛba ari tuuŋ nɛ fa ŋaa
u kudiilee. 7 U yie bul Wia wiaa pipi niaa a bul, “Nuu
dɔŋ jaŋ to mi hariŋ kɔ. U nɛ jaŋ kiimi. Mi paala bi maga
di mi kpagu a kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛsiŋ ma kaa puri.
8 Liiŋ duŋduŋa nɛ mi-na kaa fufoma, ama u-na jaŋ joŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ.”

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ

Mat. 3.13–4.11; Luuk 3.21-22; 4.1-13

9 Bua-la lɛ Yesu sii a lii taŋ-la ba síi yirɛ Nazarɛt a hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ a kɔ lee-la Jɔɔŋ fa si hɛ. U ku juu fuo-la.
Jɔɔŋ fou Wii-chuɔlɛ liiŋ. 10 U miira lii fuo-la tuɔŋ ku lii a
wula beŋ, di wia nyuŋ guu kpaa balia. Ŋii nɛ ka Wia
Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛu lɛ a nagɛ kokomo. 11 Ka u nii nuu
yiikoro duu lii wia nyuŋ a bula pu a bul, “Mi Bii-chooluŋ
nɛ ŋla. Mi tuɔŋ tɔrɛ ŋ nyuŋ.”

Sitaani ku magisɛ Yesu

12 U bi diene ka Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnu juu giriŋ. 13 U hɛ
dimɛ ŋii halii tapulaa mahiŋ balia, ba di giriŋ tuɔŋ kiaa
duŋduŋa. Sitaani yie kɔ a magisu. Yesu bi sɛyɛ. Ŋii nɛ
Wia tiŋdaaraa ku tuu tima pu.

Yesu yirɛ cheŋfili-kpuuraa banɛsɛ

Mat. 4.12-22; Luuk 4.14-15; 5.1-11

14 U bi diene, ka ba kɛŋ Jɔɔŋ tɔ dia. Ŋii nɛ Yesu sii a
mu Galilii tiŋteeŋ a bubul Wia wu-zɔmɔ-la aa pi niaa
15 a bul, “Bua-la yie nɛ. Wia kuorii-la kɔ nɛ. Má birima lii
ma haachɛba lɛ a laa Wia wu-zɔmɔ-la dii.”
16 Ŋii nɛ u yi Galilii muga a mu to muga-la niiŋ a na
Saamɔŋ ari u ŋaana Aŋduru. Ba ŋaa cheŋfili-kpuuraa
nɛ. Uu mu, di ba kɛŋ ba joŋba a kaa kikɛsɛ cheŋfilee.
17 U yirɛba a bul, “Má sii to mi hariŋ. Mi jaŋ ŋaa di ma
kɛsɛ niaa pɛ ma titia lɛ ari ma síi kɛsɛ cheŋfilee ŋii.”
18 Ba sii a joŋ ba joŋba ta aŋ guu to u hariŋ. 19 U joŋ ŋii
baa mu, di baalaa balia nɛ ŋii. Baa yirɛ Jeems ari Jɔɔŋ.
Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ. Ba hɔŋ ba liiŋ daboro lɛ a
tutɔ ba joŋba buasuŋ. 20 U si naba, u yirɛba. Ba leŋ ba
nyimma ari nialiŋ kala ba fa si ŋaa ba tima pipiba aŋ lii
liiŋ daboro-la tuɔŋ aŋ mu to u hariŋ.

Yesu vaarɛ baal kubala fa si kɛŋ jiŋ-bɔmuŋ

Luuk 4.31-37

21 Ba joŋ ŋii aa mu a ku yi Kapɛnam. Ŋii nɛ chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ, Yesu sii a mu juu Wii-chuɔlɛ dia a didagɛ niaa.
22 U síi dagɛba ŋii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere. U bi baa da-
ga ari Wia teniŋ kerichiba si yie didagɛba ŋii. U bul
wiaa ari u nɛ kɛŋ wii-la doluŋ.
23 Ŋii nɛ di baal nɛ ŋii. Jiŋ-bɔmuŋ kɛnu. U ku juu aa
chiirɛ, 24 “Yesu, ŋ si lii Nazarɛt, bɛɛ nɛ ŋ chichɛ ŋ ŋaala?
Ŋ kɔ di ŋ kpula nɛɛ? Mi jimiŋ nɛ, ŋ nɛ ŋaa Wia Tuɔ-pul
Tiina.” 25 Yesu si nii wialiŋ baal-la si bula, u kpia jiŋ-bɔŋ-
la lɛ a bul, “Kɛŋ goŋ aŋ ku lii baal-la lɛ.” 26 Jiŋ-bɔŋ-la kɛŋ
baal-la teriki aŋ faasa chiirɛ kiŋkɛŋ a lii baal-la lɛ.
27 Nialiŋ kala miira hiriki a pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Bɛɛ nɛ ŋlaa?
Wu-falii nɛ uu dagɛ. U paala kɛŋ doluŋ a wuo jiŋ-
bɔŋŋɔɔ a bul wiaa piba, ba tuto u niiŋ.”
28 A lii ŋii lɛ nɛ, u yiriŋ guu teeli Galilii tiŋteeŋ kala.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ

Mat. 8.14-17; Luuk 4.38-41

29 Ŋii nɛ Yesu guu sii a lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ, ba di
Jeems ari Jɔɔŋ, a mu juu Saamɔŋ ari Aŋduru dia. 30 Ba
mua di Saamɔŋ hiili-haala pina wiwiilɛ. U yaraa kala liŋ.
Yesu si kɔ ŋii, ba bula pu. 31 Ŋii nɛ u ku juu a kɛŋ haal-la

nisiŋ lɛ a kaa chuulɛ. U yaraa fa si lima ŋii, u fiɛlɛ. U sii
ŋaa kudiilee piba ba dii.
32 U didaaniŋ si yie, ba kɛŋ nialiŋ kala síi wiilu ari
jiŋsiŋ si kɛŋ nialiŋ kala a kaa kɔ Yesu teeŋ. 33 Taŋ tiŋŋaa
kala gire kɔ a hilimi Saamɔŋ dia boiŋniiŋ. 34 Yesu vaarɛ
nialiŋ yugɛ síi wiilu a kiri jiŋ-bɔmɔ-la ma a yugɛ a ta ni-
aa lɛ. Jiŋsi-la jiŋ Yesu. Ŋii nɛ tii u biba woŋbiiŋ pa di ba
bul wiaa.

Yesu bul wiaa Galilii tiŋteeŋ lɛ

Luuk 4.42-44

35 Siipuuraa Yesu sii lii dia-la lɛ a mu lee-la niaa si tuo
a chuchuɔlɛ Wia. 36 Ka Saamɔŋ ari u naŋdɔŋsuŋ ma sii
kɔ a chichɛu. 37 Ba si nau, ba bula pu ari nuu-kala nɛ kɔ
a chichɛu. 38 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má leŋ la mu
tasiŋ dɔŋsuŋ di mi bul Wia wiaa dimɛ maa. Ŋii wiaa nɛ
mi kɔ."
39 U saa sii a mu duurɛ Galilii tiŋteeŋ kala a juu Wii-
chuɔlɛ diisiŋ aa bul Wia wiaa aŋ pɛ kiri jiŋsiŋ ma niaa lɛ
a ta.

Yesu vaarɛ gbege

Mat. 8.1-4; Luuk 5.12-16

40 Ŋii nɛ gbege kubala ma sii kɔ Yesu teeŋ a tuu kpiri-
mi a sulu a bul, "Di ŋ nɛ cho, ŋ jaŋ wuo ŋaa di mi
duori." 41 Nisusuŋ kɛŋ Yesu. U liisɛ u nisiŋ a digu aŋ
bul, "Mi cho nɛ, duori." 42 Ŋii nɛ yawiil-la guu leŋ baal-
la. U duori. 43 Ŋii nɛ Yesu bula pu ari siifiɛsiŋ a bul,
44 "Viiri aŋ sí wii bula pi nuu-kala. Ama kɛŋ ŋ titia kaa
mu dagɛ nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia duu kpu pusuŋ pi
Wia a piisɛ ŋ disinniŋ ta ari Moosis fa si dagɛma ŋii. Di
ŋ nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ na ari ŋ bira bi disinniŋ kɛnɛ."
45 Ama baal-la kɛŋ wii-la kaa lii a bula gaarɛ leriŋ kala.
Ŋii nɛ Yesu bira bi wuo chaasa juu taŋ kala tuɔŋ, ama u
yie hɔŋ giriŋ tuɔŋ nɛ, ka niaa lii lee-na kala a kukɔ u
teeŋ.

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ

Mat. 9.1-8; Luuk 5.17-26

2 Tapulaa baŋmɛnɛ, Yesu miira mu Kapɛnam. Niaa
nii duu miira kɔ a hɛ dia lɛ. 2 Ŋii nɛ ba yugɛ a gire
kɔ a tɔ lee-la kala a tɔ boiŋniiŋ maa. Ka u bul Wia wiaa
pipiba. 3 Ŋii nɛ di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋii. Ba banɛsɛ joŋ
gbɛriku kubala kaa kɔ. U piŋ u bɔsɔ lɛ. 4 Niaa si tɔ leriŋ
kala ŋii, ba bi jiŋ lee-la ba si jaŋ to a juu. Ŋii nɛ ba jil
lusuŋ nyuŋ a ta luri a joŋ bɔsɔ-la ari gbɛriku-la kala a
to bua-la ta u tuu Yesu sipaaŋ. 5 Ŋii nɛ Yesu jiŋ ari ba
ŋaau yarida nɛ woruŋ a bul gbɛriku-la lɛ a bul, "Mi bii,
mi joŋ ŋ haachɛba a chɛŋ nɛ."
6 Di Wia teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ ma hɔŋ dimɛ a kɛŋ
ba tuɔsaa pipiɛsɛ ba titia, 7 "Bɛɛ nɛ tii baala deeŋ bubul
ŋii? Uu tuusɛ Wia joŋŋoo ŋla. Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo joŋ
haachɛba chɛ nuu, di Wia duŋduŋa dee?" 8 Yesu wuo
jiŋ ba tuɔbiinaa a pipiɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii ma bibiinɛ wiaa
deeŋba? 9 Mi si jaŋ bul gbɛriku-la lɛ di mi joŋ u haachɛ-
ba chɛu nɛ, koo mi si jaŋ bul duu sii chuoli u bɔsɔ a vi-
iri, ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ ŋaa mɔli? 10 Mi jaŋ dagɛma ari mi-
na, Nuhuobiine Bie, kɛŋ doluŋ dunia lɛ di mi joŋ
haachɛba chɛ niaa." 11 Ŋii nɛ u bula pi gbɛriku-la a bul,
"Sii a joŋ ŋ bɔsɔ a mu dia." 12 Baal-la guu sii a joŋ u bɔsɔ
a vɛnɛ lii ba sipaaŋ. Ba kala hiriki a dɛnnɛ Wia yiriŋ a
bul, "La ha bi wiiŋ deeŋ dɔŋɔ naa."

Yesu yirɛ Liivai

Mat. 9.9-13; Luuk 5.27-32

13 Ŋii nɛ Yesu sii dimɛ a miira tuu muga niiŋ. Niaa
yugɛ a ku hilimi, u didagɛba. 14 U si kiele mu sipaaŋ, u
na baal kubala baa yirɛ Liivai. U nyimma yiriŋ nɛ Ali-
fiyas. U fa ŋaa laŋpoo lilaaru nɛ a hɔŋ u tiŋtiŋŋaa dia
lɛ. Ŋii nɛ u yiru a bula pu duu sii a tuto u hariŋ. U sii to.
15 Ŋii nɛ Yesu mu juu Liivai dia, ba di u haritooroo
kala, a hɔnɔ didii kiaa. Laŋpoo laara-la dɔŋsuŋ ari
haachɛ diiree ma kɔ, ba kala didii kialiŋ. Ba fa yuga
woruŋ a tuto Yesu hariŋ. 16 Wia teniŋ kerichiba ari
Farisii tiŋŋaa naba a ku piɛsɛ Yesu haritooroo a bul,
"Bɛɛ nɛ tii Yesu ari haachɛ diiree ari laŋpoo laaraa, ba
kala hɔnɔ didii kiaa?" 17 Yesu si nii wii-la ba síi bul, u bu-
la piba a bul, "Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa, ba bi daaluŋ
ŋiŋaaru ka chɛ, see nialiŋ síi wiilu. Mi kɔ di mi yirɛ
haachɛ diiree nɛ di ba leŋ ba haachɛba. Nialiŋ si kɛŋ
tuɔ-pula mi sipaaŋ dee mi kɔ di mi yirɛ."

Ba bul ni̠i-vɔbuŋ wiaa

Mat. 9.14-17; Luuk 5.33-39

18 Chɛɛ dɔŋ Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la haritooroo ari Farisii
tiŋŋaa haritooroo, baa vɔɔ niiŋ. Ŋii nɛ niaa sii ku piɛsɛ
Yesu, "Bɛɛ nɛ tii Jɔɔŋ haritooroo ari Farisii tiŋŋaa hari-
tooro-naa vɔɔ niiŋ, aŋ ka ŋ haritooro-na bi niiŋ vɔɔ?"
19 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, "Di nuu mu jaa haal kaa kɔ,
ka ba duu naŋdɔŋsuŋ hɔŋ, u naŋdɔŋsu-la jaŋ vɔɔ niiŋ?
Ai, di baal-la ari u naŋdɔŋsuŋ nɛ hɔnɔ, ba bi niiŋ ka vɔɔ.
20 Ama chɛɛ dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, ba jaŋ kɛŋ baal-la kaa mu
lee, aŋ ka di u naŋdɔŋsu-la vɔɔ niiŋ." 21 Ŋii nɛ u bira bu-
la piba a bul, "Di ŋ nɛ kɛŋ gɛri-biniŋ duu luri, ŋ jaŋ joŋ
gɛripɛ-faliŋ a tɔɔ? Ai, ŋ ŋaa ŋii, ku-falii-la jaŋ kuurɛ di
gɛri-la wasa kiɛsɛ kii ŋii. 22 Di ŋ nɛ kɛŋ pupoi-kpaaŋ, ŋ
jaŋ ŋaa si-huoŋ a hɛ duu yel? Ai, ŋ nɛ ŋaa ŋii, pupoi-la
jaŋ yɛrɛ, di siŋ-la kala ta. Ŋ yie joŋ si-huoŋ a hɛ pupoi-
zɔmuŋ lɛ nɛ."

Ba bul chɛ-wiesii-la wiaa

Mat. 12.1-8; Luuk 6.1-5

23 Chɛ-wiesiŋ chɛɛ kubala Yesu ari u haritooroo sii a
mu nyoŋso tuɔŋ. Baa mu ŋii, u haritooro-la kiilɛ nyoŋ-
so-la a chichaŋ. 24 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa piɛsu a bul, "Ŋ bi
naa? Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ kisiŋ nɛ ba chichei ŋii. Bɛɛ nɛ

tii?” 25 Ŋii nɛ Yesu miira piɛsɛba a bul, “Ma ha bi wii-la
Devit fa si ŋaa karimaa? Losuŋ fa si kɛnu ba di u hariŋ
niaa, u mu juu Wia-dia a joŋ boroboroba-la ba fa si kaa
ku bil Wia sipaaŋ a chɔgɔ dii aŋ joŋo pi u niaa maa, ba
ma dii. 26 U fa ŋaa kisiŋ nɛ ari ni-wogo si jaŋ joŋ
boroboro-la dii, see nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia duŋ-
duŋa. Ka u joŋo dii ŋii. Bua-la lɛ Abiata nɛ fa ŋaa nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ.” 27 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba a bul, “Wia liisɛ chɛ-wiesii-la pi niaa nɛ di ba tiiu. U
bi si di chɛ-wiesii-la nɛ tii niaa. 28 Mi-na Nuhuobiine Bie
nɛ saa ŋaa chɛ-wiesii-la tiina ŋii.”

Yesu vaarɛ baala u nisiŋ si suba

Mat. 12.9-14; Luuk 6.6-11

3 Yesu sii a miira mu juu Wii-chuɔlɛ dia, di baal
kubala nɛ ŋii. U nisiŋ suu. 2 Ba si na Yesu duu jua,
ba kala chaarɛ siaa bibenu di ba na ari u jaŋ vaarɛ
baal-la chɛ-wiesii-la chɛɛŋ. Baa chɛ di ba na wii nɛ a to
ŋii lɛ a kɛŋ Yesu a bul u teeŋ duu chei ba kisiŋ lɛ nɛ.
3 Ŋii nɛ Yesu bul na-suu-la tiina lɛ duu sii kɔ ba tu-
tuɔbaaniŋ. U sii mu. 4 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ a bul, “Ɛɛ
nɛ la naabalimaba kisinniŋ bul di la ŋiŋaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ? Di la pipɛ niaa lɛ koo di la dudɔgisɛba? Di la laa
niaa miisiŋ koo di la kpukpuba?” U si piɛsɛ ŋii, ba ŋaa
fuii. 5 Ŋii nɛ Yesu na baaniŋ ba nyuŋ. U tuɔŋ chei a tiŋ
ba digilaa si bi nii wiaa. Ŋii nɛ u bula pi na-suu-la tiina
a bul, “Kɛŋ ŋ nisiŋ tiɛnɛ.” U kaa tiɛnɛ. U nisi-la fiɛlɛ a
nagɛ u nagiŋ.
6 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa sii lii. Ba di Hɛrɔd niaa mu vuurɛ
ŋii ba si jaŋ wuo ŋaa a kɛŋ Yesu a kpu.

Yesu bul wiaa a pi niaa aŋ pɛ vaarɛ niaa mugi-baliŋ ni-iŋ

7 Yesu ari u haritooroo sii a mu mugi-baliŋ niiŋ. Niaa
yugɛ a lii Galilii tiŋteeŋ a tuto ba hariŋ. Dɔŋsuŋ ma lii
Judiya tiŋteeŋ, 8 dɔŋsuŋ ma lii Jerusalɛm ari Idumiya
tiŋteeŋ. Dɔŋsuŋ ma lii Jɔɔdaŋ fuo-la cholo. Dɔŋsuŋ ma
lii Taya ari Saadɔŋ tiŋteeŋ. Niaa deeŋba kala fa nii Yesu
wiaa a lii ba tasiŋ a kukɔ u teeŋ. 9 Ŋii nɛ u bula pi u har-
itooro-la di ba mu joŋ liiŋ daboro a kaa ku kii liiŋ niiŋ
duu juu, di nialiŋ síu kaa yigi. 10 Yesu fa vaarɛ niaa a
yugɛ. Ŋii wiaa nyanyal tiŋŋaa kala ku kɛŋ u baŋŋa lɛ aa
chɛ di ba digu. 11 Di jiŋ-bɔŋŋɔɔ kɛŋ niaa dɔŋsuŋ nialiŋ
tuɔŋ. Di ba nɛ na Yesu kala, ba yie ku tel u naasiŋ lɛ nɛ
a chichiirɛ ari u nɛ ŋaa Wia Bie. 12 U bula piba ari si-
ifiɛsiŋ di ba sí leŋe di wiiŋ deeŋ teeli leriŋ kala.

Yesu tuɔsɛ u haritooroo fii ari balia

Mat. 10.1-4; Luuk 6.12-16

13 Yesu sii a mu lee-la si kɛŋ peelee a yirɛ u si cho
nialiŋ kala, ba mu u teeŋ. 14 U bira liisɛ ba tuɔŋ niaa fii
ari balia di ba nɛ hɛ u teeŋ. U liisɛba ŋii di ba ma mu
bul Wia wiaa. 15 U piba doluŋ maa di ba wuo kikiri
jiŋsiŋ niaa lɛ. 16 Nialiŋ fii ari balia yiraa nɛ ŋla: Saamɔŋ,
Yesu nɛ hɛ Piita pu, 17 Zɛbidii bie Jeems ari Jɔɔŋ. Jɔɔŋ fa
ŋaa Jeems ŋaana nɛ. Yesu kɛŋba kaa yirɛ Buanaajis.
Yiri-la bubuɔŋ nɛ baaniŋ tiŋŋaa. 18 Ba ku-kaanaa ma nɛ
ŋla: Aŋduru ari Filip ari Batolomi ari Matiu ari Tɔmas
ari Jeems Alifiyas bie, ari Tadiyas ari Saamɔŋ Zɛlɔt 19 ari
Judas Isikarɔt, nii-la si ku ŋaa zɛŋbɛ tiina a yallɛ Yesu. U
liisɛ nialiŋ dɛrɛ aŋ miira mu dia.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ Sitaani lɛ

Mat. 12.22-32; Luuk 11.14-23; 12.10

20 Ŋii nɛ niaa bira ku hilimi. U di u haritooroo paala bi
chiniŋ na di ba dii kudiilee. 21 Ŋii nɛ u taŋ niaa nii a sii
lii di ba kɛnu aŋ bul, “Uu chɛ u nyaasɛ nɛ.” 22 Wia teniŋ
kerichiba dɔŋsuŋ ma hɛ dimɛ. Ba lii Jerusalɛm nɛ a kɔ.
Ba ma bul di jiŋ-bɔŋŋɔɔ kala kuoro ba síi yirɛ Bɛlizibul
nɛ kɛnu. U nɛ pu doluŋ u kikiri jiŋsiŋ niaa lɛ ŋii. 23 Ŋii nɛ
Yesu yirɛba a magɛ namagaba a pipiba a bul, “Ɛɛ nɛ
Sitaani jaŋ wuo ŋaa a kiri u titia? 24 Di taŋ niaa nɛ hɛ
dimɛ aŋ bi nii-bala kɛnɛ, ba taŋ jaŋ tel. 25 Di niaa nɛ bi-
ra bi nii-bala kɛnɛ, ba dia jaŋ tel. 26 Di Sitaani niaa saa
bi nii-bala kɛnɛ, ba taŋ bi jaŋ chiŋ. U jaŋ tele dɛrɛ.
27 Nuu tuo si jaŋ juu ni-duoŋ dia a gaa u kiaa see duu
kɛŋ ni-duo-la vɔɔ bil aŋ-na juu paa u kiaa.”
28 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, di niaa nɛ ŋaa haachɛba kala aŋ pɛ tuusɛ
Wia joŋŋoo maa, Wia jaŋ wuo joŋba kala chɛba. 29 Ama
di nuu nɛ tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la joŋŋoo, Wia bi jaŋ joŋo
chɛu da. U tiina ŋaa haachɛ-la si maga di u suu nɛ. Wia
jaŋ laa wii-la hɛ u tuɔŋ lɛ.” 30 Nialiŋ dɔŋsuŋ fa bula ari
jiŋ-bɔmuŋ nɛ kɛŋ Yesu. Ŋii nɛ tii u bul ŋii.

Yesu naaŋ ari u ŋaanaa kɔ u teeŋ.

Mat. 12.46-50; Luuk 8.19-21

31 Muapilii Yesu naaŋ ari u ŋaanaa kɔ a chiŋ di-jaliŋ
aŋ tiŋ niaa di ba yiru. 32 Di ni-daŋ hɔnɔ gollu chu. Ŋii nɛ
ba bula pu a bul, “Ŋ naaŋ ari ŋ ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ
hariŋ aa chɛŋ.”
33 Ŋii nɛ Yesu miira piɛsɛba, “Kubɛɛ nɛ ŋaa mi naaŋ
ari mi naaŋbiiriŋ?” 34 U miira beŋ nialiŋ si hɔnɔ gollu
chu aŋ bula piba a bul, “Mi naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ nɛ
ŋla. 35 Nii-la kala síi ŋaa wialiŋ Wia si cho, u nɛ ŋaa mi
ŋaana ari mi dihaala ari mi naaŋ.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ baal-la si du̱u kiaa lɛ

Mat. 13.1-9; Luuk 8.4-8

4 Ŋii nɛ Yesu miira mu hɔŋ Galilii muga-la niiŋ a
didagɛ niaa. Niaa yugɛ a ku gollu chu. Ba si yuga
ŋii nɛ, u sii mu juu liiŋ daboro tuɔŋ a hɔŋ liiŋ tuɔŋ. Ka
nialiŋ hɔŋ muga niiŋ. 2 Ŋii nɛ u magɛ namagaba a
dagɛba wiaa yugɛ. U namagaba-la dɔŋɔ nɛ ŋla: U si,
3 “Má jegile nii mi teeŋ. Baal kubala nɛ sie a kɛŋ u ku-
doho kaa lii duu misɛ. 4 U síi misɛ ŋii, ku-doho-la dɔŋ-

suŋ tel woŋbiiŋ tuɔŋ. Diibiisiŋ ku tuɔsa dii. 5-6 Dɔŋsuŋ
ma tuu tel kpaginyiliŋ nyuŋ. Hagila bi yuga, ka ba guu
nyu. Ba naapoloo bi tiŋteeŋ jua. Wia pɔsɛ a ŋmooba ba
suu, a tiŋ bɛɛ wiaa ba naapoloo bi tiŋteeŋ jua. 7 Ku-do-
ho-la dɔŋsuŋ ma tuu tel sɔsuŋ tuɔŋ a nyu. Sɔsu-la ma
nyu a nyagɛba kpu. Ba bi wasa. 8 Ku-doho-la dɔŋsuŋ
ma lii tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ a nyu a waa a wasɛ woruŋ.
Dɔŋsuŋ hɛ biee mara ari fii fii, dɔŋsuŋ ma mahiŋ batori
batori, dɔŋsuŋ ma zɔlɔ zɔlɔ.” 9 Yesu magɛ namaga-la
dɛrɛ, ŋii nɛ u bul, “Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii wiaa deeŋba.”

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ

Mat. 13.10-17; Luuk 8.9-10

10 Ŋii nɛ nialiŋ viiri. Aŋ ka Yesu duŋduŋa hɔŋ. U hari-
tooroo ari nialiŋ si kpagɛ dimɛ, ba ku piɛsɛ namagaba-
la bubuɔsaa. 11 Ŋii nɛ u bula piba a bul, “Ma niaa deeŋ-
ba nɛ Wia dagɛ u kuorii-la bubuɔŋ pa. Ama ni-kaanaa-
na kala, namagaba nɛ u yie kaa didagɛba. 12 Ŋii nɛ ba
yie jegili jegili aŋ bi ba bubuɔsaa wuo jiŋ, a bira nyilimi
nyilimi aŋ bi kuŋ-kala ma wuo na. Di ba nɛ fa jiŋ ba
bubuɔsaa, ba fa jaŋ birima to Wia, di u joŋ ba haachɛ-
ba chɛba.”

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ

Mat. 13.18-22; Luuk 8.11-15

13 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, “Ma bi namaga deeŋ
bubuɔŋ jiŋ? Ɛɛ nɛ saa ma jaŋ ŋaa a jiŋ namagaba kala
bubuɔsaa?” aŋ dagɛ namaga-la bubuɔŋ. U si, 14 “Baal-la
síi dṵu kiaa, u nagɛ Wia niiŋ wiaa nɛ u kaa lii di u dṵu
ŋii. 15 Kialiŋ si tel woŋbiiŋ lɛ nɛ ŋaa nialiŋ si yie nii Wia
niiŋ wialiŋ. Di ba nii wialiŋ dɛrɛ, Sitaani yie guu kɔ a
kɛŋ wii-la a liiri ba tuɔsaa lɛ. 16 Kialiŋ ma si tel kpaginyil-
iŋ nyuŋ nɛ ŋaa nialiŋ si yie nii Wia niiŋ wialiŋ a guu laa
wialiŋ dii ari tuɔtɔruŋ. 17 Ama ba bi bɔyɛ kɛnɛ a nagɛ
kialiŋ naapoloo si bi tiŋteeŋ jua. Ba jaŋ sɛi wii-la a tou
mu magɛ ŋii. Di hɛɛŋ nɛ juuba, koo di ba to naasiŋ
dudɔgisɛba a tiŋ wii-la wiaa, ba tuɔŋ lii wii-la lɛ. Ba joŋo
ta. 18-19 Kialiŋ ma si tel sɔsuŋ tuɔŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si
yie nii Wia niiŋ wialiŋ, ama dunia kiaa wiaa wiwalimɛ-
ba, ba cho di ba jigi aa chɛ kuŋ-kala. A tiŋ kiaa deeŋba
wiaa ba bi sɛi di ba to wialiŋ. Wialiŋ bi doho kɛnɛ ba
teeŋ. 20 Kialiŋ ma si tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ ma nɛ ŋaa nial-
iŋ si yie nii Wia niiŋ wialiŋ. Ba nii wialiŋ a laa hɛ ba
tuɔsaa lɛ a kɛŋ doho, dɔŋsuŋ mara ari fii fii, dɔŋsuŋ
mahiŋ batori batori, dɔŋsuŋ zɔlɔ zɔlɔ.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ chaaniŋ lɛ

Luuk 8.16-18

21 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Ŋ níi chɛ pulumuŋ a chol
chaaniŋ ku juu dia, ŋ jaŋ kɛŋ gbaŋa a chu tɔɔ? Koo ŋ
jaŋ joŋo kii godo bubuɔŋ? Ai, ŋ jaŋ joŋo kii kua nyuŋ
duu chaanɛ. 22 Wu-faali tuo, see duu ku lii di-jaliŋ. Wii-
kala si hɛ birimiŋ tuɔŋ ma jaŋ ku lii pulumuŋ. 23 Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii.” 24 U bira bula piba a
bul, “Má fiɛlɛ ma siaa woruŋ ari wialiŋ ma síi nii. Ŋii
titia ma si to ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ, ŋii titia nɛ Wia ma
jaŋ joŋo toma lɛ. 25 Nii-la kala síi to Wia niiŋ wiaa, Wia
jaŋ faasa pɛu lɛ duu to woruŋ. Nii-la ma si bi Wia niiŋ
wiaa ka to, Wia bi jaŋ pɛu lɛ. U si pɛu lɛ mua-la maa, u
jaŋ laa u kua.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ kiaa dṵunuŋ lɛ

26 U bira bula piba a bul, “Wia kuorii-la nagɛ ari nia si
sie a mu di u dṵu kiaa baga lɛ nɛ. 27 Taŋ biri u miira mu
piŋ. Taŋ pul u bira sii. Tapulaa baŋmɛnɛ u sie di kialiŋ
nyua a waa, ka u bi jiŋ ba si ŋaa ŋii a nyu. 28 Ba yie nyu
ba titia lɛ a waa a hɛ nyuŋ a bii ba titia lɛ. 29 Ba bia, u
ŋaa ba joŋ sia a kaa mu kuŋ.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala ba síi yirɛ Masitad lɛ

Mat. 13.31-32, 34; Luuk 13.18-19

30 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ la jaŋ joŋ Wia
kuorii-la a magisɛ? Wu-bɛɛ nɛ la jaŋ kaa dagɛ u
bubuɔŋ? 31 U nagɛ ku-doho kubala ba síi yirɛ masitad
nɛ, ba yie joŋ a dṵu. Baa dṵu, di u bi wii maga. U nɛ
muuro kii ku-doho-na kala si hɛ dimɛ. 32 Ba nɛ dṵu
dɛrɛ, u nyu. U yie sii waa a ŋaa tia a kii baga ku-duuloo
kala kala. U naakelee yugɛ. Diibiisiŋ yie ku sagɛu lɛ a
saa ba dɛlliŋ dimɛ.”
33 Yesu magɛ namagaba a yugɛ a didagɛ niaa. U yie
didagɛba a magɛ ŋii ba si jaŋ wuo laa a hɛ ba nyuŋ lɛ
nɛ. 34 U yie bi sɛi duu bul wii-kala polli see u magɛ na-
maga. Ama ba di u haritooroo duŋduŋa nɛ hɔnɔ, u yie
dagɛ namagaba-la bubuɔŋ a piba nɛ.

Yesu ŋaa lii-peliŋ kɛrɛ

Mat. 8.23-27; Luuk 8.22-25

35 Chɛɛ-la titia didaaniŋ u bula pi u haritooro-la a bul,
“Má leŋ di la chol muga cholo.” 36 Ba ta ni-daŋ-la kala
ba viiri, aŋ ku juu liiŋ daboro-la u fa si hɔnɔ a kɛnu baa
mu. Liiŋ daborusuŋ dɔŋsuŋ ma nɛ hɛ dimɛ a mumu.
37 Ŋii nɛ di pel-duo kubala suomo ŋiŋaa a ku ŋmoo liiŋ
hɛ liiŋ daboro-la lɛ u chichɛ duu sṵ. 38 Ama Yesu fa piŋ
doŋ nɛ daboro-la hariŋ a yelli nyu-yelle. Ba ku chisu a
bula pu a bul, “La kuhiaŋ, ŋ bi jiŋ di laa chɛ la suu nɛɛ?”
39 Ŋii nɛ u sii doŋ lɛ a kpia pel-la lɛ a bula pi muga-la
maa duu fiɛla piŋ. Pel-la kɛrɛ, ka leriŋ kala ŋaa fuii.
40 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u haritooro-la a bul, “Bɛɛ nɛ tii
fawulluŋ kɛŋma? Ma ha bi yarida ŋaa?” 41 Ŋii nɛ fawul-
luŋ kɛŋba woruŋ, ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Kubɛɛ nɛ saa paala
ŋaa nia deeŋ? Peliŋ ari mugisuŋ kala tuto u niiŋ.”

Yesu vaarɛ baal-la jiŋ-bɔmuŋ si kɛnɛ
Mat. 8.28-34; Luuk 8.26-39

5 Ŋii nɛ ba sii chol muga cholo a ku yi Gɛrasa
tiŋŋaa tiŋteeŋ a lii liiŋ daboro lɛ. 2 Ba lia di ba chiŋ,
di baal nɛ ŋii, jiŋ-bɔmuŋ kɛnu. 3 U lii vaamaa tuɔŋ a kɔ.
4 Ba fa yie kɛŋ chɔrumɔɔ vɔbu a lɔl. Ba vɔbu u kaa kɛrɛ.
Ba yie kɛnu hɛ kuruŋ maa, u ta kuru-la yɛrɛ aŋ sii mu
hɔŋ vaamaa tuɔŋ. Nuu-kala bi doluŋ kɛnɛ duu wuo
kɛnu. 5 Wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala u yie hɛ vaamaa tuɔŋ ari
peelee nyuŋ a yie sii a duduurɛ. U duurɛ vaama-la tuɔŋ
a chichiirɛ a kɛŋ tabiaa pipaasɛ u titia. 6 U si na Yesu
duu hɛ di-bolii, u fá mu a chemu a kpirimi a chuɔlu.
7-8 Ŋii nɛ Yesu bula pi jiŋ-bɔŋ-la duu lii baal-la lɛ. Baal-la
chiirɛ a bul, "Yesu, Wii-baliŋ Bie, bɛɛ nɛ ŋ chɛ di ŋ ŋaa-
mi lɛ? Mi joŋ Wia chuŋuŋ di ŋ sími dɔgisu!" 9 Ŋii nɛ
Yesu piɛsu a bul, "Ŋ yiriŋ nɛ bɛɛ?" U si, "Mi yiriŋ nɛ ku-
kɛnɛ, bɛɛ wiaa la yuga nɛ." 10 Ŋii nɛ u sulu kiŋkɛŋ a bul
duu sí leŋe di jiŋsi-la lii tiŋtee-la lɛ. 11 Di toonuŋ ma hɛ
lee-la a yugɛ a didii kiaa peel-la nyuŋ. 12 Jiŋsi-la sul Yesu
duu leŋ di ba mu juu toonu-la. 13 U sɛi. Ŋii nɛ ba lii
baal-la lɛ a mu juu toonu-la. Toonu-la kala sii a fá lii
peel-la nyuŋ tuu. Ba tuu tel muga tuɔŋ a nyua liiŋ a
suu. Toonu-la fa yi bui balia.
14 Ŋii nɛ too-daara-la fá mu a kɛŋ doworo mu bula pi
bagi-daaraa ari taŋ-la niaa kala. Ba sii ku lii Yesu teeŋ.
15 Baa kɔ, di baal-la jiŋ-bɔmuŋ fa si kɛnɛ, duu hɔnɔ a
laalɛ gɛriŋ a kɛŋ yarifiɛlaa. Ba si na ŋii, fawulluŋ kɛŋba.
16 Nialiŋ fa si hɛ dimɛ a na wii-la si ŋaa baal-la ari
toonu-la lɛ, ba bul wii-la pi nialiŋ. 17 Ba si nii ŋii, ba ku
sul Yesu a bul duu lii ba tiŋteeŋ lɛ. 18 Ŋii nɛ Yesu mu
duu juu liiŋ daboro. Baal-la jiŋsiŋ fa si kɛnɛ sulu a bul
duu leŋ duu kɔ di ba mu. 19 Yesu bi sɛyɛ aŋ bula pu duu
miira mu dia a bula pi u dia niaa wii-la kala la Tiina Wia
si ŋaau lɛ, ari u si fáu nennige ŋii. 20 Baal-la miira mu
Dɛkapɔlis tiŋteeŋ a bul wii-la kala Yesu si ŋaau lɛ. Niaa
nii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere.

Yesu chisɛ Jaaris tolo suuŋ lɛ aŋ pɛ vaarɛ haal kubala
Mat. 9.18-26; Luuk 8.40-56

21 Ŋii nɛ Yesu miira mu juu liiŋ daboro a chol muga
cholo a mu hɔŋ muga niiŋ. Niaa gire ku chu.
22 Ŋii nɛ baal kubala hɛ dimɛ. Baa yirɛ Jaaris. U fa ŋaa
Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ nɛ. Ŋii nɛ u na Yesu a tuu tel u
naasiŋ lɛ 23 a sulu a bul, "Mi tolo níi wiilu a pina kikiiki
duu suu. Mii chɛ di ŋ kɔ a joŋ ŋ nisiŋ daŋu lɛ, duu duori
nɛ."
24 Yesu sii to u hariŋ, ba mumu. Niaa ma sii tuto u
hariŋ a gollu chu. 25 Baa mu di haal nɛ ŋii. Nyanyalii
kubala nɛ kɛnu. U fa kɛŋ tiŋa nɛ deeŋ deeŋ jisiŋ fii ari
balia. 26 U fa gɔllɔ ŋaa daalusuŋ kiŋkɛŋ a na hɛɛŋ
woruŋ a paala chei u moribiee kala pɛi. Ka u nyanyalii-
la wasa juu-u lɛ. 27-28 U si nii Yesu wiaa nɛ, u ku to niaa
tuɔŋ a biina u tuɔŋ lɛ, "Di mi digi u gɛriŋ maa, mi jaŋ
duori." Ŋii nɛ u piɛgɛ nialiŋ a mu chiŋ Yesu hariŋ a kɛŋ
nisiŋ a digi u gɛriŋ lɛ. 29 U si digi u gɛriŋ lɛ ŋii, u tiŋa-la
guu dɛrɛ. Ŋii nɛ u titia jiŋ ari u tiŋa-la dɛrɛ nɛ. 30 Ka
Yesu ma jiŋ u tuɔŋ lɛ ari dol kubala nɛ liiu lɛ. U birimɛ
nialiŋ teeŋ a piɛsɛba a bul, "Kubɛɛ nɛ digi mi gɛriŋ lɛ
ŋii?" 31 Ŋii nɛ u haritooroo bul, "Ŋ bi na niaa si yuga ŋii
a golluŋ chuu? Ka ŋ pipiɛsɛ di kubɛɛ nɛ digi ŋ gɛriŋ lɛ."
32-33 Aŋ ka Yesu ha bibeŋ duu na nii-la si digu. Ama
haal-la jiŋ wii-la si ŋaau lɛ nɛ. Ŋii nɛ u kɔ a chichel a tuu
tel Yesu naasiŋ lɛ a bul wii-la kala pu. 34 Ŋii nɛ Yesu mi-
ira bula pu a bul, "Mi tolo, ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori. Mu
ari yarifiɛlaa. Nyanyalii-la bira bi jaŋ kɛniŋ."
35 Yesu haa bul wiaa ŋii haal-la teeŋ di tiŋdaaraa lii
kuhiaŋ Jaaris dia kɔ a bula pi Jaaris a bul, "Ŋ tolo-la su-
ba nɛ, bira sí la kuhiaŋ-la walimu." 36 Yesu nii ba si bul
ŋii a bula pi Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ Jaaris a bul, "Sí leŋe
di ŋ bɔyɛ joŋ. Ŋaa mi yarida." 37 Ŋii nɛ Yesu sii a bi leŋe
nuu-kala to u hariŋ see Piita ari Jeems ari u ŋaana Jɔɔŋ.
Ba duŋduŋa nɛ to u hariŋ. 38 Ŋii nɛ ba ku yi Wii-chuɔlɛ
dia kuhiaŋ-la dia. Baa kɔ di baa ŋaa goŋ aa ŋmoo niiŋ
bagɛ bagɛ a yiyel. 39 U mu juu a piɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii maa
ŋaa goŋ deeŋ kala? Bile bi suba. U piŋ doŋ nɛ." 40 Ba
kala miira china mumɔmu. Ŋii nɛ u kiriba ta ba lii, aŋ
ka u kɛŋ bile nyimma ari u naaŋ ari u hariŋ niaa ba juu
dia-la bile si pina. 41 Ba si juu dia-la ŋii, Yesu mu kɛŋ
bile nisiŋ lɛ aŋ bul, "Talita kumi." U bubuɔŋ nɛ: Haŋtoli-
bie, mi si di ŋ sii! 42 Bile guu sii aa vɛŋ. Bile fa ŋaa jisiŋ
fii ari balia nɛ. U ŋaa wu-kpuŋkpere ba lɛ. 43 Ŋii nɛ Yesu
bul ari siifiɛsiŋ di ba sí leŋe di nuu-kala nii wii-la, aŋ bul
di ba ŋaa kudiilee pi bile duu dii.

Nazarɛt niaa via Yesu
Mat. 13.53-58; Luuk 4.16-30

6 Ŋii nɛ u lii dimɛ a mu u tiŋteeŋ. U haritooroo ma
to mu. 2 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ u mu juu Wii-chuɔlɛ
dia a didagɛ niaa. Ba si nii, ba jesiŋ kala hiriki a bul, "Ɛɛ
nɛ u ŋaa a jiŋ wiaa deeŋba? Kubɛɛ nɛ pu wu-jimiŋ
deeŋ? Ɛɛ nɛ u wuo ŋiŋaa wu-duoruŋ deeŋba? 3 La
jimu, kapiŋta dee ŋii? Mɛɛri nɛ u naaŋ. Jeems ari Joozis
ari Judas ari Saamɔŋ, ba ŋaa u ŋaanaa nɛ. U dihaalaa
ma nɛ hɛ daha ŋla." Ŋii nɛ ba na baaniŋ u nyuŋ. 4 Yesu
bula piba a bul, "Nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, u yie mu lee-kala, ba zizilu nɛ, aŋ ka u jaŋ-ni-
aa ari u dia-niaa siiŋ buu ka sṳ." 5 A tiŋ ba sí bi yarida
kɛnɛ wiaa, u bi wu-duo kala wuo ŋaa lee-la, u ta joŋ u
nisiŋ nɛ daŋ nyanyal tiŋŋaa baŋmɛnɛ lɛ nɛ ba duori.

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia
Mat. 10.5-15; Luuk 9.1-6

6 U kperi Yesu ari ba si buu yarida ŋaa. Ŋii nɛ u sii a
mu gɔllɛ tasiŋ a didagɛ niaa. 7 U yirɛ u haritooroo fii ari
balia a hilimi a tiŋba balia balia a piba doluŋ di ba wuo

jiŋ-bɔŋŋɔɔ. Ŋii nɛ u bula piba a bul, 8 “Ma sí kuŋ-kala
kaa pɛ vɛŋ woŋbii-la, see ma daaŋtigisiŋ duŋduŋa. Ma
sí kudiilee kaa mu. Ma bira sí sulli-gbaŋa ma koru. Ma
sí moribiee ma joŋo hɛ ma gɛri-fesiniŋ lɛ. Ma sí gɛnniŋ
tuŋ bulia ma laalu. 9 Ama má paa ma nɛŋtɛŋŋɛɛ hɛ a
laalɛ gɛri-bala-bala aa vɛŋ.” 10 U bira bula piba a bul,
“Di ma nɛ mua a juu taŋ kala, má juu dia-la niaa si cho
ma wiaa a hɛ dii-bala lɛ halii di bua-la lɛ ma si jaŋ lii
taŋ-la lɛ yi. 11 Di ma mu taŋ kala, di ba pɔ di ma sí juu a
bi ma wialiŋ jegile nii, má kiele mu. Di ma lia, má kpesi
ma naasiŋ hagila ta. Ba jaŋ jiŋ ari ba ŋaa wii nɛ a
cheima.” 12 U tiŋba ŋii, ba lii a mu bul niaa lɛ di ba bir-
imɛ a lii ba haachɛba lɛ. 13 Ba kiri jiŋsiŋ ma a yugɛ niaa
lɛ, ba lii. Ba joŋ nuuŋ mua ma a bisa hɛ nyanyal tiŋŋaa
lɛ ba duori.

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la suba

Mat. 14.1-12; Luuk 9.7-9

14 Ŋii nɛ Yesu yiriŋ teeli lee-na kala. Kuoro Hɛrɔd ma
nii u wiaa. Niaa dɔŋsuŋ si, “U nɛ ŋaa Jɔɔŋ, Wia lii-foori-
la. Wia chisu suuŋ lɛ nɛ. Ŋii nɛ tii u kɛŋ doluŋ a ŋiŋaa
wu-magilaa deeŋba.” 15 Ka dɔŋsuŋ ma si u nagɛ Ilaaja
nɛ. Dɔŋsuŋ ma si, “U ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ ari faafaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii.”
16 Kuoro Hɛrɔd si nii u wiaa u bul, “Jɔɔŋ nɛ ŋii. U nɛ
nii-la mi si ŋaa ba keri u nyuŋ. U nɛ sii suuŋ lɛ ŋii.” Wii-
la si tii u ŋaa ba keri u nyuŋ nɛ ŋla: 17 Hɛrɔd fa sie a mu
jaa haal kubala. U yiriŋ nɛ Hɛrɔdias. U fa ŋaa u ŋaana
Filip haala nɛ. U laa jaa. 18 Ŋii nɛ Jɔɔŋ fa bula pi Hɛrɔd,
“Ŋ si kɛŋ ŋ ŋaana haala laa jaa ŋii, u bi woŋbiiŋ ŋaa.”
19 U si bul ŋii, Hɛrɔdias na baaniŋ u nyuŋ a chichɛ di ba
kpu Jɔɔŋ. 20 Ŋii nɛ Hɛrɔd ŋaa ba kɛnu tɔ dia. Ama u na
Jɔɔŋ duu ŋaa tuɔ-pul tiina a ŋiŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ.
Ŋii nɛ tii u fifáu a bibenu woruŋ a bi chɛ di ba kpuu.
Wialiŋ kala Jɔɔŋ si bula kperu nɛ, ari ŋii kala u ha cho
duu jegile nii wialiŋ u síi bul. 21 Kuoro Hɛrɔd chɛ-lulluŋ
tapuluŋ nɛ bira yie. Ŋii nɛ u sii a ŋaa kudiilee yugɛ a
kɛŋ u kuori-biisiŋ ari u laali-yuoro-hiasiŋ ari Galilii kuhi-
asiŋ kala, ba kala kɔ a hɔnɔ didii kiaa. 22 Ba hɔnɔ di
Hɛrɔdias tolo nɛ ŋii. U ku juu gugua. Hɛrɔd ari nialiŋ
kala bibeŋ a chou. Ŋii nɛ Hɛrɔd bula pu di ku-la-na kala
u síi chɛ, u jaŋ pu. 23 U paala ŋmiɛsɛ a bul, “Ŋ síi chɛ ku-
la-na kala, mi jaŋ piŋ. Ŋ níi chɛ mi tiŋteeŋ sɛŋpɛɛŋ
dɔŋɔ a yi lebi maa, mi jaŋ pɔi a piŋ.” 24 Haŋtolibie-la sii
lii a piɛsɛ u naaŋ, “Mi bul mii chɛ bɛɛ kuŋ?” Ŋii nɛ Hɛrɔ-
dias si, “Bula pu a bul ŋŋ chɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nyuŋ
nɛ.”
25 Tolo-la miirɛ lima lima a mu kuoru-la teeŋ a bula
pu a bul, “Mii chɛ di ŋ keri Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nyuŋ a hɛ
pirata lɛ a kaa ku pimi.” 26 Kuoro si nii wii-la, u tuɔŋ kala
chei. Ama u si ŋmiɛsa ŋii, niaa kala nii. U bira bi u niiŋ
wuo birimɛ. 27-28 Ŋii nɛ di laali-yuoroo china a pɔ ba
kuoro. U yirɛ ba dɔŋɔ duu mu keri Jɔɔŋ nyuŋ kaa kɔ.
Laali-yuori-la sii a mu lee-la ba si kɛnu mu tɔ a keri u
nyuŋ a hɛ pirata lɛ a kaa kɔ pi tolo-la. U laa a kaa mu pi
u naaŋ. 29 Jɔɔŋ haritooro-la si nii wii-la, ba sii kɔ a laa u
ku-suuŋ a kaa mu hugi.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Mat. 14.13-21; Luuk 9.10-17; Jɔɔŋ 6.1-14

30 Yesu naŋzɔɔba saa sii a miira kɔ Yesu teeŋ a bula
pu wialiŋ kala ba si ŋaa ari wialiŋ kala ba si daga. 31 Ni-
aa dɔŋsuŋ yie lilii, ka dɔŋsuŋ ku jujuu. Yesu ari u hari-
tooroo paala bi chiniŋ na di ba dii kiaa. Ŋii nɛ u bula pi-
ba a bul, “Má leŋ di la mu lee-la niaa si tuo di ma wiesi
mua.” 32 Ba sii a juu liiŋ daboro a mumu niaa si tuo lee-
la. 33 Niaa yugɛ a naba a wuo jiŋ di ba nɛ. Ŋii nɛ niaa lii
tasiŋ yugɛ a fá mu lee-la Yesu fa síi mu a laa sipaaŋ yi
dimɛ. 34 Ba ma kɔ a lii liiŋ daboro lɛ. Yesu si mu lii liiŋ
daboro-la lɛ, u na ni-daŋ di ba hɔnɔ gbɛru. Nennige
kala kɛnu. Nialiŋ nagɛ piesee si bi pie-daara kɛnɛ nɛ. U
sii a dagɛba wiaa yugɛ.
35-36 Didaaniŋ ku yi, u haritooroo kɔ u teeŋ a bula pu a
bul, “Leriŋ deeŋ ŋaa giriŋ nɛ. Ka wia fiɛla ŋla. Ta nialiŋ
di ba mu tasiŋ ari bagisiŋ si kpagɛ daha a mu yɔɔ kudi-
ilee a dii.” 37 Di u si, “Má mu chɛ kudiilee piba ba dii.”
Ba piɛsu a bul, “Ŋŋ chɛ di la kɛŋ siidi bui balia a kaa mu
yɔɔ kudiilee a kaa kɔ piba di ba dii?” 38 U piɛsɛba a bul,
“Boroboro baŋmɛɛ nɛ hɛ dimɛ? Má mu na.” Ba mu aŋ
miira ku bul, “Banɔŋ nɛ ari cheŋfilee balia.” 39 Ŋii nɛ u
bul di nialiŋ kala tuu gulimo hɔŋ hɔŋ ya-fiɛliŋ nyuŋ.
40 Dɔŋsuŋ hɔŋ zɔlɔ zɔlɔ, dɔŋsuŋ ma mahiŋ balia ari fii
fii. 41 Ŋii nɛ u joŋ boroboro-la banɔŋ ari cheŋfilee balia-
la a wula beŋ wia nyuŋ aŋ lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ a pi u
haritooroo. Ba laa a kaa mu kpaa nialiŋ. U saa joŋ
cheŋfilee balia-la maa a kaa chɔgɛ ŋii, ba kala dii.
42-43 Nuu-kala dii a vɔgɛ. Ka ba mu paa ku-kaanaa,
boroboroba ari cheŋfilie-la si ka, a paa sṳ siŋsiŋ fii ari
balia. 44 Nialiŋ si dii kialiŋ, ba tuɔŋ baalaa fa ŋaa bui
banɔŋ nɛ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ

Mat. 14.22-33; Jɔɔŋ 6.15-21

45 Ŋii nɛ u leŋ u haritooroo mu juu daboro a laa
sipaaŋ duoro chol muga cholo a mu Bɛtisaada. Ka u ta
ni-daŋ-la ba viiri. 46 U haritooroo mua, u mu jil peel
kubala nyuŋ duu chuɔlɛ Wia dimɛ. 47 Wia tuu juu di liiŋ
daboro-la hɛ liiŋ tutuɔbaaniŋ. Aŋ ka u duŋduŋa ha hɛ
muga niiŋ. 48 Ŋii nɛ Yesu bee na di peliŋ ka lu a pɔ di li-
iŋ daboro-la sí mu. Ba duori duori liiŋ daboro-la lɔl. Si-
ipuuraa u sii a vɛŋ liiŋ nyuŋ a mumu a ku kpagɛba a
chichɛ duu kieliba. 49 Ba nau duu vɛŋ liiŋ nyuŋ. Ba si
nau, ba biina di ni-dima nɛ. Fawulluŋ kɛŋba, ba ŋmoo
niiŋ. 50 Ŋii nɛ u guu bula piba a bul, “Má nyirɛ ma bɔyɛ.
Mi-na nɛ. Ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma.” 51 U saa ku
juu ba teeŋ liiŋ daboro-la lɛ. Pel-la kɛrɛ. U ŋaaba wu-

kpuŋkpere. 52 Ba fa na Yesu duu kɛŋ boroboro banɔŋ a
kpaa niaa bui banɔŋ, ka ba ha bi u doluŋ jiŋ. Ba siaa ha
bi suro.

Yesu vaarɛ nyanyal tiŋŋaa Gɛnɛzarɛt lɛ
Mat. 14.34-36

53 Ŋii nɛ ba chol a ku yi taŋ kubala baa yirɛ Gɛnɛzarɛt
a lii liiŋ daboro-la lɛ aŋ kaa vɔɔ liiŋ niiŋ. 54 Ba lii didɛrɛ,
di niaa jima ari Yesu nɛ. 55 Ba mu duurɛ ba tiŋteeŋ kala
a paa nyanyal tiŋŋaa ari ba bɔsunuŋ a kaa mu lee-na
kala ba si nia di Yesu hɛ. 56 Lee-na kala Yesu si mua, ta-
balaa koo ta-biisiŋ koo bagisiŋ, niaa yie paa ba nyanyal
tiŋŋaa kaa juu yɔsuŋ tuɔŋ a sulu duu leŋ ba digi u
gɛriŋ niipiniŋ lɛ. Di ba nɛ dige, ba yie duori nɛ.

Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba bul ba nyimmaba woŋbiiŋ tonuŋ wiaa
Mat. 15.1-9

7 Ŋii nɛ chɛɛ kubala nialiŋ ba síi yirɛ Farisii tiŋŋaa
ari Wia teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ si lii Jerusalɛm kɔ,
ba kala sii gire kɔ Yesu teeŋ. 2 Ba kɔ di Yesu haritooroo
dɔŋsuŋ hɔnɔ didii kiaa aŋ bi liiŋ sɔmɔ. Ba si u ŋii ŋaa
disiŋ nɛ. 3 Farisii tiŋŋaa ari J̱u̱u tiŋŋaa kala, ba bi kuŋ-
kala ka dii, see di ba sɔŋ liiŋ, ari ba naabalimaba si
dagɛba ŋii. 4 Di ba nɛ yɔɔ kiaa lii yɔbɔ ma kaa kɔ, ba bi
dii, see di ba sɔŋ liiŋ. Ba kisinniŋ yuga. Ba kɛŋ woŋbii
dɔŋ nɛ ba síi tiisi ba nyunyualusuŋ ari ba gbaŋsiŋ ari
ba hɔɔŋ pupoyee kala maa.
5 Ŋii nɛ ba ku piɛsɛ Yesu a bul, "Bɛɛ nɛ tii ŋ haritooroo
chichei la naabalimaba kisinniŋ lɛ? Bɛɛ nɛ tii ba bi liiŋ
sɔmɔ aŋ didii kiaa?" 6 Ŋii nɛ u miira bula piba a bul, "Ma
ŋaa kaŋfugi timma nɛ. Wialiŋ kala Azaaya fa síi bul,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a tigɛma lɛ ŋaa wutitii nɛ. Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari u bul di Wia si,
'Niaa deeŋba kɛŋ niiŋ nɛ a pipimi zile,
ka ba tuɔŋ liimi.
7 Ba yie chuɔlɛmi pɛi nɛ
aa dagɛ nuhuobiine wɛniŋ
aŋ bul di Wia nɛ bula.'
8 Nuhuobiine wɛniŋ nɛ maa to aŋ via Wia niiŋ wiaa."
9 U bira si, "Ma kɛŋ wu-jimiŋ a via Wia wɛniŋ aŋ tuto
ma naabalimaba woŋbiiŋ. Ma síi ŋaa ŋii, ma kiaa
simaa? 10 Moosis fa ŋmuŋsa a bul ari Wia si di ŋ fá ŋ
nyimma ari ŋ naaŋ, a bira ŋmuŋsɛ di nuu nɛ sii a bul
wu-bɔmuŋ a tigɛ u nyimma koo u naaŋ lɛ, di ba kpu ti-
ina. 11 Moosis fa ŋmuŋsɛ ŋii nɛ. Ama ma-na si di nuu nɛ
kɛŋ kuŋ a magɛ duu joŋo pɛ u nyimma koo u naaŋ lɛ,
tiina mu a bula piba, ku-la u fa si jaŋ joŋo pɛba lɛ ŋaa
kuŋ nɛ baa yirɛ 'Koobaŋ'. U bubuɔŋ nɛ: Wia nɛ tiiu. Ŋii
wiaa u bi jaŋ joŋo piba." 12 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a
bul, "Ma bira bi sɛi di nuu ŋaa wii-kala pɛ u nyimma ari
u naaŋ lɛ. 13 Ma yie ŋaa ŋii a via Wia niiŋ wiaa aŋ tuto
ma naabalimaba woŋbiiŋ a bira joŋoo dagɛ ma haŋbi-
isiŋ maa. Wu-yiriba-la yuga nɛ ma síi ŋaa."

Kialiŋ si kɛŋ disinniŋ
Mat. 15.10-20

14 Ŋii nɛ Yesu bira yirɛ niaa ba kɔ. Ba si kɔ, u bula piba
a bul, "Má kala jegili a nii woruŋ. 15 Kuŋ-kala síi tuu ŋ
tuɔŋ bi disinniŋ kɛnɛ. Ama wialiŋ si hɛ ŋ tuɔŋ a kuu lii,
ba nɛ kɛŋ disinniŋ. [16 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma dig-
ilaa a nii."]
17 U si bul ŋii dɛrɛ, u mu juu dia aŋ leŋ nialiŋ. Ŋii nɛ u
haritooroo ku piɛsu namaga-la bubuɔŋ. 18 Ŋii nɛ u
piɛsɛba, "Ma ha bi wu-jimiŋ kɛnɛɛ? Ma bi jiŋ ari nuu nɛ
dii kuŋ, u bi jaŋ wuo ŋaa u kɛŋ disinniŋ? 19 Ŋ nɛ dii kuŋ
ŋii, u bi ŋ tuɔŋ ka tuu see ŋ luoruŋ, a bira to ŋ yaraa
lii." (U dagɛba ŋii ari kudiilee kisiŋ bira tuo.) 20 Ŋii nɛ u
bul, "Wialiŋ kala si hɛ ŋ tuɔŋ a kuu lii, ba nɛ kɛŋ disin-
niŋ. 21 Ŋ tuɔŋ lɛ nɛ ŋ yie biinɛ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a
ŋiŋaa ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa, a gigaa niaa
kiaa, a bira kpukpu niaa, a chichɛ niaa haalaa, 22 a bira
cho ŋ kɛŋ niaa kiaa lilaa, a ŋiŋaa wu-bɔŋ-na kala, a
ŋmuŋmoo niaa puo, a ŋaa wialiŋ kala si bi maga di ŋ
ŋaa. Ŋ yaraa ma bibieri niaa lɛ. Ŋ yie chichei niaa yiriŋ
maa, a bibigisi ŋ titia lɛ, a ŋaa ni-yaari. 23 Wu-bɔŋŋɔɔ
deeŋba kala yie lii ŋ tuɔŋ nɛ a kɛŋ disinniŋ."
24 Ŋii nɛ Yesu sii a lii dimɛ a mu Taya ari Saadɔŋ tiŋ-
teeŋ a mu juu faa dia kubala lɛ a bi chɛ di nuu-kala jiŋ
u wiaa, ka ba via aŋ jiŋ.

Siiria tiŋŋaa haala ŋaa yarida
Mat. 15.21-28

25-26 Haal kubala nɛ hɛ dimɛ. U ŋaa nuhuɔru nɛ a lii
Fɔniisia taŋ-la si hɛ Siiria tiŋteeŋ lɛ. U yiikoro ŋaa Giriik.
Jiŋ-bɔŋ nɛ fa kɛŋ u tolo. Ŋii nɛ u nii Yesu wiaa a sii kɔ a
tuu tel u naasiŋ lɛ a sulu duu kiri jiŋ-bɔŋ-la u bie lɛ.
27 Yesu piɛsu, "Ŋ nɛ kɛŋ haŋbiisiŋ, ŋ jaŋ joŋ ba kudiilee
a pi va-biisiŋ? Ai, ŋ laa sipaaŋ ŋaa kudiilee pi ŋ haŋbi-
isiŋ nɛ di ba dii. Ba nɛ die aŋ ka, ŋ saa joŋo pi vahiŋ."
28 Haal-la si, "Wutitii nɛ, mi Tiina. Ŋ bi jaŋ joŋ haŋbiisiŋ
kudiilee a pi vahiŋ. Ama haŋbiisi-la síi dii kialiŋ, kialiŋ si
tel tiŋteeŋ nɛ, vahi-la ma jaŋ paa dii." 29 Ŋii nɛ Yesu bu-
la pi haal-la a bul, "A tiŋ ŋ si bul wiiŋ deeŋ wiaa, jiŋ-
bɔŋ-la lii ŋ tolo lɛ nɛ. Mu dia." 30 Haal-la viiri. U mua di u
bile pina. Jiŋ-bɔŋ-la liiu lɛ.

Yesu vaarɛ taŋiŋ

31 Ŋii nɛ Yesu miira lii Taya tiŋteeŋ lɛ a mu to Saadɔŋ
ari tasiŋ fii tiŋteeŋ a mu yi Galilii muga. 32 Ŋii nɛ di
taŋiŋ hɛ dimɛ. Ba kɛnu kaa kɔ a sul Yesu duu joŋ u
nisiŋ daŋu lɛ. 33 Yesu kɛnu kaa lii niaa tuɔŋ. Ba duŋ-
duŋa balia hɔŋ. Ŋii nɛ u joŋ u neniee a kaa mu tuu u
digilaa lɛ a tu naŋtuɔruŋ hɛ u neŋdelimiŋ lɛ, 34 aŋ beŋ
wia nyuŋ aŋ faasa wiesi fir aŋ bul baal-la lɛ, "Ɛfata."

Ɛfata bubuɔŋ nɛ: Kaa suri. 35 Baal-la digilaa suri. U
neŋdelimiŋ ma birimɛ. U bubul wiaa woruŋ. 36 Ŋii nɛ
Yesu bula pi nialiŋ ari siifiɛsiŋ di ba sí wiiŋ deeŋ bula pi
nuu-kala. Ŋii titia u sisi di ba sí wii-la bula pi niaa, ŋii
titia nɛ ba ma fiɛsɛ sii a bul wii-la gaara bal. 37 Nialiŋ
kala si nii wii-la, ba hiriki a bul, "Wii-na kala nɛ u ŋiŋaa
woruŋ. U paala ŋaa taŋiŋ digilaa suri nɛ u ninii wiaa a
bubul wiaa."

Yesu pi niaa bui banɛsɛ kudiilee

Mat. 15.32-39

8 Ni-daŋ bira ku hilimi bua kubala lɛ. Tapulii kubala,
ba bira bi kudiilee kɛnɛ di ba dii. Ŋii nɛ Yesu yirɛ u
haritooroo a bula piba, 2 "Mi beŋ niaa deeŋba, nennige
kɛŋmi nɛ. Ba hɛ mi teeŋ tapulaa batori nɛ ŋla, ba bi
kudiilee na di ba dii. 3 Di ba nɛ bi kuŋ-kala die, ka di mi
bul di ba viiri, ba jaŋ mu yiegi woŋbiiŋ lɛ. Ba dɔŋsuŋ
ma lii di-bolii nɛ." 4 Ŋii nɛ u haritooroo piɛsu, "Ɛɛ nɛ ŋ
jaŋ ŋaa a na kudiilee di niaa deeŋba kala dii giriŋ deeŋ
tuɔŋ?" 5 U piɛsɛba, "Boroboroba baŋmɛɛ nɛ hɛ dimɛ?"
Ba si, "Kiaa balipɛ nɛ." 6 Ŋii nɛ u ŋaa nialiŋ tuu hɔŋ tiŋ-
teeŋ. Ka u joŋ boroboroba-la balipɛ a lɔllɛ Wia, aŋ kaa
chɔgɛ chɔgɛ, a pi u haritooroo di ba laa kpaa nialiŋ. Ba
laa kpaaba. 7 Di ba kɛŋ cheŋfili-biisiŋ ma mua. U joŋba
maa a chuɔlɛ Wia aŋ ŋaa u haritooroo laa kpaa nialiŋ.
8 Nuu-kala dii a vɔgɛ. Ka ba paa ku-kaaŋ-biisiŋ a sṳ
siŋsiŋ balipɛ. 9 Nialiŋ fa si dii kialiŋ, ba yi bui banɛsɛ.
10 Ŋii nɛ u taba aŋ kɛŋ u haritooroo ba mu juu liiŋ
daboro a mu Dalimanuuta tiŋteeŋ.

Farisii tiŋŋaa ka chɛ di Yesu dagɛ u doluŋ

Mat. 16.1-4

11 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ sii kɔ aa chɛ di ba mag-
isɛ Yesu a ku kɛŋ wiaa lilɛrɛ a bul, "Ŋ si kɛŋ doluŋ, ŋaa
wu-magil di la na a jiŋ ari ŋ dol-la lii Wia nɛ." 12 Yesu
tuɔŋ chei. U faasa wiesi. Ŋii nɛ u piɛsɛba, "Ma lɛɛlɛ niaa
deeŋba, bɛɛ nɛ tii ma yie chichɛ di mi dagɛ mi doluŋ?
Wutitii, mi bulaa pima, mi bi jaŋ ŋaa wu-magil kala di
ma lɛɛlɛ niaa deeŋba na." 13 Ŋii nɛ u leŋba aŋ miira juu
liiŋ daboro a duoro chol muga cholo.

Yesu bul wiaa a mu tigɛ Farisii tiŋŋaa ari Hɛrɔd lɛ.

Mat. 16.5-12

14 Yesu ari u haritooroo si duoro chol muga cholo ŋii,
u haritooroo liisi ari ba yu ba kudiilee ta, aŋ ka
boroboro kubala, u hɛ liiŋ daboro lɛ. 15 Ŋii nɛ Yesu bul
ari siifiɛsiŋ di ba pɔ ba titia lɛ ari Farisii tiŋŋaa ari Hɛrɔd
lɛ. U di ba nagɛ si-buruŋ nɛ. Di ŋ joŋo hɛ kuŋ-kala lɛ, u
yie puɔrɛ nɛ. 16 U si bul ŋii, ba hɔnɔ vuvuurɛ a bul, "La
bi boroboro kɛnɛ, ŋii nɛ tii u bul ŋii." 17 Yesu jiŋ ba síi
vuurɛ wii-la a piɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii ma hɔnɔ vuurɛ a bul,
'La bi boroboro kɛnɛ?' Ma ha bi wu-jimiŋ kɛnɛɛ? Ɛɛ nɛ
ma tuɔŋ dol ŋii? 18 Ma kɛŋ siaa nɛ, ba bi naa? Ma kɛŋ
digilaa nɛ, ba bi nii? Ma bi wii-la liisee? 19 Mi joŋ
boroboroba banɔŋ a chɔgɔ kpaa baalaa bui banɔŋ. Ma
si paa ku-kaanaa, siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa sṳ?" Ba si,
"Siŋsiŋ fii ari balia." 20 U bira piɛsɛba, "Mi si joŋ
boroboroba balipɛ a chɔgɔ kpaa niaa bui banɛsɛ, ma si
paa ku-kaanaa, siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa sṳ?" Ba si
siŋsiŋ balipɛ nɛ. 21 Ŋii nɛ u piɛsɛba, "Ma saa ha bi wu-
jimiŋ kɛnɛɛ?"

Yesu vaarɛ nyulima Bɛtisaada lɛ

22 Yesu ari u haritooroo bira ku yi taŋ kubala baa yirɛ
Bɛtisaada. Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ sii a kɛŋ nyuluŋ kubala a
kaa kɔ a sul Yesu duu joŋ u nisiŋ a digu. 23 U kɛŋ nyu-
luŋ-la nisiŋ lɛ a lɛru lii taŋ-la tuɔŋ a tu naŋtuɔruŋ hɛ u
siaa lɛ a joŋ u nisaa daŋu lɛ aŋ piɛsu di uu na leriŋ nɛɛ?
24 U beŋ leriŋ aŋ bul, "Mii na niaa nɛ, ama ba nagɛ ti-
isiŋ nɛ aa gɔllɛ." 25 Ŋii nɛ Yesu miira kɛŋ u nisaa daŋ u
siaa lɛ. Baal-la faasa chaarɛ siaa woruŋ a na kuŋ-kuŋ-
kala woruŋ. U siaa bira nina. 26 Ŋii nɛ Yesu bula pu duu
bira sí taŋ-la tuɔŋ juu, duu mu u jaŋ.

Piita si di Yesu nɛ ŋaa Kirisito

Mat. 16.13-20; Luuk 9.18-21

27 Yesu ari u haritooroo bira sii lee-la a mumu
Sizariya Filipa tiŋteeŋ. Ba síi mu ŋii, Yesu piɛsɛ u hari-
tooroo a bul, "Kubɛɛ nɛ niaa si di mi ŋaa?" 28 Ba si,
"Dɔŋsuŋ si di ŋ ŋaa Jɔɔŋ nɛ, Wia lii-foori-la. Dɔŋsuŋ ma
si di ŋ nɛ ŋaa Ilaaja, nii-la fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ. Dɔŋsuŋ ma si di ŋ nɛ ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ." 29 Ŋii nɛ Yesu bi-
ra piɛsɛ u haritooroo maa a bul, "Ka ma maa, ma si mi
ŋaa kubɛɛ nɛ?" Piita si, "Ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si li-
isa." 30 Piita si bul ŋii, Yesu bula piba ari siifiɛsiŋ di ba
pɔ di ba sí wii-la bula pi nuu-kala.

Yesu bul ŋii u si jaŋ na hɛɛŋ aŋ pɛ suu

Mat. 16.21-28; Luuk 9.22-29

31 Ŋii nɛ Yesu didagɛ u haritooro-la a bul, "Mi-na,
Nuhuobiine Bie, mi jaŋ na hɛɛŋ woruŋ. Kuhiasiŋ ari
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba, ba kala jaŋ viami aŋ ŋaa di ba kpumi. Di ba
nɛ kpumi, mi jaŋ ŋaa tapulaa batori aŋ bira sii suuŋ lɛ."
32 U chaasa bul wiiŋ deeŋ nɛ piba. Ŋii nɛ Piita kɛnu kaa
suusa lii, a kpiau lɛ, a bul u teeŋ ari u sí ŋii bul, u bi
woruŋ bula. 33 Ŋii nɛ Yesu birimɛ u haritooroo teeŋ aŋ
kpia Piita lɛ a bul, "Sitaani, mu dimɛ. Wialiŋ ŋ síi bul,
nuhuobiine woŋbiiŋ nɛ, Wia woŋbiiŋ dee."
34 Ŋii nɛ u yirɛ u haritooroo ari nialiŋ kala di ba kɔ a
bula piba a bul, "Di nuu-kala níi chɛ duu tomi, see duu
via u titia woŋbiiŋ aŋ joŋ u daa-gɛsɛɛ baasɛ a tomi.
35 Nii-la kala síi chɛ duu laa u miisiŋ, u jaŋ via u miisiŋ
ta. Ama nii-la si via u miisiŋ ta a tiŋ mi wiaa ari Wia wu-
zɔmɔ-la wiaa, u jaŋ sɛnɛ laa u miisiŋ. 36 Di ŋ nɛ dii dunia

kala aŋ bi miisiŋ kɛnɛ, bɛɛ kuŋ nyuurii nɛ ŋ na?
37 Dunia deeŋ lɛ, bɛɛ kuŋ nɛ saa ŋ jaŋ wuo kaa yɔɔ laa
ŋ miisiŋ? 38 Ma lɛɛlɛ ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba, ma yie fifá hiisiŋ
a tiŋ mi wiaa ari mi wu-bulaa lɛ. Ama chɛɛ kubala mi-
na Nuhuobiine Bie, mi jaŋ kɔ a chaanɛ, ari mi Nyimma
si chaanɛ ŋii. Mi jaŋ kɛŋ Wia tiŋdaaraa di la kala kɔ.
Bua-la lɛ nɛ, nii-la si fá mi hiisiŋ, mi ma jaŋ fáu hiisiŋ.”

9 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi u haritooro-la a bul, “Wuti-
tii nɛ mi bulaa pima, niaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ, ba bi
jaŋ suu, see di ba na Wia kuorii-la china dɛrɛ ari doluŋ,
ka di ba-na suu.”

Yesu birima
Mat. 17.1-13; Luuk 9.28-36

2 Tapulaa balidu si ku bal, Yesu kɛŋ Piita ari Jeems ari
Jɔɔŋ, ba duŋduŋa, a kaa mu jil peel-bal kubala nyuŋ.
Ba beŋ ba sipaaŋ a na Yesu duu birima. 3 U gɛnniŋ kala
pullɛ kiŋkɛŋ a tutul. Gɛri-chɛsɛru kala bi jaŋ wuo chɛsɛ
gɛnniŋ di ba pulla nagɛ ŋii. 4 Ilaaja ari Moosis ku lii ba
sipaaŋ a china bubul wiaa Yesu teeŋ. 5 Ŋii nɛ Piita bula
pi Yesu a bul, “La kuhiaŋ, u ŋaa wu-zɔŋ nɛ ari la si hɛ
daha. Leŋ di la hɛ lɛŋŋɛɛ batori, di ŋ kɛŋ dɔŋɔ, di
Moosis ma kɛŋ dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ dɔŋɔ.” 6 Fawulluŋ
fa kɛŋba nɛ woruŋ. Ŋii nɛ tii u bul ŋii. U bi jiŋ wii-la kala
u si jaŋ bul.
7 Ŋii nɛ duoŋbiliŋbaaniŋ ku tɔba. Ka yiikoro kubala lii
duoŋbiliŋbaaŋ-la tuɔŋ a bubul, “Mi Bii-chooluŋ nɛ ŋla.
Má jegile nii u teeŋ.” 8 Ba nii yiikoro deeŋ a miira
daasɛ. Ba bi nuu-kala na see Yesu duŋduŋa.
9 Ba si lii peel-la nyuŋ kuu tuu, ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Mi bí chɛ di ma bul wii-la ma si na, see di mi-na,
Nuhuobiine Bie sii suuŋ lɛ.” 10 Ŋii nɛ ba sɛi a kɛŋ wii-la
ba tuɔŋ aŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ, “U si jaŋ sii suuŋ lɛ, u bubuɔŋ
nɛ bɛɛ?” 11 Ŋii nɛ ba piɛsɛ Yesu, “Bɛɛ nɛ tii Wia teniŋ
kerichiba bul ari Ilaaja nɛ jaŋ laa sipaaŋ kɔ, aŋ ka di
Wia Bie-na kɔ?” 12 U bula piba a bul, “Wutitii, Ilaaja jaŋ
sɛnɛ laa sipaaŋ kɔ a kɛŋ kuŋ-kala wasa bil. Ba saa
ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ a mu tigɛ Nuhuobiine Bie lɛ
duu jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ, di ba jaŋ benu a nagɛ ni-pɛi.
Bɛɛ nɛ tii ba ŋmuŋsɛ ŋii? 13 Lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima ari
Ilaaja paala kɔ nɛ. Ba ŋaau ŋii kala ba síi chɛ. Ba fa
ŋmuŋsɛ ŋii nɛ a tigɛu lɛ Wia teniŋ tuɔŋ.”

Yesu kiri jiŋ-bɔmuŋ bie lɛ
Mat. 17.14-21; Luuk 9.37-43

14 Ba si ku yi haritooroo ku-kaana-la di niaa yuga a
hilimi dimɛ. Ba di Wia teniŋ kerichiba kɛŋ wiaa lilɛrɛ.
15 Nialiŋ si na Yesu duu kɔ, ba guu hiriki a sii fá a mu
chemu a chuɔlu. 16 Ŋii nɛ u piɛsɛba, “Wu-bɛɛ nɛ ma hili-
mi ŋii a kaa lilɛrɛ?” 17 Nialiŋ dɔŋɔ bul, “La kuhiaŋ, mi bie
nɛ mi kaa kɔ ŋ teeŋ. Jiŋ-bɔŋ nɛ kɛnu. U birimɛ taŋi. 18 U
yie ku kɛnu u tuu tel tiŋteeŋ, naŋtuɔ-fuŋfuga tɔ u niiŋ,
u chichaŋ u nyilaa a teriki. La saa sul ŋ haritooroo di
ba kiri jiŋ-bɔŋ-la u lɛ, ama ba bi wuo kiri.” 19 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Ma lɛɛlɛ niaa, ma bi yarida kɛnɛ. Ɛɛ nɛ
mi jaŋ nyalimɛ a dieni ma teeŋ? Má kɛŋ bile kaa kɔ mi
teeŋ.” 20 Ŋii nɛ ba kɛŋ bile kaa kɔ u teeŋ. Jiŋ-bɔŋ-la si ku
na Yesu, u kɛŋ bile teriki, u tuu tel tiŋteeŋ a bibilimi,
naŋtuɔ-fuŋfuga-la ku tɔ u niiŋ. 21 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u ny-
imma, “Chɛ bɛɛ nɛ u suomiu lɛ?” U si, “U haŋbiiriŋ kala
lɛ nɛ u suomi. 22 Bua dɔŋɔ u yie joŋu a lulo nyiniŋ lɛ ari
liiŋ lɛ a chichɛ duu kpuu. Ŋ-na si wuo wii-na kala ŋiŋaa,
fála nennige aŋ pɛla lɛ.” 23 Ŋii nɛ Yesu si di nii-la kala si
ŋaa yarida, u jaŋ wuo ŋaa wii-na kala. 24 Ŋii nɛ bile ny-
imma sii chiŋ a faasa bubuŋsi, “Mi ŋaa yarida, ama u bi
yugɛ. Pɛmi lɛ di mi yarida yugɛ.” 25 Ba si china bubul
ŋii, niaa yuga a fá ku hilimi. Yesu ku na a bula pi jiŋ-
bɔŋ-la ari siifiɛsiŋ a bul, “Jiŋ-taŋi, mi nɛ bula di ŋ leŋ
bile. Pupɔ di ŋ maachie bira suu kɛŋ.” 26 Jiŋ-bɔŋ-la chiirɛ
aŋ kɛnu teriki a ku leŋu, ka bile nagɛ duu suba. Nialiŋ
jesiŋ kala bul di bile suba nɛ. 27 Ama Yesu mu kɛŋ u
nisiŋ lɛ u sii chiŋ. 28 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo juu dia.
Ba luɔra piɛsu, “Bɛɛ nɛ tii la-na bi jiŋ-bɔŋ-la wuo kiri?”
29 U bula piba, “Nuu-kala bi jiŋ-bɔŋ-la si nagɛ ŋii wuo
kire tita, see u chuɔlɛ Wia woruŋ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa.
Mat. 17.22-23; Luuk 9.43-45

30 Ŋii nɛ ba sii lii lee-la a mu to Galilii tiŋteeŋ. Yesu bi
cho di nuu-kala jiŋ lee-la u si hɛ, 31 bɛɛ wiaa uu dagɛ u
haritooroo nɛ ari ba jaŋ kɛŋ u-na, Nuhuobiine Bie a hɛ
niaa nisiŋ lɛ di ba kpuu, ka duu sii suuŋ lɛ tapulaa ba-
tori chɛɛŋ a kɛŋ miisiŋ. 32 Ama ba fa bi jiŋ wii-la u si bu-
la bubuɔŋ aŋ fifá fawulluŋ di ba piɛsu.

Yesu haritooroo chɛ di ba jiŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ
Mat. 18.1-5; Luuk 9.46-48

33 Ŋii nɛ ba sii kɔ Kapɛnam. Ba si juu dia, Yesu piɛsɛ u
haritooro-la a bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ ma fa kaa lilɛrɛ woŋbiiŋ
lɛ ŋii?” 34 Ŋii nɛ ba tɔrɛ ba niiŋ, bɛɛ wiaa ba fa kɛŋ ba
tuɔŋ kuhiaŋ wiaa nɛ lilɛrɛ woŋbiiŋ lɛ. 35 Ŋii nɛ Yesu hɔŋ
aŋ yirɛ u haritooro-la fii ari balia a bula piba, “Nii-la síi
chɛ duu ŋaa ma tuɔŋ kuhiaŋ, see duu ku ŋaa ma tuɔŋ
haŋbie a timaa pi ma kala!” 36 Ŋii nɛ u kɛŋ bii-bie a kaa
ku bil ba tutuɔbaaniŋ a guoru aŋ bula piba a bul, 37 “Di
nuu nɛ kɛŋ bii-bie deeŋ dɔŋɔ woruŋ a tiŋ mi wiaa, mi
nɛ u kɛŋ woruŋ ŋii. Nii-la ma kala si kɛŋmi woruŋ, mi
duŋduŋa dee u kɛŋ woruŋ ŋii. Nii-la si tiŋmi ma nɛ u
kɛŋ woruŋ ŋii.”

Baala kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ Yesu doluŋ lɛ
Luuk 9.49-50

38 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula pi Yesu a bul, “La kuhiaŋ, la na baal
kubala duu kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ ŋ doluŋ lɛ. La kiru
duu sí ŋii ŋaa, bɛɛ wiaa u bi la dɔŋɔ ŋaa.” 39 Ama Yesu
bula piba a bul, “Duu níi ŋaa ŋii, má bira síu kiru. Di

nuu nε ŋaa wu-kpuŋkpere kala mi doluŋ lε, u chie bira
bi jaŋ chei mi yiriŋ. 40 Nii-la kala si bi la hariŋ lia, u ŋaa
la dɔŋɔ nε. 41 Wutitii mi bulaa pima, nii-la kala si joŋ
gbaŋa ari liiŋ a pima a tiŋ ma síi tomi wiaa, u jaŋ laa u
time.

Wialiŋ si jaŋ kεniŋ hε haachε lε
Mat. 18.6-9; Luuk 17.1-2

42 Nii-la kala si na haŋbiisi-la síi tomi dɔŋɔ a nyisu duu
ŋaa wu-bɔmuŋ, u maga di ba joŋ nɔmuŋ a vɔɔ laalε u
baŋŋa lε a joŋu yuo hε muga tuɔŋ. Di ba nε ŋaa ŋii, u
nε jaŋ kpia u si weye. 43 Di ŋ nisiŋ níi chε duu kεniŋ hε
haachε lε, kere ta. Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari na-
kuuŋ, u nε kpia ŋ si kεŋ na-pilimee aŋ juu Wia nyiniŋ.
Lee-la nyiŋ-la bi jaŋ disε. [44 Lee-la naŋchuɔlaa jaŋ dii ŋ
yaraa deeŋ deeŋ a bi jaŋ suu, ka nyiŋ-la ma bi jaŋ
disε.] 45 Di ŋ naaŋ níi chε u kεniŋ hε haachε lε, kere ta.
Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari naa-kuuŋ, u nε kpia
ba si jaŋ joŋuŋ yuo hε Wia nyiniŋ lε ari naa-pilimee. [
46 Lee-la naŋchuɔlaa jaŋ dii ŋ yaraa deeŋ deeŋ a bi jaŋ
suu, ka nyiŋ-la ma bi jaŋ disε.] 47 Di ŋ siiŋ níi chε duu
kεniŋ hε haachε lε, liisa ta. Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la
tuɔŋ ari sii-togo, u nε kpia ba si joŋuŋ yuo hε Wia
nyiniŋ lε ari siaa balia. 48 Lee-la naŋchuɔlaa jaŋ dii ŋ
yaraa deeŋ deeŋ a bi jaŋ suu, ka nyiŋ-la ma bi jaŋ disε.
49 Wia jaŋ leŋ di ŋ na hεεŋ aŋ-na na wu-zɔmuŋ. 50 Yisiŋ
sima, ama di u nε sεbisε, ŋ bira bi jaŋ wuo ŋaa duu siŋ.
Má leŋ di ma tuɔsaa siŋ, ari yisiŋ si sima ŋii, aŋ leŋ di
ma kala kεŋ nii-bala."

Yesu dagε niaa di ba sí ba haalaa via
Mat. 19.1-12; Luuk 16.18

10 Ŋii nε Yesu sii a lii dimε a mu Judiya tiŋteeŋ a
chol Jɔɔdaŋ fuo-la. Ni-daŋ bira hilimi u teeŋ. U bi-
ra dagεba ari u si yie dagεba ŋii.
2 Ŋii nε Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma sii kɔ u teeŋ a chichε
di ba magisu a piεsu a bul, "Ŋ si via ŋ haala, u kεŋ
woŋbiiŋ nεε?" 3 Yesu miira piεsεba, "Εε nε Moosis dagε-
ma di ma tuto?" 4 Ba bul, "Moosis si di baala níi chε u
via u haala, duu laa sipaaŋ a ŋmuŋsε teniŋ a pi haal-la
aŋ-na viau." 5 Yesu bula piba a bul, "Ma tuɔŋ dolie, ŋii
nε tii Moosis ŋmuŋsε ŋii pima. 6 Ama Wia si bugumo
ŋaa dunia, nialiŋ u si ŋaa, ba ŋaa baal ari haal nε. 7 Ŋii
nε baal-la jaŋ leŋ u nyimma ari u naaŋ dia [aŋ ka ba di
u haala mεrε dɔŋɔ lε]. 8 Niaa deeŋba balia jaŋ kεŋ chal-
bala. Ba bira bi jaŋ ŋaa niaa balia, see kubala. 9 Nialiŋ
saa Wia si kaa mεrε dɔŋɔ lε, u bi maga di nuhuobiine
kaa pɔrε."
10 Yesu ari u haritooroo miira sii juu dia. Ŋii nε ba bira
piεsu wiiŋ deeŋ. 11 U bula piba, "Baal-la-na kala si via u
haala aŋ bira jaa dɔŋɔ, u tiina ŋaa haal-la juu Wia
haachε lε nε. 12 Di haala ma nε via u bala aŋ ma bira
mu jaa baal dɔŋ, u ma ŋaa baal-la juu Wia haachε lε
nε."

Yesu joŋ nisiŋ daŋ haŋbiisiŋ lε
Mat. 19.13-15; Luuk 18.15-17

13 Niaa sii kɔ Yesu teeŋ a kεŋ ba haŋbiisiŋ kaa kɔ, duu
joŋ u nisiŋ daŋba lε di Wia pεba lε. Ŋii nε u haritooro-la
kpiaba lε. 14 Yesu si na ŋii, u na baaniŋ u haritooro-la
nyuŋ a bula piba a bul, "Má leŋ di haŋbiisi-la kɔ mi
teeŋ. Ma síba kiru. Niaa deeŋba yiri nε hε Wia kuorii-la
tuɔŋ. 15 Wutitii nε, mi bulaa pima, di ŋ bi Wia to a nagε
haŋbie si yie to u nyimma ari u naaŋ ŋii, ŋ bi jaŋ wuo
juu Wia kuorii-la tuɔŋ." 16 Ŋii nε u joŋ haŋbiisi-la a nɔgε,
a joŋ u nisiŋ daŋba lε, a chuɔlε Wia pipiba di Wia pεba
lε.

Baal-la si kεŋ kiaa kɔ Yesu teeŋ
Mat. 19.16-30; Luuk 18.18-30

17 Yesu bira sie duu vεŋ woŋbiiŋ. Baal kubala fá ku
kpirimi u sipaaŋ a piεsu, "Mi kuhia-zɔmuŋ, εε nε mi jaŋ
ŋaa a kεŋ miisi-la si bi dεrε?" 18 Yesu piεsu, "Bεε nε tii ŋ
yirεmi kuhia-zɔmuŋ? Nuu-kala bi zɔŋ see Wia duŋ-
duŋa. 19 Na ŋ jiŋ wialiŋ Wia si leŋe ba ŋmuŋsa bil di ni-
aa tuto. Ba nε ŋla: Sí niaa kpu, sí ŋ dɔŋɔ tiina haala chε,
sí gaa, di ŋ ŋaa daŋsia wii lε, sí wiaa nyia. Sí nuu-kala
kuŋ girima laa. Fifá ŋ nyimma ari ŋ naaŋ." 20 Ŋii nε
baal-la bula pi Yesu, "Mi kuhiaŋ, mi to wiaa deeŋba
kala mi haŋbiiriŋ lε nε." 21 Ŋii nε Yesu nyilimi u siaa lε a
chou aŋ bula pu, "Wu-bala nε ka, ŋ ha bi ŋaa. Joŋ ŋ ki-
aa kala yallε a joŋ moribie-la a pi summoo aŋ ku tomi.
Ŋ nε ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kεŋ kiaa Wia-jaŋ lε." 22 Yesu si bul ŋii,
u ŋaa baal-la siaa biri, bεε wiaa u kεŋ kiaa nε woruŋ. U
tuɔŋ chei, u sii viiri. 23 Ŋii nε Yesu beŋ niaa aŋ miira bu-
la pi u haritooro-la a bul, "U ŋaa wu-duo nε ari nialiŋ si
kεŋ kiaa si jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ." 24 U bul ŋii,
u haritooro-la hiriki. U saa miira bula piba a bul, "Mi
naŋdɔŋsuŋ, u ŋaa wu-duo nε ari nialiŋ si kεŋ kiaa si jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 25 U bi hεi ari buŋtaŋŋa si jaŋ
wuo to gεri-hεmiŋ buɔŋ lii ari u si hεyε ŋii nii-la si kεŋ
kiaa si jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ."
26 Yesu si bul ŋii, u haritooro-la faasa hiriki a pipiεsε
dɔŋɔ, "U nε nagε ŋii, kubεε nε saa Wia jaŋ laa ta?"
27 Yesu miira beŋba aŋ bul, "Wii-la si jaŋ kperi nuhuobi-
ine, u bi Wia wuo kperi. Wia wuo wii-kala ŋaa nε." 28 Ŋii
nε Piita bula pu a bul, "Na, la-na leŋ la kuŋ-kala nε aŋ
tuto ŋ hariŋ." 29 Yesu bula pu a bul, "Wutitii nε, ma leŋ
ma kiaa kala nε aŋ tutomi. Mi saa jaŋ bula pima, nii-la
kala si jaŋ wuo leŋ u dia koo u naaŋbiiriŋ koo u naaŋ
koo u nyimma koo u biiriŋ koo u bagisiŋ mi wiaa ari
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa, 30 u tiina jaŋ bira na diisiŋ ari
naaŋbiiriŋ ari naaŋba ari biiriŋ ari bagisiŋ naaŋsiiŋ zɔlɔ
dunia deeŋ lε. Ba ma jaŋ to u naasiŋ dudɔgisu. Di u nε
ku suu, u ma jaŋ na miisi-la si bi dεrε. 31 Ama kuhiasiŋ

yuga si jaŋ birimɛ haŋbiisiŋ. Haŋbiisiŋ ma yuga si jaŋ
birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa.

Mat. 20.17-19; Luuk 18.31-34

32 Yesu si bul ŋii di ba hɛ woŋbiiŋ lɛ nɛ aa mu
Jerusalɛm. Yesu laa ba sipaaŋ. U haritooroo hiriki,
fawulluŋ ma kɛŋ nialiŋ dɔŋsuŋ síi to ba hariŋ. Ŋii nɛ
Yesu kɛŋ u haritooroo duŋduŋa a suusa lii, a bula piba
wii-la kala niaa si jaŋ ŋaau lɛ a bul, 33 “Má jegili mi teeŋ.
Laa mu Jerusalɛm nɛ. Di la nɛ yi dimɛ, ba jaŋ kɛŋ mi-na
Nuhuobiine Bie kaa mu pi nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba. Ba jaŋ dii mi sariya a
bul di u maga di mi suu nɛ, aŋ kɛŋmi kaa mu hɛ nialiŋ
si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ di ba kpumi. 34 Ba jaŋ mɔŋ-
mi a jaŋ tu naŋtuɔruŋ ma hɛmi lɛ. Ba jaŋ viirɛmi aŋ
kpumi maa, ka di mi sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.”

Jeems ari Jɔɔŋ sul Yesu aa chɛ di-hɔnuŋ Wia teeŋ

Mat. 20.20-28

35 Ŋii nɛ Jeems ari Jɔɔŋ sii. Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ a
mu Yesu teeŋ a bula pu a bul, “La kuhiaŋ, laa suluŋ di
ŋ ŋaa wii nɛ a pila.” 36 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, “Wu-
bɛɛ nɛ maa chɛ di mi ŋaa pima?” 37 Ba bul, “Ŋ si jaŋ dii
Wia kuorii-la a kɛŋ yiriŋ a hɔŋ ŋ kuori-kpasa nyuŋ, leŋ
la ŋaa ŋ bubuɔŋ huhɔnnɔɔ, di dɔŋɔ hɔŋ ŋ na-diiŋ, di
dɔŋɔ ma hɔŋ ŋ na-gua.”
38 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Ma bi jiŋ ku-la ma síi
chɛ. Ma jaŋ wuo nyalima na hɛɛ-la mi si jaŋ naa? Ma
jaŋ wuo fo Wii-chuɔlɛ liiŋ ari ba si jaŋ fomi ŋii koo?”
39 Ba si, “Oo, la jaŋ wuo.” Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii nɛ ma bul. Hɛɛ-la mi si jaŋ na, u-na ma ma jaŋ
na. Ba si jaŋ fomi Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii, ba jaŋ foma ma ŋii.
40 Ama mi na-diiŋ ari mi na-gua huhɔnnɔ-la, mi dee bi
jaŋ tuɔsɛba. Wia nɛ jaŋ liisɛba di ba hɔŋ dimɛ.”
41 Yesu haritooroo fii-la si ka nii Jeems ari Jɔɔŋ si bul
wii-la, ba na baaniŋ ba nyuŋ. 42 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u hari-
tooroo kala. Ba mu u teeŋ. U bula piba a bul, “Ma jiŋ
nialiŋ si ŋaa nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa kuoroo, a fa
magɛ di ba beŋ niaa woruŋ, aŋ ka ba via aŋ hɔŋ ba
nyuŋ. Ba kuhiasiŋ ma kɛŋba doluŋ. 43 Ama u bi maga
di ma ŋiŋaa ŋii. Ma tuɔŋ nii-la síi chɛ u ŋaa ma kuhiaŋ,
u maga duu nɛ tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima. 44 Ma tuɔŋ nii-la síi
chɛ u ŋaa ma tuɔŋ kuoro, u maga duu nɛ ŋaa ma tuɔŋ
yomo. 45 Mi-na Nuhuobiine Bie, mi bi kɔ di mi chɛ niaa
di ba tima pimi, mi kɔ di mi-na tima piba, a suu, a laa
niaa miisaa yugɛ ta a piba nɛ.”

Yesu vaarɛ nyulima

Mat. 20.29-34; Luuk 18.35-43

46 Ŋii nɛ ba ku yi taŋ kubala baa yirɛ Jɛrikɔ. Ni-daŋ ku
hilimi a toba. Ba kala kuu lii dimɛ di nyulima hɔŋ
woŋbiiŋ niiŋ. U ŋaa sullu nɛ. U yiriŋ nɛ Batimeyas a
ŋaa Timeyas bie. 47 U nia di Yesu si lii Nazarɛt níi kɔ. U
si nii ŋii, u faasa yirɛ a bula pu a bul, “Yesu, Devit nihiŋ,
fámi nennige.” 48 Niaa yuga a kpiau lɛ duu kɛŋ goŋ,
ama u faasa yirɛ a kii ŋii a bul, “Yesu, Devit nihiŋ, fámi
nennige.” 49 Ŋii nɛ Yesu chiŋ aŋ bul di ba yiru duu kɔ.
Ŋii nɛ ba yirɛ nyuluŋ-la a bula pu a bul, “Nyirɛ ŋ bɔyɛ
aŋ sii kɔ. Uu yiriŋ nɛ.” 50 U si nii ŋii, u wuri u gɛri-baliŋ
ta aŋ sii fula mu yi Yesu. 51 Ŋii nɛ Yesu piɛsu, “Bɛɛ kuŋ
nɛ ŋ chɛ mi ŋaa a piŋ?” Ŋii nɛ u bula pu, “Mi kuhiaŋ,
leŋ di mi siaa suri di mi nina.” 52 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, “Ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori. Mumu.”
Ŋii nɛ u siaa guu suri, u tuto Yesu hariŋ.

Yesu juu Jerusalɛm

Mat. 21.1-11; Luuk 19.28-40; Jɔɔŋ 12.12-19

11 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooro-la sii mumu
Jerusalɛm. Ba ku yi Bɛtifagi ari Bɛtani diiriŋ, a ku
yi peel kubala baa yirɛ Oliv. 2 Ŋii nɛ Yesu liisɛ u hari-
tooroo balia a tiŋba a bula piba a bul, “Má mu taŋ-la si
hɛ ma sipaaŋ. Di ma nɛ mua, ma jaŋ na kaku-bie di ba
vɔɔ bil. Nuu-kala ha buu jila. Má puri a kaa kɔ. 3 Di ma
níi puru, di ba piɛsɛma a bul di bɛɛ nɛ tii maa puri, má
bul di ‘la Tiina níi chɛ. U nɛ si la puro kaa kɔ. La jaŋ mi-
ira kɛnu kaa kɔ lɛɛlɛ.’ ”
4 Ba to woŋbiiŋ bibal di ba vɔɔ kaku-bie a kii dia
kubala boiŋniiŋ. Ba mu di ba puri. 5 Ba síi puri kaku-
bie-la, di niaa dɔŋsuŋ chiŋ dimɛ a piɛsɛba, “Bɛɛ nɛ tii
maa puri kaku-bie-la?” 6 Ŋii nɛ ba bul wialiŋ kala Yesu
si si di ba bul. Ba si bul ŋii, ba leŋ ba puro mu. 7 Ba kɛŋ
kaku-bie-la kaa mu pi Yesu a wuri ba gɛnniŋ a daŋ
kaku-bie-la nyuŋ. Yesu jila hɔŋ. 8 Dɔŋsuŋ ma joŋ ba
gɛnniŋ a jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ. Dɔŋsuŋ ma keri pipaariŋ a ma
kaa lii jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ duu vivɛŋ. 9 Niaa dɔŋsuŋ hɛ u
sipaaŋ. Dɔŋsuŋ maa to u hariŋ. Ba kala faasaa ŋaa goŋ
a bubul, “Tabarikala! Wia jaŋ pɛ baala deeŋ síi kɔ la Ti-
ina Wia doluŋ lɛ. 10 La naabalima Devit kuorii-la sii kɔ.
Wia jaŋ pɛu lɛ duu kɔ. Má leŋ di la dɛnnɛ Wia.”
11 Ŋii nɛ Yesu mu Jerusalɛm a mu juu Wia-dia a beŋ
kialiŋ kala si hɛ dimɛ. U bene dɛrɛ di taŋ bire. Ŋii nɛ ba
di u haritooro-la fii ari balia miira mu Bɛtani a mu chua
dimɛ.

Yesu kaliba hɛ tutogo lɛ

Mat. 21.18-19

12 Taŋ si pula, ba sii lii Bɛtani a joŋ woŋbiiŋ mumu.
Losuŋ kɛŋ Yesu. 13 U na tutogo duu mu chiŋ sipaaŋ a
kɛŋ pipaariŋ. U mu yi u bubuɔŋ a biinɛ ari nɛnɛɛ hɛ
dimɛ nɛ. U mu wula beŋ, di nɛnɛɛ tuo see pipaariŋ, bɛɛ
wiaa ba nɛniŋ ha bi yie. 14 Ŋii nɛ Yesu bul tia-la lɛ a bul,
“A lii jiniŋ a kaa mumu, nuu-kala bira bi jaŋ dii ŋ
nɛnɛɛ.” U haritooroo nii Yesu si bul ŋii.

Yesu kiri nialiŋ síi yallɛ kiaa Wia-dia lɛ
Mat. 21.12-17; Luuk 19.45-48; Jɔɔŋ 2.13-22

[15] Ŋii nɛ ba mu yi Jerusalɛm. Ba si yie, Yesu juu Wia-
dia. Nialiŋ dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a yiyallɛ kiaa, dɔŋsuŋ ma
yuyɔɔ kiaa. Yesu kiriba kala ta ba lii. Baalaa ma hɛ dimɛ
a yiyɛrɛ moribiee. Yesu ŋmoo ba teebulba lo. Baalaa
dɔŋsuŋ ma yallɛ kokosuŋ. U ŋmoo ba ma kpasinniŋ a
lo. [16] U bi sɛyɛ di nuu-kala kɛŋ kiaa kaa ku to Wia-dia-la
tuɔŋ. [17] Ŋii nɛ Yesu dagɛba a bula piba a bul, "Ma bi li-
isɛ wialiŋ ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ lɛɛ? Ba ŋmuŋsa di
Wia si, u dia jaŋ ŋaa lee-la niaa si jaŋ chuchuɔlɛ Wia, aŋ
ka ma-na miira kaa birimɛ gaari-dia." [18] Nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba, ba
kala nii wii-la u si bula. Ŋii nɛ baa chɛ woŋbiiŋ di ba to
kpuu.
Wialiŋ Yesu si daga, niaa yuga a jegile nii, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ tii fawulluŋ kɛŋ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba. Ba
chichɛ di ba kpuu. [19] Didaaniŋ si yie, Yesu ari u hari-
tooroo lii taŋ-la lɛ di ba mu piŋ.

Yesu dagɛ tutogo-la suuŋ bubuɔŋ
Mat. 21.20-22

[20] Chichuɔ-fiɛla ba joŋ woŋbiiŋ aa vɛŋ, a bira na tuto-
go-la duu kala suba a tuu kɛŋ u naapoloo pɛ. [21] Ŋii nɛ
Piita liisi wii-la Yesu si bul tia-la lɛ a bula pi Yesu a bul,
"La kuhiaŋ, bee na tia-la lɛ ŋ si kaliba hɛ, u suba nɛ."
[22] Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má ŋaa yarida ari Wia.
[23] Wutitii nɛ mi bulaa pima, di ma nɛ ŋaa Wia yarida a
bi tuɔsaa balia kɛnɛ, ma jaŋ bul di peeliŋ sii mu tel mu-
ga tuɔŋ. U jaŋ ŋaa a pima. [24] Ŋii wiaa kialiŋ-na kala ma
si chuɔlɛ Wia a susul, di ma nɛ kɛŋ yarida, ma jaŋ naba.
[25] Bua-na kala di ŋ nɛ sii chiŋ a chuchuɔlɛ Wia, biina na
di ma di nuu kɛŋ wii. Di u cho duu nagɛ ŋii ma kala, ŋ́
joŋo chɛu. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ, u ma jaŋ
joŋ ŋ haachɛba chɛŋ. [[26] Ama di ŋ nɛ bi wiaa joŋo chɛ
ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa, ŋ Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ, u ma
bi jaŋ joŋ ŋ haachɛba chɛŋ."]

Niaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa
Mat. 21.23-27; Luuk 20.1-8

[27] Ba bira kɔ Jerusalɛm a mu juu Wia-dia. Yesu síi vɛŋ
Wia-dia tuɔŋ ŋii, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba ari Ju̧u tiŋŋaa kuhiasiŋ, ba kala
sii kɔ u teeŋ [28] a piɛsu a bul, "Dol bɛɛ nɛ ŋ kɛŋ a ŋiŋaa
wiaa deeŋba? Kubɛɛ nɛ piŋ doluŋ ŋ ŋiŋaa ŋii?" [29] Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Mi ma jaŋ piɛsɛma wu-bala. Di
ma nɛ dagɛmi u bubuɔŋ, mi ma jaŋ dagɛma dol-la mi
si kɛnɛ bubuɔŋ." [30] Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, "Jɔɔŋ, Wia lii-
foori-la doluŋ, u lii Wia teeŋ nɛɛ koo u lii nuhuobiine
teeŋ nɛɛ? Má dagɛmi."
[31] Ba suomo kɛŋ wii-la lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa bul, "Wu-bɛɛ
nɛ laa chɛ di la bul? Di la nɛ bula pu a bul di Wia teeŋ
nɛ u lii, u jaŋ piɛsɛla a bul, 'Bɛɛ nɛ saa tii ma bi wialiŋ u
si bula laa dii?' [32] La saa jaŋ wuo bul u lii nuhuobiinee
teeŋ nɛɛ? Ai." Fawulluŋ kɛŋba a tiŋ nialiŋ si chiŋ dimɛ
wiaa. Niaa bula ari Jɔɔŋ fa sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. [33] Ŋii nɛ ba bula pi Yesu a
bul, "La bi jiŋ." Yesu ma bula piba a bul, "Tɔɔ, mi ma bi
jaŋ dagɛma dol-la mi si kɛnɛ bubuɔŋ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ nialiŋ síi tiŋ tiŋtiŋŋaa baga lɛ
Mat. 21.33-46; Luuk 20.9-19

12 Yesu bira magɛ namaga a piba a bul, "Baal
kubala nɛ bil baga a chɔŋsɛ kiaa si kɛŋ nɛnɛɛ
yugɛ a nagɛ chichuɛŋ. Ba yiyirɛ gireps. U saa ligɛ baga-
la golli nɛ. U lu bua baga-la tuɔŋ di ba chagɛ tii-nɛnɛ-la
liiŋ hihɛ, a saa lusuŋ nyuŋ dia ma a hɔnɔ pɔ. U paa niaa
a hɛ u baga-la tuɔŋ di ba titiŋ. Ka u mu taŋ dɔŋ. [2] Tii-
nɛnɛ-la bii, u tiŋ u dia tiŋtinnaa dɔŋɔ duu mu tiŋtinna-
la teeŋ a laa tii-nɛnɛɛ kaa kɔ. U mu. [3] Ba kɛnu a ŋmobu
aŋ leŋ u kɛŋ na-hilliŋ miira mu baga tiina teeŋ. [4] U bira
miira tiŋ tiŋtinna-la dɔŋɔ. U ma bira mu. Ba kɛnu a
ŋmobu a yagɛ u nyuŋ luri a jolimu. [5] U bira tiŋ tori, u
bira mu. Ba kpuu. U tiŋ niaa yugɛ. Ba ŋaa ŋii titia nialiŋ
ma lɛ. Ba ŋmoo dɔŋsuŋ aŋ kpu dɔŋsuŋ maa. [6] Nii-la si
ka, u bii-chooluŋ nɛ ŋii. Ŋii hariŋ lɛ nɛ u timu. U biina u
bie nɛ mua, ba jaŋ zilu. U ma bira mu. [7] Tiŋtinna-la si
na bile, ba bula pi dɔŋɔ a bul, 'Di baga-la tiina nɛ suba,
bie deeŋ nɛ jaŋ dii u kiaa. Má kɔ di la kpuu. Di la nɛ
kpuu, la nɛ jaŋ miira tii u kialiŋ.' [8] Ba kɛŋ bile a kpuu a
joŋu yuo ta baga-la hariŋ."
[9] Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba, "Ɛɛ nɛ baga-la tiina jaŋ ŋaa? U
jaŋ kɔ a kpu tiŋtinna-la kala, aŋ joŋ baga-la a pi ni-
tania." [10] Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ si nii namaga-la, "Ma
bi Wia teŋ-la karimaa a mu yi lee-la ba si bul ŋlaa?
'Tiebii-la dii-saaraa si via,
u nɛ miira ku ŋaa tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia geŋ-
tine.
[11] La Tiina Wia tiŋtiŋŋaa nɛ ŋii.
U ŋaala wu-kpuŋkpere nɛ.' "
[12] Yesu si bul ŋii, Ju̧u tiŋŋaa kuhiasiŋ chichɛ di ba
kɛnu kaa mu tɔ dia, bɛɛ wiaa ba jima ari u magɛ nama-
ga-la a tigɛba lɛ nɛ. Ama ba fá nialiŋ si hɛ dimɛ. Ŋii nɛ
tii ba leŋu aŋ viiri.

Ba piɛsɛ Yesu laŋpoo wiaa
Mat. 22.15-22; Luuk 20.20-26

[13] Ba miira mu aŋ tiŋ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ari Hɛrɔd
haritooroo dɔŋsuŋ di ba bira mu Yesu teeŋ a magisu a
bɛrɛ kɛnu. [14] Ba kɔ u teeŋ a bula pu a bul, "La kuhiaŋ, la
jima di ŋ kɛŋ wutitii nɛ. Ŋ sipaaŋ tuo nuu lɛ. Ŋ bi ni-bal
síi ka fá. Ŋŋ dagɛ Wia woŋbii-titii nɛ. U ŋaa woŋbiiŋ nɛ
di la tiŋ laŋpoo a pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ ba síi yirɛ

Siiza koo? Dagɛla. 15 La time pu koo la sí pa?" Yesu jima
nɛ di ba fugoo bul nɛ, ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii
maa magisɛmi? Má kɛŋ moribii-biiŋ kaa kɔ di mi bee
na." 16 Ba kɛŋ dɔŋɔ kaa kɔ. Ŋii nɛ u piɛsɛba, "Kubɛɛ
nyuŋ nɛ hɛ dimɛ? Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro hɛ
moribii-la lɛ?" Ŋii nɛ ba bul di Siiza yiriŋ nɛ. 17 U bula pi-
ba a bul, "Tɔɔ, má joŋ Rom tiŋteeŋ kuori-bal-la kiaa pu
aŋ joŋ Wia ma kiaa pu." Yesu si bul ŋii, ba niiriŋ kala
maa. Ba leŋu aŋ viiri.

Ba piɛsɛ Yesu a tigɛ nialiŋ si suba lɛ

Mat. 22.23-33; Luuk 20.27-40

18 Ŋii nɛ nialiŋ dɔŋsuŋ ba síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa, ba kɔ
u teeŋ. Sadusii tiŋŋaa yie si di nuu nɛ suba, u bira bi
sii. Ba piɛsu wiaa a bul, 19 "La kuhiaŋ, Moosis dagɛla
Wia teniŋ tuɔŋ ari baala nɛ jaa haala, di haal-la ari
baal-la nɛ bi bii lula, aŋ ka di baal-la suu, u maga di u
ŋaana joŋ haal-la jaa nɛ. Di u lul biiriŋ pi u maala-la si
suba, biiri-la jaŋ chiŋ u nyuŋ lɛ. 20 Naaŋbiiriŋ balipɛ nɛ
fa hɛ dimɛ. Ba kala ŋaa baalaa nɛ. Ba naaŋ kubala, ba
nyimma ma kubala. Ba kuhiaŋ jaa haala. Ba di haal-la
bi bii lula, aŋ ka u suu. 21 Liamiŋ tiina joŋ haal-la jaa. Ba
duu ma bi bii lula. Ka u ma suu. Torimuŋ tiina ma joŋ
haal-la jaa. U ma ŋii titia nɛ. 22 Naaŋbiiri-la balipɛ kala
nɛ jaa haal-la. U bi lula. Ŋii hariŋ lɛ nɛ haal-la ma titia
suu. 23 Tapulii-la niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa deeŋba
balipɛ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ jaŋ tii haal-la? Ba kala balipɛ nɛ
jaau."
24 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma bi Wia teniŋ jiŋ. Ma
ma bi Wia doluŋ jiŋ. Ŋii nɛ tii ma yeŋŋi. 25 Tapulii-la ni-
aa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa bira bi jaŋ jaa haalaa,
haalaa ma bira bi jaŋ jaa balaba. Ba kala jaŋ nagɛ Wia
tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ lɛ." 26 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Na ma piɛsɛmi nialiŋ si jaŋ sii suuŋ lɛ wiaa. Ma bi
karimɛ wialiŋ Moosis si bula Wia teniŋ tuɔŋ, lee-la u fa
si bul wiaa a tigɛ tii-bie síi dii nyiniŋ lɛɛ? Wia nɛ bula pu
duu nɛ ŋaa Abiraham Wia ari Aizik Wia ari Jekɔb Wia.
(Bua-la lɛ u si bul ŋii di Abiraham ari Aizik ari Jekɔb fa
suba nɛ.) 27 Wiaa deeŋba u si bula, ba bubuɔsaa nɛ di
Abiraham ari Aizik ari Jekɔb bira sii suuŋ lɛ nɛ a hɛ Wia
kuorii-la tuɔŋ. Wia bi jaŋ wuo ŋaa nialiŋ si suba Wia. U
ŋaa ni-weyee Wia nɛ. Ma bi wii-kala jiŋ."

Yesu dagɛ Wia wiaa tuɔŋ ku-baliŋ

Mat. 22.34-40; Luuk 10.25-28

28 Wia teniŋ kerichiba dɔŋɔ nia ba si kɛŋ wii-la lilɛrɛ. U
kɔ ba teeŋ. U si na di Yesu chaarɛ wiaa siaa woruŋ, u
piɛsu a bul, "Wialiŋ Wia si dagɛ niaa baa to, kubɛɛ nɛ
ŋaa ba tuɔŋ wu-baliŋ?" 29 U bula piba a bul, "Ba bula pi
Iziral niaa a bul, 'Iziral niaa, má jegile nii mi teeŋ. La Ti-
ina Wia duŋduŋa nɛ hɛ dimɛ. 30 Ŋ́ kɛŋ ŋ tuɔŋ kala ari ŋ
tuɔbiinaa kala ari ŋ wii-wii-kala a cho ŋ Tiina Wia.' Ba
tuɔŋ ku-baliŋ nɛ ŋii. 31 Wu-liamiŋ ma nɛ ŋla: 'Cho ŋ
dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii.' Wialiŋ Wia si bula, wii-
kala tuo a kii wiaa deeŋba baliamiŋ." 32 Ŋii nɛ Wia teniŋ
kerichi-la bula pu a bul, "La kuhiaŋ, wutitii nɛ ŋ bul ŋii.
Wia duŋduŋa nɛ hɛ dimɛ, kuŋ-kala bira tuo see Wia
duŋduŋa. 33 Ŋ si jaŋ kɛŋ ŋ tuɔŋ kala ari ŋ tuɔbiinaa kala
ari ŋ wii-wii-kala a cho Wia, a cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si
cho ŋ titia ŋii, u nɛ kpia ŋ si joŋ pusuŋ kpu a nyiga pi
Wia, koo ŋ si joŋ kiaa dɔŋsuŋ a bile pi Wia." 34 Yesu na
di baal-la kɛŋ wu-jimiŋ. Ŋii nɛ u bula pu a bul, "Ma di
Wia kuorii-la bi bol." U si bul ŋii dɛrɛ, nuu-kala bira bi
nyu-duoŋ kɛnɛ duu piɛsu wii-kala.

Yesu dagɛ niaa a tigɛ Kirisito, nii-la Wia si liisa lɛ

Mat. 22.41-46; Luuk 20.41-44

35 Yesu bira dagɛ niaa Wia-dia tuɔŋ a piɛsɛba, "Ɛɛ nɛ
Wia teniŋ kerichiba jaŋ wuo bul ari Kirisito, nii-la Wia si
liisa, jaŋ ŋaa Devit nihi duŋduŋ nɛ? 36 Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ
fa dagɛ Devit duu bul wiaa a tigɛ Kirisito lɛ. Ŋla nɛ u
bul,

'La Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'

37 Devit titia yirɛ nia deeŋ u Tiina. Ɛɛ nɛ saa u jaŋ wuo
ŋaa u nihi duŋduŋ?" Yesu síi bul wiaa, niaa yuga a
jegile nii u teeŋ ari tuɔtɔruŋ.

Yesu dagɛ niaa di ba kɛŋ ba titia woruŋ Wia kerichiba lɛ

Mat. 23.1-36; Luuk 20.45-47

38 Yesu bira dagɛba a bul, "Má kɛŋ ma titia woruŋ Wia
teniŋ kerichiba lɛ. Ba yie gugɔllɛ yɔbɔ lɛ ari ba gɛri-
duduosuŋ aa chɛ di niaa jujoŋba jirima a chuchuɔlɛba.
39 Ba yie chichɛ ni-balaa di-hɔnuŋ Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Di
ba nɛ yirɛba di ba ku dii kiaa, ba cho di ba hɔŋ ni-balaa
di-hɔnɔɔ maa. 40 Ba yie fugo chuɔlɛ Wia didieni a kɛŋ
yo-haalaa kiaa laa didii. Bua-la lɛ Wia si jaŋ dii ba
sariya, ba nɛ jaŋ na hɛɛŋ a kii ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala."

Yo-haala joŋ u moribiiŋ kala a pi Wia

Luuk 21.1-4

41 Yesu mu hɔŋ lee-la niaa si joŋ ba moribiee bil a pipi
Wia a nina ŋii ba síi hɛ. Nialiŋ si kɛŋ kiaa, ba faasa hihɛ
moribiee. 42 Ŋii nɛ yo-haal kubala ma kɔ. U ŋaa summu
nɛ a mu joŋ amiisiŋba balia a ma hɛ. Kɔbu nɛ ŋii. 43 Ŋii
nɛ Yesu yirɛ u haritooroo a bula piba a bul, "Wutitii nɛ
mi bulaa pima, yo-haala deeŋ moribii-bie-la u si joŋo
hɛ, u nɛ kii nialiŋ moribie-la kala. 44 Nialiŋ kala si joŋ
moribiee a pi Wia, ba liisa aŋ ka nɛ. Aŋ ka u-na joŋ u
summu moribiiŋ kala a hɛ, ku-la kala u si kɛnɛ nɛ ŋii."

Yesu bul ŋii ba si jaŋ ŋmoo Wia-dia lo.
Mat. 24.1-2; Luuk 21.5-6

13 Yesu si lii Wia-dia ku lii, ŋii nɛ u haritooroo dɔŋɔ
bula pu a bul, "Mi kuhiaŋ, na tiebie-la ba si kaa
saa dia-la, ba zɔmɔ kiŋkɛŋ, jaŋ-la ma kala zɔŋ." 2 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, "Ŋ na ja-baliŋ deeŋ? Ba jaŋ ŋmoo
jaŋ-la kala lo. Ba bi jaŋ leŋ di tiebii-bala ma ka daŋ u
dɔŋɔ lɛ."

Hɛɛ-la si jaŋ kɔ
Mat. 24.3-14; Luuk 21.7-19

3 Ba mu jil peel kubala baa yirɛ Oliv, a hɔŋ u nyuŋ, a
bee nina ja-bal-la. Piita ari Jeems ari Jɔɔŋ ari Aŋduru
luɔra piɛsu, 4 "Bua bɛɛ lɛ nɛ wiaa deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ
kiaa nɛ la jaŋ na, ka wiaa deeŋba-na ŋaa?" 5 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Má kɛŋ ma titia woruŋ di nuu-kala sí
ma nyisu. 6 Niaa jaŋ yugɛ a kɔ a joŋ mi yiriŋ hɛ ari ba
nɛ ŋaa Kirisito, a nyisɛ niaa yugɛ. 7 Ma jaŋ nii ari laaliŋ
hɛ daha a hɛ di-boluŋ maa. Di ma nɛ ku nii ŋii, ma sí
leŋe di ma bɔyɛ joŋ. Wiaa deeŋba kala jaŋ ŋaa bal,
ama dunia didɛriŋ ha dee ŋii. 8 Tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa jaŋ sii
a mu a yuo tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa. Taŋ kuoro ari u niaa jaŋ
sii giri a mu yuo kuoro dɔŋɔ ari u niaa. Tiŋteeŋ jaŋ zigili
leree yugɛ. Losuŋ ma jaŋ juu. Hɛɛŋ di-suomuŋ nɛ ŋla.
9 Ama má kɛŋ ma titia woruŋ. Ba jaŋ kɛŋma kaa mu
nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa teeŋ di ba dii ma
sariya. Ba jaŋ ŋmooma Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Ma ma jaŋ
chiŋ kuoroo ari taŋ kuhiasiŋ sipaaŋ a tiŋ mi wiaa a dii
mi daŋsia. 10 Ba jaŋ laa sipaaŋ bul Wia wu-zɔŋŋɔɔ a pi
niaa leriŋ kala aŋ ka di wiaa deeŋba-na ŋaa. 11 Di ba nɛ
kɛŋma kaa mu di ba dii ma sariya, ma sí leŋe di ma
bɔisiŋ joŋ wialiŋ ma si jaŋ bul lɛ a laa ma titia. Bua-la lɛ
Wia jaŋ joŋ wu-jimiŋ a hɛ ma nyuŋ lɛ. Wii-la kala si kɔ
ma nyuŋ, má bul. Ma dee bi jaŋ bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ
jaŋ joŋo hɛ ma nyuŋ lɛ.
12 Naaŋbiiriŋ jaŋ kɛŋ dɔŋɔ a kaa mu pa di ba kpu. Ny-
immaba ma jaŋ ŋaa ŋii ba biiriŋ lɛ. Biiriŋ ma jaŋ ŋaa ŋii
a ma kɛsɛ ba nyimmaba ari ba naaŋba, a ma kaa mu
pa di ba kpu. 13 Nuu-kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi wiaa.
Ama nuu-kala si nyalimɛ a mu dɛrɛ, Wia jaŋ laau ta.

Yesu bul wiaa a tigɛ ku-lɔru-la lɛ si jaŋ hɛ dimɛ
Mat. 24.15-28; Luuk 21.20-24

14 Ma jaŋ na di ba joŋ ku-lɔruŋ a bil lee-la u si bi ma-
ga u hɛ. Kua deeŋ jaŋ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. U jaŋ chei Wia
yiriŋ. (Ma si jaŋ karimɛ wiaa deeŋba, ma jaŋ jiŋ ba
bubuɔsaa.) Di ma na ŋii, má leŋ di nialiŋ si hɛ Judiya lɛ,
di ba fá jil peelee nyuŋ a faa. 15 Di nuu-kala hɛ lusuŋ
nyuŋ a nii wiaa deeŋba, di u nɛ ku tuu, duu sí u dia juu
a chichɛ u paa u kiaa. 16 Di nuu nɛ hɛ baga lɛ a nii wiaa
deeŋba, duu sí miira mu dia a chichɛ duu joŋ u gɛriŋ.
17 Nialiŋ si kɛŋ luoroo ari nialiŋ si nɔgɛ biiriŋ, oi, ba
jaŋ na hɛɛŋ yugɛ. 18 Máa sul Wia di wiiŋ deeŋ sí yibiiniŋ
ŋaa. 19 Wia si ŋaa dunia a ku lii jiniŋ, nuu-kala ha bi
hɛɛŋ deeŋ na a nagɛ ŋii, nuu bira bi jaŋ na hɛɛŋ ŋii a
kaa mu wuu. 20 Di Wia fa bi tapulia-la kere ta, ni-bala
ma fa bi jaŋ ka. Ama nialiŋ Wia si liisa di baa tou, ba
wiaa nɛ tii u keri tapulia-la ta.
21 Di nuu-kala nɛ bula piŋ di ŋ beŋ daha a na Kirisito-
la, koo di ŋ beŋ dimɛ a nau, síu yarida ŋaa. 22 Niaa dɔŋ-
suŋ jaŋ sii fugo bul di ba nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si li-
isa. Dɔŋsuŋ ma jaŋ sii fugo bul di ba ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba jaŋ ŋaa wu-magi-
laa ari wu-kpuŋkperisiŋ a chichɛ di ba nyisɛ nialiŋ Wia
si liisa di baa tou. 23 Wiaa deeŋba kala mi laa sipaaŋ
bula pima, ka di bua-la-na yi. Má kɛŋ ma titia woruŋ."

Yesu bula pi niaa duu jaŋ miira kɔ
Mat. 24.29-31; Luuk 21.25-28

24 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, "Tapulia-la hɛɛŋ
deeŋ si kiele, taŋ jaŋ biri di taŋ nɛ pula maa. Chɛnɛ ma
bira bi jaŋ pɔsɛ. 25 Chɛŋwulaa jaŋ lii wia nyuŋ ku tuu a
titel. Ba jaŋ kiri wia nyuŋ kialiŋ kala si kɛŋ doluŋ di ba
lii ba leree. 26 Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ na mi-na Nuhuobiine Bie,
di mi to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ ku tuu. Mi jaŋ kɛŋ doluŋ
yugɛ a chaanɛ. 27 Ŋii lɛ nɛ mi jaŋ tiŋ Wia tiŋdaaraa di
ba mu dunia sɛmɛ-na kala a kɛŋ nialiŋ kala Wia si liisa
di baa tou a hilimi.

Yesu bul tutogo wiaa
Mat. 24.32-35; Luuk 21.24-33

28 Di ma na sɔjaamiŋ duu kuu tɔsɛ, ma jima ari
liŋbaŋa yie nɛ. 29 Namaga deeŋ lɛ ma jaŋ gunnɛ wiaa.
Di ma na wiaa deeŋba kala di baa ŋaa, ma jiŋ di mi-na
Nuhuobiine Bie kpaga nɛ. 30 Wutitii mi bulaa pima, ma
lɛɛlɛ niaa deeŋba si hɛ ma miisiŋ deeŋ lɛ bi jaŋ suu, ka
wiaa deeŋba ŋaa bal. 31 Wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala jaŋ
dɛrɛ, ama wialiŋ mi si bula bi jaŋ lɛl.

Nuu-kala bi jaŋ jiŋ chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ ŋaa
Mat. 24.36-44

32 Ama nuu-kala bi jaŋ jiŋ chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa. Wia tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ ma paala bi jaŋ jiŋ.
Mi-na Wia Bie ma bi jaŋ jiŋ, see mi Nyimma duŋduŋa.
33 Má kɛŋ ma titia woruŋ a pɔ, bɛɛ wiaa ma bi wialiŋ si
jaŋ ŋaa chɛɛ-la jiŋ. 34 U nagɛ baala si sie aa chɛ u vɛŋ
woŋbiiŋ nɛ. Di u lii dia lɛ, u jaŋ dagɛ u tiŋtinnaa ba
tiŋtiŋŋaa aŋ bula pi nii-la síi beŋ u dia maa duu pɔ
woruŋ duu miira kɔ.
35 Má saa pɔ woruŋ, bɛɛ wiaa ma bi jiŋ chɛɛ-la dia-la
tiina si jaŋ kɔ, di didaaniŋ nɛɛ, di tita-siesee nɛɛ, di si-
ipuuraa nɛɛ, koo chichuɔŋ nɛɛ, ma bi jiŋ. 36 Má bibeŋ a
pɔ woruŋ, di ŋii dee, u jaŋ guu kɔ di ma piŋ doŋ. 37 Wii-

la mi si bulaa pima, u nɛ mi bulaa pi nuu-kala, má pɔ
woruŋ.”

Niaa ka chɛ ba kpu Yesu

Mat. 26.1-5; Luuk 22.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

14 Tapulaa balia nɛ ka duu yi ba chɛ-bal-la: Diisiŋ
kieliŋ gbiele-la. Tapulii-la nɛ ba yie dii boroboro
si bi si-buruŋ kɛnɛ. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
ari Wia teniŋ kerichiba, baa chɛ woŋbiiŋ di ba luɔra kɛŋ
Yesu a kpu. 2 Ba bula di ba síu kɛŋ ba chɛ-bal-la chɛɛŋ,
di ba nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ ŋaa taawɛi.

Haala joŋ nuuŋ a bisa hɛ Yesu nyuŋ lɛ

Mat. 26.6-13; Jɔɔŋ 12.1-8

3 U mu Bɛtani a hɔŋ Saamɔŋ dia lɛ a didii kiaa.
Saamɔŋ fa ŋaa gbege nɛ aŋ ku duori. Uu dii kiaa di
haal kubala ku juu a kɛŋ tulaali ari loŋ. U suɔra sima, u
yalliŋ ma hɛyɛ. U kɛŋ loŋ-la suri a liisɛ nuu-la a bisa hɛ
Yesu nyuŋ lɛ. 4 Ka nialiŋ dɔŋsuŋ hɔnɔ gugurimɛ a pip-
iɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Bɛɛ nɛ tii haala deeŋ kɛŋ nuu-la a kaa
chei ŋla? 5 Di ba nɛ fa yaara joŋ nuu-la a yallɛ, u fa jaŋ
kii siidi bui balia di ba fa joŋo pi summoo.” Ba sii tutu-
usɛ haal-la. 6 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Má leŋ haal-
la. Bɛɛ nɛ tii ma wiwalimu? Wu-zɔŋ nɛ u ŋaami lɛ. 7 Ma
di summoo jaŋ hɛ dimɛ bua-na kala lɛ. Bua-na kala lɛ
nɛ ma chichɛ ma ŋaa wu-zɔmuŋ a pi summo-la, ma jaŋ
wuo ŋaa, ama la di ma bi jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ.
8 Haal-la ŋaa kukeri nɛ. U ŋaa wii-la kala u si jaŋ wuo
ŋaa nɛ. U tisɛ mi yaraa di ba hugi nɛ, ka mi ha bi suba.
9 Wutitii nɛ mi bulaa pima, dunia sɛmɛ-na kala ba si jaŋ
wuo mu a bul Wia wu-zɔmɔ-la, ba jaŋ liisi haala deeŋ
ma wiaa a bul.”

Judas sɛyɛ ari u jaŋ joŋ Yesu yalla piba

Mat. 26.14-16; Luuk 22.3-6

10 Ŋii nɛ Judas Isikarɔt sii. U ŋaa Yesu haritooro-la fii
ari balia dɔŋɔ nɛ. U sii mumu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ teeŋ duu kɛŋ Yesu yalla piba.
11 Ba si nii ŋii, ba tuɔŋ tɔrɛ. Ba bul ba jaŋ joŋ moribiee
pu. A chiŋ bua-la lɛ u suomo chichɛ woŋbii-la u si jaŋ
to a kɛŋ Yesu yalla piba.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee

Mat. 26.17-25; Luuk 22.7-14, 21-23; Jɔɔŋ 13.21-30

12 Ba chɛ-bal-la tapul-buŋbuŋ ba si yie dii boroboro-la
si bi si-buruŋ kɛnɛ aŋ kpu piese-la ba si yie kaa ŋaa
gbiele-la kudiilee, Yesu haritooro-la sii a piɛsu, “Nii nɛ ŋ
cho di la mu ŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee di ŋ ku
dii?” 13 Ŋii nɛ u tiŋ u haritooroo balia a bula piba a bul,
“Má mu juu taŋ-la tuɔŋ. Di ma nɛ mua, ma jaŋ cheŋ
baal kubala duu chuŋ nyuvie ari liiŋ. Má to u hariŋ.
14 Dia-na kala u si jua, má to juu bula pi dia-la tiina a
bul, ‘La kuhiaŋ si, la piɛsiŋ di nii lɛ nɛ nuhuɔra dia hɛ di
ba di u haritooroo juu a hɔnɔ dii diisiŋ kieliŋ gbiele
kudiilee?’ 15 U jaŋ dagɛma dii-bal kubala. U ŋaa lusuŋ
nyuŋ dia nɛ. Ba wasu kala. Lee-la nɛ ma jaŋ ŋaa kudi-
ile-la.” 16 Ŋii nɛ u haritooro-la sii lii a mu taŋ tuɔŋ a na
wialiŋ kala Yesu si bula piba di ba ŋaa wutitii a ŋaa di-
isiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee ba dii.
17 Wia si jua, Yesu ari u haritooroo ku juu a hɔŋ a didii
kialiŋ. 18 Ba síi dii kiaa ŋii, ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii, mi bulaa pima, ma niaa deeŋba síi dii kialiŋ,
ma dɔŋɔ jaŋ joŋmi yallɛ. La duu nɛ pɛ dɔŋɔ a didii kiaa
lɛɛlɛ.” 19 Ba si nii wii-la, ba tuɔŋ chei. Ba kala pipiɛsɛ
kuŋ kuŋ. Dɔŋɔ yie piɛsɛ, “Mi nɛɛ?” 20 Yesu bula piba a
bul, “Ma fii ari balia deeŋba tuɔŋ kubala nɛ, la kala nɛ
chala kɛŋ boroboro tutuu gbaŋa-la tuɔŋ. 21 Mi-na,
Nuhuobiine Bie, mi jaŋ suu ari ba si ŋmuŋsɛ ŋii a tigɛ-
mi lɛ. Ama nii-la si joŋ mi-na Nuhuobiine Bie yallɛ, aa,
u jaŋ na hɛɛŋ yugɛ. Ba fa si buu lula, u nɛ kpia.”

Kudiile-la Yesu si si di ba dii a liliisi u wiaa

Mat. 26.26-30; Luuk 22.14-20; 1 Kɔr. 11.23-25

22 Ba si hɔnɔ didii kiaa, ŋii nɛ Yesu sii a joŋ boroboro a
lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ, a joŋo pi u haritooroo, a
bula piba a bul, “Má laa. Mi yaraa namia nɛ ŋii.” 23 Ŋii
nɛ u bira joŋ nyunyuala maa ari siniŋ a lɔllɛ Wia aŋ
joŋo piba. Ba kala nyua nyunyual-bala-la tuɔŋ. 24 Ŋii nɛ
Yesu bula piba, “Mi chaliŋ nɛ ŋii. Chaliŋ deeŋ wiaa nɛ tii
Wia ta niiŋ ma teeŋ. Mi chaliŋ jaŋ jaasɛ ni-kɛnɛ wiaa, di
Wia joŋ ba haachɛba chɛba. 25 Wutitii nɛ mi bulaa pi-
ma, mi bira bi jaŋ kɔ di mi nyua siniŋ deeŋ, see tapulii-
la mi si jaŋ kɔ nɛ, mi jaŋ nyua si-faliŋ Wia kuorii-la
tuɔŋ.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ

Mat. 26.31-35; Luuk 22.31-34; Jɔɔŋ 13.36-38

26 Ŋii nɛ ba yii Wii-chuɔlɛ yiiliŋ a dɛrɛ aŋ sii lii a mu
peel kubala baa yirɛ Oliv. 27 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Ma kala jaŋ fá viiri. Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ di Wia
jaŋ kpu pie-daara, aŋ ka piesee fá pisɛ. Ba si ŋmuŋsɛ
ŋii Wia teŋ-la, wii-la jaŋ ŋaa. Ma kala jaŋ fá mi teeŋ aŋ
leŋmi. 28 Wia jaŋ chisɛmi suuŋ lɛ. U nɛ chisɛmi, mi jaŋ
laa ma sipaaŋ a mu Galilii.” 29 Ŋii nɛ Piita bula pi Yesu a
bul, “Di ba kala fá maa aŋ leŋiŋ, mi-na bi jaŋ miirɛ ŋ
hariŋ.” 30 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Wutitii nɛ, jiniŋ
titaŋiŋ deeŋ, ŋ-na Piita, ŋ jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ
bimi jiŋ, ka di ji-bele-na yel naaŋsiiŋ bulia.” 31 Ŋii nɛ Pi-
ita bul ari siifiɛsiŋ a bul, “La diŋ paala susuu maa, mi bi
jaŋ bul ari mi biŋ jiŋ.” Ku-kaanaa ma kala bul ŋii.

Yesu chuɔlɛ Wia Gɛtisɛmani lɛ

Mat. 26.36-46; Luuk 22.39-46

32 Ŋii nɛ ba mu juu lee kubala baa yirɛ Gɛtisɛmani.
Yesu bula pi u haritooroo di ba hɔŋ daha, ka u mu
chuɔlɛ Wia aŋ kɔ. 33 U kɛŋ Piita ari Jeems ari Jɔɔŋ a kaa

mu dimɛ. Yesu tuɔŋ kala chei. U tuɔŋ bi pina. 34 U bula
pi u haritooroo a bul, “Mi tuɔŋ kala nɛ cheye a magɛ di
mi suu. Má hɔnɔ pɔ daha.” 35 Ba hɔŋ. Ka u suusa mu
sipaaŋ mua a tuu kpirimi tiŋteeŋ a sul Wia a bul duu
nɛ kɛŋ woŋbiiŋ, duu sí leŋe di wii-la juu-u lɛ 36 a bira
bul, “Mi Nyimma, ŋ jaŋ wuo ŋaa wii-kala. Liisɛ hɛɛ-la síi
kɔmi lɛ. Ama mi-na ŋla tuɔtɔruŋ lɛ dee, ŋ-na tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ.”
37 U chuɔla dɛrɛ aŋ sii kɔ u haritooroo teeŋ di ba piŋ
doŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ Piita a bul, “Ŋ pina nɛɛ? Ŋ bi doŋ
muapilii ma wuo bɛrɛɛ a diene yi hawa kubalaa? 38 Má
chuɔlɛ Wia a pupɔ di Sitaani sí wuo nyisɛma. Ma tuɔŋ lɛ
ma cho di ma ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, aŋ ka ma bi doluŋ kɛnɛ.”
39 U bira mu a chuɔlɛ Wia a bira bul ŋii titia. 40 U miira
kɔ di ba bira piŋ doŋ, bɛɛ wiaa doŋ kɛŋba nɛ woruŋ. Ba
bi jiŋ ba si jaŋ bul wii-la kala a pu. 41 U miira mu
torimuŋ aŋ ku piɛsɛba, “Ma ha pinaa wiesi nɛɛ? Má sii,
bua-la yie nɛ. Ba jaŋ kɛŋ mi-na, Nuhuobiine Bie a pi
haachɛ diiree. 42 Má sii, la mu. Nii-la si jaŋ joŋmi yallɛ
ka kɔ nɛ.”

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Luuk 22.47-53; Jɔɔŋ 18.3-12

43 Yesu ha bi wiaa bula dɛrɛ, di Judas níí kɔ ŋii. U fa
ŋaa Yesu haritooro-la fii ari balia dɔŋɔ nɛ. Niaa yugɛ a
tuto u hariŋ. Dɔŋsuŋ kori tokobiee ari taŋguloo. Nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba
ari ba taŋ kuhiasiŋ nɛ tiŋba, ba kɔ. 44 Zɛŋbɛ tiina-la fa pi
nialiŋ magil nɛ a bul, “Nii-la mi si mu guori, u nɛ ŋii. Má
kɛnu.” 45 Judas si yi lee-la Yesu si hɛ, u mu u teeŋ tegi
tegi aŋ bul, “La kuhiaŋ!” aŋ guoru. 46 Ba kala guriku a
kɛnu. 47 Ka niaa china bibeŋ. Ba tuɔŋ dɔŋɔ liisɛ u toko-
biiŋ, a ta nuu digiliŋ keri. Nii-la fa ŋaa nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia-yoŋ nɛ. 48 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ-
ba a bul, “Mi ŋaa gaaru nɛɛ? Ma si kori tokobiee ari
taŋguloo a kukɔ di ma kɛŋmii? 49 Na, tapulii-na kala la
di ma nɛ yie hɛ Wia-dia lɛ, mi dagɛ Wia wiaa a pipima.
Aŋ ka ma bi walima di ma kɛŋmi dimɛ. Ama wialiŋ kala
ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛmi lɛ, ba kala jaŋ
ŋaa.” 50 Ŋii nɛ u haritooroo kala viau aŋ fá.
51 Ka bapuɔsi kubala baagɛ gɛri-bɔsɔ a tuto Yesu har-
iŋ a mumu. Baa walimɛ di ba kɛnu. 52 Ama u wuri gɛri-
bɔsɔ-la a ta aŋ kɛŋ yaribiree a fá viiri.

Ba kɛŋ Yesu kaa mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-aŋ dia

Mat. 26.57-68; Luuk 22.54-55, 63-71; Jɔɔŋ 18.13-14, 19-24

53 Ba saa kɛŋ Yesu a kaa mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ teeŋ. Ba kɔ dimɛ di nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari ba Wii-chuɔlɛ hiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba kala hilime. 54 Ba kɛnu mumu ŋii, ka Piita daa
tuto ba hariŋ a mu juu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ kaala. U jua di nialiŋ síi pɔ kaala-la hɔnɔ wiwieni
nyiniŋ. U mu pɛba lɛ.
55 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasi-la ari
nialiŋ kala si yie hilime vuvuurɛ wiaa chichɛ di ba na
Yesu si ŋaa wii-la chei di ba kpuu a chɛ chɛ wii ka. 56 Ni-
aa yuga a nyia wiaa pu. Ama ba bul nii-liɛriŋ nɛ, ba bi
nii-bala bula. 57 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ sii chiŋ a nyia wiaa
pupu a bul, 58 “La nia ari Yesu si u jaŋ ŋmoo Wia-dia-la
niaa si saa a lo aŋ bira wuo saa u dɔŋɔ tapulaa batori
chɛɛŋ, di niaa dee bi jaŋ saa dia-la-na.” 59 Ama ba wial-
iŋ kala bi kubala ŋaa. 60 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ sii lii chiŋ nialiŋ tutuɔbaaniŋ a piɛsɛ Yesu a
bul, “Ŋ bi nia niaa deeŋba si bul wialiŋ a tigɛŋ lɛɛ? Ŋ-na
bi wii kɛnɛ ŋ jaŋ bul?” 61 Ŋii nɛ Yesu tɔrɛ u niiŋ. U bi wii-
kala bula. Ŋii nɛ baal-la bira piɛsu, “Ŋ nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la Wia si liisa? Ŋ nɛ Wia Biee?” 62 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi-
na nɛ. Ma jaŋ na mi-na Nuhuobiine Bie di mi hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, a to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ a
kuu tuu.” 63 U bul ŋii, baal-la kɛŋ u gɛnniŋ kaa kiɛsɛ aŋ
bul, “U bi maga di la bira chɛ daŋsiaba. 64 Ma kala bi
nia u si chei Wia yiriŋ ŋii? Bɛɛ nɛ ma biinɛ?” Ŋii nɛ nialiŋ
kala bul di u cheye nɛ, u maga di ba kpuu nɛ. 65 Dɔŋsuŋ
ma sii a tu naŋtuɔruŋ a hɛ u siaa lɛ aŋ vɔɔ u siaa tɔ a
ŋmobu aŋ bula pu duu dagɛ nii-la si ŋmobu. Ŋii nɛ ka
ba kɛnu kaa mu pi laali-yuoroo. Ba fallɛ u chaŋk-
paŋŋaa lɛ.

Piita bula ari u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.69-75; Luuk 22.56-62; Jɔɔŋ 18.15-18, 25-27

66 Piita si hɔŋ kaala-la lɛ, ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia tiŋtinni-tolo kubala ku lii 67 a na Pi-
ita duu hɔnɔ wiwieni nyiniŋ. U benu woruŋ aŋ bula pu
a bul, “Ŋ ma faa to Yesu hariŋ nɛ, baal-la si lii Nazarɛt.”
68 Ŋii nɛ Piita nyia wiaa a bul, “Mi bi Yesu jiŋ. Mi bi wii-la
ŋ si paala bubul jiŋ,” aŋ sii lii chiŋ zawura tuɔŋ. 69 Piita
si chiŋ dimɛ, ŋii nɛ tiŋtinni-tolo dɔŋɔ bira nau a bula pi
nialiŋ si china kpagu a bul, “Baala deeŋ ma ŋaa Yesu
haritooro-la dɔŋɔ nɛ.” 70 Piita bira nyia wiaa a bul duu
dee. Muasuaa nialiŋ si chiŋ dimɛ ma bula pu a bul,
“Wutitii nɛ, ŋ ma ŋaa ba dɔŋɔ nɛ, ŋ lii Galilii nɛ.” 71 Ŋii
nɛ Piita ŋmiɛsɛ a bul, “Mi bi baala deeŋ jiŋ.” 72 U si bul
ŋii dɛrɛ di ji-bele yele liamiŋ lɛ. Piita liisi wii-la Yesu si
bula pu ari u jaŋ nyia wiaa a pu naaŋsiiŋ butori, ka di
ji-bele-na yel naaŋsiiŋ bulia. U saa kɛŋ nyuŋ gurɛ a
yiyel.

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit teeŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Luuk 23.1-5; Jɔɔŋ 18.28-38

15 Ŋii nɛ taŋ-pul. Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari ba taŋ kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba
ari nialiŋ kala si yie hilimi aa vuurɛ wiaa, ba kala ku hili-
mi a vuurɛ. Ba kɛŋ Yesu a vɔbu a kɛnu kaa mu Paalit
teeŋ. 2 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛ Yesu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa Jʋu

tiŋŋaa kuoro, koo?” Yesu bula pu a bul, “Oo, mi nɛ.”
3 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ bul wiaa
yugɛ Yesu si ŋaa chei, ka u bi wii bula. 4 Ŋii nɛ Paalit bi-
ra piɛsɛ Yesu a bul, “Ŋ bi wii kɛnɛ ŋ si jaŋ bula pibaa?
Bee na wiaa si magɛ ŋii ba bul di ŋ cheye.” 5 Yesu bira
bi u niiŋ suro. Wii-la kperi Paalit.

Ba sɛyɛ ari ba jaŋ kpu Yesu

Mat. 27.15-26; Luuk 23.13-25; Jɔɔŋ 18.39–19.16

6 Ba gbieli-bal-la nɛ yie-na kala Paalit yie liisɛ nialiŋ ba
si kaa tɔ dia dɔŋɔ nɛ a ta, nii-la niaa si sula laa ta. 7 Di
nialiŋ dɔŋsuŋ ma fa hɛ sarika lɛ. Ba fa ŋaa taawɛi nɛ a
kpu niaa. Ba kɛŋba kaa mu tɔ dia. Ba dɔŋɔ yiriŋ nɛ
Barabas.
8 Ŋii nɛ niaa yugɛ a gire mu Paalit teeŋ a bul duu ŋaa
ŋii u si vɛnɛɛ ŋaa piba. 9-10 Paalit jima ari nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ yaraa bieri nɛ, ŋii nɛ tii ba kɛŋ
Yesu a kɔ u teeŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ nialiŋ a bul, “Ma cho di
mi liisɛ Ju̱u tiŋŋaa kuoru-la nɛ a pimaa?” 11 Ŋii nɛ nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ nyisɛ niaa hɛ di ba sɛi di
ba liisɛ Barabas a ta aŋ leŋ Yesu. 12 Ŋii nɛ Paalit bira
piɛsɛ nialiŋ a bul, “Aŋ ka baal-la ma síi yirɛ Ju̱u tiŋŋaa
kuoro, bɛɛ nɛ ma si mi kɛnu kaa ŋaa?” 13 Ŋii nɛ ba kala
faasa kpia a bul, “Leŋ di ba kɛnu kaa kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.” 14 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛba a bul, “Wu-bɔŋ bɛɛ
nɛ u ŋaa?” Ŋii nɛ ba faasa kpia a kii buŋbuŋ-la a bul,
“Leŋ di ba kɛnu kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” 15 Paalit
chɛ duu ŋaa di nialiŋ tuɔŋ tɔrɛ. U liisɛ Barabas aŋ leŋ
ba viirɛ Yesu aŋ bul ba kɛnu kaa mu kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.

Laali-yuoroo mɔŋ Yesu

Mat. 27.27-31; Jɔɔŋ 19.2-3

16 Ŋii nɛ laali-yuoroo kɛnu kaa lii ba kuori-baliŋ dia
kaala tuɔŋ a yirɛ ba laali-yuoroo dɔŋsuŋ kala. Ba kala
ku hilimi. 17 Ŋii nɛ ba joŋ gɛri-fiaŋ a laalu a chɛ sɔsuŋ a
kaa sua nyuŋ-chuulo a nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a joŋo
chuu. 18 Ba saa tuu kpirimi u sipaaŋ a zilu a bul, “Ju̱u
tiŋŋaa kuoro, laa chuɔluŋ.” 19 Ba joŋ sekeliŋ a viirɛ u
nyuŋ lɛ, a tu naŋtuɔruŋ ma a hɛu lɛ a tuu kpirimi a zilu.
20 Ba si mɔmu lɛ a dɛrɛ, ba wuri gɛri-fiaŋ-la aŋ paa u
titia gɛnniŋ a laalu, a kɛnu kaa lii woŋbiiŋ di ba kɛnu
kaa mu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Mat. 27.32-44; Luuk 23.26-43; Jɔɔŋ 19.17-27

21 Ba si ku lii ŋii di ba cheŋ baal kubala baa yirɛ
Saamɔŋ. U jaŋ yiriŋ nɛ Siriini. U nɛ fa ŋaa Alɛkizaŋda
ari Rufas nyimma. U lii baga a jujuu taŋ-la tuɔŋ. Uu kɔ
ŋii, ba kɛnu a fugu u joŋ daa-gɛsɛ-la a baasɛ. 22 Ba kɛŋ
Yesu kaa mu lee kubala, baa yirɛ Gɔligɔta. Yiri-la
bubuɔŋ nɛ nyu-kuŋkogulo. 23 Ba si yi dimɛ, ba joŋ siniŋ
a guoli tii-keliŋ kubala baa yirɛ mɛɛ lɛ a joŋo pu duu
nyua. U via. 24-25 Di wia magɛ ji-looluŋ, ba kɛnu kpaasɛ
a mɛrɛ daa-la nyuŋ. Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ Yesu gɛnniŋ wiaa di
ba kpaa, a jiŋ gɛri bɛɛ nɛ nuu-kala jaŋ laa. 26 Ba si si
Yesu ŋaa wialiŋ chei, ba ŋmuŋsa mɛrɛ daa-gɛsɛ-la lɛ a
bul, “Ju̱u tiŋŋaa kuoro nɛ ŋla.”
27 Gaaraa balia ma nɛ ba kpaasɛ a pɛ Yesu lɛ. Dɔŋɔ hɛ
Yesu na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ u na-gua. [28 Ba fa ŋmuŋsa
bil Wia teniŋ tuɔŋ a bul di ba jaŋ kɛnu kaa pɛ haachɛ
diiree lɛ. Lɛɛlɛ wiaa deeŋba kala sɛnɛ ŋaa.] 29 Ba si
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ ŋii, nialiŋ si to dimɛ
bibal, ba tutuusu aŋ kɛŋ ba nyuŋ chuchugisi a bul, “Oi,
ŋ nɛ ŋaa nii-la si si ŋ jaŋ ŋmoo la Wia dia lo aŋ bira
wuo saau tapulaa batori pɛgɛ. 30 Lii daa-la nyuŋ a laa ŋ
titia ta.” 31 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasi-la ari
Wia teniŋ kerichiba, ba ma sisieri Yesu lɛ a bulaa pi
dɔŋɔ, “U wuo niaa laa tita nɛ aŋ bi u titia wuo laa ta.
32 U si si u nɛ ŋaa Kirisito, Ju̱u tiŋŋaa kuoro, leŋ duu lii
daa-la nyuŋ ku tuu di la na a laa u wiaa dii.” Nialiŋ
balia ma ba si kpaasa a pɛ Kirisito lɛ, ba ma tuusu.

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Luuk 23.44-49; Jɔɔŋ 19.28-30

33 Wia ku magɛ nyu-gbaŋa, leriŋ kala biri lim a mu yi
didaaniŋ, ka leriŋ bira pullɛ. 34 Ŋii nɛ Yesu faasa yirɛ u
yiikoro lɛ a bul, “Eloi, Eloi, lama sabakitani.” U bubuɔŋ
nɛ: “Mi Tiina Wia, bɛɛ nɛ tii ŋ joŋmi ta?” 35 Di niaa dɔŋ-
suŋ chiŋ dimɛ a jegile nii wialiŋ u si bula. Ŋii nɛ ba bula
pi dɔŋɔ a bul, “Na Ilaaja nɛ u yiyirɛ ŋii.” 36 Nialiŋ dɔŋɔ fa
si chiŋ dimɛ mu joŋ suosuo a kaa mu yuu siniŋ si nyala
a joŋo tuu sekeliŋ lɛ, a kaa mu hɛ u niiŋ lɛ duu nyua. U
si ŋaa ŋii, u bul, “Má leŋ la gbɛrɛ a na ari Ilaaja jaŋ ku
soru daa-la nyuŋ koo.” 37 Ŋii nɛ Yesu faasa yirɛ aŋ wiesi
u wiesi kati. 38 Patiisa nɛ fa hɛ Wia-dia tuɔŋ. Ba kaa
kɛrɛ. U kiɛsɛ balia a chiŋ nyu-gbaŋa a kiɛsa ku tuu.
39 Ŋii nɛ di laali-yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ kubala fa chiŋ Yesu
sipaaŋ a pɔu. U si na Yesu duu wiesi u wiesi kati ŋii, u
bul, “Wutitii, baala deeŋ sɛnɛ ŋaa Wia Bii nɛ.”
40 Haalaa dɔŋsuŋ ma fa chiŋ di-bolii a bibenu. Ba
tuɔŋ Mɛɛri Magidaliŋ ari Saloomi ma fa hɛ dimɛ. Jeems
ari Joozis naaŋ ma hɛ dimɛ. Ba fa kɛŋ Jeems kaa yirɛ
bapuɔsuŋ nɛ. 41 Haalaa deeŋba kala faa to Yesu hariŋ
nɛ a pipɛu lɛ Galilii lɛ. Haala-la ma fa si to Yesu hariŋ a
kɔ Jerusalɛm, ba jesiŋ ma fa hɛ dimɛ.

Ba hugi Yesu

Mat. 27.57-61; Luuk 23.50-56; Jɔɔŋ 19.38-42

42-43 Tapulii-la di ba ŋaa siri didaaniŋ a gbɛrɛ ba chɛ-
wiesii-la, baal kubala ma fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Josɛf. U
lii Arimatiya nɛ. U fa ŋaa nialiŋ si yie hilimi a vuvuurɛ
wiaa dɔŋɔ nɛ. Niaa jujoŋu jirima. U ma fa gbɛrɛ Wia
kuorii-la nɛ duu kɔ. Ŋii nɛ didaaniŋ si yie, u kɛŋ nyu-
duoŋ a mu Paalit teeŋ a sul Yesu ku-suuŋ. 44 Ŋii nɛ
Paalit guu hiriki a pipiɛsɛ u titia, “Yesu daŋa suba nɛɛ?”

Ŋii nɛ u yirɛ laali-yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ-la a piɛsu, “Yesu
daŋa suba nɛɛ?” 45 U bul, “Oo, u suba nɛ.” U si nii ŋii, u
pi Josɛf woŋbiiŋ duu mu sori Yesu ku-suuŋ a kaa ku
tuu tiŋteeŋ. 46 Ŋii nɛ Josɛf mu yɔɔ gɛripɛ-pula a kaa bɛu
a joŋu hugi. U kɛnu kaa mu hugi buŋ ba si lɔsɔ lɛ. U bil-
imi tabii-baliŋ nɛ a tɔ bua-la niiŋ. 47 Mɛɛri Magidaliŋ ari
Joozis naaŋ Mɛɛri ma hɛ dimɛ a na lee-la ba si joŋu hu-
gi.

Yesu sii suuŋ lɛ

Mat. 28.1-8; Luuk 24.1-12; Jɔɔŋ 20.1-10

16 Ba chɛ-wiesii-la si dɛrɛ, Lahadi chɛɛŋ siipuuraa,
Mɛɛri Magidaliŋ ari Jeems naaŋ Mɛɛri ari Saloo-
mi mu yɔɔ tulaali di ba kaa mu a tisɛ Yesu ku-suuŋ.
2 Lahadi chɛɛŋ chichuɔŋ, wia si pɔsɔ, ba sii mu Yesu
bua-la leriŋ. 3 Ba síi mu ŋii, ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Kubɛɛ nɛ
jaŋ wuo bilimi tabii-la ta bua-la niiŋ?” 4 Ŋii nɛ ba mu
kpagɛ bua-la leriŋ di ba kɛŋ tabii-la suri bua-la niiŋ a
bilime ta. Tabii-la fa yuga nɛ woruŋ. 5 Ŋii nɛ ba mu juu
bua-la a na bapuɔsi-bie duu hɔŋ bua-la tuɔŋ na-diiŋ a
laalɛ gɛri-pula. Ba hiriki. 6 Ŋii nɛ u bula piba a bul, “Ma
sí fawulluŋ fá. Mi jima ari Yesu si lii Nazarɛt nɛ maa
chɛ, nii-la ba si kpaasa mɛrɛ daa-la lɛ. U tuo daha. U sie
nɛ. Má ku na lee-la ba si joŋu hugi. 7 Má mu a bula pi
Piita ari Yesu haritooroo, ari Yesu jaŋ laa ma sipaaŋ a
mu Galilii. Di ma nɛ mu dimɛ, ma jaŋ nau dimɛ ari u si
bul ŋii pima.” 8 Ba hiriki a chichel a sii lii bua-la lɛ a fá.
Fawulluŋ kɛŋba, ba bi wii wuo bula pipi nuu-kala.
[9 Yesu sii suuŋ lɛ Lahadi chɛɛŋ siipuuraa nɛ. U si sie,
u leŋe Mɛɛri Magidaliŋ nɛ laa sipaaŋ nau, nii-la lɛ u si
kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ ta. 10 Ŋii nɛ Mɛɛri sii a mu bula pi
Yesu haritooroo wii-la si ŋaa. U mua di ba hɔnɔ yiyel.
11 Ŋii nɛ u bula piba ari Yesu sii suuŋ lɛ a hɛ u miisiŋ lɛ,
di u-na nau. Ba si nii wii-la, ba bi laa dii.
12 Ŋii hariŋ baalaa balia sii lii a joŋ woŋbiiŋ aa mu taŋ
dɔŋɔ. Ba síi mu ŋii, Yesu bira to woŋbiiŋ dɔŋɔ a kɛŋ u
titia ku dagɛba. 13 Ŋii nɛ ba miira ku bula pi Yesu hari-
tooro-la ku-kaanaa wii-la si ŋaa. Ba bi laa dii.
14 Ŋii hariŋ nɛ Yesu haritooro-la fii ari kubala hɔnɔ
didii kiaa. Baa dii di Yesu nɛ ŋii. U kpiaba lɛ a tiŋ ba
tuɔŋ si dolie wiaa ari ba si bi laa dii ari nialiŋ si si ba
nau duu sii suuŋ lɛ, di ba bul wutitii nɛ. 15 Ŋii nɛ u bula
piba a bul, “Má mu dunia sɛmɛ-na kala a bul Wia wu-
zɔmɔ-la a pi nuu-na kala. 16 Nii-la kala si laa mi wiaa dii
a leŋ ba fou Wii-chuɔlɛ liiŋ, Wia jaŋ laau ta, ama nii-la si
bi mi wiaa laa dii, Wia jaŋ joŋ cheeriŋ pu chɛɛ-la u si
jaŋ dii dunia niaa kala sariya.
17 Wu-magilaa deeŋba nɛ ma jaŋ wuo na a jiŋ nialiŋ
si laa mi wiaa dii. Ba nɛ ŋla: Ba jaŋ wuo kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ
mi doluŋ lɛ. Ba jaŋ wuo bubul yiikori-yiriba. 18 Ba jaŋ
wuo kukori diŋŋaa, a nyua daalusuŋ síi kpu niaa, ka u
bi jaŋ ŋaaba wii-kala. Ba jaŋ wuo joŋ ba nisaa a daŋ
nyanyal tiŋŋaa lɛ di ba duori.”
19 La Tiina Yesu si bul wialiŋ dɛrɛ, Wia joŋu a kaa mu
Wia-jaŋ, u hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ.
20 Ŋii nɛ u haritooroo sii lii a mu lee-na kala a bubul
Wia wiaa. La Tiina Wia pɛba lɛ ba mu a ŋiŋaa wu-magi-
laa, di nialiŋ jiŋ wialiŋ ba síi bul ŋaa wutitii nɛ. Ami.]

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

LUUK

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

1 1-2 Mi-na Luuk nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na
mi naŋdɔŋɔ Tiafilas. Niaa yuga a hɛ ba doluŋ a
ŋmuŋsɛ wialiŋ kala si ŋaala lɛ. Ba ŋmuŋsɛ wialiŋ kala
niaa si bula pila. Ba nɛ na wiaa deeŋba kala a suomi
buŋbuŋ kala, a ma bul Wia niiŋ wiaa a pipi niaa.
3 Mi kuhiaŋ, mi jegile nii wiaa deeŋba woruŋ a gunnɛ
ba kala ma woruŋ. U ŋaa wu-zɔŋ nɛ di mi ŋmuŋsɛ wial-
iŋ kala a piŋ. 4 Mi ŋmuŋsaa piŋ di ŋ wuo jiŋ ari wialiŋ
kala ba si dagiŋ ŋaa wutitiiba nɛ.

Ba bul Jɔɔŋ Wia lii-foori-la lulluŋ wiaa

5 Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Zakaraya. U fa
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia dɔŋɔ nɛ. Bua-la lɛ di
ba kɛŋ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kala kaa kpaa leree
mara ari banɛsɛ nɛ. Baal kubala ma fa hɛ dimɛ. U fa
ŋaa kuhiaŋ lee-la Zakaraya fa si hɛ nɛ. U yiriŋ nɛ Abija.
Zakaraya haala ma yiriŋ nɛ Ɛlizabɛt. U ma fa lii nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia doho niaa tuɔŋ nɛ. Aarɔŋ fa ŋaa u
nihiliɛrɛ. Bua-la lɛ di Hɛrɔd nɛ fa ŋaa Judiya tiŋteeŋ
kuoro. 6 Zakaraya ari u haala kala fa ŋaa tuɔ-pul timma
nɛ. Ba kala balia fa to Wia niiŋ wialiŋ kala nɛ woruŋ.
7 Ɛlizabɛt fa ŋaa ha-piri nɛ, ba bi bii kala lula, aŋ ka ba
di u bala Zakaraya ma kala hiɛsɛ.
8-9 Ŋii nɛ Zakaraya ari u niaa tapuluŋ yi di ba tiŋ
tiŋtiŋŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia si vɛnɛɛ ŋaa. Ba
síi tiŋ ba tiŋtiŋŋaa ŋii, ba yie tɔŋsɛ di ba jiŋ nii-la ba si
jaŋ liisɛ duu juu Wia-dia. Ba si ŋaa ŋii, Zakaraya dii a
juu Wia-dia. Ŋii nɛ u hɛ nyiniŋ a nyigɛ tii-keliŋ tulaali a
pi Wia, Wia koruŋ lɛ. 10 U si jua ŋii, nialiŋ si ka, ba hɛ
kaala lɛ a chuchuɔlɛ Wia.
11 Zakaraya si nyigɛ nyiniŋ ŋii, di Wia tiŋdaara kubala
kɔ u teeŋ a chiŋ koru-la sɛmɛ na-diiŋ. 12 Zakaraya nau a
chichel. Fawulluŋ kɛnu. 13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu
a bul, "Zakaraya, sí leŋe di fawulluŋ kɛniŋ. Wialiŋ ŋ si
sul Wia teeŋ, u joŋo piŋ nɛ. Ŋ haala Ɛlizabɛt jaŋ lul
baal. Ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ Jɔɔŋ. 14 Ŋ tuɔŋ jaŋ faasa tɔrɛ. Ni-
daŋ ma tuɔŋ jaŋ tɔrɛ u lulluŋ wiaa. 15 U jaŋ ŋaa ni-bal
Wia teeŋ. U bi jaŋ nyunyua si-duoruŋ. Ba si lulu bua-la
lɛ, Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ hɛu lɛ woruŋ a kaa mu deeŋ
deeŋ. 16 U jaŋ wuo ŋaa di Iziral tiŋŋaa yugɛ a birima to
ba Tiina Wia. 17 U jaŋ ŋaa Wia tiŋtinnu a kɛŋ doluŋ ari
Ilaaja fa si kɛŋ doluŋ ŋii. (Ilaaja fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.) U jaŋ wuo ŋaa di biir-
iŋ ari ba nyimmaba kala miira siŋ. U ma jaŋ wuo ŋaa di
nialiŋ si bi Wia niiŋ wiaa ka to, di ba birimɛ a to tuɔ-pul
tiŋŋaa woŋbiiŋ a leŋ di niaa ŋaa siri di ba Tiina kɔ di ba
tou."
18 Ŋii nɛ Zakaraya piɛsɛ Wia tiŋdaari-la a bul, "Ɛɛ nɛ
mi jaŋ wuo ŋaa, a jiŋ di wialiŋ ŋ si bula ŋaa wutitii? Mi
ŋaa ba-nihiaŋ nɛ, mi haala ma ŋaa ha-nihiaŋ."
19 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu a bul, "Mi yiriŋ nɛ
Gebiral a hɔŋ Wia sɛmɛ. U nɛ tiŋmi di mi ku bul wu-zɔ-
muŋ deeŋ a piŋ. 20 Wialiŋ mi si bula piŋ jaŋ ku ŋaa, aŋ
ka ŋ bi laa dii. Ŋii wiaa ŋ bira bi wiaa jaŋ wuo bul, see
tapulii-la si yie di wiaa deeŋba mi si bula piŋ ŋaa."
21 Wia tiŋdaari-la síi bul wiaa Zakaraya teeŋ ŋii, nialiŋ
si gbɛrɛ Zakaraya kaala tuɔŋ bi jiŋ wii-la si tii u didieni
ŋii Wia dia-la tuɔŋ. U kperiba. 22 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
viiri, aŋ ka Zakaraya ku lii kaala nialiŋ teeŋ. U bi wiaa
wuo bula piba. Ŋii nɛ u kɛŋ u nisaa a bul wiaa ba teeŋ.
U si bi wiaa wuo bubul ŋii, ba jiŋ ari u na wiaa ari du-
osoo tuɔŋ Wia-dia-la tuɔŋ nɛ. 23 Ŋii nɛ Zakaraya
tiŋtiŋŋaa tapulaa dɛrɛ Wia-dia-la lɛ. U miira mu u dia.
24 U bi diene, ka u haala Ɛlizabɛt kɛŋ luoruŋ. U si kɛŋ
luoruŋ ŋii, u bi dia lɛ lia chɛŋsiŋ banɔŋ 25 a bul, "Wia di-
ene aŋ lɛɛlɛ pɛmi lɛ ŋla. U tɔ mi hiisiŋ nɛ dunia lɛ."

Ba bul Yesu lulluŋ wiaa.

26 Ɛlizabɛt si kɛŋ luoruŋ u chɛŋsiŋ balidu lɛ, Wia bira
tiŋ u tiŋdaara Gebiral duu mu Galilii tiŋteeŋ taŋ kubala
baa yirɛ Nazarɛt. 27 U timu duu kɛŋ tiŋdaariŋ a kaa mu
pi tolo kubala ha si bi baal jiŋ baa yirɛ Mɛɛri. U faa chɛ
duu jaa baal kubala nɛ baa yirɛ Josɛf. Josɛf fa ŋaa
kuoro Devit doho nuu nɛ.
28 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la kɔ u teeŋ a chuɔlu aŋ bula pu
a bul, "Wia cho ŋ wiaa a pɛŋ lɛ woruŋ." 29 Mɛɛri si nii
wialiŋ Wia tiŋdaari-la si bula pu, fawulluŋ kɛnu. U kɛŋ
wialiŋ u si bula bubuɔŋ bibiinɛ. 30 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
bula pu a bul, "Mɛɛri, Wia cho ŋ wiaa, sí leŋe di fawul-
luŋ kɛniŋ. 31 Ŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ a lul baal. Ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ
Yesu. 32 U jaŋ ŋaa ni-bal. Ba jaŋ kɛnu yirɛ Wii-baliŋ Bie.
Wia jaŋ ŋaa duu dii kuoruŋ ari u naabalima Devit fa si
dii kuoruŋ ŋii. 33 U jaŋ dii kuoruŋ Jekɔb doho niaa tuɔŋ
a kaa mu wuu. U bi jaŋ dɛrɛ da." 34 Ŋii nɛ Mɛɛri bula pi

Wia tiŋdaari-la a bul, “Mi ha bi baal jiŋ. Ɛɛ nɛ saa wiiŋ
deeŋ jaŋ wuo ŋaa?” 35 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu a
bul, “Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ hɛŋ lɛ. Ŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ Wia
doluŋ lɛ. Ŋii wiaa bile jaŋ ŋaa Tuɔ-pul Tiina. Ba kɛnu
yiyirɛ Wia Bie. 36 Na ŋ naaŋbie Ɛlizabɛt si hiɛsa ŋii. Ba si
u bi bii wuo lul, aŋ ka u kɛŋ luoruŋ u chɛŋsiŋ balidu nɛ
ŋla. 37 Wia kɛŋ doluŋ. U jaŋ wuo ŋaa wii-kala.” 38 Ŋii nɛ
Mɛɛri bula pu a bul, “Mi ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ. Leŋ di
wialiŋ ŋ si bula pimi, di ba ŋaa.” Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
tau aŋ viiri.

Mɛɛri mu chuɔlɛ Ɛlizabɛt

39 Ŋii nɛ Mɛɛri sii lima lima a mu duu chuɔlɛ Ɛlizabɛt u
jaŋ lɛ. U fa hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ nɛ. Peelee nɛ golli lee-la
chu. 40 U si yi dimɛ, u mu juu Zakaraya dia a mu chuɔlɛ
u haala Ɛlizabɛt. 41 U laa Mɛɛri chuɔlaa. U si laa ŋii, bile
si hɛ u luoruŋ lɛ sii birimɛ. Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛ
Ɛlizabɛt lɛ woruŋ. 42 U faasa bula pi Mɛɛri a bul, “Wia
pɛŋ lɛ a kii haalaa kala. Wia ma jaŋ pɛ bile ŋ si jaŋ lul lɛ.
43 Mi ma ŋaa kubɛɛ nɛ, Wia Bie naaŋ kɔ duu chuɔlɛmi?
44 Mi si laa ŋ chuɔlaa ŋii, bile si hɛ mi luoruŋ lɛ tuɔŋ ma
tɔrɛ. U sii fuful. 45 Ŋ ma laa dii ari wialiŋ Wia si bula piŋ
jaŋ ŋaa wutitiiba. Ŋii wiaa ŋ tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

Mɛɛri dɛnnɛ Wia

46 Ŋii nɛ Mɛɛri bula pu a bul,
“Mi tuɔŋ tɔrɔ nɛ. Mi didɛnnɛ Wia.
47 Wia nɛ ŋaa mi Laataara. Ŋii nɛ tii mi jujuɔsɛ.
48 Mi ŋaa u tiŋtinni-bii nɛ, u liisi mi wiaa.
A lii lɛɛlɛ a kaa mu, nuu-kala jaŋ kɛŋmi yiyirɛ tuɔtɔrɛ
tiina.
49 Wia ŋaa Wii-bal nɛ a ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ mi lɛ.
U ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ.
50 Uu fá nialiŋ kala síi fáu, nennige,
doho-na kala lɛ nɛ.
51 U kɛŋ u na-duo-la kaa tiɛnɛ
a ŋmoo babii-balaa a ŋaa ba wu-ŋaala-la kala pugi.
52 U kiri ni-balaa ba kuori-kpasinniŋ nyuŋ
aŋ ka ni-biisiŋ hɔŋ.
53 U joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi summoo
aŋ kiri nialiŋ si kɛŋ kiaa ba kɛŋ na-hilliŋ miirɛ.
54 U fa bil niiŋ nɛ a pi la naabalimaba
duu jaŋ pɛ u tiŋtinnaa Iziral tiŋŋaa lɛ. Wii-la u fa si
bula ku ŋaa wutitii. U pɛba lɛ.
55 U fa fá Abiraham nennige.
U saa jaŋ fá u doho niaa kala ma nennige a kaa mu
wuu.”
56 Mɛɛri si bul wialiŋ dɛrɛ, u hɔŋ Ɛlizabɛt teeŋ a yi
chɛŋsiŋ batori nɛ, aŋ-na miira mu dia.

Ba lul Jɔɔŋ Wia lii-foori-la

57 Ŋii nɛ Ɛlizabɛt lulluŋ yi. U lul baal. 58 U si lul ŋii, u
dɔŋsuŋ tiŋŋaa ari u naaŋbiiriŋ nii ŋii Wia si fáu nen-
nige. Ba tuɔŋ kala tɔrɛ, ba jujuɔsɛ.
59 Bile si yi tapulaa chori di ba keri u peniŋ aŋ hɛ u
yiriŋ. Ba faa chɛ di ba joŋ u nyimma Zakaraya yiriŋ nɛ
hɛ pu. 60 Ŋii nɛ u naaŋ via aŋ bul di ba hɛ Jɔɔŋ pu.
61 Nihiasi-la bula pu ari ba bi naaŋbii kala kɛnɛ u yiriŋ
dii Jɔɔŋ. 62 Ŋii nɛ ba kɛŋ nisaa bul wiaa pi u nyimma a
piɛsu di yiri bɛɛ nɛ uu chɛ duu hɛ pu.
63 Zakaraya ŋaa ba kɛŋ daa-bori-bie kaa kɔ duu
ŋmuŋsɛ bile yiriŋ a piba. Ba joŋo pu. U ŋmuŋsɛ daa-
boro-la lɛ di bile yiriŋ nɛ Jɔɔŋ. Ba karimɛ. Ba si karimɛ a
na bile yiriŋ, u ŋaaba wu-kpuŋkpere. 64 Zakaraya si ŋaa
ŋii dɛrɛ, u bira suomi a bubul wiaa a didɛnnɛ Wia.
65 Nialiŋ fa si hɛ dimɛ a na wii-la si ŋaa, fawulluŋ kɛŋ-
ba. Ba kɛŋ wii-la lii a bula gaarɛ Judiya tiŋteeŋ sɛmɛ-na
kala, lee-la peelee si gollo chu. 66 Nialiŋ kala si nii ŋii,
ba kɛŋ wii-la bibiinɛ ba tuɔsaa lɛ aa bul, “Bie deeŋ saa
jaŋ ŋaa kubɛɛ nɛ?” Ba na ari Wia doluŋ hɛu lɛ nɛ. Ŋii nɛ
tii ba bul ŋii.

Zakaraya bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ

67 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛ Zakaraya lɛ, u bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a bul,
68 “Má leŋ di la dɛnnɛ Wia, Wia-la Iziral tiŋŋaa síi to.
U kɔ duu pɛ u niaa lɛ nɛ a laaba ta.
69 U liisɛ ni-duoŋ nɛ pila duu kɔ laala ta.
U lii Devit doho niaa tuɔŋ nɛ.
70 Faafaa kala nɛ Wia to u nialiŋ fa síi bul wiaa u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, a bula pila
71 ari u jaŋ laala ta la diŋdɔŋŋɔɔ
ari nialiŋ kala si bɛrɛla nisiŋ lɛ.
72 U ma bula ari u jaŋ fá la doho niaa nennige, a liise
yi wii-la u fa si bula pi la naabalimaba.
73-74 U fa bula pi la naabalima Abiraham a ŋmiɛsɛ
ari u jaŋ laala ta la diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ
a pila woŋbiiŋ di la kɛŋ nyu-duoŋ a tima pu.
75 Ŋii lɛ nɛ la jaŋ wuo to a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ,
la miisiŋ kala lɛ.”
76 Zakaraya si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u bul wiaa a pi u
bie ma a bul,
“Ŋ-na mi bii, ŋ jaŋ ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wii-baliŋ Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ.
Ŋ jaŋ laa la Tiina-la si jaŋ kɔ sipaaŋ
a wasɛ woŋbiiŋ bilu lɛ.
77 Ŋ ma jaŋ bula pi nialiŋ si ŋaa siri di ba tou, di Wia
joŋ ba haachɛba chɛba aŋ laaba ta.
78 Wia kɛŋ zile aŋ fifá niaa nennige.
U jaŋ laala ta a leŋ di la hɔŋ pulumuŋ tuɔŋ.
79 Puluŋ-la jaŋ lii Wia-jaŋ a pɔsɛ hɛ nialiŋ kala si hɔŋ
birimiŋ tuɔŋ a faa chɛ di ba suu.

U jaŋ dagɛla woŋbii-la si kɛŋ yarifiɛlaa di la to."
80 Ŋii nɛ bile sii waa a hɛ yaraa a kɛŋ doluŋ ari wu-
jimiŋ. U mu hɛ giri-bine tuɔŋ a mu yi tapulii-la u si kɛŋ
u titia kaa ku lii dagɛ Iziral tiŋŋaa.

Ba lul Yesu

Mat. 1.18-25

2 Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ, baa yirɛ Ɔgasitas. U nɛ
fa ŋaa Rom tiŋŋaa kuori-baliŋ. Bua-la lɛ u bul di
ba diisɛ u tiŋteeŋ niaa. Ba ha bi ŋii ŋaa, see lɛɛlɛ nɛ ba
ŋaa ŋii. 2 Ba si bugumo diisɛ niaa ŋii, baal kubala nɛ fa
chiŋ kuori-baliŋ nyuŋ Siiria tiŋteeŋ lɛ. Baa yirɛ Kiriinias.
3 Ŋii nɛ nuu-kala mu u jaŋ di ba diisu dimɛ. 4 Josɛf ma
sii Nazarɛt Galilii tiŋteeŋ lɛ a mu Judiya tiŋteeŋ, a mu
juu taŋ kubala baa yirɛ Bɛtilɛhɛm. Lee-la nɛ ba fa lul
kuoro Devit. Josɛf fa ŋaa kuoro Devit doho nuu nɛ. Ŋii
nɛ tii u mu dimɛ. 5 Ba di Mɛɛri kala mu dimɛ. Mɛɛri fa
ŋaa nii-la si si u jaŋ jaau nɛ, ka u kɛŋ luoruŋ.
6 Ba si yi Bɛtilɛhɛm, ba hɔŋ dimɛ. Ŋii nɛ Mɛɛri lulluŋ
yi, 7 aŋ ka ba bi leriŋ na nuhuɔraa dia-la lɛ di ba juu. Ŋii
nɛ tii ba mu juu ja-dia. Dimɛ nɛ Mɛɛri lul u bii-buŋbuŋ,
baal, a kɛŋ gɛriŋ a bɛu a joŋu bil yaŋ nyuŋ.

Pie-daaraa nii bile lulluŋ wiaa.

8 Bua-la lɛ pie-daaraa nɛ fa hɛ tiŋtee-la sɛmɛ dɔŋɔ a
hɛ yaŋ tuɔŋ a chua dimɛ titaŋiŋ aa beŋ ba piesee.
9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara kubala kɔ ba teeŋ. U si kɔ ŋii,
Wia pulumuŋ chaana hɛba lɛ. Fawulluŋ kɛŋba. 10 Ŋii nɛ
Wia tiŋdaari-la bula piba a bul, "Ma sí leŋe di fawulluŋ
kɛŋma. Mi kɛŋ wu-zɔŋŋɔɔ nɛ kɔ di mi bula pima. Nii-la
kala si nii wu-zɔmɔ-la, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. 11 Titaŋiŋ deeŋ
ba lul ma Laataara nɛ Devit jaŋ lɛ. Baa yiru la Tiina
Kirisito, nii-la Wia si liisa. 12 Ŋla nɛ ma jaŋ wuo to jiŋ. Di
ma mu dimɛ, ma jaŋ na bile di ba kɛŋ gɛnniŋ bɛu a
joŋu bil yaŋ nyuŋ."
13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa yugɛ a guu lii a pɛ Wia tiŋ-
daari-la lɛ a yii yiilaa a dɛnnɛ Wia a bul,
14 "Má leŋ di la dɛnnɛ Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ.
Wia ma tuɔŋ tɔrɛ nialiŋ si hɛ tiŋteeŋ lɛ nɛ. Ba ma jaŋ
na yarifiɛlaa."
15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara-la miira mu Wia-jaŋ. Ka pie-
daara-la bula pi dɔŋɔ a bul, "Má leŋ di la mu Bɛtilɛhɛm
a na wii-la la Tiina Wia si to u tiŋdaaraa lɛ a bula pila."
16 Ba sii fá lima lima a mu na Mɛɛri ari Josɛf. Ba naba
aŋ na bile maa di u piŋ yaŋ nyuŋ. 17 Ŋii nɛ pie-daara-la
bula pi bile naaŋ ari u nyimma wialiŋ Wia tiŋdaara-la si
bula piba a tigɛ bile lɛ. 18 Nialiŋ kala si nii ŋii, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere. 19 Mɛɛri laa wiaa deeŋba kala a hɛ u
nyuŋ lɛ a kaa bibiinɛ.
20 Ŋii nɛ pie-daara-la miira mu ba pie-daaliŋ. Baa mu
a yiyii yiilaa a didɛnnɛ Wia. Wialiŋ kala Wia tiŋdaara-la
si bula piba, ba naba.

Ba hɛ Yesu yiriŋ

21 Bile si yi tapulaa chori, ba keri u peniŋ aŋ hɛ u yir-
iŋ. Ba hɛ Yesu pu, yiri-la Wia tiŋdaari-la fa si daga bua-
la lɛ Mɛɛri fa ha si bi luoruŋ kɛnɛ.

Ba kɛŋ Yesu juu Wia-dia.

22-23 Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto dɔŋɔ
nɛ ŋla:
"Di baal ari u haal nɛ lul ba bii-buŋbuŋ, duu nɛ ŋaa
baal, u maga di ba mu piisɛ ba disinniŋ ta nɛ."
Moosis fa bira ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ di nuu-na
kala nɛ lul u bii-buŋbuŋ, di bile nɛ ŋaa baal, duu joŋo
pi Wia. Ŋii nɛ Josɛf ari Mɛɛri ŋaa ŋii. Ba sii joŋ bile a kaa
mu Jerusalɛm a joŋu pi Wia. 24 Ba bira ŋmuŋsa di ba
kpu kokosuŋ balia maa a pi Wia. Ŋii nɛ Josɛf ari Mɛɛri
sii mu Wia-dia di ba ŋaa ŋii.
25 Bua-la lɛ baal kubala nɛ fa hɛ Jerusalɛm lɛ, baa yirɛ
Simiaŋ. U fa ŋaa ni-zɔŋ nɛ a fifá Wia a fa gbigbɛrɛ di
Wia laa Iziral tiŋŋaa ta. Wia Diŋ-zɔŋ-la ma hɛu lɛ
woruŋ. 26 Wia Diŋ-zɔŋ-la fa bula pu ari u bi jaŋ suu see
duu na Kirisito, nii-la Wia si jaŋ liisɛ duu kɔ. 27 Ŋii nɛ
Yesu nyimma ari u naaŋ juu Wia-dia a joŋu pi Wia aŋ
pɛ ŋaa ŋii Wia niiŋ wiaa si bula ŋii nɛ. Di Wia Diŋ-zɔŋ-la
kɛŋ Simiaŋ ma ku juu Wia-dia. 28 Simiaŋ na bile a laau
a hɛ u nisaa lɛ aŋ dɛnnɛ Wia a bul,
29 "Mi Tiina, ŋ leŋ di wialiŋ ŋ si bula pimi sɛnɛ ku ŋaa.
Ŋ si ŋaa ŋii, leŋ di mi-na ŋ tiŋtinna na woŋbiiŋ a suu
ari yarifiɛlaa.
30 Mi sɛnɛ na nii-la si kɔ duu laa dunia niaa ta nɛ.
31 Ŋ timu duu kɔ nuu-kala teeŋ nɛ, di nuu-kala nau.
32 Bie deeŋ jaŋ nagɛ pulumuŋ a dagɛ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa woŋbiiŋ, ka di ŋ niaa Iziral tiŋŋaa ma na."
33 Simiaŋ si bul ŋii dɛrɛ, wialiŋ u fa si bula a tigɛ bile lɛ
ŋaa bile nyimma ari u naaŋ wu-kpuŋkpere.
34 Ŋii nɛ Simiaŋ chuɔlɛ Wia piba duu pɛba lɛ aŋ bula
pi u naaŋ a bul, "Wia liisɛ ŋ bie deeŋ duu ku dɔgisɛ
nialiŋ si bi u wiaa laa dii, aŋ ma laa nialiŋ si laa u wiaa
dii ta Iziral tiŋŋaa tuɔŋ. Wia ta bie deeŋ duu ŋaa magil
nɛ. Niaa yugɛ jaŋ joŋ ba hariŋ yiau. 35 Ka ba tuɔbiinaa
jaŋ lii di-jaliŋ." Ŋii nɛ u bira bula pi Mɛɛri a bul, "Ŋ titia
tuɔŋ jaŋ chei woruŋ ŋ bile wiaa a nagɛ ba si joŋ sia
tɔbuŋ."
36 Haal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Ana. U fa
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. U ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Fanuwɛl a lii Asa doho niaa tuɔŋ.
U fa ŋaa ha-nihiaŋ nɛ. U fa jaa bala jisiŋ balipɛ nɛ ka u
suu. 37 U bala si suba, u hɔnɔ a ŋaa yo-haal nɛ jisiŋ
mahiŋ banɛsɛ ari banɛsɛ. Bua-na kala lɛ u yie vɛnɛɛ mu
Wia-dia wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala. U yie vɔɔ niiŋ dimɛ aŋ
pɛ chuɔlɛ Wia. 38 Simiaŋ fa síi bul wiaa pipi Mɛɛri ŋii, di
Ana ma ku juu. U na bile a dɛnnɛ Wia aŋ bul wiaa a

tigɛ bile lɛ a pi nialiŋ kala fa si gbɛrɛ di Wia laa
Jerusalɛm niaa ta.

Ba miira mu Nazarɛt

39 Mɛɛri ari Josɛf si ŋaa wialiŋ kala Wia si si di ba ŋaa
Jerusalɛm lɛ a dɛrɛ, ba miira mu Galilii tiŋteeŋ a mu ba
jaŋ Nazarɛt. 40 Bile waa a kɛŋ doluŋ a kala ŋaa wu-jimii.
Wia pɛu lɛ.

Yesu mu Wia-dia

41 Jina-na kala Yesu nyimma ari u naaŋ yie mu
Jerusalɛm di ba gbieli diisiŋ kieliŋ gbiele. 42 Yesu si ŋaa
jisiŋ fii ari balia, ba di u nyimma ari u naaŋ mu diisiŋ
kieliŋ gbiele-la Jerusalɛm lɛ, ari ba si vɛnɛɛ ŋaa ŋii.
43 Gbiele-la si dɛrɛ, ba miiraa mu dia, ka Yesu ha hɛ
hariŋ. U naaŋ ari u nyimma bi jiŋ. 44 Ba fa biina ari u hɛ
ba nialiŋ si miira mu ba jaŋ tuɔŋ nɛ. Ba suomo chichɛu
ba naaŋbiiriŋ ari ba naŋdɔŋsuŋ tuɔŋ. Ba vɛŋ deeŋ
deeŋ wia tuu juu a chɛu ka. 45 Ba si chɛu ka, ba miira
mu Jerusalɛm a bene chichɛu dimɛ.
46 U tapulaa batori chɛɛŋ nɛ ba nau Wia-dia lɛ, di ba
di J̱uu tiŋŋaa kerichiba hɔnɔ. Uu jegili wialiŋ ba síi bul
aŋ pɛ pipiɛsɛba wiaa maa. 47 Nialiŋ kala si hɛ dimɛ a nii
u síi chaarɛ wiaa siaa ari wu-jimiŋ ŋii, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 48 U nyimma ari u naaŋ si nau, u ŋaaba ma
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ u naaŋ piɛsu, “Mi bii, bɛɛ nɛ tii ŋ
ŋaala ŋla? La di ŋ nyimma gɔllɔ chɛŋ ka nɛ.” 49 Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma gɔllɔɔ chɛmi? Ma bi jiŋ ari
mi jaŋ hɛ mi Nyimma dia lɛɛ?” 50 Ama ba fa bi wii-la u si
bula piba bubuɔŋ jiŋ.
51 Ŋii nɛ Yesu ari u nyimma ari u naaŋ miira mu
Nazarɛt a hɛ dimɛ. Ba si hɛ dimɛ, u to ba niiŋ woruŋ. U
naaŋ laa wialiŋ kala si ŋaa a hɛ u tuɔŋ lɛ aa biinɛ.
52 Ŋii nɛ Yesu waa, u wu-jimiŋ ma puŋa pɛ. Wia chou,
niaa ma zizilu woruŋ.

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa

Mat. 3.1-12; Maak 1.1-8; Jɔɔŋ 1.19-28

3 1-2 Ŋii nɛ Wia ta Zakaraya bie Jɔɔŋ duu mu bul Wia
wiaa pi niaa giri-bine tuɔŋ. U si suomo ŋii, Rom
tiŋteeŋ kuori-baliŋ Tabiiras dii kuoruŋ u jisiŋ fii ari
banɔŋ nɛ ŋii. Pɔŋsɔs Paalit ma fa chiŋ kuori-baliŋ nyuŋ
Judiya tiŋteeŋ lɛ. Hɛrɔd ma fa bibeŋ Galilii tiŋteeŋ. U
naaŋbie Filip ma fa bibeŋ Ituriya ari Takɔnaatis tiŋteeŋ.
Baal-la ba síi yirɛ Lasiinias ma níi beŋ Abiliini tiŋteeŋ.
Anas ari Kayafas ma nɛ fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ Jerusalɛm lɛ. 3 Ŋii nɛ Jɔɔŋ gɔllɛ Jɔɔdaŋ fuo-
la kala nyuŋ a bubul Wia wiaa pi niaa a bul, “Má birima
lii ma haachɛba lɛ aŋ leŋ di mi foma Wii-chuɔlɛ liiŋ, di
Wia joŋ ma haachɛba chɛma.”
4 Azaaya fa ŋmuŋsɛ ŋii Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ. U fa ŋaa
nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Wialiŋ u fa
si ŋmuŋsa nɛ ŋla:

“Nuu níi heeli giriŋ tuɔŋ a bul,
‘Má wasɛ Wia woŋbiiŋ bilu lɛ;
má leŋ di woŋbii-la ŋaa tegi tegi duu to.
5 Má tɔ buɔtuonuŋ kala.
Má keri peelee ari duŋdolluŋ ari tiŋteeŋ
a kaa jɛrɛ di ba magɛ dɔŋɔ,
woŋbii-la si golibo, má kaa tuulɛ.
Má tɔ woŋbii-la si kɛŋ buɔtuonuŋ di ba ŋaa mula
mula.
6 Di ma ŋaa ŋii, dunia niaa kala jaŋ na ŋii Wia si laa ni-
aa tita.’ ”
7 Ŋii nɛ niaa yugɛ a kɔ Jɔɔŋ teeŋ duu foba Wii-chuɔlɛ
liiŋ. U bula piba a bul, “Ma nialiŋ wu-ŋaalaa nagɛ
diŋŋaa nɛ. Ma biina ma jaŋ wuo fá a lɛl chɛɛ-la Wia si
jaŋ dii nuu-kala sariyaa? 8 Má leŋ ma wu-ŋaalaa nagɛ
ari ma birima lii ma haachɛba lɛ nɛ, aŋ sí bula bul di
ma ŋaa Abiraham doho niaa nɛ. Mi jaŋ bula pima ari
Wia paala jaŋ wuo ŋaa di tabiaa deeŋba ma si na bir-
imɛ Abiraham doho niaa a pi Abiraham. 9 Na ba kɛŋ
saaŋ jee nɛ a ŋaa siri di ba keri tiisiŋ lo. Tia-la kala si bi
nɛŋ-zɔŋŋɔɔ kɛnɛ, ba jaŋ keru ta a joŋo yuo hɛ nyiniŋ
tuɔŋ.”
10 Nialiŋ dɔŋsuŋ si nii wialiŋ u si bula piɛsu a bul, “Bɛɛ
nɛ la saa jaŋ ŋaa?” 11 U bula piba a bul, “Di ŋ kɛŋ gɛn-
niŋ balia, u maga di ŋ joŋ dɔŋɔ a pi nii-la si bi kuŋ kɛnɛ.
Nii-la si kɛŋ kudiilee maa, u maga duu ŋaa kpaa nialiŋ
si bi kudiilee kɛnɛ nɛ.”
12 Ŋii nɛ laŋpoo lilaaraa dɔŋsuŋ ma kɔ duu foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ a piɛsu a bul, “La kuhiaŋ, bɛɛ nɛ la ma jaŋ
ŋaa?” 13 U bula piba a bul, “Ma sí moribiee laa kii ŋii ba
si daga di maa laa.” 14 Laali-yuoroo dɔŋsuŋ ma piɛsu a
bul, “Ka la maa, bɛɛ nɛ la ma jaŋ ŋaa?” U bula piba a
bul, “Ma sí nuu-kala moribiee kaa laa ari doluŋ, ma ma
sí wu-nyiariŋ nyia a laa moribiee. Má leŋ di ma tuɔŋ
tɔrɛ ari time-la ma síi laa.”
15 Niaa fa si gbɛrɛ Kirisito duu kɔ, ba biina ari u naga
ari u nɛ ŋaa Kirisito. 16 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula piba a bul, “Mi
dee. Liiŋ duŋduŋa nɛ mi-na kaa foma. Ama nii-la si jaŋ
kɔ, u nɛ yuga kiimi. Mi paala bi maga di mi kpagu a kɛŋ
u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ ma kaa puri. U nɛ jaŋ joŋ Wia Diŋ-
zɔŋ-la hɛ ma dɔŋsuŋ lɛ aŋ joŋ nyiniŋ ma hɛ dɔŋsuŋ lɛ.
17 U jaŋ kori u mii-chaari-gbaŋa. Duu ŋmoo u miaa kala
dɛrɛ, u jaŋ kɛŋ gbaŋa-la a kaa chaarɛ a liisɛ mii-biiŋ a
hɛ u vire lɛ aŋ joŋ jɔruŋ a hɛ nyiniŋ lɛ. Nyiŋ-la bi jaŋ
disɛ.” 18 Jɔɔŋ to woŋbiee yugɛ a bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi
nialiŋ a didagɛba.
19 Ama Jɔɔŋ bul wiaa juu kuori-baliŋ Hɛrɔd lɛ. U fa jaa
u naaŋbie Filip haala baa yirɛ Hɛrɔdias. Jɔɔŋ bula pu
duu bi maga duu jaa u naaŋbie haala. Wu-bɔŋŋɔɔ dɔŋ-
suŋ yuga Hɛrɔd fa ŋaa. 20 Ŋii nɛ u paala wasa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ a pɛ buŋbuŋ wu-bɔmɔ-la lɛ a kɛŋ Jɔɔŋ tɔ dia.

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ
Mat. 3.13-17; Maak 1.9-11

21 Bua-la Jɔɔŋ síi fo niaa kala Wii-chuɔlɛ liiŋ, u fo Yesu
Wii-chuɔlɛ liiŋ maa. Ba si fou liiŋ dɛrɛ, u chuɔlɛ Wia, di
wia nyuŋ kpaa balia. 22 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛu
lɛ a nagɛ kokomo. U nii nuu yiikoro si lii wia nyuŋ a bu-
la pu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa mi Bii-chooluŋ. Mi tuɔŋ tɔrɛ ŋ
nyuŋ.”

Yesu doho niaa
Mat. 1.1-17

23 Yesu fa si suomo a titiŋ u tiŋtiŋŋaa, u fa yi jisiŋ
mara ari fii nɛ. U doho niaa nɛ ŋla: Josɛf fa ŋaa u nyim-
ma. U nɛ niaa fa biinɛ ari u nɛ lul Yesu. Josɛf nyimma
yiriŋ nɛ fa Hɛli. 24 Hɛli nyimma ma yiriŋ nɛ fa Matat.
Matat ma nyimma yiriŋ nɛ fa Liivai. Liivai ma nyimma
yiriŋ nɛ fa Mɛliki. Mɛliki nyimma ma yiriŋ nɛ fa Jana.
Jana nyimma ma yiriŋ nɛ fa Josɛf. 25 Josɛf nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Matatayas. Matatayas nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Emɔs. Emɔs nyimma ma yiriŋ nɛ fa Neham. Neham
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Ɛzili. Ɛzili nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Nagai. 26 Nagai nyimma ma yiriŋ nɛ fa Maat. Maat ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Matatayas. Matatayas nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Sɛmeeŋ. Sɛmeeŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Josɛk. Josɛk nyimma ma yiriŋ nɛ fa Joda. 27 Joda nyim-
ma ma yiriŋ nɛ fa Juanaŋ. Juanaŋ nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Riisa. Riisa nyimma ma yiriŋ nɛ fa Zerubabil. Zeruba-
bil nyimma ma yiriŋ nɛ fa Sialitɛl. Sialitɛl nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Nɛɛri. 28 Nɛɛri nyimma ma yiriŋ nɛ fa Mɛliki.
Mɛliki nyimma ma yiriŋ nɛ fa Adi. Adi nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Kosam. Kosam nyimma ma yiriŋ nɛ fa Ɛlimadam.
Ɛlimadam nyimma ma yiriŋ nɛ fa Ɛri. 29 Ɛri nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Jɔsua. Jɔsua nyimma ma yiriŋ nɛ fa Ɛliyiiza.
Ɛliyiiza nyimma ma yiriŋ nɛ fa Jɔrim. Jɔrim nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Matat. Matat nyimma ma yiriŋ nɛ fa Liivai.
30 Liivai nyimma ma yiriŋ nɛ fa Simiaŋ. Simiaŋ nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Juda. Juda nyimma ma yiriŋ nɛ fa Josɛf.
Josɛf nyimma ma yiriŋ nɛ fa Jonam. Jonam nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Ɛlayakim. 31 Ɛlayakim nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Mɛliya. Mɛliya nyimma ma yiriŋ nɛ fa Mɛna. Mɛna ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Mataata. Mataata nyimma ma yir-
iŋ nɛ fa Neetiŋ. Neetiŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa Devit.
32 Devit nyimma ma yiriŋ nɛ fa Jɛsi. Jɛsi nyimma ma yir-
iŋ nɛ fa Obɛd. Obɛd nyimma ma yiriŋ nɛ fa Buas. Buas
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Salimɔŋ. Salimɔŋ nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Naasuŋ. 33 Naasuŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Amiinadab. Amiinadab nyimma ma yiriŋ nɛ fa Adimiŋ.
Adimiŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa Aani. Aani nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Hɛzurɔŋ. Hɛzurɔŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Pɛrɛs. Pɛrɛs nyimma ma yiriŋ nɛ fa Juda. 34 Juda nyim-
ma ma yiriŋ nɛ fa Jekɔb. Jekɔb nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Aizik. Aizik nyimma ma yiriŋ nɛ fa Abiraham. Abiraham
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Tɛɛra. Tɛɛra nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Nehɔ. 35 Nehɔ nyimma ma yiriŋ nɛ fa Sɛrug. Sɛrug
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Riu. Riu nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Pɛlɛg. Pɛlɛg nyimma ma yiriŋ nɛ fa Iba. Iba nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Sɛla. 36 Sɛla nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Keenaŋ. Keenaŋ nyimma ma yiriŋ nɛ fa Afakizat. Afak-
izat nyimma ma yiriŋ nɛ fa Sɛm. Sɛm nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Nowa. Nowa nyimma ma yiriŋ nɛ fa Lamɛki.
37 Lamɛki nyimma ma yiriŋ nɛ fa Mɛtuusila. Mɛtuusila
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Inɔk. Inɔk nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Jarid. Jarid nyimma ma yiriŋ nɛ fa Mahalalil. Maha-
lalil nyimma ma yiriŋ nɛ fa Keenaŋ. 38 Keenaŋ nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Inɔs. Inɔs nyimma ma yiriŋ nɛ fa Sɛt. Sɛt
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Adam. Wia nɛ ta Adam.

Sitaani ku magisɛ Yesu
Mat. 4.1-11; Maak 1.12-13

4 Ŋii nɛ Yesu miira lii Jɔɔdaŋ fuo-la lɛ ku lii di Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ woruŋ. Ŋii nɛ u kɛnu kaa juu giri-
bine tuɔŋ tapulaa mahiŋ balia. Sitaani yie kɔ a mimag-
isu. (U bi sɛyɛ.) 2 Tapulaa mahiŋ balia deeŋba kala pɛgɛ
u bi kuŋ-kala die. Ŋii nɛ losuŋ kpuu. 3 Ŋii nɛ Sitaani ku
bula pu a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa Wia Bie, leŋ di tabiiŋ deeŋ ŋ
si na birimɛ boroboro.” 4 Ŋii nɛ Yesu miira bula pu a
bul, “Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
‘Kudiilee duŋduŋa dee bi nuhuobiine miisiŋ ka pa.’ ”
5 Ŋii hariŋ Sitaani bira kɛnu kaa jila dagɛ dunia
kuoruŋ fine 6 aŋ bul, “Kuoruŋ deeŋ kala ŋaa mi kua nɛ.
Mi jaŋ ŋaa di ŋ kɛŋ ba kala doluŋ a tii ba kala a nii ba
sima. Mi-na jaŋ wuo joŋo pi nuu-kala mi síi chɛ. 7 Di ŋ
nɛ tuu kpirimi mi sipaaŋ a chuɔlɛmi, kiaa deeŋba kala
jaŋ ŋaa ŋ kiaa.” 8 Ŋii nɛ Yesu bira bula pu a bul, “Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari,
‘U maga di laa chuɔlɛ la Tiina Wia duŋduŋa nɛ
aŋ pɛ timaa pu.’ ”
9 Ŋii nɛ Sitaani bira kɛnu kaa mu Jerusalɛm a kɛnu kaa
jil Wia-dia nyu-gbaŋa aŋ bula pu a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa
Wia Bie, joŋ ŋ titia yuo daha a tuu chigisi tiŋteeŋ. 10 Na
ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari Wia jaŋ leŋ di u tiŋ-
daaraa ku cheme kɛniŋ. 11 Ba bira ŋmuŋsa ari
‘Ba jaŋ kɛrɛ kɛniŋ di ŋ sí ŋ naaŋ joŋo ŋmoo tabiiŋ.’ ”
12 Ŋii nɛ Yesu bira bula pu a bul, “Ba ma bul Wia teniŋ
tuɔŋ ari u bi maga di ŋ mimagisɛ ŋ Tiina Wia.”
13 Sitaani si magisɛ Yesu ŋii a dɛrɛ, u leŋu, ka di
tapulii dɔŋ bira yi.

Yesu suomi u tiŋtiŋŋaa Galilii tiŋteeŋ lɛ
Mat. 4.12-17; Maak 1.14-15

14 Ŋii nɛ Yesu lii giri-bine-la tuɔŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ a mu Galilii tiŋteeŋ. Yesu wiaa teeli Galilii tiŋteeŋ
kala. 15 Ŋii nɛ u dagɛ niaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Ba kala
bibɛsɛu lɛ.

Ba via Yesu Nazarɛt lɛ
Mat. 13.53-58; Maak 6.1-6

16-17 Ŋii nɛ Yesu mu Nazarɛt, lee-la ba si lulu. Chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ u mu juu Wii-chuɔlɛ dia ari u si vɛnɛɛ
ŋaa ŋii. Ŋii nɛ u sii duu karimɛ Wia teniŋ a pi niaa. Ba
joŋ Wia teniŋ tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ pu, teŋ-la Azaaya si
ŋmuŋsa, nii-la fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. U
suri a na lee-la ba si ŋmuŋsɛ ŋla a karimɛ a bul,
18 “Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛmi lɛ nɛ.
U nɛ liisɛmi di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi summoo.
U nɛ tiŋmi di mi bula pi yosuŋ ari Wia jaŋ joŋba ta,
a bira bula pi nyulimaa di ba siaa jaŋ suri.
U bira tiŋmi di mi laa niaa ba si nyaga bil a ta
19 a bula piba di jina jaŋ yi
di la Tiina Wia jaŋ laa u niaa ta.”
20 Yesu si karimɛ teŋ-la dɛrɛ, u kaa tɔ aŋ joŋo pi nii-la
síi bil teŋ-la aŋ tuu hɔŋ. Nialiŋ kala si hɛ Wii-chuɔlɛ dia-
la lɛ chaarɛ ba siaa a pɛu lɛ. 21 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Teŋ-la mi si karima pima, jiniŋ u sɛnɛ ku ŋaa wuti-
tii nɛ.” 22 Ŋii nɛ niaa kala tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ. Wu-zɔŋŋɔɔ
kala u si bula piba ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ba pipiɛsɛ
dɔŋɔ, “Josɛf bile dee ŋlaa?” 23 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba
a bul, “Mi laa dii ari ma jaŋ magɛ namaga a pimi. U nɛ
ŋla: ‘Daalusuŋ tiina, mu vaarɛ ŋ titia.’ Ma jaŋ bira bula
pimi a bul di wialiŋ kala mi si ŋaa Kapɛnam lɛ, di mi
ŋaaba mi titia jaŋ lɛ maa.” 24 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Wuti-
tii, mi bulaa pima ari nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ, duu nɛ kɔ u titia jaŋ, u niaa buu cho.” 25 Ŋii
nɛ Yesu bira bul, “Má jegili, wutitii mi bulaa pima. Ilaaja
fa si hɛ u miisiŋ lɛ, duonuŋ bi nia jisiŋ batori ari lebi.
Ilaaja fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
nɛ. Losuŋ juu Iziral tiŋteeŋ woruŋ. Bua-la lɛ yo-haalaa
yuga a fa hɛ dimɛ. 26 Ama Wia bi leŋe Ilaaja mu pɛ J̱uu
tiŋŋaa yo-haalaa kuŋ-kala lɛ. U timu u mu pɛ yo-haal
kubala duŋduŋa lɛ a lii Saadɔŋ tiŋteeŋ lɛ, taŋ kubala
baa yirɛ Zarɛfat. 27 Bua-la lɛ Ilaasa ma fa si hɛ u miisiŋ
lɛ, gbegisiŋ ma yuga nɛ a hɛ Iziral tiŋteeŋ lɛ, ama Wia
bi leŋe Ilaasa vaarɛ ba kuŋ-kala see baal kubala baa
yirɛ Neyemaŋ. U lii Siiria tiŋteeŋ nɛ.”
28 Nialiŋ kala fa si hɛ Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ a nii wiiŋ
deeŋ, ba baaniŋ sii u nyuŋ. 29 Ba sii a kɛŋ Yesu lɛrɛ lii
ba taŋ tuɔŋ a kɛnu kaa jil duŋdolo-la nyuŋ ba fa si saa
ba jaŋ. Ba kɛnu kaa jil duŋdolo-la nyuŋ di-bolii aa chɛ
di ba joŋu yuo ta duu tuu tel tiŋteeŋ. Ba chɛu ka. 30 Ka
u to nialiŋ tuɔŋ a lii viiri.

Baala si kɛŋ jiŋ-bɔmuŋ
Maak 1.21-28

31 Ŋii nɛ Yesu lii Nazarɛt lɛ a mu Kapɛnam si hɛ Galilii
tiŋteeŋ. Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ u mu juu Wii-chuɔlɛ dia a
didagɛba. 32 U si dagɛba ŋii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere,
bɛɛ wiaa uu bul wiaa ari doluŋ nɛ. 33 Di baal kubala nɛ
fa hɛ Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ. Jiŋ-bɔmuŋ nɛ fa kɛnu. Ŋii nɛ u
faasa chiirɛ 34 a bul, “Yesu ŋ si lii Nazarɛt, bɛɛ kuŋ nɛ ŋ
chɛ ŋ ŋaala lɛ? Ŋ kɔ di ŋ kpula nɛɛ? Mi jimiŋ nɛ. Ŋ ŋaa
Wia Tuɔ-pul Tiina nɛ.” 35 Yesu si nii wialiŋ baal-la si bula,
u kpia jiŋ-bɔŋ-la lɛ a bul, “Kɛŋ goŋ aŋ ku lii baal-la lɛ.”
Jiŋ-bɔŋ-la ŋaa baal-la tel ba kala sipaaŋ aŋ lii baal-la lɛ.
U bi wu-bɔŋ kala ŋaau lɛ. 36 Ba si na ŋii, u ŋaa nuu-kala
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Ɛɛ nɛ u si
wuo bul ŋla? Baal-la deeŋ kɛŋ doluŋ a wuo jiŋ-bɔŋŋɔɔ,
a bul wiaa piba ba lii niaa lɛ.” 37 Ŋii nɛ Yesu wiaa teeli
lee-la kala.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ
Mat. 8.14-17; Maak 1.29-34

38 Ŋii nɛ Yesu lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ a mu baal kubala
dia baa yirɛ Saamɔŋ. U mua di Saamɔŋ hiili-haala pina
aa wiilɛ. U yaraa kala liŋ. Ba si bul u wiaa pu, 39 Yesu
mu chiŋ u sɛmɛ aŋ kpia nyanyalii-la lɛ duu leŋu.
Nyanyalii-la leŋ haal-la, aŋ ka u guu sii a ŋaa kudiilee
piba ba dii.
40 Di niaa dɔŋsuŋ ma nɛ ŋii, ba naŋdɔŋsuŋ wiwiilɛ.
Nyanyal-yiriba kala nɛ kɛŋba. Wia si jua, ba kɛŋba kaa
kɔ Yesu teeŋ. U joŋ u nisaa a daŋ ba kuŋ-kala lɛ, ba
duori. 41 Jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma lii niaa lɛ a yugɛ aa chiirɛ, a bula
pi Yesu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa Wia Bie.” Ŋii nɛ Yesu kpiaba lɛ
di ba sí u wiaa bul, bɛɛ wiaa ba jima ari u nɛ ŋaa Kirisi-
to.

Yesu bul Wia wiaa Judiya tiŋteeŋ lɛ
Maak 1.35-39

42 Siipuuraa Yesu lii taŋ-la lɛ a mu lee-la niaa si tuo
dimɛ. Ŋii nɛ nialiŋ suomo chichɛu. Ba si mu nau, ba wi-
walimɛ di ba kɛnu bil duu sí viiru. 43 Ŋii nɛ Yesu bula pi-
ba a bul, “U maga di mi mu tasiŋ dɔŋsuŋ maa a bul
Wia kuorii-la wiaa dimɛ. Ŋii nɛ Wia tiŋmi di mi ku ŋaa.”
44 Ŋii nɛ u bul Wia wiaa Judiya tiŋteeŋ, Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ.

Yesu yirɛ u buŋbuŋ haritooroo
Mat. 4.18-22; Maak 1.16-20

5 Bua kubala Yesu chiŋ muga kubala niiŋ baa yirɛ
Gɛnɛzarɛt. Niaa yugɛ a yigi dɔŋɔ a kukɔ u teeŋ di
ba nii Wia wiaa. 2 Ŋii nɛ Yesu na liiŋ daborusuŋ balia di
ba chiŋ liiŋ niiŋ. Ba tiŋŋaa kaa ku bil nɛ aŋ mu di ba
chɛsɛ ba joŋba. Saamɔŋ nɛ tii dɔŋɔ. 3 Ŋii nɛ Yesu juu
Saamɔŋ liiŋ daboro aŋ bul duu yigu duu juu liiŋ tuɔŋ
mua. U mu yigu. Ŋii nɛ Yesu hɔŋ liiŋ daboro-la tuɔŋ aŋ
didagɛ ni-daŋ-la kala. 4 U si bul wiaa pi nialiŋ dɛrɛ, u
bula pi Saamɔŋ a bul, “Kuosi liiŋ daboro-la duu mu lee-
la liiŋ si luŋie mua, di ma di ŋ naŋdɔŋsuŋ yuo ma joŋ-
ba a kɛsɛ cheŋfilee.” 5 Ŋii nɛ Saamɔŋ bula pu a bul, “Mi
kuhiaŋ, la yuo joŋba titaŋiŋ kala kala nɛ aŋ bi kuŋ-kala
kɛnɛ. Ama ŋ-na si bul ŋii pimi, mi jaŋ yuo.” 6 Ŋii nɛ ba

ŋaa ŋii a kɛsɛ cheŋfilee yugɛ kiŋkɛŋ. Ba si kɛsɛ yugɛ ŋii,
ba joŋba chichɛ di ba kiɛsɛ. 7 Di ba naŋdɔŋsuŋ hɛ liiŋ
daboro dɔŋɔ tuɔŋ. Ŋii nɛ ba yirɛba di ba ku pɛba lɛ. Ba
kɔ a chaarɛ cheŋfilie-la a sʉ liiŋ daborusu-la baliamiŋ
kala. Ba paala chichɛ di ba tuu liiŋ bubuɔŋ. 8 Saamɔŋ
yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa ŋaa Piita. Saamɔŋ Piita si na wii-la
si ŋaa, u tuu kpirimi u naadusuŋ nyuŋ Yesu sipaaŋ aŋ
bul, "Mi Tiina, sii lii mi teeŋ. Mi ŋaa haachɛ tiina nɛ."
9 Ba si kɛsɛ cheŋfilie-la yugɛ ŋii, u ŋaa Piita ari nialiŋ
kala wu-kpuŋkpere. 10 Saamɔŋ naŋdɔŋsuŋ Jeems ari
Jɔɔŋ ma fa hɛ dimɛ. Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ. Wialiŋ
ba si na ma ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ Yesu bula pi
Saamɔŋ a bul, "Sí fawulluŋ fá. A suomi jiniŋ, ŋ jaŋ chɛ
kikɛsɛ niaa ari ŋ síi kɛsɛ cheŋfilee ŋii."
11 Ŋii hariŋ ba sii a kɛŋ liiŋ dabori-biisi-la kaa ku lii liiŋ
niiŋ. Ba leŋ kuŋ-kala ta dimɛ aŋ sii to Yesu hariŋ.

Yesu vaarɛ gbege
Mat. 8.1-4; Maak 1.40-45

12 Ŋii nɛ Yesu mu taŋ kubala di baal kubala nɛ ŋii. U
ŋaa gbege nɛ. U na Yesu a tuu kpirimi u sipaaŋ aŋ sulu
a bul, "Mi kuhiaŋ, di ŋ nɛ cho, ŋ jaŋ wuo ŋaa di mi
duori." 13 Ŋii nɛ Yesu liisɛ u nisiŋ a digu aŋ bul, "Mi cho
nɛ. Duori." Yawiil-la guu leŋ baal-la. 14 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, "Sí wiiŋ deeŋ bula pi nuu-kala. Ama kɛŋ ŋ titia
mu dagɛ nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia duu kpu pusuŋ
pipi Wia, a piisɛ ŋ disinniŋ ta ari Moosis fa si dagɛma
ŋii. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ na ari ŋ bira bi disinniŋ
kɛnɛ." 15 Aŋ ka wii-la ha faasa teeli leriŋ kala a mu. Niaa
yuga a kɔ u teeŋ di ba nii u wiaa, aŋ ka duu pɛ vaarɛ ba
nyanyalaa maa. 16 Ka Yesu yie sii mu giriŋ duu chuɔlɛ
Wia.

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ
Mat. 9.1-8; Maak 2.1-12

17 Tapulii kubala Yesu didagɛ niaa, di Wia doluŋ hɛu lɛ
u kaa vivaarɛ nyanyal tiŋŋaa. Farisii tiŋŋaa ari Wia
teniŋ kerichiba si lii Galilii tiŋteeŋ ari Judiya tiŋteeŋ ari
Jerusalɛm kala ma fa hɔŋ dimɛ.
18 Ŋii nɛ niaa chuŋ gbɛriku kubala ari u bɔsɔ kala a
kaa kɔ a wiwalimɛ di ba kɛnu kaa juu dia-la lɛ Yesu si
hɛ a bil u sipaaŋ. 19 Ama niaa fa si yuga ŋii, ba bi
woŋbiiŋ na di ba kɛnu juu. Ŋii nɛ ba kɛnu kaa jil lusuŋ
nyuŋ a ta luri a joŋu ta. U to dimɛ a tuu nialiŋ tu-
tuɔbaaniŋ Yesu sipaaŋ. 20 Yesu si na ari niaa deeŋba
ŋaau yarida woruŋ, u bula pi gbɛriku-la a bul, "Mi
naŋdɔŋ, mi joŋ ŋ haachɛba chɛŋ nɛ." 21 Ŋii nɛ Farisii
tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba-la suomo pipiɛsɛ dɔŋɔ a
bul, "Kubɛɛ nɛ nia deeŋ síi tuusɛ Wia joŋŋoo ŋla? Nuu-
kala bi jaŋ wuo joŋ haachɛba chɛ nuu see Wia duŋ-
duŋa." 22 Ŋii nɛ Yesu wuo jiŋ ba tuɔbiinaa a piɛsɛba a
bul, "Bɛɛ nɛ tii ma biinɛ wiaa deeŋba ma tuɔŋ lɛ? 23 Mi
si jaŋ bul di mi joŋ u haachɛba chɛu nɛ koo mi si jaŋ
bul duu sii a chuoli u bɔsɔ a viviiri, ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ
ŋaa mɔli? 24 Mi jaŋ dagɛma ari mi-na Nuhuobiine Bie
kɛŋ doluŋ dunia lɛ di mi joŋ haachɛba chɛ niaa." Ŋii nɛ
u bula pi gbɛriku-la a bul, "Sii a joŋ ŋ bɔsɔ a mu dia."
25 U guu duori a sii a joŋ u bɔsɔ-la u fa si piŋ u nyuŋ a
mu dia aŋ didɛnnɛ Wia. 26 U ŋaa nialiŋ kala fa si hɛ
dimɛ wu-kpuŋkpere. Fawulluŋ kɛŋba. Ba dɛnnɛ Wia a
bul, "La na wu-kpuŋkpere jiniŋ."

Yesu yirɛ Liivai
Mat. 9.9-13; Maak 2.13-17

27 Ŋii hariŋ Yesu bira sii a lii a na laŋpoo lilaara kubala
baa yirɛ Liivai duu hɔŋ u tiŋtinni dia lɛ. Ŋii nɛ Yesu yiru
a bula pu duu sii a tuto u hariŋ. 28 Ŋii nɛ Liivai sii aŋ leŋ
u kuŋ-kala ta aŋ to u hariŋ.
29 Ŋii nɛ Liivai ŋaa di ba gbieli gbiele u dia lɛ. Yesu ari
u haritooroo ari laŋpoo lilaaraa dɔŋsuŋ yugɛ, ari niaa
dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ.
30 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ari Wia teniŋ kerichiba
ari ba naŋdɔŋsuŋ sii a pipiɛsɛ Yesu haritooroo a bul,
"Bɛɛ nɛ tii ma di laŋpoo lilaaraa ari haachɛ diiree kala
hɔnɔ didii kudiilee?" 31 Yesu nii ba síi bul ŋii. Ŋii nɛ u bu-
la piba a bul, "Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa bi daaluŋ ŋiŋaara
ka chɛ, see nialiŋ síi wiilu. 32 Mi kɔ di mi yirɛ haachɛ di-
iree nɛ di ba leŋ ba haachɛba. Nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula mi
sipaaŋ dee mi kɔ mi yirɛ."

Ba piɛsɛ Yesu nii-vɔbuŋ wiaa
Mat. 9.14-17; Maak 2.18-22

33 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ ku piɛsɛ Yesu a bul, "Jɔɔŋ Wia lii-
foori-la haritooroo yie vuvɔɔ niiŋ nɛ aŋ pɛ chuchuɔlɛ
Wia bua-na kala lɛ. Farisii tiŋŋaa haritooroo ma ŋiŋaa
ŋii titia. Ama ŋ-na haritooroo bi niiŋ ka vɔɔ." 34 Ŋii nɛ
Yesu ma piɛsɛba a bul, "Di nuu nɛ mu jaa haala kaa kɔ,
di ba duu naŋdɔŋsuŋ gbigbieli ha-jaari gbiele, u
naŋdɔŋsuŋ jaŋ vɔɔ niiŋ koo? Ai, ba bi niiŋ ka vɔɔ.
35 Ama chɛɛ dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, ba jaŋ kɛŋ baal-la kaa mu
lee, aŋ ka di u naŋdɔŋsu-la vɔɔ niiŋ."
36 Ŋii nɛ u bira magɛ namaga a piba a bul, "Nuu-kala
bi jaŋ keri gɛripɛ-faliŋ a kaa tɔ gɛri-biniŋ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii,
ŋ jaŋ chei gɛri-falii-la. Gɛripɛ-falii-la ma ŋ si kere tɔ
gɛri-kɔsu-la ma bi jaŋ challɛ. 37 Ŋii titia nɛ nuu ma bi
jaŋ joŋ si-huoŋ a hɛ pupoi-kpaaŋ lɛ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii,
pupoi-la jaŋ yɛrɛ, di siŋ-la kala bisa ta. 38 Si-huoŋ maga
di ŋ joŋu hɛ pupoi-zɔmuŋ lɛ nɛ. 39 Di nuu nɛ nyua si-
yele, u bira bi chɛ duu nyua si-huoŋ, bɛɛ wiaa nuu-kala
jima ari si-yele nɛ zɔmɔ kii si-huoŋ."

Ba piɛsɛ Yesu chɛ-wiesii-la chɛɛŋ wiaa
Mat. 12.1-8; Maak 2.23-28

6 Bua kubala, chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, Yesu ari u hari-
tooroo to nyoŋso baga tuɔŋ bibal. Ŋii nɛ u hari-
tooro-la bori nyoŋso-la a chichaŋ.

2 Di Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma hɛ dimɛ a naba. Ba si
naba ŋii, ba piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii ma ŋaa ŋla? Maa
chei la chɛ-wiesii-la chɛɛŋ kisiŋ nɛ ŋii." 3 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛba a bul, "Ma bi wii-la Devit fa si ŋaa karimaa? Lo-
suŋ fa si kɛnu ba di u hariŋ niaa, 4 u mu juu Wia-dia a
joŋ boroboroba-la ba fa si kaa ku bil Wia sipaaŋ a
chɔgɔ dii aŋ joŋo pi u hariŋ niaa maa, ba ma laa dii. U
fa ŋaa kisiŋ nɛ ari ni-wogo si jaŋ joŋo dii, see nii-la si
kpu pusuŋ pipi Wia duŋduŋa, ka Devit ari u niaa dii."
5 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, "Mi-na Nuhuobiine
Bie nɛ ŋaa chɛ-wiesii-la tiina ŋii."

Yesu vaarɛ baala u nisiŋ si suba

Mat. 12.9-14; Maak 3.1-6

6 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ dɔŋɔ Yesu bira juu Wii-chuɔlɛ dia
a didagɛ niaa, di baal kubala ma fa hɛ dimɛ. U na-diiŋ
nisiŋ suba nɛ. 7 Wia teniŋ kerichiba ari Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ. Baa chɛ di ba na wii nɛ a to ŋii
lɛ a kɛŋ Yesu, a bul duu chei ba kisiŋ lɛ nɛ. Ba kala
chaarɛ siaa bibenu di ba na ari u jaŋ vaarɛ baal-la chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ. 8 Ama Yesu fa jiŋ ba tuɔbiinaa kala nɛ.
Ŋii nɛ u bula pi na-suu-la tiina a bul duu sii a ku chiŋ
ba tutuɔbaaniŋ. Ŋii nɛ baal-la sii a mu chiŋ dimɛ. 9 Ŋii
nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, "Ɛɛ nɛ la naabalimaba kisiŋ
bul di la ŋiŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ? Di la pipɛ niaa lɛ koo
di la dudɔgisɛba? Di la lilaa niaa miisiŋ koo di la
kpukpuba?" 10 Yesu si bul ŋii, u beŋ nialiŋ kala fa si hɔŋ
dimɛ golli aŋ bula pi na-suu-la tiina duu kɛŋ u nisiŋ
tiɛnɛ. U kaa tiɛnɛ. U nisiŋ bira nagɛ u nagiŋ. 11 Yesu fa
si ŋaa ŋii, baaniŋ faasa kɛŋ Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ
kerichiba-la. Ba vuvuurɛ ŋii ba si jaŋ ŋaau lɛ.

Yesu liisɛ u haritooroo fii ari balia

Mat. 10.1-4; Maak 3.13-19

12 Tapulii kubala Yesu jil peeliŋ nyuŋ duu chuɔlɛ Wia.
U chuɔlɛ Wia ŋii deeŋ deeŋ taŋ-pul. 13 Taŋ si pula, u yirɛ
u haritooroo ba kɔ u teeŋ. Ŋii nɛ u liisɛ ba tuɔŋ niaa fii
ari balia a kɛŋba kaa yirɛ u naŋzɔɔba maa. 14 Nialiŋ u si
liisa nɛ ŋla: Saamɔŋ (Yesu fa kɛnu yiyirɛ Piita nɛ) ari u
naaŋbie Aŋduru, ari Jeems ari Jɔɔŋ ari Filip ari Batolomi
15 ari Matiu ari Tɔmas ari Alifiyas bie Jeems, ari Saamɔŋ
Zɛlɔt, 16 ari Jeems bie Judas, ari Judas Isikarɔt, nii-la si
ku ŋaa zɛŋbɛ tiina.

Yesu dagɛ niaa aŋ pɛ vaarɛ ba dɔŋsuŋ maa

Mat. 4.23-25

17 Ŋii nɛ Yesu ari u naŋzɔɔba-la lii peel-la nyuŋ ku tuu
a chiŋ tiŋteeŋ, di u haritooroo dɔŋsuŋ ma hɛ dimɛ a
yugɛ. Niaa dɔŋsuŋ ma yuga a hɛ dimɛ a lii Judiya tiŋ-
teeŋ, dɔŋsuŋ lii Jerusalɛm, dɔŋsuŋ ma lii Taya ari
Saadɔŋ tiŋteeŋ a kpagɛ mugi-baliŋ niiŋ. 18 Niaa deeŋba
kala kɔ di ba jegile nii wialiŋ Yesu síi bul nɛ aŋ ka duu
vaarɛba. Nialiŋ dɔŋsuŋ ma hɛ dimɛ, jiŋ-bɔŋŋɔɔ kɛŋba.
Yesu ŋaa ba duori. 19 Wia doluŋ nɛ hɛu lɛ u vivaarɛ ni-
aa. Ŋii wiaa nɛ nialiŋ kala ninɛrikɛ di ba digu. Di ba nɛ
digu, dol-la liiu lɛ, u ŋaa ba duori.

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ

Mat. 5.1-12

20 Yesu si vaarɛ nialiŋ dɛrɛ, u miira beŋ u haritooroo
aŋ bul,
"Ma nialiŋ si ŋaa summoo, Wia jaŋ pɛma lɛ.
Ma nɛ jaŋ dii Wia kuorii-la.
21 Ma ma nialiŋ losuŋ síi kpu lɛɛlɛ, Wia jaŋ pɛma lɛ.
U jaŋ pima kudiilee di ma dii a vɔgɛ.
Ma nialiŋ síi yel lɛɛlɛ, Wia ma jaŋ pɛma lɛ,
bɛɛ wiaa Wia jaŋ ŋaa ma mɔŋ.
22 Di niaa nɛ bɛrɛma a liisɛma ta ba tuɔŋ a tutuusɛma a
chichei ma yiriŋ a bul di ma ŋaa ni-bɔmɔ nɛ, di ba nɛ
bul ŋii a tiŋ ma síi to mi-na Nuhuobiine Bie hariŋ wiaa,
Wia ma jaŋ pɛma lɛ. 23 Di ŋii nɛ ku chiŋma lɛ, má leŋ di
ma gugua ari tuɔtɔruŋ, bɛɛ wiaa ma time jaŋ yugɛ Wia-
jaŋ lɛ. La naabalimaba ma dɔgisɛ nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii nɛ.
24 Ama ma nialiŋ si kɛŋ kiaa lɛɛlɛ, ma jaŋ na hɛɛŋ,
bɛɛ wiaa ma laa sipaaŋ dii ma sima dɛrɛ nɛ.
25 Ma nialiŋ si vɔgɔ lɛɛlɛ, ma ma jaŋ na hɛɛŋ.
Losuŋ jaŋ kɛŋma.
Ma nialiŋ síi mɔŋ lɛɛlɛ, ma jaŋ na hɛɛŋ.
Ma tuɔŋ jaŋ chei, di ma yel.
26 Di niaa kala yie bɛsɛma lɛ, ma ma jaŋ na hɛɛŋ, bɛɛ
wiaa la naabalimaba J̱uu tiŋŋaa ma bɛsɛ nialiŋ fa si
nyia wiaa a bul di baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
nɛ."

Yesu dagɛ niaa di ba cho ba diŋdɔŋŋɔɔ

Mat. 5.38-48; 7.12

27 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ niaa a bula piba a bul, "Ma
nialiŋ síi jegili mi teeŋ, mi bulaa pima di ma cho ma
diŋdɔŋŋɔɔ aa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nialiŋ si bɛrɛma lɛ. 28 U
maga di maa sul Wia duu pɛ nialiŋ síi bul wu-bɔŋŋɔɔ
ma lɛ a chuɔlɛ Wia pi nialiŋ síi dɔgisɛma. 29 Di nuu nɛ
fallɛ ŋ na-gua chaŋkpaŋiŋ lɛ, kɛŋ ŋ na-diiŋ chaŋkpaŋiŋ
ma birima pu duu fallɛ. Di nuu nɛ kɛŋ ŋ gɛri-baliŋ laa,
wuri ŋ gɛri-bie ma pɛ pu. 30 Di ŋ nɛ kɛŋ kuŋ, di nuu
piɛsɛ chichɛ, joŋo pu. Di nuu nɛ joŋ ŋ kuŋ maa, bira sí
piɛsa laa. 31 Ma síi chɛ di niaa ŋiŋaa ŋii ma lɛ, má ma
joŋ ŋii ŋiŋaaba lɛ.
32 Di ma nɛ cho nialiŋ si choma duŋduŋ, u bi maga di
ma kɛŋ time, bɛɛ wiaa haachɛ diiree ma cho dɔŋɔ nɛ.
33 Di maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nialiŋ síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ ma lɛ,
ma bi time kɛnɛ, bɛɛ wiaa haachɛ diiree ma ŋaa ŋii nɛ.
34 Di ma nɛ joŋ kiaa a chiŋ nialiŋ ma si biina ba jaŋ wuo
time pima aŋ vɔŋ niaa dɔŋsuŋ, ma bira bi time kɛnɛ,
bɛɛ wiaa haachɛ diiree ma joŋ kiaa chichiŋ haachɛ di-
iree dɔŋsuŋ nɛ aŋ gbɛrɛ di ba bira t̠iŋba ŋii titia. 35 Ama

wialiŋ mi síi chɛ di ma ŋaa nɛ ŋla: Má cho ma
diŋdɔŋŋɔɔ aa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ ba lɛ, a joŋ kiaa chiŋba aŋ
sí gbɛrɛ di ba ti̱ŋma. Di ma nɛ ŋaa ŋii, Wia jaŋ leŋ di
ma ŋaa u-na Wii-baliŋ biiriŋ, duu joŋ ku-bal-bal ti̱ŋma.
Wia yie pɛ ni-bɔŋŋɔɔ ari nialiŋ ma kala si kɛŋ siiŋ lɛ nɛ.
36 Má fifá niaa nennige ari ma Nyimma Wia síi fá niaa
nennige ŋii.

Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jijiŋ

Mat. 7.1-5

37 Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jijiŋ a ma sí cheer-
iŋ joŋo piba. Di ma nɛ ŋaa ŋii, Wia ma bi jaŋ joŋ cheer-
iŋ pima. Má joŋ wiaa chɛ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ joŋ ma wiaa chɛma. 38 Má ŋaa kiaa
pipi ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa. Di ma ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ ŋaa
kiaa a pima a ma jaŋ kɛŋ zile ma teeŋ. U jaŋ magisɛ ki-
aa chuɔrɛ a pima. Ku-la ŋ si kaa magisa pi ŋ dɔŋsuŋ
tiŋŋaa, u titia nɛ Wia ma jaŋ kaa magisa piŋ.”
39 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga piba a bul, “Nyulima
bi jaŋ wuo a kɛŋ nyulima dɔŋɔ daaŋ lɛ. Di u nɛ ŋaa ŋii,
ba kala balia jaŋ tel buɔtuoŋ lɛ. 40 Sukuuri-bie bi u
kerichi ka kii, ama di kerichi-la dagɛ bile dɛrɛ, u jaŋ
wuo magɛ u kerichi-la. 41 Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo na daa-bie si
tel ŋ naaŋbie siiŋ lɛ aŋ bi daa-bal-la si tel ŋ titia siiŋ lɛ
ka na? 42 Ŋ bi jaŋ wuo bula pi ŋ naaŋbie a bul duu leŋ
di ŋ liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ lɛ, aŋ paala bi daa-bal-la
si hɛ ŋ titia siiŋ lɛ ka na. Ŋ-na kaŋfugi tiina, laa sipaaŋ
liisɛ daa-bal-la si hɛ ŋ titia siiŋ lɛ, ka ŋ siaa wuo na, ŋii
nɛ ŋ ma jaŋ wuo pɛ ŋ naaŋbie lɛ a liisɛ daa-bie-la si hɛ
u siiŋ lɛ a pu.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tia ari u nɛnɛɛ lɛ

Mat. 7.16-20; 12.33-35

43 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a pi niaa a bul, “Tia-la si
kɛŋ yarifiɛlaa bi jaŋ nɛŋ nɛŋ-lɔrunuŋ, aŋ ka tia-la si bi
yarifiɛlaa kɛnɛ ma bi jaŋ nɛŋ nɛŋ-zɔŋŋɔɔ. 44 Tia-la nɛnɛɛ
nɛ yie dagɛ tia-la yiri. Sɔjaamiŋ bi tutogo naŋbilaa ka
nɛŋ, sɔguŋ-gbeŋe ma bi chichuɛŋ ka nɛŋ. 45 Ni-zɔmuŋ
kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ u tuɔŋ lɛ aa ŋaa wu-zɔmɔ-la u síi
biinu. Ni-bɔmuŋ ma kɛŋ tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ nɛ u tuɔŋ lɛ a
maa ŋaa wu-bɔmɔ-la u síi biinu u tuɔŋ lɛ. Ŋ tuɔbiinaa si
kɛŋ wii-la nɛ, u nɛ ŋ niiŋ bubul.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ di-saaraa balia lɛ

Mat. 7.24-27

46 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Bɛɛ nɛ tii ma kɛŋmi yiyirɛ ‘La
Tiina, la Tiina,’ aŋ bi wialiŋ mi síi bula pima ka ŋaa?
47 Nii-la kala si kɔ mi teeŋ a jegile nii mi niiŋ wiaa a tu-
toba, mi jaŋ dagɛma ŋii u si naga. 48 U nagɛ baala si
saa dia nɛ a lu dia-la geŋtine, u faasa tuu kpaginyiliŋ
nyuŋ. Ŋii nɛ duonuŋ nii, fuoŋ su̱ a pɛllɛ yagɛ dia-la, ka
dia-la bi jigise maa, bɛɛ wiaa u saau woruŋ nɛ. 49 Ama
nii-la si jegile nii wialiŋ mi si bula aŋ biba to, u nagɛ
baal-la si saa u dia tiŋteeŋ aŋ bi geŋtine luo u tuu nɛ.
Ŋii nɛ duonuŋ nii, fuoŋ su̱, liiŋ pɛllɛ yagɛ dia-la, dia-la
kala tel wuru.”

Yesu vaarɛ laali-yuoroo kuhiaŋ yomo

Mat. 8.5-13

7 Yesu si bul wiaa deeŋba kala a pi nialiŋ dɛrɛ, u sii
mu taŋ kubala baa yirɛ Kapɛnam.
2 Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa ŋaa Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ nɛ a fa kɛŋ u yomo nɛ a chou woruŋ.
Yomo-la wiwiilɛ a pina kikiiki. 3 Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhi-
aŋ-la nii Yesu wiaa. U si nii ŋii, u liisɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhi-
asiŋ di ba mu sulu duu ku vaarɛ u yomo-la. 4 Ba sii a
mu Yesu teeŋ a sulu kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a bul, “Baala deeŋ
ŋaa ni-zɔŋ nɛ. U maga di ŋ pɛu lɛ. 5 U cho la niaa
woruŋ. U titia nɛ saa Wii-chuɔlɛ dia a pila.”
6 Ŋii nɛ Yesu to ba hariŋ mu. Ba si mu kpagɛ laali-
yuoroo kuhiaŋ dia, baal-la tiŋ u naŋdɔŋsuŋ di ba ku lii
bula pi Yesu a bul, “Mi Tiina, sí ŋ titia walimu a kɔ mi
dia. Mi bi maga di ŋ ku juu mi dia. 7 Ŋii nɛ tii mi paala
bi ŋ teeŋ kɔ. Ŋ-na yaa suri ŋ niiŋ a bul di mi yomo-la
duori, u jaŋ duori. 8 Mi ma paala to mi laali-yuoroo ni-
hiasiŋ niiŋ nɛ. Laali-yuoroo dɔŋsuŋ tuto mi niiŋ maa.
Di mi nɛ bul di niaa deeŋba mu daha, ba yie mu nɛ. Di
mi bira si di nia deeŋ kɔ daha, u yie kɔ nɛ. Di mi nɛ bula
pi mi yomo duu ŋaa deeŋ, u yie ŋaa nɛ.” 9 Yesu si nii
wiaa deeŋba, u ŋaau wu-kpuŋkpere. U miira daasɛ
hariŋ a bula pi ni-daŋ-la fa síi to u hariŋ a bul, “Mi ha bi
yarida deeŋ doho na Iziral tiŋteeŋ niaa tuɔŋ.”
10 Ŋii nɛ nialiŋ laali-yuoroo kuhiaŋ-la fa si tima, ba mi-
ira mu u dia, di u yomo-la duoro.

Yesu chisɛ yo-haala bie

11 Yesu si vaarɛ Rom laali-yuoroo kuhiaŋ yomo-la, u
bi diene ka u mu taŋ kubala baa yirɛ Neeŋ. Ni-daŋ ari
u haritooroo nɛ to u hariŋ mu. 12 U si mu kpagɛ taŋ-la
niiŋ di baa yel yoho. Baal kubala nɛ suba. U nɛ fa ŋaa u
naaŋ bie kala. U naaŋ ma fa ŋaa yo-haal nɛ. Niaa yuga
a lii taŋ-la a ku chigi haal-la. 13 Yesu si na haal-la, nen-
nige kala kɛnu. U bula pu a bul duu sí yel. 14 Ŋii nɛ u
mu a digi daga-la ba fa si joŋ suu-la hɛ. Nialiŋ fa si
chuŋ daga-la a kaa mu di ba hugi, ba chiŋ. Ŋii nɛ Yesu
bula pi suu-la a bul, “Bapuɔsi-bie, mi bula piŋ di ŋ sii
suuŋ lɛ.” 15 Baal-la sii suuŋ lɛ a suomo bubul wiaa. Ŋii
nɛ Yesu joŋu pi u naaŋ. 16 Fawulluŋ kɛŋ nuu-kala. Ba
dɛnnɛ Wia a bul, “Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba tuɔŋ ku-bal nɛ ku tuu la tuɔŋ. Wia kɔ duu
laa u niaa ta nɛ.”
17 Ŋii nɛ wiiŋ deeŋ Yesu si ŋaa, teeli Judiya tiŋteeŋ
kala ari ta-biisi-la si golli Judiya tiŋteeŋ.

Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la tiŋ tiŋdaaraa
Mat. 11.2-19

18 Jɔɔŋ haritooroo bul wiaa deeŋba kala Yesu si ŋaa a
pu. 19 Ŋii nɛ Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la yirɛ ba tuɔŋ niaa balia,
a tiŋba di ba mu Yesu teeŋ a piɛsu a bul, "Ŋ nɛ nii-la
Jɔɔŋ si si u jaŋ kɔ, koo la gbɛrɛ nuu ma dɔŋ nɛɛ?" Ŋii nɛ
ba mu Yesu teeŋ. 20 Ba si mu u teeŋ, ba piɛsu a bul,
"Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la nɛ tiŋla di la ku piɛsiŋ ari ŋ nɛ nii-
la u si si u jaŋ kɔ koo la gbigbɛrɛ nuu dɔŋ nɛɛ?" 21 Bua-
la titia lɛ Yesu vaarɛ nyanyal tiŋŋaa a yugɛ, a kiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ niaa lɛ, aŋ suri nyulimaa ma siaa. 22 Ŋii nɛ u bu-
la pi Jɔɔŋ haritooro-la a bul, "Má miira mu a bula pi Jɔɔŋ
wialiŋ kala ma si nia aŋ na maa. Nyulimaa siaa susuri,
gbɛrikɛɛ vivɛŋ, gbegisiŋ duduori. Taŋŋaa ninii wiaa.
Nialiŋ si suba sisii suuŋ lɛ. Summoo ma wuo ninii Wia
wu-zɔŋŋɔɔ. 23 Nialiŋ si bi kaa lɛrɛ ari mi nɛ ŋaa nii-la
Wia si tima, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ."
24 Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooro-la viiri. Ka Yesu suomo bul
Jɔɔŋ wiaa a pipi ni-daŋ-la. U piɛsɛba, "Ma si mu Jɔɔŋ
teeŋ giri-bine lɛ, bɛɛ nɛ ma fa gbɛrɛ di ma na? Ma mu
di ma na yaŋ peliŋ si kaa viviisi nɛɛ? Ai. 25 Bɛɛ nɛ saa
ma lii di ma na? Ma lia di ma na nuu si laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ
nɛɛ? Ai. Bee na nialiŋ si yie laalɛ gɛnniŋ deeŋba, ba yie
juu kuori-diisiŋ nɛ aa nii sima. 26 Má saa dagɛmi ku-la
ma si mua di ma na. Ma mu di ma na nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛɛ? Oo, mi jaŋ bula pima ari
ma na nuu duu kii nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ. 27 U-na Jɔɔŋ wiaa nɛ ba ŋmuŋsa bil Wia teniŋ
tuɔŋ, a bul di Wia si,

'Má jegile nii mi teeŋ, mi jaŋ tiŋ mi tiŋdaara
duu laa ŋ sipaaŋ a mu a wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ.' "

28 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, "Jɔɔŋ nɛ kii nuu-
kala ba si lula. Ama nii-la si ŋaa ni-bie Wia kuorii-la
tuɔŋ, u nɛ yuga kii Jɔɔŋ."
29 (Nialiŋ ari ba tuɔŋ laŋpoo lilaaraa fa si nii wialiŋ
Jɔɔŋ si bula, ba laa dii a to Wia. Ba nɛ ku ŋaa tuɔ-pul
timma. Jɔɔŋ foba Wii-chuɔlɛ liiŋ maa. 30 Ama Farisii
tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba via Wia niiŋ wialiŋ Jɔɔŋ si
bula. Ba nɛ bi sɛyɛ di Jɔɔŋ foba Wii-chuɔlɛ liiŋ.)
31 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Bɛɛ nɛ mi jaŋ kɛŋ jiniŋ niaa
kaa magisɛ? Ɛɛ nɛ ba nagɛ? 32 Ba nagɛ haŋbiisiŋ síi
gbieli yɔbɔ tuɔŋ nɛ. Dɔŋsuŋ yie kpia dɔŋɔ lɛ, a bula piba
a bul, 'La yii yiilaa nɛ pima, aŋ ka ma bi gua, la yel yoho
pima, aŋ ka ma bi yel.' 33 Bua-la lɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la si
kɔ ma teeŋ, uu vɔɔ niiŋ nɛ a bi siniŋ ma nyua. Ŋii nɛ
ma si di jiŋ-bɔŋ nɛ kɛnu. 34 Aŋ ka mi-na Nuhuobiine Bie
kɔ ma teeŋ a didii kiaa aŋ pɛ nyunyua siniŋ maa. Ŋii nɛ
ma bula pi dɔŋɔ a bul baala deeŋ ŋaa luobii tiina nɛ a
ŋaa si-nyuaru maa, aŋ pɛ kɛŋ laŋpoo lilaaraa ari
haachɛ diiree kala kaa dii naŋdɔŋsuŋ. 35 Nialiŋ si sɛi
wu-jimii-la si lii Wia teeŋ, ba wu-ŋaalaa daga ari ba
sɛnɛ lii Wia teeŋ nɛ."

Yesu juu Farisii kubala dia baa yirɛ Saamɔŋ

36 Tapulii kubala Farisii tiŋŋaa tuɔŋ dɔŋɔ yirɛ Yesu duu
kɔ u dia di ba dii kudiilee. Yesu mu a hɔŋ di ba dii kiaa.
37 Di haal kubala hɛ taŋ-la lɛ a ŋaa haachɛ diiru. Haal-la
nii Yesu wiaa ari u hɛ Farisii tiina-la dia lɛ aa dii kiaa. Ŋii
nɛ u sii joŋ tulaali loŋ a kaa mu juu dia-la. 38 U si juu
dia-la, u chiŋ Yesu naasiŋ sɛmɛ a yiyel sii-liiriŋ a hihɛ
Yesu naasiŋ lɛ. Sii-liiriŋ si hɛ Yesu naasiŋ lɛ ŋii, u kɛŋ u
nyu-punaa kaa tiikɛ aŋ guori Yesu naasiŋ, a bisɛ tu-
laalii-la hɛ u naasiŋ lɛ. 39 Farisii tiina-la si yirɛ Yesu duu
ku dii kiaa na wiiŋ deeŋ a bibiinɛ u tuɔŋ lɛ, "Di baala
deeŋ sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ, u fa jaŋ jiŋ ari haala deeŋ si digu ŋaa haachɛ di-
iru nɛ." 40 Ŋii nɛ Yesu bula pi Saamɔŋ a bul, "Saamɔŋ,
mi kɛŋ wii nɛ di mi bula piŋ." Ŋii nɛ Saamɔŋ bula pu a
bul, "Mi kuhiaŋ, bula pimi." Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
41 "Baalaa balia nɛ hɛ dimɛ a sii mu chiŋ moribiee kiaa
tiina teeŋ. Dɔŋɔ chiŋ siidi bui banɛsɛ, dɔŋɔ ma chiŋ sii-
di zɔ-banɛsɛ. 42 Niaa deeŋba balia tuɔŋ, kuŋ-kala bi u
chimiŋ wuo tiŋ. Ŋii nɛ kiaa tiina-la joŋ chiŋ-la a chɛ ba
kala. Niaa deeŋba baliamiŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ jaŋ cho
baal-la woruŋ?" 43 Ŋii nɛ Saamɔŋ bula pu duu biina ari
nii-la chimiŋ si yuga nɛ. Ŋii nɛ Yesu bula pu di wutitii
nɛ.
44 Ŋii nɛ u miira beŋ haal-la aŋ piɛsɛ Saamɔŋ a bul, "Ŋ
na haal-la deeŋ nɛɛ? Mi kɔ ŋ dia, aŋ ka ŋ bi liiŋ ŋaa pi-
mi di mi sɔŋ mi naasiŋ, aŋ ka u-na kɛŋ u sii-liiriŋ kaa
sɔŋ mi naasiŋ aŋ kɛŋ u nyu-punaa ma tiikɛ. 45 Mi síi kɔ
ŋ dia, ŋ bimi guoro, ka u-na guori mi naasiŋ. 46 Ŋ bi nu-
uŋ ŋaa tisɛ mi nyuŋ, ka u-na ŋaa tulaali tisɛ mi naasiŋ.
47 Mi bula piŋ ari mi joŋ u haachɛba yugɛ nɛ a chɛu, ŋii
nɛ tii u chomi woruŋ ŋii. Ama nii-la ma mi si joŋ u
haachɛba muapilii chɛu, u tiina ma chomi muapilii nɛ."
48 Ŋii nɛ Yesu bula pi haal-la niaa tuɔŋ ari u joŋ u
haachɛba a chɛu nɛ. 49 Ŋii nɛ nialiŋ ku-kaanaa fa si
hɔnɔ didii kudiile-la bibiinɛ ba tuɔŋ lɛ a bul, "Kubɛɛ nɛ
nia deeŋ si paala joŋ haachɛba chɛ niaa?" 50 Ama Yesu
bula pi haal-la a bul, "Ŋ yarida nɛ laaŋ ta. Mu ari yari-
fiɛlaa."

Haala-la síi to Yesu hariŋ

8 Ŋii hariŋ Yesu gɔllɔ to ta-balaa ari ta-biisiŋ a
bubul Wia wu-zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-la lɛ. U
haritooro-la fii ari balia to u hariŋ mu, 2 ari haalaa dɔŋ-
suŋ maa. Ba tuɔŋ dɔŋsuŋ faa wiilɛ nɛ, jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma fa
kɛŋ dɔŋsuŋ. Yesu vaarɛ ba kala. Ba tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ
Mɛɛri Magidaliŋ. Yesu fa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ nɛ u lɛ.
3 Dɔŋɔ ma yiriŋ nɛ Juana. U bala ma yiriŋ nɛ Kusa. Kusa
fa ŋaa nihiaŋ nɛ kuoro Hɛrɔd dia lɛ. Haal-la ba síi yirɛ
Suzana ma hɛ dimɛ a pɛ haalaa dɔŋsuŋ yugɛ ma lɛ. Ba
pɛba lɛ ari kialiŋ kala Yesu ari u haritooroo síi chɛ.

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la síi du̱u kiaa lɛ
Mat. 13.1-9; Maak 4.1-9

4 Ŋii nɛ niaa lii tasiŋ a kukɔ Yesu teeŋ. Ni-daŋ-la si ku
hilime dɛrɛ, Yesu magɛ namaga a piba a bul, 5 “Baal
kubala nɛ sie a mu u du̱u u kiaa. U joŋ u ku-doho aa
misɛ nɛ. U síi misɛ ŋii, dɔŋsuŋ tel woŋbiiŋ tuɔŋ. Niaa
vɛnɛ nuɔsɛ, ka diibiisiŋ tuɔsa dii. 6 Dɔŋsuŋ ma tel
kpaginyiliŋ nyuŋ a nyu aŋ suu, bɛɛ wiaa liiŋ tuo dimɛ.
7 Dɔŋsuŋ ma tuu tel sɔsuŋ tuɔŋ a nyu, ba di sɔsuŋ kala
waa hɛ dɔŋɔ lɛ. Sɔsu-la wulimiŋ kɛŋ kialiŋ, ba suu. 8 Ku-
doho-la dɔŋsuŋ ma tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ. Ba nyu a waa a
wasɛ kiŋkɛŋ a hɛ biee zɔlɔ zɔlɔ.” Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga-la dɛrɛ aŋ bul, “Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
nii.”

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ
Mat. 13.10-23; Maak 4.10-20

9 Ŋii nɛ Yesu haritooroo piɛsɛ namaga-la bubuɔŋ.
10 Yesu bula piba a bul, “Ma niaa deeŋba nɛ Wia dagɛ u
kuorii-la bubuɔŋ pa. Ama ni-daŋ kala, namagaba nɛ u
yie kaa didagɛba. Ba yie jegili jegili aŋ bi ba bubuɔŋ jiŋ
a bira nyilimi nyilimi aŋ bi kuŋ-kala ma wuo na.
11 Namaga-la bubuɔŋ nɛ ŋla: Wia niiŋ wiaa nɛ ŋaa ku-
doho-la. 12 Kialiŋ si tel woŋbiiŋ tuɔŋ nɛ ŋaa nialiŋ si yie
nii Wia niiŋ wialiŋ, ka Sitaani ku liiri wialiŋ ba tuɔŋ, di
ba sí wialiŋ laa dii di Wia laaba ta. 13 Kialiŋ si tel
kpaginyiliŋ nyuŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si yie nii Wia niiŋ
wialiŋ a sɛi ari tuɔtɔruŋ. Ama u bi ba tuɔŋ tibe. Ba yie
sɛi wii-la a mu magɛ ŋii aŋ via. Di wiaa nɛ juuba, ba
joŋo ta. 14 Kialiŋ si tel sɔsuŋ tuɔŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si yie
nii Wia niiŋ wialiŋ, ama dunia kiaa wiaa wiwalimɛba,
ba cho di ba jigi a chichɛ dunia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa. A tiŋ
kiaa deeŋba wiaa ba yie to mu magɛ ŋii aŋ bira via
wialiŋ. Wialiŋ lɛl ba tuɔŋ. 15 Kialiŋ si tel tiŋtee-zɔmuŋ
tuɔŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si nii Wia niiŋ wialiŋ a laaba hɛ
ba tuɔsaa lɛ a tutoba, a pɛsɛ wialiŋ lɛ halii, ba kɛŋ do-
ho.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ chaaniŋ lɛ
Maak 4.21-25

16 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ niaa a bul, “Nuu-kala síi chɛ
pulumuŋ u dia lɛ, u bi jaŋ nyigɛ chaaniŋ bil u dia lɛ a
kɛŋ gbaŋa a chu tɔ, u bira bi jaŋ joŋ chaaŋ-la hɛ godo
bubuɔŋ maa. U yie joŋo bil kua nyuŋ nɛ di niaa nɛ kuu
juu u dia, di ba na pulumuŋ. 17 Wu-faali tuo see duu ku
lii di-jaliŋ. Wii-kala si hɛ birimiŋ tuɔŋ ma jaŋ ku lii pulu-
muŋ. 18 Má fiɛlɛ ma siaa woruŋ ari wialiŋ ma síi nii lɛ.
Nii-la kala síi to Wia niiŋ wiaa, Wia jaŋ faasa pɛu lɛ duu
to woruŋ. Nii-la ma si bi Wia niiŋ wiaa ka to, Wia bi jaŋ
pɛu lɛ. U si pɛu lɛ mua-la maa, u jaŋ laau kaa viiri.”

Yesu naaŋ ari u naaŋbiiriŋ kɔ Yesu teeŋ
Mat. 12.46-50; Maak 3.31-35

19 Ŋii nɛ Yesu naaŋ ari u ŋaanaa kɔ lee-la Yesu si hɛ di
ba nau. Niaa si yuga ŋii, ba buu wuo na. 20 Ŋii nɛ nuu
bula pi Yesu a bul, “Ŋ naaŋ ari ŋ ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ
hariŋ a chichɛ di ba naŋ.” 21 Ŋii nɛ Yesu bula pi ba kala
a bul, “Nialiŋ si nii Wia niiŋ wiaa a tutoba, ba nɛ ŋaa mi
naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ.”

Yesu ŋaa peliŋ chiŋ
Mat. 8.23-27; Maak 4.35-41

22 Tapulii kubala Yesu ari u haritooroo sii juu liiŋ
daboro. Ŋii nɛ Yesu bul di ba chol muga cholo dɔŋɔ. Ŋii
nɛ ba juu liiŋ daboro-la a duoro mu. 23 Ba fa si duoro
mu ŋii, Yesu piŋ doŋ. Ŋii nɛ pel-duo kubala suomo
ŋiŋaa, a ku ŋmoo liiŋ a hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ u chichɛ
u su̱. U fa ka mua di ba tuu liiŋ bubuɔŋ.
24 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la mu lee-la u fa si pina, a
chisu a bula pu a bul, “La kuhiaŋ, laa chɛ di la suu nɛ.”
Ŋii nɛ Yesu sii doŋ lɛ a kpia pel-la lɛ aŋ bul lii-pel-la ma
lɛ duu fiɛla piŋ. Pel-la kɛrɛ, ka leriŋ kala ŋaa fuii. 25 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛ u haritooroo a bul, “Ma bi yarida ŋaa?” U
ŋaa nuu-kala wu-kpuŋkpere. Fawulluŋ ma kɛŋba.
Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Kubɛɛ nɛ saa paala ŋaa
nia deeŋ? U bul wiaa a pi peliŋ ari lii-peliŋ, ba kala to u
niiŋ.”

Yesu vaarɛ baal kubala, jiŋ-bɔŋŋɔɔ fa si kɛnɛ
Mat. 8.28-34; Maak 5.1-20

26 Ŋii nɛ ba duoro kɔ Gɛrasiŋ tiŋteeŋ. Gɛrasiŋ ari
Galilii tiŋteeŋ kpagɛ dɔŋɔ nɛ. 27 Ba si mu yi lee-la, Yesu
lii liiŋ niiŋ. U si lia, di baal kubala ma lii taŋ-la a ku
chemu. Jiŋ-bɔŋŋɔɔ kɛnu. U kɛŋ yaribiree nɛ aa gɔllɛ a
dieni. U bi dia maa juu. Vaamaa leriŋ nɛ u yie hɛ. 28 U si
na Yesu, u ŋmoo niiŋ aŋ tuu tel u sipaaŋ, aŋ bula pu a
bul, “Yesu, Wii-baliŋ Bie, bɛɛ nɛ ŋ chɛ ŋ ŋaami lɛ? Mii
suluŋ, sí mi dɔgisu.” 29 Yesu fa bula pi jiŋ-bɔŋ-la duu lii
baal-la lɛ, ŋii nɛ tii u bul ŋii. Jiŋsi-la fa vɛnɛ kɛnu a yugɛ
nɛ. Niaa kɛnu kaa tɔ dia a hɛu kuruŋ a kɛŋ chɔrumɔɔ
vɔbu aŋ hɛ niaa ba bibenu. U yie kɛŋ chɔrumɔ-la kaa
kɛrɛ, ka jiŋsi-la kɛnu kaa lii juu giriŋ. 30 Ŋii nɛ Yesu piɛ-
su a bul, “Ŋ yiriŋ nɛ bɛɛ?” Ŋii nɛ baal-la bul duu yiriŋ nɛ
ku-kɛnɛ, bɛɛ wiaa jiŋsiŋ fa yuga nɛ a kɛnu. 31 Ŋii nɛ
jiŋsi-la sul Yesu di ba nɛ leŋ baal-la, duu sí leŋe di ba
tuu buɔtuo-luŋuŋ.
32 Di toonuŋ ma hɛ lee-la a yugɛ a didii kiaa peeliŋ
nyuŋ. Ŋii nɛ jiŋsi-la sul Yesu duu leŋ di ba mu juu
toonu-la. U sɛi. 33 Ba lii baal-la lɛ a mu juu toonu-la. Ŋii
nɛ toonu-la kala sii a fá lii peel-la nyuŋ a tuu tel muga
tuɔŋ a nyua liiŋ a suu.
34 Too-daara-la si na wii-la si ŋaa, ba fá mu a kɛŋ
doworo mu bula pi bagi-daaraa ari taŋ-la niaa kala.

35 Niaa sii lii mu di ba na wii-la si ŋaa a kɔ Yesu teeŋ.
Baa kɔ di baal-la Yesu si kiri jiŋsiŋ u lɛ, duu hɔŋ Yesu
sɛmɛ a laalɛ gɛriŋ a kɛŋ yarifiɛlaa. Ba si na ŋii, fawulluŋ
kɛŋba. 36 Nialiŋ si hɛ dimɛ aa beŋ, ka Yesu vaarɛ baal-
la, ba bula pi ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa ŋii u si ŋaa a vaarɛ
baal-la. 37 Ba si nii wialiŋ, fawulluŋ kɛŋba woruŋ. Ŋii nɛ
taŋ-la niaa kala ku bula pi Yesu duu lii ba jaŋ lɛ. Ŋii nɛ
Yesu sii juu liiŋ daboro. Ba di u haritooroo duoro viiri.
38 Ŋii nɛ baal-la Yesu si kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ u lɛ ma sulu duu
leŋ duu kɔ di ba mu. U bi sɛyɛ aŋ bula pu a bul, 39 "Mu
dia a bula pi ŋ dia niaa, Wia si ŋaa wii-la ŋ lɛ." Ŋii nɛ
baal-la gɔllɛ jaŋ tuɔŋ kala a bul wii-la Yesu si ŋaau lɛ.

Yesu vaarɛ Jaaris tolo

Mat. 9.18-26; Maak 5.21-43

40 Ŋii nɛ Yesu miira mu juu liiŋ daboro a duoro chol
muga. Ba cholo ŋii di ni-daŋ hilime a hɔnɔ gbɛru.
41-42 Di baal kubala ma kɔ dimɛ. Baa yirɛ Jaaris. U fa
ŋaa Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ nɛ. U fa kɛŋ toli-bala nɛ. To-
lo-la fa yi jisiŋ fii ari balia nɛ. Ŋii nɛ baal-la kɔ Yesu teeŋ
a tuu tel u naasiŋ lɛ a sulu duu kɔ u dia. U bula pu ari u
tolo nɛ pina kikiiki. Ŋii nɛ Yesu sii duu mu baal-la dia. U
síi mu ŋii, di niaa gollu chu sɛmɛ-na kala.
43 Haal kubala ma fa hɛ ba tuɔŋ. U fa kɛŋ tiŋa nɛ jisiŋ
fii ari balia, u pɔ u bi dɛrɛ. [U gɔllɔ ŋaa daalusuŋ kiŋkɛŋ
a chei u moribiee kala, ka daalusu-la buu laa.] 44 Ŋii nɛ
u lugisi nialiŋ tuɔŋ a ku chiŋ Yesu hariŋ a digi u gɛriŋ
niipiniŋ lɛ. U tiŋa-la guu dɛrɛ. 45 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ a bul
di kubɛɛ nɛ digu. Nuu-kala bul duu-na dee. Ŋii nɛ Piita
bula pi Yesu a bul, "Kuhiaŋ, ka ŋ na niaa si yuga ŋii nɛ
a golluŋ chu a yiyigi dɔŋɔ." 46 Ama Yesu ha bul di nuu
nɛ digu. U jima ari doluŋ nɛ liiu lɛ. 47 Haal-la si na ari
wii-la u si ŋaa bi wu-faali ŋaa, u ku kpirimi Yesu sipaaŋ
a chichel, a bul nialiŋ tuɔŋ wii-la si tii u digu, a dagɛ ŋii
u si digu a duori lima. 48 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, "Mi
tolo, ŋ yarida nɛ tii ŋ duori, mu ari yarifiɛlaa."
49 Yesu fa síi bul wiaa ŋii, di tiŋdaara kɔ. U lii Jaaris dia
nɛ a kɔ. U si kɔ, u bula pi Jaaris a bul, "Ŋ tolo-la suba
nɛ, bira sí la kuhiaŋ-la walimu." 50 Yesu síi nii ŋii, u bula
pi Jaaris a bul, "Sí leŋe di fawulluŋ kɛniŋ. Di ŋ ŋaa yari-
da, u jaŋ sii."
51 Yesu si mu yi baal-la dia, u bi leŋe di nuu-kala to u
hariŋ juu dia-la, see Piita ari Jɔɔŋ ari Jeems, a pɛ bile
nyimma ari u naaŋ lɛ. 52 Ba ku juu dia-la di nialiŋ kala si
hɛ dimɛ china yel bile yoho. Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Ma sí yel, bile bi suba, doŋ nɛ u piŋ." 53 Ŋii nɛ ba kala
mɔmu, bɛɛ wiaa ba jima ari u suba nɛ. 54 Ŋii nɛ Yesu
guu mu kɛŋ bile nisiŋ lɛ aŋ yiru a bul, "Sii mi bii." 55 Ŋii
nɛ u dima miira ku juu. U sii lima lima. Ŋii nɛ u bul di
ba ŋaa kudiilee pu duu dii. 56 Wii-la ŋaa bile nyimma ari
u naaŋ wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ Yesu bula piba di ba sí
wiiŋ deeŋ si ŋaa bula pi nuu-kala.

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia

Mat. 10.5-15; Maak 6.7-13

9 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u haritooroo fii ari balia a hɛ dɔŋɔ
lɛ, a piba doluŋ di ba wuo jiŋ-bɔŋŋɔɔ aŋ vivaarɛ
nyanyal tiŋŋaa maa. 2 Ŋii nɛ u tiŋba di ba lii a bul Wia
kuorii-la wiaa aŋ pɛ vaarɛ nyanyal tiŋŋaa. 3 U bula piba
di ba sí kuŋ-kala kaa pɛ vɛŋ woŋbii-la, di ba sí
daaŋtigisiŋ koru, di ba sí luɔgaba ma koru, di ba sí
kudiilee ma koru, di ba sí moribiee ma koru, a sí gɛn-
niŋ balia ma paa. 4 U bira bula piba a bul, "Di ma nɛ
mu a juu taŋ kala, má juu dia-la niaa si cho ma wiaa, a
hɛ dii-bala lɛ halii a mu lii taŋ-la lɛ. 5 Di ma mu taŋ kala,
di ba pɔ di ma sí juu, má kiele mu. Di ma mua, má kpe-
si ma naasiŋ hagila ta. Ŋii jaŋ ŋaa di ba jiŋ ari ba ŋaa
wii nɛ a cheima."
6 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la sii a gɔllɔ to tasiŋ aa bul Wia
wu-zɔmɔ-la wiaa aŋ pɛ vaarɛ niaa lee-na kala ba si
mua.

Hɛrɔd tuɔbiinaa vugima

Mat. 14.1-12; Maak 6.14-29

7 Galilii tiŋŋaa kuoro Hɛrɔd si nii wialiŋ Yesu hari-
tooro-la fa si gɔllɔ ŋaa, u tuɔŋ kala vugima, bɛɛ wiaa ni-
aa dɔŋsuŋ bula ari Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nɛ sii suuŋ lɛ.
8 Niaa dɔŋsuŋ ma si Ilaaja nɛ sii suuŋ lɛ, dɔŋsuŋ ma si
nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ faafaa
dɔŋɔ nɛ sii suuŋ lɛ. 9 Ŋii nɛ Hɛrɔd bul, "Mi ŋaa ba kpu
Jɔɔŋ a keri u nyuŋ nɛ, ka kubɛɛ wiaa nɛ saa mi biraa nii
ŋla?" Ŋii nɛ u ninɛrikɛ duu na Yesu.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Mat. 14.13-21; Maak 6.30-44; Jɔɔŋ 6.1-14

10 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-la miira kɔ u teeŋ a bul wialiŋ
kala ba si ŋaa pu. Ŋii nɛ u kɛŋ ba duŋduŋa mu taŋ
kubala baa yirɛ Bɛtisaada. 11 Nialiŋ si nii Yesu wiaa duu
mu Bɛtisaada, ba to u hariŋ mu. U kɛŋba woruŋ a bul
Wia kuorii-la wiaa piba, aŋ vaarɛ nialiŋ síi wiilu.
12 Wia si suomo duu juu, u haritooro-la fii ari balia-la
kɔ u teeŋ a bula pu a bul, "Leŋ di niaa deeŋba viiri a
mu taŋ tuɔŋ ari bagisiŋ si kpaga daha a chɛ kudiilee ari
di-piniŋ, bɛɛ wiaa kuŋ-kala tuo daha." 13 Ŋii nɛ Yesu bu-
la piba a bul, "Má mu chɛ kudiilee a piba di ba dii." Ŋii
nɛ ba bula pu a bul, "Ku-la la si kɛnɛ nɛ boroboroba
banɔŋ ari cheŋfilee balia. Ŋŋ chɛ di la mu yɔɔ kudiilee
kaa kɔ pi ni-daŋ deeŋ kala nɛɛ?" 14 Baalaa fa si hɛ nialiŋ
tuɔŋ yi bui banɔŋ nɛ. Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooroo a
bul, "Má leŋ di nialiŋ gulimo hɔŋ hɔŋ mahiŋ balia ari fii
fii leree." 15 Ŋii nɛ u haritooro-la ŋaa nialiŋ kala tuu
hɔŋ. 16 Yesu laa boroboroba banɔŋ-la ari cheŋfilee
balia-la a wula beŋ wia nyuŋ aŋ chuɔlɛ Wia, aŋ kaa
chɔgɛ chɔgɛ a pi u haritooroo. Ba laa kaa mu kpaa nial-

iŋ. 17 Ba kala dii a vɔgɛ aŋ ka. U haritooro-la paa ku-
kaaŋ-biisiŋ a sʋ siŋsiŋ fii ari balia.

Piita dagɛ Yesu si ŋaa nii-la
Mat. 16.13-19; Maak 8.27-29

18 Tapulii kubala Yesu duŋduŋa chuchuɔlɛ Wia. U har-
itooroo ma hɛ u teeŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, "Kubɛɛ nɛ
niaa si mi ŋaa?" 19 Ŋii nɛ u haritooro-la bul, "Dɔŋsuŋ si
ŋ ŋaa Jɔɔŋ nɛ, Wia lii-foori-la. Dɔŋsuŋ ma si di ŋ ŋaa
Ilaaja nɛ. Dɔŋsuŋ ma si ŋ ŋaa nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ faafaa dɔŋɔ nɛ si sii suuŋ lɛ." 20 Ŋii
nɛ Yesu miira piɛsɛ u haritooroo maa a bul, "Ka ma
maa, ma si mi ŋaa kubɛɛ nɛ?" Piita si, "Ŋ nɛ ŋaa Kirisi-
to, nii-la Wia si liisa."

Yesu bul ŋii u si jaŋ na hɛɛŋ aŋ pɛ suu
Mat. 16.20-28; Maak 8.30–9.1

21 Ŋii nɛ Yesu bula piba ari siifiɛsiŋ di ba pɔ di ba sí
wii-la bula pi nuu-kala. 22 U bira bula piba a bul, "Mi-na
Nuhuobiine Bie jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ. Jʋu tiŋŋaa nihiasiŋ
ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba kala jaŋ viami. Ba jaŋ kpumi, ka di mi sii suuŋ
lɛ tapul-torimuŋ chɛɛŋ."
23 Ŋii nɛ u bula pi nialiŋ kala a bul, "Di nuu-kala níi
chɛ duu tomi, see duu via u titia woŋbiiŋ aŋ joŋ u daa-
gɛsɛɛ baasɛ tapulii-na kala a to mi hariŋ. 24 Nii-la kala
síi chɛ duu laa u miisiŋ, u jaŋ joŋ u miisiŋ ta, ama nii-la
si via u miisiŋ ta a tiŋ mi wiaa, u jaŋ sɛnɛ laa u miisiŋ.
25 Di ŋ nɛ tii dunia kala aŋ bi miisiŋ kɛnɛ, bɛɛ kuŋ nyu-
urii nɛ ŋ na? 26 Mi-na Nuhuobiine Bie jaŋ mu Wia-jaŋ
aŋ miira kɔ, a chaanɛ ari mi Nyimma si chaanɛ ŋii. Wia
tiŋdaaraa ma jaŋ to mi hariŋ kɔ a ma chaanɛ. Ba-na bi
disiŋ kɛnɛ. Nialiŋ hiisiŋ si kɛnɛ a tiŋ mi wiaa ari wialiŋ
mi si bula wiaa, mi ma jaŋ fába hiisiŋ bua-la lɛ mi si jaŋ
miira kɔ. 27 Wutitii nɛ mi bulaa pima, niaa dɔŋsuŋ hɛ
daha, ba bi jaŋ suu see di Wia kuorii-la kɔ."

Yesu birima
Mat. 17.1-8; Maak 9.2-8

28 Yesu si bul wiaa deeŋba kala dɛrɛ, u tapulaa chori
chɛɛŋ nɛ u sii jil peeliŋ nyuŋ duu chuɔlɛ Wia. U kɛŋ Pi-
ita ari Jɔɔŋ ari Jeems ba jil. 29 U fa síi chuɔlɛ Wia ŋii, u
siaa birimɛ. U gɛriŋ ma pullɛ a tutul. 30 Niaa balia guu
kɔ u teeŋ a kalaa tul. Moosis ari Ilaaja nɛ. 31 Ba chiŋ aa
bul wiaa. Baa bul ŋii Yesu si jaŋ suu Jerusalɛm lɛ. U
tiŋtiŋŋaa didɛriŋ nɛ ŋii.
32 Piita ari u naŋdɔŋsuŋ fa piŋ doŋ nɛ, ama ba hirike
sii a na Yesu síi tul ŋii, a na nialiŋ balia ma si chiŋ u
teeŋ. 33 Ŋii nɛ nialiŋ ta Yesu aŋ viviiri. Ba si viire ŋii, Pi-
ita bula pu, "Kuhiaŋ, u ŋaa wu-zɔŋ nɛ la si hɛ daha. La
jaŋ hɛ lɛŋŋɛɛ batori, di ŋ kɛŋ dɔŋɔ, di Moosis ma kɛŋ
dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ dɔŋɔ." U síi bul wiaa deeŋba
kala, u fa paala bi jiŋ wii-la kala u síi bul.
34 Piita ha síi bul wiaa ŋii, duoŋbiliŋbaaniŋ ku tuu tɔ-
ba. U si tɔba ŋii, fawulluŋ kɛŋ Yesu haritooro-la. 35 Ka
nuu yiikoro lii duoŋbiliŋbaaŋ-la tuɔŋ aa bul, "Mi Bie nɛ
ŋla. U nɛ ŋaa nii-la mi si liisa. Má jegile nii u teeŋ." 36 Yi-
ikori-la si bul wiaa dɛrɛ, u-na Yesu duŋduŋa nɛ hɛ
dimɛ. Ŋii nɛ u haritooro-la tɔrɛ ba niiŋ. Ba bi wii-la ba si
na bula pi nuu-kala.

Yesu kiri jiŋ-bɔmuŋ bie lɛ
Mat. 17.14-18; Maak 9.14-27

37 U taŋ si pula, ba lii peel-la nyuŋ tuu, ŋii nɛ ni-daŋ
ku cheŋ Yesu. 38 Di baal kubala lii ni-daŋ-la tuɔŋ a faasa
yirɛ, "La kuhiaŋ, bee na mii suluŋ di ŋ pɛ mi bie lɛ. U nɛ
mi bie kala. 39 Jiŋ-bɔmuŋ nɛ kɛnu, u chichiirɛ a teriki.
Naŋtuɔ-fuŋfuga yie tɔ u niiŋ. Uu walimu a pɔ u buu ka
leŋ. 40 Mi mu sul ŋ haritooroo di ba kiri jiŋ-bɔŋ-la u lɛ,
ama ba bi wuo kiri." 41 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma
lɛɛlɛ niaa deeŋba, ma bi yarida kɛnɛ. Ma ŋaa ni-bɔmɔ
nɛ. Ɛɛ nɛ mi jaŋ nyalimɛ a dieni ma teeŋ?" Ŋii nɛ u bula
pi baal-la a bul, "Kɛŋ ŋ bile kaa kɔ mi teeŋ." 42 Ŋii nɛ
bile sii mu. Bile síi mu ŋii, ŋii nɛ jiŋ-bɔŋ-la ŋmobu lo tiŋ-
teeŋ u teriki. Ŋii nɛ Yesu bul jiŋ-bɔŋ-la lɛ duu lii bile lɛ.
U lii, ka bile duori, aŋ ka Yesu joŋu pi u nyimma.
43 U ŋaa nialiŋ kala wu-kpuŋkpere. Ba si di Wia kɛŋ
doluŋ woruŋ.

Yesu bira bul u suuŋ wiaa
Mat. 17.22-23; Maak 9.30-32

Nialiŋ kala haa biinɛ wu-kpuŋkperisi-la Yesu si ŋaa lɛ.
Ŋii nɛ u bula pi u haritooro-la a bul, 44 "Ma sí wii-la mi si
jaŋ bula pima yu. U nɛ ŋla: Ba jaŋ joŋ mi-na, Nuhuobi-
ine Bie a hɛ niaa nisiŋ lɛ." 45 Ama u haritooro-la bi wii-la
u si bula bubuɔŋ jiŋ. U ŋaa wu-faali nɛ ba teeŋ. Ŋii nɛ
tii ba bi u bubuɔŋ wuo jiŋ. Ama ba fifá fawulluŋ di ba
piɛsɛ wii-la bubuɔŋ.

Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa lilɛrɛ
Mat. 18.1-5; Maak 9.33-37

46 Ŋii nɛ Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa
lilɛrɛ. 47 Yesu fa jiŋ wii-la ba síi biinu a kɛŋ bii-bie kaa kɔ
kii u sɛmɛ, 48 aŋ bula piba a bul, "Di nuu-kala nɛ kɛŋ bii-
bie dɔŋɔ woruŋ a tiŋ mi wiaa, mi nɛ u kɛŋ woruŋ ŋii.
Nii-la ma kala si kɛŋmi woruŋ, mi duŋduŋa dee u kɛŋ
woruŋ ŋii. Nii-la si tiŋmi ma nɛ u kɛŋ woruŋ ŋii. Nii-la si
ŋaa ni-bie ma tuɔŋ, u nɛ ŋaa ma tuɔŋ kuhiaŋ."

Nii-la kala si biŋ bɛrɛ, u choŋ nɛ
Maak 9.38-40

49 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula pi Yesu a bul, "Kuhiaŋ, la na baal
kubala duu yirɛ ŋ yiriŋ aa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. La kiru
duu sí ŋii ŋaa, bɛɛ wiaa u bi la dɔŋɔ ŋaa." 50 Ŋii nɛ Yesu
bula pi Jɔɔŋ ari u haritooroo ku-kaanaa a bul, "Ma síu

kiru, bɛɛ wiaa nii-la kala si bi ma hariŋ lia, u ŋaa ma
dɔŋɔ nɛ.”

Samaria tiŋteeŋ sɛmɛ dɔŋɔ niaa via Yesu

51 Ŋii nɛ tapulii-la kpagɛ di ba joŋ Yesu a kaa jil Wia-
jaŋ. U ŋaa siri a sii, a joŋ woŋbiiŋ a mumu Jerusalɛm.
52 U tiŋ tiŋdaaraa di ba laa u sipaaŋ a mu Samaria tiŋ-
teeŋ ta-bie kubala, a chɛ leriŋ a bilu lɛ. 53 Ka nialiŋ bi
siri ŋaa di ba laau, bɛɛ wiaa ba jima duu mu Jerusalɛm
nɛ.
54 U haritooroo Jeems ari Jɔɔŋ si na ŋii, ba piɛsɛ Yesu
a bul, “La Tiina, ŋ jaŋ leŋ di la sul nyiniŋ duu lii wia
nyuŋ ku tuu a diiba koo?” 55 Ŋii nɛ Yesu daasɛ hariŋ aŋ
kpiaba lɛ [a bul, “Ma bi jiŋ dima-la yiri Wia si joŋo pima.
Mi-na Nuhuobiine Bie bi kɔ di mi kpu niaa, ama di mi
laa niaa ta nɛ.”] 56 Ŋii nɛ ka ba kiele mu taŋ dɔŋɔ.

Nialiŋ si maga di ba to Yesu hariŋ
Mat. 8.19-22

57 Ba si lii joŋ ba woŋbiiŋ, baal kubala bula pi Yesu a
bul, “Mi ŋaa siri di mi to ŋ hariŋ a mu lee-na kala ŋ síi
mu.” 58 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Jolluŋ kɛŋ buasuŋ nɛ
a jujuu, diibiisiŋ ma kɛŋ dɛlliŋ nɛ a jujuu, ama mi-na
Nuhuobiine Bie bi di-piniŋ kɛnɛ di mi pina wiesi.” 59 Ŋii
nɛ u bula pi nuu dɔŋ maa a bul, “To mi hariŋ.” U bula
pu a bul, “Mi Tiina, leŋ di mi laa sipaaŋ mu hugi mi ny-
imma.” 60 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Leŋ di suunuŋ
tiŋŋaa mu hugi ba suunuŋ, aŋ ka di ŋ ma mu bul Wia
kuorii-la wiaa a pi niaa.”
61 Nuu ma dɔŋ bira bula pu a bul, “Mi Tiina, mi jaŋ to
ŋ hariŋ, ama leŋ di mi mu ta mi dia niaa aŋ kɔ.” 62 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “Nuu-na kala si suomo duu pɛrɛ
aŋ didaasɛ u hariŋ, u bi tiŋtimii kala kɛnɛ Wia kuorii-la
lɛ.”

Yesu tiŋ u naŋzɔɔba mahiŋ batori ari fii

10 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u liisɛ niaa mahiŋ
batori ari fii a kɛŋba kaa kpaa balia balia, a tiŋba
di ba laa sipaaŋ mu lee-kala u titia si jaŋ mu. 2 U bula
piba a bul, “Kiaa yuga baga lɛ di ba ŋaa, ama tiŋtinnaa
bi yugɛ di ba tiŋ. Má sul baga-la tiina duu hɛ niaa di ba
tiŋ tiŋtimii-la. 3 Má sii mu. Ma nagɛ pie-biisiŋ nɛ. Mii
tiŋma di ma guoli guŋgurusuŋ tuɔŋ. 4 Ma sí moribiee
koru, ma sí sulli-gbaŋsiŋ koru a sí nɛŋtɛŋŋɛɛ tuŋ bulia
bulia ma koru a sí china chuɔlɛ niaa ma dieni woŋbiiŋ
lɛ. 5 Di ma nɛ mu juu dia kala, má laa sipaaŋ bula pi
dia-la niaa a bul, ‘Dia deeŋ niaa jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.’
6 Di nuu nɛ hɛ dimɛ si cho yarifiɛla-la, má leŋ duu hɔŋ
ari yarifiɛlaa ari ma si sul ŋii. Di nuu tuo dia-la lɛ a cho
yarifiɛla-la, yarifiɛla-la ma si sula jaŋ miira kɔ ma teeŋ.
7 Di ba nɛ pima di-piniŋ, má hɛ dii-bala lɛ halii aa dii
kudiile-la ba si ŋaa pima aa nyua liiŋ ma dimɛ. Di
tiŋtinna nɛ tima, u maga di ba ti̱mu nɛ. Ma sí gɔllɔ pip-
iŋ niaa diisiŋ lɛ. 8 Di ma nɛ mu taŋ kala, di ba nɛ pima
di-piniŋ, máa dii kialiŋ kala ba si ŋaa pima lee-la. 9 Má
vaarɛ nyanyal tiŋŋaa ma kala si hɛ taŋ-la lɛ aŋ bula pi-
ba a bul, ‘Wia kuorii-la ku kpagɛma nɛ.’ 10 Ama di ma nɛ
mu taŋ kala, di ba nɛ bima di-piniŋ pa, má lii chiŋ
woŋbiiŋ lɛ aŋ bula piba a bul, 11 ‘Ma taŋ-la hagila si
mɛrɛ la naasiŋ lɛ, ba nɛ la kpesee hɛma lɛ ŋla. Ama u
maga di ma jiŋ ari Wia kuorii-la ku kpagɛma nɛ.’ 12 Mi
bulaa pima ari sariya chɛ-diiliŋ, Wia jaŋ dɔgisɛ taŋ-la
niaa a kii bua-la lɛ u si dɔgisɛ Sɔdɔm niaa ŋii.”

Tasi-la niaa si bi Yesu wiaa laa dii
Mat. 11.20-24

13 Ŋii nɛ Yesu bula pi taŋ-la niaa si bi u wiaa laa dii a
bul, “Ma Kɔraziŋ tiŋŋaa, ma jaŋ na hɛɛŋ. Bɛtisaada
tiŋŋaa maa, ma ma jaŋ na hɛɛŋ. Wu-magila-la ba si
ŋaa ma teeŋ, di ba nɛ fa ŋaaba Taya ari Saadɔŋ niaa
teeŋ ŋla, ba fa bi jaŋ dieni aŋ hɔnɔ tɛllɛ tɛllɛ naasiŋ a
ŋaa tuɔruŋ bubugɛ ba titia, a didagɛ ŋii ari ba birima lii
ba haachɛba lɛ nɛ. 14 Sariya chɛ-diiliŋ, Wia jaŋ dɔgisɛ
Kɔraziŋ ari Bɛtisaada tiŋŋaa a kii Taya ari Saadɔŋ
tiŋŋaa. 15 Ma-na Kapɛnam tiŋŋaa, ma nɛ paala chichɛ
di ma kɛŋ ma titia a kaa jil Wia-jaŋ. Ama Wia jaŋ joŋma
yuo ta di ma tuu juu Wia nyiniŋ.”
16 Ŋii nɛ aŋ ka u bira bula pi u haritooro-la a bul, “Nii-
la kala si jegile nii ma teeŋ, u jegile nii mi ma teeŋ nɛ.
Nuu-kala si viama, u viami ma nɛ. Nii-la kala ma si via-
mi, u ma via nii-la si tiŋmi nɛ.”

Yesu naŋzɔɔba-la mahiŋ batori ari fii miira kɔ Yesu teeŋ

17 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-la mahiŋ batori ari fii-la miira
kɔ Yesu teeŋ. Ba tuɔŋ tɔrɛ kiŋkɛŋ a bula pi Yesu a bul,
“La Tiina, di la nɛ yirɛ ŋ yiriŋ, jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma yie paala to
la niiŋ nɛ.” 18 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi na Sitaani
duu lii wia nyuŋ ku tuu tel a nagɛ duonuŋ síi ligisɛ ŋii.”
19 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Má jegile nii mi
teeŋ. Mi pima doluŋ di ma wuo vivɛŋ diŋŋaa ari nuɔ-
maa tuɔŋ, ka ba bima wuo diŋ. Mi pima doluŋ di ma
wuo Sitaani maa. U bi jaŋ wuo kɛŋma walimɛ. 20 Ama
ma sí leŋe di ma tuɔŋ tɔrɛ ari jiŋ-bɔŋŋɔɔ síi to ma niiŋ
lɛ, má miira leŋ di ma tuɔŋ tɔrɛ a tiŋ ba si ŋmuŋsɛ ma
yiraa hɛ Wia-jaŋ lɛ.”

Yesu tuɔŋ tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
Mat. 11.25-27; 13.16-17

21 Bua-la titia lɛ Yesu tuɔŋ tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
a bul, “Mi Nyimma, ŋ nɛ ŋaa wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala
Tiina. Mii lɔlluŋ ari ŋ si kɛŋ wialiŋ ŋ si joŋo faa a dagɛ
nialiŋ si bi wiaa jiŋ, aŋ bi joŋo dagɛ nialiŋ si kɛŋ wu-
jimiŋ. Mi Nyimma, mii lɔlluŋ. Ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ŋ
ŋaa ŋii.” 22 Ŋii nɛ u bira bul, “Mi Nyimma joŋ kuŋ-kala
doluŋ nɛ pimi. Mi Nyimma duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii mi si na-
ga. Mi ma duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii mi Nyimma ma si naga.

Nuu-kala bira buu jiŋ, see nialiŋ duŋduŋa mi síi cho di mi dagɛ.”

23 Ŋii nɛ Yesu miira daasɛ u haritooro-la aŋ bula piba ba duŋduŋa a bul, “Ma tuɔŋ tɔrɔ ari ma wuo nina wialiŋ kala ma síi na. 24 Mi jaŋ bula pima ari buŋbuŋ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari faafaa kuoroo paala yuga a faa cho di ba na wialiŋ ma síi na aŋ bi wuo na, a ma faa cho di ba nii wialiŋ maa ma síi nii, aŋ ka ba bi wuo nii.”

Yesu dagɛ niaa ba si jaŋ ŋaa ŋii a cho ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa

25 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi kubala kɔ a wiwalimɛ duu magisɛ Yesu a piɛsu a bul, “Kuhiaŋ, bɛɛ kuŋ nɛ mi jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ?” 26 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a bul, “Bɛɛ nɛ ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ? Ɛɛ nɛ ŋ yie karimɛ?” 27 Ŋii nɛ baal-la bula pu a bul, “Ba si di ŋ kɛŋ ŋ tuɔŋ kala ari ŋ kuŋ-kala ari ŋ tuɔbiinaa ma kala a cho ŋ Tiina Wia, a cho ŋ dɔŋɔ tiina maa ari ŋ si cho ŋ titia ŋii.” 28 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Wialiŋ kala ŋ si bula ŋaa wutitii nɛ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kɛŋ miisiŋ.”

29 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi-la chichɛ duu dagɛ ari u kɛŋ wutitii. Ŋii nɛ u piɛsɛ Yesu a bul, “Kubɛɛ nɛ ŋaa mi dɔŋɔ tiina?” 30 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a bul, “Baal kubala nɛ sie a lii taŋ kubala baa yirɛ Jerusalɛm a mumu Jɛrikɔ. U fa ŋaa Ju̱u tiina nɛ. U si mu ŋii, u mu juu gaaraa tuɔŋ. Ba wuri u gɛnniŋ kala aŋ ŋmobu a bolimu aŋ fá lɛl, ka u piŋ dimɛ a chichɛ duu suu. 31 Ŋii nɛ di nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia, ba tuɔŋ kubala ma joŋ woŋbii-la aa vɛŋ. U si ku a nau, u to sɛmɛ dɔŋ nɛ a kpɛrɛ bal. 32 Ŋii nɛ Wia-dia naŋzɔɔ kubala ma kɔ lee-la a ma kpɛrɛ bal. 33 Ka Samaria tiŋŋaa baal kubala ma fa joŋ woŋbii-la a vɛnɛɛ kɔ. U si nau, nennige kɛnu. 34 U mu u teeŋ a chɛsɛ u naawiilaa a vɔɔ, aŋ joŋu hɛ u titia kakumo lɛ a kɛnu kaa mu nuhuɔraa dia kubala aa benu. 35 Taŋ-pul u joŋ siidi zɔlɔ a pi dia tiina aŋ bula pu duu bibeŋ u nyuŋ woruŋ. Duu nɛ miira kɔ, u jaŋ ti̱ŋ u si ŋmoo chimiŋ magɛ ŋii kala.” 36 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ Wia teniŋ kerichi-la a bul, “Niaa deeŋba batorimuŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ ŋaa baal-la si juu gaaraa tuɔŋ dɔŋɔ tiina? Bɛɛ nɛ ŋ biinɛ ŋ tuɔŋ lɛ?” 37 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi-la bul, “Baal-la si fáu nisusuŋ.” Ŋii nɛ Yesu bula pu, “Tɔɔ, ŋ ma mu ŋaa ŋii titia.”

Yesu mu Maata ari Mɛɛri dia

38 Yesu ari u haritooroo si joŋ woŋbiiŋ mumu ŋii, ba kɔ taŋ kubala, di haal kubala ma hɛ dimɛ. Baa yirɛ Maata. U kɛŋ Yesu kaa juu u dia. 39 U ŋaana ma fa hɛ dimɛ. Baa yiru Mɛɛri. Yesu si hɔŋ dia-la tuɔŋ, u ku hɔŋ Yesu sɛmɛ a jegilee nii wialiŋ u síi bul, 40 ka Maata fiɛsɛ sii a ŋiŋaa kudiilee duu pi Yesu a kala lɔl. Ŋii nɛ u na baaniŋ Mɛɛri nyuŋ a ku lii, a bula pi Yesu a bul, “Mi Tiina, ŋ biina u zɔmɔ nɛ mi ŋaana si leŋ tiŋtiŋŋaa kala pimi mi titiŋ? Leŋ duu ku pɛmi lɛ.” 41 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Maata, wiaa yuga nɛ hɛ dimɛ a wiwalimiŋ. 42 U maga di ŋ chɛ wu-bala duŋduŋ nɛ. Wii-la titia nɛ Mɛɛri liisɛ ŋii. Wii-la ba bi jaŋ wuo kaa laa u teeŋ.”

Yesu dagɛ niaa ba si ŋaa ŋii aa chuɔlɛ Wia

Mat. 6.9-13; 7.7-11

11 Tapulii kubala Yesu sii a mu chuɔlɛ Wia lee kubala. U si chuɔlɛ Wia dɛrɛ, u haritooroo tuɔŋ kubala kɔ u teeŋ a bula pu a bul, “La Tiina, dagɛla ŋii la si jaŋ ŋaa a chuɔlɛ Wia, ari Jɔɔŋ fa si dagɛ u haritooroo ba si ŋaa ŋii aa chuɔlɛ Wia.” 2 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Ŋla nɛ ma jaŋ chuchuɔlɛ Wia: Má bul,

‘La Nyimma Wia,
leŋ di ŋ yiriŋ yirɛ,
leŋ di ŋ kuorii-la kɔ.
3 Pila la niiŋ kudiiliŋ tapulii-na kala.
4 Joŋ la haachɛba chɛla ari la ma si joŋ la dɔŋsuŋ tiŋŋaa haachɛba chɛba ŋii,
a liisɛla wii-la si jaŋ kɛŋla hɛ haachɛ tuɔŋ lɛ.’ ”

5 Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooroo a bul, “Má leŋ di la joŋ ari ma kuŋ nɛ mu u naŋdɔŋɔ dia tita-siesee, a bula pu a bul, ‘Mi naŋdɔŋɔ, chiŋmi boroboro batori. 6 Mi naŋdɔŋɔ nɛ lii woŋbiiŋ a kɔ mi teeŋ titaŋiŋ deeŋ, ka mi bi kuŋ kɛnɛ di mi ŋaa pu duu dii.’ 7 Ŋ biina ari ŋ naŋdɔŋ-la nɛ hɛ dia tuɔŋ aŋ bula piŋ a bul, ‘Sí mi walimu, boiŋ yaga nɛ. Ka la di mi biiriŋ piŋ doŋ. Mi bi jaŋ wuo sii a piŋ kuŋ-kala.’ Ai, u bi jaŋ bul ŋii. 8 Bɛɛ nɛ u jaŋ ŋaa? Mi jaŋ bula pima, di ŋ nɛ china pɛsɛ, ma naŋdɔŋsuŋ wiaa dee u jaŋ sii doŋ lɛ a piŋ kudiile-la. Ama ŋ si pɛsɛ ŋii aŋ bi hiisiŋ fá nɛ tii u jaŋ sii a piŋ ku-la kala ŋ síi chɛ. 9 Ŋii wiaa mi jaŋ bula pima, Má sul kiaa, ma jaŋ laa, má chɛ kiaa, ma ma jaŋ na. Má du̱ boro, ba jaŋ kaa suro pima. 10 Nii-la kala si sul kiaa Wia teeŋ, u yie laa nɛ. Nii-la kala síi chɛ kiaa, u yie na nɛ. Nii-la ma kala si du̱ boro, ba yie kaa suro pu nɛ. 11 Nyiŋ bɛɛ nɛ ma tuɔŋ si jaŋ joŋ dimiŋ a pi u bie duu nɛ piɛsa chichɛ cheŋfiliŋ? 12 Koo duu ka chɛ ji-haliŋ, ma tuɔŋ nyiŋ bɛɛ nɛ jaŋ joŋ nuɔmuŋ pi u bie? Ma tuɔŋ nuu-kala bi jaŋ ŋaa ŋii. 13 Ma nialiŋ ŋaa ni-bɔŋŋɔɔ nɛ, ka ma wuo joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi ma biiriŋ. Ama mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ, u kɛŋ wu-zɔŋŋɔɔ a kiima, ŋii nɛ tii u bi jaŋ via duu joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a pi nii-la si sulu chichɛ.”

Yesu ari Bɛlizibul

Mat. 12.22-30, 43-45; Maak 3.20-27

14 Baal kubala ma nɛ fa kɔ Yesu teeŋ. Jiŋ-bɔmuŋ kɛnu a ŋaa u taŋ. Ŋii nɛ Yesu ŋaa jiŋ-bɔŋ-la lii baal-la lɛ, ka baal-la wuo bubul wiaa. Ni-daŋ-la si hɛ dimɛ a na wii-la, u ŋaaba wu-kpuŋkpere. 15 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ ma si di jiŋ-bɔŋŋɔɔ kuoro ba síi yirɛ Bɛlizibul nɛ pu doluŋ duu kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ ŋii. 16 Niaa dɔŋsuŋ ma chichɛ di ba magisu. Ŋii nɛ ba si duu ŋaa wu-magiliŋ di ba na a jiŋ ari Wia doluŋ nɛ u kaa ŋiŋaa ŋii. 17 Yesu wuo jiŋ ba tuɔbiinaa a bula piba a bul, “Di taŋ niaa nɛ hɛ dimɛ a bi

nii-bala kɛnɛ, ba taŋ jaŋ tel. Di naaŋbiiriŋ ma nɛ bi nii-
bala kɛnɛ, ba dia jaŋ tel. 18 Di Sitaani niaa nɛ bi nii-bala
kɛnɛ, ba taŋ bi jaŋ wuo chiŋ.” 19 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba, “Ma bula ari Bɛlizibul nɛ pimi doluŋ mi kaa kiri
jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Kubɛɛ nɛ saa joŋ doluŋ pi niaa deeŋ-
ba síi to ma hariŋ ba ma kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ? Niaa
deeŋba titia daga ari maa nyia nɛ. Ba jima ari Sitaani bi
u titia wuo guraa yuo. 20 Wia doluŋ nɛ mi kaa kiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Wiiŋ deeŋ nɛ daga ari Wia kuorii-la
paala kɔ ma teeŋ nɛ. 21 Di ni-duoŋ nɛ vɔɔ u tuɔnuŋ a
hɔnɔ pɔ u dia, nuu-kala bi u dia kuŋ-kala wuo juu joŋ.
22 Ama nii-la ma si kɛŋ doluŋ a kiiu duu wuo ku kɛŋ
baal-la, aŋ kɛŋ u tuɔnuŋ kala u si kaa pɔ u kiaa a kaa
laa u teeŋ, u jaŋ wuo paa u kialiŋ kala kaa viiri. 23 Nuu-
kala si bi mi nuu ŋaa, u lii mi hariŋ nɛ. Nii-la ma kala si
bi mi lɛ pɛ di la kiri kiaa hihɛ dɔŋɔ lɛ, u kaa pisa tita nɛ.”
24 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, “Di jiŋ-bɔŋ nɛ lii
nuu lɛ, u yie gɔllɛ tiŋtee-hiliŋ lɛ a chichɛ di-wiesiŋ. Di u
nɛ bi lee na, u yie bul u titia lɛ a bul, ‘Mi jaŋ miira mu
lee-la mi si lia.’ 25 U jaŋ miira mumu, di disinniŋ tuo dia-
la lɛ, ba wasa u kala zɔŋ. 26 Ŋii nɛ u jaŋ miira lii, a kɛŋ
jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ, kialiŋ si bɔmɔ kiiu, ba ma ku juu a
pɛu lɛ. Ŋii hariŋ lɛ nɛ baal-la yie kperi a kii buŋbuŋ-la.”

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ kiŋkɛŋ

27 Yesu si bul ŋii dɛrɛ, di haal kubala hɛ ni-daŋ-la tuɔŋ
a faasa bula pu a bul, “Wia jaŋ pɛ haal-la si luluŋ lɛ a
diɛsiŋ ari yiliŋ. U jaŋ leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ.” 28 Ŋii nɛ Yesu
miira bula pu a bul, “Nii-la si nii Wia niiŋ wiaa a tutoba,
u-na tiina tuɔŋ nɛ jaŋ tɔrɛ.”

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wu-magilaa

Mat. 12.38-42

29 Nialiŋ si golli Yesu ŋii, u bula piba a bul, “Bee na,
jiniŋ niaa deeŋba bɔmɔ nɛ. Ba si di mi ŋaa wu-magiliŋ
di ba na a jiŋ ari mi dol-la lii Wia teeŋ nɛ. Ai, mi bi ŋaa.
Wu-magiliŋ ma síi chɛ, ma bi jaŋ wuo na, see wu-mag-
il-la Wia fa si ŋaa a tigɛ Jona lɛ. 30 Wia joŋ Jona a kɛnu
ŋaa wu-magiliŋ Ninivɛ niaa teeŋ. Ŋii titia nɛ u jaŋ joŋ
mi-na Nuhuobiine Bie ma a kɛŋmi ŋaa wu-magiliŋ jiniŋ
niaa teeŋ.”
31 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Haal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U
dii kuoruŋ tiŋtee kubala lɛ baa yirɛ Siiba. U sii lii u jaŋ
lɛ a mu di-bolii duu jegile nii kuoru kubala wu-jimiŋ. U
yiriŋ nɛ fa Solomɔŋ. U fa kɛŋ wu-jimiŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
Sariya chɛ-diiliŋ, haal-la jaŋ sii a joŋ cheeriŋ a pi jiniŋ
niaa woruŋ. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ dimɛ, u yu-
ga a kii Solomɔŋ, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u wiaa.
32 Sariya chɛ-diiliŋ, Ninivɛ niaa ma jaŋ sii a joŋ cheeriŋ
a pima woruŋ. Bua-la lɛ Jona ma fa si mu bul Wia wiaa
pi Ninivɛ niaa, ba birima lii ba haachɛba lɛ nɛ aŋ to
Wia. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a yuga kii
Jona, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u wiaa.”

Yesu dagɛ niaa a tigɛ puluŋ-la lɛ

Mat. 5.15; 6.22-23

33 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ niaa a bul, “Di ŋ nɛ nyigɛ
chaaniŋ aa chɛ di pulumuŋ hɛ dia tuɔŋ, ŋ bi jaŋ kɛŋ
kua kɛrɛ. Ŋ bira bi jaŋ joŋ gbaŋa ma a chu tɔ. Ŋ yie
joŋo daŋ kuŋ nyuŋ nɛ, di nuu-kala nɛ ku juu ŋ dia, duu
wuo na pulumuŋ a ku juu dia-la. 34 Ŋ siaa nɛ ŋaa ŋ
yaraa pulumuŋ. Di ŋ siaa nɛ zɔmɔ, ŋ yaraa kala kɛŋ pu-
lumuŋ nɛ, ama di ŋ siaa nɛ bi zɔŋ, ŋ yaraa kala hɛ bir-
imiŋ tuɔŋ nɛ. 35 Má pɔ di puluŋ-la ma si kɛnɛ sí birimiŋ
birimu. 36 Di ŋ yaraa kala nɛ kɛŋ pulumuŋ aŋ ka ŋ lee-
kala bi birimiŋ kɛnɛ, u jaŋ chaanɛ lee-kala, ari chaaniŋ
si yie chaanɛ ŋii.”

Yesu bul Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba teeŋ woruŋ

Mat. 23.1-36; Maak 12.38-40

37 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, Farisii tiina kubala
yiru duu kɔ u dia a dii kudiilee. Ŋii nɛ Yesu mu hɔŋ duu
dii kudiile-la. U bi liiŋ sɔmɔ aŋ didii kudiile-la. 38 Farisii
tiina-la si na ŋii, u ŋaau wu-kpuŋkpere. 39 Ŋii nɛ la Tiina
Yesu bula pu a bul, “Ma-na Farisii tiŋŋaa, ma yie chɛsɛ
ma gbaŋsiŋ ari ma nyunyualuŋ hariŋ woruŋ di ba zɔŋ
aŋ bi ba tuɔŋ ka tiisi, ka ba tuɔŋ kala birisi. Ma nagɛ
nyunyualuŋ ari gbaŋsiŋ deeŋba nɛ. Ma yaraa nɛ zɔmɔ,
ama ma tuɔŋ lɛ ma kɛŋ yaribieriŋ ari tuɔ-bɔmuŋ. 40 Ma
ŋaa ni-yaaraa nɛ. Wia-la si ŋaa ma hariŋ, u nɛ ŋaa ma
tuɔŋ maa. 41 Di ma níi chɛ di ma tuɔŋ pullɛ, má kɛŋ ma
tuɔŋ a cho summoo a fifába nennige.
42 Ma Farisii tiŋŋaa, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ku-biisiŋ, ma yie
kaa kpaa leree fii fii, a joŋ leriŋ kubala a pi Wia. Di ma
nɛ jaa pipaari-la suɔra si sima ari pipaari-la suɔra si bi
siŋ ari pipaa-diilee maa, ma yie kɛŋba kaa kpaa leree
fii fii, a joŋ ba kuŋ-kala leriŋ dɔŋɔ a pi Wia, ama ma via
wutitii woŋbiiŋ a bi Wia cho. U maga di ma kpaa ma
kialiŋ leree fii fii, a joŋ leriŋ kubala a pi Wia, ama u bi
maga di ma via wutitii woŋbiiŋ. 43 Ma Farisii tiŋŋaa, ma
jaŋ na hɛɛŋ. Di ma nɛ juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ, ma yie cho
ni-balaa di-hɔnuŋ nɛ. Di ma níi gɔllɛ yɔbɔ lɛ maa, ma
yie cho di nuu-kala nɛ pima jirima a chuchuɔlɛma.
44 Ma jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ma nagɛ vaamaa ba si
kaa jɛrɛ, di ba di tiŋteeŋ kala magɛ dɔŋɔ nɛ, ka niaa bi
jiŋ aŋ vivɛŋ ba nyuŋ.”
45 Yesu si bul ŋii dɛrɛ, di Wia teniŋ kerichi dɔŋɔ bula
pu a bul, “Kuhiaŋ, ŋ si bul ŋla, ŋ tuusɛla ma nɛ.” 46 Ŋii
nɛ Yesu bira bul, “Ma-na Wia teniŋ kerichiba, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Ma yie joŋ chuga a daŋ niaa hariŋ lɛ, ka ba bi
wuo chuŋ. Aŋ ka ma titia bi jaŋ pɛba lɛ a laa chuga-la.
47 Ma jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ. Ma naabalimaba bi woruŋ
ŋaa a kpu nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
Ma nɛ paala saa ba vaama-la. 48 Ma nɛ sɛi wialiŋ ma
naabalimaba si ŋaa a bul di ba ŋaa wutitii nɛ. Ba kpu

nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ma ma nɛ
saa ba vaamaa. 49 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi yirɛ Wia wu-jimiŋ a bul, 'Mi jaŋ
ta nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari mi tiŋ-
daaraa di ba mu ba teeŋ. Ba jaŋ kpu dɔŋsuŋ aŋ to dɔŋ-
suŋ naasiŋ a dɔgisɛba.' 50 Wia jaŋ dɔgisɛ jiniŋ niaa a tiŋ
ba si kpu nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a
lii dunia di-suomuŋ, 51 a chiŋ bua-la lɛ ba si kpu Ebil a
kaa mu yi bua-la lɛ ba si kpu Zakaraya. Ba kpuu Wia-
dia tuɔŋ nɛ a kpagɛ koru-la nyuŋ ba si yie nyigɛ pusuŋ
pipi Wia nɛ. Wutitii, mi jaŋ bula pima, Wia jaŋ dɔgisɛ
jiniŋ niaa kala kiŋkɛŋ a tiŋ wiaa deeŋba kala lɛ. 52 Ma
Wia teniŋ kerichiba, ma ma jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ. Ma tɔ
woŋbii-la nialiŋ síi to a yi lee-la ba si jaŋ na wu-jimiŋ
nɛ. Ma titia bi chɛ di ma to woŋbiiŋ deeŋ, aŋ pɔ di nial-
iŋ ma síi walimɛ di ba to, di ba sí to."
53 Yesu si lii lee-la, Wia teniŋ kerichiba-la ari Farisii
tiŋŋa-la suomo bul wiaa a lilii u hariŋ a piɛsu wiaa
yugɛ. 54 Baa walimɛ di ba bɛrɛ kɛnu di u nɛ bul wii chei.

Yesu bula pi niaa di ba sí kaŋfugi tiŋŋaa nagu

Mat. 10.26-27

12 Nialiŋ fa si kɔ Yesu teeŋ, ba yi niaa bui bui bui a
yiyigi dɔŋɔ. Ŋii nɛ Yesu laa sipaaŋ a bula pi u
haritooroo a bul, "Má pɔ ma titia lɛ ari Farisii tiŋŋaa. Ba
ŋaa kaŋfugi timma nɛ. Ba nagɛ si-buruŋ nɛ. Di ŋ nɛ
joŋo hɛ kuŋ-kala lɛ, u yie puɔrɛ nɛ. 2 Wii-kala si faa, u
jaŋ ku lii pulumuŋ, niaa ma jaŋ nii wii-la si ŋaa wu-
faali. 3 Wii-kala maa ŋ si bul birimiŋ tuɔŋ, ba jaŋ niiu
pulumuŋ lɛ. Wii-kala bira ŋ si muŋso bul a hɛ nuu duŋ-
duŋ digiliŋ lɛ dia tuɔŋ, ba jaŋ faasa heele bulu lusuŋ
nyuŋ."

Nii-la si maga di ŋ fá

Mat. 10.28-33; 12.32; 10.19-20

4 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Mi naŋdɔŋsuŋ, mi jaŋ bula pi-
ma, ma sí nialiŋ si jaŋ wuo kpu ma yaraa lɛ fá. Ba bira
bi jaŋ wuo ŋaa wu-bɔŋ kala ma lɛ. 5 Mi jaŋ dagɛma nii-
la si maga di ma fá. Má fá Wia. U nɛ jaŋ wuo kpuma aŋ
bira kɛŋ doluŋ duu wuo joŋma hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ. Mi
bulaa pima, ma fifáu. 6 Zaarikokobiisiŋ banɔŋ dee ba
yie joŋo yallɛ kɔbu balia koo? Ama Wia bi ba tuɔŋ
kubala ma wiaa yua. 7 Wia paala jiŋ ma nyu-punaa kala
ma niiŋ nɛ. Ŋii wiaa, ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma. Ma
nɛ paala kii zaarikokobiisiŋ a yugɛ.
8 Mi bulaa pima, nii-la kala si jaŋ wuo bul niaa tuɔŋ
ari u ŋaa mi nuu nɛ, mi-na Nuhuobiine Bie ma jaŋ bul
ŋii a tigɛu lɛ Wia tiŋdaaraa sipaaŋ. 9 Ama nii-la kala si
viami niaa tuɔŋ, mi-na Nuhuobiine Bie ma jaŋ viau Wia
tiŋdaaraa sipaaŋ. 10 Nii-la kala si bul wu-bɔŋŋɔɔ a mu
tigɛ mi-na Nuhuobiine Bie lɛ, Wia jaŋ joŋo chɛu, ama
nii-la kala si tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la joŋŋoo, Wia bi jaŋ
joŋo chɛ u tiina.
11 Di ba nɛ kɛŋma kaa juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ koo
kuoroo ari kuhiasiŋ teeŋ di ba dii ma sariya, ma sí leŋe
di ma bɔisiŋ joŋ ŋii ma si jaŋ ŋaa a laa ma titia, koo wii-
na kala ma si jaŋ bul. 12 Bua-la titia lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ
dagɛma wii-la ma si jaŋ bul."

Yesu magɛ namaga a tigɛ bagi-daari tuɔluŋ tiina lɛ

13 Yesu fa si bul wiaa pipi ni-daŋ-la ŋii, baal kubala lii
ba tuɔŋ a bula pu a bul, "Mi kuhiaŋ, la nyimma suba aŋ
ka kiaa. Mii suluŋ di ŋ bula pi mi naaŋbie duu kaa kpaa
pimi." 14 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, "Mi naŋdɔŋ, mi tiŋ-
timii dee di mi laa ma sariya dii pima koo di mi kɛŋ ma
kiaa kaa kpaama." 15 Ŋii nɛ u bira bula pi niaa a bul,
"Má fiɛlɛ ma siaa a sí tuɔ-luŋuŋ kɛŋ. Di nuhuobiine nɛ
kɛŋ kiaa kiŋkɛŋ, kialiŋ bi jaŋ wuo leŋ duu kɛŋ miisiŋ."
16 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga a bul, "Baal kubala
nɛ fa hɛ dimɛ a kɛŋ kiaa woruŋ a bil u baga. U baga-la
kiaa wasɛ woruŋ. 17 Ŋii nɛ u bibiinɛ u tuɔŋ lɛ a bul, 'Ɛɛ
nɛ mi jaŋ ŋaa? Mi bira bi leriŋ kɛnɛ di mi tuɔlɛ mi kiaa.'
18 Ŋii nɛ u bul, 'Mi jaŋ ŋmoo mi virisiŋ deeŋba mi si
kɛnɛ a ta aŋ wasa saa ku-balaa. Mi jaŋ joŋ mi kuorimi-
aa ari mi kiaa kala a tuɔlɛ dimɛ 19 aŋ bula pi mi titia a
bul, Mi tuɔlɛ kiaa yugɛ nɛ. Mi jaŋ dii jisi ari jisi. Mi-na
jaŋ ta jia a dii kiaa ari tuɔtɔruŋ.' 20 Ŋii nɛ Wia bula pu,
'Ni-yaari, titaŋiŋ deeŋ mi jaŋ leŋ di ŋ suu. Kialiŋ saa ŋ si
chɛ bil, kubɛɛ nɛ jaŋ dii?' " 21 Ŋii nɛ Yesu bula pi niaa a
bul, "Nii-la kala si yie chɛ kiaa bil u titia lɛ aŋ bi kuoru
ŋaa Wia teeŋ, u nagɛ baala deeŋ nɛ."

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba titia walimu a tigɛ kudiilee ari gɛnniŋ wiaa lɛ

Mat. 6.25-34

22 Ŋii wiaa Yesu bula pi u haritooroo a bul, "Mi bulaa
pima, ma sí ma titia walimu a tigɛ kudiile-la ma si jaŋ
dii a kɛŋ doluŋ, koo ma sí ma titia ma walimu a tigɛ
gɛnni-la lɛ ma síi chɛ di ma lilaalɛ. 23 Ma miisiŋ nɛ kii
kudiilee, ma yaraa ma kii gɛnniŋ. 24 Má bee na diibiisiŋ,
ba bi pɛrɛ, ba bi kiaa ka tuɔlɛ virisiŋ lɛ, ka Wia pipiba
kudiilee. Ma nɛ paala kɛŋ nyuuruŋ a kii diibiisiŋ. 25 Di
ma níi walimɛ ma titia kiaa deeŋba wiaa, bua-la lɛ ma
miisiŋ si jaŋ dɛrɛ, u bi jaŋ kɛŋ tapul-bala ma pɛ pima.
26 Di ma nɛ saa bi tapul-bala ma wuo kaa pɛ ma miisiŋ
lɛ tapulii-la ma ma si jaŋ suu, bɛɛ nɛ saa tii kiaa deeŋ-
ba wiaa wiwalimɛma? 27 Má bee na tii-fiilaa. Ba bi tiŋ,
ba bi gɛnniŋ ma yɛrɛ a lilaalɛ, ama ba zɔmɔ woruŋ.
Kuoru kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Solomɔŋ. U fa si
hɛ u miisiŋ lɛ, u kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. Ama u gɛnniŋ fa bi
zɔmɔ magɛ tii-fiilaa deeŋba. 28 Wia nɛ yie ŋaa yaŋ nyu a
waa a zɔŋ, ka u bi dieni aŋ hil. Di u nɛ hila, ba yie nyigɛ
nyiniŋ. Di Wia nɛ wuo ŋaa yaŋ zɔŋ ŋii, bɛɛ nɛ tii ma
bibiinɛ ari u bi jaŋ wuo pima kudiilee ari gɛnniŋ? Ma
yarida bi yugɛ. 29 Ma sí leŋe di ma walimɛ ma titia kudi-
ile-la ma si jaŋ dii ari ku-la ma si jaŋ nyua wiaa. 30 Nial-

iŋ si bi Wia jiŋ dunia deeŋ lɛ, ba nɛ yie walima chichɛ
kiaa deeŋba. Ma Nyimma jima ari ma chɛ kiaa deeŋba
nɛ. 31 Ŋii wiaa, má laa sipaaŋ a chɛ kialiŋ si hɛ Wia
kuorii-la tuɔŋ. U jaŋ joŋ kuŋ-kala si ka a pɛ pima.”

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ kiaa Wia-jaŋ lɛ

Mat. 6.19-21

32 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Ma nialiŋ síi tomi, ma bi yugɛ.
Ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma. Ma Nyimma tuɔŋ tɔrɛ nɛ
duu joŋ kuorii-la pima. 33 Má joŋ ma kiaa kala yallɛ a
joŋ moribie-la a pi summoo. Má chɛ kialiŋ si bi chei a
bil ma titia lɛ, a joŋ ma kiaa bil Wia-jaŋ lɛ. Dimɛ ba bi
jaŋ dɛrɛ, gaaru kala bi jaŋ wuo paaba dimɛ, pugumaa
ma bi jaŋ diiba. 34 Ma tuɔbiinaa jaŋ piŋ lee-la ma kiaa si
hɛ.
35 Má vɔɔ ma damɛrisiŋ woruŋ ma tiŋsiŋ lɛ a nyigɛ
ma chaanaa di ba chaanɛ, di ma ŋaa siri ari wii-na kala
si jaŋ ŋaama lɛ. 36 Má leŋ di ma nagɛ dia tiŋtinni-
zɔŋŋɔɔ. Di ba kuhiaŋ mu ha-jaari gbiele aŋ kɔ, ba hɔnɔ
gbɛru. Ba ŋaa siri di bua-la lɛ u si miira kɔ a du̠ boro,
ba jaŋ suro pu lima lima. 37 Di ba kuhiaŋ nɛ miira kɔ a
na di ba weye a ŋaa siri, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. Wutitii, mi jaŋ
bula pima, u jaŋ vɔɔ u damɛrɛ woruŋ aŋ ŋaa di u tiŋtin-
na-la hɔŋ, a joŋ kudiilee piba di ba dii. 38 Duu nɛ miira
kɔ tita-siesee maa, koo duu nɛ paala kieli ŋii maa, ba
tuɔŋ jaŋ tɔrɛ woruŋ. 39 Di nuu nɛ fa jima bua-la lɛ gaara
si jaŋ ku gaa u kiaa u dia lɛ, u fa jaŋ hɔnɔ pɔ u dia. Di u
nɛ weye, u bi jaŋ sɛi di gaara juu gaa u kiaa. Má liisi wi-
iŋ deeŋ. 40 Má ma saa ŋaa siri, bɛɛ wiaa, mi-na Nuhuo-
biine Bie jaŋ kɔ bua-la lɛ ma si buu yiɛlɛ.”

Nii-la si ŋaa tiŋtinni-titii ari nii-la si bi tiŋtinni-titii ŋaa

Mat. 24.45-51

41 Ŋii nɛ Piita piɛsɛ Yesu a bul, “La Tiina, ŋ magɛ nam-
aga deeŋ pipila nɛ koo ŋ bula pi nuu-kala nɛɛ?” 42 Ŋii nɛ
la Tiina Yesu miira piɛsɛba a bul, “Kubɛɛ nɛ saa ŋaa
tiŋtinni-titii-la si jiŋ wiaa? U nɛ nii-la u kuhiaŋ si yie liisɛ
duu bibeŋ u dia, aŋ pɛ pipi u tiŋtinni-dɔŋsuŋ ma kudi-
ilee. 43 Di tiŋtinna-la ŋaa wialiŋ u kuhiaŋ si dagu duu
ŋaa, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ bua-la lɛ u kuhiaŋ-la si jaŋ miira kɔ.
44 Wutitii mi bulaa pima, u kuhiaŋ-la jaŋ joŋ u kiaa kala
hɛ tiŋtinna deeŋ nisiŋ lɛ duu bibeŋ. 45 Ama di tiŋtinni-la
nɛ bula pi u titia ari u kuhiaŋ-la jaŋ dieni nɛ aŋ suomo
ŋmuŋmoo u tiŋtinni-dɔŋsu-la, baalaa ari haalaa kala, a
hɛ dɔŋɔ lɛ, aŋ faasa didii kudiilee a nyunyua siniŋ
bubugi, 46 duu ŋaa ŋii, u bi siri ŋaa gbɛrɛ u kuhiaŋ-la. U
kuhiaŋ-la jaŋ kɔ tapulii-la lɛ u si bi yiɛla. U jaŋ dɔgisu
woruŋ aŋ kɛnu kaa mu hɛ lee-la nialiŋ si bi u niiŋ wiaa
nii si hɛ. 47 Tiŋtinni-la si jiŋ tiŋtimii-la u kuhiaŋ síi chɛ
duu tiŋ aŋ bi siri ŋaa duu tiŋ tiŋtimii-la, u kuhiaŋ jaŋ
chaasa viiru kiŋkɛŋ. 48 Ama tiŋtinni-la si bi tiŋtimii-la u
kuhiaŋ síi chɛ duu tiŋ jiŋ aŋ ŋaa wii-la si maga di ba vi-
iru, ba jaŋ viiru mua. Di ba joŋ kiaa yugɛ a pi nuu, u
maga di ba piɛsɛ laa kiaa yugɛ nii-la teeŋ. Di ba joŋ ki-
aa yugɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a pi nuu duu beŋ, u ma maga di
ba piɛsɛ laa kiaa kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ u teeŋ.”

A tiŋ Yesu wiaa, niaa jaŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ

Mat. 10.34-36

49 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi kɔ di mi ŋaa di dunia dii
nyiniŋ nɛ. Mi saa fa cho duu suomo a didii nɛ lɛɛlɛ.
50 Mi jaŋ juu hɛɛŋ lɛ ari niaa si yie juu liiŋ ŋii, bua-la lɛ
ba síi foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. Mi tuɔŋ bi jaŋ piŋ di-bala see
di mi na hɛɛ-la dɛrɛ. 51 Ma biina di mi kɛŋ yarifiɛlaa nɛ
kaa kɔ di mi pi dunia? Ai. Mi paala kɔ di mi ŋaa di niaa
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. 52 A chiŋ lɛɛlɛ a kaa mu, dia niaa jaŋ
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Di ba nɛ ŋaa banɔŋ a jujuu dia, ba jaŋ
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Niaa batori jaŋ kɛŋ nii-bala, di niaa balia
ma kɛŋ nii-bala. Niaa batori-la jaŋ pɛ dɔŋɔ lɛ a yuyuo
niaa balia-la. Niaa balia-la ma jaŋ pɛ dɔŋɔ lɛ a yuo niaa
batori-la. 53 Biiriŋ nyimmaba ari ba biiriŋ jaŋ guraa yuo
dɔŋɔ. Biiriŋ ma kɛŋ ba nyimmaba di ba yuyuo dɔŋɔ. Bi-
iriŋ naaŋba ma jaŋ kɛŋ ba biiriŋ yuyuo dɔŋɔ, biiriŋ ma
jaŋ kɛŋ ba naaŋba di ba yuyuo dɔŋɔ. Bala naaŋba ma
jaŋ kɛŋ ba bii-haalaa yuyuo dɔŋɔ. Bii-haalaa ma jaŋ kɛŋ
ba bala naaŋba yuyuo dɔŋɔ.”

U maga di ma jiŋ wialiŋ si ŋaa dunia lɛ bubuɔŋ

Mat. 16.2-3

54 Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ a bul, “Di ma nɛ na duoŋ-
biliŋbaanaa di ba nɛ lii wii-juuluŋ a kuu jil, ma yie bul
di duonuŋ níi chɛ duu nii. Ŋii nɛ duonuŋ sɛnɛ yie nii.
55 Di ma nɛ bira na peliŋ duu nɛ lu a lii taŋ-bubuɔŋ, ma
yie bul di leriŋ jaŋ liŋ. U sɛnɛ liŋ. 56 Ma kaŋfugi tiŋŋaa
deeŋba. Ma yie wuo beŋ tiŋteeŋ a beŋ wia nyuŋ maa a
wuo dagɛ wii-la si jaŋ ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii ma bi jaŋ wuo
jiŋ wialiŋ síi ŋaa dunia deeŋ lɛ ba bubuɔŋ?”

Wii-la si maga di ma ŋaa

Mat. 5.25-26

57 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Ma si jiŋ wii-la si maga di ma
ŋaa, bɛɛ nɛ tii ma buu ŋaa? 58 Di nuu nɛ samiŋ a kɛniŋ
kaa mu sariya di-diiliŋ, ŋ ŋaa kukeri a bul wii-la wasɛ
woŋbiiŋ lɛ aŋ-na mu. Di ŋii dee, u jaŋ kɛniŋ kaa lɛrɛ
sariya didiire teeŋ. Sariya didiire bira jaŋ kɛniŋ kaa hɛ
porisiba nisiŋ lɛ. Ba jaŋ kɛniŋ mu tɔ dia. 59 Di ba nɛ
kɛniŋ mu tɔ dia, ŋ bi jaŋ wuo lii, see di ŋ ti̠ŋ chiŋ-la kala
ba si kere piŋ.”

Yesu bula pi niaa di ba birima lii ba haachɛba lɛ

13 Bua-la lɛ Yesu fa si bul wiaa pipi niaa, nialiŋ dɔŋ-
suŋ fa si hɛ dimɛ bul wiaa pu a mu tigɛ Paalit lɛ,
u fa si kpu Galilii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ŋii. U kpuba bua-la lɛ
ba síi kpu pusuŋ pipi Wia nɛ. 2 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a
bul, “Ma biina ari Galilii tiŋŋaa deeŋba Paalit si kpua nɛ
ŋaa haachɛ a kii Galilii tiŋŋaa dɔŋsuŋ kalaa? 3 Ai, ŋii

dee. Di ma nɛ bi birima lii ma haachɛba lɛ, ma kala jaŋ
suu ari niaa deeŋba si suu ŋii. 4 Nialiŋ fii ari chori ma fa
si hɛ dimɛ, dii-duduoŋ tele ŋmooba kpu Siloom lɛ. Ma
biina ari ba nɛ ŋaa haachɛ a kii nialiŋ dɔŋsuŋ kala fa si
hɛ Jerusalɛm lɛ koo? 5 Ai, ŋii dee. Mi bulaa pima, di ma
kala bi birima lii ma haachɛba lɛ, ma kala jaŋ suu niaa
deeŋba fa si suu ŋii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tia-la si bi nɛŋ lɛ

6 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a pi niaa a bul, “Baal
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa kɛŋ tutogo nɛ u baga lɛ. Tu-
togo-la nɛniŋ yi, u mu a chichɛ nɛnɛɛ tutogo-la lɛ. U bi
nɛŋ kala na. 7 Ŋii nɛ u bula pi u bagi-paara a bul, ‘Jisiŋ
batori nɛ ŋla tia-la si bi nɛnɛ, u maga di ŋ kere ta nɛ. U
china tɔ leriŋ nɛ.’ 8 Ŋii nɛ bagi-paari-la bula pu a bul,
‘Mi kuhiaŋ, leŋ duu chiŋ jina deeŋ ma lɛ di la na. Mi jaŋ
huro golli u bubuɔŋ a hɛ na-biniŋ. 9 Di u nɛ nɛnɛ hariŋ
jina-la lɛ, u jaŋ zɔŋ. Di u nɛ bi nɛnɛ, kere ta.’ ”

Yesu vaarɛ guma tiina

10 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ kubala Yesu juu Wii-chuɔlɛ dia a
didagɛ niaa Wia wiaa. 11 Di haal kubala hɛ dimɛ. Jiŋ-bɔŋ
kubala nɛ kɛnu a ŋaa uu wiilɛ. U wiilɛ ŋii a yi jisiŋ fii ari
chori. U fa kɛnu bori nɛ. U bi wuo tiɛnaa chiŋ. 12 Yesu si
na haal-la, u yiru a bul, “Haal, ŋ duoro nɛ. Ŋ nyanyalii-
la lii-ŋ lɛ nɛ.” 13 Ŋii nɛ u joŋ u nisaa a daŋ haal-la lɛ.
Haal-la guu tiɛnɛ u titia a dɛnnɛ Wia. 14 Ŋii nɛ Wii-
chuɔlɛ dia-la kuhiaŋ na baaniŋ ari Yesu si vaarɛ niaa
chɛ-wiesii-la chɛɛŋ. U bula pi nialiŋ a bul, “Tapulaa
balidu nɛ hɛ dimɛ. U maga di la tiŋ tiŋtiŋŋaa tapulaa
deeŋba pɛgɛ di ba vaarɛma, ama chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
dee.” 15 Ŋii nɛ la Tiina Yesu bula piba a bul, “Ma kaŋfugi
tiŋŋaa deeŋba, ma tuɔŋ kubɛɛ nɛ bi nɛɛŋ koo u kaku-
mo puro kaa lii u nyunyua liiŋ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ?
16 Haala deeŋ ŋaa Abiraham doho nuu nɛ. Sitaani kɛnu
vɔɔ bil jisiŋ fii ari chori. U saa bi maga di la laau ta chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ koo?” 17 U si bul ŋii, hiisiŋ kɛŋ u
diŋdɔmɔ-la kala, aŋ ka nialiŋ ku-kaanaa tuɔŋ tɔrɛ ari
Yesu si ŋaa wu-kpuŋkpere-la.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala lɛ baa yirɛ masitad

Mat. 13.31-32; Maak 4.30-32

18 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ a bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi jaŋ
kɛŋ Wia kuorii-la kaa magisɛ? Ɛɛ nɛ Wia kuorii-la nagɛ?
19 U nagɛ ku-doho kubala ba kaa yirɛ masitad nɛ. Baal
kubala joŋo du̱u u baga lɛ. U nyu a waa a birimɛ tia. Ŋii
nɛ diibiisiŋ ku sua ba dɛlliŋ u naakelee lɛ.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ si-buruŋ lɛ

Mat. 13.33

20 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi bira
jaŋ kɛŋ Wia kuorii-la a kaa magisɛ? 21 Wia kuorii-la
nagɛ si-buruŋ ba si kaa hɛ munuŋ lɛ, u sii a puɔrɛ nɛ.
Haala joŋ munuŋ a hɛ tasi-gbaŋa tuɔŋ, a joŋ si-buruŋ a
kaa kuosi. U dieni mua, ka muŋ-la sii su̱ tasi-gbaŋa-la
kala.”

Yesu bula pi niaa di ba to boi-la si bi jal

Mat. 7.13-14, 21-23

22 Ŋii nɛ Yesu mu Jerusalɛm diiriŋ. U síi mu ŋii, u gɔllɛ
ta-balaa ari ta-biisiŋ a didagɛ niaa. 23 Ŋii nɛ nuu kubala
ku piɛsu a bul, “La Tiina, nialiŋ Wia si laa ta, ba jaŋ ŋaa
niaa muapilii duŋduŋ koo?” 24 Ŋii nɛ Yesu bula pi niaa a
bul, “Di ma níi chɛ di ma juu Wia kuorii-la tuɔŋ, u maga
ari ma to boi-la si bi jal nɛ. Má hɛ doluŋ a to boi-la a
juu. Mi jaŋ bula pima, niaa jaŋ yugɛ a wiwalimɛ di ba
to lee-la juu aŋ walima lɔl. 25 Tapulii kubala dia-la tiina
jaŋ sii a kɛŋ u boiŋ tɔ. Ka ŋ-na jaŋ hɛ hariŋ a suomo du̱
boro-la a bul, ‘La Tiina, kɛŋ boi-la suri a pila.’ Ŋii nɛ u
jaŋ bula pima a bul, ‘Mi bi lee-la ma si lia jiŋ.’ 26 Ma ma
jaŋ bula pu a bul, ‘La di ma kala nɛ fa hɔŋ di-bala a dii
kiaa. Ŋ dagɛla ŋ wiaa la jaŋ ma lɛ.’ 27 Ŋii nɛ u jaŋ bira
bula pima a bul, ‘Mi bi lee-la ma si lia jiŋ. Má suusa lii
mi teeŋ. Ma kala ŋaa ni-bɔŋŋɔɔ nɛ.’ 28 Tapulii kubala ma
jaŋ na Abiraham ari Aizik ari Jekɔb, ari nialiŋ kala síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ di ba hɔŋ Wia kuorii-la
tuɔŋ, ka ma-na jaŋ hɛ jeeŋ hariŋ a na baaniŋ a yiyel aŋ
didiŋ ma nyilaa, aŋ bi wuo juu. 29 Niaa jaŋ lii dunia
sɛmɛ-na kala a hɔŋ Wia kuorii-la tuɔŋ aa gbieli. 30 Ama
kuhiasiŋ yuga a jaŋ ku birimɛ haŋbiisiŋ. Haŋbiisiŋ yu-
ga a ma jaŋ ku birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu cho Jerusalɛm niaa

Mat. 23.37-39

31 Bua-la titia lɛ nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ kɔ Yesu teeŋ
a bula pu a bul, “Lii daha, bɛɛ wiaa Hɛrɔd ka chɛ duu
kpuŋ nɛ.” 32 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Má mu bula pi
nyinyisɛri-la, mi jaŋ kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ aŋ vaarɛ niaa jiniŋ
ari chie. Chieto mi jaŋ tiŋ mi tiŋtiŋŋaa dɛrɛ. 33 Ari ŋii
kala, u maga di mi ha hɛ mi woŋbiiŋ lɛ jiniŋ ari chie ari
chieto kala. U bi woŋbii kɛnɛ di ba kpu nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ lee-kala see Jerusalɛm lɛ.
34 Ma Jerusalɛm niaa, ma yie kpu nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a joŋ tabiaa a yagɛ tiŋdaara-la Wia
si tima di ba kɔ ma teeŋ. Naaŋsiiŋ yuga nɛ mi fa cho di
mi chu tɔ ma niaa kala, ari ji̱miŋ si yie chu tɔ u biiriŋ
ŋii, ka ma bi sɛyɛ. 35 Bee na, Wia jaŋ leŋ ma jáŋ pima.
Ma bira bi jaŋ nami, see bua-la lɛ ma si jaŋ chuɔlɛmi a
bul, ‘Wia jaŋ pɛ nii-la síi kɔ la Tiina Wia doluŋ lɛ.’ ”

Yesu vaarɛ baala síi wiilu

14 Chɛ-wiesii-la chɛɛ kubala, Yesu mu duu dii kudi-
ilee Farisii tiŋŋaa kuhiaŋ kubala dia lɛ. Ŋii nɛ ni-
aa faasa bibenu woruŋ. 2 Di baal kubala nɛ hɛ dimɛ a
kɔ Yesu teeŋ. U yaraa kala fa ŋmɛrɛ nɛ. 3 Ŋii nɛ Yesu

piɛsɛ Wia teniŋ kerichiba ari Farisii tiŋŋaa a bul, “U kɛŋ
woŋbiiŋ nɛɛ di la vaarɛ nyanyal tiŋŋaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ koo?” 4 Ba bi wii-kala bula. Ŋii nɛ Yesu kɛŋ baal-la
a vaaru aŋ tau u mu dia. 5 Ŋii nɛ u bira piɛsɛba a bul,
“Di ŋ bie koo ŋ nɛɛŋ nɛ tel viliŋ lɛ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
ma tuɔŋ kubɛɛ nɛ bi jaŋ lɛrɛ liisu?” 6 Ba bi wii-kala wuo
bula pu.

Yesu bula pi niaa di ba kɛŋ ba titia muuri, a kɛŋ zile, a huhuɔrɛ niaa

7 Yesu si beŋ nialiŋ ba si yira baa juu dia ŋii, u na di
ba juu chichɛ ba hɔŋ ni-balaa di-hɔnɔɔ. Ŋii nɛ u magɛ
namaga a piba a bul, 8 “Di nuu nɛ yiriŋ di ŋ kɔ u ha-
jaari gbiele a dii kudiilee, sí mu bagisa joŋ ni-balaa di-
hɔnuŋ a hɔŋ. Dia tiina jaŋ wuo yirɛ nuu ma si kiiŋ bira
duu hɔŋ dimɛ. 9 Nii-la si yirɛma jaŋ wuo ku bula piŋ a
bul, ‘Suusa mu, ka di ŋ dɔŋɔ tiina hɔŋ ŋ di-hɔnuŋ.’ Ŋii
nɛ ŋ jaŋ sii a mu hɔŋ ni-biisiŋ di-hɔnuŋ. Hiisiŋ jaŋ kɛniŋ
woruŋ. 10 Ŋii nɛ saa di ba nɛ yiriŋ di ŋ ku dii kudiilee, di
ŋ nɛ mua, hɔŋ ni-biisiŋ di-hɔnuŋ. Di nii-la si yiriŋ nɛ kɔ
naŋ, u jaŋ bula piŋ a bul, ‘Mi naŋdɔŋ, sii hɔŋ di-hɔŋ-zɔ-
muŋ.’ U nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ piŋ jirima nialiŋ kala si hɛ
dimɛ teeŋ. 11 Nii-la kala síi bigisi u titia lɛ, Wia jaŋ kɛnu
muuri. Ka nii-la ma si kɛŋ u titia muuri, Wia jaŋ ŋaa
duu yugɛ.”
12 Ŋii nɛ Yesu bula pi nii-la si yiru duu ku dii kudiilee a
bul, “Di ŋ nɛ ŋaa kudiilee, sí ŋ naŋdɔŋsuŋ koo ŋ
naaŋbiiriŋ yiru, sí ŋ dia niaa koo ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa si kɛŋ
kiaa ma yiru. Ba ma jaŋ wuo yiriŋ maachie di ŋ ku dii
kudiilee ba teeŋ a ti̱ŋ ŋ chimiŋ. 13 Di ŋ níi yirɛ niaa di ba
ku gbieli gbiele a dii kudiilee, yirɛ summoo ari nialiŋ
naasiŋ koo nisaa si suba ari nyulimaa kala. 14 Di ŋ nɛ
ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ pɛŋ lɛ, bɛɛ wiaa ba-na bi jaŋ wuo
ti̱ŋ ŋ chimiŋ. Wia jaŋ ti̱ŋ ŋ chimiŋ tapulii-la tuɔ-pul
tiŋŋaa si jaŋ sii suuŋ lɛ.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si ŋaa ba gbieli gbiele lɛ

Mat. 22.1-10

15 Yesu si bul wiiŋ deeŋ, ŋii nɛ nialiŋ si hɔnɔɔ dii kialiŋ
dɔŋɔ bula pi Yesu a bul, “Nialiŋ si jaŋ dii kiaa Wia
kuorii-la tuɔŋ, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”
16 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a bul, “Baal kubala nɛ fa
hɛ dimɛ. U ŋaa ba gbieli gbieli-bal. Ŋii nɛ u yirɛ niaa
yugɛ di ba kɔ di ba gbieli. 17 Gbiele-la si ŋaa siri, u tiŋ u
tiŋtinna duu mu bula pi nialiŋ u si yira ari ba ŋaa siri nɛ
di ba gbieli gbiele-la. 18 U si mu yirɛba, ba kala via. Ni-
buŋbuŋ si duu yɔɔ baga nɛ a chichɛ duu mu na, ŋii
wiaa u bi jaŋ wuo kɔ. 19 Dɔŋɔ ma si duu ma yɔɔ nɛ-bel-
liŋ fii nɛ a ma kaa lii duu kaa mu pɛrɛ na. Ŋii wiaa u ma
bi jaŋ wuo kɔ. 20 Dɔŋɔ tiina ma si di lɛɛlɛ nɛ u jaa haala.
A tiŋ ŋii wiaa u ma bi jaŋ wuo kɔ. 21 Ŋii nɛ tiŋtinni-la mi-
ira mu bula pi u kuhiaŋ-la. U si nii ŋii, u baaniŋ sii
kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ u bira bula pu a bul, ‘Lii mu woŋbiiŋ niiŋ
lima ari jaŋ tuɔŋ woŋbii-biisiŋ a yirɛ summoo ari
gbɛrikɛɛ ari nyulimaa, ari nialiŋ naasiŋ ari nisaa si su-
ba.’ 22 Lima lima di baal-la u si tima lia a yirɛ nialiŋ ba
ku juu, ka u juu bula pi u kuhiaŋ-la ari nialiŋ kɔ nɛ, ama
ba ha bi yugɛ. 23 Ŋii nɛ baal-la bira bula pi u tiŋtinni-la
a bul, ‘Bira lii bagisiŋ woŋbiee ari woŋbii-biisiŋ kala a
yirɛ niaa di ba ku juu di mi dia sṳ.’ 24 Mi jaŋ bula pima
ari nialiŋ mi si yira, ba kuŋ-kala bi jaŋ dii kudiilee deeŋ-
ba.”

Wii-la ŋ si jaŋ ŋaa aŋ-na ku ŋaa Yesu haritooro

Mat. 10.37-38

25 Yesu fa síi mu woŋbiiŋ ŋii, ni-daŋ to u hariŋ. Ŋii nɛ
u daasɛ hariŋ a bula piba a bul, 26 “Di nuu-kala nɛ kɔ mi
teeŋ, u bi jaŋ wuo ŋaa mi haritooro, see u bɛrɛ u nyim-
ma ari u naaŋ ari u haala ari u biiriŋ ari u naaŋbiiriŋ ari
u titia wu-ŋaalaa kala. 27 Nii-la kala si bi u titia daa-
gɛsɛɛ baasɛ aŋ to mi hariŋ, u bi maga duu ŋaa mi hari-
tooro. 28 Di ma kuŋ níi chɛ di ŋ saa dii-duduoŋ, ŋ jaŋ
laa sipaaŋ hɔŋ a biinɛ a na di moribiee maga di ŋ kaa
saa dia-la dɛrɛ. 29 Di ŋ nɛ bi ŋii ŋaa aŋ suomo bil dia-la
geŋtine aŋ bira bi moribiee kɛnɛ di ŋ saa dia-la dɛrɛ,
niaa jaŋ na wii-la ŋ si ŋaa. Ba jaŋ mumɔmuŋ. 30 Ba jaŋ
bul, ‘Baala deeŋ suomo duu saa dia nɛ aŋ bi wuo saa
dɛrɛ.’ ”
31 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a bul, “Kuoro
nɛ sie a kɛŋ niaa bui fii a kaa mu duu yuo u kuoru
dɔŋɔ. Ka kuoru-la ma kɛŋ niaa bui mara nɛ. U jaŋ laa
sipaaŋ hɔŋ a biina na duu nɛ jaŋ wuo yuo dii kuoru-la
aŋ-na mu yuou. 32 Di u nɛ bi jaŋ wuo dii kuoru-la, u jaŋ
tiŋ tiŋdaaraa di ba mu cheŋ kuoru-la dɔŋɔ di ba hɛ di-
bolii, a leŋ di ba sulu di ba siŋ.” 33 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba a bul, “Ŋii titia nɛ ma kuŋ-kala bi jaŋ wuo ŋaa mi
haritooro, see ŋ via kuŋ-kala ŋ si kɛnɛ ta.

Yesu bul wiaa a tigɛ yisiŋ lɛ

Mat. 5.13; Maak 9.50

34 Yisiŋ sima, ama di u nɛ sɛbisɛ, ŋ bira bi jaŋ wuo
ŋaa duu siŋ. 35 Ŋ bira bi jaŋ wuo joŋo hɛ baga lɛ duu
leŋ di kiaa wasɛ. U bira bi nyuuruŋ kala kɛnɛ. Ba yie
joŋo yuo ta nɛ. Ma digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii wiaa deeŋba.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ piesi-la si lɛlɛ lɛ

Mat. 18.12-14

15 Tapulii kubala laŋpoo lilaaraa ari haachɛ diiree
yuga kɔ Yesu teeŋ di ba jegile nii u wiaa. 2 Ŋii nɛ
Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba suomo gugurimɛ
wiaa a bul, “Baala deeŋ leŋe haachɛ diiree kukɔ u teeŋ
nɛ aŋ pɛ leŋ ba di ba kala didii kiaa.”
3 Yesu si nii ŋii, u magɛ namaga piba a bul, 4 “Baal
kubala nɛ hɛ dimɛ a kɛŋ piesee zɔlɔ. Ŋii nɛ ba tuɔŋ

dɔŋɔ lɛl. U leŋ piesee mahiŋ banɛsɛ ari fii ari nibi-la ta
giriŋ tuɔŋ aŋ gɔllɔ chichɛ pie-lɛlii-la a bul di see duu chɛ
nau. 5 U si nau, u joŋo baasɛ a kaa mu dia. 6 U si kaa
mu dia, u yirɛ u naŋdɔŋsuŋ ari u naaŋbiiriŋ a bula pi-
ba, ‘Má leŋ di la kala tuɔŋ tɔrɛ. Mi na mi piesi-la si lɛlɛ
nɛ.’ Ma tuɔŋ kubɛɛ nɛ bi jaŋ ŋaa wii-la baal-la si ŋaa?”
7 Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ a bul, “Di haachɛ diire
kubala ma nɛ birima lii u haachɛba lɛ, nialiŋ si hɛ Wia-
jaŋ lɛ, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. Ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ nia deeŋ nyuŋ
a kii niaa mahiŋ banɛsɛ ari fii ari nibi-la si kɛŋ tuɔ-pula
a biinɛ u bi maga di ba birima lii ba haachɛba lɛ.

Haal-la moribiee si lɛlɛ

8 Leŋ la joŋ ari haal kubala nɛ hɛ dimɛ a kɛŋ sɛlimɛ
moribii-biiŋ fii. Di dɔŋɔ nɛ lɛlɛ, ɛɛ nɛ u jaŋ ŋaa? U jaŋ
nyigɛ nyiniŋ a tii u dia kala a beŋ woruŋ see duu nau.
9 U si nau, u yirɛ u taŋlɔŋsuŋ ari u naaŋbiiriŋ kala a hɛ
dɔŋɔ a bula piba a bul, ‘Má leŋ di la kala tuɔŋ tɔrɛ. Mi
moribii-la si lɛlɛ, mi nau nɛ.’ ” 10 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi jaŋ
bula pima ari ŋii titia nɛ, di haachɛ diire kubala nɛ biri-
ma lii u haachɛba lɛ, Wia tiŋdaaraa tuɔŋ yie tɔrɛ nɛ.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ bile si lɛlɛ lɛ

11 Yesu bira magɛ namaga dɔŋɔ a bul, “Baal kubala nɛ
hɛ dimɛ a kɛŋ u haŋbiisiŋ balia. Ba fa ŋaa baalaa nɛ.
12 Ŋii nɛ ba tuɔŋ ku-bie sii mu bula pi ba nyimma a bul,
‘Mi nyimma, kialiŋ ŋ si jaŋ suu aŋ ka pila, joŋ mi toruŋ
pimi.’ Ŋii nɛ u kɛŋ kialiŋ kaa kpaa. 13 U bi diene, ka ba
tuɔŋ ku-bie sii paa u toruŋ kala u si laa a hɛ dɔŋɔ lɛ, a
sii mu ta-bolii kubala. Dimɛ u kɛŋ kialiŋ kala kaa mu
ŋaa wu-tɔɔnuŋ, ba kala dɛrɛ. 14 U si dii kialiŋ kala dɛrɛ
ŋii, di losuŋ juu taŋ-la woruŋ. U chɛ kudiilee ka. 15 Ŋii
nɛ u mu chɛ tiŋtiŋŋaa. Taŋ-la nuu sɛi duu bibeŋ u
toonuŋ. U kɛŋ u titia kaa mu mɛrɛ nii-la lɛ a didaa u
toonu-la. 16 U síi daa toonu-la, nuu-kala buu kudiilee ka
pa. U fa chichɛ duu dii toonu-la kudiilee. 17 Ŋii nɛ u bi-
inɛ u tuɔŋ lɛ a mu yi u nyimma lɛ a bul, ‘Mi nyimma ma
kɛŋ tiŋtinnaa yugɛ nɛ. Ba kala nina kudiilee didii aŋ ki-
ka, aŋ ka mi-na hɛ daha a susuu losuŋ. 18 Mi jaŋ sii a
miira mu mi nyimma teeŋ. Di mi nɛ mua, mi jaŋ bula
pu, Mi nyimma, mi ŋaa haachɛ ari Wia ariŋ kala. 19 U
bira bi maga di mi ŋaa ŋ bii. Joŋmi di mi pɛ ŋ tiŋtinnaa
lɛ di la titiŋ.’ Ŋii nɛ u sii a kukɔ u nyimma teeŋ. 20 U si kɔ
u nyimma teeŋ, u fa ha hɛ di-bolii nɛ, ka u nyimma
nau. Nennige kɛnu woruŋ. U fá mu a guoru. 21 Ŋii nɛ
bile bula pi u nyimma a bul, ‘Mi ŋaa haachɛ ari Wia ar-
iŋ kala. U bira bi maga di mi ŋaa ŋ bii.’ 22 Ama u nyim-
ma ha bula pi u tiŋtinnaa a bul, ‘Má mu lima a joŋ gɛri-
zɔmuŋ a kaa kɔ laalu. Má joŋ nenii-piriŋ maa a hɛ u
nisiŋ aŋ joŋ nɛŋtɛŋŋɛɛ ma a hɛu. 23 Má mu kɛŋ nɛɛŋ-la
ma si nɛrɛ a kaa ku kpu di la kala dii, di la tuɔŋ tɔrɛ.
24 U naga mi bie deeŋ fa suba nɛ aŋ sisɛlɛ sii. U fa lɛlɛ
nɛ, ka la lɛɛlɛ nau. Ŋii nɛ ba dii kiaa ari tuɔtɔruŋ.’
25 Bua-la lɛ di bile malima hɛ baga lɛ. Ŋii nɛ u kɔ dia.
U si ku kpagɛ u dia, u nia di baa du̱ kiaa a gugua. 26 Ŋii
nɛ u yirɛ u nyimma tiŋtinna-la dɔŋɔ a piɛsu a bul, ‘Bɛɛ
nɛ baa ŋaa ŋii?’ 27 Ŋii nɛ u bula pu a bul, ‘Ŋ ŋaana nɛ
miira kɔ. Ŋii nɛ ŋ nyimma kɛŋ nɛ-fere a kpu a pu, bɛɛ
wiaa u miira kɔ dia ari yarifiɛlaa nɛ.’ 28 Ŋii nɛ bile mali-
ma-la na baaniŋ kiŋkɛŋ. U bi dia jua. U nyimma ku lii a
sulu duu ku juu dia. 29 Bile bula pi u nyimma a bul,
‘Jisiŋ deeŋba kala lɛ mi faasa tiŋ tiŋtiŋŋaa woruŋ a piŋ.
Mi ha bi ŋ niiŋ wiaa via chɛ-bala maa. Bɛɛ kuŋ nɛ ŋ saa
pimi? Ŋ ha bi buu-bie ma kaa pimi di mi kpu la di ma
naŋdɔŋsuŋ gbieli gbiele aŋ chaŋ. 30 Ka ŋ bie deeŋ-na
kɛŋ ŋ kiaa kala chei ha-chɔrumuŋ lɛ. Ka u si miira kɔ
dia ŋii, ŋ kpu nɛ-fere a pu.’ 31 Ŋii nɛ bile nyimma bula
pu a bul, ‘Mi bii, ŋ yie hɛ dia lɛ bua-na kala lɛ nɛ. Kuŋ-
kala mi si kɛnɛ, ŋ ma nɛ tiiu. 32 Ama u maga di la gbieli
gbiele a leŋ di la tuɔŋ tɔrɛ nɛ, bɛɛ wiaa u nagɛ ŋ ŋaana
deeŋ fa suba nɛ aŋ sii. U fa lɛlɛ nɛ, ka la lɛɛlɛ nau.’ ”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tiŋtinni-la si kɛŋ wu-jimiŋ lɛ

16 Yesu magɛ namaga dɔŋɔ a pi u haritooroo a
bul, “Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa ŋaa kiaa ti-
ina nɛ. U fa kɛŋ tiŋtinnu. U nɛ faa beŋ u kialiŋ. Ŋii nɛ
niaa ku bula pi kiaa tiina-la, ari u tiŋtinni-la kɛŋ u kialiŋ
chichei nɛ. 2 U si nii ŋii, u mu yiru a piɛsu, ‘Bee na wial-
iŋ mi síi nii a tigeŋ lɛ. Leŋ di mi jiŋ nialiŋ ŋ si yallɛ mi
kialiŋ ba yɔɔ. Ŋ bira bi jaŋ wuo ŋaa mi tiŋtinnu.’ 3 Ŋii nɛ
baal-la bul u titia lɛ a bul, ‘Mi kuhiaŋ ka chɛ duu kirimi
nɛ mi tiŋtiŋŋaa lɛ. Bɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa? Mi bi doluŋ kɛnɛ
di mi pɛrɛ. Mi bira bi jaŋ wuo gɔllɔ susul kiaa ma. Mi
jaŋ fifá hiisiŋ. 4 Di mi tiŋtiŋŋaa nɛ cheye, mi jiŋ ŋii mi si
jaŋ ŋaa a wuo kɛŋ naŋdɔŋsuŋ, a ŋaa di ba kɛŋmi
woruŋ ba diisiŋ lɛ.’ 5 Ŋii nɛ u yirɛ nialiŋ kala si dii u
kuhiaŋ chimiŋ. U yirɛba kubala kubala nɛ. Ŋii nɛ u yirɛ
buŋbuŋ nia a piɛsu, ‘Chimiŋ ŋ si dii mi kuhiaŋ teeŋ ŋaa
baŋmɛɛ nɛ?’ 6 Ŋii nɛ u si di nuuŋ nɛ u chimu aŋkura
zɔlɔ. Ŋii nɛ tiŋtinni-la joŋ teŋ-la si dagɛ chiŋ-la a pu aŋ
bul, ‘Teŋ-la si dagɛ ŋ chimiŋ nɛ ŋla. Ŋ chimiŋ ŋaa
aŋkuraba ari nuuŋ zɔlɔ nɛ. Birima ŋmuŋsɛ aŋkuraba
mahiŋ balia ari fii.’ 7 Ŋii nɛ u yirɛ dɔŋɔ tiina ma a piɛsu,
‘Ka ŋ maa?’ U ma si di chimiŋ u si die ŋaa miaa bɔtɔba
bui nɛ. Ŋii nɛ tiŋtinni-la bula pu a bul, ‘Teniŋ tuɔŋ ba
ŋmuŋsa hɛ ari ŋ chimiŋ magɛ ŋla nɛ, ama birima
ŋmuŋsɛ bɔtɔ zɔlɔ chori.’ 8 Ŋii nɛ kiaa tiina-la bɛsɛ siŋgir-
iŋ tiina-la lɛ a bul duu ŋaa kukeri aŋ kɛŋ wu-jimiŋ u si
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ŋii.” Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Bee na nialiŋ
si cho dunia kiaa kiŋkɛŋ kɛŋ wu-jimiŋ a pipɛ dɔŋɔ lɛ a
kii nialiŋ síi to Wia.” 9 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi u hari-
tooro-la a bul, “Mi bulaa pima, má joŋ moribiee a kaa
dii naŋdɔŋsuŋ. Di moribie-la dɛrɛ, Wia jaŋ kɛŋma kaa
mu u jaŋ a joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a pima.
10 Di ŋ joŋ kiaa mua a pi nuu duu beŋ, ŋii nɛ u beŋ ba
nyuŋ woruŋ, u tiina ma jaŋ wuo beŋ kiaa si yuga nyuŋ

woruŋ. Di nuu ma nɛ kɛŋ kiaa mua aŋ bi ba nyuŋ
woruŋ ka beŋ, duu nɛ kɛŋ kiaa woruŋ, u biba ma nyuŋ
wuo beŋ woruŋ. 11 Di ŋ nɛ bi dunia kiaa wuo beŋ ari
wutitii, nuu-kala bi jaŋ wuo joŋ kialiŋ si faasa kɛŋ nyu-
uruŋ a hɛ ŋ nisiŋ lɛ di ŋ bibeŋ. 12 Di ŋ nɛ bi niaa kiaa
wuo beŋ ari wutitii, ba jaŋ wuo joŋ ŋ titia kiaa piŋ di ŋ
beŋŋ? Ai. 13 Yoŋ-bala bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi kuhi-
asiŋ balia. U jaŋ cho dɔŋɔ aŋ bɛrɛ dɔŋɔ. U jaŋ tuto dɔŋɔ
niiŋ wiaa woruŋ aŋ via dɔŋɔ niiŋ wiaa. Ŋ ma saa bi jaŋ
wuo to Wia aŋ bira cho dunia kiaa maa."

Yesu bul wiaa a pi Farisii tiŋŋaa

Mat. 11.12-13; 5.31-32; Maak 10.11-12

14 Farisii tiŋŋaa nii wiiŋ deeŋ Yesu si bula. Ba fa cho
dunia kiaa kiŋkɛŋ nɛ. Ŋii nɛ tii ba sisieru lɛ. 15 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Ma nialiŋ, ma yie chɛ di niaa bi-
inɛ ma kɛŋ wutitii, ama Wia jiŋ ma tuɔsaa. Kialiŋ si ŋaa
ku-zɔŋŋɔɔ nuhuobiinee teeŋ, ba nɛ ŋaa ku-lɔrunuŋ Wia
teeŋ."
16 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Nialiŋ faa to wialiŋ Moosis fa
si bile. Ba ma to tenni-la lɛ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, fa si ŋmuŋsa a kaa mu bua-la lɛ
Jɔɔŋ si kɔ, nii-la fa síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ. Jɔɔŋ si kɔ
ŋii, ba suomo bubul Wia wu-zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-
la lɛ aa pi niaa. Ŋii nɛ nuu-kala fiɛsɛ siiŋ a wiwalimɛ
duu juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 17 Di wia nyuŋ ari tiŋteeŋ
kala nɛ fa dɛrɛ, u fa bi jaŋ hɛi. U fa bi jaŋ hɛi ari Moosis
niiŋ wialiŋ tuɔŋ ku-bie bira si bi bubuɔŋ kɛnɛ.
18 Baal-na kala si via u haala aŋ bira mu jaa dɔŋɔ, u ti-
ina juu Wia haachɛ lɛ nɛ. Baal-la ma si jaa haala si via u
bala, u ma juu Wia haachɛ lɛ nɛ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ kiaa tiina ari Lazɔrɔs lɛ

19 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga a bul, "Kiaa tiina
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U yie lilaalɛ gɛri-zɔmɔ-la yalliŋ si
hɛyɛ, a piŋ sima nyuŋ woruŋ tapulii-na kala. 20 Ka sum-
mu ma fa hɛ dimɛ. Baa yiru Lazɔrɔs. U yaraa kala ŋaa
naawiilaa nɛ. 21 Vahiŋ yie kɔ a lilenni u naawiila-la. U yie
mu hɔŋ kiaa tiina-la boiŋŋiiŋ a chichɛ di kiaa tiina-la si
dii kudiile-la aŋ ka, duu ma paa dii. 22 Ŋii nɛ summo-la
sii suu. Wia tiŋdaara ku joŋu a kaa mu Abiraham teeŋ.
U hɔŋ u sɛmɛ Wia-jaŋ lɛ aa nii sima. 23 Ka kiaa tiina-la
ma suu. Ba joŋu hugi. U mu juu Wia nyiniŋ a nina hɛɛŋ
woruŋ. Ŋii nɛ u bee mu na Abiraham duu hɔŋ di-bolii,
ka Lazɔrɔs ma hɔŋ u sɛmɛ. 24 Ŋii nɛ u yiru a bul, 'Mi ny-
imma Abiraham, fámi nennige aŋ tiŋ Lazɔrɔs duu kɛŋ
u neniiŋ yuu liiŋ a kaa kɔ a fiɛlɛ mi neŋdelimiŋ. Mii na
hɛɛŋ nɛ woruŋ nyiniŋ deeŋ tuɔŋ.' 25 Ŋii nɛ Abiraham
bula pu a bul, 'Mi bii, liise mu yi ŋ fa si hɛ ŋ miisiŋ lɛ, ŋ
faa nii sima nɛ woruŋ, aŋ ka Lazɔrɔs fa nina hɛɛŋ. Ama
lɛɛlɛ Lazɔrɔs ma nii sima daha, aŋ ka ŋ ma hɛ hɛɛŋ
tuɔŋ. 26 Ŋii ma duŋduŋa dee, buɔtuo-luŋi nɛ piŋ la
pɛgɛ. Di nialiŋ si hɛ la teeŋ níí chɛ di ba lii kiele mu ma
teeŋ, ba bi jaŋ wuo. Nuu ma bi jaŋ wuo lii ma teeŋ a ku
kieli a kɔ la teeŋ.' 27 Ŋii nɛ kiaa tiina-la bira bula pu a
bul, 'Mi nyimma Abiraham, ŋii nɛ saa mii suluŋ di ŋ tiŋ
Lazɔrɔs duu mu mi nyimma dia. 28 Mi kɛŋ naaŋbiiriŋ
banɔŋ nɛ dimɛ. Leŋ duu kpurisɛ ba digilaa di ba ma sí
hɛɛŋ deeŋ leriŋ kɔ bua-la lɛ ba si jaŋ suu.' 29 Ŋii nɛ Abi-
raham bula pu a bul, 'Wialiŋ Moosis ari nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa, ba hɛ ŋ
naaŋbiiriŋ teeŋ. Leŋ di ba jegile nii wialiŋ ba síi bul.'
30 Ŋii nɛ kiaa tiina-la bira bul, 'Ŋii ha bi maga, mi nyim-
ma. Ama di nuu nɛ fa sii suuŋ lɛ a mu ba teeŋ, ba fa
jaŋ wuo birima lii ba haachɛba lɛ.' 31 Ŋii nɛ Abiraham
bira bula pu a bul, 'Di ba nɛ bi jaŋ jegile nii wialiŋ
Moosis ari nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
fa si ŋmuŋsa, ba ma fa bi jaŋ sɛi wialiŋ di nuu nɛ paala
sii suuŋ lɛ a mu ba teeŋ a dagɛba.' "

Yesu bul wiaa a tigɛ haachɛ lɛ

Mat. 18.6-7, 21-22; Maak 9.42

17 Yesu bula pi u haritooroo a bul, "Wialiŋ si jaŋ
ŋaa di niaa juu haachɛ lɛ jaŋ hɛ dimɛ. Ama nii-la
si jaŋ ŋaa di ba juu haachɛ lɛ jaŋ na hɛɛŋ woruŋ. 2 U
maga di ba joŋ nɔmuŋ nɛ a vɔɔ laalɛ u baŋŋa lɛ, a joŋu
yuo hɛ muga tuɔŋ duu suu. Di ba nɛ ŋaa ŋii, u nɛ jaŋ
kpia u si jaŋ ŋaa di haŋbiisiŋ deeŋba tuɔŋ kubala ŋaa
wu-bɔmuŋ. 3 Má pɔ ma titia lɛ. Di ŋ naaŋbie nɛ ŋaa
haachɛ, kpiau lɛ. Di u nɛ si duu cheye nɛ, joŋo chɛu.
4 Di u nɛ ŋaa wii cheiŋ lɛ aŋ ku bula piŋ ari u cheye nɛ,
a ŋaa ŋii a yi naaŋsiiŋ bulipɛ chɛ-bala, joŋo chɛu."

Yesu bul wiaa a tigɛ yarida lɛ

5 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-la bula pu a bul, "La Tiina, ŋaa
di la yarida yugɛ kiŋkɛŋ." 6 Ŋii nɛ la Tiina Yesu bula piba
a bul, "Di ma yarida nɛ fa magɛ kuŋ biiŋ ba síi yirɛ ma-
sitad, ma fa jaŋ wuo bula pi tia duu kɛŋ u naakelee
kala churi a jila chɔŋsɛ muga lɛ. U fa jaŋ to ma niiŋ lɛ a
ŋaa ŋii."

Yesu bul tiŋtinnaa tiŋtimiŋ wiaa

7 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di ma kuŋ nɛ kɛŋ tiŋtinnu u
pipɛrɛ ŋ baga lɛ koo u didaa ŋ piesee, duu nɛ lii baga
koo pie-daaliŋ kɔ, ŋ jaŋ bula pu a bul duu ŋaa lima a
dii kudiilee koo? 8 Ai, ŋ ma jaŋ bula pu duu ŋaa siri a
laalɛ u gɛnniŋ a ŋaa kudiilee piŋ di ŋ dii. Di ŋ nɛ dii
dɛrɛ, u ma jaŋ wuo dii u kudiilee. 9 Ŋ jaŋ lɔllɛ ŋ tiŋtinni-
la a tiŋ u si ŋaa wialiŋ ŋ si dagu wiaa? Ai. 10 Ma ma saa
nagɛ ŋii nɛ. Di ma nɛ ŋaa wialiŋ kala ba si si di ma ŋaa,
u maga di ma bul, 'La ŋaa tiŋtinnaa nɛ. U bi maga di
ba lɔllɛla. Tiŋtimii-la si maga di la tiŋ duŋduŋa nɛ la
titiŋ.' "

Yesu vaarɛ gbegisiŋ fii

11 Ŋii nɛ Yesu bira sii mu Jerusalɛm diiriŋ. U to
Samaria tiŋteeŋ ari Galilii tiŋteeŋ nɛ a mu. 12 Ŋii nɛ u
mu juu taŋ kubala, di gbegisiŋ fii ku chemu. Ba fa chiŋ
di-bolii nɛ 13 aŋ faasa yirɛ a bul, “Yesu, la kuhiaŋ, fála
nennige.” 14 Ŋii nɛ Yesu naba a bul, “Má kɛŋ ma titia
mu a dagɛ nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia.” Ŋii nɛ ba mu.
Ba síi mu ŋii, ba duori. 15 Ba tuɔŋ dɔŋɔ si na duu duoro,
u miirɛ a faasa didɛnnɛ Wia. 16 U mu Yesu teeŋ a tuu
kpirimi tiŋteeŋ u naasiŋ lɛ a lɔllu. Baal-la fa ŋaa
Samaria tiina nɛ. 17 Ŋii nɛ Yesu piɛsu, “Niaa fii dee mi
vaarɛɛ? Nii nɛ nibi-la hɛ? 18 Bɛɛ nɛ tii nuhuɔra deeŋ
duŋduŋa nɛ miira kɔ duu lɔllɛ Wia?” 19 Ŋii nɛ Yesu bula
pi baal-la a bul, “Sii a viiri, ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori.”

Yesu bul wiaa a tigɛ bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ kɔ

Mat. 24.23-28, 37-41

20 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa piɛsɛ Yesu di bua bɛɛ lɛ nɛ Wia
kuorii-la jaŋ kɔ? Ŋii nɛ u bula piba a bul, “Di Wia kuorii-
la nɛ jaŋ kɔ, wu-magil dee bi jaŋ ŋaa di niaa jiŋ. 21 Nuu-
kala ma bi jaŋ wuo bul, ‘Bee na, u hɛ daha koo u hɛ
dimɛ.’ Má bee na, Wia kuorii-la hɛ ma tuɔŋ nɛ.”
22 Ŋii nɛ u bula pi u haritooro-la a bul, “Tapulii jaŋ yi
di ma cho di ma na mi-na Nuhuobiine Bie tapulaa tuɔŋ
chɛ-bala duŋduŋa maa. Ama ma bi jaŋ wuo nami. 23 Ni-
aa dɔŋsuŋ jaŋ bula pima a bul, ‘Nau, u nɛ ŋla, koo, na
u nɛ hɛ daha.’ Di ba nɛ bul ŋii, ma sí lii gɔllɔ chichɛu.
24 Mi-na Nuhuobiine Bie si jaŋ miira kɔ tapulii-la, u jaŋ
nagɛ duonuŋ si ligisa a lii wia nyuŋ sɛmɛ dɔŋɔ a ku tuu
sɛmɛ dɔŋɔ. 25 Ama mi jaŋ laa sipaaŋ na hɛɛŋ. Ma lɛɛlɛ
niaa, ma jaŋ viami. 26 Bua-la lɛ mi-na Nuhuobiine Bie si
jaŋ miira kɔ, u jaŋ nagɛ bua-la lɛ Nowa fa si hɛ u miisiŋ
lɛ nɛ. 27 Bua-la lɛ nialiŋ fa dii kudiilee, haalaa ari baalaa
ma jijaa dɔŋɔ a mu yi tapulii-la Nowa fa si juu liiŋ
daboro-la tuɔŋ. Liiŋ ku pɛllɛ paa nialiŋ dɔŋsuŋ kala, ba
suu. 28 U ma jaŋ nagɛ bua-la lɛ Lɔt fa si hɛ u miisiŋ lɛ.
Nuu-kala fa hɛ dimɛ a didii kudiilee a yiyallɛ kiaa a
yuyɔɔ kiaa a dudu̱u kiaa a sisaa diisiŋ. 29 Ka tapulii-la
Lɔt si lii taŋ kubala ba síi yirɛ Sɔdɔm lɛ, nyiniŋ ari jiribiiŋ
lii wia nyuŋ, a ku tuu kpu nialiŋ dɔŋsuŋ kala. 30 Ŋii nɛ u
jaŋ nagɛ tapulii-la mi-na Nuhuobiine Bie ma si jaŋ mi-
ira kɔ. 31 Di nuu nɛ hɛ u lusuŋ nyuŋ tapulii-la lɛ aŋ kɛŋ
kiaa u dia tuɔŋ, ma sí leŋe duu tuu a juu u dia a paa u
kiaa. Nii-la ma si hɛ u baga lɛ, duu ma sí miira mu dia.
32 Má liise yi wii-la si ŋaa Lɔt haala lɛ. 33 Nii-la kala síi
walimɛ duu laa u miisiŋ, u jaŋ joŋo ta. Nii-la kala ma si
joŋ u miisiŋ ta, u jaŋ laa u miisiŋ. 34 Mi jaŋ bula pima,
tapulii-la niaa balia jaŋ piŋ doŋ godo bala nyuŋ titaŋiŋ,
Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta. 35 Haalaa balia ma jaŋ
nunɔŋ munuŋ. Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta.
36 Baalaa balia ma jaŋ hɛ baga lɛ a pipɛrɛ, Wia jaŋ joŋ
dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta.” 37 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la piɛsu a
bul, “Nii lɛ nɛ ŋii, la Tiina?” Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Lee-la ku-pua si pina nɛ, du̱unuŋ ma hihilimi.”

Yo-haala mu na sariya diire

18 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga piba a dagɛba di
ba chuchuɔlɛ Wia bua-na kala lɛ a sí leŋ. 2 U si, di
sariya diiru nɛ fa hɛ dimɛ taŋ kubala lɛ. U fa bi Wia ka
fá. U bi nuhuobiinee ma jirima ka joŋ. 3 Yo-haal kubala
ma nɛ fa hɛ taŋ-la lɛ. U yie vɛnɛɛ mu sariya diiri-la teeŋ
a susulu duu pɛu lɛ di u wuo dii sariya a lo u diŋdɔmɔ.
4 Buŋbuŋ kala baal-la via duu pɛu lɛ. Ama u si yie vɛnɛɛ
kɔ u teeŋ ŋii, ŋii nɛ baal-la bula pi u titia a bul, “Mi
paala bi Wia ka fá, mi bi nuhuobiinee ma jirima ka joŋ.
5 Ama yo-haala deeŋ si vɛnɛɛ walimɛmi ŋii, mi jaŋ pɛu
lɛ duu dii u sariya. Ŋii dee u ha jaŋ vɛnɛ wiwalimɛmi di
mi lɔl.” 6 Ŋii nɛ la Tiina Yesu bira bula pi niaa a bul, “Má
jegile nii wialiŋ sariya diiri-la si bi wutitii kɛnɛ si bula.
7 Ma saa biina Wia saa bi jaŋ wuo pɛ nialiŋ u si liisa lɛ
di ba níi laa ku-siŋŋaa? Di ba níi yel u teeŋ wiihɛyɛ ari
titaŋiŋ kala, u bi jaŋ dieni aŋ pɛba lɛ. 8 Mi jaŋ bula pi-
ma, u jaŋ pɛba lɛ di ba laa ku-siŋŋaa. U jaŋ ŋaa ŋii lima
lima. Ama bua-la lɛ mi-na Nuhuobiine Bie si jaŋ miira
kɔ, mi jaŋ na nialiŋ si ŋaa mi yarida, koo?”
9 Yesu bira magɛ namaga a pi nialiŋ si biina ba tuɔŋ
lɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula aŋ lilieni ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala. U
bula piba a bul, 10 “Baalaa balia nɛ sii mu Wia-dia di ba
chuɔlɛ Wia. Dɔŋɔ lii nialiŋ ba síi yirɛ Farisii tiŋŋaa tuɔŋ
nɛ. Dɔŋɔ-la ma ŋaa laŋpoo lilaaru nɛ. 11 Farisii tiina-la
sii chiŋ a chuɔlɛ Wia ŋla u tuɔŋ lɛ a bul, ‘La Tiina Wia,
mii lɔlluŋ ari mi si bi niaa dɔŋsuŋ naga, nialiŋ si gɔllɔ
kɛŋ niaa kiaa lilaa, koo nialiŋ si bi wutitii kɛnɛ, koo nial-
iŋ si gɔllɔ chɛ niaa haalaa. Mi bi laŋpoo lilaara deeŋ ma
si hɛ daha naga. 12 Mi yie vɔɔ niiŋ bulia nɛ yɔbɔ-na kala
lɛ. Ku-la kala mi si na, mi yie kaa kpaa leree fii nɛ a joŋ
dɔŋɔ piŋ.’ 13 Ka laŋpoo lilaari-la chiŋ di-bolii. U paala bi
u siaa ma kaa wul wia nyuŋ aŋ paa u nisaa chuŋ u
nyuŋ lɛ aŋ bul, ‘Wia, fámi nisusuŋ. Mi ŋaa haachɛ diiru
nɛ.’ ” 14 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi jaŋ bula pima ari Wia
joŋ laŋpoo lilaari-la haachɛba chɛu, u mu dia. Ama u bi
ŋii ŋaa Farisii tiina-la lɛ. Nii-la kala síi bigisi u titia lɛ,
Wia jaŋ kɛnu muuri. Ama nii-la si kɛŋ u titia muuri, Wia
jaŋ ŋaa duu yugɛ.”

Yesu chuɔlɛ Wia duu pɛ haŋbiisiŋ lɛ

Mat. 19.13-15; Maak 10.13-16

15 Niaa dɔŋsuŋ kɛŋ ba haŋbiisiŋ ma kɔ Yesu teeŋ duu
joŋ u nisiŋ daŋba lɛ di Wia pɛba lɛ. Yesu haritooroo na-
ba a kpiaba lɛ. 16 Ba si kɔ ŋii, u bula pi u haritooro-la a
bul, “Má leŋ di haŋbiisi-la kɔ mi teeŋ. Ma síba kiru.
Nialiŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ nagɛ haŋbiisiŋ deeŋ-
ba nɛ.” 17 U bira bula pi niaa a bul, “Wutitii, mi bulaa pi-
ma, nii-la kala si bi Wia to a nagɛ haŋbie si yie to u ny-

imma ari u naaŋ ŋii, u bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la
tuɔŋ.”

Kiaa tiina kɔ Yesu teeŋ
Mat. 19.16-30; Maak 10.17-31

18 Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ kubala kɔ Yesu teeŋ a piɛ-
su, “Mi kuhia-zɔmuŋ, ɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ?” 19 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ yirɛmi
kuhia-zɔmuŋ? Nuu-kala bi zɔŋ see Wia. 20 Ŋ jiŋ wialiŋ
ba si ŋmuŋsa bil di ma tuto nɛɛ? Ba nɛ ŋla: Sí ŋ dɔŋɔ ti-
ina haala chɛ. Sí niaa kpu. Sí gaa. Di ŋ ŋaa daŋsia wii lɛ,
sí wiaa nyia, fifá ŋ nyimma ari ŋ naaŋ.” 21 Ŋii nɛ baal-la
bul, “Mi to wiaa deeŋba kala mi haŋbiiriŋ lɛ.” 22 U si bul
ŋii, Yesu bula pu a bul, “Wu-bala nɛ ka ŋ ha jaŋ ŋaa.
Joŋ ŋ kiaa kala a yallɛ, a joŋ moribie-la a pi summoo,
aŋ ku tomi. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kɛŋ kiaa Wia-jaŋ lɛ.”
23 Baal-la si nii wiiŋ deeŋ, u tuɔŋ kala chei, bɛɛ wiaa u
fa kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. 24 Yesu si na di u tuɔŋ cheye, u
bul, “U ŋaa wu-duo nɛ ari nialiŋ si kɛŋ kiaa si jaŋ wuo
juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 25 U bi hɛi ari buŋtaŋŋa si jaŋ
wuo to gɛri-hɛmiŋ buɔŋ lii ari u si hɛyɛ ŋii nii-la si kɛŋ
kiaa si jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ.”
26 Nialiŋ si nii Yesu si bul ŋii, ba piɛsu a bul, “Kubɛɛ nɛ
saa Wia jaŋ laa ta?” 27 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wii-
la si jaŋ kperi nuhuobiine, u bi Wia wuo kperi. Wia wuo
wii-kala ŋaa nɛ.” 28 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “Bee na, la
leŋ la diisiŋ nɛ aŋ tuto ŋ hariŋ.” 29 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pima, nii-la kala si jaŋ wuo
leŋ u dia ari u haala koo u naaŋbiiriŋ koo u nyimma ari
u naaŋ koo u biiriŋ a tiŋ Wia kuorii-la wiaa, 30 u jaŋ bira
na kiaa yugɛ a kii kialiŋ u si leŋe ta. Di u nɛ ku suu, u
ma jaŋ na miisi-la si bi dɛrɛ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa pi u haritooroo
Mat. 20.17-19; Maak 10.32-34

31 Ŋii nɛ Yesu kɛŋ u haritooroo fii ari balia-la a kaa su-
usa lii a bula piba, “Má jegile nii mi teeŋ. Laa mu
Jerusalɛm nɛ. Dimɛ wialiŋ nialiŋ si bula, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ a tigɛ mi-na Nuhuobiine Bie lɛ a ŋmuŋsa bil,
ba jaŋ ŋaa dɛrɛ. 32 Ba jaŋ joŋmi hɛ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ di ba mɔŋmi. Ba jaŋ tuusɛmi aŋ pɛ
tu naŋtuɔruŋ hɛmi lɛ. 33 Ba jaŋ viirɛmi aŋ pɛ kpumi, ka
di mi sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.” 34 Ama Yesu har-
itooro-la bi wii-la u si bula bubuɔŋ jiŋ. (Wii-la u fa si bu-
la bubuɔŋ fa faa nɛ.)

Yesu vaarɛ sullu-la si nyulima
Mat. 20.29-34; Maak 10.46-52

35 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo sii di ba mu Jerusalɛm.
Ba mu kpagɛ taŋ kubala baa yirɛ Jɛrikɔ, di nyuluŋ
kubala fa hɔŋ woŋbiiŋ niiŋ a susul kiaa. [36 U si nii ni-
daŋ-la síi bal dɔmɔ, u piɛsɛ, “Bɛɛ kuŋ nɛ?”] 37 Ŋii nɛ ba
bula pu ari Yesu si lii Nazarɛt níi bal. 38 Ŋii nɛ u yirɛ
Yesu a bul, “Yesu, Devit nihiliɛrɛ, fámi nennige.” 39 Nial-
iŋ si laa u sipaaŋ kpiau lɛ duu kɛŋ goŋ. Ama u faasa
yirɛ a kii ŋii a bul, “Yesu, Devit nihiliɛrɛ, fámi nennige.”
40 Ŋii nɛ Yesu chiŋ aŋ bul di ba kɛŋ nyuluŋ-la kaa kɔ u
teeŋ. Nyuluŋ-la kɔ. 41 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a bul, “Bɛɛ kuŋ
nɛ ŋŋ chɛ di mi ŋaa piŋ?” U bula pu a bul, “Mi kuhiaŋ,
leŋ di mi siaa suri di mi nina.” 42 Ŋii nɛ Yesu bula pu, “Ŋ
siaa jaŋ suri, ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori.” 43 U siaa guu
suri. Ŋii nɛ u to Yesu hariŋ a didɛnnɛ Wia. Ni-daŋ-la ma
kala si na ŋii, ba ma kala dɛnnɛ Wia.

Zakiyas

19 Yesu mu to taŋ kubala baa yirɛ Jɛrikɔ. 2 Di baal
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa ŋaa laŋpoo lilaaraa
kuhiaŋ nɛ. U yiriŋ nɛ fa Zakiyas. U fa kɛŋ kiaa nɛ
woruŋ. 3 U faa chɛ duu na Yesu, ama u fa ŋaa ni-kuu
nɛ. A tiŋ ni-daŋ-la fa si hɛ dimɛ ŋii, u fa buu wuo na.
4 Ŋii nɛ u kieli ni-daŋ-la, a fá mu jil tia, duu wuo na
Yesu. U jima duu jaŋ ku to tia-la bubuɔŋ bal. 5 Yesu si
ku to tia-la bubuɔŋ bibal, u wula beŋ tia-la nyuŋ a nau
a bula pi Zakiyas a bul, “Zakiyas, ku tuu lima. U maga
di mi chua ŋ dia lɛ nɛ jiniŋ.” 6 Zakiyas si nii ŋii, u tuɔŋ
tɔrɛ. U tuu lima lima a kɛŋ Yesu mu u dia. 7 Nialiŋ kala
si hɛ dimɛ a na ŋii, ba suomo gugurimɛ wiaa a bul,
“Baala deeŋ mu duu chua haachɛ diiri-la dia lɛ nɛ.”
8 Yesu si hɛ Zakiyas dia lɛ ŋii, Zakiyas sii chiŋ a bula pi
la Tiina Yesu a bul, “Mi kuhiaŋ, jegile nii mi teeŋ. Mi jaŋ
joŋ mi kiaa lebi a pi summoo. Di mi nɛ girimɛ nuu
maa, mi jaŋ ti̱ŋ u tiina ari moribiee naaŋsiiŋ bunɛsɛ.”
9 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Wia laaŋ di ŋ dia niaa kala
ta nɛ jiniŋ. Baala deeŋ ma ŋaa Abiraham doho nuu nɛ,
10 bɛɛ wiaa mi-na Nuhuobiine Bie kɔ di mi chɛ a laa
nialiŋ si lɛlɛ nɛ a ta.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ moribiiŋ lɛ
Mat. 25.14-30

11 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a pi nialiŋ si nii wialiŋ u
si bula. Bua deeŋ lɛ u ka mua ka duu yi Jerusalɛm. Ŋii
nɛ tii nialiŋ biinɛ ari bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ kɔ kpa-
ga nɛ. 12 Ŋii nɛ u bul, “Ni-bal kubala nɛ sie a mu ta-bolii
kubala di ba bil u kuoruŋ, ka di u miira kɔ u jaŋ a ŋaa
kuoro. 13 Ka duu-na mu, u yirɛ u dia tiŋtinnaa fii, a joŋ
siidi bui a pi kuŋ-kala, a bul di ba kaa bibirimɛ duu mu
aŋ kɔ. 14 Ama u taŋ-la niaa bɛrɛ ni-bal-la nɛ. Ŋii nɛ ba
tiŋ tiŋdaaraa ba kiri u hariŋ mu a bula pi taŋ-la dɔŋɔ
kuoro ari ba bi cho duu ŋaa ba taŋ kuoro. 15 Ka baal-la
mu dii kuoruŋ aŋ miira kɔ. U si miira kɔ, u yirɛ u tiŋtin-
na-la u fa si joŋ moribii-la pa duu na ba si na nyuuruŋ
magɛ ŋii. 16 Ŋii nɛ tiŋtinni-buŋbuŋ kɔ u teeŋ a bula pi u
kuhiaŋ a bul, ‘Mi kuhiaŋ, ŋ siidi bui-la ŋ si joŋo pimi
birimɛ siidi bui fii nɛ.’ 17 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la bula pu a
bul, ‘Ŋ ŋaa woruŋ. Ŋ ŋaa tiŋtinni-titii nɛ. Ŋ si ŋaa ŋii a
beŋ kubii-bie nyuŋ woruŋ, mi jaŋ leŋ di ŋ bibeŋ tasiŋ

fii.’ 18 Ŋii nɛ tiŋtinni-liamiŋ ma kɔ u teeŋ a bul, ‘Mi kuhi-
aŋ, ŋ siidi bui-la ŋ si joŋo pimi, u birimɛ siidi bui banɔŋ
nɛ.’ 19 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la bula pu duu jaŋ bibeŋ tasiŋ
banɔŋ. 20 Ŋii nɛ tiŋtinni dɔŋ-la ma kɔ a bula pu a bul,
‘Mi kuhiaŋ, na ŋ siidi bui-la ŋ si joŋo pimi, mi joŋo gul
gɛri-kɔsuŋ lɛ nɛ a joŋo faa. 21 Mii fáŋ nɛ. Ŋ ŋaa ni-tɛrɛ
nɛ. Ŋ yie kɛŋ niaa kiaa lilaa nɛ aŋ yie kukuŋ kialiŋ ŋ si
bi duo.’ 22 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la bula pu a bul, ‘Ŋ ŋaa tiŋtin-
ni-bɔŋ nɛ. Wialiŋ titia ŋ si bula nɛ jaŋ dii ŋ sariya a joŋ
cheeriŋ piŋ. Ŋ jima ari mi ŋaa ni-tɛrɛ nɛ a kɛŋ niaa kiaa
lilaa aŋ pɛ kukuŋ kialiŋ mi si bi duo. 23 Bɛɛ nɛ saa tii ŋ
bi mi moribiiŋ joŋo bil lee-la ba síi bil moribiee? Mi fa si
miira kɔ ŋla, mi fa jaŋ laa moribie-la ari mi nyuurii
kala.’ 24 Ŋii nɛ u bula pi u tiŋtinni dɔŋsu-la fa si chiŋ
dimɛ a bul, ‘Má laa siidi bui-la u teeŋ a joŋo pi nii-la si
kɛŋ siidi bui fii-la.’ 25 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, ‘La Tiina,
bee na, u paala kɛŋ siidi bui fii nɛ, aŋ ka ŋ chɛ di ŋ joŋ
siidi bui-la a pɛ pu ŋii.’ 26 Ŋii nɛ u bula piba a bul, ‘Nii-la
si paala kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, Wia jaŋ wasa chɛ a pɛ a pu,
ama nii-la si bi faasa kɛŋ kiaa yugɛ, muapilii-la ma u si
kɛnɛ, Wia jaŋ kaa laa u teeŋ. 27 Mi diŋdɔŋŋɔɔ deeŋba
saa si bi cho di mi ŋaa ba kuoro, má kɛŋba kaa kɔ daha
di mi ŋaa ba kpuba mi sipaaŋ.’ ”

Yesu juu Jerusalɛm

Mat. 21.1-11; Maak 11.1-11; Jɔɔŋ 12.12-19

28 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u joŋ u woŋbiiŋ a laa
u haritooroo sipaaŋ ba mumu Jerusalɛm. 29 Ba ku yi
Bɛtifagi ari Bɛtani diiriŋ a ku yi peel kubala baa yirɛ
Oliv. Ŋii nɛ Yesu liisɛ u haritooroo balia a tiŋba a bula
piba a bul, 30 “Má mu taŋ-la si hɛ sipaaŋ. Di ma nɛ mua,
ma jaŋ na kaku-bie di ba vɔbɔ a kii. Nuu ha buu jila. Má
mu puri a kaa kɔ. 31 Di ma níi puru, di ba piɛsɛma a bul
di bɛɛ nɛ tii maa puri, má bul di la Tiina Yesu níi chɛ,
duu nɛ si di ma puro kaa kɔ.” 32 Ŋii nɛ ba mu a na wial-
iŋ kala Yesu fa si bula piba. 33 Ba síi puri kaku-bie-la, u
tiina piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii maa puri kaku-bie-la?”
34 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “La Tiina níi chɛ.” 35 Ŋii nɛ ba
kɛŋ kaku-bie-la a kaa mu pi Yesu, a wuri ba gɛnniŋ a
daŋ kaku-bie-la nyuŋ, aŋ kɛŋ Yesu u jila hɔŋ. 36 U si jil
kaku-bie-la aa vɛŋ ŋii, ba joŋ ba gɛnniŋ jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ.
37 U si mu kpagɛ Jerusalɛm, lee-la woŋbiiŋ si lii Oliv
peel-la nyuŋ tuu, ni-daŋ-la fa si to Yesu hariŋ suomo
jujuɔsɛ a faasa didɛnnɛ Wia a tiŋ u wu-magila-la kala
ba si na. 38 Ba bula, “Wia jaŋ pɛ kuoru-la síi kɔ la Tiina
Wia doluŋ lɛ. Ba jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa Wia-jaŋ lɛ. Wia
yiriŋ ma jaŋ yirɛ.” 39 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ fa si hɛ
ni-daŋ-la tuɔŋ bula pi Yesu a bul, “La kuhiaŋ, ŋaa di ŋ
haritooro-la kɛŋ goŋ.” 40 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Mi jaŋ bula pima, di ba nɛ fa bi goŋ maa ŋaa, tabiaa
ma titia jaŋ ŋaa goŋ.”

Yesu yel Jerusalɛm wiaa

41 Yesu síi mu ŋii, u ku kpagɛ Jerusalɛm a na taŋ-la. U
yel a tiŋ taŋ-la niaa wiaa aŋ bul, 42 “Mi fa cho di ma taŋ
niaa deeŋba jiŋ ŋii ma si jaŋ ŋaa a hɔŋ ari yarifiɛlaa nɛ
jiniŋ, ama ma bi wuo na. 43 Tapulii jaŋ yi di ma
diŋdɔŋŋɔɔ saa jebiiŋ gollima, di ma sí wuo lii. 44 Ba jaŋ
kpu ma nialiŋ kala si hɛ taŋ-la tuɔŋ, ma di ma biiriŋ
kala. Tabii-bie ma bira bi jaŋ daŋ u dɔŋɔ lɛ lee-la. Ma bi
sɛyɛ bua-la lɛ Wia si kɔ duu laama ta. Ŋii nɛ tii ba jaŋ
ŋaa ŋii.”

Yesu juu Wia-dia

Mat. 21.12-17; Maak 11.15-19; Jɔɔŋ 2.13-22

45 Yesu si mu juu Wia-dia, u suomo kikiri nialiŋ síi yal-
lɛ kiaa dimɛ 46 aŋ bula piba a bul, “Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul ari Wia si, u dia jaŋ ŋaa lee-la niaa si
jaŋ chuchuɔlɛ Wia, aŋ ka ma miira kaa birimɛ gaari-
dia.”
47 Tapulii-na kala Yesu yie dagɛ niaa Wia-dia-la tuɔŋ.
Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia
teniŋ kerichiba ari Juu tiŋŋaa kuhiasiŋ chichɛ di ba
kpuu. 48 Ama ba bi jiŋ woŋbii-la ba si jaŋ to, bɛɛ wiaa
nialiŋ kala fa si hɛ dimɛ jegile ninii wialiŋ u síi bul nɛ ari
siifiɛsiŋ.

Farisii tiŋŋaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa

Mat. 21.23-27; Maak 11.27-33

20 Tapulii kubala Yesu didagɛ niaa Wia-dia lɛ aŋ pɛ
bubul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba ari Juu
tiŋŋaa kuhiasiŋ sii kɔ u teeŋ. 2 Ba piɛsu a bul, “Dol bɛɛ
nɛ ŋ kɛŋ a ŋiŋaa wiaa deeŋba? Kubɛɛ nɛ piŋ doluŋ ŋ
ŋiŋaa ŋii?” 3 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi ma jaŋ
piɛsɛma wii. Má dagɛmi. 4 Jɔɔŋ, nii-la fa síi fo niaa Wii-
chuɔlɛ liiŋ, u doluŋ, u lii Wia teeŋ nɛɛ koo nuhuobiine
teeŋ nɛɛ?” 5 Ŋii nɛ ba suomo kɛŋ wii-la lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa
bul, “Wu-bɛɛ nɛ laa chɛ di la bul? Di la nɛ bula pu a bul
di Wia teeŋ nɛ u lii, u jaŋ piɛsɛla a bul, ‘Bɛɛ nɛ saa tii
ma bi wialiŋ u si bula laa dii?’ 6 Di la nɛ bira si nuhuobi-
ine teeŋ nɛ, ni-daŋ-la kala si hilimi daha, ba jaŋ yagɛla
ari tabiaa, bɛɛ wiaa ba sɛyɛ ari Jɔɔŋ fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.” 7 Ŋii nɛ ba bula pu a
bul, “La bi jiŋ u dol-la si lii lee-la.” 8 Yesu ma bula piba a
bul, “Tɔɔ, mi ma bi jaŋ dagɛma dol-la mi si kɛnɛ
bubuɔŋ.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tiŋtinnaa si hɛ baga lɛ

Mat. 21.33-46; Maak 12.1-12

9 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a pi nialiŋ si hɛ dimɛ a
bul, “Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ a bil baga a chɔŋsɛ kiaa
si kɛŋ nɛnɛɛ yugɛ a nagɛ chichuɛŋ. Ba yiriŋ nɛ gireps.
Ŋii nɛ u paa niaa hɛ baga-la lɛ di ba bibeŋ, aŋ sii mu

tiŋtee dɔŋ a dieni dimɛ. 10 Kialiŋ nɛniŋ si yie, u tiŋ u
tiŋtinnaa dɔŋɔ duu mu tiŋtinna-la teeŋ a laa tii-nɛnɛ-la
dɔŋsuŋ kaa kɔ. U mu ba kɛnu a ŋmobu aŋ kiru, u miira
kɛŋ na-hilliŋ a kaa mu baga tiina teeŋ. 11 Ŋii nɛ u bira
tiŋ u tiŋtinna-la dɔŋɔ maa. U ma bira mu. Nialiŋ
ŋmobu maa aŋ hiisu aŋ bira kiru maa, u miirɛ ari na-
hilliŋ. 12 Ŋii nɛ u bira tiŋ ni-tori. Nialiŋ piru maa aŋ kiru
ta. 13 Ŋii nɛ baga-la tiina bul, 'Wu-bɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa? Mi
jaŋ tiŋ mi bii-chooluŋ. Ŋ bi pɔɔ, ba jaŋ zilu.' Ŋii nɛ u tiŋ
bile u mu. 14 Tiŋtinna-la si nau duu kɔ, ŋii nɛ ba bula pi
dɔŋɔ a bul, 'Baga-la tiina bie nɛ ŋii. Di baga-la tiina nɛ
suba, bie deeŋ nɛ jaŋ dii u kiaa. Má leŋ di la kpuu, ka di
baga-la ŋaa la kuŋ.' 15 Ba kɛnu kaa lii baga-la tuɔŋ a
kpuu." Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ a bul, "Ɛɛ nɛ baga-la ti-
ina jaŋ ŋaa? 16 U jaŋ kɔ a kpu tiŋtinna-la kala aŋ joŋ
baga-la a pi ni-tania."
Nialiŋ si nii wialiŋ Yesu si bula, ba si di Wia bi jaŋ sɛi
di ba ŋaa ŋii. 17 Ŋii nɛ Yesu beŋba aŋ piɛsɛba a bul, "Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari tiebii-la dii-saaraa si via ta,
u nɛ jaŋ ku ŋaa tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia geŋtine.
Wiiŋ deeŋ bubuɔŋ nɛ saa ŋaa bɛɛ? 18 Nii-la kala si tel
tiebii-la nyuŋ, u tiina jaŋ yɛrɛ muno muno. Di tiebii-la
ma nɛ tel nuu-kala nyuŋ, u jaŋ yɛrɛ u tiina muno
muno."

Yesu bul laŋpoo t̲imiŋ wiaa
Mat. 22.15-22; Maak 12.13-17

19 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba ari nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ walimɛ di ba kɛŋ Yesu naa-buasu-la
lɛ, bɛɛ wiaa ba jima ari u magɛ namaga-la a tigɛba lɛ
nɛ. Ama baa fá nialiŋ si hɛ dimɛ nɛ. 20 Ŋii nɛ ba bee
chichɛ woŋbii-la ba si jaŋ to a kɛnu. Ba kpal niaa a ŋaa
di ba fugi ari ba ŋaa ni-titiiba nɛ. Ba joŋ moribiee piba
di ba mu a magisɛ Yesu a piɛsu wiaa a na duu nɛ bul
wii chei, di ba wuo to ŋii lɛ a kɛnu a kaa mu hɛ ba
kuori-baliŋ nisiŋ lɛ, duu ŋaau ŋii kala u si cho. 21 Ŋii nɛ
nialiŋ ba si hɛ, ba mu Yesu teeŋ, a piɛsu a bul, "La kuhi-
aŋ, la jima wialiŋ kala ŋ síi bul aŋ didagɛ maa, ba ŋaa
wutitiiba nɛ. La jima ari ŋ joŋ niaa kala ba ŋaa kubala
nɛ, ŋŋ dagɛ Wia woŋbii-titii nɛ. 22 U ŋaa woŋbii nɛ di la
t̲iŋ laŋpoo a pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ ba síi yirɛ Siiza
koo? Dagɛla." 23 Ama Yesu jiŋ ba bubuɔŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ-
ba a bul, 24 "Má kɛŋ moribii-biiŋ kaa kɔ mi bee na.
Kubɛɛ nyuŋ nɛ hɛ dimɛ? Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro hɛ
moribie-la lɛ?" Ŋii nɛ ba si, "Siiza yiriŋ nɛ." 25 Ŋii nɛ Yesu
bul, "Tɔɔ, má joŋ Rom tiŋteeŋ kuori-bal-la kiaa a pu, aŋ
joŋ Wia ma kiaa pu." 26 U si bul ŋii, ba bi wii-kala na ba
si jaŋ wuo to ŋii lɛ kɛnu nialiŋ si hɛ dimɛ sipaaŋ. Wialiŋ
u si bula ŋaaba wu-kpuŋkpere, ba niiŋ kala maa.

Yesu bul wiaa a tigɛ nialiŋ si sii suuŋ lɛ
Mat. 22.23-33; Maak 12.18-27

27 Ŋii nɛ Sadusii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma kɔ Yesu teeŋ. Niaa
deeŋba laa dii ari nialiŋ si suba bira bi jaŋ sii suuŋ lɛ.
Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, 28 "La kuhiaŋ, Moosis dagɛla Wia
teniŋ tuɔŋ ari baal nɛ jaa haala, di haal-la ari baal-la nɛ
bi bii lula, aŋ ka di baal-la suu, duu ŋaana jaa yo-haal-
la a lul biiriŋ pi u malima si suba, di biiri-la chiŋ u nyuŋ
lɛ. 29 Naaŋbiiriŋ balipɛ nɛ fa hɛ dimɛ bua kubala lɛ. Ba
kuhiaŋ jaa haala. Ba di haal-la bi bii lula, aŋ ka u suu.
30 Liamiŋ tiina joŋ haal-la jaa. Ba duu ma bi bii lula, aŋ
ka u ma suu. 31 Torimuŋ tiina ma joŋ haal-la jaa. U ma
ŋii titia nɛ. Ŋii nɛ naaŋbiiri-la balipɛ kala jaa haal-la. Ba
kala suu aŋ bi bii lula. 32 U ŋii hariŋ haal-la ma suu.
33 Tapulii-la niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa deeŋba balipɛ
tuɔŋ kubɛɛ nɛ jaŋ tii haal-la? Ba kala balipɛ nɛ jaau."
34 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Baala-la ari haala-la si
hɛ ba miisiŋ lɛ lɛɛlɛ, ba níi jaa dɔŋɔ. 35 Ama bua-la lɛ
baala-la ari haala-la si jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ, ba bira bi jaŋ jaa dɔŋɔ. 36 Ba jaŋ nagɛ Wia tiŋ-
daaraa a bira bi jaŋ suu. Wia si chisɛba suuŋ lɛ ŋii, ba
jaŋ ŋaa Wia biiriŋ. 37 Moosis fa paala chaasa dagɛ ari
ba jaŋ chisɛ nialiŋ si suba suuŋ lɛ di ba wei. U fa bul
Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ari la Tiina Wia nɛ ŋaa Abiraham
Wia ari Aizik Wia ari Jekɔb ma Wia. Lee-la u fa si bul
wiaa a tigɛ tii-bie-la síi dii nyiniŋ lɛ nɛ, u fa bul ŋii. 38 U
si bul ŋii daga ari u ŋaa ni-weyee Wia nɛ. U bi jaŋ wuo
ŋaa nialiŋ si suba Wia." 39 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba
dɔŋsuŋ bula pu a bul, "La kuhiaŋ, ŋ bul woruŋ nɛ."
40 Ba bira bi nyu-duoŋ kɛnɛ di ba piɛsɛ Yesu wii-kala.

Ba piɛsɛ Kirisito, nii-la Wia si liisa, wiaa
Mat. 22.41-46; Maak 12.35-37

41 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba, "Ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo bul ari Kirisi-
to, nii-la Wia si liisa, jaŋ ŋaa Devit nihiliɛrɛ duŋduŋa?
42 Devit titia bula Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi yirɛ Saams
a bul,
'Mi Tiina Wia bula pi mi Tiina,
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
43 see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'
44 Devit titia yirɛ nia deeŋ u Tiina. Ɛɛ nɛ saa u jaŋ wuo
ŋaa Devit nihiliɛrɛ duŋduŋa?"

Yesu bul Wia teniŋ kerichiba wiaa
Mat. 23.1-36; Maak 12.38-40

45 Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooroo nialiŋ kala sipaaŋ a
bul, 46 "Má kɛŋ ma titia woruŋ Wia teniŋ kerichiba lɛ.
Ba yie gugɔllɛ yɔbɔ lɛ ari ba gɛri-duduosuŋ, a cho di ni-
aa jujoŋba jirima a chuchuɔlɛba. Ba yie chichɛ di-hɔŋ-
zɔŋŋɔɔ Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Di ba nɛ yirɛba di ba ku dii
kiaa, ba cho di ba hɔŋ ni-balaa di-hɔnɔɔ maa. 47 Ba yie
fugo chuɔlɛ Wia didieni a kɛŋ yo-haalaa kiaa kaa laa

didii. Bua-la lɛ Wia si jaŋ dii ba sariya, ba nɛ jaŋ na
hɛɛŋ a kii ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala."

Yo-haala joŋ kiaa pi Wia
Maak 12.41-44

21 Bua kubala Yesu hɛ Wia-dia lɛ a na nialiŋ si kɛŋ
kiaa si joŋ ba moribiee bil a pipi Wia. 2 Ŋii nɛ u
bira na yo-haal ma si joŋ amiisiŋba balia a ma hɛ. 3 Ŋii
nɛ u bula pi nialiŋ a bul, "Wutitii nɛ mi bulaa pima, yo-
haala deeŋ moribii-bie-la u si joŋo hɛ, u nɛ kii nialiŋ
moribie-la kala. 4 Nialiŋ kala si joŋ moribiee a pi Wia,
ba liisa aŋ ka nɛ. Aŋ ka u-na joŋ u summu moribiiŋ
kala a hɛ, ku-la kala u si kɛnɛ nɛ ŋii."

Yesu bul ŋii Wia-dia si jaŋ tel
Mat. 24.1-2; Maak 13.1-2

5 Ŋii nɛ Yesu haritooroo dɔŋsuŋ bul wiaa a tigɛ Wia-
dia-la lɛ a bul duu zɔmɔ, di u tiebie-la ba si kaa saau
ma zɔmɔ, a bira bul ŋii niaa si joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi Wia
ba kaa wasɛ dia-la, ba kala nɛ ŋaa dia-la zɔŋ ŋii. 6 Ŋii nɛ
Yesu bul, "Bua kubala jaŋ yi, ba jaŋ ŋmoo kiaa deeŋba
kala ma síi na a lo. Ba bi jaŋ leŋ di tiebii-bala ma daŋ u
dɔŋɔ lɛ."

Yesu bul ŋii ba si jaŋ dɔgisɛ nialiŋ síi tou
Mat. 24.3-14; Maak 13.3-13

7 Ŋii nɛ ba piɛsɛ Yesu a bul, "La kuhiaŋ, bua bɛɛ lɛ nɛ
wiaa deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ kiaa nɛ la jaŋ na, ka di wiaa
deeŋba-na ŋaa?" 8 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má kɛŋ
ma titia woruŋ di nuu-kala síma nyisu," a bira bul, "Ni-
aa jaŋ yugɛ a kɔ a joŋ mi yiriŋ hɛ ari ba nɛ ŋaa Kirisito,
a bul di bua-la dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ. Ama ma sí
ba hariŋ to. 9 Ma jaŋ nii ari laaliŋ ari yuosuŋ hɛ daha a
hɛ di-boloo maa. Di ma nɛ ku nii ŋii, ma sí leŋe di ma
bɔisiŋ joŋ. Wiaa deeŋba kala jaŋ ŋaa bal, ama u ŋii saa
bi naga ari dunia didɛriŋ yie nɛ."
10 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa jaŋ sii a mu
yuo tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa. Taŋ kuoro ari u niaa jaŋ sii giri a
mu yuo kuoro dɔŋɔ ari u niaa. 11 Tiŋteeŋ jaŋ zigili
woruŋ, losuŋ ma jaŋ juu, nyanyalaa jaŋ juu niaa leree
yugɛ, wu-bal-lɔrunuŋ ari wu-magilaa kala jaŋ ŋaa wia
nyuŋ. 12 Ka di wiaa deeŋba kala-na ŋaa, ba jaŋ kɛsɛma
a to naasiŋ dɔgisɛma. Ba jaŋ joŋma hɛ niaa nisiŋ lɛ di
ba dii ma sariya Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ a kɛŋma tɔ dia. Ba
jaŋ kɛŋma kaa mu kuoroo ari ni-balaa sipaaŋ a tiŋ mi
wiaa. 13 Bua deeŋ lɛ nɛ ma jaŋ wuo na woŋbiiŋ a bul
Wia wu-zɔmɔ-la. 14 Má kɛŋ ma titia hɛ dɔŋɔ lɛ a sí leŋe
duu walimɛma ŋii ma si jaŋ bul wiaa a laa ma titia,
15 bɛɛ wiaa mi jaŋ joŋ wu-jimiŋ a hɛ ma nyuŋ lɛ di ma
bul wialiŋ ma diŋdɔŋŋɔɔ si bi jaŋ wuo kaa lɛrɛ ari wuti-
tii dee. 16 Ma nyimmaba ari ma naaŋbiiriŋ ari ma doho
niaa ari ma naŋdɔŋsuŋ paala jaŋ joŋma hɛ ma
diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ. Ba jaŋ kpu ma dɔŋsuŋ. 17 Nuu-kala
jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi wiaa. 18 Ama ma kuŋ nyu-puŋ ma
bi jaŋ lɛl. 19 Di ma nɛ nyalima, ma jaŋ laa ma miisiŋ."

Yesu bul ari ba jaŋ ŋmoo Jerusalɛm lo
Mat. 24.15-21; Maak 13.14-19

20 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di ma nɛ na di laali-yuoroo
golli Jerusalɛm, ma jaŋ jiŋ ari taŋ-la jaŋ tel lɛɛlɛ. 21 Ŋii-
na má leŋ di nialiŋ si hɛ Judiya lɛ fá mu jil peelee nyuŋ.
Nialiŋ ma si hɛ taŋ-la tuɔŋ, u maga di ba lii taŋ-la tuɔŋ.
Nialiŋ ma si hɛ ba bagisiŋ lɛ, ma sí miira juu taŋ-la
tuɔŋ. 22 Tapulii-la Wia jaŋ dɔgisɛ Iziral niaa, a leŋ di
wialiŋ kala ba si bula Wia teniŋ tuɔŋ sɛnɛ ku bal.
23 Haala-la si kɛŋ luoroo ari haala-la si kɛŋ bii-mulluŋ
baa wasɛ yiliŋ, tapulia-la lɛ ba jaŋ na hɛɛŋ. Tiŋtee-la
kala jaŋ na hɛɛŋ woruŋ. Wia jaŋ na baaniŋ tiŋteeŋ
deeŋ niaa nyuŋ a dɔgisɛba. 24 Ba jaŋ kpu dɔŋsuŋ ari
tokobiee, aŋ kɛsɛ dɔŋsuŋ di ba ma ŋaa yosuŋ tiŋtee-
dɔŋsuŋ lɛ, ka nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa yigi Jerusalɛm
taŋ-la kala lo, see bua-la yie di Wia piba woŋbiiŋ di ba
leŋ."

Yesu bula pi niaa duu jaŋ miira kɔ
Mat. 24.29-31; Maak 13.24-27

25 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Niaa jaŋ na wu-magilaa wii-
pɔsuŋ ari chɛnɛ ari chɛŋwulaa lɛ. Dunia kala lɛ, niaa bi
jaŋ jiŋ wii-la kala lɛ ba si hɛ. Di mugi-balaa níi huuru,
fawulluŋ jaŋ kɛŋba. 26 Fawulluŋ jaŋ kɛŋ niaa di ba
yeŋŋi a tiŋ ba síi yiɛlɛ wii-la si jaŋ ŋaa dunia kala lɛ. Ba
jaŋ kiri wia nyuŋ kialiŋ kala si kɛŋ doluŋ di ba lii ba
leree. 27 Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ na mi-na Nuhuobiine Bie di mi
to duoŋbiliŋbaaniŋ tuɔŋ kuu tuu. Mi jaŋ kɛŋ doluŋ a
chaanɛ kiŋkɛŋ. 28 Di wiaa deeŋba suomo a ŋiŋaa, má
sii chiŋ a kɛŋ ma digilaa wuoli, bɛɛ wiaa bua-la lɛ Wia si
jaŋ laama ta yie nɛ."

Yesu bul tutogo wiaa
Mat. 24.32-35; Maak 13.28-31

29 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga piba a bul, "Má bee na
tutogo ari tiisiŋ dɔŋsuŋ. 30 Di ma nɛ na tiisiŋ di ba suo-
mo tutɔsɛ, ma jima yibiiniŋ jua nɛ. 31 Ŋii titia nɛ, di ma
nɛ na wiaa deeŋba kala mi síi dagɛma di baa ŋaa, ma
jiŋ ari Wia kuorii-la kpaga nɛ. 32 Wutitii nɛ, mi bulaa pi-
ma, ma lɛɛlɛ niaa deeŋba si hɛ ma miisiŋ lɛ, ma bi jaŋ
suu, ka wiaa deeŋba ŋaa bal. 33 Wia nyuŋ ari tiŋteeŋ
kala jaŋ dɛrɛ, ama wialiŋ mi si bula bi jaŋ lɛl.
34 Má kɛŋ ma titia, a sí wu-fuoloo ŋiŋaa, a sí siniŋ
nyua bubugi. Ma sí leŋe di dunia kiaa wiaa walimɛma.
Di wiaa deeŋba níi walimɛma, tapulii-la mi-na Nuhuo-
biine Bie si jaŋ kɔ, u jaŋ guu ku di-ma lɛ a nagɛ ba si hɛ
bɛrɛ́, kiaa vɛnɛ mu juu-u lɛ aŋ bi jiŋ ŋii. 35 Tapulii-la jaŋ
kɛŋ dunia nuu-kala lee-kala lɛ. 36 Má pɔ a chuchuɔlɛ
Wia bua-na kala lɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ kɛŋ doluŋ

a lii wialiŋ kala si jaŋ ŋaa lɛ ari yarifiɛlaa a wuo chiŋ mi-
na Nuhuobiine Bie sipaaŋ.”
37 Yesu fa yie hɛ Wia-dia lɛ wiihɛyɛ ari chichuɔŋ kala a
didagɛ niaa. Di didaaniŋ nɛ yie-na kala, u yie mu Oliv
pel-la nyuŋ nɛ a piŋ. 38 Siipuuraa-na kala saa niaa yie
mu Wia-dia di ba jegile nii wialiŋ u síi bul.

Ba vuura di ba kpu Yesu
Mat. 26.1-5; Maak 14.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

22 Tapulaa deeŋba, diisiŋ kieliŋ gbiele-la kpaga nɛ,
gbiele-la lɛ ba si yie dii boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ. 2 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
Wia teniŋ kerichiba wiwalimɛ di ba na woŋbii-la ba si
jaŋ to a kpu Yesu di nialiŋ bi jiŋ, bɛɛ wiaa baa fá nialiŋ
nɛ.

Judas sɛyɛ duu joŋ Yesu yallɛ
Mat. 26.14-16; Maak 14.10-11; Jɔɔŋ 11.45-53

3 Ŋii nɛ Sitaani ku juu baal kubala. U fa ŋaa Yesu hari-
tooroo fii ari balia-la dɔŋɔ nɛ. U yiriŋ nɛ Judas. Baa yiru
Isikarɔt ma nɛ. 4 Ŋii nɛ Judas sii mu bula pi nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia-dia kuhiasiŋ ŋii u si jaŋ
to a kɛŋ Yesu yalla piba. 5 Ba tuɔŋ tɔrɛ. Ba sɛi ari ba jaŋ
pu moribiee. 6 Ŋii nɛ Judas sɛi, a suomo chichɛ woŋbii-
la u si jaŋ to a kɛŋ Yesu yalla piba di nialiŋ bi jiŋ.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee
Mat. 26.17-25; Maak 14.12-21; Jɔɔŋ 13.21-30

7 Ŋii nɛ gbiele-la lɛ ba si yie dii boroboro-la si bi si-bu-
ruŋ kɛnɛ yi, bua-la lɛ u si maga di ba kpu pie-bie-la ba
si jaŋ kaa ŋaa gbiele-la kudiilee. 8 Ŋii nɛ Yesu tiŋ Piita
ari Jɔɔŋ a bul di ba mu ŋaa ba diisiŋ kieliŋ gbiele kudi-
ilee di ba dii. 9 Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, “Nii nɛ ŋŋ chɛ di la
ŋaa kudiile-la?” 10 U bula piba a bul, “Bee na, di ma nɛ
juu taŋ tuɔŋ, ma jaŋ cheŋ baal kubala duu kori loŋ ari
liiŋ. Má to u hariŋ juu dia-la u síi juu. 11 Di ma nɛ mua,
má bula pi dia-la tiina a bul, ‘La kuhiaŋ si la piɛsiŋ di nii
lɛ nɛ nuhuɔraa dia hɛ, di ba di u haritooroo juu hɔnɔ dii
diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee?’ 12 U jaŋ dagɛma dii-bal
kubala. U ŋaa lusuŋ nyuŋ dia nɛ. Ba wasu kala. Lee-la
nɛ ma jaŋ ŋaa kudiile-la.” 13 Ŋii nɛ ba mu a na wialiŋ
kala u si bula piba ari ba jaŋ na, a ŋaa diisiŋ kieliŋ
gbiele kudiile-la ba dii.

Kudiile-la la si jaŋ dii a liliisi Yesu wiaa
Mat. 26.26-30; Maak 14.22-26; 1 Kɔr. 11.23-25

14 Bua-la si yie di ba dii kudiile-la, Yesu ari u naŋzɔɔba
kala hɔŋ di ba dii kiaa. 15 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Mi fa paala cho di la di ma dii kiaa deeŋba, aŋ ka di
mi-na na hɛɛŋ. 16 Mi jaŋ bula pima ari mi bira bi jaŋ kɔ
di mi dii kudiilee deeŋba, see bua-la lɛ Wia kuorii-la si
jaŋ kɔ. Ŋii lɛ nɛ la jaŋ jiŋ kudiile-la la si die bubuɔŋ.”
17 Ŋii nɛ u joŋ nyunyuala ari siniŋ a lɔllɛ Wia aŋ joŋo pi
u naŋzɔɔba-la a bul, “Má laa nyunyuala deeŋ ari siniŋ a
kaa kpaa ma titia. 18 Mi bulaa pima, mi bira bi jaŋ kɔ di
mi nyua siniŋ deeŋ, see bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ
kɔ.” 19 Ŋii nɛ Yesu bira joŋ boroboro a lɔllɛ Wia aŋ kaa
chɔgɛ chɔgɛ, a joŋo piba aŋ bul, “Mi yaraa nɛ ŋii. [Mi
joŋo pi Wia a tiŋ ma wiaa, má laa dii. Má ŋaa ŋii a liliisi
mi wiaa.” Ŋii nɛ ba dii. 20 Ba si dii kialiŋ dɛrɛ, u bira joŋ
nyunyuala ari siŋ-la a piba aŋ bul, “Nyunyuala ari siniŋ
deeŋ ŋaa ni̱i-falii nɛ Wia ta. Mi chaliŋ si jaŋ jaasɛ ma
wiaa nɛ tii Wia ta ni̱i-la.] 21 Má bee na, nii-la si jaŋ kɛŋmi
yallɛ hɛ la tuɔŋ nɛ, la kala didii kiaa. 22 Mi-na Nuhuobi-
ine Bie, mi jaŋ suu ari Wia si dagɛ ŋii, ama nii-la si jaŋ
joŋmi yallɛ, u jaŋ na hɛɛŋ yugɛ.” 23 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔ-
ba-la suomo pipiɛsɛ dɔŋɔ ari ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ jaŋ ŋaa
ŋii?

Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa kaa lilɛrɛ

24 Ŋii nɛ Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa kaa
lilɛrɛ. 25 Yesu bula piba a bul, “Nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa kɛŋ ba doluŋ kaa hɔŋ ba niaa nyuŋ nɛ. Kuoroo
dɔŋsuŋ síi beŋ niaa, ba cho di nialiŋ ba síi beŋ kɛŋba
kaa yiyirɛ ni-zɔmɔ. 26 Ama u bi maga di ma ŋiŋaa ŋii. U
maga di ma tuɔŋ kuhiaŋ nɛ birimɛ haŋbie, di ma sipaa-
laara ma tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima. 27 Nuu nɛ hɔnɔ, aŋ ka u
dɔŋɔ ŋaa kudiilee pupu u didii. Ba di nii-la si ŋaa kudi-
ile-la pupu, ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga? Nii-la si hɔnɔ, ka ba
ŋaa kudiilee pupu, u nɛ yuga. Ama mi-na hɛ ma tuɔŋ a
tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima.
28 Mi si hɛ ma teeŋ ŋii, mi na hɛɛŋ woruŋ. Aŋ ka ma
chiŋ mi sɛmɛ aŋ bimi via ta. 29 Mi Nyimma pimi doluŋ
nɛ di mi ŋaa kuori-baliŋ. Ŋii titia nɛ mi ma jaŋ pima
doluŋ di ma ŋaa kuori-balaa. 30 La di ma kala jaŋ dii
kudiilee Wia kuorii-la tuɔŋ. Ma jaŋ hɔŋ kuori-kpasinniŋ
nyuŋ a dii Iziral tiŋŋaa ta-geŋtisi-la fii ari balia-la
sariya.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul duu buu jiŋ
Mat. 26.31-35; Maak 14.27-31; Jɔɔŋ 13.36-38

31 Ŋii nɛ Yesu bula pi Saamɔŋ Piita a bul, “Saamɔŋ,
Sitaani laa woŋbiiŋ nɛ duu magisɛ ma kala, duu pɔrɛ
ni-zɔŋŋɔɔ ni-bɔŋŋɔɔ lɛ, ari paara si yie chaarɛ mii-jɔruŋ
ta, aŋ ka mii-biiŋ ŋii. 32 Ama mi chuɔlɛ Wia pi ŋ-na
Saamɔŋ nɛ di ŋ yarida sí lɛl. Di ŋ nɛ miira kɔ mi teeŋ, pɛ
ŋ naaŋbiiriŋ ma lɛ di ba chiŋ ba yarida naaŋ lɛ woruŋ.”
33 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “Mi Tiina, mi síi to ŋ hariŋ
ŋii, di ba nɛ tɔŋ dia maa, mi paala ŋaa siri nɛ di ba kɛŋ-
mi ma tɔ. Di ba kpuŋ maa, mi ma ŋaa siri nɛ di mi suu.”
34 Ŋii nɛ Yesu bula pi Piita a bul, “Piita, ji-bele bi jaŋ yel,
aŋ ka di ŋ bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ bimi jiŋ.”

Yesu bula pi u haritooro-la moribiee ari tokobiee wiaa

35 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u haritooroo a bul, “Bua-la lɛ mi si
tiŋma, ma lii aŋ bi moribiee koo sulli-gbaŋsiŋ ma koro,

a bi nɛŋtɛŋŋɛɛ tuŋ bulia bulia ma koro. Ma si mu ŋii,
ma chɛ kuŋ nɛ kaa?" Ba bul di ba bi kuŋ-kala chɛ ka.
36 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Ama lɛɛlɛ ma ku-la kala
si kɛŋ moribiee koo sulli-gbaŋa, u maga duu joŋ. Ma
ku-la ma kala si bi tokobii kɛnɛ, u maga duu joŋ u gɛri-
baliŋ yallɛ nɛ a yɔɔ dɔŋɔ. 37 Ŋii nɛ ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ. Ba bula ari ba jaŋ kɛnu pɛ wu-bɔŋ ŋiŋaaraa lɛ.
Wiaa deeŋba ba ŋmuŋsa a tigɛmi lɛ nɛ. Ba kala jaŋ
ŋaami lɛ nɛ, bɛɛ wiaa wialiŋ kala ba si ŋmuŋsa a tigɛmi
lɛ, ba kala jaŋ sɛnɛ ŋaa a dɛrɛ." 38 Ŋii nɛ u haritooroo
bula pu a bul, "La Tiina, bee na, tokobiee balia nɛ ŋla."
Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má leŋ di wii-la kala bal."

Yesu chuɔlɛ Wia pel-la nyuŋ ba síi yirɛ Oliv

Mat. 26.36-46; Maak 14.32-42

39 Ŋii nɛ Yesu lii Jerusalɛm lɛ a jil peel-la nyuŋ ba síi
yirɛ Oliv, ari u si vɛnɛɛ ŋaa ŋii. Ŋii nɛ u haritooroo to u
hariŋ mu. 40 Ba si yi lee-la, u bula piba a bul, "Má chuɔlɛ
Wia, di Sitaani sí wuo nyisɛma." 41 U si bul ŋii dɛrɛ, u
kieli u haritooro-la a mu sipaaŋ muapilii, a tuu kpirimi
duu chuɔlɛ Wia. 42 U chuɔlɛ Wia a bul, "Mi Nyimma, di ŋ
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ, liisɛ hɛɛ-la síi kɔmi lɛ. Ama mi-na
tuɔtɔruŋ lɛ dee ŋ-na tuɔtɔruŋ lɛ nɛ." [43 Ŋii nɛ Wia tiŋ-
daara kubala lii wia nyuŋ a ku tuu u teeŋ a pu doluŋ.
44 U tuɔŋ faasa chei kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ u faasa chuɔlɛ
Wia ari siifiɛsiŋ. U suoluŋ paala nagɛ chaliŋ a tutuu tiŋ-
teeŋ.] 45 U si chuɔlɛ Wia dɛrɛ, u sii a miira mu u hari-
tooroo teeŋ, di ba piŋ doŋ, bɛɛ wiaa ba tuɔŋ cheye nɛ
woruŋ. 46 Ŋii nɛ u piɛsɛba, "Ma sɛnɛ piŋ nɛɛ? Má sii
chuɔlɛ Wia, di Sitaani sí wuo nyisɛma."

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Maak 14.43-50; Jɔɔŋ 18.3-11

47 Yesu ha síi bul wiaa ŋii, di ni-daŋ kɔ. Yesu hari-
tooro-la fii ari balia-la dɔŋɔ nɛ kɛŋba kaa kɔ lee-la. U
yiriŋ nɛ Judas. Ba si kɔ, Judas mu Yesu teeŋ a guoru.
48 Ŋii nɛ Yesu bul, "Judas, ŋ sɛnɛ guorimi ŋla nɛ di ŋ joŋ
mi-na Nuhuobiine Bie yallɛɛ?" 49 Yesu haritooro-la fa si
hɛ dimɛ a na wii-la síi ŋaa, ŋii nɛ ba piɛsɛ Yesu a bul,
"La Tiina, ŋŋ chɛ di la kɛŋ la tokobie-la taba nɛɛ?" 50 Ŋii
nɛ Yesu haritooroo dɔŋɔ joŋ tokobii, a ta nialiŋ dɔŋɔ
na-diiŋ digiliŋ kiɛsɛ. Baal-la fa ŋaa nii-la si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ yomo nɛ. 51 Ŋii nɛ Yesu bul di u maga
nɛ, di ba leŋ. U si bul ŋii, u digi baal-la digiliŋ lɛ a ŋaa u
fiɛlɛ. 52 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari Wia-dia kuhiasiŋ ari ba taŋ kuhiasi-la si kɔ
di ba kɛnu, a bul, "Mi ŋaa gaaru nɛɛ? Ma síi kori toko-
biee ari taŋguloo a kukɔ di ma kɛŋmii? 53 La di ma kala
nɛ fa hɛ Wia-dia lɛ tapulii-na kala, aŋ ka ma bi walima
di ma kɛŋmi dimɛ. Ama bua deeŋ lɛ nɛ birimiŋ tiina
Sitaani pima doluŋ ma wuo kɔ di ma kɛŋmi."

Piita si u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.57-58, 69-75; Maak 14.53-54, 66-72; Jɔɔŋ 18.12-18, 25-27

54 Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu. Ba kɛnu kaa mu nii-la si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia, ka Piita daa tuto ba hariŋ.
55 Di ba hɛ nyiniŋ kaala tuɔŋ. Ba si jua, Piita mu pɛ nial-
iŋ síi wieni nyiŋ-la lɛ. 56 Toli-bie kubala ma hɛ dimɛ. U fa
ŋaa dia-la tiŋtinnu nɛ. U na Piita duu hɔnɔ aa wieni
nyiniŋ. U bul, "Baala deeŋ ma faa to Yesu hariŋ nɛ."
57 Ŋii nɛ Piita si, "Haal, mi paala buu jiŋ." 58 Muapilii di
baal kubala ma nau a bul, "Ŋ ma ŋaa ba dɔŋɔ nɛ." Ŋii
nɛ Piita bira bul duu dee. 59 U bi diene bira di baal dɔŋ
ma nɛ ŋii a pɛsɛ ari Piita ŋaa Yesu haritooroo dɔŋɔ nɛ,
bɛɛ wiaa u ma ŋaa Galilii tiina nɛ. 60 Ŋii nɛ Piita bira bu-
la pu a bul, "Baal, mi paala bi wii-la ŋ síi bul jiŋ." Piita síi
bul ŋii, u bi bula dɛrɛ di ji-bele yele. 61 Ŋii nɛ la Tiina
Yesu daasɛ a beŋ Piita. U liisi wii-la Yesu fa si bula pu
ari u jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari u bi u-na Yesu jiŋ, ka di
ji-bele-na yel. 62 Ŋii nɛ Piita lii a faasa yel.

Ba sieri Yesu lɛ aŋ ŋmobu

Mat. 26.67-68; Maak 14.65

63 Ŋii nɛ nialiŋ si pɔ Yesu sieru lɛ aŋ ŋmobu. 64 Ba vɔɔ
u siaa tɔ a ŋmobu aŋ piɛsu duu dagɛ nii-la si ŋmobu.
65 Ba bul wiaa ma yugɛ a tuusu.

Ba kɛŋ Yesu kɔ nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

Mat. 26.59-66; Maak 14.55-64; Jɔɔŋ 18.19-24

66 Taŋ si pula, Ju̱u tiŋŋaa taŋ kuhiasiŋ ari nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba, ba hili-
mi a leŋ ba kɛŋ Yesu kɔ ba sipaaŋ, lee-la ba si yie
hilime vuvuurɛ wiaa. 67 Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, "Dagɛla, ŋ
nɛ ŋaa nii-la Wia si liisaa?" Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Di mi nɛ bula pima maa, ma bi jaŋ laa dii. 68 Di mi nɛ
saa bira piɛsɛma wii maa, ma bi jaŋ bul wii-kala, 69 ama
a lii lɛɛlɛ a kaa mu mi-na Nuhuobiine Bie jaŋ hɔŋ Wii-
baliŋ sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ." 70 Ŋii nɛ ba kala piɛsu a
bul, "Ŋ nɛ saa ŋaa Wia Bie koo?" Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Ma bul woruŋ nɛ, mi nɛ sɛnɛ ŋaa Wia Bie." 71 Ŋii
nɛ nialiŋ bul, "La bira bi siada tiina kala ka chɛ. La titia
nia wii-la u si bula nɛ."

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit sipaaŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Jɔɔŋ 18.28-38

23 Ŋii nɛ niaa deeŋba kala sii, a kɛŋ Yesu a kaa mu
Paalit teeŋ. 2 Dimɛ nɛ ba suomo a bul wialiŋ u si
ŋaa chei a bul, "La kɛŋ baala deeŋ duu nyisɛ la niaa di
ba via la woŋbii-la la síi to, aŋ bul di ba sí laŋpoo ma
time pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ. U bira bula a tigɛ u
titia lɛ di u nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa, a bul duu
ŋaa kuoro ma." 3 Ŋii nɛ Paalit piɛsu a bul, "Ŋ nɛ ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa kuoro koo?" Yesu bula pu a bul, "Oo, mi nɛ."
4 Ŋii nɛ Paalit bula pi nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-

asiŋ ari ni-daŋ-la kala si hilime a bul, “Mi bi wii-la na
baala deeŋ si ŋaa chei a magɛ di ba kpuu.” 5 Ŋii nɛ nial-
iŋ síi bul Yesu teeŋ ha pɛsɛ a bul, “U dagɛ niaa a ŋaa ba
ŋiŋaa taawɛi nɛ. U suomi ŋii Galilii lɛ nɛ, a sii kɔ Judiya
tiŋteeŋ, a gɔllɛ lee-la kala aa dagɛba, a ŋaa ba ŋiŋaa
taawɛi aŋ lɛɛlɛ kɔ Jerusalɛm ma ŋla.”

Ba kɛŋ Yesu mu Hɛrɔd teeŋ

6 Paalit si nii ari Yesu lii Galilii nɛ, u piɛsɛ nialiŋ síi bul
Yesu teeŋ a bul, “Baala deeŋ ŋaa Galilii tiina nɛɛ?” Ŋii
nɛ ba bula pu di kuoro Hɛrɔd nɛ faa beŋ tiŋtee-la Yesu
si lia. 7 Paalit si nii ŋii, u ŋaa ba kɛnu kaa mu Hɛrɔd
teeŋ. Bua-la lɛ di Hɛrɔd hɛ Jerusalɛm lɛ. 8 Hɛrɔd tuɔŋ
kala tɔrɛ u si na Yesu, bɛɛ wiaa u nii u wiaa faafaa kala
nɛ a yie chichɛ duu nau. U faa chɛ di Yesu ŋaa wu-
kpuŋkpere nɛ duu na. 9 Ŋii nɛ Hɛrɔd piɛsɛ Yesu wiaa
yugɛ, ama u bi wii bula. 10 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba-la sii tuɔra mu Yesu lɛ
a faasa bul u teeŋ woruŋ. 11 Hɛrɔd ari u laali-yuoroo
sieri Yesu lɛ a dɔgisu, aŋ leŋ ba joŋ gɛri-baliŋ ku-zɔŋ
kubala laalu, aŋ miira kɛnu mu Paalit teeŋ. 12 Hɛrɔd ari
Paalit faa yuo dɔŋɔ nɛ. A lii tapulii-la nɛ, ba siŋ a dii
naŋdɔŋsuŋ.

Ba si di ba kɛŋ Yesu mu kpu

Mat. 27.15-26; Maak 15.6-15; Jɔɔŋ 18.39–19.16

13 Ŋii nɛ Paalit yirɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari J̱uu tiŋŋaa kuhiasiŋ ari niaa dɔŋsuŋ a bula piba
a bul, 14 “Ma kɛŋ baala deeŋ kaa kɔ mi teeŋ a bula pimi
ari u ŋaa di niaa via woŋbii-la la síi to nɛ. Mi saa piɛsu
ma kala sipaaŋ. Wialiŋ ma síi bul u teeŋ a bul duu ch-
eye, mi bi ba tuɔŋ kubala ma na duu ŋaa chei. 15 Hɛrɔd
ma si bi na u si ŋaa wii-la chei, ŋii nɛ tii u leŋ ba bira
kɛnu kaa kɔ daha. Má bee na, baala deeŋ bi wii-kala
ŋaa chei a magɛ di ba kpuu. 16 Mi jaŋ leŋ di ba viiru aŋ
joŋo ta.” [17 Ama diisiŋ kieliŋ gbiele-la nɛ yie-na kala,
ba yie leŋ Paalit liisɛ daŋsarikaba tuɔŋ kubala nɛ a ta,
nii-la J̱uu tiŋŋaa si cho di ba liisa.]
18 Ŋii nɛ nialiŋ kala kpia goŋ a bul di ba kpu Yesu aŋ
liisɛ Barabas piba. 19 Bua kubala lɛ, niaa sii ŋaa taawɛi
nɛ ba ta-baliŋ lɛ. Barabas kpu nuu, ŋii nɛ tii ba kɛnu
mu tɔ dia. 20 Paalit si cho duu joŋ Yesu ta, ŋii nɛ u bira
suomo bul wiaa pi ni-daŋ-la. 21 Ama ba faasa kpia goŋ
a bul, “Má kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ, má kpaasu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ!” 22 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛba naaŋsiiŋ bu-
torimuŋ a bul, “Bɛɛ nɛ tii? Bɛɛ kuŋ nɛ baala deeŋ ŋaa
chei, ka mi-na bi na? Mi-na bi na u si ŋaa wii-la chei a
magɛ di ba kpuu. Mi jaŋ leŋ di ba viiru aŋ joŋu ta.”
23 Ka ba ha pɛsɛ, a faasa kpia goŋ a bul, “U maga di ba
kɛŋ Yesu a kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛ.” Ba síi ŋaa goŋ
ŋii, Paalit ku sɛi ba kua 24 a bul di ba kɛŋ Yesu kpaasɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ari nialiŋ fa si sul ŋii. 25 Ŋii nɛ Paalit li-
isɛ nii-la ba fa si cho a ta, nii-la ba fa si kaa tɔ dia a tiŋ u
si ŋaa taawɛi a kpu niaa lɛ. U joŋ Yesu a hɛ ba nisiŋ lɛ
di ba ŋaa wii-la ba si cho.

Ba kɛŋ Yesu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Mat. 27.32-44; Maak 15.21-32; Jɔɔŋ 19.17-27

26 Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu kaa lii di ba kaa mu kpaasɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ. Ba síi mu ŋii, ba cheŋ baal kubala baa yirɛ
Saamɔŋ a lii Sariini, duu lii baga a jujuu Jerusalɛm. Ba
kɛnu a joŋ daa-gɛsɛ-la baasu a ŋaa u kaa tuto Yesu
hariŋ. 27 Ni-daŋ-la ma to u hariŋ. Ba tuɔŋ haalaa yuga a
yiyel Yesu wiaa. 28 Ŋii nɛ Yesu miira daasɛba aŋ bula pi-
ba a bul, “Jerusalɛm haalaa, ma sí mi wiaa yel. Má yel
ma titia ari ma biiriŋ wiaa. 29 Bee na tapulaa ka kɔ nɛ,
niaa jaŋ bul, ‘Ha-piraa ari haala-la si bi biiriŋ lula di ba
diɛsɛ, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.’ 30 Bua-la lɛ nɛ niaa jaŋ bul di
peelee tele tɔba, di duŋdolluŋ ma jɛrɛ tɔba. 31 Mi si
nagɛ tii-weyiŋ, aŋ ka ba dɔgisɛmi ŋla, ɛɛ nɛ ba jaŋ ŋaa-
ma ma lɛ, ma ma si nagɛ tii-hilia lɛ?”
32 Ba si kɛŋ Yesu mu ŋii, ba kɛŋ ni-bɔŋŋɔɔ balia ma
kaa mu di ba kpuba a pɛ Yesu lɛ. 33 Ŋii nɛ ba mu yi lee
kubala baa yirɛ nyu-kuŋkogulo. Ba si yi lee-la, ba joŋ
Yesu ari ni-bɔmɔ-la balia a kpaasɛba daa-gɛsɛɛ nyuŋ.
Dɔŋɔ hɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ si hɛ Yesu na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ si hɛ u na-gua. 34 Ŋii nɛ Yesu chuɔlɛ
Wia a bul, “Mi Nyimma, joŋ wii-la ba si ŋaa a chɛba, bɛɛ
wiaa ba bi jiŋ wii-la kala ba síi ŋaa.” Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ
Yesu gɛnniŋ wiaa di ba kpaa, a jiŋ gɛri-la nuu-kala si
jaŋ laa. 35 Niaa dɔŋsuŋ ma chiŋ dimɛ a bibeŋ, aŋ ka J̱uu
tiŋŋaa kuhiasiŋ sisieru lɛ a bul, “Duu nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la Wia si liisa, má leŋ duu laa u titia ta yeii. U wuo
laa niaa tita nɛ.” 36 Laali-yuoroo ma sieru lɛ a ŋaa siniŋ
si nyala kaa mu pu duu nyua 37 aŋ bula pu duu nɛ ŋaa
J̱uu tiŋŋaa kuoro, duu laa u titia ta. 38 Ba ma ŋmuŋsa
mɛrɛ u daa-gɛsɛ-la lɛ a bul, “J̱uu tiŋŋaa kuoro nɛ ŋla.”
39 Ŋii nɛ ni-bɔmɔ-la dɔŋɔ ma si sagɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
tuusɛ Yesu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa nii-la Wia si liisa koo? Saa
laa ŋ titia ta aŋ pɛ laala ma ta.” 40 Ŋii nɛ ni-bɔmɔ-la dɔŋ-
la kpiau lɛ a bula pu a bul, “Ŋ bi Wia ka fáa? La duu
kala nɛ juu wu-bala. 41 U maga di ba ŋaala-na ŋii nɛ,
bɛɛ wiaa la ŋaa wu-bɔŋ nɛ, aŋ ka u-na bi wii-kala ŋaa
chei.” 42 Ŋii nɛ aŋ ka u bula pi Yesu a bul, “Yesu, di ŋ nɛ
dii kuoruŋ, liisi mi ma wiaa.” 43 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, “Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, la diŋ kala jaŋ hɛ Wia-jaŋ
jiniŋ.”

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Maak 15.33-41; Jɔɔŋ 19.28-30

44 Wia si ku magɛ nyu-gbaŋa, leriŋ kala biri lim a mu
yi didaaniŋ, ka leriŋ bira pullɛ. 45 Patiisa nɛ fa hɛ Wia-
dia tuɔŋ. Ba kaa kɛrɛ. U kiɛsɛ balia. 46 Ŋii nɛ ka Yesu
faasa yirɛ a bul, “Mi Nyimma, mi joŋ mi titia a hɛ ŋ
nisiŋ lɛ.” U bul ŋii nɛ aŋ wiesi u wiesi kati aŋ suu. 47 Ŋii
nɛ di laali-yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ kubala fa chiŋ dimɛ. U na

wii-la si ŋaa, a dɛnnɛ Wia a bul, “Wutitii, baala deeŋ fa
ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ, u bi wii-kala cheye.” 48 Nialiŋ kala
fa si hilime dimɛ di ba na wii-la si jaŋ ŋaa aŋ lɛɛlɛ na
wii-la si ŋaa, ba paa ba nisaa chuŋ ba nyuŋ lɛ a miira
mu dia. 49 Nialiŋ kala fa si jiŋ Yesu, ari haala-la kala fa
síi to u hariŋ a lii Galilii kɔ, ba chiŋ di-bolii a na wiaa
deeŋba kala.

Ba hugi Yesi

Mat. 27.57-61; Maak 15.42-47; Jɔɔŋ 19.38-42

50-51 Baal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Josɛf. U
fa ŋaa Ju̠u tiina nɛ a lii Arimatiya. U fa ŋaa nialiŋ si yie
hilimi a vuvuurɛ wiaa dɔŋɔ nɛ. U fa ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ.
Niaa ma jujoŋu jirima. U ma fa gbɛrɛ Wia kuorii-la nɛ
duu kɔ. Ba fa síi vuurɛ di ba kpu Yesu a sɛnɛ ŋaa ŋii a
kpuu, u fa bi sɛyɛ. 52 Ŋii nɛ u sii mu Paalit teeŋ a sul
Yesu ku-suuŋ. Paalit leŋ u mu sori. 53 U sori Yesu ŋii, a
joŋ gɛri-pula a bɛu, a joŋu hugi. U kɛnu kaa mu hugi
buŋ ba si lɔsɔ lɛ nɛ. Ba ha bi nuu-kala hugo dimɛ.
54 Tapulii-la di ba ŋaa siri didaaniŋ a gbɛrɛ ba chɛ-
wiesii-la. 55 Haala-la fa si to Yesu hariŋ a lii Galilii kɔ, ba
to Josɛf hariŋ a mu na buŋ-la, a na ŋii u si hugi Yesu.
56 Ŋii nɛ ba miira mu dia a chɛ tulaali di ba kaa mu tisɛ
Yesu. Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ ba sii a wiesi. Wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto bul ŋii nɛ.

Yesu sii suuŋ lɛ

Mat. 28.1-10; Maak 16.1-8; Jɔɔŋ 20.1-10

24 Lahadi chɛɛŋ siipuuraa, haala-la sii a kɛŋ tu-
laalii-la a kaa mu bua-la leriŋ. 2 Ba si yi lee-la, ba
na di tabii-la ba fa si kaa tɔ bua-la niiŋ suro. 3 Ŋii nɛ ba
juu bua-la tuɔŋ, ama ba bi la Tiina Yesu ku-suuŋ na.
4 Ba chiŋ dimɛ a bi jiŋ wii-la kala ba si jaŋ ŋaa. Ba ŋaa
di ba beŋ, di baalaa balia nɛ chiŋ ba sɛmɛ ŋii. Ba gɛn-
niŋ faasa tutul. 5 Fawulluŋ kɛŋ haala-la. Ba kɛŋ ba
nyusuŋ gurɛ. Ŋii nɛ baala-la piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii
ma chichɛ nii-la si weye ni-suunuŋ tuɔŋ? 6 U tuo daha.
U sie nɛ. Má liise mu yi wii-la u fa si bula pima lɛ, bua-
la lɛ u fa si hɛ Galilii lɛ. 7 U fa bula pima ari ba jaŋ joŋ u-
na Nuhuobiine Bie a hɛ haachɛ diiree nisiŋ lɛ di ba
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ duu suu, aŋ ka duu sii su-
uŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.” 8 Ŋii nɛ haala-la liise yi wii-
la u fa si bula piba. 9 Ba miira lii bua-la leriŋ a mu bula
pi Yesu haritooroo fii ari kubala-la, ari nialiŋ dɔŋsuŋ fa
síi to u hariŋ wialiŋ kala si ŋaa. 10 Haala-la si mu bua-la
leriŋ nɛ ŋla: Mɛɛri Magidaliŋ, Juana ari Jeems naaŋ
Mɛɛri. Ba di haalaa dɔŋsuŋ nɛ bul wiaa deeŋba si ŋaa a
pi Yesu naŋzɔɔba-la. 11 Ama Yesu naŋzɔɔba-la fa biina
ari wii-la haala-la si bula ŋaa wu-nyiariŋ nɛ. Ba bi laa
dii. [12 Ama Piita sii a fá mu bua-la leriŋ, a mu juu bua-
la, a beŋ a na gɛnni-la ba fa si joŋo bɛ Yesu di ba pina,
aŋ ka u bi kuŋ-kala na. Ŋii nɛ u miira mu dia a kɛŋ wii-
la si ŋaa a bibiinɛ. U kperu.]

Niaa balia fa síi to Yesu hariŋ mu taŋ kubala baa yirɛ Emeyas

Maak 16.12-13

13 Tapulii-la titia nɛ niaa balia fa síi to Yesu hariŋ mu-
mu taŋ kubala baa yirɛ Emeyas. Emeyas ari Jerusalɛm
yi ari meel-daasiŋ balipɛ nɛ. 14 Ba síi mu taŋ-la ŋii, ba
bula pipi dɔŋɔ wialiŋ kala si ŋaa. 15 Ba síi bul wialiŋ ŋii a
vuvuurɛ, ŋii nɛ Yesu titia ku yiba ba kala vivɛŋ. 16 Ba
nau, ama ba bi wuo jiŋ ari u nɛ. 17 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a
bul, “Wu-bɛɛ nɛ maa bul ŋii woŋbiiŋ lɛɛ?” Ŋii nɛ ba
chiŋ, ba tuɔŋ kala chei. 18 Ba tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ Kiliapas.
Ŋii nɛ Kiliapas piɛsu a bul, “Ŋ duŋduŋa nɛ ŋaa nuhuɔru
a hɛ Jerusalɛm lɛ a bi wii-la si ŋaa tapulaa deeŋba ni-
aa?” 19 Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, “Wu-bɛɛ nɛ ŋii?” Ŋii nɛ ba
bula pu a bul, “Wii-la si ŋaa Yesu si lii Nazarɛt lɛ. Baala
deeŋ fa ŋaa nii-la fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. Wialiŋ u síi ŋaa ari wialiŋ u síi bul fa kɛŋ doluŋ
Wia ari nuhuobiinee kala teeŋ. 20 Nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̠u tiŋŋaa kuhiasiŋ joŋu hɛ Paalit
nisiŋ lɛ duu kpuu. Ŋii nɛ Paalit ŋaa ba kpaasu mɛrɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu. 21 La faa yiɛlɛ ari u nɛ ŋaa nii-la
si kɔ duu laa Iziral tiŋŋaa ta. Ba si kpu Yesu ŋii, u tapu-
laa batori nɛ jiniŋ. 22 La di haala-la dɔŋsuŋ fa síi to Yesu
hariŋ ku bul wii pila. U kperila. Ba sii mu bua-la leriŋ si-
ipuuraa aŋ bi Yesu ku-suuŋ na. 23 Ba ku bul ŋii pila. Ba
bula ari ba na Wia tiŋdaaraa ari duosoo tuɔŋ. Ba bula
piba ari Yesu weye nɛ. 24 La tuɔŋ dɔŋsuŋ ma mu bua-la
leriŋ a na ari wii-la haala-la si bula ŋaa wutitii nɛ. Ba bi
Yesu na.” 25 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Ni-yaaraa, ma
digilaa yuŋie, ma bi wialiŋ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ laa dii. 26 Ma bi jiŋ ari u maga di nii-
la Wia si liisa, na hɛɛŋ nɛ aŋ-na juu u kuorii-la tuɔŋ a
laa yiriŋ?” 27 Ŋii nɛ Yesu bula piba wialiŋ kala ba si
ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛu lɛ, a suomi teŋ-la
Moosis si ŋmuŋsa a kaa mu tenni-la kala nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ si ŋmuŋsa lɛ. U dagɛba
wialiŋ kala bubuɔŋ.
28 Ba síi mu ŋii, ba ku kpagɛ taŋ-la ba síi mu. Ŋii nɛ
Yesu ŋaa a nagɛ duu ha kiele mu nɛ. 29 Ŋii nɛ ba kɛnu
lɛrɛ bil di taŋ bire, duu leŋ di ba chua. Ŋii nɛ u juu di ba
piŋ. 30 Ba si hɛ dia tuɔŋ, ba hɔŋ di ba dii kudiilee. Ŋii nɛ
Yesu joŋ boroboro a chuɔlɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ piba di
ba dii. 31 U si ŋaa ŋii, ba siaa luɔmɛ ba jiŋ ari Yesu nɛ.
Ka u lɛl ba sipaaŋ. 32 Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a bul, “La
yaraa fa fiɛla nɛ woruŋ u si bul wiaa pipila woŋbiiŋ lɛ,
aŋ pɛ didagɛla Wia teniŋ wialiŋ bubuɔŋ.” 33 Ŋii nɛ ba sii
lima lima a miira mu Jerusalɛm, a na Yesu haritooro-la
fii ari kubala, ari nialiŋ dɔŋsuŋ ma fa síi to Yesu hariŋ.
34 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la fii ari kubala-la bula piba a
bul, “La Tiina Yesu sɛnɛ sii nɛ. U kɛŋ u titia kaa kɔ dagɛ
Saamɔŋ nɛ!” 35 Ŋii nɛ nialiŋ baliamiŋ ma bul wii-la si
ŋaa woŋbiiŋ lɛ, ari ŋii ba si ku jiŋ ari la Tiina Yesu nɛ.

Ba si di bua-la lɛ u si kɛŋ boroboro chɔgɛ a piba lɛ nɛ ba jiŋ ari u nɛ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Mat. 28.16-20; Maak 16.14-18; Jɔɔŋ 20.19-23; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.6-8

36 Nialiŋ balia síi bul wialiŋ ŋii, di Yesu titia nɛ chiŋ ba
tutuɔbaaniŋ ŋii [a bula piba a bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari yari-
fiɛlaa."] 37 Ŋii nɛ fawulluŋ kɛŋba, ba biina ari ni-dima nɛ
ba na ŋii. 38 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii fawul-
luŋ kɛŋma maa walimɛ ma titia? Bɛɛ nɛ tii ma tuɔbi-
inaa vugimɛ ŋii? 39 Má beŋ a na mi nisaa ari mi naasiŋ
a jiŋ di mi nɛ. Má dige na. Ma jima ari ni-dima bi yaraa
kɛnɛ ari mi si kɛŋ ŋii." [40 U si bul ŋii, u kɛŋ u nisaa ari u
naasiŋ kala a dagɛba di ba na.] 41 Ba ha bi laa dii, ka
wii-la sima piba kiŋkɛŋ. U ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ
u piɛsɛba a bul, "Ma kɛŋ kudiilee nɛɛ?" 42 Ŋii nɛ ba joŋ
cheŋfiliŋ ba si wasa a pu. 43 U laa chaŋ ba sipaaŋ.
44 Ŋii nɛ u bula piba a bul, "Mi fa bula pima ari wii-na
kala ba fa si ŋmuŋsa a tigɛmi lɛ jaŋ ŋaa wutitii. Ba
ŋmuŋsɛ wiaa a tigɛmi lɛ wialiŋ tuɔŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ari wialiŋ tuɔŋ nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa, ari wialiŋ
tuɔŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi yirɛ
Saams. Ba kala ku ŋaa wutitii." 45 Ŋii nɛ Yesu ŋaa ba
kɛŋ wu-jimiŋ di ba wuo jiŋ Wia teniŋ wiaa bubuɔŋ.
46 Ŋii nɛ u bula piba a bul, "Ŋla nɛ ba ŋmuŋsa bil:

'U maga di Kirisito, nii-la Wia si liisa na hɛɛŋ a suu
aŋ sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.'

47 Ba bira ŋmuŋsa di niaa jaŋ bul Wia wiaa, nii-la Wia si
liisa doluŋ lɛ, dunia lee-na kala, a bula piba di ba biri-
ma lii ba haachɛba lɛ di Wia joŋ ba haachɛba chɛba, di
ba suomo ŋaa ŋii Jerusalɛm lɛ." 48 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba a bul, "Ma ŋaa wiaa deeŋba kala si ŋaa siada, di
ma wuo bula pi niaa. 49 Má bee na, mi jaŋ joŋ ku-la mi
Nyimma si si u jaŋ joŋo pima a hɛma lɛ. Ama má gbɛrɛ
Jerusalɛm lɛ, see bua-la yie di doluŋ lii Wia teeŋ a ku
tuu hɛma lɛ."

Wia joŋ Yesu jil Wia-jaŋ

Maak 16.19-20; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.9-11

50 Ŋii nɛ u kɛŋ u haritooro-la ba lii ta-bal-la lɛ a joŋ
woŋbiiŋ a mumu Bɛtani diiriŋ. Dimɛ nɛ u kɛŋ u nisaa
kaa chu tɔba lɛ aŋ chuɔlɛ Wia piba di Wia pɛba lɛ. 51 U
ha si chuɔlɛ Wia pipiba ŋii a susulu duu pɛba lɛ, ŋii nɛ u
sii ba teeŋ, [ka Wia joŋu kaa jil Wia-jaŋ.] 52 Ŋii nɛ ba
chuɔlu aŋ miira mu Jerusalɛm. Ba tuɔŋ kala faasa tɔrɛ.
53 Ba yie juu Wia-dia bua-na kala lɛ a chuchuɔlɛ Wia.

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

JƆƆŊ

WIA WU-ZƆMƆ-LA
SI ŊMUŊSA

Wii-la si pi niaa miisiŋ

1 Ka di Wia nɛ ŋaa dunia, wii-la fa hɛ dimɛ nɛ, u fa
hɛ Wia teeŋ nɛ. Ba di Wia kala fa ŋaa kubala nɛ.
2 Buŋbuŋ kala nɛ u fa hɛ Wia teeŋ. 3 U lɛ nɛ Wia to a ta
kuŋ-kala. Kuŋ-kala si hɛ dunia lɛ, u nɛ ta. 4 Wii-la fa
weye nɛ a kɛŋ pulumuŋ kaa ku pi niaa. 5 Puluŋ-la
chaanɛ birimiŋ tuɔŋ, biriŋ-la bi puluŋ-la wuo tɔ.
6 Ŋii nɛ Wia tiŋ u tiŋdaara kubala baa yirɛ Jɔɔŋ. 7 U nɛ
kɔ duu bul puluŋ-la wiaa pi niaa. U ŋaa ŋii di nuu-kala
wuo nii a tou lɛ a laa puluŋ-la wiaa dii. 8 Jɔɔŋ fa dee bi
puluŋ-la ŋaa, ama u ta kɔ duu bul puluŋ-la wiaa nɛ a pi
niaa.
9 Ŋii nɛ puluŋ-la titia ku tuu dunia duu chaana hɛ
nuu-kala lɛ. 10 U fa hɛ dunia-la lɛ Wia si tou lɛ ta nɛ,
ama dunia niaa buu jiŋ. 11 U kɔ u titia jáŋ, ama u jáŋ ni-
aa buu laa. 12 Aŋ ka niaa dɔŋsuŋ-na laau a laa u wiaa
dii. Ŋii nɛ u piba woŋbiiŋ di ba wuo ŋaa Wia biiriŋ.
13 Niaa deeŋba bi naga baala si jiŋ u haala ba lul biiriŋ
ŋii nɛ. Wia titia nɛ ŋaa ba Nyimma.
14 Ŋii nɛ wii-la birimɛ nuhuobiine a ku hɛ la tuɔŋ. U fa
hɛ la teeŋ a fifála nennige woruŋ, a kɛŋ wutitii. La na u
si kɛŋ yiriŋ. Yiriŋ deeŋ u Nyimma Wia nɛ joŋo pu, ari u
nɛ ŋaa u Bie kala. 15 Jɔɔŋ bul u wiaa pila. Wialiŋ u si
heele bul nɛ ŋla: "Nii-la si jaŋ to mi hariŋ kɔ, u nɛ kiimi,
bɛɛ wiaa u hɛ dimɛ nɛ, ka ba-na lulmi." 16 Ku-la kala u si
kɛnɛ, la ma na kpaaliŋ u tuɔŋ nɛ. U yie fála nennige a
pɛla lɛ bua-na kala lɛ. 17 Wia to Moosis lɛ nɛ a bil u niiŋ
pila. Ama Yesu Kirisito lɛ nɛ Wia to a fála nennige a
pɛla lɛ woruŋ, a dagɛla wutitii. 18 Nuu-kala ha bi Wia
naa. U Bii-bala-la si hɔŋ u sɛmɛ nɛ dagɛla u wiaa.

Jɔɔŋ bula ari u dee bi Kirisito ŋaa

Mat. 3.1-12; Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18

19 Ju̱u tiŋŋaa fa si hɛ Jerusalɛm lɛ tiŋ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia ari nialiŋ ba síi yirɛ Liivai timma, ba kɔ
Jɔɔŋ teeŋ a piɛsu a bul, "Kubɛɛ nɛ ŋ ŋaa?" 20 Ŋii nɛ Jɔɔŋ
bi wiaa nyia aŋ chaasa bul ari u dee Kirisito, nii-la Wia
si liisa. 21 Ŋii nɛ ba bira piɛsu a bul, "Kubɛɛ nɛ saa ŋ
ŋaa? Ŋ nɛ ŋaa Ilaaja?" U bul duu dee. Ŋii nɛ ba bira piɛ-
su, "Ŋ nɛ ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
la síi gbɛru?" U bira si duu dee. 22 Ŋii nɛ ba bira piɛsu,
"Kubɛɛ nɛ saa ŋ ŋaa? U maga di ŋ dagɛla, di la mu bula
pi nialiŋ si tiŋla. Wu-bɛɛ nɛ ŋ bul a tigɛ ŋ titia lɛ?" 23 Ŋii
nɛ Jɔɔŋ bul, "Mi nɛ ŋaa yiikori-la si hɛ giri-bine tuɔŋ aa
bul, 'Má wasɛ woŋbiiŋ bil di la Tiina kɔ.' Ŋla nɛ Azaaya
fa bul di ma ŋaa." Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
24 Nialiŋ fa si ku piɛsɛ Jɔɔŋ wiaa deeŋba, Farisii tiŋŋaa
nɛ fa tiŋba. 25 Ŋii nɛ ba bira piɛsɛ Jɔɔŋ a bul, "Ŋ dee bi
Kirisito ŋaa, nii-la Wia si liisa, ŋ dee bi Ilaaja ma ŋaa, ŋ
bira bi nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma
ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii ŋ fufo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ?" 26 Ŋii nɛ
Jɔɔŋ bul, "Mi síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ
mi kaa fufoba, ama nuu dɔŋ nɛ hɛ ma tuɔŋ ŋii, ka ma
buu jiŋ. 27 U nɛ to mi hariŋ kɔ. Mi paala bi maga di mi
kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ ma kaa puri." 28 Ba síi bul wiaa
deeŋba kala ŋii, Bɛtani lɛ nɛ ba hɛ, Jɔɔdaŋ fuo-la sɛmɛ
dɔŋɔ. Lee-la nɛ Jɔɔŋ faa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ.

Jɔɔŋ bul Wia piesi-la wiaa

29 U taŋ si pula, Jɔɔŋ na Yesu duu kɔ. U si nau, u bul,
"Bee na, Wia Pie-bie-la nɛ ŋii. U nɛ laa dunia haachɛ ta.
30 Baala deeŋ wiaa nɛ mi faa bul ŋii, mi si bula ari nuu
nɛ jaŋ kɔ mi hariŋ. U nɛ kiimi, u hɛ dimɛ nɛ, ka ba-na
lulmi. 31 Mi fa bi jiŋ nii-la kala u si ŋaa. Ama mi ta ku fu-
fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ nɛ, di Iziral tiŋŋaa ku jimu."
32 Wialiŋ Jɔɔŋ si bula pi niaa a tigɛu lɛ nɛ ŋla: U si, "Mi
na Wia Diŋ-zɔŋ-la duu lii wia nyuŋ a nagɛ kokomo, a ku
tuu togiliu lɛ. 33 Mi ma titia fa buu jiŋ. Ama Wia si tiŋmi
di mi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, u nɛ bula pimi a bul, 'Ŋ jaŋ
na Wia Diŋ-zɔŋ-la duu ku tuu a hɛ nuu lɛ, tiina nɛ jaŋ
joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa lɛ!' " 34 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bira bul,
"Mi sɛnɛ nau a bulaa pima ari u nɛ ŋaa Wia Bie."

Nialiŋ si laa sipaaŋ ku to Yesu hariŋ

35 U taŋ si pula, Jɔɔŋ ari u haritooroo balia bira chiŋ
lee-la a na Yesu. 36 Jɔɔŋ si nau duu bal, ŋii nɛ u bul,
"Bee na, Wia Pie-bie-la nɛ ŋla." 37 U haritooro-la balia
nii u si bul wiiŋ deeŋ a to Yesu hariŋ. 38 Yesu miira
daasɛ, di baa to u hariŋ. U piɛsɛba a bul, "Bɛɛ kuŋ nɛ
maa chɛ?" Ŋii nɛ ba ma piɛsu a bul, "La kuhiaŋ, nii lɛ nɛ
ŋ jujuu?" 39 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má kɔ na mi síi
juu lee-la." Ŋii nɛ ba to u hariŋ mu a na lee-la u síi juu.

Bua-la lɛ ŋaa didaaniŋ nɛ. Ŋii nɛ ba hɛ u teeŋ wii-
kaaniŋ tiire juu. 40 Nialiŋ balia fa si nii wii-la Jɔɔŋ si bula
a to Yesu hariŋ, dɔŋɔ yiriŋ nɛ Aŋduru. U fa ŋaa Saamɔŋ
Piita ŋaana nɛ. 41 Ŋii nɛ Aŋduru ma chɛ u malima
Saamɔŋ leriŋ, a bula pu a bul, “La na Kirisito, nii-la Wia
si liisa.” 42 U kɛŋ Saamɔŋ kaa kɔ Yesu teeŋ. Ŋii nɛ Yesu
benu aŋ bula pu a bul, “Ŋ nɛ Jɔɔŋ bie Saamɔŋ. Ba jaŋ
kɛniŋ kaa yirɛ Kiifas.” Kiifas ari Piita fa ŋaa yiri-bala nɛ.
U bubuɔŋ nɛ buŋ.

Yesu yirɛ Filip ari Natanial

43 U taŋ si pula Yesu sii duu mu Galilii tiŋteeŋ. Ŋii nɛ u
na Filip a bula pu a bul, “To mi hariŋ.” Ŋii nɛ Filip to u
hariŋ. 44 Filip fa lii Bɛtisaada nɛ, taŋ-la Aŋduru ari Piita
ma si lia. 45 Ŋii nɛ Filip na Natanial a bula pu, “La na nii-
la, u wiaa nɛ Moosis fa ŋmuŋsa bil di niaa tuto ŋii. Nial-
iŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma fa bul u wiaa
nɛ, ba ŋmuŋsa bil. Ba fa ŋmuŋsa ari u nɛ Josɛf bie Yesu
a lii Nazarɛt.” 46 Ŋii nɛ Natanial piɛsu a bul, “Ŋ ha na ku-
zɔŋ duu lii taŋ-la ba síi yirɛ Nazarɛt?” Ŋii nɛ Filip bula
pu a bul, “Ku nau.” 47 Yesu si na Natanial duu kɔ u teeŋ,
u bubul u wiaa a bul, “Nia deeŋ ŋaa Iziral tiina titii nɛ.
U kɛŋ wutitii.” 48 Ŋii nɛ Natanial piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ ŋ
ŋaa jiŋmi?” Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Mi naŋ nɛ ŋ si
hɔŋ tutogo bubuɔŋ, ka Filip-na yiriŋ.” 49 Ŋii nɛ Natanial
bula pu a bul, “Kuhiaŋ, ŋ nɛ ŋaa Wia Bie. Ŋ nɛ ŋaa
Iziral tiŋŋaa kuoro maa.” 50 Ŋii nɛ Yesu piɛsu, “Mi si bu-
la bul di mi naŋ di ŋ hɔŋ tutogo bubuɔŋ nɛ tii, ŋ laa mi
wiaa dii koo? Ŋ jaŋ na wu-kpuŋkperisiŋ a kii ŋla.” 51 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, ma jaŋ
na wia nyuŋ duu suro, di Wia tiŋdaaraa lii dimɛ a ku
tuu mi-na Nuhuobiine Bie teeŋ, aŋ miira jijil.”

Ba gbieli ha-jaari gbiele

2 Tapulaa balia si bala, baa chɛ di ba gbieli ha-jaari
gbiele taŋ kubala lɛ baa yirɛ Keena. Keena hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ nɛ. Yesu naaŋ ma fa hɛ dimɛ. 2 Ba fa
yirɛ Yesu ari u haritooroo maa ha-jaari gbiele-la leriŋ.
3 Ba síi gbieli gbiele-la ŋii, ba nyunyua siniŋ. Ba si nyua
siniŋ kala dɛrɛ, Yesu naaŋ bula pu di siŋ-la dɛrɛ nɛ.
4 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “U bi maga di ŋ dagɛmi ŋii
mi si jaŋ ŋaa. Bua-la lɛ mi si jaŋ tiŋ tiŋtiŋŋaa ha bi yie.”
5 Yesu naaŋ saa bula pi dia-la tiŋtinnaa a bul, “Má ŋaa
wii-la kala u si bula pima.” 6 Ju̱u tiŋŋaa fa kɛŋ ba Wii-
chuɔlɛ woŋbiiŋ nɛ aa sɔŋ liiŋ. Ŋii wiaa pupoi-balaa
balidu ma fa hɛ dimɛ ari liiŋ. Kuŋ-kala tuɔŋ liiŋ yi galaŋ
mara a kaa mu galaŋ mara ari fii. 7 Ŋii nɛ Yesu bula pi
dia-la tiŋtinnaa a bul, “Má ŋaa liiŋ a su̱ pupoye-la.” Ba
ŋaa liiŋ su̱ pupoye-la pilim pilim. 8 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba di ba ŋaa lii-la pupoi-la tuɔŋ a kaa mu pi nii-la síi
beŋ gbiele-la. Ba ŋaa mu pu. 9 U laa lii-la nyua a na lii-
la, duu birimɛ siniŋ. U bi jiŋ lee-la ba si na siŋ-la. Ama
dia-la tiŋtinnaa-na jiŋ. Ŋii nɛ u yirɛ haal-la tiina 10 a bu-
la pu a bul, “Gbiele-na kala, lee-na kala ba yie laa
sipaaŋ nɛ a kɛŋ si-zɔmuŋ a lii ba nyua. Nuu-kala si
nyua vɔgɛ, ŋ saa-na kɛŋ siŋ-la si bi siŋ a kaa to hariŋ
kɔ. Ka ŋ-na joŋ si-zɔmuŋ bil hariŋ u ku yi bua deeŋ kala
lɛ.”
11 Yesu si ŋaa liiŋ birimɛ siniŋ Keena lɛ Galilii tiŋteeŋ
nɛ ŋaa u wu-magil-buŋbuŋ u si ŋaa. Dimɛ nɛ u dagɛ ŋii
Wia doluŋ si hɛu lɛ. U haritooroo si na ŋii, ba laa u
wiaa dii.
12 A lii gbiele-la hariŋ Yesu ari u naaŋ ari u ŋaanaa ari
u haritooroo sii mu Kapɛnam tiŋteeŋ a hɛ dimɛ tapu-
laa baŋmɛnɛ.

Yesu juu Wia-dia

Mat. 21.12-13; Maak 11.15-17; Luuk 19.45-46

13 U ka mua, ka di Ju̱u tiŋŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-la yi.
Ŋii nɛ Yesu sii mu Jerusalɛm a juu Wia-dia. 14 U si juu
dimɛ, u na niaa di baa yallɛ nɛsiŋ, piesee ari kokosuŋ.
Nialiŋ síi yɛrɛ moribiee ma hɔŋ ba teebulba nyuŋ. 15 Ŋii
nɛ Yesu kɛŋ ŋmɛniŋ a birimɛ chiba a kiri nialiŋ ari ba
piesee ari ba nɛsiŋ kala ta ba lii Wia-dia-la lɛ, aŋ kɛŋ
moribii-yiyɛrilɛ-la ma teebulba-la kaa birima chu, aŋ
kɛŋ ba moribii-biiŋ ma jaasɛ tiŋteeŋ. 16 Ŋii nɛ ka u bula
pi nialiŋ ma síi yallɛ kokosuŋ a bul, “Má kaa lii dia-la
tuɔŋ. Ma sí mi Nyimma dia kaa birimɛ yɔbɔ.” 17 U hari-
tooroo liisi wii-la ba si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
“Wia-dia wiaa ka diimi nɛ woruŋ a nagɛ nyiniŋ.” 18 Ŋii
nɛ Ju̱u tiŋŋaa miira kɔ u teeŋ a piɛsu, “Bɛɛ kuŋ wu-
magil nɛ ŋ jaŋ wuo joŋo dagɛla ari ŋ kɛŋ doluŋ di ŋ
wuo ŋaa wiiŋ deeŋ?” 19 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Má
ŋmoo Wia-dia deeŋ lo, mi jaŋ wuo joŋ tapulaa batori a
bira saau.” 20 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “Jisiŋ mahiŋ balia
ari balidu nɛ ba joŋo saa Wia-dia deeŋ, ka ŋ-na bul di ŋ
jaŋ kɛŋ tapulaa batori saau koo?” 21 Ama Yesu si bul
Wia-dia-la wiaa ŋii, u titia yaraa wiaa nɛ u bubul ŋii.
22 Bua-la lɛ u si sii suuŋ lɛ nɛ u haritooroo liisi a yi wii-la
u fa si bula lɛ. Ŋii nɛ ba laa wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia
teniŋ tuɔŋ dii, a laa wialiŋ ma Yesu si bula dii.
23 Yesu fa si hɛ Jerusalɛm lɛ, diisiŋ kieliŋ gbiele-la lɛ,
niaa yuga a laa u wiaa dii a tiŋ ba si na wu-magila-la u
síi ŋaa lɛ. 24 Ama Yesu bi u titia kaa pullɛ ba teeŋ, bɛɛ
wiaa u jiŋ nuhuobiinee kala nɛ woruŋ. 25 U fa bi maga
di nuu-kala bira bul nuhuobiinee wiaa pu, bɛɛ wiaa u
fa jiŋ nuhuobiinee tuɔŋ wu-kɛniŋ kala nɛ.

Nikodiimas cheŋ Yesu

3 Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Nikodiimas. U
fa ŋaa Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ nɛ a hɛ Farisii tiŋŋaa
paati tuɔŋ. 2 Titaŋ kubala u sii kɔ Yesu teeŋ a bul, “Kuhi-
aŋ, la jima ari ŋ nɛ ŋaa nii-la Wia si ta di ŋ dagɛ niaa.
Nuu-kala bi jaŋ wuo ŋaa wu-magila-la ŋ síi ŋaa, see di
Wia pɛ tiina lɛ.” 3 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Wutitii nɛ
mi bulaa piŋ, nuu-kala bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la

tuɔŋ, see di ba wasa lul tiina.” 4 Ŋii nɛ Nikodiimas piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ ba-nihiaŋ jaŋ wuo ŋaa di ba bira wasa lulu? U jaŋ bira wuo juu u naaŋ luoruŋ di u bira wasa luluu koo?” 5 Ŋii nɛ Yesu bul, “Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, nuu-kala bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ, see di Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛ tiina lɛ, di tiina ma pɛ fo Wii-chuɔlɛ liiŋ. 6 Nuhuobiine yie lul nuhuobiine u kɛŋ miisiŋ nɛ tiŋteeŋ deeŋ lɛ. Aŋ ka Wia ma yie joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛu lɛ duu kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ. Nuhuobiine bi Wia Diŋzɔŋ-la jaŋ wuo joŋo hɛ nuu lɛ. 7 Sí leŋe duu ŋaa wukpuŋkpere ŋ lɛ mi si bula piŋ ari u maga di ba wasa luluŋ. 8 Peliŋ yie lu lee-na kala u si cho nɛ. Ŋ ninii u dɔmɔ, ama ŋ bi jiŋ lee-la u si lii kɔ, koo ŋ bira bi jiŋ lee-la u síi mu. U saa nagɛ ŋii nɛ nuu-kala lɛ Wia si joŋ u Diŋ-zɔŋla hɛu lɛ.” 9 Ŋii nɛ Nikodiimas piɛsɛ, “Ɛɛ nɛ wiiŋ deeŋ jaŋ wuo ŋaa?” 10 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Ŋ ŋaa kerichi-bal nɛ Iziral tiŋteeŋ lɛ, aŋ ka bɛɛ nɛ tii ŋ bi wiiŋ deeŋ bubuɔŋ jiŋ? 11 Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, la yie bul wii-la la si jima nɛ, a ŋaa siada ari wii-la la si na. Ama ma kuŋ-kala bi chɛ di ma sɛi wii-la la si bula. 12 Mi bul dunia wiaa nɛ pipiŋ, ka ŋ bi laa dii. Ɛɛ nɛ saa ŋ jaŋ wuo laa dii di mi nɛ bul Wia-jaŋ wiaa piŋ? 13 Nuu-kala ha bi Wia-jaŋ jila, see mi-na Nuhuobiine Bie si lii dimɛ ku tuu. 14 Moosis fa si hɛ giri-bine tuɔŋ, u fa kɛŋ hɔɔŋ a libi dimiŋ, a joŋo mɛrɛ daaŋ lɛ a kaa jee. Ŋii titia nɛ ba jaŋ kpaasɛ mi-na Nuhuobiine Bie ma daaŋ lɛ a kaa jee, 15 di nuu-kala si laa mi wiaa dii, u jaŋ wuo kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.

16 Wia cho dunia niaa a mu kieli, ŋii nɛ tii u joŋ u Biibala a pila, di nii-la kala si laa u wiaa dii, u bi jaŋ lɛl, ama u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 17 Wia bi u Bie ta duu ku tuu laa dunia niaa wiaa jiŋ, ama duu laa dunia niaa ta. 18 Nuu-na kala si laa Yesu wiaa dii, u bi jaŋ dii u tiina sariya a joŋ cheeriŋ pu, ama nii-la kala si bi u wiaa laa dii, u paala dii u tiina sariya a joŋ cheeriŋ pu, bɛɛ wiaa u bi Wia Bii-bala-la wiaa laa dii. 19 Wii-la si tii Wia dii dunia niaa sariya a joŋ cheeriŋ piba nɛ ŋla: Pulumuŋ ku tuu dunia nɛ, ama niaa cho birimiŋ nɛ a kii puluŋ-la, bɛɛ wiaa baa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. 20 Nuu-na kala síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ bi pulumuŋ cho, u bi pulumuŋ tuɔŋ lii, bɛɛ wiaa u bi chɛ di u wu-bɔmɔ-la lii pulumuŋ. 21 Ama nuuna kala síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ cho pulumuŋ a yie lilii pulumuŋ tuɔŋ, di niaa wuo na ari uu ŋaa wu-zɔmɔ-la Wia doluŋ lɛ nɛ.”

Jɔɔŋ cheŋ Yesu

22 Ŋii hariŋ nɛ Yesu ari u haritooroo lii Jerusalɛm a mu Judiya tiŋteeŋ, a dieni mua dimɛ aa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ. 23 Jɔɔŋ ma fa hɛ lee kubala baa yirɛ Aanɔŋ lɛ a kpagɛ Seelim aa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, bɛɛ wiaa liiŋ fa yuga kiŋkɛŋ dimɛ. Niaa faa mu u teeŋ u fufoba Wii-chuɔlɛ liiŋ. 24 (Bua-la lɛ di ba ha bi Jɔɔŋ kaa tɔ dia.)

25 Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooroo dɔŋsuŋ ari J̱ʋu tiina kubala kɛŋ liiŋ sɔmuŋ wiaa a kaa lilɛrɛ. 26 Ba mu Jɔɔŋ teeŋ a piɛsu a bul, “La kuhiaŋ, ŋ liisi baal-la fa si hɛ Jɔɔdaŋ fuo-la sɛmɛ dɔŋɔ wiaa nɛ, nii-la ŋ si bul u wiaa? Lɛɛlɛ u maa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ nɛ, niaa kala mumu u teeŋ.” 27 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bul, “Nuu-kala bi jaŋ wuo kɛŋ kuŋ-kala, see di Wia joŋo pu. 28 Ma titia ŋaa mi daŋsia, ka mi bul ari mi dee bi Kirisito-la ŋaa, nii-la Wia si liisa, ama Wia ta tiŋmi nɛ di mi laa u sipaaŋ. 29 Ha-faliŋ tiina nɛ tii haala, ama di ha-faliŋ tiina naŋdɔŋɔ nɛ chiŋ dimɛ a jijegili wialiŋ ba síi bul, u tuɔŋ yie tɔrɛ nɛ duu nɛ nii hafaliŋ tiina-la yiikoro. Ŋii titia nɛ mi tuɔŋ ma tɔrɛ woruŋ Yesu nyuŋ. 30 U maga duu nɛ miira ku ŋaa ni-baliŋ mi teeŋ, ka di mi miira ŋaa ni-bie.”

Nii-la si lii Wia-jaŋ

31 Nii-la si lii Wia-jaŋ nɛ kii kuŋ-kala. Nii-la si lii tiŋteeŋ ŋaa tiŋteeŋ kuŋ nɛ aa bul tiŋteeŋ wiaa. Ama nii-la si lii Wia-jaŋ nɛ kii kuŋ-kala. 32 Uu bul wialiŋ u si na aŋ nii ma nɛ, ama nuu-kala bi u niiŋ wiaa sɛyɛ. 33 Nii-la kala si sɛi u niiŋ wialiŋ jima ari Wia hɛ dimɛ nɛ a kɛŋ wutitii. 34 Mi-na nii-la Wia si tima, mii bul Wia niiŋ wiaa nɛ, bɛɛ wiaa Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ kala a pimi nɛ. 35 Mi Nyimma Wia cho mi-na u Bie, a joŋ u doluŋ kala a hɛ mi nisiŋ lɛ. 36 Nii-la kala si laa mi-na Wia Bie wiaa dii, u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ; ama nii-la kala si bi mi-na Wia Bie wialiŋ ka to, u bi jaŋ kɔ duu kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ, ama Wia jaŋ na baaniŋ u tiina nyuŋ a kaa mu wuu.

Yesu bul wiaa a pi Samaria tiŋŋaa haala

4 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa nii ari Yesu na niaa yugɛ a kii Jɔɔŋ, baa tou u foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. 2 (Ama Yesu titia bi nuu-kala Wii-chuɔlɛ liiŋ fo, u haritooroo duŋduŋa nɛ.) 3 Yesu si nia di baa bul ŋii, u sii lii Judiya tiŋteeŋ lɛ a miiraa mu Galilii tiŋteeŋ. 4 U síi mu Galilii ŋii, u to Samaria tiŋteeŋ 5 a ku yi taŋ kubala Samaria tiŋteeŋ lɛ baa yirɛ Sika. Tiŋtee-la Jekɔb fa si joŋo pi u bie Josɛf fa kpagɛ dimɛ nɛ. 6 Jekɔb fa si lu vil-la hɛ dimɛ. Yesu fa si vɛŋ woŋbiiŋ ŋii a lɔl, u mu hɔŋ vil-la sɛmɛ.

7 Di wia jil nyu-gbaŋa, ŋii nɛ Samaria tiŋŋaa haal kubala kɔ vil-la duu ŋaa liiŋ. Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Ŋaa liiŋ pimi di mi nyua.” 8 Bua-la lɛ di u haritooroo-na mu taŋ-la tuɔŋ di ba yɔɔ kudiilee. 9 Ŋii nɛ Samaria tiŋŋaa haal-la piɛsɛ Yesu a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ-na J̱ʋu tiina chichɛ di mi-na Samaria tiina ŋaa liiŋ piŋ di ŋ nyua?” J̱ʋu tiŋŋaa ari Samaria tiŋŋaa bi wii pɛ. Ŋii nɛ tii haal-la bul ŋii. 10 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Di ŋ nɛ fa jiŋ ku-la Wia si joŋo pi niaa, a fa jiŋ nii-la si suluŋ di ŋ ŋaa liiŋ pu duu nyua, ŋ fa jaŋ sulu duu piŋ lii-la si kɛŋ miisiŋ.” 11 Ŋii nɛ haal-la piɛsu a bul, “Kuhiaŋ, ŋ bi guga kɛnɛ di ŋ kaa ŋaa liiŋ, ka vil-la ma luŋ. Nii lɛ nɛ saa ŋ jaŋ na liila si kɛŋ miisiŋ? 12 La naabalima Jekɔb nɛ joŋ viliŋ deeŋ

pila. Ba di u biiriŋ ari u pusuŋ kala nyua viliŋ deeŋ liiŋ
nɛ. Ŋ jaŋ bul di ŋ kii Jekɔb nɛɛ?" 13 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, "Nuu-kala si nyua liiŋ deeŋ, lii-nyuasuŋ jaŋ bira
kɛŋ tiina. 14 Ama nii-la kala si jaŋ nyua lii-la mi si jaŋ pu,
lii-nyuasuŋ bira bi jaŋ kɛnu da. Lii-la mi si jaŋ pu jaŋ
birimɛ lii-bulo u tuɔŋ lɛ a bubu̱l, a pu miisiŋ si bi dɛrɛ."
15 Ŋii nɛ haal-la bula pu a bul, "Mi Tiina, pimi liiŋ deeŋ,
di lii-nyuasuŋ bira sími kɛŋ, di mi bira sí kɔ di mi ŋaa li-
iŋ daha."
16 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, "Mu yirɛ ŋ bala aŋ miira
kɔ daha." 17 Haal-la si duu bi bala kɛnɛ. Ŋii nɛ Yesu bira
bul, "Ŋ kiaa sima ŋ si jaŋ bul di ŋ bi bala kɛnɛ, 18 bɛɛ
wiaa ŋ fa jaa baalaa banɔŋ nɛ, ama ma di baal-la si hɛ
dimɛ lɛɛlɛ sɛnɛ bi ŋ bal-titii ŋaa. Ŋ bul wutitii nɛ pimi."
19 Ŋii nɛ haal-la bula pi Yesu a bul, "Mi Tiina, u naga ŋ
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ."
20 Haal-la bira bula pu a bul, "La-na Samaria tiŋŋaa
naabalimaba, baa chuɔlɛ Wia peeliŋ deeŋ nyuŋ nɛ, aŋ
ka ma Ju̱u tiŋŋaa si, di Jerusalɛm nɛ lee-la la si maga di
laa chuɔlɛ Wia." 21 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, "Bua
kubala jaŋ yi, niaa si bi jaŋ chuɔlɛ la Nyimma Wia peel-
iŋ deeŋ nyuŋ koo Jerusalɛm lɛ. Laa wiiŋ deeŋ dii. 22 Ma-
na Samaria tiŋŋaa sɛnɛ bi jiŋ nii-la ma síi chuɔlu. La-na
Ju̱u tiŋŋaa jiŋ Nii-la la síi chuɔlu nɛ. Nii-la lɛ Wia si jaŋ
to a laa dunia niaa ta, u lii Ju̱u tiŋŋaa tuɔŋ nɛ. 23 Bua
kubala jaŋ yi, u paala yi nɛ, nialiŋ si jaŋ sɛnɛ chuɔlɛ
Wia, ba jaŋ chuɔlɛ la Nyimma Wia ari wutitii, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ŋii nɛ Wia chɛ di niaa chuchuɔlu. 24 Wia
ŋaa ni-dima nɛ, nialiŋ síi chɛ di ba chuɔlu, u maga di ba
chuɔlu ari wutitii, u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ." 25 Ŋii nɛ haal-la
bula pu di u jima ari nii-la ba síi yirɛ Kirisito, nii-la Wia
si liisa, u jaŋ kɔ. Di u nɛ kɔ, u jaŋ dagɛba wii-na kala.
26 Yesu miira bula pu a bul, "Mi nɛ ŋii, mi níi bul wiaa ŋ
teeŋ ŋii."
27 Bua-la di Yesu haritooroo miira kɔ. U kperiba ba si
ku nau, duu bul wiaa haal-la teeŋ. Ama ba kuŋ-kala bi
niiŋ suro a piɛsu a bul, "Bɛɛ nɛ ŋŋ chɛ u teeŋ?" Koo ba
bira bi piɛsa bul, "Bɛɛ nɛ tii ŋ bubul wiaa haal-la teeŋ?"
28 Ŋii nɛ haal-la leŋ u pupoiŋ dimɛ, aŋ miira mu jaŋ
tuɔŋ, a yirɛ niaa a bula piba, 29 "Má kɔ na baal kubala si
wuo dagɛ wialiŋ kala mi si ŋaa. Nia deeŋ nɛ saa ŋaa
Kirisito, nii-la Wia si liisaa, koo?" 30 Niaa si nii wiiŋ deeŋ,
ba lii mu Yesu teeŋ. 31 Bua-la lɛ di Yesu haritooroo ka
sulu a bul, "La kuhiaŋ, laa kiaa dii." 32 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, "Mi kɛŋ kudiilee nɛ mi dii, ama ma bi kialiŋ
wiaa jiŋ." 33 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la miira chinaa piɛsɛ
dɔŋɔ a bul, "Nuu nɛ saa kɛŋ kudiilee ku pu koo?"
34 Yesu bula piba a bul, "Mi kudiilee nɛ di mi sɛi nii-la si
tiŋmi niiŋ, a tiŋ tiŋtimii-la u si pimi dɛrɛ. 35 Ma si u ha
ka chɛŋsiŋ banɛsɛ nɛ, ka di ma wasɛ baga kiaa hɛ dɔŋɔ
lɛ. Mi jaŋ bula pima, má bee na, kiaa nɛ bia a gollima
ŋii di ma wasa hɛ dɔŋɔ lɛ. Ba nɛ nialiŋ si ŋaa siri di ba
laa mi wiaa dii. 36 Nialiŋ kala si wasɛ kialiŋ hɛ dɔŋɔ lɛ,
ba jaŋ laa ba time. Kialiŋ ma ma si wasa hɛ dɔŋɔ lɛ, ba
ma nɛ ŋaa nialiŋ si laa mi wiaa dii. Ba nɛ jaŋ kɛŋ miisi-
la si bi dɛrɛ. Ŋii wiaa nialiŋ si kɛsɛ nialiŋ si laa mi wiaa
dii ari nialiŋ síi bul Wia wiaa pipi niaa, ba kala tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ. 37 Wii-la sɛnɛ ŋaa wutitii nɛ. Nuu dɔŋ nɛ bul Wia
wiaa, nuu dɔŋ ma kɛsɛ nialiŋ si laa mi wiaa dii hɛ dɔŋɔ
lɛ. 38 Mi tiŋma nɛ di ma mu kɛsɛ nialiŋ si laa mi wiaa dii.
Ma si ŋaa ŋii, ma nagɛ nialiŋ si mu wasɛ baga kiaa nɛ
hɛ dɔŋɔ lɛ, baga-la lɛ ba si bi tima. Niaa dɔŋsuŋ nɛ tiŋ
baga-la lɛ, ka ba pɛ nii baga-la sima ŋii."
39 Ŋii nɛ niaa yuga Samaria tiŋteeŋ lɛ a laa Yesu wiaa
dii. Haal-la si bul wialiŋ Yesu si bula a tigɛu lɛ nɛ tii ba
laa Yesu wiaa dii ŋii. 40 Samaria nialiŋ si kɔ Yesu teeŋ,
ba sulu duu chua ba teeŋ. Yesu sɛi a chua dimɛ tapu-
laa balia. 41 Niaa bira yuga a laa u wiaa dii a tiŋ wialiŋ u
si dagɛba wiaa. 42 Ŋii nɛ nialiŋ bula pi haal-la a bul,
"Lɛɛlɛ la laa u wiaa dii a tiŋ la titia si nii u niiŋ wiaa ŋii
nɛ, u bi naga wii-la ŋ si bula pila nɛ tii. La titia wuo jiŋ
ari u nɛ sɛnɛ ŋaa dunia Laataara."

Yesu vaarɛ kerichi-bal kubala bie

43 Yesu si chua dimɛ tapulaa balia-la, u sii a bira mu
Galilii tiŋteeŋ. 44 Yesu titia fa bula pi niaa ari nii-la síi
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba buu jirima ka pa u
titia jaŋ lɛ. 45 U si mu Galilii tiŋteeŋ ŋii, ba kɛnu woruŋ a
tiŋ wialiŋ kala u si ŋaa ba-na Ju̱u tiŋŋaa gbiele-la lɛ
Jerusalɛm lɛ. Ba ma fa hɛ dimɛ.
46 Yesu bira miira mu lee-la ba síi yirɛ Keena a hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ, lee-la u fa si kɛŋ liiŋ birimɛ siniŋ. Di
kerichi-bal kubala fa hɛ taŋ kubala lɛ baa yirɛ Kapɛnam
lɛ. U bie fa wiwiilɛ. 47 U si nia di Yesu lii Judiya tiŋteeŋ a
kɔ Galilii tiŋteeŋ, u mu Yesu teeŋ a sulu duu ku vaarɛ u
bie pu, di u kpagɛ suuŋ nɛ. 48 Ŋii nɛ Yesu bula pu, "See
di ma na wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ, ma bi jaŋ
ŋaa yarida." 49 Ŋii nɛ kerichi-la bula pu, "Mi kuhiaŋ, kɔ
lagi di mi bie sí suu." 50 Ŋii nɛ Yesu bula pu, "Mu dia, ŋ
bie duoro nɛ." Baal-la laa wii-la Yesu si bula pu dii a joŋ
u woŋbiiŋ aa vɛŋ. 51 Uu mu ŋii, u tiŋtinna ku chemu a
bula pu ari bile duoro nɛ. 52 U piɛsɛ duu na bua-la lɛ u
si duoro. Ba bula pu ari diamiŋ wiihɛyɛ, kerifi kubala lɛ
nɛ waari-la leŋu. 53 Ŋii nɛ bile nyimma jiŋ ari bua-la lɛ
nɛ Yesu bula pu ari u bie kɛŋ miisiŋ nɛ. Ŋii nɛ ba di u
dia niaa kala laa u wiaa dii. 54 Wu-liamiŋ nɛ ŋii Yesu si
ŋaa, u si bira lii Judiya kɔ Galilii tiŋteeŋ.

Yesu vaarɛ baal kubala fuoŋ lɛ

5 Ŋii hariŋ lɛ nɛ Ju̱u tiŋŋaa gbiele kubala bira yi
Jerusalɛm lɛ. Ŋii nɛ Yesu sii mu lee-la.
2 Jerusalɛm lɛ, fuo kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa kpagɛ
boiŋniiri-la dɔŋɔ ba fa si to jujuu taŋ-la tuɔŋ nɛ. U yiriŋ
nɛ fa piese boiŋniiŋ. Hiiburu yiikoro lɛ ba kɛŋ fuo-la
kaa yirɛ Bɛtizata. Ba hɛ palaa banɔŋ nɛ a kɛrɛ fuo-la.
3 Nyanyal tiŋŋaa fa yuga a hɛ pala-la tuɔŋ. Dɔŋsuŋ
nyulimɛ, dɔŋsuŋ fa ŋaa naa-suunuŋ ari na-suunuŋ

tiŋŋaa. Dɔŋsuŋ ma gbɛrikɛ. [Ba fa hɔnɔ gbɛrɛ fuo-la di
lii-la fa vuugi.] 4 Bua dɔŋɔ Wia tiŋdaaru nɛ fa yie ku tuu
fuo-la a kɛŋ lii-la kaa vuugi. Di Wia tiŋdaari-la nɛ kɛŋ lii-
la vuugi, nyanyal tiina-la si laa sipaaŋ tuu lii-la, u
nyanyaliŋ cho duu nagɛ ŋii ma kala, u yie duori nɛ.
5 Baal kubala ma nɛ fa hɛ nyanyal timma-la tuɔŋ. U fa
wiila nɛ a yi jisiŋ mara ari fii ari chori. 6 Yesu si na baal-
la duu piŋ dimɛ, u jiŋ ari baal-la wiila dieni nɛ. Ŋii nɛ u
piɛsu a bul, “Ŋŋ chɛ di ŋ duori nɛɛ?” 7 Ŋii nɛ baal-la bul,
“Mi kuhiaŋ, mi bi nuu kɛnɛ daha u si jaŋ wuo joŋmi kaa
tuu hɛ fuo-la lɛ di ba nɛ kɛŋ lii-la vuugi. Ba yie kɛŋ lii-la
vuugi, mii nɛrikɛ di mi tuu, di nuu laa sipaaŋ tuumi lɛ.”
8 Ŋii nɛ Yesu bula pi baal-la a bul, “Sii a chuoli ŋ bɔsɔ a
viiri.” 9 Baal-la guu duori a sii chuoli u bɔsɔ a chuŋaa vi-
iri. Tapuluŋ deeŋ ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ nɛ.

10 Ŋii nɛ J̱u̱u tiŋŋaa bula pi baal-la Yesu si vaara a bul,
“Jiniŋ ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ nɛ. Uu kisɛ nɛ di ŋ chuŋ
bɔsɔ tapuluŋ deeŋ chɛɛŋ.” 11 Ŋii nɛ baal-la ma bul, “Nii-
la si vaarɛmi nɛ bula pimi di mi chuoli mi bɔsɔ a viiri.”
12 Ŋii nɛ ba piɛsu, “Kubɛɛ nɛ baal-la si bula piŋ di ŋ
chuoli ŋ bɔsɔ a viiri?” 13 Ama baal-la bi nii-la si vaaru jiŋ.
Bua-la lɛ di niaa si yuga ŋii, Yesu lɛl. 14 U ŋii hariŋ nɛ
Yesu na baal-la Wia-dia lɛ a bula pu, “Na, lɛɛlɛ ŋ duoro
nɛ, bira sí haachɛ ŋaa. Di ŋii dee, wiiŋ jaŋ wasa juuŋ lɛ
a kii ŋii.” 15 Ŋii nɛ baal-la sii a mu bula pi J̱u̱u timma-la
ari Yesu nɛ fa vaaru ŋii. 16 Yesu si ŋaa ŋii chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ, ŋii nɛ tii J̱u̱u tiŋŋaa suomo to Yesu naasiŋ di ba
dɔgisu. 17 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi Nyimma ka
tiŋ nɛ, ŋii nɛ tii mi maa tiŋ.” 18 Yesu si bul ŋii ŋaa J̱u̱u
timma-la wasa chichɛ woŋbii-la ba si jaŋ to kpuu. Wiaa
balia nɛ ba si duu cheye, u chei ba kisiŋ lɛ chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ, aŋ pɛ bul di Wia nɛ ŋaa u Nyimma, a bul ŋii di
ba di Wia magɛ dɔŋɔ nɛ.

Wia Bie si kɛŋ doluŋ ŋii

19 Ŋii nɛ Yesu bula pi niaa a bul, “Mi bul wutitii nɛ aa
pima, mi-na Wia Bie bi wii-kala wuo ŋaa mi titia doluŋ
lɛ. Mi yie ŋiŋaa wialiŋ mi si na di mi Nyimma ŋaa nɛ.
Wii-na kala u síi ŋaa nɛ, mi ma u Bie ŋiŋaa, 20 bɛɛ wiaa
mi Nyimma chomi, mi si ŋaa u Bie, aa dagɛmi wialiŋ
kala u titia síi ŋaa. U jaŋ dagɛmi wiaa a kii ŋla di mi
ŋaa, di ba ŋaama wu-kpuŋkpere. 21 Mi Nyimma si chisɛ
nialiŋ si suba ba bira kɛŋ miisiŋ ŋii, ŋii titia nɛ mi ma u
Bie joŋ miisiŋ a pipi nialiŋ mi síi chɛ. 22 Mi Nyimma-na
bi nuu-kala sariya ka dii, ama u joŋba kala hɛ mi-na u
Bie nisiŋ lɛ nɛ. 23 U ŋaa ŋii di nuu-kala to ŋii lɛ a zizil mi-
na u Bie nɛ, ari ba síi zil mi Nyimma ŋii. Nii-la-na kala si
bi mi-na Wia Bie ka zil, u tiina ma bi mi Nyimma Wia si
tiŋmi ka zil. 24 Wutitii nɛ mi bula pipima, nii-la kala si
jegile nii mi niiŋ wiaa a laa nii-la ma si tiŋmi wiaa dii, u
jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. U tiina, ba bi u-na sariya ka
dii, u saa lii suuŋ bua lɛ nɛ a kɛŋ miisiŋ.

25 Wutitii nɛ mi bula pipima, bua-la jaŋ yi, u saa yie
ma nɛ, di nialiŋ si suba jaŋ nii mi-na Wia Bie yiikoro.
Nialiŋ saa si nii mi yiikoro, ba jaŋ kɛŋ miisiŋ. 26 Mi Ny-
imma si kɛŋ doluŋ duu pi niaa miisiŋ ŋii, ŋii nɛ u ŋaa
mi ma u Bie kɛŋ doluŋ di mi pi niaa miisiŋ. 27 U saa pi
mi-na u Bie doluŋ nɛ di mi dii niaa sariya, bɛɛ wiaa mi
nɛ ŋaa Nuhuobiine Bie. 28 Ma sí leŋe di wiiŋ deeŋ ŋaa-
ma wu-kpuŋkpere. Bua-la jaŋ kɔ di nialiŋ kala si suba a
hɛ buasuŋ lɛ jaŋ nii mi yiikoro. 29 Ba saa jaŋ sii ba bua-
suŋ lɛ. Nialiŋ si ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ jaŋ sii a kɛŋ miisiŋ, nial-
iŋ ma si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, di ba ma sii di Wia dii ba
sariya a joŋ cheeriŋ piba.”

30 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi-na bi wii-kala wuo ŋaa mi
titia doluŋ lɛ. Mi yie dii sariya ari Wia si si mi dii ŋii nɛ.
Ŋii wiaa mi si yie dii sariya-la ŋii, u ŋaa wutitii nɛ, bɛɛ
wiaa mi bi chɛ di mi ŋaa wii-la mi síi chɛ, ama wii-la nii-
la si tiŋmi síi chɛ. 31 Di mi duŋduŋa nɛ bul mi wiaa, u bi
yuŋuŋ jaŋ kɛŋ. 32 Ama nuu ma nɛ hɛ dimɛ a bubul mi
wiaa. Mi saa jima wialiŋ u síi bul a tigɛmi lɛ, ba ŋaa wu-
titiiba nɛ. 33 Ma tiŋ ma tiŋdaaraa ba mu Jɔɔŋ teeŋ a
piɛsɛ mi wiaa. Jɔɔŋ bul wutitii nɛ piba a tigɛmi lɛ. 34 U
saa bi naga wialiŋ nuhuobiinee si bula a tigɛmi lɛ wiaa
nɛ mi chil, ama mii bul wiiŋ deeŋ di ma ŋaa siri di Wia
wuo laama ta nɛ. 35 Jɔɔŋ fa nagɛ chaaniŋ nɛ a chaanɛ,
ma fa cho di ma nii u chaaŋ-la sima muapilii. 36 Ama
wiiŋ dɔŋɔ hɛ dimɛ a laa mi nyuŋ a bubul wiaa. U nɛ kii
Jɔɔŋ. Tiŋtimii-la mi síi tiŋ nɛ ŋii, tiŋtimii-la mi Nyimma si
joŋo pimi di mi tiŋ. Ŋii daga ari mi Nyimma nɛ tiŋmi.
37 Mi Nyimma-la si tiŋmi, u maa bul mi wiaa nɛ. Ma ha
bi u yiikoro nia, ma ha buu na ari ma siaa maa. 38 U ni-
iŋ wiaa bima lɛ hɛ, bɛɛ wiaa ma bi mi-na nii-la u si tima
wiaa laa dii. 39 Ma yie fiɛsɛ siiŋ a kikarimɛ Wia teniŋ. Ma
biina ari ma níi ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. Wia teŋ-la ma síi karimu ma paala bul mi wiaa nɛ.
40 Ka ma via di ma kɔ mi teeŋ a wuo kɛŋ miisiŋ. 41 Mi bí
chɛ di nuhuobiinee bɛsɛmi lɛ. 42 Mi jima ari ma tuɔŋ lɛ
ma bi Wia cho. 43 Mi kɔ mi Nyimma doluŋ lɛ nɛ, ka ma
bimi kɛnɛ woruŋ. Di nuu dɔŋ nɛ fa kɔ u titia doluŋ lɛ, u
nɛ ma fa jaŋ kɛŋ woruŋ. 44 Ma cho di niaa bɛsɛma lɛ nɛ,
ama ma bi cho di Wia nɛ bɛsɛma lɛ. Ɛɛ nɛ saa ma jaŋ
wuo laa mi wiaa dii? 45 Ma sí biina bul ari mi jaŋ joŋ
cheeriŋ pima mi Nyimma sipaaŋ. Moosis nɛ jaŋ joŋ
cheeriŋ pima. Ma yiɛlaa kala hɛu lɛ nɛ. 46 Di ma nɛ sɛnɛ
fa laa Moosis wiaa dii, ma fa jaŋ laa mi ma wiaa dii. Mi
wiaa nɛ Moosis fa ŋmuŋsɛ ŋii. 47 Ama di ma bi wialiŋ u
si ŋmuŋsa laa dii, ɛɛ nɛ ma jaŋ wuo laa wialiŋ mi síi bul
dii?”

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Mat. 14.13-21; Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17

6 U ŋii hariŋ nɛ Yesu miira chol mugi-baliŋ kubala
baa yirɛ Galilii mugi-baliŋ. U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ Tabi-
iras. 2 Niaa yuga a tuto u hariŋ, bɛɛ wiaa ba fa na u si
ŋaa wu-magila-la a vaarɛ nyanyal tiŋŋaa nɛ. 3 Ŋii nɛ

Yesu ari u haritooroo mu jil peeliŋ nyuŋ a hɔŋ dimɛ.
4 Di Ju̱u tiŋŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-la ma kpaga. 5 Ba si
hɔŋ dimɛ, Yesu bee na di ni-daŋ níi kɔ u teeŋ ŋii. U
piɛsɛ Filip a bul, “Nii nɛ la jaŋ na kudiilee a yɔɔ a pi niaa
deeŋba kala di ba dii vɔgɛ?” 6 Yesu titia fa jiŋ wii-la u si
jaŋ ŋaa nɛ, ama u ta bul ŋii duu magisɛ Filip nɛ. 7 Ŋii nɛ
Filip bula pu a bul, “Di la nɛ yɔɔ boroboro a yi siidi bui
balia maa, u bi niaa deeŋba wii-kala wuo ŋaa, ba dɔŋ-
suŋ paala bi mua mua maa na.” 8 Ŋii nɛ di u haritooro
dɔŋɔ hɛ dimɛ, baa yirɛ Aŋduru. U fa ŋaa Saamɔŋ Piita
naaŋbie nɛ. U bula pi Yesu a bul, 9 “Bii-bie kubala nɛ hɛ
la tuɔŋ a kɛŋ boroboroba banɔŋ ari cheŋfilee balia. Ɛɛ
nɛ saa kiaa deeŋba jaŋ wuo ŋaa niaa deeŋba?” 10 Ŋii nɛ
Yesu bul di ba leŋ di nialiŋ hɔŋ. Di yaŋ bumo tɔsɛ lee-
la. Ŋii nɛ nialiŋ hɔŋ. Ba tuɔŋ baalaa fa ŋaa bui banɔŋ
nɛ. 11 Ŋii nɛ Yesu laa boroboroba-la a chuɔlɛ Wia, aŋ
kaa kpaa nialiŋ si hɔnɔ. Ŋii nɛ u kɛŋ cheŋfilie-la ma
kpaaba. Ba kuŋ-kala dii a vɔgɛ. 12 Ba si dii a vɔgɛ ŋii, u
bula pi u haritooroo di ba mu paa boroboroba-la si ka,
di kuŋ-kala sí lɛl. 13 Ŋii nɛ ba paa ku-kaana-la nialiŋ si
die aŋ ka, a su̱ siŋsiŋ fii ari balia. 14 Nialiŋ si hɛ dimɛ a
na Yesu si ŋaa wu-magiliŋ deeŋ, ba bul di wutitii, baala
deeŋ sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ ba si si u jaŋ kɔ dunia nɛ.
15 Ŋii nɛ Yesu jiŋ ari ba ŋaa siri nɛ di ba ku fugu duu
dii ba kuoruŋ. Ŋii nɛ u mu faa peeliŋ nyuŋ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ

Mat. 14.22-33; Maak 6.45-52

16 Didaaniŋ, Yesu haritooroo tuu muga 17 a juu liiŋ
daboro, a bira duoroo chol muga aa mu Kapɛnam. Taŋ
bire di Yesu ha bi ba teeŋ kɔ. 18 Bua-la lɛ di pel-duo
kubala maa lu a kɛŋ liiŋ kala ŋaa u viviisi. 19 Di u hari-
tooro-la ma duoro a mu yi meel-daasiŋ batori koo
banɛsɛ, aŋ na Yesu duu vɛŋ liiŋ nyuŋ a kukɔ daboro-la
teeŋ. Ba si na ŋii, fawulluŋ kɛŋba. 20 Ŋii nɛ Yesu bula pi-
ba a bul, “Ma sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma, mi-na nɛ.”
21 Ŋii nɛ ba tuɔŋ tɔrɛ, ba joŋu hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ. Di
liiŋ daboro-la guu yi lee-la ba fa síi mu.

Niaa yuga aa chɛ Yesu

22 Taŋ si pula, ni-daŋ-la bira chiŋ muga-la cholo sɛmɛ
dɔŋɔ, lee-la ba si mua. Didaaŋ-la ba fa na liiŋ daboro
kubala nɛ duu chiŋ dimɛ. Ba jima ari Yesu haritooroo
duŋduŋa nɛ juu liiŋ daboro-la. Yesu tuo ba tuɔŋ. 23 Ba
si chiŋ dimɛ ŋii, liiŋ daborusuŋ dɔŋsuŋ lii Tabiiras kɔ
lee-la, a kpagɛ lee-la Yesu fa si chuɔlɛ Wia aŋ joŋ
boroboro piba di ba dii. 24 Nialiŋ si na di Yesu tuo, u
haritooroo ma tuo, ba sii juu liiŋ daborusu-la a mu
Kapɛnam aa chɛu.

Yesu si duu nɛ ŋaa boroboro-la si kɛŋ miisiŋ

25 Nialiŋ si na Yesu muga-la cholo dɔŋɔ, ba piɛsu a
bul, “La kuhiaŋ, bua bɛɛ lɛ nɛ ŋ kɔ daha?” 26 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pima, maa chɛmi a
tiŋ boroboro-la ma si dii vɔgɛ wiaa nɛ, ama wu-magila-
la ma si na di mi ŋaa wiaa dee. 27 Ma sí ma doluŋ kala
hɛ a chɛ kudiilee. Kudiile-la jaŋ chei, ama má tima
chichɛ kudiile-la si jaŋ pima miisi-la si bi dɛrɛ. Kudiilee
deeŋba mi-na Nuhuobiine Bie nɛ jaŋ pima, bɛɛ wiaa
mi Nyimma Wia joŋ doluŋ hɛmi lɛ nɛ di mii ŋaa ŋii.”
28 Ŋii nɛ ba piɛsu, “Ɛɛ nɛ la jaŋ wuo ŋaa a tiŋ Wia
tiŋtiŋŋaa?” 29 Ŋii nɛ u bul, “Tiŋtimii-la Wia si cho di maa
tiŋ nɛ ŋla: Má laa mi wiaa dii, mi nɛ nii-la Wia si tima.”
30 Ŋii nɛ ba piɛsu, “Wu-magili bɛɛ nɛ ŋ jaŋ ŋaa di la na a
laa ŋ wiaa dii? Bɛɛ nɛ ŋ jaŋ ŋaa? 31 Na la naabalimaba
dii kudiilee nɛ giriŋ tuɔŋ baa yirɛ Mana. Wialiŋ ba si
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ nɛ ŋla: Ba si,
‘U joŋ boroboro-la si lii wia nyuŋ nɛ a piba di ba dii.’ ”
32 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi bul wutitii nɛ aa pima. Kialiŋ
Moosis si pima, u dee bima pa, Wia nɛ pima. Kudiile-la
bima miisi-la si bi dɛrɛ ka pa. Mi Nyimma níi pi niaa
boroboro titii-la si lii Wia-jaŋ. Kudiile-la joŋ miisi-la si bi
dɛrɛ a pi dunia niaa. 33 Boroboro-la Wia si ta, u lii Wia-
jaŋ nɛ a ku tuu. U nɛ pi dunia niaa miisiŋ.” 34 Ŋii nɛ ba
bul, “La Tiina, ŋii-na vɛnɛ joŋ boroboro deeŋ pipila.”
35 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi nɛ ŋaa kudiile-la síi pi
niaa miisiŋ. Nii-la kala si kɔ mi teeŋ, losuŋ bira bi jaŋ
kɛŋ u tiina. Nii-la ma si laa mi wiaa dii, lii-nyuasuŋ ma
bira bi jaŋ kɛnu. 36 Mi bula pipima ari ma nami nɛ, ama
ma bi mi wiaa laa dii. 37 Nuu-na kala mi Nyimma si joŋo
pimi, u jaŋ kɔ mi teeŋ. Niaa deeŋba kala si kɔ mi teeŋ,
mi bi jaŋ kɔ di mi kiriba ta, 38 bɛɛ wiaa mi lii Wia-jaŋ ku
tuu di mi ŋaa wialiŋ nii-la si tiŋmi síi chɛ nɛ, mi titia
tuɔtɔrɛ wiaa dee. 39 Ŋla nɛ nii-la si tiŋmi chichɛ di mii
ŋaa: di mi sí leŋe di nialiŋ u si joŋo pimi kuŋ-kala lɛl,
ama di mi chuulɛba kala dunia didɛriŋ di ba kɛŋ miisiŋ.
40 Wialiŋ mi Nyimma síi chɛ nɛ ŋla: Di nuu-na kala si na
mi-na u Bie a laa mi wiaa dii, duu jaŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. Dunia didɛriŋ maa, ba ma jaŋ chisu suuŋ lɛ duu
kɛŋ miisiŋ.”
41 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la suomo gugurimɛ wiaa. U si si u
nɛ ŋaa kudiile-la si lii Wia-jaŋ ku tuu, ŋii nɛ tii ba
gugurimɛ u wiaa ŋii. 42 Ŋii nɛ ba bul, “Baala deeŋ dee
Josɛf bie Yesuu? La jiŋ u nyimma ari u naaŋ kala nɛ. Ɛɛ
nɛ saa lɛɛlɛ u si duu lii Wia-jaŋ nɛ a ku tuu?” 43 Ŋii nɛ
Yesu bira bula piba, “Má leŋ ma wialiŋ gurimuŋ.
44 Nuu-kala bi jaŋ wuo kɔ mi teeŋ, see di mi Nyimma-la
si tiŋmi nɛ kɛŋ u tiina kaa kɔ mi teeŋ, di mi chisu suuŋ
lɛ dunia didɛriŋ. 45 Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba ŋmuŋsɛ ŋla nɛ Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si,
‘Wia jaŋ dagɛ niaa kala.’

Nuu-kala si ŋaa siri duu jegile nii wialiŋ Wia síi dagu, a
gunnɛ u teeŋ, u nɛ jaŋ kɔ mi teeŋ. 46 U ŋii ma saa bi
nagɛ ari nuu-kala na mi Nyimma Wia nɛ, see nii-la si lii
Wia teeŋ. U duŋduŋa nɛ nau. 47 Wutitii nɛ mi bulaa pi-
ma, nii-la kala si laa mi wiaa dii, u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. 48 Mi nɛ ŋaa kudiile-la síi pi niaa miisiŋ. 49 Ma naa-
balimaba dii kudiile-la ba síi yirɛ 'Mana' nɛ giriŋ tuɔŋ.
Ari ŋii kala ba-na ha suba nɛ. 50 Ama kudiile-la si lii Wia-
jaŋ ku tuu, di nuu nɛ diiba, u bi jaŋ suu. 51 Mi-na nɛ ŋaa
kudiile-la si kɛŋ miisiŋ a lii Wia-jaŋ ku tuu. Di nuu nɛ dii
kudiilee deeŋba, u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. Mi yaraa
namia nɛ ŋaa kudiile-la mi si jaŋ joŋo pi dunia niaa di
ba kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ."
52 Yesu si bul ŋii, J̱u̱u tiŋŋaa suomo kɛŋ wii-la lilɛrɛ a
bul, "Ɛɛ nɛ baala deeŋ jaŋ wuo ŋaa a joŋ u yaraa
namia pila di la chaŋ?" 53 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Wutitii nɛ mi bulaa pima, di ma nɛ bi mi-na Nuhuobi-
ine Bie yaraa namia chaŋa, a nyua mi chaliŋ maa, ma
bi jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 54 Nii-la kala si chaŋ mi
yaraa namia, a nyua mi chaliŋ maa, u jaŋ kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ. Di dunia ma nɛ dɛrɛ, mi jaŋ chisɛ u tiina suuŋ
lɛ duu kɛŋ miisiŋ, 55 bɛɛ wiaa mi yaraa namia sɛnɛ ŋaa
kudiilee nɛ. Mi chaliŋ ma sɛnɛ ŋaa lii-nyualuŋ nɛ. 56 Nii-
la kala si chaŋ mi yaraa namia-la a nyua mi chal-la, u
jaŋ hɛ mi teeŋ a kaa mu wuu, mi ma jaŋ hɛ u teeŋ a
kaa mu wuu. 57 Mi Nyimma-la si kɛŋ miisiŋ a tiŋmi ŋii,
ŋii nɛ mi ma kɛŋ miisiŋ. Ŋii titia nɛ nii-la ma si chaŋ mi
yaraa namia ma jaŋ kɛŋ miisiŋ a tiŋ mi wiaa. 58 Kudiile-
la si lii Wia-jaŋ ku tuu nɛ ŋii. U bi naga kudiile-la ma
naabalimaba si die aŋ ha suu nɛ. Nii-la kala si dii kudi-
ilee deeŋba, u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ." 59 Yesu bul
wiaa deeŋba duu hɛ Kapɛnam tiŋteeŋ lɛ nɛ aa dagɛ ni-
aa Wii-chuɔlɛ dia lɛ.

Wialiŋ si jaŋ pi niaa miisi-la si bi dɛrɛ

60 Niaa yuga a faa to Yesu hariŋ, a nii wialiŋ u si bula
a bul, "Wiaa deeŋba u síi dagɛ, ba hɛyɛ kiŋkɛŋ. Kubɛɛ
nɛ jaŋ wuo jegili wiaa deeŋba?" 61 Ba bi wii-kala bula,
ka Yesu jiŋ ari u haritooro-la ka gurimɛ wiaa nɛ a tiŋ
wialiŋ u si bula lɛ. Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, "Wiiŋ deeŋ
leŋe ma na baaniŋ nɛɛ? 62 Ka di ma nɛ saa fa na mi-na
Nuhuobiine Bie di mi miiraa mu lee-la mi si liaa? 63 Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ ku-la si pila miisi-la si bi dɛrɛ. Nuhuobiine
yaraa doluŋ-na ŋaa pɛi nɛ. U bi miisi-la si bi dɛrɛ wuo
pa. Wia Diŋ-zɔŋ-la wiaa nɛ mi bula pima. Ba jaŋ pima
miisi-la si bi dɛrɛ. 64 Ama ma dɔŋsuŋ bi mi wiaa laa dii."
Buŋbuŋ kala Yesu fa jiŋ nialiŋ si bi u wiaa laa dii nɛ ari
nii-la si jaŋ joŋu yallɛ. 65 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Wiiŋ deeŋ
wiaa nɛ tii mi bula pima ari nuu-kala bi jaŋ wuo kɔ mi
teeŋ, see di mi Nyimma pi u tiina woŋbiiŋ duu wuo kɔ."
66 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa ni-daŋ-la fa si to u hariŋ, ba
miirɛ hariŋ. 67 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u haritooroo fii ari
balia-la a bul, "Ma ma cho di ma miirɛ mi hariŋ nɛɛ?"
68 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita piɛsu a bul, "La Tiina, kubɛɛ teeŋ
nɛ saa la ma jaŋ mu? Wialiŋ ŋ síi bul níi pi niaa miisi-la
si bi dɛrɛ. 69 Lɛɛlɛ la laa dii a jiŋ ari ŋ nɛ ŋaa Wia Tuɔ-pul
Tiina." 70 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, "Ma niaa fii ari balia
dee mi liisɛɛ? Ama ma dɔŋɔ ŋaa diŋdɔŋ nɛ a ŋaa
Sitaani tiina." 71 Judas, Saamɔŋ Isikarɔt bie wiaa nɛ u
faa bul ŋii. U fa hɛ u haritooro-la fii ari baliamiŋ tuɔŋ
nɛ, ama u nɛ fa jaŋ joŋ Yesu yallɛ.

Yesu mu gbieli-baliŋ Jerusalɛm lɛ

7 Ŋii hariŋ Yesu gugɔllɛ Galilii tiŋteeŋ. U bi cho duu
mu gɔllɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ, bɛɛ wiaa J̱u̱u tiŋŋaa fa si
hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ ka chɛ di ba kpuu nɛ. 2 Di J̱u̱u tiŋŋaa
gbieli-bal kubala yie. Gbiele-la lɛ ba yie leŋ ba diisiŋ aŋ
hɛ lɛŋŋɛɛ nɛ a jujuu. Di gbiele-la nɛ dɛrɛ, ba bira miira
mu a jujuu ba diisiŋ. 3 Ŋii nɛ Yesu ŋaanaa bula pi Yesu
a bul, "Sii daha a mu Judiya tiŋteeŋ, di ŋ haritooroo ma
wuo na wialiŋ ŋ síi ŋaa. 4 Nii-la síi chɛ di ba jimu, u bi
faa ŋiŋaa wiaa. Ŋ síi ŋaa wiaa deeŋba, leŋ di dunia ni-
aa kala na." 5 Ba titia paala bi u wiaa laa dii, ŋii nɛ tii ba
bul ŋii. 6 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Bua-la si jaŋ yi di
mi mu gbiele-la, u ha bi yie. Ma-na teeŋ bua-na kala
maga nɛ. 7 Dunia niaa bima bɛrɛ, ama ba bɛrɛ mi-na
nɛ. Mi vɛnɛɛ bula piba ari baa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. 8 Má-
na lii mu gbiele-la, mi-na ha bi mu, bɛɛ wiaa bua-la si
jaŋ yi di mi mu ha bi yie." 9 U bul ŋii aŋ hɔŋ Galilii tiŋ-
teeŋ lɛ nɛ.
10 Yesu ŋaana-la si mu gbiele-la dɛrɛ, Yesu ma sii mu.
Ama u bi niaa hariŋ to. U luɔra mu nɛ. 11 J̱u̱u tiŋŋaa si
hɛ gbiele-la lɛ, ba bee chichɛ Yesu gbiele-la lɛ, a pipiɛsɛ
di nii lɛ nɛ u hɛ? 12 Ŋii nɛ nialiŋ si hɛ gbiele-la leriŋ, ba
jesiŋ suomo a muŋsi a bubul Yesu wiaa. Dɔŋsuŋ si duu
ŋaa ni-zɔŋ nɛ. Dɔŋsuŋ ma bi sɛyɛ aŋ bul duu nyisɛ niaa
nɛ. 13 Ama ba kala faa fá J̱u̱u timma-la nɛ, ŋii nɛ tii nuu-
kala bi wuo faasa bul u wiaa.
14 Gbiele-la si ku kpaa maga dɔŋɔ, Yesu juu Wia-dia a
didagɛ niaa. 15 U si dagɛ niaa ŋii ŋaa J̱u̱u timma-la si
jegile nii wialiŋ wu-kpuŋkpere. Ba si, "Ɛɛ nɛ baala deeŋ
jiŋ wiaa ŋla kiŋkɛŋ aŋ bi lee yie?" 16 Ŋii nɛ Yesu bula pi-
ba a bul, "Wialiŋ mi síi dagu, mi titia doluŋ lɛ dee mii
dagɛ. Nii-la si tiŋmi nɛ dagɛmi wialiŋ. 17 Nii-la kala síi
chɛ duu ŋaa wii-la mi si cho, u jaŋ wuo jiŋ ari wialiŋ mi
síi dagu lii Wia teeŋ nɛ, koo mi titia doluŋ lɛ nɛ. 18 Nii-la
si yie bubul wiaa u titia doluŋ lɛ yie bula chichɛ u titia
yiriŋ nɛ. Ama nii-la síi chɛ di nii-la si timu laa yiriŋ, u
ŋaa ni-titii nɛ. U bi wiaa ka nyia. 19 Moosis bil niiŋ pima
nɛ di maa to. Ama ma kuŋ-kala bi ni̱i̱-la to. Bɛɛ nɛ tii
maa chɛ di ma kpumi?" 20 Ŋii nɛ nialiŋ bula pu a bul,
"Ŋŋ nyaasɛ nɛ. Kubɛɛ níi chɛ di u kpuŋ?" 21 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Mi ŋaa wu-bala nɛ ma chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ, u ŋaa ma wu-kpuŋkpere. 22-23 Moosis fa bula pi-
ma di ma kikeri ma biiriŋ penee. U dee bi ŋii suomo. U
naabalimaba nɛ suomo ŋaa ŋii. U si ŋaa ma kisiŋ ŋii,

ma paala yie keri ma biiriŋ penee chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
di ba lulluŋ nɛ tel ŋii lɛ. Di ma nɛ saa jaŋ wuo to Moosis
niiŋ aa keri ma biiriŋ penee chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, di ba
lulluŋ nɛ tel chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, bɛɛ nɛ saa tii maa na
baaniŋ a tiŋ mi si ŋaa puwuoloo duori chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ? 24 Di nuu nɛ ŋaa wii, ma sí guu joŋ taali pu a tiŋ
ma si biina ari u bi woruŋ ŋaa wiaa. Má biinɛ wii-la
tuɔŋ a jiŋ u wutitii, aŋ-na joŋ taali pu.”
25 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ si lii Jerusalɛm piɛsɛ a bul,
“Baala deeŋ dee ba chichɛ di ba kpu ŋii? 26 Na, u nɛ
chiŋ niaa tuɔŋ ŋii aa bul wiaa, ka nuu-kala bi wii wuo
bul, koo nihiasi-la jima ari u nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si
liisaa? 27 Nii-la Wia si jaŋ tiŋ, duu nɛ kɔ, nuu-kala bi jaŋ
jiŋ u si lii lee-la, ama la kala nɛ jiŋ lee-la baala deeŋ si
lia.” 28 Yesu síi dagɛ niaa Wia-dia-la tuɔŋ ŋii, ŋii nɛ u
faasa piɛsɛ, “Ma sɛnɛ jiŋmi nɛɛ, a jiŋ lee-la mi si liaa?
Ama mi saa bi mi titia doluŋ lɛ nɛ kɔ. Nuu nɛ tiŋmi. Nii-
la ma saa si tiŋmi ŋaa Wutitii Tiina nɛ. Ma buu jiŋ.
29 Mi-na jimu nɛ, bɛɛ wiaa mi fa hɛ u teeŋ nɛ. Ŋii nɛ u
tiŋmi.” 30 Ŋii nɛ ba chichɛ di ba kɛnu, ama bua-la lɛ u si
jaŋ suu ha bi yie. Ŋii nɛ tii nuu-kala nisiŋ buu dige.
31 Ama niaa yuga nialiŋ tuɔŋ a laa u wiaa dii a piɛsɛ a
bul, “Ma biina di Kirisito, nii-la Wia si jaŋ liisɛ nɛ kɔ, u
jaŋ ŋaa wu-magilaa kii nia deeŋ?”

Ba tiŋ niaa di ba mu kɛŋ Yesu

32 Farisii tiŋŋaa si nia di nialiŋ muŋso bubul Yesu
wiaa ŋii, ŋii nɛ ba di nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ tiŋ ba tiŋtinni-biisiŋ di ba mu kɛŋ Yesu. Ba si mu
lee-la Yesu fa si hɛ di ba kɛnu, ba nii wialiŋ u si bula
pipi niaa. 33 U si, “Mi jaŋ hɛ ma teeŋ tapulaa baŋmɛnɛ,
aŋ miira mu nii-la si tiŋmi teeŋ. 34 Ma jaŋ chɛmi ka.
Lee-la mi si jaŋ hɛ, ma bi jaŋ wuo mu dimɛ.” 35 Ŋii nɛ
J̱u̱u timma-la piɛsɛ di nii nɛ uu chɛ duu mu ba bi jaŋ
nau? Duu chɛ duu mu Giriik tiŋteeŋ, lee-la J̱u̱u tiŋŋaa si
guoli ba tuɔŋ nɛ, a didagɛbaa? Ba bira si, 36 “U si di la
jaŋ chɛu ka, a bira bul di la bira bi jaŋ wuo mu lee-la u
si jaŋ hɛ. U si bul ŋii, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ?”

Yesu bul wiaa a tigɛ lii-la síi pi niaa miisiŋ lɛ

37 Gbiele-la chɛ-dɛriŋ, tapulii-la nɛ fa ŋaa gbiele-la si-
ifiaŋ chɛɛŋ. Ŋii nɛ Yesu sii chiŋ a faasa bul, “Nii-la kala
lii-nyuasuŋ si kɛnɛ, má leŋ duu kɔ mi teeŋ a nyua liiŋ.
38 Nii-la kala si laa mi wiaa dii, u jaŋ nagɛ lii-bulo u tuɔŋ
lɛ a bubu̱l. Ba bul ŋla nɛ Wia teniŋ tuɔŋ.” 39 Yesu bul
wiaa deeŋba a tigɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ u si jaŋ joŋo hɛ
nialiŋ si laa u wiaa dii lɛ. Bua-la lɛ di u ha bi Wia Diŋ-
zɔŋ-la joŋo hɛba lɛ, bɛɛ wiaa u ha bi suuŋ lɛ sie duu laa
yiriŋ.

Nialiŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ a tiŋ Yesu wiaa

40 Ni-daŋ-la fa si hɛ dimɛ a nii wialiŋ Yesu si bula, ŋii
nɛ ba dɔŋsuŋ bul di nia deeŋ sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 41 Dɔŋsuŋ ma si, duu
nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa. Ama dɔŋsuŋ ma si di
nii-la Wia si liisa bi jaŋ lii Galilii tiŋteeŋ. 42 Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari Kirisito, nii-la Wia si liisa, ŋaa Devit do-
ho nuu nɛ a lii Bɛtilɛhɛm. Devit jaŋ nɛ fa Bɛtilɛhɛm.
43 Ŋii nɛ nialiŋ kɛŋ wiiŋ deeŋ lilɛrɛ a pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. 44 Ba
dɔŋsuŋ chichɛ di ba kɛŋ Yesu, ama nuu-kala bi nisiŋ
joŋo digu.
45 Ŋii nɛ tiŋtinni-biisi-la ba si tima di ba mu kɛŋ Yesu,
ba miira mu Farisii tiŋŋaa ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ teeŋ, ari na-hilliŋ. Ŋii nɛ ba piɛsɛba a bul,
“Bɛɛ nɛ tii ma buu kaa kɔ?” 46 Ŋii nɛ ba bul, “Nuu-kala
ha bi wiaa bula ari baala deeŋ síi bul ŋii.” 47 Ŋii nɛ
Farisii kuhiasi-la piɛsɛba a bul, “U nyisɛma ma nɛɛ?
48 Ma nia ari ma kuhiasiŋ tuɔŋ koo la Farisii tiŋŋaa tuɔŋ
kubala ma ha laa u wiaa dii? 49 Ama ni-daŋ deeŋ kala si
hilime, ba bi wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil jiŋ. Wia jaŋ
kpusɛ ba nyusuŋ.” 50 Baal kubala baa yirɛ Nikodiimas,
u ma fa ŋaa Farisii tiŋŋaa dɔŋɔ nɛ a hɛ ba tuɔŋ. U-na fa
laa sipaaŋ mu Yesu teeŋ nɛ aŋ ka. 51 Ŋii nɛ u bula piba
a bul, “La kisiŋ nɛ di la joŋ cheeriŋ a pi nuu duu nɛ ŋaa
wii, see di la laa sipaaŋ nii tiina niiŋ, a jiŋ wii-la u si
ŋaa.” 52 Ŋii nɛ Farisii timma-la piɛsu a bul, “Ŋ ma ŋaa
Galilii tiina nɛɛ? Karimɛ Wia teniŋ. Di ŋ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ na
ari nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba kuŋ bi
Galilii tiŋteeŋ lia.” [53 Ŋii nɛ ba kala sii pisɛ a mu ba di-
isiŋ.

Ba kɛŋ haal-la si piŋ nuu bala

8 Ŋii nɛ ka Yesu ma lii dimɛ a jil peel kubala baa yirɛ
Oliv nyuŋ. 2 Taŋ si pula chichuɔ-fiɛla, u bira miira
mu a juu Wia-dia. Niaa ku gbaaru, u hɔŋ a bira suomo
didagɛba. 3 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba ari Farisii tiŋŋaa
kɛŋ haal kubala ku juu. Ba kɛŋ haal-la duu piŋ nuu
bala. Ba leŋ u chiŋ ba tutuɔbaaniŋ. 4 Ŋii nɛ ka ba bula
pi Yesu a bul, “La kuhiaŋ, la kɛŋ haala deeŋ duu hiilɛ
nuu bala nɛ. 5 Wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tuto daga
ari nuu-kala nɛ ŋaa ŋii, di la yaga kpuu nɛ ari tabiaa.
Bɛɛ nɛ ŋ ma bul?” 6 Ba bul ŋii di ba ŋmoo Yesu fehe lɛ
nɛ, a wuo na woŋbiiŋ a bul u teeŋ. Ŋii nɛ Yesu kɛŋ u
nyuŋ chugili tiŋteeŋ aŋ kɛŋ u neniiŋ tutuuri tiŋteeŋ.
7 Ka ba ha chiŋ aa piɛsɛ wiaa. Ŋii nɛ Yesu kɛŋ u nyuŋ
wul wia nyuŋ a bula piba a bul, “Ma ku-la kala ha si bi
haachɛ wii ŋaa, má leŋ duu laa sipaaŋ joŋ tabiiŋ a yagɛ
haal-la, di ku-kaanaa ma pɛ.” 8 Ŋii nɛ u bira kɛŋ u nyuŋ
chugili a bira kɛŋ u neniiŋ a tutuuri tiŋteeŋ. 9 Ba si nii
wialiŋ u si bula, ba kala lii kuŋ kuŋ. Ba tuɔŋ nihiasi-la
nɛ laa sipaaŋ lii, ka ku-kaanaa tuto, aŋ ka Yesu ari haal-
la duŋduŋa lee-la. 10 Ŋii nɛ Yesu kɛŋ u nyuŋ jee a piɛsɛ
haal-la a bul, “Nii nɛ nialiŋ hɛ? Nuu-kala tuo duu yagiŋ
kpuu?” 11 Haal-la si di nuu-kala tuo. Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, “Tɔɔ, mi ma bi jaŋ ŋaaŋ wii-kala. Viiri aŋ bira sí
haachɛ ŋaa.”]

Yesu si duu nɛ ŋaa dunia niaa pulumuŋ

12 Ŋii nɛ Yesu bira suomi a didagɛ niaa. U bula piba a
bul, “Mi nɛ ŋaa dunia niaa pulumuŋ. Nii-la kala si tomi
bi jaŋ vɛŋ birimiŋ tuɔŋ. U jaŋ vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ. Miisi-
la mi si jaŋ pu jaŋ chaanɛ.” 13 Ŋii nɛ Farisii timma-la bu-
la pu a bul, “Ŋ titia wiaa nɛ ŋ bubul ŋii, wialiŋ saa ŋ si
bula bi wutitii kɛnɛ.” 14 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Di
mi nɛ bul mi titia wiaa maa, wii-la mi si bula ŋaa wutitii
nɛ, bɛɛ wiaa mi jiŋ lee-la mi si lia nɛ, a jiŋ lee-la mi si
jaŋ mu. Ama ma-na bi lee-la mi si lia jiŋ, a bira bi lee-la
mi si jaŋ mu ma jiŋ. 15 Ma yie joŋ cheeriŋ pi nuu a tiŋ
ma si biina ari u si bi woruŋ ŋaa wiaa. Mi-na bi nuu-
kala cheeriŋ pa. 16 Di mi nɛ faa joŋ cheeriŋ pi niaa maa,
u fa jaŋ ŋaa wutitii, bɛɛ wiaa mi duŋduŋa dee bi cheer-
iŋ joŋo pi tiina, mi Nyimma-la si tiŋmi nɛ pɛmi lɛ la joŋ
cheeriŋ a pi tiina. 17 Wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tuto
daga ari niaa balia nɛ na wiiŋ, a bul duu ŋaa wutitii nɛ,
di wii-la sɛnɛ ŋaa wutitii nɛ. 18 Mii bul mi titia wiaa nɛ,
mi Nyimma-la ma si tiŋmi, u ma bubul mi wiaa.” 19 Ŋii
nɛ ba piɛsu, “Nii nɛ ŋ Nyimma hɛ?” Ŋii nɛ Yesu bul, “Ma
bimi jiŋ, ŋii wiaa ma bi mi Nyimma ma jiŋ. Di ma nɛ fa
jiŋmi, ma fa jaŋ jiŋ mi Nyimma maa.” 20 Yesu bul wiaa
deeŋba kala bua-la lɛ u síi dagɛ niaa Wia-dia lɛ nɛ, lee-
la ba si yie joŋ kialiŋ bile pipi Wia. Ka nuu-kala buu
kɛnɛ, bɛɛ wiaa bua-la lɛ ba si jaŋ kɛnu ha bi yie.

Yesu si di niaa bi jaŋ wuo mu lee-la u si jaŋ mu

21 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi nialiŋ a bul, “Mi jaŋ viiri, ma
jaŋ chɛmi ka, ma saa jaŋ suu ari ma haachɛba. Lee-la
mi síi mu, ma bi jaŋ wuo mu dimɛ.” 22 Ŋii nɛ Ju̠u timma-
la piɛsɛ dɔŋɔ a bul, “U si, la bi jaŋ wuo mu lee-la u síi
mu. U saa bula magisɛ ari u jaŋ kpu u titia nɛ koo ɛɛ nɛ
u bul ŋla?” 23 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Ma lii
dunia deeŋ nɛ, ka mi ma lii Wia-jaŋ. Ma lii dunia nɛ, aŋ
ka mi ma bi dunia lia. 24 Mi laa sipaaŋ bula pima ari ma
jaŋ suu ari ma haachɛba. Ma sɛnɛ jaŋ suu ari ma
haachɛba, see di ma laa mi wiaa dii ari mi si si mi ŋaa
nii-la.” 25 Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, “Kubɛɛ nɛ ŋ ŋaa?” Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Mi si suomo dagɛ niaa, mi dagɛ
nii-la mi si ŋaa nɛ a pima. 26 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ di mi
bul a tigɛma lɛ, a wuo to wialiŋ lɛ a joŋ cheeriŋ pima.
Nii-la si tiŋmi, u sɛnɛ ŋaa Wutitii Tiina nɛ. Wialiŋ mi síi
nii, u niiŋ lɛ nɛ mi saa bula pi dunia niaa.” 27 U síi bul
ŋii, nialiŋ fa bi jiŋ ari u Nyimma Wia wiaa nɛ u bulaa pi-
ba ŋii. 28 Ŋii nɛ Yesu bula piba, “Di ma nɛ kɛŋ mi-na
Nuhuobiine Bie kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ma jaŋ jiŋ ari
mi nɛ ŋaa nii-la mi si si mi ŋaa. Ŋii ma lɛ nɛ ma jaŋ to
jiŋ ari mi bi wii-kala ŋaa mi titia doluŋ lɛ, ama mi yie
bul wialiŋ mi Nyimma si dagɛmi nɛ. 29 Nii-la ma saa si
tiŋmi bimi duŋduŋa leŋe, u ma hɛ mi teeŋ nɛ, bɛɛ wiaa
mi yie ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ u tuɔŋ nɛ.” 30 U si bul wiiŋ
deeŋ, niaa yuga a laa u wiaa dii.

Nialiŋ si sɛnɛ ŋaa Abiraham doho niaa

31 Ŋii nɛ Yesu bula pi Ju̠u timma-la si laa u wiaa dii a
bul, “Di ma nɛ nii mi niiŋ wialiŋ, ma jaŋ sɛnɛ ŋaa mi
haritooroo. 32 Ma jaŋ jiŋ wutitii. Wutitii-la saa jaŋ leŋ di
Wia laama ta di ma tii ma titia.” 33 Ju̠u timma-la si laa
Yesu wiaa dii ma bul, “La paala ŋaa Abiraham doho ni-
aa nɛ. La ha bi nuu-kala yosu ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii ŋ bul
di Wia jaŋ laala ta di la tii la titia?”
34 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pi-
ma, nuu-na kala si ŋaa haachɛ, u tiina ŋaa haachɛ yoŋ
nɛ. 35 Di yomo nɛ hɛ nuu dia lɛ, u bi dia-la lɛ jaŋ hɛ
deeŋ deeŋ. Ama di dia-la tiina nɛ kɛŋ bii, u-na jaŋ hɛ
dia-la lɛ a kaa mu wuu. 36 Di mi-na Wia Bie nɛ saa laa-
ma ta, mi sɛnɛ laama ta nɛ di ma tii ma titia. 37 Mi jima
ari ma ŋaa Abiraham doho niaa nɛ, aŋ ka ma chichɛ di
ma kpumi, bɛɛ wiaa wialiŋ mi si dagɛma bi ma digilaa
jua. 38 Mi-na yie bul wialiŋ mi Nyimma si dagɛmi nɛ, ma
ma ŋiŋaa wialiŋ ma nyimma si dagɛma di ma ŋiŋaa.”
39 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “Abiraham nɛ ŋaa la nyim-
ma.” Ŋii nɛ Yesu ma bul, “Di ma nɛ sɛnɛ fa ŋaa Abira-
ham biiri, ma fa jaŋ ŋiŋaa wialiŋ Abiraham fa síi ŋaa.
40 Mi bul wutitii nɛ pima, wialiŋ Wia si dagɛmi. A tiŋ wi-
iŋ deeŋ wiaa nɛ maa chɛ di ma kpumi. Abiraham fa bi
ŋii ŋaa. 41 Maa ŋaa wialiŋ ma nyimma síi ŋaa nɛ.” Ŋii nɛ
ba bul, “La bi maŋgaa-biiri ŋaa. La kala nyimma nɛ
kubala. Wia nɛ ŋaa la Nyimma.” 42 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, “Di Wia nɛ sɛnɛ fa ŋaa ma Nyimma, ma fa jaŋ
chomi, bɛɛ wiaa, Wia teeŋ nɛ mi lii a kɔ daha. Mi titia
doluŋ lɛ dee mi kɔ. U nɛ tiŋmi. 43 Bɛɛ nɛ saa tii ma bi
wialiŋ mi si bula bubuɔŋ jiŋ? Ma bi chɛ di ma jegile nii
wialiŋ mi síi bul. Ŋii nɛ tii ma bi ba bubuɔŋ jiŋ. 44 Ma ny-
imma nɛ ŋaa Sitaani. Ma ma saa cho di maa ŋaa u
tuɔtɔrɛ wiaa nɛ. Dunia di-suomuŋ kala lɛ nɛ u ŋaa ni-
kpuuru. U titia bi wutitii kɛnɛ. Ŋii nɛ tii u bi wutitii ka
to. Di u nɛ nyia wiaa maa, u nagisiŋ nɛ paala ŋii. U ŋaa
wu-nyiaru nɛ, a paala ŋaa wu-nyiaraa kala nyimma
maa. 45 Ama a tiŋ mi síi bul wutitii wiaa nɛ ma bi mi
wiaa laa dii. 46 Ma kubɛɛ nɛ jaŋ wuo dagɛ ari mi kɛŋ
haachɛ? Di mi níi bul wutitii, bɛɛ nɛ saa tii ma bi mi
wiaa laa dii? 47 Nii-la kala si lii Wia teeŋ yie jegile nii
wialiŋ Wia síi bul nɛ. Ma bi Wia teeŋ lia, ŋii nɛ tii ma bi
wialiŋ u síi bul jegile nii.”
48 Ŋii nɛ Ju̠u timma-la bula pi Yesu a bul, “La bi wutitii
bulaa, la si si ŋ ŋaa Samaria tiina nɛɛ, jiŋ-bɔmuŋ ma
kɛniŋŋ?” 49 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Jiŋ-bɔŋ bimi
kɛnɛ, ama mii pi mi Nyimma jirima nɛ, aŋ ka ma-na bi-
mi jirima ka pa ŋii. 50 Mi bi yiriŋ chɛ pipi mi titia. Ama
nuu nɛ hɛ dimɛ a chɛ yiri-la pipimi. U nɛ saa jaŋ dii nial-
iŋ si via mi wiaa sariya. 51 Wutitii nɛ mi bulaa pima, nii-
la kala síi to mi niiŋ wiaa, u bi jaŋ suu.” 52 Ŋii nɛ Ju̠u tim-
ma-la bula pu a bul, “Lɛɛlɛ la jima ari ŋ kɛŋ jiŋ-bɔŋ nɛ.
Abiraham suba nɛ. Nialiŋ ma síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-

la doluŋ lɛ, ba ma suu. Aŋ ka ŋ bul di nii-la kala síi to ŋ niiŋ wiaa bi jaŋ kɔ duu suba. [53] La nyimma Abiraham suba nɛ. Ŋ saa biina di ŋ kiiu nɛɛ? Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma suu. Ŋ saa biina ŋ ŋaa kubɛɛ nɛ?” [54] Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Di mi níi pi mi titia yiriŋ, yiri-la ŋaa yiri-pɛi nɛ. Mi Nyimma nɛ nii-la síi pimi yiriŋ, nii-la ma si si u ŋaa ma Wia nɛ. [55] Ma buu jiŋ, ama mi-na jimu nɛ. Di mi nɛ jaŋ bul ari mi buu jiŋ, mi jaŋ ŋaa wu-nyiaru, ari ma si ŋaa wu-nyiaraa ŋii. Mi saa jimu nɛ a tuto u niiŋ. [56] Ma naabalima Abiraham nia ari mi jaŋ kɔ dunia duu nami. U si nii ŋii, u tuɔŋ fa tɔrɛ. U paala nami nɛ.” [57] Ŋii nɛ Ju̱u timma-la bula pu a bul, “Ŋ ha paala bi jisiŋ mahiŋ balia ari fii yie. Ɛɛ nɛ saa ŋ ŋaa a na Abiraham?” [58] Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa pima, ka di ba-na lul Abiraham, mi fa hɛ dimɛ nɛ.” [59] Ŋii nɛ ba paa tabiaa di ba yagu. U kɛŋ u titia faa a luɔra lii Wia-dia-la tuɔŋ.

Yesu vaarɛ baal-la ba si lulu duu nyulima

9 Yesu si joŋ woŋbiiŋ vivɛŋ, u na baal kubala, ba lulu duu nyulima nɛ. [2] Ŋii nɛ Yesu haritooroo piɛsu a bul, “Kuhiaŋ, kubɛɛ haachɛ nɛ ŋaa baala deeŋ nyulimɛ? Baal-la haachɛ nɛ koo u nyimma ari u naaŋ haachɛ nɛ?” [3] Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Baal-la nyulimuŋ bi u haachɛba lɛ lia, u nyimma ari u naaŋ haachɛ ma dee bi tii u nyulimɛ. U nyulima di niaa wuo na ŋii Wia dol-la si wuo tiŋ tiŋtiŋŋaa u lɛ nɛ. [4] La si na woŋbiiŋ, má leŋ di la tiŋ tiŋtimii-la nii-la si tiŋmi di mi tiŋ. Bua kubala jaŋ yi nuu-kala bira bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtimii-la. [5] Mi ha si hɛ dunia lɛ ŋii, mi nɛ ŋaa dunia niaa pulumuŋ.” [6] Yesu si bul ŋii nɛ, u tu naŋtuɔruŋ bil tiŋteeŋ a kaa buu tiariŋ, a paa a taa baal-la siaa, aŋ bula pi baal-la a bul, [7] “Sii tuu fuo kubala baa yirɛ Siloom (yiriŋ deeŋ bubuɔŋ nɛ ŋaa ‘mi timu nɛ’) a sɔŋ ŋ siaa.” Ŋii nɛ baal-la sii tuu sɔŋ u siaa fuo-la lɛ. U siaa suri, u miira kɔ. [8] Ŋii nɛ nialiŋ si kpagu, ari nialiŋ kala fa si na baal-la duu faa sul kiaa, ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Baala deeŋ dee fa bi hɔnɔ susul kiaa ŋii?” [9] Dɔŋsuŋ si u nɛ, dɔŋsuŋ ma si duu dee, ama u ta nagu nɛ. Ŋii nɛ baal-la titia bul duu nɛ ŋii. [10] Ŋii nɛ ba piɛsu, “Ɛɛ nɛ ŋ ŋaa ŋ siaa suri?” [11] Ŋii nɛ baal-la bul di nii-la ba síi yirɛ Yesu nɛ buu tiariŋ, a paa taa u siaa lɛ, aŋ bula pu duu tuu Siloom fuo-la a sɔŋ. U tuu sɔŋ, u siaa suri. [12] Ŋii nɛ ba piɛsu, “Nia lɛ nɛ u hɛ?” Baal-la bul di u bi jiŋ.

Farisii tiŋŋaa piɛsɛ nyuluŋ-la vaariŋ wiaa

[13] Ŋii nɛ ba kɛŋ baal-la fa si nyulima a kaa mu Farisii tiŋŋaa teeŋ. [14] Tapulii-la Yesu si buu tiariŋ a taa baal-la siaa ba suri, u ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ nɛ. [15] Ŋii nɛ Farisii timma-la piɛsɛ baal-la ŋii u si ŋaa u siaa suri. Baal-la bula piba a bul di Yesu ŋaa tiariŋ nɛ taa u siaa, u sɔŋ, u siaa suri. [16] Ŋii nɛ ba kɛŋ wii-la lilɛrɛ. Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ bula ari Wia dee bi baala deeŋ tima, bɛɛ wiaa u bi ba chɛ-wiesii-la kisiŋ lɛ ka to. Ŋii nɛ dɔŋsuŋ ma si di “Ɛɛ nɛ nuu si ŋaa haachɛ tiina jaŋ wuo ŋaa wu-magilaa deeŋba?” [17] Ŋii nɛ Farisii timma-la bira piɛsɛ baal-la a bul, “U si suri ŋ siaa ŋii, ni-bɛɛ nɛ ŋ biina ari u ŋaa?” Ŋii nɛ baal-la si u-na biina ari nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.

[18] Ama Ju̱u tiŋŋaa kuhiasi-la si, ba-na bi laa dii ari baal-la fa nyulima nɛ aŋ lɛɛlɛ nina ŋii, see di ba yirɛ u nyimma ari u naaŋ. [19] Ŋii nɛ ba yirɛ baal-la nyimma ari u naaŋ a piɛsɛba, “Ma bie nɛ ŋlaa? Ma si, ma lulu duu nyulima nɛɛ? Ɛɛ nɛ u ŋaa a nina lɛɛlɛ?” [20] Ŋii nɛ baal-la nyimma ari u naaŋ bul, “La jima ari la bie nɛ ŋla. La jima la lulu maa duu nyulima nɛ. [21] Ama la bi jiŋ u si ŋaa ŋii u siaa suri, la bira bi jiŋ nii-la ma si ŋaa u siaa suri. Má piɛsu, u waa nɛ. U titia jaŋ wuo bula pima.” [22] Baal-la nyimma ari u naaŋ faa fá Ju̱u timma-la nɛ. Ŋii nɛ tii ba bul ŋii. Ju̱u timma-la fa si di nii-la kala si bula ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa, ba jaŋ kiru ba Wii-chuɔlɛ dia lɛ. [23] U naaŋ ari u nyimma jiŋ ŋii nɛ a bul duu waa nɛ, di ba piɛsu.

[24] Ŋii nɛ Farisii timma-la bira yirɛ baal-la ba si lulu duu nyulima a bul, “La jima ari baala deeŋ ŋaa haachɛ tiina nɛ. Wia sipaaŋ bul wutitii pila.” [25] Baal-la si, “Mi-na bi jiŋ di baal-la ŋaa haachɛ tiina koo u bi haachɛ tiina ŋaa. Ama wii-la mi-na si jima nɛ ŋla: Mi fa nyulima nɛ, ama lɛɛlɛ mi siaa suro nɛ.” [26] Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ u ŋaa a suri ŋ siaa?” [27] Ŋii nɛ baal-la bula piba a bul, “Mi laa sipaaŋ bula pima nɛ, ka ma bi jegile. Bɛɛ nɛ tii ma bira chichɛ di ma nii? Ma ma saa chɛ di ma mu ŋaa u haritooroo nɛɛ?” [28] Ŋii nɛ ba tuusu woruŋ aŋ bul, “Ŋ nɛ ŋaa u haritooro, ama la-na ŋaa Moosis haritooroo nɛ. [29] La jima ari Wia fa bul wiaa pi Moosis nɛ, ama baal-la deeŋ-na, la bi jiŋ u si lii lee-la kala.” [30] Ŋii nɛ baal-la bul, “Wu-kpuŋkpere nɛ ŋla. Ma bi jiŋ lee-la u si lia, ama u nɛ suri mi siaa. [31] La jima ari Wia bi haachɛ tiŋŋaa wu-buluŋ ka jegili. Uu jegili nialiŋ síi zilu nɛ aŋ pɛ ŋiŋaa wialiŋ u si cho. [32] Dunia si suomo, ma ha nia ari nuu ba si lula duu nyulima, di nuu suri u siaa? [33] Di nii-la nɛ bi Wia teeŋ lia, u bi wiiŋ deeŋ wuo ŋaa.” [34] Ŋii nɛ ba bula pi baal-la a bul, “Ba paala luluŋ di ŋ ŋaa haachɛ tiina nɛ, ka ŋ ma saa chɛ di ŋ dagɛla koo?” Ŋii nɛ ba kiru ta u lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ.

Nii-la si bi Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ, u nyulima nɛ.

[35] Yesu si nia di ba kiri baal-la ta u lii Wii-chuɔlɛ dia-la tuɔŋ, u mu chɛu, a nau a piɛsu, “Ŋ laa Nuhuobiine Bie wiaa dii koo?” [36] Ŋii nɛ baal-la piɛsu, “Kubɛɛ nɛ ŋii? Dagɛmi tiina di mi laa u wiaa dii.” [37] Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Ŋ paala nau nɛ. U nɛ nii-la síi bul wiaa ŋ teeŋ ŋii.” [38] Ŋii nɛ baal-la tuu kpirimi Yesu sipaaŋ a chuɔlu aŋ bul, “Mi Tiina, mi laa ŋ wiaa dii nɛ.” [39] Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi kɔ dunia di mi ŋaa di nialiŋ si nyulima, di ba siaa suri nɛ, ka di mi ŋaa di nialiŋ si si di ba siaa suro

nɛ, di ba nyulimɛ.” 40 Farisii timma-la si chiŋ dimɛ a nii
Yesu si bul ŋii, ba piɛsu a bul, “Ŋ biina la ma nyulima
nɛɛ?” 41 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Di ma nɛ fa nyuli-
ma a bi wutitii jiŋ, ma fa bi wii-kala cheye. Ama lɛɛlɛ
ma si folo bul di maa na nɛ a jiŋ wutitii ŋla, ŋii-na ma
cheeriŋ ha hɛma lɛ nɛ.”

Yesu si u nɛ ŋaa pie-daari-zɔmuŋ

10 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, nii-la kala si bi boiŋniiŋ to juu pie-
dia, aŋ wule to kɛrɛ juu, u tiina ŋaa gaaru nɛ. 2 Ama nii-
la si to pie-dia boiŋniiŋ juu, u nɛ ŋaa piese-la pie-
daara. 3 Pie-dia bibenne yie suri pie-dia boiŋniiŋ nɛ a
pu. Piese-la ma jiŋ u yiikoro. U yie yiyirɛba kubala
kubala, a laa ba sipaaŋ a kɛŋba lii. 4 Di u nɛ kɛŋ u kiaa
kala lii, u yie laa ba sipaaŋ nɛ, ka piesee tuto u hariŋ,
bɛɛ wiaa ba jiŋ u yiikoro nɛ. 5 Ba bi nuhuɔru hariŋ ka
to, ba jaŋ miira fá u hariŋ, bɛɛ wiaa ba bi nuhuɔru-la yi-
ikoro jiŋ.” 6 Yesu magɛ namaga deeŋ piba, ka ba bi wii-
la u si bula piba bubuɔŋ jiŋ.
7 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa
pima, mi nɛ ŋaa pie-dia-la boiŋniiŋ. 8 Nialiŋ kala si laa
sipaaŋ kɔ mi lɛ a nyia wiaa bul di Wia nɛ tiŋba, ba kala
ŋaa gaaraa nɛ, piese-la ma bi ba yiikoro lɛ ka to. 9 Mi
nɛ ŋaa boi-la, nii-la kala si tomi lɛ juu, mi jaŋ laau ta.
Nialiŋ kala si jua, mi jaŋ beŋba ari niaa síi beŋ piesee
ŋii, a leŋ ba lii didii yaŋ aŋ miira kuu juu. 10 Gaara-na
yie kɔ duu gaa a kpu nɛ koo duu chei kiaa, ama mi-na
kɔ di niaa wuo kɛŋ miisiŋ, di ba tuɔŋ tutɔrɛ woruŋ bua-
na kala lɛ.” 11 Yesu bira bula, “Mi nɛ ŋaa pie-daari-zɔ-
muŋ. Pie-daari-zɔmuŋ yie joŋ u miisiŋ yɔɔ suuŋ nɛ u
piesee wiaa. 12 Ama nii-la si bi piesee tii aŋ didaa, ka ba
titi̱mu, u nɛ yie na guŋguro duu kɔ, u leŋ piese-la aŋ fá.
Guŋguro-la ku kɛsɛ ba dɔŋsuŋ aŋ ŋaa dɔŋsuŋ pisɛ. 13 U
yie fá, bɛɛ wiaa u daa piese-la, ka ba titi̱mu nɛ. U sipaa
kala tuo piese-la lɛ. 14 Mi nɛ ŋaa pie-daari-zɔmuŋ. Mi jiŋ
mi piesee, mi piesee ma jiŋmi. 15 Ŋii titia nɛ mi Nyim-
ma jiŋmi, mi ma jimu. Mi joŋ mi miisiŋ yɔɔ suuŋ, mi
piesee wiaa. 16 Mi kɛŋ piesee dɔŋsuŋ maa, aŋ ka ba tuo
piesee deeŋba tuɔŋ. Mi jaŋ kɛŋba kaa kɔ. Ba ma jaŋ jiŋ
mi yiikoro a kala ŋaa ni-bala piesee, ba pie-daara ma
ŋaa kubala. 17 Mi joŋ mi miisiŋ nɛ yɔɔ suuŋ mi piesee
wiaa, ka di mi bira laa. Ŋii nɛ tii mi Nyimma cho mi
wiaa ŋii. 18 Nuu-kala dee bi jaŋ wuo leŋ mi joŋ mi mi-
isiŋ yɔɔ suuŋ, mi titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ. Mi kɛŋ doluŋ di mi
joŋ mi miisiŋ a yɔɔ suuŋ, a bira kɛŋ doluŋ di mi laa mi
miisiŋ maa. Mi Nyimma nɛ pimi doluŋ deeŋ.”
19 Yesu si bul wiaa deeŋba, Ju̱u timma-la bira kɛŋ
wiaa lilɛrɛ. 20 Ba jesiŋ si di bɛɛ nɛ tii ba jijegili u wiaa, di
jiŋsiŋ nɛ kɛnu u nyinyaasɛ. 21 Ba dɔŋsuŋ ma bul di nii-la
jisiŋ si kɛnɛ bi wiaa deeŋba wuo bul. U bira bi nyulimaa
ma siaa wuo suri.

Yesu bula ari u nɛ ŋaa Wia Bie

22 Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa gbiele kubala yi di ba gbieli
Jerusalɛm lɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ ba liliisi ba si saa ba Wia
dia dɛrɛ a joŋo pi Wia. 23 U fa ŋaa waariŋ chɛnɛ tuɔŋ
nɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ Yesu viveŋ zawura-la tuɔŋ ba síi yirɛ
Solomɔŋ zawura a hɛ Wia dia-la lɛ. 24 Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa
gbaaru a piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ kɛŋla dieni magɛ ŋla
aŋ-na bula pila nii-la ŋ si ŋaa? Di ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa, chaasa bula pila.” 25 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Mi laa sipaaŋ bula pima nɛ, ka ma bi laa dii. Tiŋ-
timii-la mi síi tiŋ mi Nyimma doluŋ lɛ dagɛ nii-la mi si
ŋaa nɛ. 26 Ama ma bi mi piesee ŋaa, ŋii nɛ tii ma bi mi
wiaa laa dii. 27 Mi piesee jiŋ mi yiikoro nɛ, mi ma jiŋba,
ba tuto mi hariŋ. 28 Ŋii nɛ mi piba miisi-la si bi dɛrɛ, ba
bi jaŋ kɔ di ba suba. Nuu ma saa bi jaŋ wuo kɛŋba kaa
laa mi nisiŋ lɛ da. 29 Mi Nyimma-la si joŋba pimi, u nɛ
kii kuŋ-kala. Nuu ma kala saa bi jaŋ wuo kɛŋba kaa laa
u nisiŋ lɛ. 30 La di mi Nyimma kala ŋaa kubala nɛ.”
31 Yesu si bul ŋii, Ju̱u timma-la bira paa tabiaa di ba
yagu. 32 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
yugɛ nɛ ma sipaaŋ di ma na. Mi Nyimma nɛ pimi doluŋ
mii ŋaa. Ba kubɛɛ wiaa nɛ tii maa chɛ di ma yagɛmi?”
33 Ju̱u timma-la ma miira bul, “La bi chɛ di la yagiŋ a tiŋ
ŋ si ŋaa wu-zɔmɔ-la wiaa, ama ŋ ŋaa nuhuobiiŋ nɛ aŋ
kɛŋ ŋ titia a kaa birimɛ Wia, a tutuusɛ Wia joŋŋoo. Ŋii
nɛ tii.” 34 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Wia teniŋ tuɔŋ
sɛmɛ dɔŋɔ ba ŋmuŋsa a bul di la nagɛ Wia nɛ. Wia bul
wiiŋ deeŋ pi nialiŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ pa nɛ. 35 U
ŋaa wutitii nɛ, la bi jaŋ wuo via Wia teniŋ.” 36 Ŋii nɛ
Yesu bul, “Wia si liisɛmi, a tiŋmi mi ku tuu dunia, ɛɛ nɛ
saa ma jaŋ bul di mii tuusɛ Wia joŋŋoo nɛ di mi nɛ bula
bul di mi ŋaa Wia Bii nɛ? 37 Di mi nɛ bi mi Nyimma
tiŋtiŋŋaa ka tiŋ, ma sí mi wiaa laa dii. 38 Ama di mi níi
tiŋ mi Nyimma tiŋtiŋŋaa, má laa mi wiaa dii a tiŋ tiŋ-
timii-la mi síi tiŋ wiaa, ari ma sí bi wialiŋ mi si bula pi-
ma laa dii kala. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ wuo to jiŋ a laa dii ari
mi Nyimma hɛmi lɛ nɛ. Mi ma hɛu lɛ.” 39 U si bul ŋii, ba
bira chichɛ di ba kɛnu, u fori ba nisiŋ lɛ.
40 Ŋii nɛ Yesu bira miira mu kieli Jɔɔdaŋ fuoŋ, a mu
lee-la Jɔɔŋ fa síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ a hɛ dimɛ. 41 Niaa
yuga a kɔ u teeŋ. Ba si di Jɔɔŋ fa bi wu-magil kala ŋaa,
ama wialiŋ kala u fa si bula a tigɛ baala deeŋ lɛ ŋaa
wutitii nɛ. 42 Niaa fa yuga a laa u wiaa dii lee-la.

Lazɔrɔs sii suuŋ lɛ

11 1-2 Baal kubala nɛ fa hɛ taŋ kubala lɛ, taŋ-la yiriŋ
nɛ Bɛtani. Baal-la yiriŋ nɛ fa Lazɔrɔs. U dihaalaa
Mɛɛri ari Maata ma fa hɛ lee-la nɛ. Mɛɛri deeŋ nɛ bua
kubala lɛ joŋ tulaali a bisa hɛ la Tiina Yesu naasiŋ lɛ, aŋ
kɛŋ u nyu-punaa a tiikɛ. Ŋii nɛ Lazɔrɔs fa wiwiilɛ. 3 U di-
haalaa tiŋ ba mu bula pi Yesu a bul, “La Tiina, nii-la ŋ si
cho ka wiilu nɛ.” 4 Yesu si nii wiiŋ deeŋ, u si, “Nyanyaliŋ

deeŋ dee bi maga di Lazɔrɔs wiila suu, ama di Wia yiriŋ
to ŋii lɛ nɛ a yirɛ, di mi ma Wia Bie yiriŋ to dimɛ yirɛ.”
5 Yesu fa cho Maata ari u ŋaana ari Lazɔrɔs nɛ kiŋkɛŋ.
6 U si nia di Lazɔrɔs ka wiilu lee-la u fa si hɛ, ŋii nɛ u bi-
ra chua dimɛ tapulaa balia. 7 Ŋii hariŋ nɛ u bula pi u
haritooroo a bul, “Má leŋ di la miira mu Judiya tiŋteeŋ.”
Bɛtani fa hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ nɛ. 8 Ŋii nɛ Yesu hari-
tooroo bula pu a bul, “La kuhiaŋ, Ju̱u tiŋŋaa faa chɛ di
ba paa tabiaa yagiŋ lee-la nɛ, u bi diene, aŋ ka ŋ biraa
chɛ di ŋ mu dimɛ ŋii?” 9 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga a
dagɛ ari u suuŋ bua ha bi yie. U si, “Tapuluŋ kɛŋ hawa-
ba fii ari balia nɛ. Ŋii wiaa, di nuu níi vɛŋ wiihɛyɛ, u bi
jaŋ gigɛrɛ kiaa, bɛɛ wiaa leriŋ pulla nɛ. 10 Ama di ŋ níi
vɛŋ titaŋiŋ, ŋ yie gigɛrɛ kiaa nɛ, bɛɛ wiaa pulumuŋ
tuo.” 11 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi u haritooroo a bul, “La
naŋdɔŋɔ Lazɔrɔs piŋ doŋ nɛ, ama mi saa jaŋ mu chisu
doŋ lɛ.” 12 Ŋii nɛ u haritooroo bula pu, “Di u nɛ piŋ doŋ,
ŋii-na u jaŋ duori.” 13 Yesu si bul ŋii, u si ari Lazɔrɔs su-
ba nɛ, aŋ ka u haritooroo biinɛ ari doŋ titia nɛ u sɛnɛ
piŋ. 14 Ŋii nɛ Yesu chaasa bula piba ari Lazɔrɔs suba nɛ.
15 Ŋii nɛ Yesu bul, “A tiŋ ma wiaa mi tuɔŋ tɔrɔ ari bua-la
lɛ Lazɔrɔs si suba mi tuo lee-la. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ to a
wuo laa mi wiaa dii. Má leŋ di la mu u teeŋ.” 16 Yesu
haritooroo tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ fa Tɔmas. Ba kɛnu yiyirɛ
daaliɛriŋ ma nɛ, bɛɛ wiaa ba fa ŋaa daaliɛriŋ nɛ. Ŋii nɛ
u bula pi u dɔŋsuŋ tiŋŋaa a bul, “Má leŋ di la kala to
Yesu hariŋ, duu nɛ ŋaa suu maa, di la kala suu.”
17 Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo mu Bɛtani. Ba si mu yi
lee-la, niaa bula pu ari ba si hugi Lazɔrɔs, u tapulaa
banɛsɛ nɛ ŋla. 18 Bɛtani ari Jerusalɛm fa ŋaa ari meel-
daasiŋ balia nɛ. 19 Ju̱u tiŋŋaa fa yuga a lii Jerusalɛm kɔ
Bɛtani di ba lɔllɛ Maata ari Mɛɛri a tiŋ ba dibaala si su-
ba wiaa. 20 Maata si nia ari Yesu faa kɔ nɛ, u sii lii duu
chemu wɛniŋ lɛ, aŋ ka Mɛɛri-na fa hɛ dia lɛ. 21 Ŋii nɛ
Maata bula pi Yesu a bul, “Mi Tiina, di ŋ nɛ fa hɛ daha,
mi dibaala fa bi jaŋ suu. 22 Ari ŋii ma ha, mi jima ari ŋ
nɛ sul Wia chichɛ kuŋ-kala, u jaŋ piŋ.” 23 Ŋii nɛ Yesu bu-
la pu ari u dibaala jaŋ bira sii a kɛŋ miisiŋ. 24 Ŋii nɛ
Maata bula pu, “Mi jima ari dunia chɛ-dɛriŋ u jaŋ sii su-
uŋ lɛ, bua-la lɛ nialiŋ kala si suba si jaŋ sii.” 25 Ŋii nɛ
Yesu bula pu, “Mi nɛ ŋaa nii-la si jaŋ sii suuŋ lɛ, a chisɛ
niaa suuŋ lɛ di ba kɛŋ miisiŋ. Nuu-kala si laa mi wiaa
dii, di ŋ suba maa, ŋ jaŋ sii a kɛŋ miisiŋ. 26 Nii-la ma
kala si weye aŋ laa mi wiaa dii, u bi jaŋ kɔ duu suba. Ŋ
laa wiiŋ deeŋ dii koo?” 27 Ŋii nɛ Maata bul, “Oo, mi Ti-
ina. Mi laa dii ari ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa, a
ŋaa Wia Bie maa, nii-la si maga duu kɔ dunia deeŋ.”
28 Maata si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u miira juu dia a
luɔra yirɛ u ŋaana Mɛɛri, a muŋso a bula pu a bul,
“Mɛɛri, la kuhiaŋ kɔ nɛ aa yiriŋ.” 29 Mɛɛri si nii ŋii, u sii
lima a lii duu chemu. 30 Bua-la lɛ di Yesu ha bi taŋ-la
tuɔŋ jua, u ha hɛ lee-la Maata si chemu nɛ. 31 Ju̱u tim-
ma-la ari Mɛɛri fa si hɛ dia lɛ baa nyagu, ba na Mɛɛri
duu sii lima. Ba si na ŋii, ba sii to u hariŋ, bɛɛ wiaa ba
fa biina duu chɛ duu mu yel nɛ lee-la ba fa si hugi u
dibaala. 32 Mɛɛri si yi lee-la Yesu fa si hɛ a nau, u tuu tel
u naasiŋ lɛ aŋ bul, “Mi Tiina, di ŋ nɛ fa hɛ daha, mi
dibaala fa bi jaŋ suu.” 33 Yesu si na Mɛɛri ari Ju̱u timma-
la síi to u hariŋ kɔ di baa yel, u tuɔŋ faasa chei. U yaraa
ma faasa vɛŋ. 34 Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, “Nii lɛ nɛ ma
hugu?” Ba bula pu, “La Tiina, ku na lee-la.” 35 Ba si bul
ŋii, Yesu yel. 36 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la bul, “Má bee na u si
chou ŋii.” 37 Dɔŋsuŋ ma piɛsɛ a bul, “Ka u nɛ suri nyuli-
maa siaa ŋii, u saa fa bi jaŋ wuo ŋaa di Lazɔrɔs sí suu?”
38 Ba si bul ŋii, Yesu yaraa bira vɛŋ. Ŋii nɛ ba mu yi
bua-la leriŋ. Bua-la fa hɛ buŋ lɛ nɛ. Ba joŋ tabiiŋ tɔ niiŋ.
39 Ŋii nɛ Yesu bul di ba suri tabii-la bua-la niiŋ. Ŋii nɛ
Maata, baal-la si suba dihaala dɔŋɔ, bula pu, “Mi Tiina,
u si suba, u tapulaa banɛsɛ nɛ jiniŋ. Ŋla uu suɔru.”
40 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Mi bi bula piŋ ari ŋ nɛ laa
mi wiaa dii, ŋ jaŋ na ŋii Wia si kɛŋ doluŋ?” 41 Ŋii nɛ ba
kɛŋ tabii-la suri. Yesu wula beŋ wia nyuŋ aŋ bul, “Mi
Nyimma, mii lɔlluŋ ari ŋ si jegile nii mi teeŋ. 42 Mi jima
ari ŋŋ jegili mi teeŋ nɛ bua-na kala lɛ. Ama mi bul wiiŋ
deeŋ a tiŋ nialiŋ si hɛ daha wiaa nɛ, di ba wuo laa dii
ari ŋ nɛ tiŋmi.” 43 Yesu si bul ŋii dɛrɛ, ŋii nɛ u faasa bul,
“Lazɔrɔs, ku lii!” 44 U si bul ŋii, baal-la si suba sii ku lii. U
si ku lii, gɛri-kɔsumɔɔ nɛ fa vɔɔ u naasiŋ ari u nisaa
kala. Gɛriŋ dɔŋɔ ma tɔ u siaa. Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ
a bul, “Má kɛnu puro ta duu viiri.” Ba kɛnu puri.

Ba vuura di ba kpu Yesu

Mat. 26.1-5; Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2

45 Ju̱u timma-la fa si kɔ di ba chuɔlɛ Mɛɛri, a to u hariŋ
mu a na wii-la Yesu si ŋaa, ba tuɔŋ niaa yuga a laa u
wiaa dii. 46 Ka dɔŋsuŋ ma miira mu bula pi Farisii
tiŋŋaa wii-la Yesu si ŋaa. 47 Ŋii nɛ Farisii timma-la ari
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari niaa dɔŋsuŋ
hilimi a hɔnɔ vuurɛ a bul, “Bɛɛ nɛ la jaŋ ŋaa? Má na wu-
magila-la kala baala deeŋ síi ŋaa nɛ. 48 Di la nɛ leŋe
duu ŋiŋaa wiaa deeŋba, nuu-kala jaŋ laa u wiaa dii. Ŋii
hariŋ Rom tiŋteeŋ niaa jaŋ kɔ a kɛŋ la Wia-dia ari la tiŋ-
teeŋ kala kaa laa.” 49 Ju̱u nihiasi-la tuɔŋ dɔŋɔ nɛ ba faa
yirɛ Kayafas. Jina-la lɛ u nɛ fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ. Ŋii nɛ u bul, “Ma bi wii jiŋ. 50 Ma bi jiŋ
di ni-bala nɛ laa tiŋteeŋ niaa kala nyuŋ suu, u nɛ kpia
la tiŋteeŋ niaa kala si suba, koo ma bi wiiŋ deeŋ jiŋ?”
51 U si bul ŋii, u bi naga u titia doluŋ lɛ nɛ u bul ŋii, ama
u si ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ jina-la, ŋii
nɛ tii u wuo bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari Yesu
jaŋ laa tiŋteeŋ niaa kala nyuŋ suu, 52 tiŋteeŋ deeŋ niaa
ma duŋduŋa wiaa dee, ama duu wuo pɛ kɛsɛ Wia biiri-
la si pisa hɛ leree dɔŋsuŋ maa a hɛ dɔŋɔ lɛ. 53 A chiŋ
tapulii-la a kaa mu Ju̱u tiŋŋaa kuhiasi-la vuurɛ ŋii ba si
jaŋ to kpu Yesu.
54 Ŋii wiaa Yesu bira bi chaasaa gɔllɛ kpilii Ju̱u tiŋŋaa
tuɔŋ. U lii dimɛ a mu lee kubala baa yirɛ Ɛfirim a kpagɛ
giri-bine tuɔŋ. Ba di u haritooroo hɛ dimɛ.

55 Bua-la lɛ di Ju̱u tiŋŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-la kpaga.
Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa yuga a lii ba jasiŋ lɛ a mu Jerusalɛm,
di ba piisɛ ba disinniŋ ta, aŋ ka di gbiele-la-na yi. 56 Ŋii
nɛ ba bee chichɛ Yesu gbiele-la tuɔŋ. Ba si hɔŋ Wia-dia
tuɔŋ, ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Ma biina u jaŋ kɔ gbiele-la
koo, u bi jaŋ kɔ?" 57 Bua-la lɛ, di nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Farisii tiŋŋaa pa niiŋ, di nuu-kala nɛ jiŋ
Yesu si hɛ lee-la, duu dagɛ, di ba wuo kɛnu.

Mɛɛri ŋaa nuuŋ tisɛ Yesu naasiŋ

Mat. 26.6-13; Maak 14.3-9

12 Lɛɛlɛ u ka tapulaa balidu nɛ, ka di Ju̱u tiŋŋaa di-
isiŋ kieliŋ gbiele-la-na yi. Ŋii nɛ Yesu sii mu Bɛ-
tani, lee-la Lazɔrɔs si hɛ, baal-la u fa si chisa suuŋ lɛ.
2 Ŋii nɛ u juu Lazɔrɔs dia. Ba ŋaa kudiilee di ba huɔru.
Ŋii nɛ Lazɔrɔs ari niaa dɔŋsuŋ pɛ Yesu lɛ di ba dii kudi-
ile-la. Maata nɛ fa kɛŋ kudiile-la gɔllɔɔ kpaa. 3 Ŋii nɛ
Mɛɛri joŋ nuuŋ ari loŋ. U suɔra sima. U yalliŋ ma hɛyɛ.
Ŋii nɛ u joŋo bisa hɛ Yesu naasiŋ lɛ, a kɛŋ u nyu-punaa
kaa tiikɛ. Nuu-la suɔra su̱ dia-la kala. 4 Di Yesu hari-
tooroo dɔŋɔ baa yirɛ Judas Isikarɔt, duu fa hɛ dimɛ, nii-
la fa si jaŋ joŋ Yesu yallɛ. Ŋii nɛ u bul, 5 "Bɛɛ nɛ tii ba bi
nuuŋ deeŋ joŋo yallɛ siidi bui balia, a joŋ moribie-la pi
summoo?" 6 U si bul ŋii, u bi naga duu cho summo-la
nɛ tii, ama u fa ŋaa gaaru nɛ. U nɛ faa kori ba moribiee
a yie liliisɛ moribie-la si hɛ dimɛ. 7 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Má leŋ haal-la. Má leŋ duu ŋaa ŋii a gbɛrɛ
tapulii-la ba si jaŋ hugimi. 8 Ma di summoo jaŋ hɛ dimɛ
bua-na kala lɛ. Ama la di ma bi jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ."
9 Niaa yuga Ju̱u timma-la tuɔŋ a nii di Yesu hɛ Bɛtani
lɛ, a sii mu dimɛ. Yesu duŋduŋa wiaa dee ba mu dimɛ.
Ba mua ka di ba pɛ na Lazɔrɔs, nii-la u fa si chisa suuŋ
lɛ nɛ. 10 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ vu-
urɛ di ba kpu Lazɔrɔs maa. 11 A tiŋ Yesu si chisɛ Lazɔrɔs
suuŋ lɛ wiaa Ju̱u tiŋŋaa yuga a via ba nihiasiŋ niiŋ, aŋ
laa Yesu wiaa dii.

Ba zil Yesu kaa juu Jerusalɛm

Mat. 21.1-11; Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40

12 Taŋ si pula, ni-daŋ-la si kɔ diisiŋ kieliŋ gbiele-la nii
ari Yesu ka kɔ Jerusalɛm nɛ. 13 Ŋii nɛ ba kala kaarɛ abɛɛ
pipaariŋ a kaa mu di ba chemu, a faasa ŋaa goŋ a
bubul, "Tabarikala. Wia jaŋ pɛ nii-la síi kɔ la Tiina Wia
doluŋ lɛ. U nɛ ŋaa la Iziral tiŋŋaa kuoro." 14 Ba síi ŋaa
ŋii, ŋii nɛ Yesu na kaku-bie a hɔŋ u nyuŋ. Ba fa ŋmuŋsɛ
ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
15 "Ma nialiŋ sí hɛ Zaayɔŋ lɛ, ma sí fawulluŋ fá. Ma
kuoro níi kɔ ma teeŋ a jil kaku-bie."
16 Yesu haritooroo fa bi wii-la bubuɔŋ jiŋ, ama Yesu si
suba aŋ sii suuŋ lɛ a laa yiriŋ ŋii, bua-la lɛ nɛ ba liisi ari
wialiŋ ba si ŋmuŋsa a tigɛu lɛ nɛ, ba sɛnɛ ŋaau lɛ ŋii.
17 Ni-daŋ-la fa si hɛ dimɛ a na Yesu duu yirɛ Lazɔrɔs u
sii a lii suuŋ bua lɛ, ŋii nɛ baa bul wii-la. 18 Ni-daŋ-la si
nia ari Yesu ŋaa wu-magiliŋ deeŋ, ba kala lii di ba
chemu. 19 Ŋii nɛ Farisii timma-la bula pi dɔŋɔ a bul, "La
bi wii-kala wuo ŋiŋaa. Má bee na, dunia niaa kala níi to
u hariŋ ŋii."

Yesu bul u suuŋ wiaa

20 Nialiŋ si lii Giriis tiŋteeŋ dɔŋsuŋ ma fa hɛ nialiŋ si
mu Jerusalɛm di ba chuɔlɛ Wia gbiele-la lɛ tuɔŋ nɛ.
21 Ŋii nɛ niaa deeŋba mu Filip teeŋ. Filip fa lii Bɛtisaada
nɛ, Galilii tiŋteeŋ. Ba bula pi Filip ari baa chɛ di ba na
Yesu nɛ. 22 Filip ma mu bula pi Aŋduru. Ŋii nɛ ba balia-
la mu bula pi Yesu. 23 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Bua-
la lɛɛlɛ kpaga nɛ di mi-na Nuhuobiine Bie laa yiriŋ.
24 Wutitii nɛ mi bulaa pima, di ŋ nɛ joŋ mii-biiŋ du̱u, u
yie pua nɛ tiŋteeŋ, aŋ nyu, a hɛ mii-biee yugɛ. Di ŋ nɛ
bi joŋo du̱u tiŋteeŋ duu pua, u bi jaŋ kɛŋ biee. 25 U si
nagɛ ŋii mii-biiŋ ŋ si joŋo du̱u lɛ, ŋii titia nɛ u nagɛ
nuhuobiine ma lɛ. Nii-la kala sí chɛ duu laa u miisiŋ, u
jaŋ via u miisiŋ ta, ama nii-la kala si via u miisiŋ ta
dunia deeŋ lɛ, u tiina jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 26 Nii-la
kala si cho duu tima pipimi, see tiina to mi hariŋ. Lee-
la kala mi si hɛ, u tiina ma jaŋ hɛ dimɛ. Di nuu-kala nɛ
tima pipimi, mi Nyimma jaŋ zil u tiina.
27-28 Lɛɛlɛ mi tuɔŋ bi di-bala pina. Bɛɛ nɛ saa mi jaŋ
bul? Mi saa bul di mi Nyimma sí leŋe di wialiŋ kala si
jaŋ ŋaami lɛ ŋaa koo? Ai, mi bi jaŋ wuo bul ŋii. Wiaa
deeŋba si jaŋ ŋaami lɛ wiaa nɛ tii mi kɔ dunia. Mi Ny-
imma, leŋ di niaa yirɛ ŋ yiriŋ." Ŋii nɛ nuu yiikoro lii wia
nyuŋ a bul, "Mi paala laa yiriŋ nɛ. Mi saa jaŋ bira leŋ di
niaa yirɛ mi yiriŋ." 29 Ni-daŋ-la si chiŋ dimɛ a nii nii-la yi-
ikoro, dɔŋsuŋ si di taŋ nɛ dɔmɔ. Dɔŋsuŋ ma si di Wia
tiŋdaaru nɛ bul wiaa pu. 30 Ŋii nɛ Yesu bula piba, "Ma
wiaa nɛ tii yiikoro deeŋ bul ŋii, mi wiaa dee. 31 Bua-la lɛ
Wia si jaŋ dii dunia niaa sariya yie nɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ u
ma jaŋ kiri Sitaani ta, nii-la si ŋaa dunia niaa kuoro.
32 Ama di ba nɛ kpaasɛmi daa-gɛsɛɛ nyuŋ, mi jaŋ ŋaa
di niaa kala kɔ mi teeŋ." 33 U si bul wiiŋ deeŋ, u bula
dagɛ suu-la yiri u si jaŋ suu nɛ. 34 Ŋii nɛ nialiŋ bul, "Ba
dagɛla ari ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul di Kirisito,
nii-la Wia si liisa, bi jaŋ suu, duu jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ. Ɛɛ nɛ saa ŋ bul di ba jaŋ kɛŋ Nuhuobiine Bie a
kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ? Kubɛɛ nɛ saa Nuhuobiine Bie
deeŋ wiaa ŋ síi bul?" 35 Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ a bul,
"Puluŋ-la si hɛ ma teeŋ, u bi jaŋ dieni. Puluŋ-la ha si hɛ
dimɛ ŋii, má vɛŋ puluŋ-la lɛ, di birimiŋ síma tɔ. Nii-la síi
vɛŋ birimiŋ tuɔŋ bi jiŋ lee-la u síi mu. 36 Puluŋ-la si hɛ
ma teeŋ ŋii, má laa u wiaa dii. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma ma
jaŋ kɛŋ pulumuŋ a ma chaanɛ."
Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u lii a kɛŋ u titia faa di
ba síu na. 37 U si ŋaa wu-magila-la kala ba na, ari ŋii
kala, ba ha bi u wiaa laa dii. 38 Ba si bi u wiaa laa dii ŋii,

ŋii leŋe wialiŋ nii-la fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ baa yirɛ Azaaya si bula ŋaa wutitii nɛ. U fa bula,
"Nuu-kala bi wialiŋ la si bula piba laa dii.
Nuu-kala ma bi la Tiina Wia doluŋ na."
39 Ba sɛnɛ bi Wia wiaa wuo laa dii. Ŋla nɛ Azaaya bira
bul a tigɛba lɛ. 40 U si,
"Wia tɔ ba siaa nɛ
aŋ nyirɛ ba tuɔŋ,
di ba siaa sí kuŋ-kala wuo na,
di ba sí wiaa bubuɔsaa ma wuo jiŋ.
Di ŋii dee, ba fa jaŋ kɔ Wia teeŋ duu pullɛ ba tuɔŋ, di
ba birima tutou."
41 Azaaya fa na Kirisito fa si jaŋ kɛŋ doluŋ, ŋii nɛ tii u
bul ŋii. 42 Ari ŋii ma kala J̱u̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ yuga a laa
Yesu wiaa dii, ama a tiŋ Farisii tiŋŋaa wiaa fawulluŋ fa
kɛŋba. Ba bi wuo chaasa bul ari ba laa u wiaa dii, di ŋii
dee, ba fa jaŋ kiriba Wii-chuɔlɛ dia lɛ. 43 Ba fa cho di ni-
aa nɛ bibɛsɛba lɛ a kii Wia si bɛsɛba lɛ.
44 Ŋii nɛ Yesu faasa bul, "Nii-la kala si laa mi wiaa dii,
u ma laa nii-la si tiŋmi wiaa dii nɛ. Mi duŋduŋa wiaa
dee u laa dii. 45 Nii-la kala si nami, u ma na nii-la si tiŋ-
mi nɛ. 46 Mi ku tuu dunia di mi ŋaa dunia pulumuŋ nɛ a
chaanɛ. Nii-la kala si laa mi wiaa dii bira bi jaŋ hɛ birim-
iŋ tuɔŋ. 47 Nii-la kala si nii mi wu-bulaa aŋ bi baa to, mi
bi u tiina sariya ka dii, bɛɛ wiaa mi bi kɔ di mi dii dunia
niaa sariya. Mi kɔ di mi laa dunia niaa ta nɛ. 48 Wialiŋ
mi si bula pima nɛ jaŋ dii tiina si bi mi wiaa laa dii
sariya chɛɛ-la dunia si jaŋ dɛrɛ. 49 Wialiŋ mi si bula, mi
titia doluŋ lɛ dee mi bul. Mi Nyimma-la si tiŋmi, u titia
nɛ dagɛmi wialiŋ mi síi bul. 50 Mi jima ari wialiŋ u síi
dagu jaŋ pi nialiŋ síi toba miisi-la si bi dɛrɛ. Ŋii wiaa,
wialiŋ kala mi síi bul ŋaa mi Nyimma nɛ dagɛmi."

Yesu sɔŋ u haritooroo naasiŋ

13 Lɛɛlɛ u ka tapulii kubala nɛ, ka di J̱u̱u tiŋŋaa di-
isiŋ kieliŋ gbiele-la yi. Bua deeŋ lɛ Yesu jiŋ ari u
jaŋ leŋ dunia deeŋ aŋ mu u Nyimma teeŋ. U cho nialiŋ
síi to u hariŋ nɛ dunia deeŋ lɛ. Bua deeŋ lɛ saa dagɛ ari
u cho u haritooroo nɛ a mu kieli. 2 Tapulii-la didaaniŋ
Yesu ari u haritooroo hɔŋ di ba dii kudiilee. Bua deeŋ lɛ
di Sitaani ku juu Saamɔŋ bie Judas Isikarɔt duu joŋ
Yesu yallɛ. 3 Yesu fa jima ari u nɛ lii Wia teeŋ nɛ. U si lii
Wia teeŋ ŋii, u jaŋ bira miira mu u teeŋ. U bira jima ari
u Nyimma fa joŋ kuŋ-kala doluŋ nɛ a hɛ u nisiŋ lɛ. 4 Ŋii
nɛ Yesu sii kudiile-la nyuŋ, a wuri u gɛri-baliŋ bil, aŋ
joŋ pɔpɔ vɔɔ u tiŋa, 5 a ŋaa liiŋ hɛ taasi-gbaŋa lɛ, a suo-
mo susɔŋ u haritooro-la naasiŋ a kɛŋ pɔpɔ-la titiikɛ. 6 U
si ku yi Saamɔŋ Piita lɛ, ŋii nɛ Piita piɛsu a bul, "Mi Ti-
ina, ŋŋ chɛ di ŋ nɛ sɔŋ mi naasiŋ?" 7 Ŋii nɛ Yesu bula
pu, "Bua deeŋ lɛ ŋ bi jiŋ wii-la mi síi ŋaa, ama u hariŋ lɛ
ŋ jaŋ jiŋ u bubuɔŋ." 8 Ŋii nɛ Piita bira bula pu a bul, "Ŋ
bi jaŋ sɔŋ mi-na naasiŋ da." Ŋii nɛ Yesu ma bul, "Di mi
nɛ bi ŋ naasiŋ sɔmɔ, ŋ bira bi mi haritooru ŋaa." 9 Ŋii
nɛ Piita bira bul, "Mi Tiina, di ŋii-na nɛ, sí mi naasiŋ
duŋduŋa sɔŋ, sɔŋ mi nyuŋ ari mi nisaa maa." 10 Ŋii nɛ
Yesu bul, "Nii-la kala si fo liiŋ, u yaraa kala zɔmɔ nɛ, u
saa bira bi maga duu fo liiŋ, [see duu sɔŋ u naasiŋ
duŋduŋa.] Ma kala saa bi disinniŋ kɛnɛ, ama ni-bala
duŋduŋa nɛ kɛŋ disinniŋ ma tuɔŋ." 11 Yesu paala jiŋ nii-
la síi chɛ duu joŋu yallɛ nɛ. Ŋii nɛ tii u bul di ba kala
tuɔŋ dee bi pulla ŋii.
12 Yesu si sɔŋ u haritooro-la naasiŋ dɛrɛ, u bira joŋ u
gɛriŋ laalɛ a bira mu hɔŋ u di-hɔnuŋ, ŋii nɛ aŋ piɛsɛba
a bul, "Ma jiŋ wii-la mi si ŋaama lɛ bubuɔŋ nɛɛ? 13 Ma
kɛŋmi kaa yirɛ ma kuhiaŋ ari ma Tiina. U saa kɛŋ
woŋbiiŋ nɛ di ma yirɛmi ŋii, bɛɛ wiaa mi nɛ sɛnɛ ŋii.
14 Mi si ŋaa ma Tiina ari ma kuhiaŋ aŋ sɔŋ ma naasiŋ, u
maga di ma saa sɔŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa naasiŋ. 15 Mi laa
sipaaŋ ŋaama-na nɛ, di ma saa wuo ŋiŋaa ŋii dɔŋɔ lɛ.
16 Wutitii nɛ mi bulaa pima, tiŋtinnu kala bi u kuhiaŋ
kii, nii-la ma ba si tima, u ma bi nii-la si timu kii. 17 Ma
lɛɛlɛ si jiŋ wiaa deeŋba ŋii, di ma níi ŋaaba, ma tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ. 18 Ma kala dee mi bul ari ma tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. Mi
jiŋ nialiŋ mi si liisa nɛ. Wii-la ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ
tuɔŋ sɛnɛ jaŋ ŋaa wutitii. Ba bula ari la di nii-la kala si
pɛ dɔŋɔ lɛ dii kudiilee nɛ jaŋ miira gollimi lɛ. 19 Mi bul
wiiŋ deeŋ pipima nɛ, ka duu-na ŋaa, di ŋii nɛ sɛnɛ kɔ
duu ŋaa, ma jaŋ laa mi wiaa dii ari mi nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la wiaa ba si ŋmuŋsa. 20 Wutitii nɛ mi bulaa pima,
nii-la kala si kɛŋ nii-la mi si tima woruŋ, u tiina kɛŋ mi
ma woruŋ nɛ. Nii-la ma kala si kɛŋmi woruŋ, u tiina ma
kɛŋ nii-la si tiŋmi woruŋ nɛ."

Yesu bula ari ba jaŋ joŋu yallɛ.

Mat. 26.20-25; Maak 14.17-21; Luuk 22.21-23

21 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u tuɔŋ bi di-bala
pina. Ŋii nɛ u chaasa bul, "Wutitii nɛ mi bulaa pima, ma
dɔŋɔ nɛ jaŋ joŋmi yallɛ." 22 Ŋii nɛ u haritooro-la miira
didaasɛ dɔŋɔ. Ba bi jiŋ tiina u síi dagu. 23 Yesu hari-
tooro-la tuɔŋ nii-la u fa si cho nɛ fa hɔnɔ kpagu. 24 Ŋii
nɛ Saamɔŋ Piita lɔgɛ u haritooro-la dɔŋɔ duu piɛsɛ
Yesu-na di kubɛɛ nɛ u didagɛ? 25 Ŋii nɛ haritooro-la fa
si kpagɛ Yesu wasa suusa mu yi Yesu a piɛsu a bul, "Mi
Tiina, kubɛɛ nɛ?" 26 Ŋii nɛ Yesu bul, "Mi si jaŋ joŋ
boroboro yuu disiŋ a pi nii-la, u nɛ ŋii." Ŋii nɛ u joŋ
boroboro-la a yuu disiŋ a joŋo pi Judas, nii-la si ŋaa
Saamɔŋ Isikarɔt bie. 27 Judas si yia laa boroboro-la dɛrɛ,
Sitaani ku juu-u. Ŋii nɛ Yesu bula pu, "Wii-la ŋ síi chɛ di
ŋ ŋaa, ŋaau lima lima." 28 Nialiŋ dɔŋsuŋ kala fa síi dii
kudiile-la, ba bi jiŋ wii-la kala u fa si bula bubuɔŋ. 29 Ju-
das fa síi kori ba moribiee ŋii, Yesu haritooro-la dɔŋsuŋ
fa biina ari Yesu faa chɛ duu mu yɔɔ kialiŋ ba síi chɛ di
ba dii nɛ gbiele-la lɛ, koo duu joŋ kuŋ nɛ a pi summoo.
30 Judas si laa boroboro-la dɛrɛ, u guu sii a lii lima lima.
Bua-la lɛ titaŋ nɛ.

Yesu bil ni̲i-falii nɛ a pi niaa

31 Judas si lia, ŋii nɛ Yesu bul di niaa jaŋ na u-na
Nuhuobiine Bie doluŋ si magɛ ŋii. Niaa ma jaŋ tou lɛ
nɛ a na ŋii Wia si kɛŋ doluŋ. 32 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi
si jaŋ dagɛ Wia doluŋ si magɛ ŋii, ŋii nɛ Wia ma jaŋ
dagɛ mi-na Nuhuobiine Bie doluŋ si magɛ ŋii. U jaŋ
ŋaa ŋii lima. 33 Mi biiriŋ, mi bira bi jaŋ hɛ ma teeŋ dieni.
Ma jaŋ bee chɛmi. Ama mi si bul ŋii a pi Ju̲u tiŋŋaa, mi
jaŋ bul ŋii a pima maa. Lee-la mi si jaŋ mu, ma bi jaŋ
wuo mu dimɛ. 34 Ni̲i-falii nɛ mi bilee pima. U nɛ ŋla: Ma
jima ari mi choma nɛ woruŋ. Má cho dɔŋɔ ari mi si
choma ŋii. 35 Di ma nɛ cho dɔŋɔ, ŋii lɛ nɛ niaa kala jaŋ
to jiŋ ari ma sɛnɛ ŋaa mi haritooroo nɛ.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ

Mat. 26.31-35; Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34

36 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita piɛsɛ Yesu a bul, “Mi Tiina, nii
nɛ ŋ mumu?” Ŋii nɛ Yesu ma bula pu a bul, “Lee-la mi
si jaŋ mu, ŋ bi jaŋ wuo to mu, ama u hariŋ nɛ ŋ jaŋ
wuo to.” 37 Ŋii nɛ Piita bira piɛsu a bul, “Mi Tiina, bɛɛ nɛ
tii mi bi jaŋ wuo to ŋ hariŋ lɛɛlɛ? Mi paala ŋaa siri di mi
joŋ mi miisiŋ yɔɔ suuŋ nɛ ŋ wiaa.” 38 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a
bul, “Ŋ sɛnɛ ŋaa siri di ŋ joŋ ŋ miisiŋ yɔɔ suuŋ nɛ mi
wiaa? Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, ka di ji-bele-na yel, ŋ jaŋ
bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ bimi jiŋ.”

Yesu si u nɛ ŋaa woŋbii-la síi mu Wia teeŋ

14 Ŋii nɛ Yesu si, “Ma sí leŋe di ma tuɔŋ vugimɛ.
Má laa Wia wiaa dii a laa mi ma wiaa dii. 2 Mi Ny-
imma jaŋ lɛ diisiŋ yuga hɛ dimɛ. Di ŋii fa dee, mi bi jaŋ
bula pima ari mi jaŋ mu wasɛ leriŋ a bilma lɛ. 3 Di mi
nɛ mua a wasɛ lee-la bilma lɛ dɛrɛ, mi jaŋ bira kɔ a kɛŋ-
ma kaa mu mi teeŋ Wia-jaŋ lɛ, di la kala hɛ di-bala.
4 Lee-la ma mi si jaŋ mu, ma jiŋ woŋbiiŋ nɛ.” 5 Ŋii nɛ Tɔ-
mas bula pu a bul, “La Tiina, la bi jiŋ lee-la ŋ síi mu, ɛɛ
nɛ la jaŋ wuo ŋaa jiŋ u woŋbiiŋ?” 6 Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, “Mi nɛ ŋaa woŋbiiŋ aa mu Wia-jaŋ. Mi nɛ bira
Wutitii Tiina maa, a biraa pi niaa ma miisiŋ. Nuu-kala
bi mi Nyimma teeŋ wuo mu, see duu tomi lɛ. 7 Di ma
nɛ jiŋmi, ma jiŋ mi Nyimma ma nɛ. A lii jiniŋ saa ma
paala jimu nɛ a nau maa.”
8 Ŋii nɛ Filip bula pu a bul, “Mi Tiina, dagɛla la Nyim-
ma, wii-la kala la síi chɛ nɛ ŋii.” 9 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a bul,
“Filip, la di ŋ hɛ dimɛ a dieni ŋii, ka ŋ ha bimi jiŋŋ? Nii-
la kala si nami, u na mi Nyimma ma nɛ. Bɛɛ nɛ saa tii ŋ
bul di mi dagɛma mi Nyimma? 10 Ŋ bi laa dii ari mi hɛ
mi Nyimma lɛ nɛ, mi Nyimma ma hɛmi lɛɛ? Wialiŋ kala
mi si yie bulaa pima, mi titia doluŋ lɛ dee mii bul. Wial-
iŋ ma mi síi ŋaa, mi Nyimma hɛmi lɛ níi ŋaa ŋii. 11 Má
laa dii ari mi hɛ mi Nyimma lɛ nɛ, mi Nyimma ma hɛmi
lɛ. Di ma nɛ bi ŋii wuo laa dii, má laa dii a tiŋ wialiŋ mi
síi ŋaa wiaa. 12 Wutitii nɛ mi bulaa pima, nii-la kala si
laa mi wiaa dii, u jaŋ wuo ŋiŋaa wialiŋ mi síi ŋaa. U jaŋ
paala wuo ŋaa kii wialiŋ mi síi ŋaa, bɛɛ wiaa mi jaŋ mi-
ira mu mi Nyimma teeŋ. 13 Kuŋ-na kala ma si piɛsɛ
chichɛ mi doluŋ lɛ, mi jaŋ joŋo pima. Mi jaŋ ŋaa ŋii di
niaa wuo tomi lɛ a na mi Nyimma si kɛŋ doluŋ ŋii, a
yirɛ u yiriŋ. 14 Di ma níi chɛ kuŋ-kala mi doluŋ lɛ, mi jaŋ
ŋaa pima.”

Yesu bula ari u jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa lɛ

15 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Di ma nɛ chomi, ma jaŋ tuto
mi niiŋ wiaa. 16 Di ma níi ŋaa ŋii, mi jaŋ sul mi Nyimma
duu joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pima, duu pipɛma lɛ. U jaŋ hɛ ma
teeŋ a kaa mu wuu. 17 U jaŋ didagɛma wutitii. Dunia ni-
aa buu jiŋ. Ba bi jaŋ wuo nau, ŋii nɛ tii u bi jaŋ wuo hɛ-
ba lɛ. Ama ma-na jimu nɛ. U hɛ ma teeŋ nɛ. U saa jaŋ
hɛma lɛ.
18 Mi bi jaŋ leŋ ma duŋduŋa ta, mi jaŋ miira kɔ ma
teeŋ. 19 U ka mua dunia niaa bira bi jaŋ nami, ama ma-
na jaŋ nami. Mi si jaŋ kɛŋ miisiŋ ŋii, ma ma jaŋ kɛŋ mi-
isiŋ. 20 Tapulii-la Wia si jaŋ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ nɛ,
ma jaŋ jiŋ ari mi hɛ mi Nyimma lɛ nɛ, ma ma hɛmi lɛ,
mi ma hɛma lɛ. 21 Nii-la kala si nii mi niiŋ wiaa aa toba,
u tiina nɛ chomi. Mi Nyimma ma saa jaŋ cho nii-la si
chomi. Mi ma jaŋ cho tiina a kɛŋ mi titia kaa dagu.”
22 Ŋii nɛ Judas bul (nii-la ba síi yirɛ Isikarɔt dee), “Mi Ti-
ina, ɛɛ nɛ ŋ jaŋ ŋaa a kɛŋ ŋ titia dagɛla, aŋ bi ŋ titia kaa
dagɛ dunia niaa?” 23 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Nii-la
kala si chomi, u jaŋ tuto mi niiŋ wiaa. U si ŋaa ŋii, mi
Nyimma ma jaŋ chou. La di mi Nyimma kala ma jaŋ ku
hɛu lɛ. 24 Nii-la si bimi cho, u bi mi niiŋ wiaa ka to. Wial-
iŋ ma si nii saa, mi titia dee bi bul. Ama mi Nyimma-la
si tiŋmi nɛ dagɛmi mii bul.
25 Mi ha hɛ ma teeŋ nɛ, ŋii nɛ mi bul wiaa deeŋba
pipima. 26 Ama mi Nyimma jaŋ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la duu ku
tuu a hɛma lɛ mi doluŋ lɛ. U jaŋ pɛma lɛ a wuo dagɛma
wii-kala, a leŋ di ma liisi wialiŋ kala mi si bula pima.
27 Mi síi mu ŋii, mi jaŋ leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa di ma
tuɔŋ tɔrɛ. Yarifiɛla-la mi si pima, u bi naga yarifiɛla-la
dunia niaa si kɛnɛ nɛ. Ma sí leŋe di ma tuɔbiinaa
vugimɛ, a bira sí leŋe di fawulluŋ ma kɛŋma. 28 Ma nia
ari mi si bula pima ari mi jaŋ miira viiri aŋ bira miira kɔ
ma teeŋ. Di ma nɛ fa chomi, ma tuɔŋ fa jaŋ tɔrɛ ari mi
si mu mi Nyimma teeŋ, bɛɛ wiaa u nɛ kɛŋ doluŋ a kii-
mi. 29 Mi laa sipaaŋ bul wiaa deeŋba pipima nɛ, ka di
ba-na ŋaa, ma jaŋ laaba dii. 30 Mi bi jaŋ wuo bul wiaa
ma teeŋ a dieni, bɛɛ wiaa dunia kuoro ka kɔ nɛ. U bi
dol kala kɛnɛ mi lɛ. 31 Ama mii chɛ di dunia niaa jiŋ ari
mi cho mi Nyimma nɛ. Ŋii nɛ tii mi ŋiŋaa wialiŋ kala u
si si di mi ŋaa. Má leŋ di la lii. Má sii.”

Yesu nɛ ŋaa tii-titii-la ba síi yirɛ vaiŋ

15 Ŋii nɛ Yesu si, “Mi nagɛ tia-la titia ba síi yirɛ vaiŋ
nɛ. Ama mi nɛ tii-titii-la. Mi Nyimma ma nagɛ nii-

la síi beŋ tia-la nɛ. 2 Naakel-la kala si mɛrɛ tia-la lɛ aŋ bi
nɛŋ, u yie kere ta nɛ, naakel-la kala síi nɛŋ, u yie buoro
ta nɛ, ka di u wuo faasa nɛŋ woruŋ. 3 Ma tuɔŋ paala bi-
ra bi disinniŋ kɛnɛ a tiŋ wialiŋ mi si bula pima. 4 Má
mɛrɛmi lɛ di mi ma mɛrɛma lɛ. Tia naakelee duŋduŋa
bi jaŋ wuo nɛŋ, see di ba mɛrɛ tia geŋtine lɛ. Ma ma bi
jaŋ wuo tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ, see di ma mɛrɛmi lɛ.” 5 Ŋii nɛ
Yesu bira bul, “Mi nagɛ tia nɛ, ma ma nagɛ tia-la
naakelee. Nii-la kala si mɛrɛmi lɛ, mi ma mɛrɛ tiina lɛ.
Ŋii nɛ jaŋ wuo ŋaa duu tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ woruŋ, a tiŋ
bɛɛ wiaa di ma nɛ bimi lɛ mɛrɛ, ma bi jaŋ wuo ŋaa wii-
kala. 6 Di nuu nɛ bimi lɛ mɛrɛ, ba jaŋ joŋ tiina yuo ta, a
nagɛ ba si yie keri tia naakelee ta, ba hil. Ba paaba a
yuo hɛ nyiniŋ lɛ ba dii ŋii. 7 Di ma mɛrɛmi lɛ, mi niiŋ
wiaa mi si bula pima jaŋ hɛ ma tuɔŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋii,
kuŋ-kala ma si piɛsɛmi chichɛ, mi jaŋ wuo ŋaa pima.
8 Di ma nɛ tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ woruŋ, ŋla nɛ mi Nyimma
yiriŋ jaŋ yirɛ. Ma jaŋ wuo dagɛ ŋii ari ma ŋaa mi hari-
tooroo nɛ. 9 Mi choma ari mi Nyimma si chomi ŋii nɛ.
Ŋii wiaa, má mɛrɛmi lɛ di mi choma a kaa mu wuu.
10 Di ma níi to mi niiŋ wiaa, mi jaŋ choma a kaa mu, ari
mi síi to mi Nyimma niiŋ wiaa a mɛrɛu lɛ u chomi ŋii.
11 Mi bul wiaa deeŋba pima di ma wuo na tuɔtɔru-la mi
si joŋo pima. Ŋii nɛ ma tuɔŋ jaŋ faasa tɔrɛ woruŋ a mu
dɛrɛ.
12 Mi choma nɛ woruŋ. Wii-la mi si bula pima di maa
ŋaa nɛ ŋla: Má cho dɔŋɔ ari mi si choma ŋii. 13 Di nuu
nɛ ŋaa siri duu joŋ u miisiŋ yɔɔ suuŋ u naŋdɔŋɔ wiaa, u
chou nɛ woruŋ. Nuu-kala bi nii-la cho magɛ nia deeŋ.
14 Di ma níi ŋaa wialiŋ mi síi bula pima di maa ŋaa, ma
jaŋ ŋaa mi naŋdɔŋsuŋ. 15 Mi bira bi jaŋ kɛŋma kaa yirɛ
mi tiŋtinnaa, bɛɛ wiaa tiŋtinna bi wii-la u kuhiaŋ síi ŋaa
jiŋ. Ama mi-na bul wialiŋ kala mi Nyimma si bula pimi
pima nɛ. Ŋii nɛ tii mi kɛŋmaa yirɛ mi naŋdɔŋsuŋ. 16 Ma
dee bimi liisa, mi nɛ liisɛma. Mi liisɛma di ma mu faasa
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ, wu-zɔmɔ-la si bi jaŋ lɛl. Di ma níi
ŋaa ŋii, mi Nyimma jaŋ pima kuŋ-kala ma si piɛsu
chichɛ mi doluŋ lɛ. 17 Wii-la mi si bula pima di maa ŋaa
nɛ ŋla: Má cho dɔŋɔ.

Yesu bul ŋii dunia niaa si jaŋ bɛrɛ ba di u haritooroo

18 Di dunia niaa nɛ bɛrɛma, ma jiŋ ari ba laa sipaaŋ
bɛrɛmi nɛ. 19 Di ma nɛ fa ŋaa dunia niaa, dunia niaa fa
jaŋ choma woruŋ, ari ba si cho dɔŋɔ ŋii. Ma di dunia
niaa bi kubala ŋaa. Mi liisɛma dunia niaa tuɔŋ nɛ. Ŋii
nɛ tii ba bɛrɛma. 20 Mi laa sipaaŋ bula pima ari tiŋtinnu
bi u kuhiaŋ kii. Má liisi wiiŋ deeŋ. Ba si dɔgisɛmi ŋii, ba
jaŋ dɔgisɛma ma ŋii. Di ba nɛ fa sɛi mi niiŋ wiaa, ba fa
jaŋ sɛi ma ma niiŋ wiaa. 21 Ba jaŋ ŋaa wiaa deeŋba kala
a tiŋ ma síi to mi hariŋ wiaa. Ba si bi nii-la si tiŋmi jiŋ
nɛ tii baa ŋaa ŋii. 22 Di mi nɛ fa bi ku bul wiaa piba, ba
si ŋaa wu-bɔmɔ-la kala, mi fa bi jaŋ wuo bul di ba chei
wii-kala. Ama mi si folo ku bul wiaa piba, ba bira bi jaŋ
wuo bul ari ba bi wii-kala cheye. 23 Nii-la si bɛrɛmi, tiina
bɛrɛ mi Nyimma ma nɛ. 24 Wialiŋ kala mi si ŋaa, nuu-
kala biba ŋaa. Di mi nɛ fa biba ŋaa di ba na, ba fa bi
jaŋ chei wii-kala. Ama ba naba kala nɛ aŋ ha bɛrɛ la di
mi Nyimma kala. 25 Ba si bɛrɛmi ŋii, wialiŋ kala ba si
ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ sɛnɛ ŋaa. Ŋla nɛ ba ŋmuŋsɛ,
‘Mi bi wii-kala ŋaa chei, ka ba bɛrɛmi.’ 26 Ama mi jaŋ leŋ
di Wia Diŋ-zɔŋ-la lii mi Nyimma teeŋ a ku tuu hɛma lɛ.
U jaŋ pɛma lɛ a dagɛma wutitii. U nɛ jaŋ bul mi wiaa
pima. 27 Ma ma jaŋ bul mi wiaa pi niaa, bɛɛ wiaa mi si
suomo didagɛ niaa, la di ma kala níi to dɔŋɔ.

16 Mi bul wiaa deeŋba kala pipima di ma sí hariŋ
miiru nɛ. 2 Bua-la jaŋ yi di Ju̱u tiŋŋaa kirima ta
Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Bua ma dɔŋ jaŋ yi di niaa kpuma aŋ
biinɛ di baa to Wia woŋbiiŋ nɛ ŋii. 3 Ba jaŋ ŋaa wiaa
deeŋba kala a tiŋ ba sí bi mi Nyimma jiŋ, a bimi ma jiŋ.
4 Mi bul wiaa deeŋba kala pipima di bua-la nɛ ku yi di
wiaa deeŋba ŋiŋaa, ma jaŋ liisi ari mi bula pima.

Wia Diŋ-zɔŋ-la tiŋtiŋŋaa

La di ma kala fa síi to dɔŋɔ, ŋii nɛ tii mi bi wiaa deeŋ-
ba bula pima faafaa. 5 Ama lɛɛlɛ mii mu nii-la si tiŋmi
nɛ, aŋ ka ma kuŋ-kala ha bi mi piɛsa a bul di nii nɛ mii
mu? 6 Mi si bul wiaa deeŋba pima lɛɛlɛ ŋla, ma tuɔŋ ch-
eye nɛ. 7 Ama wutitii nɛ mi bulaa pima ŋla. Mi síi mu
ŋii, u jaŋ zɔmɔ pima. Di mi nɛ bi mua, Wia Diŋ-zɔŋ-la si
jaŋ kɔ a pɛma lɛ bi jaŋ kɔ. Ama di mi nɛ mua, mi jaŋ leŋ
duu kɔ. 8 Duu nɛ saa kɔ, u jaŋ leŋ di dunia niaa jiŋ ari
ba ŋaa haachɛba nɛ. U jaŋ bira dagɛba ŋii ba si jaŋ to a
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ, a bira dagɛba ari Wia jaŋ dii
ba sariya. 9 Ba jaŋ jiŋ ari ba si bi mi wiaa laa dii, u ŋii
ŋaa haachɛ nɛ. 10 Mi si miira mu mi Nyimma teeŋ ŋii,
ma bira bi jaŋ nami. U ŋii ma jaŋ dagɛ ari mi kɛŋ tuɔ-
pula nɛ Wia sipaaŋ. 11 Wia si folo dii dunia kuoro
Sitaani sariya ŋii, ba ma jaŋ jiŋ ari Wia ma jaŋ dii ba
sariya.
12 Wiaa yuga nɛ mi ha kɛŋ di mi bula pima, ama ma
biba wuo nyalimɛ. 13 Ama di Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ kɔ, u jaŋ
dagɛma wutitii kala. U bi jaŋ bubul wiaa u titia doluŋ
lɛ, ama wialiŋ kala u si nii mi Nyimma niiŋ lɛ nɛ u jaŋ
bul. U ma jaŋ dagɛma wialiŋ kala si jaŋ ŋaa. 14 U jaŋ leŋ
di niaa yirɛ mi yiriŋ, bɛɛ wiaa wialiŋ kala mi si kɛnɛ mi
bul, u jaŋ kaa ku bula pima. 15 Ku-la kala mi Nyimma si
kɛnɛ ŋaa mi kuŋ nɛ. Ŋii nɛ tii mi bula pima ari wialiŋ
kala mi si kɛnɛ mi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ kaa ku bula
pima.”

Yesu bula pi u haritooroo ari ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ

16 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, “Ma bira bi jaŋ na-
mi. Tapulaa baŋmɛnɛ chɛɛŋ nɛ ma jaŋ bira nami.” 17 Ŋii
nɛ u haritooroo dɔŋsuŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, “Wiiŋ deeŋ
bubuɔŋ nɛ bɛɛ? U bula pila ari tapulaa baŋmɛnɛ la bi
jaŋ nau, di tapulaa baŋmɛnɛ chɛɛŋ nɛ la bira jaŋ nau.

U bira bula ari u si jaŋ mu u Nyimma teeŋ nɛ tii la bira
bi jaŋ nau. 18 U si yie bul di tapulaa baŋmɛnɛ deeŋ, u
bubuɔŋ nɛ bɛɛ? La bi u bubuɔŋ jiŋ.” 19 Yesu jima ari baa
chɛ di ba piɛsu nɛ. Ŋii nɛ u bula piba, “Mi si si tapulaa
baŋmɛnɛ ma bi jaŋ nami, di tapulaa ma baŋmɛnɛ
chɛɛŋ ma jaŋ bira nami, ŋii wiaa nɛ ma pipiɛsɛ dɔŋɔɔ?
20 Wutitii nɛ mi bulaa pima, ma jaŋ ŋmuŋmoo niiŋ kala,
di dunia niaa tuɔŋ tɔrɛ, ma tuɔŋ jaŋ chei, ama ma tuɔ-
chei-la jaŋ miira birimɛ tuɔtɔruŋ. 21 Di haala luoruŋ níi
wii duu chɛ u lul, u yie tuunɛ niiŋ nɛ. U hɛɛŋ yie nɛ.
Duu nɛ saa ku lul bile dɛrɛ, u yu u hɛɛ-la kala lɛ. U si lul
bie nɛ tii u tuɔŋ yie tɔrɛ. 22 Ŋii nɛ saa u jaŋ nagɛma ma
lɛ. Lɛɛlɛ ma tuunɛ niiŋ nɛ, ama mi jaŋ bira nama di ma
tuɔŋ kala tɔrɛ. Bua-la lɛ nuu-kala bi jaŋ wuo ŋaa di ma
tuɔŋ bira chei. 23 Di tapulii-la nɛ yie, ma bi jaŋ piɛsɛmi
chichɛ kuŋ-kala. Wutitii nɛ mi bulaa pima, mi Nyimma
jaŋ pima kuŋ-kala ma si piɛsu chichɛ mi doluŋ lɛ.
24 Lɛɛlɛ ŋla ma ha bi kuŋ-kala piɛsu chichɛ mi doluŋ lɛ.
Ŋii wiaa má saa piɛsu, u jaŋ joŋo pima, di ma tuɔŋ
faasa tɔrɛ a mu dɛrɛ.
25 Wiaa deeŋba kala mi síi bul, namagaba nɛ mii
magɛ. Ama bua kubala jaŋ yi, mi bira bi jaŋ magɛ nam-
agaba, mi jaŋ chaasa bul wiaa pima a mu tigɛ mi Ny-
imma lɛ, di ma jiŋ ba bubuɔsaa woruŋ. 26 Di tapulii-la
nɛ yie, ma nɛ jaŋ piɛsu chichɛ kiaa mi doluŋ lɛ. Mi bi si
mi nɛ jaŋ sula pima, 27 bɛɛ wiaa mi Nyimma titia ma
choma nɛ. Ma chomi nɛ a laa mi wiaa dii ari mi lii u
teeŋ nɛ. Ŋii nɛ tii u ma choma. 28 Mi lii mi Nyimma teeŋ
nɛ a ku tuu dunia. Lɛɛlɛ mi saa jaŋ leŋ dunia aŋ miira
mu mi Nyimma teeŋ.”
29 Ŋii nɛ u haritooro-la bula pu a bul, “Lɛɛlɛ ŋ chaasaa
bul wiaa nɛ. Ŋ bira bi namagaba ka magɛ. 30 Lɛɛlɛ la ji-
ma di ŋ jiŋ wii-wii-kala nɛ, ŋ bí chɛ di nuu-kala piɛsiŋ
wii-kala. Wiiŋ deeŋ nɛ ŋaa di la jiŋ ari ŋ lii Wia teeŋ nɛ.”
31 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba, “Lɛɛlɛ saa ma laa mi wiaa dii nɛɛ?
32 Bua-la jaŋ yi, u saa paala yi ma nɛ, ma kala jaŋ pisɛ a
mu ma diisiŋ, aŋ ka mi duŋduŋa. Ama saa, mi bi jaŋ
ŋaa mi duŋduŋ. Mi Nyimma hɛmi lɛ nɛ. 33 Mi bul wiaa
deeŋba pima di ma wuo hɔŋ ari yarifiɛlaa nɛ. Dunia
deeŋ tuɔŋ ma jaŋ na hɛɛŋ. Ama má leŋ di ma nyuŋ
nyaasɛ. Mi yuo dii dunia nɛ.”

Yesu chuɔlɛ Wia pi u haritooroo

17 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, u wula beŋ wia
nyuŋ aŋ bul, “Mi Nyimma, bua-la yie nɛ. Leŋ di
mi-na ŋ Bie laa yiriŋ, di mi ma leŋ di ŋ yiriŋ yirɛ. 2 Ŋ nɛ
joŋ doluŋ pimi di mi bibeŋ nuhuobiinee kala, a joŋ mi-
isi-la si bi dɛrɛ a pi nialiŋ kala ŋ si liisa pimi. 3 Nialiŋ si ji-
ma ari ŋ nɛ sɛnɛ ŋaa Wia, Wia bira tuo, aŋ pɛ jiŋ mi-na
Yesu Kirisito, nii-la ma ŋ si tima, ba nɛ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. 4 Mi leŋe ŋ laa yiriŋ nɛ tiŋteeŋ deeŋ lɛ. Mi tiŋ tiŋ-
timii-la dɛrɛ nɛ, tiŋtimii-la ŋ si joŋo pimi di mi tiŋ. 5 Oo,
mi Nyimma, leŋ di mi yiriŋ yirɛ ŋ sipaaŋ lɛɛlɛ, yiri-la la
di ŋ kala fa si laa, aŋ ka ŋ-na suomo ŋaa dunia.
6 Mi leŋe nialiŋ ŋ si liisa pimi dunia niaa tuɔŋ jimiŋ nɛ.
Ba fa ŋaa ŋ kiaa nɛ, ŋ nɛ liisɛba pimi. Ba nɛ sɛi ŋ niiŋ
wiaa. 7 Lɛɛlɛ ba jima ari wii-kala mi si ŋaa, mi ŋaa ŋ
doluŋ lɛ nɛ. 8 Mi bul ŋ niiŋ wialiŋ ŋ si bula pimi piba nɛ.
Ba laa dii a jiŋ ari wutitii nɛ, mi sɛnɛ lii ŋ teeŋ nɛ. Ba ma
laa dii ari ŋ nɛ tiŋmi. 9 Mi suluŋ pipiba nɛ. Mi biŋ sula
pipi dunia niaa, see nialiŋ ŋ si liisa pimi duŋduŋa. Ba
nɛ ŋaa ŋ kiaa. 10 Nialiŋ kala mi si kɛnɛ ŋaa ŋ niaa nɛ.
Nialiŋ kala ŋ ma si kɛnɛ ŋaa mi ma niaa nɛ. Ba nɛ leŋe
mi laa yiriŋ. 11 Lɛɛlɛ mii kɔ ŋ teeŋ nɛ, mi bira bi jaŋ hɛ
dunia lɛ, ama ba-na jaŋ hɛ dunia lɛ. Mi Nyimma, ŋ nɛ
ŋaa nii-la si bi disinniŋ kɛnɛ. Beŋ nialiŋ ŋ si liisa pimi
woruŋ ŋ doluŋ lɛ, a leŋ di ba ŋaa kubala, ari la di ŋ kala
si ŋaa kubala ŋii. 12 Mi fa si hɛ ba teeŋ, mi beŋ ba nyuŋ
nɛ woruŋ ŋ doluŋ lɛ, dol-la ŋ si joŋo pimi nɛ mi kaa
beŋba. Mi si ŋaa ŋii, ba kubala ma bi lɛlɛ, see nii-la si
maga duu lɛl, di wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
sɛnɛ ŋaa. 13 Lɛɛlɛ saa mii kɔ ŋ teeŋ nɛ. Mi ha si hɛ dunia
lɛ ŋii, ŋii nɛ mi bul wiaa deeŋba piba di ba tuɔŋ faasa
tɔrɛ, ari mi tuɔŋ si tɔrɛ ŋii. 14 Mi bul ŋ niiŋ wiaa piba nɛ.
Ba di dunia niaa bi kubala ŋaa, ari la di dunia niaa si bi
kubala ŋaa ŋii. Ŋii nɛ tii dunia niaa bɛrɛba. 15 Mi bi si di
ŋ liisɛba dunia lɛ, ama mi si di ŋ pɔba nɛ a liisɛba
Sitaani nisiŋ lɛ. 16 Ba di dunia niaa bi kubala ŋaa, ari la
di dunia niaa si bi kubala ŋaa ŋii. 17 Ŋ niiŋ wiaa ŋaa wu-
titiiba nɛ. Dagɛba, di ba bira sí disinniŋ kɛŋ. 18 Ŋ nɛ tiŋ-
mi dunia niaa teeŋ. Ŋ si tiŋmi ŋii, ŋii titia nɛ mi ma tiŋ-
ba dunia niaa teeŋ. 19 Mi joŋ mi miisiŋ nɛ a yɔɔ suuŋ ba
wiaa. Mi ŋaa ŋii di ba ma ŋaa siri di ba joŋ ba miisiŋ
yɔɔ suuŋ wutitii wiaa nɛ.
20 Mi biŋ sula pipiba duŋduŋ, mi pɛ sula pi nialiŋ si
laa mi wiaa dii a tiŋ ba si bul mi wiaa piba lɛ nɛ. 21 Mii
suluŋ ŋii di ba kala wuo ŋaa kubala nɛ. Ŋ hɛmi lɛ nɛ. Mi
ma hɛŋ lɛ. Leŋ di ba kala ma wuo hɛla lɛ. Di ŋ nɛ ŋaa
ŋii, dunia niaa jaŋ wuo laa dii ari ŋ nɛ tiŋmi. 22 Ŋ si leŋ
mi laa yiriŋ ŋii, ŋii nɛ mi ma leŋ ba laa yiriŋ. Mi ŋaa ŋii
di ba kala wuo ŋaa kubala nɛ, ari la di ŋ kala si ŋaa
kubala ŋii. 23 Mi hɛba lɛ nɛ, ŋ ma hɛmi lɛ. La hɛ dɔŋɔ lɛ
ŋii di ba wuo ŋaa kubala nɛ. Ŋii nɛ dunia niaa jaŋ jiŋ ari
ŋ nɛ tiŋmi. Ba ma jaŋ jiŋ ari ŋ choba nɛ ari ŋ si chomi
ŋii. 24 Mi Nyimma, ŋ paala chomi nɛ a leŋ mi laa yiriŋ,
ka dunia-na suomi. Mi saa chɛ di ŋ leŋ di nialiŋ ŋ si li-
isa pimi, di ba hɛ mi teeŋ lee-na kala mi si jaŋ hɛ, di ba
wuo na ŋii ŋ si leŋe mi laa yiriŋ. 25 Mi Nyimma, ŋ kɛŋ
wutitii. Dunia niaa biŋ jiŋ, ama mi-na jimiŋ nɛ. Niaa
deeŋba ma jiŋ ari ŋ nɛ tiŋmi. 26 Mi saa ŋaa ba jimiŋ nɛ,
mi saa ha jaŋ leŋ di ba jimiŋ. Mi ŋaa ŋii, di ŋii ŋ si cho-
mi, di ba ma cho dɔŋɔ, di mi ma hɛba lɛ.”

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53

18 Yesu si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, ba duu haritooroo
sii kieli fuo-naaŋ kubala ba kaa yirɛ Kidirɔŋ. Lee
kubala nɛ fa hɛ dimɛ ba chɔŋsɛ tiisiŋ. Ŋii nɛ Yesu ari u
haritooroo juu lee-la. [2] Ba vɛnɛɛ mu lee-la nɛ, ŋii nɛ tii
Judas, nii-la si joŋu yallɛ, ma wuo jiŋ dimɛ. [3] Ŋii nɛ Ju-
das kɛŋ laali-yuoroo dɔŋsuŋ ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ tiŋtinni-biisiŋ, ari Farisii tiŋŋaa tiŋtinni-bi-
isiŋ, di ba mu kɛŋ Yesu. Ba mu lee-la Yesu si hɛ. Ba síi
mu ŋii, ba kori chaanaa, ka-pilaa ari nyiniŋ ari ba ba-ki-
aa. [4] Yesu jiŋ wii-la kala fa si jaŋ ŋaau lɛ nɛ. Ŋii nɛ u mu
cheŋba a piɛsɛba, "Kubɛɛ nɛ maa chɛɛ?" [5] Ŋii nɛ ba si,
"Yesu si lii Nazarɛt nɛ la chichɛ." Ŋii nɛ u bula piba, "Mi
nɛ ŋla." Judas, nii-la fa si jaŋ joŋu yallɛ, u ma fa hɛ ba
tuɔŋ nɛ. [6] Yesu si bul ŋii, ba miira yala mu hariŋ a tuu
tel. [7] Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul, "Kubɛɛ nɛ maa
chɛ?" Ba si, "Yesu si lii Nazarɛt." [8] Ŋii nɛ Yesu bula piba,
"Mi laa sipaaŋ bula pima ari mi nɛ ŋla. Di ma níi chɛmi,
má leŋ di ni-kaanaa viiri." [9] (U bul ŋii di wii-la u fa si bu-
la, duu wuo sɛnɛ ŋaa wutitii. U fa bula ari nialiŋ kala
Wia si liisa pu, ba kuŋ-kala bi lɛlɛ.) [10] Saamɔŋ Piita fa
kori tokobii nɛ. Ŋii nɛ u tuurɛ a ta nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia-yomo na-diiŋ digiliŋ a keri. Yomo-
la yiriŋ nɛ fa Malikas. [11] Ŋii nɛ Yesu bula pi Piita a bul,
"Joŋ ŋ tokobii-la hɛ u pɛɛŋ lɛ. U bi maga di mi na hɛɛ-la,
mi Nyimma síi chɛ di mi na, koo?"

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Anas sipaaŋ

[12] Ŋii nɛ laali-yuoroo ari ba kuhiaŋ ari Ju̱u tiŋŋaa titin-
ni-biisi-la kɛŋ Yesu a vɔbu. [13] Ba laa sipaaŋ kɛnu kaa
mu Anas teeŋ nɛ. Anas nɛ fa ŋaa Kayafas hiili-baala. Ji-
na-la Kayafas ma nɛ fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ. [14] Kayafas nɛ fa laa sipaaŋ bula pi Ju̱u tiŋŋaa
ari ni-bala nɛ laa tiŋteeŋ niaa kala nyuŋ suu, u nɛ kpia
ni-daŋ si suba.

Piita si u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.69-70; Maak 14.66-68; Luuk 22.55-57

[15] Saamɔŋ Piita ari Yesu haritooroo dɔŋɔ to Yesu har-
iŋ, a juu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ kaala.
Kuhiaŋ-la fa jiŋ Yesu haritooro deeŋ nɛ. Ŋii wiaa hari-
tooru-la to Yesu hariŋ a juu kaala-la tuɔŋ. [16] Ka Piita
chiŋ kaala-la jeeŋ hariŋ boiŋniiŋ. Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la dɔŋɔ, nii-la nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ si ji-
ma, u miira lii, a bula pi toli-bie kubala si pɔ boiŋ-la niiŋ
duu leŋ di Piita ku juu, aŋ kɛŋ Piita ku juu. [17] Ŋii nɛ to-
lo-la si chiŋ boi-la niiŋ piɛsɛ Piita, "Ŋ ma bi baal-la hari-
tooroo dɔŋɔ ŋaa?" Ŋii nɛ Piita si, "Ai, mi dee." [18] Di
waariŋ fa hɛ dimɛ. Ŋii nɛ dia-la tiŋtinnaa ari nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ tiŋtinni-biisiŋ hɛ nyiniŋ a
china golli aa wieni. Piita ma mu chiŋ ba teeŋ aa wieni
nyiŋ-la.

Yesu bul u suuŋ wiaa

Mat. 26.59-66; Maak 14.55-64; Luuk 22.66-71

[19] Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ piɛsɛ
Yesu wiaa a tigɛ u haritooroo lɛ ari wialiŋ u fa síi dagu.
[20] Ŋii nɛ Yesu bul, "Wialiŋ kala mi si bula, mi yie chiŋ ni-
daŋ tuɔŋ nɛ a bul. Mi yie chaasa chiŋ Wii-chuɔlɛ diisiŋ
tuɔŋ nɛ ari Wia-dia tuɔŋ, lee-la Ju̱u tiŋŋaa kala si yie ku
hilimi nɛ a bul. Mi ha bi wii-kala luɔra bul. [21] Bɛɛ nɛ saa
tii ŋ piɛsɛmi? Piɛsɛ nialiŋ si nii wialiŋ mi si bula, di ba
dagiŋ. Ba jiŋ wialiŋ mi si bula nɛ." [22] Yesu si bul ŋii, nial-
iŋ si kpu pusuŋ pipi Wia tiŋtinni-bie dɔŋɔ fallɛ Yesu
chaŋkpaŋiŋ lɛ aŋ bul, "Ŋla nɛ u magɛ di ŋ bul wiaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ teeŋ koo?" [23] Ŋii nɛ
Yesu bul, "Di mi nɛ bul wii chei, u maga di ŋ bul di nuu-
kala nii nɛ. Ka di wii-la mi si bula nɛ ŋaa wutitii, bɛɛ nɛ
tii ŋ fallɛmi?" [24] Ba si vɔɔ Yesu ŋii, ŋii nɛ Anas leŋ ba
kɛnu ŋii kaa mu nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
Kayafas teeŋ.

Piita bira bula ari u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.71-75; Maak 14.69-72; Luuk 22.58-62

[25] Ka Piita ha chiŋ kaala-la tuɔŋ aa wieni nyiŋ-la. Ŋii
nɛ nialiŋ dɔŋsuŋ piɛsu a bul, "Ŋ ma bi baala deeŋ hari-
tooroo dɔŋɔ ŋaa?" Piita kaa via aŋ bul, "Ai, mi dee."
[26] Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia tiŋtin-
naa dɔŋɔ ma pɛu lɛ. U fa ŋaa nii-la Piita si ta u digiliŋ
keri, u naaŋbii nɛ. U piɛsu a bul, "Mi fa bi ma di baal-la
na, lee-la ba si chɔŋsɛ tiisiŋŋ?" [27] Ŋii nɛ Piita bira kaa
via aŋ bul di ai, u dee. U bul ŋii dɛrɛ di ji-bele yele.

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit teeŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Luuk 23.1-5

[28] Chichuɔ-fiɛla fɛlɛlɛ ba kɛŋ Yesu lii Kayafas dia lɛ, a
kɛnu kaa mu baal kubala dia baa yirɛ Paalit. Paalit nɛ
fa hɔŋ Rom kuori-baliŋ nyuŋ lee-la. Ju̱u tiŋŋaa bi to juu.
Ba bi chɛ di ba ŋaa disinniŋ a chei ba kisiŋ lɛ, aŋ wuo
dii diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee. [29] Ŋii nɛ Paalit lii a piɛsɛ-
ba a bul, "Bɛɛ nɛ ma si baala deeŋ ŋaa chei?" [30] Ŋii nɛ
ba bula pu a bul, "Di u nɛ fa bi wii ŋaa chei, la fa bi jaŋ
kɛnu kaa kɔ ŋ teeŋ." [31] Ŋii nɛ Paalit bula piba a bul, "Má
kɛnu kaa mu to ma titia woŋbiiŋ lɛ a dii u sariya." Ŋii
nɛ ba bula pu a bul, "La bi woŋbiiŋ kɛnɛ di la kpu nuu-
kala." [32] Yesu fa si daga ari u jaŋ suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ, u
ŋii sɛnɛ ŋaa wutitii. [33] Ŋii nɛ Paalit miira juu dia a yirɛ
Yesu a piɛsu, "Ŋ nɛ ŋaa Ju̱u tiŋŋaa kuoroo?" [34] Ŋii nɛ
Yesu piɛsu, "Ŋ titia nɛ bul wiiŋ deeŋ koo nuu nɛ bul ŋii
piŋ a tigɛmi lɛ?" [35] Ŋii nɛ Paalit bira bul, "Mi bi Ju̱u tiina
ŋaa. Ŋ titia nia ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
nɛ joŋuŋ hɛ mi nisiŋ lɛ. Bɛɛ nɛ ŋ ŋaa chei?" [36] Ŋii nɛ
Yesu bul, "Mi kuoruŋ tuo dunia deeŋ lɛ, di mi kuoruŋ

nɛ fa hɛ dunia deeŋ lɛ, mi niaa fa jaŋ yuo laami, di J̱u̱u
tiŋŋaa sími wuo kɛŋ. Ama mi kuoruŋ tuo daha.” [37] Ŋii
nɛ Paalit piɛsu a bul, “Ŋ saa ŋaa kuoru nɛ koo?” Ŋii nɛ
Yesu bul, “Wii-la ŋ si bula ŋaa wutitii nɛ. Ba paala lulmi
di mi ku ŋaa kuoru nɛ. Mi ku tuu dunia di mi dagɛ niaa,
di ba jiŋ wutitii nɛ. Nii-la kala si cho duu jiŋ wutitii yie
jegile nii mi teeŋ nɛ.” [38] Ŋii nɛ Paalit piɛsu, “Wutitii nɛ
bɛɛ?”

Ba bula ari ba jaŋ kpu Yesu

Mat. 27.15-31; Maak 15.6-20; Luuk 23.13-25

Ŋii nɛ Paalit miira lii di-jaliŋ J̱u̱u timma-la teeŋ a bula
piba a bul, “Mi bi wii-la na baala deeŋ si cheye. [39] Ama
jina-na kala, di diisiŋ kieliŋ gbiele-la nɛ yie-na kala, mi
yie vɛnɛ liisɛ nialiŋ ba si kaa tɔ dia dɔŋɔ nɛ pima. U ŋii
nagɛ ari ma kisiŋ nɛ. Ma saa chɛ di mi liisɛ J̱u̱u tiŋŋaa
kuoru-la nɛ ta pimaa?” [40] Ŋii nɛ ba kpia goŋ a bul, “Ai,
nia deeŋ dee! Liisɛ Barabas ta. (Barabas fa ŋaa gaaru
nɛ.)”

19 Ŋii nɛ Paalit leŋ ba kɛŋ Yesu a viiru. [2] Ba si viiru
dɛrɛ, laali-yuoroo kɛŋ sɔsuŋ sua nyuŋ-chuulo a
nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a joŋo chuu, a joŋ gɛri-fiaŋ
laalu [3] aŋ chuɔlu a bul, “J̱u̱u tiŋŋaa kuoro, laa chuɔluŋ!”
aŋ pɛ fallu. [4] Ŋii nɛ Paalit bira miira lii nialiŋ teeŋ a bula
piba a bul, “Má bee na, mi kɛnu kaa kuu lii ma teeŋ nɛ
di ma jiŋ ari mi-na bi wii-kala na u si cheye a magɛ di
ba kpuu.” [5] Ŋii nɛ Yesu ku lii a ha chu sɔsuŋ nyuŋ-chuu-
lo-la ari gɛri-fiaŋ-la ba si joŋo laalu. Ŋii nɛ Paalit bula
piba, “Má na baal-la.” [6] Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari ba tiŋtinni-biisiŋ si nau, ba kpia goŋ a bul,
“Leŋ di ba kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” Ŋii nɛ Paalit bula
piba, “Má titia kɛnu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Mi-na bi
wii-la u si cheye na.” [7] Ŋii nɛ J̱u̱u timma-la bira bul, “U
kɛŋ u titia yirɛ Wia Bii nɛ. La kisiŋ lɛ nii-la kala si ŋaa ŋii,
u maga di ba kpuu nɛ.” [8] Fawulluŋ fa paala kɛŋ Paalit
nɛ. U si nia ari ba bul ŋii, fawulluŋ wasa kɛnu. [9] Ŋii nɛ u
bira miira juu dia-la a piɛsɛ Yesu a bul, “Nii nɛ ŋ lii?”
Yesu bi wii-kala bula. [10] Ŋii nɛ Paalit piɛsu, “Ŋ tɔrɛ ŋ niiŋ
nɛɛ? Ŋ bi jiŋ mi kɛŋ doluŋ di mi joŋuŋ taa, a bira kɛŋ
doluŋ di mi leŋ di ba kpaasiŋ daa-gɛsɛɛ nyuŋ?” [11] Ŋii nɛ
Yesu bula pu, “Ŋ fa bi dol kala kɛnɛ mi lɛ. Wia nɛ piŋ
dol-la. Ama nii-la si joŋmi hɛ ŋ nisiŋ lɛ nɛ faasa kɛŋ
haachɛba a kiiŋ.”
[12] Paalit si nii ŋii, u fa cho duu joŋ Yesu ta. Ŋii nɛ J̱u̱u
tiŋŋaa faasa kpia goŋ a bul, “Di ŋ nɛ joŋu ta, ŋ bira bi
la tiŋteeŋ kuori-baliŋ ba síi yirɛ Siiza naŋdɔŋ ŋaa. Nii-la
kala si kɛŋ u titia yiyirɛ kuoru, u tiina ŋaa kuori-baliŋ
diŋdɔŋ nɛ.” [13] Paalit si nii ŋii, u kɛŋ Yesu kaa ku lii, aŋ
mu hɔŋ u sariya diiri kpasa nyuŋ. Ba kɛŋ lee-la kaa yirɛ
Gabata nɛ Hiiburu yiikoro lɛ. U bubuɔŋ nɛ: Lee-la tabi-
aa ŋaa mula mula nɛ. [14] Di wia jil nyu-gbaŋa. Tapulii-la
nɛ J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa siri di u taŋ nɛ pula di ba gbieli diisiŋ
kieliŋ gbiele-la. Ŋii nɛ Paalit bula piba a bul, “Má na ma
kuoro.” [15] Ŋii nɛ ba faasa kpia goŋ a bul, “Leŋ di ba
kɛnu kaa mu kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” Ŋii nɛ Paalit
piɛsɛba a bul, “Maa chɛ di mi kpaasɛ ma kuoro daa-
gɛsɛɛ nyuŋ nɛɛ?” Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ bul, “La bi kuoru kala kɛnɛ a pɛ Siiza lɛ.” [16] Ŋii
nɛ u joŋ Yesu piba di ba kaa mu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Mat. 27.32-44; Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43

[17] Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu lii. U lii a baasɛ u titia daa-gɛsɛɛ
a mu lee-la ba síi chɛ di ba kpaasu. Lee-la yiriŋ nɛ nyu-
kuŋkogulo. Hiiburu yiikoro lɛ baa yirɛ lee-la Gɔligɔta
nɛ. [18] Lee-la nɛ ba kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Ba fa kpaasɛ
niaa balia ma nɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ a pɛ Yesu lɛ. Dɔŋɔ hɛ
u na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ u na-gua. Ka Yesu hɛ tu-
tuɔbaaniŋ. [19] Ŋii nɛ Paalit ŋmuŋsa mɛrɛ daa-gɛsɛ-la lɛ a
bul, “J̱u̱u tiŋŋaa kuoro Yesu a lii Nazarɛt.” [20] Lee-la
kpagɛ Jerusalɛm nɛ. Ŋii nɛ J̱u̱u tiŋŋaa yuga a karimɛ
wii-la Paalit si ŋmuŋsa mɛrɛ daa-gɛsɛ-la lɛ. U ŋmuŋsɛ
wii-la ari yiikorusuŋ batori nɛ. U kɛŋ Hiiburu tiŋŋaa yi-
ikoro ŋmuŋsɛ, a kɛŋ Latiŋ yiikoro ma ŋmuŋsɛ, a kɛŋ
Giriik tiŋŋaa yiikoro ma ŋmuŋsɛ. [21] Ŋii nɛ J̱u̱u tiŋŋaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ bula pi Paalit ari
u sí ŋmuŋsa bul di J̱u̱u tiŋŋaa kuoro nɛ, ama duu bul di
baala deeŋ nɛ si u nɛ ŋaa J̱u̱u tiŋŋaa kuoro. [22] Ŋii nɛ
Paalit bul, “Wii-la mi si folo ŋmuŋsɛ ŋii, mi bira bi kaa
birimɛ.”
[23] Laali-yuoro-la si kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛ-la nyuŋ dɛrɛ,
ba paa u gɛnniŋ a kaa kpaa leree banɛsɛ. Laali-yuoru
kala kɛŋ dɔŋɔ. Gɛri-bal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ. Ba yie
yuo ŋii nɛ, ba bi gɛripɛɛ kala yɛrɛ mɛrɛu lɛ. [24] Ŋii nɛ
laali-yuoro-la bula pi dɔŋɔ a bul, “Ma sí leŋe di la kɛŋ
gɛri-la kiɛsɛ, má leŋ di la tɔŋsɛ, a na nii-la si jaŋ dii duu
laa gɛri-la.” Wiiŋ deeŋ ba ŋaa di wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa
Wia teniŋ tuɔŋ, duu ŋaa wutitii nɛ. Ba fa si,
“Ba paa mi gɛnniŋ kpaa dɔŋɔ nɛ
aŋ tiŋ mi gɛriŋ dɔŋɔ wiaa a tɔŋsɛ.”
[25] Nialiŋ fa si china kpagɛ Yesu daa-gɛsɛ-la nɛ ŋla:
Yesu naaŋ, ari u naaŋ dihaala, ari Kilopas haala Mɛɛri,
ari Mɛɛri Magidaliŋ. [26] Yesu si na u naaŋ ari u hari-
tooru-la u fa si cho, di ba china, ŋii nɛ u bul u naaŋ lɛ a
bul, “Haal, bee na ŋ bie nɛ ŋla,” [27] aŋ bira bula pi u hari-
tooru-la ma a bul, “Na ŋ ma naaŋ nɛ ŋla.” A chiŋ bua-la
lɛ u haritooru-la kɛŋ Yesu naaŋ-la a kaa mu u dia ba hɛ
dimɛ.

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49

[28] Yesu jima ari lɛɛlɛ wii-wii-kala dɛrɛ nɛ, ka duu wuo
leŋ di wialiŋ ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ, di ba ŋaa
wutitii, ŋii nɛ u si lii-nyuasuŋ nɛ kɛnu. [29] Di siniŋ si
nyala su̱ gbaŋa chiŋ dimɛ. Ba joŋ suosuo a siŋ siŋ-la lɛ,
a kɛŋ sakeliŋ liisɛ suosuo-la, a kaa jila hɛ Yesu niiŋ lɛ.

30 Ŋii nɛ Yesu nyua siŋ-la. U si nyua siŋ-la dɛrɛ, ŋii nɛ u
bul, “Wii-kala dɛrɛ nɛ”, aŋ kɛŋ u nyuŋ chugili a suu.
31 Tapulii-la nɛ J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa siri a gbɛrɛ ba diisiŋ
kieliŋ gbiele-la. Tapulii-la ma ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
nɛ. Ŋii nɛ tii ba bi chɛ di nialiŋ sagɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ
chɛɛ-la. Ŋii nɛ ba mu sul Paalit duu leŋ di laali-yuoroo
mu bori ba naasiŋ aŋ soriba daa-gɛsɛ-la nyuŋ. U sɛi.
32 Ŋii nɛ laali-yuoro-la mu kɛŋ baala-la ba si kpua a pɛ
Yesu lɛ naasiŋ kaa bori. 33 Ba kɔ Yesu leriŋ duu suba.
Ŋii wiaa ba bi u naasiŋ boro. 34 Ama laali-yuoro-la dɔŋɔ
joŋ u timiŋ a tɔɔ Yesu sɛmɛ lɛ u luri. Ŋii nɛ chaliŋ ari liiŋ
lii. 35 Mi-na Jɔɔŋ nɛ na wiaa deeŋba ari mi siiŋ aa bulba.
Wutitii nɛ mi bul. Mi bul wiaa deeŋba pipima di ma ma
laa dii. 36 Wiaa deeŋba kala ŋaa di wialiŋ ba si ŋmuŋsa
Wia teniŋ tuɔŋ ŋaa wutitii nɛ. Ba ŋmuŋsa a bul,
“Ba bi jaŋ bori u haŋgbel-bala maa.”
37 Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba bira bula ari ba jaŋ beŋ nii-la
ba si tɔbɔ.

Ba hugi Yesu

Mat. 27.57-61; Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56

38 Yesu si suba, baal kubala ma fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ
Josɛf. U fa lii Arimatiya tiŋteeŋ nɛ. U ma fa ŋaa Yesu
haritooroo dɔŋɔ nɛ. Ama u-na faa luɔru nɛ a tiŋ J̱ṵu
tiŋŋaa wiaa. Uu fába nɛ. Ŋii nɛ u mu sul Paalit duu leŋ
duu sori Yesu ku-suuŋ. Paalit pu woŋbiiŋ. Ŋii nɛ u mu
sori. 39 Nikodiimas, nii-la fa si laa sipaaŋ mu Yesu teeŋ
titaŋiŋ, u ma to Josɛf hariŋ mu, a pɛ kɛŋ tii-keli-zɔŋ
kubala baa yirɛ mɛɛ ari dɔŋɔ maa baa yirɛ alɔis. Ba
yuŋuŋ magɛ nuhuobiine yuŋuŋ nɛ. 40 Ba balia nɛ mu
joŋ Yesu ku-suuŋ, a joŋ gɛripɛ-pula, a joŋ kialiŋ misɛ
gɛripɛ-pula-la, a kaa bɛ Yesu. J̱ṵu tiŋŋaa yie ŋaa ŋii nɛ a
huhugi ba suunuŋ. 41 Lee kubala nɛ kpagɛ lee-la ba fa
si kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛ-la nyuŋ. Ba chɔŋsɛ tiisiŋ. Tiisi-
la tuɔŋ buŋ kubala nɛ fa hɛ dimɛ ba lɔsɛ. Ama ba ha bi
nuu-kala hugo dimɛ. 42 U si ka tapul-bala ka di J̱ṵu
tiŋŋaa gbieli-baliŋ yi, ka bua-la ma kpagɛ lee-la, ŋii nɛ
ba joŋ Yesu hugi dimɛ.

Yesu lii u bua lɛ

Mat. 28.1-8; Maak 16.1-8; Luuk 24.1-12

20 Lahadi chɛɛŋ siipuuraa di leriŋ kala ha bire,
Mɛɛri Magidaliŋ mu bua-la leriŋ a na tabii-la ba
si joŋo tɔ bua-la niiŋ duu suro. 2 Ŋii nɛ u fá mu Saamɔŋ
Piita ari Yesu haritooro-la dɔŋɔ teeŋ, nii-la Yesu fa si
cho woruŋ, a bula piba a bul, “Ba liisɛ la Tiina Yesu
bua-la tuɔŋ nɛ. La bi jiŋ lee-la kala ba si joŋu bil.” 3 Ŋii
nɛ Piita ari Yesu haritooro-la dɔŋɔ-la sii mu bua-la leriŋ.
4 Ba kala balia fá. Ŋii nɛ dɔŋɔ-la tiina kieli Piita, a laa
sipaaŋ fá mu bua-la leriŋ. 5 U si yi bua-la leriŋ, u bi
bua-la tuɔŋ jua. U tuu tị̱ŋ nɛ a nyilimi a na gɛnni-la ba
fa si joŋo bɛ Yesu, di ba pina, ka u buu na. 6 Ka Piita to
hariŋ kɔ a ku juu bua-la tuɔŋ, a na gɛnni-la ba fa si
joŋo bɛ Yesu, di ba pina. 7 Ka gɛri-la ba fa si joŋo vɔɔ
Yesu nyuŋ ma, duu chuolo piŋ u duŋduŋa. 8 Ŋii nɛ nii-
la si laa sipaaŋ mu bua-la leriŋ ma juu bua-la tuɔŋ a na
wii-la si ŋaa, a laa dii ari Yesu sii suuŋ lɛ nɛ. 9 Ama ba bi
wii-la ba fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ bubuɔŋ jiŋ ari u
maga di Yesu sii suuŋ lɛ nɛ. 10 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la
miira mu ba diisiŋ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ Mɛɛri

Mat. 28.9-10; Maak 16.9-11

11 Bua-la lɛ di Mɛɛri miira mu bua-la teeŋ. Ŋii nɛ u
chiŋ dimɛ aa yel. Uu yel ŋii nɛ aŋ pɛ nyinyilimi bua-la
tuɔŋ. 12 U nyilimi bua-la tuɔŋ ŋii nɛ a na Wia tiŋdaaraa
balia bua-la tuɔŋ a laalɛ gɛri-pulluŋ. Dɔŋɔ hɔŋ Yesu
nyuŋ fa si mu lee-la. Dɔŋɔ ma hɔŋ u naasiŋ fa si mu
lee-la. 13 Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, “Haal, bɛɛ nɛ tii ŋ yiyel?”
Ŋii nɛ u bul, “Ba joŋ mi Tiina Yesu kaa lɛl nɛ. Mi bi jiŋ
ba si joŋu kaa mu bil lee-la.” 14 U si bul ŋii dɛrɛ aŋ ŋaa
duu birimɛ, duu na baal duu chiŋ dimɛ. Yesu nɛ fa ŋii.
Ama Mɛɛri fa bi jiŋ ari Yesu nɛ. 15 Ŋii nɛ Yesu ma piɛsɛ
Mɛɛri, “Bɛɛ nɛ tii ŋ yiyel? Kubɛɛ nɛ ŋ chichɛ?” Mɛɛri fa
biina baal-la síi beŋ tiisi-la nɛ. Ŋii nɛ u piɛsu, “Kuhiaŋ,
di ŋ nɛ joŋo, dagɛmi lee-la ŋ si kaa mu bil, di mi mu
joŋu kaa viiri.” 16 Ŋii nɛ Yesu yiru a bul, “Mɛɛri.” Ŋii nɛ u
miira daasɛ aŋ bul ari Hiiburu yiikoro, “Rabboni, ŋ
nɛɛ?” (Rabboni bubuɔŋ nɛ kuhiaŋ.) 17 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Sími kɛŋ. Mi ha bi mi Nyimma teeŋ jila. Ama
mu bula pi mi naaŋbiiriŋ ari mi jaŋ jil mi Nyimma teeŋ.
U ŋaa ma ma Nyimma nɛ a ŋaa mi Wia, a ŋaa ma ma
Wia.” 18 Ŋii nɛ Mɛɛri Magidaliŋ mu Yesu haritooro-la
teeŋ, a bula piba a bul duu na u Tiina Yesu nɛ, a bul
wialiŋ ma kala u si bula pu.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Mat. 28.16-20; Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49

19 Lahadi chɛɛŋ titaŋiŋ u haritooroo hilimi dia tuɔŋ aŋ
kɛŋ boiŋ yagɛ. Baa fá J̱ṵu timma-la nɛ. Ŋii nɛ tii ba kɛŋ
borusuŋ tɔ a yagɛ. Ŋii nɛ Yesu ku chiŋ ba tutuɔbaaniŋ
aŋ bul, “Ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.” 20 U si bul ŋii dɛrɛ, u
kɛŋ u nisaa ari u sɛmɛ dagɛba. U haritooroo kala tuɔŋ
tɔrɛ ba si na ba Tiina Yesu. 21 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba,
“Ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa. Mi Nyimma si tiŋmi ŋii, ŋii
titia nɛ mi maa tiŋma di ma tiŋ mi tiŋtiŋŋaa.” 22 U si bul
ŋii dɛrɛ, u wiese hɛba lɛ aŋ bul, “Má laa Wia Diŋ-zɔŋ-la
duu hɛma lɛ. 23 Di ma nɛ joŋ nuu haachɛba a chɛu, u
bira bi haachɛ kɛnɛ. Di ma nɛ bira bi nuu haachɛba
joŋo chɛu, u ha kɛŋ u haachɛba nɛ.”

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ Tɔmas

24 Bua-la lɛ Yesu si kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooro-la,
u haritooro-la dɔŋɔ fa tuo. U yiriŋ nɛ Tɔmas. Ba fa ŋaa
daaliɛri nɛ. Ŋii nɛ tii baa yiru daaliɛriŋ maa. 25 Ŋii nɛ u
haritooro-la dɔŋsuŋ bula pu a bul di ba na Yesu. Ŋii nɛ

Tɔmas bula piba a bul, see duu na hɛmɛ-la buasuŋ u
nisaa lɛ, a joŋ u neniiŋ hɛ bua-la lɛ, a joŋ u neniiŋ hɛ u
sɛmɛ bua-la ma lɛ, u bi jaŋ laa dii ari wialiŋ ŋaa wutitii.
26 Tapulaa chori pɛgɛ Yesu haritooro-la bira juu dia a
kɛŋ boiŋ yagɛ. Bua-la-na lɛ di Tɔmas hɛ ba tuɔŋ. Di
Yesu ku juu chiŋ ba tutuɔbaaniŋ aŋ bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa." 27 Ŋii nɛ aŋ ka u bula pi Tɔmas, "Joŋ ŋ neniiŋ
a hɛ mi nisiŋ bua-la lɛ aŋ beŋ mi nisaa, aŋ kɛŋ ŋ nisiŋ
hɛ mi sɛmɛ bua-la ma lɛ a na, aŋ laa mi wiaa dii, aŋ sí
kaa lɛrɛ." 28 Ŋii nɛ Tɔmas yiru a bul, "Mi Tiina, ŋ nɛ mi
Wia!" 29 Ŋii nɛ Yesu piɛsu, "Ŋ si nami nɛ tii ŋ laa mi wiaa
dii koo? Nialiŋ si bimi na aŋ laa mi wiaa dii, ba tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ."
30 Yesu ŋaa wu-magilaa yugɛ u haritooroo na a pɛ
wialiŋ mi si ŋmuŋsa teniŋ deeŋ tuɔŋ. Aŋ ka mi bi ba-na
ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ tuɔŋ. 31 Ama mi ŋmuŋsɛ wiaa
deeŋba di ma wuo laa dii ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa aŋ pɛ ŋaa Wia Bie maa. Di ma nɛ laa wiaa
deeŋba dii, ma jaŋ kɛŋ miisiŋ u doluŋ lɛ.

Yesu kɛŋ u titia dagɛ u haritooroo balipɛ

21 Yesu bira kɛŋ u titia dagɛ u haritooroo dɔŋsuŋ
muga kubala niiŋ baa yirɛ Tabiiras. U haritooro-
la nɛ ŋla: 2 Saamɔŋ Piita ari Tɔmas, nii-la ba fa si kaa
yirɛ daaliɛriŋ maa, ari Natanial fa si lii taŋ kubala nɛ
baa yirɛ Keena a hɛ Galilii tiŋteeŋ. Zɛbidii biiriŋ balia
ma nɛ fa hɛ dimɛ, ari Yesu haritooroo balia maa. 3 Ŋla
nɛ u to a kɛŋ u titia ku dagɛba: Ba fa chiŋ muga-la niiŋ
nɛ. Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita bula pi haritooro-la ku-kaanaa
ari uu mu duu kɛsɛ cheŋfilee nɛ. Ŋii nɛ ba kala bul di
ba jaŋ to mu. Ŋii nɛ ba mu joŋ liiŋ daboro a juu liiŋ
tuɔŋ, ama titaŋ-la kala ba bi cheŋfilii kala kɛnɛ.
4 Taŋ si pulaa kɔ di Yesu chiŋ lii-la niiŋ, ama u hari-
tooro-la bi jiŋ ari u nɛ. 5 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba, "Mi
naŋdɔŋsuŋ, ma kɛsɛ cheŋfilee nɛɛ?" Ŋii nɛ ba bul di ba
bi kubala ma kɛnɛ. 6 Ŋii nɛ u bula piba di ba joŋ ba joŋ-
ba, a yuo hɛ liiŋ tuɔŋ liiŋ daboro-la na-diiŋ sɛmɛ, di ba
nɛ ŋaa ŋii, ba jaŋ kɛsɛ cheŋfilee. Ŋii nɛ ba joŋ joŋ-la
yuo kɛsɛ cheŋfilee sʉ. U si suo ŋii, ba bi wuo lilɛrɛ. 7 Ŋii
nɛ haritooru-la Yesu si cho woruŋ bula pi Piita a bul,
"La Tiina Yesu nɛ!" Bua-la lɛ di Piita fa wuri u gɛriŋ nɛ.
U si nii ŋii, u joŋ u gɛriŋ a laalɛ, aŋ lii liiŋ daboro-la lɛ, a
fula juu liiŋ duu duoro mu Yesu teeŋ. 8 Lee-la ari lii-la
niiŋ fa bi bol. U fa yi naakieliŋ zɔlɔ nɛ. Ka Yesu hari-
tooro-la ku-kaanaa lɛrɛ joŋ-la ari cheŋfilie-la ku lii lii-la
niiŋ.
9 Ba si ku lii lii-la niiŋ, ba na hɔlɔɔ nyiniŋ di cheŋfilee
chɛbɛ, ka ba na boroboro maa. 10 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Má liisɛ cheŋfilie-la dɔŋsuŋ ma si kɛsɛ lɛɛlɛ a kaa
kɔ." 11 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita mu lɛrɛ joŋ-la ku lii lii-la niiŋ,
di cheŋfili-balaa suo. Cheŋfilie-la fa ŋaa zɔlɔ ari mahiŋ
balia ari fii ari batori nɛ. Cheŋfilie-la yuga ŋii ma nɛ, aŋ
ka joŋ-la bi kiɛsa. 12 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má ku
lii billɛ ma niiŋ." U si bul ŋii, u haritooroo kuŋ-kala bi
piɛsɛ a bul di kubɛɛ nɛɛ? Ba kala jima ari ba Tiina Yesu
nɛ. 13 Ŋii nɛ Yesu joŋ boroboro-la a piba, a joŋ cheŋfil-
ie-la ma a piba di ba dii. 14 U si sii suuŋ lɛ u butori nɛ ŋii
u si kɛŋ u titia kaa ku dagɛ u haritooroo.

Yesu bul wiaa a pi Piita

15 Ba si dii boroboro-la ari cheŋfilie-la dɛrɛ, ŋii nɛ
Yesu piɛsɛ Saamɔŋ Piita a bul, "Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ cho-
mi a kii niaa deeŋba nɛɛ?" Ŋii nɛ Piita si, "Oo mi Tiina, ŋ
titia jima ari mi choŋ nɛ." Ŋii nɛ Yesu bula pu, "Beŋ mi
niaa nyuŋ, ari pie-daara si yie beŋ u piesee nyuŋ ŋii."
16 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsu, "Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ chomi
nɛɛ?" Ŋii nɛ u bira bul, "Oo mi Tiina, ŋ jima ari mi choŋ
nɛ." Ŋii nɛ Yesu bira bula pu, "Beŋ mi niaa nyuŋ, ari
pie-daara si yie beŋ u piesee nyuŋ ŋii." 17 Ŋii nɛ Yesu bi-
ra piɛsu torimuŋ a bul, "Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ chomi nɛɛ?"
Yesu si piɛsu torimuŋ ŋii, u tuɔŋ chei. Ŋii nɛ Piita bula
pu, "Mi Tiina, ŋ jiŋ wii-kala nɛ, ŋ jima ari mi choŋ nɛ."
Ŋii nɛ Yesu bira bula pu, "Beŋ mi niaa nyuŋ, ari pie-
daara si yie beŋ u piesee nyuŋ ŋii. 18 Wutitii nɛ mi bu-
laa piŋ, ŋ fa si ŋaa haŋbie, ŋ yie kɛŋ ŋ damɛrɛ kaa vɔɔ
ŋ tiŋa nɛ aa mu lee-la kala ŋ si cho. Ama di ŋ nɛ ku
hiɛsɛ, ŋ jaŋ kɛŋ ŋ nisaa jee, aŋ ka di nuu dɔŋ nɛ joŋ
damɛrɛ-la a vɔbuŋ aŋ kɛniŋ mu lee-la ŋ si bi cho di ŋ
mua." 19 Yesu si bul wiiŋ deeŋ, u dagɛ Piita si jaŋ suu
ŋii a laa yiriŋ pi Wia. Ŋii hariŋ lɛ nɛ Yesu bula pu duu to
u hariŋ.
20 Ŋii nɛ Piita daasɛ hariŋ a na Yesu haritooru-la Yesu
fa si cho woruŋ, nii-la fa si suusa mu kpagɛ Yesu bua-la
lɛ ba fa síi dii diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee, a fa piɛsu,
"Mi Tiina, kubɛɛ nɛ chɛ duu joŋuŋ yallɛɛ?" 21 Piita si
nau, ŋii nɛ u piɛsɛ Yesu a bul, "Mi Tiina, ka baala deeŋ,
bɛɛ nɛ jaŋ ŋaau lɛ?" 22 Ŋii nɛ Yesu bula pu, "Di mi níi chɛ
duu hɛ dimɛ ka di mi-na miira kɔ dunia, ŋ sipaa tuo
dimɛ. To mi hariŋ." 23 Ŋii nɛ ba ŋmoo doworo pi nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii ari Yesu haritooro deeŋ-na bi
jaŋ suu. Ama Yesu bi ŋii bula. U si duu níi chɛ di hari-
tooru-la hɛ dimɛ ka di u-na miira kɔ dunia, Piita sipaa
tuo.
24 Mi-na Jɔɔŋ nɛ na wiaa deeŋba aa ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ. La saa jima ari wialiŋ kala mi si bula ŋaa wutitii
nɛ. 25 Yesu ŋaa wiaa dɔŋsuŋ yugɛ a pɛ wialiŋ mi si
ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ lɛ. Wialiŋ-na mi bi ŋmuŋsa. Di
mi nɛ fa ŋmuŋsɛ wialiŋ kuŋ-kuŋ-kala, teŋ-la fa jaŋ yu-
ga kii dunia kala.

YESU NAŊZƆƆBA TIŊTIŊŊAA

1 Mi naŋdɔŋɔ Tiafilas, mi-na Luuk laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ teniŋ a piŋ. Teŋ-la lɛ mi dagɛ wialiŋ kala Yesu si ŋaa ari wialiŋ kala u si daga, a suomi bua-la lɛ u si suomo titiŋ u tiŋtiŋŋaa 2 a kaa mu tapulii-la Wia si joŋu a kaa jil Wia-jaŋ. Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ u dagɛ u naŋzɔɔba-la u si tuɔsa tiŋtimii-la ba si jaŋ titiŋ, ka u-na jil Wia-jaŋ. 3 U si sii suuŋ lɛ, u kɛŋ u titia ku dagɛ u naŋzɔɔba-la a yugɛ nɛ tapulaa mahiŋ balia pɛgɛ. Woŋbiee yuga nɛ u kɛŋ u titia kaa dagɛ ari u weye, aŋ bul Wia kuorii-la wiaa a piba, ka u-na jil Wia-jaŋ. 4 U si hɛ ba teeŋ, u bula piba a bul, “Ma sí Jerusalɛm lɛ lii. Má gbɛrɛ ma Nyimma Wia zile ku-la u fa si si u jaŋ joŋo pima. Wii-la mi fa si bula pima nɛ ŋla: 5 Mi bula, ‘Jɔɔŋ síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ u kaa fo. Ama u bi dieni, ka mi joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ.”

Yesu jil Wia-jaŋ

6 Yesu ari u naŋzɔɔba si hilimi ŋii, ba piɛsu, “La Tiina, tapulaa deeŋba lɛ, ŋ jaŋ bira leŋ di Iziral tiŋŋaa dii kuoruŋ?” 7 Ŋii nɛ Yesu bula piba, “Mi Nyimma bi chɛ di ma jiŋ tapuluŋ deeŋ. U nɛ kɛŋ doluŋ a hɛ tapulia-la wialiŋ si jaŋ ŋaa. 8 Ama di Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ, ma jaŋ kɛŋ doluŋ. Ma jaŋ ŋaa mi siada tiŋŋaa a bul mi wiaa Jerusalɛm lɛ, Judiya tiŋteeŋ kala ari Samaria lɛ, a kaa mu dunia sɛmɛ-na kala.” 9 Yesu si bul ŋii dɛrɛ, Wia joŋu kaa jil Wia-jaŋ, ka ba china bibeŋ. Ŋii nɛ duoŋbiliŋbaaniŋ ku tɔu, ba bira buu na. 10 Ba ha si wula bibeŋ wia nyuŋ ŋii, di niaa balia nɛ ŋii a chiŋ ba sɛmɛ, a laalɛ gɛri-pulluŋ 11 a piɛsɛba, “Galilii timma, bɛɛ nɛ tii ma chinaa beŋ wia nyuŋ ŋii? Yesu deeŋ Wia si joŋo ma sipaaŋ a kaa jil Wia-jaŋ, u jaŋ miira kɔ ari ma si nau duu jil Wia-jaŋ ŋii.”

Ba liisɛ nuu u laa Judas nyuŋ

12 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la lii peel-la ba síi yirɛ Olivɛt a miira mu Jerusalɛm. A chiŋ peel-la leriŋ a kaa mu Jerusalɛm u yi ari meel-daaŋ lebi nɛ. 13 Ba si yi Jerusalɛm, ba mu juu dia-la ba síi juu Jerusalɛm lɛ, lusuŋ nyuŋ. Piita ari Jɔɔŋ ari Jeems ari Aŋduru ari Filip ari Tɔmas ari Batolomi ari Matiu, ari Alifiyas bie Jeems, ari Saamɔŋ Zɛlɔt, ari Jeems bie Judas, ba kala níi juu dibala. 14 Ba di haalaa dɔŋsuŋ ari Yesu naaŋ Mɛɛri ari Yesu ŋaanaa, ba kala ŋaa nii-bala nɛ aa hilimi dimɛ, a fiɛsɛ siiŋ a chuchuɔlɛ Wia.

15 Tapulii kubala ba ku hilimi dɔŋɔ lɛ. Ba fa yi ari niaa zɔlɔ ari mara. Ŋii nɛ Piita sii chiŋ duu bul wiaa a bul, 16 “Mi naaŋbiiriŋ, Wia Diŋ-zɔŋ-la fa leŋe Devit dagɛ wialiŋ Judas si jaŋ ŋaa. Wia niiŋ wiaa deeŋba ku ŋaa wutitii. Judas nɛ kɛŋ niaa kɔ di ba kɛŋ Yesu. 17 Yesu fa liisu duu ŋaa la dɔŋɔ nɛ, a maa tiŋ la tiŋtimiŋ deeŋ. 18 Judas si ŋaa wu-bɔŋ-la, u laa moribiee. U joŋ moribie-la a yɔɔ tiŋtee kubala nɛ. Dimɛ nɛ u tuu tele yɛrɛ. U tuɔŋ kiaa kala jaasɛ. 19-20 Niaa si hɛ Jerusalɛm lɛ kala nii. Ba yiikoro lɛ ba kɛŋ lee-la kaa yiyirɛ Akilidaama. U bubuɔŋ nɛ chaliŋ tiŋteeŋ. Devit ŋmuŋsa hɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ baa yirɛ Saams a bul,

‘Wia jaŋ leŋ duu dia piŋ jikpeeŋ,
di nuu-kala sí dimɛ juu.’
U bira ŋmuŋsa
di nuu laa u nyuŋ a titiŋ u tiŋtiŋŋaa.

21 Ŋii wiaa nuu nɛ maga duu laa u nyuŋ a pɛla lɛ di la dii siada ari la Tiina Yesu sii suuŋ lɛ. Nia deeŋ maga duu lii nialiŋ fa síi to la hariŋ, bua-la lɛ Yesu si suomo kɛŋla gugɔllɛ, 22 a lii bua-la Jɔɔŋ fa si fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ a kaa mu yi tapulii-la Wia si joŋu kaa jil Wia-jaŋ.” 23 Ŋii nɛ ba dagɛ niaa balia. Ba dɔŋɔ yiriŋ nɛ fa Josɛf Basabas. (U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa Jasitis.) Dɔŋɔ-la ma yiriŋ nɛ fa Matayas. 24 Ba si dagɛ nialiŋ ŋii, ba suomo chuɔlɛ Wia a bul, “La Tiina Wia, ŋ nɛ jiŋ nuu-kala tuɔŋ wiaa. Ŋii wiaa dagɛla niaa deeŋba baliamiŋ tuɔŋ ku-la ŋ si liisa, 25 duu ŋaa ŋ naŋzɔɔ dɔŋɔ a laa Judas nyuŋ, a tiŋ u tiŋtiŋŋaa. Judas via nɛ aŋ suu aa mu Sitaani leriŋ.” 26 Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ. Matayas kiaa dii. Ba diisu pɛ Yesu naŋzɔɔba-la fii ari kubala-la tuɔŋ.

Wia Diŋ-zɔŋ-la kuu tuu

2 Ba gbieli-bal kubala chɛɛ ku yi baa yirɛ Pɛŋtikɔs. (Tapulii-la nɛ ba yie ta ba bagi-buŋbuŋ kiaa a kaa mu pi Wia.) Chɛɛ-la ba ku hilimi di-bala. 2 Ba bi yiɛla di ba nii goŋ. U lii wia nyuŋ a ku tuu ari peli-baliŋ síi ŋaa ŋii, a juu sṵ dia-la tuɔŋ ba fa si hɔnɔ. 3 Ŋii nɛ ba na kiaa a nagɛ nyiŋ-geli-biisiŋ. Ba nagisiŋ nagɛ neŋdelimee. Ba lii pisɛ. Nyiŋ-geli-bie kala togili nuu-kala si hɛ dia-la lɛ. 4 Ba si togili nuu-kala lɛ ŋii, Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛba kala lɛ, a piba doluŋ ba suomo bubul yiikori-yiri-yiriba ba si bi jiŋ.

5 Jṵu tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma fa hɛ Jerusalɛm lɛ aa fá Wia, a lii dunia sɛmɛ-na kala. 6 Ni-daŋ-la si nii goŋ deeŋ, ba kala ku hilimi. Ba si hilimi ŋii, ba nia di baa bul wiaa ba

titia yiikorusuŋ lɛ. U ŋaaba wu-kpuŋkpere. 7 Ba faasa
hiriki a bula pi dɔŋɔ, "Niaa deeŋba kala ŋaa Galilii
tiŋŋaa nɛ. 8 Ɛɛ nɛ saa ba bubul wiaa la nyimma yiikoro
lɛ la ninii? 9 La dɔŋsuŋ lii Paatia, dɔŋsuŋ lii Miidia, dɔŋ-
suŋ lii Ilam. La dɔŋsuŋ lii Mesopoteemia, dɔŋsuŋ lii
Judiya, dɔŋsuŋ lii Kapadoosia, dɔŋsuŋ lii Pɔŋtɔs, dɔŋ-
suŋ ma lii Esia. 10 La dɔŋsuŋ lii Firijia, la dɔŋsuŋ lii Paŋ-
fiilia, la dɔŋsuŋ lii Ijipiti, la dɔŋsuŋ ma lii Liibia sɛmɛ
dɔŋɔ si kpagɛ taŋ-la ba síi yirɛ Sariini. La dɔŋsuŋ ma
ŋaa nuhuɔraa a lii Rom. La dɔŋsuŋ ŋaa J̱ʋu tiŋŋaa, la
dɔŋsuŋ ŋaa niaa si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa aŋ tuto J̱ʋu tiŋŋaa
hariŋ. 11 La dɔŋsuŋ lii Kiriiti, la dɔŋsuŋ lii Ariibia. La
kalaa bul yiikoro dabaŋ dabaŋ nɛ, ka la nii di baa bul
wiaa la yiikoro lɛ. Wia si tiŋ tiŋtiŋ-duori-la wiaa nɛ ba
bubul ŋii." 12 Ba kala hiriki, ba tuɔŋ vugimɛ, ba pipiɛsɛ
dɔŋɔ, "Bɛɛ kuŋ nɛ ŋla?" 13 Dɔŋsuŋ ma sisieriba lɛ di ba
bugo nɛ.

Piita bul Wia wiaa a pi niaa

14 Piita ari Yesu naŋzɔɔba-la fii ari kubala fa si hɛ dimɛ
ŋii, Piita sii chiŋ a faasa bul wiaa a bul, "Mi naaŋbiiriŋ
J̱ʋu tiŋŋaa ari ma nialiŋ kala si hɛ Jerusalɛm lɛ. Má
wuoli ma digilaa di mi bul wii-la si ŋaa a pima. 15 Ma bi-
ina niaa deeŋba bugo nɛɛ? Ba bi bugo. Chichuɔ-fiɛla
deeŋ ba bi jaŋ wuo bugi. 16 Jowɛl ma fa bul wiiŋ deeŋ si
ŋaa wiaa nɛ. U fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ. U si,
17 'Wia si, ŋla nɛ u jaŋ ŋaa tapulaa didɛriŋ:
Mi jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la hɛ nuu-kala lɛ.
Ma biiriŋ ari ma toloo jaŋ bul wiaa mi Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ.
Ma bapuɔsi-biisiŋ ma jaŋ nina wiaa ari duosoo tuɔŋ.
Ma kuhiasiŋ ma jaŋ duduosi duosoo.
18 Chɛɛ-la mi jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la pi baala-la ari
haala-la si ŋaa mi tiŋtinnaa
di ba kaa bubul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
19 Mi jaŋ ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ wia nyuŋ,
aŋ ŋiŋaa wu-magilaa ma tiŋteeŋ lɛ.
Chaliŋ, nyiniŋ ari nyuɔ-bine jaŋ hɛ dimɛ.
20 Di taŋ nɛ pula maa, leriŋ jaŋ biri.
Chɛnɛ ma jaŋ fiɛsɛ a nagɛ chaliŋ,
ka di la Tiina tapul-bal-la-na yi.
21 Tapul-bii-la, nii-la kala si yirɛ la Tiina Wia, u jaŋ laau
ta.' "
22 Ŋii nɛ Piita bira bul, "Iziral tiŋŋaa, má jegile nii wiaa
deeŋba mi síi chɛ mi bula pima. Yesu si lii Nazarɛt, Wia
nɛ timu. Wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ Wia si leŋe u
ŋaa ma siiŋ lɛ nɛ dagɛ ŋii. Ma ma jima nɛ. 23 Wia jima
aŋ leŋ Yesu juu ma nisiŋ lɛ. Ma nɛ leŋe haachɛ tiŋŋaa
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu. 24 Ba si kpaasu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii u suu, Wia chisu suuŋ lɛ, a liisɛ hɛɛ-
la u si na bua-la lɛ u síi suu. Suuŋ fa buu wuo kaa bibil.
25 Devit fa tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa nɛ a bul,
'Mi yie na mi Tiina.
U laa mi sipaaŋ a ŋaa mi hari-chinna, di wii sími juu.
26 U ŋii ŋaa mi tuɔtɔruŋ, mi bubul wiaa ma
ari tuɔtɔruŋ.
Mi jaŋ na wiese.
Mii yiɛlɛ wialiŋ Wia si jaŋ ŋaa lɛ nɛ.
27 Di mi nɛ suba, ŋ-na Wia bi jaŋ leŋ di mi hɛ lɛliŋ lɛ.
Ŋ bi cho di mi-na ŋ tiŋtinni-titii-la pua.
28 Ŋ dagɛmi woŋbie-la mi si jaŋ to a kɛŋ miisiŋ.
Ŋ si hɛ mi teeŋ jaŋ ŋaa di mi kɛŋ tuɔtɔruŋ woruŋ.' "
29 Ŋii nɛ Piita bira bul, "Mi naaŋbiiriŋ, mi jaŋ chaasa bul
la naabalima Devit wiaa pima. U suba nɛ, ba joŋu hugi,
u vaamiŋ ha pina nɛ la jaŋ lɛ. 30 U fa ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ a wuo jiŋ wialiŋ
Wia si si u jaŋ ŋaa pu. Wia ŋmiɛsa nɛ a bul duu jaŋ leŋ
di Devit doho niaa dɔŋɔ, duu dii kuoruŋ u nyuŋ lɛ.
31 Devit si na wii-la Wia fa síi chɛ duu ŋaa, u wuo bubul
ari Kirisito jaŋ sii suuŋ lɛ, a ma bul di Wia bi jaŋ leŋ duu
hɛ lɛliŋ lɛ duu yaraa pua. 32 Yesu deeŋ nɛ Wia chisɛ su-
uŋ lɛ. La kala na a ŋaa wiiŋ deeŋ siada. 33 Wia chisu u
sii a jila hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, a bira pu u
Diŋ-zɔŋ-la ari u fa si bul ŋii. Diŋ-zɔmuŋ deeŋ Yesu si
joŋo hɛla lɛ jiniŋ, u nɛ wialiŋ ma síi na a ninii maa.
34 Devit titia fa bi Wia-jaŋ jila, ama u ta bula pa a tigɛ
Yesu a bul,
'La Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu ku hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
35 see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'
36 Ma Iziral tiŋŋaa, ma jiŋ u sɛnɛ ŋaa wutitii ari Yesu
deeŋ ma si kaa kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ, u nɛ Wia leŋ u
ŋaa la Tiina. U nɛ bira leŋ u ŋaa Kirisito maa."
37 Nialiŋ si nii wiiŋ deeŋ Piita si bula, u faasa wiwal-
imɛba kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ ba piɛsɛ ba di Yesu naŋzɔɔba-la
dɔŋsuŋ, "La naaŋbiiriŋ, bɛɛ kuŋ nɛ saa la jaŋ ŋaa?"
38 Ŋii nɛ Piita bula piba a bul, "Má birimɛ a lii ma
haachɛba lɛ, aŋ leŋ di ba foma Wii-chuɔlɛ liiŋ Yesu
Kirisito doluŋ lɛ, di Wia joŋ ma haachɛba chɛma, ka u
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a dii zile ma lɛ. Wia fa si si u jaŋ joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la pi niaa, u tapuluŋ nɛ ŋla. 39 Wialiŋ Wia si bu-
la, ma nɛ u bula pa, ma ari ma biiriŋ ari nialiŋ kala si lii
di-boluŋ, nuu-na kala Wia si yira duu kɔ u teeŋ." 40 Piita
si bul ŋii, u sulba a paala chaasa bul wiaa dɔŋsuŋ yugɛ
a bul, "Má liisɛ ma titia ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba tuɔŋ." 41 Ba
tuɔŋ niaa yuga laa wialaa u si bula dii, ba foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. Niaa ma si pɛ nialiŋ lɛ tapulii-la yi bui batori.
42 Ba joŋ ba nyuŋ kala hɛ Yesu naŋzɔɔba-la wu-bulia-la
lɛ siifiɛsiŋ a kɛŋ nii-bala. Ba kala hɔnɔ aa dii kudiile-la
Yesu fa sí si di baa dii aa liisi u wiaa, aŋ pɛ gbaara
chuchuɔlɛ Wia.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii di-hɔnuŋ

43 Ŋii nɛ ba kuŋ-kala fifá Wia, Yesu naŋzɔɔba-la ma
ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-magilaa yugɛ kiŋkɛŋ.

44 Nialiŋ kala si laa wialiŋ dii, ba kala ku hihilimi bua-na
kala lɛ, ba kiaa kala ma ŋaa kubala. 45 Ba yie joŋ ba ki-
aa ma yiyallɛ a kɛŋ moribie-la a kpikpaa dɔŋɔ magɛ ŋii
kala nuu-kala síi chɛ. 46 Tapulii kala ba yie mu hilimi
Wia-dia lɛ ari ba diisiŋ ma lɛ, a didii kudiile-la Kirisito fa
sí si baa dii a liliisi u wiaa. Baa ŋaa ŋii ari zile ari
tuɔtɔruŋ 47 a didɛnnɛ Wia. Niaa ma kala bibɛsɛba lɛ.
Tapulii-na kala la Tiina Wia yie laa ni-falaa ta nɛ, ba kuu
pɛ Yesu naŋzɔɔba-la lɛ.

Ba vaarɛ gbɛrikɛ

3 Tapulii kubala Piita ari Jɔɔŋ sii aa mu Wia-dia. Ba
mu dimɛ kerifi batori wiihɛyɛ, bua-la lɛ ba si yie
chuɔlɛ Wia. 2 Di baal kubala nɛ hɛ dimɛ. U naaŋ lulu
duu gbɛrikɛ nɛ. Ba yie chuŋu tapulii-na kala a kaa mu
Wia-dia-la boiŋniiŋ kubala baa yirɛ boi-zɔmuŋ. Uu sul
kiaa nialaa síi juu Wia-dia-la teeŋ. 3 U si na Piita ari Jɔɔŋ
di ba ku juu Wia-dia-la, u sul kiaa ba teeŋ. 4 Ba beŋ u
siaa lɛ. Ŋii nɛ Piita bula pu duu ma bibeŋba. 5 Ŋii nɛ u
bibeŋba aŋ gbɛrɛ kialiŋ ba si jaŋ joŋo pu. 6 Ŋii nɛ Piita
bula pu, "Mi bi moribii kala kɛnɛ mi si jaŋ joŋo piŋ,
ama mi jaŋ joŋ ku-la mi si kɛnɛ a piŋ. Yesu Kirisito si lii
Nazarɛt doluŋ lɛ mi si, ŋ́ sii a vivɛŋ." 7 U si bul ŋii, u kɛŋ
u na-diiŋ nisiŋ lɛ a kɛnu chuulɛ, u sii. U naasiŋ ari u
naachigisiŋ kala guu polli. 8 U fula sii chiŋ u naasiŋ
nyuŋ aa vɛŋ, ba juu Wia-dia-la. U vɛŋ aŋ pɛ fuful, a
didɛnnɛ Wia. 9 Nialiŋ kala nau duu vɛŋ aŋ didɛnnɛ Wia.
10 Ba wuo jiŋ u nɛ nii-la fa si yie hɔŋ Wia-dia-la boiŋniiŋ
ba síi yirɛ boi-zɔmuŋ aa sul kiaa. Ba hiriki. Wii-la si ŋaa,
ŋaaba wu-kpuŋkpere wii.

Piita bul Wia wiaa Wia-dia tuɔŋ

11 Ŋii nɛ Piita ari Jɔɔŋ ari gbɛriku-la juu zawura kubala
baa yirɛ Solomɔŋ zawura. Gbɛriku-la kɛŋ Piita ari Jɔɔŋ
nisaa lɛ, ka niaa kire to ba hariŋ juu. U ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 12 Piita si na nialiŋ di baa ŋaa ŋii, u bula pi-
ba a bul, "Mi naaŋbiiriŋ Iziral tiŋŋaa, ɛɛ nɛ wiiŋ deeŋ
ŋaa wu-kpuŋkpere ma teeŋ, ma paala faasa chaarɛ
siaa a bibeŋla ŋla? Ma biina ari la titia doluŋ lɛ nɛ koo
la wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ nɛ wuo ŋaa baala deeŋ sii vivɛŋ?
Ai. 13 Wia-la si ŋaa la naabalimaba Abiraham ari Aizik
ari Jekɔb Wia, u nɛ joŋ yiri-baliŋ a pi u Bie Yesu. U nɛ
ma kaa pa di ba dii u sariya, aŋ bul ma buu jiŋ Paalit
sariya diire-la sipaaŋ. U faa biinɛ duu joŋu ta, ka ma bi
sɛyɛ. 14 Ma kaa via Wia Tuɔ-pul Tiina, nii-la si ŋaa wu-
zɔŋ ŋiŋaara, aŋ susul di ba joŋ ni-kpuura ta, 15 aŋ leŋ
ba kpu u-na nii-la síi pi niaa miisi-la si bi dɛrɛ. Ama Wia
chisu suuŋ lɛ. La ŋaa wiiŋ deeŋ daŋsia. 16 Yesu doluŋ lɛ
nɛ ŋaa baala deeŋ ma si na a jimu, u duori. La si ŋaa
yarida u doluŋ lɛ nɛ wuo ŋaa ŋii. La si ŋaa u yarida-la
nɛ ŋaa baala deeŋ na yarifiɛlaa woruŋ ma kala siiŋ lɛ.
17 Mi naaŋbiiriŋ, mi jima ma di ma kuhiasiŋ si kpu
Yesu ŋii, ma bi jiŋ tuɔŋ lɛ nɛ. 18 Wia leŋe u nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba bul faafaa kala ari
Kirisito-la jaŋ na hɛɛŋ. U sɛnɛ ku ŋaa wutitii ŋla. 19 Má
birima lii ma haachɛba lɛ aŋ to Wia, duu joŋ ma
haachɛba chɛma, ka di Wia leŋ di ma diŋsiŋ na wiese.
20 Ŋii nɛ ka Wia bira ta Yesu si ŋaa Kirisito, nii-la u si li-
isa, a pima. 21 U maga duu hɛ Wia-jaŋ, see bua-la yie,
wii-kala si hɛ dunia lɛ jaŋ birimɛ wu-falii. Wia leŋe u
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ bul wiiŋ
deeŋ faafaa kala nɛ. 22 Moosis fa hɛ ba tuɔŋ nɛ a ma
bul,

'La Tiina Wia jaŋ leŋ di nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
di ba dɔŋɔ kɔ ma teeŋ ari u si tiŋmi ŋii.
U jaŋ ŋaa ma naaŋbii.
Duu nɛ kɔ, má saa to u niiŋ wiaa lɛ
wii-na kala u si jaŋ bul.
23 Nii-la kala si bi u niiŋ to,
Wia jaŋ leŋ di ba liisu Wia niaa tuɔŋ a ta duu suu.'

24 Nialiŋ kala síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a
chiŋ Samuɛl nisiŋ lɛ aa mu nialiŋ kala si to u hariŋ, ba
kala fa bul wiaa deeŋba ma síi na ŋla. 25 Wialiŋ Wia fa
si to u nialiŋ síi bul wiaa u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a bula pi
ma naabalimaba, ba kala ŋaa ma kiaa nɛ, maa naba
ŋla. U fa bula pi ma naabalima Abiraham a bul,

'Ŋ doho niaa dɔŋɔ lɛ nɛ mi jaŋ to
a tima pɛ dunia niaa kala lɛ.'

26 Ŋii nɛ Wia liisɛ u tiŋtinna Yesu, duu laa sipaaŋ kɔ ma
teeŋ a pɛma lɛ, di ma kala birima lii ma wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ."

Piita ari Jɔɔŋ chiŋ nialiŋ si yie hɔnɔ vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

4 Piita ari Jɔɔŋ fa si bul wiaa pipi nialiŋ ŋii, di nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia ari Wia-dia kuhiasiŋ ari nial-
iŋ ba síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa, ba kɔ ba teeŋ. 2 Ba fa na
baaniŋ a tiŋ wialiŋ ba síi dagɛ. Ba faa dagɛ nialiŋ ari
Yesu sii suuŋ lɛ, a dagɛba ŋii ari nuu nɛ suba, u jaŋ bira
sii suuŋ lɛ. 3 Ŋii nɛ ba kɛsɛba, a kɛŋba kaa mu tɔ dia,
taŋ-pul. (Bua-la ma lɛ di wia ka chɛ duu juu, ŋii nɛ tii ba
tɔba taŋ-pul.) 4 Ka nialiŋ si nii wialiŋ ba si bula, niaa yu-
ga ba tuɔŋ a laa Yesu wiaa dii. Nialiŋ si laa wialiŋ dii, ba
tuɔŋ baalaa lɛɛlɛ puŋa yi bui banɔŋ.
5 Taŋ si pula, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia ari ba J̱u̱u
tiŋŋaa kuhiasiŋ ari Wia teniŋ kerichiba, ba kala ku hili-
mi Jerusalɛm lɛ. 6 Ba di nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ Anas ari Kayafas ari Jɔɔŋ ari Alɛkizaŋda, ari
nuu-kala si lii nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ do-
ho niaa tuɔŋ nɛ ku hilimi ŋii. 7 Ba si hilimi ŋii, ba yirɛ
Yesu naŋzɔɔba-la balia a kaa lii bil ba tutuɔbaaniŋ a
piɛsɛba, "Dol bɛɛ yiri nɛ ma kaa ŋaa baala deeŋ duori?
Kubɛɛ yiriŋ lɛ nɛ ma yirɛ a ŋaa ŋla?" 8 Ŋii nɛ Wia Diŋ-
zɔŋ-la ku hɛ Piita lɛ woruŋ, u si, "Ma nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari ma J̱u̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ, 9 ma
kɛŋla dii sariya jiniŋ a tiŋ wu-zɔŋ-la la si ŋaa gbɛriku-la

lɛ u duori. 10 U maga di ma niaa deeŋba ari Iziral
tiŋŋaa kala jiŋ ari Yesu Kirisito si lii Nazarɛt, u doluŋ lɛ
nɛ ŋaa baala deeŋ duoro chiŋ ma sipaaŋ ŋii. U nɛ ma
leŋ ba kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu, ka Wia
chisu suuŋ lɛ. 11 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
tiebii-la dii-saaraa si via,
duu nɛ ku ŋaa tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia geŋtine.
Ba si ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ, Yesu wiaa nɛ ba bul ŋii.
12 Nuu-kala bi jaŋ wuo laala ta, see Yesu duŋduŋa. U
yiriŋ duŋduŋa nɛ Wia si la yirɛ duu laala ta. Wia bira bi
nuu-kala liisa duu wuo laala ta, see Yesu duŋduŋa."
13 Nialiŋ si hilime na Piita ari Jɔɔŋ di baa bul wiaa ari
nyu-duoŋ ŋii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere, bɛɛ wiaa ba jima
ba ŋaa ba tuɔŋ ni-biisiŋ nɛ a bi wii-kala gunna. Ŋii nɛ
ba wuo jiŋ ari ba faa to Yesu hariŋ nɛ a gunnɛ u wiaa.
14 Ka ba na gbɛriku-la Piita ari Jɔɔŋ si vaara, di ba kala
china, ba niiŋ kala maa. 15 Ŋii nɛ ba bula piba di ba lii
dia-la tuɔŋ ba fa si hɔnɔɔ vuurɛ wiaa. Ba lii, aŋ ka ba
pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Ɛɛ nɛ la jaŋ kɛŋ niaa deeŋba balia kaa
ŋaa? 16 Nuu-kala si hɛ Jerusalɛm lɛ nɛ jima ari ba nɛ
ŋaa wu-baliŋ deeŋ, la saa bi wuo kaa lilɛrɛ. 17 Ama má
leŋ di la kpurisɛ ba digilaa di ba bira sí Yesu yiriŋ yiru, a
bira sí u wiaa bula pi niaa, di wiiŋ deeŋ bira sí leriŋ
deeŋ kala teelu." 18 Ŋii nɛ ba bira yirɛba kaa juu, a bula
piba ari siifiɛsiŋ di ba bira sí wii-kala bul, koo di ba sí
wii-kala dagu a tigɛ Yesu lɛ, a bira sí u yiriŋ yiru. 19 Ŋii
nɛ Piita ari Jɔɔŋ piɛsɛba, "La si to ma niiŋ koo la si to
Wia niiŋ, kubɛɛ nɛ zɔmɔ Wia teeŋ? Má bul. 20 La bi jaŋ
wuo tɔrɛ la niiŋ, see di la bul wialaa la si na a nii maa."
21 Ŋii nɛ ba bira fugisiba woruŋ ari ba jaŋ dɔgisɛba
woruŋ aŋ joŋba ta. Ba bi woŋbiiŋ na di ba dɔgisɛba,
bɛɛ wiaa nialiŋ kala ka dɛnnɛ Wia a tigɛ wii-la si ŋaa lɛ
nɛ. 22 Baala deeŋ ba fa si ŋaa wu-kpuŋkpere deeŋ u lɛ
u duori, u fa kii jisiŋ mahiŋ balia nɛ.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii sul Wia chichɛ nyu-duoŋ

23 Ba si joŋba ta, Piita ari Jɔɔŋ miira mu ba naaŋbiiriŋ
teeŋ, ba di ba fa si yie hilimi, a bula piba wialiŋ kala
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa
kuhiasiŋ fa si bula piba. 24 Ba si nii ŋii, ba suomo
chuchuɔlɛ Wia ari tuɔ-bala a bul, "La Tiina Wia, ŋ nɛ ta
wia nyuŋ ari tiŋteeŋ ari mugi-balaa ari fuo-biisiŋ ari
kuŋ-kala si hɛ dimɛ. 25 Ŋ Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋ wuo leŋ
la naabalima Devit, ŋ tiŋtinna, u bul,
'Bɛɛ nɛ tii nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ba faasa na
baaniŋ?
Bɛɛ nɛ tii nialiŋ vuurɛ di ba jaŋ chei Wia tiŋtiŋŋaa aŋ
lɔl?
26 Tiŋteeŋ kuoroo kɛŋ ba titia hɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa siri,
ba taŋ kuhiasiŋ, ba ma hilimi
di ba yuo la Tiina Wia ari Kirisito, nii-la u si liisa.'
27 Wiaa deeŋba sɛnɛ ku ŋaa wutitii. Hɛrɔd ari Pɔŋsɔs
Paalit ari nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ari Iziral tiŋŋaa, ba
kala hilime nɛ taŋ deeŋ lɛ di ba yuo Yesu, ŋ tiŋtinni-
zɔŋ-la ŋ si liisa duu ŋaa Kirisito. 28 Ba hilime di ba ŋaa
wialiŋ kala ŋ si paala jiŋ ŋ doluŋ ari ŋ tuɔbiinaa lɛ ari
ba jaŋ ŋaa. 29 La Tiina Wia, bee na ba si kpurisɛ la digi-
laa ŋii ari ba jaŋ dɔgisɛla, aŋ pɛ ŋ tiŋtinnaa lɛ di la wuo
bul ŋ niiŋ wiaa ari nyu-duoŋ. 30 Dagɛ ŋ doluŋ aŋ leŋ di
puwuoloo duori, di la ma wuo ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
ari wu-magilaa ŋ tiŋtinni-zɔŋ-la Yesu doluŋ lɛ." 31 Ba si
chuɔlɛ Wia dɛrɛ, lee-la ba si hilime jigisi. Wia Diŋ-zɔŋ-la
ku hɛba kala lɛ. Ba suomo bubul Wia niiŋ wiaa ari nyu-
duoŋ.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ka pɛ dɔŋɔ lɛ.

32 Nialiŋ kala fa si laa Yesu wiaa dii, ba kala kɛŋ tuɔ-
bala ari nii-bala. Di nuu nɛ kɛŋ kuŋ maa, u bi jaŋ bul,
"Na mi kuŋ nɛ ŋla", ba kala nɛ yie tiiu. 33 Wia lahɔrimɔ-
bal-la nɛ tii Yesu naŋzɔɔba-la wuo na doluŋ a bulaa pi
niaa di la Tiina Yesu sii suuŋ lɛ. 34 Wia pɛ nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii kala lɛ woruŋ. Nialiŋ kala fa si kɛŋ di-
isiŋ ari bagisiŋ, ba yie joŋo yallɛ, a kɛŋ moribie-la ba si
na 35 a kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ. Ba kpaa magɛ
ŋii kala nuu-kala síi chɛ. Ŋii wiaa ba nialiŋ kuŋ-kala fa
bi kuŋ chɛɛ ka. 36 Baal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ, baa
yirɛ Josɛf. Yesu naŋzɔɔba-la ma kɛnu kaa yiyirɛ Ban-
abas. (U bubuɔŋ nɛ, u fa yie bul wiaa pi niaa ba nyusuŋ
nyinyaasɛ.) U fa ŋaa Liivai doho nuu nɛ a lii Saapɔs tiŋ-
teeŋ. 37 U nɛ joŋ u baga u fa si kɛnɛ a yallɛ, a kɛŋ mori-
bie-la kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ.

Ananaya ari Safaya

5 Ama ba tuɔŋ baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ
Ananaya. U haala ma yiriŋ nɛ fa Safaya. U joŋ u
dua a yallɛ 2 a liisɛ moribie-la dɔŋsuŋ faa, u haala jiŋ,
aŋ kɛŋ ku-kaana-la kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ. 3 Pi-
ita piɛsu, "Ananaya, bɛɛ nɛ tii ŋ leŋ Sitaani nyisiŋ, ŋ joŋ
tiŋtee-la ŋ si yalla moribie-la dɔŋsuŋ faa, aŋ nyia wiaa
pi Wia Diŋ-zɔŋ-la? 4 Ka ŋ-na joŋ ku-la yallɛ, ŋ dee buu
tii? Moribie-la maa ŋ si yalla, ŋ dee biba tii? Bɛɛ nɛ saa
tii ŋ biinɛ ŋ tuɔŋ lɛ aŋ ŋaa wiiŋ deeŋ? Nuhuobiinee
duŋduŋa dee ŋ nyia wiaa pa, ŋ nyia wiaa pi Wia ma
nɛ." 5 Ananaya si nii wiiŋ deeŋ, u tuu tele suu. Fawulluŋ
kɛŋ nialiŋ ma kala si hɛ dimɛ. 6 Bapuɔsaa joŋ gɛriŋ
laalu a joŋu kaa lii a kaa mu hugi.
7 U yi hawa batori di u haala ku juu. U fa bi jiŋ wii-la
kala si ŋaa. 8 Piita piɛsu, "Moribie-la ŋ bala si kaa kɔ,
magɛ ŋii nɛ ma joŋ ma tiŋtee-la yallɛ koo?" Ŋii nɛ haal-
la bul di ba niiŋ nɛ ŋii. 9 Ŋii nɛ Piita piɛsu, "Bɛɛ nɛ tii ma
di ŋ bala vuurɛ di ma nyisɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la, a biinɛ u bi
jaŋ dɔgisɛmaa? Bee na, nialiŋ si joŋ ŋ bala mu hugi, ba
nɛ chiŋ boiŋniiŋ ŋii. Ba saa jaŋ joŋuŋ ma lii." 10 U guu
tel u sipaaŋ a suu. Bapuɔsia-la si joŋ u bala kaa mu hu-
gi, ba ku juu duu suba. Ŋii nɛ ba joŋu kaa lii, a hugu a
kpɛrɛ u bala. 11 Nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi

ari nialiŋ dɔŋsuŋ ma si nii wii-la, fawulluŋ kɛŋba
woruŋ.

Wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-magilaa

[12] Yesu naŋzɔɔba-la ŋaa wu-magilaa ari wu-
kpuŋkperisiŋ yugɛ niaa tuɔŋ. Nialiŋ kala si laa Yesu
wialiŋ dii, ba kala hilimi dɔŋɔ lɛ ari nii-bala. Zawura-la
ba si kaa yirɛ Solomɔŋ zawura, u lɛ nɛ ba hilimi. [13] Nuu-
kala si bi Yesu wialiŋ laa dii bi nyu-duoŋ kɛnɛ duu guoli
ba tuɔŋ. Ari ŋii kala, ka ba ha bibɛsɛba lɛ. [14] Nialiŋ si laa
Yesu wialaa dii a ku pɛ nialiŋ lɛ, ba kii nialiŋ kala Wia fa
si vɛnɛ kaa kuu pɛ, baalaa ari haalaa. [15] A tiŋ wialiŋ kala
síi ŋaa lɛ, ba paala paa puwuoloo kaa lii woŋbiiŋ niiŋ, a
bilba godoba lɛ ari bɔsunuŋ lɛ. Ba ŋaa ŋii di Piita nɛ
kuu bal, duu daaliimiŋ wuo hɛ ba dɔŋsuŋ lɛ di ba
duori. [16] Niaa ma yuga a lii ta-biisi-la si kpagɛ
Jerusalɛm, a kɛŋ puwuoloo ari nialiŋ jiŋ-bɔŋŋɔɔ si kɛnɛ
a kaa kɔ u teeŋ, ba kala duori.

Ba to naasiŋ dɔgisɛ Yesu naŋzɔɔba

[17] Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ ari u har-
itooroo sii. U haritooro-la kala hɛ Sadusii tiŋŋaa paati-
la tuɔŋ nɛ Jerusalɛm lɛ. Ba yaraa faasa bibieri. [18] Ba
kɛsɛ Yesu naŋzɔɔba-la kaa mu tɔ dia, lee-la ba síi tɔ ba
niaa. [19] Ama titaŋ-la titia Wia tiŋdaara kubala ku kɛŋ
dia-la boiŋniiree suri, a leŋ Yesu naŋzɔɔba-la lii. Ka u
bula piba, [20] "Má mu juu chiŋ Wia-dia lɛ a bula pi niaa
woŋbii-faliŋ deeŋ wiaa." [21] Yesu naŋzɔɔba-la sɛi. Siipuu-
raa ba juu Wia-dia a suomo didagɛ niaa.
Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ ari u
naŋdɔŋsuŋ, ba yirɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ ari ba niaa kala
di ba hilimi a vuurɛ, aŋ tiŋ di ba mu dia-la lɛ a kɛsɛ
Yesu naŋzɔɔba-la kaa kɔ. [22] Nihiasi-la si mua, ba biba
na sarika lɛ. Ba miira ku bul, [23] "La si mu sarika-la, la na
di ba yaga, nuu-kala bi suro, ka nialiŋ síi beŋ sarika-la,
ba ma chiŋ boiŋniiŋ. Ama la mu suri, la bi Yesu naŋzɔɔ-
ba-la naa." [24] Wia-dia nihiaŋ ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ si nii wiiŋ deeŋ, u kperiba kiŋkɛŋ, ba bi jiŋ
wii-la kala ba si jaŋ ŋaa. [25] Ŋii nɛ baal kubala ku juu a
bula piba di ba bee na nialiŋ ba si kaa tɔ dia, ba nɛ chiŋ
Wia-dia tuɔŋ a didagɛ niaa. [26] Ŋii nɛ Wia-dia nihiaŋ ari
u niaa, ba mu kɛsɛba kaa kɔ. Fawulluŋ fa kɛŋba nɛ ari
nialiŋ fa si hɛ Wia-dia-la tuɔŋ jaŋ paa tabiaa yagɛba, ŋii
nɛ tii ba bi Yesu naŋzɔɔba-la fuga.
[27] Ba kɛŋba kaa ku juu, a leŋ ba chiŋ nialiŋ si yie
hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ bula piba, [28] "La bula pima ari siifiɛsiŋ
ari ma bira sí wii-kala dagu Yesu doluŋ lɛ. Ama ma bee
na, ma kɛŋ wii-la kaa gaara cheŋ Jerusalɛm kala aa chɛ
ma joŋ taali chugɛla a tiŋ baala deeŋ suuŋ lɛ." [29] Piita
ari Yesu naŋzɔɔba-la dɔŋsuŋ miira bula piba a bul, "U
maga di la to Wia niiŋ nɛ a kii nuhuobiine niiŋ. [30] La
naabalimaba faa to Wia nɛ, u nɛ chisɛ Yesu suuŋ lɛ, nii-
la ma fa si kaa kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu. [31] Wia
chisu u sii jila hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, duu
ŋaa Sipaa-laara ari Laataara, a leŋ di Iziral tiŋŋaa biri-
ma lii ba haachɛba lɛ, ka duu joŋ ba haachɛba chɛba.
[32] La ŋaa wiaa deeŋba kala daŋsia ari Wia Diŋ-zɔŋ-la
maa, Wia si joŋo pi nialiŋ si to u niiŋ nɛ."
[33] Nialiŋ si nii wiiŋ deeŋ, ba faasa na baaniŋ a chichɛ
di ba kpuba. [34] Baal kubala ma nɛ fa hɛ nialiŋ si yie
hilime vuvuurɛ wiaa tuɔŋ. U lii Farisii tiŋŋaa tuɔŋ nɛ.
Baa yirɛ Gamiilial. U nɛ faa dagɛ wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Nuu-kala pupu jirima. U sii
chiŋ a bul di ba leŋ di Yesu naŋzɔɔba-la lii di-jaliŋ
muapilii. [35] Ka u sii a bula piba, "Ma Iziral timma, má
fiɛlɛ ma siaa ari ma síi ŋaa wii-la niaa deeŋba lɛ. [36] Jisiŋ
deeŋba nɛ, baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Tuudas.
U bula ari u ŋaa ni-bal nɛ. Niaa yi ari zɔ-banɛsɛ a pɛu
lɛ. Ba kpuu, ka u haritooro-la kala pisɛ dɔŋɔ lɛ, u yiri-la
kala disɛ. [37] U hariŋ lɛ nɛ, baal kubala ma lii, bua-la lɛ
ba síi diisɛ niaa, baa yirɛ Judas. U lii Galilii nɛ. U kɛsɛ ni-
daŋ a kaa to u hariŋ. Ba kpuu maa, ni-daŋ-la ma síi to
u hariŋ, ba ma pisɛ dɔŋɔ lɛ. [38] Ka lɛɛlɛ wiiŋ deeŋ, mi jaŋ
bula pima di ma sí wii-kala ŋaa niaa deeŋba lɛ, aŋ leŋ-
ba ta. Di tiŋtimiŋ deeŋ lii nuhuobiine doluŋ lɛ nɛ, u jaŋ
lɛl. [39] Ama di Wia tiŋtimii nɛ, ma bi jaŋ wuo cheyu. Di
ma nɛ chɛ di ma cheyu, ma jaŋ na di ma di Wia paala
yuyuo dɔŋɔ."
[40] Ŋii nɛ ba jegile nii u niiŋ. Ba yirɛ Yesu naŋzɔɔba-la
ba ku juu, a ŋaa ba viirɛba, aŋ bula piba di ba bira sí
wiaa bul Yesu doluŋ lɛ, aŋ leŋ ba viiri. [41] Ŋii nɛ ba lii
nialiŋ fa si hilime teeŋ. Ba tuɔŋ tɔrɛ ari ba si dɔgisɛba a
tiŋ Yesu wiaa lɛ. [42] Tapulii-na kala ba yie juu Wia-dia a
pɛɛ mu niaa diisiŋ, a ha bubul Wia wu-zɔmɔ-la a mu
tigɛ Yesu Kirisito lɛ.

Niaa balipɛ ku pɛ Yesu naŋzɔɔba-la lɛ

6 Tapulaa deeŋba Yesu haritooro-la ku puŋa yugɛ.
Ŋii nɛ ba tuɔŋ Giriik tiŋŋaa suomo nyinyaŋ Hiibu-
ru tiŋŋaa. Ba bula ari ba si yie joŋ moribie-la a pipi yo-
haalaa tapulii kala, ba yie bee kikieli ba-na yo-haalaa
nɛ. [2] Ŋii nɛ Yesu haritooro-la fii ari balia yirɛ nialiŋ kala
si laa Yesu wiaa dii a hilimi, a bula piba a bul, "U bi ma-
ga di la bibeŋ moribiee aŋ ka Wia wiaa ta. [3] Mi naaŋbi-
iriŋ, má liisɛ ma tuɔŋ niaa balipɛ ma si jima di niaa ka
zilba, ka Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛba lɛ aŋ kɛŋ wu-jimiŋ maa.
Má liisɛba di ba bibeŋ yo-haalaa deeŋba. [4] Ka la joŋ la
nyuŋ kala hɛ aa chuɔlɛ Wia aŋ pɛɛ bul Wia niiŋ wiaa."
[5] Ŋii nɛ nialiŋ kala si hɛ dimɛ tuɔsaa kala tɔrɛ ari wialiŋ
Yesu haritooro-la si bula. Ba liisɛ baal kubala baa yirɛ
Sitiiviŋ. U fa ŋaa baal-la si kɛŋ yarida woruŋ nɛ. Wia
Diŋ-zɔŋ-la ma hɛu lɛ. Ba bira liisɛ Filip ari Purɔkurɔs ari
Nikeeno ari Taamɔŋ ari Paaminas ari Nikɔlas. Nikɔlas lii
Aŋtiɔk nɛ. U fa bi Ju̱u tiina ŋaa aŋ tuto Ju̱u tiŋŋaa hariŋ.
[6] Ŋii nɛ ba kɛŋ nialiŋ balipɛ-la ba si liisa a kaa mu Yesu

naŋzɔɔba-la sipaaŋ. Ba chuɔlɛ Wia piba aŋ joŋ ba nisaa
daŋba lɛ.

Ba kɛŋ Sitiiviŋ

7 Wia niiŋ wiaa ha gaara su̱ lee-la kala. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii puŋ woruŋ Jerusalɛm lɛ. Nialiŋ ma si kpu
pusuŋ pipi Wia yuga a ma sɛi Wia niiŋ wialiŋ.
8 Wia lahɔrimɔ lɛ Sitiiviŋ kɛŋ doluŋ woruŋ, a wuo
ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-magilaa niaa tuɔŋ. 9 Ni-
aa dɔŋsuŋ fa hɛ dimɛ. Ba fa ŋaa Ju̱u tiŋŋaa nɛ a lii Sarii-
ni, dɔŋsuŋ ma lii Alɛkizaŋdia. Ba fa lii Wii-chuɔlɛ dia-la
ba fa síi yirɛ ‘yosuŋ ba si joŋo ta’. Dɔŋsuŋ ma fa ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa a ma lii Siliisia ari Esia. Ba lii Sitiiviŋ hariŋ a kɛŋ
wiaa lilɛrɛ. 10 Ama ba fa bi u bubuɔŋ lɛ wuo kɛŋ a tiŋ u
wu-jimiŋ ari Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ u fa síi bul wiaa.
11 Ŋii nɛ ba luɔra hɛ niaa, ba bul, “La nia duu chei
Moosis ari Wia yiriŋ.” 12 Ba bul ŋii a nyisɛ nialiŋ ari nihi-
asi-la ari Wia teniŋ kerichiba hɛ. Ba baaniŋ sii Sitiiviŋ
nyuŋ. Ba kɛnu kaa mu nihiasi-la si yie hilime vuvuurɛ
wiaa teeŋ. 13 Ba kɛŋ niaa kaa kɔ di ba ku nyia wiaa pu a
bul, “Baala deeŋ yie ku bul wiaa aa chei Wia-dia-la ba si
joŋo pi Wia, ari wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di la tuto.
U yie bul ŋii, u bi tɔrɛ, 14 bɛɛ wiaa la nia duu si di Yesu
deeŋ si lii Nazarɛt jaŋ yigi Wia-dia-la lo, a kɛŋ wialiŋ
Moosis fa si dagɛ la naabalimaba di ba tuto a kaa bir-
imɛ.” 15 Nialaa kala fa si hɔŋ lee-la, ba chaarɛ siaa a pɛ
Sitiiviŋ lɛ. Ba na duu siaa nagɛ Wia tiŋdaara siaa.

Sitiiviŋ bul Wia wiaa a pi niaa

7 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ piɛsɛ
Sitiiviŋ di wiaa deeŋba ŋaa wutitii nɛɛ? 2 Sitiiviŋ
bul, “Mi nyimmaba ari mi naaŋbiiriŋ, má jegile nii mi
teeŋ. Wii-baliŋ si kɛŋ yiriŋ kɛŋ u titia ku dagɛ la naabal-
ima Abiraham, bua-la lɛ u fa si hɔŋ Mesopoteemia tiŋ-
teeŋ lɛ, di u ha bi taŋ-la ba síi yirɛ Haraŋ lɛ mu hɔŋ.
3 Ŋii nɛ Wia bula pu duu sii a leŋ u dia niaa, a lii u tiŋ-
teeŋ ma lɛ, a mu tiŋtee-la u si jaŋ dagu. 4 Ŋii nɛ u sii lii
Kalidiya tiŋteeŋ lɛ a mu hɔŋ taŋ kubala baa yirɛ Haraŋ
lɛ. Dimɛ nɛ Abiraham nyimma suu. Ŋii nɛ Wia leŋ u sii
lee-la a kɔ tiŋteeŋ deeŋ ma niaa deeŋba si hɔnɔ lɛɛlɛ.
5 Bua-la lɛ Wia bi lee-la kere pi Abiraham a yi naakieliŋ
kubala maa, duu titia kɛŋ, ama u bula pu duu jaŋ joŋo
pu, ba di u doho niaa. Bua-la lɛ Wia si bul ŋii Abiraham
lɛ duu ha bi bii lula. 6 Ŋla nɛ Wia bula pu, ‘Ŋ doho niaa
jaŋ ŋaa nuhuɔraa tiŋteeŋ dɔŋɔ lɛ, a birimɛ yosuŋ. Ba
jaŋ dɔgisɛba woruŋ jisiŋ zɔ-banɛsɛ. 7 Mi saa jaŋ kɛŋ
nialiŋ ba si jaŋ tima pipa dii sariya. Ŋii hariŋ lɛ ba jaŋ lii
lee-la lɛ, a bira kɔ daha a chuchuɔlɛmi.’
8 Ŋii nɛ Wia joŋ u niiŋ a pi Abiraham. U magiliŋ nɛ, ba
di u doho niaa kikeri ba penee. Ŋii nɛ Abiraham lul
Aizik. Tapul-chorimuŋ chɛɛŋ u keri u peniŋ. Aizik ma lul
Jekɔb. Jekɔb nɛ lul biiriŋ fii ari balia-la si ku ŋaa la naa-
balimaba. 9 Ba tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ Josɛf. Ku-kaana-la
yaraa bibieri u nyuŋ, ba kɛnu kaa yallɛ pi baalaa kubal-
aba. Ba kɛnu kaa mu Ijipiti tiŋteeŋ. Ama Wia fa pɛu lɛ
woruŋ 10 a liisu wahala kala lɛ u fa si jua. U fa si mu
Feero Ijipiti kuoro sipaaŋ, Wia lahɔrimɔ lɛ u kɛŋ wu-
jimiŋ. U leŋ u ŋaa u tiŋteeŋ kuhiaŋ a bibeŋ u tiŋteeŋ
ari u dia kala. 11 Ŋii nɛ losuŋ ku juu Ijipiti tiŋteeŋ ari
Keenaŋ tiŋteeŋ kala. Losuŋ kpu niaa kiŋkɛŋ, la naabal-
imaba bi kudiilee wuo na. 12 Jekɔb nia ari kudiilee hɛ
Ijipiti tiŋteeŋ lɛ. U tiŋ u biiriŋ, la naabalimaba-la, di ba
mu yɔɔ kaa kɔ. Ba yɔɔ kaa kɔ. 13 Jekɔb biiriŋ miira mu
Ijipiti liamiŋ lɛ di ba yɔɔ kudiilee. Ŋii nɛ Josɛf kɛŋ u titia
dagɛba, aŋ kɛŋba ma dagɛ Feero. 14 Ŋii nɛ Josɛf tiŋ di
ba mu bula pi u nyimma Jekɔb, duu kɛŋ u doho niaa
kala kaa kɔ Ijipiti, ba kala fa ŋaa mahiŋ batori ari fii ari
banɔŋ nɛ a mu Ijipiti. 15 Ŋii nɛ Jekɔb sii a mu Ijipiti. Ba di
u biiriŋ suu dimɛ. 16 Ba miira kɛŋba kaa mu Keenaŋ tiŋ-
teeŋ a hugiba lee kubala baa yirɛ Sɛkɛm. Ba hugiba
bua kubala lɛ Abiraham fa si yɔbɔ Hamɔ niaa teeŋ.
17 U ka mua, ka di wii-la-na ku bal, Wia fa si bula pi
Abiraham ari u jaŋ ŋaa pu. Bua-la lɛ Jekɔb doho niaa fa
puŋa woruŋ Ijipiti lɛ. 18 Kuoru-la fa si jiŋ Josɛf suba, aŋ
ka ni-tanii dii kuoruŋ Ijipiti lɛ. U fa bi Josɛf wiaa jiŋ. 19 U
nyisɛ niaa kiŋkɛŋ a dɔgisɛba, a fugɛ la naabalimaba di
ba joŋ ba bii-mulluŋ kaa lii ta di ba suu. 20 Bua-la lɛ nɛ
ba fa lul Moosis. U fa ŋaa bii-zɔŋ-bie nɛ woruŋ. Ba be-
nu u nyimma dia lɛ chɛŋsiŋ batori, aŋ ka ba joŋu kaa lii
ta. 21 Ba si joŋu kaa lii ta ŋii, Feero tolo ku joŋu, a diɛsu
ari u bii-lulluŋ. 22 Ba dagu Ijipiti tiŋŋaa wu-jimiŋ kala. U
wu-ŋaalaa ari u wu-bulaa leŋ u ŋaa ni-bal.
23 Moosis fa si yi jisiŋ mahiŋ balia, u biinɛ ari u jaŋ mu
na u naaŋbiiriŋ Iziral tiŋŋaa. 24 U si mu dimɛ, u na Ijipiti
tiina duu dɔgisɛ Iziral niaa dɔŋɔ. U mu lii paa Iziral ti-
ina-la tuɔruŋ, a kpu Ijipiti tiina-la. 25 U fa biina ari u
naaŋbiiriŋ jaŋ jiŋ ari Wia chɛ duu nɛ laaba ta, ama ba
fa bi wuo jiŋ. 26 Taŋ si pula, u na di Iziral niaa balia, baa
yuo dɔŋɔ. U mu duu kɛŋba hɛ dɔŋɔ lɛ a bul, ‘Ma ŋaa
naaŋbiiriŋ nɛ, bɛɛ nɛ tii ma gura dudɔgisɛ dɔŋɔ?’ 27 Nii-
la fa síi dɔgisɛ u dɔŋɔ tiina-la kɛŋ Moosis yige ta aŋ bul,
di kubɛɛ nɛ si u bibeŋba a laa ba wiaa jijiŋ? 28 Duu chɛ
duu kpuu maa, ari u dia si kpu Ijipiti tiina-la ŋii nɛɛ?
29 Moosis si nii ŋii, u fá Ijipiti tiŋteeŋ lɛ a mu ŋaa
nuhuɔru Midiaŋ tiŋteeŋ lɛ. U hɔŋ dimɛ nɛ a jaa haala, a
lul biiriŋ balia. 30 U fa hɔŋ dimɛ jisiŋ mahiŋ balia.
Ŋii nɛ Wia tiŋdaara kubala ku lii u teeŋ giri-bine tuɔŋ
a kpagɛ peel kubala baa yirɛ Saana. U ku lii a nagɛ tii-
bie síi dii nyiniŋ tuɔŋ. 31 Moosis si na ŋii, u ŋaau wu-
kpuŋkpere. U mu yi duu na tii-bie-la, a nii la Tiina Wia
yiikoro. U bula pi Moosis a bul, 32 ‘Mi nɛ ŋaa ŋ naabal-
imaba Abiraham ari Aizik ari Jekɔb Wia.’ U si bul ŋii,
Moosis china chichel. U bira bi wuo bibeŋ.”

Ba yagɛ Sitiiviŋ ari tabiaa

33 Sitiiviŋ bira bul, "Ŋii nɛ la Tiina Wia bula pi Moosis a
bul, 'Chaarɛ ŋ nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋ naasiŋ lɛ. Wia hɛ lee-la ŋ si
china nɛ. U wasɛ lee-la kala a ta. U bi disinniŋ kɛnɛ.
34 Mi na ba síi dɔgisɛ mi niaa ŋii nɛ Ijipiti lɛ, a nii ba síi
yel maa, a ku tuu di mi laaba ta. Sii lɛɛlɛ, mi timiŋ di ŋ
miira mu Ijipiti.' "
35 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira suomi aa bul, "Moosis deeŋ nɛ
ba via aŋ piɛsu, 'Kubɛɛ nɛ ŋaa ŋ bibeŋla a laa la wiaa ji-
jiŋ?' U nɛ Wia tiŋ u ŋaa ma kuhiaŋ ari ma laataara. Wia
nɛ to Wia tiŋdaari-la fa si ku lii Moosis teeŋ a nagɛ tii-
bie-la si dii nyiniŋ tuɔŋ, a pɛu lɛ duu laa u niaa tita.
36 Moosis ŋaa wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ Ijipiti lɛ,
aŋ-na kɛsɛ u niaa lii Ijipiti tuɔŋ, a kɛŋba to mugi-bal
kubala baa yirɛ Mugi-fiaŋ. Ba to giriŋ maa jisiŋ mahiŋ
balia, a pɛɛ ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-magilaa
woŋbiiŋ lɛ. 37 Moosis deeŋ nɛ bula pi Iziral niaa a bul,
'Wia jaŋ leŋ di nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ,
di ba dɔŋɔ kɔ ma teeŋ ari u si tiŋmi ŋii.
U jaŋ ŋaa ma naaŋbii.' "
38 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira suomo bubul, "Moosis ari la naa-
balimaba nɛ fa hilimi giri-bine tuɔŋ. Dimɛ nɛ u na Wia
tiŋdaara ma peel kubala nyuŋ baa yirɛ Saana. U joŋ
Wia niiŋ wialaa si kɛŋ miisiŋ pu duu laa bula pila. 39 La
naabalimaba via u niiŋ aŋ joŋ ba hariŋ yia, ba tuɔbi-
inaa kala fa cho di ba fa miira mu Ijipiti. 40 Ŋii nɛ ba bu-
la pi Ɛrɔŋ a bul, 'Mɛ vesiŋ pila di ba laa la sipaaŋ.
Moosis deeŋ si kɛŋla lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ a kɛŋla kɔ daha,
la bi jiŋ wii-la kala si ŋaau lɛ.' 41 Ŋii nɛ ba mɛ vene a
nagɛ nɛ-bie a kpaaru. Ba tuɔŋ tɔrɛ ku-la lɛ ba titia si
mɛɛ. 42 Wia joŋ hariŋ yiaba a joŋba ta ba chuchuɔlɛ
chɛŋwulaa ari chɛnɛ ari wii-pɔsuŋ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ
Wia teŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, si ŋmuŋsa. Ba dɔŋɔ ŋmuŋsa a bul, Wia si,
'Ma Iziral timma, bua-la lɛ ma fa si hɛ giri-bine-la lɛ
jisiŋ mahiŋ balia-la,
mi-na dee ma fa kpu pusuŋ pa.
43 Ma vesiŋ nɛ ma kpikpaarɛ.
Ma vene ba síi yirɛ Mɔlɔk, u lɛbiŋ nɛ ma kaa chuŋaa
vɛŋ, a chuŋ ma chɛŋwuluŋ vene maa,
vene-la ba síi yirɛ Rɛfaŋ u magiliŋ nɛ.
Kiaa deeŋba nɛ ma mɛ a chuchuɔlɛ.
Ŋii nɛ tii mi jaŋ leŋ ba kɛŋma kaa mu di-bolii, a kieli
Babilɔŋ a mu.' "
44 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira bul, "La naabalimaba fa si hɛ giri-
bine tuɔŋ, ba kɛŋ lɛbi-la ba fa si hɛ pi Wia. Wia nɛ fa
dagɛ Moosis duu ŋaa. U dagɛ u nagisiŋ kala u si jaŋ
ŋaa duu nagɛ. Moosis ŋaa ŋii. 45 Niaa deeŋba suba nɛ,
ka la naabalimaba laa lɛbiŋ deeŋ ba nyuŋ lɛ a chuŋ. Ba
di Jɔsua juu tiŋteeŋ dɔŋɔ. Nialiŋ fa si tii tiŋtee-la, ba fa
bi Wia ka to. Wia pɛ la naabalimaba deeŋba lɛ ba yuo
kiri nialiŋ, aŋ laa tiŋtee-la tii. Lɛbi-la fa hɛ ba teeŋ, ŋii
nɛ deeŋ deeŋ, Devit, la naabalima, ku yiu. 46 Wia
lahɔrimɔ-la lɛ u sul Wia duu leŋ duu saa dia pu, u-na
Wia-la u naabalima Jekɔb fa síi to. 47 Devit dee bi dia-la
saa, Solomɔŋ nɛ miira saa a pi Wia. 48 Ka Wia si kii kuŋ-
kala, u bi diisi-la nuhuobiinee si saa duŋduŋa nɛ ka
juu. Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba dɔŋɔ
nɛ fa bul ŋii. U si,
49 'Wia si, Wia-jaŋ lɛ nɛ mi kuori-kpasa hɛ,
tiŋteeŋ nɛ ŋaa mi naasiŋ di-biliŋ.
Dii bɛɛ nɛ saa ma jaŋ saa pimi?
Mi di-wiesiŋ hɛ nii?
50 Kiaa deeŋba kala, mi dee bi ŋaa?' "
51 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bul, "Ma nyuŋ dolie kiŋkɛŋ. Ma digilaa
ma kparimɛ. Ma kɛŋ nyu-duoŋ ari nialiŋ si bi Wia ka to.
Ma ma yie via ma to Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ, ari ma naabal-
imaba fa si ŋaa ŋii. 52 Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba tuɔŋ kuŋ-kala tuo ma naabalimaba si bi
naasiŋ to dɔgisɛ. Ba fa kpu nialaa si laa sipaaŋ paala
bul di Wia Tuɔ-pul Tiina jaŋ kɔ. U nɛ ma joŋo yallɛ a
kpu. 53 Wia tiŋdaaraa joŋ Wia niiŋ wiaa pima, ama ma
buu to."
54 Sitiiviŋ si bul wialiŋ dɛrɛ, nialiŋ fa si hilime vuurɛ
wiaa nii wialiŋ u si bula. Ba baaniŋ faasa sii, ba chichaŋ
ba nyilaa. 55 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la faasa hɛ Sitiiviŋ lɛ
yugɛ. U wula beŋ wia nyuŋ a na Wii-baliŋ tula, a na
Yesu maa duu hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ. 56 Ŋii
nɛ Sitiiviŋ bul, "Má bee na, mi na Wia-jaŋ boiŋniiŋ duu
suro, ka Nuhuobiine Bie hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ." 57 Ka ba faasa ŋaa goŋ a tɔ ba digilaa, ba kala
guu mu-u lɛ 58 a kɛnu yige ta u lii ba jaŋ tuɔŋ lɛ, a paa
tabiaa yiyagu. Nialiŋ síi yagɛ Sitiiviŋ joŋ ba gɛnniŋ a pi
bapuɔsi-bie kubala baa yirɛ Sɔɔl, u bibeŋ. 59 Baa yagɛ
Sitiiviŋ ŋii nɛ ari tabiaa, ka u yiyirɛ la Tiina Yesu a sulu,
"Mi Tiina Yesu, laami kaa mu ŋ teeŋ." 60 U tuu kpirimi a
faasa ŋmoo niiŋ a bul, "Mi Tiina Yesu, mii suluŋ, sí ba
haachɛ deeŋ chimiŋ ti̱ŋ." U bul ŋii nɛ aŋ suu.

Sɔɔl to naasiŋ dɔgisɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi

8 Sɔɔl ma sɛi ari ba kpu Sitiiviŋ nɛ. Chɛɛ-la ba suo-
mo to nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi naasiŋ, a
dudɔgisɛba kiŋkɛŋ Jerusalɛm lɛ. Ba kala pisɛ Judiya ari
Samaria tiŋteeŋ kala lɛ, see Yesu naŋzɔɔba-la duŋduŋa
nɛ ka. 2 Nialiŋ síi fá Wia joŋ Sitiiviŋ a hugi aŋ yel u yoho
woruŋ.

Ba bul Wia wu-zɔmɔ-la Samaria lɛ

3 Sɔɔl faa chɛ duu pugi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, a to
ba naasiŋ dudɔgisɛba. U to dii-niiriŋ a kɛsɛ haalaa ari
baala-la si laa Yesu wiaa dii, a lɛrɛba lii ba diisiŋ lɛ, aŋ
leŋ ba kɛŋba kaa mu tɔ dia. 4 Nialaa fa si pisa, ba mu
gɔllɛ lee kala a bubul Wia niiŋ wiaa. 5 Filip sii mu taŋ
kubala baa yirɛ Samaria, a bul Kirisito wiaa pi nialaa si

hɛ dimɛ. 6 Ni-daŋ-la kala si nii wialaa u si bula a na u
wu-magila-la u si ŋaa, ba kala kɛŋ nii-bala a joŋ ba
nyuŋ hɛ wialiŋ u síi bul lɛ. 7 Filip si bul wiaa ŋii, jiŋ-
bɔŋŋɔɔ fa kɛŋ niaa a yugɛ, ba leŋba. Di ba nɛ leŋba, ba
yie lii a faasa yiyel. Niaa ma yuga a gbɛrikɛ, dɔŋsuŋ kɛŋ
naa-suunuŋ ari na-suunuŋ, ba ma kala duori.
8 Samaria tiŋŋaa kala tuɔŋ faasa tɔrɛ.
9 Taŋ-la lɛ baal kubala ma hɛ dimɛ, baa yirɛ Saamɔŋ.
U kɛŋ daalusuŋ a ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ taŋ-la lɛ niaa
nina, a didagɛ ari u nɛ kɛŋ doluŋ. 10 Ni-balaa ari haŋbi-
isiŋ kala joŋ ba nyuŋ hɛ u wu-ŋaalaa lɛ a bul, "Baala
deeŋ nɛ ŋaa wia. U kɛŋ doluŋ, dol-la ba síi yirɛ Wia dol-
baliŋ." 11 U si ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ deeŋba niaa na u
diene, ŋii nɛ tii niaa joŋ ba nyuŋ kala hɛ u wu-ŋaalaa lɛ.
12 Ama Filip si bul Wia wu-zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-la, a
bul Yesu Kirisito ma wiaa, ba laa wialaa dii, ba foba
Wii-chuɔlɛ liiŋ, baalaa ari haalaa kala. 13 Saamɔŋ titia ku
laa wialiŋ dii, ba fou ma Wii-chuɔlɛ liiŋ, ka u mɛrɛ Filip
lɛ. U si na wu-kpuŋkperisi-la ari wu-magilaa Filip síi
ŋaa, u ŋaau wu-kpuŋkpere.
14 Yesu naŋzɔɔba-la si hɛ Jerusalɛm lɛ nii ari Samaria
tiŋŋaa laa Wia wiaa dii. Ŋii nɛ ba ta Piita ari Jɔɔŋ di ba
mu dimɛ. 15 Ba mu a chuɔlɛ Wia piba di Wia joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la piba, 16 bɛɛ wiaa bua-la lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ha biba
kuŋ-kala lɛ hɛ. La Tiina Yesu doluŋ duŋduŋa lɛ nɛ ba fa
foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. 17 Ba joŋ ba nisaa daŋba lɛ, ŋii nɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛba lɛ. 18 Saamɔŋ si na di Yesu
naŋzɔɔba-la joŋ ba nisaa daŋba lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku
hɛba lɛ, u joŋ moribiee a sulba a bul, 19 "Má pimi ma
doluŋ deeŋ di mi ma joŋ nisiŋ daŋ nuu-kala lɛ, di Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛ tiina ma lɛ." Ŋii nɛ Piita bula pu, 20 "Ŋ bi-
ina ŋ jaŋ wuo joŋ moribiee yɔɔ Wia si joŋ kua dii zile ni-
aa lɛɛ? Ma di ŋ moribiee kala jaŋ juu nyiniŋ. 21 Ŋ bi wii-
kala kɛnɛ wiaa deeŋba lɛ. Ŋ bi ŋ tuɔŋ pulla Wia teeŋ.
22 Birimɛ a lii wu-bɔmuŋ deeŋ lɛ, aŋ sul Wia duu joŋ ŋ
tuɔbiinaa deeŋba ŋ si biinu a chɛŋ. Duu jaŋ joŋo chɛŋ,
u jaŋ joŋo chɛŋ. 23 Ŋ yaraa bieri kiŋkɛŋ, haachɛ ma
kɛniŋ." 24 Ŋii nɛ Saamɔŋ sulba di ba chuɔlɛ Wia pu di
wiaa deeŋba kala ba si bula síu lɛ ŋaa. 25 Ba si bul Wia
wiaa dɛrɛ ari wialiŋ kala u si ŋaa piba, ba sii di ba miira
mu Jerusalɛm. Ba si mu Jerusalɛm ŋii, ba bul Wia wu-
zɔmɔ-la Samaria tiŋteeŋ tasiŋ lɛ a yugɛ.

Filip cheŋ baal-la si lii Itoopia tiŋteeŋ

26 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara kubala ku bula pi Filip, "Sii mu
taŋ-bubuɔŋ a mu woŋbii-binii-la si lii Jerusalɛm aa mu
Gaza." U mua. 27 U si mu dimɛ, u na baal kubala duu lii
Itoopia tiŋteeŋ. U ŋaa boŋjoŋ nɛ a tima pipi Itoopia
kuoro ba síi yirɛ Kaŋdaasi. U fa ŋaa haal nɛ. Baal-la faa
beŋ u kiaa kala. U fa mu Jerusalɛm nɛ a chuɔlɛ Wia aŋ
hɔŋ u toruko nyuŋ, 28 a miira mumu dia. U fa síi vɛŋ ŋii
nɛ u kikarimɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ, Azaaya si ŋmuŋsa.
Azaaya fa ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋɔ nɛ. 29 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la bula pi Filip duu mu
kpagɛ toruku-la. 30 Filip fá mu kpagu a nii duu karimɛ
Wia teŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ Azaaya si ŋmuŋsa. U piɛsu duu
jiŋ wialiŋ u síi karimu bubuɔŋ nɛɛ? 31 Ŋii nɛ baal-la bul
duu bi jaŋ wuo jiŋ ba bubuɔsaa, see di nuu dagu, aŋ
yirɛ Filip duu jila hɔnɔ pɛu lɛ. 32 Wia niiŋ wialiŋ u fa síi
karimu nɛ ŋla: U si,

"U tɔrɛ u niiŋ a nagɛ piese ba si kaa mu di ba kpu, ka
u tɔrɛ ŋii.

U bira nagɛ pie-bie ma si tɔrɛ u niiŋ, ka ba kikeri u
punaa nɛ.

Nii-la bi u niiŋ suro.

33 U si kɛŋ u titia muuri ŋii, ba girima laa u wu-siŋŋaa.

Ba liisu ni-weyee tuɔŋ a kpuu.

Ba si kpuu ŋii, kubɛɛ nɛ jaŋ wuo to u doho naasiŋ?"

34 Baal-la si karimɛ Wia niiŋ wiaa dɛrɛ, u piɛsɛ Filip,
"Kubɛɛ wiaa nɛ nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ bubul ŋii? U titia wiaa nɛ koo nuu ma dɔŋ wiaa nɛɛ?"
35 Ŋii nɛ Filip suomi Wia niiŋ wialaa lee-la titia nɛ a bul
Wia wu-zɔŋŋɔɔ wiaa a kaa mu tigɛ Yesu lɛ. 36 Ba si joŋ
woŋbii-la aa mu, ba mu yi lee kubala duu kɛŋ liiŋ. Ŋii
nɛ baal-la bula pi Filip a bul, "Na liiŋ nɛ ŋla. Bɛɛ nɛ jaŋ
tɔmi di ŋ sími Wii-chuɔlɛ liiŋ fo?" 37 Ŋii nɛ Filip bula pu,
"Di ŋ nɛ laa Yesu wialiŋ dii ari ŋ tuɔŋ kala, mi jaŋ foŋ
Wii-chuɔlɛ liiŋ." Ŋii nɛ baal-la bul, "Mi laa dii ari Yesu
Kirisito nɛ ŋaa Wia Bie." 38 Ŋii nɛ baal-la ŋaa jani-la fa
síi lɛrɛ toruku-la chiŋ. Ba di Filip kala tuu a juu lii-la. Fil-
ip fou Wii-chuɔlɛ liiŋ. 39 Ba si ku lii lii-la tuɔŋ, Yesu Diŋ-
zɔŋ-la ku joŋ Filip kaa lɛl. Baal-la bira bi Filip na aŋ joŋ
u woŋbiiŋ vivɛŋ, a kala ŋaa tuɔtɔru. 40 Filip ŋaa duu
chiŋ duu hɛ taŋ kubala baa yirɛ Asidɔd lɛ. U gɔllɛ ta-bi-
isi-la kala si hɛ dimɛ a bubul Wia wu-zɔŋŋɔɔ wiaa. U
ŋaa ŋii nɛ a mu yi taŋ kubala baa yirɛ Sizariya.

Sɔɔl ku laa Yesu wiaa dii

9 Sɔɔl ha fufugi la Tiina Yesu haritooro-la ari u jaŋ
kpuba, a sii mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
aŋ teeŋ, 2 a sulu duu ŋmuŋsɛ tenniŋ pu duu kaa mu
taŋ kubala baa yirɛ Damaasikas a kpaa Wii-chuɔlɛ di-
isiŋ lɛ. U nɛ ŋaa ŋii duu na nuu-na kala síi to woŋbii-la
dimɛ, baalaa koo haalaa kala, duu wuo kɛŋ doluŋ a
wuo kɛsɛba vɔɔ kaa kɔ Jerusalɛm. U ŋmuŋsa pu. 3 Sɔɔl
si lii joŋ woŋbiiŋ a mumu Damaasikas a ku kpagɛ taŋ-
la, pulumuŋ guu lii wia nyuŋ a faasa chaana hɛu lɛ. 4 U
tuu tel tiŋteeŋ. Ka u nii nuu yiikoro. Uu bul u teeŋ,
"Sɔɔl, Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii ŋ to mi naasiŋ a dudɔgisɛmi ŋla?"
5 Ŋii nɛ u piɛsɛ, "Kubɛɛ nɛ, tiina?" Yiikoro-la bul, "Mi nɛ
ŋaa Yesu, nii-la ŋ si to u naasiŋ a dudɔgisɛ. 6 Sii juu taŋ-
la tuɔŋ. Dimɛ ba jaŋ dagiŋ wii-la ŋ si jaŋ ŋaa." 7 Sɔɔl ari
nialiŋ fa síi vɛŋ, ba china tuɔbibeŋ, ba nii yiikori-la, ama
ba bi nuu-kala naa. 8 Sɔɔl nyaga sii a suri u siaa. U bi
kuŋ-kala wuo na. Ba kɛŋ u nisiŋ lɛ nɛ a lɛrɛ juu

Damaasikas. 9 U nyulimɛ a hɛ dimɛ u tapulaa batori. U
bi kuŋ-kala die, u bi liiŋ ma nyua.
10 Yesu haritooro-la kubala ma fa hɛ Damaasikas lɛ,
baa yirɛ Ananayas. U na wiaa ari duosoo tuɔŋ. Ŋla nɛ u
na: La Tiina Yesu yiru a bul, “Ananayas!” Ŋii nɛ u si, “Na-
mi, mi Tiina.” 11 Ŋii nɛ la Tiina Yesu bula pu, “Sii mu
woŋbii-la ba síi yirɛ woŋbii-tegi-tegi a mu baal kubala
dia u yiriŋ nɛ Judas, a piɛsɛ chɛ baal-la si lii taŋ kubala
baa yirɛ Taasis. Baal-la yiriŋ nɛ Sɔɔl. U níi chuɔlɛ Wia
sisɛlɛ ŋii.” 12 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi Ananayas a bul,
“Sɔɔl níi chuɔlɛ Wia ŋii, u na ari duosoo tuɔŋ, ŋ-na
Ananayas, di ŋ ku juu a joŋ ŋ nisiŋ daŋu lɛ di u siaa bi-
ra suri.” 13 Ŋii nɛ Ananayas bul, “Mi Tiina, niaa yuga
kiŋkɛŋ a bula pimi ari baala deeŋ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ŋ ni-
aa lɛ si hɛ Jerusalɛm lɛ. 14 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ pu doluŋ taŋ deeŋ lɛ duu kɛsɛ nialiŋ kala síi
chuɔluŋ vɔɔ.” 15 La Tiina Yesu bula pi Ananayas a bul,
“Sii mu, mi nɛ liisu duu tima pipimi. U jaŋ mu bul mi
wiaa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ, ari kuoroo, ari
Iziral niaa teeŋ. 16 Mi nɛ jaŋ dagu hɛɛ-la ŋii u si jaŋ na a
tiŋ mi wiaa.” 17 Ŋii nɛ Ananayas sii mu dia-la Sɔɔl si jua.
U juu a joŋ u nisaa daŋ Sɔɔl lɛ aŋ bul, “Mi naaŋbie Sɔɔl,
la Tiina Yesu-la ŋ si na woŋbiiŋ lɛ ŋ síi kɔ daha, u nɛ tiŋ-
mi. U tiŋmi di mi kɔ di ŋ siaa wuo suri, ka di Wia Diŋ-
zɔŋ-la ma hɛŋ lɛ.”

Sɔɔl bul Wia wiaa a pi niaa Damaasikas lɛ

18 U si bul ŋii, di kiaa nagɛ cheŋfiliŋ kerikee guu lii
Sɔɔl siaa lɛ tel, ka u bira wuo nina. U sii, ba fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 19 U dii kiaa a bira dol. U hɛ Damaasikas lɛ a
juu Yesu haritooro-la si hɛ Damaasikas tuɔŋ tapulaa
baŋmɛnɛ. 20 U si hɛ dimɛ, u guu sii mu Wii-chuɔlɛ diisiŋ
a suomo bubul Yesu wiaa a pipi niaa, a bul duu nɛ ŋaa
Wia Bie. 21 Nialiŋ kala si nii wialiŋ u si bula, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere. Baa piɛsɛ dɔŋɔ, “Baala deeŋ dee fa bi
Jerusalɛm lɛ hɛ aa kpu nialiŋ síi to Yesu deeŋ ŋii? Ŋla
wiaa saa dee u bira kɔ daha, duu kɛsɛba vɔɔ kaa mu
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ teeŋ?” 22 Ka Sɔɔl
síi bul wialaa, u wasa kɛŋ doluŋ a kii buŋbuŋ-la. U wuo
dagɛ ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito, Wia si liisa. U paala faasa
bul ŋii, Ju̱u tiŋŋaa si hɛ Damaasikas lɛ, ba naŋdaasiŋ
kala yuɔrɛ.
23 U hɛ dimɛ a dieni, ŋii nɛ chɛɛ kubala Ju̱u tiŋŋaa vu-
urɛ di ba kpuu. 24 Sɔɔl ku nii. Ba yie pɔ taŋ-la boiŋnii-
baaliŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala nɛ di ba kpuu.

Sɔɔl hɛ Jerusalɛm lɛ

25 Titaŋ kubala Sɔɔl haritooroo joŋu hɛ sime tuɔŋ a
kɛŋ ŋmɛniŋ vɔɔ, a lɛru u kieli jee-la a tuu jeeŋ hariŋ, a
lii mu Jerusalɛm.
26 Sɔɔl si mu Jerusalɛm, u chichɛ duu juu Yesu hari-
tooro-la tuɔŋ. Ba bi laa dii ari u ŋaa Yesu haritooro-la
dɔŋɔ. Ba fifáu. 27 Yesu naŋzɔɔba-la dɔŋɔ ba síi yirɛ Ban-
abas nɛ pɛu lɛ a kɛnu kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ. U
nɛ bula piba ŋii Sɔɔl si na la Tiina Yesu woŋbiiŋ lɛ, u bul
wiaa pu ŋii. Banabas nɛ saa bira bula piba ŋii Sɔɔl si
kɛŋ nyu-duoŋ a bul Yesu wiaa pi niaa Damaasikas lɛ.
28 Ba sɛi u juu ba tuɔŋ a gugɔllɛ ari tuɔtɔruŋ Jerusalɛm
lɛ, 29 a bubul Wia wiaa ari nyu-duoŋ la Tiina Yesu doluŋ
lɛ. Ba di Ju̱u timma-la síi bul Giriik tiŋŋaa wu-buluŋ, ba
kɛŋ wiaa lilɛrɛ. Ba wiwalimɛ di ba kpuu. 30 U naaŋbiiri-
la si nii wiiŋ deeŋ, ba kɛnu kaa mu Sizariya a ŋaa u mu
Taasis.
31 Ŋii hariŋ lɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Judiya ari Galilii ari Samaria tiŋteeŋ lɛ kala na wiese, a
wasa ŋaa Wia yarida, a to la Tiina Yesu a fifáu. Wia Diŋ-
zɔŋ-la ma pɛba lɛ. Ba puŋa pɛ.

Piita mu Lida ari Jɔpa

32 Piita fa gɔllɛ leree kala nɛ. Tapulii kubala u sii mu
Lida duu na Wia niaa dimɛ. 33 U si mu dimɛ, u na baal
kubala baa yirɛ Iniyas. U gbɛrikɛ piŋ dia lɛ jisiŋ chori.
34 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “Iniyas, Yesu Kirisito vaariŋ
nɛ, sii chuoli ŋ bɔsɔ.” U guu sii a duori. 35 Nialiŋ kala si
lii Lida ari Sarɔŋ na ŋii, a birimɛ to la Tiina Yesu.
36 Haal kubala nɛ fa hɛ Jɔpa lɛ. U faa to Yesu nɛ. U yir-
iŋ nɛ Tabita. (Giriik tiŋŋaa kaa yiru Dɔɔkas. U bubuɔŋ
nɛ bagil.) U kɛŋ zile kiŋkɛŋ a pipɛ summoo lɛ. 37 Bua-la
lɛ u wiwiilɛ a suu. Ba fou liiŋ a kaa jila bil lusuŋ nyuŋ
dia lɛ. 38 Jɔpa ari Lida fa bi bol. Nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii a hɛ Jɔpa lɛ nii ari Piita hɛ Lida lɛ. Ba tiŋ niaa balia u
teeŋ di ba sulu duu hɛ doluŋ aŋ kɔ ba teeŋ lima lima.
Ba mu a bula pu. 39 Piita sii to ba hariŋ mu. U si mu
dimɛ, ba kɛnu jil lusuŋ nyuŋ dia-la. Yo-haalaa kala chiŋ
u sɛmɛ aa yel, a paa gɛri-laalaa ari gɛri-vɔbia-la Dɔɔkas
fa si yɛrɛ u fa si hɛ u miisiŋ lɛ, a didagɛ Piita. 40 Piita
ŋaa ba kala lii dia-la tuɔŋ. Ba si lia, u tuu kpirimi a
chuɔlɛ Wia. U chuɔlɛ Wia dɛrɛ aŋ birimɛ suu-la teeŋ a
bul, “Tabita, sii.” U suri u siaa. U si na Piita, u sii hɔŋ.
41 Piita mu yiu a kɛŋ u nisiŋ lɛ u sii. Ŋii nɛ u yirɛ Wia ni-
aa ari yo-haala-la a joŋo piba. Ba kala nau duu bira
weye. 42 Wiiŋ deeŋ teeli Jɔpa kala nɛ. Niaa yuga a ku laa
la Tiina Yesu wiaa dii. 43 Piita hɛ puri-tisɛru kubala dia lɛ
nɛ Jɔpa lɛ a didieni. U yiriŋ nɛ fa Saamɔŋ.

Piita ari Kɔniilias

10 Baal kubala nɛ fa hɛ Sizariya lɛ. U yiriŋ nɛ fa
Kɔniilias. U fa ŋaa laali-yuoro-la ba si kaa kpaa
zɔlɔ zɔlɔ ba dɔŋɔ kuhiaŋ nɛ, laali-yuoro-la ba kaa yirɛ
Itali laali-yuoroo. 2 Uu fá Wia, ba di u dia niaa kala ma
tuto Wia. U yie pipɛ summoo lɛ, a chuchuɔlɛ Wia ma
bua-na kala lɛ. 3 Wiihɛyɛ kubala ari kerifi batori bua lɛ,
Kɔniilias paala chaasa na ari duosoo tuɔŋ di Wia tiŋ-
daara kubala ku juu a yiru, “Kɔniilias!” 4 U chaarɛ siaa
bibenu. Fawulluŋ kɛnu. U piɛsɛ, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi Tiina?”
Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu, “Wia nii ŋ si yie

chuchuɔlu ŋii nɛ a na ŋ si yie pipɛ summo-la ma lɛ ŋii.
A tiŋ wiaa deeŋba wiaa uu liisi ŋ wiaa nɛ. 5 Tiŋ niaa
lɛɛlɛ di ba mu Jɔpa a chɛ yirɛ baal kubala duu kɔ ŋ teeŋ.
U yiriŋ nɛ Saamɔŋ Piita. 6 Uu juu puri-tisɛru kubala dia
nɛ, u ma yiriŋ nɛ Saamɔŋ. U dia kpagɛ mugi-baliŋ nɛ.”
7 Wia tiŋdaari-la si bul wialiŋ dɛrɛ, u miira viiri. Ŋii nɛ
aŋ ka Kɔniilias yirɛ u dia tiŋtinnaa balia a pɛ laali-yuoro
kubala lɛ. Laali-yuori-la hɛ nialaa si yie hɔnɔ gbaaru
tuɔŋ nɛ a fifá Wia. 8 U bul wii-la kala u si na nɛ aŋ leŋ
ba mu Jɔpa.
9 Taŋ si pula, wia ma magɛ nyu-gbaŋa di ba mu
kpagɛ Jɔpa. Ba síi mu ŋii, Piita ma jil lusuŋ duu chuɔlɛ
Wia. 10 Losuŋ fa kɛnu u chichɛ kudiilee duu dii. Ba sii
ŋiŋaa kudiilee di ba pu. Ba síi ŋaa kudiile-la ŋii, u na ari
duosoo tuɔŋ 11 di wia nyuŋ kpaa. Ka kuŋ a nagɛ gɛri-
baliŋ a lii wia nyuŋ ku tuu tiŋteeŋ. Ba kɛŋ u niipine-la
banɛsɛmiŋ lɛ. 12 Ka puŋ-yiriba ari zaari-yiriba ari kialiŋ
si kɛŋ bɔyɛ tutuuri tiŋteeŋ hɛ u tuɔŋ. 13 Ŋii nɛ u nii nuu
yiikoro duu bul, “Piita, sii kpu a dii.” 14 Piita bul, “Ai, mi
Tiina, mi ha bi ku-la kala si kɛŋ disinniŋ die.” 15 Yiikori-
la bira miira bula pu, “Ku-la kala Wia si si u zɔmɔ, bira sí
bul duu kɛŋ disinniŋ.” 16 U na kialiŋ deeŋba di ba ku
tuu naaŋsiiŋ butori nɛ, ka ba miira jil wia nyuŋ. Ba bira
bi tibe.
17 Wii-la kperi Piita. U hɔnɔ bibiinɛ wii-la u si na
bubuɔŋ, di nialiŋ Kɔniilias fa si tima, di ba nɛ piɛsa ku
chiŋ Saamɔŋ boiŋnii-baaliŋ ŋii. 18 Ŋii nɛ ba yirɛ a piɛsɛ
di baal kubala hɛ dia deeŋ tuɔŋ baa yirɛ Saamɔŋ Pi-
itaa? 19 Piita fa ha kɛŋ wii-la u fa si na a bibiinɛ u
bubuɔŋ. Ŋii nɛ di Wia Diŋ-zɔŋ-la bula pu, “Bee na
baalaa batori nɛ hɛ daha a chichɛŋ. 20 Sii tuu a sí logo
logo ŋaa, aŋ kɛŋba mu. Mi nɛ tiŋba ŋ teeŋ.” 21 Ŋii nɛ Pi-
ita sii tuu ba teeŋ a bula piba, “Mi nɛ nii-la ma síi chɛ.
Bɛɛ nɛ ma kaa chichɛmi?” 22 Ŋii nɛ ba bul, “Laali-yuoroo
kuhiaŋ kubala, baa yirɛ Kɔniilias nɛ tiŋla. U ŋaa tuɔ-pul
tiina nɛ a fifá Wia. J̱ụu tiŋŋaa ma kala bibɛsɛu lɛ. Wia
tiŋdaara kubala nɛ ku bula pu duu yiriŋ di ŋ kɔ u dia, di
ba nii wii-la ŋ si jaŋ bula piba.” 23 Ŋii nɛ Piita yirɛba di
ba juu chua, taŋ-pul.
Taŋ si pula u sii ba di ba mu. U naaŋbiiri-la ma dɔŋ-
suŋ si laa Yesu wiaa dii Jɔpa lɛ ma pɛ kɛnu mu. 24 Chɛ-
liamiŋ chɛɛŋ ba mu yi Sizariya. Dimɛ Kɔniilias ari u
naaŋbiiriŋ ari u naŋdɔŋsuŋ u si yira, ba kala hɔnɔ
gbɛru. 25 Piita fa si ku juu, Kɔniilias sii chemu, a tuu
kpirimi u sipaaŋ a chuɔlu. 26 Ŋii nɛ Piita kɛnu aŋ bul
duu sii. Ka u bula pu, “Mi ma ŋaa nuhuobiiŋ nɛ.” 27 Piita
ari Kɔniilias fa haa bul wiaa nɛ aŋ to dɔŋɔ jujuu dia. Pi-
ita juu na di niaa yuga a hilimi dimɛ. 28 Ŋii nɛ u bula pi-
ba a bul, “Ma titia jima ari J̱ụu tiŋŋaa kisiŋ nɛ di ba
guoli nialiŋ si bi J̱ụu tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ. Ba bi ba diisiŋ
maa mu. Ama Wia dagɛmi di mi sí nuu-kala kaa yirɛ
disinniŋ tiina. 29 Ŋii nɛ tii, ba si ku yirɛmi, mi bi wii-kala
bula aŋ kɔ. Mi si kɔ ŋla, bul wii-la si tii ŋ yirɛmi.”
30 Ŋii nɛ Kɔniilias bula pu a bul, “Tapulaa batori nɛ ŋla
ari bua deeŋ titia lɛ, mii chuɔlɛ Wia wiihɛyɛ mi dia lɛ. Di
baal kubala nɛ ŋii a chiŋ mi sipaaŋ. U gɛnniŋ faasa tu-
tul. 31 U bula pimi, ‘Kɔniilias, Wia nii ŋ si yie chuchuɔlɛ
Wia ŋii nɛ, a na ŋ si yie pipɛ summo-la ma lɛ ŋii. 32 Saa
tiŋ niaa di ba mu Jɔpa, a chɛ yirɛ baal kubala duu kɔ. U
yiriŋ nɛ Saamɔŋ Piita. Uu juu puri-tisɛru kubala dia nɛ,
baa yirɛ Saamɔŋ. U dia kpagɛ mugi-baliŋ nɛ.’ ” 33 Kɔniil-
ias bira bul, “Ŋii nɛ tii mi tiŋ niaa lima lima, ba kɔ ŋ
teeŋ di ba yiriŋ. Ŋ ma hɛ doluŋ ŋ si kɔ ŋla. Lɛɛlɛ la kala
hilime nɛ Wia sipaaŋ, a gbigbɛrɛ di la nii wii-la kala Wia
si dagiŋ di ŋ bula pila.”

Piita bul Wia wiaa a pipi niaa

34 Ŋii nɛ Piita suomo bubul, “Mi lɛɛlɛ jima ari wutitii
nɛ, Wia joŋ niaa kala ba ŋaa kubala nɛ. 35 Nuu-kala síi
fáu a ŋiŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ, Wia laau nɛ. U sipaaŋ
tuo yiri-la kala u si ŋaa lɛ. 36 Ma ma nii Wia wu-zɔmɔ-la
u si joŋo pi Iziral tiŋŋaa. U bula piba di ba to Yesu
Kirisito lɛ a na wiese. (U nɛ ŋaa nuu-kala Tiina.) 37 Wial-
iŋ si tigɛ Yesu si lii Nazarɛt lɛ suomi Galilii tiŋteeŋ a
teeli Judiya tiŋteeŋ kala. Jɔɔŋ laa sipaaŋ bubul Wia
wiaa, a fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ. 38 Ma ma nii Yesu wiaa
nɛ. Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ a puu doluŋ. U sii mu
lee kala, aa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ pipi niaa, aa vaarɛ nialiŋ
kala Sitaani si kɛnɛ a nyaga bil. Wia fa chiŋ u hariŋ nɛ
tii u wuo ŋiŋaa wiaa deeŋba kala. 39 Wialiŋ kala u si ŋaa
Jerusalɛm lɛ ari J̱ụu tiŋŋaa tiŋteeŋ kala, la na a ŋaaba
daŋsia. Ŋii nɛ ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu.
40 Ama Wia chisu suuŋ lɛ tapul-torimuŋ chɛɛŋ a leŋ ni-
aa bira nau. 41 Nuu-kala dee buu na, ama la nialiŋ Wia
fa si liisa di la ŋaa u daŋsiaba, la nɛ nau. U si sii suuŋ
lɛ, la kala hɔŋ di-bala a dii kiaa. 42 U bula pila di la bul
Wia wiaa a pi niaa, a dagɛba ari Wia liisu nɛ duu ŋaa
ni-weyee ari ni-suunuŋ kala sariya diire. 43 U wiaa nɛ
nialiŋ kala fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ faa
bul ŋii. Ba si nuu-kala si laa u wiaa dii, Wia jaŋ joŋ u
haachɛba chɛu u doluŋ lɛ.”

Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛ nialiŋ si bi J̱ụu tiŋŋaa ŋaa lɛ

44 Piita ha síi bul wiaa ŋii nɛ, Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛ
nialiŋ kala fa síi jegili wialiŋ lɛ. 45-46 J̱ụu timma-la fa si laa
Yesu wiaa dii a lii Jɔpa a to Piita hariŋ kɔ, ba nia ari baa
bul wiaa yiikori-yiriba lɛ ba si bi jiŋ a didɛnnɛ Wia. U
ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ba fa bi biina ari Wia jaŋ joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la a dii zile nialiŋ ma si bi J̱ụu tiŋŋaa ŋaa lɛ. Ŋii
nɛ Piita bul, 47 “Wia si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila ŋii, ŋii nɛ u
joŋo pi niaa deeŋba maa. Bɛɛ nɛ jaŋ wuo tɔ niaa deeŋ-
ba di ba sí Wii-chuɔlɛ liiŋ fo?” 48 U ŋaa ba foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ Yesu Kirisito doluŋ lɛ. Ŋii nɛ ba sulu duu hɔŋ
ba teeŋ tapulaa baŋmɛnɛ.

Piita bul u tiŋtiŋŋaa wiaa a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Jerusalɛm lɛ

11 Yesu naŋzɔɔba-la ari nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu
wiaa dii a lii Judiya nia ari nialiŋ dɔŋsuŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia niiŋ wiaa a sɛi. 2 Ŋii nɛ Piita miira
mu Jerusalɛm. Nialiŋ si cho di ba keri nialiŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa penee, ka ba-na to Yesu, ba bulu woruŋ aŋ
piɛsu, 3 "Bɛɛ nɛ tii ŋ mu nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ,
ma di ba paala dii kiaa?" 4 Ŋii nɛ Piita suomo bubul wii-
la kala si paala chaasa ŋaa. 5 U bula, "Mi fa hɛ Jɔpa lɛ nɛ
a chuchuɔlɛ Wia, a na ari duosoo tuɔŋ di kuŋ a nagɛ
gɛri-baliŋ lii wia nyuŋ ku tuu mi teeŋ. Ba kɛŋ gɛri-la ni-
ipine-la banɛsɛmiŋ lɛ. 6 Mi nyilimi u tuɔŋ a na pusuŋ ari
bagilaa ari kialiŋ si kɛŋ bɔyɛ tutuuri tiŋteeŋ ari diibiisiŋ.
7 Ka mi nii nuu yiikoro duu bul, 'Piita, sii kpu a dii.' 8 Ŋii
nɛ mi bul, 'Ai, mi Tiina, mi ha bi ku-la kala si kɛŋ disin-
niŋ die.' 9 Yiikori-la bira lii wia nyuŋ a bula pimi, 'Ku-la
kala Wia si si u zɔmɔ, bira sí bula bul duu kɛŋ disinniŋ.'
10 Wiiŋ deeŋ ŋaa naaŋsiiŋ butori nɛ, ka kialiŋ miira jil
wia nyuŋ.
11 Bua-la titia lɛ nɛ baalaa batori ba si tima mi teeŋ a
lii Sizariya, ba ku juu dia-la mi fa síi juu. 12 Wia Diŋ-zɔŋ-
la bula pimi di mi sí logo logo ŋaa aŋ to ba hariŋ mu,
di mi joŋ niaa kala ba ŋaa kubala nɛ. La di mi naaŋbiir-
iŋ deeŋba balidu síi lii Jɔpa, la kala nɛ mu Sizariya, a
juu Kɔniilias dia. 13 Ŋii nɛ u bula pila ari ŋii u si na Wia
tiŋdaara duu chiŋ u dia tuɔŋ a bula pu, 'Tiŋ niaa di ba
mu Jɔpa a yirɛ baal kubala baa yirɛ Saamɔŋ Piita, a
kɛnu kaa kɔ. 14 U jaŋ bul wiaa pima a dagɛma wialiŋ si
jaŋ laa ma di ŋ dia niaa kala ta.' 15 Mi si suomo bubul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛba lɛ, ari u fa si laa
sipaaŋ hɛla lɛ ŋii. 16 Wiiŋ deeŋ si ŋaa, mi liisi wii-la la Ti-
ina Yesu fa si bula. U fa si,
'Jɔɔŋ síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ u kaa
fo.
Ama mi-na jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la a hɛma lɛ.'
17 Wia si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila ŋii bua-la lɛ la si ku laa
Yesu Kirisito wiaa dii, ŋii nɛ u joŋo dii zile ba ma lɛ.
Kubɛɛ nɛ saa kami di mi tɔ Wia duu síba lɛ pɛ?" 18 Ba si
nii wialiŋ deeŋba, ba bira bi wii-kala wuo bul. Ba dɛnnɛ
Wia a bul, "Wia paala pi nialiŋ ma si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa
woŋbiiŋ di ba wuo birima lii ba haachɛba lɛ aŋ kɛŋ mi-
isiŋ."

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Aŋtiɔk lɛ

19 Bua-la lɛ ba fa si to naasiŋ dudɔgisɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii a tiŋ Sitiiviŋ wiaa, ba pisɛ. Ba si pisɛ ŋii,
ba mu yi Fɔniisia ari Saapɔs tiŋteeŋ ari taŋ-la ba síi yirɛ
Aŋtiɔk, a bul Wia niiŋ wiaa pipi J̱u̱u tiŋŋaa duŋduŋa
dimɛ. 20 Ama nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii a lii
Saapɔs ari Sariini sii mu Aŋtiɔk, a bul la Tiina Yesu wiaa
a pi nialiŋ si bul Giriik wu-buluŋ maa. 21 Wia pɛba lɛ a
chiŋ ba hariŋ. Niaa yuga a laa Yesu wiaa dii a birima
tutou.
22 Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Jerusalɛm lɛ nii
wiiŋ deeŋ. Ba tiŋ Banabas duu mu Aŋtiɔk. 23 U si mua,
u na ŋii Wia si pɛ nialiŋ lɛ. U tuɔŋ tɔrɛ. U chagilɛba
woruŋ a bul di ba chiŋ la Tiina Yesu yarida lɛ ari ba
tuɔŋ kala, a sí joŋo ta. 24 Banabas fa ŋaa ni-pula nɛ a
kɛŋ yarida woruŋ. Wia Diŋ-zɔŋ-la ma hɛu lɛ woruŋ. Ni-
aa yuga a laa la Tiina Yesu wiaa dii a ku tutou. 25 Ŋii nɛ
Banabas sii mu Taasis duu chɛ Sɔɔl leriŋ. 26 U si nau, u
kɛnu ba kɔ Aŋtiɔk. Ba di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, ba
yie hilimi. Ba hɔŋ dimɛ ji-piliŋ a dagɛ Wia wiaa pi niaa
yugɛ. Aŋtiɔk lɛ nɛ ba suomo kɛŋ Yesu haritooro-la kaa
yiyirɛ Kirisitiaŋba.
27 Bua-la lɛ nɛ nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋsuŋ lii Jerusalɛm a kɔ Aŋtiɔk. 28 Ba dɔŋɔ yiriŋ nɛ
Agabɔs. U sii chiŋ a bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a
bul di losuŋ jaŋ juu dunia kala. Losu-la ku juu di
Kulɔɔdiɔs nɛ fa ŋaa kuori-baliŋ. 29 Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la vuurɛ a sɛi di ba jaŋ joŋ moribiee tiŋ, di ba kaa mu
pɛ ba naaŋbiiri-la si hɛ Judiya lɛ, di nuu-kala tia magɛ
ŋii kala u si kɛnɛ. 30 Ba kaa kɔ. Ba joŋo tiŋ Banabas ari
Sɔɔl, di ba kaa mu pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ
Judiya lɛ.

Ba wasa to naasiŋ dɔgisɛ Yesu naŋzɔɔba

12 Kuoro kubala nɛ hɛ dimɛ a bibeŋ J̱u̱u tiŋŋaa tiŋ-
teeŋ. U yiriŋ nɛ fa Hɛrɔd. Bua deeŋ lɛ u suomo
to naasiŋ dudɔgisɛ nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi. 2 U ŋaa ba joŋ tokobii a kpu Jɔɔŋ naaŋbie Jeems.
3 U si na di J̱u̱u tiŋŋaa tuɔŋ tɔrɔ wii-la u si ŋaa lɛ, u ŋaa
ba kɛŋ Piita ma tɔ dia. (Wiiŋ deeŋ ŋaa ba gbieli-bal-la lɛ
nɛ ba si yie dii boroboro si bi si-buruŋ kɛnɛ.) 4 Ba si kɛŋ
Piita, ba kɛnu kaa mu tɔ dia. Dimɛ nɛ ba ŋaa laali-
yuoroo fii ari balidu bibenu. Banɛsɛ yie benu mua,
banɛsɛ ma bira ku laaba lɛ. Hɛrɔd fa biina di diisiŋ
kieliŋ gbiele-la nɛ bal, ka u kɛnu lii pi nialiŋ di ba dii u
sariya. 5 Piita fa si hɛ sarika lɛ ŋii, nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi chuɔlɛ Wia pupu ari siifiɛsiŋ.

Ba liisɛ Piita sarika lɛ

6 Titaŋ kubala Piita fa piŋ doŋ laali-yuoro-la baliamiŋ
síi benu pɛgɛ. Ba fa kɛŋ chɔrumɔɔ balia nɛ a kaa vɔɔ u
nisaa lɛ, ka laali-yuoroo balia ma chiŋ sarika-la boiŋni-
iŋ a pɔ. U taŋ níi pul di Hɛrɔd fa kɛnu kaa lii nialiŋ tuɔŋ
di ba dii u sariya. 7 Piita hɛ dimɛ ŋii di Wia tiŋdaara
kubala nɛ chiŋ dimɛ ŋii. Pulumuŋ chaanɛ sarika-la
tuɔŋ. Wia tiŋdaari-la ku pɛɛsɛ Piita vaaŋ pɛ a chisu, a
bula pu duu sii lima. Chɔrumɔ-la guu lii Piita nisaa lɛ
tuu tel. 8 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu duu paa u kiaa
laalɛ a hɛ u nɛŋtɛŋŋɛɛ. Piita ŋaa ŋii Wia tiŋdaari-la si
bula pu. U bira bula pu duu joŋ u gɛri-bɔsɔ baagɛ a to
u hariŋ. 9 U to u hariŋ a lii sarika-la tuɔŋ. U síi to Wia

tiŋdaari-la hariŋ ŋii, u fa ha bi jiŋ ari wii-la Wia tiŋdaari-
la síi ŋaa, ŋaa wutitii. U biina u na ari duosoo tuɔŋ nɛ.
10 Ba mu kieli laali-yuoro-la si chiŋ sipaaŋ a bibeŋ sari-
ka-la, a bira mu kieli laali-yuoro-la dɔŋsuŋ ma si chiŋ
hariŋ a ma ha bibeŋ sarika-la, a mu yi hɔɔŋ boro-la si
tɔ boiŋnii-baaliŋ a jujuu taŋ-la. Boi-la suri u titia lɛ, ba
lii. Ba lii joŋ woŋbii kubala aa vɛŋ. Ba si mu mua, Wia
tiŋdaari-la joŋ Piita ta. 11 Ŋii nɛ Piita sisɛlɛ ku jiŋ ari wii-
la si ŋaau lɛ ŋaa wutitii nɛ. U bul, “Mi lɛɛlɛ jima ari Wia
nɛ tiŋ u tiŋdaara u ku laami ta Hɛrɔd nisiŋ lɛ ari wialiŋ
kala J̱uu tiŋŋaa fa si biina ba ŋaami lɛ.”
12 Piita si jiŋ wiiŋ deeŋ lɛ, u mu Jɔɔŋ Maak naaŋ Mɛɛri
dia. U mu dimɛ, di niaa fa yuga a hilimee chuɔlɛ Wia.
13 Piita ŋmoo boro. Toli-bie kubala baa yirɛ Roda, u fa
ŋaa ketii nɛ dia-la lɛ. U kɔ duu na. 14 U ku nii Piita yiiko-
ro a wuo jiŋ di Piita nɛ. U tuɔŋ tɔrɛ woruŋ. U bi boi-la
suro aŋ miira fá juu bula pi niaa di Piita nɛ chiŋ di-jaliŋ.
15 Ba si toli-bie-la nyuŋ tuo. Ka u-na ha bul di wutitii nɛ.
Ŋii nɛ ba bira bul, u ni-dima nɛ u na. 16 Ka Piita ma ha
chiŋ a ŋmuŋmoo boro. Ŋii nɛ ba ku kɛŋ boro-la suri a
nau. U ŋaaba wu-kpuŋkpere. 17 Ŋii nɛ Piita kɛŋ u nisiŋ
vigi di ba kɛŋ goŋ, aŋ bula piba ŋii Wia si kɛnu kaa lii
sarika-la tuɔŋ. U si di ba bul wiiŋ deeŋ a pi Jeems ari u
naaŋbiiri-la ma dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii. U si bul ŋii
dɛrɛ, u lii to lee dɔŋ mu.
18 Taŋ si pula, laali-yuoro-la si pɔ sarika-la bi Piita na.
Ba tuɔbiinaa kala vugimɛ. Ba pipiɛsɛ dɔŋɔ di bɛɛ nɛ ŋaa
Piita lɛɛ? 19 Ŋii nɛ Hɛrɔd bul di ba chɛ kɛnu kaa kɔ. Ba
chɛu lɔl. Hɛrɔd piɛsɛ laali-yuoro-la duu na wii-la kala si
ŋaa, aŋ ŋaa ba kpuba. Ŋii nɛ Hɛrɔd sii lii Judiya tiŋteeŋ,
a mu Sizariya a hɔŋ dimɛ.

Kuoro Hɛrɔd suba

20 Bua deeŋ lɛ Hɛrɔd fa na baaniŋ woruŋ Taya ari
Saadɔŋ niaa nyuŋ. Ba síi hilime mu di ba na Hɛrɔd, ba
laa sipaaŋ a na Bilasitas, nii-la síi beŋ kuoro dia nɛ, duu
pɛba lɛ. U pɛba lɛ. Ŋii nɛ ba mu Hɛrɔd teeŋ a sulu duu
leŋ di ba siŋ. Ba taŋ niaa kudiilee lii kuoro tiŋteeŋ nɛ.
Ŋii nɛ tii baa sulu ŋii. 21 Hɛrɔd hɛ tapulii nɛ di ba kɔ.
Tapulii-la si yie, Hɛrɔd sii laalɛ u kuori-gɛnniŋ a hɔŋ u
kuori-kpasa nyuŋ, a bul wiaa pipi nialiŋ. 22 Ŋii nɛ nialiŋ
faasa ŋiŋaa goŋ a bul, “U bi naga nuhuobiine níi bul
wiaa deeŋba, Wia nɛ.” 23 Ba si bul ŋii, Hɛrɔd bi Wia zile
pa. Ŋii nɛ tii Wia tiŋdaara ku tuu ŋmoo Hɛrɔd lo lima li-
ma u suu, naŋchuɔlaa diiu.
24 Ka Wia niiŋ wiaa ha teeli leriŋ. Niaa yuga a nii a laa
dii. 25 Banabas ari Sɔɔl si tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ, tiŋtimii-la
ba si si di ba mu tiŋ Jerusalɛm lɛ, ba miira mu Aŋtiɔk, a
pɛ kɛŋ Jɔɔŋ Maak ma pɛba lɛ mu.

Ba liisɛ Banabas ari Sɔɔl a tiŋba di ba mu leree dɔŋsuŋ a bul Wia wiaa.

13 Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari
kerichiba dɔŋsuŋ fa hɛ Aŋtiɔk lɛ, nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi teeŋ. Ba yiriŋ nɛ Banabas, ari
Simiaŋ ba síi yirɛ ni-bine, ari Lusias si lii Sariini, ari Sɔɔl
ari Maneyaŋ. (Tiŋteeŋ kuoro Hɛrɔd nɛ diɛsɛ Maneyaŋ.)
2 Niaa deeŋba tiŋ tiŋtiŋŋaa pipi Wia a vuvɔɔ niiŋ. Ŋii nɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la bula piba a bul, “Má liisɛ Banabas ari
Sɔɔl pimi di ba tiŋ tiŋtimii-la mi si joŋo piba di ba ŋaa.”
3 Ba chuɔlɛ Wia a vɔɔ niiŋ, a joŋ ba nisaa daŋba lɛ, aŋ
taba.

Banabas ari Pɔɔl hɛ Saapɔs lɛ

4 Wia Diŋ-zɔŋ-la si tiŋba ŋii, ba sii mu Selusia, a lii
dimɛ a juu liiŋ daboro, a mu tiŋtee kubala liiŋ si gollo
chu baa yirɛ Saapɔs. 5 Ba si yi dimɛ, ba mu Saapɔs taŋ
dɔŋɔ baa yirɛ Salamis. Ba bul Wia niiŋ wiaa J̱uu tiŋŋaa
Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ dimɛ. Ba kɛŋ Jɔɔŋ Maak ma pɛ kɔ
duu pɛ tiŋ tiŋtimii-la. 6 Ba gɔllɛ tiŋtee-la kala liiŋ si gollo
chu, a mu yi taŋ kubala baa yirɛ Paafɔs. Dimɛ nɛ ba na
daalusuŋ tiina kubala baa yirɛ Baa-Yesu. U fa ŋaa J̱uu
tiina nɛ aŋ nyia wiaa bul duu-na bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ. 7 U fa hɛ ba taŋ kuoro dia lɛ nɛ, baa yirɛ
Saajas Pɔɔlɔs. Kuoru-la fa ŋaa wu-jinnu nɛ. U yirɛ Ban-
abas ari Sɔɔl u sipaaŋ. U faa chɛ di ba bul Wia niiŋ wiaa
pu nɛ. 8 Daalusuŋ tiina Ɛlimas lii ba hariŋ aa walimɛ di
kuoru-la sí Yesu wialaa laa dii. (Giriik lɛ ba kɛŋ Baa-
Yesu yiyirɛ Ɛlimas nɛ.) 9 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛ Sɔɔl
lɛ. (Ba fa kɛnu kaa yiyirɛ Pɔɔl ma nɛ.) U chaarɛ siaa pɛ
daalusuŋ tiina-la lɛ 10 a bula pu, “Ŋ-na Sitaani bie deeŋ,
ŋ ŋaa ku-zɔŋ kala diŋdɔŋ nɛ. Ŋ ŋaa zɛŋbɛ tiina maa a
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ kiŋkɛŋ. Wia woŋbii-titiiba-la ŋ kaa goli-
bi nɛ. 11 Bee na, Wia jaŋ ku tuuŋ lɛ, ŋ jaŋ nyulimɛ, a
magɛ magina kubala ŋ bi jaŋ na pulumuŋ.” U si bul ŋii,
kuŋ guu tɔ u siaa, u bira bi na. U gɔllɔ chichɛ nuu duu
kɛŋ u daaŋ lɛ. 12 Kuoru-la si na wii-la si ŋaa, u laa Yesu
wiaa dii. Wialiŋ u si gunna a tigɛ la Tiina Yesu lɛ ŋaau
wu-kpuŋkpere.

Banabas ari Pɔɔl hɛ Aŋtiɔk lɛ, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ

13 Pɔɔl ari u naŋdɔŋsuŋ sii juu liiŋ daboro a lii Paafɔs,
a kiele mu taŋ kubala baa yirɛ Pɛɛga a hɛ Paŋfiilia tiŋ-
teeŋ lɛ. Jɔɔŋ Maak taba dimɛ aŋ miira mu Jerusalɛm.
14 Ba ma sii dimɛ a mu Aŋtiɔk, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ. Chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ, ba mu juu Wii-chuɔlɛ dia a hɔŋ. 15 Ba si
hɔŋ ŋii, nuu karimɛ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, ari Wia tenni-la nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa. Ba si karima dɛrɛ, Wii-
chuɔlɛ dia-la kuhiasiŋ tiŋ di ba bula piba a bul, “Mi
naaŋbiiriŋ, di ma nɛ kɛŋ wii si jaŋ wuo pɛ niaa deeŋba
lɛ di ba nyuŋ nyaasɛ, má bul.”

16 Ŋii nɛ Pɔɔl sii chiŋ a kɛŋ u nisiŋ vigi di ba kɛŋ goŋ,
aŋ suomo bubul, “Mi naaŋbiiriŋ Iziral timma ari ma
nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa a hɛ daha a fifá Wia, má
jegile nii mi teeŋ. 17 Wia-la ma Iziral tiŋŋaa deeŋba síi
to, u nɛ tuɔsɛ la naabalimaba a ŋaa ba puŋ a yugɛ,
bua-la lɛ ba fa si ŋaa nuhuɔraa Ijipiti tiŋteeŋ lɛ. U
doluŋ lɛ nɛ u kɛŋba kaa lii Ijipiti lɛ. 18 U beŋba ari
kenyiri jisiŋ mahiŋ balia giri-bine tuɔŋ. 19 U leŋe ba yuo
ta-geŋtisiŋ balipɛ Keenaŋ tiŋteeŋ lɛ a laa tiŋtee-la a dii.
Ba hɔŋ dimɛ jisiŋ zɔ-banɛsɛ ari mahiŋ balia ari fii. 20 Ba
si hɔŋ lee-la, Wia liisɛ ba tuɔŋ nihiaŋ duu bibeŋ ba tiŋ-
teeŋ. Ba vɛnɛɛ ŋaa ŋii nɛ, ka Samuɛl-na kɔ. U fa ŋaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.
21 Ŋii nɛ ba sul Wia duu piba kuoro. Wia sɛi a liisɛ Sɔɔl
piba. Sɔɔl fa ŋaa Kis bie nɛ a lii Bɛŋjamiŋ doho niaa
tuɔŋ. U dii kuoruŋ jisiŋ mahiŋ balia. 22 Ŋii nɛ Wia kiru
kuoruŋ lɛ aŋ ŋaa Devit dii kuoruŋ. U bul wiaa a tigɛ De-
vit lɛ a bul, ‘Jɛsi bie Devit nɛ ŋaa mi tuɔtɔru nia. U jaŋ
ŋaa wii-kala mi síi chɛ duu ŋaa.’ 23 Devit doho niaa tuɔŋ
nɛ Yesu lii. Wia ŋaa u ku ŋaa Iziral niaa Laataara, ari u
fa si bul ŋii. 24 Ka di Yesu-na kɔ, Jɔɔŋ bul Wia wiaa pi
Iziral tiŋŋaa kala, a bul di ba birima lii ba haachɛ lɛ aŋ
fo Wii-chuɔlɛ liiŋ. 25 Jɔɔŋ tiŋtiŋŋaa si kpagɛ dɛriŋ, u
piɛsɛ niaa, ‘Kubɛɛ nɛ ma biinɛ di mi ŋaa? Mi dee nii-la
ma síi gbɛru duu kɔ. U jaŋ kɔ mi hariŋ. Nii-la-na mi
paala bi maga di mi kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ a puri!’
26 Mi naaŋbiiriŋ Abiraham doho niaa ari ma nialiŋ si
bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa a hɛ daha a fifá Wia, la wiaa nɛ ba tiŋ
di ba bul wialiŋ deeŋba si jaŋ wuo laala ta. 27 Yesu si kɔ,
nialiŋ si hɛ Jerusalɛm lɛ ari ba kuhiasiŋ fa bi jiŋ ari u nɛ
ŋaa la Laataara. Ba ma bi nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ wu-bulii-la bubuɔŋ jiŋ, wialiŋ ba si yie
karimɛ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ kala. Ama ba ha leŋ nialiŋ síi
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ niiŋ wialiŋ ku ŋaa wu-
titii, a kpu Yesu. 28 Ba paala bi wii-kala na u si ŋaa chei
a magɛ di ba kpuu, ka ba sul Paalit duu leŋ di ba kpuu.
29 Ba si ŋaa wialiŋ kala dɛrɛ ba si laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a mu tigɛ Yesu lɛ, ba soru daa-gɛsɛɛ
nyuŋ a joŋu hugi. 30 Ama Wia chisu suuŋ lɛ. 31 U si sii
suuŋ lɛ, u kɛŋ u titia ku dagɛ ba di nialiŋ fa si lii Galilii a
mu Jerusalɛm. Ba nau yugɛ. Ba nɛ lɛɛlɛ saa bul u wiaa
pipi Iziral tiŋŋaa. 32 La ma saa kɔ di la bul Wia wu-zɔmɔ-
la pima. Wii-la Wia fa si bula pi la naabalimaba duu jaŋ
ŋaa, 33 lɛɛlɛ u ŋaa pila, la nialiŋ si ŋaa ba doho niaa.
Wia chisɛ Yesu suuŋ lɛ u kɛŋ miisiŋ. Ba fa ŋmuŋsɛ ŋii
nɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ lɛ ba síi yirɛ Saams. Ba ŋmuŋsa
a tigɛ Yesu lɛ a bul,
‘Ŋ ŋaa mi Bii nɛ.
Mi nɛ luluŋ jiniŋ.’
34 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ma a tigɛu lɛ ari Wia
si,
‘Mi jaŋ sɛnɛ tou lɛ a pɛma lɛ woruŋ
ari mi fa si bul ŋii a pi Devit.’
U bul ŋii nɛ aŋ chisɛ Yesu suuŋ lɛ, duu bira bi jaŋ suu
a pua. 35 Wia teniŋ baa yirɛ Saams sɛmɛ dɔŋɔ maa ba
bira ŋmuŋsa,
‘Ŋ bi jaŋ leŋ di ŋ Tuɔ-pul Tiina suu a pua.’
36 Devit fa ŋaa wialiŋ Wia síi chɛ duu ŋaa. U ŋaa ŋii u
miisiŋ lɛ aŋ suu. Ba joŋu hugi u naabalima sɛmɛ, u
pua. 37 Ama nii-la Wia si chisɛ suuŋ lɛ, u-na bi pua. 38 Mi
naaŋbiiriŋ, u maga di ma kala jiŋ woruŋ di baala deeŋ
wiaa nɛ ŋaa la wuo bubul di Wia jaŋ joŋ ma haachɛba
chɛma. 39 Nuu-kala si laa u wiaa dii, u laa u haachɛba
kala ta nɛ, haachɛba-la kala wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto fa si bi wuo laa ta. 40 Má fiɛlɛ ma siaa di
wialiŋ nialiŋ síi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, sí ma lɛ
ŋaa. Ba si,
41 ‘Ma nialiŋ síi mɔŋ Wia,
má bee na tiŋtimii-la mi si jaŋ tiŋ ma miisiŋ tapuluŋ
lɛ.
Di nuu nɛ bula pima, ma bi jaŋ laa dii duu sɛnɛ ŋaa
wutitii.
U jaŋ ŋaama wu-kpuŋkpere a leŋ di ma suu.’ ”
42 Pɔɔl ari Banabas si bul wiaa deeŋba kala dɛrɛ, ba
sii lii Wii-chuɔlɛ dia lɛ. Ba síi mu, nialiŋ sulba di ba miira
kɔ hariŋ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, a bira bul wiaa deeŋba pi-
ba. 43 Ŋii nɛ nialiŋ kala lii Wii-chuɔlɛ dia lɛ. Jʉu tiŋŋaa
ari nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa aŋ tuto Jʉu tiŋŋaa, ba yu-
ga a to Pɔɔl ari Banabas hariŋ. Pɔɔl ari Banabas bul
wiaa piba a susulba di ba chiŋ Wia wu-zɔmɔ-la lɛ a sí
joŋo ta.
44 Hariŋ chɛ-wiesii-la si yie, niaa jesiŋ kala si hɛ taŋ-la
lɛ nɛ mu Wii-chuɔlɛ dia di ba jegile nii Wia niiŋ wiaa.
45 Jʉu tiŋŋaa fa si na ni-daŋ-la si hilime ŋii, ba didii
hadɔruŋ. Ba jujuu Pɔɔl lɛ ari wialiŋ u síi bul a tutuusu.
46 Ka Pɔɔl ari Banabas bul wiaa ari nyu-duoŋ a bul, “U
fa maga di la laa sipaaŋ bul Wia niiŋ wiaa pi ma Jʉu
tiŋŋaa nɛ, ka ma viaba ta aŋ bibiinɛ ma bi maga di ma
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. La jaŋ leŋma aŋ mu nialiŋ si bi
Jʉu tiŋŋaa ŋaa teeŋ. 47 Wia nɛ bula pila di la ŋaa ŋii. U
bul wiiŋ deeŋ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ. U si,
‘Mi nɛ liisiŋ di ŋ ŋaa nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa pulu-
muŋ.
Ŋ jaŋ bul Wia niiŋ wiaa dunia sɛmɛ-na kala, di Wia
laa nialaa ta.’ ”
48 Nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa si nii wiiŋ deeŋ, ba tuɔŋ
kala tɔrɛ, ba bul di Wia niiŋ wiaa sima kiŋkɛŋ. Nialiŋ
Wia si liisa di ba kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ, ba laa wialiŋ dii.
49 La Tiina Yesu niiŋ wiaa teeli lee-la kala. 50 Ama Jʉu
tiŋŋaa nyisɛ taŋ-la nihiasiŋ ari haala-la si ŋaa ni-balaa
a fifá Wia a hɛ. Ba di Jʉu tiŋŋaa suomo to naasiŋ
dudɔgisɛ Pɔɔl ari Banabas, a ŋaa ba lii ba tiŋteeŋ lɛ.
51 Pɔɔl ari Banabas kpesi ba nɛŋtɛŋŋɛɛ hagila hɛba lɛ, a
dagɛba ŋii di ba wii dee, aŋ lii mu Ikooniam. 52 Ka nial-
iŋ si laa Yesu wiaa dii Aŋtiɔk lɛ, ba tuɔŋ kala tɔrɛ. Wia
Diŋ-zɔŋ-la ma hɛba lɛ woruŋ.

Banabas ari Pɔɔl mu Ikooniam

14 Pɔɔl ari Banabas si hɛ Ikooniam lɛ, ba juu Jṵu
tiŋŋaa Wii-chuɔlɛ dia a bul Wia wiaa. Ba si
chaasa bul Wia wiaa ŋii, ni-daŋ ku laa Yesu wiaa dii,
Jṵu tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kala. 2 Ama Jṵu tiŋŋaa si bi
Yesu wiaa laa dii, ba nyisɛ nialiŋ si bi Jṵu tiŋŋaa ŋaa hɛ.
Ba tuɔbiinaa bira bi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii teeŋ
mua. 3 Pɔɔl ari Banabas hɔŋ lee-la a dieni. Ba bul la Ti-
ina Yesu wiaa ari nyu-duoŋ. U ma pɛba lɛ a piba doluŋ
ba ŋiŋaa wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ. Niaa ku jiŋ
ari la Tiina Yesu zile wiaa nɛ ba sɛnɛɛ bul. 4 Nialiŋ fa si
hɛ taŋ-la lɛ kɛŋ ba titia kpaa balia. Dɔŋsuŋ tuto Jṵu
tiŋŋaa, dɔŋsuŋ ma tuto Yesu naŋzɔɔba-la. 5 Ŋii nɛ nial-
iŋ si bi Jṵu tiŋŋaa ŋaa ari Jṵu tiŋŋaa ari ba kuhiasiŋ wi-
walimɛ di ba dɔgisɛ Pɔɔl ari Banabas aa chɛ di ba paa
tabiaa yiyagɛba. 6 Ba ku jiŋ a sii fá mu Lisita, a lii dimɛ a
mu Dɛɛbi. Ba kala ŋaa ta-biisiŋ nɛ Lakoonia tiŋteeŋ lɛ.
Ba ma mu ta-biisi-la si golli Lakoonia tiŋteeŋ chu.
7 Dimɛ kala nɛ ba bul Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa.

Banabas ari Pɔɔl mu Lisita ari Dɛɛbi.

8 Ba fa si mu Lisita ŋii di baal kubala gbɛrikɛ hɔŋ
dimɛ. Ba lulu duu gbɛrikɛ nɛ. U ha bi vɛnɛ na. 9 U hɔnɔ
jegile nii Pɔɔl fa síi bul wialiŋ. Pɔɔl chaarɛ siaa benu, a
na duu laa dii ari Yesu jaŋ wuo a vaaru. 10 U faasa bula
pu, “Sii chiŋ ŋ naasiŋ nyuŋ.” U pura sii chiŋ u naasiŋ
nyuŋ aa vɛŋ. 11 Nialiŋ fa si hilime a na wii-la Pɔɔl fa si
ŋaa, ba suomo kpikpia goŋ aa bul ari ba yiikoro lɛ a
bul, “Vesiŋ nɛ birimɛ nuhuobiine ku tuu la tuɔŋ.” 12 Ŋii
nɛ ba kɛŋ Banabas yiyirɛ Zuus. Zuus nɛ fa ŋaa ba veŋ-
hiaŋ. Pɔɔl nɛ fa nii-la síi bul wiaa, ŋii nɛ tii ba yiru
Hɛɛmis maa, ba veŋ-hiaŋ naŋzɔɔ yiriŋ nɛ ŋii. 13 Ba vene
Zuus dia ba fa si juu kpikpaarɛ, fa chiŋ ba taŋ sipaaŋ.
Vene tiina kɛŋ nɛ-belliŋ ari tii-fiilaa ba si kaa guori kaa
kɔ dia-la boiŋniiŋ. Ba di nialiŋ fa si hilime ka chɛ di ba
kpaarɛ Yesu naŋzɔɔba-la nɛ. 14 Banabas ari Pɔɔl si nii
wii-la ba síi chɛ ba ŋaa, ba kɛŋ ba gɛnniŋ kiɛsɛ, a dagɛ-
ba ŋii ari ba bi sɛyɛ, aŋ fá juu nialiŋ tuɔŋ a faasa bul,
15 “La naŋdɔŋsuŋ, bɛɛ nɛ tii maa ŋaa ŋla? La ma ŋaa
nuhuobiinee nɛ. La kɔ di la bul la Tiina Yesu wu-zɔmɔ-la
nɛ pima, di ma wuo leŋ ma vui-tɔɔnu-la aŋ birima to
Wia-la si weye. U nɛ ŋaa wia nyuŋ, ari tiŋteeŋ, mugi-
balaa ari fuonuŋ, ari kuŋ-kala si hɛ dunia lɛ. 16 Buŋbuŋ
Wia leŋe la naabalimaba tuto ba titia woŋbiiŋ nɛ. 17 U
fa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ pipi niaa, a didagɛba ŋii ari u hɛ
dimɛ. U ŋaa duonuŋ ninii a ŋaa baga kiaa wiwasɛ, ma
didii kiaa a vuvɔgɛ a kala kɛŋ tuɔtɔruŋ.” 18 Banabas ari
Pɔɔl bul wiaa deeŋba kala nɛ, ka nialiŋ ha bi sɛyɛ aŋ
chichɛ di ba kpaarɛba. Ba na hɛɛŋ nɛ, ka nialiŋ-na leŋ.
19 Di Jṵu tiŋŋaa dɔŋsuŋ lii Aŋtiɔk, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ, a
ma kɔ. Dɔŋsuŋ ma lii Ikooniam a kɔ. Ba ku kɛsɛ nialiŋ
pɛ ba titia lɛ a yagɛ Pɔɔl ari tabiaa, a kɛnu lɛrɛ lii ba taŋ
tuɔŋ. Ba biina u fa suba nɛ. 20 Yesu haritooro-la mu a
gollu. Ŋii nɛ u sii a miira juu taŋ tuɔŋ. U taŋ si pula, ba
di Banabas sii mu Dɛɛbi.

Ba miira lii Siiria a mu Aŋtiɔk

21 Pɔɔl ari Banabas bul Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa lee-la
ma lɛ. Ba si bul ŋii, niaa yuga a laa Yesu wialiŋ dii a tu-
to ba hariŋ. Ŋii nɛ ba miira mu Lisita, a sii dimɛ a mu
Ikooniam, a bira sii dimɛ a miira mu Aŋtiɔk Pisiidia tiŋ-
teeŋ lɛ. 22 Leree deeŋba kala ba yie bul wiaa pi nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii di ba wasa kɛŋ yarida aa ŋaa di ba
nyuŋ nyaasɛ di ba chiŋ ba yarida lɛ, a sí joŋo ta. Ba ma
bula piba di nialiŋ si laa Yesu wialiŋ dii, di ba jaŋ na
hɛɛŋ kiŋkɛŋ, ka di ba-na juu Wia kuorii-la tuɔŋ. 23 Lee-
na kala nialiŋ si laa Yesu wialiŋ dii aa hilimi, ba ma liisɛ
niaa ba tuɔŋ di ba ŋaa ba kuhiasiŋ. Ba nɛ ŋaa ŋii, ba
yie chuɔlɛ Wia piba aa vɔɔ niiŋ, aŋ joŋba hɛ la Tiina
Yesu nisiŋ lɛ. U-na la Tiina Yesu wiaa nɛ ba laa dii.
24 Ŋii nɛ ba gɔllɛ Pisiidia tiŋteeŋ kala dɛrɛ aŋ lii mu
Paŋfiilia tiŋteeŋ. 25 Dimɛ ba bul Wia niiŋ wiaa taŋ
kubala baa yirɛ Pɛɛga, a bira lii dimɛ a mu taŋ kubala
baa yirɛ Atalia. 26 Ba lii dimɛ a juu liiŋ daboro, a bira mi-
ira mu Aŋtiɔk. Dimɛ nɛ ba fa joŋba hɛ Wia nisiŋ ari u
lahɔrimɔ lɛ di ba wuo tiŋ ba tiŋtiŋŋaa. Lɛɛlɛ ba tiŋ tiŋ-
timii-la dɛrɛ. 27 Ba si miira ku yi Aŋtiɔk, ba yirɛ nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, a bula piba wu-zɔmɔ-
la kala Wia si toba lɛ a ŋaa, a dagɛba ŋii Wia si wuo
suri woŋbiiŋ a pi nialiŋ si bi Jṵu tiŋŋaa ŋaa, ba ma wuo
laa Yesu wiaa dii. 28 Ba hɔŋ dimɛ, ba di nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii teeŋ, a dieni.

Yesu naŋzɔɔba ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ hilime Jerusalɛm lɛ

15 Baalaa dɔŋsuŋ ma lii Judiya a kɔ Aŋtiɔk, a suo-
mo didagɛ ba naaŋbiiri-la si laa Yesu wiaa dii a
bul, “Wia bi jaŋ wuo laama ta, see ma keri ma penee,
ari Moosis fa si bil niiŋ pima ŋii.” 2 Ŋii nɛ Pɔɔl ari Ban-
abas kɛŋ nii-doluŋ woruŋ. Ba di nialiŋ si lii Judiya kɛŋ
wii-la lilɛrɛ. Ba vuurɛ di Pɔɔl ari Banabas ari nialiŋ dɔŋ-
suŋ si lii Aŋtiɔk, di ba mu Jerusalɛm a na Yesu naŋzɔɔ-
ba-la ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiasiŋ
dimɛ, a mu tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ. 3 Nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi kɛŋba lii hɛ wɛniŋ lɛ. Ba síi mu ŋii, ba to
Fɔniisia ari Samaria tiŋteeŋ a bula pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii dimɛ ŋii nialiŋ si bi Jṵu tiŋŋaa ŋaa si birima tu-
to Wia. Ba si bul wu-zɔmuŋ deeŋ ŋii, nialiŋ tuɔŋ tɔrɛ
kiŋkɛŋ. 4 Ba si mu yi Jerusalɛm, Yesu naŋzɔɔba-la ari
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ari ba kuhiasiŋ,
ba kɛŋba woruŋ. Ba bula piba wialiŋ kala Wia si ŋaaba
lɛ. 5 Ama nialiŋ dɔŋsuŋ ma si laa Yesu wiaa dii aa to
nialiŋ ba síi yirɛ Farisii tiŋŋaa, ba sii chiŋ a bula piba a
bul, “U maga di ba keri ba penee aŋ tuto wialiŋ Moosis
fa si bile di maa to.”

6 Yesu naŋzɔɔba-la ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii kuhi-
asiŋ bira hilimi di ba bira biinɛ wiiŋ deeŋ wiaa. 7 Ba
hɔnɔ kɛŋ wii-la a lɛrɛ dieni. Ŋii nɛ Piita sii chiŋ aŋ bul,
“Mi naaŋbiiriŋ, ma jima ari faafaa kala nɛ Wia liisɛmi
ma tuɔŋ di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa a pi nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, di ba ma wuo laa Yesu wiaa dii. 8 Mi mu
bula piba. Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛba lɛ ari u fa si joŋo
hɛla lɛ ŋii, a dagɛ ŋii ari u maga di ba ma laa Yesu wiaa
dii. U saa jiŋ nuu-kala tuɔŋ. 9 U bi nialiŋ si ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa kaa pɔrɛ. Nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma laa Yesu wiaa dii, ŋii nɛ tii u joŋ
ba ma haachɛba chɛba. 10 Bɛɛ nɛ tii ma joŋ chugi-baliŋ
aa chuŋ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa dii,
aa magisɛ Wia ŋii? La di la naabalimaba kala, la fa bi
chuga deeŋ wuo chuŋ. 11 La laa dii ari la Tiina Yesu
duŋduŋa lahɔrimɔ lɛ nɛ Wia jaŋ laala kala ta ari u si
laaba ta ŋii.”
12 Piita si bul wii-la dɛrɛ, nialiŋ kala fa si hilime ŋaa
fuii, a jegile nii Banabas ari Pɔɔl teeŋ. Ba bul wu-magi-
la-la ari wu-kpuŋkperisi-la Wia si toba lɛ ŋaa nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ. 13 Ba si bul wialiŋ dɛrɛ, Jeems ma bul,
“Mi naaŋbiiriŋ, má jegile nii mi teeŋ. 14 Saamɔŋ Piita
bula pima Wia si laa sipaaŋ cho nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa ŋii, a tuɔsɛ niaa ba tuɔŋ di ba ŋaa u niaa. 15 Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma fa bul wiiŋ
deeŋ Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si, Wia bula a bul,
16 ‘Mi jaŋ miira kɔ a chuulɛ Devit dia-la si tele.
Mi jaŋ wasa taasɛ je-kiɛri-la duu chiŋ woruŋ.
17 Mi jaŋ ŋaa ŋii di dunia niaa ni-kaanaa ma ku chɛ
Wia a tou.
Nialiŋ mi si tuɔsa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ di
ba ŋaa mi niaa,
ba ma jaŋ ku chɛmi a tomi.’
18 Wia bul ŋii faafaa kala nɛ di niaa jiŋ.” 19 Ŋii nɛ Jeems
bul, “Mi biina u bi maga di la walimɛ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa aŋ birima tuto Wia. 20 Ama má leŋ di la
ŋmuŋsɛ teniŋ piba a bula piba di ba bira sí vuiŋ kaa tiŋ
a birisi ba titia, di ba leŋ ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-
ŋaalaa, a sí pusuŋ si suu pimee dii, a sí pusuŋ chaliŋ
ma dii. 21 Bɛɛ wiaa ba yie dagɛ wialiŋ Moosis fa si bile
di la tuto ta-biisi-la kala lɛ nɛ. Ba ŋaa ŋii faafaa kala nɛ
a kaa kɔ jiniŋ. Ba ma yie karimɛ wialiŋ Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ chɛ-wiesii-la-na kala chɛɛŋ.”

Ba ŋmuŋsɛ teniŋ pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa dii.

22 Yesu naŋzɔɔba-la ari kuhiasi-la ari nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi, ba vuurɛ a liisɛ ba tuɔŋ niaa, a tiŋba
di ba di Pɔɔl ari Banabas mu Aŋtiɔk. Ba liisɛ Judas ba síi
yirɛ Basabas ari Saalas. Niaa deeŋba balia nɛ fa ŋaa ba
tuɔŋ sipaa-laaraa. 23 Ba joŋ teniŋ piba a tiŋba. Teŋ-la lɛ
ba fa ŋmuŋsɛ ŋla nɛ, “La nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a ma
ŋaa Yesu naŋzɔɔba, ari nialiŋ si ŋaa kuhiasiŋ la tuɔŋ,
laa chuɔlɛma, ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aŋ bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa a hɛ Aŋtiɔk ari Siiria ari Siliisia lɛ. 24 La nia
ari la niaa dɔŋsuŋ kɔ ma teeŋ a walimɛma, a kɛŋ ma
tuɔbiinaa vugimɛ. La bi bula piba di ba ŋaa ŋii. 25 Ŋii
wiaa la hilime nɛ a vuurɛ. U zɔmɔ pila di la liisɛ niaa a
tiŋba ma teeŋ, di ba di la naŋdɔŋsuŋ Banabas ari Pɔɔl
nɛ jaŋ kɔ. 26 Niaa deeŋba joŋ ba miisiŋ a yɔɔ suuŋ ba fa
síi tiŋ la Tiina Yesu Kirisito tiŋtiŋŋaa. 27 La saa tiŋ Judas
ari Saalas. Ba ma jaŋ bula pima wialiŋ titia la si
ŋmuŋsa pima. 28 Wia Diŋ-zɔŋ-la ari la kala kɛŋ nii-bala
ari la bi jaŋ joŋ chugi-yuŋi kala chuŋma. Ama u maga
di ma to kisinniŋ deeŋba la síi dagɛma nɛ. Ba nɛ ŋla:
29 Ma sí vuiŋ namia chaŋ, ma sí kuŋ-kala chaliŋ dii, ma
sí puna-la kala si suu pimee chaŋ, a sí ba-chɔruŋ ari
ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa ŋiŋaa. Di ma nɛ wuo liisɛ ma titia
wiaa deeŋba lɛ, ma hɛ doluŋ. Ma jaŋ hɔŋ woruŋ.”
30 Ŋii nɛ ba ta nialiŋ ba si liisa. Ba sii mu Aŋtiɔk. Ba si
mu dimɛ, ba yirɛ nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hili-
mi, a joŋ teŋ-la piba. 31 Ba si karimɛ teŋ-la, wialiŋ ba si
ŋmuŋsa ŋaa ba kɛŋ tuɔtɔruŋ. Ba nyuŋ kala nyaasɛ.
32 Judas ari Saalas fa ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba bul wiaa yugɛ piba kiŋkɛŋ. Ba si
ŋaa ŋii, ba nyuŋ nyaasɛ, ba wasa chiŋ ba yarida lɛ.
33 Nialiŋ dieni mua Aŋtiɔk lɛ. Ŋii nɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii Aŋtiɔk lɛ taba ari yarifiɛlaa, ba miira mu nialiŋ
si tiŋba teeŋ.[34 Ama u ŋaa wu-zɔŋ nɛ a pi Saalas duu
dieni Aŋtiɔk lɛ.] 35 Pɔɔl ari Banabas ma ka Aŋtiɔk lɛ. Ni-
aa dɔŋsuŋ yuga a pɛba lɛ a bul la Tiina Yesu niiŋ wiaa a
pi niaa.

Pɔɔl ari Banabas pɔrɛ dɔŋɔ lɛ.

36 U ŋii hariŋ nɛ Pɔɔl bula pi Banabas a bul, “Leŋ la
miira mu, a na nialiŋ si laa Yesu wiaa dii taŋ kala lɛ la si
bul la Tiina Yesu niiŋ wiaa, a na ba síi ŋaa ŋii.” 37 Ban-
abas faa chɛ duu kɛŋ Jɔɔŋ ba síi yirɛ Maak kaa pɛ mu.
38 Ŋii nɛ Pɔɔl biinɛ duu woŋbiiŋ dee di ba kɛnu pɛ ba
titia lɛ, bɛɛ wiaa u via duu pɛba lɛ a tiŋ tiŋtiŋŋaa Paŋfi-
ilia lɛ, lee-la ba fa si laa sipaaŋ mu di ba tiŋ, ka u miirɛ.
39 Ba faasa kɛŋ wiiŋ deeŋ kaa lɛrɛ kiŋkɛŋ, ba pɔrɛ dɔŋɔ
lɛ. Ŋii nɛ Banabas kɛŋ Jɔɔŋ Maak. Ba juu liiŋ daboro a
duoro mu Saapɔs. 40 Ka Pɔɔl ma liisɛ Saalas. Nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii joŋba hɛ Wia nisiŋ lɛ duu bibeŋba.
41 Ŋii nɛ ba sii mumu a mu yi Siiria ari Siliisia tiŋteeŋ.
Ba wasa bul wiaa pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
dimɛ, di ba wasa chiŋ ba yarida lɛ.

Timoti to Pɔɔl ari Saalas hariŋ

16 Ŋii nɛ Pɔɔl sii mu Dɛɛbi, a lii dimɛ a mu Lisita. U
mu dimɛ ŋii di Yesu haritooroo kubala hɛ dimɛ,
baa yirɛ Timoti. U naaŋ fa ŋaa Ju̱u tiina nɛ a ma fa laa
Yesu wiaa dii, aŋ ka u nyimma fa ŋaa Giriik tiina. 2 Nial-
iŋ si laa Yesu wiaa dii Lisita ari Ikooniam kala lɛ bibɛsɛ
baal-la lɛ. 3 Pɔɔl faa chɛ di Timoti to u hariŋ. A tiŋ Ju̱u

tiŋŋaa si hɛ lere-la lɛ wiaa Pɔɔl kɛnu keri u peniŋ, bɛɛ
wiaa ba kala jima ari u nyimma ŋaa Giriik tiina nɛ. [4] Ba
síi mu tasi-la ŋii, ba bul wiaa a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii dimɛ. Ba bula piba wialiŋ Yesu naŋzɔɔba-la ari nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ Jerusalɛm lɛ si bile piba di
ba tuto. [5] Ŋii nɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
wasa kɛŋ yarida. Ba ku puŋaa pɛ tapulii kala.

Pɔɔl na wiaa ari duosoo tuɔŋ Turɔwas lɛ

[6] Pɔɔl ari Saalas gɔllɛ ŋii halii a to Firijia ari Galiisia tiŋ-
teeŋ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la biba woŋbiiŋ pa di ba bul
Wia niiŋ wiaa Esia tiŋteeŋ lɛ. [7] Ka ba joŋ ba woŋbiiŋ a
mu yi Maasiya. Dimɛ nɛ ba walimɛ di ba juu Bitiinia tiŋ-
teeŋ, ama Yesu Diŋ-zɔŋ-la biba woŋbiiŋ pa. [8] Ŋii nɛ ba
to Maasiya tiŋteeŋ a mu yi Turɔwas. [9] Dimɛ, titaŋiŋ Pɔɔl
na ari duosoo tuɔŋ di baal kubala a lii Masidoonia, duu
china aa sulu duu kɔ Masidoonia tiŋteeŋ a pɛba lɛ.
[10] Pɔɔl si na ŋii dɛrɛ, la duu ŋaa siri di la mu Masidoo-
nia, bɛɛ wiaa la jima ari Wia sɛnɛ dagɛla di la mu bul
Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si hɛ lee-la nɛ.

Haal kubala baa yirɛ Lidia laa Yesu wiaa dii Filipa lɛ.

[11] Ba bira sii dimɛ a sii juu liiŋ daboro, a duoro chol
tegi tegi a mu Saamɔtas. U taŋ si pula la bira sii a mu
Niyapɔlis. [12] La bira lii dimɛ a vɛnɛ mu Filipa. U fa ŋaa
ta-bal nɛ Masidoonia sɛmɛ dɔŋɔ a tuto Rom. La hɔŋ
taŋ-la lɛ tapulaa baŋmɛnɛ. [13] Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ si yie,
la lii taŋ-la tuɔŋ a mu fuoŋ niiŋ. La fa biina la jaŋ na
Wia di-chuɔluŋ dimɛ. La si mu dimɛ, la tuu hɔŋ a bul
wiaa pipi haala-la fa si hilime dimɛ di ba chuɔlɛ Wia.
[14] Haala-la si jegile nii la wialiŋ, ba tuɔŋ haal kubala nɛ
fa hɛ dimɛ, baa yirɛ Lidia. U fa lii Taataya tiŋteeŋ nɛ. U
fa biri gɛnniŋ nɛ a yiyallɛ. U faa chuɔlɛ Wia nɛ. U si
jegile nii wialiŋ Pɔɔl fa síi bul, Wia pullɛ u tuɔŋ, u laa
wialiŋ dii. [15] Ba fo ba di u dia niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ. Ŋii nɛ
haal-la sulla a bul, "Di ma nɛ biina di mi sɛnɛ laa Yesu
wiaa dii nɛ, má ku juu chua mi dia lɛ." U si sulla dieni
ŋii, la mu chua.

Ba kɛŋ Pɔɔl ari Saalas tɔ dia Filipa lɛ

[16] Chɛɛ kubala la bira mu Wia di-chuɔluŋ. Yomo toli-
bie ku cheŋla. Jima nɛ kɛnu, u vuga pipi niaa. U vuga
na moribiee yugɛ a pi nialiŋ si tiiu. [17] U to la di Pɔɔl har-
iŋ a yie faasaa bul, "Niaa deeŋba tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi Wii-
baliŋ si yuga a kii kuŋ-kuŋ-kala. Ba bulaa pima ŋii ma
si jaŋ ŋaa di Wia laama ta." [18] U yie ŋaa ŋii tapulii kala.
Ŋii nɛ Pɔɔl baaniŋ sii. U miira birima chaasɛ tolo-la, aŋ
bula pi jima-la a bul, "Yesu Kirisito doluŋ lɛ mi si, ŋŋ lii
aŋ leŋ tolo-la." Jima-la guu lii tolo-la lɛ.
[19] Tolo-la tiŋŋaa si na ari ba bira bi moribie-la ka na,
ba kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a lɛrɛ mu ba taŋ kuhiasiŋ teeŋ ba
si yie hihilimi lee-la. [20] Ba kɛŋba kaa mu ba Rom kuhi-
asiŋ teeŋ, a bula piba a bul, "Niaa deeŋba ŋaa Jʋu
tiŋŋaa nɛ aŋ wiwalimɛ niaa la taŋ tuɔŋ. [21] Baa dagɛla di
laa ŋaa wialaa la Rom tiŋŋaa síi kisu." [22] Ni-daŋ-la kala
fa si hilime, ba sii pɛ ba nihiasi-la lɛ a kɛŋ Pɔɔl ari
Saalas. Ŋii nɛ Rom tiŋŋaa kuhiasiŋ kɛŋ ba gɛnniŋ wuri
aŋ bul di ba viirɛba. [23] Ba faasa viirɛba aŋ kɛŋba tɔ dia,
aŋ bula pi sarika bibenni-la duu tɔba woruŋ di ba sí
wuo lii. [24] U nii ba niiŋ a kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a kaa kiele
juu sipaaŋ dia tuɔŋ, a kɛŋ ba naasiŋ baliamiŋ kala hɛ
kuruŋ.
[25] Ari tita-siesee Pɔɔl ari Saalas chuchuɔlɛ Wia a yii yi-
ilaa a didɛnnɛ Wia. Nialiŋ ba si kaa tɔ dia ku-kaanaa ma
jijegili aa nii. [26] Ŋii nɛ tiŋteeŋ guu zigili a kɛŋ sarika dia-
la ma kala kaa zigili. Borusuŋ kala guu suri. Nuu-kala
kuruŋ ma lii tel. [27] Sarika bibenni-la hirike sii doŋ lɛ a
na di sarika-la borusuŋ kala suro. U biina nialiŋ kala ba
si kaa tɔ dia, ba lii fá viiri nɛ. U liisɛ u tokobii duu kpu u
titia. [28] Ŋii nɛ Pɔɔl faasa kpia a bula pu a bul, "Sí ŋ titia
kpu. La kala nɛ hɛ daha." [29] Sarika bibenni-la ŋaa ba
kɛŋ chaaniŋ kaa kɔ. U laa fá juu, a tuu tel Pɔɔl ari
Saalas naasiŋ lɛ a chichel. [30] U kɛŋba kaa lii a piɛsɛba a
bul, "Mi naŋdɔŋsuŋ, ɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa di Wia laami ta?"
[31] Ŋii nɛ ba bula pu a bul, "Laa la Tiina Yesu wiaa dii, di
Wia laa ma ari ŋ dia niaa kala ta." [32] Ŋii nɛ ba bul la Ti-
ina Yesu niiŋ wiaa pi ba di u dia niaa kala. [33] Titaŋ-la
titia nɛ sarika bibenni-la kɛŋba a chɛsɛ ba yaraa naawi-
ilaa, ka ba fo ba di u dia niaa kala Wii-chuɔlɛ liiŋ. [34] Sari-
ka bibenni-la kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a kaa mu u dia, a piba
kudiilee ba dii. Ba di u dia niaa kala ŋaa tuɔtɔru ari ba
si laa Wia wiaa dii.
[35] Taŋ si pula, Rom nihiasiŋ tiŋ di ba mu bula pi poris-
iba kuhiasiŋ di ba bula pi sarika bibenni-la duu liisɛ
Pɔɔl ari Saalas. [36] Ŋii nɛ sarika bibenni-la bula pi Pɔɔl di
Rom nihiasi-la tima di ba bula pu duu liisɛ ba di Saalas.
Ŋii wiaa ba jaŋ wuo mu ari yarifiɛlaa. [37] Ŋii nɛ Pɔɔl bula
pi porisi kuhiasi-la a bul, "Ba viirɛla niaa tuɔŋ, aŋ bi la
sariya die a dagɛla wu-cheyiŋ, aŋ ka la ma ŋaa Rom
tiŋŋaa. Ŋii nɛ ba kɛŋla tɔ dia. Ka lɛɛlɛ baa chɛ di la luɔra
viiri. Ai, la bi sɛi. U maga di Rom nihiasi-la titia kɔ daha
nɛ a ku liisɛla." [38] Ŋii nɛ porisi kuhiasi-la mu bula pi
Rom nihiasi-la ari Pɔɔl ari Saalas ma ŋaa Rom timma
nɛ. Ba si nii ŋii, fawulluŋ kɛŋba. [39] Ŋii nɛ ba sii mu sulba
ari ba cheye nɛ aŋ liisɛba sarika lɛ, aŋ bula piba di ba lii
ba taŋ lɛ. [40] Ba lii sarika lɛ a mu Lidia dia. Dimɛ nɛ ba
na nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii. Ba bul wiaa piba a
ŋaa ba nyuŋ nyaasɛ, aŋ viiri.

Pɔɔl ari Saalas mu Tɛsalonaaka tiŋteeŋ

17 Ba síi viiri ŋii, ba mu to taŋ kubala baa yirɛ Aŋfi-
ipolis, a bira sii dimɛ a to taŋ dɔŋɔ maa baa yirɛ
Apoloonia, a lii dimɛ a mu taŋ kubala baa yirɛ Tɛsalon-
aaka. Jʋu tiŋŋaa Wii-chuɔlɛ dia fa hɛ dimɛ. [2] Pɔɔl mu
juu Wii-chuɔlɛ dia ari u si vɛnɛɛ ŋaa ŋii lee-na kala. Chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ yɔsuŋ batori pɛgɛ, ba di niaa vuvuurɛ

Wia wiaa. 3 U karimɛ Wia teniŋ piba a dagɛba ŋii ari u
si maga di Yesu na hɛɛŋ a suu aŋ bira sii suuŋ lɛ, a bira
bula piba ari Yesu deeŋ u si bul u wiaa piba nɛ ŋaa
Kirisito. 4 Nialiŋ dɔŋsuŋ laa wialiŋ dii a pɛ Pɔɔl ari
Saalas lɛ. Ba tuɔŋ Giriik tiŋŋaa ari haala-la si ŋaa ni-bal-
aa ba taŋ lɛ ma yuga a laa wialiŋ dii a pɛba lɛ. 5 Ŋii nɛ
J̱u̱u tiŋŋaa yaraa bibieri. Ba chɛ kɛsɛ nyu-duo tiŋŋaa si
yie bibaarɛ woŋbiee ari yɔsuŋ tuɔŋ a pɛ ba titia lɛ. Ba
bira chɛ kɛsɛ niaa dɔŋsuŋ, ba kala hilimi di ba kɛŋ taŋ-
la kala a vugimɛ. Ba mu juu Jeesiŋ dia di ba chɛ Pɔɔl ari
Saalas di ba kɛŋba kaa ku lii niaa tuɔŋ. 6 Ba biba naa aŋ
kɛŋ Jeesiŋ ari nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii a lɛrɛba
lii ba taŋ kuhiasiŋ teeŋ, aŋ ŋiŋaa goŋ a bul, “Niaa
deeŋba chei lee kala nɛ aŋ lɛɛlɛ kɔ la jaŋ. 7 Ka Jeesiŋ
laaba bil u dia lɛ. Ba kala chei wii-la la kuori-baliŋ si bile
nɛ aŋ bul di kuori dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, baa yirɛ Yesu.”
8 Wiaa deeŋba ba si bula ŋaa nialiŋ ari ba taŋ kuhiasiŋ
kala bi jiŋ wii-la kala ba si jaŋ ŋaa. 9 Ŋii nɛ taŋ kuhiasiŋ
ŋaa Jeesiŋ ari u naŋdɔŋsuŋ liisɛ ta-time, aŋ ka ba leŋ-
ba.

Pɔɔl ari Saalas mu Biriya tiŋteeŋ

10 Taŋ si bire, nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ŋaa Pɔɔl ari
Saalas lii mu Biriya. Ba si yi Biriya, ba mu juu J̱u̱u tiŋŋaa
Wii-chuɔlɛ dia. 11 Lee-la J̱u̱u timma-la kpia J̱u̱u timma-la
si hɛ Tɛsalonaaka lɛ. Ba chaga laa Wia niiŋ wialiŋ ari
na-kpariŋ a kikarimɛ Wia teniŋ ari siifiɛsiŋ tapulii-na
kala, di ba na di wialiŋ sɛnɛ ŋaa wutitiiba nɛ. 12 Ba tuɔŋ
niaa yuga nɛ laa Yesu wiaa dii. Giriik tiŋŋaa haalaa si
ŋaa ni-balaa ari ba baalaa kala laa Yesu wialiŋ dii.
13 J̱u̱u timma-la si hɛ Tɛsalonaaka lɛ nia di Pɔɔl bira
bul Wia wiaa Biriya ma lɛ. Ba sii mu dimɛ maa a nyisɛ
ni-daŋ-la hɛ. 14 Ŋii nɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ŋaa Pɔɔl
lii a mu mugi-baliŋ niiŋ, ka Saalas ari Timoti bi mua aŋ
hɛ Biriya lɛ. 15 Niaa dɔŋsuŋ lii Biriya a to Pɔɔl hariŋ, a
kɛnu kaa mu Atɛŋ. Pɔɔl miira tiŋba di ba mu bula pi
Saalas ari Timoti di ba ku chemu lima.

Pɔɔl mu Atɛŋ tiŋteeŋ

16 Pɔɔl si hɔŋ Atɛŋ lɛ a gbigbɛrɛ Saalas ari Timoti, u na
di daalusuŋ su̱ taŋ-la kala lɛ. U tuɔŋ faasa viisi. 17 Ŋii nɛ
Pɔɔl mu J̱u̱u tiŋŋaa Wii-chuɔlɛ dia. U bul Wia wiaa pi J̱u̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ síi fá Wia, ba kaa lɛrɛ. U yie juu yɔbɔ
maa chɛɛ-na kala a bul Wia wiaa a pi nialiŋ si yie kɔ
dimɛ. 18 Kerichiba-la dɔŋsuŋ síi to Epikuuras woŋbiiŋ
ari Sitɔik kerichiba dɔŋsuŋ ma ku nau. Niaa dɔŋsuŋ ma
piɛsɛ, “Bɛɛ kiaa nɛ ni-yaariŋ deeŋ ma chinaa bul?” Dɔŋ-
suŋ ma si, “U naga veŋ-falii wiaa nɛ u bubul.” Pɔɔl si yie
bul Yesu wiaa ari u si sii suuŋ lɛ nɛ tii ba bul ŋii. 19 Ŋii
nɛ ba kɛnu kaa mu ba si yie hilimi dia-la lɛ baa yirɛ
Ariyɔpagis a bul, “La cho di la nii wu-faliŋ deeŋ wiaa ŋ
síi dagu nɛ. 20 Wialiŋ dɔŋsuŋ ŋ síi bul ŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ nɛ la teeŋ. La saa cho di la nii ba bubuɔŋ
nɛ woruŋ.” 21 Atɛŋ niaa ari ba nuhuɔraa kala bi wii-kala
kaa pɛ, see di ba bul wu-falia-la ba si nia a pi niaa, a
ma cho di ba jegile nii wu-falaa niaa teeŋ. Ba wiiŋ kala
nɛ ŋii.
22 Ŋii nɛ Pɔɔl sii chiŋ nialiŋ fa si hilime tutuɔbaaniŋ a
bula piba a bul, “Mi si kɔ daha, mi na ari ma cho vuiaa
kpaariŋ nɛ woruŋ. 23 Mi síi gɔllɛ ma taŋ lɛ, mi na ma
vesiŋ. Mi bira na koruŋ maa ma si saa. Ŋla nɛ ma tu-
uro hɛu lɛ, ‘Wia-la la si bi jiŋ di-kpaariŋ lɛ ŋla.’ ” Ŋii nɛ
Pɔɔl bira bul, “Wia-la ma síi chuɔlɛ aŋ buu jiŋ, u wiaa nɛ
mi bulaa pima ŋii. 24 Wia-la si ŋaa dunia ari kuŋ-kala si
hɛ dimɛ, a ŋaa wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala Tiina, u bi lee-
la nuhuobiine si saa aa kpaarɛ vuiaa ka juu. 25 U bi na-
ga u si chɛ kuŋ ka nɛ tii uu chɛ nuhuobiinee tima pu. U
nɛ pi nuhuobiinee miisiŋ ari wiese ari kuŋ-kuŋ-kala.
26 Wia fa ŋaa ni-bala nɛ buŋbuŋ-la. Ni-bala-la lɛ nɛ
dunia niaa ta-geŋtisiŋ kala to kɔ. Ba hɔŋ dunia sɛmɛ
kala. Ka di u ŋaaba, u nɛ dagɛ bua-la ba si jaŋ kɛŋ mi-
isiŋ, ari lere-la kala ba si jaŋ hɔŋ. 27 U ŋaaba ŋii di ba
wuo bee chɛu a lilaarɛ lee-kala di ba nau. Ama Wia saa
bi di-bolii hɛ. U kpagɛla kuŋ-kala nɛ. 28 Nuu kubala nɛ
bula ari u doluŋ lɛ nɛ la kɛŋ miisiŋ aa vɛŋ a hɛ dimɛ. U
saa ŋaa wutitii. Ma gɔgɔ diŋdɛnnɛɛ dɔŋsuŋ ma fa bul
ŋii a bul ari la ŋaa u biiriŋ nɛ. 29 La saa si ŋaa u biiriŋ, u
bi maga di la biinɛ Wia nagɛ kialiŋ nuhuobiine si kɛŋ
sɛlimɛ kaa mɛ, koo ku-la ba si kɛŋ hɔɔŋ koo tabiiŋ kaa
ŋaa nɛ. U bi naga kiaa deeŋba nuhuobiine si kɛŋ u wu-
jimiŋ kaa ŋaa nɛ. 30 Bua-la lɛ nuhuobiinee si buu jiŋ, u
fa tɔrikɔ nɛ ba nyuŋ. Ama lɛɛlɛ u bula pipi nuu-kala lee-
na kala di ba birima lii ba haachɛba lɛ, 31 bɛɛ wiaa u hɛ
tapulii nɛ u si jaŋ dii dunia niaa kala sariya ari tuɔ-bala.
U jaŋ to nuhuobiiŋ-la lɛ u si liisa nɛ a dii sariya-la. Nii-la
si suba, u chisu suuŋ lɛ, di nuu-kala wuo jiŋ ari wutitii
nɛ.”
32 Nialiŋ si nia ari Pɔɔl bul suuŋ siiniŋ lɛ wiaa, ba dɔŋ-
suŋ mumɔmu, ama dɔŋsuŋ ma si di ba cho duu
maachie bira bul wii-la di ba nii. 33 Ŋii nɛ Pɔɔl sii a lii
lee-la ba si hilime. 34 Niaa dɔŋsuŋ laa wialiŋ dii a to u
hariŋ. Ba tuɔŋ dɔŋɔ baa yirɛ Dayɔnaasias. U fa hɛ nialiŋ
síi hilimi Ariyɔpagis dia-la tuɔŋ dɔŋɔ nɛ. Haal kubala
maa baa yirɛ Damaris ari niaa ma dɔŋsuŋ laa wialiŋ dii.

Pɔɔl mu Kɔriŋti tiŋteeŋ

18 Ŋii nɛ Pɔɔl sii Atɛŋ lɛ a mu taŋ dɔŋɔ baa yirɛ
Kɔriŋti. 2 U na baal kubala a lii Pɔŋtɔs, Rom tiŋ-
teeŋ taŋ nɛ, baa yirɛ Akuila. U fa ŋaa J̱u̱u tiina nɛ. Ba di
u haala Pirisila si lii Rom kɔ, u bi diene. Kuori-baliŋ ba
síi yirɛ Kulɔɔdiɔs fa bula pi J̱u̱u tiŋŋaa kala di ba lii Rom
lɛ. Ŋii nɛ tii ba sii kɔ. Pɔɔl mu ba dia duu chuɔlɛba. 3 U
mu juu ba dia a chuchua dimɛ, bɛɛ wiaa ba kala tiŋ
tiŋtiŋ-bala nɛ. Ba fa kɛŋ tenniŋ yiyɛrɛ lɛŋŋɛɛ nɛ aa yallɛ
moribiee. 4 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ kala u yie mu ba Wii-

chuɔlɛ dia. Ba di J̱u̱u tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kɛŋ wiaa
lilɛrɛ. U wiwalimɛ di ba sɛi wii-la.
5 Ŋii nɛ Saalas ari Timoti lii Masidoonia kɔ. Bua-la lɛ
ba si kɔ, Pɔɔl joŋ u nyuŋ kala hɛ aa bul Wia wiaa, a
dagɛ woruŋ a pi J̱u̱u tiŋŋaa ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito.
6 Ŋii nɛ ba lii u hariŋ aŋ tuusu. Ba si ŋaa ŋii, u kpesi u
gɛnniŋ kuŋ-kɔlluŋ hɛba lɛ aŋ bula piba a bul, "Ma wu-
bɔŋŋɔɔ jaŋ nyua ma nyuŋ lɛ. Mi wii dee. A lii jiniŋ mi
jaŋ mu a bul Wia wiaa pi nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa." 7 U
bul ŋii aŋ sii mu juu baal kubala dia, baa yirɛ Taatis Ja-
sitis. U faa chuɔlɛ Wia nɛ. U dia kpagɛ Wii-chuɔlɛ dia.
8 Baal kubala baa yirɛ Kirisipas nɛ fa ŋaa Wii-chuɔlɛ dia-
la kuhiaŋ. Ba di u dia niaa kala laa la Tiina Yesu wiaa
dii. Niaa ma yuga Kɔriŋti lɛ a nii Wia wialaa a laaba dii.
Ba foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. 9 Titaŋ kubala Pɔɔl na ari du-
osoo tuɔŋ di Wia bula pu a bul, "Sí fawulluŋ fá. Haa bul
wiaa pipi niaa a sí leŋ. 10 Mi chiŋ ŋ hariŋ. Nuu-kala bi
jaŋ wuo kɛniŋ a ŋaaŋ wu-bɔŋ kala, bɛɛ wiaa mi niaa
yuga taŋ deeŋ lɛ." 11 Pɔɔl hɔŋ dimɛ ŋii jina ari lebi a
didagɛ Wia wiaa pipi niaa.
12 Bua-la lɛ baal kubala baa yirɛ Galiɔ nɛ fa ŋaa Giriik
kuoro. U fa si dii kuoruŋ ŋii, J̱u̱u tiŋŋaa sii hɛ dɔŋɔ lɛ a
kɛŋ Pɔɔl, a kɛnu kaa mu ba sariya didiiliŋ. 13 Ba bul,
"Baala deeŋ walimɛ di niaa sɛi a chuchuɔlɛ Wia woŋbii-
la si jaŋ chei la kisiŋ lɛ nɛ." 14 Pɔɔl si ŋaa duu bul wiaa,
ŋii nɛ Galiɔ bula pi J̱u̱u timma-la a bul, "J̱u̱u timma, di
baala deeŋ nɛ fa ŋaa wii chei, u fa jaŋ kɛŋ woŋbii di mi
kɛŋ kenyiri a jegile nii ma teeŋ. 15 Ama u si ŋaa wu-bulii
nɛ ma kaa lɛrɛ ari yiraa wiaa, ari ma titia kisinniŋ wiaa,
u maga di ma titia kaa mu bula wasɛ nɛ dia lɛ. Mi bi jaŋ
wuo laa wiiŋ deeŋ jiŋ." 16 U kiriba ta ba lii sariya didiiliŋ.
17 Ba kala lii gollo kɛŋ Sɔsitɛnis, nii-la fa si ŋaa Wii-
chuɔlɛ dia kuhiaŋ dɔŋɔ, a ŋmobu sariya didilliŋ boiŋni-
iŋ. Ama Galiɔ sipaa kala fa tuo dimɛ.

Pɔɔl miira mu Aŋtiɔk tiŋteeŋ

18 Pɔɔl hɛ Kɔriŋti lɛ a dieni. Ŋii nɛ u sii a chuɔlɛ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii Kɔriŋti lɛ aŋ lii. Ba di Pirisila ari
Akuila kala sii mu a juu liiŋ daboro di ba mu Siiria tiŋ-
teeŋ. Ka di ba-na juu liiŋ daboro-la, Pɔɔl ta niiŋ Wia
teeŋ taŋ kubala baa yirɛ Kɛŋkiriya lɛ aŋ fuŋ u nyuŋ, aŋ-
na juu daboro-la. 19 Ba mu yi taŋ kubala baa yirɛ Ɛfɛsis.
Dimɛ Pɔɔl leŋ Pirisila ari Akuila aŋ mu juu Wii-chuɔlɛ
dia. Ba di J̱u̱u tiŋŋaa kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ. 20 Nialiŋ dɔŋsuŋ
bul duu hɔŋ ba teeŋ dieni, ka u bi sɛyɛ. 21 U si sii dimɛ,
u bula piba a bul, "Di Wia nɛ pimi woŋbiiŋ, mi jaŋ miira
kɔ ma teeŋ."
Ŋii nɛ u sii mu juu liiŋ daboro a lii Ɛfɛsis lɛ, 22 a mu yi
taŋ kubala niiŋ baa yirɛ Sizariya. U sii dimɛ a mu
Jerusalɛm, a mu chuɔlɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi dimɛ. U bira sii dimɛ a mu Aŋtiɔk. 23 U hɔŋ dimɛ a
dieni mua a bira sii, a to Galiisia ari Firijia tiŋteeŋ, a bul
wiaa pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii dimɛ di ba wasa kɛŋ
yarida.

Apɔlɔs mu Ɛfɛsis ari Kɔriŋti tiŋteeŋ

24 J̱u̱u tiina ma nɛ fa hɛ dimɛ, baa yirɛ Apɔlɔs. U lii
Alɛkizaŋdia nɛ. U ma sii kɔ Ɛfɛsis. U fa jiŋ wiaa buluŋ
woruŋ a jiŋ Wia teniŋ ma woruŋ. 25 Ba fa dagu la Tiina
Yesu woŋbii-la tonuŋ woruŋ. Uu dagɛ Yesu wiaa woruŋ
ari siifiaŋ. Wialiŋ kala u si bula aa tigɛ Yesu lɛ ŋaa wuti-
tiiba nɛ. Ari ŋii kala, duu níi bul Wii-chuɔlɛ liiŋ fonuŋ
wiaa, Jɔɔŋ Wia lii-foori-la síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ duŋ-
duŋa wiaa nɛ u jiŋ. 26 U si hɛ Ɛfɛsis lɛ, u bul Wia wiaa
ari nyu-duoŋ Wii-chuɔlɛ dia lɛ. Pirisila ari Akuila hɛ
dimɛ a nii wialiŋ u síi bul. Ŋii nɛ ba kɛnu kaa mu ba dia
a wasa dagu Wia woŋbii-la woruŋ. 27 Ŋii nɛ Apɔlɔs
chichɛ duu mu Giriis tiŋteeŋ. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
Ɛfɛsis lɛ pɛu lɛ a ŋmuŋsɛ teniŋ a pi nialiŋ síi laa Yesu
wiaa dii Giriis lɛ, a bula piba di u kɔ ba kɛnu woruŋ. U
si mu dimɛ, u puu nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, Wia
lahɔrimɔ lɛ. U pɛba lɛ woruŋ. 28 U di J̱u̱u tiŋŋaa faasa
kɛŋ wiaa lilɛrɛ niaa tuɔŋ. U yie kɛŋ nii-doluŋ a joŋ Wia
teniŋ dagɛba ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito. U bul ŋii a wuo
loba.

Pɔɔl mu Ɛfɛsis tiŋteeŋ

19 Apɔlɔs fa si hɛ Kɔriŋti lɛ ŋii, Pɔɔl bira golli ŋii a bi-
ra kɔ Ɛfɛsis. U si kɔ dimɛ, u na nialiŋ dɔŋsuŋ si
laa Yesu wiaa dii. 2 Ŋii nɛ Pɔɔl piɛsɛba, "Wia joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la hɛma lɛ nɛɛ bua-la lɛ ma si laa Yesu wiaa dii?" Ŋii
nɛ ba si, "Ai, la ha bi Wia Diŋ-zɔŋ-la wiaa nia." 3 Ŋii nɛ
Pɔɔl bira piɛsɛba, "Ni-bɛɛ nɛ ma to ka ba foma Wii-
chuɔlɛ liiŋ?" Ŋii nɛ ba bul, "La to wialiŋ Jɔɔŋ Wia lii-foori-
la si dagɛla nɛ." 4 Ŋii nɛ Pɔɔl bira si, "Nialiŋ si birima lii
ba haachɛba lɛ nɛ, Jɔɔŋ fufo Wii-chuɔlɛ liiŋ. U fa bula pi-
ba ari nuu jaŋ kɔ u hariŋ, u yiriŋ nɛ Yesu, duu kɔ di ba
laa u wiaa dii." 5 Ba si nii wiiŋ deeŋ Pɔɔl si bula, ba ŋaa
ba foba Wii-chuɔlɛ liiŋ la Tiina Yesu doluŋ lɛ. 6 Ŋii nɛ
Pɔɔl joŋ u nisaa daŋba lɛ. U si ŋaa ŋii, Wia Diŋ-zɔŋ-la ku
tuu hɛba lɛ. Ba suomo bubul yiikori-yiriba ba si bi jiŋ, a
bul Wia wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ maa. 7 Niaa deeŋ-
ba kala fa ŋaa ari baalaa fii ari balia nɛ.
8 Pɔɔl si hɛ Ɛfɛsis lɛ, u vɛnɛɛ juu Wii-chuɔlɛ dia chɛŋsiŋ
batori, a chaasa bubul Wia kuorii-la wiaa ari nyu-duoŋ.
Ba di niaa kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ, u wiwalimɛ di ba sɛi wii-la.
9 Ama nialiŋ dɔŋsuŋ nyuŋ si dolie, ba bi wii-la laa dii,
aŋ bubul wu-bɔŋŋɔɔ a tigɛ la Tiina Yesu woŋbii-la
tonuŋ wiaa. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuɔŋ nɛ
ba bul ŋii. Pɔɔl leŋba aŋ kɛŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
kaa mu. Ba mu juu baal kubala dii-bal baa yirɛ Tiranis.
Pɔɔl ari niaa yie kɛŋ wiaa lilɛrɛ dimɛ tapulii-na kala. 10 U
vɛnɛɛ ŋaa ŋii a yi jisiŋ balia nɛ. J̱u̱u tiŋŋaa ari Giriik
tiŋŋaa kala si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ wuo nii la Tiina Yesu
wiaa.

Sikiiva biiriŋ gɔllɔ kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ

11 Wia fa joŋ dol-bal kubala nɛ a pi Pɔɔl, u ŋiŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ. 12 Pɔɔl yaraa gɛri-kɔsumɔɔ ma paala ba
yie paa kaa mu pi nyanyal tiŋŋaa ba duduori. Di jiŋ-
bɔŋŋɔɔ nɛ kɛŋ nuu maa, ba lii tiina lɛ. 13 Jʋ̱u tiŋŋaa dɔŋ-
suŋ ma fa hɛ dimɛ a ma fa gɔllɛ aa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa
lɛ. Ba wiwalimɛ di ba ŋaa ŋii la Tiina Yesu doluŋ lɛ nɛ.
Ba bula pi jiŋ-bɔŋŋɔ-la a bul, "Mi si, má lii Yesu doluŋ lɛ,
nii-la wiaa Pɔɔl síi bul." 14 Baalaa balipɛ nɛ faa ŋaa ŋii.
Ba nyimma yiriŋ nɛ Sikiiva. U fa ŋaa Jʋ̱u tiŋŋaa nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dɔŋɔ nɛ. 15 Ŋii nɛ jiŋ-bɔŋ-la
bula piba a bul, "Mi jiŋ Yesu a jiŋ Pɔɔl maa, aŋ ka ma
ma ŋaa kubɛɛba nɛ?" 16 Ŋii nɛ jiŋsiŋ si kɛŋ baal-la wuo-
ba. U sii a kɛŋba a ŋmooba woruŋ a pirɛba. Ba gɛnniŋ
kala kiɛsɛ. Ba kala fá lii dia-la tuɔŋ ari yaribiree. 17 Jʋ̱u
timma-la ari Giriik timma-la ari nialiŋ kala si hɛ Ɛfɛsis lɛ
nii wiiŋ deeŋ. Fawulluŋ kɛŋba kala. Ba dɛnnɛ la Tiina
Yesu woruŋ. 18 Nialiŋ ma dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii
yuga kɔ, a ku dagɛ ba wu-bɔmɔ-la ba si ŋaa a pi Pɔɔl,
niaa tuɔŋ. 19 Ba tuɔŋ niaa yuga a faa ŋaa daalusuŋ. Ba
kala paa tenni-la ba fa si karima aa ŋaa daalusu-la. Ba
paa nyigɛ nuu-kala siaa lɛ. Ba si kɛŋ tenni-la kala yaliŋ
pɛ dɔŋɔ lɛ, u ŋaa siidi bui bui bui nɛ. 20 La Tiina niiŋ
wiaa teeli leriŋ kala a dol woruŋ.

Niaa ŋaa taawɛi Ɛfɛsis lɛ

21 Ŋii nɛ Pɔɔl biinɛ ari u jaŋ to Masidoonia tiŋteeŋ ari
Giriis tiŋteeŋ a mu Jerusalɛm. Ŋii nɛ u bul, "Di mi nɛ
mu dimɛ, u maga di mi mu Rom maa." 22 Ŋii nɛ Pɔɔl tiŋ
nialiŋ fa si pɛu lɛ ba tuɔŋ balia di ba mu Masidoonia.
Timoti ari Irasitas nɛ u tiŋ. Aŋ ka u titia hɔŋ Ɛfɛsis lɛ Es-
ia tiŋteeŋ a dieni mua.
23 Bua-la lɛ yuosuŋ fa juu Ɛfɛsis lɛ siifiɛsiŋ a tigɛ la Ti-
ina Yesu woŋbii-la tonuŋ wiaa. 24 Libiri kubala nɛ fa hɛ
dimɛ. U yiriŋ nɛ fa Dɛmiitias. U fa kɛŋ sɛlimɛ nɛ a kaa
lilibi kiaa, ba nagɛ ba taŋ veŋ-baliŋ Atɛmis. Tiŋtimiŋ
deeŋ lɛ ba di u tiŋtinnaa na moribiee kiŋkɛŋ. 25 Chɛɛ
kubala u yirɛ u tiŋtinnaa ari u tiŋtinni-dɔŋsuŋ a bula pi-
ba a bul, "Mi naŋdɔŋsuŋ, ma jima ari tiŋtimiŋ deeŋ nɛ
ŋaa la kuori. 26 Ma titia nia a nina maa wialiŋ Pɔɔl síi
bul. U si, vuia-la nuhuobiinee síi libi, ba bi wia ŋaa. U
saa wuo kɛŋ ni-daŋ nyusuŋ birimɛ ba sɛi wii-la. U ŋaa
ŋii Ɛfɛsis deeŋ lɛ ari Esia tiŋteeŋ jesiŋ kala lɛ nɛ. 27 Wii-
la la síi fá nɛ ŋla: Niaa jaŋ chei la tiŋtimiŋ deeŋ yiriŋ. La
biraa fá ari la veŋ-baliŋ Atɛmis jaŋ ku ŋaa ku-tɔɔ. Niaa
bira bi jaŋ zizilu. Lɛɛlɛ Esia niaa ari dunia nuu-kala níi
zilu."
28 Nialiŋ si nii wii-la, ba baaniŋ sii. Ba ŋaa goŋ a
bubul, "La veŋ-baliŋ Atɛmis si hɛ Ɛfɛsis lɛ nɛ kɛŋ
doluŋ." 29 Ŋii nɛ ba kɛŋ taŋ kala vugimɛ. Ni-daŋ-la kɛŋ
Gayas ari Arisitaakis si lii Masidoonia a tuto Pɔɔl hariŋ.
Ba lɛrɛba kaa mu lee-la taŋ-la niaa si yie hihilimi. 30 Ba
si kɛŋba kaa mu dimɛ, Pɔɔl fa cho duu mu juu nialiŋ
tuɔŋ, ama nialiŋ si laa Yesu wiaa dii bi sɛyɛ. 31 Esia tiŋ-
teeŋ kuhiasiŋ dɔŋsuŋ si dii Pɔɔl naŋdɔŋsuŋ tiŋ di ba
sulu duu sí nialiŋ tuɔŋ juu. 32 Nialiŋ kala si hilime bi jiŋ
wii-la síi ŋaa. Dɔŋsuŋ ŋaa goŋ a bul ŋla nɛ, dɔŋsuŋ ma
si wiiŋ deeŋ nɛ. Ba kala jesiŋ paala fa bi jiŋ wii-la si tii
ba ku hilimi dɔŋɔ lɛ. 33 Jʋ̱u tiina kubala nɛ fa hɛ nialiŋ
tuɔŋ. Baa yirɛ Alɛkizaŋda. Jʋ̱u tiŋŋaa leŋe u lii chiŋ ba
sipaaŋ nɛ. Ŋii nɛ tii nialiŋ dɔŋsuŋ biinɛ duu ŋaa wii-la
tuɔŋ ni-bal nɛ. Ŋii nɛ Alɛkizaŋda kɛŋ u nisiŋ vigi di ba
kɛŋ goŋ, aŋ wiwalimɛ duu bula pi nialiŋ di ba di u
naŋdɔŋsuŋ bi wii cheye. 34 U síi ŋaa ŋii, ba bene duu
ŋaa Jʋ̱u tiina. Ŋii nɛ ba kala bira ŋaa goŋ a hɛ dɔŋɔ lɛ a
yi hawaba balia aa bul, "La veŋ-baliŋ Atɛmis si hɛ Ɛfɛsis
lɛ nɛ kɛŋ doluŋ." 35 Ŋii nɛ ba taŋ kerichi-hiaŋ dɔŋɔ ku lii
a wuo ŋaa ba kɛŋ goŋ. U bula piba a bul, "Ɛfɛsis niaa,
nuu-kala nɛ jima ari la taŋ Ɛfɛsis nɛ tii la veŋ-baliŋ
Atɛmis ari u di-kpaariŋ kala, a pɛ tabii-la sí lii wia nyuŋ
ku tuu tel, la kpikpaarɛ lɛ. 36 Nuu-kala bi jaŋ wuo kɛŋ
wiiŋ deeŋ kaa lɛrɛ. Ŋii wiaa, má leŋ goŋ aŋ sí wii-la si bi
bubuɔ kɛnɛ ŋaa. 37 Niaa deeŋba bi kuŋ gaa joŋ la veŋ-
baliŋ di-kpaariŋ, ba bira bi wii bula chei la veŋ-baliŋ
yiriŋ maa, ka ma kɛŋba kaa kɔ daha. 38 Di Dɛmiitias ari
u tiŋtinnaa nɛ kɛŋ wii ari nuu, sariya kɛŋ u tapul-diilie
nɛ, ma taŋ kuhiasiŋ ma hɛ dimɛ di ba dii sariya. Má leŋ
di ba mu dimɛ a nyaŋ dɔŋɔ. 39 Ama di wii dɔŋ ma nɛ hɛ
dimɛ maa chɛ di ma bul, má leŋ bua-la taŋ kuhiasi-la si
yie kɔ a hilimi di ba bula wasɛ. 40 Di ba nɛ piɛsɛla, la bi
wii-kala jaŋ wuo bul a tigɛ taawɛi deeŋ wiaa si ŋaa
jiniŋ. Wii-la mi síi fá nɛ ŋla, ba jaŋ bul di la nɛ hɛ
taawɛi-la." 41 U si bul ŋii dɛrɛ, u ŋaa nialiŋ fa si hilime sii
a viiri.

Pɔɔl mu Masidoonia ari Giriis tiŋteeŋ

20 Ŋii nɛ taawɛi-la dɛrɛ. Ka Pɔɔl yirɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii Ɛfɛsis lɛ a bul wiaa piba di ba nyuŋ
nyaasɛ. U si bul wialiŋ dɛrɛ, u taba aŋ sii mu Masidoo-
nia tiŋteeŋ. 2 U gɔllɛ Masidoonia tiŋteeŋ kala a bul
wiaa yugɛ piba di ba nyuŋ nyaasɛ. Ŋii nɛ ka u lii dimɛ a
mu Giriis tiŋteeŋ. 3 U hɛ Giriis tiŋteeŋ lɛ chɛŋsiŋ batori.
Ŋii nɛ u ŋaa siri duu juu liiŋ daboro a mu Siiria tiŋteeŋ.
U si ŋaa siri ŋii, u nia ari Jʋ̱u tiŋŋaa vuurɛ u wiaa di ba
kpuu. Ŋii nɛ u kɛŋ u tuɔbiinaa birimɛ a miira sii to
Masidoonia. 4 Baal kubala nɛ fa to u hariŋ. Baa yirɛ
Sopata a lii Biriya. U fa ŋaa Piras bie nɛ. Ka niaa deeŋ-
ba: Arisitaakis ari Sɛkuŋdas a lii Tɛsalonaaka, baal
kubala maa baa yirɛ Gayas a lii Dɛɛbi, ari Timoti. Niaa
balia ma hɛ dimɛ a lii Esia. Baa yirɛ Tikikas ari Turɔ-
fimɔs. 5 Ba nɛ laa sipaaŋ a mu gbɛrɛla Turɔwas lɛ. 6 La
hɛ dimɛ bua-la lɛ ba si yie dii boroboro si bi si-buruŋ
kɛnɛ. U kieli, ka la sii Filipa lɛ a juu liiŋ daboro, a vɛŋ
tapulaa banɔŋ aŋ-na yi Turɔwas. La hɛ dimɛ tapulaa
balipɛ.

Pɔɔl mu Turɔwas tiŋteeŋ

7 Lahadi chɛɛŋ la kala hɛ dɔŋɔ lɛ a dii kudiile-la Kirisi-
to fa si si di la didii a liliisi u wiaa. U taŋ níi pul di Pɔɔl sii
viiri. Ŋii nɛ u bul wiaa deeŋ deeŋ taŋ siesi. 8 La hɔŋ
lusuŋ nyuŋ dia lɛ nɛ a nyigɛ chaanaa yugɛ. 9 Bapuɔsi-
bie kubala ma hɛ dimɛ. Baa yirɛ Yutikas. U fa hɔŋ toko-
ro niiŋ nɛ. Pɔɔl si bul wiaa didieni ŋii, u hɔnɔ didiɛgɛ
doŋ a joŋo piŋ doŋ, a foro lii lusuŋ nyuŋ dia-la nyuŋ a
tuu tel. Ba tuu joŋu duu suba. 10 Ŋii nɛ Pɔɔl ma sii tuu a
ti̱ŋ a guoru, aŋ bula pi nialiŋ a bul, “Ma sí leŋe duu ŋaa
wii, u weye nɛ.” 11 Ŋii nɛ ka Pɔɔl bira jil lusuŋ nyuŋ dia-
la ba didii kudiile-la Kirisito fa si si ba didii a liliisi u
wiaa. U si dii dɛrɛ, ba bira kɛŋ ba wu-buluŋ halii taŋ-
pul. Ŋii nɛ u viiri. 12 Ba kɛŋ bapuɔsi-bie-la kaa mu dia
duu weye. U ŋaaba tuɔtɔruŋ.

Pɔɔl sii Turɔwas lɛ a mu Miliitas

13 Ŋii nɛ la sii a mu juu liiŋ daboro a duoro mu Asɔs.
Pɔɔl fa bula pila ari la juu liiŋ daboro a duoro mu Asɔs,
ka duu vɛŋ naasiŋ lɛ kɔ a juu liiŋ daboro Asɔs lɛ. Ŋii nɛ
la juu liiŋ daboro a mu Asɔs. Dimɛ nɛ la fá mu di la joŋ
Pɔɔl. 14 Pɔɔl si ku puula Asɔs lɛ, la joŋu ari liiŋ daboro a
mu to Mitilini. 15 La bira sii dimɛ. U taŋ si pula, la ku yi
Kiyɔs. Taŋ dɔŋɔ bira si pula, la ku yi Samɔs. U taŋ si pu-
la, la ku yi Miliitas. 16 La bira sii Miliitas lɛ. Pɔɔl si duu bi
jaŋ chiŋ Ɛfɛsis lɛ. U si, u bi chɛ duu dieni Esia tiŋteeŋ,
duu faa chɛ duu mu Jerusalɛm lima lima nɛ a puu
Pɛŋtikɔs chɛ-gbielii-la dimɛ.

Pɔɔl bul wiaa a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiasiŋ Ɛfɛsis lɛ

17 Ŋii nɛ la kiele kɔ Miliitas. Pɔɔl tima yirɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiasiŋ Ɛfɛsis lɛ di ba kɔ. 18 Ba
si kɔ, u bula piba a bul, “Ma ma jiŋ ŋii mi si naga nɛ, a
chiŋ bua-la lɛ mi si bumo kɔ Esia tiŋteeŋ nɛ a kukɔ
jiniŋ. 19 Mi si tiŋ tiŋtiŋŋaa pi la Tiina Wia ŋii, mi kɛŋ mi
titia muuri nɛ kiŋkɛŋ. Mi ma yel sii-liiriŋ a tiŋ ma wiaa.
Mi na hɛɛŋ maa Ju̱u tiŋŋaa teeŋ, ba si yie vuvuurɛ di ba
kpumi. 20 Mi dagɛma wii-na kala si jaŋ pɛma lɛ, mi bi
kaa faama. Mi dagɛma Wia wiaa, niaa tuɔŋ ari ma di-
isiŋ kala ma lɛ. 21 Mi bula pi Ju̱u tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa
kala siifiɛsiŋ di ba birima lii ba haachɛba lɛ aŋ ku to
Wia, a laa la Tiina Yesu wiaa dii. 22 Wia Diŋ-zɔŋ-la dagɛ-
mi di mi mu Jerusalɛm. U niiŋ lɛ nɛ mi lɛɛlɛ to aa mu
ŋla. Mi bi jiŋ wii-la kala si jaŋ ŋaami lɛ dimɛ. 23 Mi ta jiŋ
nɛ ari taŋ-na kala lɛ mi si mua, Wia Diŋ-zɔŋ-la yie bula
pimi siifiɛsiŋ ari wiaa jaŋ juumi, di ba kɛŋmi tɔ dia maa.
24 Ama mi si yie beŋ mi miisiŋ, u bi kuŋ-kala ŋaa mi
teeŋ. Mi taa chɛ di mi tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ mi Tiina Yesu
si si mi tiŋ nɛ. U nɛ si di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi ni-
aa, a bula piba ŋii u si jaŋ fába nennige. 25 Lɛɛlɛ mi jima
ari ma niaa deeŋba mi si yie gɔllɛ ma tuɔŋ a bul Wia
kuorii-la wiaa pima, ma bira bi jaŋ kɔ di ma nami.
26-27 Mi si bul Wia wialiŋ pima ŋii, mi bi wialiŋ kala Wia
si ŋaa kaa faama. Mi saa bulaa pima siifiɛsiŋ jiniŋ tapu-
luŋ deeŋ di ma nuu-kala kɔ duu lɛlɛ, mi bi wii cheye.
Ma wu-bɔŋŋɔɔ jaŋ nyua ma nyuŋ lɛ. 28 Má beŋ ma titia
nyuŋ woruŋ, aŋ pɛ beŋ nialiŋ maa u Diŋ-zɔŋ-la si joŋo
hɛ ma nisiŋ lɛ. Má beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a hi-
hilimi nyuŋ, ari pie-daara si yie beŋ u piesee nyuŋ ŋii.
Wia nɛ joŋ u titia bie chaliŋ yɔɔba. 29 Mi jima, di mi nɛ
leŋma, ni-bɔŋŋɔɔ jaŋ ku juu ma tuɔŋ, ari guŋgurusuŋ
si yie juu pusuŋ tuɔŋ ŋii. Ni-bɔmɔ-la bi jaŋ leŋma, ba
jaŋ walimɛma. 30 Niaa jaŋ lii ma tuɔŋ maa a kɛŋ wialiŋ
kaa birimɛ, a nyisɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii di ba miirɛ
hariŋ a toba. 31 Ŋii nɛ tii mi si, má beŋ ma titia nyuŋ ŋii.
Máa liisi ari mi dagɛma nuu-kala jisiŋ batori nɛ ŋla wi-
ihɛyɛ ari titaŋiŋ kala, a yel sii-liiriŋ ma woruŋ ma wiaa.
32 Mi lɛɛlɛ joŋma hɛ Wia nisiŋ lɛ nɛ. Wia wu-zɔmɔ-la
lahɔrimɔ lɛ u jaŋ pɛma lɛ. U jaŋ wuo pɛma lɛ di ma kɛŋ
doluŋ a chiŋ ma yarida lɛ. U jaŋ leŋ di ma wuo dii kialiŋ
u si ŋaa bil ma sipaaŋ Wia kuorii-la lɛ a gbigbɛrɛ nialiŋ
si laa u wiaa dii lɛ. 33 Mi ha bi ma kuŋ-kala moribiee
koo gɛnniŋ biina di mi kaa laa. 34 Ma titia jima di mi
tima woruŋ, a na kialiŋ kala la di mi naŋdɔŋsuŋ síi chɛ.
35 Mi ŋaa ŋii di mi wuo dagɛma di ma faasa tiŋ
tiŋtiŋŋaa ŋii, ma jaŋ wuo pɛ puwuoloo lɛ aa liisi ari la
Tiina Yesu fa si bul ŋii. U si,
‘Ŋ si joŋ kua pi nia,
u nɛ kɛŋ tuɔtɔruŋ
a kii ŋ si laa kua nia teeŋ.’ ”
36 Pɔɔl si bul wiaa dɛrɛ, u tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia a
piba kala. 37 Ba guoru a yel sii-liiriŋ. 38 Ba tuɔŋ chei
woruŋ, bɛɛ wiaa u fa bula piba ari ba bira bi jaŋ nau.
Ŋii nɛ ba kɛnu kaa mu liiŋ daboro leriŋ.

Pɔɔl mu Jerusalɛm

21 La ta dɔŋɔ aŋ juu liiŋ daboro. La vɛŋ tegi tegi a
mu lee kubala baa yirɛ Kɔs, a bira sii dimɛ. Taŋ si
pula la mu lee kubala baa yirɛ Roodis, a bira lii dimɛ a
mu Patara. 2 Dimɛ nɛ la na liiŋ daboro duu mu Fɔniisia.
La juu mu. 3 La síi mu ŋii, la na lee kubala la na-gua,
baa yirɛ Saapɔs. La kieli dimɛ a mu yi Siiria tiŋteeŋ. La
mu chiŋ taŋ kubala lɛ baa yirɛ Taya. Dimɛ nɛ liiŋ
daboro-la chɛ duu chiŋ di ba chaarɛ kiaa si hɛ liiŋ
daboro-la lɛ. 4 La chɛ mu na nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
dimɛ. La hɔŋ ba teeŋ tapulaa balipɛ. Ba bula pi Pɔɔl
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ duu sí Jerusalɛm mu. 5 La si hɔŋ
dimɛ tapulaa balipɛ ŋii, la bira lii dimɛ a joŋ la woŋbiiŋ.
Baalaa ari ba haalaa ari ba biiriŋ kɛŋla kaa lii taŋ-la
tuɔŋ. La kala tuu kpirimi liiŋ niiŋ a chuɔlɛ Wia. 6 La ta
dɔŋɔ dimɛ aŋ juu liiŋ daboro, ka ba ma miira mu dia.
7 La lii Taya lɛ a joŋ la woŋbiiŋ a mu taŋ kubala baa
yirɛ Pitolimiiyas. La mu chuɔlɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
dimɛ aŋ chua. 8 U taŋ si pula, la sii a mu Sizariya, a mu

juu baal kubala dia baa yirɛ Filip. U fa gɔllɔ bul Wia
wiaa nɛ aa pi niaa. U fa ŋaa nialiŋ balipɛ dɔŋɔ nɛ ba fa
si liisa Jerusalɛm lɛ. 9 U fa kɛŋ toloo banɛsɛ nɛ. Ba fa bi
balaba jaa aŋ fa bubul Wia wiaa Wia doluŋ lɛ. 10 La hɛ
dimɛ ŋii tapulaa baŋmɛnɛ, di baal kubala lii Judiya tiŋ-
teeŋ a ma kɔ, baa yirɛ Agabɔs. U fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 11 U kɔ la teeŋ a laa
Pɔɔl damɛrɛ a kaa vɔɔ u titia naasiŋ ari u nisaa aŋ bul,
“Ŋla nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la bul, ‘Ju̱u tiŋŋaa jaŋ kɛŋ damɛrɛ
deeŋ tiina a vɔbu ŋla Jerusalɛm lɛ, a joŋu hɛ nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ.’ ”
12 La si nii wiiŋ deeŋ, la di nialiŋ fa si hɛ dimɛ sul Pɔɔl
duu sí Jerusalɛm mu. 13 Ŋii nɛ Pɔɔl bula piba a bul, “Bɛɛ
nɛ tii ma yiyel ŋla a ŋaa mi tuɔŋ chei ŋla? Di ba nɛ jaŋ
kɛŋmi vɔɔ, koo di ba nɛ kpumi maa Jerusalɛm lɛ a tiŋ
mi Tiina Yesu wiaa, mi sɛyɛ nɛ.” 14 U si bul ŋii, la na ari
la buu wuo nyagaa bil. Ŋii nɛ la leŋ aŋ bul, “Wia jaŋ leŋ
di wii-kala u síi chɛ u ŋaa duu ŋaa.”
15 Ŋii nɛ aŋ ka la ŋaa siri a sii mu Jerusalɛm. 16 Nialiŋ
dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii a lii Sizariya ma to la hariŋ a
mu, a kɛŋla kaa mu juu baal kubala dia baa yirɛ Mi-
neesiŋ. U lii Saapɔs nɛ. U laa Yesu wiaa dii bua-la lɛ ba
fa si suomo bubul Yesu wiaa pipi niaa nɛ.

Pɔɔl mua duu na Jeems

17 La si yi Jerusalɛm, nialiŋ si laa Yesu wiaa dii dimɛ
kɛŋla woruŋ. 18 Taŋ si pula, la di Pɔɔl mu di la na Jeems.
La mua di nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ kala
hɛ dimɛ. 19 Ŋii nɛ Pɔɔl chuɔlɛba aŋ bula piba ŋii kala
Wia si pɛu lɛ u tiŋ tiŋtiŋŋaa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
tuɔŋ.
20 Ba si nii wiiŋ deeŋ, ba lɔllɛ Wia aŋ bula pi Pɔɔl a bul,
“La naaŋbii, bee na Ju̱u tiŋŋaa yuga si laa Yesu wiaa dii.
Ba yi niaa bui bui bui a kala tuto wialiŋ woruŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto. 21 Ba nii ŋ wiaa. Ba si ŋ
dagɛ Ju̱u tiŋŋaa kala si hɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
tuɔŋ di ba via wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tu-
to, a bira bul di ŋ si di ba sí ba biiriŋ penee keru a sí
Ju̱u tiŋŋaa naabalimaba wiaa to. 22 Ba jaŋ nii ari ŋ kɔ.
Bɛɛ nɛ saa la jaŋ ŋaa? 23 Saa to la niiŋ wii-la la si si ŋŋ
ŋaa. Baalaa banɛsɛ nɛ hɛ daha. Ba ta niiŋ nɛ Wia teeŋ,
baa chɛ di ba liisɛ niiŋ deeŋ Wia teeŋ. 24 Kɛŋ baalaa
deeŋba a ma toba lɛ, a ma piisɛ ŋ disinniŋ ta, a ti̱ŋ
moribiee di ba ma piisɛ ba disinniŋ ta aŋ fuŋ ba
nyusuŋ maa. Ŋ ŋaa ŋii nuu-kala jaŋ wuo to ŋii lɛ jiŋ ari
wialiŋ kala ba si bula a tigɛŋ lɛ bi wutitii ŋaa. Ba jaŋ na
ari ŋ ma titia ka to wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di ni-
aa tuto nɛ. 25 Ama nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aŋ bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, la ŋmuŋsɛ teniŋ a bula piba di ba sɛyɛ di
ba bira sí vuiŋ namia chaŋ, di ba bira sí pusuŋ chaliŋ
ma dii, a sí pusuŋ si suu pimee dii, a liisɛ ba titia ba-
chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa lɛ.” 26 Pɔɔl naŋdɔŋsuŋ
si bul ŋii, u taŋ-pul, Pɔɔl kɛŋ baala-la banɛsɛmiŋ mu, ba
kala piisɛ ba disinniŋ ta aŋ juu Wia-dia. U dagɛ nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia tapulaa magɛ ŋii ba si jaŋ piisɛ ba
disinniŋ ta, ka di ba kuŋ-kala-na kpu pusuŋ pi Wia.
Tapulaa balipɛ nɛ u dagɛ.

Ba kɛŋ Pɔɔl Wia-dia lɛ

27 Tapulaa balipɛ-la síi yi, Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ si lii Esia
na Pɔɔl duu hɛ Wia-dia lɛ. Ba nyisɛ ni-daŋ hɛ ba kɛŋ
Pɔɔl. 28 Ba faasa kpia a bul, “Iziral timma, má ku pɛla lɛ.
Baal-la si gɔllɛ lee kala a didagɛ wiaa lee-na kala a
chichei la niaa síi to woŋbii-la, aa chei Moosis fa si
ŋmuŋsɛ wialiŋ bil di niaa tuto maa, a bul wu-bɔŋŋɔɔ a
tigɛ Wia-dia deeŋ ma lɛ, u níi kɔ daha ŋii. U paala kɛŋ
Giriik tiŋŋaa kaa ku juu Wia-dia-la, a ŋaa leriŋ deeŋ kɛŋ
disinniŋ.” Wii-la si tii ba bul ŋla: 29 Ba fa na baal kubala
duu to Pɔɔl hariŋ taŋ-la lɛ. U yiriŋ nɛ Turɔfimɔs a lii Ɛfɛ-
sis. Ba fa biina Pɔɔl kɛnu kaa juu Wia-dia-la nɛ. 30 Ŋii nɛ
taawɛi sii taŋ-la kala lɛ, nialiŋ kala to dɔŋɔ a kɛŋ Pɔɔl a
kɛnu kaa lɛrɛ lii Wia-dia-la lɛ. Ŋii nɛ aŋ ka ba guu kɛŋ
Wia-dia-la boiŋniiree tɔ. 31 Ba síi walimɛ di ba kpuu,
Rom laali-yuoroo kuhiaŋ nii ari taawɛi sii Jerusalɛm
kala lɛ. 32 U si nii ŋii, u sii a guu liisɛ laali-yuoroo dɔŋ-
suŋ ari ba kuhiasiŋ, ba fá mu taawɛi-la leriŋ. Nialiŋ si
nau ari laali-yuoro-la, ba bira bi Pɔɔl ŋmobo. 33 Laali-
yuoroo kuhiaŋ-la mu kɛŋ Pɔɔl, a ŋaa ba kɛŋ chɔrumɔɔ
balia kaa vɔbu. Ŋii nɛ u piɛsɛ nialiŋ a bul, “Kubɛɛ nɛ nia
deeŋ? Bɛɛ nɛ u ŋaa chei?” 34 Ba kala ŋaa goŋ. Dɔŋsuŋ
bubul wiiŋ deeŋ, dɔŋsuŋ ma bul wiiŋ deeŋ. Niaa fa síi
ŋaa goŋ ŋii, laali-yuoroo kuhiaŋ-la bi wii-la si paala ŋaa
wuo jiŋ. Ŋii nɛ u ŋaa u niaa kɛŋ Pɔɔl kaa mu laali-
yuoroo dii-duoŋ. 35 Ba si yi dia-la lusuŋ choluŋ, nialiŋ
kɛŋ Pɔɔl lilɛrɛ a wiwalimɛ di ba kpuu, ŋii nɛ laali-yuoro-
la joŋu chuŋ. 36 Nialiŋ kala to u hariŋ a ŋaa goŋ a
bubul, “Má kpuu.”

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia

37 Ba si jil lusuŋ chol-la a chichɛ di ba juu dia-la, ŋii nɛ
Pɔɔl sul laali-yuoroo kuhiaŋ-la duu leŋ duu bul wii pu.
Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la piɛsɛ Pɔɔl a bul, “Ŋii-na ŋ
nii Giriik wu-buluŋ nɛɛ? 38 Ŋ dee bi Ijipiti tiŋŋaa baal-la
ŋaa, baal-la si suomo ŋaa taawɛi aŋ kɛŋ niaa bui
banɛsɛ-la si kpu niaa a kaa mu giri-bine tuɔŋ?” 39 Pɔɔl
si, “Ai, mi ŋaa Ju̱u tiina nɛ a lii Taasis, Siliisia tiŋteeŋ ta-
baliŋ. Mii suluŋ di ŋ leŋ di mi bul wiaa pi nialiŋ.” 40 Ŋii
nɛ u pu woŋbiiŋ. Pɔɔl si chiŋ lusuŋ chol-la lɛ ŋii, u kɛŋ u
nisiŋ vigi di nialiŋ kɛŋ goŋ. Ŋii nɛ ba kala ŋaa fuii. Pɔɔl
suomo bubul wiaa Ju̱u tiŋŋaa yiikoro lɛ.

22 Ŋii nɛ u bula piba a bul, “Mi nyimmaba ari mi
naaŋbiiriŋ, má jegile nii wii-la mi si kɛnɛ di mi
bula laa mi titia.” 2 Ba si nia duu bul wiaa ari ba yiikoro,
ba kala ŋaa fuii. Ŋii nɛ Pɔɔl bul, 3 “Mi ŋaa Ju̱u tiina nɛ.
Ba lulmi Taasis lɛ, Siliisia tiŋteeŋ. Mi haŋbiiriŋ lɛ nɛ ba
kɛŋmi kaa kɔ daha a beŋmi. Gamiilial nɛ dagɛmi. U

dagɛmi la naabalimaba woŋbii-la ba síi to ari siifiɛsiŋ. Mi tou woruŋ a joŋ mi titia pi Wia, ari ma ma si hɛ daha jiniŋ si ŋaa ŋii. [4] Mi ma to a dɔgisɛ nialiŋ fa síi to Yesu woŋbii-la a chichɛ di mi kpuba. Mi ŋaa ba kɛsɛba vɔɔba a kɛŋba tɔ dia, baalaa ari haalaa kala. [5] Nialiŋ si kpu pusuŋ a pipi Wia kuhiaŋ, ari kuhiasi-la kala si yie hilime vuvuurɛ wiaa ma jaŋ wuo bula pima ari wiiŋ deeŋ mi si bula ŋaa wutitii nɛ. Ba ŋmuŋsɛ tenniŋ pimi di mi kaa mu Damaasikas a joŋo pi J̱uu timma-la si hɛ dimɛ. Ba ŋaa ŋii di mi wuo kɛsɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii dimɛ a vɔɔba, a kaa kɔ Jerusalɛm a dɔgisɛba daha.”

[6] Ŋii nɛ Pɔɔl bira bul, “Mi si lii joŋ woŋbiiŋ aa mu Damaasikas a mu kpagɛ taŋ-la ari wiihɛi-siesee, pulumuŋ guu lii wia nyuŋ a faasa chaana hɛmi lɛ. [7] Mi tuu tel tiŋteeŋ aŋ nii nii-la yiikoro duu bul mi teeŋ a bul, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii ŋ to mi naasiŋ a dudɔgisɛmi ŋla?’ [8] Ŋii nɛ mi piɛsɛ, ‘Kubɛɛ nɛ, tiina?’ Yiikori-la bul, ‘Mi-na Yesu si lii Nazarɛt, nii-la ŋ síi to u naasiŋ a dudɔgisɛ.’ [9] La di nialiŋ fa síi vɛŋ, ba na puluŋ-la, aŋ bi nii-la fa síi bul wiaa mi teeŋ yiikoro nia. [10] Ŋii nɛ mi piɛsɛ, ‘Mi ŋii mi Tiina?’ Mi Tiina bira bul, ‘Sii juu Damaasikas. Dimɛ ba jaŋ dagiŋ wii-la kala mi si liisiŋ di ŋ ŋaa.’ [11] Puluŋ-la chuulɛ mi siaa, mi bira bi naa, ŋii nɛ la di nialiŋ fa síi vɛŋ kɛŋ mi nisiŋ lɛ a lɛrɛ juu Damaasikas.

[12] Baal kubala fa hɛ dimɛ, baa yirɛ Ananayas. U faa fá Wia nɛ a tuto wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto. J̱uu timma-la kala fa si hɛ Damaasikas lɛ zizilu. [13] U kɔ mi teeŋ a chiŋ mi sɛmɛ a bula pimi a bul, ‘Mi naaŋbii Sɔɔl, kɛŋ ŋ siaa suri.’ Bua-la titia lɛ mi siaa suri, mi bee nau. [14] Ŋii nɛ Ananayas bula pimi a bul, ‘Wia-la la di la naabalimaba síi to nɛ liisiŋ di ŋ jiŋ wii-la u síi chɛ di ŋ ŋaa. U leŋ ŋ na Wia Tuɔ-pul Tiina a nii u yiikoro maa u si bul wiaa piŋ. [15] Ŋ jaŋ ŋaa u siada tiina, a bula pi niaa wii-la ŋ si nia aŋ pɛ naa. [16] Bɛɛ nɛ saa tii ŋ hɔnɔ dieni? Sii mu a leŋ di ba foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ a fo ŋ haachɛba ta Yesu doluŋ lɛ.’

Wia yirɛ Pɔɔl duu bul Wia wiaa a pi nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa

[17] Ŋii nɛ mi miira mu Jerusalɛm a juu Wia-dia a chuchuɔlɛ Wia. Mi síi chuɔlɛ Wia ŋii, [18] mi na la Tiina Yesu ari duosoo tuɔŋ. U bula pimi a bul, ‘Sii lii Jerusalɛm lɛ lima, bɛɛ wiaa nialiŋ si hɛ daha bi jaŋ sɛi mi wialiŋ ŋ si jaŋ bula piba.’ [19] Ŋii nɛ mi bula pi Yesu a bul, ‘Mi Tiina, ba jima woruŋ di lee-na kala mi si mua, mi yie juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ a kɛsɛ nialiŋ si laa ŋ wiaa dii dimɛ, a ŋmooba aŋ kɛŋba tɔ dia. [20] Bua-la lɛ ba si kpu Sitiiviŋ, nii-la fa si ŋaa ŋ siada tiina a bul ŋ wiaa pipi niaa, mi-na Pɔɔl ma fa hɛ dimɛ a sɛi di ba kpuu. Ba síi kpuu, mi nɛ fa pɔ niaa deeŋba gɛnniŋ ba si wuro, aŋ ka ba kpuu.’ [21] Ŋii nɛ mi Tiina bula pimi a bul, ‘Sii daha, mi jaŋ timiŋ di ŋ mu di-bolii, nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa leriŋ.’ ”

[22] Pɔɔl fa síi bul wiaa ŋii, nialiŋ kala fa jegile nii. Ama u si bul wiiŋ deeŋ, ba bira suomo ŋaa goŋ a bul, “Má kpu ni-tɔɔŋ deeŋ, u bi maga duu hɛ dunia lɛ.” [23] Ba ŋiŋaa goŋ, aŋ kɛŋ ba gɛnniŋ kpikpesi a ŋaa hagila yuyuo. [24] Ŋii nɛ Rom laali-yuoroo kuhiaŋ-la bul di laali-yuoro-la kɛŋ Pɔɔl kaa juu laali-yuoroo dii-duo-la. U si di ba viiru aŋ piɛsa na wii-la si tii ba kala lii u hariŋ aŋ ŋiŋaa goŋ ŋla. [25] Ŋii nɛ ba vɔbu di ba viiru. Ba síi chɛ di ba viiru, Pɔɔl piɛsɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la fa si chiŋ dimɛ a bul, “U maga di ba viirɛ nuu si ŋaa Rom tiina aŋ bi u sariya die, a dagu u wu-cheeliŋ koo?” [26] U si nii wii-la Pɔɔl si bula, u ma bira mu u kuhiaŋ teeŋ a bula pu a bul, “Bee na ŋ síi chɛ di ŋ ŋaa wii-la, baal-la ŋaa Rom tiina nɛ.” [27] Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la titia sii kɔ Pɔɔl teeŋ a piɛsu, “Ŋ ŋaa Rom tiina nɛɛ? Bula pimi.” Ŋii nɛ Pɔɔl si, “Oo.” [28] Laali-yuoroo kuhiaŋ-la ma bul, “Mi ma ŋaa dɔŋɔ nɛ. Mi ta ti̱ŋ moribiee yugɛ nɛ aŋ-na ku ŋaa Rom tiina.” Ŋii nɛ Pɔɔl si, “Ba paala lulmi di mi ŋaa Rom tiina nɛ.” [29] Ŋii nɛ nialiŋ fa síi chɛ di ba viirɛ Pɔɔl aŋ piɛsu, ba suusa lii u teeŋ lima lima. Laali-yuoroo kuhiaŋ-la si ku jiŋ ari Pɔɔl ŋaa Rom tiina nɛ, ka u ŋaa ba kɛŋ chɔrumɔɔ kaa vɔbu, fawulluŋ kɛnu maa.

Pɔɔl chiŋ nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

[30] Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la chichɛ duu sɛnɛ jiŋ wii-la si tii J̱uu tiŋŋaa bubul Pɔɔl teeŋ ŋii. U taŋ si pula u ŋaa ba kɛnu puri, a ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari kuhiasi-la si yie hilimi a vuvuurɛ wiaa ku hilimi. Ba si hilimi ŋii, u kɛŋ Pɔɔl kaa lii a ŋaa u chiŋ ba sipaaŋ.

23 Pɔɔl fa si chiŋ ŋii, u chaarɛ u siaa pɛ nialiŋ fa si yie hilime vuvuurɛ wiaa lɛ aŋ bula piba a bul, “Mi naaŋbiiriŋ, mi to Wia mi miisiŋ kala lɛ nɛ. Mi si tou, mi tuɔbiinaa kala yie chesi nɛ a kaa kɔ tapuluŋ deeŋ.” [2] Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dɔŋɔ, baa yirɛ Ananayas, bula pi nialiŋ si china kpagɛ Pɔɔl di ba ŋmoo u niiŋ lɛ. [3] Ba si ŋmobu ŋii, Pɔɔl ma bula pu a bul, “Ŋ lɔrɔ nagɛ jeeŋ si yɛrɛ, ka ba ŋaa tuɔruŋ bugɛ nɛ di niaa sí na. Wia ma jaŋ ŋmobuŋ ŋii. Ŋ hɔnɔ di ŋ to wialiŋ ba si ŋmuŋsa bil di la tuto nɛ a didii mi sariya, aŋ ka ŋ bul di ba ŋmoomi a chei wialiŋ ŋii.” [4] Nialiŋ si china kpagɛ Pɔɔl piɛsu a bul, “Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ nɛ ŋ tuusɛ ŋii?” [5] Ŋii nɛ Pɔɔl bira bul, “Mi naaŋbiiriŋ, ma kiaa sima. Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari u bi maga di la bul wu-bɔŋŋɔɔ a pi nii-la síi beŋ niaa. Mi bi jiŋ ari u nɛ ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ.”

[6] Pɔɔl si bene nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa tuɔŋ, u na ari dɔŋsuŋ ŋaa nialiŋ ba síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa, dɔŋsuŋ ma ŋaa Farisii tiŋŋaa. Ŋii nɛ u faasa bul nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa teeŋ a bul, “Mi naaŋbiiriŋ, mi ma ŋaa Farisii tiina nɛ, nii-la si lulmi ma ŋaa Farisii tiina nɛ. Mi laa dii ari nialiŋ si suba jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ. Ŋii nɛ tii baa dii mi sariya.” [7] U si bul wiiŋ deeŋ,

Farisii timma-la ari Sadusii timma-la bira bi nii-bala
kɛnɛ. Ba pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. 8 Sadusii tiŋŋaa si di nuu nɛ suba,
u bira bi jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ, a bira bul di Wia
tiŋdaaraa ma tuo, di ni-diŋsiŋ ma tuo, ka Farisii tiŋŋaa
si di ba kala hɛ dimɛ, di nuu ma nɛ suba, u jaŋ sii suuŋ
lɛ a kɛŋ miisiŋ. 9 Ŋii nɛ nialiŋ sii a faasa ŋiŋaa goŋ. Wia
teniŋ kerichiba-la dɔŋsuŋ si hɛ Farisii niaa paati-la tuɔŋ
sii a faasa kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ a bul, "La bi na baala deeŋ si
ŋaa wii-la chei. U naga ari ni-dima nɛ koo Wia tiŋdaara
nɛ sɛnɛ bul wiaa pupu, la bi u-na jiŋ." 10 Ŋii nɛ ba kɛŋ
wii-la faasa lɛrɛ, leriŋ kala hosi. Fawulluŋ kɛŋ laali-
yuoroo kuhiaŋ-la ari ba jaŋ kɛŋ Pɔɔl lɛrɛ puɔsɛ. Ŋii nɛ u
ŋaa u laali-yuoroo juu nialiŋ tuɔŋ a loriko laau nialiŋ
teeŋ, a kɛnu kaa mu laali-yuoroo dii-duo-la.
11 U taŋ si bire, titaŋ-la titia la Tiina Yesu kɔ Pɔɔl teeŋ,
a chiŋ u sɛmɛ, a bula pu a bul, "Nyirɛ ŋ bɔyɛ. U maga di
ŋ dii mi siada a bul mi wiaa Rom lɛ ari ŋ si bul mi wiaa
ŋii Jerusalɛm lɛ."

Ju̱u tiŋŋaa ka vuurɛ di ba kpu Pɔɔl

12 U taŋ si pula, Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ hilimi dɔŋɔ lɛ a vu-
urɛ di ba kpu Pɔɔl. Ba ta niiŋ nɛ ari ba nɛ buu kpua, ba
bi jaŋ dii kiaa. Ba bi jaŋ nyua liiŋ maa. 13 Nialiŋ fa si vu-
urɛ wiiŋ deeŋ kii niaa mahiŋ balia. 14 Ŋii nɛ ba mu nial-
iŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari nialiŋ kuhiasiŋ
teeŋ a bula piba a bul, "La ta niiŋ nɛ di la nɛ bi Pɔɔl
kpua, la bi jaŋ dii kiaa. 15 Ma di nialiŋ si yie hilime vuvu-
urɛ wiaa kuhiasiŋ saa tiŋ di ba bula pi Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ-la duu leŋ di Pɔɔl kɔ ma teeŋ. Ma fugi
ari maa chɛ di ma wasa dii u sariya nɛ. La jaŋ ŋaa siri
duu nɛ leŋe u kukɔ, u bi jaŋ yima, ka di la kpuu."
16 Pɔɔl dihaala bie ma nii ba síi vuurɛ ŋii, a mu juu
laali-yuoroo dii-duo-la a bul wii-la pi Pɔɔl. 17 Ŋii nɛ Pɔɔl
yirɛ laali-yuoroo kuhiaŋ dɔŋɔ a bula pu a bul, "Kɛŋ ba-
puɔsi-bie deeŋ kaa mu ma kuhiaŋ teeŋ, u kɛŋ wii nɛ
duu bula pu." 18 Ŋii nɛ u kɛnu kaa mu ba kuhiaŋ teeŋ a
bula pu a bul, "Pɔɔl, nii-la ba si kaa tɔ dia nɛ yirɛmi a
bula pimi di mi kɛŋ bapuɔsi-bie deeŋ kaa kɔ ŋ teeŋ,
duu kɛŋ wii nɛ duu bula piŋ." 19 Ŋii nɛ kuhiaŋ-la kɛŋ
bile nisiŋ lɛ a kɛnu lii mua, a fiɛla piɛsu di wu-bɛɛ nɛ u
kɛŋ di u bula pu? 20 Ŋii nɛ u bul, "Ju̱u tiŋŋaa vuurɛ nɛ di
ba bula piŋ di ŋ chie leŋ di Pɔɔl kɔ nialiŋ si yie hilime
vuvuurɛ wiaa kuhiasiŋ teeŋ. Baa fugi ari baa chɛ di ba
wasa dii u sariya nɛ. 21 Saa sí sɛi, bɛɛ wiaa nialiŋ dɔŋ-
suŋ jaŋ faa woŋbiiŋ lɛ a gbɛru. Ba kii niaa mahiŋ balia.
Ba ta niiŋ nɛ di ba bi Pɔɔl kpua, ba bira bi jaŋ dii kiaa,
ba bi jaŋ nyua liiŋ maa. Ba ŋaa siri nɛ di ŋ nɛ pu woŋbi-
iŋ duu kukɔ." 22 U si bul ŋii dɛrɛ, kuhiaŋ-la bula pi ba-
puɔsi-bie-la a bul, "Sí bula pi nuu-kala ari ŋ bul wiiŋ
deeŋ pimi," aŋ ŋaa u viiri.

Ba kɛŋ Pɔɔl mu tiŋteeŋ kuoro Fiilis teeŋ

23 Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la yirɛ u laali-yuoroo
kuhiasiŋ balia a bula piba a bul, "Má liisɛ laali-yuoroo
zɔ-balia di ba ŋaa siri di ba di Pɔɔl mu Sizariya, a pɛ ja-
jillaa mahiŋ batori ari fii lɛ, ari nialaa ma si kɛŋ tiŋŋee
zɔ-balia. Leŋ di ba ŋaa siri di ba lii titaŋiŋ deeŋ kerifi
nibi lɛ. 24 Má chɛ janiŋ a liisa pi Pɔɔl duu ma jil, a kɛnu
woruŋ a kaa mu Sizariya, a kɛnu kaa mu hɛ tiŋtee-la
kuoro Fiilis nisiŋ lɛ." 25 Ŋii nɛ ka laali-yuoroo kuhiaŋ-la
ŋmuŋsɛ teniŋ a piba di ba kaa mu pi kuoru-la a tiŋ wiiŋ
deeŋ wiaa. Ŋla nɛ u bul teŋ-la lɛ:
26 "Mi-na Kulɔɔdiɔs Lisias nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
mi nyimma kuoro Fiilis. Mii chuɔluŋ woruŋ. 27 Baala
deeŋ mi si ŋaa ba kaa kɔ ŋ leriŋ, Ju̱u tiŋŋaa nɛ fa kɛnu
di ba kpuu. Ba síi chɛ di ba ŋaa ŋii, mi nii ari u ŋaa Rom
tiina nɛ. Ŋii nɛ mi kɛŋ mi laali-yuoroo mu, la loriko laau
ba nisiŋ lɛ. 28 Mi faa chɛ di mi nii wii-la si tii ba bubul u
teeŋ. Ŋii nɛ mi kɛnu kaa mu ba nihiasiŋ si yie hɔnɔ vu-
vuurɛ wiaa teeŋ. 29 Ba si piɛsu wiaa, mi na ari u bi wii-
kala cheye a magɛ di ba kpuu koo di ba kɛnu tɔ dia.
Wii-la si tii ba bubul u teeŋ tigɛ ba titia kisinniŋ lɛ nɛ.
30 Ba si bula pimi ari Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ vuura nɛ di ba
kpuu, ŋii nɛ mi si di ba kɛnu kaa ku piŋ lima lima. Mi
saa bula pi nialiŋ síi bul u teeŋ nɛ di ba kɔ ŋ teeŋ, a ma
dagɛ wii-la u si ŋaa chei a piŋ."
31 U si ŋmuŋsɛ teŋ-la dɛrɛ, laali-yuoro-la ŋaa ŋii u si
bula piba. Titaŋ-la ba kɛŋ Pɔɔl kaa mu yi taŋ kubala
baa yirɛ Aŋtipatis. 32 U taŋ si pula, laali-yuoro-la síi vɛŋ
naasiŋ lɛ nɛ miira kɔ ba dii-duo-la, aŋ ka janiŋ tiŋŋaa
kɛnu mu Sizariya. 33 Ba si yi dimɛ, ba joŋ Pɔɔl pi ba tiŋ-
teeŋ kuoro, a joŋ teŋ-la ma pɛ. 34 Ŋii nɛ kuoru-la
karimɛ teŋ-la aŋ piɛsɛ Pɔɔl lee-la u si lia. U bul duu lii
Siliisia nɛ. U si nii ŋii, 35 u bula pu a bul, "Bua-la lɛ nialiŋ
síi bul ŋ teeŋ nɛ kɔ, mi jaŋ nii wii-la ŋ si kɛnɛ di ŋ bul,
aŋ ka di mi-na dii ŋ sariya." Ŋii nɛ u ŋaa ba kɛŋ Pɔɔl mu
hɛ dii-bal-la Hɛrɔd si saa, a ŋaa laali-yuoroo pupɔu
dimɛ.

Ju̱u tiŋŋaa bul Pɔɔl teeŋ

24 Tapulaa banɔŋ si kiele, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ baa yirɛ Ananayas sii mu Sizariya,
kuoro Fiilis teeŋ. Ba di nialiŋ kuhiasiŋ dɔŋsuŋ ari sariya
didiire kubala baa yirɛ Tatulas, ba kala nɛ mua. Ba si
mu u teeŋ, ba suomo bubul wii-la si tii ba bubul Pɔɔl
teeŋ. 2 Tatulas nɛ ba laa sipaaŋ yirɛ duu dagɛ wii-la Pɔɔl
si ŋaa chei. Ŋla nɛ u suomi, "Mi nyimma, ŋ nɛ wuo
bibeŋla woruŋ a leŋ la hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ŋ si wuo
bibeŋla ŋii, ŋ wasɛ wiaa yugɛ a pila ba zɔmɔ la tiŋteeŋ
deeŋ lɛ. 3 La taŋ sɛmɛ-na kala la tuɔŋ tɔrɔ woruŋ wiiŋ
deeŋ lɛ bua-na kala lɛ nɛ. La saa lɔlluŋ kiŋkɛŋ. 4 Mi bi
chɛ di mi bul wiaa dieni. Mi saa suluŋ di ŋ kɛŋ kenyiri
aŋ jegile nii wii-la la si kɛnɛ di la bul. La jaŋ keri wii-la la

si jaŋ bul kuii. 5 La na di baala deeŋ ŋaa wu-hɛɛru nɛ. J̱ṵu tiŋŋaa si hɛ dunia sɛmɛ-na kala lɛ, u yie mu lee-la a ŋaa taawɛi. U nɛ ŋaa Nazarɛt niaa paati kuhiaŋ maa. 6 U faa chɛ duu ma ŋaa disinniŋ nɛ Wia-dia lɛ. Ŋii nɛ la kɛnu [a faa chɛ di la dii u sariya la naabalima woŋbii-la lɛ la síi to ŋii. 7 Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ ba síi yirɛ Lisias ku hosi a kɛnu loriko laa la teeŋ. 8 U nɛ bula pi la nialiŋ kala síi bul Pɔɔl teeŋ di la kɔ ŋ teeŋ a bula piŋ wii-la si tii la bubul u teeŋ.] Di ŋ nɛ piɛsɛ baala deeŋ, ŋ titia jaŋ jiŋ ari wialiŋ kala la si bula a tigɛu lɛ ŋaa wutitii nɛ.” 9 Ŋii nɛ J̱ṵu tiŋŋaa ma sii pɛ a bul di wii-la kala u si bula ŋaa wutitii nɛ.

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia kuoro Fiilis sipaaŋ

10 Ŋii nɛ tiŋteeŋ kuoru-la liisi Pɔɔl duu bul wii-la u ma si kɛnɛ duu bul. Ŋii nɛ u bul, “Mi jima ari ŋ dii sariya tiŋteeŋ deeŋ lɛ u jisiŋ bolie. Mi tuɔŋ saa tɔrɔ mi si jaŋ bul wiaa a laa mi titia ŋ sipaaŋ. 11 Ŋ jaŋ wuo piɛsa nii ŋ titia lɛ ari bua-la lɛ mi si ku mu Jerusalɛm di mi chuɔlɛ Wia Wia-dia lɛ, u bi tapulaa fii ari balia kii. 12 J̱ṵu tiŋŋaa bimi naa di la di nuu-kala kɛŋ wii lilɛrɛ Wia-dia lɛ, mi bi taawɛi ma ŋaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ koo lee kala taŋ-la lɛ. 13 Ba bira bi jaŋ wuo dagɛ ari wialiŋ ba si si mi ŋaa chei ŋaa wutitiiba nɛ. 14 Wii-la mi si jaŋ bula piŋ ari u ŋaa wutitii nɛ ŋla: Ba wialiŋ kala tuɔŋ mii to woŋbii-la ba síi chei nɛ. Woŋbii-la mi síi to, mi maa to la naabalimaba Wia nɛ. Mi ma ŋaa wialiŋ kala Moosis si ŋmuŋsa bil di la to yarida, aa to tenni-la nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ si ŋmuŋsa kala maa. 15 Mi ma laa dii ari Wia jaŋ chisɛ ni-zɔŋŋɔɔ ari ni-bɔŋŋɔɔ kala suuŋ lɛ. Niaa deeŋba kala si chiŋ ŋii, ma laa wiaa deeŋba kala dii nɛ. 16 Mi yie wiwalimɛ woruŋ di mi tuɔbiinaa kala chesi Wia ari nuhuobiinee kala sipaaŋ. 17 Mi si lii Jerusalɛm lɛ di-ene, a yi jisi ari jisi. Lɛɛlɛ nɛ mi kɔ a kɛŋ moribiiŋ kaa kɔ di mi pi mi tiŋteeŋ niaa aŋ pɛ kpu pusuŋ pi Wia. 18 Ŋii lɛ ba nami Wia-dia lɛ. Bua-la lɛ ba síi nami, di mi piisɛ mi disinniŋ dɛrɛ. Ni-daŋ kala tuo mi teeŋ. Mi bi taawɛi ma kala ŋaa. J̱ṵu tiŋŋaa dɔŋsuŋ si lii Esia tiŋteeŋ ma nɛ fa hɛ dimɛ. 19 Di ba nɛ fa kɛŋ wii-kala a tigɛmi lɛ, u fa ma-ga di ba titia nɛ kɔ daha a ku bul. 20 Ŋii ma dee, leŋ di niaa deeŋba si hɛ daha bul wii-la ba si na di mi ŋaa chei bua-la lɛ mi si chiŋ nialiŋ si yie hɔnɔ vuvuurɛ wiaa sipaaŋ. 21 Wii-la duŋduŋa mi si ŋaa nɛ ŋla: Mi fa chiŋ ba sipaaŋ a faasa bula piba a bul, ‘Jiniŋ maa dii mi sariya a tiŋ mi si laa dii ari ni-suunuŋ jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ.’ ”

22 Fiilis si nii ŋii, u jiŋ woŋbii-la Pɔɔl síi to wiaa woruŋ. Ŋii nɛ tii u bul di ba sii. Ka u bula piba a bul, “Má leŋ di laali-yuoroo kuhiaŋ Lisias nɛ kɔ. Ŋii-na mi jaŋ dii ma sariya.” 23 U ŋaa laali-yuoru kubala bibeŋ Pɔɔl, aŋ bula pu duu kɛnu tɔ aŋ leŋ duu nina wiese, duu pi u naŋdɔŋsuŋ woŋbiiŋ di ba ku ninau di ba bubul wiaa. Duu níi chɛ kuŋ maa, di ba pɛu lɛ.

Pɔɔl chiŋ Fiilis ari Dusila sipaaŋ

24 U bi diene di Fiilis kɛŋ u haala kaa kɔ. U yiriŋ nɛ Dusila. U fa ŋaa J̱ṵu tiina nɛ. Ŋii nɛ Fiilis tima yirɛ Pɔɔl duu kɔ. U sí kɔ, u ŋaa u bul wiaa pu u jijegili. U bul Yesu Kirisito wiaa pu a bula pu duu laa u wiaa dii. 25 Ama Pɔɔl si mu bul wiaa a tigɛ wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ ari ŋ si wuo kɛŋ ŋ titia lɛ, a bira bul tapulii-la Wia si jaŋ dii dunia niaa sariya wiaa maa, fawulluŋ kɛŋ Fiilis. Ŋii nɛ u bul duu mu, ka duu nina chiniŋ u jaŋ bira yiru. 26 Ŋii kala lɛ u faa biinɛ ari Pɔɔl jaŋ pu moribiiŋ. Ŋii wiaa nɛ tii u yie yiyiru tɛtɛ tɛtɛ ba yie bubul wiaa. 27 Jisiŋ balia si kiele, baal kubala baa yirɛ Pɔɔkɔs Fɛsitis nɛ fa laa tiŋ-teeŋ kuoro Fiilis leriŋ. Fiilis faa chɛ di J̱ṵu tiŋŋaa chou, ŋii nɛ tii u ŋaa ba ha kɛŋ Pɔɔl tɔ dia.

Pɔɔl sul di ba kɛnu mu tiŋteeŋ kuori-baliŋ teeŋ

25 Fɛsitis si ku laa tiŋteeŋ, u hɔŋ Sizariya lɛ tapulaa batori aŋ sii mu Jerusalɛm. 2 U si mu Jerusalɛm ŋii, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari J̱ṵu tiŋŋaa kuhiasiŋ ku bul wii-la Pɔɔl si ŋaa cheiba pu, aŋ sulu 3 duu pɛba lɛ a ŋaa di Pɔɔl kɔ Jerusalɛm. Ba vuura nɛ di ba cheme kpuu woŋbiiŋ lɛ. Ŋii nɛ tii ba bul ŋii. 4 Ŋii nɛ Fɛsitis bul di ba kɛnu tɔ dia nɛ Sizariya tiŋteeŋ lɛ, duu sí lee-la lii, duu ma jaŋ miira mu dimɛ sisɛlɛ. 5 Ŋii nɛ u bul di ba leŋ di ba kuhiasiŋ to u hariŋ mu Sizariya, di u nɛ ŋaa wii cheiba lɛ, di ba bul u teeŋ dimɛ duu nii.

6 Fɛsitis chua Jerusalɛm lɛ ari tapulaa chori koo fii aŋ-na miira mu Sizariya. U taŋ si pula, u mu hɔŋ sariya didilliŋ aŋ ŋaa ba kɛŋ Pɔɔl kaa kɔ. 7 Pɔɔl si kɔ, J̱ṵu tim-ma-la si lii Jerusalɛm kɔ, ba ku gollu chu a bul di wialiŋ Pɔɔl si cheye yuga nɛ siifiɛsɛ, ama ba bi wuo dagɛ ari wialiŋ ba si bula a tigɛu lɛ ŋaa wutitiiba. 8 Ŋii nɛ Pɔɔl ma bul wiaa duu laa u titia a bul, “Mi bi J̱ṵu tiŋŋaa naa-balimaba woŋbii-la ba síi to wii-kala cheye, mi bira bi wii ma kala cheye a tigɛ Wia-dia lɛ koo Rom kuori-baliŋ ma lɛ.” 9 Fɛsitis ma faa chɛ di J̱ṵu tiŋŋaa chou nɛ, ŋii nɛ u piɛsɛ Pɔɔl ari u jaŋ cho duu mu Jerusalɛm duu dii u sariya dimɛ a tiŋ wiaa deeŋba ba si bula a tigɛu lɛ koo? 10 Ŋii nɛ Pɔɔl si, “Ai, mi jaŋ cho di mi mu kuori-baliŋ teeŋ. U maga di u nɛ dii mi sariya. Ŋ titia jima woruŋ ari mi bi wii ŋaa chei J̱ṵu tiŋŋaa lɛ. 11 Di mi nɛ fa ŋaa wii chei a magɛ di ba kpumi, mi faa sɛi nɛ, ama di wialiŋ kala ba síi bul ŋaa wu-nyiariŋ nɛ, nuu-kala tuo duu wuo joŋmi hɛ ba nisiŋ lɛ di ba kpumi. Mii suluŋ di ŋ leŋ di mi mu kuori-baliŋ teeŋ duu nɛ dii mi sariya.” 12 Ŋii nɛ Fɛsitis ari u nihiasiŋ vuurɛ wiaa. Ka u bula pi Pɔɔl a bul, “Na ŋ si ŋ jaŋ mu kuori-baliŋ teeŋ duu nɛ dii ŋ sariya. Ŋ saa jaŋ mu.”

Pɔɔl chiŋ Agiripa ari Bɛɛnis sipaaŋ

13 U bi diene di kuoro kubala ba síi yirɛ Agiripa ari u dihaala ba síi yirɛ Bɛɛnis kɔ di ba chuɔlɛ Fɛsitis Sizariya

lɛ. 14 Ba si mu dimɛ tapulaa baŋmɛnɛ, Fɛsitis bul Pɔɔl
wiaa kala a piba a bul, "Baal kubala nɛ hɛ daha. Fiilis nɛ
fa kɛnu kaa tɔ dia. U ha hɛ dimɛ. 15 Mi si mu Jerusalɛm,
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari ba nihiasiŋ Ju̱u
tiŋŋaa tuɔŋ ku bul wialiŋ u si ŋaa cheiba lɛ, aŋ bul di
mi dii u sariya a joŋ cheeriŋ pu. 16 Ŋii nɛ mi bula piba
ari Rom tiŋŋaa bi sɛi di ba bul duu cheye nɛ aŋ joŋ ti-
ina hɛ u diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ, see di ba kala hɔnɔ, di dɔŋɔ
bul u wiaa, dɔŋɔ ma bul u wiaa. 17 Ŋii nɛ ba kɔ daha. Ba
si kɔ, mi bi kaa dieni. U taŋ si pula, mi mu sariya didil-
liŋ aŋ ŋaa ba kɛŋ baal-la kaa kɔ. 18 Nialiŋ fa síi bul Pɔɔl
teeŋ sii chiŋ a bul wialiŋ Pɔɔl si ŋaa chei. Mi fa biina di
ba jaŋ dagɛ wu-bɔmɔ-la u si ŋaa. Ama ba bi wuo dagɛ.
19 Wii-la ba si bula nɛ ŋaa wu-kaa-lɛrii nɛ ba kaa lɛrɛ a
mu tigɛ ba Wii-chuɔluŋ lɛ ari baal kubala si suba, baa
yirɛ Yesu. Pɔɔl yie bubul ari Yesu sii suuŋ lɛ a hɛ u mi-
isiŋ lɛ. 20 Mi fa bi jiŋ ŋii mi si jaŋ to a jiŋ wiiŋ deeŋ tuɔŋ.
Ŋii nɛ mi piɛsɛ Pɔɔl ari u jaŋ sɛi a mu Jerusalɛm di ba
dii u sariya dimɛɛ? 21 Pɔɔl bi sɛyɛ. U sulmi di mi leŋ di
ba benu a kɛnu kaa mu kuori-baliŋ teeŋ di u dii u
sariya. Ŋii nɛ mi ŋaa ba bibenu. Mi nɛ ku na woŋbiiŋ,
mi jaŋ leŋ di ba kɛnu mu kuori-baliŋ teeŋ di u dii u
sariya." 22 Ŋii nɛ Agiripa bula pi Fɛsitis ari u titia cho
duu ma nii baal-la niiŋ nɛ. Ŋii nɛ Fɛsitis bula pu ari u
chie jaŋ nii u wu-buluŋ.
23 U taŋ si pula, Agiripa ari Bɛɛnis mu sariya didiiliŋ.
Ba kpiɛrɛ ba titia woruŋ a mu juu dii-bal-la. Niaa zilba
kiŋkɛŋ. Ba di laali-yuoroo nihiasiŋ ari ni-balaa taŋ-la lɛ,
ba kala ku juu a hɔŋ dɔŋɔ lɛ. Ba kala si hɔŋ ŋii, Fɛsitis
ŋaa ba kɛŋ Pɔɔl ku juu. 24 Ŋii nɛ Fɛsitis bul, "Kuoro
Agiripa, ma di nialiŋ kala si hɛ daha, ma na baala deeŋ.
U wiaa nɛ tii Ju̱u timma-la si hɛ daha ari Ju̱u timma-la si
lii Jerusalɛm kala ku wiwalimɛmi. Baa ŋaa goŋ a bul di
u bi maga di u kɛŋ miisiŋ. 25 Mi-na bi na ari u si ŋaa wii-
la chei a magɛ di ba kpuu. Ama u titia nɛ sulmi ari u
jaŋ mu kuori-baliŋ teeŋ duu dii u sariya. Mi saa jaŋ leŋ
duu mu. 26 Ama mi paala bi chaasa jiŋ wii-la kala mi si
jaŋ ŋmuŋsa pi kuori-baliŋ a mu tigɛu lɛ. Ŋii nɛ tii mi
kɛnu kaa kɔ ma teeŋ di ma nii u wiaa. Ŋ-na kuoro
Agiripa teeŋ nɛ mi saa paala kɛnu kaa kɔ. Mi biina ari ŋ
ma nɛ juu wii-la tuɔŋ, ŋ jaŋ wuo na wii di mi wuo
ŋmuŋsɛ teniŋ pi kuori-baliŋ. 27 U bi woŋbii kɛnɛ mi
teeŋ di mi nɛ leŋe di ba kɛŋ daŋsarika kaa mu kuori-
baliŋ teeŋ, aŋ bi chaasa bul wii-la kala u si ŋaa chei."

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia Agiripa sipaaŋ

26 Ŋii nɛ Agiripa bula pi Pɔɔl a bul, "Woŋbiiŋ hɛ
dimɛ di ŋ bul wiaa a laa ŋ titia." Ŋii nɛ Pɔɔl suo-
mo bul wiaa a jijaakɛ u nisaa a bul, 2 "Kuoro, mi jaŋ bul
di mi nyuŋ sima jiniŋ mi si jaŋ wuo bul wiaa a laa mi
titia ŋ sipaaŋ wiaa deeŋba kala lɛ Ju̱u tiŋŋaa síi bul mi
teeŋ, 3 bɛɛ wiaa ŋ-na paala chaasa jiŋ Ju̱u tiŋŋaa kisin-
niŋ kala nɛ ari ba wu-kaa-lɛriŋ. Mi saa suluŋ di ŋ kɛŋ
kenyiri aŋ jegile nii mi teeŋ.
4 Ju̱u tiŋŋaa kala jiŋ mi fa si nagɛ ŋii nɛ a suomi mi
haŋbiiriŋ kala lɛ. Mi fa yie hɛ mi tiŋteeŋ ari Jerusalɛm
duŋduŋa lɛ nɛ a ku waa. 5 A lii buŋbuŋ kala a kaa kɔ mi
faa to Farisii tiŋŋaa paati-la síi to woŋbii-duo-la nɛ la
Wii-chuɔluŋ lɛ. Di ba nɛ sɛyɛ, ba jaŋ wuo bul ari ba jiŋ
ŋii niiŋ lɛ faafaa kala nɛ. 6 Ka lɛɛlɛ ba leŋ mi chiŋ daha
di ba dii mi sariya a tiŋ mi síi yiɛlɛ wii-la Wia si si u jaŋ
ŋaa pi la naabalimaba. 7 La Iziral tiŋŋaa ta-geŋtisiŋ fii
ari balia-la, la kala yiɛlɛ wiiŋ deeŋ nɛ, ŋii wiaa nɛ tii la
fiɛsɛ siiŋ a chuchuɔlɛ Wia wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala ŋii. Mi
síi yiɛlɛ wiaa deeŋba nɛ tii, Ju̱u tiŋŋaa bubul mi teeŋ
ŋii, mi nyina. 8 Bɛɛ nɛ tii ma Ju̱u tiŋŋaa bi wuo laa dii ari
Wia jaŋ wuo chisɛ nialiŋ si suba, di ba bira sii suuŋ lɛ?
9 Mi ma titia fa laa dii ari u maga di mi ŋaa wii-la kala
mi si wuo ŋaa a chei Yesu si lii Nazarɛt yiriŋ. 10 Ŋii nɛ mi
ŋaa Jerusalɛm lɛ. Mi laa doluŋ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia nihiasiŋ teeŋ, aŋ kɛŋ Wia niaa yugɛ a tɔ dia. Di ba
nɛ si di ba kpuba maa, mi yie sɛi nɛ, ka ba kpuba. 11 Mi
vɛnɛ dɔgisɛba yugɛ Wii-chuɔlɛ diisiŋ kala lɛ, aa walimɛ
di ba bul ari ba bi Yesu jiŋ aŋ via u woŋbii-la. Mi baaniŋ
sii kiŋkɛŋ ba nyuŋ. Mi paala mu tasiŋ dɔŋsuŋ si tuo Ju̱u
tiŋteeŋ lɛ, a to ba naasiŋ a dɔgisɛba dimɛ.

Pɔɔl to ŋii u si ŋaa a ku laa Yesu wiaa dii

12 Wiiŋ deeŋ wiaa nɛ tii mi sii mu Damaasikas. Nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ tiŋmi a pimi doluŋ. 13 Mi
síi mu woŋbiiŋ lɛ mi nyina, ari wiihɛi-siesee mi na pulu-
muŋ duu lii wia nyuŋ a chaana hɛ la di nialiŋ fa síi vɛŋ
lɛ. U pulla kii wii-pɔsuŋ. 14 La kala tuu tel tiŋteeŋ. Ka mi
nii nuu yiikoro duu bula pimi Hiiburu yiikoro lɛ a bul,
'Sɔɔl, Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii ŋ to mi naasiŋ a dudɔgisɛmi ŋla? Ŋ
nagɛ nɛɛŋ nɛ ba si vɔbɔ aŋ ŋmuŋmoo duu vɛŋ. U bi sɛi
duu vɛŋ aŋ dudɔgisɛ u titia nɛ.' 15 Ŋii nɛ mi piɛsɛ,
'Kubɛɛ nɛ, Tiina?' Ŋii nɛ Tiina bul, 'Mi nɛ ŋaa Yesu, nii-la
ŋ si to naasiŋ a dudɔgisɛ. 16 Ama sii chiŋ. Mi kɛŋ mi titia
ku dagiŋ di mi liisiŋ di ŋ tiŋ tiŋtiŋŋaa pimi nɛ, a ŋaa mi
siada tiina, a bula pi niaa ŋ si nami ŋii jiniŋ, ari ŋii ŋ si
jaŋ bira nami maachie. 17 Mi jaŋ timiŋ di ŋ mu Iziral
tiŋŋaa teeŋ ari nialiŋ si bi Ju̱u timma ŋaa kala teeŋ. Di
ba níi walimiŋ, mi jaŋ laaŋ ta ba nisiŋ lɛ. 18 Mi jaŋ timiŋ
di ŋ mu ŋaa di ba siaa suri, a kɛŋba di ba birima lii bir-
imiŋ tuɔŋ a ku juu pulumuŋ tuɔŋ, a ŋaa di ba lii Sitaani
nisiŋ lɛ a kɔ Wia teeŋ. Di ba nɛ ŋaa ŋii aŋ laa mi wiaa
dii, Wia jaŋ joŋ ba haachɛba chɛba. Ba jaŋ wuo na leriŋ
Wia si tuɔsa nialiŋ tuɔŋ.'

Pɔɔl to u tiŋtiŋŋaa naasiŋ

19 Ŋii wiaa kuoro, mi bi yiikori-la si lii wia nyuŋ wiaa
via. 20 Ŋii nɛ mi suomo bul Wia wiaa Damaasikas lɛ ari
Jerusalɛm lɛ a kaa mu Judiya tiŋteeŋ kala, ari nialiŋ si
bi Ju̱u timma ŋaa tuɔŋ. Mi bula piba di ba birima lii ba

haachɛba lɛ aŋ birima to Wia, aŋ ŋiŋaa wialiŋ si jaŋ
dagɛ ari ba birima lii ba haachɛba lɛ nɛ. 21 Wiiŋ deeŋ
wiaa nɛ tii Ju̱u tiŋŋaa kɛŋmi Wia-dia lɛ aa chɛ di ba kpu-
mi. 22 Ama ari jiniŋ kala Wia haa pɛmi lɛ nɛ, ŋii nɛ tii mi
chiŋ daha aa bul wiaa deeŋba kala mi si ŋaa siada a pi-
ma, ma ni-balaa ari ma ni-biisiŋ kala. Wiiŋ deeŋ mi síi
bul, u titia nɛ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ ari Moosis kala fa bul ari wii-la jaŋ ŋaa. 23 Ba fa bula
ari Kirisito jaŋ na hɛɛŋ a suu, a laa sipaaŋ a sii suuŋ lɛ
nialiŋ si suba kala tuɔŋ. Ba bira bula pi Ju̱u tiŋŋaa ari
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ma ŋaa ba si jaŋ ŋaa ŋii a na pu-
lumuŋ."
24 Pɔɔl si bul wiaa duu laa u titia ŋii, Fɛsitis kpiau lɛ a
bula pu a bul, "Pɔɔl, ŋŋ nyaasɛ nɛ. Ŋ wu-jiŋ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ kɛniŋ nyinyaasɛ nɛ." 25 Ŋii nɛ Pɔɔl bul, "Mi bi
nyaasɛ mi nyina. Wutitii nɛ mii bul. Mi siaa kala nɛ fiɛla.
26 Kuoro Agiripa, ŋ jiŋ wiaa deeŋba kala nɛ. Ŋii nɛ tii mi
wuo bubulba ari nyu-duoŋ. Mi jima ari wiaa deeŋba
kuŋ-kala tuo ŋ si bi jiŋ. Wiaa deeŋba kala si ŋaa, ba bi
wu-faalia ŋaa. 27 Kuoro, ŋ laa nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ wiaa dii nɛɛ? Mi jima ŋ laa dii nɛ."
28 Ŋii nɛ kuoro Agiripa piɛsɛ Pɔɔl a bul, "Ŋ biina lɛɛlɛ-bie
deeŋ ŋ jaŋ wuo leŋ di mi laa Yesu wiaa dii a tutou
koo?" 29 Ŋii nɛ Pɔɔl bul, "U ŋaa lɛɛlɛ-bie koo u bi lɛɛlɛ-
bie ŋaa, mii chuɔlɛ Wia nɛ di ma di ni-kaana-la kala síi
jegile nii mi teeŋ jiniŋ deeŋ, di ma ku nagɛmi ari mi si
laa Yesu wiaa dii ŋii. Ama mi bí chɛ di ma nagɛmi ari ba
si kɛŋmi vɔɔ ari chɔrumɔɔ ŋla."
30 Pɔɔl si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, ŋii nɛ tiŋteeŋ kuoro
ari nii-la si chiŋ kuori-baliŋ nyuŋ ari Bɛɛnis ari nialiŋ
kala fa si hɔnɔ, ba sii di ba viiri. 31 Ba si lii di-jaliŋ ŋii, ba
bula pipi dɔŋɔ a bul, "Baala deeŋ bi wii-kala cheye a
magɛ di ba kpuu koo di ba kɛnu tɔ dia." 32 Ŋii nɛ Agiri-
pa bula pi Fɛsitis a bul, "Di baala deeŋ fa bi woŋbiiŋ su-
la ari u jaŋ mu kuori-baliŋ teeŋ duu dii u sariya, mi fa
jaŋ bul di ŋ joŋu ta."

Pɔɔl juu liiŋ daboro a duoro mu Rom

27 Ŋii nɛ ba vuurɛ di la juu liiŋ daboro a mu Itali.
Ba joŋ Pɔɔl hɛ laali-yuoroo kuhiaŋ kubala nisiŋ lɛ
a pɛ daŋsarikaba dɔŋsuŋ lɛ. U lii Rom nɛ a fa ŋaa kuhi-
aŋ Rom kuori-baliŋ laali-yuoroo tuɔŋ. Baa yiru Julias.
2 La mu juu liiŋ daboro si lii taŋ kubala baa yirɛ Adami-
itam a ŋaa siri duu mu tasi-la si hɛ mugi-baliŋ niiŋ Esia
tiŋteeŋ lɛ. Baal kubala baa yirɛ Arisitaakis ma fa hɛ la
tuɔŋ nɛ. U fa ŋaa Masidoonia tiina nɛ a lii Tɛsalonaaka.
La si mu ŋii, 3 u taŋ si pula la mu yi taŋ kubala baa yirɛ
Saadɔŋ. Julias fa kɛŋ zile Pɔɔl teeŋ a pu woŋbiiŋ duu
mu na u naŋdɔŋsuŋ, di u níi chɛ kuŋ maa, di ba pɛu lɛ.
4 La bira sii dimɛ. La síi mu, di peliŋ lu lii lee-la la fa si
chaasa. La miira mu to tiŋteeŋ kubala liiŋ si gollo chu,
baa yirɛ Saapɔs. La to sɛmɛ-la si kɛrɛ peliŋ. 5 La kpɛrɛ
to Siliisia ari Paŋfiilia tiŋteeŋ niiŋ, a mu yi lee kubala
baa yirɛ Maara. U fa hɛ Laasa tiŋteeŋ nɛ. 6 Dimɛ nɛ
laali-yuoroo kuhiaŋ-la na liiŋ daboro dɔŋɔ duu lii Alɛk-
izaŋdia aa mu Itali. U ŋaa la juu. 7 La fiɛla duori ŋii
deeŋ deeŋ tapulaa baŋmɛnɛ a na hɛɛŋ kiŋkɛŋ, aŋ
sisɛlɛ ku kpagɛ taŋ kubala baa yirɛ Sinaadas. Pel-la bi
sɛyɛ di la to dimɛ. Ŋii nɛ la bira kpɛrɛ to tiŋteeŋ kubala
liiŋ si gollo chu, baa yirɛ Kiriiti, a ku yi lee kubala baa
yirɛ Salimooni. La kpɛrɛ to tiŋtee-la sɛmɛ-la si kɛrɛ
peliŋ. 8 La si kpɛrɛ to lii-la niiŋ ŋii, la na hɛɛŋ woruŋ aŋ-
na ku yi lee kubala baa yirɛ Fɛɛ Heeviŋs. U fa kpagɛ taŋ
kubala baa yirɛ Lasiya.
9 La hɔŋ dimɛ a dieni, Ju̱u tiŋŋaa tapul-bal-la ba si yie
kpu pusuŋ pi Wia, duu joŋ ba haachɛba chɛba, ku kieli.
Bua-la lɛ liiŋ duoruŋ yie hɛi nɛ. Ŋii nɛ Pɔɔl bul wiiŋ
deeŋ chagilɛba a bul, 10 "Mi naaŋbiiriŋ, mi na ari la
woŋbii-la vɛniŋ jaŋ kperila. Má leŋ di la hɔŋ daha. Di la
nɛ si la mu, la liiŋ daboro ari la chugusuŋ jaŋ chei, la
dɔŋsuŋ ma jaŋ suu." 11 Ama laali-yuoroo kuhiaŋ-la fa bi
Pɔɔl teeŋ jegile nii, aŋ jegilee nii liiŋ daboro-la kuhiaŋ
ari liiŋ daboro-la tiina teeŋ. 12 Ba si lee-la bi zɔŋ ari ba
si jaŋ hɛ dimɛ yibiiniŋ lɛ. Ba tuɔŋ jesiŋ kala fa cho di ba
juu liiŋ daboro-la, a wiwalimɛ di ba nɛ wuolo, di ba mu
yi taŋ kubala baa yirɛ Fiinis a hɛ dimɛ yibiiniŋ. Fiinis nɛ
fa ŋaa lee-la liiŋ daborusuŋ si yie chiŋ a hɛ Kiriiti tiŋ-
teeŋ. U fa hɛ taŋ sɛmɛ ari taŋ bubuɔŋ pɛgɛ, a bira piŋ
taŋ sɛmɛ ari taŋ nyuŋ pɛgɛ maa a kɛrɛ peliŋ.

Lii-peliŋ lu mugi-baliŋ lɛ

13 Ŋii nɛ peliŋ fiɛla lu a lii taŋ bubuɔŋ a kukɔ. Nialiŋ bi-
ina ari ba jaŋ na woŋbiiŋ a vɛŋ ari ba fa si biina ŋii ba
tuɔŋ lɛ. Ŋii nɛ ba kɛŋ hɔɔ-bal-la ba si yie kaa chagɛ liiŋ
daboro-la a kaa liisɛ a hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ, aŋ duoro
kpɛrɛ to Kiriiti tiŋteeŋ niiŋ ŋii. 14 U bi diene di peli-duoŋ
faasa lu a lii taŋ nyuŋ ari wii-pɔsuŋ pɛgɛ. U lii tiŋteeŋ li-
iŋ si gollo chu nɛ a kukɔ. 15 U ku ŋmoo liiŋ daboro-la, la
bi pel-la wuo chaasɛ. La bi wii-kala wuo ŋaa. Ŋii wiaa la
leŋ pel-la kɛŋ liiŋ daboro-la mu lee-la u si lu mumu.
16 Ŋii nɛ la to lee kubala liiŋ si gollo chu baa yirɛ Kaada,
a to u taŋ sɛmɛ. U kɛrɛ pel-la mua. Dimɛ la na hɛɛŋ
woruŋ aŋ-na wuo kɛŋ liiŋ dabori-bie-la la fa si joŋo vɔɔ
liiŋ daboro-la hariŋ. 17 Ba lɛrɛ liiŋ dabori-bie-la ku juu li-
iŋ daboro-la tuɔŋ a kɛŋ ŋmɛsiŋ vɔbu, aŋ vɔɔ liiŋ
daboro-la kala kpaŋ kpaŋ. Fawulluŋ fa kɛŋba ari ba jaŋ
vɛnɛ mu juu hagili-buŋbugulo-la tuɔŋ si golli Liibia tiŋ-
teeŋ a pɛ dimɛ. Ŋii nɛ ba kɛŋ gɛnni-la ba fa si joŋo vɔɔ
liiŋ daboro-la nyuŋ di peliŋ kaa vɛŋ a kaa ta ba suusa
tuu, aŋ leŋ pel-la kɛŋ liiŋ daboro-la aa vɛŋ. 18 Pel-la
faasa lu ŋii nɛ deeŋ deeŋ. Taŋ si pula ba suomo chaarɛ
chugusu-la si hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ a yuo tita. 19 Taŋ si
pula, la titia chaarɛ liiŋ daboro-la kiaa ba si kaa wasɛ li-
iŋ daboro-la dɔŋsuŋ a yuo ta. 20 La tapulaa yuga wia si
bi pɔsɔ, chɛŋwulaa ma bi lia. Ka pel-la ha faasa lu

kiŋkɛŋ. Pel-la si faasa lu ŋii, la bira bi yiɛla ari la jaŋ kɛŋ
miisiŋ.
21 Nialiŋ diene ba bi kiaa die. Ba si diene ba bi kiaa
die ŋii, Pɔɔl sii chiŋ ba sipaaŋ a bula piba a bul, “Mi
naaŋbiiriŋ, u fa maga di ma jegile nii mi teeŋ. Di ma nɛ
fa jegile nii mi teeŋ, la nɛ fa bi Kiriiti lɛ lia, la kiaa deeŋ-
ba kala si cheye, ba fa bi chei. Kialiŋ kala si lɛlɛ ma fa bi
lɛl. 22 Ama mii sulma, má nyirɛ bɔyɛ. Liiŋ daboro duŋ-
duŋa nɛ jaŋ lɛl, ama ma kuŋ-kala bi jaŋ suu. 23 Wia-la si
tiimi, mi maa chuɔlu. U tiŋdaara dia kɔ mi teeŋ titaŋiŋ
24 a bula pimi a bul, ‘Pɔɔl, sí fawulluŋ fá. Ŋ jaŋ mu chiŋ
kuori-baliŋ sipaaŋ. Wia tiŋ ŋ wiaa nɛ a leŋ ma di nialiŋ
kala si hɛ liiŋ daboro tuɔŋ, ma kala jaŋ kɛŋ miisiŋ.’ 25 Ŋii
wiaa, mi naaŋbiiriŋ, má nyirɛ bɔyɛ. Mi ŋaa Wia yarida
ari wii-la kala u si bula, u jaŋ chaasa ŋaa. 26 Ama la ta
jaŋ mu chiŋ duŋdoli-bie kubala lɛ nɛ liiŋ si gollo chu.”
27 Pel-la kɛŋla kaa vɛŋ ŋii nɛ tapulaa fii ari banɛsɛ mu-
gi-bal-la ba síi yirɛ Adira tuɔŋ. U titaŋ-la ari tita-siesee
nialiŋ síi duori liiŋ daboro-la, ba biinɛ ari baa mu duŋ-
dolo niiŋ nɛ. 28 Ŋii nɛ ba joŋ kuŋ hɛ lii-la lɛ di ba magisɛ
a na u luŋuŋ. Ba na duu luŋie a magɛ naakieliŋ mahiŋ
balia. Muapilii ba bira magisɛ a na duu ŋaa naakieliŋ
mara ari fii. 29 Fawulluŋ fa kɛŋba ari ba jaŋ mu ŋmoo
buŋ. Ŋii nɛ ba chaarɛ hɔɔnu-la ba si yie kaa chichagɛ li-
iŋ daboro-la a kikii. Ba banɛsɛ nɛ ba chaarɛ liiŋ daboro-
la hariŋ a chagu kii, aŋ susul Wia di taŋ-pul di ba na
pulumuŋ. 30 Ŋii nɛ nialiŋ fa síi duori liiŋ daboro-la lii a
chichɛ di ba fá, aŋ ka liiŋ daboro-la ari ni-kaanaa. Ba li-
isɛ liiŋ dabori-bie-la a hɛ liiŋ tuɔŋ, a fufugi ari baa chɛ
di ba lii liisɛ hɔɔ-la ba si kaa chichagɛ liiŋ daboro-la
sipaaŋ nɛ. 31 Ŋii nɛ Pɔɔl jiŋ a bula pi laali-yuoroo kuhi-
aŋ-la ari laali-yuoro-la a bul, “Ma bi jaŋ kɛŋ miisiŋ, see
nialiŋ síi duori liiŋ daboro-la hɛ liiŋ daboro tuɔŋ.” 32 Pɔɔl
si bul ŋii, laali-yuoro-la keri ŋmɛsi-la ba fa si kaa vɔɔ liiŋ
dabori-bie-la, a leŋ liiŋ joŋo viiri.
33 Taŋ si kpagɛ puluŋ, Pɔɔl sul nialiŋ kala si hɛ liiŋ
daboro-la tuɔŋ di ba dii kiaa a bul, “Tapulaa fii ari
banɛsɛ nɛ ŋla ma síi gbɛrɛ wii-la si jaŋ ŋaama. Ma bi
kuŋ-kala die. 34 Ŋii wiaa mii sulma di ma dii kiaa. Di ma
nɛ dii kiaa, ma jaŋ kɛŋ doluŋ a wuo laa ma titia a kɛŋ
miisiŋ. Ma kuŋ nyu-puŋ ma bi jaŋ wii.” 35 Pɔɔl si bul ŋii
dɛrɛ, u joŋ boroboro, a chuɔlɛ Wia ba kala sipaaŋ, aŋ
chɔgɛ didii. 36 Ba nyirɛ bɔyɛ, ba kuŋ-kala ma dii kudi-
ilee. 37 La nialiŋ kala fa si hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ fa ŋaa
zɔ-balia ari mahiŋ batori ari fii ari balidu nɛ. 38 Ba kala
si dii kiaa vɔgɛ, ba chaarɛ mia-la fa si hɛ liiŋ daboro-la
lɛ a ta, di liiŋ daboro-la sí faasa yuŋ.

Liiŋ daboro ka chei nɛ

39 Taŋ si pula, nialiŋ síi duori liiŋ daboro-la bi wuo jiŋ
di ba yi duŋdolo-la niiŋ nɛ, ka ba yi. Ba na di tiŋteeŋ nɛ
golli lii-la chu, lii-la bi jal. Lee-la kala taalɛ. Ba biina ba
jaŋ wuo kɛŋ liiŋ daboro-la a lii lii-la niiŋ. 40 Ŋii nɛ ba keri
hɔɔ-bala-la ba fa si yie kaa chichagɛ liiŋ daboro-la a lo
hɛ liiŋ lɛ. Ba kɛŋ ŋmɛŋ-la ma puri ba si kaa vɔɔ
danyine-la ba fa si kaa kukuosi liiŋ, a didagɛ liiŋ
daboro-la woŋbiiŋ. Ba bira wasa kɛŋ gɛnni-la maa ba si
kaa vɔɔ liiŋ daboro-la sipaaŋ, di peliŋ kɛŋ liiŋ daboro-la
vivɛŋ. Ba wasa kaa ta ba jil a vɔɔ, di peliŋ kaa vɛnɛ mu
lii-la niiŋ. 41 Ama liiŋ daboro-la fá mu juu hagili-
buŋbugulo tuɔŋ fuo-balaa balia si ku cheŋ dɔŋɔ a kuro
bil. Daboro-la sipaaŋ muurɛ, u bi wuo vɛŋ, aŋ ka pel-
bal-la ŋaa lii-peliŋ ku ŋmoo liiŋ daboro-la, a ŋaa u har-
iŋ kala bori. 42 Ŋii nɛ laali-yuoro-la vuurɛ di ba kpu
daŋsarikaba-la kala, di ba kuŋ-kala sí wuo lii a duori lii-
la a fá lɛl. 43 Ka laali-yuoroo kuhiaŋ-la faa chɛ duu laa
Pɔɔl ta, ŋii nɛ u bula piba di ba sí ŋii ŋaa. U ta bula piba
ari nialiŋ kala sí jiŋ liiŋ a hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ, di ba
laa sipaaŋ fula tuu a duoro mu lii-la niiŋ, 44 aŋ ka di ni-
kaana-la ma tuu, di dɔŋsuŋ paa daa-borusuŋ, di dɔŋ-
suŋ ma paa liiŋ daboro-la dabori-yɛrie-la, a ma kaa
duori liiŋ lii. Ŋla nɛ la kala ŋaa a lii lii-la niiŋ.

Pɔɔl hɛ Malita lɛ

28 La si lii liiŋ niiŋ a laa la miisiŋ ŋii, la na ari tiŋ-
teeŋ nɛ liiŋ gollo chu ŋii. Nialiŋ si hɛ lee-la bula
pila ari tiŋtee-la yiriŋ nɛ Malita. 2 Nialiŋ kɛŋla woruŋ
lee-la, a pɛla lɛ kiŋkɛŋ. La si hɛ dimɛ ŋii, duonuŋ suo-
mo ninii. Leriŋ fiɛla woruŋ. Ba hɛ nyiniŋ pila la wiwieni.
3 Pɔɔl mu jaa daasiŋ a kaa ku hɛ nyiniŋ lɛ, di dimiŋ hɛ
daasi-la lɛ. Wulimiŋ kɛŋ diŋ-la u ku lii a dima pɛ Pɔɔl
nisiŋ lɛ. 4 Nialiŋ si hɛ lee-la na di diŋ-la dima pɛ Pɔɔl
nisiŋ lɛ ŋii. Ba bula pipi dɔŋɔ a bul, “U naga baala deeŋ
ka kpu niaa nɛ. U wuo lii liiŋ tuɔŋ a kɛŋ miisiŋ, ama Wia
bi sɛyɛ duu kɛŋ miisiŋ.” 5 Ŋii nɛ Pɔɔl kɛŋ diŋ-la kpesi u
tel nyiŋ-la tuɔŋ, ama diŋ-la si dimu ŋii, u buu wii-kala
ŋaa. 6 Ba faa gbɛrɛ diŋ-la si diŋ Pɔɔl ŋii duu ŋmɛrɛ, koo
duu guu tele suu, di ba na. Ba gbɛrɛ a dieni. Ba si
gbɛrɛ a dieni ŋii, ba bi na ari wii-kala ŋaau lɛ. Ba kɛŋ ba
tuɔbiinaa birimɛ a bul duu ŋaa vene nɛ.
7 Tiŋtee-la kuoro yiriŋ nɛ fa Pubilias. U bagisiŋ ma fa
kpagɛ lee-la nɛ. U kɛŋla kaa mu u leriŋ, a kɛŋla woruŋ
tapulaa batori. 8 Kuoru-la nyimma faa wiilɛ nɛ a piŋ dia
lɛ. U yaraa fa lima nɛ, aŋ ka u ninigilɛ. Ŋii nɛ Pɔɔl juu
nau u dia lɛ a joŋ u nisiŋ daŋu lɛ a chuɔlɛ Wia pu, u
duori. 9 Pɔɔl fa si ŋaa ŋii, puwuolo-la kala fa si hɛ lee-la
kɔ Pɔɔl teeŋ. U ŋaa ba duori. 10 Ba pila chɔgitaba yugɛ.
Bua-la lɛ la síi chɛ di la sii juu liiŋ daboro a duoro viiri,
ba joŋ kialiŋ kala la síi chɛ a hɛ liiŋ daboro-la lɛ di la
kaa joŋ woŋbiiŋ.

Pɔɔl lii Malita lɛ a mu Rom tiŋteeŋ

11 La hɛ dimɛ chɛŋsiŋ batori nɛ aŋ sii juu liiŋ daboro a
lii Alɛkizaŋdia. Liiŋ daboro-la yiriŋ nɛ veŋ-daaliɛriŋ.
Yibiiniŋ fa si suomo, ba fa vɔɔ liiŋ daboro-la a bil nɛ liiŋ
niiŋ. 12 La síi mu ŋii, la mu yi taŋ kubala baa yirɛ Sir-

akas, a chua dimɛ tapulaa batori. 13 La bira lii dimɛ a
juu liiŋ daboro, a duoro mu taŋ kubala baa yirɛ Ri-
igiam. U taŋ si pula, peliŋ bira suomo lu a lii taŋ
bubuɔŋ. U tapulaa balia chɛɛŋ nɛ la ku yi taŋ kubala
baa yirɛ Putooli. 14 La na nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa
dii dimɛ. Ba si, di la chua ba teeŋ tapulaa balipɛ. La
chua. Ŋii nɛ la bira lii dimɛ a mumu Rom. 15 La naaŋbi-
iri-la si laa Yesu wiaa dii Rom lɛ nii la wiaa ari laa kɔ nɛ.
Ba ku cheŋla di-bolii. Ba dɔŋsuŋ cheŋla lee kubala baa
yirɛ Apias Yɔbɔ. Dɔŋsuŋ ma cheŋla lee-la ba síi yirɛ Di-
isiŋ batori Nuhuɔraa síi chua dimɛ. Pɔɔl si naba, u lɔllɛ
Wia aŋ nyirɛ u bɔyɛ.

Pɔɔl hɛ Rom lɛ

16 La si yi Rom, ba pi Pɔɔl woŋbiiŋ duu jujuu u duŋ-
duŋa dia, ka ba ŋaa laali-yuoro kubala bibenu. 17 U
tapulaa batori chɛɛŋ Pɔɔl yirɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ taŋ-
la lɛ ba ku hilimi. Ba si ku hilimi ŋii, u bula piba a bul,
“Mi naaŋbiiriŋ, mi bi wii-kala ŋaa chei la niaa lɛ, mi bi la
naabalimaba kisinniŋ ma cheye. Ama ba kɛŋmi a tɔ dia
Jerusalɛm lɛ, aŋ bira joŋmi a hɛ Rom tiŋŋaa nisiŋ lɛ ŋla.
18 Ba piɛsɛmi a na ari mi bi wii-kala cheye a magɛ di ba
kpumi. Ŋii nɛ tii ba chichɛ di ba joŋmi ta. 19 Ama Ju̱u
tiŋŋaa bi sɛyɛ di ba joŋmi ta, ŋii nɛ fugɛmi mi sul
woŋbiiŋ di ba kɛŋmi kaa kɔ kuori-baliŋ teeŋ duu dii mi
sariya. Ama mi-na bi wu-bɔŋ kala kɛnɛ di mi bul a mu
tigɛ mi niaa Ju̱u tiŋŋaa lɛ. Ba nɛ fugɛmi mi kɔ kuori-bal-
iŋ teeŋ. 20 Ŋla nɛ tii mi si mi jaŋ nama di la bul wiaa. Ba
kɛŋ chɔrumɔɔ deeŋba vɔɔmi a tiŋ nii-la wiaa ma Iziral
tiŋŋaa síi yiɛlɛ ari u jaŋ kɔ lɛ nɛ.” 21 Pɔɔl si bul ŋii, ba bu-
la pu a bul, “La bi teŋ kala laa a lii Judiya a mu tigɛ ŋ lɛ.
La naaŋbiiriŋ kubala ma bi lee-la lii kɔ a ku bul wu-bɔŋ
a tigɛ ŋ lɛ. 22 Ama la jima ari lee-na kala niaa yie bubul
wu-bɔŋŋɔɔ a mu tigɛ paati-la ŋ síi to nɛ. Ŋii nɛ tii la
chichɛ di la nii wialiŋ ŋ si laa dii.”

23 Ŋii nɛ ba hɛ tapuluŋ pi Pɔɔl. Tapulii-la si yie, niaa
yuga a kɔ lee-la Pɔɔl síi juu. Pɔɔl bul Wia kuorii-la wiaa
a pipiba siifiɛsiŋ a lii chichuɔŋ kala a kaa mumu di-
daaniŋ. U karimɛ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto, ari nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa
si ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ. U dagɛba ŋii a bul Yesu
wiaa piba, a wiwalimɛ di ba laa Yesu wiaa dii. 24 Nialiŋ
si nii wialiŋ u si bula, ba dɔŋsuŋ laa dii, dɔŋsuŋ ma bi
laa dii. 25 Wiaa deeŋba nɛ Pɔɔl bul, ka ba kɛŋ wiaa lɛrɛ
dɔŋɔ lɛ a sii viiri. U bula piba a bul, “Wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la si to Azaaya lɛ ŋii a ŋaa u bula pi ma naabalimaba,
ba ŋaa wutitii. Azaaya fa ŋaa nii-la fa síi bul wiaa u
doluŋ lɛ nɛ. 26 U fa bula a bul,

‘Mu niaa deeŋba teeŋ a bula piba a bul,
Ma jaŋ jegile nii wiaa aŋ bi ba bubuɔŋ jiŋ.
Ma jaŋ chaarɛ ma siaa kala aŋ bi kuŋ-kala jaŋ na,
27 bɛɛ wiaa niaa deeŋba nyuŋ dolie,
ba tɔ ba digilaa di ba sí wii nii.
Ba kɛŋ ba siaa ma tɔ di ba sí kuŋ-kala na.
Wia si, di ŋii dee ba siaa fa jaŋ nina,
ba digilaa ma fa jaŋ ninii wiaa.
Ba nyusuŋ ma fa jaŋ jijiŋ wiaa bubuɔsaa.
Ba fa jaŋ birima tomi
di mi ŋaa di ba duori.’ ”

28 Ŋii nɛ Pɔɔl bira bula piba a bul, “U maga di ma jiŋ ari
baa bul Wia wu-zɔmɔ-la si laa niaa tita a pi nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa nɛ. Ba jaŋ jegile nii.” 29 Pɔɔl si bul wiaa
deeŋba dɛrɛ, Ju̱u timma-la kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ si-
ifiɛsiŋ, a sii viiri.

30 Pɔɔl hɔŋ Rom lɛ jisiŋ balia, a yɔɔ u dia u titia lɛ a ju-
juu. Nuu-na kala si kɔ duu nau, u yie kɛnu woruŋ nɛ.
31 U bul Wia kuorii-la wiaa a pi niaa, a dagɛ la Tiina
Yesu Kirisito ma wiaa ari nyu-duoŋ. Nuu-kala buu tɔ ari
u sí ŋii ŋaa.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

ROM TIŊŊAA

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 Mi-na Pɔɔl, si ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinna, mi níi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ma Rom tiŋŋaa. Wia nɛ
yirɛmi mi ŋaa u naŋzɔɔ. U liisɛmi di mi bul u wu-zɔmɔ-
la a pi niaa nɛ. [2] Wia to nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ faafaa kala a bula piba di u jaŋ leŋ di ba
bul u wu-zɔmɔ-la a pi niaa. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ Wia teniŋ
tuɔŋ. [3] Wu-zɔŋŋɔɔ deeŋba tigɛ la Tiina Yesu Kirisito lɛ
nɛ. U ŋaa Wia Bii nɛ a ŋaa nuhuobiiŋ maa. U ŋaa la
naabalima kuoro Devit nihii nɛ. [4] Ama Wia si chisu su-
uŋ lɛ ŋii, u ŋii wuo dagɛ ari u ŋaa Wia Bii nɛ, a kɛŋ
doluŋ a kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si kɛŋ tuɔ-pula maa. [5] U
lahɔrimɔ lɛ Wia leŋe mi ŋaa u naŋzɔɔ a bul u wu-zɔmɔ-
la wiaa a pi dunia niaa kala, di ba laa dii a to Yesu niiŋ
a wuo zil u yiriŋ.
[6] Ma ma Rom tiŋŋaa hɛ niaa deeŋba tuɔŋ nɛ. Wia li-
isɛma nɛ di Yesu Kirisito tiima. [7] Ŋii wiaa mi ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ pipi ma nialiŋ kala si hɛ Rom lɛ, ma nialiŋ
Wia si cho a liisɛma di ma ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa. La Nyim-
ma Wia ari la Tiina Yesu lahɔrimɔ lɛ, ba jaŋ pɛma lɛ di
ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl sul Wia, Rom tiŋŋaa wiaa

[8] Wii-la mi si kɛnɛ di mi laa sipaaŋ bul nɛ ŋla: Mi to
Yesu Kirisito lɛ aa lɔllɛ Wia ma kala wiaa, bɛɛ wiaa
dunia nuu-kala nii ma yarida wiaa nɛ. [9] Wia-la mi si
timaa pa ari mi tuɔ-bala aa bul u Bie wu-zɔmɔ-la wiaa,
u nɛ ŋaa mi siada tiina ari bua-na kala lɛ di mi níi
chuɔlu, mi yie liliisi ma wiaa nɛ. [10] Mi yie sulu a chichɛ
woŋbiiŋ di mi ku nama. Duu nɛ sɛyɛ, mi jaŋ ku nama
lɛɛlɛ. [11] Mi cho di mi ku nama nɛ ari siifiɛsiŋ, a pɛma lɛ
ari kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la síi chɛ duu joŋo pima di ma
dol. [12] Wii-la mi si bul nɛ ŋla: La jaŋ pipɛ dɔŋɔ lɛ. Mi si
ŋaa yarida ŋii jaŋ leŋ di ma nyuŋ nyaasɛ. Ma ma si ŋaa
yarida ŋii jaŋ leŋ di mi ma nyuŋ nyaasɛ.
[13] Mi naaŋbiiriŋ, mi cho di ma jiŋ, ari mi walima wali-
ma di mi ku nama nɛ, ama wii nɛ yie tii mi bi kɔ. Mi cho
di mi ŋaa di niaa lii ma tuɔŋ nɛ a ku to Wia, ari mi si
ŋaa ŋii nialiŋ dɔŋsuŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ. [14] U maga
di mi tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa niaa tuɔŋ. Giriik tiŋŋaa ari nialiŋ
kala si bi Giriik tiŋŋaa ŋaa, wu-jinnaa ari nialiŋ si bi
wiaa jiŋ, ba kala tuɔŋ nɛ u maga di mi tiŋ Wia
tiŋtiŋŋaa. [15] Ŋii nɛ tii mi cho di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a
pi ma nialiŋ si hɛ Rom tiŋteeŋ lɛ.

Wia wu-zɔmɔ-la kɛŋ doluŋ

[16] Mi bi hiisiŋ ka fa di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la, bɛɛ wiaa
u nɛ ŋaa Wia doluŋ. Nialiŋ si ŋaaba yarida, Ju̱u tiŋŋaa
ari nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa kala, Wia jaŋ laaba ta.
[17] Wia wu-zɔmɔ-la dagɛ ŋii Wia si ŋaa niaa wuo kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. U daga ari nialiŋ si kɛŋ yarida, ba kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ, di ba wuo chiŋ ba yarida naaŋ lɛ a
mu dɛrɛ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
“Nii-la kala si ŋaa Wia yarida, u tiina ŋaa tuɔ-pul tiina
nɛ Wia sipaaŋ,
u jaŋ kɛŋ miisiŋ.”

Wia baaniŋ sii ni-bɔŋŋɔɔ lɛ

[18] Wia baaniŋ sii ni-bɔŋŋɔɔ ari nialiŋ si bi u niiŋ wiaa
ka to lɛ nɛ, bɛɛ wiaa ba wu-ŋaalaa nyagɛ wutitii-la bil
nɛ. [19] Wialiŋ niaa si maga di ba jiŋ a tigɛ Wia lɛ, ba
woŋbiiŋ chaasa piŋ nɛ. Wia nɛ dagɛba. [20] La bi Wia
nagisiŋ wuo jiŋ. Ama la wuo chaasa na ŋii u si kɛŋ dol-
la si bi dɛrɛ. U bi nuhuobiine naga. U dagɛla wiaa
deeŋba, a suomi bua-la lɛ u si ŋaa dunia a kaa kukɔ
jiniŋ. Kialiŋ kala u si ŋaa dagɛla ŋii. Ŋii wiaa ni-bɔŋŋɔɔ
deeŋba bi jaŋ wuo bul ari ba bi jiŋ. [21] Ba jiŋ Wia nɛ,
ama ba buu zil ari u ŋaa Wia. Ba buu ka lɔllɛ. Ba tuɔbi-
inaa kala birima nɛ ba ŋiŋaa wu-liiliŋ. Ba tuɔbiiŋ-
lɔrunu-la kɛŋba kaa mu hɛ birimiŋ tuɔŋ. [22] Ba to ba
yaariŋ lɛ a bul ari ba kɛŋ wu-jimiŋ nɛ. [23] U fa maga di
ba chuchuɔlɛ Wia-la si kɛŋ yiriŋ aŋ bi suu. Ka ba via aŋ
miira mɛ kiaa si nagɛ nuhuobiinee a susuu, a bira mɛ
kialiŋ si nagɛ diibiisiŋ ari pusuŋ ari kialiŋ síi tuuri tiŋ-
teeŋ, a chuchuɔlɛ.
[24] Ŋii wiaa Wia joŋba ta ba tuto ba titia tuɔbiiŋ-
lɔrunu-la ba síi cho, a ŋiŋaa wu-liiliŋ dɔŋɔ lɛ. [25] Wutitii-
la ba si jima a tigɛ Wia lɛ, ba joŋu lenni wu-nyiariŋ, a
miira chuchuɔlɛ kialiŋ u si ŋaa, aŋ via di ba chuchuɔlɛ
Nii-la si ŋaaba. U maga di la didɛnnu a kaa mu wuu.
Ami.
[26] A tiŋ ŋii wiaa, Wia joŋba ta nɛ di baa ŋaa wu-liiliŋ a
hihiisɛ ba titia. Haalaa ma via di ba di ba balaba pipiŋ,
aŋ pipiŋ ba ha-dɔŋsuŋ teeŋ. [27] Ŋii titia nɛ baalaa ma via
di ba jaa haalaa ari Wia si si ba ŋaa ŋii, aŋ miira kɛŋ ba
ba-dɔŋsuŋ pipiŋ a hihiɛnɛ dɔŋɔ, a ŋiŋaa hiisi wiaa dɔŋɔ

lɛ. Ba síi ŋaa ŋii, baa dɔgisɛ ba titia nɛ ŋii. Dɔgisunu-la
magɛ ba yaraa lɛ.
[28] Niaa deeŋba bi sɛi di ba jiŋ Wia. Ŋii nɛ tii Wia leŋba
ta ba tuto ba tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔ-la hariŋ a ŋiŋaa wialiŋ si bi
maga di baa ŋaa. [29] Baa ŋaa wu-bɔŋ yiri-yiri-na kala nɛ.
Ba kɛŋ niaa kiaa lilaa, aa ŋaa wu-lɔrunuŋ, a kɛŋ yari-
bieriŋ, a kpukpu niaa, a yuyuo yuosuŋ, a gigirimɛ niaa,
a ŋaa wiaa jujuu niaa lɛ, a bubul niaa wiaa. [30] Ba ŋaa
yiri-cheeree ma nɛ, a bɛrɛ Wia, a ŋaa nii-jigi timma. Ba
maa dagɛ ba titia a bibigisi ba titia lɛ. Ba yie chichɛ
woŋbii-la ba si jaŋ to a ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ba bi ba nyim-
maba ari ba naaŋba niiŋ ka to. [31] Ba bi wu-jimiŋ kɛnɛ, a
bi wutitii ma kɛnɛ. Ba bi niaa cho, a bi dɔŋɔ ma nen-
nige ka fá.
[32] Ba jiŋ wialiŋ Wia si bula a tigɛ wu-ŋaalaa deeŋba lɛ
nɛ. U bula ari nialiŋ síi ŋaa wiaa deeŋba, ba maga di ba
suu nɛ, aŋ ka ba via aŋ ŋiŋaa. Ŋii ma duŋduŋa dee. Ba
paala bibɛsɛ nialiŋ ma síi ŋaa wialiŋ lɛ nɛ.

Wia sariya chɛ-diiliŋ

2 Ma bi woruŋ ka ŋaa ma si joŋ cheeriŋ pipi ma
dɔŋsuŋ tiŋŋaa, ka ma nialiŋ síi bul niaa teeŋ a bul
di ba cheye nɛ, ma ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la titia. Nii-la-na
kala ma si ŋaa, di ma níi ŋaa wu-bɔmɔ-la, ma bira bi
wii-kala kɛnɛ di ma bul. Ma síi ŋaa ŋii, ma titia laa
cheeriŋ nɛ ŋii lɛ. [2] Wia si joŋ cheeriŋ pi ma nialiŋ síi ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ deeŋba, la jima ari u kɛŋ wutitii nɛ. [3] Ama
ma-na si joŋ cheeriŋ pi niaa aŋ ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ deeŋ-
ba ma titia lɛ, ma biina ari ma jaŋ wuo fá lɛl Wia nisiŋ
lɛ duu sí ma sariya dii koo? [4] Wia si kɛŋ zile kiŋkɛŋ a
kɛŋ kenyiri ŋii, ma bene ari u bi kuŋ ŋaa? Ma bi jiŋ ari
Wia si kɛŋ zile ŋii, duu chɛ di ma birima lii ma haachɛ-
ba lɛ nɛɛ? [5] Ma tuɔŋ dolie. Ma via di ma birima lii ma
haachɛba lɛ. Ma wasa ŋaa Wia baaniŋ faasa sisii nɛ.
Tapulii-la u si jaŋ dii dunia niaa sariya, u jaŋ dii sariya
ari wutitii di niaa na. Bua-la lɛ u baaniŋ jaŋ sii ma nyuŋ
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. [6] U jaŋ ti̱ŋ nuu-kala u time a magɛ ŋii u
si tiŋ u tiŋtiŋŋaa magɛ. [7] Nialiŋ si kɛŋ kenyiri aa ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ, a ŋaa ŋii a chichɛ di ba na pulumuŋ a laa
yiriŋ Wia sipaaŋ, a chichɛ miisi-la si bi dɛrɛ, Wia jaŋ
joŋo piba. [8] Ama nialiŋ síi to ba titia tuɔtɔruŋ lɛ aŋ via
wutitii-la, aŋ tuto wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ, Wia jaŋ na
baaniŋ ba nyuŋ kiŋkɛŋ di ba na hɛɛŋ. [9] Nuu-na kala síi
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, hɛɛŋ jaŋ kɛnu. Hɛɛ-la jaŋ laa sipaaŋ
kɛŋ Ju̱u tiŋŋaa nɛ, aŋ-na ku kɛŋ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa maa. [10] Ama nuu-na kala síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, u jaŋ
na pulumuŋ Wia sipaaŋ, a laa yiriŋ, a hɔŋ ari yarifiɛlaa,
Ju̱u tiŋŋaa nɛ jaŋ laa sipaaŋ, aŋ ka nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa tuto, [11] bɛɛ wiaa Wia bi niaa kaa pɔrɛ.
[12] Wiaa nɛ Moosis fa ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Nialiŋ si
biba jiŋ aŋ ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ba jaŋ suu. Di ba nɛ suba,
wialiŋ dee Wia jaŋ kaa dii ba sariya. Nialiŋ ma si jiŋ
wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto aŋ ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, di ba ma nɛ suba, Wia jaŋ to wialiŋ lɛ nɛ a dii
ba sariya. [13] Nialiŋ si nii wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, u ŋii bi jaŋ ŋaa di ba kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ.
Ama nialiŋ síi to wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tu-
to, ba nɛ jaŋ kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. [14] Nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, ba bi wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto jiŋ. Ama di ba tuɔbiinaa nɛ daga di ba ŋaa wialiŋ
titia Moosis fa si daga di niaa tuto, ba bil niiŋ nɛ ŋii ba
titia lɛ, ari ba si bi wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto jiŋ kala. [15] Ŋii daga ari wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, ba hɛ ba tuɔbiinaa tuɔŋ nɛ. Ba tuɔbi-
inaa nɛ dagɛ ŋii. Di ba nɛ cheye, ba tuɔbiinaa yie dagɛ-
ba nɛ. Di ba nɛ bira bi cheye maa, ba tuɔbiinaa bira yie
dagɛba nɛ. [16] U jaŋ nagɛ ŋii tapulii-la Wia si jaŋ dii niaa
sariya. Ba dagɛ ŋii nɛ Wia wu-zɔmɔ-la tuɔŋ mi si bula
pima. Chɛɛ-la Wia jaŋ kɛŋ wialiŋ niaa si kaa faa a kaa
ku lii pulumuŋ tuɔŋ, a to Yesu Kirisito lɛ a dii ba sariya.

Ju̱u tiŋŋaa nɛ jiŋ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto

[17] Ka ŋ-na nii-la si kɛŋ ŋ titia yiyirɛ Ju̱u tiina a jijegili
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto, a bibigisi ŋ
titia lɛ ari ŋ jiŋ Wia nɛ, [18] ŋ jiŋ wii-la Wia si cho di ŋ
ŋiŋaa nɛ. Ba dagiŋ wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil nɛ, ŋii
nɛ tii ŋ jaŋ wuo jiŋ wii-la si zɔmɔ. [19] Ŋ jima ari ŋ nɛ ŋaa
nyulimaa daa-kɛnnɛ a wuo pipi nialiŋ ma si hɛ birimiŋ
tuɔŋ pulumuŋ. [20] Ŋ nɛ ŋaa nii-la síi dagɛ nialiŋ si bi
wiaa jiŋ, aa dagɛ haŋbiisiŋ maa. Wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ŋaa ŋ kɛŋ wu-jimiŋ nɛ a jiŋ wu-
titii.
[21] Ŋ-na nii-la síi dagɛ niaa, ŋ bi ŋ titia ka dagɛɛ? Ŋŋ
dagɛ niaa di ba sí gaa, aŋ titia gigaa. [22] Ŋ-na nii-la si si
di niaa sí ba dɔŋsuŋ haalaa chɛ, aŋ titia chichɛ niaa
haalaa. Ŋ si ŋ bɛrɛ vuiaa nɛ, aŋ mu gigaa kiaa vuiaa di-
isiŋ lɛ. [23] Ŋ-na bigisi ŋ titia lɛ ari ŋ jiŋ wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ, aŋ chichei wialiŋ a hihiisɛ
Wia. [24] Wia teniŋ tuɔŋ ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ a bul, “A tiŋ ma
Ju̱u tiŋŋaa wiaa, nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuusɛ Wia
joŋŋoo.”
[25] Di ma níi keri ma penee aŋ tuto wialiŋ kala Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ma penee keriŋ kɛŋ bubuɔŋ
nɛ, ama di ma níi chei wialiŋ Moosis si bile, u naga ari
ma bi ma penee kere. [26] Di nii-la si bi u peniŋ kere níi
to wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ma bi jiŋ ari
Wia jaŋ benu ari u keri u peniŋ nɛɛ? [27] Ŋii wiaa nialiŋ si
bi ba penee keri aŋ tuto wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, ba jaŋ joŋ cheeriŋ pima. Ma niaa deeŋba jiŋ
wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil nɛ a kikeri ma penee maa,
aŋ ka ma chichei wialiŋ. [28] Ŋ yaraa wu-ŋaalaa dee bi
ŋaa ŋ ŋaa Ju̱u tiina. Ŋ si keri ŋ namia ma ta dee bi tii.
[29] Ama nii-la si ŋaa Ju̱u-titii, u tuɔŋ wu-ŋaalaa lɛ nɛ tii u
ŋaa Ju̱u tiina. Nii-la si kɛŋ tuɔ-pula, u nɛ nii-la si keri u
peniŋ. Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ jaŋ wuo ŋaa ŋii piŋ, ŋ si keri ŋ

yaraa namia ta dee. Wia nɛ jaŋ bɛsɛ u tiina lɛ, nuhuobi-
ine dee bi jaŋ bɛsɛu lɛ.
3 Bɛɛ nɛ saa J̠u̠u tiŋŋaa kaa kii nialiŋ si bi J̠u̠u tiŋŋaa
ŋaa? Ba síi keri ba pene-la maa, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ?
2 Wiaa yuga nɛ J̠u̠u tiŋŋaa kaa kii nialiŋ si bi J̠u̠u tiŋŋaa
ŋaa. Wialiŋ kala tuɔŋ wu-baliŋ nɛ ŋla: J̠u̠u tiŋŋaa nɛ Wia
joŋ u niiŋ wiaa pa. 3 Ka di J̠u̠u tiŋŋaa dɔŋsuŋ nɛ bi Wia
niiŋ wialiŋ yarida ŋaa, u jaŋ wuo leŋ di Wia sí wutitii
kɛŋ koo? 4 Ai. Di niaa kala nɛ paala ŋaa wu-nyiaraa
maa, Wia-na jaŋ kɛŋ wutitii. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a tigɛ Wia lɛ. Ba si,
“U maga di ba na di wialiŋ ŋ síi bul ŋaa wutitii nɛ,
di ba nɛ joŋ cheeriŋ pipiŋ maa, di ŋ kiaa ha siŋ.”
5 Ka di la wu-bɔmɔ-la la síi ŋaa, di ba níi chɛ di ba dagɛ
di Wia kɛŋ wutitii, bɛɛ nɛ laa chɛ di la bul? Mii chɛ di mi
bul nuhuobiine tuɔbiinaa wiaa nɛ a piɛsɛ: Di Wia nɛ
dɔgisɛla a tiŋ la wu-bɔŋŋɔɔ wiaa, u kiaa bi siŋ u si ŋaa
ŋii, koo? 6 Ŋii dee. Di Wia nɛ fa bi wutitii kɛnɛ, ɛɛ nɛ u fa
jaŋ wuo dii dunia niaa sariya? 7 Ama di mi wu-nyiari-la
nɛ wuo leŋ di Wia wutitii-la chaasa chiŋ a laa yiriŋ puu,
bɛɛ nɛ tii saa u jaŋ dii mi sariya a bul di mi ŋaa haachɛ
tiina nɛ, a joŋ cheeriŋ pimi? 8 Di ŋii nɛ fa, mi fa jaŋ bul
di má leŋ di la ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a na wu-zɔŋŋɔɔ. Niaa
dɔŋsuŋ paala tuusɛla nɛ aŋ bul di la dagɛ di nuu ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ, u jaŋ na wu-zɔŋŋɔɔ. Wia jaŋ joŋ cheeriŋ pi
niaa deeŋba. U nɛ ŋaa ŋii, u kiaa jaŋ siŋ.

Nuu-kala bi tuɔ-pul tiina ŋaa Wia sipaaŋ

9 Ɛɛ nɛ saa? Ma biina la J̠u̠u tiŋŋaa kpia nialiŋ si bi J̠u̠u
tiŋŋaa ŋaa nɛɛ? Ai, la biba kpia. Mi laa sipaaŋ bul ari
nialiŋ si ŋaa J̠u̠u tiŋŋaa ari nialiŋ si bi J̠u̠u tiŋŋaa ŋaa
kala, ba ŋaa haachɛ timma nɛ. 10 Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul,
“Nuu-kala bi tuɔ-pul tiina ŋaa Wia sipaaŋ, ni-bala ma
bi tuɔ-pul tiina ŋaa.
11 Nuu-kala siaa bi suro duu jiŋ Wia wialiŋ bubuɔŋ,
nuu-kala ma bi Wia bee chichɛ.
12 Nuu-kala joŋ hariŋ yia Wia nɛ a kala ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ.
Nuu-kala bi wu-zɔŋ ka ŋaa. Ni-bala ma tuo.
13 Ba niiŋ wu-bulaa nagɛ buɔ-suruŋ síi suɔrɛ ŋii nɛ.
Ba bul wiaa nyinyisɛ niaa.
Wii-kala ba si yie bul kɛŋ huoŋ nɛ a nagɛ dimiŋ
huoŋ.”
14 “Ba yie ŋmiɛsa hihɛ niaa lɛ, a nina baaniŋ niaa
nyuŋ kiŋkɛŋ.”
15 “Ba baaniŋ bi diene aŋ sisii. Di ba baaniŋ nɛ sie, ba
yie fá lima lima a mu kpukpu niaa.
16 Di ba nɛ mu lee-na kala, ba yie chei lee-la nɛ a ŋaa
niaa tuɔsaa chei.
17 Ba bi jiŋ ba si jaŋ ŋaa ŋii di ba di niaa siŋ.”
18 “Ba bi Wia ma ka fá.”
19 La jima ari wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
duu nɛ dagɛ wii-kala, nialiŋ síi to wialiŋ nɛ u daga pipa.
Ŋii wiaa nuu-kala bira bi jaŋ wuo bul wii-kala, dunia
nuu-kala jaŋ laa cheeriŋ Wia sipaaŋ. 20 Nuu-kala bi jaŋ
wuo to wialiŋ Moosis si bile lɛ a wuo kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ. Wialiŋ Moosis si bile di niaa tuto nɛ dagɛla la
jiŋ ari nuu-kalaa ŋaa haachɛ nɛ.

Nuu-kala si laa Yesu wiaa dii kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

21 Ama lɛɛlɛ Wia suri woŋbiiŋ nɛ di niaa to a kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. U woŋbii-la bi wialiŋ Moosis si bile lɛ lia.
Ama wialiŋ Moosis si bile ari wialiŋ nialiŋ fa si bula,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba kala fa bul woŋbii-la wiaa
nɛ. 22 Nialiŋ si laa Yesu Kirisito wiaa dii, nialiŋ si ŋaa J̠u̠u
tiŋŋaa koo nialiŋ si bi J̠u̠u tiŋŋaa ŋaa kala, ba nɛ jaŋ
kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. U biba kaa pɔrɛ, 23 bɛɛ wiaa nuu-
kala kɛŋ haachɛ nɛ a bi Wia wuo china kpikpagɛ.
24 Ama Wia lahɔrimɔ lɛ ba kɛŋ tuɔ-pula nɛ u sipaaŋ.
Yesu Kirisito nɛ laaba ta a ŋaa ba ŋaa tuɔ-pul timma
Wia sipaaŋ. U ŋaa ŋii chɔgita nɛ. 25 Wia leŋe Yesu Kirisi-
to suu a joŋ u chaliŋ jaasɛ, di Wia joŋ u baaniŋ ta,
baaŋ-la u fa si na a tiŋ la haachɛba wiaa, aŋ joŋ la
haachɛba a chɛla. Nii-la kala si laa Yesu Kirisito wiaa dii
jaŋ laa chɔgita deeŋ. Wia kɛŋ wutitii a dagɛ ŋii ari u fa
kɛŋ kenyiri nɛ, a bee kieli nuhuobiinee haachɛ. 26 Lɛɛlɛ
Wia bira bi ŋii ka ŋaa. U dagɛ niaa kala haachɛba a pi-
ba nɛ. Ama u dagɛ duu kɛŋ wutitii, bɛɛ wiaa di nuu-
kala nɛ laa Yesu wiaa dii, u jaŋ kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ.
27 Wu-bɛɛ nɛ saa la jaŋ kaa bigisi la titia lɛ? Wii-kala
tuo. Bɛɛ nɛ tii? Wu-zɔmɔ-la la si ŋaa nɛ tii? Ai, ama la
yarida nɛ tii la bira bi wii-kala kɛnɛ di la bigisi la titia lɛ.
28 La ŋaa yarida ari nuu jaŋ wuo na tuɔ-pula Wia sipaaŋ
a tiŋ u si laa Yesu dii lɛ. Di la níi to wialiŋ Moosis si bile,
la bi jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-pula deeŋ Wia sipaaŋ. 29 Ma biina
ari nialiŋ si ŋaa J̠u̠u tiŋŋaa duŋduŋa nɛ jaŋ wuo to Wia?
Ai. Nialiŋ si bi J̠u̠u tiŋŋaa ŋaa ma jaŋ wuo tou. 30 Wia si
ŋaa kubala, u jaŋ leŋ di nialiŋ síi keri ba penee kɛŋ tuɔ-
pula a tiŋ ba si laa Yesu wiaa dii wiaa. Nialiŋ ma si bi
J̠u̠u tiŋŋaa ŋaa, u jaŋ leŋ di ba ma kɛŋ tuɔ-pula a tiŋ ba
ma si laa Yesu wiaa dii wiaa. 31 La saa jaŋ wuo joŋ wial-
iŋ Moosis si bile a ta, a tiŋ la yarida wiaa koo? Ai, la
yarida-la leŋe Moosis si bil wialiŋ wasa zɔŋ nɛ.

Abiraham si laa Wia dii nɛ tii u kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

4 Wu-bɛɛ nɛ saa la kɛŋ di la bul a tigɛ la naabalima
Abiraham lɛ, nii-la lɛ la kala si to a ku ŋaa u nihee?
2 Di Wia nɛ fa leŋe u kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ a tiŋ u wu-
zɔmɔ-la u si ŋaa lɛ, u fa jaŋ wuo bibigisi u titia lɛ, ama
Wia teeŋ dee. 3 Wia teniŋ tuɔŋ ba bula ari Abiraham
laa Wia dii nɛ. U yarida-la nɛ tii Wia ŋaa u kɛŋ tuɔ-pula
u sipaaŋ. 4 Di nuu nɛ tiŋ tiŋtiŋŋaa, u maga di ba t̠imu
nɛ. Ku-la ba si joŋo t̠imu, u bi naga ari chɔgita nɛ ba
joŋo pu. U tima nɛ a laa. 5 Ama nii-la si bi wu-zɔŋŋɔɔ ka

ŋaa aŋ ŋaa Wia yarida, a laa dii ari Wia jaŋ wuo ŋaa di
nii-la si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ na tuɔ-pula u sipaaŋ, u yarida-
la jaŋ ŋaa duu kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 6 La naabalima
Devit ma fa bul ŋii nɛ. U si di Wia nɛ leŋe di nuu kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ, ka u bi ŋii ŋaa a tiŋ u tiina wu-
zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ, u tiina tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. Ŋla nɛ Devit bul:
7 “Nialiŋ wu-bɔŋŋɔɔ Wia si joŋo chɛba a kɛŋ ba
haachɛba faa,
nuu-kala bira bi na a kaa mu wuu, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.
8 Nii-la ma Wia si bi u haachɛbaa beŋ, u ma tiina tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ.”
9 Tuɔtɔruŋ deeŋ wiaa saa Devit si bula, u ŋaa nialiŋ síí
keri ba penee duŋduŋa kuŋ nɛɛ? Ai, nialiŋ ma si bi ba
penee keri, ba ma tiiu nɛ. La laa sipaaŋ bul ari yarida
nɛ tii Abiraham kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 10 Bua bɛɛ lɛ
nɛ Wia ŋaa wiiŋ deeŋ Abiraham lɛ? U ŋaa ŋii bua-la lɛ
duu keri u peniŋ nɛ koo duu ha bi u peniŋ kere nɛɛ? U
ŋaa ŋii duu ha bi u peniŋ kere. 11 Abiraham si keri u
peniŋ ŋii ŋaa magil nɛ. Uu dagɛ ari u si ŋaa Wia yarida
nɛ tii u kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, ka u ha bi u peniŋ kere.
U ŋii ŋaa Abiraham ku ŋaa nialiŋ kala si bi ba penee
kere naabalima. Nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a tiŋ
ba yarida wiaa, Wia leŋe ba ma ŋaa Abiraham nihee.
12 U nɛ ŋaa nialiŋ si keri ba penee ma nyimma. Ama u
bi naga ba si keri ba penee duŋduŋa wiaa nɛ tii u ŋaa
ba nyimma. Ba kɛŋ yarida a pɛ ba penee keriŋ lɛ nɛ, ari
Abiraham ma fa si kɛŋ yarida ŋii, aŋ-na keri u peniŋ.

A tiŋ la yarida wiaa, la ma jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

13 Abiraham ari u doho niaa nɛ Wia fa bula pa di ba
jaŋ dii dunia. U bi naga Abiraham fa si to wialiŋ Moosis
fa si bile di niaa tuto nɛ tii Wia bul ŋii. Ama Abiraham
fa si ŋaa Wia yarida nɛ tii Wia leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u
sipaaŋ. 14 Di nialiŋ síí to wialiŋ Moosis fa si bile di niaa
tuto, di ba duŋduŋa nɛ fa jaŋ dii dunia, ŋii-na niaa yari-
da fa ŋaa pɛi nɛ. Wialiŋ Wia si bula ma fa ŋaa pɛi.
15 Wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tuto ŋaa Wia baaniŋ
sisii niaa nyuŋ nɛ, bɛɛ wiaa ba bi baa to. Di wialiŋ
Moosis fa si bile nɛ fa tuo, niaa fa bi wialiŋ ka chei.
16 Wii-la Wia fa si bula ari u jaŋ ŋaa a pi Abiraham ari
u doho niaa, u jaŋ joŋo piba chɔgita a tiŋ u síí fába
nennige ŋii. Ba yarida wiaa nɛ tii u jaŋ joŋo piba. U bi
naga ari u joŋo pi nialiŋ síí to wialiŋ Moosis si bile duŋ-
duŋa nɛ, ama ba di nialiŋ kala si ŋaa yarida ari Abira-
ham fa si ŋaa yarida ŋii, ba kala nɛ u joŋo pa, nialiŋ si
keri ba penee ari nialiŋ si bi ba penee kere kala, bɛɛ
wiaa Abiraham nɛ ŋaa la kala nyimma Wia sipaaŋ.
17 Ba fa ŋmuŋsɛ ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ. Wia bula a tigɛ
Abiraham lɛ a bul,
“Mi leŋe ŋ ŋaa ta-geŋtisiŋ yugɛ nyimma nɛ.”
Wia-la si wuo leŋ kialiŋ kala si suba, di ba sii suuŋ lɛ a
kɛŋ miisiŋ, aŋ bira wuo dagɛ wialiŋ si jaŋ ŋaa aŋ ha bi
ŋaa, Wia deeŋ nɛ Abiraham laa dii. 18 Wia fa bula pi
Abiraham ari u jaŋ ku ŋaa ta-geŋtisiŋ yugɛ nyimma. U
fa bi maga di Abiraham yiyiɛlɛ wiiŋ deeŋ, aŋ ka u via
aŋ haa yiɛlɛ. Ŋii wiaa u sɛnɛ ku ŋaa ta-geŋtisiŋ yugɛ
nyimma ari Wia fa si bul ŋii pu. Wia fa bula pu a bul di
u doho niaa jaŋ yugɛ a magɛ chɛŋwulaa. 19 Bua-la lɛ
Wia fa si bul ŋii pi Abiraham, di Abiraham ka mua ka
duu yi jisiŋ zɔlɔ. U jima ari u hiɛsa nɛ, u yaraa bira bi
doluŋ kɛnɛ. U haala Saara ma ta ŋaa ha-piri nɛ a ma
hiɛsɛ, a bi bii wuo lul. Ari u si hiɛsa ŋii kala, u ha kɛŋ
yarida. 20 Wia si bul ŋii pu, u bi u titia kaa bibegili a leŋ
u yarida. U chiŋ u yarida-la lɛ nɛ a kɛŋ doluŋ, a didɛnnɛ
Wia. 21 U paala chaasa kɛŋ yarida nɛ woruŋ ari Wia si si
u jaŋ ŋaa wii-la, u jaŋ sɛnɛ ŋaa. 22 A tiŋ u si kɛŋ yarida
ŋii wiaa, Wia leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. 23 Ba fa si
ŋmuŋsa a bul di Wia nɛ leŋ Abiraham kɛŋ tuɔ-pula u
sipaaŋ, Abiraham duŋduŋa wiaa dee ba ŋmuŋsɛ ŋii.
24 Ba ŋmuŋsɛ ŋii la ma wiaa nɛ, la nialiŋ si laa dii ari
Wia chisɛ la Tiina Yesu suuŋ lɛ. U jaŋ leŋ di la ma kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ, 25 bɛɛ wiaa u leŋ Yesu suu a tiŋ la
haachɛba wiaa nɛ, a bira leŋ u sii suuŋ lɛ di la kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ.

A tiŋ Yesu Kirisito wiaa la di Wia ŋaa sima

5 La si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a tiŋ la yarida wiaa,
Wia to la Tiina Yesu Kirisito lɛ nɛ a leŋ la ŋaa sima.
2 A tiŋ u wiaa, la kɛŋ woŋbiiŋ di la mu Wia teeŋ, duu
fála nennige a pɛla lɛ. Dimɛ nɛ la hɛ lɛɛlɛ aa juɔsɛ, a
kɛŋ yiɛlaa ari la si jaŋ kpaa Wia yiri-la chɛɛ dɔŋ. 3 Ŋii ma
duŋduŋa dee, la haa juɔsɛ nɛ ari hɛɛ-la kala la ha síí na
a tiŋ Kirisito wiaa, bɛɛ wiaa hɛɛ-la jaŋ leŋ di la wuo kɛŋ
kenyiri. 4 Di la nɛ kɛŋ kenyiri, u jaŋ wuo leŋ di la wuo
chiŋ la yarida naaŋ lɛ kpaŋ kpaŋ. Di la nɛ chiŋ la yarida
naaŋ lɛ kpaŋ kpaŋ, la jaŋ kɛŋ yiɛlaa. 5 La si kɛŋ yiɛlaa
ŋii, la bi jaŋ kɔ di la dii hiisiŋ, bɛɛ wiaa Wia chola nɛ
kiŋkɛŋ. U joŋ chonu-la a hɛ la tuɔŋ lɛ nɛ. U ŋaa ŋii u
Diŋ-zɔŋ-la u si joŋo pila doluŋ lɛ nɛ.
6 Bua-la lɛ la fa si bi doluŋ kɛnɛ di la wuo pɛ la titia lɛ,
Kirisito laa la haachɛ tiŋŋaa nyuŋ suu nɛ. 7 U ŋaa wu-
haa nɛ ari nuu si jaŋ laa tuɔ-pul tiina nyuŋ suu. Ari ŋii
kala, ŋ bi pɔɔ nuu jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ a wuo laa ni-pula
nyuŋ suu. 8 Ama Kirisito suu la wiaa nɛ bua-la lɛ la ha si
ŋaa haachɛ tiŋŋaa. Wia dagɛla ŋii ari u chola nɛ kiŋkɛŋ.
9 Kirisito si suu ŋii a leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ, u jaŋ bi-
ra laala tapulii-la u si jaŋ na baaniŋ dunia niaa nyuŋ.
10 La di Wia faa yuo dɔŋɔ nɛ. Ama Wia leŋe la ŋaa sima
a tiŋ u Bie si suba wiaa. Lɛɛlɛ Kirisito weye nɛ. Kirisito
si weye ŋla, la duu ŋaa sima nɛ, u jaŋ wuo faasa pɛla
lɛ, a wuo laala ta tapulii-la lɛ Wia si jaŋ dii dunia niaa
sariya. 11 Ŋii ma duŋduŋa dee, la to la Tiina Yesu Kirisi-
to lɛ nɛ a na Wia si nagɛ ŋii kala. Ŋii wiaa la tuɔŋ tɔrɛ
Wia nyuŋ nɛ. La Tiina Yesu Kirisito nɛ ŋaa la di Wia siŋ.

Adam kɛŋ suuŋ kɔ, Yesu Kirisito nɛ kɛŋ miisiŋ kɔ

12 Haachɛ to ni-bala lɛ nɛ a ku juu dunia. Haachɛ-la nɛ
tii suuŋ juu dunia. Nuu-kala saa si ku ŋaa haachɛ tiina,
ŋii nɛ tii suuŋ juu dunia niaa kala a tiŋ haachɛ-la wiaa.
13 Haachɛ fa hɛ dunia lɛ, di Wia ha bi wialiŋ joŋo pi
Moosis di niaa tuto, ama bua-la lɛ ba fa bi cheeriŋ joŋo
pi nialiŋ si bi Moosis ni̱i-la jiŋ. 14 A chiŋ Adam bua-la lɛ
a kaa kukɔ Moosis ma miisiŋ lɛ, suuŋ nɛ laa dunia kala.
Niaa dɔŋsuŋ fa hɛ dimɛ, ba haachɛba bi Adam haachɛ-
la naga, ama suuŋ laaba maa. Adam nɛ fa ŋaa nii-la si
jaŋ kɔ mimaariŋ.
15 Ama Wia zile ku-la kii Adam haachɛ-la. Niaa yuga
nɛ a suu a tiŋ ni-bala haachɛ wiaa. Ama Wia fála nen-
nige a joŋ u zile ku-la pila, u nɛ paala yuga kii haachɛ-
la. Yesu Kirisito nɛ ŋaa zile ku-la. U lahɔrimɔ lɛ u pɛ ni-
aa lɛ yugɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. 16 Haachɛ to ni-bala lɛ nɛ a
juu dunia. Wia zile ku-la ma to ni-bala lɛ nɛ a juu dunia.
Ama ba balia kala bi kubala ŋaa. A tiŋ ni-bala haachɛ-la
wiaa Wia dii la sariya a joŋ cheeriŋ pila. Ama niaa si yu-
ga a ŋaa haachɛ-la wiaa, Wia joŋ u zile ku-la pila a joŋ
la haachɛba chɛla, a leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. 17 Ni-
bala haachɛ wiaa nɛ leŋ suuŋ laa dunia tii. Wialiŋ Yesu
Kirisito duŋduŋa si ŋaa pila, ba ha yuga kii ni-bala-la
haachɛ-la ti̱miŋ. Wia to Yesu lɛ nɛ a fála nennige
woruŋ, a leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ chɔgita. Nialiŋ si
laa kiaa deeŋba, ba jaŋ kɛŋ miisiŋ (a dii dunia) a tiŋ
Yesu Kirisito wiaa.
18 Ni-bala haachɛ si wuo leŋ nuu-kala laa cheeriŋ Wia
teeŋ ŋii, ŋii nɛ ni-bala tuɔ-pula wu-ŋaalaa ma jaŋ wuo
leŋ di nuu-kala kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a kɛŋ miisiŋ.
19 Ni-bala si via Wia niiŋ nɛ ŋaa niaa yugɛ a ŋaa haachɛ
tiŋŋaa. Ŋii titia nɛ ni-bala si to Wia niiŋ nɛ wuo ŋaa ni-
aa yugɛ a kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 20 Wialiŋ Moosis fa
si bile di niaa tuto nɛ ku wasa leŋ haachɛ purikɛ dunia
lɛ. Ama haachɛ-la si ku wasa purikɛ, ŋii nɛ Wia ma
faasa fála nennige a wasa pɛla lɛ woruŋ. 21 Haachɛ si
kɛŋ doluŋ a laa dunia dii, ŋii nɛ kɛŋ suuŋ kaa kɔ. Wia
ma saa kɛŋ la miisiŋ doluŋ a fá dunia niaa nennige a
kieli, a pɛba lɛ. U to la Tiina Yesu Kirisito tuɔ-pul wu-
ŋaalaa lɛ nɛ a leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, a kɛŋ miisi-
la si bi dɛrɛ.

Wii-chuɔlɛ liiŋ fonuŋ bubuɔŋ

6 Bɛɛ nɛ saa la jaŋ bul? La haa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ di
Wia faasa fifála nennige a pɛla lɛ koo? 2 Ai, la si li-
isɛ la titia wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ ŋii, ɛɛ nɛ la jaŋ bira
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ? 3 Ma kala jima ari ba si foma Wii-
chuɔlɛ liiŋ Yesu Kirisito doluŋ lɛ ŋii, u si suu ŋii, ma ma
suba nɛ. 4 Ba si fola Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii, u naga la duu
kala suba nɛ ba joŋo hugi. Ba ŋaa ŋii di la wuo jiŋ ari
Kirisito si sii suuŋ lɛ ŋii u Nyimma doluŋ lɛ, la ma wuo
kɛŋ mii-faliŋ a tuto woŋbii dɔŋ.
5 La duu kala si suba ŋii, la kala ma jaŋ bira sii suuŋ
lɛ. 6 La jima ari ba si kɛŋ Kirisito kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
ŋii u suu, ba kpaasu ari la wu-bɔŋŋɔɔ kala nɛ. U ŋaa ŋii
a wuo yuo dii dol-la la fa si kɛnɛ a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ,
di la bira sí haachɛ yosuŋ ŋaa. 7 Di nuu-kala nɛ suba,
Wia liisu u haachɛ lɛ nɛ. Nuu-kala bira bi jaŋ joŋ cheer-
iŋ pu. 8 La laa dii ari la di Kirisito kala si suba ŋii, la duu
kala jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ. 9 La jima ari Wia si
chisɛ Kirisito suuŋ lɛ ŋii, u bira bi jaŋ suu, ŋii wiaa suuŋ
bira buu wuo. 10 U si suu ŋii, bala duŋduŋ nɛ u suu. U
suba duu kɛŋ haachɛ doluŋ nɛ chei. U si sii suuŋ lɛ a
kɛŋ miisiŋ ŋii, u joŋ u miisiŋ a pi Wia nɛ. 11 Ŋii wiaa u
maga di ma biinɛ ma titia lɛ ari ma ma suu haachɛ
wiaa nɛ, a joŋ ma miisiŋ a pi Wia, bɛɛ wiaa ma di Kirisi-
to kala ŋaa kubala nɛ.
12 Ma saa sí leŋe di haachɛ tii ma yaraa, di ma to u ni-
iŋ lɛ a ŋiŋaa ma titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa. 13 U bi maga di
ma joŋ ma yaraa naŋdaasiŋ dɔŋsuŋ pi haachɛ a kaa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ama má joŋ ma titia pi Wia. Ma-na
nagɛ nialiŋ si sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ nɛ. Má saa joŋ ma
yaraa naŋdaasiŋ kala a pi Wia duu wuo leŋ di ma ŋaa
tuɔ-pul wiaa. 14 Haachɛ bira bima wuo, bɛɛ wiaa Wia
lahɔrimɔ lɛ nɛ ma kɛŋ miisiŋ, wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto dee.

La ŋaa Wia yosuŋ nɛ lɛɛlɛ

15 La si kɛŋ miisiŋ Wia lahɔrimɔ lɛ, wialiŋ Moosis fa si
bile di niaa tuto lɛ dee, u ŋii wiaa saa la ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ koo? Ai, u bi woŋbii ŋaa. 16 Ma jima di ma nɛ
joŋ ma titia a pi nuu a tuto u niiŋ lɛ, ma ŋaa nii-la ma
síi to yosuŋ nɛ. Di ma nɛ joŋ ma titia a hɛ haachɛ nisiŋ
lɛ, ma jaŋ suu. Di ma nɛ biraa to Wia niiŋ ma lɛ, ma jaŋ
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 17 Ama laa lɔllɛ Wia ari ma
nialiŋ fa si ŋaa haachɛ yosuŋ, ma lɛɛlɛ joŋ ma tuɔŋ kala
aa to Wia wialiŋ ba si dagɛma di maa to. 18 Wia si liisɛ-
ma haachɛ nisiŋ lɛ ŋii, ma miira ku kɛŋ ma titia a kaa
ŋaa tuɔ-pul kɛnnɛ yosuŋ nɛ. 19 Mi si bul yosuŋ wiaa ŋii,
u ŋaa wu-kaa-magisii nɛ mi magisɛ, di ŋii dee ma bi u
bubuɔŋ wuo jiŋ. Ma fa si joŋ ma titia a hɛ disinniŋ ari
wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ, ŋii titia nɛ ma maga di ma lɛɛlɛ
joŋ ma naŋdaasiŋ kala a hɛ tuɔ-pul wu-ŋaalaa lɛ, di ma
bira sí disinniŋ kɛŋ aŋ kɛŋ tuɔ-pula.
20 Bua-la lɛ ma fa si joŋ ma titia hɛ haachɛ nisiŋ lɛ a
ŋaa u yosuŋ, ma fa laa ma titia nɛ tuɔ-pul wiaa ŋaaniŋ
lɛ. 21 Wiaa deeŋba ma fa síi ŋaa, nyuuru bɛɛ nɛ ma na?
Wialiŋ miira ŋaa hiisiŋ kɛŋma nɛ lɛɛlɛ. Ba didɛriŋ nɛ
saa ŋaa suuŋ. 22 Ama lɛɛlɛ Wia laama ta nɛ haachɛ
nisiŋ lɛ. Ma ŋaa Wia yosuŋ nɛ lɛɛlɛ. Ma nyuuruŋ nɛ, ma
bira si bi disiŋ kala kɛnɛ, ma saa jaŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. 23 Time-la ba si yie joŋo ti̱ŋ haachɛ nɛ ŋaa suuŋ.
Ama Wia zile ku-la u si joŋo pila nɛ ŋaa miisi-la si bi
dɛrɛ, a tiŋ la Tiina Yesu Kirisito wiaa.

Wia Diŋ-zɔŋ-la pila doluŋ di la ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ

7 Mi naaŋbiiriŋ, ma ŋaa nialiŋ si jiŋ wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ. Ma jima ari nuhuobi-
ine yie magɛ duu tuto wialiŋ ba si bile nɛ duu nɛ hɛ u
miisiŋ lɛ, see duu suba. 2 Di haala nɛ kɛŋ bala, u bala
nɛ tiiu. U yie magɛ duu tuto u bala niiŋ nɛ, bua-la lɛ u
bala si hɛ u miisiŋ lɛ. Di u bala-la nɛ suba, haal-la laa u
titia nɛ u bala nisiŋ lɛ. U bira bi u bala niiŋ to. 3 Di u
bala nɛ ha hɛ u miisiŋ lɛ, ka u viau aŋ mu jaa baal dɔŋ,
u juu baal-la u si via haachɛ lɛ nɛ. Ama di u bala nɛ su-
ba, u laa u titia nɛ u bala-la si suba nisiŋ lɛ. Di u nɛ jaa
baal dɔŋ maa, u bira bi u bala-la si suba haachɛ lɛ jua.
4 Mi naaŋbiiriŋ, ŋii titia nɛ ma ma nagɛ. Ma suu wial-
iŋ ba si bile di niaa tuto tuɔŋ nɛ, bɛɛ wiaa Kirisito si suu
ŋii, ma duu kala nɛ suba. Lɛɛlɛ nuu dɔŋ nɛ tiima, nii-la
si sii suuŋ lɛ. U ŋaa ŋii di la wuo tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ a pi
Wia nɛ. 5 Bua-la la síi to la tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ,
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ fa ŋaa di
sima kɛŋla di la kɛŋ la yaraa ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, wialiŋ si
jaŋ kɛŋla mu hɛ suuŋ bua lɛ. 6 Ama lɛɛlɛ Wia liisɛla
wialiŋ Moosis fa si bile lɛ di niaa tuto. La tuɔtɔrɛ wu-
ŋaala-la fa kɛŋla kaa ŋaa yosuŋ nɛ. Ba lɛ nɛ la suu.
Lɛɛlɛ la wuo tuto woŋbii dɔŋ nɛ, a tiŋ tiŋtiŋŋaa aa pi
Wia. Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ dagɛla ŋii, wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto dee.

Wialiŋ Moosis fa si bile nɛ dagɛ haachɛ si nagɛ ŋii

7 Bɛɛ nɛ saa laa chɛ di la bul? Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ŋaa haachɛ wiaa nɛɛ? Ai, ŋii
dee. Ama wialiŋ Moosis fa si bile nɛ leŋe mi jiŋ haachɛ
si nagɛ ŋii. Di wialiŋ Moosis si bile nɛ fa bi daga a bul
di la sí wialiŋ ba síi kisu hiɛnu, mi fa bi jaŋ jiŋ ari u ŋaa
haachɛ nɛ. 8 Ama wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto si hɛ dimɛ ŋii, haachɛ na woŋbiiŋ duu nyisɛmi hɛ
di mi hihiɛnɛ wialiŋ ba síi kisu. Di wialiŋ Moosis fa si
bile wiaa dee, haachɛ-na fa ŋaa ku-suu nɛ. U fa bi dol
kɛnɛ. 9 Bua-la lɛ mi fa ha si bi wialiŋ Moosis fa si bile
jiŋ, mi fa hɔnɔ nɛ ari yarifiɛlaa. Ŋii nɛ mi ku jiŋ wialiŋ
Moosis fa si bile di niaa tuto. Mi si ku jiŋ wialiŋ ŋii,
haachɛ fa si nagɛ ni-suuŋ mi teeŋ, u miira ku kɛŋ
doluŋ a ŋaa mi miira nagɛ ni-suu. 10 Wialiŋ Moosis fa si
bile fa maga di ba leŋ di mi hɔŋ ari yarifiɛlaa, ama ba
miira ŋaa mi nagɛ ni-suu nɛ. 11 Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto si hɛ dimɛ ŋii, haachɛ na
woŋbiiŋ duu nyisɛmi a hɛ suuŋ bua lɛ. 12 Wialiŋ Moosis
fa si bile di niaa tuto saa bi disinniŋ kɛnɛ, wii-la kala si
hɛ wialiŋ tuɔŋ ma bi disinniŋ kɛnɛ. Ba kala ŋaa wutitii
nɛ a zɔŋ. 13 Wii-la si ŋaa wu-zɔŋ nɛ saa ŋaa mi suu koo?
Ai, ŋii dee. Haachɛ nɛ ŋaa mi suu. U kɛŋ wialiŋ si zɔmɔ
nɛ a kaa ŋaa mi suu. U ŋaa ŋii di la wuo jiŋ haachɛ si
nagɛ ŋii. Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa di niaa tuto, ŋaa
la jiŋ ari haachɛ bɔmɔ nɛ kiŋkɛŋ.

Wia nɛ laala haachɛ nisiŋ lɛ a tiŋ Yesu wiaa

14 La jima ari wialiŋ Moosis fa si bile ŋaa Wia Diŋ-zɔŋ-
la niiŋ wiaa nɛ. Ama mi-na ŋaa nuhuobiiŋ nɛ, nii-la
yaraa si jaŋ pua. Haachɛ kɛŋmi nɛ mi ŋaa u yoŋ. 15 Mi
bi jiŋ wii-la kala si kɛŋmi, bɛɛ wiaa mi bi wii-la mi si cho
di mi ŋaa ka ŋaa, ama wii-la mi si bi cho nɛ mii ŋaa.
16 Mi síi ŋaa wii-la mi si bi cho di mi ŋaa, u daga ari mi
sɛyɛ ari wialiŋ Moosis fa si bile zɔmɔ nɛ. 17 Ŋii wiaa mi
titia dee bi wii-la ka ŋaa. Haachɛ-la si hɛmi lɛ nɛ níi ŋaa.
18 Mi si kɛŋ nuhuobiine yaraa ŋii, mi jima ari wu-zɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ bimi lɛ hɛ. Mi fa cho di mii ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ, a
ŋaa lulɔl. 19 Wu-zɔmɔ-la mi si cho di mii ŋaa, mi bibaa
ŋaa, ama wu-bɔmɔ-la mi si bi cho di mii ŋaa, ba nɛ mii
ŋaa. 20 Mi si ŋaa wii-la mi si bi cho di mii ŋaa, u naga
ari mi dee bi ŋaa, ama haachɛ-la si hɛmi lɛ nɛ ŋaa.
21 Mi lɛɛlɛ na ari mi nagisiŋ nɛ ŋii. Di mi níi chɛ mi ŋaa
wii-la si zɔmɔ, wii-la si bi zɔŋ yie hɛ mi nyuŋ lɛ. U nɛ saa
mi yie ŋaa. 22 Mi cho wialiŋ Wia si daga nɛ mi tuɔŋ lɛ, a
cho di mii ŋaaba. 23 Ama mi na ari wu-tanii nɛ miira hɛ-
mi lɛ aa tiŋ, a kɛŋ mi tuɔbiiŋ-zɔmɔ-la baa yuo dɔŋɔ. Wi-
iŋ deeŋ leŋe mi ŋaa haachɛ-la si hɛmi lɛ yoŋ nɛ a tuto
u niiŋ wiaa lɛ. 24 Mi lɛlɛ nɛ. Wialiŋ si hɛmi lɛ kɛŋmi kaa
mu suuŋ bua nɛ. Kubɛɛ nɛ jaŋ laami ba lɛ? Wia nɛ jaŋ
wuo laami wiaa deeŋba lɛ a tiŋ la Tiina Yesu Kirisito
wiaa. 25 Mii lɔllu woruŋ. Mi titia doluŋ lɛ, mi jaŋ to Wia
niiŋ wiaa ari mi tuɔbiinaa duŋduŋa, ka di mi yaraa maa
to haachɛ niiŋ.

Má leŋ la joŋ la nyuŋ hɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la wiaa lɛ

8 Di la di Kirisito kala nɛ ŋaa kubala, Wia bira bi jaŋ
dii la sariya a joŋ cheeriŋ pila. 2 La di Yesu Kirisito
si ŋaa kubala ŋii, u Diŋ-zɔŋ-la joŋ miisiŋ pila. U laala ta
nɛ haachɛ ari suuŋ nisiŋ lɛ. 3 Wialiŋ Moosis fa si bile,
bila lɛ wuo pɛ, bɛɛ wiaa la yaraa bi doluŋ kɛnɛ. Ama
wialiŋ ba si bi wuo ŋaa, Wia wuo ŋaaba nɛ. Ba nɛ ŋla:
U si chɛ u liisɛ nuhuobiine haachɛ lɛ, u ta u titia Bie u
ku tuu. U yaraa nagɛ la yaraa, duu laa la haachɛba ta.
U si ŋaa ŋii, Wia wuo dɔgisɛ haachɛ. 4 U ŋaa ŋii di la
wuo kɛŋ doluŋ a ŋiŋaa wialiŋ Moosis fa si bile di niaa
tuto. La nialiŋ si bi la yaraa doluŋ lɛ ka to aŋ tuto Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, la wuo ŋaa wutitiiba-la Moosis fa si
bile di laa ŋaa. 5 Nialiŋ kala síi to ba yaraa doluŋ lɛ, ba
joŋ ba nyuŋ kala a hɛ ba yaraa wu-ŋaalaa lɛ nɛ, ama
nialiŋ kala ma síi to Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba ma joŋ
ba nyuŋ kala a hɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la si cho wialiŋ lɛ nɛ. 6 Di
la nɛ joŋ la nyuŋ a hɛ la yaraa wu-ŋaalaa lɛ, la jaŋ suu,
ama di la nɛ joŋ la nyuŋ a hɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la wu-ŋaalaa
lɛ, la jaŋ kɛŋ miisiŋ a hɔŋ ari yarifiɛlaa, 7 bɛɛ wiaa di
nuu nɛ joŋ u nyuŋ kala a hɛ u yaraa doluŋ lɛ, u ŋaa Wia
diŋdɔŋ nɛ. U bi chɛ duu to wialiŋ Wia si daga, u paala

bi wuo to. 8 Nialiŋ síi to ba yaraa wu-ŋaalaa lɛ, ba bi
wialiŋ Wia si cho wuo ŋaa.
9 Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la si hɛma lɛ ŋii, ma-na bi ma
yaraa wu-ŋaalaa lɛ ka to, maa to wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la
si daga nɛ. Di Wia Diŋ-zɔŋ-la tuo nuu-kala lɛ, u bi Kirisi-
to kuŋ ŋaa. 10 Di Kirisito nɛ hɛma lɛ, ma yaraa namia ha
jaŋ suu a tiŋ ma haachɛba wiaa. Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la si
hɛma lɛ, u nɛ pima miisiŋ, bɛɛ wiaa ma kɛŋ tuɔ-pula nɛ
Wia sipaaŋ. 11 Wia nɛ chisɛ Yesu suuŋ lɛ. Di u Diŋ-zɔŋ-la
nɛ hɛma lɛ, u jaŋ chisɛ ma yara-la si jaŋ pua suuŋ lɛ di
ma kɛŋ miisiŋ, ari u si chisɛ Yesu suuŋ lɛ ŋii. U jaŋ to u
Diŋ-zɔŋ-la si hɛma lɛ nɛ a ŋaa ŋii.
12 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, u bi maga di nuu-kala
fugɛla di la tuto la yaraa wu-ŋaalaa lɛ. 13 Di ma nɛ to
ma yaraa wu-ŋaalaa lɛ, ma jaŋ suu. Ama di ma nɛ via
ma yaraa wu-ŋaalaa, ma jaŋ kɛŋ miisiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ. 14 Nialiŋ kala síi to Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ wiaa, ba
ŋaa Wia biiriŋ nɛ. 15 Wia bi ŋaa di ma nagɛ yosuŋ a bira
fifá fawulluŋ, ama u Diŋ-zɔŋ-la leŋe ma ŋaa u biiriŋ nɛ.
Di la níi yiru, la wuo kɛnu yirɛ "la Nyimma". 16 Wia Diŋ-
zɔŋ-la ari la tuɔbiinaa kala yie dagɛ ari la ŋaa Wia biiriŋ
nɛ. 17 La si ŋaa Wia biiriŋ ŋii, Wia joŋ kiaa nɛ a billa lɛ,
kialiŋ kala Wia si joŋo bil Kirisito lɛ, la ma jaŋ tiiba. Di la
di Kirisito kala nɛ na hɛɛŋ, la ma jaŋ laa yiri-la Kirisito si
jaŋ laa.

Yiri-la la si jaŋ laa Wia teeŋ

18 Mi bee na ari hɛɛŋ deeŋ mi síi na bi jaŋ wuo kaa
magisɛ yiri-la la si jaŋ laa. 19 Dunia kuŋ-kala níi gbɛru a
kpil digilaa di ba na bua-la lɛ Wia biiriŋ si jaŋ laa yiriŋ.
20 Tiŋtimii-la dunia kiaa si maga di ba tiŋ, ba tima lɔl nɛ.
Ba titia tuɔtɔruŋ lɛ dee ba lɔl ŋii, ama Wia nɛ ŋaa ba lɔl.
Ari ŋii kala Wia ha leŋe ba kɛŋ yiɛlaa, 21 bɛɛ wiaa Wia
jaŋ laaba ta a liisɛba suuŋ bua lɛ. Wia biiriŋ si jaŋ kɔ a
laa yiriŋ ŋii a tii ba titia, ba ma jaŋ tii ba titia ŋii a ma
kɛŋ yiriŋ. 22 La jima ari dunia kiaa kala haa huuni nɛ, ari
haala síi chɛ duu lul aa huuni ŋii. 23 Dunia kiaa duŋ-
duŋa dee, ama la ma nialiŋ Wia si laa sipaaŋ joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la hɛla lɛ, la maa huuni nɛ la tuɔŋ lɛ duu kɛŋ la
yaraa birimɛ [di la chaasa ŋaa u biiriŋ] a laa yiriŋ.
24 Wia si laala ta ŋii, la kɛŋ yiɛlaa. Di la nɛ na wialiŋ la
síi yiɛlu, u bira bi maga di la yiyiɛlɛ wii. Di nuu nɛ yiɛlɛ
kuŋ, di u nɛ nau, u jaŋ bira yiyiɛlɛ ku-la wiaa? Ai. 25 Ama
di la níi yiɛlɛ wialiŋ la ha si bi na, la kɛŋ kenyiri a gbig-
bɛrɛ.
La si yie kɛŋ yiɛlaa ŋii a kɛŋ kenyiri, 26 ŋii titia nɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la ma yie kɔ a pɛla lɛ a tiŋ la si bi doluŋ kɛnɛ di
la pɛ la titia lɛ. La paala bi jiŋ ŋii u si maga di la chuɔlɛ
Wia. Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la titia sul Wia a pipila. U si yie
susul Wia ŋii aa huuni ŋii, la bi jaŋ wuo kɛŋ niiŋ a dagɛ,
ama 27 Wia na nuhuobiine tuɔŋ kala nɛ a ma jiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la síi huuni ŋii bubuɔŋ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la
síi sul Wia a pi Wia niaa ŋii, Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u yie
susul ŋii.
28 Nialiŋ Wia si tuɔsa di ba ŋaa u niaa, ba chou nɛ. Ni-
aa deeŋba teeŋ Wia ŋaa wii-kala birimɛ wu-zɔŋ nɛ a pi-
ba. 29 Nialiŋ Wia si laa sipaaŋ liisɛ, u liisɛba duu kɛŋba
birimɛ di ba nagɛ u titia Bie nɛ, a leŋ u Bie ŋaa ba kala
kuhiaŋ. 30 Wia yirɛ nialiŋ u fa si laa sipaaŋ liisɛ di ba
ŋaa u niaa nɛ. U si yirɛba ŋii, ba kɔ u teeŋ. Ba si kɔ ŋii,
u leŋe ba kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. Nialiŋ ma si kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ, u leŋe ba ma pɛ laa u yiriŋ.

Kuŋ-kala tuo si jaŋ wuo liisɛmi ŋii Kirisito si chomi lɛ

31 Di la nɛ jiŋ wiaa deeŋba kala, bɛɛ nɛ bira ka di la
bul? Di Wia nɛ chiŋ la hariŋ, kubɛɛ ma nɛ bira kɛŋ
doluŋ a kiila? 32 Wia paala bi u titia Bie kaa laa niaa
teeŋ. U joŋu hɛ niaa nisiŋ lɛ nɛ di ba kpuu a tiŋ la wiaa.
U si wuo ŋaa ŋla, ma bi jiŋ ari u jaŋ wuo chaasa joŋ
kuŋ-kala ma pɛ pila koo? 33 Kubɛɛ nɛ saa jaŋ bira joŋ
cheeriŋ a pi nialiŋ Wia si liisa? Nuu tuo, bɛɛ wiaa Wia
titia nɛ leŋe ba kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. 34 Kubɛɛ ma nɛ
bira jaŋ wuo dii ba sariya a dɔgisɛba? Nuu tuo, bɛɛ
wiaa Kirisito suba nɛ, aŋ bira sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ a
hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, a sul Wia pipila duu
pɛla lɛ. 35 Kirisito si chola ŋii, bɛɛ kuŋ nɛ jaŋ bira ŋaa di
Kirisito síla cho? Wahala koo wu-juulaa, koo di ba to la
naasiŋ dudɔgisɛla, koo di losuŋ kpula, koo di la bi gɛn-
niŋ kɛnɛ di la laalɛ, koo di wu-bɔŋ nɛ gbɛrɛla, koo di la
nɛ jaŋ suu? Wiaa deeŋba kuŋ-kala bi jaŋ wuo ŋaa di
Kirisito bira síla cho. 36 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul
ŋla nɛ:

"A tiŋ ŋ wiaa, laa gbɛrɛ suuŋ nɛ tapulii-na kala.
Ba yie beŋla ari la nagɛ piesee nɛ ba si kaa lii di ba
kpu."

37 Ari ŋii kala, di wiaa deeŋba kuŋ-kala nɛ ku juula, la
yie wuo yuo dii nɛ a tiŋ nii-la si chola wiaa. 38-39 Wiiŋ
deeŋ tuo kaa lɛrɛ, mi jima kuŋ-kala tuo si jaŋ wuo liisɛ-
mi ŋii Kirisito si chomi lɛ. Suuŋ, koo miisiŋ, koo Wia tiŋ-
daaraa, koo Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari Wia bii-bɔŋŋɔɔ, koo kial-
iŋ kala si hɛ dimɛ lɛɛlɛ, koo kialiŋ si jaŋ to hariŋ kɔ, kial-
iŋ si hɛ wia nyuŋ a kɛŋ doluŋ, koo kialiŋ si kɛŋ doluŋ a
hɛ tiŋteeŋ lɛ. Wia si to la Tiina Yesu Kirisito lɛ a chola
ŋii, dunia kuŋ-kala tuo si jaŋ wuo liisɛla chonu-la lɛ.

Wia fa liisɛ Iziral tiŋŋaa di ba ŋaa u niaa

9 Mi síi chɛ di mi bul wii-la ŋaa wutitii nɛ. Mi si ŋaa
Kirisito nuu ŋii, mi bi wiaa nyia. Wia Diŋ-zɔŋ-la síi
beŋ mi tuɔbiinaa ŋii, u ma leŋe mi jiŋ ari mi bi wiaa ka
nyia. 2 Mi tuɔŋ faasa chei nɛ a tiŋ mi titia niaa wiaa. Uu
walimɛmi kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. 3 Mi fa cho di Wia ŋmiɛsa hɛ-
mi lɛ nɛ a kɛŋmi pɔrɛ Kirisito teeŋ, aŋ laa mi naaŋbiiriŋ
ari mi doho niaa kala ta. 4 Niaa deeŋba nɛ ŋaa Iziral
tiŋŋaa, nialiŋ Wia si liisa. U leŋe ba nɛ ŋaa u biiriŋ a laa
u yiriŋ. Ba di Wia bil niiŋ a pi dɔŋɔ, Wia leŋ Moosis

ŋmuŋsɛ wiaa piba di ba tuto, a dagɛba Wia chuɔluŋ
woŋbiiŋ, a bul duu jaŋ ŋaa wiaa pipiba. 5 Ba nɛ ŋaa la
naabalimaba doho niaa Wia si liisa. Ba si lul Kirisito
maa, u ma fa ŋaa la naabalimaba doho nuu nɛ. U-na
Kirisito nɛ kii kuŋ-kala. Má leŋ di la dɛnnɛ Wia bua-na
kala lɛ a kaa mu wuu. Ami.
6 Ama u bi naga ari Wia si si u jaŋ ŋaa wii-la u via nɛ,
bɛɛ wiaa Iziral doho niaa kala dee Wia leŋ ba ŋaa u ni-
aa. 7 Abiraham doho niaa ma kala dee bi Wia niaa ŋaa,
ama Aizik doho niaa duŋduŋa nɛ ŋaa Abiraham doho
niaa titia. 8 Wiiŋ deeŋ daga ari nuu-kala doho bi Wia ni-
aa doho ŋaa, see biiri-la Wia si bula di ba lul, ba nɛ u
beŋ ba ŋaa u doho niaa titia. 9 U fa si bul wiaa a tigɛ
bile ba si jaŋ lul lɛ, ŋla nɛ u fa bul:
“Mi jaŋ miira kɔ bua deeŋ titia lɛ hariŋ jina,
di ŋ haala Saara lul baal.”
10 Ŋii ma duŋduŋa dee. Ribɛka ma si lul biiriŋ balia-la,
ba nyimma ŋaa kubala nɛ, u nɛ la naabalima Aizik.
11-12 Ka di Ribɛka-na lul daaliɛri-la, biiri-la ha bi wu-zɔŋ
koo wu-bɔŋ kala ŋaa, ka Wia bula pu a bul,
“Ŋ si jaŋ lul biiri-la, kuhiaŋ jaŋ tima pipi ku-bie.”
Ŋii daga ari Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u yirɛ u niaa a tuɔsɛba,
u bi naga ari ba si ŋaa wialiŋ nɛ tii u tuɔsɛba. U si yirɛ-
ba nɛ tii ba ŋaa u niaa. 13 Ba bira ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul ŋla nɛ:
“Mi cho Jekɔb aŋ bɛrɛ Isɔ.”

Wia kɛŋ wutitii nɛ

14 Bɛɛ nɛ saa la jaŋ bul? La jaŋ wuo bul di Wia bi wuti-
tii kɛnɛɛ? Ai. 15 Wia fa bula pi Moosis a bul,
“Nialiŋ mi si liisa di mi pɛba lɛ, mi jaŋ pɛba lɛ.
Nialiŋ ma mi si liisa di mi fába nennige, mi jaŋ fába
nennige.”
16 Wiiŋ deeŋ saa bi naga nuhuobiine si cho wialiŋ a wi-
walimɛ duu ŋaaba nɛ tii, ama Wia si fála nennige nɛ tii,
17 bɛɛ wiaa ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ Feero lɛ ari
Wia bula pu a bul,
“Wii-la si tii mi leŋ ŋ dii kuoruŋ nɛ ŋla:
mi ŋaa ŋii di mi wuo toŋ lɛ nɛ a dagɛ mi doluŋ,
di ba yirɛ mi yiriŋ dunia kala lɛ.”
18 Nialiŋ saa Wia si liisa duu fába nennige, uu fába nen-
nige nɛ. Nialiŋ ma u si liisa di ba kɛŋ nyu-duoŋ a tiŋ ba
haachɛba wiaa, u leŋe ba ma kɛŋ nyu-duoŋ nɛ.
19 Ma dɔŋɔ saa jaŋ wuo piɛsɛ a bul, “Di Wia níi ŋaa ŋii,
ɛɛ nɛ saa u jaŋ wuo joŋ cheeriŋ a pi niaa? Kubɛɛ nɛ saa
jaŋ wuo kɛŋ kenyiri di Wia kɛnu birimɛ?”
20 Kubɛɛ nɛ kaŋ, ŋ-na nuhuobiine di ŋ laa wiaa bul
Wia niiŋ lɛ? Ku-la ba si ŋaa, u jaŋ wuo piɛsɛ nii-la si
ŋaau a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ ŋaami mi nagɛ ŋla?” 21 Pupoi-
mɛɛrɛ jaŋ wuo lɔgɛ churuŋ a kaa mɛ pupoi-zɔmuŋ, a
bira wuo lɔgɛ a mɛ pupoi-lɔruŋ. Di pupoi-mɛɛrɛ nɛ cho
ŋii, u jaŋ wuo ŋaa. 22 Ŋii titia nɛ Wia ma jaŋ wuo ŋaa ni-
aa lɛ. Niaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a nagɛ pupoi-kpaaniŋ si
maga di ba ŋmoo yɛrɛ, ka Wia kɛŋ kenyiri a nyalimɛ ŋii
kala halii. U fa jaŋ wuo na baaniŋ ba nyuŋ a dagɛ u
doluŋ, ka u wuo nyalimɛ 23 a tiŋ nialiŋ si nagɛ pupoi-
zɔŋŋɔɔ wiaa, niaa deeŋba nennige nɛ u fifá. U laa
sipaaŋ liisɛba di ba dii u yiri-bal-la. Ba nɛ u dagɛ u yiri-
baliŋ pa. 24 La nɛ nialiŋ u si liisa, la kala dee bi Jʉu
tiŋŋaa ŋaa, la dɔŋsuŋ ma ŋaa nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa
ŋaa nɛ. 25 Ba bul ŋla nɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi yirɛ
Hoziya a bul,
“Nialiŋ si bi mi niaa ŋaa,
mi jaŋ yirɛba mi niaa.
Nialiŋ ma mi fa si bi cho,
mi jaŋ yirɛba mi ni-chooloo.
26 Lee-la titia ba fa si bula pi niaa ari ba bi Wia niaa
ŋaa,
lee-la nɛ ba jaŋ yirɛba Wii-titii biiriŋ.”
27 Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. U ma fa heele bul a tigɛ Iziral niaa lɛ a bul, “Di
Iziral tiŋŋaa nɛ paala faasa yuga a nagɛ hagili-
buŋbugulo si piŋ mugi-baliŋ niiŋ, ba tuɔŋ niaa
baŋmɛnɛ duŋduŋa nɛ Wia jaŋ laa ta, 28 bɛɛ wiaa chɛɛ
dɔŋ la Tiina Wia jaŋ ŋaa ŋii u fa si bula pila. U bi jaŋ di-
eni ka di u chei dunia niaa.” 29 Ŋla nɛ Azaaya ma fa bira
bul di Wia jaŋ ŋaa maachie. U fa si,
“Di Wia nɛ fa bi la naabalima doho niaa baŋmɛnɛ
leŋe,
la kala fa jaŋ suu,
a nagɛ Sɔdɔm ari Gɔmɔra niaa kala si suu ŋii.”

Iziral tiŋŋaa dɔŋsuŋ bi tuɔ-pula kɛnɛ Wia sipaaŋ

30 Wii-la didɛriŋ nɛ ŋla: Nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa fa bi
chɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Ba nɛ miira ku kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ a tiŋ ba yarida wiaa. 31 Ka Iziral ni-
aa fa faasaa chɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ aa to
wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tuto. Ama ba bi wialiŋ
wuo tuto di ba kɛŋ tuɔ-pula-la Wia sipaaŋ. 32 Bɛɛ nɛ tii
ba bi tuɔ-pula-la na? Ba bi yarida kɛnɛ di ba na tuɔ-pu-
la-la Wia sipaaŋ, bɛɛ wiaa ba faa chɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ a tiŋ wialiŋ ba síi to nɛ. Ba joŋ ba naasiŋ a
ŋmoo tabii-la si ŋaa niaa sisiɛru nɛ. 33 Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a tigɛ tabii-la lɛ nɛ a bul,
“Bee na, mi joŋ tabii-la si jaŋ leŋ di niaa gɛrɛ
a bil lee-la ba síi yirɛ Zaayɔŋ.
Tabii-la ŋaa buŋ nɛ.
U jaŋ leŋ di niaa gɛrɛ titel.
Ama nuu-na kala si laa nii-la la síi yirɛ buŋ-la, wiaa dii,
u bi jaŋ hiisɛ u titia.”

10 Mi naaŋbiiriŋ, mi tuɔŋ lɛ mi faasa cho di Wia laa
Jʉu tiŋŋaa ta nɛ. Mi yie chuɔlɛ Wia piba ari si-
ifiɛsiŋ nɛ. 2 Mi jima ari ba joŋ ba nyuŋ kala hɛ Wia lɛ nɛ,
ama ba bi Wia woŋbii-titii-la jiŋ. 3 Ba bi jiŋ woŋbii-la
Wia si yie leŋ ba to a kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, aŋ chichɛ
di ba to ba titia woŋbiee. Ŋii nɛ tii ba bi ba titia joŋo hɛ

woŋbii-la Wia si yie to a leŋ niaa kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ.
4 Kirisito nɛ ŋaa wialiŋ kala Moosis fa si ŋmuŋsa di niaa
tuto didɛriŋ. Nii-la kala si laa u wiaa dii jaŋ kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ.

Nuu-na kala si yirɛ Wia, u jaŋ laau ta

5 Moosis fa ŋmuŋsa a tigɛ nialiŋ síi to wialiŋ u si bile
di niaa to a kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ, di ba nɛ wuo to
wialiŋ, ba jaŋ kɛŋ miisiŋ. 6 Wialiŋ ba si bula Wia teniŋ
tuɔŋ a tigɛ nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a tiŋ ba
yarida wiaa nɛ ŋla: Ba si, "Ma sí ma tuɔŋ lɛ biinu a
piɛsɛ, 'Kubɛɛ nɛ jaŋ jil Wia-jaŋ (a kɛŋ Kirisito kaa ku
tuu)?' 7 Koo ma bira sí piɛsu a bul di kubɛɛ nɛ jaŋ mu
lɛliŋ (a kɛŋ Kirisito kaa kɔ)?" 8 Ba si di Wia wu-zɔmɔ-la
kpagɛma nɛ. U hɛ ma niiŋ lɛ a hɛ ma tuɔŋ maa. Wia
wu-zɔmɔ-la la síi bul nɛ ŋaa wu-zɔmɔ-la si tigɛ nialiŋ si
laa Kirisito wiaa dii a kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 9 Di ŋ nɛ
jaŋ wuo suri ŋ niiŋ a bul ari Yesu nɛ ŋaa ŋ Tiina, a laa
dii ari ŋ tuɔŋ ari Wia chisu suuŋ lɛ, Wia jaŋ laaŋ ta,
10 bɛɛ wiaa di la nɛ kɛŋ la tuɔŋ a laa Yesu wiaa dii, la jaŋ
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Di la nɛ kɛŋ la niiŋ ma bul di
la laa u wiaa dii, Wia jaŋ laala ta. 11 Wia teniŋ tuɔŋ, ŋla
nɛ ba bul: "Nuu-na kala si laa u wiaa dii, Wia bi jaŋ hi-
isu." 12 J̱u̱u tiŋŋaa ari nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa, ba kala
ŋaa kubala nɛ u teeŋ. U bi ba kaa pɔrɛ. U ŋaa nuu-kala
Tiina nɛ. Di nuu-kala nɛ yiru, u jaŋ pɛ u tiina lɛ woruŋ.
13 Ŋla nɛ ba bul Wia teniŋ tuɔŋ: "Nuu-na kala si yirɛ la
Tiina Wia yiriŋ duu laau ta, u jaŋ laau ta."
14 Ama di ba nɛ bi u wiaa laa dii, ɛɛ nɛ ba jaŋ ŋaa a
yirɛ u yiriŋ duu laaba ta? Di ba nɛ bira bi u wiaa nia, ɛɛ
nɛ ba jaŋ ŋaa di ba laa u wiaa dii? Di nuu ma nɛ saa bi
u wiaa bula piba, ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo ŋaa nii? 15 Di Wia nɛ
bi niaa tima di ba bul u wiaa, ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo ŋaa bul
u wiaa? Ba fa ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul, "Nialiŋ síi
kɔ di ba bul Wia wu-zɔmɔ-la, ba kɔ woruŋ nɛ." 16 Nialiŋ
kɔ nɛ a bul Wia wu-zɔmɔ-la maa, ama nialiŋ si kɔ jegile
nii wialiŋ, ba dɔŋsuŋ bi wialiŋ to. Azaaya fa bira bul wi-
iŋ deeŋ a bul, "La Tiina Wia, kubɛɛ nɛ hɛ dimɛ si laa
wialiŋ la si bula piba dii?" 17 Ŋ yie nii wii nɛ a laa dii. Ba
nɛ ŋaa wialiŋ si tigɛ Kirisito lɛ.
18 Ama mi jaŋ piɛsɛ wiiŋ deeŋ: Ba bi Wia wu-zɔmɔ-la
niaa? Ba nia nɛ. Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ Wia
wu-zɔmɔ-la lɛ a bul,

"Ba bul wiaa deeŋba dunia lee-kala nɛ.
Dunia nuu-kala nɛ nii wiaa deeŋba."

19 Mi saa jaŋ bira piɛsɛ wiiŋ deeŋ: "Iziral tiŋŋaa si nii
wialiŋ, ba bi ba bubuɔŋ jiŋ?" Moosis nɛ fa laa sipaaŋ
bul wiiŋ deeŋ a bul di Wia si,

"Mi jaŋ leŋ di niaa yaraa bieri nialiŋ si bi mi niaa ŋaa
wiaa.
Mi jaŋ bira leŋ di ma baaniŋ sii nialiŋ si bi wiaa jiŋ
wiaa."

20 Azaaya fa chaasa bul wiiŋ deeŋ a bul, Wia si,

"Nialiŋ si bi mii chɛ, ba nami nɛ.
Nialiŋ ma si bi mi wiaa piɛsɛ, mi kɛŋ mi titia dagɛba
nɛ."

21 Ama u bul ŋla nɛ a tigɛ Iziral tiŋŋaa lɛ:

"Mi kɛŋ mi nisaa chagɛ nɛ a dieni aa yirɛba di ba kɔ mi
teeŋ,
ama ba bi sɛyɛ.
Ba viami nɛ. Ba bi sɛi di ba to mi niiŋ."

Wia jaŋ fá Iziral tiŋŋaa nennige

11 Ŋii-na saa Wia via u niaa nɛ koo? Ai, mi ma titia
ŋaa Iziral tiina nɛ, a ŋaa Abiraham doho nuu a lii
Bɛŋjamiŋ jaŋ niaa tuɔŋ. 2 Wia bi u niaa via, nialiŋ u si
laa sipaaŋ liisɛ. Ma bi wialiŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ ka liisii? Wialiŋ ba si ŋmuŋsa a tigɛ Ilaaja lɛɛ? Ba
ŋmuŋsa ari Ilaaja fa bul Iziral tiŋŋaa wiaa pi Wia a tiŋ
ba haachɛba wiaa. 3 U fa si,

"Mi Tiina Wia, ba kpu ŋ nialiŋ síi bul wiaa, ŋ Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ,
a ŋmoo korunu-la ba si saa piŋ a lo.
Mi duŋduŋa nɛ ka,
ba saa walimɛ di ba kpumi ma nɛ."

4 Ilaaja si bul ŋii, bɛɛ nɛ Wia bira bula pu? U si,

"Niaa bui balipɛ nɛ mi tii.
Niaa deeŋba kuŋ-kala bi vene-la ba síi yirɛ Baal
kpaara."

5 Ŋii titia nɛ u nagɛ Iziral tiŋŋaa lɛ bua deeŋ lɛ. Iziral
tiŋŋaa baŋmɛnɛ Wia liisɛ a fába nennige a pɛba lɛ. 6 U
si liisɛba a fába nennige a pɛba lɛ ŋii, u bi naga ba
tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ ba si tima wiaa nɛ tii. Di u nɛ tiŋ niaa wu-
zɔŋŋɔɔ wiaa aa fába nennige, ŋii-na niaa nennige dee
uu fá ŋii.
7 Bɛɛ nɛ saa? Iziral tiŋŋaa fa síi chɛ kialiŋ, ba biba
naa. Ama nialiŋ mua Wia si liisa ba tuɔŋ nɛ naba. Ku-
kaanaa tuɔŋ dolie. Wia si yirɛba, ba via nɛ. 8 Ba bul ŋii
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,

"Wia leŋe ba siaa chuulɛ nɛ.
Ba bi kuŋ-kalaa na,
ba bi wii-kala maa nii a kaa kɔ ari jiniŋ."

9 Devit ma fa bula a bul,

"Bua-la lɛ ba tuɔŋ si tɔrɔ, ba ku hilimi di ba dii kiaa,
leŋ di wiaa juuba di ba tel, a nagɛ ba si hɛ bɛrɛ u kɛŋ
kua u tel ŋii. Leŋ di ba tel ŋii a ti̱ŋ ŋii chimiŋ.
10 Leŋ di ba siaa tɔ di ba sí kuŋ-kala wuo na,
leŋ di wiaa nyagɛba di ba duduuri wuu."

11 Mi jaŋ piɛsɛ wiiŋ deeŋ: Ba si siɛra tel ŋii, ba tele ŋii
di ba wii-wii-kala dɛrɛ nɛ koo? Ai. Ama a tiŋ ba haachɛ
wu-ŋaalaa lɛ, Wia laa nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa ta nɛ. U
ŋaa ŋii di J̱u̱u tiŋŋaa yaraa bieri, di ba na baaniŋ nialiŋ
si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa nyuŋ. 12 J̱u̱u tiŋŋaa haachɛba leŋe
dunia niaa ŋmoo naa-simiŋ nɛ. Ba si tele ŋii ŋaa nialiŋ
si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa ŋmoo naa-simiŋ nɛ. Di u nɛ nagɛ

ŋla saa, bua-la lɛ Jʉu tiŋŋaa si jaŋ ku laa Wia wiaa dii,
dunia nuu-kala jaŋ paala nii sima kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.

Wii-la si tii Wia laa nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa ta

13 Ma nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa nɛ mi lɛɛlɛ chichɛ di
mi bul wiaa pa. Wia nɛ tiŋmi di mi ŋaa nialiŋ si bi Jʉu
tiŋŋaa ŋaa naŋzɔɔ. Mi joŋ tiŋtimiŋ deeŋ u ŋaa tiŋtiŋ-fi-
aŋ nɛ. 14 Mi síi tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ, ŋ bi pɔ u jaŋ wuo leŋ
di mi naaŋbiiriŋ Jʉu tiŋŋaa yaraa bibieri, a wuo leŋ di
ba dɔŋsuŋ ma laa Wia wiaa dii, di Wia laaba ta. 15 Jʉu
tiŋŋaa si via Wia wiaa ŋii leŋe dunia ni-kaanaa wuo siŋ
nɛ Wia teeŋ. Di Jʉu tiŋŋaa nɛ bira ku laa Wia wiaa dii,
ɛɛ nɛ saa u jaŋ nagɛ? U jaŋ nagɛ ni-suunuŋ si sii suuŋ
lɛ nɛ. 16 Di ŋ nɛ bʉu boroboro munuŋ a laa sipaaŋ lɔgɛ
mua a pi Wia, duu nɛ bi disinniŋ kɛnɛ, ku-kaaniŋ ma si
ka ma bira bi disinniŋ kɛnɛ. Di tia naapoloo ma nɛ
zɔmɔ, u naakelee ma zɔmɔ nɛ.
17 Jʉu tiŋŋaa saa nagɛ tia-la ba síi yirɛ Oliv nɛ. Ba kɛŋ
u nɛnɛɛ a kaa tutugi nuuŋ nɛ. Wia ŋaa u zɔŋ. Ŋii nɛ Wia
keri u naakelee dɔŋsuŋ, aŋ kɛŋma kaa mɛrɛ ba leree,
ma nialiŋ si nagɛ giriŋ tii-naakelee. U ŋaa ŋii di ma ma
pɛ nii Oliv tii-zɔŋ-la naakelee sima nɛ. 18 Ma sí ma titia
lɛ bigisu ari ma kpia tia-la naakelee ba si kere ta lɛ. Ma
dee bi tia-la naapoloo chaga bil. Tia-la naapoloo nɛ
chagɛma bil.
19 Ma jaŋ wuo bul ari Wia keri tia-la naakelee, ka di u
kɛŋma nɛ mɛrɛ dimɛ. 20 Wutitii nɛ, Wia keri Jʉu tiŋŋaa
ta a tiŋ ba si bi Wia wiaa laa dii wiaa nɛ. Ama ma-na
nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa, ma si laa Wia wiaa dii duŋ-
duŋa wiaa nɛ tii ma chiŋ kpaŋ kpaŋ. Ŋii wiaa ma sí ma
titia lɛ bigisu, aŋ kɛŋ ma titia woruŋ. 21 Wia si bi tia-la
naakelee titia nennige fá aŋ keriba ta ŋii, di ma ma nɛ
bi ma siaa fiɛla, u jaŋ kerima ma ta ŋii titia. 22 Ma na ŋii
Wia si kɛŋ zile aŋ bira tɛrɛ. U tɛrɛ nialiŋ si miiru hariŋ
nyuŋ nɛ. Ama u kɛŋ zile ma-na teeŋ, di ma nɛ sɛyɛ di
ma tuto u zile-la lɛ ari ma si suomi ŋii. Ŋii dee u jaŋ
kerima ma ta. 23 Di Jʉu tiŋŋaa nɛ paala birima to Wia,
Wia jaŋ bira kɛŋba kaa mɛrɛ tii-zɔŋ-la lɛ, bɛɛ wiaa Wia
kɛŋ doluŋ duu ŋaa ŋii. 24 Ma nialiŋ si paala bi tii-zɔŋ-la
naakelee ŋaa aŋ ŋaa giriŋ tuɔŋ tii-naakelee, ka Wia
kɛŋma a kaa mɛrɛ tii-zɔŋ-la lɛ, u jaŋ wuo kɛŋ tia-la titia
naakelee u si kere ta a kaa mɛrɛ.

Wia ma jaŋ laa Iziral tiŋŋaa ta

25 Mi naaŋbiiriŋ, wiaa nɛ hɛ dimɛ Wia fa joŋo faama,
mii chɛ di ma jiŋ. Wii-la jaŋ ŋaa di ma sí biina bul ari
ma kɛŋ wu-jimiŋ a bibigisi ma titia lɛ. Wii-la nɛ ŋla:
Iziral tiŋŋaa si kɛŋ nyu-duo-la, ba bi jaŋ kɛnu wuu.
Bua-la lɛ di nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa nɛ ku yugɛ a laa
Wia wiaa dii, Iziral tiŋŋaa nyu-duo-la jaŋ dɛrɛ. 26 Ŋla lɛ
nɛ Wia jaŋ to a laa Iziral tiŋŋaa kala ta. Ba ŋmuŋsɛ ŋii
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si,
"La Laataara jaŋ lii Zaayɔŋ.
U jaŋ kiri wu-bɔŋŋɔɔ kala Jekɔb doho niaa tuɔŋ."
27 Ba bira ŋmuŋsa a bul,
"La di ba jaŋ bil niiŋ a pi dɔŋɔ
di mi laa ba haachɛba ta."
28 A tiŋ Jʉu tiŋŋaa si via Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ tii ba
ŋaa Wia diŋdɔmɔ, ma nialiŋ saa si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa
wiaa nɛ tii. Ama a tiŋ u si liisɛba wiaa nɛ tii ba ŋaa u ni-
chooloo, a tiŋ ba naabalimaba wiaa, 29 bɛɛ wiaa kialiŋ
kala Wia si joŋo piba ari u si liisɛba ŋii, u bira bi jaŋ
wuo vɔŋba. 30 Ama, ma-na nialiŋ si bi Jʉu tiŋŋaa ŋaa,
ma fa via Wia niiŋ wiaa, ama lɛɛlɛ Wia fáma nennige nɛ
a tiŋ Iziral tiŋŋaa ma si via Wia niiŋ wiaa ŋii. 31 Ŋii titia
nɛ Iziral tiŋŋaa ma si bi Wia niiŋ ka to lɛɛlɛ, Wia jaŋ fá-
ba ma nennige, ari u si fáma ma nennige ŋii. 32 Nialiŋ
kala si bi Wia niiŋ wiaa ka to, ba haachɛba nyagɛba bil
nɛ, ŋii nɛ Wia wuo fába nennige.
33 Wia síi fála nennige ŋii ari ŋii u si kɛŋ wu-jimiŋ ari
ŋii u si jiŋ wiaa bubuɔŋ, u bi maga kɛnɛ. Kubɛɛ nɛ jiŋ
ŋii Wia síi ŋaa wiaa? Nuu-kala bi Wia wu-ŋaalaa jiŋ.
34 Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo jiŋ Wia tuɔbiinaa?
Kubɛɛ ma nɛ jaŋ wuo dagɛ Wia?
35 Kubɛɛ nɛ ha joŋ kuŋ pi Wia aŋ gbɛrɛ di Wia miira
joŋ ku-la pu?
36 Bɛɛ wiaa Wia nɛ ŋaa kuŋ-kala. U doluŋ lɛ nɛ kuŋ-kala
ma hɛ dimɛ. U nɛ tii kuŋ-kala. Má leŋ di Wia yiriŋ yirɛ
wuu. Ami.

Wii-chuɔluŋ woŋbii titii-la

12 Ŋii wiaa, mi naaŋbiiriŋ, a tiŋ Wia si faasa fála
nennige wiaa, mii sulma di ma joŋ ma miisiŋ
kala a pi Wia, ari ba fa si yie kpu pusuŋ a ŋaa sarika a
pi Wia ŋii. Ma si joŋ ma titia a pi Wia ŋii, ma bira sí
disinniŋ kɛŋ, di Wia wuo laama. Wii-chuɔluŋ woŋbiiŋ
titia nɛ ŋii. 2 Ma sí sɛi a joŋ ma tuɔŋ kala a hɛ dunia wu-
ŋaalaa lɛ. Ama má leŋ di Wia kɛŋ ma tuɔbiinaa birimɛ
di ba kala zɔŋ. Ŋii nɛ ma jaŋ wuo jiŋ Wia tuɔtɔruŋ. Ma
jaŋ wuo jiŋ wii-la si zɔmɔ aa tɔrɛ Wia tuɔŋ aŋ pɛ zɔŋ ma
woruŋ.
3 Wia si kɛŋ zile mi teeŋ a pɛmi lɛ ŋii, mii sulma kuŋ-
kala di ma sí ma titia kaa yugɛ a kii ŋii ma si maga. Má
leŋ di ma siaa fiɛlɛ. Wia pi nuu-kala yarida nɛ. Ama ba
kii dɔŋɔ nɛ. Nuu-kala maga duu biinɛ u nyuŋ lɛ a magɛ
ŋii Wia si joŋ yarida-la pu nɛ. 4 Nuhuobiine yaraa ŋaa
kubala nɛ, ka u naŋdaasiŋ yugɛ. Naŋdaasi-la kala kɛŋ
ba tiŋtimia nɛ. Ba bi tiŋtiŋ-bala ka tiŋ. 5 Ŋii titia nɛ la
ma nagɛ. La yuga nɛ, aŋ ka la kala mɛrɛ Kirisito lɛ a
ŋaa kubala. La ŋaa ni-yiri-yiriba nɛ a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa
yari-bala. 6 Wia pila kuŋ-kala doluŋ nɛ di la kaa tiŋ
tiŋtiŋ-yiri-yiriba. U saa lii ŋii lɛ Wia si fála nennige nɛ a
pɛla lɛ. U si joŋ dol-la pila ŋii, má leŋ di la kɛnu kaa tiŋ.
Di la nɛ wuo wiaa bula pipi niaa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, má leŋ duu magɛ ŋii yarida-la Wia si joŋo pila. 7 Duu
nɛ joŋ doluŋ piŋ di ŋ tima pipi niaa, ŋiŋaa ŋii. Duu nɛ

joŋ doluŋ piŋ maa di ŋ didagɛ niaa, ŋ ma ŋiŋaa ŋii. 8 Di
ŋ nɛ kɛŋ doluŋ di ŋ wuo didagɛ niaa a leŋ di ba nyuŋ
nyinyaasɛ, ŋ ma ŋiŋaa ŋii. Di nuu nɛ kɛŋ zile a pipɛ ni-
aa lɛ, u ma ŋiŋaa ŋii ari tuɔ-bala. Nii-la kala si kɛŋ
doluŋ a pipɛ niaa lɛ, u ŋiŋaa ŋii ari siifiɛsiŋ.

Má cho dɔŋɔ ari siifiɛsiŋ

9 Nii-la si kɛŋ zile a fifá niaa nennige, aa pɛ nennige
tiŋŋaa lɛ, u ŋiŋaa ŋii ari tuɔtɔruŋ. Má cho dɔŋɔ ari si-
ifiɛsiŋ. Má bɛrɛ wu-bɔŋŋɔɔ, a joŋ ma titia a hɛ wu-
zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ. 10 Má cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa
Wia wiaa dii woruŋ ari naaŋbiiriŋ si cho dɔŋɔ ŋii, a fiɛsɛ
siiŋ pipi ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa jirima. 11 Ma sí yariwiiŋ kɛŋ,
ama má faasa joŋ ma nyuŋ kala hɛ Wia tiŋtiŋŋaa lɛ,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. 12 Má jujuɔsɛ a tiŋ wialiŋ ma síi
yiɛlu lɛ. Di ma níi na hɛɛŋ, má dii kenyiri. Má pɛsɛ a
chuchuɔlɛ Wia. 13 Má pɛ ma naaŋbiiriŋ si laa Wia wiaa
dii lɛ ari kialiŋ ba síi chɛ, aa kɛŋ nuhuɔraa woruŋ.
14 Má sul Wia duu pɛ nialiŋ si to naasiŋ dudɔgisɛma
lɛ, aŋ sí kaliba hɛba lɛ. 15 Di niaa tuɔŋ nɛ tɔrɔ, má ma
pɛba lɛ di ma tuɔŋ tɔrɛ. Di niaa tuɔŋ nɛ cheye, má pɛba
lɛ di ma tuɔŋ chei. 16 Má kala kɛŋ nii-bala, ma sí ma
titia kaa yugɛ. Má kɛŋ ma titia mɛrɛ nialiŋ si kɛŋ ba
titia muuri lɛ. Ma sí biina ari ma kɛŋ wu-jimiŋ. 17 Di nuu
nɛ ŋaa wu-bɔŋ ma lɛ, ma-na sí wu-bɔmuŋ joŋo ti̱mu.
Ama má-na ŋaa wii-la si zɔmɔ, di nuu-kala jiŋ. 18 Di ma
nɛ wuolo, má leŋ di ma di nuu-kala siŋ. 19 Mi bii-
chooloo, di niaa nɛ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ma lɛ, ma sí ba
chimiŋ ti̱ŋ. Wia na baaniŋ ba nyuŋ nɛ, u nɛ jaŋ ti̱ŋ ba
chimiŋ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii Wia teniŋ tuɔŋ a bul, Wia si,
"Di nuu nɛ ŋaa wu-bɔŋ ma lɛ, mi nɛ jaŋ ti̱ŋ u chimiŋ.
Mi nɛ kɛŋ doluŋ mi si jaŋ wuo ŋaa ŋii."
20 "Ama di losuŋ nɛ kɛŋ ŋ diŋdɔmɔ, ŋaa kudiilee pu.
Di lii-nyuasuŋ ma nɛ kɛnu, ŋaa liiŋ pu duu nyua.
Di ŋ nɛ wuo ŋaa ŋii, hiisiŋ jaŋ kɛnu kiŋkɛŋ."
21 Ma sí leŋe di wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ wuoma. Ama má
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ di ba wuo wu-bɔŋŋɔɔ.

Má tuto ma tiŋteeŋ nihiasiŋ niiŋ

13 Nuu-kala maga duu tuto u tiŋteeŋ nihiasiŋ niiŋ
nɛ. Nuu-kala bi tiŋteeŋ wuo beŋ, see di Wia liisu
a pu doluŋ. Nialiŋ síi beŋ ma tiŋteeŋ ŋaa Wia nɛ liisɛ-
ba. 2 Ŋii wiaa nii-la kala si via u tiŋteeŋ nihiasiŋ niiŋ, u
tiina ma via Wia niiŋ wiaa nɛ. Nii-la kala si ŋaa ŋii, u jaŋ
leŋ di Wia dii u sariya a joŋ cheeriŋ pu. 3 Nialiŋ síi ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ bi fawulluŋ ka fá ba tiŋteeŋ nihiasiŋ teeŋ,
see nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Di ŋ nɛ bi chɛ di ŋ fifá
fawulluŋ tiŋteeŋ nihiaŋ teeŋ, ŋiŋaa wialiŋ si zɔmɔ, duu
bibɛsiŋ lɛ. 4 U ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ duu pɛŋ lɛ. Ama di ŋ
nɛ ŋaa wu-bɔŋ, fifá u fawulluŋ, bɛɛ wiaa dol-la u si
kɛnɛ, u bi dol- pɛi ŋaa. U ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ. Nuu-kala
si ŋaa wu-bɔmuŋ, Wia na baaniŋ u nyuŋ nɛ. Ŋii nɛ tii
nii-la síi beŋ tiŋteeŋ jaŋ wuo dɔgisɛ tiina. 5 A tiŋ ŋii
wiaa, máa to ma tiŋteeŋ kuhiasiŋ niiŋ. Ma sí ŋii ŋaa a
tiŋ Wia si jaŋ na baaniŋ ma nyuŋ duŋduŋa wiaa. Ama
má ma ŋaa ŋii di ma tuɔbiinaa kala su̱ Wia sipaaŋ.
6 Wia si liisɛ tiŋteeŋ nihiasiŋ, ŋii wiaa u ma maga di ma
ti̱ŋ laŋpoo. Laŋpoo lilaaraa ma ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ a
maa tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ a pipi Wia. 7 Má ti̱ŋ nuu-kala
chimiŋ ma si kɛnɛ. Má ti̱ŋ laŋpoo a pi laŋpoo lilaaraa.
Di ma nɛ yɔɔ kuŋ a kaa lii di-bolii kaa kɔ di ma kaa juu
ma tiŋteeŋ, má ti̱ŋ ŋii ma si maga di ma ti̱ŋ aŋ kaa juu.
Má fa nialiŋ si maga di ma fá, a pi jirima nialiŋ si maga
di ma pi jirima.

Má cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa a kaa mu wuu

8 Sí nuu-kala chiŋ dii. Chiŋ-la duŋduŋa si maga di ŋ
dii, ŋ bi jaŋ time dɛrɛ nɛ ŋla: Cho ŋ dɔŋɔ tiina. Nii-la
kala si cho u dɔŋɔ tiina ŋaa wialiŋ kala Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ. 9 Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto dɔŋsuŋ nɛ ŋla: "Sí ŋ dɔŋɔ tiina
haala chɛ, sí niaa kpu, sí gaa, sí nuu kuŋ kaa laa." Wiaa
deeŋba kala ari wialiŋ dɔŋsuŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, ba kala ŋaa wu-bala nɛ. U nɛ ŋla: "Cho ŋ
dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii." 10 Di ŋ nɛ cho ŋ dɔŋɔ
tiina, ŋ bi wu-bɔŋ kala jaŋ ŋaau lɛ. Ŋii wiaa di ŋ nɛ cho
ŋ dɔŋɔ tiina, ŋŋ to wialiŋ kala Moosis fa si ŋmuŋsa bil
di niaa tuto nɛ.
11 Má ŋaa wiaa deeŋba. Ma paala jiŋ bua deeŋ lɛ la si
hɛ si nagɛ ŋii nɛ. Bua-la lɛ ma si jaŋ sii doŋ lɛ yie nɛ.
Bua-la lɛ Wia si jaŋ laala ta dunia deeŋ lɛ faasa kpagɛ
nɛ. U nɛ kpaga kii bua-la lɛ la si laa sipaaŋ laa Yesu
wiaa dii. 12 Taŋ kpaga puluŋ nɛ. Mua nɛ ka, ka di wia
pɔsɛ. Má saa leŋ di la leŋ birimiŋ tuɔŋ wu-ŋaalaa, aŋ
paa laali-yuori gɛnniŋ laalɛ a yuo laaliŋ pi Wia, pulu-
muŋ tuɔŋ. 13 Má leŋ di la kɛŋ la titia woruŋ ari nialiŋ si
hɛ pulumuŋ tuɔŋ. Ma sí leŋe di la faasa gbieli gbieli-
tɔɔnuŋ a bubugi, a ŋiŋaa wu-liiliŋ aŋ pɛ ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ. Ma sí dɔŋɔ yuo, ma ma sí leŋe di ma yaraa bi-
bieri dɔŋɔ nyuŋ. 14 Má leŋ di Yesu Kirisito nɛ ŋaa ma
laali-yuori gɛriŋ, aŋ sí ma yaraa tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ
hariŋ to. Má joŋ hariŋ yiaba.

Ma sí ma naaŋbiiriŋ si laa Yesu wiaa dii wiaa laa jiŋ

14 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a laa Yesu wiaa dii aŋ bi
faasa chiŋ u yarida naaŋ lɛ, duu níi chɛ u juu ma
tuɔŋ, má leŋ duu juu di ma kɛnu woruŋ. Ama ma sí ma
tuɔbiinaa wiaa kaa lɛrɛ. 2 Ma tuɔŋ dɔŋɔ tuɔbiinaa yie
ŋaa u didii kuŋ-kala nɛ, ama dɔŋɔ ma hɛ dimɛ, u bi u
yarida naaŋ lɛ china woruŋ a ma didii pipaariŋ duŋ-
duŋa. 3 Ma sí leŋe di nii-la síi dii kuŋ-kala mumɔŋ nii-la
síi kisɛ kialiŋ lɛ. Ma ma sí leŋe di nii-la síi kisɛ lɛ, duu
bul nii-la síi dii kuŋ-kala teeŋ ari u bi woruŋ ŋaa, bɛɛ
wiaa Wia cho tiina nɛ a leŋ u ŋaa u bii. 4 Kubɛɛ nɛ kaŋ
di ŋ wuo bul di nuu tiŋtinnu cheye nɛɛ? Tiŋtinni-la

kuhiaŋ nɛ jaŋ wuo bul duu cheye nɛ koo duu bi cheye.
La Kuhiaŋ Yesu jaŋ wuo pɛu lɛ duu chiŋ. U saa jaŋ chiŋ.
5 Nia dɔŋɔ yie biinɛ ari tapuluŋ dɔŋɔ nɛ kii tapulaa
kala. Dɔŋɔ ma biinɛ ari tapulaa kala ŋaa kubala nɛ. U
saa maga di nuu-kala chiŋ u tuɔbiinaa lɛ nɛ. 6 Nii-la si
biina ari tapuluŋ dɔŋɔ nɛ kii tapulaa kala, u liisɛ tapulii-
la duu zizil la Tiina Yesu nɛ. Nii-la ma síi dii kuŋ-kala, u
ma ŋaa ŋii a zizil la Tiina Yesu nɛ, bɛɛ wiaa u síi dii kial-
iŋ, u yie lɔllɛ Wia nɛ. Nii-la ma síi kisɛ kialiŋ dɔŋsuŋ, u
ma ŋaa ŋii aa zil la Tiina Yesu nɛ, bɛɛ wiaa u ma síi dii
kialiŋ u si bi kisɛ, u ma yie lulɔllɛ Wia nɛ. 7 La tuɔŋ kuŋ-
kala bi la titia tii. Di la nɛ hɛ la miisiŋ lɛ, la bi la titia tii.
Di la nɛ suba maa, la bi la titia tii. 8 La si hɛ miisiŋ deeŋ
lɛ, la joŋ la miisiŋ a hɛ la Tiina Yesu nisiŋ lɛ nɛ. Di la níi
chɛ di la suu maa, la joŋ la titia ma a hɛ la Tiina Yesu
nisiŋ lɛ nɛ. Di la nɛ weye koo di la nɛ suba, la hɛ la Tiina
Yesu nisiŋ lɛ nɛ, 9 bɛɛ wiaa Kirisito suba aŋ bira sii suuŋ
lɛ duu tii ni-weyee ari ni-suunuŋ kala nɛ, a ŋaa ba kala
kuhiaŋ. 10 Bɛɛ nɛ saa tii ma tuɔŋ dɔŋɔ bubul u naaŋbie
si laa Yesu wiaa dii teeŋ a bul duu bi woruŋ ŋaa? Dɔŋɔ
ma bee guguunɛ u naaŋbie si laa Yesu wiaa dii lɛ. La
kala jaŋ chiŋ Wia sipaaŋ duu dii la sariya. 11 Ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a bul ŋla nɛ: Wia si,
“Mi si hɛ dimɛ ŋii,
nuu-kala jaŋ kpirimi mi sipaaŋ
a suri u niiŋ a bul ari mi nɛ sɛnɛ ŋaa Wia.”
12 Bua-la lɛ la tuɔŋ kuŋ-kala jaŋ dagɛ wialiŋ kala u si
ŋaa a pu.

Ma sí wialiŋ si jaŋ leŋ di ma naaŋbie juu haachɛ ŋaa

13 Ŋii wiaa, ma bira sí leŋe di la bubul la dɔŋsuŋ
tiŋŋaa teeŋ a bul di ba bi woruŋ ŋaa, ama u maga di
ma biina joŋ wiiŋ deeŋ nɛ: Má pupɔ ma sí wii-la si jaŋ
bɛrɛ kɛŋ ma naaŋbie hɛ haachɛ lɛ ŋaa. 14 La Tiina Yesu
leŋe mi jiŋ ari kudiil kala tuo si kɛŋ disinniŋ. Ama niaa
dɔŋsuŋ biina ari kudiilee dɔŋsuŋ kɛŋ disinniŋ nɛ ba kik-
isɛ. Di ba nɛ dii kialiŋ, ba jaŋ chei ba kisiŋ lɛ. 15 Di kialiŋ
ŋ síi dii wiaa nɛ ŋaa ŋ naaŋbie tuɔŋ chei, ŋ bira buu
cho. Kirisito suu u wiaa nɛ, ŋii wiaa, sí leŋe di kudiile-la
ŋ síi dii wiaa cheiu. 16 Wii-la ŋ si jima duu zɔmɔ, sí leŋe
di niaa kaa birimɛ wu-bɔŋ aa bul u wiaa. 17 Kudiile-la la
síi dii ari kialiŋ la síi nyua bi siifiaŋ wii ŋaa Wia kuorii-la
tuɔŋ. Wialiŋ si ŋaa siifiaŋ wiaa Wia kuorii-la tuɔŋ nɛ
ŋla: Di la kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ, a kɛŋ nii-bala, aŋ pɛ
kɛŋ tuɔtɔruŋ maa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. 18 Nuu-kala
si to woŋbiiŋ deeŋ lɛ a tima pi Kirisito, Wia tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ u nyuŋ, niaa ma tuɔŋ jaŋ tɔrɛ u nyuŋ.
19 Má saa leŋ di la bibiinɛ wialiŋ si jaŋ leŋ di la kɛŋ nii-
bala, a wuo pipɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ doluŋ. 20 Ma sí kialiŋ ma
síi dii wiaa tima chei Wia tiŋtiŋŋaa. Kudiil kala zɔmɔ nɛ,
u bi disinniŋ kɛnɛ di maa kisɛ. Ama di kudiile-la dɔŋsuŋ
ma síi dii nɛ jaŋ leŋ di nuu juu haachɛ lɛ, u bi maga di
ma diiba. 21 Wii-la si zɔmɔ nɛ ŋla: U bi maga di maa
chaŋ namia, koo di ma nyua siniŋ, koo di maa ŋaa wii-
na kala si jaŋ leŋ di ma naaŋbie yeŋŋi u woŋbiiŋ. 22 Di
ŋ nɛ laa dii ari wii nɛ zɔmɔ di ŋ ŋaa, leŋ duu hɛ ma di
Wia duŋduŋa pɛgɛ. Di nuu nɛ ŋaa wii-la u si laa dii ari
u zɔmɔ, di u tuɔbiinaa nɛ buu walimɛ ari u síi ŋaa ŋii, u
tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. 23 Ama di nuu níi dii kiaa aŋ biinɛ ari u bi
maga duu dii, duu nɛ diiba, Wia jaŋ joŋ cheeriŋ pu, bɛɛ
wiaa u bi wialiŋ u si laa dii ari ba ŋaa wu-zɔmɔ ka to.
Wii-na kala nɛ ŋ ŋiŋaa aŋ bi laa dii ari u maga di ŋ ŋaa,
u ŋaa haachɛ nɛ.

Má sí ma titia tuɔtɔrɛ wiaa hariŋ to

15 La nialiŋ si faasa chiŋ la yarida naaŋ lɛ, u maga
di la pɛ nialiŋ yarida si bi yugɛ lɛ ari wialiŋ ba si
bi ba doluŋ kɛnɛ lɛ. U bi maga di la ŋiŋaa la titia tuɔtɔrɛ
wiaa. 2 Má leŋ di la kuŋ-kala ŋaa di u dɔŋɔ tiina tuɔŋ
tɔrɛ, di la pɛu lɛ ŋii duu kɛŋ doluŋ a chiŋ u yarida lɛ.
3 Kirisito ma bi u titia tuɔtɔrɛ wiaa ŋaa. Ba fa ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a bul ŋla nɛ a tigɛu lɛ:
“Jomo-la kala nialiŋ si tuusɛ ŋ-na Wia,
ba nɛ ba joŋoo tuusɛmi.”
4 Wialiŋ kala ba fa si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ, ba
ŋmuŋsa di ba dagɛla nɛ, Wia teŋ-la nɛ dagɛla ŋii la si
jaŋ ŋaa a kɛŋ kenyiri, a ŋaa la nyuŋ nyaasɛ, di la wuo
yiyiɛlɛ kialiŋ si hɛ la sipaaŋ. 5 Wia nɛ pi niaa kenyiri a
wuo ŋaa la nyuŋ nyaasɛ. U jaŋ wuo pɛma lɛ di ma kɛŋ
nii-bala a wuo tuto Yesu Kirisito naa-buasuŋ, 6 di ma
kala wuo dɛnnɛ Wia ari nii-bala. U nɛ ŋaa la Tiina Yesu
Kirisito Nyimma.

U maga di nialiŋ si bi J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia wiaa

7 Ŋii wiaa, má sɛi a kɛŋ dɔŋɔ woruŋ, ari Kirisito ma si
kɛŋma woruŋ ŋii, di Wia yiriŋ yirɛ. 8 Mi jaŋ bula pima
ari Kirisito ku tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi J̱ṵu tiŋŋaa, a dagɛ ŋii
Wia si kɛŋ wutitii a ŋaa wialiŋ kala u fa si bula pi la naa-
balimaba ari u jaŋ ŋaa, 9 a wuo leŋ di nialiŋ si bi J̱ṵu
tiŋŋaa ŋaa, di ba dɛnnɛ Wia a tiŋ u si fába nennige ŋii.
Ba ŋmuŋsɛ ŋla nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
“Mi jaŋ dɛnniŋ nialiŋ si bi J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.
Mi ma jaŋ yii yiilaa a dɛnniŋ.”
10 Ba bira ŋmuŋsa a bul ŋla nɛ:
“Ma nialiŋ si bi J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa, ma di nialiŋ kala Wia si
liisa, má juɔsɛ.”
11 Ba bira bul ŋla nɛ:
“Ma nialiŋ kala si bi J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa,
má dɛnnɛ ma Tiina Wia, a leŋ di niaa kala ma dɛn-
nu.”
12 Azaaya bira bul ŋla nɛ:
“Jɛsi doho niaa dɔŋɔ jaŋ kɔ.
U nɛ jaŋ sii a beŋ nialiŋ si bi J̱ṵu tiŋŋaa ŋaa.
Ba jaŋ joŋ ba yiɛlaa kala hɛu lɛ.”
13 Wia nɛ leŋe la kɛŋ yiɛlaa. Mii chɛ duu leŋ di ma
yarida wuo ŋaa di ma tuɔŋ tɔrɛ, di ma hɔŋ ari yari-

fiɛlaa, a bira leŋ duu Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma yiɛlaa
yugɛ.

Wii-la si tii Pɔɔl tiŋ tiŋtiŋŋaa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ

14 Mi naaŋbiiriŋ, mi chaasa ŋaa yarida ari maa ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ woruŋ, a jiŋ wiaa ma woruŋ, a wuo didagɛ
dɔŋɔ. 15 Ama teniŋ deeŋ tuɔŋ mi kɛŋ nyu-duoŋ nɛ di mi
wuo liisima wiaa dɔŋsuŋ lɛ a tiŋ dol-la Wia si pimi wiaa,
16 di mi tiŋ Yesu Kirisito tiŋtiŋŋaa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa tuɔŋ. Mi tiŋ ba tuɔŋ a nagɛ nii-la si kpu pusuŋ pipi
Wia nɛ, a bul Wia wu-zɔmɔ-la piba. Mi ŋaa ŋii di Wia
wuo laa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ari u si laa pusu-la
ba si yie kpu a liisɛ sarika a pu. Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ piisɛ
ba disinniŋ ta di Wia laaba. 17 Yesu Kirisito doluŋ lɛ mi
kɛŋ woŋbiiŋ di mi dagɛ mi titia a tiŋ tiŋtimii-la mi si
tima pi Wia. 18 Mi bi nyu-duoŋ kɛnɛ di mi bul wii dɔŋ
kala, see tiŋtimii-la Kirisito si pɛmi lɛ mi tiŋ, a wuo leŋ
di nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ku to Wia niiŋ. Wialiŋ mi si
bula ari wialiŋ mi si ŋaa, 19 wu-kpuŋkperisi-la ari wu-
magila-la mi si ŋaa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ pɛ nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ ba ku to Wia niiŋ ŋii. Mi chaasa
bul Kirisito wu-zɔmɔ-la, a suomi Jerusalɛm lɛ a gɔllɛ ŋii
kala a mu yi Iliirikam. 20 Mi hɛ doluŋ aŋ bul Wia wu-
zɔmɔ-la lee-na kala niaa ha si bi Kirisito wiaa nia. Mi bi
chɛ di mi mu lee-la niaa si laa sipaaŋ mu a bul Wia
wiaa, ŋii nɛ tii mi ŋaa ŋii. 21 Ba ŋmuŋsɛ ŋla Wia teniŋ
tuɔŋ a bul,

“Nialiŋ ha si bi u wiaa nia, ba jaŋ nii.
Ba jaŋ nii a jiŋ wialiŋ bubuɔŋ.”

Pɔɔl chɛ duu mu na Rom tiŋŋaa

22 Mi síi bul Wia wiaa leree dɔŋsuŋ nɛ tii mi bi ma ler-
iŋ wuo kɔ. Mi walima walima di mi kɔ nɛ aŋ lɔl, 23 ama
lɛɛlɛ mi bira bi tiŋtimii kɛnɛ tasiŋ deeŋba lɛ di mi tiŋ, ka
mi ma paala cho di mi kɔ nama faafaa kala. 24 Mii chɛ
di mi ku nama bua-la lɛ di mi níi mu Sipeeŋ tiŋteeŋ. Di
mi nɛ hɔŋ ma teeŋ a dieni mua, mii chɛ di ma pɛmi lɛ
di mi vɛŋ mi woŋbiiŋ. 25 Ama lɛɛlɛ-na mii mu Jerusalɛm
nɛ di mi pɛ Wia niaa lɛ dimɛ. 26 Nialiŋ si laa Wia wiaa dii
Masidoonia ari Akaaya tiŋteeŋ lɛ, ba tuɔŋ tɔrɛ nɛ ba si
kiɛsɛ moribiee di ba pɛ summo-la si hɛ Wia niaa tuɔŋ
Jerusalɛm lɛ. 27 Ba titia tuɔŋ nɛ tɔrɔ ba ŋaa ŋii. Ba faa
biinɛ di ba pɛba lɛ nɛ a laa ba chimiŋ. Wutitii, Ju̱u
tiŋŋaa nɛ leŋe nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia
wiaa. Ŋii wiaa u maga di ba ma pɛ Ju̱u tiŋŋaa lɛ ari ba
ma ku-chɛɛlɛɛ. 28 Di mi nɛ tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ dɛrɛ, a kɛŋ
moribie-la kala ba si kiɛsa a kaa mu piba, mi jaŋ sii
dimɛ a mu Sipeeŋ tiŋteeŋ. Di mi níi mu dimɛ, mi jaŋ ku
to nama. 29 Mi jima, di mi nɛ kɔ, mi jaŋ wuo pɛma lɛ
woruŋ, ari Kirisito si pɛmi lɛ ŋii.
30 Mi naaŋbiiriŋ, mii sulma la Tiina Yesu Kirisito doluŋ
lɛ, ari dol-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo pila di la cho dɔŋɔ, di
ma pɛmi lɛ a chuɔlɛ Wia pimi, 31 di Wia liisɛmi nialiŋ si
via Wia wiaa nisiŋ lɛ a hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ. Má bira sul
Wia di u nialiŋ si hɛ Jerusalɛm lɛ, di ba tuɔŋ tɔrɛ ari kial-
iŋ mi si jaŋ kaa mu piba nyuŋ. 32 Ka di Wia nɛ sɛyɛ, mi
jaŋ kɔ ma teeŋ ari tuɔtɔruŋ, a ku wiesi mua ma teeŋ.
33 Wia si wuo ŋaa nuhuobiine kɛŋ yarifiɛlaa, u jaŋ leŋ di
ma hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ami.

Pɔɔl chuɔlɛ niaa

16 Mii chɛ mi kɛŋ la dihaala Fiibi dagɛma nɛ. U nɛ
ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi sipaa-
laara, a hɛ Kɛŋkiriya lɛ. 2 Má kɛnu woruŋ la Tiina Yesu
doluŋ lɛ, ari u si maga di Wia niaa kɛŋ dɔŋɔ ŋii, a pɛu lɛ
ari kuŋ-kala u síi chɛ ma teeŋ. U pɛ niaa lɛ yugɛ, a pɛmi
ma lɛ.
3 Má chuɔlɛ Pirisila ari Akuila. La di ba kala nɛ tiŋ
tiŋtiŋŋaa aa pi Yesu Kirisito. 4 Ba joŋ ba miisiŋ a yɔɔ su-
uŋ nɛ mi wiaa. Ŋii wiaa mii lɔllɛba. Mi duŋduŋa saa
dee, la di nialiŋ kala si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu
wiaa dii aa hilimi, la kala níi lɔllɛba. 5 Má chuɔlɛ nialiŋ
ma si laa Yesu wiaa dii a hilimee chuɔlɛ Wia ba diisiŋ lɛ.
Má chuɔlɛ mi naŋdɔŋ-chooluŋ Ɛpaniitis maa. U nɛ laa
sipaaŋ laa Kirisito wiaa dii Esia tiŋteeŋ lɛ. 6 Má chuɔlɛ
Mɛɛri maa. U faasa tiŋ tiŋtiŋŋaa woruŋ nɛ ma teeŋ.
7 Má chuɔlɛ Aŋdɔnikas ari Junias maa. Ba ma ŋaa Ju̱u
timma nɛ. Ba di la kala hɛ sarika lɛ. Wia naŋzɔɔba-la
tuɔŋ ba nɛ paala faasa chiŋ woruŋ. Ba nɛ laa sipaaŋ
laa Kirisito wiaa dii mi lɛ. 8 Má chuɔlɛ Aŋpilaatis maa. U
ŋaa mi naŋdɔŋ-choolii nɛ la Tiina Yesu wiaa. 9 Má
chuɔlɛ Abaanis maa, la tiŋtinni-dɔŋɔ Kirisito tiŋtiŋŋaa
lɛ. Má chuɔlɛ mi naŋdɔŋ-chooluŋ Sitakis maa. 10 Má
chuɔlɛ Apɛlɛs maa, u faasa chiŋ Kirisito wiaa lɛ nɛ
woruŋ. Má chuɔlɛ Arisitobalas dia niaa maa. 11 Má
chuɔlɛ Hɛrɔdiaŋ maa. U ma ŋaa Ju̱u tiina nɛ. Má chuɔlɛ
Nasisas dia nialiŋ maa si laa la Tiina Yesu wiaa dii.
12 Má chuɔlɛ Tafiina ari Tifoosa. Ba maa tiŋ la Tiina Yesu
tiŋtiŋŋaa nɛ. Má chuɔlɛ mi naŋdɔŋ-chooluŋ Pɛsis. U
ma faasa tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi la Tiina Yesu nɛ. 13 Má
chuɔlɛ Rufas maa. U faasa chiŋ la Tiina Yesu wiaa lɛ
woruŋ nɛ. Má chuɔlɛ la duu kala naaŋ. 14 Má chuɔlɛ
Asiŋkitas, Filɛgɔŋ, Hɛɛmis, Patɔbas, ari Hɛɛmas ari la
naaŋbiiri-la kala si hɛ ba teeŋ. 15 Má chuɔlɛ Filɔɔlɔgis,
Julia, Niirias ari u dihaala. Má chuɔlɛ Ɔliŋpas maa ari
Wia nialiŋ kala si hɛ ba teeŋ. 16 Má guori dɔŋɔ a hɔŋ
woruŋ la Tiina Yesu doluŋ lɛ. Nialiŋ kala si laa Kirisito
wiaa dii aa hilimi lee-na kala, ba maa chuɔlɛma.
17 Mii sulma nɛ di ma kɛŋ ma titia ari nialiŋ si yie kɛŋ
niaa pupɔrɛ lɛ a leŋ ba yiyeŋŋi ba woŋbiiŋ ba síi to lɛ.
Má liisɛ ma titia ba lɛ. 18 Niaa deeŋba bi la Tiina Kirisito
tiŋtiŋŋaa ka tiŋ, ama ba titia wu-chooloo nɛ baa ŋaa.
Ba yie kɛŋ nii-sima a nyisɛ nialiŋ si bi wiaa jiŋ. 19 Nuu-
kala nɛ nia ari ma síi to Wia niiŋ wiaa ŋii. U ŋii ŋaa mi
tuɔtɔru nɛ, mii juɔsɛ ma wiaa. Mii chɛ di ma paala jiŋ

wialiŋ si zɔmɔ aa ŋaaba, aŋ liisɛ ma titia wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ. [20] Di ma níi ŋaa ŋii, Wia-la si leŋe niaa kɛŋ
yarifiɛlaa, u bi jaŋ dieni, ka di u kɛŋ Sitaani nyaga bil
ma naasiŋ bubuɔŋ di ma nuɔsɛ. La Tiina Yesu Kirisito
jaŋ fáma nennige a pɛma lɛ.
[21] Timoti mi tiŋtinni-dɔŋɔ, uu chuɔlɛma. Lusias ari
Jeesiŋ ari Sɔsiipata maa chuɔlɛma. Ba ma ŋaa Ju̱u tim-
ma nɛ.
[22] Mi-na Tɛɛtias si ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ, mi maa
chuɔlɛma la Tiina Yesu doluŋ lɛ.
[23] Gayas ŋaa mi dia tiina nɛ, u dia lɛ nɛ nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii maa hilimi. U maa chuɔlɛma. Irasitas,
nii-la síi beŋ moribiee taŋ-la lɛ ari la naaŋbie Kɔɔtɔs, ba
maa chuɔlɛma.

[[24] La Tiina Yesu Kirisito jaŋ fáma nennige a pɛma
kala lɛ. Ami.]

Ma leŋ di la dɛnnɛ Wia

[25] Má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U nɛ wuo leŋ di ma wasa
kɛŋ yarida a tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la mi si bula pima a tigɛ
Yesu Kirisito lɛ. Wia nɛ ŋaa nii-la si bi suu. U fa joŋ u
wu-zɔmɔ-la [26] faa, faafaa kala nɛ aŋ lɛɛlɛ kaa ku lii pulu-
muŋ tuɔŋ. Lɛɛlɛ Wia leŋe ba bula pi dunia kala nɛ di ba
laa wialiŋ dii a tutoba. Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ ma fa ŋmuŋsɛ wiaa a tigɛ wiaa deeŋba lɛ nɛ
Wia teniŋ tuɔŋ.
[27] Má leŋ la to Yesu Kirisito lɛ a dɛnnɛ Wia wuu. U
duŋduŋa nɛ kɛŋ wu-jimiŋ. Ami.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 KƆRIŊTI NIAA

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 Mi-na Pɔɔl, ari la naaŋbie Sɔsitɛnis nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ pipima. Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi di
mi ŋaa Yesu Kirisito naŋzɔɔ.
2 La ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Kɔriŋti taŋ-la lɛ nɛ. Wia nɛ liisɛma di ma to
Yesu Kirisito lɛ, a ŋaa tuɔ-pul timma u sipaaŋ. U nɛ
yirɛma ari nialiŋ kala síi chuɔlɛ Yesu Kirisito a hɛ dunia
sɛmɛ-na kala, di ma ŋaa tuɔ-pul timma u teeŋ, di Yesu
ŋaa la di ma kala Tiina.
3 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Wia to Kirisito lɛ nɛ a pɛla lɛ

4 Mi yie lɔllɛ Wia woruŋ a tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa u to u
lahɔrimɔ lɛ nɛ a joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pima. Kirisito Yesu lɛ
nɛ u to a ŋaa ŋii. 5 Wii-na kala lɛ, Wia to Yesu lɛ nɛ a pɛ-
ma lɛ woruŋ, ma wuo jiŋ ŋii ma si jaŋ wuo bubul wiaa
aŋ pɛ jiŋ ba bubuɔsaa maa. 6 Wii-la chaasa chiŋ nɛ, bɛɛ
wiaa wu-zɔmɔ-la ba si bula a tigɛ Kirisito lɛ hɛ ma tuɔŋ
nɛ woruŋ. 7 Ŋii wiaa nɛ tii Wia chaasa pɛma lɛ woruŋ.
Ma síi gbɛrɛ la Tiina Yesu Kirisito duu miira kɔ ŋii, u joŋ
kialiŋ kala si lii u Diŋ-zɔŋ-la teeŋ a dii zile ma lɛ nɛ.
8 Wia ma jaŋ chaasa kɛŋma woruŋ, a kaa mu yi tapulii-
la la Tiina Yesu Kirisito si jaŋ miira kɔ. U jaŋ kɛŋma di
ma sí wu-bɔŋ ŋaa a mu yi Yesu Kirisito si jaŋ miira kɔ
tapulii-la. 9 Wia kɛŋ wutitii nɛ. U nɛ yirɛma di ma di u
Bie Yesu Kirisito ku ŋaa kubala. U nɛ ŋaa la Tiina.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii síi yuo dɔŋɔ

10 Mi naaŋbiiriŋ, mii sul ma kala la Tiina Yesu Kirisito
doluŋ lɛ, di ma kɛŋ nii-bala a sí dɔŋɔ lɛ pɔru. Mii sulma
di ma kɛŋ tuɔ-bala a chiŋ wu-bala lɛ. 11 Mi naaŋbiiriŋ,
mi nia di maa yuo dɔŋɔ nɛ. La naaŋbie ba síi yirɛ Kulu-
uwi, u dia niaa nɛ bula pimi. 12 Mii chɛ di mi bul ari ma
kuŋ-kala bi woŋbii-bala ka to. Ma dɔŋɔ yie bul duu to
Pɔɔl hariŋ nɛ, ka dɔŋɔ ma si duu to Apɔlɔs hariŋ nɛ.
Dɔŋɔ ma si u to Piita hariŋ nɛ, ka dɔŋɔ ma si u to Kirisi-
to hariŋ nɛ. 13 Má leŋ di mi piɛsɛma wiiŋ deeŋ. Ni-bala
nɛ tii Kirisitoo? Ba kpaasɛ Pɔɔl mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
duu laama ta nɛɛ? Ba foma Wii-chuɔlɛ liiŋ Pɔɔl yiriŋ lɛ
nɛɛ? 14 Mii lɔllɛ Wia ari mi si bi ma kuŋ-kala Wii-chuɔlɛ
liiŋ fo, see la naaŋbie Kirisipas ari Gayas duŋduŋa.
15 Ŋii wiaa nuu ma saa bi jaŋ wuo bul ari mi fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ di u ŋaa mi haritooru. 16 Mi liise yi ari mi fo
la naaŋbie Sitɛfinis ari u dia niaa ma Wii-chuɔlɛ liiŋ.
17 Mi biina mi bira bi niaa dɔŋsuŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ fo, bɛɛ
wiaa Kirisito bimi tima di mi ku fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ.
U tiŋmi nɛ di mi ku bul Wia wu-zɔmɔ-la. Nuhuobiine
wu-jimiŋ dee u joŋo pimi mi kaa bubul wialiŋ. U ŋaa ŋii
di dol-la si lii Kirisito lɛ, a tiŋ u si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ
ŋii, sí pɛi ŋaa nɛ.

Kirisito nɛ kɛŋ Wia doluŋ ari u wu-jimiŋ

18 La si si ari Kirisito suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ bi bubuɔ
kɛnɛ nialiŋ si lɛlɛ teeŋ. Ama la nialiŋ Wia si laa ta, wial-
iŋ la síi bul lii u teeŋ nɛ a kɛŋ doluŋ la teeŋ. 19 Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula di Wia si u jaŋ leŋ di wu-jinnaa wu-jimii-la
ŋaa pɛi, ka wu-jiŋ kiŋkɛŋ tiŋŋaa wu-jimiŋ ma ŋaa pɛi.
20 Di ŋii nɛ ŋaa, nii nɛ wu-jinna-la jaŋ hɛ? Wu-jiŋ
kiŋkɛŋ timma-la, nii nɛ ba jaŋ hɛ? Nialiŋ si kɛŋ wiaa kaa
lilɛrɛ dunia deeŋ lɛ, ba ma jaŋ hɛ nii? Wia daga ari
dunia deeŋ wu-jimiŋ ŋaa ni-yaari wu-jimii nɛ. 21 Wia si
kɛŋ wu-jimiŋ, ŋii nɛ tii u wuo ŋaa di nuhuobiine sí u
titia wu-jimiŋ lɛ to a jiŋ u-na Wia. Niaa si di Wia wu-
zɔmɔ-la la síi bul ŋaa wu-tɔɔnu nɛ. Ama nialiŋ si laa
wialiŋ dii, Wia jaŋ laaba ta. 22 J̱u̱u tiŋŋaa cho di Wia ŋaa
wu-magil nɛ di ba na, ka Giriik tiŋŋaa ma cho di Wia
dagɛ u wu-jimiŋ di ba na. 23 Ama Kirisito si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ wiaa nɛ la bubul. Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ
nyuŋ leŋ J̱u̱u tiŋŋaa baaniŋ sisii, aŋ ka nialiŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa teeŋ u ŋaa wu-pɛi nɛ. 24 Ama nialiŋ Wia si
yira kala teeŋ, J̱u̱u tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kala, Kirisito
lɛ nɛ Wia doluŋ ari u wu-jimiŋ kala hɛ. 25 U maga di ma
jiŋ ari wii-la si lii Wia teeŋ, niaa si u ŋaa ni-yaari wii nɛ,
u paala kpia nuhuobiine wu-jimiŋ, ka ba bi jiŋ. Wii-la
ma si lii Wia teeŋ, ka nuhuobiine si u ŋaa wu-puguŋ, u
kɛŋ doluŋ a kii nuhuobiine.
26 Mi naaŋbiiriŋ, má liise yi ŋii ma fa si naga bua-la lɛ
Wia si yirɛma. Ma tuɔŋ niaa baŋmɛɛ nɛ fa kɛŋ wu-jim-
iŋ, koo ma tuɔŋ niaa baŋmɛɛ nɛ faa dii doluŋ niaa lɛ?
Ma niaa baŋmɛɛ ma nɛ fa ŋaa ni-balaa nuhuobiinee
teeŋ? 27 Wia paala chaasa liisɛ nialiŋ dunia niaa si si ba
ŋaa ni-yaari nɛ, duu wuo hɛ dunia niaa wu-jinnaa hiisiŋ
lɛ. Wia bira liisɛ nialiŋ ma dunia niaa si si ba ŋaa ni-pu-
gunuŋ nɛ, duu wuo hɛ ni-duoruŋ hiisiŋ lɛ. 28 Wia liisɛ
nialiŋ dunia niaa si bee guguunɛ ari nialiŋ si bi lee kɛnɛ
dunia lɛ, duu wuo chei nialiŋ dunia niaa si biina ari ba

ŋaa nia. 29 Wia ŋaa ŋii di nuu-kala sí u doluŋ lɛ wuo to a
bigisi u titia lɛ Wia teeŋ. 30 Ama Wia leŋe ma to Kirisito
Yesu lɛ a kɛŋ miisiŋ. Wia saa leŋe Kirisito nɛ ŋaa la wu-
jimiŋ. A tiŋ u wiaa Wia laala ta nɛ, la ku ŋaa tuɔ-pul
timma u teeŋ, a ŋaa nialiŋ si bi disinniŋ kɛnɛ. 31 Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula, "Di nuu-kala níi chɛ duu bigisi u
titia lɛ, u tiina maga duu bigisi u titia a mu tigɛ wii-la la
Tiina si ŋaa pu lɛ nɛ."

Pɔɔl bul wiaa a mu tigɛ Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

2 Mi naaŋbiiriŋ, mi si kɔ ma teeŋ di mi bul Wia wu-
zɔmɔ-la a pima, mi bi wu-duduosi bula a nagɛ di
mi kɛŋ wu-jimiŋ. 2 Mi si kɔ ma teeŋ, mi naga ari mi bi
wii-kala jiŋ nɛ, see Yesu Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ
duŋduŋa wiaa. 3 Ŋii wiaa, mi si hɛ ma teeŋ, mi fa nagɛ
ni-pugu nɛ. Fawulluŋ fa kɛŋmi, mi bɔyɛ jujoŋ. 4 Nuhuo-
biine wu-jimiŋ dee mi kaa bubul Wia wu-zɔmɔ-la, aŋ pɛ
didagɛ ma maa. Ama ŋii mi síi bul wiaa daga ari Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ hɛmi lɛ nɛ. 5 Wia ŋaa ŋii mi lɛ di ma na
u doluŋ a laa u wiaa dii, a sí nuhuobiine wu-jimiŋ lɛ to.

Wia wu-jimiŋ kii nuhuobiine wu-jimiŋ

6 Ama nialiŋ si waa Wia wiaa lɛ, la yie didagɛba wu-
jimiŋ nɛ. Wu-jimiŋ deeŋ la síi dagu tuo dunia deeŋ niaa
wu-jimiŋ, dunia deeŋ ni-duoruŋ wu-jimiŋ ma dee. Ni-
duoruŋ deeŋba wu-jimiŋ jaŋ dɛrɛ. 7 Wu-jimii-la wiaa mi
síi bul, u lii Wia teeŋ nɛ a ŋaa wu-faali niaa teeŋ. Wu-
jimii-la faa nɛ Wia teeŋ nɛ, ka dunia-na suomi. Wia li-
isɛla di la kɛŋ wu-jimiŋ deeŋ nɛ a wuo kɛŋ tula u teeŋ.
8 Nialiŋ kala síi beŋ dunia deeŋ bi wiaa deeŋba bubuɔŋ
jiŋ. Di ba nɛ fa jiŋba, ba fa bi jaŋ kpaasɛ la Tiina-la si
kɛŋ tula a mɛrɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ. 9 Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ ari ku-la nuhuobiine ha si bi na, ari ku-la u
ha si bi u wiaa ma nia, ari ku-la ha si bi nuhuobiine
tuɔbiinaa jua, kialiŋ titia nɛ Wia wasa bil nialiŋ si chou
lɛ.
10 Ama Wia to u Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ a leŋ la-na jiŋ wiaa
deeŋba fa si faa. Wia Diŋ-zɔŋ-la yie gbilli wii-kala nɛ, a
paala jiŋ Wia wii-wii-kala. 11 Nuhuobiiŋ bɛɛ nɛ jaŋ wuo
jiŋ wii-la u dɔŋɔ síi biinu? Nuu-kala bi wuo jiŋ, see u ti-
ina titia síi biinu wii-la. Ŋii titia nɛ nuu-kala bi jaŋ wuo
jiŋ wialiŋ Wia síi biinu, see Wia Diŋ-zɔŋ-la duŋduŋa.
12 La laa Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ. U tuo dunia deeŋ kuŋ. Wia
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a pila nɛ di la wuo jiŋ kialiŋ kala u si
joŋo dii zile la lɛ. 13 La yie bul kiaa deeŋba wiaa a pi ni-
aa nɛ. Dunia deeŋ wu-jimiŋ dee la kaa bubul wiaa.
Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ dagɛla ŋii la si jaŋ bul wialiŋ. U
yie dagɛ u titia wiaa bubuɔsaa a pi nialiŋ lɛ u si hɛ, di
ba ma jiŋ ba bubuɔsaa.
14 Nii-la kala si bi Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ bi jaŋ laa kialiŋ
Wia si joŋo pi nialiŋ si kɛŋ u Diŋ-zɔŋ-la. U tiina bi jaŋ
wuo jiŋba. Ba yie ŋaa wu-pɛiba nɛ u teeŋ, bɛɛ wiaa nuu
bi jaŋ wuo jiŋba, see duu kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la. 15 Nii-la si
kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ jaŋ wuo chagilɛ nuu-kala. Ama
nii-la si bi Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ bi jaŋ wuo chagilɛ nii-la
si kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la. 16 Wia teniŋ tuɔŋ ŋla nɛ ba
ŋmuŋsɛ a piɛsɛ, "Kubɛɛ nɛ jiŋ la Tiina Wia tuɔbiinaa?
Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo bul wiaa a chagilu?" Ama la-na jiŋ
Kirisito tuɔbiinaa nɛ.

U maga di Wia tiŋtinnaa pɛ dɔŋɔ lɛ a tiŋ u tiŋtiŋŋaa

3 Mi naaŋbiiriŋ, mi bi wuo bul wiaa ma teeŋ ari ma
ŋaa nialiŋ síi to wialiŋ síi tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la tuɔŋ
nɛ. Ama mi bul wiaa ma teeŋ ari nialiŋ síi to ba tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ nɛ. Ma ha ŋaa haŋbiisiŋ nɛ Kirisito wiaa
lɛ. 2 Wialiŋ mi si bula ma teeŋ, ba naga yiliŋ nɛ mi leŋ
ma wasɛ. Mi bi wu-yuŋi kala bula pima. Bua-la lɛ, ma
ha bi siri ŋaa di ma nii wu-yuŋi. Ari lɛɛlɛ kala ma ha bi
wu-yuŋi kala wuo nii. 3 Wii-la si tii ma haa to ma tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ nɛ: Ma si kɛŋ yaribieriŋ dɔŋɔ lɛ ŋii a yuyuo
dɔŋɔ ŋii daga ari maa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ, a
ŋiŋaa wii-kala ari nialiŋ si bi Wia jiŋ síi ŋaa ŋii. 4 Ma yie
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. Dɔŋɔ si duu to Pɔɔl hariŋ nɛ, ka dɔŋɔ
ma si duu to Apɔlɔs hariŋ nɛ. Ma síi bul ŋii, dunia niaa
wu-bulaa dee ma bubul ŋii?
5 Kubɛɛ nɛ Apɔlɔs? Kubɛɛ nɛ Pɔɔl? La ŋaa Wia tiŋtin-
naa nɛ. La nɛ bul Wia wiaa pima ma laa dii. La kuŋ-kala
tiŋ tiŋtimii-la la Tiina Wia si joŋo pila di la titiŋ nɛ. 6 Wia
wialiŋ la si bula pima nagɛ tii-bie nɛ la chɔŋsɛ. Mi nɛ
chɔŋsɛ tia-la, Apɔlɔs ma nɛ ŋaa liiŋ a misɛ, ama Wia nɛ
leŋe tia-la waa. 7 Nii-la si chɔŋsɛ tia-la ari nii-la si ŋaa li-
iŋ misɛ tia-la kala bi siifia wii ŋaa. Wia nɛ kii ba kala,
bɛɛ wiaa u nɛ leŋe tia-la waa. 8 Nii-la si chɔŋsɛ tia-la ari
nii-la si ŋaa liiŋ misɛ tia-la, ba kala tima magɛ dɔŋɔ nɛ.
Wia jaŋ ti̱ŋ nuu-kala a magɛ ŋii u si tiŋ u tiŋtimii-la
magɛ. 9 La kala ŋaa tiŋtinni dɔŋsɛ nɛ a pɛ Wia lɛ laa tiŋ.
Ma saa nagɛ Wia baga nɛ la pɛrɛ hihɛ. Ma bira nagɛ
dia-la Wia titia si saa nɛ.
10 Tiŋtimii-la mi síi tiŋ, Wia nɛ joŋ doluŋ pimi. Mi nagɛ
dii-sara-la si jiŋ dia saaniŋ woruŋ nɛ a bil Wia-dia-la
geŋtine. Nuu ma dɔŋ nɛ saa dia-la u jil. Nuu-kala saa
fiɛlɛ u siaa a saa dia-la duu jil. 11 Wia laa sipaaŋ nɛ a joŋ
Yesu Kirisito duu ŋaa u dia-la geŋtine. Nuu-kala bira bi
jaŋ wuo bil dia-la geŋtine yiri. 12 Di nuu nɛ joŋ sɛlimɛ
kaa saa dia-la duu jil, koo hɔɔŋ, koo tabiiŋ, koo daa-
borusuŋ, koo tutɔ, koo kaha, 13 di Kirisito nɛ miira kɔ
tapulii-la, kialiŋ nuu-kala si joŋo saa dia-la u jil, ba jaŋ
nau. Nyiniŋ nɛ jaŋ dagɛ ku-la ba si kaa saa nagisiŋ. Ba
jaŋ to ŋii lɛ a jiŋ tiŋtimii-la nuu-kala si tima. 14 Di nyiŋ-la
nɛ kɔ aŋ bi wuo dii kialiŋ nuu-kala si kaa saa dia-la, u ti-
ina jaŋ laa u time. 15 Ama di nyiŋ-la nɛ wuo dii kialiŋ
nuu-kala si kaa saa dia-la, u tiina jaŋ tel. Ama u-na titia
Wia jaŋ laau ta. U jaŋ naga ari nyiŋ-la faa chɛ duu dii u
tiina nɛ, aŋ ka Wia liisu nyiŋ-la lɛ.
16 Ma bi jiŋ ari ma ŋaa Wia-dia nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ju-
juu? 17 Ŋii wiaa, di nuu-kala nɛ chei Wia-dia-la, Wia ma

jaŋ chei u tiina. Wia-dia bi disinniŋ kɛnɛ. Ma titia nɛ
ŋaa dia-la.
18 Nuu-kala sí u titia nyisu. Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a bi-
inɛ ari u kɛŋ wu-jimiŋ dunia deeŋ lɛ nɛ, u maga duu
birimɛ ni-yaari nɛ a wuo kɛŋ wu-jimii-la si lii Wia teeŋ.
19 Dunia niaa wu-jimiŋ ŋaa pɛi nɛ Wia teeŋ. Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari

“Wia to dunia niaa wu-jimiŋ lɛ nɛ
a bɛrɛ kɛsɛba.”

20 Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ma ba ŋmuŋsa ari wu-jinnaa
tuɔbiinaa kala ŋaa pɛi nɛ. 21 Ŋii wiaa nuu-kala saa sí u
bɔyɛ lɛ ŋmoo a dagɛ wii-la nuhuobiine si jaŋ wuo ŋaa.
Wutitii, ma nɛ tii kuŋ-kala. 22 Ma nɛ tii Pɔɔl, a tii Apɔlɔs,
a tii Piita, a tii dunia, a tii miisiŋ, a tii suuŋ ma, a tii lɛɛlɛ
ari maachie. Ma nɛ tii ba kala. 23 Kirisito nɛ tiima, Wia
ma nɛ tii Kirisito.

Yesu naŋzɔɔba si nagɛ ŋii

4 Ma síi beŋla ŋii, u maga di nuu-kala jiŋ ari la ŋaa
Kirisito tiŋtinnaa nɛ. La nagɛ nialiŋ síi beŋ Wia ki-
aa pupu nɛ. U nɛ leŋe la bubul u wu-kpuŋkperisi-la fa
si faa a pipi niaa. 2 Ama u maga di tiŋtinni kala kɛŋ wu-
titii a titiŋ u tiŋtiŋŋaa. 3 Mi sipaa tuo di ma níi bul mi
teeŋ a mu tigɛ wialiŋ mi síi dagɛ lɛ. Mi paala bi cheeriŋ
joŋo pi mi titia, ŋii wiaa nuu-kala bi jaŋ joŋ cheeriŋ pi-
mi a mu tigɛ mi wu-ŋaalaa lɛ. 4 Mi tuɔbiinaa kala chese
nɛ. Ama mi saa bi jaŋ wuo dagɛ ari mi bi wii cheye. La
Tiina Wia nɛ jaŋ dii mi sariya a jiŋ ari mi cheye nɛ koo
mi bi cheye. 5 Ŋii wiaa, ma sí cheeriŋ joŋo pi nuu-kala,
see di tapulii-la la Tiina si jaŋ kɔ a dii la sariya. Duu nɛ
miira kɔ, wu-bɔmɔ-la kala niaa si ŋaa birimiŋ tuɔŋ, ba
kala jaŋ ku lii pulumuŋ. Niaa tuɔbiiŋ-lɔrunu-la kala ba
si kɛnɛ jaŋ ku lii pulumuŋ lɛ. Nuu-kala si kɛŋ time magɛ
ŋii Wia teeŋ, u jaŋ laa.
6 A tiŋ ma wiaa, mi naaŋbiiriŋ, mi joŋ wiaa deeŋba mi
si bula, a kaa dagɛ la di Apɔlɔs si nagɛ ŋii nɛ. Mi ŋaa ŋii
di ma wuo gunnɛ a wuo tuto Wia niiŋ wialiŋ ari la síi to
ŋii, di ma sí dɔŋɔ lɛ pɔru a cho dɔŋsuŋ aŋ bɛrɛ dɔŋsuŋ.
7 Kubɛɛ nɛ ŋaa ma yuga kii ma dɔŋsuŋ? Wia dee bi kial-
iŋ ma si kɛnɛ joŋo pimaa? Bɛɛ nɛ tii ma bibigisi ma titia
lɛ a nagɛ kialiŋ ma si kɛnɛ, Wia dee bi joŋo pima?
8 Ma paala kɛŋ kuŋ-kala ma síi chɛ nɛ. Ma paala kiila
nɛ aŋ lɛɛlɛ dii kuoruŋ. Wutitii, la fa cho di ma dii
kuoruŋ, di la di ma kala bibeŋ kuŋ-kala nɛ. 9 U naga ari
Wia joŋ la nialiŋ si ŋaa u naŋzɔɔba di la ŋaa ni-pɛiba nɛ
dunia deeŋ lɛ. U naga ba liisɛla niaa tuɔŋ di ba kpula
nɛ. Ba tuɔsɛla a kaa ku lii, di dunia niaa kala ari Wia tiŋ-
daaraa nala a huurila nɛ. 10 A tiŋ Kirisito wiaa, la ŋaa ni-
yaara nɛ, ka ma-na kɛŋ wu-jimiŋ Kirisito teeŋ. La-na
ŋaa puwuoloo nɛ, aŋ ka ma-na ŋaa ni-duori. Niaa
mumɔŋla lɛ aŋ zizilma. 11 Naa-buasuŋ deeŋba lɛ losuŋ
ari lii-nyuasuŋ kɛŋla nɛ, la laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ, ba
ŋmuŋmoola, la gɔllɔ bibaarɛ. 12 La faasa titiŋ nɛ di la pɛ
la titia lɛ. Di niaa nɛ ŋmiɛsa hɛla lɛ, la-na yie sul Wia pi-
ba nɛ, di ba nɛ to naasiŋ dudɔgisɛla, la yie nyalimɛ nɛ.
13 Di ba nɛ chei la yiriŋ, la-na yie bubul wu-zɔŋŋɔɔ nɛ ba
teeŋ. Naa-buasuŋ deeŋba lɛ, dunia nisuruŋ paala kpi-
ala nɛ.
14 Ma nagɛ mi bii-choolie nɛ. Ŋii wiaa, mi bi wiaa
deeŋba ŋmuŋsa pima di hiisiŋ kɛŋma, ama mii chɛ di
mi chagilɛma nɛ. 15 Di ma nɛ kɛŋ sipaa-laaraa síi dagɛ-
ma Kirisito wiaa, di ba nɛ ŋaa bui fii maa, ma bi nyim-
maba kɛnɛ. Mi nɛ ŋaa ma nyimma Yesu Kirisito lɛ, bɛɛ
wiaa mi nɛ bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima. 16 Ŋii wiaa mii
sulma di ma to mi hariŋ a ŋiŋaa wialiŋ mi síi ŋaa. 17 Ŋii
nɛ tii mi tiŋ Timoti duu kɔ ma teeŋ ŋii. U nagɛ mi bii-
choolii nɛ, a kɛŋ wutitii maa la Tiina Kirisito wiaa lɛ. U
jaŋ liliisima ŋii mi síi to Kirisito wiaa, ari ŋii mi si yie
dagɛba lee-na kala niaa si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
tuɔŋ. 18 Ma dɔŋsuŋ kɛŋ nyu-duoŋ nɛ a bibiinɛ ari mi bi
jaŋ ku nama. 19 Di Wia nɛ sɛyɛ, mi bi jaŋ dieni aŋ ku na-
ma. Di mi nɛ kɔ, mi bi chɛ di mi nii nyu-duo tiŋŋaa
deeŋba wu-bulaa duŋduŋa, ama mi jaŋ chichɛ di mi jiŋ
lee-la ba doluŋ si hɛ. 20 Wia kuorii-la bi nuhuobiine wu-
bulaa lɛ china, ama Wia doluŋ lɛ nɛ u chiŋ. 21 Wu-bɛɛ
nɛ ma cho? Mi kori chiba ku viirɛmaa, koo mi kɛŋ
chonuŋ ari siifiɛlaa kɔɔ?

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii dɔŋsuŋ nɛ ŋaa wu-liiliŋ

5 Ba vɛnɛɛ bul, mi nii ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a ŋaa
disinniŋ. U ŋii lɔrɔ. Nialiŋ si bi Wia jiŋ ma paala bi
ŋii ka ŋaa. Ba bula pimi ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a laa u
nyimma haala jaa. 2 Ɛɛ nɛ saa ma jaŋ wuo ŋaa a bigisi
ma titia lɛ? U maga di ma tuɔŋ chei nɛ, ka di ma liisɛ
nii-la si ŋaa ŋii a ta ma tuɔŋ.
3 Mi-na, mi paala hɛ di-bolii nɛ, ama mi dima guoli
ma tuɔŋ nɛ. La Tiina Yesu doluŋ lɛ, mi paala joŋ cheer-
iŋ pi nii-la si ŋaa wu-lɔruŋ deeŋ nɛ. 4 Mi joŋ cheeriŋ pi
tiina nɛ. La Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ, di ma nɛ ku hili-
mi, ka mi dima hɛ ma tuɔŋ, 5 má joŋ baala deeŋ hɛ
Sitaani nisiŋ lɛ, di u to u tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ a dɔgisɛ u
yaraa, ka di Wia laa u dima ta tapulii-la la Tiina si jaŋ
miira kɔ.
6 Ma síi bigisi ma titia lɛ ŋii, u ŋaa pɛi nɛ. Ma bi jiŋ ari
si-buruŋ mua nɛ ba yie joŋo hɛ boroboro munuŋ lɛ, ka
u sii puɔrɛ a yugɛɛ? 7 Má joŋ si-buru-binii-la ta. Di ma
nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo ŋaa tuɔ-pul timma, a wuo nagɛ
boroboro muŋ-falii-la ba ha si bi si-buruŋ hɛ. Ma saa ji-
ma ari ma bi haachɛ kɛnɛ. La ŋaa siri di la gbieli diisiŋ
gbieli-bal-la nɛ. Kirisito nɛ ŋaa Pie-bie-la ba si kpua di
la kaa dii la diisiŋ gbieli-bal-la. 8 Ŋii wiaa, má leŋ di la
gbieli la diisiŋ gbieli-bal-la. Má leŋ di la joŋ boroboro
binii-la si kɛŋ si-buruŋ ta. Si-buru-la nagɛ haachɛ ari
tuɔ-bɔmuŋ nɛ. Má leŋ di la gbieli ari boroboro-la si bi
si-buruŋ kɛnɛ. Boroboro deeŋ nagɛ wutitii ari tuɔ-pula
nɛ.

9 Teŋ-la mi si ŋmuŋsa pima, mi bula pima di ma liisɛ
ma titia nialiŋ síi ŋaa disinniŋ tuɔŋ nɛ. 10 Mi saa bi bula
ari ma sí dunia niaa si ŋaa disiŋ tiŋŋaa, koo nialiŋ si
kɛŋ tuɔ-luŋuŋ, koo gaaraa, koo vui-kpaaraa tuɔŋ
guolu. Di ma níi chɛ di ma sí ba tuɔŋ guolu, ŋii-na ma
bi jaŋ hɛ dunia lɛ. 11 Ama wii-la mi síi bul nɛ ŋla: Ma sí
ma titia kaa mu mɛrɛ nii-la si si u ŋaa nialiŋ si laa Wia
wiaa dii dɔŋɔ nɛ aŋ ŋiŋaa disinniŋ, koo u kɛŋ tuɔ-
luŋuŋ, koo u kpaarɛ vuiaa, koo u gɔllɔ chichei niaa yir-
iŋ, koo u ŋaa si-nyuaru, koo u ŋaa gaaru. Ma paala sí
leŋe di ma di tiina hɔŋ a dii kudiilee maa. 12 Mi tiŋtimiŋ
dee di mi dii nialiŋ si bi Yesu jiŋ sariya. Ama ma-na saa
maga di ma dii dɔŋɔba sariya nɛ. 13 Nialiŋ si bi Yesu jiŋ-
na, Wia nɛ jaŋ dii ba sariya. Wia teniŋ tuɔŋ ba bula,
"Má liisɛ ni-bɔmuŋ ma tuɔŋ."

Ŋii si maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii bul wiaa wasɛ

6 Ma nialiŋ si ŋaa Wia niaa, di wii nɛ ku hɛ ma balia
pɛgɛ, dɔŋɔ yie kɛŋ wii-la kaa mu nialiŋ si bi Wia ka
chuɔlɛ teeŋ nɛ, di ba bul wii-la a wasɛ. Bɛɛ nɛ tii ma
ŋaa ŋla? Bɛɛ nɛ tii ma yie bi leŋe Wia niaa bul wii-la wi-
wasɛ? 2 Ma bi jiŋ ari Wia niaa nɛ jaŋ dii dunia niaa
sariya? Di ma nɛ jaŋ dii dunia niaa sariya, ma bi wu-bi-
isiŋ deeŋba wuo bula wiwasɛɛ? 3 Ma bi jiŋ ari la Wia ni-
aa nɛ jaŋ dii Wia tiŋdaaraa ma sariya? A saa ku bibeŋ
wialiŋ si ŋaa dunia lɛɛ? 4 Ŋii-na saa, di wii ku hɛ ma
balia pɛgɛ, bɛɛ nɛ tii ma yie mu nialiŋ si bi Wia ka
chuɔlɛ teeŋ, nialiŋ si bi di-chinii kɛnɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi sipaaŋ di ba bula wasɛ pima? 5 Ma hi-
isi nɛ. Ni-bala paala tuo ma tuɔŋ si kɛŋ wu-jimiŋ, di wii
nɛ ku hɛ Wia niaa balia pɛgɛ, duu wuo bul a wasɛɛ?
6 Ama di Wia niaa balia nɛ kɛŋ wii, dɔŋɔ yie kɛŋ u dɔŋɔ
tiina mu nialiŋ si bi Wia ka chuɔlɛ teeŋ nɛ ba bul wii-la
wasɛ piba.
7 Ma si vɛnɛɛ kɛŋ dɔŋɔ mumu niaa deeŋba teeŋ di ba
dii ma wu-buluŋ pima, daga ari ma kala tele nɛ Wia
woŋbiiŋ lɛ. Di nuu nɛ ŋaa wii chei u dɔŋɔ, bɛɛ nɛ tii u bi
tɔrɛ? Di nuu nɛ gura laa u dɔŋɔ kiaa, bɛɛ nɛ tii u bi leŋe
tiina kikɛŋ kialiŋ? 8 Ama ma titia yie ŋaa wiaa chichei
dɔŋɔ aŋ girima lilaa ma naaŋbiiriŋ ma kiaa.
9 Ma bi jiŋ ari tuɔ-bɔŋ tiŋŋaa bi jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ? Ma sí ma titia nyisu. Nialiŋ si ŋaa disin-
niŋ ari nialiŋ síi kpaarɛ vuiaa, ari nialiŋ si gɔllɔ chichɛ
niaa haalaa, ari baalaa koo haalaa balia si jaa dɔŋɔ, ari
baala-la koo haala-la si gɔllɛ lee-kala aa ŋaa ba-liili koo
ha-liili wiaa, 10 ari gaaraa ari tuɔ-luŋ tiŋŋaa, ari si-
nyuaraa, ari nialiŋ síi chei niaa yiriŋ, ari nialiŋ síi girima
lilaa dɔŋɔba kiaa, niaa deeŋba kuŋ-kala bi jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ. 11 Ma dɔŋsuŋ faa ŋaa wiaa deeŋba
nɛ. Ama Wia fo ma haachɛba ta nɛ. Wia nɛ tiima. A tiŋ
la Tiina Kirisito Yesu wiaa ari Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
ma ŋaa tuɔ-pul timma nɛ Wia teeŋ.

U maga di la leŋ disiŋ wu-ŋaalaa

12 Mi jaŋ wuo bul ari di mi nɛ cho, mi jaŋ ŋaa wii-na
kala mi síi chɛ. Wutitii nɛ, ama wii-na kala bi jaŋ ŋaa
wu-zɔŋ a pimi. Mi jaŋ wuo bira bul ari mi nɛ cho, mi jaŋ
wuo ŋaa wii-kala, ama mi bi jaŋ sɛi di kuŋ-kala kɛŋ
doluŋ mi lɛ. 13 Nuu ma hɛ dimɛ a ma jaŋ bul, Wia nɛ
ŋaa kudiilee ba dii hihɛ luoruŋ lɛ, ka luoruŋ ma laa
kudiile-la bibil. Wutitii nɛ, ama Wia jaŋ leŋ di kudiilee
ari luoru-la kala pua. Wia bi nuhuobiine ŋaa duu kɛŋ u
yaraa ŋiŋaa disinniŋ, ama duu kɛŋ u yaraa tima pupu.
Wia nɛ tii yara-la maa. 14 Wia doluŋ lɛ nɛ u chisɛ la Tiina
Kirisito suuŋ lɛ. U jaŋ chisɛla ma suuŋ lɛ. 15 Ma bi jiŋ ari
ma yaraa ŋaa Kirisito yaraa sɛmɛ dɔŋɔ nɛɛ? Ma bira bi-
ina ari mi jaŋ wuo joŋ Kirisito yaraa sɛmɛ dɔŋɔ a mɛrɛ
ha-chɔrumuŋ yaraa lɛ? Ai, mi bi jaŋ ŋaa ŋii. 16 Koo ma
bi jiŋ di baala nɛ kɛŋ ha-chɔruŋ-la piŋ, ba kala ŋaa
kubala nɛɛ? Wia teniŋ tuɔŋ ba chaasa bul, "Baala ari u
haala jaŋ mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa kubala." 17 Ŋii titia nɛ nii-la
si kɛŋ u titia mu mɛrɛ la Tiina Kirisito lɛ, ba duu ŋaa
kubala nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. 18 Má liisɛ ma titia
disinniŋ lɛ. Haachɛ-dɔŋ-na kala nuhuobiine si ŋaa bi u
yaraa ka chei, ama baal-la si ŋaa disinniŋ yie chei u
yaraa kala nɛ. 19 Ma bi jiŋ ari ma yaraa ŋaa Wia Diŋ-
zɔŋ-la u si joŋo pima dia nɛɛ? Ma dee bi ma titia tii. Wia
nɛ tiima. 20 Wia joŋ u chaliŋ nɛ yɔɔma. Ŋii wiaa, má kɛŋ
ma yaaraa tiŋ tiŋtimii-la síi tɔrɛ Wia tuɔŋ.

Pɔɔl bul ha-jaari wiaa

7 Teŋ-la ma si ŋmuŋsa pimi tuɔŋ ma piɛsɛmi wiaa
dɔŋsuŋ. Mii chɛ di mi bul wiaa a tigɛ wialiŋ lɛ nɛ. U
ŋaa wu-zɔŋ nɛ di baala nɛ bi haala jaa. 2 Ama a tiŋ wu-
liiliŋ wiaa, baal kala jaa u haala, di haal ma kala jaa u
bala. 3 U maga di baala ari u haala joŋ ba titia a pipi
dɔŋɔ, a ŋiŋaa dɔŋɔba tuɔtɔrɛ wiaa. 4 Haala bi u titia tii,
u bala nɛ tiiu, baala ma bi u titia tii, u haala nɛ tiiu. 5 Di
baala níi chɛ u haala, u bi maga di haala via, di haala
ma níi chɛ u bala, u bi maga di u bala ma via, see di ba
kala sɛyɛ ari ba bi jaŋ jiŋ dɔŋɔ a magɛ tapulaa
baŋmɛnɛ, aŋ joŋ ba titia kala hɛ Wii-chuɔluŋ lɛ. Ama di
ma nɛ chuɔlɛ Wia dɛrɛ, má bira suomo jiŋ dɔŋɔ. Di ma
níi ŋaa ŋii, Sitaani bi jaŋ wuo na woŋbiiŋ a joŋma hɛ
haachɛ lɛ a tiŋ ma si bi ma titia kɛniŋ jiŋ wiaa. 6 Mi síi
bul wiiŋ deeŋ a pipima, u bi naga ari mii chɛ di mi bil
wii nɛ pima di ma tuto. 7 Wutitii nɛ, mi fa jaŋ cho di ma
kuŋ-kala nagɛmi a bi haala jaa. Ama nuu ma kala ari u
wii Wia si joŋo pu nɛ. Wia yie joŋ wiiŋ deeŋ a pi kubala
a joŋ wii dɔŋ a pi nuu dɔŋ maa.
8 Mii chɛ di mi bul boŋjoŋŋoo ari ha-boŋjoŋŋoo ari
ma yo-haalaa wiaa nɛ. U jaŋ ŋaa wu-zɔŋ di ma ma nɛ
nagɛmi a bi baala koo haala jaa. 9 Ama di ma nɛ bi ma
titia wuo kikɛŋ, má mu jaa balaba ari haalaa. U nɛ kpia
ma si jaŋ joŋ baalaa koo haalaa wiaa a hɛ ma nyuŋ lɛ.

10 Baala-la si kɛŋ haalaa ari haala-la si kɛŋ balaba, mii
chɛ di mi bul wiiŋ deeŋ pima nɛ. Mi titia dee bi bul,
ama la Tiina níi bul wii-la. U nɛ ŋla: ari haala bi maga
duu via u bala, 11 ama di haal nɛ via u bala, u maga
duu bira sí baal dɔŋ jaa nɛ, aŋ hɔŋ a ŋaa ha-boŋjoŋ.
Duu nɛ na duu bi boŋjoruŋ wuo hɔŋ, u maga duu mi-
ira mu u bala teeŋ. Baala ma bi maga duu via u haala.
12 Ma ni-kaanaa maa, mi-na Pɔɔl nɛ bul wiiŋ deeŋ pip-
ima, la Tiina Wia dee. Di baal-la si laa Wia wiaa dii nɛ
kɛŋ haal-la si bi Wia wiaa laa dii, di haal-la nɛ sɛyɛ di ba
hɔŋ, baal-la bi maga di u viau. 13 Di haal-la si laa Wia
wiaa dii nɛ kɛŋ baal-la si bi Wia wiaa laa dii, duu nɛ
sɛyɛ di ba duu hɔŋ, u bi maga di haal-la viau. 14 Wii-la si
tii nɛ ŋla: Di haala nɛ laa Wia wiaa dii aŋ ka u bala bi
laa dii, a tiŋ haal-la wiaa, Wia yie joŋ ari baal-la ma bi
disinniŋ kɛnɛ. Ŋii titia nɛ, di baal nɛ laa Wia wiaa dii aŋ
ka u haala bi laa dii, a tiŋ baal-la wiaa, Wia yie joŋ ari
haal-la ma bi disinniŋ kɛnɛ. Di ŋii fa dee, ba biiriŋ fa
jaŋ nagɛ nialiŋ si bi Wia ka chuɔlɛ biiriŋ a kɛŋ disinniŋ.
Ama ba biiriŋ bi disinniŋ kɛnɛ Wia teeŋ. 15 Baal koo
haal, di ba tuɔŋ nii-la si bi Wia ka chuɔlɛ níi chɛ di nii-la
u si jaa viiri, u maga duu viiri. Duu nɛ viire, nii-la síi
chuɔlɛ Wia bi wii ŋaa chei. Wia yie chichɛ di ma hɔŋ
sɔm nɛ. 16 Haal-la si laa Wia wiaa dii, aŋ ka u bala bi
Wia wiaa laa dii, ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo ŋaa jiŋ ari ŋ bala ma
jaŋ ku laa Wia wiaa dii? Baal-la ma si laa Wia wiaa dii,
ka u haala bi Wia ka chuɔlɛ, ɛɛ nɛ ŋ ma jaŋ wuo ŋaa jiŋ
ari ŋ haala jaŋ ku laa Wia wiaa dii?
17 Ku-la kala Wia si joŋo piŋ, ari ŋii ŋ fa si naga ka Wia
yiriŋ, u maga di ŋ kɛnu nɛ. Wiiŋ deeŋ nɛ mi didagɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-na kala. 18 Di nuu
nɛ fa keri u peniŋ ka Wia yiru, u bi maga duu biinɛ ari
u ŋaa wu-bɔŋ nɛ. Di nuu ma nɛ bi u peniŋ kere aŋ ka
Wia yiru, u tiina bi maga duu keri u peniŋ. 19 Di ŋ keri ŋ
peniŋ koo di ŋ bi kere, u bi wii kɛnɛ Wia teeŋ. Wii-la si
ŋaa siifiaŋ wii nɛ, di ma tuto Wia niiŋ wialiŋ u si bula.
20 Nuu-kala si nagɛ ŋii aŋ ka Wia yiru, ú nagɛ ŋii. 21 Di ŋ
nɛ fa ŋaa yoŋ aŋ ka Wia yiriŋ, sí leŋe duu ŋaa wii-kala.
Ama di ŋ nɛ na woŋbiiŋ ŋ si jaŋ wuo tii ŋ titia, u maga
di ŋ tii ŋ titia nɛ. 22 Yoŋ-na kala la Tiina Kirisito si yira, u
tiina tii u titia nɛ Kirisito teeŋ. Ŋii titia nɛ nii-la si tii u
titia aŋ ka Kirisito yiru, ŋaa Kirisito yoŋ nɛ. 23 Kirisito nɛ
joŋ u chaliŋ yɔɔma. Ŋii wiaa, ma sí nuhuobiinee yosuŋ
ŋaa. 24 Mi naaŋbiiriŋ, nuu-kala si nagɛ ŋii aŋ ka Wia
yiru, u maga duu nagɛ ŋii titia nɛ.

Boŋjoŋŋoo, ha-boŋjoŋŋoo ari yo-haalaa wiaa

25 Ma si piɛsɛmi wii-la a mu tigɛ ha-toloo lɛ, Wia bi
wii-kala bula pila a mu tigɛba lɛ, ama Wia si fámi nen-
nige ŋii, u leŋe mi ŋaa ni-titii, ŋii wiaa mii chɛ di mi bul
wii nɛ a tigɛ ha-toloo lɛ. 26 A tiŋ lɛɛlɛ tiŋteeŋ si dolie
wiaa, u jaŋ zɔŋ di baal nɛ bi haala kɛnɛ. 27 Ŋ jaa haala
nɛɛ? Pupɔ ŋ síu via. Ŋ bi haala jaa? Ŋii-na bira sí haal
chɛ. 28 Ama di ŋ nɛ jaa haala, ŋ bi haachɛ wii ŋaa. Di
ha-tolo ma ha si bi bala jaa, duu nɛ jaa bala, u bi
haachɛ wii ŋaa. Ama nialiŋ si jaa haala koo baala, ba
yie juu wiwalimaa tuɔŋ nɛ. Mi bi chɛ di ma juu wiwali-
maa deeŋba. Ŋii nɛ tii mi si ma sí baala koo haala kɛŋ.
29 Mi naaŋbiiriŋ, wii-la mi síi bul nɛ ŋla: La bi jaŋ dieni
dunia deeŋ lɛ. Ŋii wiaa, nialiŋ si kɛŋ haalaa, maga di ba
nagɛ ari ba bi haalaa kɛnɛ nɛ. 30 Nialiŋ síi yel maga di
ba nagɛ ari ba tuɔŋ bi cheye, ka nialiŋ síi mɔŋ maga di
ba naga ari ba tuɔŋ bi tɔrɔ. Nialiŋ síi yɔɔ kiaa maga di
ba nagɛ ari ba bi kuŋ-kala ka yɔɔ. 31 Bayalaa ma maga
di ba nagɛ ari ba bi kiaa yallɛ. Dunia deeŋ nagiŋ, u bi
jaŋ dieni kiŋkɛŋ.
32 Mi bi chɛ di wiaa walimɛma. Baal-la si bi haala kɛnɛ
yie joŋ u nyuŋ kala hɛ la Tiina tiŋtiŋŋaa lɛ nɛ. U yie
chichɛ duu tima pi u Tiina duu tuɔŋ tɔrɛ nɛ. 33 Ama
baal-la si kɛŋ haala yie bibiinɛ dunia wu-ŋaalaa wiaa
nɛ, bɛɛ wiaa u yie chichɛ duu ŋaa wiaa duu haala tuɔŋ
tɔrɛ nɛ. 34 Ŋii wiaa, u yie kɛŋ tuɔbiinaa balia nɛ a titiŋ u
tiŋtiŋŋaa. Haal-la koo ha-tolo-la si bi bala kɛnɛ yie joŋ
u titia kala a hɛ la Tiina tiŋtiŋŋaa lɛ nɛ. U yie chichɛ duu
yaraa ari u tuɔŋ kala pullɛ Wia teeŋ nɛ. Ama haal-la si
kɛŋ bala yie joŋ u titia kala hɛ dunia wu-ŋaalaa lɛ nɛ,
bɛɛ wiaa u yie chichɛ duu ŋaa wiaa duu bala tuɔŋ tɔrɛ
nɛ. 35 Mii chɛ di ma pɛ ma titia lɛ nɛ, ŋii nɛ tii mi bubul
wiiŋ deeŋ. Mi bi chɛ di mi kirima ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ. Ama mii chɛ di ma ŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ lɛ nɛ, a
joŋ ma titia ari ma wii-wii-kala a hɛ la Tiina tiŋtiŋŋaa lɛ.
36 Baala si sugɛ ha-tolo duu jaa, di haal-la ma nɛ sɛyɛ
di ba jaa dɔŋɔ, aŋ ka a tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa wiaa ba hɔnɔ
aŋ bi dɔŋɔ lɛ hɛ, di baal-la nɛ bene ari u bi u titia wuo
kɛŋ, duu chɛ siifiɛsiŋ duu jiŋ haal-la, u maga duu jaau
a kɛnu. U ŋii bi haachɛ kɛnɛ. 37 Ama di baal nɛ hɛ dimɛ
a jiŋ u tuɔŋ lɛ ari u jaŋ hɔŋ aŋ bi haal jiŋ, a biinɛ wii-la
lɛ a mu dɛrɛ, a wuo kɛŋ u titia woruŋ haalaa wiaa lɛ, a
wuo jiŋ ari u bi jaŋ jaa ha-tolo-la u si suga, ama ba duu
hɔŋ aŋ bi dɔŋɔ jiŋ, u tiina ŋaa wu-zɔŋ nɛ. 38 Ŋii wiaa, di
baal-la nɛ jaa haala u ŋaa kukeri nɛ, ama nii-la si bi
haala jaa nɛ paala kpiau.
39 Haala si kɛŋ bala, di u bala nɛ hɛ u miisiŋ lɛ, u bala-
la nɛ tiiu. Ama di u bala nɛ suba, u kɛŋ woŋbiiŋ duu bi-
ra jaa baal dɔŋ u si cho. Ama u maga duu jaa nii-la si
cho la Tiina nɛ. 40 Duu nɛ bi bala jaa, u jaŋ na tuɔtɔruŋ.
Mi tuɔbiinaa nɛ ŋii. Mi bul wiiŋ deeŋ, bɛɛ wiaa ma jima
ari Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛmi lɛ.

Vuiaa kiaa diiniŋ wiaa

8 Ma si piɛsɛmi wiaa dɔŋsuŋ a mu tigɛ vuiŋ kudiilee
lɛ, mii chɛ di mi bul wiaa a mu tigɛba lɛ nɛ. U ŋaa
wutitii nɛ ari la kala jiŋ wiaa nɛ. Wu-jimiŋ saa yie kɛŋ u
tiina bibigisi u titia lɛ nɛ. Ama nialiŋ si cho niaa yie pɛ-
ba lɛ nɛ di ba chiŋ wialiŋ ba si laa dii lɛ woruŋ. 2 Nii-la si

biina duu jiŋ wiaa nɛ, u bi wii-kala jiŋ ari u si maga duu
jiŋ ŋii. 3 Ama di nuu nɛ cho Wia, Wia jiŋ u tiina nɛ.
4 Ŋii wiaa aŋ ka vuiŋ kudiile-la wiaa. La jima ari vuiŋ
bi ku-wei ŋaa. La bira jima ari Wii-bala duŋduŋ nɛ hɛ
dimɛ. 5 Di vuiaa ma nɛ hɛ dimɛ, di ba nɛ hɛ wia nyuŋ
koo tiŋteeŋ, di ba nɛ kɛŋ doluŋ niaa lɛ maa a yugɛ, 6 la-
na jiŋ Wii-bala nɛ. U nɛ ŋaa la Nyimma. U nɛ ta kuŋ-
kala si hɛ dimɛ. U nɛ tiila. U lɛ nɛ la to a kɛŋ miisiŋ. La
Tiina ŋaa kubala nɛ. U nɛ Yesu Kirisito. U lɛ nɛ Wia to a
ta kuŋ-kala. U lɛ nɛ la to a kɛŋ miisiŋ maa.
7 Ama niaa kala dee bi wiiŋ deeŋ jiŋ. Niaa dɔŋsuŋ fa
kpaarɛ vuiaa a mal nɛ kiŋkɛŋ, ari jiniŋ kala di ba níi dii
vuiaa kudiilee, ba yie biinɛ ari ba pɛ nialiŋ síi kpaarɛ
vuiaa lɛ nɛ. Ba yie bibiinɛ ba tuɔbiinaa lɛ ari ba ŋaa wii
nɛ a chei. 8 Kudiilee bi jaŋ wuo leŋ di Wia ari nuhuobi-
inee pɛgɛ zɔŋ. Di ŋ nɛ dii kudiilee dɔŋsuŋ aŋ vivia dɔŋ-
suŋ, u tuo wii-kala Wia teeŋ. 9 Ma nialiŋ si laa Wia wiaa
dii a jiŋ ari ma jaŋ wuo dii kuŋ-kala, má fiɛlɛ ma siaa, di
ŋii dee ma jaŋ leŋ di nialiŋ ma si laa Wia wiaa dii aŋ bi
ba lɛ china woruŋ juu haachɛ lɛ. 10 Ma nialiŋ si waa Wia
wiaa lɛ, di ma dɔŋsuŋ nɛ juu vuiŋ dia a hɔnɔ didii kiaa,
di nialiŋ si bi waa Wia wiaa lɛ nɛ nama di ma dii kudi-
ilee deeŋba, ma bi jiŋ ari ba ma jaŋ to ma hariŋ a didii
kiaa deeŋba? Ba si ŋaa ŋii, ba jaŋ biinɛ ari ba ŋaa wii
nɛ a chei. 11 A tiŋ ma wu-jimiŋ deeŋ, ma naaŋbie tele
nɛ, nii-la wiaa Kirisito si suba. 12 Ŋii wiaa, di kudiile-la
ma síi dii nɛ leŋe di ma naaŋbiiriŋ to a juu haachɛ lɛ,
maa chei u tuɔbiinaa nɛ ŋii. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma juu
Kirisito haachɛ lɛ nɛ. 13 Ŋii wiaa, di mi nɛ jima ari di mi
nɛ dii kudiil dɔŋ, mi naaŋbie jaŋ tel, ŋii-na mi bi jaŋ dii.

Wialiŋ Yesu naŋzɔɔba si jaŋ wuo ŋaa

9 Ma si nami ŋii, mi bi mi titia tii? Mi bi Wia naŋzɔɔ
ŋaa? Mi ha bi Yesu la Tiina naa? Ma si laa wialiŋ dii
bi daga ari mi tima pi la Tiina nɛɛ? 2 Di niaa dɔŋsuŋ nɛ
paala bi laa dii ari mi ŋaa Wia naŋzɔɔ, ma-na teeŋ mi
ŋaa nɛ. Miisi-la ma si kɛnɛ la Tiina Kirisito teeŋ daga ari
mi ŋaa u naŋzɔɔ nɛ a tima pupu.
3 Di niaa níi bul mi teeŋ, ŋla nɛ mi yie bul a laa mi
titia: 4 U bi woŋbiiŋ kɛnɛ la síi bul Wia wiaa a pipima, di
ma ma pila kudiilee ari liiŋ la nyunyua, koo? 5 U bi
woŋbiiŋ kɛnɛ di la ma jaa haalaa, di ba to la hariŋ a
mumu lere-la la síi bul Wia wiaa, koo? Wia naŋzɔɔba
dɔŋsuŋ ari la Tiina Yesu ŋaanaa ari Piita ba síi yirɛ Ki-
ifas yie ŋaa ŋii nɛ. 6 Koo la di Banabas duŋduŋa nɛ ma-
ga di la bul Wia wiaa aŋ pɛ tima pɛ la titia lɛɛ? 7 Laali-
yuori bɛɛ nɛ yie chichɛ u titia kiaa u tiŋtiŋŋaa lɛ? Paari
bɛɛ nɛ bi u titia baga kiaa ka dii? Na-daari bɛɛ nɛ bi u
titia na-yiliŋ ka chagɛ?
8 Ma biina mi kɛŋ wialiŋ dunia niaa síi ŋaa tapulii-na
kala nɛ la kaa mimagisɛɛ? Wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil
di niaa tuto, ba bi ŋii titia bula ba lɛɛ? 9 Wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil tuɔŋ, ba bula ari "Ba bi muŋ-nɔnnu chaŋk-
paŋŋaa ka chagisɛ." Wia sipaaŋ tuo muŋ-nɔnnu-la lɛ.
10 Wia si bul wiiŋ deeŋ, la wiaa nɛ u bubul ŋii. La nialiŋ
síi bul Wia wiaa nɛ ba ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ pa. Paaraa ari
nialiŋ síi kuŋ baga kiaa kala yie yiyiɛlɛ ari ba kɛŋ toruŋ
nɛ kialiŋ lɛ. 11 Ŋii titia nɛ Wia wialiŋ la si bula pima nagɛ
ku-doho nɛ la du̱u ma teeŋ. Ŋii-na di ma níi pɛla lɛ ari
dunia kiaa, ma sí biina ari maa ŋaa kikieli nɛ. 12 Di ma
níi pi niaa dɔŋsuŋ kiaa deeŋba, u bi maga di ma faasa
pila a kiiba? Ama la ha bi kuŋ laa ma teeŋ, di la sí wii-
kala ŋaa kɛrɛ Wia wu-zɔmɔ-la si tigɛ Kirisito woŋbiiŋ lɛ.
13 Nuu-kala dii u tiŋtiŋŋaa leriŋ nɛ. Ma jima nii-la síi tiŋ
Wia-dia lɛ ka dii Wia-dia lɛ nɛ, ka nialiŋ ma si kpu
pusuŋ pipi Wia ma yie didii namia-la nɛ. 14 Ŋii titia nɛ la
Tiina bul di nialiŋ síi bul Wia wu-zɔmɔ-la, di ba ma to
dimɛ a ma didii ba kudiilee.
15 Ama mi ha bi woŋbiiŋ deeŋ to a chichɛ mi ku-
chɛɛlɛɛ. Mi saa bi teniŋ deeŋ ŋmuŋsa pima, di mi laa
kiaa ma teeŋ. Mi bi jaŋ sɛi di nuu-kala joŋ kuŋ pimi, di
mi sí wuo bigisi mi titia lɛ woŋbii-la mi síi to lɛ. Mi si jaŋ
suu nɛ kpia nuu-kala si jaŋ ŋaa ŋii mi lɛ. 16 Mi bi woŋbii
kɛnɛ di mi bigisi mi titia lɛ a tiŋ mi síi bul Wia wu-zɔmɔ-
la wiaa. Ba tiŋmi nɛ di mi bulba. U saa fa jaŋ lɔrɛ pimi
di mi nɛ bi Wia wu-zɔmɔ-la bula. 17 Di mi nɛ fa bul Wia
wu-zɔmɔ-la mi titia tuɔtɔruŋ lɛ, ŋii nɛ mi fa jaŋ chichɛ di
mi laa time. Ama tiŋtimii deeŋ mi síi tiŋ, mi titia
tuɔtɔruŋ lɛ dee mi titiŋ, ama Wia nɛ si mi titiŋ. 18 Ŋii
wiaa saa, bɛɛ kuŋ time nɛ ba jaŋ joŋo ti̱ŋmi? Mi bi kuŋ-
kala ka chɛ. Mi tiŋtimiŋ nɛ di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a
pima, a sí kuŋ-kala laa nuu-kala teeŋ. Mi bi jaŋ laa ku-
la si maga di mi na a tiŋ mi síi bul Wia wu-zɔmɔ-la
wiaa.
19 Mi nɛ tii mi titia, mi tuo nuu-kala yoŋ. Ama mi kɛŋ
mi titia ŋaa nuu-kala yoŋ nɛ di mi na niaa yugɛ di ba
ku to Wia. 20 Di mi nɛ mu Ju̱u tiŋŋaa teeŋ, mi yie kɛŋ mi
titia a nagɛ ari mi ŋaa Ju̱u tiina nɛ, di mi wuo bul Wia
wiaa piba, di ba wuo ku to Wia. Di mi nɛ mu nialiŋ síi to
wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto teeŋ, mi yie
kɛŋ mi titia a nagɛ ba tuɔŋ dɔŋɔ nɛ, ama mi bi ba
woŋbii-la-na ka to. Mi yie ŋaa ŋii di mi wuo na di ba
dɔŋsuŋ ku tuto Wia nɛ. 21 Ŋii titia nɛ, di la di nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa nɛ hɔnɔ, mi yie kɛŋ mi titia birimɛ ba
dɔŋɔ nɛ, di mi wuo na di dɔŋsuŋ ku tuto Wia. Wiiŋ
deeŋ bi naga ari mi bi wialiŋ Wia si bula di la to ka to.
Ama mi sɛnɛ tuto wialiŋ Kirisito si bula nɛ. 22 Di mi nɛ
mu nialiŋ si bi waa Wia wiaa lɛ teeŋ, mi yie kɛŋ mi titia
a nagɛ ba dɔŋɔ nɛ, di mi wuo leŋ di ba ku to Wia. Mi yie
kɛŋ mi titia birimɛ a nagɛ nuu-kala nɛ di mi wuo laa
dɔŋsuŋ ta, di mi nɛ wuolo. 23 Wiaa deeŋba kala mi síi
ŋaa, mii ŋaaba a tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ. Mi ŋaa ŋii
di mi ma wuo na ku-zɔmɔ-la nialiŋ si laa Wia wu-zɔmɔ-
la dii si jaŋ na Wia teeŋ nɛ.
24 Ma kala jima ari di ba níi fá, fifaara-la kala yie fá nɛ.
Ama ba tuɔŋ ni-bala nɛ yie dii. Ŋii wiaa, má faasa fá a
wuo dii a laa kiaa. 25 Fifaari-na kala ba sí dagu yie wuo

kɛŋ u titia wii-na kala lɛ nɛ duu wuo fá a dii. Ama u si
yie fá a dii ku-la, u bi dieni aŋ ka u chei. Ama la-na yie
fá a dii ku-la si bi chei nɛ. U jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ.
26 Ŋii nɛ tii mii fá tegi tegi a mumu didɛriŋ ŋii. Bira ŋii
nɛ tii mi nagɛ chɔria ŋmuŋmooro ŋii. Mi bi mi nisiŋ vi-
ise tita pɛi. 27 Mi kɛŋ mi titia kala a ŋaa mi yaraa diri nɛ
ari ŋmobuŋ lɛ. Mi ŋaa ŋii di mi wuo kɛŋ mi titia hɛ dɔŋɔ
lɛ nɛ. Di ŋii dee, di mi nɛ bul Wia wu-zɔmɔ-la a dɛrɛ, ba
jaŋ bula pimi ari mi bi toru kɛnɛ Wia kuorii-la tuɔŋ.

Má sí vuiaa kpaaru

10 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di ma liise mu yi wii-la si
ŋaa la naabalimaba fa síi to Moosis hariŋ lɛ. Wia
leŋ duoŋbiliŋbaaniŋ nɛ ku kiese tɔ ba kala lɛ, a beŋ ba
nyuŋ woruŋ ba kala kieli mugi-bal-la ba síi yirɛ Mugi-fi-
aŋ. 2 Duoŋbiliŋbaaŋ-la si kiese tɔba lɛ ŋii leŋ ba wuo
kieli muga-la. U ŋii nagɛ ari ba kala fa fo Wii-chuɔlɛ liiŋ
nɛ a ŋaa Moosis haritooroo. 3 Ba kala ma dii kudiile-la
Wia si joŋo lo a piba. 4 Ba kala ma nɛ nyua lii-la si lii
Wia teeŋ. Lii-la Wia si piba di ba nyua lii buŋ lɛ nɛ.
Kirisito titia nɛ saa ŋaa Buŋ-la, ka u to ba hariŋ. 5 Ari ŋii
kala, Wia tuɔŋ fa bi ba jesiŋ nyuŋ tɔrɔ, ŋii wiaa nɛ tii
Wia kpuba giri-bine tuɔŋ.
6 Wiaa deeŋba kala ŋaa wu-magilaa nɛ. Baa dagɛla di
la sí wu-bɔŋŋɔɔ cho ari niaa deeŋba fa si choba ŋii nɛ.
7 Ma sí vuiaa kpaaru ari la naabalimaba tuɔŋ niaa dɔŋ-
suŋ fa síi kpaaru ŋii. Wia teniŋ tuɔŋ ba si, “Nialiŋ hɔnɔ
di ba dii kudiilee, aŋ sii gua a ŋaa wu-liiliŋ.” 8 Bira u bi
maga di la ŋaa wu-liiliŋ, ari la naabalimaba tuɔŋ niaa
dɔŋsuŋ fa síi ŋaa ŋii. Ŋii wiaa nɛ tii Wia leŋ ba niaa bui
mara ari batori sii suu chɛ-bala. 9 Ba tuɔŋ dɔŋsuŋ ma fa
magisɛ la Tiina Wia nɛ. Ŋii nɛ u leŋ diŋŋaa diŋba a kpu.
U bi maga di la ma magisu. 10 Ba tuɔŋ dɔŋsuŋ ma fa
gugurimɛ wiaa Wia teeŋ. Ŋii nɛ u leŋ u tiŋdaara ku
kpuba. 11 Wia ŋaa wiaa deeŋba kala ba lɛ duu chagilɛ-
ba nɛ. Ama ba saa ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba bil nɛ a pila di
ba didagɛla wiaa nɛ. La hɛ bua-la lɛ dunia si kpagɛ
didɛriŋ nɛ. 12 Ŋii wiaa nuu-kala sí biina ari u chiŋ woruŋ
nɛ wialiŋ u si laa dii lɛ. U maga duu fiɛlɛ u siaa nɛ, di ŋii
dee u jaŋ tel. 13 Di Sitaani nɛ ku magisɛ nuu, u maga
duu jiŋ ari ŋii titia nɛ Sitaani yie mimagisɛ nuhuobiinee
kala. Ama Wia kɛŋ wutitii nɛ. U bi jaŋ sɛi di Sitaani
magisɛma a kieli ŋii ma si jaŋ wuo ŋaa, a chiŋ wialiŋ
ma si laa dii lɛ. Bua-la Sitaani síi magisɛma maa, Wia
jaŋ pima doluŋ di ma wuo nyalimɛ. U jaŋ dagɛma
woŋbii-la ma si jaŋ to a lii wii-la lɛ.
14 Ŋii wiaa, mi naŋdɔŋ-choolie, má liisɛ ma titia vuiaa
kpaariŋ lɛ. 15 Mi jima di ma kɛŋ wu-jimiŋ nɛ, ŋii nɛ tii mi
bul wiiŋ deeŋ pipima. Má biinɛ wiiŋ deeŋ woruŋ. 16 Di
la níi dii kudiile-la Kirisito si si di la dii a liliisi u wiaa, la
yie sul Wia nɛ, aŋ ka la joŋ nyunyuala-la a nyua u tuɔŋ
kiaa. La si ŋaa ŋii yie dagɛ ari a tiŋ Kirisito chaliŋ wiaa
la ŋaa kubala nɛ. Di la nɛ dii boroboro-la maa, u ŋii da-
ga ari a tiŋ Kirisito yaraa wiaa la kala ŋaa kubala nɛ.
17 Boroboro bala nɛ la yie didii. Ŋii wiaa la kala ŋaa
kubala nɛ, bɛɛ wiaa la kala kɛŋ boroboro bala nɛ a kaa
kpaa dɔŋɔ. 18 Má biinɛ mu yi Iziral tiŋŋaa lɛ, ba nialiŋ fa
si yie kpu pusuŋ a nyigɛ a pipi Wia. Di ba nɛ kpu puna-
na kala, ba ma yie chaŋ ba toruŋ nɛ. Ŋii daga ari ba di
Wia kala ŋaa kubala nɛ a tiŋ ba kala si dii puna-la ba si
kpu pi Wia. 19 Wiiŋ deeŋ mi si bula, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ?
Ma biina mi si di vuiaa ari vuiaa kudiilee ŋaa kiaa nɛɛ?
20 Ai, wii-la mi si bula nɛ ŋla: Di vui-kpaaraa nɛ kpaarɛ
vuiŋ, kuŋ-na kala ba si kpua, ba yie kpu pi jiŋsiŋ nɛ.
Wia dee ba kpu pa. Mi saa bi chɛ di ma di jiŋsiŋ ku ŋaa
kubala. 21 Ma di Wia bi jaŋ wuo pɛ nyunyuala, aŋ ka ma
di jiŋsiŋ ma pɛ nyunyuala. Ma bira bi jaŋ wuo didii kiaa
Wia teeŋ aŋ bira mu didii jiŋsiŋ ma teeŋ. 22 Koo laa chɛ
di la ŋaa di Wia baaniŋ sii nɛɛ? Koo la biina la nɛ dolie
kii Wia?
23 Mi jaŋ wuo ŋaa wii-kala, ama ba kala bi jaŋ wuo pɛ-
mi lɛ. Ba kala bi jaŋ wuo ŋaa di mi waa Wia wiaa lɛ.
24 Nuu-kala bi maga duu ŋaa u tuɔtɔrɛ wiaa, ama u ma-
ga duu ŋiŋaa u dɔŋɔ tiina tuɔtɔrɛ wiaa nɛ. 25 Ma jaŋ
wuo dii namia-na kala ba síi yallu yɔbɔ lɛ. Ma sí leŋe di
ma tuɔbiinaa walimɛma a mu tigɛ namia-la lɛ, ari ma
jaŋ wuo dii koo ma bi jaŋ wuo dii. 26 Wia teniŋ wiaa
tuɔŋ ba si, “Dunia ari kuŋ-kala si hɛ u tuɔŋ, la Tiina Wia
nɛ tiiba.” 27 Di nii-la si bi Wia ka chuɔlɛ nɛ yiriŋ di ŋ ku
dii kiaa, di ŋ nɛ cho di ŋ mua, mu a dii, ama sí leŋe di ŋ
tuɔbiinaa walimiŋ a mu tigɛ kudiile-la lɛ, ari u maga di
ŋ dii koo u bi maga di ŋ dii. 28 Ama di nuu nɛ bula piŋ
ari kialiŋ ŋ sii dii ŋaa vuiŋ kiaa nɛ, u naga ari nii-la si
bula piŋ tuɔbiinaa ka walimu nɛ a mu tigɛ kudiile-la lɛ.
Ŋii wiaa sí dii. 29 Sí ŋ tuɔbiinaa lɛ to a dii, to nii-la si bula
piŋ tuɔbiinaa lɛ a sí dii. Di mi nɛ jima ari mi kɛŋ woŋbi-
iŋ di mi ŋaa wii, bɛɛ nɛ saa tii nuu dɔŋ tuɔbiinaa jaŋ
wuo pɔ di mi sí wii-la ŋaa? 30 Di mi nɛ lɔllɛ Wia aŋ-na dii
kudiil-na kala, ɛɛ nɛ saa nuu dɔŋ jaŋ wuo bul ari mi ch-
eye nɛ a tiŋ kudiile-la mi si die wiaa?
31 Ŋii wiaa kuŋ-na kala ma síi dii ari kuŋ-na kala ma
síi nyua, wii-na kala ma síi ŋaa, má ŋaa ba kala di Wia
yiriŋ yirɛ. 32 Wii-na kala ma síi ŋaa lɛ, má pɔ ma titia lɛ.
Ma sí leŋe di Ju̱u tiŋŋaa koo nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
via Wia woŋbiiŋ. Ma sí leŋe di nialiŋ ma si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi, di ba dɔŋɔ ma tel. 33 Má ŋiŋaa ŋii mi
síi ŋaa. Wii-na kala mi síi ŋaa, mi yie chichɛ di mi pɛ
nuu lɛ nɛ. Mi bi chɛ di mi ŋaa wiaa a pɛ mi titia lɛ. Ama
mii chɛ di mi pɛ ni-daŋ lɛ nɛ, di Wia wuo laaba ta.

Ŋii si maga di haalaa chuɔlɛ Wia

11 Má chesimi ari mi síi chesi Kirisito ŋii. 2 Ma ŋaa
kukeri nɛ ma si liisi mi wiaa wii-kala lɛ a tuto
wialiŋ mi si dagɛma. 3 Ama mii chɛ di ma jiŋ ari Kirisito
nɛ ŋaa baal-na kala sipaa-laara, ka baala ma nɛ ŋaa
haala sipaa-laara, ka Wia ma nɛ laa Kirisito sipaaŋ. 4 Ŋii

wiaa di baal níí chuɔlɛ Wia, koo duu níí bul Wia wiaa ni-
aa tuɔŋ, duu nɛ joŋ kuŋ tɔ u nyuŋ, uu hiisɛ Kirisito nɛ.
5 Di haal ma kala níí chuɔlɛ Wia koo duu níí bul Wia
wiaa, aŋ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ, uu hiisɛ u bala nɛ. Di
haal nɛ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ, u naga ari u fuŋ u nyuŋ
nɛ. 6 Di haal nɛ bi chɛ duu joŋ kua tɔ u nyuŋ, u maga di
u fuŋ u nyuŋ nɛ. U si ŋaa hiisi wii ŋii di haala nɛ fuŋ u
nyuŋ koo duu kɛ u nyuŋ ŋii, u maga di haala joŋ kuŋ
nɛ a tɔ u nyuŋ. 7 Baala-na bi maga duu joŋ kuŋ a chu tɔ
u nyuŋ, bɛɛ wiaa ŋii Wia si naga, ŋii titia nɛ u ŋaa
baala. Baala tula ma lii Wia teeŋ nɛ, ka haala ma tula lii
baala teeŋ, 8 bɛɛ wiaa haala lɛ dee Wia to a ŋaa baala,
ama u to baala lɛ nɛ a ŋaa haala. 9 Bira, Wia bi baala
ŋaa a tiŋ haala wiaa, ama u ŋaa haala nɛ a tiŋ baala
wiaa. 10 A tiŋ Wia tiŋdaaraa wiaa haala maga duu joŋ
kuŋ nɛ a vɔɔ tɔ u nyuŋ. 11 Nialiŋ si laa Kirisito wiaa dii lɛ,
baala bi u titia tii, haala ma bi u titia tii, ba kala tii dɔŋɔ.
12 Wia si to baala lɛ a ŋaa haala ŋii, ŋii titia nɛ haala ma
lulul baala. Wia nɛ ŋaa ba kala. 13 Má titia biinɛ wiiŋ
deeŋ woruŋ, a na di haal níí chuɔlɛ Wia lee-la nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii síí hilimu aŋ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ, u
zɔmɔ nɛɛ? 14 Wia si ŋaa baala, u daga ari baala ari nyu-
puŋ-duduosuŋ kɛŋ hiisiŋ nɛ, 15 ama haala-na tuɔŋ jaŋ
wuo tɔrɛ a tiŋ u nyu-puŋ-duduosu-la. Wia joŋ nyu-puŋ-
duduosuŋ pi haala di u kaa tɔ u nyuŋ nɛ. 16 Di nuu nɛ
saa chɛ duu kɛŋ wiiŋ deeŋ kaa lɛrɛ, mi jaŋ bul ari wii-la
nɛ la tuto. Wii dɔŋ kala tuo. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi ma ka to ŋii nɛ.

Ŋii si maga di la dii kialiŋ a liliisi Yesu wiaa

Mat. 26.26-29; Maak 14.22-25; Luuk 22.14-20

17 Mii chɛ di mi dagɛma wiaa baŋmɛnɛ nɛ. Di ma nɛ
hilime di ma chuɔlɛ Wia, ma yie bi dɔŋɔ lɛ pɛ. Ma yie
chichei dɔŋɔ nɛ. Ma ha bi woruŋ ŋaa. 18 Wii-la mi síí chɛ
di mi bul nɛ ŋla: Mi nia ari di ma nɛ ku hilimi di ma
chuɔlɛ Wia, ma bi nii-bala ka kɛŋ. Mi saa laa dii a nagɛ
wutitii mua hɛ wiiŋ deeŋ mi si nia lɛ. 19 U paala maga di
ma pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ, di ba to ŋii lɛ a na nialiŋ si ŋaa ni-
titiiba. 20 Di ma nɛ ku hilimi, di ma dii kudiile-la la Tiina
Kirisito si si di la didii a liliisi u wiaa, u dee ma didii ŋii.
21 Di ma níí dii, nuu-kala yie didii u kudiilee nɛ. Dɔŋsuŋ
kɛŋ losuŋ, ka dɔŋsuŋ ma bugi. 22 Bɛɛ ba! Ma bi diisiŋ
kɛnɛ ma si jaŋ wuo hɔŋ dimɛ a dii kudiilee aŋ pɛ nyun-
yua? Koo maa chɛ di ma mɔŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi, aŋ leŋ di nialiŋ si bi kuŋ kɛnɛ ba tuɔŋ dii hi-
isiŋ nɛɛ? Bɛɛ nɛ maa chɛ di mi bula pima a tigɛ wiiŋ
deeŋ lɛ? Mi bibɛsɛma lɛɛ? Ai, mi bi jaŋ bɛsɛma lɛ.
23 La Tiina Kirisito teeŋ nɛ mi laa wialiŋ mi si dagɛma.
Titaŋ-la ba si joŋ la Tiina Yesu yallɛ nɛ, u joŋ boroboro
24 a lɔllɛ Wia, aŋ kaa chɔgɛ aŋ bul, “Mi yaraa nɛ ŋla mi
chɔgɔ pima, má laa dii. Má ma chɔgɛ boroboro a didii,
a liliisi mi wiaa.” 25 Ŋii nɛ ba si dii boroboro-la dɛrɛ, u
bira joŋ nyunyuala ari si-huoŋ aŋ bul, “Nyunyuala deeŋ
nɛ Wia joŋo a tita ni̱i-falii-la ma teeŋ. Mi jaŋ suu di mi
chaliŋ jaasɛ. Bua-na kala lɛ di ma níí nyuau, má nyua a
liliisi mi wiaa.” 26 Ka di la Tiina-na kɔ, má dii boroboro
deeŋ aŋ nyunyua nyunyuala tuɔŋ. Di ma níí ŋaa ŋii, ma
yie didii daŋsia nɛ ari la Tiina Kirisito suu ma wiaa nɛ.
27 Ŋii nɛ tii di nuu-kala nɛ dii boroboro deeŋ, koo duu
nɛ nyua nyunyuala-la tuɔŋ, a bi ŋii ŋaa di la Tiina yiriŋ
yirɛ, uu tuusɛ la Tiina joŋŋoo nɛ ŋii. U tiina ŋaa chei nɛ.
U bi la Tiina yaraa ari u chal-la joŋo ari ba ŋaa siifiaŋ ki-
aa. 28 Ŋii wiaa nuu-kala maga duu laa sipaaŋ a beŋ u
titia lɛ woruŋ aŋ-na dii boroboro-la, a nyua nyunyuala-
la tuɔŋ maa. 29 Di nuu nɛ bi u titia lɛ bene woruŋ ari
boroboro-la u síí dii ŋaa Kirisito yaraa nɛ, si-huo-la ma
ŋaa u chaliŋ, u kɛŋ u titia baŋŋaa hɛ ŋmɛniŋ nɛ ŋii.
30 Ma dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a bi ba titia lɛ bene aŋ-na didii
boroboro-la, aŋ pɛ nyua nyunyuala-la tuɔŋ. Ŋii nɛ tii
ma dɔŋsuŋ wiwiilɛ ŋii, ka dɔŋsuŋ ma pugimɛ, ka dɔŋ-
suŋ ma suu. 31 Di la nɛ laa sipaaŋ beŋ la titia lɛ, la bi
jaŋ kɛŋ la titia baŋŋaa kaa hɛ ŋmɛniŋ lɛ Wia teeŋ.
32 Ama di Wia nɛ na di la cheye, u yie dɔgisɛla nɛ. U yie
ŋaa ŋii duu síla joŋo pɛ dunia niaa lɛ a dii la sariya, a
joŋ cheeriŋ pila.
33 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, di ma nɛ hilime di ma dii
kudiile-la la Tiina si si la didii a liliisi u wiaa, má gbɛrɛ
dɔŋɔ. 34 Di losuŋ nɛ kɛŋ ma dɔŋɔ, u maga duu dii kiaa u
dia lɛ nɛ aŋ-na kɔ. Di ma nɛ ŋaa ŋii aŋ hilimi, Wia bi jaŋ
joŋ cheeriŋ pima. Wu-kaana-la-na, di mi nɛ kɔ, mi jaŋ
dagɛma ba woŋbiiŋ.

Kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile la lɛ

12 Lɛɛlɛ, má leŋ di la bul kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si
joŋo dii zile la lɛ wiaa. Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di
ma jiŋ kiaa deeŋba nɛ. 2 Ma jima bua-la lɛ ma fa si bi
Wia ka chuɔlɛ, ma faa to Sitaani hariŋ nɛ, a faa kpaarɛ
vuiaa maa. Vuiaa deeŋba fa bi wiaa wuo bubul. Ba
leŋe ma yeŋŋi nɛ. 3 Mii chɛ di ma jiŋ ari di nuu nɛ kɛŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la, u bi jaŋ wuo kaliba hɛ Yesu lɛ. Nuu-na
kala bi jaŋ wuo bul di Yesu nɛ ŋaa la Tiina, see di Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ.
4 Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋ kialiŋ dii zile la lɛ, ba yuga nɛ,
ama ba kala lii u duŋduŋa teeŋ nɛ. 5 Woŋbiee yuga nɛ
la si jaŋ wuo to a tima pipi Wia, ama Wii-bala nɛ la tima
pipa. 6 Kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile la lɛ yie tiŋ
tiŋtiŋ-yiriba nɛ u niaa lɛ, ama Wia nɛ toba lɛ a titiŋ tiŋ-
timia-la kala. 7 Nuu-kala kɛŋ u wii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la si
joŋo dii zile u lɛ, duu kaa pipɛ u naaŋbiiriŋ lɛ. 8 Wia Diŋ-
zɔŋ-la yie joŋ wu-jimiŋ a pi nuu u wuo bubul Wia wiaa
pipi niaa. U yie joŋ wii pi nuu dɔŋ u wuo jiŋ Wia wiaa
bubuɔŋ a wuo didagɛba woruŋ. 9 Wia Diŋ-zɔŋ-la yie
ŋaa nuu dɔŋ ma kɛŋ yarida, ka dɔŋɔ ma kɛŋ doluŋ a
ma wuo vivaarɛ niaa, 10 ka dɔŋɔ ma kɛŋ doluŋ a kaa
ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ, ka dɔŋɔ ma kɛŋ doluŋ a wuo
bubul Wia wiaa, ka dɔŋɔ ma bira kɛŋ wu-jimiŋ u yie jiŋ
diŋsi-la si lii Wia teeŋ ari diŋsi-la si bi u teeŋ lia pɛgɛ.

Wia Diŋ-zɔŋ-la yie pi nuu dɔŋ ma doluŋ u wuo bubul
wiaa, yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul, ka
u pi dɔŋɔ ma wu-jimiŋ u wuo dagɛ wialiŋ ba si bula
bubuɔŋ. 11 Tiŋtiŋ-yiri deeŋba kala lii Wia Diŋ-zɔŋ-la
teeŋ nɛ. U titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u to a joŋ ku-yiri-yiri
deeŋba a pi nuu-kala ari ŋii Wia si cho.
12 Nuhuobiine yaraa ŋaa kubala nɛ, ama u naŋdaasiŋ
yuga nɛ. La yaraa naŋdaasiŋ si yuga ŋii, ba kala pɛ
dɔŋɔ lɛ nɛ a ŋaa yari-bala. Ŋii titia nɛ Kirisito ma nagɛ.
13 La nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, la nagɛ ŋla nɛ. La yuga
nɛ, ama la ŋaa kubala nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ ba
fola Wii-chuɔlɛ liiŋ, nialiŋ si ŋaa Ju̲u tiŋŋaa ari nialiŋ si
bi Ju̲u tiŋŋaa ŋaa, nialiŋ si ŋaa yosu ari nialiŋ si tii ba
titia. Wia leŋe la laa u Diŋ-zɔŋ-la a hɛ la tuɔŋ nɛ.
14 Nuhuobiine bi naŋdaa-bala kɛnɛ, u naŋdaasiŋ yu-
ga nɛ. 15 Di nuhuobiine naaŋ nɛ bula ari u si bi nisiŋ
ŋaa, ŋii wiaa u bi nuhuobiine naŋdaaŋ ŋaa, u si bul wii-
la bi jaŋ leŋ di u sí nuhuobiine sɛmɛ dɔŋ ŋaa. 16 Di
nuhuobiine digiliŋ ma nɛ si u bi siiŋ ŋaa, ŋii wiaa u bi
nuhuobiine yaraa sɛmɛ dɔŋɔ ŋaa, u ŋii bi jaŋ leŋ di u sí
nuhuobiine sɛmɛ dɔŋ ŋaa. 17 Di nuhuobiine yaraa kala
nɛ fa ŋaa siaa, ɛɛ nɛ nuhuobiine fa jaŋ ŋaa a ninii
wiaa? Di nuhuobiine yaraa kala ma nɛ fa ŋaa digilaa, ɛɛ
nɛ u fa jaŋ ŋaa a ninii suɔraa? 18 U si nagɛ ŋii, Wia ŋaa
nuhuobiine naŋdaaŋ kala, kuŋ-kala ari u tiŋtimii, ari ŋii
u si cho nɛ. 19 Di nuhuobiine fa kɛŋ naŋdaa-bala, nii nɛ
u yara-la fa jaŋ hɛ? 20 U si nagɛ ŋii, nuhuobiine naŋ-
daasiŋ yuga nɛ a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa yari-bala. 21 Ŋii
wiaa siaa bi jaŋ wuo bula pi nisiŋ ari u buu chɛ, ŋii titia
nɛ nyuŋ ma bi jaŋ wuo bula pi naasiŋ ari u biba ka chɛ.
22 Di la nɛ bene, la jaŋ na ari nuhuobiine bi jaŋ kɛŋ
doluŋ di u naŋdaasi-la si paala bi siifiaŋ kiaa ŋaa nɛ
tuo u lɛ. 23 La biina ari la naŋdaasi-la dɔŋsuŋ bi siifiaŋ
kiaa ŋaa, ama ba nyuŋ nɛ la yie bibeŋ woruŋ. La bi
naŋdaasi-la niaa síi na nyuŋ ka beŋ woruŋ. 24 Wia nɛ
joŋ nuhuobiine naŋdaasi-la kala a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ, a ŋaa
u bibeŋ u naŋdaasi-la si bi siifiaŋ kiaa ŋaa nyuŋ woruŋ.
25 Wia ŋaa ŋii di nuhuobiine yaraa ŋaa kubala nɛ a kala
tima pipɛ dɔŋɔ lɛ. 26 Di nuhuobiine sɛmɛ dɔŋɔ níi wii, u
yaraa kala níi wii ŋii, di ba nɛ bira bɛsɛ nuhuobiine
sɛmɛ dɔŋɔ lɛ, u naŋdaasi-la kala lɛ nɛ ba bɛsɛ ŋii.
27 Ma kala si laa Yesu wiaa dii, ma ŋaa Yesu yaraa nɛ,
ma kuŋ-kala nɛ pɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa yaraa kubala. 28 Ŋii nɛ
tii nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuɔŋ, Wia joŋ ma
kala hɛ leree nɛ, nialiŋ si laa sipaaŋ nɛ Wia naŋzɔɔba,
nialiŋ síi tigɛba lɛ nɛ ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, nialiŋ síi to nɛ ŋaa nialiŋ síi dagɛ Wia
wiaa, ari nialiŋ ma síi ŋaa wu-magilaa ari nialiŋ ma Wia
Diŋ-zɔŋ-la si joŋ doluŋ pa ba vivaarɛ niaa, ari nialiŋ síi
pɛ niaa lɛ, ari nialiŋ síi beŋ niaa, ari nialiŋ síi bul wiaa
yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛba lɛ ba bubul. 29 Wia niaa
kala bi Wia naŋzɔɔba ŋaa, ba kala tuo nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, koo nialiŋ síi dagɛ Wia
wiaa. Ba kala dee bi doluŋ kɛnɛ di ba ŋiŋaa wu-magi-
laa. 30 Ba kala dee bi doluŋ kɛnɛ di ba vivaarɛ niaa. Ba
kala dee bi yie bubul wiaa yiikori-yiriba-la, Wia Diŋ-zɔŋ-
la si pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ. Ba kala dee bi wialiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si bula bubuɔŋ ka dagɛ. 31 Ŋii wiaa, má joŋ
ma nyuŋ kala hɛ siifiaŋ kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii
zile ma lɛ. Mi jaŋ dagɛma woŋbii-la si kii woŋbiee kala
di ma tuto.

Chonuŋ nɛ kii kuŋ-kala

13 Di mi nɛ wuo ninii yiikoro-na kala a wuo ninii
Wia tiŋdaaraa ma wu-buluŋ, aŋ bi niaa cho, u
nagɛ biŋbelimiŋ nɛ mi ŋmuŋmoo ŋii a ŋiŋaa goŋ pɛi.
2 Di Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ pimi doluŋ di mi wuo bubul Wia
wiaa, a wuo jiŋ wu-faali kala bubuɔŋ, a kɛŋ wu-jimiŋ
kala, aŋ pɛ kɛŋ yarida si jaŋ wuo ŋaa di peelee churo
mumu leree dɔŋsuŋ, aŋ bi niaa cho, u ŋaa wu-pɛi nɛ.
3 Di mi nɛ joŋ mi kiaa kala a pi summoo, a joŋ mi titia a
pi niaa di ba nyigɛ nyiniŋ di u diimi kpu, aŋ bi niaa cho,
u bi nyuuruŋ kala kɛnɛ.
4 Di ŋ nɛ cho niaa, ŋ jaŋ kɛŋ kenyiri ba teeŋ a kɛŋ zile
maa, ŋ bi jaŋ kɛŋ yaribieriŋ niaa teeŋ, ŋ bi jaŋ bigisi ŋ
titia lɛ ba teeŋ, ŋ bi jaŋ ŋiŋaa siiduoŋ ma ba teeŋ. 5 Di
ŋ nɛ cho niaa, ŋ bi ŋ titia ka dagɛ ba teeŋ, ŋ bira bi jaŋ
to ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ, ŋ bi jaŋ leŋ di ŋ baaniŋ sisii lima li-
ma, ŋ bira bi jaŋ laa wiaa hihɛ ŋ tuɔŋ. 6 Di ŋ nɛ cho ni-
aa, ŋ tuɔŋ bi jaŋ tɔrɛ di wu-bɔŋ nɛ juuba, ama ŋ tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ di ba nɛ na wu-zɔŋ. 7 Di ŋ nɛ cho niaa, u maga
di ŋ nyalimɛ wii-kala lɛ nɛ, a ŋaa nuu-kala yarida maa.
Di ŋ nɛ cho niaa, u maga di ŋ kɛŋ yiɛlaa ba lɛ, a dii
kenyiri wii-kala lɛ.
8 Di ŋ nɛ cho niaa, chonu-la ŋ si kɛnɛ, u bi jaŋ kɔ duu
dɛrɛ. Dol-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo pila la wuo bubul
Wia wiaa, koo la wuo ninii yiikori-yiriba kala aŋ pɛ wu-
jimiŋ ma, ba kala jaŋ lɛl. 9 La wu-jimii-la la si kɛnɛ, u bi
yugɛ. Wia wialiŋ la síi bul, la bi jaŋ wuo bula dɛrɛ. La síi
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii, la bi jaŋ wuo bula
dɛrɛ, mua mua nɛ la bubul. 10 Ama di ku-la si ŋaa ku-
piliŋ nɛ kɔ, ku-la si bi ku-piliŋ ŋaa jaŋ lɛl. 11 Mi fa si ŋaa
haŋbie, mi bul haŋbii wiaa nɛ aa biinɛ wiaa ari haŋbie,
a fa ŋiŋaa wiaa ari haŋbie. Ama mi si ku waa dɛrɛ, mi
joŋ haŋbii wialiŋ ta nɛ. 12 Lɛɛlɛ la si hɛ dunia deeŋ lɛ, u
naga ari la beŋ Kirisito, ari niaa si yie beŋ ba titia
beenaŋtirɛ lɛ ŋii nɛ. La bi Kirisito chaasa nina woruŋ,
ama maachie la jaŋ nau woruŋ. Lɛɛlɛ mi jimu mua nɛ,
ama maachie mi jaŋ chaasa jimu woruŋ, ari Wia si jiŋ-
mi ŋii. 13 Ŋii-na wii-la didɛriŋ, wiaa batori nɛ hɛ dimɛ.
Ba nɛ ŋla: Ŋ si ŋaa Wia yarida, a kɛŋ yiɛlaa, a cho niaa.
Ama wiaa deeŋba batorimuŋ tuɔŋ ba siifiaŋ wiiŋ nɛ, ŋ
si cho niaa.

Kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile la lɛ ku-kaaniŋ

14 Má kuŋ-kala fiɛsɛ sii nɛ a chichɛ ŋii ma si jaŋ
wuo ŋaa a cho niaa, a fiɛsɛ sii ma a chichɛ kialiŋ

Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile ma lɛ, a wasanyaŋ ŋii ma
si jaŋ wuo ŋaa a bubul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
2 Di nuu níi bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul, u tiina bul wiaa a pipi Wia nɛ. U síi bul
wialiŋ niaa si bi nii, nuu-kala bi wialiŋ bubuɔŋ ma wuo
jiŋ, ama Wia Diŋ-zɔŋ-la si hɛu lɛ nɛ tii u wuo bubul wu-
kpuŋkperisiŋ deeŋba. 3 Ama nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, u bul wiaa pipi niaa nɛ. U yie pɛ niaa lɛ
a leŋ ba yarida yugɛ nɛ, a leŋ di ba nyuŋ nyaasɛ Wia
wiaa lɛ, a leŋ ba tuɔŋ ma tɔrɛ. 4 Di nuu níi bul wiaa yi-
ikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul, u tiina bu-
la pipɛ u titia lɛ nɛ. Ama nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ ka pɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a hihilimi lɛ
nɛ. 5 Ŋii wiaa mi fa cho di ma kala bubul wiaa yiikoro-la
Wia Diŋ-zɔŋ-la sí pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ nɛ, ama mi fa
paala cho di ma wuo bubul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
ma lɛ nɛ. Nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ
kii nii-la síi bul wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul lɛ. Di nuu nɛ hɛ dimɛ si jaŋ dagɛ wii-la u síi
bul bubuɔŋ a pi nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
lɛ, uu pɛba lɛ nɛ.
6 Mi naaŋbiiriŋ, di mi nɛ kɔ ma teeŋ a bubul wiaa yi-
ikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ, ɛɛ nɛ
mi jaŋ ŋaa a pɛma lɛ? Mi bi jaŋ wuo pɛma lɛ, see di mi
bul wii-la Wia si joŋo dagɛmi a pima, koo di mi jiŋ wii a
kaa kɔ dagɛma Wia doluŋ lɛ, koo di mi nɛ bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, koo di mi joŋ Wia wii dɔŋ a dagɛma
u doluŋ lɛ. 7 Di kialiŋ ba si kaa gbigbieli, ŋmuluŋ ari
cheŋ, di ba nɛ bi woruŋ du̠ hɛ dɔŋɔ lɛ, kialiŋ bi digiliŋ
ka kɛŋ. 8 Di ba níi du̠ pam pam tua, di ba nɛ bi u du̠nuŋ
duo, nuu-kala bi jaŋ wuo jiŋ ari wii nɛ ŋaa ba yiyirɛ ni-
aa. 9 Ŋii titia nɛ ma nagɛ. Di ŋ nɛ bul wii-la niaa si bi nii,
ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo jiŋ wii-la ŋ si bula bubuɔŋ? Ŋ jaŋ ta
ŋiŋaa goŋ nɛ. 10 Yiikorusuŋ yuga nɛ dunia lɛ, ba kuŋ-
kala ma kɛŋ u bubuɔŋ nɛ. 11 Di nuu níi bul wiaa yiikori-
la lɛ mi si bi nii, mi jaŋ nagɛ nuhuɔru nɛ u teeŋ, ka nii-
la ma síi bul wiaa mi teeŋ ma jaŋ nagɛ nuhuɔru mi
teeŋ. 12 Ŋii wiaa, ma si cho di ma kɛŋ kialiŋ kala Wia
Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile ma lɛ ŋii, má hɛ doluŋ aŋ pɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lɛ, di ba chiŋ wialiŋ
ba si laa dii lɛ kpaŋ kpaŋ.
13 Ŋii wiaa nii-la síi bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si
pɛ niaa lɛ ba bubul, u tiina maga duu sul Wia duu wuo
leŋ duu wuo didagɛ wialiŋ bubuɔŋ ma nɛ. 14 Di mi níi
chuɔlɛ Wia yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba
bubul lɛ, mi dima nɛ yie chuchuɔlɛ, ama mi tuɔbiinaa lɛ
mi bi wii-la mi síi bul bubuɔŋ jiŋ. 15 Ŋii nɛ tii mi jaŋ kɛŋ
mi dima ari mi tuɔbiinaa kala kaa chuchuɔlɛ Wia, aŋ
kɛŋ ba kala ma kaa yiyii yiilaa. 16 Di ma nɛ ku hilimi, aŋ
ka di nuu kɛŋ yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba
bubul lɛ a didɛnnɛ Wia, nialiŋ si hɔŋ dia-la lɛ si bi wii-la
ŋ síi bul nia, di ŋ nɛ chuɔlɛ dɛrɛ, ɛɛ nɛ ba jaŋ ŋaa jiŋ wii-
la bubuɔŋ a bul di Ami? 17 U ŋaa wutitii nɛ, nuu jaŋ wuo
dɛnnɛ Wia woruŋ ari yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul, ama di nuu nɛ ŋaa ŋii, u bi nialiŋ si hilimi
lee-la wuo pipɛ. 18 Mii lɔllɛ Wia ari mi si wuo bubul wiaa
yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul a kii nuu-
kala, 19 ama di la nɛ ku hilimi a chuchuɔlɛ Wia, mi jaŋ
cho di mi kɛŋ mi tuɔbiinaa bul wiaa baŋmɛnɛ di niaa
jiŋ ba bubuɔŋ, a kii mi si jaŋ bul wiaa yugɛ yiikori-la ni-
aa si bi nii lɛ.
20 Mi naaŋbiiriŋ, ma sí wiaa biinu a nagɛ haŋbiisiŋ síi
biinɛ ŋii. Ma wu-ŋaalaa lɛ, má nagɛ bii-mulluŋ si bi wu-
bɔŋŋɔɔ jiŋ, ama má bibiinɛ wiaa a nagɛ kuhiasiŋ síi bi-
inɛ ŋii. 21 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari Wia si u jaŋ to
nialiŋ síi bul yiikori-tania ari nuhuɔraa lɛ a bul wiaa pi u
niaa, ari ŋii ma kala ba bi jaŋ jegile nii u teeŋ. 22 Ŋii
wiaa, Wia leŋe u Diŋ-zɔŋ-la pɛ niaa lɛ ba wuo bubul
wiaa yiikorusuŋ dɔŋsuŋ lɛ, duu wuo ŋaa wu-magil a pi
nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii teeŋ. Nialiŋ si laa Wia wiaa
dii, wiiŋ deeŋ biba lɛ pɛ. Di nuu ma nɛ bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u bul wiaa pipɛ nialiŋ si laa Wia
wiaa dii lɛ nɛ. U bi nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii lɛ ka pɛ.
23 Ŋii wiaa, di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii nɛ ku hilimi, di
ba kuŋ-kala bubul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo
pɛu lɛ u bubul, di ni-wogusuŋ koo nialiŋ si bi Wia wiaa
laa dii nɛ hɛ ba tuɔŋ, ba jaŋ biinɛ ari ma nyuŋ tuo.
24 Ama di ma kala nɛ bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
di nii-la si bi Wia wiaa laa dii koo di ni-wogo nɛ hɛ ma
tuɔŋ, u jaŋ sɛnɛ jiŋ ari u ŋaa haachɛ tiina nɛ. Wialiŋ ma
ma si bula jaŋ juu-u lɛ duu na duu cheye nɛ. 25 U tuɔbi-
inaa kala jaŋ ku lii pulumuŋ Wia sipaaŋ. Ŋii nɛ u jaŋ
tuu kpirimi Wia sipaaŋ a chuɔlu, a bul ari wutitii, Wia
hɛ ma teeŋ nɛ.

Woŋbii-la si maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii to chuɔlɛ Wia

26 Wialiŋ mi si bula, ba bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di ma nɛ ku
hilimi-na kala, di dɔŋɔ nɛ kɛŋ yiiliŋ duu yii, di dɔŋɔ ma
kɛŋ wii duu dagɛ niaa, koo nuu níi chɛ duu bul wii-la
Wia si joŋo dagu u doluŋ lɛ, dɔŋɔ maa chɛ duu bul
wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la síi pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ,
dɔŋɔ maa chɛ duu dagɛ wii-la ba si bula bubuɔŋ, má
ŋaa wiaa deeŋba kala a pipɛ dɔŋɔ lɛ. 27 Di niaa dɔŋsuŋ
níi chɛ di ba bul wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ ni-
aa lɛ ba bubul lɛ, u maga di ba ŋaa balia koo batori a
bul kuŋ kuŋ, ka di nuu ma hɛ dimɛ aa dagɛ wialiŋ ba si
bula bubuɔŋ. 28 Ama di nuu nɛ tuo duu laa wialiŋ bul
aŋ dagɛ ba bubuɔŋ, u maga di nii-la si bul wialiŋ yiiko-
ri-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ, duu tɔrɛ
nɛ. Má leŋ duu chuɔlɛ Wia u tuɔŋ lɛ, a sí u niiŋ suro
bubul, a kɛŋ u tuɔŋ a bul wiaa a pi Wia ari u titia. 29 Di
niaa nɛ hɛ ma tuɔŋ aa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, má leŋ di ba ŋaa balia koo batori a bubul wialiŋ, aŋ
ka di ma ku-kaanaa ma kɛŋ wialiŋ ba si bula kaa chɔ
naa. 30 Di Wia nɛ joŋ wii dagɛ ma tuɔŋ dɔŋɔ duu bula
pima, má leŋ di nuu-kala kɛŋ goŋ, ka duu bul. 31 Ma

kuŋ-kala jaŋ wuo bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a
wuo gunnɛ a pipɛ dɔŋɔ lɛ maa. 32 Nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ maga duu bibeŋ kialiŋ Wia Diŋ-
zɔŋ-la si joŋo puu. 33 Wia bi cho di ma ŋiŋaa taawɛi,
ama u cho di ma hɔŋ sɔm nɛ.
Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tuɔŋ lee-na kala,
34 u bi maga di haalaa bubul Wia wiaa a pipiba. U ma-
ga di ba tɔrɛ ba niiŋ aŋ tuto baalaa niiŋ nɛ, ari ba si bul
ŋii Wia teniŋ tuɔŋ. 35 Di wii ma nɛ hɛ dimɛ a maga di ba
jiŋ, u maga di ba piɛsɛ ba balaba nɛ dia lɛ. U ŋaa hiisiŋ
nɛ di Wia niaa nɛ hilime, di haalaa laa wiaa bul a pipi-
ba. 36 Bɛɛ nɛ? Ma nɛ suomo bul Wia niiŋ wiaa? Koo ma
duŋduŋa nɛ ba bul Wia wiaa pa?
37 Di nuu nɛ biina ari Wia Diŋ-zɔŋ-la pu doluŋ duu bul
Wia wiaa koo duu kɛŋ wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si kɛnɛ
doluŋ, u maga di u tiina jiŋ ari wiiŋ deeŋ mi si bul lii
Wia teeŋ nɛ. 38 Di nuu nɛ bi chɛ duu sɛi wiiŋ deeŋ a tiŋ
u si bila jiŋ wiaa, la ma bi u tiina jiŋ. 39 Ŋii wiaa mi
naaŋbiiriŋ, má fiɛsɛ siiŋ a chichɛ di ma wuo bubul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, aŋ sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
kiru di ba sí wiaa bul yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul. 40 U maga di ma ŋaa wii-kala u bua lɛ, duu
ŋaa dee dee nɛ.

Yesu sí sii suuŋ lɛ

15 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di mi liliisima a mu tigɛ
Wia wu-zɔmɔ-la mi si bula pima. Ma laaba dii nɛ
a chiŋ ba nyuŋ lɛ. 2 Wia wu-zɔmɔ-la nɛ laama tita, di ma
nɛ kɛnu woruŋ. Ma sí leŋe duu nagɛ ari wialiŋ ma si
laa dii bi bubuɔŋ kala kɛnɛ.
3 Wialiŋ mi si nia, u nɛ mi bula pipima. Wii-la wu-nyuŋ
nɛ ŋla, ari Yesu suu la haachɛba wiaa nɛ, ari ba si
ŋmuŋsɛ ŋii Wia teniŋ tuɔŋ. 4 U si suu ŋii, ba joŋu hugi,
ka u sii suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ, ari ba si ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ ŋii. 5 Ŋii nɛ u laa sipaaŋ kɛŋ u titia ku
dagɛ Piita, aŋ-na kɛŋ u titia ku dagɛ u naŋzɔɔba-la fii
ari balia. 6 U ŋii hariŋ lɛ bua kubala u kɛŋ u titia ku
dagɛ u haritooroo zɔ-banɔŋ ari daŋia. Niaa deeŋba
dɔŋsuŋ ha hɛ ba miisiŋ lɛ, ka dɔŋsuŋ ma suu. 7 Ŋii har-
iŋ lɛ u kɛŋ u titia ku dagɛ Jeems, a kɛŋ u titia ku dagɛ u
naŋzɔɔba-la kala maa. 8 Ba kala hariŋ lɛ nɛ u kɛŋ u titia
ku dagɛmi maa. Mi-na paala nagɛ nii-la ba si lula, aŋ
ka u lulluŋ ha bi yie nɛ. 9 Yesu naŋzɔɔba-la kala, mi nɛ
paala ŋaa ba tuɔŋ ku-bie. U paala bi maga di ba kɛŋmi
kaa yirɛ Wia naŋzɔɔ, bɛɛ wiaa mi to naasiŋ dɔgisɛ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi nɛ. 10 Ama Wia dii zile mi lɛ
woruŋ. U nɛ leŋe mi ŋaa nuu lɛɛlɛ, u zile ma bi pɛi ŋaa
(u naŋzɔɔba-la tuɔŋ, mi nɛ ŋaa ba tuɔŋ ku-bie), ama mi
nɛ faasa tiŋ kiŋkɛŋ, a kii ba kala. Mi titia doluŋ lɛ dee
mi wuo titiŋ, ama Wia dol-la u si joŋo pimi nɛ tii. 11 Wii-
la si maga nɛ, Wia wu-zɔmɔ-la la síi bul. Wu-zɔmɔ-la ba
síi bul nɛ, mi ma bubul, u nɛ ma laa dii.

Ŋii Wia si jaŋ ŋaa a chisɛ niaa suuŋ lɛ

12 Di la nɛ bul Kirisito wiaa ari u si sii suuŋ lɛ nɛ, bɛɛ
nɛ tii ma dɔŋsuŋ si di nuhuobiinee bi jaŋ suu aŋ sii su-
uŋ lɛ? 13 Di niaa nɛ bi jaŋ suu aŋ sii suuŋ lɛ, ŋii-na Kirisi-
to bi suuŋ lɛ sie. 14 Di Kirisito nɛ bi suuŋ lɛ sie, wii-la la
si bula pima ŋaa wu-pɛiba nɛ, ka ma si laa wialiŋ dii
ma ŋaa pɛi nɛ. 15 U jaŋ nagɛ ari laa nyia wiaa pipi Wia
nɛ, bɛɛ wiaa la bula ari u chisɛ Kirisito suuŋ lɛ nɛ. Di ni-
aa nɛ bi jaŋ suu aŋ wuo sii suuŋ lɛ, ŋii-na Wia bi Kirisito
chisa. 16 Di niaa nɛ bi jaŋ suu aŋ sii suuŋ lɛ, ŋii-na Kirisi-
to bi suuŋ lɛ sie. 17 Di Kirisito nɛ bi suuŋ lɛ sie, ŋii-na
wii-la ma si laa dii ŋaa pɛi nɛ, ma ha hɛ ma haachɛba
lɛ. 18 U ŋii saa jaŋ dagɛ ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aŋ
suu ma lɛlɛ nɛ. 19 Di la yiɛlaa si hɛ Kirisito teeŋ jaŋ dɛrɛ
dunia deeŋ lɛ, ŋii-na dunia niaa maga di ba mumɔŋla
nɛ.
20 Ama wutitii nɛ, Kirisito sii suuŋ lɛ nɛ. U nɛ laa nialiŋ
kala si suba sipaaŋ a sii suuŋ lɛ. Ba ma jaŋ to u hariŋ a
sii suuŋ lɛ. 21 Ni-bala lɛ nɛ suuŋ to a kɛŋ nuu-kala. Ŋii
titia nɛ ni-bala ma lɛ nɛ niaa jaŋ to a sii suuŋ lɛ.
22 Adam wiaa nɛ tii niaa susuu. Ŋii titia nɛ a tiŋ Kirisito
ma wiaa, niaa jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ. 23 Nialiŋ si jaŋ
sii suuŋ lɛ jaŋ tuto dɔŋɔba hariŋ. Kirisito nɛ jaŋ laa ba
sipaaŋ. Di u nɛ miira kɔ, nialiŋ si laa u wiaa dii, ba ma
jaŋ to hariŋ a sii suuŋ lɛ. 24 Ŋii hariŋ nɛ dunia didɛriŋ
jaŋ yi. Kirisito jaŋ yuo dii dunia kuoroo ari ni-balaa ari
nialiŋ síi dii doluŋ dunia deeŋ lɛ. U jaŋ joŋ kuorii-la a
hɛ u Nyimma nisiŋ lɛ. 25 Ama u maga di Kirisito dii
kuoruŋ, aŋ-na yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala, a kɛŋba kaa ku
hɛ u naasiŋ bubuɔŋ. 26 U diŋdɔŋ-la u si jaŋ to hariŋ yuo
dii nɛ ŋaa suuŋ. 27 Wia teniŋ tuɔŋ ba bula ari Wia joŋ
kuŋ-kala a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ nɛ. Di ba nɛ bul Wia teniŋ
tuɔŋ di Wia joŋ kuŋ-kala a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ nɛ, u bi
naga ari la Nyimma Wia ma hɛ u nisiŋ lɛ nɛ. 28 Di Wia
nɛ joŋ kuŋ-kala a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ, u ŋii hariŋ lɛ,
Kirisito ma jaŋ joŋ u titia a hɛ Wia nisiŋ lɛ, nii-la si joŋ
kuŋ-kala hɛ u nisiŋ lɛ di Wia kɛŋ kuŋ-kala doluŋ.
29 Di niaa nɛ suba aŋ bi jaŋ sii suuŋ lɛ, ŋii-na, bɛɛ nɛ
tii niaa yie leŋ ba chiŋ ba naaŋbiiri-la si suba nyuŋ lɛ a
ŋaa ba foba Wii-chuɔlɛ liiŋ? Bɛɛ nɛ tii ma yie leŋ ba fo-
ba Wii-chuɔlɛ liiŋ? 30 Ŋii-na, bɛɛ nɛ tii la nina hɛɛŋ bua-
na kala lɛ? 31 Bua-na kala lɛ mi ŋaa siri di mi suu nɛ. La
kala si kɛŋ miisiŋ Kirisito Yesu teeŋ ŋii, mi jaŋ wuo
bigisi mi titia lɛ a tiŋ ma wiaa. 32 La si mu Ɛfɛsis, niaa
hoso ari baga kiaa si hoso ŋii nɛ, a faa chɛ di ba kpumi.
Di mi nɛ fa yuo yuosuŋ deeŋ di mi laa yiriŋ koo kiaa,
niaa teeŋ, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di nuu nɛ suba, ka u bi jaŋ
sii suuŋ lɛ, ŋii-na má leŋ di la to la tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ
dunia deeŋ lɛ. Niaa dɔŋsuŋ bul ŋla nɛ. Ba si, “Má leŋ di
la dii kiaa a nyua siniŋ, bɛɛ wiaa maachie la jaŋ suu.”
33 Ama ma sí ma titia nyisu. Di ŋ nɛ ŋaa ni-zɔŋ aŋ tuto
ni-bɔŋŋɔɔ hariŋ, ŋ ma jaŋ ku ŋaa ni-bɔŋ. 34 Má leŋ wu-

yaayasiŋ ari ma haachɛba woŋbie-la. Ma dɔŋsuŋ wu-
ŋaalaa naga ari ma bi Wia jiŋ. Ma dii hiisiŋ.

Yari-zɔmɔ-la la si kaa sii suuŋ lɛ

35 Nia dɔŋɔ jaŋ piɛsɛ, di ɛɛ nɛ nialiŋ si suba jaŋ wuo
ŋaa a sii suuŋ lɛ? Di yari bɛɛba nɛ ba jaŋ kɛŋ? 36 Nii-la si
piɛsɛ wiiŋ deeŋ ŋaa ni-tɔɔ nɛ. La jima ari di ŋ nɛ joŋ ku-
doho a dʉu, ba bi jaŋ nyu ku-faliŋ, see ku-la ŋ si joŋo
dʉu, laa sipaaŋ pua. 37 Di ŋ nɛ joŋ kuorimiiŋ koo mii-bi-
iŋ a dʉu, nyuulii-la bi bii-la ŋ si joŋo dʉu wuo nagɛ.
38 Di ŋ nɛ dʉu kuŋ, Wia yie leŋ u nyu a nagɛ ŋii u síi chɛ
nɛ. Kuŋ-na kala yie nyu a nagɛ u nagisiŋ nɛ. 39 Kialiŋ
kala si hɛ dunia lɛ a kɛŋ miisiŋ, ba namia bi kubala
ŋaa. Nuhuobiinee ari pusuŋ ari diibiisiŋ ari cheŋfilee
namia bi kubala ŋaa. 40 Nialiŋ kala si hɛ Wia-jaŋ ari
nialiŋ kala si hɛ tiŋteeŋ, ba yaraa bi dɔŋɔ naga. Kialiŋ si
hɛ wia nyuŋ ari kialiŋ si hɛ tiŋteeŋ, ba zɔmuŋ bi dɔŋɔ
naga. 41 Wii-pɔsuŋ kɛŋ u pulumuŋ nɛ, chɛnɛ ma kɛŋ u
pulumuŋ, ka chɛŋwulaa ma kɛŋ ba pulumuŋ. Chɛŋwu-
laa ma tuɔŋ, dɔŋsuŋ ma pulla nɛ a kii dɔŋsuŋ.
42 Ŋii titia nɛ u nagɛ di niaa nɛ sii suuŋ lɛ. Ku-la ba si
joŋo hugi jaŋ pua, ka ku-la si jaŋ sii suuŋ lɛ bi jaŋ kɔ
duu pua. 43 Ku-la ba si jaŋ joŋo hugi lɔrɔ nɛ. Duu nɛ sii
suuŋ lɛ, u jaŋ kɛŋ tula. Ku-la ba si joŋo hugi pugima nɛ,
duu nɛ sii suuŋ lɛ, u jaŋ kɛŋ doluŋ. 44 Yara-la ba si jaŋ
joŋo hugi nɛ la kɛŋ dunia lɛ ŋii. Ama yara-la si jaŋ sii
suuŋ lɛ ŋaa yara-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si jaŋ joŋo pila nɛ. Di
la nɛ kɛŋ yaraa dunia deeŋ lɛ, u maga di la kɛŋ yaraa
Wia teeŋ ma nɛ. 45 Wia teniŋ tuɔŋ ba ŋmuŋsa, "Nuhuo-
biiŋ-la Wia si bumo ŋaa yiriŋ nɛ Adam. Ŋii nɛ Wia
wiese hɛu lɛ u kɛŋ miisiŋ." Nuhuobiiŋ-la si to hariŋ kɔ
nɛ ŋaa Kirisito. U níi to u Diŋ-zɔŋ-la lɛ a pi niaa miisiŋ.
46 U bi naga miisi-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo pila nɛ laa
sipaaŋ kɔ, ama miisi-la la si kɛnɛ dunia deeŋ lɛ nɛ laa
sipaaŋ kɔ, ka miisi-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo pila ma to
hariŋ kɔ. 47 Nuhuobiiŋ-la si laa sipaaŋ kɔ dunia, tiariŋ
nɛ Wia joŋo mɛu. Nii-la si to hariŋ kɔ-na lii Wia-jaŋ nɛ a
kɔ. 48 Ba si kɛŋ tiariŋ nɛ mɛ Adam ŋii, ŋii titia nɛ nialiŋ
kala ma miisiŋ si lii Adam teeŋ ŋaa tiariŋ nɛ. Kirisito si
lii Wia-jaŋ ku tuu ŋii, ŋii titia nɛ nialiŋ si kɛŋ miisiŋ u
teeŋ ma kɛŋ miisi-la si lii Wia-jaŋ. 49 La si kɛŋ nii-la ba si
kɛŋ tiariŋ mɛ nagisiŋ ŋii, ŋii titia nɛ la jaŋ kɛŋ nii-la si lii
Wia-jaŋ ma nagisiŋ. 50 Mi naaŋbiiriŋ, wii-la mi síi chɛ di
mi bul nɛ ŋla: Nialiŋ ba si kɛŋ tiariŋ mɛ bi jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ. Ku-la ma síi pua bi jaŋ wuo hɛ dimɛ
deeŋ deeŋ a nagɛ ku-la si bi pua.
51 Má bee na, mi jaŋ bul wu-kpuŋkperisiŋ pima. La
kala bi jaŋ suu. Ama bua kubala jaŋ kɔ di Wia kɛŋ la
yaraa kala birimɛ. 52 Wiiŋ deeŋ jaŋ guu ŋaa nɛ. Di bua-
la nɛ yie, Wia tiŋdaara jaŋ ŋmuu u nyile. Di u nɛ ŋmuu
nyile-la, nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aŋ suu jaŋ sii a
wei. Ba bira bi jaŋ suu. La nialiŋ si hɛ la miisiŋ deeŋ lɛ
aŋ bi suba maa, Wia jaŋ kɛŋla birimɛ. 53 Wia jaŋ kɛŋ
yara-la síi pua kaa birimɛ di ba bira sí pua. Ŋii titia nɛ la
yara-la ma síi suu, u jaŋ kɛŋba kaa birimɛ, di ba sí suu.
54 Bua kubala jaŋ yi la yaara-la síi pua bira bi jaŋ pua, la
yara-la ma síi suu bira bi suu. Di bua-la nɛ yie, ba si bul
wialiŋ Wia teniŋ tuɔŋ jaŋ ku ŋaa wutitii. Ba bula ari,
"La yuo dii suuŋ nɛ. 55 La bira bi jaŋ suu. Suuŋ, ŋ
doluŋ hɛ nii? Suuŋ, nii nɛ ŋ huoŋ hɛ duu wuo juu niaa
lɛ?"
56 Suuŋ huoŋ nɛ ŋaa haachɛ. Haachɛ ma doluŋ lii wial-
iŋ Wia si joŋo billa lɛ di la tuto, ka la biba wuo tuto.
57 Ama má leŋ la lɔllɛ la Nyimma Wia, nii-la si to la Tiina
Yesu Kirisito lɛ a pila doluŋ la wuo yuo dii suuŋ.
58 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, má chiŋ wialiŋ ma si laa dii
lɛ kpaŋ kpaŋ, a sí begilu. Má fiɛsɛ siiŋ a tiŋ la Tiina
tiŋtiŋŋaa woruŋ. Ma jima ari Wia tiŋtimii-la ma síi tiŋ bi
jaŋ kɔ duu ŋaa pɛi.

Kialiŋ la si jaŋ joŋo pi la dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa Yesu wiaa dii

16 Lɛɛlɛ mii chɛ di mi bul wiaa a mu tigɛ moribie-la
ma síi chɛ di ma kiɛsɛ, di ba kaa mu pi Wia nialiŋ
si hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ. Mi laa sipaaŋ dagɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ Galiisia tiŋteeŋ lɛ, ŋii ba si
jaŋ ŋaa a kiɛsɛ moribie-la. Ma ma jaŋ ŋaa ŋii titia.
2 Yɔbɔ-na kala Lahadi chɛɛŋ, moribie-la ma si tima a
na, nuu-kala liisɛ magɛ ŋii ŋ síi chɛ di ŋ joŋo bil. Di mi
nɛ kɔ, ma bira bi jaŋ kikiɛsɛ moribiee. 3 Di mi nɛ kɔ, mi
jaŋ ŋmuŋsɛ teniŋ pi nialiŋ ma si liisa, di ba kɛŋ mori-
bie-la ma si kiɛsa pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a hɛ
Jerusalɛm lɛ, di ba kaa mu piba. 4 Di u nɛ maga di mi
ma mu, la kala jaŋ to dɔŋɔ mu.

Wialiŋ Pɔɔl síi chɛ duu ŋaa

5 Mii chɛ di mi ku to Masidoonia tiŋteeŋ nɛ a mu lee.
Di mi nɛ ku to lee-la, mi jaŋ ku nama. 6 Di mi nɛ kɔ
kapoo, mi jaŋ hɛ ma teeŋ a dieni di waariŋ chɛŋsiŋ lii.
Mi jaŋ hɛ ma leriŋ a mu yi bua-la mi si jaŋ joŋ woŋbiiŋ,
di ma wuo tami lee-na kala mi síi chɛ di mi mu. 7 Mi bi
chɛ di mi nama lima lima aŋ kiele mu lee-la mi síi mu.
Di Wia nɛ sɛyɛ, mi cho di mi dieni nɛ ma teeŋ. 8 Ama mi
jaŋ hɔŋ Ɛfɛsis lɛ a mu yi gbieli-bal-la ba síi yirɛ Pɛŋtikɔs
chɛɛŋ. 9 Wia pimi woŋbii-bal nɛ di mi tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ da-
ha, ka nialiŋ si bi chɛ di mi tiŋ tiŋtiŋŋaa daha yuga nɛ.
10 Di Timoti nɛ kɔ ma teeŋ, má kɛnu woruŋ, duu sí wii-
kala fá. La duu kala níi tiŋ Wia tiŋtimia-la. 11 Ma sí leŋe
di nuu-kala bee guunu. Má pɛu lɛ duu vɛŋ woŋbiiŋ ari
yarifiɛlaa, aŋ miira kɔ mi teeŋ. Mii gbɛru ari la naaŋbi-
iri-la.
12 Ma jiŋ la naaŋbie ba síi yirɛ Apɔlɔs nɛ. Mi bula pu
woruŋ ari ba di la naaŋbiiri-la ku nama. Ama u bi biina
ari u jaŋ na woŋbiiŋ kɔ lɛɛlɛ. Di bua-la si maga nɛ yie, u
jaŋ ku nama.

Wu-kaanaa

[13] Má pɔ, a chiŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ kpaŋ kpaŋ. Má
kɛŋ bɔi-duoŋ a kɛŋ doluŋ Wia teeŋ. [14] Wii-kala ma síi
ŋaa, má ma ŋaa di niaa na ari ma choba nɛ.
[15] Mi naaŋbiiriŋ, ma jiŋ baal kubala ba síi yirɛ Sitɛfinis
nɛ. Ba di u dia niaa nɛ laa sipaaŋ laa Wia wiaa dii
Akaaya tiŋteeŋ lɛ. Ba pɛ Wia niaa lɛ nɛ woruŋ, a joŋ ba
titia kala a hɛ ŋii lɛ. [16] Mii sulma, mi naaŋbiiriŋ, di ma
tuto ni-yiri deeŋba niiŋ. Má tuto Wia tiŋtinnu-na kala,
ari nialiŋ síi pɛla lɛ la titiŋ ma niiŋ lɛ. [17] Mi tuɔŋ tɔrɛ
woruŋ ari Sitɛfinis ari Fɔtunaatis ari Akaakis kɔ mi teeŋ
nɛ. Ba nɛ laa ma nyuŋ daha. [18] Ba leŋe mi tuɔŋ piŋ di-
bala nɛ. Ba jaŋ leŋ di ma ma tuɔŋ piŋ di-bala. U maga
di ma zizil niaa deeŋba nɛ.
[19] Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ Esia tiŋ-
teeŋ, ba kala ka chuɔlɛma. Baal-la ba síi yirɛ Akuila ari
u haala Pirisila, ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
ba dia lɛ, baa chuɔlɛma woruŋ la Tiina Yesu doluŋ lɛ.
[20] Nialiŋ kala si laa Wia wiaa dii a hɛ daha maa chuɔlɛ-
ma. Má guori dɔŋɔ aŋ chuɔlɛ dɔŋɔ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
[21] Lɛɛlɛ, mi-na Pɔɔl, mi titia níi ŋmuŋsɛ aa chuɔlɛma.
[22] Di nuu-kala nɛ bi la Tiina Kirisito cho, Wia jaŋ kaliba
hɛu lɛ. Maranata! U bubuɔŋ nɛ, la Tiina Kirisito kɔ! [23] La
Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ Wia jaŋ pɛma lɛ. [24] Yesu
Kirisito doluŋ lɛ, mi cho ma kala nɛ. Ami.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

2 KƆRIŊTI NIAA

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

Pɔɔl lɔllɛ Wia

1 Mi-na Pɔɔl ari la naaŋbie Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ a pipima. Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi di mi
ŋaa Kirisito Yesu naŋzɔɔ. La ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ Kɔriŋti taŋ-la lɛ
nɛ, ari nialiŋ si bi haachɛ kɛnɛ Wia sipaaŋ Akaaya tiŋ-
teeŋ lɛ.
2 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.
3 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U nɛ ŋaa la Tiina Yesu Kirisi-
to Nyimma, aa fá niaa nennige. U nɛ yie leŋ nialiŋ tuɔŋ
si cheye tuɔŋ bira tɔrɛ. 4 Di la níi na hɛɛŋ ma, u nɛ yie
leŋ la tuɔŋ tɔrɛ. U si yie ŋaa la tuɔŋ tɔrɛ ŋii, la ma yie
ŋaa la naaŋbiiriŋ ma síi na hɛɛŋ, ba ma tuɔŋ tɔrɛ ŋii nɛ.
Wia joŋ tuɔtɔruŋ nɛ pila, ŋii nɛ tii la ma pɛ la naaŋbiiriŋ
lɛ di ba ma na tuɔtɔru-la yiri. 5 Kirisito na hɛɛŋ nɛ
woruŋ. Hɛɛ-la u fa si na, u titia nɛ la ma nina. A tiŋ ŋii
wiaa Kirisito ma leŋ la tuɔŋ faasa tɔrɛ nɛ. 6 La si kɔ di la
bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima di Wia laama ta, la na hɛɛŋ
nɛ woruŋ. La na hɛɛŋ di ma na tuɔtɔruŋ nɛ. Di ma nɛ
na hɛɛ-la yiri la si na aŋ wuo nyalimɛ, ma jaŋ na
tuɔtɔru-la yiri la si na. 7 Laa yiɛlɛma nɛ. La yiɛla-la saa
bibegili. La jima ari hɛɛ-la la si na, ma ma na u titia nɛ.
Ŋii titia nɛ tuɔtɔru-la la si kɛnɛ, ma ma kɛnu nɛ.
8 La naaŋbiiriŋ, laa chɛ di ma jiŋ ŋii la si na hɛɛŋ Esia
tiŋteeŋ lɛ nɛ. Wialiŋ si juula lɛ fa yuŋie nɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ
a pila. La paala bi biina ari taŋ jaŋ pulla. 9 Wutitii, la fa
biina ari la suba dɛrɛ nɛ. Ama ŋii pɛla lɛ di la sí la titia
doluŋ lɛ beŋ, ama di la joŋ la yiɛlaa kala a hɛ Wia lɛ, nii-
la síi chisɛ niaa suuŋ lɛ. 10 Wia nɛ liisɛla suuŋ deeŋ nisiŋ
lɛ. Maachie di wiaa nɛ juula lɛ, u jaŋ liisɛla ba lɛ. U lɛ nɛ
laa yiɛlɛ ari maachie u jaŋ bira liisɛla di hɛɛŋ nɛ juula.
11 Má ma pɛ sul Wia pila. Niaa yuga nɛ aa sul Wia a pip-
ila duu pɛla lɛ. Di Wia nɛ laa ba Wii-sula, ba kala jaŋ
wuo dɛnnu.

Pɔɔl kɛŋ u wiaa birimɛ

12 Lɛɛlɛ la jaŋ wuo bigisi la titia lɛ, bɛɛ wiaa la tuɔbi-
inaa daga ari la wu-ŋaalaa kala zɔmɔ nuu-kala teeŋ
dunia deeŋ lɛ. Wii-kala la si ŋaa ma teeŋ, la ŋaa wialiŋ
síi to Wia woŋbiiŋ nɛ aŋ pɛ ŋaa wutitii-la Wia síi chɛ.
Nuhuobiine wu-jimiŋ lɛ dee la to a ŋiŋaa wialiŋ, ama
Wia doluŋ lɛ nɛ la ŋaaba. 13 La bi wu-tanii ŋmuŋsa pi-
ma, ama wialiŋ la si ŋmuŋsa, ma jaŋ wuo karimɛ, a jiŋ
ba bubuɔsaa maa. La saa laa dii ari ma jaŋ jiŋ wiaa
deeŋba bubuɔsaa a mu dɛrɛ, 14 ari ma si jiŋba mua ŋii.
Ma jima ari tapulii-la, la Tiina Yesu nɛ miira kɔ, ma jaŋ
bigisi ma titia lɛ a tiŋ la wiaa, ka di la ma bibigisi la titia
lɛ a tiŋ ma wiaa.
15 Mi fa jima di la jiŋ dɔŋɔ nɛ woruŋ, u ŋii wiaa nɛ tii
mi faa chɛ di mi kɔ ma teeŋ, di ma wuo nii sima bulia.
16 Mi faa chɛ di mi ku to ma leriŋ a nama, aŋ-na mu
Masidoonia tiŋteeŋ. Di mi nɛ fa bira lii Masidoonia
kukɔ, di mi bira ku to ma teeŋ, di ma hɛmi woŋbiiŋ lɛ
di mi mu Judiya tiŋteeŋ. 17 Ma biina ari di mi níi chɛ di
mi ŋaa wii, mi bi jaŋ biinɛ aŋ-na ŋaa? Ma bira biina mii
ŋaa mi wiaa ari dunia niaa síi ŋaa nɛɛ, di mi sɛi wiiŋ aŋ
bira bul di mi bi wii-la sɛyɛ naa-buasu-la titia lɛɛ? 18 Ma
jima woruŋ ari Wia kɛŋ wutitii. Ŋii wiaa wialiŋ kala la si
bula pima ŋaa wutitii nɛ. La bi wiaa bula ari tuɔbiinaa
balia nɛ. 19 Ma bira jima ari mi-na Pɔɔl, la di la naaŋbiir-
iŋ Silivaanas ari Timoti nɛ bul Yesu Kirisito wiaa pima.
Yesu wii-wii-kala ŋaa wutitii nɛ. Wu-nyiari kala tuo ba
lɛ. U yie sɛi wutitii nɛ bua-na kala. 20 Wia bula ari u jaŋ
ŋaa wiaa yugɛ a pila. U jaŋ to Yesu lɛ nɛ a leŋ di wialiŋ
ku ŋaa wutitii. Ŋii wiaa nɛ tii, di la nɛ chuɔlɛ Wia dɛrɛ-
na kala, la yie bul "ami" u doluŋ lɛ. La yie bul ŋii di Wia
yiriŋ wuo yirɛ nɛ. 21 Ama Wia titia nɛ bula ari la di ma
kala kɛŋ miisiŋ Kirisito lɛ nɛ. U nɛ liisɛla di la tiŋ tiŋtim-
iŋ deeŋ maa. 22 U magilɛla nɛ. U joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛla
lɛ nɛ, di la wuo jiŋ ari maachie u jaŋ joŋ ku-daŋ ma pi-
la.
23 Ari Wia, wialiŋ kala mi si bula ŋaa wutitii nɛ. Mi bi
ma teeŋ kɔ Kɔriŋti lɛ, bɛɛ wiaa mi fa bi chɛ di mi wal-
imɛma. 24 U bi naga ari ma si laa wialiŋ dii nɛ tii la
chichɛ di la fugɛma, ama laa chɛ di la pɛma lɛ di ma
kɛŋ tuɔtɔruŋ. Ma laa Yesu wiaa dii nɛ a chiŋba lɛ kpaŋ
kpaŋ.
2 Ŋla wiaa nɛ tii mi bi ma teeŋ kɔ. Di mi nɛ fa kɔ,
ma tuɔŋ fa jaŋ chei. 2 Di mi nɛ ŋaa di ma tuɔŋ chei,
kubɛɛ nɛ hɛ dimɛ si jaŋ leŋ di mi tuɔŋ tɔrɛ? Nuu-kala
tuo, see nialiŋ titia mi si ŋaa ba tuɔŋ chei. 3 Di mi nɛ fa
kɔ ma teeŋ, ma nɛ fa jaŋ ŋaa di mi tuɔŋ tɔrɛ. Ŋii wiaa,
di mi nɛ leŋe ma tuɔŋ chei, ma bira bi jaŋ leŋ di mi ma

tuɔŋ tɔrɛ, ŋii nɛ tii teŋ-la mi si ŋmuŋsa pima mi bul
wialiŋ ŋii pipima. Mi ŋaa ma kala yarida nɛ. Mi jima ari
tuɔtɔru-la mi si na, ma ma nau nɛ. 4 Bua-la lɛ mi si
ŋmuŋsɛ teŋ-la di mi pima, mi tuɔŋ faasa chei nɛ
woruŋ. Mi paala yel nɛ a tiŋ ma wiaa. Mi bi teŋ-la
ŋmuŋsa di mi chei ma tuɔŋ, ama di mi leŋ di ma jiŋ ari
mi faasa choma nɛ.

U maga di la joŋo chɛ nii-la si ŋaa wii chei

5 Di nuu nɛ ŋaa ma tuɔŋ chei, ma duŋduŋa saa dee,
mi ma tuɔŋ cheye nɛ, ama mi bi chɛ di mi bul wiiŋ
deeŋ yugɛ. 6 Nii-la si ŋaa ŋii, ma dɔgisu nɛ, ŋii wiaa má
leŋ wii-la ta. 7 Lɛɛlɛ-na u maga di ma joŋ wii-la kala
chɛu, a pɛu lɛ di u tuɔŋ tɔrɛ. Di ŋii dee, u tuɔŋ jaŋ faasa
chei a kieli duu pugimɛ. 8 Ŋii wiaa mii sulma di ma
wasa kɛnu woruŋ a chou. 9 Ŋla wiaa nɛ tii mi ŋmuŋsɛ
teniŋ pima, di mi na di ma jaŋ wuo to wii-kala mi si bu-
la pima. 10 Di ma nɛ joŋ wii chɛ nuu, mi ma joŋo chɛu
nɛ. Di mi nɛ fa maga di mi joŋ wii chɛ nuu, mi joŋo
chɛu nɛ, a tiŋ ma wiaa. Kirisito sipaaŋ nɛ mi ŋaa ŋii,
bɛɛ wiaa 11 mi bi chɛ di Sitaani wuola. La jiŋ u wu-kɛniŋ
nɛ.

Pɔɔl tuɔŋ bi di-bala pina Turɔwas tiŋteeŋ

12 Mi si kɔ Turɔwas tiŋteeŋ di mi bul Kirisito wu-zɔmɔ-
la a piba, la Tiina suri woŋbiiŋ pimi nɛ, 13 ama mi tuɔŋ
bi di-bala pina, bɛɛ wiaa mi naaŋbie Taatis fa tuo dimɛ.
Ŋii nɛ mi sii lee-la a mu Masidoonia tiŋteeŋ.

Kirisito doluŋ lɛ la yuo dii Sitaani

14 Ari ŋii kala, mi haa lɔllɛ Wia nɛ. Bua-na kala, u yie
to Kirisito lɛ nɛ a pɛla lɛ la wuo yuo dii Sitaani. U yie
pɛla lɛ la wuo bul Kirisito wiaa lee-na kala. Kirisito wu-
zɔmɔ-la nagɛ tulaali síi suɔrɛ, u suɔraa laa leriŋ kala.
15 La titia nagɛ tulaali-zɔŋ-la nɛ Kirisito joŋo pi Wia. Wia
joŋla gaarɛ nialiŋ u si laa ta ari nialiŋ síi lɛl tuɔŋ nɛ.
16 Nialiŋ síi lɛlɛ teeŋ tulaalii-la suɔraa kpuba nɛ. Ama
nialiŋ Wia síi laa ta teeŋ, tulaalii-la suɔraa piba miisiŋ
nɛ. Kubɛɛ nɛ saa maga duu tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ? 17 Niaa
yuga nɛ a gɔllɔ bubul Wia niiŋ wiaa a lilaa moribiee,
ama la-na bi ŋii ŋaa. La-na ŋaa ni-titiiba nɛ. Wia nɛ li-
isɛla di la tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ. Kirisito doluŋ lɛ nɛ la to aa
bul Wia wiaa.

Ni̱i-falii-la doluŋ wiaa

3 Ma biina wialiŋ la si bula, laa dagɛ la titia ŋii la si
naga nɛɛ? Niaa dɔŋsuŋ cho di ba ŋmuŋsɛ tenniŋ a
dagɛ ba si nagɛ ŋii nɛ di ba kaa kɔ pima. Dɔŋsuŋ ma
cho di ba laa tenniŋ ma teeŋ a dagɛ ba si nagɛ ŋii a pi
niaa, ama la-na bi chɛ di la ŋiŋaa ŋii. 2 Ma-na, ma nɛ
saa ŋaa teŋ-la la si ŋmuŋsa, di niaa karimɛ a jiŋ ŋii la si
naga. Ba ŋmuŋsa hɛ la tuɔŋ nɛ. 3 Ma nɛ saa chaasa da-
ga ari ma ŋaa teŋ-la Kirisito si leŋe la ŋmuŋsɛ. Teniŋ
deeŋ, u bi naga ku-la niaa si kaa ŋmuŋsɛ tenniŋ nɛ.
Wia si weye joŋ u Diŋ-zɔŋ-la nɛ kaa ŋmuŋsɛ kialiŋ ma
tuɔŋ. Ba saa bira bi ŋmuŋsa nɛ tabii-taala lɛ, ama ba
ŋmuŋsa hɛ nuhuobiinee tuɔsaa lɛ nɛ.
4 La to Kirisito lɛ nɛ a ŋaa Wia yarida, ŋii nɛ tii la kɛŋ
nyu-duoŋ a bubul u wiaa ŋii. 5 U ŋii bi naga ari tiŋtimii-
la la síi tiŋ, la titia kɛŋ u doluŋ nɛ. Wia nɛ pila doluŋ la
titiŋ. 6 Wia titia nɛ pila tiŋtimiŋ deeŋ doluŋ. Kirisito si
joŋ u chaliŋ a ta ni̱i-falii-la u niaa teeŋ, u wiaa nɛ la
bubul. Ba bi wialiŋ ŋmuŋsa hɛ tabii-taala-la lɛ. Ni̱i-falii-
la doluŋ lii Wia Diŋ-zɔŋ-la wialiŋ nɛ. Wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto bi niaa miisiŋ wuo pa, ama Wia
wu-zɔmɔ-la si lii u Diŋ-zɔŋ-la teeŋ nɛ wuo niaa miisiŋ
pipa.
7 Wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ba
ŋmuŋsa hɛ tabii-taala lɛ nɛ. Wialiŋ fa bi niaa miisiŋ
wuo pa. Bua-la lɛ Wia si joŋba pipi Moosis, Wia dagɛ u
tula pu nɛ. Ŋii nɛ Moosis siaa kala tutul. Ba síi tul ŋii,
tula-la fa jaŋ lɛl, ama Iziral tiŋŋaa bi u siaa wuo bibeŋ.
8 Ama Wia wu-zɔmɔ-la lii Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ. U tutul a
kii ŋii nɛ. Tula-la-na bi jaŋ lɛl. 9 Wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ fa kɛŋ tula. Ama ba fa joŋ
cheeriŋ pi nialiŋ fa síi toba nɛ. Ŋii-na wialiŋ si leŋe niaa
kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ jaŋ paala kɛŋ tula a kii ŋii. 10 Ŋii-
na buŋbuŋ ku-la fa síi tul bira bi tula kɛnɛ. U tula-la lɛlɛ
nɛ, bɛɛ wiaa kuŋ dɔŋ níi tul a kii ŋii. 11 Di ku-la fa si bi
jaŋ dieni nɛ kɔ a tutul, ŋii-na ku-la si jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ nɛ jaŋ tutul a kiiu.
12 Laa yiɛlɛ Wia wu-zɔmɔ-la lɛ nɛ. Ŋii nɛ tii la chaasa
kɛŋ nyu-duoŋ aa tiŋ. 13 Ama la bi Moosis naga. Bua-la
lɛ u si na Wia tula, tula-la juu u siaa nɛ. Tula-la haa chɛ
duu lii nɛ. Ŋii nɛ u joŋ gɛriŋ a tɔ u siaa, di tula-la si lii, di
Iziral tiŋŋaa síu na. La bi kuŋ joŋo tɔ la siaa. 14 Ama
Iziral tiŋŋaa fa kɛŋ nyu-duoŋ nɛ. Ba bi Wia wialiŋ laa
dii. Ŋii wiaa ari jiniŋ kala, di ba nɛ karimɛ wialiŋ Wia fa
si joŋo pi Moosis buŋbuŋ-la di niaa tuto, ba biba laa
didii. U naga ari gɛri-la Moosis fa si joŋo tɔ u siaa di
Iziral tiŋŋaa sí u siaa na, ku-la ha tɔ ba siaa nɛ di ba sí
Wia tula na. Ama Yesu Kirisito nɛ jaŋ wuo kɛŋ gɛri-la
suri, di ba wuo na Wia tula. 15 Ari jiniŋ kala, di ba nɛ
karimɛ wialiŋ Wia fa si joŋo pi Moosis di niaa tuto-na
kala, u yie nagɛ ari kuŋ nɛ tɔ ba wu-jimiŋ, di ba sí wial-
iŋ bubuɔŋ jiŋ. 16 Ama di nuu nɛ birima a to la Tiina
Yesu, Wia jaŋ kɛŋ ku-la si kɛrɛ ba wu-jimiŋ kaa joŋ.
17 La Tiina Kirisito ari Wia Diŋ-zɔŋ-la kala ŋaa kubala nɛ.
Lee-la kala saa la Tiina Kirisito Diŋ-zɔŋ-la si hɛ, lee-la
niaa bi kuŋ-kala yosu ŋaa. 18 La nialiŋ kala si laa Yesu
wiaa dii, gɛri-la fa si tɔ la siaa, Wia kaa suri nɛ. Kirisito
tula juu la siaa nɛ la tutul ari u síi tul ŋii. U kɛŋla kaa
bibirimɛ di la wasa tutul halii, la ku nagu u wii-wii-kala
lɛ. La Tiina Kirisito ari Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ ŋaa ŋii la lɛ.

La nagɛ pupoyee nɛ, Wia joŋ ku-zɔŋ-la a tuɔlɛ la tuɔŋ

4 Wia nɛ fála nennige a joŋ tiŋtimiŋ deeŋ pila di la
titiŋ, ŋii wiaa la naŋdaasiŋ bi yuɔrɛ. 2 Hiisi wialiŋ
ari wu-kaa-faali-la niaa si luɔra ŋiŋaa, la-na viaba ta nɛ
faafaa kala. La bira bi nuu nyisɛ. La bi wiaa nyia pipɛ
Wia niiŋ wialiŋ lɛ. Ama Wia sipaaŋ la chaasa bul wiaa,
di nuu-kala tuɔbiinaa jiŋ ari wutitii nɛ la bubul. 3 Ama di
Wia wu-zɔmɔ-la la síi bul faa, nialiŋ si lɛlɛ teeŋ nɛ ba
faa. 4 Niaa deeŋba Sitaani nɛ tɔ ba wu-jimiŋ di ba sí
wuo na pulumuŋ. Wia wu-zɔmɔ-la la síi bul níi dagɛ pu-
luŋ-la. Wia wu-zɔmɔ-la ma didagɛ Kirisito tula, nii-la si
nagɛ Wia. 5 Wialiŋ la síi bul, u bi naga la titia wiaa nɛ la
bubul, ama Yesu Kirisito wiaa nɛ la bubul, nii-la si tii
nuu-kala. U wiaa nɛ tii la tima pipima. 6 Buŋbuŋ Wia si
ŋaa dunia, u leŋe pulumuŋ chaanɛ birimiŋ tuɔŋ nɛ. Ŋii
titia nɛ lɛɛlɛ u leŋ pulumuŋ ku juu la tuɔŋ. Puluŋ-la nɛ
leŋe la kɛŋ wu-jimiŋ a wuo jiŋ ŋii Wia síi tul. Wia dagɛ
ŋii u síi tul Kirisito siaa lɛ nɛ.
7 La nagɛ pupoyee nɛ, Wia joŋ ku-zɔmuŋ deeŋ a tuɔlɛ
la tuɔŋ. Ŋla saa daga ari dol-bal-la ŋaa Wia kuŋ nɛ. La
dee buu tii. 8 La na hɛɛŋ nɛ woruŋ lee-na kala, ama
hɛɛ-la bila wuo. Bua dɔŋɔ lɛ la yie bi jiŋ wii-la kala lɛ la
si hɛ, ama la ha kɛŋ yiɛlaa. 9 Ba yie to naasiŋ a
dudɔgisɛla, ama Wia bila via ta. Niaa yie ŋmoola lo,
ama la bi suu. 10 Kirisito si suu ŋii, ŋii titia nɛ la yie na la
miisiŋ lɛ ari la ma suba. U ŋii leŋe di miisi-la Yesu si
kɛnɛ, di la ma kɛŋ miisi-la titia. 11 A tiŋ Yesu wiaa, la si
hɛ miisiŋ deeŋ lɛ, niaa yie kɛŋla di ba kpula nɛ. U ŋii
ŋaa di miisi-la Yesu si kɛnɛ, di la ma kɛnu nɛ. 12 Ŋii wiaa
Wia leŋ la suu nɛ di ma-na kɛŋ miisiŋ.
13 Nuu nɛ ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ a bul, 'Mi laa Wia wiaa
dii nɛ, ŋii nɛ tii mii bulba.' La ma kɛŋ yarida-la titia nɛ.
Ŋii nɛ tii la ma laa u wiaa dii a ma bubulba. 14 La jima
ari Wia nɛ chisɛ la Tiina Yesu suuŋ lɛ, u jaŋ chisɛla maa,
di la di Yesu kala kɛŋ miisiŋ. U jaŋ kɛŋla ari ma kala a
kaa mu u teeŋ. 15 Ma wiaa nɛ tii wiaa deeŋba kala ŋaa,
di niaa wuo yugɛ a juu Wia lahɔrimɔ-la lɛ. Ŋii jaŋ leŋ di
niaa yuga a dɛnnɛ Wia, di u yiriŋ yirɛ.
16 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa la naŋdaasiŋ bi yuɔrɛ. Yara-la
la si kɛnɛ la miisiŋ deeŋ lɛ, uu hiɛsɛ nɛ, ama la diŋsiŋ-
na wasa zuzɔŋ tapulii kala nɛ. 17 La teeŋ hɛɛ-la la síi na
bi yugɛ aŋ bira bi jaŋ dieni maa. Hɛɛ-la dagɛla woŋbii-
la la si jaŋ to a laa yiriŋ nɛ Wia teeŋ. Yiri-la jaŋ ŋaa yiri-
bal. Yiri-bal-la la si jaŋ laa jaŋ kii hɛɛ-la la síi na. La jaŋ
kɛŋ yiri-baliŋ deeŋ deeŋ. 18 Ŋii wiaa kialiŋ la síi na
dunia deeŋ lɛ, la bibaa beŋ ari ba ŋaa kiaa. La miiraa
beŋ kialiŋ la si bi na nɛ, bɛɛ wiaa kialiŋ si hɛ dunia
deeŋ lɛ niaa nina, ba jaŋ lɛl, ama kialiŋ niaa si bi na a
hɛ Wia teeŋ, ba-na jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.

La jaŋ kɛŋ yari-falaa Wia teeŋ

5 La jima la yaaraa deeŋba la si kɛnɛ la miisiŋ deeŋ
lɛ, di la nɛ suba a mu Wia teeŋ, u jaŋ pila yari-
falaa. Yari-falii-la bi dunia deeŋ lia. U lii Wia teeŋ nɛ. La
jaŋ kɛŋba a hɛ Wia jaŋ lɛ deeŋ deeŋ. 2 La si hɛ la miisiŋ
deeŋ lɛ, la faasa yel nɛ. La fa cho di la kɛŋ yara-la Wia
si jaŋ joŋo pila nɛ. 3 Di Wia nɛ fa joŋ yara-la pila, la fa bi
jaŋ kɛŋ yaribiree. 4 Yara-la la si kɛnɛ la miisiŋ deeŋ lɛ bi
leŋe la tuɔŋ tɔrɛ. U bi naga ari la cho di la suba nɛ, ama
la cho di la kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ nɛ. U ŋii wiaa Wia jaŋ
joŋ yara-la si bi jaŋ suu, a lenni la yaraa deeŋba si jaŋ
suu. 5 Wia ŋaa nii-la si joŋ yari-falaa deeŋba nɛ a pila. U
nɛ saa joŋ u Diŋ-zɔŋ-la ma hɛla lɛ di la wuo jiŋ ari la jaŋ
kɛŋ yari-falaa deeŋba u teeŋ.
6 Ŋii wiaa bua-na kala lɛ la nyuŋ yie nyaasɛ nɛ. La si
kɛŋ yaraa deeŋba la miisiŋ lɛ, la bi la Tiina Yesu kpaga.
7 La bi Kirisito ka na, ama la laa u wiaa dii a tutou. 8 La
nyuŋ nyaasa nɛ, la saa cho di la lii dunia deeŋ lɛ a mu
la Tiina Yesu teeŋ. 9 Ŋii wiaa, di la nɛ hɛ dunia deeŋ lɛ,
la cho di la ŋaa wiaa di u tuɔŋ tutɔrɛ nɛ. Di la nɛ mu u
teeŋ maa, ŋii titia nɛ la jaŋ ŋiŋaa, 10 bɛɛ wiaa la kala jaŋ
mu chiŋ Kirisito sipaaŋ duu dii la sariya. Kirisito jaŋ ti̲ŋ
nuu-kala magɛ ŋii u si tima magɛ dunia deeŋ lɛ. Di ŋ
nɛ faa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, u jaŋ joŋ wu-zɔŋŋɔɔ ti̲miŋ. Di ŋ
nɛ fa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ maa, u jaŋ joŋ wu-bɔŋŋɔɔ ti̲miŋ.

A tiŋ Kirisito wiaa, la di Wia dii naŋdɔŋsuŋ

11 Laa fá Wia nɛ. Ŋii nɛ tii la bul u wiaa pipi niaa, di ba
birima lii ba haachɛba lɛ a ku to Wia. Wia nɛ jiŋ ŋii la si
naga. Mi saa jima ari ma tuɔbiinaa lɛ ma jiŋ ŋii la si na-
ga nɛ. 12 Ŋii nɛ tii la bi chɛ di la dagɛ la titia ma teeŋ,
ama laa chɛ di ma bul wutitii-la ma si jima a mu tigɛla
lɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo bul wiaa a pi nialiŋ si
si baa to Wia aŋ kɛŋ tuɔ-bɔmuŋ. 13 Ma biina ari laa
nyaasɛ nɛ ari la síi bul wialiŋ? Di la níi nyaasu, Wia wiaa
nɛ tii, ama di la nyuŋ níi tiŋ maa, ma wiaa nɛ tii.
14 Kirisito chola nɛ, u chonu-la nɛ kɛŋla kaa titiŋ. La saa
sɛyɛ ari nuu-kala wiaa nɛ ni-bala suu, a tiŋ ŋii wiaa u
nagɛ nuu-kala suba nɛ. 15 Nuu-kala wiaa nɛ tii Kirisito
suu. U si suba ŋii, nialiŋ si tou lɛ a kɛŋ miisiŋ, u maga
di ba ŋiŋaa wialiŋ síi tɔrɛ u tuɔŋ, aŋ sí ba titia tuɔtɔrɛ
wiaa ŋaa, a tiŋ u si suu ba wiaa aŋ sii suuŋ lɛ.
16 Ŋii wiaa, a lii jiniŋ kaa mumu la bi chɛ la beŋ niaa
ari dunia niaa síi beŋ niaa ŋii. Bua dɔŋɔ lɛ, la faa beŋ
Kirisito ari niaa síi beŋ dɔŋɔ ŋii, ama lɛɛlɛ la bira buu
beŋ ari la fa síi benu ŋii. 17 Ŋii wiaa di nuu-kala nɛ laa
Kirisito wiaa dii, ba di Kirisito ŋaa kubala nɛ. Wia kɛnu
birimɛ ni-falii nɛ. Wu-binia-la kala bálá nɛ. Wu-falaa nɛ
suomi u miisiŋ lɛ. 18 Wu-falaa deeŋba kala lii Wia teeŋ
nɛ. Wia to Kirisito lɛ nɛ a leŋ ba di niaa siŋ. Tiŋtimii-la
Wia si joŋo pila nɛ ŋla: di la mu bula pi niaa di ba kɔ, di
ba di Wia siŋ. 19 Wia to Kirisito lɛ nɛ a wuo ŋaa ba di

dunia niaa kala siŋ. Wia na dunia ari ba kɛŋ haachɛ nɛ,
ama u fába nennige a joŋ ba haachɛba-la a chɛba. Wia
nɛ si la bula pi niaa ari la di Wia sima nɛ lɛɛlɛ. 20 A tiŋ ŋii
wiaa Kirisito naasiŋ lɛ nɛ la chiŋ a bubul wiaa deeŋba a
pipi niaa. Wia tola lɛ nɛ a bula pima di ma kɔ u teeŋ. A
tiŋ Kirisito wiaa laa sulma di ma kɔ, di ma di Wia siŋ.
21 Kirisito fa bi haachɛ kɛnɛ, ama a tiŋ la wiaa, Wia leŋe
u suu a nagɛ haachɛ tiina. Wia ŋaa ŋii di la wuo to
Kirisito lɛ a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ.

6 Tiŋtimii-la la síi tiŋ, la di Wia kala níi tiŋ. Ŋii wiaa
laa sulma, ma sí leŋe di Wia lahɔrimɔ-la u si kɛnɛ
ma teeŋ ŋaa wu-pɛiba. 2 Wia titia bul wiiŋ deeŋ u teniŋ
tuɔŋ. U si,

“Bua-la lɛ mi si cho nɛ mi jegile nii ma teeŋ.
Mi pɛma lɛ nɛ.
Tapulii-la maa mi si cho,
mi laama ta nɛ.”

Má bee na, jiniŋ nɛ ŋaa tapulii-la Wia síi chɛ duu laama
ta. 3 La bi chɛ di la joŋ kuŋ-kala gɛrɛ nuu-kala woŋbiiŋ
lɛ di ba sí wu-bɔŋ kala biinu a mu tigɛ tiŋtimii-la la síi
tiŋ lɛ. La ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ. 4 Ŋii wiaa wii-na kala la
síi ŋaa lɛ, la yie dagɛ ari la ŋaa ni-titiiba nɛ. La yie nina
hɛɛŋ nɛ a na wu-yiriba kala ma lɛ, ama la yie faasa
nyalimɛ nɛ. 5 Ba yie ŋmoola a kɛŋla tɔ dia, niaa ŋaa
taawɛi la nyuŋ, la yie faasa titiŋ nɛ, la bi doŋ piŋ, losuŋ
ma kɛŋla. 6 La yie dagɛ ari la ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ, bɛɛ
wiaa la bi disinniŋ kɛnɛ. La jiŋ wiaa nɛ, a kɛŋ kenyiri, a
kɛŋ zile, a kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la maa, a cho niaa ari Wia si
chola ŋii. 7 La yie bul wutitii nɛ a kɛŋ dol-la Wia si pila a
kaa titiŋ, a kɛŋ tuɔ-pula ma Wia sipaaŋ. Tuɔ-pula-la
nagɛ huonuŋ nɛ la si vɔɔ laalɛ la na-diiŋ ari la na-gua
nisaa lɛ a kaa ŋaa siri di la pɔ la titia lɛ. 8 Niaa dɔŋsuŋ
ka pila jirima, ka dɔŋsuŋ ma tutuusɛla. La hariŋ niaa
dɔŋsuŋ bibɛsɛla lɛ, ka dɔŋsuŋ ma bul wu-bɔŋŋɔɔ a tit-
igɛla lɛ. Ba biina ari laa nyisɛ niaa nɛ, ama wutitii nɛ la
bubul. 9 Nuhuobiinee bila jiŋ, ama Wia-na jiŋla nɛ. Niaa
biina ari la suba nɛ, ama Wia teeŋ la weye nɛ. Baa
dɔgisɛla nɛ, ama ba bila kpua. 10 La tuɔŋ yie chei nɛ, aŋ
ka la jujuɔsɛ. La ŋaa summoo nɛ, ama la yie pɛ niaa lɛ
di ba ma kuori Wia teeŋ. La bi kuŋ-kala kɛnɛ, ama la nɛ
tii kuŋ-kala.
11 Ma Kɔriŋti niaa, la chaasa bul wutitii nɛ a pima. La
bi wii-kala kaa fifaama. 12 La choma nɛ, ma nɛ bila cho,
ŋii nɛ tii ma bi chɛ di la mal dɔŋɔ. 13 Ma nagɛ mi biiriŋ
nɛ. Ŋii nɛ tii mii bul wiaa ŋla a pipima. Má leŋ ma tuɔŋ
pullɛ a chola.

Pɔɔl chagilɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a mu tigɛ nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii lɛ

14 Ma sí ma titia kaa mɛrɛ nialiŋ si bi Yesu wiaa laa dii
lɛ. Ni-zɔŋŋɔɔ ari ni-bɔŋŋɔɔ bi maga di ba mɛrɛ dɔŋɔ lɛ.
Pulumuŋ ari birimiŋ bi jaŋ wuo guoli dɔŋɔ lɛ. 15 Kirisito
ari Sitaani bi jaŋ wuo kɛŋ nii-bala, ŋii titia nɛ nii-la ma
si laa Yesu wiaa dii ari nii-la si bi u wiaa laa dii, ma bi
jaŋ wuo tuto dɔŋɔ. 16 La ŋaa Wia-la si weye dia nɛ, u
hɛla lɛ. Ŋ bi jaŋ wuo juu Wia-dia a kpaarɛ vuiaa dimɛ.
Ŋla nɛ Wia titia bul u teniŋ tuɔŋ. U si,

“Mi jaŋ hɛba lɛ
a vivilli ba tuɔŋ.
Mi nɛ jaŋ ŋaa ba Wia,
di ba ma ŋaa mi niaa.
17 Ŋii wiaa má liisɛ ma titia nialiŋ si bi Yesu wiaa laa dii
tuɔŋ,
a hɔŋ ma duŋduŋ.
Ma sí kialiŋ si kɛŋ disinniŋ didigu.
Ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo kɔ mi teeŋ.
18 Mi jaŋ ŋaa ma Nyimma
di ma ma ŋaa mi nanualaa ari mi toloo.”

Wii-jaribakɔ nɛ bul ŋii.

7 Mi naaŋbii-kpianaba, Wia si folo bul di u jaŋ ŋaa
wiaa deeŋba kala pila, má leŋ di la liisɛ la titia dis-
iŋ-na kala lɛ. Di la nɛ bi disiŋ kala ŋaa, ŋii jaŋ dagɛ ari
wutitii, la sɛnɛ fifá Wia nɛ.

Wialiŋ si ŋaa Pɔɔl tuɔŋ tɔrɛ

2 Má chaasa pullɛ ma tuɔŋ pila. La bi wii ŋaa cheima,
la bi ma nyuŋ ma cheye, la bira bima gura maa. 3 Mi si
bul wiiŋ deeŋ, u bi naga ari mi si di ma cheye nɛ, bɛɛ
wiaa mi laa sipaaŋ bula pima ari la choma nɛ. Ŋii wiaa,
di miisiŋ nɛ, la kala jaŋ kɛnu, di suuŋ ma nɛ, la kala jaŋ
suu. 4 La nyuŋ nyaasa ma wiaa nɛ. A tiŋ ma wiaa nɛ tii
la bibigisi la titia lɛ. Mi kala nɛ ŋaa tuɔtɔru. La na hɛɛŋ
nɛ kiŋkɛŋ, ama mi tuɔŋ faasa tɔrɛ nɛ.
5 La si paala ku juu Masidoonia tiŋteeŋ, la bi wiesee
na. Wiaa juula woruŋ. La yaraa lɛ la na hɛɛŋ, la tuɔbi-
inaa lɛ wiaa wiwalimɛla woruŋ. 6 Ŋii nɛ la naaŋbie
kubala baa yirɛ Taatis kɔ la teeŋ. U si kɔ ŋii, la tuɔŋ tɔrɛ
nɛ woruŋ. Wia nɛ pila tuɔtɔruŋ deeŋ. U nɛ yie ŋaa nial-
iŋ tuɔŋ si cheye na tuɔtɔruŋ. 7 U si kɔ ŋii duŋduŋa dee
bi leŋe la tuɔŋ tɔrɛ. U bula pila ari ma kɛnu woruŋ, u
ma tuɔŋ tɔrɛ. U bira bula pila ari ma cho di ma nami, a
bira bula pila ari wii-la mi si bula pima ŋaa ma tuɔŋ
faasa chei nɛ, a bira bula pila ari ma cho mi wiaa nɛ.
Ŋii wiaa mi tuɔ-chei-la miira birimɛ tuɔtɔruŋ nɛ. 8 Teŋ-la
mi si ŋmuŋsa pima leŋe ma tuɔŋ cheye nɛ. Di ma tuɔŋ
nɛ cheye maa, mi-na tuɔŋ bi cheye. Di ma tuɔŋ nɛ fa
cheye a tiŋ teŋ-la wiaa, mi jima ari ma tuɔŋ bi jaŋ chei
a dieni. 9 Ama lɛɛlɛ mi tuɔŋ tɔrɔ nɛ, bɛɛ wiaa ma birima
lii ma haachɛba lɛ. Ma síi to Wia nɛ tii ma tuɔŋ chei ŋii,
ama ma saa bi tele. 10 Di Wia nɛ leŋe nuu tuɔŋ chei a
tiŋ u haachɛba wiaa, u tiina yie birima lii u haachɛba-la
lɛ nɛ. Di u nɛ ŋaa ŋii, Wia laau ta. Ama di nuu tuɔŋ nɛ
cheye ari dunia niaa tuɔŋ si cheye ŋii, u tiina bi jaŋ kɛŋ
miisiŋ Wia teeŋ. 11 Má bee na hɛɛ-la ma si na a tiŋ ma
síi chɛ di ma to Wia woŋbii-la wiaa. Lɛɛlɛ ma fiɛsɛ siiŋ
nɛ a didagɛ ari ma bi wii cheye. Ma na baaniŋ nɛ a tiŋ

wu-bɔmɔ-la ma si ŋaa wiaa. Fawulluŋ kɛŋma. Ma cho-
mi nɛ a fiɛsɛ siiŋ di ma nami. Ma ŋaa siri di ma dɔgisɛ
nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ma tuɔŋ. Ma daga ari ma bi
wii-kala cheye. 12 Ŋii wiaa teŋ-la mi si ŋmuŋsa, u bi na-
ga ari nii-la si ŋaa wiaa chei nɛ tii mi ŋmuŋsɛ. Mi bira bi
ŋmuŋsa pi nii-la si na hɛɛŋ a tiŋ ba si ŋaa wii-la cheiu
lɛ. Ama mi ŋmuŋsa nɛ di ma dagɛ Wia sipaaŋ ari ma
chola nɛ. 13 Ŋii wiaa la tuɔŋ piŋ di-bala nɛ. Taatis si kɔ
ma teeŋ, ma leŋe u tuɔŋ tɔrɛ nɛ woruŋ. U tuɔbiinaa ma
piŋ di-bala. Ŋii nɛ leŋe la ma tuɔŋ tɔrɛ. 14 Mi bigisi mi
titia lɛ nɛ u sipaaŋ a tiŋ ma wiaa. Ama ma bi leŋe hiisiŋ
diimi. Ŋii nɛ wialiŋ kala la si bula pi Taatis a tigɛma lɛ
ma ku ŋaa wutitii. Wialiŋ kala la si bula pima sɛnɛ ŋaa
wutitii nɛ. 15 Taatis titia choma nɛ woruŋ. U na ŋii ma
síi to Wia niiŋ wialiŋ. Ma fá fawulluŋ aŋ kɛnu woruŋ, a
zizilu woruŋ. 16 Mi tuɔŋ tɔrɛ nɛ, bɛɛ wiaa mi ŋaa ma
yarida nɛ kiŋkɛŋ.

Wia niaa maga di ba pɛ nialiŋ sii to Wia lɛ

8 La naaŋbiiriŋ, laa chɛ di ma jiŋ Wia si pɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi Masidoonia tiŋteeŋ kala
lɛ ŋii. Wia doluŋ lɛ, niaa deeŋba tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ.
2 Ba faasa na hɛɛŋ nɛ woruŋ. Hɛɛ-la magisɛba nɛ
woruŋ. Niaa deeŋba fa ŋaa summoo nɛ, ama a tiŋ
tuɔtɔru-la wiaa ba si kɛnɛ, kialiŋ mua ba si kɛnɛ, ba
joŋo dii zile niaa lɛ. Ba joŋba kpikpaa nialiŋ si bi kɛnɛ
biri biri. 3 Mi jaŋ wuo bula pima ari niaa deeŋba, ba joŋ
ku-daŋ nɛ pila di la joŋo pi nialiŋ si ŋaa summoo a
guoli Wia niaa tuɔŋ Jerusalɛm lɛ. Ba bira wasa joŋ a kii
ŋii nɛ a pɛ pila, aŋ hɔŋ ari na-hilliŋ. 4 Ba chaasa faasa
sulla nɛ woruŋ di la piba woŋbiiŋ di ba ma wuo joŋ ki-
aa pipɛ Wia nialiŋ lɛ. 5 La fa bi yiɛla di ba jaŋ wuo pa a
magɛ ŋla. Ba laa sipaaŋ joŋ ba titia a pi Wia nɛ. U ŋii
hariŋ lɛ nɛ ba sɛi la ma niiŋ wiaa. Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ba
ŋaa ŋii. 6 Taatis nɛ suomo laa kiaa deeŋba ma teeŋ. Ŋii
wiaa laa sulu, u si suomo ŋii, duu wuo kaa mu dɛrɛ ma
teeŋ. 7 Ma bi kuŋ-kala chɛ kika. Ma faasa kɛŋ yarida.
Ma wuo Wia wiaa bubul nɛ woruŋ. Ma faasa kɛŋ wu-
jimiŋ, a fiɛsɛ siiŋ di ma pɛ niaa lɛ, aŋ faasa chola maa.
Laa chɛ di ma faasa kɛŋ zile nɛ a pɛ Wia nialiŋ lɛ.
8 Mi bima fuga di ma joŋ kiaa pipi niaa. Niaa dɔŋsuŋ
fiɛsɛ siiŋ nɛ a cho di ba ŋaa kiaa kpikpaa niaa. Ŋii nɛ tii
mii chɛ di ma ma dagɛ ari wutitii, ma sɛnɛ cho niaa nɛ.
9 Ma jima, la Tiina Yesu fa kɛŋ zile nɛ. Aŋ ka duu ku tuu
dunia, u fa kɛŋ kiaa nɛ woruŋ Wia-jaŋ lɛ, ama a tiŋ ma
wiaa u kɛŋ u titia kaa ŋaa summu dunia lɛ. U ŋaa ŋii di
ma wuo tou lɛ nɛ a kuori. 10 Mi kɛŋ wii nɛ di mi bul a
tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ. Diimiŋ nɛ ma suomi di ma kiɛsɛ kiaa
pipi nialiŋ si ŋaa summoo a guguoli Wia niaa tuɔŋ
Jerusalɛm lɛ. Ma nɛ laa sipaaŋ a kiɛsɛ kiaa di ba kaa
mu pi Wia nialiŋ. Ŋii wiaa má ŋaa mu na u didɛriŋ.
11 Ma fa ŋaa siri nɛ di ma kiɛsɛ kiaa pipi nialiŋ si hɛ
Jerusalɛm lɛ. Lɛɛlɛ kialiŋ ma si kiɛsa, má joŋo piba di la
jiŋ ari ma ŋaa wii-la ma fa síi chɛ di ma ŋaa nɛ. Má piba
a magɛ ŋii kala ma si kɛnɛ. 12 Di nuu nɛ ŋaa siri duu joŋ
kuŋ pi nuu, nii-la u si chɛ duu joŋ ku-la pa jaŋ laa ku-la
kala u si joŋo pu, ama u bi jaŋ laa a kii ŋii. 13 Ma si joŋ
kialiŋ pi nialiŋ, mi bi si di ba nɛ miira kɛŋ kiaa a yugɛ a
ninii sima, aŋ ka di ma nɛ miira nina hɛɛŋ. 14 Wii-la mi
síi chɛ nɛ ŋla, di ma kɛŋ kiaa magɛ dɔŋɔ. Bua deeŋ lɛ
ma kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, aŋ ka ba bi kuŋ kɛnɛ. Ŋii wiaa,
má pɛba lɛ di ba na kialiŋ ba síi chɛ. U hariŋ lɛ, di nialiŋ
ma nɛ ku kɛŋ kuŋ, ba ma jaŋ pɛma lɛ di ma kɛŋ kialiŋ
ma síi chɛ. 15 Ŋla nɛ ba bul Wia teniŋ tuɔŋ. Ba bula ari
nialiŋ kala si faasa paa boroboro-la si lii Wia-jaŋ ku tuu,
ari nialiŋ kala si paa mua mua, ba kala yie kaa kpaa a
magɛ dɔŋɔ nɛ.

Pɔɔl tiŋ Taatis duu mu na Kɔriŋti niaa

16 Mii lɔllɛ Wia nɛ kiŋkɛŋ ari u si leŋe Taatis choma ari
mi ma si choma ŋii. 17 U bi naga ari la si tiŋ Taatis duu
ku laa kialiŋ ma teeŋ nɛ tii u kɔ. U ma fa paala cho duu
kɔ ma teeŋ nɛ. 18 La naaŋbii dɔŋ ma nɛ to Taatis hariŋ
kukɔ. Nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi jimu nɛ a
tiŋ u síi bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa. 19 Ŋii ma duŋduŋa
dee. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasi-la kala lɛ
nɛ liisu duu pɛla lɛ di la lilaa kialiŋ a pipɛ Wia niaa lɛ.
Ŋii daga ari la ŋaa siri nɛ di la pɛba lɛ, di Wia yiriŋ yirɛ.
20 Ŋii wiaa la bi chɛ di nuu-kala wuo na wu-bɔŋ kala a
bul, a mu tigɛ kialiŋ la síi chɛ di la kaa kpaa Wia niaa lɛ,
bɛɛ wiaa kialiŋ ŋaa ku-daŋ nɛ. 21 La bul ŋii, bɛɛ wiaa
wii-na kala la síi ŋaa lɛ, laa chɛ duu ŋaa wu-zɔŋ nɛ Wia
ari nuhuobiinee pɛgɛ. 22 La naaŋbii dɔŋ ma nɛ to ba
hariŋ kukɔ. Wii-kala lɛ la magisu nɛ a na ari u kɛŋ wuti-
tii. Lɛɛlɛ u paala chaasa fiɛsɛ siiŋ nɛ woruŋ, bɛɛ wiaa u
kɛŋ yarida ma lɛ woruŋ. 23 Taatis-na ŋaa mi tiŋtinni dɔŋ
nɛ. La duu kala nɛ tima pipima. Ka la naaŋbiiri-la-na,
baa ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasi-la kala
lɛ tiŋdaaraa nɛ. Baa tiŋ Kirisito tiŋtiŋŋaa nɛ duu yiriŋ
yirɛ. 24 La laa sipaaŋ bul ma wiaa piba nɛ, a bigisi la
titia lɛ a tiŋ ma wiaa. Ma dagɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi tasi-la lɛ ari wialiŋ la si bula a tigɛma lɛ ŋaa
wutitii nɛ. Ma pɛ leŋ di ba jiŋ ari ma choba nɛ.
9 U bi maga di mi bul di ma joŋ kiaa pipi Wia niaa si
hɛ Jerusalɛm lɛ, 2 bɛɛ wiaa mi paala jiŋ ari ma ŋaa
siri nɛ di ma ŋaa ŋii. Ŋii wiaa nɛ tii mi bibigisi ma wiaa
a pi Wia nialiŋ si hɛ Masidoonia tiŋteeŋ lɛ. Mi bula piba
ari nialiŋ si hɛ Akaaya tiŋteeŋ lɛ ŋaa siri hariŋ jina-la di
ba pɛ Wia niaa lɛ. Ma si fiɛsɛ siiŋ ŋii, ma leŋe niaa yugɛ
nɛ a ma cho di ba pɛ joŋ kiaa pipi nialiŋ. 3 Mi laa sipaaŋ
titiŋ mi naaŋbiiriŋ deeŋba di ba kɔ ma teeŋ, di ma
wasa kɛŋ ma titia ari kialiŋ ma síi chɛ di ma paa, ari mi
si bul ma wiaa ŋii piba, di wialiŋ mi si bula a tigɛma lɛ
sí pɛi ŋaa. La laa ma wiaa dii woruŋ a bula piba ari ma
jaŋ chɛ kialiŋ bil. 4 Di ba nɛ to kɔ a na di ma bi kialiŋ
chɛ bil, hiisiŋ jaŋ diila, a diima maa a tiŋ ŋii wiaa. 5 Ŋii

nɛ tii mi biinɛ duu maga di mi tiŋ mi naaŋbiiriŋ deeŋba
di ba laa sipaaŋ kɔ mi lɛ, di kialiŋ ma si bula ari ma jaŋ
joŋo pɛ Wia niaa lɛ, di ma joŋo hɛ dɔŋɔ lɛ, ka di mi-na
kɔ. Ŋii jaŋ dagɛ ari ma titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ma ŋaa ŋii.
Mi bi maa fugɛ di ma ŋaa ŋii.
6 Ma sí wiiŋ deeŋ yu. Di ŋ nɛ joŋ ku-doho mua du̱u,
kialiŋ ŋ si jaŋ kuŋ bi jaŋ yugɛ, ama di ŋ ku-doho nɛ yu-
ga di ŋ joŋo du̱u, ŋ jaŋ kuŋ kiaa yugɛ. 7 Nuu-kala doluŋ
si magɛ ŋii, u maga duu tia a magɛ ŋii nɛ. U maga duu
pullɛ u tuɔŋ a pi kialiŋ, aŋ sí saka saka ŋaa. U bi maga
duu biinɛ ari baa fugu nɛ duu pi kialiŋ. Nuu-kala maga
duu tia kiaa ari u tuɔtɔruŋ lɛ, bɛɛ wiaa Wia cho nii-la síi
pa ari tuɔtɔruŋ nɛ. 8 Ma sí yu ari Wia kɛŋ doluŋ. U jaŋ
wuo faasa pima kuŋ-kala ma síi chɛ. U jaŋ paala faasa
pima di ma kaa wasɛ ma titia aŋ ka, a kɛŋ ku-kaanaa
ma pɛ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ. 9 Ŋla nɛ ba bul Wia teniŋ
tuɔŋ. Ba si,
“Zile tiina yie joŋ kiaa jaasɛ nɛ a pi summoo. U zile bi
dɛrɛ.”
10 Wia nɛ yie joŋ ku-doho a pi paara. U nɛ pi niaa kudi-
ilee maa. Ŋii wiaa u jaŋ pima kiaa a leŋ di ba puŋa pɛ
bua-na kala lɛ. U si leŋe ma kiaa puŋa pipɛ ŋii, u jaŋ
leŋ di ma ma kɛŋ zile kiŋkɛŋ. 11 Wia jaŋ leŋ di ma faasa
kɛŋ kiaa. Di ma nɛ kɛŋ kiaa woruŋ, ma ma jaŋ faasa
kɛŋ zile kiŋkɛŋ. Di ba nɛ laa kialiŋ ma si joŋo piba, ba
jaŋ dɛnnɛ Wia. 12 Kialiŋ ma si joŋo pi Wia nialiŋ, ma pi-
ba ba ku-chɛɛlɛɛ nɛ ŋii. Ŋii wuo leŋ niaa yugɛ a dɛnnɛ
Wia duu yiriŋ yirɛ. 13 Kialiŋ ma si joŋo piba daga ŋii ma
si naga nɛ. A tiŋ ma wiaa, niaa jaŋ yugɛ a dɛnnɛ Wia,
bɛɛ wiaa ma nii Wia wu-zɔmɔ-la si tigɛ Kirisito lɛ a tuto-
ba maa. Ŋii duŋduŋa ma dee. Ba jaŋ dɛnnɛ Wia a tiŋ
kialiŋ ma si joŋo dii zile, ba di nialiŋ kala lɛ. 14 Ba yie sul
Wia pipima nɛ a cho di ba nama, bɛɛ wiaa tiŋtiŋ-zɔŋ nɛ
Wia tiŋ ma teeŋ. 15 Laa lɔllɛ Wia a tiŋ wu-bal-bal-la u si
joŋo pila pɛi.

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ tiŋtiŋŋaa u si timaa pi Wia

10 Mi-na Pɔɔl titia níi chɛ di mi bul wii pima. Mii sul-
ma a tiŋ Kirisito wiaa. U siaa nɛ fiɛla, ka u bira
kɛŋ kenyiri maa. Ama niaa dɔŋsuŋ si, di mi nɛ hɛ ma
teeŋ, mi yie pui nɛ gbɛlɛ gbɛlɛ, ama di mi tuo ma teeŋ,
mi nyuŋ yie duori nɛ weŋgem. 2 Di mi nɛ kɔ ma teeŋ,
ma sí leŋe di mi dagɛ wu-duoruŋ, bɛɛ wiaa mi ŋaa yari-
da ari mi fa jaŋ wuo dagɛ wu-duoruŋ a pi nialiŋ si biina
ari la ŋaa wiaa a ninagɛ dunia niaa síi ŋaa ŋii. 3 La hɛ
dunia ma lɛ nɛ a yuyuo laaliŋ, ama la bi yuo a ninagɛ
ŋii dunia niaa síi yuo laaliŋ. 4 La laali-yuori kiaa bi dunia
kiaa ŋaa, ama ba lii Wia teeŋ nɛ a faasa kɛŋ doluŋ, a
wuo yigi dii-duoruŋ a lulo. 5 Nialiŋ si kɛŋ ni̱i-doluŋ a
kɛŋ wiaa kaa lɛrɛ, a kɛŋ ba titia ma kaa yuyugɛ, ba bi la
sipaaŋ wuo chiŋ. La yie kɛsɛba di ba ku jiŋ Wia. La bira
leŋ ba kɛŋ ba tuɔbiinaa kala a to Kirisito niiŋ wiaa. 6 Di
ma nɛ sɛnɛ tuto Kirisito niiŋ wiaa woruŋ, ŋii-na la jaŋ
ŋaa siri a dɔgisɛ nialiŋ si bi u niiŋ wiaa ka to.
7 Má suri ma siaa woruŋ. Di nuu nɛ biina ari u ŋaa
Kirisito nuu nɛ, u tiina maga duu jiŋ ari la ma ŋaa
Kirisito niaa nɛ. 8 Di mi nɛ faasa bigisi mi titia lɛ mua a
mu tigɛ dol-la Wia si joŋo pila, la bi wii cheye, bɛɛ wiaa
Wia joŋo pila di la kaa wasɛma nɛ. U bi si di la kaa
cheima. Ŋii wiaa hiisiŋ bi jaŋ wuo kɛŋmi. 9 Mi bi chɛ di
ma biinɛ ari mi yie ŋmuŋsɛ tenniŋ pipima di mi joŋ
fawulluŋ a hɛma lɛ. 10 Mi jima ari ma dɔŋsuŋ yie bul di
wialiŋ mi si yie ŋmuŋsɛ mi tenniŋ tuɔŋ a piba, ba dolie
nɛ aŋ pɛ hɛi, ka mi titia ŋaa ni-pugu. Di mi níi bul Wia
wiaa maa, mi yie nagɛ ari mi bi wu-buluŋ jiŋ. 11 U maga
di ni-yiriba-la jiŋ ari wialiŋ la si yie bul tenniŋ tuɔŋ, di la
nɛ bi kpaga, di la nɛ kpaga maa, wialiŋ titia nɛ la jaŋ
bul. 12 La bi chɛ di la biinɛ ari la di niaa dɔŋsuŋ magɛ
dɔŋɔ nɛ. La bira bi chɛ di la kɛŋ la titia mimagisɛ nialiŋ
síi dagɛ ba titia. Di niaa deeŋba níi pagisɛ dɔŋɔ a kɛŋ
ba titia mimagisɛ dɔŋɔ, ba bi wu-jimiŋ kɛnɛ.
13 La bi jaŋ faasa bigisi la titia lɛ a kieli, ama la jaŋ
bigisi magɛ ŋii Wia si joŋo pila, u nɛ leŋe la ku bul u
wiaa pima. 14 Ŋii wiaa, di la nɛ ku bul Wia wiaa pima, la
bi ŋaa kikieli, bɛɛ wiaa la nɛ ŋaa nialiŋ si laa sipaaŋ kɛŋ
Kirisito wu-zɔmɔ-la kaa kɔ bula pima. Di la nɛ fa bi ma
teeŋ kɔ, aŋ bibigisi la titia lɛ ŋii, la fa naga la bigisi la
titia lɛ a kikieli nɛ. 15 La bi la titia lɛ bigisi a kikieli a tiŋ
tiŋtimii-la niaa dɔŋsuŋ síi tiŋ. Ama la laa dii ari ma si
waa ma yarida lɛ ŋii, tiŋtimii-la la si jaŋ tiŋ ma teeŋ ma
jaŋ puŋa pɛ. 16 Di ŋii nɛ china, la jaŋ wuo bul Wia wu-
zɔmɔ-la lere-la si paala kielima mu sipaaŋ. La bi chɛ di
la bibigisi la titia lɛ lee-la nuu dɔŋ síi tiŋ u tiŋtiŋŋaa.
17 Wia teniŋ wiaa tuɔŋ ba si, nii-la kala síi bigisi u titia
lɛ, u maga duu bibigisi a mu titigɛ Wia doluŋ lɛ nɛ.
18 Nii-la síi biinu ari u maga di Wia liisu duu tima pupu,
Wia bi jaŋ liisɛ tiina, ama Wia titia yie liisɛ nii-la kala u
síi chɛ duu tima puu nɛ.

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ nialiŋ si nyia wiaa bul ari ba nɛ ŋaa Yesu naŋzɔɔba

11 Mii sulma di ma kɛŋ kenyiri a nii mi teeŋ. Di mii
bul wu-tɔɔ maa, má jegile nii mi teeŋ. 2 Wia tuɔŋ
síi wiima lɛ ŋii, ŋii titia nɛ mi ma tuɔŋ wiwiima lɛ. Ma
nagɛ ha-tolo-la si bi disinniŋ kɛnɛ nɛ mi joŋo pipi bala.
Ma bala nɛ ŋaa Kirisito. 3 Ama fawulluŋ kɛŋmi nɛ, bɛɛ
wiaa ma bi jaŋ wuo to Kirisito ari tuɔ-bala. Ari dimiŋ si
nyisɛ Hawa ari u wu-jimiŋ ŋii, ŋii titia nɛ baa nyisɛma
maa di ma sí Kirisito to ari tuɔ-bala ari wutitii. 4 Mii bul
ŋla, bɛɛ wiaa di nuu dɔŋ nɛ bira kɔ ma teeŋ a bira bul
wu-tanii a mu tigɛ Yesu lɛ, koo di ma nɛ bira na diŋ-wo-
go aŋ leŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la ta, koo di ma nɛ bira nii wu-
wogo maa, ma yie via Wia wu-zɔmɔ-la ta nɛ aŋ sɛi wu-
wogusu-la lima lima. 5 Mi biina naŋzɔɔ deeŋba si joŋ
ba titia ari ba nɛ kii nuu-kala, ba bimi lɛ kpia. 6 Ama di

mi nɛ paala bi wiaa wuo bul maa, mi jiŋ wiaa nɛ. La
chaasa bul wiaa deeŋba pima nɛ.
7 Bua-la lɛ mi si bul Wia wu-zɔmɔ-la pima, mi bi kuŋ-
kala laa ma teeŋ. Mi kɛŋ mi titia muuri nɛ di ma wuo
yugɛ. Ma biina mi si ŋaa ŋii, u ŋaa wu-bɔŋ nɛɛ? 8 Nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ tasiŋ dɔŋsuŋ lɛ nɛ faa
pimi kialiŋ mi fa síi chɛ bua-la lɛ mi si hɛ ma teeŋ a
titiŋ. 9 Bua-la lɛ mi fa si hɛ ma teeŋ, di mi níi chɛ kuŋ-
kala, mi ha bi bula pima kuŋ-kala di ma pɛmi lɛ. La
naaŋbiiri-la fa si hɛ Masidoonia tiŋteeŋ lɛ nɛ faa pimi
kialiŋ kala mi fa síi chɛ. Mi fa bi cho di mi laa kuŋ-kala
ma teeŋ. Mi saa bi chɛ di mi laa kuŋ-kala ma teeŋ. 10 Mi
kɛŋ Kirisito wutitii-la nɛ. Ama mi jaŋ bigisi mi titia lɛ a
leŋ di Akaaya tiŋteeŋ kala nii wii-la. 11 Bɛɛ nɛ tii mi bul
ŋii? Ma biina ari mi bima cho nɛɛ? Ai, Wia titia jima ari
mi choma nɛ.
12 Mi síi tiŋ mi tiŋtiŋŋaa aŋ bi kuŋ-kala ka chɛ ma
teeŋ ŋii, mi ha jaŋ ŋiŋaa ŋii. Niaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a
bibigisi ba titia lɛ ari la di ba nɛ to wɛŋ-bala a titiŋ
tiŋtiŋŋaa. Mii chɛ di mi ŋaa ŋii, di ba sí wuo na woŋbiiŋ
a bul ŋii. 13 Niaa deeŋba nyia wiaa nɛ ari ba ŋaa Kirisito
naŋzɔɔba nɛ. Ba bira nyisɛ niaa nɛ ba tiŋtiŋŋaa lɛ. Ba
yie fugi a kɛŋ ba titia birimɛ ari ba ŋaa Kirisito naŋzɔɔ-
ba nɛ. 14 U ŋii saa bi wu-kpuŋkpere wii ŋaa, bɛɛ wiaa
Sitaani ma kɛŋ u titia a nagɛ duu ŋaa Wia tiŋdaaru nɛ
si kɛŋ pulumuŋ kɔ dunia. 15 U saa bira bi wu-kpuŋkpere
wii ŋaa di Sitaani tiŋtinnaa nɛ kɛŋ ba titia ŋaa a nagɛ
nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula a tima pipi Wia. Ba si tima magɛ
ŋii, ŋii nɛ Wia jaŋ dɔgisɛba a magɛ.

Pɔɔl si na hɛɛŋ ŋii a tiŋ u si ŋaa Yesu naŋzɔɔ

16 Má leŋ di mi bira bula pima ari nuu-kala sí biina ari
mi ŋaa ni-yaari nɛ. Ama di ma níi chɛ di ma joŋmi ari
mi ŋaa ni-yaari, mi jaŋ wuo bigisi mi titia lɛ muapilii.
17 Wialiŋ mi síi bul, ni-yaari wiaa nɛ mii bul. Mii bigisi
mi titia lɛ nɛ. Mi jima Kirisito bi jaŋ bigisi u titia lɛ ŋii.
18 Niaa yuga a bibigisi ba titia lɛ a tiŋ dunia kiaa wiaa.
Ŋii wiaa mi ma jaŋ bigisi mi titia lɛ. 19 Ma kɛŋ wu-jimiŋ
nɛ a wuo sisɛi wialiŋ ni-yaaraa síi bul. 20 Di nuu ma nɛ
kɛŋma birimɛ u yosuŋ, koo di u nɛ kɛŋ ma kiaa kala
lilaa, koo di u níi gurɛma, koo di u nɛ leŋe ma ŋiŋaa
wialiŋ u síi chɛ, koo u nɛ fallɛma, ma yie tɔrɛ ma niiŋ
nɛ. 21 Hiisiŋ kɛŋmi nɛ a tiŋ wiiŋ deeŋ mi síi chɛ di mi bul
lɛ. La-na fa bi doluŋ kɛnɛ di la ŋaa wiaa deeŋba ma lɛ.
Ama di nuu níi bigisi u titia lɛ a tiŋ wii wiaa, mi ma jaŋ
wuo bigisi mi titia lɛ a tiŋ wii-la wiaa. Ama mi haa bul
wiaa ari ni-yaari nɛ. 22 Ba ŋaa Hiiburu timma nɛɛ? Mi
ma ŋaa dɔŋɔ nɛ. Ba ŋaa Iziral timma nɛɛ? Mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. Ba ŋaa Abiraham doho niaa maa, mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. 23 Ba ŋaa Kirisito tiŋtinnaa maa, mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. Mi nɛ paala kiiba. Mi nɛ paala fiɛsɛ siiŋ a tiŋ
kiŋkɛŋ. Ba kɛŋmi kaa tɔ dia a yugɛ nɛ. Ba si ŋmoomi,
mi bi u niiŋ jiŋ. Mi fa si ka mua di mi suba maa, mi biba
ma niiŋ jiŋ. Mii bul wiaa deeŋba kala ari mi nyuŋ tuo.
24 Naaŋsiiŋ bunɔŋ nɛ J̱uu tiŋŋaa kɛŋmi a viirɛ ari
kpaasa naaŋsiiŋ mara ari fii ari nibi. 25 Naaŋsiiŋ butori
nɛ ba joŋ chiba a viirɛmi. Bua kubala lɛ ba yagɛmi ari
tabiaa. Mi si juu liiŋ daborusuŋ a vivɛŋ, butori nɛ liiŋ
daborusu-la chei liiŋ tuɔŋ, chɛɛ dɔŋ mi hɛ liiŋ tuɔŋ wi-
ihɛyɛ ari titaŋiŋ kala a ninɛrikɛ di mi lii. 26 Mi si vɛnɛɛ
vɛŋ woŋbiiŋ ŋii, mi na hɛɛŋ nɛ woruŋ. Mi na hɛɛŋ lii-li-
bisiŋ tuɔŋ. Mi na hɛɛŋ gaaraa ma nisiŋ lɛ. Mi na hɛɛŋ
mi titia niaa nisiŋ lɛ, mi na hɛɛŋ nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa
ŋaa nisiŋ lɛ, mi na hɛɛŋ ta-balaa lɛ, mi na hɛɛŋ giri-
bine ma tuɔŋ, mi na hɛɛŋ mugi-baliŋ tuɔŋ, mi na hɛɛŋ
nialiŋ si nyia wiaa ari ba ŋaa la naaŋbiiriŋ nisiŋ lɛ. 27 Mi
tima nɛ a faasa tiŋ woruŋ a na hɛɛŋ. Tapulaa yuga mi
si bi doŋ pina, losuŋ ari lii-nyuasuŋ ma kɛŋmi, mi paala
bi kudiilee kɛnɛ di mi dii, a kɛŋ yaribiree, waariŋ kpu-
mi. 28 Di mi nɛ paala leŋ wiaa deeŋba kala ta, mi yie
bibiinɛ wiaa dɔŋsuŋ nɛ. Tapulii-na kala nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi leree kala, ba wiaa nɛ mi yie
bibiinɛ. 29 Di nuu nɛ bi doluŋ kɛnɛ, mi ma bi doluŋ
kɛnɛ. Di ba nyisɛ nuu duu ŋaa wu-bɔŋ maa, mi tuɔŋ yie
faasa chei nɛ.
30 Di mi níi chɛ di mi bigisi mi titia lɛ maa, mi jaŋ
bigisi mi titia lɛ a tiŋ kialiŋ si daga ari mi bi doluŋ kɛnɛ.
31 Wia si ŋaa la Tiina Yesu Nyimma, u yiriŋ jaŋ yirɛ deeŋ
deeŋ. U jima ari mi bi wiaa nyia. 32 Mi fa si hɛ
Damaasikas lɛ, bua-la lɛ di baal kubala baa yiyirɛ Ari-
itas nɛ dii ba kuoruŋ. Ŋii nɛ kuoro Ariitas pi nii-la si
chiŋ tiŋtee-la kuori-baliŋ nyuŋ woŋbiiŋ di ba pɔ taŋ-la
boiŋniiŋ a kɛŋmi. 33 Ama ba joŋmi a hɛ sim-baliŋ tuɔŋ,
a joŋmi to tokoro ta jeeŋ hariŋ. Ŋii nɛ mi wuo lɛl u
nisiŋ lɛ, u chɛmi ka.

Pɔɔl na wiaa ari duosoo tuɔŋ

12 Mi si bigisi mi titia lɛ, ŋii bi jaŋ pɛmi lɛ, ama mi
ha jaŋ bigisi mi titia lɛ a bul wialiŋ Wia si leŋe mi
na ari duosoo tuɔŋ, ari wialiŋ u si joŋo dagɛmi. 2 Mi jiŋ
baal kubala fa si laa Kirisito wiaa dii. U jisiŋ fii ari
banɛsɛ nɛ ŋla Wia si guu joŋu kaa jil u jaŋ di-bolii-la, a
dagu wiaa yugɛ, aŋ miira kɛnu kaa ku tuu ta. Di Wia
joŋ u dima nɛ koo u yaraa kala ma nɛ, mi bi jiŋ. Wia nɛ
jima. 3 Mi jima ari baala deeŋ Wia guu joŋu kaa jil Wia-
jaŋ di-zɔŋ-la ba síi yirɛ Paradaas nɛ. Di Wia joŋ u dima
nɛ koo u yaraa kala nɛ, mi bi jiŋ. Wia nɛ jima. 4 Wialiŋ u
si nia, nuhuobiinee paala bi jaŋ wuo bulba. U bi maga
di ba bulba maa. 5 Mi jaŋ bigisi baala deeŋ lɛ, mi-na bi
mi titia lɛ wuo bigisi. Ama di mi níi bigisi mi titia ma lɛ,
mi jaŋ bigisi mi titia lɛ a mu tigɛ kialiŋ si daga ari mi bi
doluŋ kɛnɛ lɛ. 6 Di mi níi chɛ di mi bigisi mi titia lɛ maa,
mi bi jaŋ bul wu-yaayasiŋ. Mi jaŋ bul wutitiiba. Ama mi
bi jaŋ wuo bigisi mi titia lɛ, di nuu-kala sí wuo na
woŋbiiŋ a biinɛ ari mi kii ŋii mi si maga a tiŋ wialiŋ ba
si na mi teeŋ, koo a tiŋ wialiŋ ba si nia di mii bul lɛ.

7 Wu-kpuŋkperisi-la kala Wia si joŋo dagɛmi fa jaŋ wuo
ŋaa di mi bigisi mi titia lɛ. Di mi sí wuo na woŋbiiŋ a
bigisi mi titia lɛ, u naga kuŋ nɛ ba joŋo tɔmi. U wiwii ari
sɔɔŋ si tɔ niaa u wiwii ŋii. U fa naga Sitaani nɛ tiŋ ku-la
duu kɔ mi teeŋ a walimɛmi di mi sí wuo na woŋbiiŋ a
bigisi mi titia lɛ. 8 Mi yaraa síi wii ŋii, ŋii nɛ mi sul Wia
naaŋsiiŋ butori duu leŋ di mi yaraa fiɛlɛ. 9 Ŋii nɛ Wia
bula pimi a bul, “Mi zile yuga kiŋkɛŋ ŋ teeŋ, ŋii wiaa
nialiŋ si bi doluŋ kɛnɛ ba titia lɛ, mi yie joŋ doluŋ piba
ba kaa titiŋ mi tiŋtiŋŋaa a dɛrɛ.” Ŋii wiaa mi tuɔŋ tɔrɔ
ari mi si bi doluŋ kɛnɛ mi titia lɛ. Mi saa jaŋ bigisi mi
titia lɛ a tiŋ mi si bi doluŋ kɛnɛ wiaa, di Kirisito dol-la
wuo hɛmi lɛ a titiŋ. 10 Ŋii-na a tiŋ Kirisito wiaa mi tuɔŋ
tɔrɔ ari mi si bi doluŋ kɛnɛ mi titia lɛ. Ba yie tutuusɛla.
La yie nina hɛɛŋ nɛ. Ba yie to naasiŋ dudɔgisɛla. La yie
nina wu-yiriba kala ma lɛ. Di mi bi doluŋ kɛnɛ, Wia pimi
u doluŋ.

Kɔriŋti niaa wiaa wii Pɔɔl

11 Mii bul wiaa ari mi ŋaa ni-yaari nɛ. Ma nɛ saa fugɛ-
mi hɛ ŋii lɛ. Ma nɛ fa maga di ma bibɛsɛmi lɛ. Mi jima
ari mi bi nuu ŋaa, ama naŋzɔɔba-la si joŋ ba titia ari ba
nɛ kii nuu-kala, ba bimi kpia. 12 Mi nyalima nɛ woruŋ a
wuo tiŋ ma teeŋ. Wialiŋ kala mi si ŋaa, wu-magilaa ari
wu-kpuŋkperisi-la ari wialiŋ kala mi si ŋaa Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ daga ari mi sɛnɛ ŋaa Kirisito naŋzɔɔ-titii nɛ.
13 Wialiŋ mi si ŋaama lɛ, ba titia nɛ mi ŋaa nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala lɛ. Wii-la duŋduŋa mi si
bi ŋaama lɛ nɛ ŋla: Mi bima walima di ma pimi kialiŋ
mi síi chɛ. Mi saa sulma di ma joŋ wiiŋ deeŋ chɛmi.
14 Tori nɛ ŋla mi si ŋaa siri nɛ di mi ku nama. Di mi nɛ
kɔ, mi bi jaŋ walimɛma di ma pimi kuŋ-kala. Mi bi ma
kuŋ-kala ka chɛ. Ma titia nɛ mi chichɛ, bɛɛ wiaa haŋbi-
isiŋ bi jaŋ wuo chɛ kiaa bil ba nyimmaba ari ba naaŋba
lɛ. Ama haŋbiisiŋ nyimmaba ari ba naaŋba nɛ maga di
ba chɛ kiaa a bil ba biiriŋ lɛ. 15 A tiŋ ma wiaa mi paala
faasa cho nɛ di mi kɛŋ kuŋ-kala mi si kɛnɛ ari mi doluŋ
a tima pima. Ŋii wiaa, di mi nɛ choma kiŋkɛŋ, u maga
di ma ma chomi nɛ, ama ma bimi cho kiŋkɛŋ. 16 U ŋaa
wutitii nɛ ari mi bima walima di ma pimi kuŋ-kala, ama
ma bula ari mi nyisɛma laa ma kiaa nɛ. 17 Mi tiŋ niaa nɛ
ba kɔ ma teeŋ. Ma biina ari mi tiŋba di ba ku laa ma ki-
aa nɛɛ? 18 Mi nɛ tiŋ Taatis duu kɔ ma teeŋ. La naaŋbie
dɔŋɔ ma nɛ to u hariŋ kukɔ. Taatis si kɔ ma teeŋ, u giri-
ma laa ma kuŋ nɛɛ? Wii-kala la síi ŋaa lɛ, la di Taatis ni-
iŋ ŋaa kubala nɛ. La kala ka to wɛŋ-bala nɛ.
19 Wialiŋ kala la síi bul, ma jaŋ biinɛ ari laa bul ŋii di la
laa la titia ma teeŋ nɛ. Ŋii dee. La hɛ Kirisito lɛ nɛ aa
bul wialiŋ Wia sipaaŋ. Mi naaŋbii-kpianaba, laa bul
wiaa deeŋba kala di la wuo pɛma lɛ di ma waa wialiŋ
ma si laa dii lɛ. 20 Fawulluŋ kɛŋmi nɛ di ŋ bi pɔɔ mi jaŋ
ku nama, di mi si cho di ma nagɛ ŋii, di ma bi ŋii naga,
ma ma jaŋ na di mi ma bi ŋii ma si cho naga. Mi bɔyɛ
ka joŋ ari mi nɛ kɔ, mi jaŋ nama di maa yuo yuosuŋ, a
kɛŋ yaribieriŋ, a nina baaniŋ dɔŋɔ nyuŋ, a to ma
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa, a chichei dɔŋɔba yiriŋ, a gigaa dɔŋɔ
hariŋ, a kɛŋ siiduoŋ, a bi nii-bala kɛnɛ. 21 Mi fá fawulluŋ
di mi nɛ bira kɔ ma teeŋ, Wia jaŋ leŋ di mi tuɔŋ chei
ma nyuŋ a tiŋ ma haachɛba wiaa. Ma ha bi birima liiba
lɛ. Niaa yuga a hɛ ma tuɔŋ a ŋaa haachɛ wiaa, aa ŋaa
disinniŋ, aa ŋaa wu-liiliŋ, a gɔllɔ chichɛ niaa haalaa, a
bi birima liiba lɛ. Di mi nɛ kɔ ma teeŋ, mi jaŋ yel a tiŋ
ma haachɛba wiaa.

Pɔɔl bira chagilɛ Kɔriŋti niaa a chuɔlɛba

13 Naaŋsiiŋ butori nɛ ŋla mi sii kɔ ma teeŋ di mi
nama. Di mi nɛ kɔ, di ma kuŋ-kala nɛ biina ari u
dɔŋɔ tiina ŋaa wii chei u chichɛ u bul u teeŋ, u maga di
u kɛŋ siada tiŋŋaa balia koo batori. 2 Mi si kɔ ma teeŋ
liamiŋ lɛ, mi kpurisɛ nialiŋ si ŋaa haachɛ digilaa nɛ. Mii
chɛ di mi bira kɔ ma teeŋ torimuŋ lɛ ŋla, ŋii nɛ mi
chichɛ di mi bira kpurisɛ ba digilaa, ari di mi nɛ kɔ, mi
bi jaŋ taba. 3 Maa chɛ di ma jiŋ ari Kirisito hɛmi lɛ nɛ a
bubul wiaa. Ma ma jaŋ na di u kɛŋ doluŋ nɛ ma teeŋ, a
wuoma maa wii-kala lɛ. 4 Ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ a nagɛ ari u fa bi doluŋ kɛnɛ. Ama Wia doluŋ lɛ u
sie a kɛŋ miisiŋ. La hɛ Kirisito lɛ nɛ. Ŋii wiaa la bi doluŋ
kɛnɛ la titia lɛ. Kirisito si weye ŋii a kɛŋ miisiŋ Wia
doluŋ lɛ, ŋii titia nɛ la ma jaŋ kɛŋ miisiŋ Wia doluŋ lɛ a
titiŋ ma teeŋ.
5 Má beŋ ma titia lɛ a pɛ mimagisɛ ma titia, a na di
ma nɛ chiŋ ma yarida naaŋ lɛ. Ma bi jiŋ ari Yesu Kirisito
hɛma lɛ nɛɛ? Di ma nɛ bi jiŋ duu hɛma lɛ, ŋii-na ma tele
nɛ ŋii. 6 Mi kɛŋ yiɛlaa ari ma jaŋ na di la-na bi tele. 7 La
sul Wia pipima di ma sí wii-kala ŋaa chei. U bi naga ari
laa chɛ di la dagɛ ari la-na ŋaa woruŋ nɛ, ama di ma nɛ
paala biinɛ ari la tele maa, laa chɛ di ma wuo ŋiŋaa
wialiŋ síi to woŋbiiŋ nɛ, 8 bɛɛ wiaa la bi jaŋ wuo lii wuti-
tii-la hariŋ. Ama la chiŋ wutitii-la lɛ nɛ. 9 Di la nɛ bi
doluŋ kɛnɛ maa, la yie jujuɔsɛ nɛ a tiŋ dol-la ma si kɛnɛ
wiaa. Wii-la la si sul Wia chichɛ nɛ, di ma yarida wasa
dol Kirisito wiaa lɛ. 10 Lɛɛlɛ mi tuo ma teeŋ, ŋii nɛ tii mi
ŋmuŋsɛ teniŋ pipima. Di mi nɛ kɔ ma teeŋ, mi chɛ di
mii dagɛ dol-la la Tiina Wia si joŋo pimi ma teeŋ. U joŋ
dol-la pimi di mi kaa pɛma lɛ nɛ di ma wasa dol. U bi si
di mi kaa cheima.
11 Mi naaŋbiiriŋ, mi teniŋ didɛriŋ nɛ ŋla. Ma jaŋ hɔŋ
woruŋ. Má kɛŋ ma titia woruŋ, má jegili wii-la mi si bu-
la pima, má kɛŋ nii-bala dɔŋɔ lɛ, má ŋaa sima dɔŋɔ
teeŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, Wia-la si cho niaa jaŋ hɛ ma
teeŋ a leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa. 12 Má kɛŋ tuɔ-bala a
guori dɔŋɔ a chuchuɔlɛ dɔŋɔ. 13 Wia niaa kala chuɔlɛ-
ma.
14 Laa sul la Tiina Yesu Kirisito duu lahɔrimɔ hɛma lɛ,
di la Nyimma Wia ma choma, ka di Wia Diŋ-zɔŋ-la ma
leŋ di ma ŋaa kubala. Ami.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

GALIISIA NIAA

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ aa pi ma nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Galiisia tiŋteeŋ lɛ. La
Nyimma Wia nɛ chisɛ Yesu Kirisito suuŋ lɛ. Ba nɛ liisɛ-
mi di mi ŋaa ba naŋzɔɔ. Nuhuobiinee dee bimi liisa.
2 La di la naaŋbiiri-la si hɛ daha níi chuɔlɛma.
3 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa. 4 Kirisito Yesu suu la wu-
bɔŋŋɔɔ wiaa nɛ, duu liisɛla wu-bɔmɔ-la si hɛ dunia lɛ
lɛɛlɛ. U to la Nyimma Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a ŋaa ŋii pila.
5 Wia yiriŋ jaŋ yirɛ lɛɛlɛ a kaa mu wuu. Ami.

Wia woŋbii-wogo tuo

6 Ma bi diene aŋ via nii-la si yirɛma Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, a bira tuto Wia woŋbii-wogo. Wii-la ŋaa wu-
kpuŋkpere mi lɛ. 7 Wutitii nɛ, Wia woŋbii-wogo kala bi-
ra tuo. Mi bul wiiŋ deeŋ, bɛɛ wiaa niaa yuga a hɛ dimɛ
aa walimɛma a chichɛ di ba kɛŋ Kirisito wu-zɔmɔ-la kaa
birimɛ. 8 Ama di la nɛ ku bul wu-wogusu, koo Wia tiŋ-
daara nɛ lii wia nyuŋ a ku bul wu-wogusu, a kɛŋ Kirisi-
to wu-zɔmɔ-la la si bula pima kaa birimɛ, Wia jaŋ kalibɛ
hɛba lɛ. 9 La laa sipaaŋ bul wiiŋ deeŋ nɛ, aŋ bira bubul
u titia lɛɛlɛ ŋla. Di nuu-kala nɛ bul Wia woŋbii-wogo pi-
ma, ba di wialiŋ la si bula pima bi kubala ŋaa, u maga
di Wia kalibɛ hɛu lɛ.
10 Ma biina ari mi bul wiiŋ deeŋ a chichɛ di mi laa yir-
iŋ Wia teeŋ koo niaa teeŋ nɛɛ? Ma biina ari mii chɛ di
niaa zizilmii? Di mi níi chɛ niaa zizilmi, mi fa bi jaŋ ŋaa
Kirisito tiŋtinna.

Pɔɔl daga ŋii Yesu Kirisito si yiru duu ku ŋaa u naŋzɔɔ.

11 Mi naaŋbiiriŋ, má leŋ di mi bul wiiŋ deeŋ pima.
Wia wu-zɔmɔ-la mi si bula pima bi nuhuobiine teeŋ lia.
12 Nuhuobiinee dee bi bula pimi, nuhuobiinee dee bimi
daga. Ama Yesu Kirisito nɛ joŋo dagɛmi. 13 Nialiŋ bula
pima ŋii mi fa si naga bua-la lɛ mi fa síi to J̱ʊu tiŋŋaa
Wii-chuɔluŋ woŋbiiŋ. Ma jiŋ ŋii mi fa si to naasiŋ a
dɔgisɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi. Mi ŋaa mi
kukeri kala di mi chei ba tiŋtiŋŋaa. 14 La J̱ʊu tiŋŋaa Wii-
chuɔluŋ woŋbiiŋ lɛ, mi nɛ fa jiŋ wiaa kii mi dɔŋsuŋ
tiŋŋaa jesiŋ kala. Mi fa joŋ mi nyuŋ kala a hɛ wialiŋ
kala la naabalimaba si dagɛla nɛ. 15 Ama ka ba-na lul-
mi, Wia liisɛmi di mi tima pu. U lahɔrimɔ lɛ nɛ u ŋaa ŋii
mi lɛ. 16 U tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u dagɛmi u Bie Yesu Kirisito, di
mi wuo bul u wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si bi J̱ʊu tiŋŋaa
ŋaa. U si ŋaa ŋii, mi bi nuu-kala teeŋ mua duu dagɛmi.
17 Bira mi bi Jerusalɛm mua di mi na nialiŋ si laa sipaaŋ
ŋaa Wia naŋzɔɔba mi lɛ. Ama mi mu tiŋtee-la ba síi yirɛ
Ariibia nɛ, a lii dimɛ a miira mu ta-bal-la ba síi yirɛ
Damaasikas.
18 Jisiŋ batori nɛ kiele, ka mi-na mu Jerusalɛm di mi
na Piita, nii-la ba si kaa yirɛ Kiifas. Mi si mu dimɛ, mi
hɔŋ u teeŋ tapulaa fii ari banɔŋ nɛ. 19 Mi si hɔŋ dimɛ,
mi bi Yesu naŋzɔɔ kala na see Jeems, la Tiina Yesu
ŋaana. 20 Wialiŋ mi si ŋmuŋsaa pima, Wia teeŋ ba ŋaa
wutitiiba nɛ. Mi bi nyia. 21 Ŋii nɛ mi sii dimɛ, a mu Siiria
ari Siliisia tiŋteeŋ. 22 Bua deeŋ kala lɛ nialiŋ kala si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi Judiya tiŋteeŋ lɛ, ba ha bimi jiŋ.
23 Ba ta nii niaa síi bul mi wiaa nɛ a bul a tigɛmi lɛ, “Nii-
la fa si to naasiŋ a dudɔgisɛla nɛ lɛɛlɛ bul Wia wu-zɔmɔ-
la wiaa u fa síi chɛ duu chei.” 24 Ba dɛnnɛ Wia woruŋ a
tiŋ mi wiaa.

Yesu naŋzɔɔba-la sɛi Pɔɔl si bul Wia wiaa a pi nialiŋ si bi J̱ʊu tiŋŋaa ŋaa teeŋ

2 Jisiŋ fii ari banɛsɛ si kiele, la di Banabas bira miira
mu Jerusalɛm. La kɛŋ la naaŋbie Taatis to la hariŋ
mu. 2 Mi si mu lee-la, Wia nɛ dagɛmi mi mu. La si mua,
la di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ hilime. Ŋii nɛ mi
bula piba wialiŋ mi fa si bula pipi nialiŋ si bi J̱ʊu tiŋŋaa
ŋaa a tigɛ Wia wu-zɔmɔ-la. Mi bul ŋii piba di tiŋtimii-la
mi fa si tima aŋ haa tiŋ sí pɛi ŋaa. 3 Taatis, sii to mi har-
iŋ. U fa ŋaa Giriik tiina nɛ, ama ba buu fuga duu keri u
peniŋ. 4 Ari ŋii kala, niaa dɔŋsuŋ fa bula di ba keri
Taatis peniŋ. Niaa deeŋba fa fugo ari ba ma laa Yesu
wiaa dii nɛ a ŋaa la naaŋbiiriŋ. Ba fa ku guoli la tuɔŋ di
ba na ari laa to J̱ʊu tiŋŋaa naabalimaba woŋbii-la nɛ
koo la biba to. La si laa Yesu Kirisito wiaa dii ŋii, ba faa
chɛ ba na di la liisɛ la titia J̱ʊu tiŋŋaa naabalimaba
woŋbiiŋ lɛ. Ba fa cho di la to J̱ʊu tiŋŋaa naabalimaba
woŋbii-la nɛ a ŋaa yosi u lɛ. 5 La bi sɛyɛ muapilii maa,
di wutitii-la Wia wu-zɔmɔ-la si daga sí chei ma teeŋ.
6 Mi jaŋ bul ari nialiŋ si ŋaa nihiasiŋ Wia niaa tuɔŋ bi
wii bula di mi dagɛ a pɛ Wia wu-zɔmɔ-la lɛ mi si jima.
Ama niaa deeŋba di-chiniŋ bi wii ŋaa mi teeŋ. Wia bi

niaa kaa pɔrɛ. 7 Nihiasiŋ deeŋba na ari Wia liisɛmi di mi
bul u wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ka di
Piita ma bul wu-zɔmɔ-la a pi Ju̱u tiŋŋaa. 8 Wia nɛ liisɛ Pi-
ita a pu doluŋ duu bul wu-zɔmɔ-la a pi Ju̱u tiŋŋaa. Ŋii
titia nɛ u yirɛmi ma di mi bul u wiaa a pi nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa. 9 Jeems ari Piita ari Jɔɔŋ si ŋaa Wia niaa
tuɔŋ nihiasi-la na ari wutitii, Wia nɛ liisɛmi di mi tiŋ
tiŋtiŋ-fiɛmiŋ deeŋ. Ŋii nɛ ba kɛŋ la di Banabas hɛ ba
tuɔŋ, la kala kɛŋ nii-bala. Ba bula ari la di Banabas jaŋ
mu bul Wia wu-zɔmɔ-la nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ,
ka ba ma bul wu-zɔmɔ-la Ju̱u tiŋŋaa teeŋ. 10 Wii-la ba si
bula pila duŋduŋa nɛ, di la sí summo-la si hɛ ba tuɔŋ
wiaa yu. Mi ma sɛyɛ ari mi jaŋ liliisi ba wiaa.

Pɔɔl kpurisɛ Piita digilaa

11 Ama bua kubala Piita sii kɔ Aŋtiɔk. Mi lii u hariŋ a
chaasa bul u teeŋ niaa tuɔŋ ari u cheye nɛ. Wii-la si tii
mi bul u cheye nɛ ŋla: 12 U si hɛ Aŋtiɔk lɛ, Jeems tiŋ niaa
ba ma kɔ Aŋtiɔk. Ba si kɔ, ba na ari Piita ari nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa dii, di ba kala nɛ pɛ
dɔŋɔ lɛ didii kiaa. Piita si na nialiŋ Jeems si tima, u liisɛ
u nisiŋ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ, ba di ba bira bi ki-
aa ka dii. Piita fifá nialiŋ si si u maga di ba keri nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa dii penee nɛ. Ŋii nɛ
tii u ŋaa ŋii. 13 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la ku-kaana-la ma
paala to ba fawul wiaa, ari Piita si ŋaa ŋii. Banabas ma
paala to ba fawul wu-ŋaala-la lɛ. 14 Mi si na ari ba bi
wutitii-la Wia wu-zɔmɔ-la si daga ka to, ŋii nɛ mi bula pi
Piita ba kala sipaaŋ a bul, "Ŋ ŋaa Ju̱u tiina nɛ, aŋ ka ŋ
wu-ŋaalaa nagɛ nii-la si bi Ju̱u tiina ŋaa. Ɛɛ nɛ saa ŋ jaŋ
wuo ŋaa a fugɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa di ba ŋaa
wialiŋ Ju̱u tiŋŋaa síi ŋaa?"

Yarida duŋduŋa nɛ jaŋ tii di la kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ

15 Wutitii nɛ, ba si lulla, la ŋaa Ju̱u tiŋŋaa nɛ. Nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa si ŋaa wu-bɔmɔ-la, la bi baa ŋaa.
16 Ama la jima ari nuu níi to wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto, u ŋii bi jaŋ wuo leŋ di tiina ŋaa tuɔ-pul tiina
Wia sipaaŋ. Ama di nuu nɛ laa Yesu Kirisito wiaa dii, u
duŋduŋa nɛ jaŋ wuo leŋ duu tiina ŋaa tuɔ-pul tiina Wia
teeŋ. Ŋii titia nɛ la ma laa Yesu Kirisito wiaa dii, di Wia
leŋ di la ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa u teeŋ, a tiŋ yarida-la la si
kɛnɛ Kirisito lɛ. Di nuu níi to wialiŋ Moosis si bile, u ŋii
bi jaŋ wuo leŋ di u kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ. 17 La síi chɛ di
la to Kirisito lɛ di Wia leŋ di la ŋaa tuɔ-pul timma, la na
ari la nagɛ haachɛ timma nɛ si bi wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil ka to. Ma saa biina ari Kirisito nɛ leŋe la
ŋiŋaa haachɛɛ? Ai, u dee!
18 Wialiŋ Moosis fa si bile di la tuto, di mi nɛ viaba ta
aŋ bira suomi tutoba, u ŋii daga ari mi ŋaa haachɛ di-
ire nɛ. 19 Wialiŋ Moosis fa si bile di la tuto, u titia nɛ
leŋe mi suu. Ama u ŋii ŋaa mi suu Moosis wialiŋ lɛ a
wuo kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ. 20 Mi si kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ
ŋii, la di Kirisito kala nɛ ba kpaasa mɛrɛ u daa-gɛsɛɛ
nyuŋ ŋii. Ama miisi-la mi si kɛnɛ, u bi mi teeŋ lia, u lii
Kirisito teeŋ nɛ. Mi si laa Wia Bie wiaa dii nɛ tii mi wuo
kɛŋ miisiŋ deeŋ mi si kɛnɛ dunia deeŋ lɛ. Mi bi
lahɔrimɔ-la Wia si kɛnɛ la teeŋ via. 21 Wia Bie Yesu nɛ
chomi, a joŋ u miisiŋ a yɔɔ suuŋ mi wiaa. Ama di nuu
nɛ jaŋ wuo to wialiŋ Moosis fa si bile lɛ a kɛŋ tuɔ-pula
u teeŋ, suu-la Kirisito si suba ŋaa pɛi nɛ.

Yarida koo wialiŋ Moosis si bile

3 Ma Galiisia ni-yaaraa deeŋba! Kubɛɛ nɛ nyisɛma?
La si kɔ ma teeŋ, la dagɛma woruŋ ŋii Yesu si suu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ma jiŋ u bubuɔŋ. 2 Má leŋ di mi piɛsɛ-
ma wiiŋ deeŋ: Wia si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la dii zile ma lɛ, u
ŋaa ŋii a tiŋ ma síi to wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tu-
to, koo a tiŋ ma si nii Wia wu-zɔmɔ-la a laaba dii nɛ tii?
3 Bɛɛ nɛ tii ma yaarɛ kiŋkɛŋ ŋla? Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ
ma suomi a kɛŋ miisiŋ deeŋ Kirisito lɛ. Ma saa chɛ di
ma na u didɛriŋ nɛ ma titia doluŋ lɛɛ? 4 Ma na wiaa
yugɛ, aŋ ka ba kala ŋaa pɛi ma teeŋ koo? Ai, mi biina
ba bi pɛi ŋaa. 5 Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a dii zile ma lɛ, aŋ
pɛ ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ma teeŋ. Ma biina ma síi to
wialiŋ Moosis si bile nɛ tii u wuo ŋiŋaa ŋii, koo ma si nii
Wia wu-zɔmɔ-la a laaba dii nɛ tii u ŋiŋaa ŋii?
6 Wia teniŋ tuɔŋ ba bula ari Abiraham ŋaa Wia yarida
nɛ, ŋii nɛ tii Wia leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ. 7 Ŋii wiaa
nialiŋ kala si laa Wia wiaa dii ŋaa Abiraham biiriŋ nɛ.
8 Wia teniŋ tuɔŋ ba na wiiŋ deeŋ faafaa kala nɛ a bul di
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, di ba nɛ ŋaa Wia yarida, u
jaŋ leŋ di ba ma kɛŋ tuɔ-pula. Wia na wiiŋ deeŋ nɛ, a
bula pi Abiraham faafaa kala a bul, "Ŋ lɛ nɛ mi jaŋ to a
pɛ dunia niaa kala lɛ." 9 Abiraham nii wiiŋ deeŋ a laa
dii. Ŋii nɛ Wia pɛu lɛ. Nialiŋ ma kala si laa wiiŋ deeŋ dii,
Wia pɛba ma lɛ ari u si pɛ Abiraham lɛ ŋii.
10 Nialiŋ síi chɛ di ba to wialiŋ Moosis si bile a kɛŋ tuɔ-
pula, Wia kaliba hɛba lɛ nɛ, bɛɛ wiaa Wia teniŋ tuɔŋ ba
bula ari nii-la kala si bi wialiŋ kala Moosis si ŋmuŋsa bil
ka to, Wia kaliba hɛu lɛ nɛ. 11 Ama lɛɛlɛ Wia chaasa
dagɛ nii-la kala síi to wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil bi jaŋ
wuo kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ, bɛɛ wiaa Wia teniŋ tuɔŋ
ba bula a bul, "Di nuu nɛ laa Wia wiaa dii, u jaŋ ŋaa
tuɔ-pul tiina a kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ." 12 Yarida dee ba
kaa tuto wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Ba
bul ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si, "Di nuu nɛ to wialiŋ
kala Moosis si ŋmuŋsa bil, wialiŋ u síi to jaŋ ŋaa u kɛŋ
miisiŋ." 13 Ama Wia si kaliba hɛ nialiŋ si nii wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil aŋ biba wuo tuto, Kirisito liisɛla
wiaa deeŋba lɛ. Ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Ba si
ŋaa ŋii, Wia kaliba hɛu lɛ a tiŋ la wiaa nɛ, bɛɛ wiaa ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari nii-la kala ba si kpaasa mɛrɛ
daaŋ nyuŋ, Wia kaliba hɛu lɛ nɛ. 14 Wia fa si duu jaŋ to
Abiraham lɛ nɛ a pɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma lɛ, a
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la piba. U to Kirisito lɛ nɛ a ŋaa wialiŋ u

fa si bula pi Abiraham duu jaŋ ŋaa. Di la nɛ laa Kirisito
wiaa dii, u jaŋ to la yarida lɛ a joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila.

Moosis ni̱i̱-la bi wialiŋ Wia fa si bula pi Abiraham wuo chei

[15] Mi naaŋbiiriŋ, wu-magisii nɛ mii chɛ di mi dagɛ. Di
niaa balia nɛ vuura di ba ŋaa wii a ŋmiɛsa pi dɔŋɔ, nuu-
kala bi jaŋ wuo chei wii-la. Nuu-kala bi jaŋ wuo ŋaa wii
pɛ wialiŋ ba si vuura bil lɛ. [16] Wia ma bil u niiŋ nɛ a pi
Abiraham ari u doho nuu. U bi u doho niaa kala daga.
Ni-bala nɛ u dagɛ. Nii-la u si dagɛ nɛ ŋaa Kirisito. [17] Wii-
la mi si bula nɛ ŋla: Wia si bil ni̱i̱-la a pi Abiraham, u
ŋaa jisiŋ zɔ-banɛsɛ ari mara ari fii nɛ, aŋ ka Moosis-na
bil wialiŋ di niaa tuto. Ŋii wiaa Moosis si bil wialiŋ bi
jaŋ wuo chei wialiŋ Wia si laa sipaaŋ bul. [18] Wii-la Wia si
si u jaŋ joŋo pi Abiraham, u bi wialiŋ Moosis si bile lɛ
lia. Duu nɛ lii wialiŋ Moosis si bile lɛ, u naga ari Wia bi
u niiŋ bile pi Abiraham. Ama Wia nɛ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pi-
la a tiŋ wialiŋ u fa si bula pi Abiraham.
[19] Ŋii nɛ saa wialiŋ Moosis si bile di niaa tuto bubuɔŋ
nɛ bɛɛ? Moosis si bil wialiŋ di niaa tuto pɛ dagɛ ŋii
haachɛ si naga nɛ. Wialiŋ hɛ dimɛ ŋii a mu yi bua-la lɛ
Abiraham doho nii-la si kɔ. U lɛ nɛ Wia si u jaŋ to a pɛ
niaa lɛ. Wialiŋ Moosis fa si bile, Wia tiŋdaaraa nɛ kaa
ku tuu pu. Moosis nɛ saa ŋaa Wia ari niaa sipaa-tooro
ŋii. [20] Di ni-wogusuŋ balia níí chɛ di ba bil niiŋ a ŋaa
wii, see sipaa-tooru hɛ ba pɛgɛ. Ama Wia si ŋaa ni-
bala, u bi maga duu kɛŋ sipaa-tooru.

Wii-la si tii Moosis bil ni̱i̱-la pila

[21] Wialiŋ Moosis si bile, ba saa kɛŋ wii-la Wia si si u
jaŋ ŋaa pi Abiraham chei nɛɛ? Ai, di wialiŋ Moosis si
bile nɛ faa pi niaa miisiŋ, ŋii-na u fa maga di nialiŋ síí
toba kɛŋ tuɔ-pula nɛ. [22] Ama Wia teniŋ tuɔŋ ba bula ari
dunia niaa kala ŋaa haachɛ timma nɛ. Wia bul ŋii duu
wuo joŋ ku-la wiaa u fa si bula a pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii a tiŋ ba yarida-la wiaa.
[23] Ka di bua-la-na yi di la wuo ŋaa Yesu Kirisito yarida,
wialiŋ Moosis fa si bile nyagɛla bil nɛ. [24] Ŋii wiaa wialiŋ
Moosis fa si bile nɛ faa pɔla, a wuo ku yi bua-la lɛ Kirisi-
to si kɔ, di la wuo ŋaau yarida a kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ. [25] Lɛɛlɛ Kirisito si kɔ ŋii, wialiŋ Moosis fa si bile
bira bila wuo nyaga bibil. [26] A tiŋ yarida-la ma si kɛnɛ
Yesu Kirisito lɛ nɛ tii, ma kala ŋaa Wia biiriŋ ŋii. [27] Ma
nialiŋ kala ba si fo Wii-chuɔlɛ liiŋ Kirisito doluŋ lɛ, ma
kala nagɛ Kirisito nɛ. [28] Lɛɛlɛ, la bira bi niaa kaa pupɔrɛ.
Di ŋ ŋaa Ju̱u tiina koo di ŋ bi ŋaa, di ŋ ŋaa yoŋ koo di ŋ
tii ŋ titia, di ŋ ŋaa haal koo baal, ma kala ŋaa kubala nɛ
Kirisito Yesu teeŋ. [29] Di ma di Kirisito nɛ ŋaa kubala, ŋii-
na ma ŋaa Abiraham doho nuu nɛ. Ŋii-na Wia si si u
jaŋ ŋaa wii-la a pi Kirisito, Abiraham doho nii-la, u jaŋ
ŋaa pima maa.

4 Wii-la mi si jaŋ bul nɛ ŋla: Bile si jaŋ dii dia duu
nyimma nɛ suba, di bile nɛ muuro, ba yie ŋiŋaa
wiaa bile lɛ ari u ŋaa yoŋ nɛ, ka u nɛ paala tii kialiŋ kala
maa. [2] Niaa nɛ yie bibenu a didagu wiaa deeŋ deeŋ, u
ku waa a mu yi bua-la lɛ u si jaŋ dii u nyimma dia. [3] Ŋii
nɛ la ma fa nagɛ. La fa si bi Yesu yarida ŋaa, la faa to
wialiŋ buŋbuŋ nialiŋ síí to. [4] Ama bua-la titia si yie, Wia
tiŋ u bie. Haal nɛ lulu. U ma faa to Ju̱u tiŋŋaa naabal-
imaba woŋbii-la nɛ. [5] U ŋaa ŋii duu wuo laa nialiŋ fa síí
to Ju̱u tiŋŋaa woŋbii-la a ta nɛ, di ba di la kala wuo ŋaa
Wia biiriŋ. [6] A tiŋ la si ŋaa Wia biiriŋ nɛ tii u joŋ u Bie
Diŋ-zɔŋ-la ku hɛla lɛ. Diŋ-zɔŋ-la si hɛ la tuɔŋ, u yie ŋaa
la kɛŋ Wia kaa yirɛ "la Nyimma". [7] Ŋii wiaa ma kuŋ-kala
bira bi yoŋ ŋaa. Ma ŋaa Wia biiriŋ nɛ. Ma saa si ŋaa u
biiriŋ ŋii, Wia jaŋ joŋ kuŋ-kala u si kɛnɛ a pima.

Pɔɔl si chil Galiisia niaa wiaa ŋii

[8] Ama bua dɔŋɔ, ma fa bi Wia jiŋ. Ma faa to vuiaa nɛ a
ŋaa ba yosuŋ. [9] Ama lɛɛlɛ ma si ku jiŋ Wia ŋii, koo mi
jaŋ bul ari Wia ku jiŋma nɛ, bɛɛ nɛ saa tii ma cho di ma
birimɛ a bira tuto wialiŋ buŋbuŋ nialiŋ fa síí to, wialiŋ
si bi doluŋ kɛnɛ di ba wuo laama ta? Bɛɛ nɛ tii ma saa
cho di ma bira tutoba a ŋaa ba yosuŋ? [10] Ma yie beŋ ari
tapulaa kii dɔŋɔ, chɛŋsiŋ ma kii dɔŋɔ, bua dɔŋɔ kii
dɔŋɔ, jisiŋ ma kii dɔŋɔ. [11] Ma leŋe fawulluŋ kɛŋmi nɛ ari
tiŋtimii-la mi si tiŋ ma teeŋ ŋaa pɛi nɛ.
[12] Mi naaŋbiiriŋ, mii sulma, má nagɛmi. Mi si nagɛma
ŋii, má ma nagɛmi. Ma bi wii-kala ŋaa cheimi. [13] Ma ji-
ma, bua-la lɛ mi si bul Wia wu-zɔmɔ-la pima, mi faa wi-
ilɛ nɛ. [14] Ari mi si ŋaa puwuol ma kala, ma bimi via, a
bimi bee guunɛ maa. Ama ma kɛŋmi woruŋ ari mi ŋaa
Wia tiŋdaari nɛ. Ma kɛŋmi woruŋ ari Yesu Kirisito nɛ.
[15] Ma si sɛi Wia wu-zɔmɔ-la, ma tuɔŋ tɔrɔ nɛ woruŋ.
Tuɔtɔruŋ deeŋ saa ŋaa pɛi nɛɛ? Mi titia jaŋ wuo bul wi-
iŋ deeŋ. Di ma nɛ si wuo, ma fa jaŋ wuo chaarɛ ma
siaa pimi. [16] Mi saa ŋaa ma diŋdɔŋ nɛ a tiŋ mi si bul
wutitii-la pimaa? [17] Nialiŋ síí dagɛ Ju̱u tiŋŋaa woŋbii-la,
ba tuɔŋ wiima lɛ nɛ woruŋ, ama ba tuɔbiinaa bi zɔŋ. Ba
tuɔbiinaa kala nɛ di ba kɛŋ ma di mi pɔrɛ dɔŋɔ lɛ, di ma
tuɔŋ wiiba lɛ ari ba tuɔŋ síí wiima lɛ ŋii. [18] U ŋaa wu-zɔŋ
nɛ di la tuɔsaa níí wii dɔŋɔ lɛ di mi nɛ hɛ ma teeŋ koo
lee-na kala, ama u maga di ba ŋaa tuɔ-wii-zɔmɔ nɛ.
[19] Mi biiriŋ, ma wiaa wiimi nɛ woruŋ, ari haala si yie
chichɛ duu lul u luoruŋ wiwii ŋii. Ma wiaa jaŋ wiwiimi lɛ
ŋii, see di ma birimɛ a nagɛ Kirisito si nagɛ ŋii. [20] Mi fa
cho di mi hɛ ma teeŋ nɛ lɛɛlɛ, a wuo jiŋ wii-la mi si jaŋ
bul nuu-kala teeŋ. Ma wiaa kperimi nɛ woruŋ.

Pɔɔl bul Heega ari Saara wiaa

[21] Má dagɛmi, ma nialiŋ si cho di ma ha to wialiŋ
Moosis si bile lɛ, ma bi ba bubuɔŋ jiŋ? [22] Wia teniŋ tuɔŋ
ba bula ari Abiraham fa lul biiriŋ balia nɛ. Dɔŋɔ ŋaa u
haala titia bii nɛ, dɔŋɔ ma fa ŋaa Abiraham ha-yomo

bii. 23 Abiraham ha-yoŋ-la si lul bile, nuhuobiine woŋbi-
iŋ lɛ nɛ ba to a lulu. Bile Abiraham haala titia si lula,
Wia nɛ bula ari ba jaŋ lulu. 24 Wiiŋ deeŋ nagɛ niiriŋ
balia nɛ Wia bil. Yoŋ-la yiriŋ nɛ fa Heega. U biiriŋ ŋaa
yosi nɛ. Heega nagɛ wialiŋ Wia si joŋo pi Moosis nɛ,
peel-la nyuŋ ba síi yirɛ Saana nɛ. 25 Heega nagɛ Saana
peel-la nɛ. Peel-la hɛ Ariibia tiŋteeŋ lɛ nɛ. Heega nagɛ
taŋ-la ba si kaa yirɛ Jerusalɛm lɛɛlɛ. U tuɔŋ niaa ŋaa
yosi nɛ. 26 Ama Jerusalɛm dɔŋɔ nɛ Wia-jaŋ lɛ. U nɛ tii u
titia. U nɛ ŋaa la naaŋ. 27 Wia teniŋ tuɔŋ ba si,

“Má leŋ di ha-piriŋ jujuɔsɛ.
Ŋ-na nii-la luoruŋ ha si bi wii na, chiesi ari tuɔtɔruŋ,
bɛɛ wiaa ha-piriŋ jaŋ lul biiriŋ
kii haal-la síi lul.”

28 Mi naaŋbiiriŋ, la-na nagɛ Abiraham bie Aizik nɛ. Wia
fa si leŋe ba lul Aizik ŋii, ŋii titia nɛ Wia leŋ ba lulla
maa. 29 Abiraham biiriŋ balia tuɔŋ ku-la ba si to nuhuo-
biine woŋbiiŋ a lul dɔgisɛ bile ba si lula Wia doluŋ lɛ.
Ŋii titia nɛ ba dudɔgisɛla ma lɛɛlɛ. 30 Bɛɛ nɛ ba bul Wia
teniŋ tuɔŋ? Ba bula, “Kiri yoŋ-la ari u bie ta, di ba lii ŋ
dia lɛ, bɛɛ wiaa yomo bie bi jaŋ wuo pɛ haal-la si tii u
titia bie lɛ di ba dii ba nyimma dia, duu nɛ suba.” 31 Ŋii
wiaa mi naaŋbiiriŋ, la bi ha-yoŋ-la biiriŋ ŋaa. La ŋaa
haal-la si tii u titia biiriŋ nɛ.

Kirisito laala ta nɛ di la tii la titia

5 Kirisito laala ta nɛ di la tii la titia. Má saa chiŋ
kpaŋ kpaŋ, a pɔ di nuu-kala bira sí ma kaa ŋaa
yosi. 2 Má jegile nii. Mi-na Pɔɔl nɛ bul wiiŋ deeŋ pipima.
Di ma nɛ leŋe di ba keri ma penee, wii-la Kirisito si ŋaa
pima ŋaa wu-pɛi nɛ. 3 Mi jaŋ bira bul, di nuu-kala nɛ
sɛyɛ di ba keri u peniŋ, u maga di tiina tuto wialiŋ kala
Moosis fa si bile nɛ. 4 Ma nialiŋ síi to wialiŋ Moosis si
bile aa walimɛ di ma kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ, ma keri
ma titia ta nɛ Kirisito teeŋ. La Tiina Yesu zile-la nɛ ma
via ŋii. 5 Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, la-na laa dii a kɛŋ
yiɛlaa ari la jaŋ kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 6 Di la di Kirisi-
to nɛ ŋaa kubala, di la keri la penee koo di la bi kere, u
bi wii kɛnɛ. Wii-la si ŋaa siifiaŋ wii nɛ, ma si laa Wia
wiaa dii a cho niaa maa. 7 Ma faa ŋaa woruŋ nɛ. Kubɛɛ
nɛ saa nyisɛma di ma sí wutitii-la to? 8 Wia nɛ yirɛma, u
bima nyisa di ma leŋ wutitii-la. 9 Si-buruŋ muapilii nɛ
ba yie joŋo hɛ boroboro munuŋ si yuga lɛ, aŋ ka u sii
puɔrɛ. 10 Mi ha kɛŋ yarida nɛ ma lɛ. La di ma kala ŋaa
kubala nɛ Wia teeŋ. Ŋii wiaa mi jima ari ma bi jaŋ to
woŋbii-tanii. Mi saa laa dii ari Wia jaŋ dɔgisɛ nii-la yiri-
na kala síi walimɛma. 11 Mi naaŋbiiriŋ, di mi nɛ haa bul
ari u maga di ma keri ma penee nɛ, aŋ ka di Wia-na
laama ta, bɛɛ nɛ tii ba haa to naasiŋ dudɔgisɛmi? Di mi
nɛ fa si di nuu-kala maga duu keri u peniŋ, ŋii-na mi fa
bi jaŋ na hɛɛŋ a tiŋ mi síi bul Yesu si suu daa-gɛsɛ-la
nyuŋ wiaa. 12 Nialiŋ kala síi walimɛma, mi fa cho di ba
lii ma tuɔŋ nɛ a mu feri ba titia.
13 Ka ma-na mi naaŋbiiriŋ, Wia yirɛma nɛ di ma tii ma
titia. Ma saa si tii ma titia ŋii, ma sí leŋe di ma joŋ ŋii a
to ma titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ. Ama má cho dɔŋɔ a
tima pipa dɔŋɔ. 14 Má ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa wialiŋ Moosis fa
si bile di niaa tuto, ba tuɔŋ wu-nyuŋ nɛ ŋla: “Cho ŋ
dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii.” 15 Ama di ma wu-
ŋaalaa nɛ nagɛ baga kiaa di ma gura kɛŋ dɔŋɔ didii,
má pɔ ma titia lɛ, di ŋii dee ma jaŋ kpu dɔŋɔ dɛrɛ.

Má to Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ a kɛŋ miisiŋ

16 Ama wii-la mi síi chɛ di mi bula pima nɛ ŋla: Má to
Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ lɛ aŋ via ma titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa,
17 bɛɛ wiaa la titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa bi Wia Diŋ-zɔŋ-la
wu-ŋaalaa cho. Wia Diŋ-zɔŋ-la wu-ŋaalaa ma bi la
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa cho. La tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa ari Wia
Diŋ-zɔŋ-la saa ŋaa diŋdɔmɔ nɛ, ŋii wiaa, wii-la la síi chɛ
la ŋaa, la buu wuo ŋaa. 18 Ama di ma níi to Wia Diŋ-
zɔŋ-la niiŋ lɛ, J̱ʋu tiŋŋaa naabalimaba fa síi to wialiŋ bi-
ra bima wuo. 19 La tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa chaasa chiŋ nɛ. Di
nuu nɛ toba, u yie chichɛ haŋtolibiisiŋ, aa ŋaa disinniŋ,
aa ŋaa wu-liiliŋ, 20 aa kpaarɛ vuiaa, aa ŋaa hil wiaa, aa
bɛrɛ niaa, aa hihɛ yuosuŋ, aa kɛŋ yaribieriŋ, a kɛŋ
baaniŋ, a chil u duŋduŋa wiaa, a kɛŋ dɔŋɔ pupɔrɛ, a lilii
dɔŋɔ hariŋ, 21 a kɛŋ hadɔruŋ, a nyua siniŋ a bubugi, a
gɔllɔɔ nyua siniŋ vuiaa yiriŋ lɛ. Mi laa sipaaŋ kpurisɛ
ma digilaa nɛ. Mi saa bira kpurisɛ ma digilaa nɛ ari
nialiŋ síi ŋaa wiaa deeŋba bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la
tuɔŋ. 22 Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la yie ŋaa la cho niaa nɛ, a
kɛŋ tuɔtɔruŋ, a fiɛla hɔŋ sɔm, a kɛŋ kenyiri, a kɛŋ zile, a
ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, a chiŋ la yarida lɛ, 23 a fiɛlɛ la siaa, a
kɛŋ la titia woruŋ. Kisiŋ dɔŋ bira tuo si jaŋ wuo bul di ŋ
leŋ wiaa deeŋba. 24 Ŋii wiaa, nialiŋ si laa Kirisito wiaa
dii, ba titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ba suu. Ba bira bi ba tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ ka to. 25 Di Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛla lɛ, u ma-
ga di la tuto u niiŋ lɛ nɛ. 26 Ma sí leŋe di la cho di la
bibigisi la titia lɛ, a sí leŋe di la ŋaa di la dɔŋsuŋ tiŋŋaa
baaniŋ sisii, a sí yaribieriŋ kɛŋ dɔŋɔ lɛ.

Má ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a pi nuu-kala

6 Mi naaŋbiiriŋ, di ma dɔŋɔ nɛ juu haachɛ lɛ, ma
nialiŋ síi to Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ lɛ, má dagu ŋii u si
jaŋ to a miira lii u haachɛba lɛ. Má chagilu, a sí u lɛ
kpia. Ma si ŋaa ŋii, má beŋ ma titia nyuŋ woruŋ, di
Sitaani sí wuo nyisɛma maa, di ma juu haachɛ. 2 Di ma
kuŋ nɛ juu wii, má pɛu lɛ. Di ma níi ŋaa ŋii, maa to
Kirisito niiŋ nɛ. 3 Di nuu nɛ biina ari u ŋaa nuu nɛ, u bi
nuu-kala ŋaa, uu nyisɛ u titia nɛ. 4 Má leŋ di nuu-kala
beŋ u titia wu-ŋaalaa lɛ a na duu to woŋbiiŋ nɛ koo u
bi woŋbiiŋ to. Duu to woŋbiiŋ, u jaŋ wuo bigisi u titia lɛ
a tiŋ u wu-ŋaalaa lɛ a sí u titia kaa magisɛ u dɔŋsuŋ
tiŋŋaa, 5 bɛɛ wiaa nuu-kala maga duu chuŋ u titia
chuga nɛ.

6 Nii-la ba síi dagɛ Wia niiŋ wiaa, duu nɛ kɛŋ kuŋ-kala,
u maga duu ŋaa pi nii-la síi dagu nɛ.
7 Ma sí ma titia nyisu. Nuu-kala bi Wia wuo mɔŋ. Ku-
la ŋ si duo, u titia nɛ ŋ jaŋ kuŋ. 8 Di nuu-kala nɛ to u
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ, u wu-ŋaalaa lɛ nɛ Wia jaŋ to a
dɔgisu. Ama di nuu nɛ to Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ, Wia jaŋ
joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a ti̠mu. 9 Ŋii wiaa, ma sí leŋe di la
lɔl wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ. Di la nɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a lɔl aŋ
nyalimɛ, di bua-la nɛ yie, Wia jaŋ ti̠ŋla. 10 Ŋii wiaa, di la
nɛ wuolo, la ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nuu-kala lɛ, a wasa nyaŋ
la di nialiŋ kala si laa Wia wiaa dii a ŋaa kubala.

Chagiliŋ ari Chuɔlaa

11 Ma na mi ŋmuŋsuŋ si barima ŋii. Mi titia nisiŋ nɛ
mi kaa ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipima. 12 Nialiŋ síi chɛ di
ba dagɛ ba titia lɛ ari baa to Ju̠u tiŋŋaa woŋbiiŋ, ba níi
fugɛma di ma keri ma penee. Ba laa dii ari Kirisito suu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ ba wiaa nɛ. Ba saa jima ari ba si laa dii
ŋii, niaa jaŋ to naasiŋ dɔgisɛba. Ba saa bi ŋii cho, ŋii nɛ
tii ba fugɛma di ma keri ma penee. 13 Nialiŋ titia si keri
ba penee, ba bi wialiŋ Moosis fa si bile ka to. Baa chɛ
di ma keri ma penee di ba wuo bibigisi ba titia lɛ ari
ma maa to Ju̠u tiŋŋaa woŋbii-la nɛ.
14 Ama mi-na, mi jaŋ bigisi mi titia lɛ ari la Tiina Yesu
Kirisito si suu daa-gɛsɛ-la nyuŋ duŋduŋa wiaa. A tiŋ u
si suu ŋii, u nagɛ ari la duu kala nɛ suba. Ŋii wiaa, mi ta
jia nɛ dunia kiaa lɛ. Dunia kiaa ma ta jiami lɛ. 15 U bi wii
kɛnɛ di la keri la penee koo di la bi kere. Wii-la si ŋaa
siifiaŋ wii nɛ, di la birimɛ a kɛŋ mii-falii-la.
16 Nialiŋ kala si to wiiŋ deeŋ, Wia jaŋ fába nennige a
leŋ di ba hɔŋ ari yarifiɛlaa, ba di Wia niaa kala. Ba nɛ
ŋaa Iziral tiŋŋaa titia Wia teeŋ. 17 A lii jiniŋ a kaa mu-
mu, nuu-kala bira sími walimu. Fufuunu-la mi si kɛnɛ
mi yaraa lɛ, ba níi dagu ari mi ŋaa Yesu nuu nɛ.
18 Mi naaŋbiiriŋ, la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma
jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ami.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

ƐFƐSIS NIAA

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ma Wia
nialiŋ si hɛ Ɛfɛsis lɛ a chiŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ a
mu tigɛ Kirisito Yesu lɛ. Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi di
mi ŋaa Kirisito Yesu naŋzɔɔ.
2 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Wia si to Kirisito lɛ a pɛla lɛ

3 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U nɛ ŋaa la Tiina Yesu Kirisi-
to Nyimma. U to Kirisito lɛ nɛ a pɛla lɛ wii-na kala lɛ u
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Wii-na kala u si kaa pɛla lɛ lii u jaŋ
nɛ. 4 U to Kirisito lɛ a liisɛla nɛ, ka u-na suomo ŋaa
dunia. U liisɛla di la wuo kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, di ba sí
cheeriŋ kala joŋo pila. 5 Ka di u-na ŋaa dunia, u laa
sipaaŋ biina jiŋ ari u jaŋ to Yesu Kirisito lɛ nɛ a leŋ di la
ŋaa u biiriŋ. U si chola ŋii, ŋii nɛ tii u fa biinɛ ŋii. U
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u ŋaa ŋii. 6 U ŋaa ŋii di la wuo dɛnnu, a
leŋ di u yiriŋ yirɛ, a tiŋ u si fála nennige. U Bii-chooluŋ
lɛ nɛ u to a pɛla lɛ. 7 La si mɛrɛ Kirisito lɛ ŋii, u joŋ u
chaliŋ jaasɛ a ti̱ŋ la wu-bɔŋŋɔɔ chimiŋ, di Wia joŋ la
wu-bɔŋŋɔɔ chɛla. Wia zile yuga nɛ kiŋkɛŋ la teeŋ. 8 Ŋii
nɛ tii u ŋaa ŋii pila. U fála nennige. 9 Wia pila wu-jimii-
na kala di la wuo jiŋ wialiŋ kala u si biina ari u jaŋ ŋaa
pila bubuɔŋ. Wiaa deeŋba fa faa nɛ. Nuu-kala fa biba
jiŋ. Ka u lɛɛlɛ leŋ la jiŋ wialiŋ. Kirisito lɛ nɛ u to a ŋaa
ŋii. 10 U ŋaa ŋii di bua-la nɛ yie, duu to Kirisito lɛ a kɛŋ
kuŋ-kala hɛ dɔŋɔ lɛ nɛ, kialiŋ si hɛ Wia-jaŋ ari kialiŋ si
hɛ tiŋteeŋ kala.
11 U to Kirisito ma lɛ nɛ a joŋ kiaa billa lɛ di la tiiba.
Faafaa kala nɛ u biinɛ ŋii. U yie ŋaa wii-kala u tuɔtɔruŋ
lɛ nɛ. 12 U ŋaa ŋii di la nialiŋ si laa sipaaŋ joŋ la yiɛlaa
hɛ Kirisito lɛ, di la wuo leŋ di u yiriŋ yirɛ. 13 Ma nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ma ma nii Wia wialiŋ si ŋaa wutitiiba
nɛ. Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ ŋii. Ba nɛ wuo laala ta. Ma
ma laa u wiaa dii nɛ. Ma si laa u wiaa dii ŋii, Wia joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ nɛ, ku-la u fa si si u jaŋ joŋo pi nialiŋ
si laa u wiaa dii. U magiliŋ nɛ ŋii. 14 Wia Diŋ-zɔŋ-la u si
joŋo hɛla lɛ sɛnɛ daga ari wutitii, maachie la jaŋ dii ku-
daŋ-daŋ-la Wia si ŋaa billa lɛ. Ŋla ŋaa di la wuo leŋ duu
yiriŋ yirɛ nɛ.

Pɔɔl chuɔlɛ Wia a pi Ɛfɛsis niaa

15 Mi nii ŋii ma si laa la Tiina Yesu wiaa dii ari ŋii ma si
cho Wia niaa maa. 16 Ŋii wiaa nɛ tii, di mi níi chuɔlɛ
Wia-na kala, mi bi ma wiaa yu. Mi yie liisi ma wiaa ma
nɛ a chuɔlɛ Wia pipima bua-na kala. 17 Mi yie sul Wia, la
Tiina Yesu Kirisito Nyimma, nii-la si kɛŋ yiriŋ maa, duu
pima wu-jimiŋ, a bira kɛŋ u titia ma kaa dagɛma u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ di ma wuo jimu. 18 Wia si yirɛma di ma
wuo juu u kuorii-la tuɔŋ ŋii, mii sulu duu wuo pullɛ ma
tuɔŋ di ma wuo jiŋ ku-la ma síi yiɛlu nagisiŋ, a bira jiŋ
kialiŋ ma di Wia niaa kala si jaŋ dii ba zɔmuŋ. 19 Mi bi-
raa sulu di u wuo leŋ di ma jiŋ u doluŋ si yuga magɛ
ŋii, nialiŋ si laa u wiaa dii teeŋ. U yie to u dol-bal-la lɛ
nɛ a tiŋ u tiŋtiŋŋaa. 20 Dol-la titia nɛ u kaa chisɛ Kirisito
suuŋ lɛ a leŋ u hɔŋ Wia sɛmɛ Wia-jaŋ lɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ. 21 U nɛ kii nuu-kala si kɛŋ doluŋ a bibeŋ niaa
dunia deeŋ lɛ. U nɛ kɛŋ yiriŋ a kii nuu-na kala si kɛŋ
yiriŋ dunia deeŋ lɛ ari dunia-la si jaŋ bira kɔ lɛ. 22 Wia
joŋ kuŋ-kuŋ-kala doluŋ a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ nɛ, a bira
leŋ u ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiaŋ
maa. 23 Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi nɛ ŋaa Yesu
yaraa. Kirisito nɛ bira ŋaa nii-la si joŋ u doluŋ hɛ dunia
lee-na kala.

Wia to Kirisito lɛ a leŋ la kɛŋ miisiŋ

2 Ma fa naga ari ma suba nɛ a tiŋ ma wu-bɔŋŋɔɔ ari
ma haachɛba wiaa. 2 Ma faa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ a
ŋiŋaa ma tuɔtɔrɛ wiaa, bua-la lɛ ma fa síi to Sitaani
dunia deeŋ lɛ. Sitaani nɛ leŋe nialiŋ si bi Wia niiŋ wiaa
ka to ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. 3 La kala kala nɛ faa to la
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ a ŋiŋaa wu-lɔrunuŋ, a bira
bibiinɛ wu-bɔŋŋɔɔ. La fa síi ŋaa wiaa deeŋba, Wia fa na
baaniŋ nɛ la nyuŋ, ari u fa si na baaniŋ dunia niaa
nyuŋ ŋii. 4 Ama Wia chola nɛ kiŋkɛŋ a fifála nennige, ŋii
nɛ tii u leŋ la di Kirisito kala kɛŋ miisiŋ. [U si fála nen-
nige nɛ tii u laala ta.] 5 Bua-la lɛ la fa si ŋaa haachɛba
nɛ a fa bi miisiŋ kɛnɛ a tiŋ la haachɛba-la wiaa, u laala
ta. A tiŋ u si chola nɛ tii u ŋaa ŋii. 6 U bira chisɛ la di
Kirisito Yesu kala suuŋ lɛ nɛ, a leŋ di la di Kirisito Yesu
kala ŋaa kubala a hɔŋ Wia-jaŋ lɛ. 7 U to Kirisito lɛ nɛ a
leŋ la kɛŋ miisiŋ, duu wuo dagɛla maachie ŋii u si

chola ari ŋii u si faasa fála nennige. 8 Wia lahɔrimɔ nɛ
tii u laama ta, a tiŋ ma si laa u wiaa dii. U bi naga ma
titia si kɛŋ doluŋ nɛ tii Wia laama ta, u ŋaa ŋii pima
chɔgita nɛ. 9 U bi naga ma tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ wiaa nɛ tii u
laama ta. Ŋii wiaa nuu-kala bi maga duu bibigisi u titia
lɛ. 10 Wia nɛ ŋaala. U ŋaala di la to Kirisito Yesu lɛ nɛ a
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. U ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ deeŋba billa lɛ di la
ŋiŋaaba.

Nuhuobiinee kala ŋaa kubala nɛ Kirisito teeŋ

11 Ma nialiŋ si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa, ma sí yu ari J̱ʋu tim-
ma-la fa si keri ba penee ka yirɛ ma nialiŋ si kɛŋ peŋ-
puruŋ nɛ. Nialiŋ si keri ba penee fa keri ba yaraa sɛmɛ
dɔŋɔ nɛ a ta. 12 Ma bira sí yu ari bua kubala lɛ ma fa bi
Kirisito jiŋ. Ma di Iziral tiŋŋaa fa bi kubala ŋaa. Wialiŋ
Wia fa si bula ari u jaŋ ŋaa pi u niaa, ma-na fa bi jaŋ
naba. Ma fa bi kuŋ-kala ka yiɛlɛ, ma bira bi Wia ma
kɛnɛ dunia lɛ. 13 Ma di Wia pɛgɛ fa bolie nɛ, ama lɛɛlɛ
Kirisito joŋ u chaliŋ jaasɛ la wiaa nɛ, di la di Wia kpagɛ
dɔŋɔ. 14 U nɛ kɛŋ nialiŋ si ŋaa J̱ʋu tiŋŋaa ari nialiŋ kala
si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa hɛ dɔŋɔ lɛ ba siŋ a ku ŋaa kubala. U
nɛ kɛŋla hɛ dɔŋɔ lɛ la bira bi diŋdɔmɔ ŋaa. 15 U si suba
ŋii, u leŋe wialiŋ Moosis fa si bile di niaa tuto, ba bira
bi doluŋ kɛnɛ. U ŋaa ŋii di nialiŋ si ŋaa J̱ʋu tiŋŋaa ari
nialiŋ si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa kala tou lɛ nɛ a wuo siŋ, a
ŋaa kubala maa. U nɛ leŋe ba siŋ. 16 Kirisito si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ ŋii, u leŋe ba diŋdɔnnu-la dɛrɛ nɛ. U si ŋaa
ŋii, u leŋe ba kala balia tou lɛ a ŋaa kubala nɛ, a kɛŋ ba
di Wia hɛ dɔŋɔ lɛ ba siŋ. 17 Kirisito nɛ kɔ a bul Wia wu-
zɔmɔ-la a pi nialiŋ pɛgɛ fa si bolie ari Wia, ari nialiŋ ma
fa si kpagɛ Wia kala, a bula piba di ba siŋ a kɛŋ nii-
bala. 18 La kala kɛŋ u Diŋ-zɔŋ-la nɛ. U doluŋ lɛ nɛ la kala
jaŋ to a mu Wia teeŋ.
19 Ma saa bira bi nuhuɔraa ŋaa, a bi duura bibaarɛ
maa. Ma di Wia niaa kala ŋaa kubala nɛ a hɛ Wia dia lɛ.
20 Ma nagɛ dia-la Wia si saa nɛ. Wia naŋzɔɔba ari nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba nɛ ŋaa dia-la
geŋtine. Kirisito Yesu titia nɛ ŋaa tiebii-duo-la ba si kaa
bil dia-la geŋtine. 21 U nɛ chagɛ dia-la kala bil u ku ŋaa
Wia-dia, la Tiina Yesu dia-la. 22 Ma di Kirisito si ŋaa
kubala ŋii, ma di Wia niaa dɔŋsuŋ kala nɛ u kaa saa
Wia-dia deeŋ, dimɛ nɛ Wia leŋ u Diŋ-zɔŋ-la jujuu.

Pɔɔl bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa

3 Ba kɛŋ mi-na Pɔɔl tɔ dia a tiŋ Kirisito Yesu wiaa nɛ.
Mi bira hɛ sarika lɛ a tiŋ ma ma nialiŋ si bi J̱ʋu
tiŋŋaa ŋaa wiaa nɛ. Ŋii wiaa nɛ tii mi yie sul Wia pipi-
ma. 2 Mi jima ari ma ma nii ŋii Wia si fámi nennige a li-
isɛmi di mi tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ ma teeŋ. 3 Teŋ-la mi fa si
ŋmuŋsa pipima mi bul wiaa mua, a dagɛ ŋii Wia si kɛŋ
wialiŋ fa si faa a kaa dagɛmi. 4 Di ma nɛ karimɛ teŋ-la,
ma jaŋ na ŋii Wia si leŋe mi jiŋ wialiŋ fa si faa a tigɛ
Kirisito lɛ. 5 Wia fa bi leŋe di nuu-kala jiŋ wiaa deeŋba,
ama lɛɛlɛ u joŋo dagɛ u naŋzɔɔba-la si kɛŋ tuɔ-pula, ari
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. U leŋe u
Diŋ-zɔŋ-la nɛ joŋ wialiŋ dagɛba. 6 Wialiŋ nɛ ŋla: Wia to
Kirisito Yesu wu-zɔmɔ-la lɛ nɛ a leŋ J̱ʋu tiŋŋaa ari nialiŋ
ma si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa kala kɛŋ toruŋ kialiŋ Wia si ŋaa
billa lɛ. Lɛɛlɛ ba kala ŋaa Kirisito yaraa sɛmɛ dɔŋɔ nɛ a
tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa. Ba ma jaŋ pɛ dii kialiŋ Wia si
to Kirisito Yesu lɛ a bul di u jaŋ joŋo pila.
7 Wia leŋe mi ŋaa u tiŋtinnu nɛ, di mi bul Yesu wu-
zɔmɔ-la a pi niaa. U lahɔrimɔ lɛ nɛ u dii zile mi lɛ a joŋ u
doluŋ pimi mi kaa titiŋ. 8 Wia niaa tuɔŋ kala, mi nɛ ŋaa
ba ku-bie, aŋ ka u fámi nennige a liisɛmi di mi bul Wia
wiaa a pi nialiŋ si bi J̱ʋu tiŋŋaa ŋaa, di ba wuo jiŋ ari
Kirisito kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. Nuu-kala bi ba niiŋ wuo jiŋ.
9 Wia nɛ nii-la si ta kuŋ-kala. U nɛ leŋe mi bul wiaa
deeŋba kala a pi niaa, di ba wuo jiŋ wialiŋ u síi chɛ duu
ŋaa a mu tigɛ kialiŋ kala u si joŋo faa faafaa kala lɛ.
10 Wia ka chɛ duu to nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
lɛ, a leŋ Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari Wia bii-bɔŋŋɔɔ kala si hɛ wia
nyuŋ lɛ ku jiŋ Wia si kɛŋ wu-jimiŋ ŋii kiŋkɛŋ. 11 Wia fa
biinɛ faafaa kala nɛ duu ŋaa wiaa deeŋba. Ama lɛɛlɛ u
to la Tiina Yesu Kirisito lɛ nɛ a leŋ di wialiŋ sɛnɛ ku ŋaa
wutitii. 12 La si laa u wiaa dii ŋii, la bi jaŋ fifá fawulluŋ.
La jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ a mu u sipaaŋ. 13 Mi saa sulma di
ma sí leŋe di ma tuɔŋ chei a tiŋ mi síi na hɛɛŋ ŋii wiaa.
Mi síi na hɛɛ-la jaŋ leŋ di ma laa yiriŋ.

Pɔɔl bira sul Wia a pi Ɛfɛsis niaa

14 Di mi nɛ biinɛ wialiŋ Wia si ŋaa pila, mi yie tuu kpir-
imi la Nyimma Wia sipaaŋ nɛ. 15 U nɛ hɛ doho kala yir-
iŋ, kialiŋ kala si hɛ Wia-jaŋ ari kialiŋ kala si hɛ tiŋteeŋ
lɛ. 16 U si kɛŋ yiriŋ kiŋkɛŋ ŋii, mii sulu duu leŋ di u Diŋ-
zɔŋ-la pima doluŋ ma tuɔsaa lɛ. 17 Mi bira sulu di ma
wuo laa Kirisito wiaa dii woruŋ, duu wuo hɛ ma tuɔsaa
lɛ a leŋ di ma chiŋ kpaŋ kpaŋ a cho niaa. 18 Mi bira sulu
duu pima doluŋ, di ma di u niaa kala wuo jiŋ ŋii Kirisito
si faasa choma kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ, di ma ku jiŋ chonu-la jal-
iŋ ari u luŋuŋ ari u duomuŋ kala. 19 Ama nuu-kala bi
jaŋ wuo jiŋ Kirisito chonu-la si magɛ ŋii. U nɛ kii wialiŋ
kala la si wuo jiŋ. Mii sul Wia duu leŋ di ma ma kɛŋ ku-
zɔmɔ-la kala u si kɛnɛ.
20 U dol-la u si kaa titiŋla lɛ, mii sulu duu leŋ di dol-la
faasa titiŋ la tuɔsaa lɛ. U nɛ jaŋ wuo ŋaa kiaa yuga kii
kialiŋ kala la si sulu chichɛ ari wialiŋ kala la síi biinu.
21 Má leŋ di la nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi to
Kirisito Yesu lɛ, a leŋ di u yiriŋ yirɛ a lii lɛɛlɛ a kaa mu
wuu.

Kirisito pila doluŋ di la ŋaa kubala u teeŋ

4 Ba kɛŋ mi-na Pɔɔl tɔ dia a tiŋ la Tiina Yesu wiaa.
Ma nialiŋ Wia si yira, mii sulma di ma leŋ di ma
wu-ŋaalaa joŋ woŋbiiŋ ari Wia síi chɛ ŋii. 2 Má leŋ di
ma siaa tuu tiŋteeŋ, a pɛ kɛŋ ma titia muuri, a kɛŋ

kenyiri, a joŋ wiaa chichɛ dɔŋɔ, a tiŋ ma si cho dɔŋɔ
wiaa. Má leŋ ma ŋaa kubala 3 Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ. Ma sí
leŋe di kuŋ-kala kɛŋma pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Má kɛŋ dɔŋɔ
woruŋ a fiɛla hɔŋ sɔm. 4 A tiŋ Kirisito wiaa, la kala ŋaa
kubala nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la si hɛla lɛ, ma ŋaa kubala nɛ.
Wia si yirɛla ŋii, la kala yiɛlɛ wu-bala nɛ. 5 La kala Tiina
ŋaa kubala nɛ. Wialiŋ la si laa dii ma ŋaa kubala nɛ.
Wii-chuɔlɛ lii-bala nɛ la kala fo. 6 La kala Wia ari la kala
Nyimma ŋaa kubala nɛ. U nɛ kii kuŋ-kuŋ kala. U hɛ
kuŋ-kala lɛ nɛ a titiŋ, a hɛ ma ma tuɔsaa lɛ. 7 Kirisito
pɛla kuŋ-kala lɛ nɛ a joŋ kiaa pila ari u síi chɛ ŋii. 8 Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ a bul,

"U si yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ
aŋ joŋ doluŋ pi niaa di ba kaa titiŋ."

9 Di la nɛ si ari u jil Wia-jaŋ nɛ, ŋii daga ari u laa sipaaŋ
lii Wia-jaŋ nɛ a ku tuu tiŋteeŋ. 10 Nii-la titia si ku tuu tiŋ-
teeŋ, u nɛ bira jil Wia-jaŋ ŋii a kieli lere-la kala si hɛ wia
nyuŋ, duu kɛŋ kuŋ-na kala doluŋ. 11 Dol-la u si joŋo pi
niaa, u nɛ ŋla: U pi niaa dɔŋsuŋ doluŋ di ba wuo ŋaa
Yesu naŋzɔɔba, a leŋ dɔŋsuŋ ma ba wuo bubul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a leŋ dɔŋsuŋ maa di ba wuo
gɔllɔ bubul Wia wiaa a pi niaa. Dɔŋsuŋ ma bibeŋ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii, ka dɔŋsuŋ ma didagɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii. 12 U pila doluŋ deeŋ di Wia niaa wuo kaa
tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa, a wuo pɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi lɛ di ba waa wialiŋ ba si laa dii Kirisito teeŋ. 13 U
pɛla lɛ ŋii a kaa mu yi bua-la lɛ la kala si jaŋ wuo ku
chiŋ wialiŋ la si laa dii lɛ, a wuo ku jiŋ Wia Bie si nagɛ
ŋii, a ku ŋaa ni-duoru Wia wiaa lɛ, a wuo ku nagɛ Kirisi-
to si nagɛ ŋii wii-kala lɛ. 14 Ŋii-na la bira bi jaŋ ŋaa
haŋbiisi Wia wiaa lɛ. La bi jaŋ mu sipaaŋ aŋ miirɛ hariŋ
maa a tiŋ wu-wogo-la la si nia a tigɛ Wia wiaa lɛ. La bi
jaŋ to nialiŋ síi nyia wiaa aŋ pɛ nyinyisɛ niaa, di ba joŋ
wialiŋ ba si laa dii ta. 15 Ama u maga di la cho dɔŋɔ a
bul wutitii bua-na kala. Di la nɛ ŋaa ŋii, la jaŋ wuo waa
Wia wiaa lɛ a ku nagɛ Kirisito si nagɛ ŋii. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi nagɛ nuhuobiine naŋdaasiŋ nɛ.
Kirisito nɛ ŋaa nyuŋ. 16 U si ŋaa la kala nyuŋ ŋii, di naŋ-
daasi-la kala nɛ mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a titiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ,
yara-la jaŋ waa. La wasa kɛŋ yarida aa cho dɔŋɔ
woruŋ.

Mii-falii-la la si kɛnɛ Kirisito teeŋ

17 Wia doluŋ lɛ mii chɛ di mi bul wii nɛ pima ari si-
ifiɛsiŋ. Wialiŋ nialiŋ si bi Wia jiŋ síi ŋaa aŋ bibiinɛ, ba
ŋaa wu-pɛiba nɛ. Ma-na bira sí wialiŋ ŋaa. 18 Birimiŋ tɔ
ba wu-jimiŋ nɛ. Ba bi jaŋ wuo na miisi-la Wia si joŋo pi
niaa, bɛɛ wiaa ba bi wii-kala jiŋ, aŋ kɛŋ tuɔ-hɛɛŋ maa.
19 Ba joŋ hiisiŋ chɔmɔ nyua nɛ, aŋ joŋ ba titia hɛ wu-liil-
iŋ ŋaaniŋ lɛ, aa hihiɛnɛ di ba gɔllɔ ŋaa disiŋ-na kala.
20 Ŋii dee Kirisito dagɛma. 21 Ma nii Yesu wiaa nɛ. Ba
dagɛma u wiaa ma nɛ. Wialiŋ kala saa ŋaa wutitiiba nɛ.
22 Ma fa si nagɛ ŋii buŋbuŋ-la, má joŋu ta. Ba fa nyisɛ-
ma a cheima nɛ. 23 Má leŋ di Wia kɛŋ ma tuɔbiinaa kala
birimɛ di ba ŋaa ku-falia. 24 Ma tuɔbiiŋ-falia-la nagɛ Wia
si nagɛ ŋii nɛ. Wia nɛ joŋo pima. Ŋii wiaa, má to ma
tuɔbiinaa deeŋba hariŋ, di ma sɛnɛ kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ a sí disinniŋ ma kɛŋ.
25 Ŋii wiaa, ma bira sí wiaa nyinyia. Má leŋ di nuu-
kala bul wutitii a pi u dɔŋɔ tiina, bɛɛ wiaa la kala nagɛ
naŋdaasiŋ nɛ a ku mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa kubala. 26 Di ma
nɛ na baaniŋ, ma sí leŋe di ma baaŋ-la leŋ di ma juu
haachɛ lɛ. Ma bira sí leŋe di ma na baaniŋ di wia tuu
juu. 27 Ma sí leŋe di Sitaani na woŋbiiŋ a nyisɛma di ma
ŋaa haachɛ. 28 Nii-la kala fa síi gaa, u maga duu leŋ
gaariŋ, aŋ kɛŋ u nisaa faasa tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ a wuo na
ku-la kala u síi chɛ u titia lɛ, aŋ wuo pɛ summoo ma lɛ.
29 Ma sí leŋe di wu-bɔŋ kala lii ma niiŋ lɛ. Má bul wu-
zɔmɔ-la síi juu niaa digilaa bua-la lɛ si maga, a leŋ di
wialiŋ ma síi bul pɛ nialiŋ lɛ síi jegili wialiŋ. 30 Ma sí leŋe
di Wia Diŋ-zɔŋ-la tuɔŋ chei. U nɛ Wia joŋo hɛma lɛ. U
ŋaa magiliŋ ma lɛ a dagɛ ari Wia jaŋ laama ta tapulii-la
Kirisito sí jaŋ miira kɔ. 31 Má joŋ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ kala
ta. Di nuu nɛ ŋaa wii juuma lɛ, ma sí joŋo hɛ ma tuɔŋ
lɛ. Ma sí tɛru, ma sí baaniŋ na. Ma sí goŋ ŋaa niaa
nyuŋ. Ma sí niaa yiriŋ chichei. Ma bira sí wu-bɔŋ kala
kala ŋaa. 32 Ama má kɛŋ zile dɔŋɔ lɛ, a fifá dɔŋɔ nen-
nige. Má joŋ wiaa chichɛ dɔŋɔ, ari Wia si to Kirisito lɛ a
joŋ ma wu-bɔŋŋɔɔ kala chɛma ŋii.

Ma hɛ Kirisito pulumuŋ tuɔŋ

5 Ma ŋaa Wia bii-chooloo nɛ. Ŋii wiaa, má chichesi
Wia wu-ŋaalaa. 2 Má cho dɔŋɔ ari Kirisito si chola
ŋii a suu la wiaa. U joŋ u titia a pi Wia. Ba kpuu ari ba si
yie kpu pusuŋ a nyiga pi Wia ŋii, u suɔra siŋ.
3 Ma si ŋaa Wia niaa ŋii, u maga di ma liisɛ ma titia
ha-chɔruŋ ari ba-chɔruŋ wu-ŋaalaa lɛ, a bira liisɛ ma
titia disinniŋ kala lɛ, a sí niaa kiaa lilaa. 4 Ma sí wu-liiliŋ
ari wu-tɔɔnuŋ ma bubul. Ma sí sisii-tɔɔnuŋ ma sii. U bi
maga di Wia niaa ŋiŋaa wiaa deeŋba. Ama u maga di
ma lulɔllɛ Wia nɛ bua-na kala lɛ. 5 U maga di ma jiŋ
woruŋ, ari nialiŋ síi ŋaa ha-chɔruŋ ari ba-chɔruŋ wiaa
ari nialiŋ síi ŋaa disinniŋ, ari nialiŋ si kɛŋ niaa kiaa lilaa,
niaa deeŋba kala bi jaŋ dii kialiŋ Wia si ŋaa bil u niaa
lɛ, u-na Wia ari Kirisito kuorii-la tuɔŋ. 6 Ma sí leŋe di
nuu-kala bul wu-tɔɔnuŋ a nyisɛma. Wiaa deeŋba nɛ
leŋe Wia baaniŋ sisii nialiŋ si bi u niiŋ ka to nyuŋ. 7 Ŋii
wiaa, má liisɛ ma titia ni-yiri deeŋba lɛ. 8 Bua kubala lɛ
ma ma fa hɛ birimiŋ tuɔŋ nɛ, ama la Tiina Yesu leŋe
ma lɛɛlɛ hɛ pulumuŋ tuɔŋ nɛ. Ŋii wiaa, má leŋ di ma
wu-ŋaalaa nagɛ nialiŋ si hɛ pulumuŋ tuɔŋ síi ŋaa ŋii.
9 Pulumuŋ tuɔŋ wu-ŋaalaa zɔmɔ nɛ a pɛ ŋaa wutitiiba,
aa to Wia woŋbiiŋ. 10 U maga di ma gunnɛ wialiŋ ma si
jaŋ ŋaa di la Tiina Yesu tuɔŋ tɔrɛ nɛ. 11 Birimiŋ tuɔŋ wu-
ŋaala-la niaa síi ŋaa, má liisɛ ma titia ba lɛ. Niaa dɔŋ-
suŋ hɛ birimiŋ tuɔŋ aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. Ama má joŋ

ba bubuɔŋ ta a leŋ niaa jiŋ wialiŋ ba síi ŋaa bi zɔŋ. 12 U
paala kɛŋ hiisiŋ nɛ di la bul wialiŋ ba si luɔraa ŋaa.
13 Kuŋ-na kala nɛ hɛ pulumuŋ tuɔŋ, ba yie nau nɛ. Kuŋ-
kala síi chaanɛ kɛŋ pulumuŋ nɛ. 14 Ŋii wiaa nɛ tii ba bul,
“Ma nialiŋ si piŋ doŋ a nagɛ ma suba, má sii doŋ lɛ.
Kirisito jaŋ chaana hɛma lɛ.”
15 Ŋii wiaa, má pɔ ma titia lɛ ari ma wu-ŋaalaa lɛ. Ma
sí ni-yaaraa nagu. Má ŋaa wiaa a nagɛ nialiŋ si kɛŋ wu-
jimiŋ. 16 Tapulaa deeŋba niaa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. Ŋii
wiaa bua-na kala lɛ di ma nɛ na woŋbiiŋ, má ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ aa bul wu-zɔŋŋɔɔ. 17 Ma sí yaaru, u maga di ma
jiŋ wii-la síi tɔrɛ la Tiina Wia tuɔŋ aa ŋaaba. 18 Ma sí
siniŋ nyua bubugi. Di niaa nɛ nyua siniŋ bugi, ba yie
ŋiŋaa wu-liiliŋ nɛ. U jaŋ cheima. Ama má leŋ di Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ a titiŋ. 19 Di ma nɛ ku hilimi a bul
wiaa pipi dɔŋɔ, má yiyii yiilaa ba síi yirɛ Saams a didɛn-
nɛ Wia, a yii yiila-la dɔŋsuŋ maa síi dagɛ Kirisito wiaa.
Ma tuɔŋ ma lɛ má yii yiilaa a didɛnnɛ la Tiina Kirisito.
20 Bua-na kala lɛ ari wii-na kala lɛ, má lɔllɛ la Nyimma
Wia. Má to la Tiina Yesu Kirisito lɛ a ŋaa ŋii.

Haalaa ari baalaa mɛlɛ si maga duu nagɛ ŋii

21 La síi fá la Tiina Kirisito wiaa ŋii, u maga di la tuto
dɔŋɔba niiŋ wiaa nɛ. 22 Haalaa, má tuto ma balaba niiŋ
ari ma síi to Kirisito ŋii. 23 Haalaa maga di ba ŋaa ŋii nɛ,
bɛɛ wiaa baalaa nɛ kɛŋ doluŋ haalaa nyuŋ ari Kirisito si
kɛŋ doluŋ ŋii nialiŋ si laa u wiaa dii aa hilimi nyuŋ, ka
ba ŋaa u yaraa. U nɛ saa bira ŋaa ba Laataara. 24 Nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi síi to Kirisito niiŋ wiaa ŋii,
ŋii titia nɛ haalaa ma maga di ba tuto ba balaba niiŋ
wiaa. 25 Baalaa, má cho ma haalaa, ari Kirisito si cho
nialiŋ si laa Wia wiaa dii aa hilimi ŋii, u suu ba wiaa, 26 a
piisɛ ba disinniŋ ta, a fo ba wu-bɔŋŋɔɔ kala ma ta ari li-
iŋ, a tiŋ Wia niiŋ wialiŋ ba si nia wiaa. 27 U ŋaa ŋii di
nialiŋ si laa u wiaa dii aa hilimi, di ba wuo zɔŋ kiŋkɛŋ, a
tutul u teeŋ, a sí wu-bɔŋ kala kɛŋ muapilii maa, a bira
sí ŋmaamu muapilii maa, a sí wu-bɔŋ kala yiri ma ŋaa,
a ŋaa nialiŋ si bi disinniŋ kɛnɛ Wia sipaaŋ a sí wii-kala
ŋaa chei. 28 Yesu si cho nialiŋ si laa u wiaa dii aa hilimi
ŋii, ŋii titia nɛ u maga di baalaa cho ba haalaa, ari ba si
cho ba titia ŋii. Baal-la kala si cho u haala, u cho u titia
nɛ. 29 Nuu-kala bi u titia bɛrɛ, ama u cho u titia a bibeŋ
u titia nyuŋ woruŋ, ari Kirisito síi beŋ nialiŋ si laa u
wiaa dii aa hilimi nyuŋ ŋii. 30 Kirisito yie ŋaa ŋii, bɛɛ
wiaa la ma ŋaa u naŋdaasiŋ nɛ a mɛrɛ u yaraa lɛ. 31 Wi-
iŋ deeŋ wiaa nɛ tii baala yie leŋ u nyimma ari u naaŋ,
ka ba di u haala mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ chal-bala. 32 Wu-
kpuŋkpere deeŋ ŋaa wu-bal nɛ a faa. Kirisito ari nialiŋ
si laa u wiaa dii aa hilimi wiaa nɛ mi bubul ŋii. 33 U saa
nagɛ ŋii nɛ ma ma lɛ. U maga di nuu-kala cho u haala
ari u si cho u titia ŋii, u maga di haala ma pi u bala jiri-
ma nɛ.

Pɔɔl bul haŋbiisiŋ ari ba nyimmaba ari ba naaŋba wiaa

6 Haŋbiisiŋ, u maga di ma tuto ma nyimmaba ari
ma naaŋba niiŋ. Ŋii níi to Wia woŋbiiŋ. 2 Má zizil
ma nyimmaba ari ma naaŋba ari ba si bul ŋii Wia teniŋ
tuɔŋ. Wialiŋ Wia si dagɛ niaa di ba tuto, ba tuɔŋ deeŋ
nɛ kɛŋ time. 3 Di ma níi zil ma naaŋba ari ma nyimma-
ba, Wia jaŋ pɛma lɛ di ma na di-zɔmuŋ, a kɛŋ mii-
duduoŋ dunia deeŋ lɛ. 4 Ma nyimmaba, ma sí ma biiriŋ
walimu kiŋkɛŋ di ba baaniŋ sisii ma nyuŋ. Má beŋba a
dagɛba woruŋ, duu nagɛ ari Wia titia nɛ dagɛba
woŋbiiŋ ba tuto.

Pɔɔl bul yosuŋ ari ba tiŋŋaa wiaa

5 Ma yosuŋ, má tuto nialiŋ si tiima niiŋ dunia deeŋ lɛ.
Má zizilba a fifába. Má kɛŋ wutitii a tutoba ari Kirisito
nɛ ma tuto. 6 Má si leŋe di ma tiŋŋaa beŋma aŋ ka ma-
na titiŋ woruŋ, a sí chɛ di ma tiŋ di ba bɛsɛma lɛ. Ama
má tiŋ ari ma timaa pi Kirisito nɛ a kɛŋ tuɔ-bala, aa ŋaa
wialiŋ Wia si cho. 7 Má kɛŋ tuɔtɔruŋ titiŋ ma tiŋtiŋŋaa,
ari ma tima pipi Kirisito nɛ, nuhuobiine dee ma timaa
pa. 8 Ma jiŋ di nuu nɛ tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ, la Tiina Wia jaŋ joŋ
ku-zɔŋ a ti̱mu, di tiina ŋaa yomo koo u tii u titia nɛ.
9 Ma nialiŋ ma si kɛŋ yosuŋ, má kɛŋba woruŋ, ma síba
walimu. Ma jiŋ ari ma kala tiina ŋaa kubala nɛ a hɛ
Wia-jaŋ. La kala ŋaa kubala nɛ u teeŋ. U bila kaa pɔrɛ.

Kialiŋ Wia si joŋo pila di la kaa yuo Sitaani

10 Wii-la mi síi chɛ mi bul, u wu-kaaniŋ nɛ ŋla: Mii chɛ
di ma kɛŋ doluŋ la Tiina Wia teeŋ a wasa kɛnu woruŋ.
U jaŋ wuo pima doluŋ deeŋ. 11 Sitaani kɛŋ wu-jimiŋ
kiŋkɛŋ aa nyisɛ niaa. Ama má kɛŋ ma titia woruŋ a yuo
laa ma titia Sitaani teeŋ. Ma nagɛ laali-yuoroo nɛ. Má
laalɛ laali-yuori gɛnni-la kala Wia si joŋo pima. 12 Ama
la bi naga nialiŋ síi yuo nuhuobiinee. Laa yuo Sitaani
ari u haritooroo nɛ, ari kuŋ-kala si kɛŋ doluŋ nialiŋ si
hɛ birimiŋ tuɔŋ teeŋ. Dunia deeŋ ari dol-bɔmɔ-la kala
si hɛ wia nyuŋ, ba nɛ laa yuo. 13 Ŋii wiaa, má laalɛ laali-
yuori kiaa Wia si joŋo pima, di tapulii-la wu-bɔŋŋɔɔ síi
chɛ di ba ŋaama lɛ, di ma wuo ŋaa siri a china gbɛrɛ.
14 Má chiŋ kpaŋ kpaŋ, má leŋ di wutitii-la ma si nia
nagɛ ma laali-yuori damɛrɛ a vɔɔ ma tiŋa lɛ, a leŋ di
tuɔ-pula nagɛ ma hɔɔ-gɛriŋ a tɔ ma hariŋ ari ma sipaaŋ
kala, 15 a leŋ di Yesu wu-zɔmɔ-la ŋaa ma laali-yuori
nɛŋtɛŋŋɛɛ. Yesu wu-zɔmɔ-la pɛ niaa lɛ ba hɔŋ ari yari-
fiɛlaa. 16 U ŋii hariŋ lɛ nɛ má leŋ di ma yarida dol a
nagɛ hɔɔ-la laali-yuoroo si joŋo kɛrɛ ba bɔyɛ. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo kɛrɛ laa ma diŋdɔŋ hɛŋŋɛɛ kala u
si joŋo a yuoma. Hɛŋŋɛɛ deeŋba bieru a nagɛ nyiniŋ síi
bieru ŋii nɛ. 17 Wia si laama ta ŋii, u maga duu nagɛ
nyuŋ-chuulo nɛ di ma joŋo chu, aŋ joŋ tokobii-la si hɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la teeŋ a kori a yuo laaliŋ. Tokobii-la nɛ
ŋaa Wia wiaa. 18 Má leŋ di Wia Diŋ-zɔŋ-la pima doluŋ di

ma chuɔlɛ Wia bua-na kala lɛ a sulu wii-wii-kala. Ma síi
ŋaa ŋii, má pɔ woruŋ a sí doŋ diɛgu, aŋ pɛsɛ, aa chuɔlɛ
Wia pipi Wia niaa maa. 19 Má sul Wia pimi maa di Wia
pimi nyu-duoŋ, a wuo dagɛmi ŋii mi si jaŋ to a bul
Yesu wu-zɔmɔ-la fa si faa a pi niaa. 20 Mi síi bul Kirisito
wu-zɔmɔ-la aa pi niaa ŋii, ŋii nɛ tii ba kɛŋmi kaa hɛ
chɔrumɔɔ. Má sul Wia pimi di mi wuo bul Wia wiaa ari
nyu-duoŋ, ari mi si maga di mi bul ŋii.

Wu-kaaniŋ

21 Mii chɛ di ma jiŋ mi si nagɛ ŋii nɛ, a bira jiŋ tiŋtimii-
la mi síi tiŋ. Mi naaŋbii-chooluŋ Tikikas si ŋaa la Tiina
Yesu tiŋtinni-titii, u jaŋ bul mi wiaa kala, 22 di ba wuo
leŋ di ma nyuŋ nyaasɛ. Ŋii nɛ tii mi timu ma teeŋ.
23 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito jaŋ leŋ di la
naaŋbiiri-la kala si laa Yesu wiaa dii hɔŋ ari yarifiɛlaa, a
kɛŋ yarida, a cho dɔŋɔ. 24 Nialiŋ si cho la Tiina Yesu
Kirisito a kaa mu deeŋ deeŋ, Wia jaŋ fá niaa deeŋba
kala nennige.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

FILIPA NIAA

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl ari Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ aa pi
Wia niaa kala si hɛ Filipa lɛ a laa Yesu Kirisito wiaa
dii. La ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinnaa nɛ. 2 Laa ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ni-
hiasiŋ ari nialiŋ si pɛ nihiasi-la lɛ.
La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl chuɔlɛ Wia pipi Filipa niaa

3-4 Bua-na kala lɛ di mi nɛ liisi ma wiaa, mi yie chuɔlɛ
Wia pipima nɛ. Mi yie lɔllu a mu tigɛ ma wiaa ari
tuɔtɔruŋ nɛ. 5 Mi yie lɔllɛ Wia a tiŋ ŋii ma si pɛmi lɛ mi
bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi niaa. Ma pɛmi lɛ a lii tapulii-la
ma si nii Wia wu-zɔmɔ-la a kaa kɔ jiniŋ. 6 Mi laa dii ari
Wia si pɛma lɛ ma tiŋ tiŋtiŋ-zɔmɔ-la ŋii, u jaŋ pɛma lɛ di
ma tima mu yi tapulii-la la Tiina Yesu Kirisito si jaŋ kɔ.
7 Mii biinɛ ma wiaa nɛ woruŋ. U ŋaa woŋbii nɛ di mi
ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa Wia fá la di ma kala nennige. A tiŋ
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ ba kɛŋmi kaa tɔ dia. Bua deeŋ
lɛ la kala dii daŋsia a mu tigɛ Wia wu-zɔmɔ-la lɛ duu
ŋaa wutitii, a leŋ u chiŋ kpaŋ kpaŋ. Wiaa deeŋba kala
lɛ ma pɛmi lɛ nɛ woruŋ. 8 Mii biinɛ ma wiaa nɛ woruŋ.
Wia nɛ ŋaa mi daŋsia ari wiiŋ deeŋ lɛ. Chonu-la mi si
choma lii Kirisito Yesu teeŋ nɛ. 9 Mii sul Wia duu leŋ di
ma cho dɔŋɔ, di chonu-la wasa yugɛ kiŋkɛŋ, a biraa su-
lu duu pima wu-jimiŋ di ma wuo jiŋ wii-na kala ma síi
ŋaa bubuɔŋ. 10 Wu-jimii-la jaŋ leŋ di ma liisɛ wu-zɔŋŋɔɔ
a pi ma titia. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo liisɛ ma titia
disinniŋ lɛ, a sí wii-kala ŋaa chei a mu yi tapulii-la Kirisi-
to si jaŋ kɔ. 11 Ma si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ ŋii, ma jaŋ
wuo to Yesu Kirisito lɛ a wasa ŋaa tuɔ-pul wu-ŋaalaa.
Di ma nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ dɛnnɛ Wia duu yiriŋ yirɛ.

Pɔɔl si duu jaŋ joŋ u titia bil a mu tigɛ Kirisito tiŋtiŋŋaa wiaa

12 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di ma jiŋ ari wialiŋ si ŋaami
lɛ leŋe wu-zɔmɔ-la mi síi bul wasa mu sipaaŋ nɛ.
13 Nialiŋ síi beŋ nialiŋ ba si kaa tɔ dia ari nuu-kala jima
ari Kirisito wiaa nɛ tii ba kɛŋmi kaa tɔ dia. 14 Mi si hɛ
dia-la lɛ pɛ la naaŋbiiriŋ dɔŋsuŋ lɛ ba wasa chiŋ la Tiina
Yesu wialiŋ ba si laa dii lɛ woruŋ. Ba bira kɛŋ nyu-duoŋ
a bubul Wia wiaa, aŋ bi fawulluŋ ka fá.
15 Mi jima ari niaa dɔŋsuŋ ka bul Kirisito wiaa a pi-
pagisɛ nɛ ari yaribieriŋ, aŋ pɛ ŋaa yuo-hɛɛrɛɛ. Ama
dɔŋsuŋ ma kɛŋ ba tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ a bubul Kirisito wiaa.
16 Nialiŋ síi to ba tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ lɛ a bubul Kirisito wiaa
chomi nɛ. Ba jima ari Wia nɛ liisɛmi di mi bul u wu-
zɔmɔ-la a pi niaa. 17 Nialiŋ si bul Kirisito wiaa a pipagisɛ
yie to ba titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ. Ba bi wutitii kɛnɛ. Mi si hɛ
dia lɛ ŋii, ba chichɛ di mi na hɛɛŋ a yugɛ. 18 Ama mi-na
teeŋ u bi wii-kala kɛnɛ. Di tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ koo di
tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ nɛ ba kaa bul, mi tuɔŋ tɔrɔ nɛ ari ba síi
bul Kirisito wiaa.
19 Mi tuɔŋ ma jaŋ tɔrɛ a mumu. Mi jima ari ma chuɔlɛ
Wia pipimi nɛ. Ŋii wiaa a tiŋ ma Wii-sula ari Yesu Kirisi-
to Diŋ-zɔŋ-la lɛ, mi jima ba jaŋ liisɛmi ta. 20 Wii-la mi síi
chɛ kiŋkɛŋ ari wii-la mi síi yiɛlɛ nɛ ŋla: Mi bi jaŋ kɔ di mi
ŋaa wii a mu tigɛ tiŋtimii-la mi síi tiŋ di hiisiŋ diimi,
ama a suomi jiniŋ a kaa mu, bua-na kala lɛ, mi jaŋ kɛŋ
nyu-duoŋ a bul Wia wiaa. Di mi nɛ weye koo di mi nɛ
suba, mi jaŋ joŋ mi titia bil a mu tigɛ Kirisito tiŋtimii-la
wiaa, duu yiriŋ yirɛ. 21 Mi-na teeŋ, di mi nɛ kɛŋ miisiŋ,
mi kɛnu Kirisito teeŋ nɛ. Di mi nɛ suba maa, mi jaŋ na
nyuuruŋ u teeŋ. 22 Di mi nɛ hɛ mi miisiŋ lɛ, mi jaŋ faasa
tiŋ, di ni-daŋ nii Wia niiŋ wiaa. Di mi nɛ bira suba maa,
mi jaŋ na nyuuruŋ. Mi bi jiŋ ba ku-la mi si jaŋ liisɛ. 23 Mi
hɛ wiaa deeŋba balia pɛgɛ nɛ. Mi fa cho nɛ woruŋ di
mi sii dunia deeŋ lɛ a mu Kirisito teeŋ. U nɛ kpia mi si
jaŋ hɛ dunia deeŋ lɛ. 24 Ama u jaŋ ŋaa wu-zɔŋ a pima di
mi nɛ hɛ mi miisiŋ lɛ. 25 Mi laa wiiŋ deeŋ dii nɛ ari mi
jaŋ hɛ ma teeŋ dunia deeŋ lɛ, di mi wuo pɛma lɛ di ma
waa a mu tigɛ wialiŋ ma si laa dii lɛ, aŋ pɛ kɛŋ tuɔtɔruŋ
ba lɛ. 26 Ŋii wiaa, di mi nɛ miira kɔ ma teeŋ, ma jaŋ na
woŋbiiŋ a dɛnnɛ Yesu Kirisito a tiŋ mi wiaa.
27 Má leŋ di ma wu-ŋaalaa tuto Wia wu-zɔmɔ-la mi si
bula pima a tigɛ Kirisito lɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, di mi nɛ hɛ
ma teeŋ koo di mi nɛ tuo, mi jaŋ wuo nii ari ma faasa
chiŋ nɛ kpaŋ kpaŋ a kɛŋ nii-bala, a leŋ di ma tuɔbiinaa
ku pɛ dɔŋɔ lɛ, a faasa hɛ doluŋ a pipɛ dɔŋɔ lɛ a mu tigɛ
Wia wu-zɔmɔ-la ma si laa dii lɛ. 28 Ma sí leŋe di fawulluŋ
kɛŋma a mu tigɛ ma diŋdɔŋŋɔɔ lɛ. Wiiŋ deeŋ chaasa
dagɛba ari ba jaŋ lɛl, ama Wia jaŋ laa ma-na ta. 29 Ma-
na, Wia nɛ pima woŋbiiŋ di ma laa Kirisito wiaa dii aŋ
pɛ na hɛɛŋ a tiŋ u wiaa. 30 Laal-la ma si na di mii yuo
buŋbuŋ, a bira nii di mi haa yuo, ma ma jaŋ wuo yuou.

Kirisito si kɛŋ u titia muuri, Wia joŋ yiri-baliŋ pu

2 Di Kirisito pɛma lɛ ma miisiŋ lɛ, a pɛma lɛ di ma
dɔŋsuŋ ma nyusuŋ nyaasɛ, a pɛma lɛ ma cho dɔŋɔ
di ma tuɔsaa piŋ di-bala, a leŋ di Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛ ma
tuɔsaa lɛ a titiŋ, a pɛma lɛ di ma fifá ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
nennige, 2 ŋii wiaa má kɛŋ tuɔ-bala, a wasa cho dɔŋɔ, a
kɛŋ nii-bala, ŋii jaŋ wuo leŋ di mi tuɔŋ faasa tɔrɛ. 3 Wii-
na kala ma síi ŋaa lɛ, ma sí ma titia tuɔtɔruŋ to, a ma sí
ma titia ma lɛ bibigisu. Ama má leŋ di ma siaa fiɛlɛ
dɔŋɔ nyuŋ, a beŋ di niaa dɔŋsuŋ yuga kiima. 4 Di nuu
níi ŋaa wii, u sí ŋaa chichɛ duu pɛ u duŋduŋ lɛ. Ama ú
ŋaa chichɛ duu pɛ nuu-kala lɛ nɛ. 5 Ma maga ma nagɛ
ŋii Yesu Kirisito si naga nɛ ma tuɔbiinaa lɛ. 6 U fa kɛŋ
Wia nagisiŋ nɛ, ama u fa bi biina duu fugɛ u titia duu
di Wia magɛ dɔŋɔ. 7 Ama u titia tuɔtɔruŋ lɛ, u joŋ u Wia
nagisiŋ ta aŋ ku tima pi Wia. Ba si lulu, u ku nagɛ
nuhuobiine, 8 a kɛŋ u titia muuri, a to Wia niiŋ a mu yi
bua-la lɛ u síi suu. Ba paala kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ nɛ u suu. 9 A tiŋ wiiŋ deeŋ lɛ Wia chisu a kɛnu kaa
jil Wia-jaŋ, a pu yiri-la si yuga kii yiri-na kala. 10 Ŋii wiaa
Yesu doluŋ lɛ, kialiŋ kala si hɛ Wia-jaŋ ari kialiŋ si hɛ
tiŋteeŋ ari lɛlɛɛ-jaŋ, ba kala jaŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a
chuɔlu. 11 Nuu-kala jaŋ suri u niiŋ a bul ari Yesu Kirisito
nɛ ŋaa u Tiina. Di wiiŋ deeŋ nɛ ŋaa, la Nyimma Wia yir-
iŋ jaŋ yirɛ.

Má chaanɛ a nagɛ chɛŋwulaa dunia lɛ

12 Ŋii wiaa mi naaŋbii-chooloo, má tuto mi niiŋ ari ma
fa síi to ŋii bua-la lɛ mi fa si hɛ ma teeŋ. Lɛɛlɛ mi tuo
ma teeŋ, ari ŋii kala ma ha to mi niiŋ. Wia laama ta nɛ,
ama má fá fawulluŋ, aŋ kɛŋ ma titia muuri, a titiŋ, aŋ
na ku-la Wia si si u jaŋ joŋo pima. 13 Má ŋaa ŋii, bɛɛ
wiaa, Wia hɛ ma teeŋ bua-na kala lɛ a kɛŋma a titiŋ nɛ.
U jaŋ ŋaa ma tuɔtɔrɛ wii di ma níi ŋaa wialiŋ u síi chɛ.
14 Di ba nɛ si di ma ŋaa wii, ma sí kaa lɛrɛ, di ma níi
ŋaa, ma sí wiaa gurimu. 15-16 Di ma nɛ tiŋ ma tiŋtiŋŋaa
woruŋ, ma jaŋ ŋaa tuɔ-pul timma a sí wii-kala chei. Ma
jaŋ bira ŋaa Wia biiriŋ a hɛ haachɛ diiree ari ni-bɔŋŋɔɔ
tuɔŋ dunia deeŋ lɛ. Ŋii wiaa, u maga di ma tuto Wia ni-
iŋ wialiŋ si pima miisiŋ, di ma wuo chaanɛ niaa deeŋba
tuɔŋ, ari chɛŋwulaa si chaanɛ ŋii wia nyuŋ. Di ma nɛ
ŋaa ŋla, mi jaŋ wuo bɛsɛ mi titia lɛ a mu tigɛ mi tiŋ-
timii-la kala mi si tima, tapulii-la la Tiina Yesu Kirisito si
jaŋ kɔ. Ŋla nɛ jaŋ dagɛ ari tiŋtimii-la kala mi si tima bi
pɛi ŋaa. 17-18 A tiŋ ma si laa Wia wiaa dii, ma nagɛ puna-
la ba si yie kpu a pi Wia. Di ba paala kpumi a tiŋ wu-
zɔŋŋɔɔ ma si ŋaa Wia sipaaŋ, mi ŋaa siri nɛ di mi suu.
Ŋii leŋe mi tuɔŋ tɔrɛ ma nyuŋ ŋii. Má leŋ ma ma tuɔŋ
tɔrɛ mi nyuŋ.

Pɔɔl bul Timoti ari Ɛpafodaatis wiaa

19 Mii yiɛlɛ ari la Tiina Yesu doluŋ lɛ mi jaŋ tiŋ Timoti
duu kɔ ma teeŋ lɛɛlɛ. Duu nɛ kɔ ma teeŋ aŋ miira ku
bul ma wiaa pimi, mi tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. 20 U duŋduŋ nɛ nii-
la si chil ma wiaa ari mi ma si chil ma wiaa ŋii. 21 Niaa
dɔŋsuŋ chil ba titia wiaa nɛ. Ba bi Yesu Kirisito wiaa
chila. 22 Ma ma titia jiŋ ŋii Timoti si naga nɛ. U pɛmi lɛ
bubul Wia wu-zɔmɔ-la a nagɛ bie si yie pɛ u nyimma lɛ
ba titiŋ ŋii nɛ. 23 Di mi nɛ ku jiŋ ŋii wialiŋ si nagɛ mi
teeŋ, mi jaŋ timu duu kɔ ma teeŋ. 24 Ama mi wii-wii-
kala hɛ Wia teeŋ nɛ. Mi jima u bi jaŋ dieni ka di mi titia
kɔ ma teeŋ.
25 Mi bee na ari u maga di mi tiŋ la naaŋbie Ɛpafo-
daatis duu kɔ ma teeŋ nɛ. U ŋaa mi tiŋtinni dɔŋ nɛ aŋ
pɛ ŋaa mi laali-yuori dɔŋ ma. Ma nɛ timu u kɔ mi teeŋ
a pɛmi lɛ ari wii-la mi síi chɛ. 26 U faa biinɛ ma wiaa nɛ
di u ku nama, ama u tuɔŋ cheye a tiŋ ma si nia ari u bi
yarifiɛlaa kɛnɛ. 27 Wutitii, u wiila nɛ, a fa ka mua duu
suba, ama Wia fáu nennige a leŋ u duori. Di Ɛpafo-
daatis nɛ fa suba, mi tuɔŋ fa jaŋ faasa chei. Ama Wia
fámi nennige a bi leŋe u suu. 28 Ŋii wiaa mi siiŋ faasa
fiɛsɛ nɛ kiŋkɛŋ duu kɔ ma teeŋ nɛ, di ma nau di ma
tuɔŋ bira tɔrɛ, di mi ma tuɔŋ bira tɔrɔ. 29 Ŋii wiaa, la Ti-
ina Yesu doluŋ lɛ, má laau woruŋ ari tuɔtɔruŋ. Má pipi
ni-yiri deeŋba jirima. 30 A mu tigɛ Kirisito tiŋtiŋŋaa
wiaa, u joŋ u miisiŋ bil, u fa ka mua duu suba. U ŋaa
ŋii duu wuo pɛmi lɛ, bɛɛ wiaa ma titia faa chɛ di ma pɛ-
mi lɛ nɛ aŋ bi wuo pɛ.

Pɔɔl bi u nyuŋ joŋo hɛ wialiŋ nuhuobiinee síi ŋaa ba yaraa lɛ

3 Mi naaŋbiiriŋ, wii-la wu-kaaniŋ mi síi chɛ mi bula
pima nɛ ŋla: Má jujuɔsɛ la Tiina Wia sipaaŋ. Mi laa
sipaaŋ bul wiiŋ deeŋ nɛ pima nɛ, aŋ bira chichɛ di mi
bul u titia ŋla. Mi bi jaŋ kɔ di mi lɔlɔ ari wii-la buluŋ.
Wialiŋ jaŋ pɛma lɛ di ma sí wu-bɔŋ kala juu.
2 Má pɔ ma titia lɛ ari nialiŋ si ŋaa wiaa ari vahiŋ síi
ŋaa ŋii, a pɔ ma titia ni-bɔŋ wu-ŋaalaa lɛ. Má kɛŋ ma
titia ari nialiŋ si pɛsɛma lɛ di ma keri ma penee. 3 La nɛ
paala chaasa ŋaa nialiŋ si sɛnɛ keri ba penee, bɛɛ wiaa
la-na to Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ lɛ nɛ aa chuɔlɛ Wia. Ŋii
wiaa, laa juɔsɛ Kirisito Yesu teeŋ nɛ. La-na sipaa tuo
wialiŋ niaa síi ŋaa ba yaraa lɛ. 4 Mi-na nɛ paala maga di
mi kɛŋ nyu-duoŋ a tiŋ wialiŋ niaa síi ŋaa ba yaraa lɛ. Di
nuu-kala nɛ biina ari u jaŋ wuo joŋ u nyuŋ a hɛ wialiŋ
nuhuobiinee síi ŋaa ba yaraa lɛ, mi-na jaŋ paala wuo
bul ari mi kii tiina nɛ. 5 Ba si lulmi, tapul-chorimuŋ
chɛɛŋ nɛ ba keri mi peniŋ. Mi ŋaa Iziral tiina titii nɛ, a lii
Bɛŋjamiŋ doho. Mi naaŋ ari mi nyimma ŋaa Hiiburu
timma nɛ. Di J̱u̱u tiŋŋaa naabalima woŋbii-la nɛ maa
to, mi ŋaa Farisii tiina nɛ. 6 Mi faa to J̱u̱u tiŋŋaa naabal-
imaba woŋbii-la nɛ ari siifiɛsiŋ, a to naasiŋ dudɔgisɛ

nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi. Di nuhuobiine nɛ fa
jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-pula a tiŋ u síi to Ju̱u tiŋŋaa naabal-
imaba woŋbii-la, mi jaŋ bul ari mi ŋaa ni-pula nɛ. Mi fa
síi to woŋbii-la, mi bi wii ŋaa chei. 7 Mi fa biina, wiaa
deeŋba kala mi fa si to jaŋ kɛŋ nyuuruŋ, ama a tiŋ
Kirisito wiaa mi bene ba ŋaa pɛi nɛ. 8 Mi si ku jiŋ mi Ti-
ina Yesu Kirisito, mi bene ari mi tele nɛ wiaa deeŋba lɛ.
Mi chaasa jiŋ ari u nɛ kɛŋ nyuuruŋ a kii wiaa deeŋba
kala mi fa síi to. A tiŋ Yesu wiaa mi joŋ wii-kala yuo ta
nɛ. Mi bene ari ba kala nagɛ nisuruŋ nɛ. Mi ŋaa ŋii di
mi wuo na nyuuruŋ nɛ Kirisito teeŋ, aŋ pɛ kɛŋ u tuɔ-
pula-la, 9 di la di Kirisito kala ŋaa kubala. Tuɔ-pula-la mi
si kɛnɛ, u bi mi titia lɛ lia, u saa bira bi wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ma lɛ lia. Ama lɛɛlɛ mi si laa
Kirisito wiaa dii, ŋii nɛ tii mi kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ. Tuɔ-
pula deeŋ-na lii Wia teeŋ nɛ. Wia joŋo pi nuu-kala si laa
u wiaa dii nɛ. 10 Wii-la kala mi síi chɛ nɛ ŋla, di mi jiŋ
Yesu Kirisito, a wuo jiŋ u dol-la si lii u teeŋ a tiŋ u si sii
suuŋ lɛ, a wuo na hɛɛ-la yiri u si na a suu. 11 Ŋii lɛ nɛ mi
ma titia jiŋ ari mi jaŋ suu aŋ sii suuŋ lɛ.

U maga di la hɛ la nyuŋ kala wialiŋ si hɛ la sipaaŋ

12 Wiaa deeŋba mi si bula, mi ha biba na dɛrɛ, mi ha
bi ni-pula ma ŋaa. Mi ha hɛ dimɛ nɛ a yuyuo di mi dii
ku-la mi si jaŋ na Yesu teeŋ. Yesu Kirisito paala laa
sipaaŋ yuo diimi nɛ a tiimi. 13 Mi naaŋbiiriŋ, mi paala
biina ari mi ha bi ku-la na, ama mi joŋ mi nyuŋ kala hɛ
wu-bala lɛ nɛ di mi ŋaa. Mi yu wialiŋ si hɛ hariŋ, aŋ hɛ
mi doluŋ kala di mi na wialiŋ si hɛ mi sipaaŋ. 14 Ŋii wiaa
mi fa joŋ mi sipaaŋ tuulɛ nɛ a mumu di mi na ku-la Wia
si jaŋ to Yesu Kirisito lɛ a joŋo pimi u jaŋ lɛ. 15 U maga
di nialiŋ kala si waa Kirisito wiaa lɛ bibiinɛ wiiŋ deeŋ. Di
ma dɔŋsuŋ ma níi sɛi wii dɔŋ, Wia jaŋ dagɛma wutitii-
la. 16 Wii-la si maga di la ŋaa nɛ ŋla, má leŋ di la mu
sipaaŋ a tuto wialiŋ titia la fa síi to a ku yi lɛɛlɛ.
17 Mi naaŋbiiriŋ, má kala chichesi mi wu-ŋaalaa. Naa-
buasu-la si maga di ma tuto nɛ laa dagɛma. Ŋii wiaa,
má tuto nialiŋ si laa ma sipaaŋ. 18 Mi laa sipaaŋ bul
wiaa pima a tigɛ nialiŋ dɔŋsuŋ lɛ, aŋ ka lɛɛlɛ-na sii-liiriŋ
paala yuori mi siaa lɛ nɛ ka mii bul. Kirisito suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ ba wiaa, ama nialiŋ wu-ŋaalaa daga ari ba
bi wii-la u si ŋaa kaa titiŋ. A tiŋ ŋii wiaa ba di Kirisito
ŋaa diŋdɔŋ nɛ. 19 U didɛriŋ ba jaŋ mu juu Wia nyiniŋ.
Ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ baa to. Ba siiŋ yie fiɛsɛ hiisi
wiaa lɛ nɛ. Ba yie bibiinɛ dunia kiaa duŋduŋa wiaa nɛ.
20 Ama la-na ŋaa Wia-jaŋ niaa nɛ. La hɔnɔ gbɛrɛ la Tiina
Yesu Kirisito duu lii Wia-jaŋ kɔ nɛ. U nɛ ŋaa la Laataara.
21 Duu nɛ kɔ, u jaŋ kɛŋ u dol-la a kaa birimɛ la yaraa
deeŋba si jaŋ pua, di ba nagɛ u titia yara-la si bi pua.
Dol-la nɛ u kaa bibeŋ kuŋ-kala. U jaŋ joŋ u doluŋ a ŋaa
wiiŋ deeŋ, a joŋ kuŋ-kala a hɛ u naasiŋ bubuɔŋ a
bibeŋ.

Pɔɔl chagilɛ Filipa niaa

4 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, mi choma nɛ kiŋkɛŋ, mi
yie bibiinɛ ma wiaa nɛ. A tiŋ ma wiaa, mi tuɔŋ tɔrɔ
woruŋ, mi nyuŋ duori. Ŋii-na, mi naaŋbii-kpianaba, má
chiŋ la Tiina hariŋ kpaŋ kpaŋ.
2 La dihaalaa Yuoodia ari Siŋtiki, mii sulma jaŋ-jaŋ di
ma siŋ a tiŋ la Tiina Yesu wiaa. 3 Ŋ-na mi tiŋtinni dɔŋ,
mii chɛ di ŋ pɛ haalaa deeŋba lɛ, ka di Kilɛmɛŋt ari mi
tiŋtinni dɔŋsuŋ kala ma pɛmi lɛ di la hɛ la doluŋ kala a
mu tigɛ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa di ba mu sipaaŋ. Niaa
deeŋba kala yiraa nɛ hɛ miisiŋ teŋ-la tuɔŋ Wia si bile.
4 Má jujuɔsɛ Wia sipaaŋ bua-na kala. Mi jaŋ bira bula
pima di ma jujuɔsɛ Wia sipaaŋ. 5 Má leŋ di ma siaa fiɛlɛ
nuu-kala teeŋ. Má ŋiŋaa ŋii, bɛɛ wiaa bua-la lɛ la Tiina
Yesu si jaŋ miira kɔ kpaga nɛ. 6 Ma sí leŋe di kuŋ-kala
wiaa wiwalimɛma, ama di ma níi chuɔlɛ Wia, má sulu a
chichɛ ku-la kala ma síi chɛ, aŋ pɛ lɔllu. 7 Di ma níi ŋaa
ŋla, Wia jaŋ pima yarifiɛlaa. Yarifiɛla-la jaŋ leŋ di ma
tuɔŋ ari ma tuɔbiinaa kala piŋ di-bala, Yesu Kirisito
doluŋ lɛ.
8 Mi naaŋbiiriŋ, wii-la didɛriŋ nɛ ŋla: Má ŋiŋaa wialiŋ
si ŋaa wutitiiba, wialiŋ si kɛŋ yiriŋ, wialiŋ síi to woŋbiiŋ,
wialiŋ si bi wii-wii-kala kɛnɛ, wialiŋ si dagɛ di ma cho
niaa, ari wialiŋ si zɔmɔ niaa sipaaŋ. Má joŋ ma nyuŋ
kala hɛ wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ, aa ŋaa wiaa di niaa
bibɛsɛma lɛ. 9 Wialiŋ kala mi si bula pima, ari wialiŋ
kala mi si dagɛma, ari wialiŋ kala ma si nia di mii bul,
ari wialiŋ kala ma si gunna mi teeŋ, má kɛŋba kaa tiŋ
tiŋtiŋŋaa. Di ma nɛ ŋaa ŋii, Wia-la síi pi niaa yarifiɛlaa
jaŋ leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Filipa niaa ari ba si pɛu lɛ ŋii

10 Mii juɔsɛ nɛ kiŋkɛŋ Wia teeŋ, bɛɛ wiaa lɛɛlɛ ma da-
ga ari ma faa biinɛ mi wiaa nɛ. Faafaa-la kala ma faa
biinɛ mi wiaa nɛ. Ama woŋbiiŋ nɛ ma bi na di ma wuo
dagɛ chonu-la ma si kɛnɛ a pimi. 11 U bi naga ari mi chɛ
kuŋ ka nɛ tii mii bul wiiŋ deeŋ, bɛɛ wiaa mi gunnɛ wiaa
yugɛ nɛ mi miisiŋ lɛ. Di mi kɛŋ kuŋ koo di mi bi kuŋ
kɛnɛ, mi tuɔŋ yie tɔrɔ nɛ. 12 Mi jiŋ ŋii u si naga a pimi
nɛ, di mi nɛ kɛŋ kuŋ koo di mi nɛ bi kɛnɛ. Mi gunnɛ wi-
iŋ deeŋ nɛ bua-na kala koo lee-na kala. Di mi vɔgɔ koo
di losuŋ kɛŋmi, di mi kɛŋ kiaa yugɛ koo di mi nɛ kɛŋ
mua, mi sipaa tuo. 13 Mi jaŋ wuo kɛŋ mi titia woruŋ
wiaa deeŋba kala lɛ, bɛɛ wiaa Kirisito nɛ pimi dol-la.
14 Ama u ŋaa wu-zɔŋ nɛ ma síi pɛmi lɛ. Bua-la lɛ wiaa
si juumi, ma pɛmi lɛ nɛ. 15 Ma Filipa niaa, ma titia jima
woruŋ ari mi si suomo bubul Wia wu-zɔmɔ-la ma teeŋ,
ma pɛmi lɛ nɛ. Mi si lii Masidoonia tiŋteeŋ maa, ma ha
pɛmi lɛ nɛ. Nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, ba
kuŋ-kala bimi lɛ pɛ, see ma duŋduŋa nɛ pɛmi lɛ ari
moribiee. 16 Mi fa si hɛ Tɛsalonaaka taŋ-la lɛ, ma pɛmi
lɛ yugɛ nɛ. 17 U bi naga ari mi yie chichɛ di mi laa kiaa

nɛ ma teeŋ, ama mi cho di mi na ari ma time wasa
yugɛ Wia teeŋ nɛ. 18 Ma si tiŋ Ɛpafodaatis, u kɛŋ kialiŋ
ku pimi, lɛɛlɛ mi kɛŋ kuŋ-kala mi síi chɛ nɛ. Kialiŋ paala
yugɛ nɛ. Kialiŋ ma si joŋo pimi, ba nagɛ kiaa ba si yie
kpu pi Wia, u laaba, ka u tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ nɛ. 19 Wia-la
mi si timaa pa kɛŋ kuŋ-kala nɛ, u jaŋ to Yesu Kirisito lɛ
a pima kuŋ-kala ma síi chɛ a yugɛ. 20 La Nyimma Wia
yiriŋ jaŋ yirɛ bua-na kala lɛ a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

21 Mii chuɔlɛ nialiŋ kala si to Yesu Kirisito lɛ a ŋaa Wia
niaa. La naaŋbiiri-la kala ma si laa Yesu wiaa dii a hɛ
daha, ba maa chuɔlɛma. 22 Wia niaa kala si hɛ daha ka
chuɔlɛma. Nialiŋ ma si laa Yesu wiaa dii a hɛ kuori-bal-
la ba síi yirɛ Siiza dia lɛ ka chuɔlɛma.
23 La Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

KƆLƆSI NIAA

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl si ŋaa Yesu Kirisito naŋzɔɔ Wia si liisa,
ari Timoti, la kala naaŋbie, laa chuɔlɛ ma Kɔlɔsi ni-
aa.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ma-na Wia niaa si ŋaa
naaŋbii-titiiba-la Kirisito teeŋ. La Nyimma Wia lahɔrimɔ
lɛ u jaŋ pɛma lɛ a leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia Kɔlɔsi niaa wiaa

3 Bua-na kala la níi chuɔlɛ Wia aa pima, la yie lɔllu, u-
na, la Tiina Yesu Kirisito Nyimma, 4 bɛɛ wiaa la nia ari
ma sɛi Kirisito Yesu niiŋ a cho Wia niaa kala nɛ. 5 Maa
ŋaa ŋii a tiŋ ma síi yiɛlɛ kialiŋ si piŋ ma sipaaŋ Wia-jaŋ
lɛ. 6 Ma nii wiiŋ deeŋ bua-la ma si nii Wia wu-zɔmɔ-la si
ŋaa wutitii. Ɛpafiras nɛ bula pima. Wia wu-zɔŋŋɔɔ
deeŋba tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ leree yugɛ dunia lɛ. Niaa
yuga laaba dii, ba puŋ lere-la ari ba si puŋ ŋii ma lɛ. Ba
puŋ ŋii ma lɛ a suomi bua-la lɛ ma si jegile nii wu-
zɔmɔ-la a sɛnɛ jiŋ ŋii Wia si pɛma lɛ u lahɔrimɔ lɛ. 7 Ma
gunnɛ wiaa deeŋba Ɛpafiras teeŋ nɛ, la ni-choolii-la si
ŋaa la tiŋtinni dɔŋɔ Wia tiŋtiŋŋaa lɛ. U ŋaa Kirisito
tiŋtinni-titii nɛ la nyuŋ. 8 U nɛ bula pila ari ma si cho
dɔŋɔ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
9 A lii tapulii-la la si nii wiiŋ deeŋ, la chuɔlɛ Wia pipi-
ma a bi leŋ. Laa sul Wia aa pima duu leŋ di ma sɛnɛ jiŋ
wii-la u síi chɛ di ma ŋaa, a kɛŋ wu-jimiŋ ari digiliŋ
jegilee Wia Diŋ-zɔŋ-la si pima. 10 U jaŋ leŋ di ma wu-
ŋaalaa kala chiŋ Wia woŋbiiŋ lɛ, duu tuɔŋ tɔrɛ ma nyuŋ
a leŋ di ma tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ, tiŋtiŋ-yiriba kala lɛ, duu
kɛŋ doho, di ma ku jiŋ Wia woruŋ a waa pɛ. 11 Wia jaŋ
pima doluŋ a magɛ ŋii u si dolie, di ma wuo kɛŋ piina
ari kenyiri ma tuɔtɔruŋ lɛ. 12 Má lɔllɛ Wia ari u si leŋe di
maachie ma ma si jaŋ wuo pɛ dii kialiŋ u si ŋaa bil u ni-
aa lɛ Wia kuorii-la tuɔŋ. 13 U laala Sitaani nisiŋ lɛ, a
kɛŋla kaa mu hɛ u bii-chooluŋ kuorii-la lɛ di u bibeŋla.
14 U nɛ Wia joŋo ti̱ŋ la haachɛba chimiŋ a joŋ la haachɛ-
ba chɛla.

Kirisito kɛŋ doluŋ wii-kala lɛ

15 Kirisito nɛ nagɛ Wia-la nagisiŋ kala kala, nii-la la si
bi na. U nɛ kii kuŋ-kala u si ŋaa. 16 U lɛ nɛ Wia to a ŋaa
kuŋ-kuŋ-kala si hɛ wia nyuŋ ari tiŋteeŋ, kialiŋ la síi na
ari kialiŋ la si bi na kala, a pɛ Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari bii-
bɔŋŋɔɔ kala lɛ. U lɛ nɛ u to a ŋaa kiaa kala. Ba hɛ dimɛ
u yiriŋ lɛ. 17 U nɛ laa sipaaŋ hɛ dimɛ, ka kuŋ-kala-na hɛ
dimɛ. U níi beŋ kiaa kala ba chiŋ ba di-chinaa. 18 U nɛ
ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiaŋ aa beŋ-
ba. Ba nagɛ u yaraa, u nɛ ŋaa ba nyuŋ. U nɛ suomo bil
Wia niaa geŋtine, bɛɛ wiaa u nɛ ŋaa buŋbuŋ nii-la si
laa sipaaŋ sii suuŋ lɛ nialaa kala si suba lɛ. Ŋii wiaa u
nɛ kɛŋ doluŋ wii-kala lɛ. 19 Wia cho di Yesu nagɛ u-na
Wia nagisiŋ kala kala. 20 U lɛ nɛ Wia to ba di kuŋ-kala
siŋ, kialiŋ si hɛ wia nyuŋ ari kialiŋ si hɛ tiŋteeŋ lɛ kala.
Bua-la u si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ, u chaliŋ jaasɛ. U chal-la
jaasiŋ nɛ leŋe Wia ari kialaa kala si hɛ dimɛ tuɔsaa fiɛlɛ
dɔŋɔ nyuŋ.
21 Ma di Wia siaa fa bi dɔŋɔ na a tiŋ ma wu-bɔmɔ-la
ŋaaniŋ ari ma tuɔbiiŋ lɔrunu-la wiaa. 22 Ama lɛɛlɛ Wia
ŋaa ma duu siŋ a tiŋ Kirisito suuŋ lɛ, duu kɛŋma kaa kɔ
Wia sipaaŋ ari tuɔ-pula, duu sima nyaŋ. 23 Kirisito jaŋ
ŋaa ŋla pima, di ma kɛŋ yarida-la naaŋ lɛ a chiŋ kpaŋ
kpaŋ, aa yiɛlɛ wialiŋ ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ. Ma
nii Wia wu-zɔŋŋɔɔ deeŋba ba si bula pi niaa leree yuga
nɛ. Mi-na Pɔɔl ma ku ŋaa Wia tiŋtinnaa dɔŋɔ aa bul Wia
wiaa.

Tiŋtimii-la Pɔɔl si tima pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi

24 Lɛɛlɛ mi tuɔŋ tɔrɔ hɛɛ-la lɛ mi si na a pima. Hɛɛ-la
jaŋ pɛ dɛrɛ, ari Kirisito si si mi jaŋ na hɛɛŋ pi nialiŋ si
laa u wiaa dii aa hilimi. U niaa ŋaa kubala nɛ, a nagɛ u
yaraa si ŋaa kubala ŋii. 25 Mi ku ŋaa ba tiŋtinnu dɔŋ.
Wia nɛ liisɛmi di mi tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ a pima, di mi bul
Wia niiŋ wiaa kala a pima. 26 Wia niiŋ wiaa fa fáa nɛ.
Wia joŋo faa la naabalimaba tiŋteeŋ lɛ faafaa kala a ku
yi bua deeŋ lɛ. Ama lɛɛlɛ Wia joŋo dagɛ u niaa nɛ. 27 Ba
nɛ Wia liisɛ di ba jiŋ wialaa si zɔmɔ ŋii kiŋkɛŋ, ka u fa
joŋo faa. Lɛɛlɛ u dagɛ ba si magɛ ŋii nialaa si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ. Wialiŋ nɛ daga ari Kirisito hɛ ma tuɔŋ
lɛ. Ŋii wiaa maa yiɛlɛ di ma kpaa u yiri-bal-la Wia-jaŋ lɛ.
28 U wiaa nɛ la bula pipi niaa. Laa kpurisɛ nuu-kala digi-
laa, aa dagɛ nuu-na kala ari wu-jimii-na kala, di la wuo
ŋaa ba waa dɛrɛ Kirisito wiaa lɛ. 29 Ŋii wiaa mi faasa hɛ
mi doluŋ kala a titiŋ, ari Wia si joŋ u dol-bal-la pimi di
mi kaa titiŋ ŋii.

2 Mii chɛ di ma jiŋ ŋii mi si hɛ doluŋ a faasa tima pi-
ma a pɛ Wia nialaa si hɛ Laadisiya lɛ, ari Wia
nialaa dɔŋsuŋ kala ha si bimi naa. 2 Mii chɛ di ba kɛŋ
bɔi-duoŋ a tiŋ chonuŋ si wuo kɛŋba hɛ dɔŋɔ, di ba wuo
jiŋ wu-faali-la kala kala woruŋ a dɛrɛ si tigɛ Kirisito lɛ a
laa dii. 3 Wu-jimiŋ kala hɛ u teeŋ nɛ. U duŋduŋa nɛ wuo
ŋaa la sɛnɛ ku jiŋ wiaa a kɛŋ wu-jimiŋ.
4 Mi bul ŋii pipima di nuu-kala sí wuo nyisɛma ari nii-
sima. 5 Mi tuo ma teeŋ, ama mii biinɛ ma wiaa ari mi
hɛ ma teeŋ, aa juɔsɛ ma si ŋaa Yesu yarida a chiŋ kpaŋ
kpaŋ, a fiɛlɛ ma yaraa.

Mii-zɔŋ-la la si kɛnɛ Kirisito teeŋ

6 Ma si sɛyɛ ari Yesu Kirisito nɛ ŋaa ma Tiina, má leŋ
di wii-na kala ma síi ŋaa lɛ, duu nagɛ ma duu ŋaa
kubala nɛ. 7 Má leŋ di ma naapoloo suusa juu-u woruŋ,
di ma wuo gunnɛ u wiaa woruŋ a wuo chiŋ ma yarida
lɛ, ari ma si gunnɛ ŋii di ma ŋaa. Má ma pɛ a faasa lɔllɛ
Wia woruŋ.
8 Ma sí leŋe di nuu-kala yuo diima di ma tou. Baa
dagɛma nuhuobiine wu-jimiŋ, a nyisɛma ari wialaa si
bi bubuɔsaa kɛnɛ. Ba to nuhuobiinee naabalima wɛniŋ
a dagɛ di-suomuŋ wiaa nialiŋ síi to. Wiaa deeŋba bi
Kirisito teeŋ lia. 9 Wia nagisiŋ kala kala hɛ Yesu nuhuo-
biine yara-la lɛ nɛ. 10 Ma duu si ŋaa kubala, ma bi kuŋ-
kala chɛɛ ka. U nɛ kii Wia bii-bɔŋŋɔɔ ari Wia bii-zɔŋŋɔɔ
ari Wia tiŋdaaraa kala. U nɛ kɛŋba doluŋ aa beŋba.
11 Ma di Kirisito si ŋaa kubala, u naga ari u keri ma pe-
nee nɛ. U bi naga nuhuobiinee keriŋ. U nɛ ŋaa ma wuo
leŋ ma faafaa wu-kɛnɛ-la si bɔmɔ a ta. 12 Wii-chuɔlɛ liiŋ
ba si foma, u naga ma di Kirisito kala nɛ ba joŋo hugi.
Wia dol-bal-la wuo chisɛ Yesu suuŋ lɛ. A tiŋ ma si laa
wiiŋ deeŋ dii, ma duu kala nɛ sii suuŋ lɛ. 13 Ma faafaa
wu-kɛnɛɛ ari ma haachɛba nɛ leŋe ma naga ari ma su-
ba. Ama Wia si leŋe Yesu sii suuŋ lɛ, ma ma kɛŋ miisiŋ.
U joŋ la haachɛba kala a chɛla. 14 La chei u niiŋ wialaa
kala u si ŋmuŋsa, ka u bi leŋe la tel. Kirisito si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ nɛ kpu wialaa la si ŋaa ta. 15 U liisɛ Sitaani
ari Wia bii-bɔŋŋɔɔ kala doluŋ. U kɛŋba muuri ni-daŋ
tuɔŋ. U si suu daa-gɛsɛ-la nyuŋ ŋaa u juɔsɛ ba nyuŋ,
ari nii-la síi juɔsɛ u ni-yuo-diilee nyuŋ ŋii.
16 Ma sí leŋe di ba bil kisinniŋ pima a tiŋ kudiilee koo
ku-nyualaa koo tapulaa lɛ a joŋ cheeriŋ pima. 17 Kisin-
niŋ deeŋba naga ku-la si jaŋ kɔ daaliimiŋ nɛ. Ku-la titia
nɛ ŋaa Kirisito. 18 Ma sí leŋe di nuu-kala joŋ cheeriŋ pi-
ma a pɛsɛma lɛ di ma kɛŋ ma titia a muuri, a chuchuɔlɛ
Wia tiŋdaaraa. Niaa deeŋba kɛŋ wialiŋ ba si na a nagɛ
duosoo tuɔŋ a kaa lɛrɛ. Ba bi wii-kala ŋaa aŋ bibigisi ba
titia lɛ. Ba yie ŋaa ŋii a tiŋ ba si yie biinɛ ba yaraa wiaa
nɛ. 19 Ba bi Kirisito lɛ mɛrɛ, nii-la si ŋaa la nyuŋ. U nɛ
ŋaa Wia niaa waau lɛ ari Wia síi chɛ ŋii. Ba waau lɛ ari
nuhuobiine yaraa haŋgbeli-susugusuŋ ari poloo si
mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a waa ŋii, aŋ ka nyuŋ ŋaa ba doluŋ tiina.
20 Ma di Kirisito si suba ŋii, u maga di ma liisɛ ma titia
di-suomuŋ wiaa, niaa fa síi to. Ŋii wiaa, ma sí ma titia
joŋo to kisinniŋ lɛ a nagɛ ari ma haa to dunia woŋbiiŋ
nɛ. Kisinni-la nɛ ŋla: 21 Ma sí kiaa dɔŋsuŋ kpagu, ma sí
kiaa dɔŋsuŋ dii, ma sí kiaa dɔŋsuŋ digu. 22 Ma sí kudi-
ile-la kisinni-la to. Kudiile-la ma síi dii, ba jaŋ dɛrɛ ma
yaraa lɛ. Nuhuobiinee nɛ dagɛ kisinniŋ deeŋba. 23 Ba
daginniŋ deeŋba yie nagɛ ba kɛŋ wu-jimiŋ. Ba yie dagɛ
di niaa to ba-na Wii-chuɔlɛ woŋbiiŋ, a bul di ba muuri
ba titia, aa dɔgisɛ ba yaraa. Daginniŋ deeŋba bi jaŋ
wuo ŋaa di niaa leŋ ba yaraa wu-chooloo a ta.
3 Ma di Kirisito kala si sii suuŋ lɛ nɛ ŋii, máa chɛ
wialaa si hɛ Wia-jaŋ, lee-la Kirisito si hɔŋ u kuori-
kpasa lɛ Wia sɛmɛ. 2 Má joŋ ma nyuŋ kala hɛ wialiŋ si
hɛ Wia-jaŋ lɛ, aŋ sí ma nyuŋ joŋo hɛ dunia wiaa lɛ,
3 bɛɛ wiaa u naga ma suba nɛ. Ka ma miisiŋ faa Kirisito
lɛ. U nɛ hɛ Wia teeŋ. 4 Kirisito nɛ ŋaa la miisiŋ. Bua-la lɛ
u si jaŋ miira kɔ, niaa jaŋ na ma duu kala di maa kpaa
u yiri-bal-la.

Má kpu dunia wialaa si hɛma lɛ a ta

5 U maga di ma kpu dunia wialaa kala si hɛma lɛ a ta
nɛ. Ba nɛ ŋla: Ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa,
disinniŋ ŋaaniŋ, wu-liiliŋ ŋaaniŋ, wu-bɔŋŋɔɔ biiniŋ, tuɔ-
luŋ wuŋaalaa. Tuɔ-luŋ wuŋaalaa-na paala nagɛ vuiaa
kpaariŋ nɛ. 6 Wia jaŋ dɔgisɛ nialaa [si bi u niiŋ sɛyɛ] aŋ
ŋiŋaa wiaa deeŋba. 7 Ma ma fa hɛ nialaa tuɔŋ nɛ a
vɛnɛɛ ŋaa wiaa deeŋba. 8 Ama lɛɛlɛ u maga di ma joŋ
wiaa deeŋba kala ta. Ba nɛ ŋla: Baaniŋ naniŋ, baaniŋ
fiisiŋ, wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ niaa lɛ, hari-gaariŋ, wu-liiliŋ
buluŋ. 9 Ma sí wiaa nyia a pi dɔŋɔ, bɛɛ wiaa ma joŋ ma
faafaa wu-bɔmɔ-la ma fa síi ŋaa ta nɛ 10 aŋ lɛɛlɛ tuto
wu-kɛnɛ-la si zɔmɔ. Wia ŋaa ma waa wu-kɛnɛɛ deeŋba
tuɔŋ di ma wuo jiŋ u wiaa woruŋ a ku nagɛ u titia nag-
isiŋ. 11 Niaa deeŋba tuɔŋ u bi wii kɛnɛ di ma ŋaa J̱u̱u
tiŋŋaa koo ma bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa, di ma keri ma penee
koo ma bi ma penee kere, di ma ŋaa nuhuɔraa koo ni-
gɔllɔ baaraa, di ma ŋaa yosuŋ koo di ma tii ma titia,
Wia niaa tuɔŋ wu-nyuŋ nɛ ŋaa Kirisito.
12 Wia liisɛma a leŋ ma ŋaa u niaa. U choma. Ŋii wiaa,
má leŋ di maa fá niaa nennige a kɛŋ zile, a kɛŋ ma titia
muuri, a ŋaa chim, a kɛŋ kenyiri. 13 Má kɛŋ piina ari
kenyiri ma dɔŋsuŋ teeŋ. Di ma kɛŋ wii ari dɔŋɔ maa,
má joŋo chɛ dɔŋɔ. La Tiina si joŋ ma haachɛba chɛma,
má ma joŋo chɛ dɔŋɔ ŋii. 14 Wu-nyuŋ nɛ ŋla: Má cho
dɔŋɔ. Chonuŋ nɛ jaŋ pima doluŋ di ma wuo kaa ŋaa
wiaa deeŋba kala woruŋ. 15 Má hɔŋ ari yarifiɛlaa a kɛŋ
nii-bala Kirisito si pima. Wia yirɛma di ma hɔŋ ŋii a tiŋ
ma si ŋaa kubala. Má lɔllɛ Wia 16 a leŋ di wialaa kala
Kirisito si bula hɛ ma tuɔŋ woruŋ. Má kpurisɛ dɔŋɔba
digilaa aa dagɛ dɔŋɔ ari wu-jimiŋ. Má yii yiila-la si hɛ
Wia teniŋ tuɔŋ, ari Wia niaa yiilaa dɔŋsuŋ, ari yiilaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la si dagɛma. Má yii ŋii a pi Wia a lɔllu ma

tuɔsaa lɛ. 17 Wialiŋ kala ma síi ŋaa ari wialaa kala ma síi
bul, má ŋaa ba kala la Tiina Yesu doluŋ lɛ a lɔllɛ la Ny-
imma Wia u doluŋ lɛ.

Wia niaa si maga baa ŋaa ŋii dɔŋɔba lɛ

18 Haalaa, má to ma balaba niiŋ a tiŋ ma síi to Wia.
19 Baalaa, má cho ma haalaa, ma sí ba nyuŋ tɛru.
20 Haŋbiisiŋ, má to ma naaŋba ari ma nyimmaba wii-
na kala lɛ, ŋii níi tɔrɛ Wia tuɔŋ. 21 Nyimmaba, ma sí ma
biiriŋ walimu kiŋkɛŋ di ba yaraa yuɔrɛ. 22 Yosuŋ, má to
nialaa si ŋaa ma tiŋŋaa dunia lɛ wii-na kala lɛ. Ma sí
leŋe di ma tiŋ woruŋ bua-la lɛ ma tiŋŋaa síi beŋma
duŋduŋ, a sí chɛ di ma tiŋ di ba bɛsɛma lɛ. Ama má tiŋ
ari tuɔ-bala a tiŋ ma síi fá Wia. 23 Tiŋtimii-la kala ma síi
tiŋ, má tiŋ ari tuɔ-bala a nagɛ ma tima pipi Wia nɛ,
nuhuobiinee dee. 24 Ma sí yu ari Wia jaŋ ti̱ŋ ma time,
kialiŋ u si bil u niaa lɛ Wia-jaŋ lɛ. La Tiina Kirisito nɛ ma
tiŋ tiŋtiŋŋa-la a pipa. 25 Wu-bɔŋ ŋiŋaaraa ma jaŋ laa ba
time a magɛ ba wu-bɔmɔ-la ba si ŋaa lɛ. Wia sipaaŋ
tuo nii-la ŋ si ŋaa lɛ.

4 Yosuŋ tiŋŋaa, má to wutitii a joŋ magɛ ŋii si maga
a pi ma yosuŋ, aŋ sí yu ari ma ma kɛŋ Tiina nɛ
Wia-jaŋ lɛ.
2 Má chuɔlɛ Wia bua-na kala a sí leŋ, a pɔ ma titia lɛ,
aa lɔllɛ Wia. 3 Má pɛ chuɔlɛ Wia pipila maa, di Wia wuo
suri woŋbiiŋ pila di la wuo bul Kirisito wialaa fa si faa,
4 a polli woruŋ ŋii mi si maga di mi bul. Ba wiaa nɛ tii
ba kɛŋmi tɔ dia.
5 Di ma hɛ nialaa si bi Yesu niiŋ to tuɔŋ, má kɛŋ ma
titia a jiŋ woŋbii-la ma si jaŋ to. Bua-na kala lɛ di ma nɛ
na woŋbiiŋ, má bul wiaa piba aŋ pɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ.
6 Má leŋ di ma wu-bulaa kala siŋ a kɛŋ bubuɔsaa, di
ma wuo jiŋ ŋii ma si jaŋ to a wuo chaarɛ nuu-kala wiaa
siaa pu.

Chuɔlaa

7 Tikikas jaŋ bul mi wiaa kala pima. U ŋaa la naaŋbii-
choolii nɛ, a ŋaa Wia tiŋtinni-titii, a ŋaa la tiŋtinni dɔŋɔ
ma Kirisito tiŋtiŋŋaa lɛ. 8 Mii timu di ma jiŋ ŋii la si na-
ga, di u wuo ŋaa di ma nyuŋ nyaasɛ. 9 Ba di Oniisimas
mii tiŋ. U ma ŋaa la naaŋbii-titii-la la si cho nɛ a ma lii
ma jaŋ. Ba jaŋ bul wii-na kala si ŋaa daha a pima.
10 Arisitaakis ka chuɔlɛma. La duu kala nɛ ba kaa tɔ
dia. Maak-la si ŋaa Banabas naaŋbie maa chuɔlɛma.
Mi laa sipaaŋ dagɛma wialiŋ ma si jaŋ ŋaau lɛ. Duu nɛ
kɔ, má kɛnu woruŋ. 11 Yesu ba síi yirɛ Jasitis ma si duu
chuɔlɛma. Niaa deeŋba batori duŋduŋa nɛ ŋaa mi
tiŋtinni-dɔŋsuŋ a lii Ju̱u timma-la si ŋaa Yesu yarida
tuɔŋ, a pɛmi lɛ aa bul Wia kuorii-la wiaa. Ba ŋaa mi
tuɔŋ fiɛlɛ. 12 Ɛpafiras ma si lii ma jaŋ chuɔlɛma. U ma
ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinni-la dɔŋɔ nɛ aa tiŋ u tiŋtiŋŋaa.
U yie chuɔlɛ Wia pipima ari siifiɛsiŋ, di ma waa dɛrɛ
Wia wiaa lɛ a jiŋ woruŋ wialiŋ kala Wia síi chɛ di ma
ŋaa. 13 Mi jaŋ wuo bula pima ŋii u si faasa hɛ u doluŋ
kala a tima pima, ari nialiŋ kala si hɛ Laadisiya ari Hi-
irapolis lɛ. 14 Luuk, dɔkitɔ-la la si cho ari Dimas ka
chuɔlɛma. 15 Má chuɔlɛ niaa deeŋba mi si chɛ di mi di-
isɛ a pima: La naaŋbiiri-la si hɛ Laadisiya lɛ, Nimifa ari
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi u dia lɛ. 16 Di ma
karimɛ teniŋ deeŋ a pi ma niaa dɛrɛ, má leŋ di ba ma
karimɛ teŋ-la a pi Wia nialaa si hɛ Laadisiya lɛ. Ka má
ma laa mi teŋ-la Laadisiya niaa teeŋ a ma karimɛ ma
tuɔŋ. 17 Má bula pi Akipas duu hɛ u doluŋ kala aŋ tiŋ
Wia tiŋtimii-la woruŋ u si joŋo pu duu tiŋ.
18 Lɛɛlɛ mi-na Pɔɔl titia níi ŋmuŋsɛ aa chuɔlɛma. Ma sí
mi wiaa yu ari ba tɔmi dia. Wia jaŋ pɛma lɛ ari u
lahɔrimɔ.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

1 TƐSALONAAKA NIAA

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

1 Mi-na Pɔɔl ari Silivaanas ari Timoti nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hili-
mi a hɛ Tɛsalonaaka lɛ a ŋaa la Nyimma Wia ari la Tiina
Yesu Kirisito niaa. Wia jaŋ pɛma lɛ di ma hɔŋ ari yari-
fiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ Tɛsalonaaka niaa lɛ

2 La yie chuɔlɛ la Nyimma Wia pipima kala nɛ. Di la níi
chuɔlɛ Wia, la yie lulɔllu nɛ a tiŋ ma wiaa. 3 La yie liliisu
ŋii ma síi tiŋ u tiŋtiŋŋaa a tiŋ ma si laa Yesu wiaa dii lɛ,
ari ŋii ma si cho niaa, ari ŋii ma si kɛŋ yiɛlaa la Tiina
Yesu Kirisito lɛ. 4 Mi naaŋbiiriŋ, la jima nɛ ari Wia
choma nɛ woruŋ, ŋii nɛ tii u liisɛma di ma ŋaa u niaa.
5 Bua-la lɛ la si bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima, u bi naga
ari wu-buluŋ duŋduŋa nɛ la ku bula pima. La si hɛ ma
teeŋ, Wia wu-zɔmɔ-la fa kɛŋ doluŋ, ka Wia Diŋ-zɔŋ-la
ma fa hɛ la teeŋ. Wialiŋ ma si nia juu ma digilaa nɛ
woruŋ. La si hɛ ma teeŋ, ma na la mɛlɛ fa si nagɛ ŋii
nɛ. Ma wiaa nɛ tii la kɛŋ la titia woruŋ ŋii. 6 Ma to la
wu-ŋaalaa hariŋ nɛ a to la Tiina Kirisito maa. Ma si laa
wialiŋ dii ŋii, ba dɔgisɛma woruŋ, ama Wia Diŋ-zɔŋ-la
leŋe ma jujuɔsɛ wialiŋ lɛ. 7 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a hɛ Masidoonia ari Akaaya tiŋ-
teeŋ chɛbɛma lɛ nɛ. 8 La Tiina Wia wialiŋ ma si nia lii
ma lɛ nɛ a teeli Masidoonia ari Akaaya tiŋteeŋ kala lɛ.
U ŋii duŋduŋa ma saa dee, lee-kala baa bul wiaa a mu
tigɛ Wia wialiŋ ma si laa dii lɛ. Ŋii wiaa u bira bi maga
di la bul ma wiaa pi nuu-kala. 9 Niaa yie bubul ŋii ma si
kɛŋla woruŋ bua-la lɛ la si kɔ ma teeŋ. Ba yie bul ari ŋii
ma si via ma vuiaa ta aŋ birima to Wia. U nɛ weye, u nɛ
ŋaa Wii-titii-la. 10 Maa gbɛrɛ u Bie Yesu duu lii Wia jaŋ
kɔ. U nɛ Wia chisɛ suuŋ lɛ. U nɛ jaŋ laala ta tapulii-la
Wia baaniŋ si jaŋ sii nuhuobiinee nyuŋ.

Tiŋtimii-la Pɔɔl si tima Tɛsalonaaka lɛ

2 Mi naaŋbiiriŋ, la fa si kɔ ma teeŋ ŋii, ma jima u fa
bi pɛi ŋaa. 2 Aŋ ka la kɔ ma teeŋ Tɛsalonaaka lɛ, la
fa laa sipaaŋ na hɛɛŋ nɛ. Ba dɔgisɛla woruŋ Filipa taŋ-
la lɛ. La si chɛ la bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima maa, niaa
yuga a lii la hariŋ. Ama Wia-la la si tima pipa pila nyu-
duoŋ la wuo bul u wu-zɔmɔ-la a pima maa. 3 La bi ma
teeŋ kɔ di la ku bul wialiŋ si bi wutitii ŋaa a pima. La bi-
ra bi tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ ma kaa kɔ. La bi maa nyisa ma.
4 Wia na ari la ŋaa ni-titiiba nɛ. Ŋii nɛ tii u liisɛla di la
bul u wu-zɔmɔ-la a pi niaa. Wialiŋ la síi bul, la fa bí chɛ
di la bul di niaa tuɔŋ tɔrɛ la nyuŋ. Ama laa chɛ di Wia
tuɔŋ tɔrɛ wialiŋ la síi bul lɛ nɛ. U níi beŋ la tuɔbiinaa.
5 Ma saa jima ari la si kɔ ma teeŋ, la bi nii-sima nɛ kaa
kɔ. La bi kɔ di la bul kaŋfugi wiaa a laa ma kiaa. Wia nɛ
ŋaa la siada tiina. 6 La bi ma teeŋ kɔ di ma niaa koo ni-
aa dɔŋsuŋ zizilla. La si ŋaa Kirisito naŋzɔɔba ŋii, la fa
jaŋ hɔŋ ma nyuŋ a gbɛrɛma. 7 Ama la bi ŋii ŋaa. La
leŋe la siaa fiɛlɛ ma teeŋ nɛ, ari haala si yie bibeŋ u bi-
iriŋ nyuŋ ŋii. 8 La si ku choma woruŋ, la joŋ la titia kala
a pima nɛ, la bi Wia wu-zɔmɔ-la duŋduŋa bula pima. La
ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa la di ma kala mal dɔŋɔ nɛ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ.
9 La naaŋbiiriŋ, ma jiŋ ŋii la fa si faasa tiŋ a na hɛɛŋ
bua-la lɛ la fa síi bul Wia wu-zɔmɔ-la aa pima. La tiŋ wi-
ihɛyɛ ari titaŋiŋ kala nɛ, di la sí ma nyuŋ hɔŋ a gbɛrɛ-
ma. 10 Ma di Wia kala jaŋ ŋaa la siada tiŋŋaa ari la fa si
hɛ ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii teeŋ, la wu-ŋaalaa kala
fa to Wia woŋbiiŋ nɛ a ŋaa wutitii. La bi wii-kala ŋaa
chei. 11 La si hɛ ma teeŋ, la kɛŋma, ari haŋbiisiŋ nyim-
ma si yie kɛŋ u haŋbiisiŋ ŋii nɛ. Ma jiŋ ŋii la si chagilɛ
ma kuŋ-kala di ma wuo to wutitii-la a wuo leŋ ma nyuŋ
nyaasɛ. La bira sulma 12 di ma leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ Wia
sipaaŋ. Wia nɛ yirɛma di ma ku juu u kuorii-la tuɔŋ aŋ
pɛ na u tula.
13 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, la yie lulɔllɛ Wia nɛ bua-na
kala. La si kɛŋ Wia wialiŋ ku bula pima maa, ma laaba
a sɛiba nɛ. Ma bi biina ari ba ŋaa nuhuobiine wiaa,
ama ma sɛiba ari ba sɛnɛ ŋaa Wia wiaa nɛ. Ma nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii, Wia niiŋ wiaa deeŋba leŋ ma chiŋ
kpaŋ kpaŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ.
14 Mi naaŋbiiriŋ, ma ma ku nagɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi aa to Yesu Kirisito, a hɛ Judiya tiŋteeŋ
lɛ. Hɛɛ-la ba si na, u titia nɛ ma ma na. J̱uu tiŋŋaa si
dɔgisɛ ba tuɔŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii Judiya tiŋteeŋ
lɛ ŋii, ŋii nɛ ma ma na hɛɛŋ ma taŋ niaa nisiŋ lɛ. 15 J̱uu
tiŋŋaa deeŋba nɛ kpu la Tiina Yesu ari nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba to naasiŋ dɔgisɛla
maa. Wia tuɔŋ bi ba nyuŋ tɔrɔ. Ba hosi nuu-kala nyuŋ.
16 Ba paala pugila, di la sí Wia wiaa bula pi nialiŋ si bi
J̱uu tiŋŋaa ŋaa di Wia laaba ta. Wu-bɔmɔ-la ba si ŋaa,

ba tuɔŋ wu-bɔmuŋ nɛ ŋla. Ama lɛɛlɛ Wia baaniŋ sii ba
nyuŋ nɛ.

Pɔɔl bul duu cho duu miira mu na Tɛsalonaaka timma-la

17 Mi naaŋbiiriŋ, la si pɔrɛ dɔŋɔ lɛ, u bi diene, ka laa
biinɛ ma wiaa. La si bi maa na ŋii, ŋii nɛ la faa chɛ la ku
nama ari siifɛsiŋ. 18 Mi-na Pɔɔl titia paala nɛrikɛ nɛrikɛ
nɛ di mi bira ku nama, ama Sitaani tɔ la woŋbiiŋ. 19 La
yiɛlaa hɛma lɛ nɛ. La tuɔŋ tɔrɛ ma nyuŋ. Di la Tiina
Yesu nɛ miira kɔ, a tiŋ ma wiaa la jaŋ bigisi la titia lɛ.
20 Ma nɛ laa yiriŋ pila. A tiŋ ma wiaa la yie jujuɔsɛ nɛ.
3 La si walima ka di la ku nama, ŋii nɛ la biinɛ ari u
jaŋ pɛla lɛ di la nɛ hɔŋ Atɛŋ taŋ-la lɛ, 2 aŋ tiŋ la
naaŋbie Timoti duu ku nama. U tima pipi Wia nɛ aa bul
Wia wu-zɔmɔ-la si tigɛ Kirisito lɛ nɛ a pima. U pɛma lɛ
di ma chiŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ woruŋ a wuo leŋ ma
nyuŋ nyaasɛ. 3 Ma síi na hɛɛŋ ŋii, u jaŋ pɛma lɛ di nuu-
kala bɔyɛ sí jujoŋ a mu tigɛ hɛɛ-la ma síi na lɛ. Wia nɛ li-
isɛla la na hɛɛ-la. 4 La fa si hɛ ma teeŋ, la laa sipaaŋ bu-
la pima ari la jaŋ na hɛɛŋ. Wialiŋ la si bula pima ku ŋaa
wutitii nɛ. Lɛɛlɛ ma naba nɛ.
5 Mi si nyalima lɔl di mi ku nama, ŋii nɛ mi tiŋ Timoti
di mi jiŋ ŋii ma si china a mu tigɛ wialiŋ ma si laa dii lɛ.
Mi fá fawulluŋ ari Sitaani jaŋ magisɛma a ŋaa di ma
joŋ wialiŋ ma si laa dii ta. Di ma nɛ ŋaa ŋii, tiŋtimii-la la
si tima ma teeŋ jaŋ ŋaa pɛi. 6 Ama lɛɛlɛ Timoti si lii ma
teeŋ kɔ, u kɛŋ wu-zɔŋ nɛ ku bula pila. U bula pila ari
ma chiŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ nɛ a cho niaa maa. U bira
bula pila ari ma yie liliisi la wiaa nɛ woruŋ bua-na kala
lɛ, a fa cho di ma nala, ari la ma síi cho di la nama ŋii.
7 Mi naaŋbiiriŋ, laa na hɛɛŋ nɛ ka wiaa wiwalimɛla.
Ama la si nia ari ma chiŋ ma yarida lɛ ŋii, la tuɔŋ piŋ di-
bala nɛ. 8 Di ma nɛ chiŋ ma yarida lɛ, lɛɛlɛ-na la na
wiese nɛ.
9 La bi jaŋ wuo lɔllɛ Wia a mu dɛrɛ a tiŋ ma wiaa. La
yie jujuɔsɛ Wia sipaaŋ nɛ a tiŋ ma wiaa. 10 Laa sul Wia
nɛ woruŋ titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala di la wuo ku nama, a
wuo pɛma lɛ di ma na kialiŋ si ka a tigɛ ma yarida lɛ.
11 Laa sul la Nyimma Wia ari la Tiina Yesu di ba chɛ
woŋbiiŋ pila di la kɔ ma teeŋ. 12 La biraa sul la Tiina
Yesu duu pɛma lɛ di ma wasa cho dɔŋɔ, di ma cho dɔŋɔ
kiŋkɛŋ a cho nuu-kala, ari la si choma ŋii, 13 aŋ bira su-
lu duu leŋ di ma kɛŋ doluŋ ma tuɔŋ lɛ, a kɛŋ tuɔ-pula
la Nyimma Wia sipaaŋ, a sí wii-kala kɛŋ tapulii-la la Ti-
ina Yesu ari u niaa si jaŋ miira kɔ.

Wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ

4 Mi naaŋbiiriŋ, wialiŋ mi síi chɛ di mi bul wu-
kaaniŋ nɛ ŋla: Laa sulma la Tiina Yesu doluŋ lɛ di
ma leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ, di Wia tuɔŋ tɔrɛ ma nyuŋ. Ma
na ŋii la fa síi kɛŋ la titia ma teeŋ. Ma gunnɛ mɛli-zɔŋ-la
la teeŋ. Ma mɛlɛ si zɔŋ ŋii, má ŋaa ŋii a pipɛ. 2 Ma jiŋ
wialiŋ la Tiina Yesu si joŋo pila di la ma joŋo dagɛma.
Má to wiaa deeŋba. 3 Wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ nɛ ŋla, di
ma sí disinniŋ kɛŋ. U cho di ma liisɛ ma titia ha-chɔruŋ
ari ba-chɔruŋ wu-ŋaalaa lɛ. 4 Nuu-kala maga duu to
Wia woŋbiiŋ lɛ a jaa haala, di Wia tuɔŋ tɔrɛ. Duu nɛ to
ŋii, nuu-kala jaŋ zilu a na duu bi disinniŋ kala kɛnɛ wiiŋ
deeŋ lɛ. 5 Ma sí ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaaalaa lɛ to a gɔllɔ
chichɛ haalaa ari nialiŋ si bi Wia jiŋ síi ŋaa ŋii. 6 Bira
nuu-kala sí wii ŋaa chei u dɔŋɔ tiina a tigɛ u haala lɛ. La
chaasa bula pima nɛ faafaa kala ari Wia jaŋ dɔgisɛ nial-
iŋ si ŋaa disinniŋ a tigɛ haalaa lɛ. 7 Wia bila liisa di la
ŋiŋaa wu-liiliŋ, ama u liisɛla di la ŋaa tuɔ-pul timma nɛ.
8 Nii-la kala si via wialiŋ mi si bula, nuhuobiine dee ti-
ina via, Wia nɛ u via ŋii, nii-la si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pima.
9 Mi naaŋbiiriŋ, u bi maga di mi ŋmuŋsɛ teniŋ a bula
pima ŋii ma si jaŋ cho dɔŋɔ, bɛɛ wiaa Wia titia dagɛma
ŋii ma si jaŋ cho dɔŋɔ nɛ. 10 Wutitii, ma paala cho nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a hɛ Masidoonia lɛ nɛ. Mi
naaŋbiiriŋ, la saa sulma di ma wasa cho niaa kii ŋii.
11 La laa sipaaŋ bula pima di ma hɛ ma doluŋ kala a
fiɛla hɔŋ, a bibeŋ ma titia tiŋtiŋŋaa nyuŋ a wuo nina
ma ku-chɛɛlɛɛ. 12 Di ma nɛ ŋaa ŋii, nialiŋ si bi Wia wiaa
laa dii jaŋ zizilma. Ma bi jaŋ hɔnɔ gbɛrɛ nuu duu pima
ma ku-chɛɛlɛɛ.
13 Mi naaŋbiiriŋ, laa chɛ di ma jiŋ wutitii-la a mu tigɛ
nialiŋ si suba lɛ, di ma tuɔŋ sí faasa chei a nagɛ nialiŋ
si bi kuŋ-kala ka yiɛlɛ tuɔŋ si chei ŋii. 14 La si laa dii ari
Yesu suba nɛ aŋ sii suuŋ lɛ, ŋii titia nɛ la ma laa dii ari
Wia jaŋ chisɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aŋ suu.

Yesu jaŋ chisɛ nialiŋ si laa u wiaa dii suuŋ lɛ

15 La Tiina Yesu dagɛla ŋla: La nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii a hɛ la miisiŋ lɛ tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira
kɔ, la bi jaŋ laa nialiŋ si suba sipaaŋ a mu Yesu teeŋ.
16 Bua kubala la Tiina Yesu jaŋ lii Wia-jaŋ a ku tuu
dunia. Bua-la lɛ niaa jaŋ nii duu faasa kpia goŋ. Wia
tiŋdaara kuhiaŋ ma jaŋ kpia, ka di ba ŋmuu Wia nyile-
la maa. Nialiŋ kala si laa Kirisito wiaa dii aŋ suu, u jaŋ
laa sipaaŋ chisɛba di ba sii suuŋ lɛ. 17 La nialiŋ si hɛ la
miisiŋ lɛ, u jaŋ kɛsɛla kaa pɛ nialiŋ u chisa suuŋ lɛ, di la
kala cheŋ la Tiina Yesu duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ wia
nyuŋ. La jaŋ hɛ la Tiina teeŋ a kaa mu wuu. 18 Má bul
wiaa deeŋba a pi dɔŋɔ di ma tuɔsaa piŋ di-bala.

Má ŋaa siri a gbɛrɛ tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ

5 Mi naaŋbiiriŋ, u bi maga di mi ŋmuŋsɛ a bula pi-
ma a dagɛma tapulii-la ari bua-la lɛ wiaa deeŋba
si jaŋ ŋaa, 2 bɛɛ wiaa ma titia jima woruŋ di la Tiina
Yesu níi kɔ tapulii-la, u jaŋ di-ma lɛ, ari gaara si yie guu
kɔ ŋii titaŋiŋ. 3 Bua-la lɛ niaa si jaŋ biinɛ ari leriŋ fiɛla nɛ
di wii-kala tuo, wahala jaŋ guu a juuba. Nuu-kala bi jaŋ

wuo fá lɛl. U jaŋ nagɛ ari haala si kɛŋ luoruŋ, u luoruŋ
sii a wiwiiu lɛ duu lul.
4 Ama mi naaŋbiiriŋ, ma-na tuo birimiŋ tuɔŋ. Ma sí
leŋe di bua-la guu ku di-ma lɛ, ari gaara si yie juu gaa
niaa kiaa a di-ba lɛ ŋii. 5 Ma kala ŋaa nialiŋ si hɛ pulu-
muŋ tuɔŋ nɛ. La tuo titaŋiŋ, la tuo birimiŋ tuɔŋ. 6 Ŋii
wiaa, u bi maga di la piŋ doŋ ari nialiŋ si bi la Tiina
gbɛrɛ síi ŋaa ŋii. Ama u maga di la wei a kɛŋ la titia wii-
na kala lɛ. 7 Titaŋiŋ nɛ niaa pipiŋ doŋ. Titaŋiŋ ma nɛ ni-
aa nyua siniŋ bubugi. 8 Ama la-na hɛ pulumuŋ tuɔŋ nɛ,
ŋii wiaa u maga di la kɛŋ la titia wii-na kala lɛ nɛ. Wialiŋ
la si laa dii ari la si cho niaa ŋii, má leŋ di ba nagɛ kiaa
la si joŋo tɔ la bɔisiŋ. La síi yiɛlɛ di Wia laala ta ŋii, má
leŋ duu nagɛ hɔɔŋ nyuŋ-chuulo di la chu, 9 bɛɛ wiaa
Wia bila liisa duu na baaniŋ la nyuŋ. Ama u liisɛla duu
to la Tiina Yesu Kirisito lɛ nɛ a laala ta. 10 La wiaa nɛ tii u
suu, ŋii wiaa, di la nɛ suba koo di la nɛ weye, la kɛŋ mi-
isiŋ u teeŋ. 11 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, má ŋaa di ma dɔŋ-
suŋ tiŋŋaa nyuŋ nyaasɛ, a pipɛ dɔŋɔ lɛ di ma wasa ŋaa
Wia yarida. Wialiŋ titia nɛ ma ŋaa lɛɛlɛ.
12 La naaŋbiiriŋ, nialiŋ la Tiina Kirisito si liisa di ba
titiŋ ma teeŋ aŋ pɛ ŋaa nihiasiŋ ma teeŋ aa dagɛma
Wia wiaa, u maga di ma zizilba. 13 Má zizilba a choba
woruŋ a tiŋ tiŋtimii-la ba síi tiŋ wiaa. Má hɔŋ sɔm a ŋaa
sima dɔŋɔ lɛ.
14 La naaŋbiiriŋ, laa sulma di ma kpurisɛ yariwii
tiŋŋaa digilaa, a pɛ fawulubaa lɛ di ba kɛŋ bɔi-duoŋ, a
pɛ nialiŋ si bi faasa chiŋ Wia wiaa lɛ. Má kɛŋ kenyiri ari
niaa deeŋba kala. 15 Di nuu nɛ ŋaa u dɔŋɔ tiina wu-bɔŋ,
u bi maga duu ma ŋaa wu-bɔŋ-la a ti̱mu. Ama bua-na
kala lɛ, má ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ ari nuu-kala lɛ.
16 Má jujuɔsɛ bua-na kala lɛ 17 a chuchuɔlɛ Wia bua-na
kala lɛ. 18 Wii-na kala lɛ, má lɔllɛ Wia. Ma si laa Yesu
Kirisito wiaa dii ŋii, ŋla nɛ Wia cho di maa ŋaa.

Pɔɔl chagilɛ Tɛsalonaaka tiŋŋaa a chuɔlɛba

19 Wia Diŋ-zɔŋ-la tiŋtiŋŋaa nagɛ nyiniŋ. Ma síu disu.
20 Ma sí wialiŋ ba si bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ via.
21 Ama má magisɛ wii-kala na, a liisɛ ku-la si zɔmɔ a
kɛnu woruŋ. 22 Má liisɛ ma titia wu-bɔŋ kala lɛ. 23 Mii sul
Wia-la síi pi niaa yarifiɛlaa duu leŋ di ma wasa kɛŋ tuɔ-
pula. U jaŋ beŋ ma tuɔbiinaa ari ma yaraa kala a liisɛ-
ma wu-bɔŋ-na kala lɛ, di ma wuo ŋaa ni-zɔŋŋɔɔ a sí
disinniŋ kɛŋ, a mu yi tapulii-la la Tiina Yesu Kirisito si
jaŋ kɔ. 24 Nii-la si yirɛma ŋaa Wutitii Tiina nɛ, u jaŋ beŋ-
ma.
25 La naaŋbiiriŋ, má ma sul Wia pila. 26 Má guori dɔŋɔ
a chuɔlɛ la naaŋbiiri-la kala woruŋ.
27 Mii kpurisɛ ma digilaa Wia doluŋ lɛ di ma karimɛ
teniŋ deeŋ a pi la naaŋbiiri-la kala.
28 La Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, u jaŋ pɛma lɛ.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
NIAA

2 TƐSALONAAKA NIAA

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl ari Silivaanas ari Timoti nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ pipi ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi Tɛsalonaaka lɛ, a ŋaa la Nyimma Wia, ari la Tiina
Yesu Kirisito niaa.
2 La Nyimma Wia jaŋ pɛma lɛ a leŋ ma hɔŋ ari yari-
fiɛlaa u doluŋ lɛ, ari la Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ.

Tapulii-la Yesu si jaŋ miira kɔ, nialiŋ si na hɛɛŋ u wiaa, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ

3 Mi naaŋbiiriŋ, ma wasa chiŋ ma yarida lɛ a wasa
cho dɔŋɔ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ma si ŋaa ŋii, u ŋaa la tiŋtimii
nɛ di la lɔllɛ Wia a pima. 4 Di la nɛ bul ma wiaa nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi leree dɔŋsuŋ, la yie bigisi la
titia lɛ a tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa ba si to naasiŋ dɔgisɛ-
ma, ma na hɛɛŋ, aŋ ka ma nyalimɛ a chiŋ ma yarida
naaŋ lɛ.
5 Ma si na hɛɛŋ a tiŋ Wia kuorii-la wiaa nɛ, Wia to wu-
titii-la a liisɛma ta, a leŋ di ma wuo juu u kuorii-la tuɔŋ.
6 Ama u jaŋ dɔgisɛ nialiŋ si dɔgisɛma magɛ ŋii kala ba
si dɔgisɛma magɛ. 7 U jaŋ pila wiese a pima ma wiese.
Wiiŋ deeŋ jaŋ ŋaa bua-la lɛ la Tiina Yesu si jaŋ kɔ ari u
tiŋdaara-la. Ba nɛ kɛŋ doluŋ. 8 U si jaŋ kɔ, u jaŋ nagɛ
nyiŋ-geliŋ a dɔgisɛ nialiŋ si bi Wia jiŋ ari nialiŋ si bi Wia
wu-zɔmɔ-la si tigɛ la Tiina Yesu lɛ ka to. 9 Wia jaŋ
dɔgisɛba di ba suu. Suu-la bi jaŋ dɛrɛ. Ba bi jaŋ wuo
mu la Tiina Yesu teeŋ. Ba bira bi jaŋ wuo na u tula ari u
doluŋ. 10 Tapulii-la u si jaŋ kɔ, Wia niaa kala jaŋ pu yiriŋ.
Nialiŋ kala si laa u wiaa dii ma jaŋ zizilu. Ma ma jaŋ hɛ
ba tuɔŋ, bɛɛ wiaa ma laa wialiŋ la si bula pima dii nɛ.
11 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa la yie chuɔlɛ Wia pipima bua-
na kala lɛ nɛ. La sul Wia duu leŋ di ma wuo juu u
kuorii-la tuɔŋ, a leŋ di ma wuo ŋiŋaa wu-zɔmɔ-la ma si
cho, a wuo chiŋ ma yarida naaŋ lɛ a mu dɛrɛ. La sulu
duu ŋaa ŋii u doluŋ lɛ. 12 La bira sul Wia di la Tiina Yesu
yiriŋ toma lɛ a yirɛ, di ma ma laa yiriŋ u teeŋ. Wiiŋ
deeŋ jaŋ ŋaa la Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ.

Di Yesu nɛ kɔ, u jaŋ nyagɛ wu-bɔŋŋɔɔ kuoru-la a ŋmuurɛ

2 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di mi bul la Tiina Yesu Kirisi-
to si jaŋ miira kɔ wiaa nɛ a pima. Duu níi kɔ, u jaŋ
leŋ la hilimi a chemu. 2 Ŋii wiaa, ma sí leŋe di ma tuɔbi-
inaa guu vugimɛ koo di ma bɔyɛ joŋ di nuu nɛ si ari
tapulii-la Yesu si jaŋ kɔ yie nɛ. Ŋ bi pɔɔ nuu jaŋ lii ma
tuɔŋ a bul di Wia Diŋ-zɔŋ-la bula pu ari Yesu kɔ nɛ, koo
nuu síi bul Wia wiaa ma jaŋ wuo bul ŋii pima, koo niaa
jaŋ nyia wiaa bul ari la nɛ ŋmuŋsa pima ari Yesu kɔ nɛ.
3-4 Ma sí leŋe di nuu-kala nyisɛma woŋbii kala lɛ.
Tapulii-la bi jaŋ yi, see di niaa sisii a ŋaa taawɛi a via
Wia. Ŋii hariŋ lɛ ni-bɔŋŋɔɔ kuoro, nii-la Wia si jaŋ joŋo
hɛ nyiniŋ lɛ, jaŋ kɛŋ u titia kaa dagɛma. U nɛ ŋaa nii-la
si lii Wia hariŋ a kɛŋ u titia a kaa yuga kii Wia ari kuŋ-
kala nuhuobiine síi chuɔlu. U jaŋ juu hɔŋ Wia-dia tuɔŋ
a bul ari u nɛ ŋaa Wia. 5 Ma bi liise yi ari mi si kɔ ma
teeŋ, mi bul wiaa deeŋba pimaa? 6 Wii nɛ tii ni-bɔŋŋɔɔ
kuoru-la ha bi kɔ. Ma jiŋ wii-la si tii nɛ. Ama di bua-la
nɛ yie, ni-bɔŋŋɔɔ kuoru-la jaŋ kɔ.
7 Niaa paala ŋiŋaa taawɛi nɛ aa via Wia, ama ba bi ŋii
ŋaa niaa nina. Nuu nɛ hɛ dimɛ a kaa bil. Nii-la si kɛŋ
wialiŋ bil di ba sí ŋaa, see di u surisa a pi woŋbiiŋ, 8 ka
di ni-bɔŋŋɔɔ kuoru-la-na kɔ. Bua-la lɛ la Tiina Yesu jaŋ
miira kɔ ari u tula, a puusɛ u niiŋ peliŋ a kpu wu-
bɔŋŋɔɔ kuoru-la. U tula-la jaŋ nyagɛ wu-bɔŋŋɔɔ kuoru-
la a ŋmuurɛ. 9 Ni-bɔŋŋɔɔ kuoro jaŋ kɛŋ Sitaani doluŋ a
kɔ. U jaŋ nyisɛ niaa ari wu-magilaa ari wu-
kpuŋkperisiŋ. 10 U jaŋ kɛŋ wu-bɔŋ-na kala kaa kɔ a ny-
isɛ nialiŋ si jaŋ lɛl, bɛɛ wiaa ba via di ba cho wutitii nɛ
di Wia laaba ta. 11 Ba si via wutitii-la ŋii, Wia piba
woŋbiiŋ nɛ di ba tuto wu-nyiariŋ hariŋ. 12 Nii-la kala si
bi wutitii-la cho aŋ cho wu-bɔŋŋɔɔ, Wia jaŋ dii u sariya
a joŋ cheeriŋ pu a leŋ duu suu.
13 La naaŋbiiriŋ, la yie lɔllɛ Wia pipima bua-na kala lɛ,
ma nialiŋ la Tiina Yesu si cho. Buŋbuŋ kala nɛ Wia liisɛ-
ma duu laama ta. Wia to u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ duu leŋ
di ma ŋaa tuɔ-pul timma a tiŋ ma si laa wutitii-la dii
wiaa. 14 Wia wu-zɔmɔ-la la si bula pima, Wia tou lɛ nɛ a
yirɛma. Wia yirɛma di ma ku to kɛŋ la Tiina Yesu Kirisi-
to tula-la nɛ. 15 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, má chiŋ wutitii-
la lɛ la si dagɛma ari wialiŋ la si ŋmuŋsa pima.
16 La Tiina Yesu Kirisito ari la Nyimma Wia lahɔrimɔ lɛ,
u chola a wuo ŋaa la tuɔŋ piŋ di-bala aa mu wuu, di la
wuo yiyiɛlɛ ku-zɔŋŋɔɔ. 17 Laa sulu duu leŋ di ma nyuŋ
nyaasɛ, a pima doluŋ di ma ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ aa bul
wu-zɔmɔ-la maa.

Pɔɔl bula pi niaa di ba chuɔlɛ Wia pu

3 Mi naaŋbiiriŋ, wialiŋ mi síi chɛ di mi bul u didɛriŋ
nɛ ŋla: Má chuɔlɛ Wia pila di la Tiina niiŋ wiaa wuo
teeli lee-na kala a laa yiriŋ, ari u si laa yiriŋ ŋii ma teeŋ.
2 Má bira chuɔlɛ Wia a pipila, di Wia wuo liisɛla ni-
bɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ, bɛɛ wiaa niaa kala dee bi Wia niiŋ wial-
iŋ laa dii. 3 Ama la Tiina Yesu kɛŋ zile. U jaŋ pima doluŋ
a liisɛma Sitaani nisiŋ lɛ. 4 La Tiina Wia leŋe la ŋaama
yarida, la saa laa dii ari wialiŋ la si bula pima, maa ŋaa-
ba nɛ. La bira laa dii ari ma jaŋ kɛŋ ŋii naaŋ lɛ aa mu.
5 Mii sul la Tiina Wia duu leŋ di ma wuo jiŋ ma tuɔŋ lɛ
ari u choma woruŋ. Mii sulu duu leŋ di ma wuo kɛŋ
kenyiri Kirisito doluŋ lɛ.

Nuu-kala bi maga duu kɛŋ yariwiiŋ

6 Mi naaŋbiiriŋ, la Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ, la bula
pipima di ma liisɛ ma titia nialiŋ si hɛ ma tuɔŋ a kɛŋ
yariwiiŋ lɛ, nialiŋ si bi wialiŋ la si bula pima ka to. 7 Ma
titia jima ari u maga di ma ŋaa wialiŋ titia la síi ŋaa. La
si kɔ ma teeŋ, la fa bi yariwiiŋ kɛnɛ. 8 La fa bi nuu-kala
kudiilee die di la bi tiina time. La tima nɛ woruŋ si-
ifiɛsiŋ, a na hɛɛŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala di la wuo nina
la ku-chɛɛlɛɛ, di la sí hɔnɔ gbɛrɛ ma kuŋ-kala aa chɛ ki-
aa ma teeŋ. 9 La si ŋaa ŋii, u bi naga ari la bi woŋbiiŋ
kɛnɛ di la laa kiaa ma teeŋ nɛ. Ama la faasa tiŋ ŋii di
ma wuo to la naa-buasuŋ nɛ. 10 La fa si hɛ ma teeŋ, la
bula pima di nuu-kala nɛ bi tiŋtiŋŋaa ka tiŋ, u bi maga
duu dii kudiilee. 11 La nia ari yariwii tiŋŋaa hɛ ma tuɔŋ.
Ba bi tiŋtimii ka tiŋ, see di ba joŋ ba niiŋ hɛ niaa wiaa
lɛ. 12 La Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ la bula pi niaa deeŋ-
ba aa kpurisɛ ba digilaa nɛ di ba kɛŋ ba titia woruŋ a
tiŋ tiŋtiŋŋaa a wuo na ba titia kudiilee didii. 13 Ama la
naaŋbiiriŋ, ma sí lɔl wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ.
14 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a bi wialiŋ la si bula pima
teniŋ deeŋ tuɔŋ ka to, má jiŋ u tiina a liisɛ ma titia u lɛ,
a leŋ di hiisiŋ kɛnu. 15 Ma sí wiaa ŋiŋaau lɛ ari u ŋaa
diŋdɔŋ nɛ. Ama má leŋ ari u ŋaa ma naaŋbii nɛ aŋ
kpurisɛ u digilaa.

Wu-kaaniŋ

16 Laa sul la Tiina Kirisito, nii-la si kɛŋ yarifiɛlaa, duu
pima yarifiɛla-la bua-na kala lɛ. La Tiina Kirisito pɛ ma
kala lɛ.
17 Mi-na Pɔɔl titia nɛ ŋmuŋsɛ ari mi nisiŋ aa chuɔlɛ-
ma. Mi vɛnɛɛ ŋaa ŋii mi tenniŋ kala lɛ, a dagɛ ŋii ari mi
nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ. Ŋla nɛ mi yie ŋmuŋsɛ teŋ-la lɛ.
Mii chuɔlɛma. 18 La Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma
jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 TIMOTI

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ. La Tiina Wia ari
Kirisito Yesu tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ba liisɛmi di mi ŋaa
Kirisito Yesu naŋzɔɔ. Wia nɛ laala tita. Kirisito Yesu lɛ nɛ
laa yiɛlɛ.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na Timoti nɛ. A tiŋ ŋ
si laa Kirisito wiaa dii lɛ, ŋ ŋaa mi bii-titii nɛ. La Nyim-
ma Wia ari la Tiina Kirisito Yesu lahɔrimɔ lɛ, ba jaŋ fáŋ
nennige a leŋ di ŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Má pɔ ma titia lɛ a mu tigɛ nialiŋ síi dagɛ wu-nyiariŋ lɛ

3 Bua-la lɛ la fa si hɛ Ɛfɛsis lɛ, mi bula piŋ di ŋ hɔŋ
dimɛ, aŋ ka di mi mu Masidoonia tiŋteeŋ. Mi bula piŋ
di ŋ hɔŋ dimɛ a wuo pɛ Wia niaa lɛ. Niaa dɔŋsuŋ nɛ hɛ
dimɛ aa nyisɛba. Ba bi wutitii joŋoo dagɛba. Mi bula
piŋ di ŋ bula pi niaa deeŋba di ba leŋ ba wu-nyiari
wialiŋ. 4 Mii chɛ di mi bira bula piŋ di ŋ bula piba di ba
sí ba suŋsɔgulɔ-la joŋo hɛ ba nyuŋ lɛ, aŋ sí ba naabal-
imaba doho niaa wiaa si duomo ŋii diisu. Wiaa deeŋba
yie ŋaa niaa kɛŋ nii-doluŋ nɛ. Nii-doluŋ ma bi jaŋ pɛba
lɛ di ba ŋaa Wia yarida a laa wii-la dii u síi chɛ duu ŋaa
pi u niaa. 5 Mi bul ŋii piŋ di ŋ bula piba di ba cho ba
dɔŋsuŋ tiŋŋaa ari tuɔ-pula, a leŋ di ba tuɔbiinaa chesi,
a bira leŋ di ba yarida wasa dol woruŋ. 6 Niaa dɔŋsuŋ
via wiaa deeŋba nɛ aŋ miiraa bul wu-yaayasiŋ.
7 Moosis fa ŋmuŋsɛ wialiŋ bil di niaa tuto nɛ. Niaa
deeŋba fa cho di ba dagɛ wiaa deeŋba a pi niaa, ama
ba titia bi wialiŋ ba si ŋmuŋsa bubuɔŋ jiŋ. Ba bi wialiŋ
ma ba síi bul chaasa jiŋ.
8 La jima ari wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ba zɔmɔ nɛ, di niaa kɛŋba kaa titiŋ ari ba si dagɛ ŋii. 9 U
bira maga di la jiŋ ari wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, u bi ŋmuŋsa pi tuɔ-pul tiŋŋaa. Ama ba
ŋmuŋsa pi nialiŋ síi chei Wia niiŋ wu-bulaa nɛ. U bira
ŋmuŋsa pi ni-bɔŋŋɔɔ, ari nialiŋ si bi Wia ka fá, ari
haachɛ diiree, ari nialiŋ si bi Wia ka to, ari nialiŋ síi kpu
ba nyimmaba ari ba naaŋba, ari ni-kpuuraa. 10 Ba bira
ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba a pi ba-liiliŋ ari ha-liiliŋ nɛ, ari
baala-la si gɔllɔ tuu ba dɔŋɔba bubuɔ-niiree, ari nialiŋ
si gɔllɔ paa niaa biiriŋ a kaa faa lɛl. Ba bira ŋmuŋsɛ
wiaa deeŋba a pi wu-nyiaraa ari daŋsia wu-nyiaraa, ari
nialiŋ si bi Wia woŋbii-titii-la ka to. 11 Wialiŋ mi si dagɛ-
ma lii Wia wu-zɔmɔ-la tuɔŋ nɛ, u si joŋo pimi di mi bula
pima. Wia nɛ kɛŋ yiriŋ dunia lɛ.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ nennige-la u si kɛnɛ u lɛ

12 Mii lɔllɛ la Tiina Kirisito Yesu, bɛɛ wiaa u nɛ bene di
mi maga di mi bul u niiŋ wiaa pi niaa. Ŋii nɛ tii u liisɛmi
di mi tima pu. U nɛ pimi doluŋ di mi wuo titiŋ tiŋtimiŋ
deeŋ. 13 Buŋbuŋ kala nɛ paala mi bul wu-bɔŋŋɔɔ u lɛ a
to naasiŋ tutuusu maa. Ka Kirisito ha fámi nennige a li-
isɛmi di mi timaa pu. Bua-la kala lɛ mi fa síi ŋaa ŋii, mi
fa bi jiŋ wii-la mi síi ŋaa. Mi fa bi u wiaa laa dii maa. Ŋii
nɛ tii mi faa ŋaa ŋii. 14 Aŋ ka la Tiina Wia ha pɛmi lɛ
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a leŋ mi ŋaa Kirisito Yesu yarida, aŋ pɛ
chou. 15 Mii chɛ di mi bul wiiŋ nɛ pima. U ŋaa wutitii nɛ.
U saa maga di nuu-kala jiŋ wii-la. U nɛ ŋla: Kirisito Yesu
ku tuu dunia nɛ duu laa haachɛ diiree ta. Mi nɛ saa
paala ŋaa ba tuɔŋ ni-bɔmuŋ. 16 Aŋ ka Kirisito Yesu ha
fámi nennige, mi-na nii-la si chaasa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a
kii nuu-kala. U ŋaa ŋii a tomi lɛ a dagɛ niaa ŋii u si kɛŋ
kenyiri. Ŋii lɛ nɛ niaa dɔŋsuŋ jaŋ to u hariŋ a laa u wiaa
dii, a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 17 Má leŋ di la dɛnnɛ la Ny-
imma Wia aŋ pɛ zilu a kaa mu wuu. U nɛ nii-la si dii
kuoruŋ a kaa mu deeŋ deeŋ. U-na bi suu. Niaa ma buu
ka na. U duŋduŋa nɛ ŋaa Wia. Ami.
18 Timoti, mi bii, mii chɛ di mi bul wii nɛ a piŋ. Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa bul wiaa a tigɛŋ
lɛ. Sí wialiŋ yu. Ŋ nagɛ laali-yuoru nɛ. Leŋ di wialiŋ ŋaa
ŋ laali-yuori kiaa, di ŋ kaa wuo yuo laaliŋ woruŋ. 19 Di ŋ
níi yuo laal-la, chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ a leŋ di ŋ tuɔbiinaa
chesi. Niaa dɔŋsuŋ bira bi ba tuɔbiinaa lɛɛ to, ŋii nɛ tii
ba joŋ ba yarida ta. 20 Haminiiyas ari Alɛkizaŋda ma hɛ
niaa deeŋba tuɔŋ nɛ. Ŋii nɛ mi joŋba hɛ Sitaani nisiŋ lɛ
duu dɔgisɛba, di ba gunnɛ wu-jimiŋ, di ba bira sí Wia
joŋŋoo tuusu.

Woŋbii-la Wia niaa si maga di ba to a chuchuɔlɛ Wia

2 Siifiaŋ wii nɛ mii chɛ di mi laa sipaaŋ bula pima. U
nɛ ŋla: Má chuɔlɛ Wia aŋ pɛ susulu duu pima kial-
iŋ ma síi chɛ. Má chuɔlɛ Wia a pipi ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
maa, aŋ pɛ lulɔllu. Má bira chuɔlɛ Wia a pipi nuu-kala.
2 Má chuɔlɛ Wia pipi kuoroo ari nialiŋ si kɛŋ doluŋ ma
lɛ, di la wuo hɔŋ sɔm ari yarifiɛlaa, a wuo tuto Wia a
ŋiŋaa wialiŋ kala síi to Wia woŋbiiŋ. 3 U ŋii zɔmɔ nɛ a
tutɔrɛ la Laataara Wia tuɔŋ. 4 U cho duu laa nuu-kala ta
nɛ di ba wuo jiŋ wutitii-la si lii u teeŋ. 5 U saa maga di

nuu-kala jiŋ ari Wia ŋaa Wii-bala nɛ. Ni-bala nɛ hɛ Wia
ari nuhuobiine pɛgɛ duu kɛŋba kaa hɛ dɔŋɔ lɛ. Nii-la nɛ
ŋaa Kirisito Yesu. U titia ku ŋaa nuhuobiiŋ nɛ. 6 U joŋ u
miisiŋ yɔɔ suuŋ duu laa nuu-kala ta. U nɛ dagɛla ŋii ari
bua-la yie nɛ, di Wia laa nuu-kala ta. 7 Ŋii nɛ tii Wia li-
isɛmi di mi ŋaa u naŋzɔɔ a wuo heele bul wiaa deeŋba
a pi nialiŋ si bi Jʊu tiŋŋaa ŋaa, aŋ pɛ dagɛba di ba laa
wialiŋ dii a jiŋ wutitii. (Wutitii nɛ mii bul, mi bi wiaa
nyia.)
8 Di ma nɛ ku hilimi lee-na kala di ma chuɔlɛ Wia, mii
chɛ di baalaa nɛ chuchuɔlɛ Wia, baala-la si joŋ ba titia a
pi Wia a bi disinniŋ kɛnɛ, di ba nɛ kɛŋ ba nisaa jee a
chuɔlɛ Wia. Di ba níi chuɔlɛ Wia, u bi maga di ba nina
baaniŋ. U bi maga di ba bibiinɛ yuosuŋ wiaa maa. 9 Mii
chɛ di haalaa ma fiɛlɛ ba siaa aŋ pɛ kɛŋ wu-jimiŋ ŋii ba
síi laalɛ ba gɛnniŋ lɛ. Gɛnni-la ba si jaŋ laalɛ di niaa
bibagisɛ ba yaraa, ma síba laalu. Ma sí leŋe di niaa to
ba nyusuŋ vɔɔnuŋ lɛ aa bagisɛma, koo ma sí sɛlimɛ
digiliŋkpɛŋsiŋ ari baŋzaliba-la síi tul hɛ di niaa bibag-
isɛma. 10 Ama má leŋ di niaa bibagisɛ haalaa a tiŋ ba
wu-zɔmɔ-la lɛ. Ŋii jaŋ dagɛ ari baa to Wia nɛ. 11 Haalaa
maga di ba fiɛla hɔŋ nɛ a gugunnɛ Wia wiaa, a kɛŋ ba
titia muuri, a tuto nialiŋ si kɛŋ doluŋ ba lɛ hariŋ. 12 Mi
bi haalaa woŋbiiŋ pa di ba didagɛ baalaa, koo di ba
kɛŋ baalaa doluŋ a bibeŋba. U maga di ba hɔŋ sɔm nɛ.
13 Wii-la si tii nɛ ŋla: Wia fa laa sipaaŋ ta Adam nɛ aŋ-na
ta Hawa. 14 Sitaani ma bi Adam nyisa. Hawa nɛ u nyisɛ
u juu haachɛ lɛ a chei Wia niiŋ wiaa u si bula piba. 15 Ari
ŋii kala haala-la si jaŋ na hɛɛŋ biiriŋ lulluŋ lɛ, Wia jaŋ
pɛba lɛ. Ama u maga di ba laa Wia wiaa dii a cho niaa,
aa ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ, a leŋ di ba siaa fiɛlɛ.

Wia niaa tuɔŋ kuhiasiŋ si maga di ba nagɛ ŋii

3 Mi biraa chɛ di mi bul wiiŋ nɛ a piŋ. Wiiŋ deeŋ
ŋaa wutitii nɛ. U maga di niaa sɛi wii-la. Di nuu nɛ
fiɛsɛ sii aa chɛ duu ku ŋaa Wia niaa kuhiaŋ, tiŋtiŋ-fiaŋ
nɛ u chichɛ ŋii. 2 Ŋii wiaa di nuu nɛ ŋaa Wia niaa kuhi-
aŋ, u tiina maga duu leŋ di u wu-ŋaalaa kala zɔŋ nɛ, di
niaa sí u yiriŋ wuo chei. U maga duu jaa ha-bala duŋ-
duŋ nɛ. U maga di u siaa fiɛlɛ. Uu wuo kɛŋ u titia
woruŋ di niaa pupu jirima. U bira maga duu wuo laa
nuhuɔraa ma bibil u dia lɛ a wuo didagɛ Wia niaa
woruŋ. 3 U bi maga duu ŋaa si-nyuaru, a sí baaŋ tiina
ma ŋaa. Ama u maga duu ŋaa ni-chim-chim nɛ a sí yu-
osu hɛɛru ma ŋaa. U bira bi maga duu cho moribiee
kiŋkɛŋ. 4 U maga di u wuo beŋ u dia niaa nyuŋ woruŋ
nɛ. Bira, u maga duu wuo leŋ di u haŋbiisiŋ tuto u niiŋ
a zizilu wii-kala lɛ, 5 bɛɛ wiaa di nuu nɛ bi u dia niaa
nyuŋ wuo bibeŋ, u bi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hili-
mi nyuŋ ma wuo beŋ. 6 Di nuu nɛ ha bi Yesu wiaa laa
dii a dieni, u bi maga di u tiina ku ŋaa Wia niaa kuhiaŋ.
Di u tiina nɛ ku ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
kuhiaŋ, u jaŋ dagɛ u titia. Duu nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ tel ari
Sitaani si tele ŋii. 7 Wia niaa kuhiaŋ maga duu ŋaa ni-
zɔŋ nɛ nialiŋ si bi Wia ka chuɔlɛ teeŋ. Di ŋii dee niaa jaŋ
wuo chei u yiriŋ, di Sitaani to ŋii lɛ a bɛrɛ kɛnu.

Nialiŋ síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ

8 Nialiŋ síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ ma lɛ, ba maga di ba
ma kɛŋ mɛli-zɔŋ nɛ, a sí nii-sima kɛŋ a nyinyisɛ niaa. U
bi maga di ba faasa nyua siniŋ koo di ba cho moribiee
kiŋkɛŋ. 9 U maga di ba kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ a laa Wia ni-
iŋ wiaa dii. Wialiŋ fa faa nɛ. Lɛɛlɛ Wia joŋo dagɛla. 10 U
bira maga di Wia niaa nɛ laa sipaaŋ a beŋ nialiŋ síi chɛ
di ba pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ, a na di ba maga koo di
ba bi maga di ba tiŋ tiŋtiŋŋaa deeŋba. Di ba maga, má
leŋ di Wia niaa tuɔsɛba di ba pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ.
11 Haalaa maa síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ, u maga di ba
kɛŋ mɛli-zɔŋ nɛ a sí niaa hariŋ ma gigaa. U maga di ba
fiɛlɛ ba siaa a pɛ kɛŋ wutitii wii-na kala ba síi ŋaa lɛ.
12 Baalaa síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ, u maga di ba jaa
ha-bala-bala nɛ. U maga di ba wuo bibeŋ ba haŋbiisiŋ
ari ba dia niaa kala nyuŋ nɛ woruŋ. 13 Di nialiŋ síi pɛ
Wia niaa kuhiasiŋ lɛ níi tiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ, niaa jaŋ
zizilba. Ba jaŋ wuo kɛŋ nyu-duoŋ a bul wialiŋ ba si laa
dii a tigɛ Kirisito Yesu lɛ.
14 Mii chɛ di mi ku nama nɛ lɛɛlɛ. Ama mi bi jiŋ di mi
jaŋ dieni koo di mi bi jaŋ dieni aŋ-na kɔ. Ŋii wiaa, mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima 15 di ma jiŋ ari Wia niaa
mɛlɛ si maga duu nagɛ ŋii. Wia niaa nɛ ŋaa nialiŋ si laa
u wiaa dii aa hilimi. Wia-la si weye nɛ tiiba. Ba chiŋ wu-
titii-la lɛ Wia si dagɛba nɛ. 16 Wutitii-la Wia si dagɛla
sɛnɛ ŋaa wu-bal nɛ. Wii-chuɔl-la la síi to fa fáa nɛ. Lɛɛlɛ
Wia nɛ joŋo dagɛla. U nɛ ŋla:
Wia birimɛ nuhuobiine nɛ a ku tuu dunia.
Wia Diŋ-zɔŋ-la ma dagɛ duu ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ.
Wia tiŋdaaraa ma nau.
Niaa bul u wiaa dunia sɛmɛ-na kala lɛ.
Dunia niaa laa u wiaa dii nɛ, aŋ ka Wia joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. U si kɛnu kaa jil Wia-jaŋ, u laa yiriŋ nɛ.

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ wu-nyiari kerichiba lɛ

4 Wia Diŋ-zɔŋ-la paala chaasa bul ari bua-la jaŋ yi
di niaa dɔŋsuŋ joŋ ba yarida ta. Ba jaŋ to ni-
bɔŋŋɔɔ síi nyisɛ niaa, a bira to wialiŋ Sitaani síi dagu.
2 Ba fugo didagɛ Wia wiaa nɛ, ama ba ŋaa wu-nyiaraa
nɛ. Ba tuɔbiinaa lɔrɔ nɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. 3 Ni-yiriba-la yie
dagɛ ari u bi maga di niaa jijaa haalaa, a bira kikisɛ
kudiilee dɔŋsuŋ maa ari namii-yiriba. Ama Wia nɛ ta
namia ari kudiilee deeŋba di niaa didii. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii a jiŋ wutitii, ba jaŋ wuo diiba. Ama Wia si
pɛba lɛ ŋii ba na kudiile-la, u maga di ba laa sipaaŋ a
lɔllu nɛ aŋ-na dii. 4 Kuŋ-na kala Wia si ta zɔmɔ nɛ, u bi
maga di niaa kikisɛba. U maga di la lɔllɛ Wia nɛ aŋ-na
dii kialiŋ kala. Wia teeŋ ba zɔmɔ nɛ, 5 bɛɛ wiaa Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula ari kudiile-la zɔmɔ nɛ. La si chuɔlɛ

Wia ŋii aŋ-na dii kudiile-la, ba bi disinniŋ kɛnɛ Wia
teeŋ.

Pɔɔl bula pi Timoti duu faasa tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa woruŋ

6 Di ŋ nɛ joŋ wiaa deeŋba a dagɛ ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa si
laa Yesu wiaa dii, ŋ jaŋ wuo ŋaa Kirisito Yesu tiŋtinni-
zɔŋ, ŋ jaŋ ŋaa nii-la si laa wialiŋ dii a joŋo hɛ ŋ nyuŋ lɛ,
a kɛŋba kaa titiŋ bua-na kala lɛ. Wia niiŋ wialiŋ nɛ ŋaa
wu-zɔmɔ-la la si dagiŋ. La laa dii, ŋ maa toba nɛ. 7 Ama
pɔ di ŋ sí suŋsɔgulɔ-la si bi Wia woŋbiiŋ ka to gunnu.
Viaba ta. Kɛŋ ŋ titia woruŋ, a gunnɛ wiaa a kɛŋ doluŋ
Wia woŋbiiŋ lɛ. 8 Ŋ jaŋ wuo ŋaa wiaa mua di ŋ yaraa
wuo kɛŋ doluŋ. Ama di ŋ nɛ to Wia woŋbiiŋ lɛ, wii-la
jaŋ pɛŋ lɛ di ŋ na miisiŋ dunia deeŋ lɛ. Di ŋ nɛ suba
maa, ŋ jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 9 Wii-la mi si bula ŋaa
wutitii nɛ. U maga di ŋ ma sɛi a laa wialiŋ dii nɛ. 10 Laa
yiɛlɛ Wia-la si weye lɛ nɛ. Ŋii nɛ tii laa loo a faasaa tiŋ
woruŋ. Wia nɛ ŋaa nuu-kala Laataara, a saa wasanyaŋ
nialiŋ si laa u wiaa dii.
11 Chaasa bul wiaa deeŋba a pipi niaa di ba ŋiŋaa aŋ
pɛ didagɛba wialiŋ maa. 12 Ŋ ŋaa haŋbie nɛ, ama sí
leŋe di nuu-kala bee guguunuŋ. Leŋ di ŋ wu-ŋaalaa
ŋaa di niaa na ari wialiŋ kala ŋ si bula ŋaa wutitii nɛ di
baa to ŋ naa-buasuŋ. Leŋ di ba na di ŋ cho niaa. Leŋ di
ba na di ŋ kɛŋ yarida a kɛŋ tuɔ-pula maa. 13 Má hilimi a
kikarimɛ Wia wiaa a didagɛ ba bubuɔsaa maa, aŋ pɛ
bubul Wia wiaa pipi niaa, aŋ ka di mi-na kɔ. 14 Sí Wia
Diŋ-zɔŋ-la ku-la via, ku-la u si joŋo dii zile ŋ lɛ. Nialiŋ si
laa Wia wiaa dii, kuhiasiŋ nɛ joŋ ba nisaa a daŋ-ŋ lɛ ŋ
laa ku-la. Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ bul
u wiaa piŋ nɛ. 15 U maga di ŋ ŋiŋaa wiaa deeŋba nɛ.
Joŋ ŋ nyuŋ kala hɛba lɛ di nuu-kala wuo na ŋ si hɛ
doluŋ wialiŋ lɛ a mu sipaaŋ ŋii. 16 Pɔ ŋ titia lɛ a to wialiŋ
síi to Wia woŋbiiŋ, a dagɛ niaa maa di baa ŋaa ŋii. Di ŋ
níi ŋaa ŋii, ŋ jaŋ laa ŋ titia ta ari nialiŋ síi jegilee nii
wialiŋ ŋ síi bul.

Ŋii si maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ŋiŋaa dɔŋɔ lɛ

5 Sí nii-la si ŋaa nihiaŋ lɛ kpia, ama chaasa bul wiaa
pu, a zilu ari u si ŋaa ŋ nyimma dɔŋɔ tiina ŋii. Bul
wiaa a pi baala-la ŋ si hia ari ba si ŋaa ŋ ŋaanaa dɔŋ-
suŋ tiŋŋaa. 2 Bira bul wiaa a pi ha-nihiasiŋ ari ba si ŋaa
ŋ naaŋba, a bira bul wiaa a pi haŋtolibiisiŋ maa ari ba
si ŋaa ŋ dihaalaa. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii, pɔ ŋ sí disinniŋ kɛŋ.
3 Yo-haalaa si bi niaa kɛnɛ di ba bibeŋba, zizilba a
pipɛba lɛ. 4 Ama di yo-haal-la nɛ kɛŋ biiriŋ koo nihee, u
maga di ba laa sipaaŋ ŋaa wii-la Wia si si di ba ŋaa nɛ
ba dia niaa teeŋ a wuo tiŋ ba niaa ari ba naabalimaba
chimiŋ, bɛɛ wiaa ŋii níi tɔrɛ Wia tuɔŋ. 5 Haal-la si
chaasa ŋaa yo-haal-titii a bi nuu-kala kɛnɛ duu benu, u
nɛ joŋ u yiɛlaa kala a hɛ Wia lɛ aa sul Wia duu pɛu lɛ
bua-na kala lɛ, titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala. 6 Ama yo-haal-la
síi to u titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ, u-na paala nagɛ u su-
ba nɛ aŋ wei, Wia teeŋ u bi miisiŋ kɛnɛ. 7 Chaasa bul
wiaa deeŋba a pi Wia niaa, di ba sí wu-cheeli kala kɛŋ
niaa teeŋ. 8 Di nuu-kala nɛ bi u naaŋbiiriŋ nyuŋ beŋ a
wasanyaŋ u dia niaa titia, u yarida ŋaa pɛi nɛ. Nii-la si
bi Yesu wiaa laa dii aŋ bibeŋ u naaŋbiiriŋ nyuŋ, u nɛ
kpia tiina.
9 Sí yo-haal kala yiriŋ ŋmuŋsa hɛ yo-haala-la tuɔŋ,
see u tiina yi jisiŋ mahiŋ batori. U tiina maga duu jaa
ba-bala duŋduŋ nɛ. 10 U maga di u wu-ŋaalaa ma zɔŋ,
ka niaa zizilu ari ŋii u si diɛsɛ u biiriŋ, a kikɛŋ nuhuɔraa
woruŋ u dia lɛ, aa huɔrɛ Wia niaa woruŋ u dia lɛ, aa pɛ
nialiŋ si juu wahala lɛ, a joŋ u titia hɛ wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
lɛ. 11 Ama sí yo-haala-la si ŋaa haŋtolibiisiŋ yiriŋ
ŋmuŋsa hɛ yo-haala-la tuɔŋ. Di ba níi tiŋ Kirisito
tiŋtiŋŋaa aŋ joŋ hariŋ yia Kirisito, aa chɛ ba ŋaa ba titia
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa, baa chɛ di ba jaa balaba nɛ. 12 Di ba
nɛ ŋaa ŋii, ba via wii-la ba fa si laa sipaaŋ bul di ba jaŋ
ŋaa pi Kirisito nɛ. Di ba nɛ ŋaa ŋii, Wia jaŋ dɔgisɛba.
13 Ŋii duŋduŋ ma dee. Ba bira bi sɛi di ba tiŋ tiŋtiŋŋaa
aŋ gɔllɔ tuto di-niiriŋ. Di-bɔmuŋ nɛ, ba yie gigaa niaa
hariŋ a joŋ ba niiŋ hihɛ niaa wiaa lɛ a bul wialiŋ si bi
maga di ba bul. 14 Ŋii wiaa, mi jaŋ bul di yo-haala-la si
ŋaa haŋtolibiisiŋ, di ba jaa balaba a lulul biiriŋ a bibeŋ-
ba, a titiŋ ba dia tiŋtiŋŋaa. Di ba nɛ ŋaa ŋii, la diŋdɔmɔ
Sitaani bi jaŋ wuo na woŋbiiŋ a bul wu-bɔŋ kala a
tigɛla lɛ. 15 Yo-haŋtolibiisiŋ dɔŋsuŋ paala via Kirisito nɛ
aŋ miira tuto Sitaani. Ŋii nɛ tii mi bul ŋii. 16 Ama haal-
na kala si laa Yesu wiaa dii, di yo-haalaa nɛ hɛ u dia ni-
aa tuɔŋ, u maga duu beŋ ba nyuŋ nɛ. U bi maga duu
joŋba pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi di ba bibeŋ-
ba. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, ba maga di ba
bibeŋ yo-haala-la si bi niaa kɛnɛ di ba bibeŋba nɛ.
17 Wia niaa nihiasi-la síi tiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ, u ma-
ga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi zizilba nɛ. U bi-
ra maga di ba zizil ba tuɔŋ nialiŋ si faasa bul Wia wiaa
aŋ pɛ didagɛ niaa lɛ, 18 bɛɛ wiaa ba bula ŋla nɛ Wia
teniŋ tuɔŋ. Ba si,
“Di nɛɛŋ níi ŋmoo miaa piŋ, u bi maga di ŋ vɔɔ u niiŋ
tɔ
duu sí dii.”
Ba bira ŋmuŋsa ari tiŋtinna maga duu laa u time nɛ.
19 Di nuu nɛ joŋ cheeriŋ a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi ba kuhiasiŋ, sí jegile nii tiina teeŋ, see di niaa
balia koo batori ŋaa wii-la daŋsia. 20 Wia niaa nihiasiŋ
kala saa síi ŋaa haachɛ, bul ba teeŋ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi sipaaŋ. Di ŋ ŋaa ŋii, fawulluŋ jaŋ kɛŋ
ni-kaanaa. 21 Mi bul ŋii piŋ Wia ari Kirisito Yesu ari Wia
tiŋdaaraa Wia si liisa sipaaŋ nɛ. Mii suluŋ ari siifiɛsiŋ di
ŋ to wiaa deeŋba, a sí niaa kaa pɔrɛ wii-na kala ŋ síi
ŋaa lɛ. Joŋba ba kala ŋaa ni-bala ŋ teeŋ. 22 Fiɛlɛ ŋ siaa a
pɔ di ŋ sí pese liisɛ nuu a joŋ ŋ nisaa daŋu lɛ duu tiŋ
Wia tiŋtiŋŋaa. Di tiina nɛ ŋaa haachɛ wii, ka ŋ liisu, ŋ

ma jaŋ pɛ juu u haachɛ-la lɛ. Sí disinniŋ ŋaa wiiŋ deeŋ
lɛ.
23 Bira sí liiŋ duŋduŋ nyua. Ama nyunyua siniŋ mua
mua, a tiŋ ŋ luoruŋ si yie wiwii bua-na kala wiaa.
24 Di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋaa haachɛ, ba haachɛba yie ku
lii pulumuŋ lima lima nɛ. Ba haachɛba-la saa jaŋ dagɛ
ari ba jaŋ dii niaa deeŋba sariya. Ama di niaa dɔŋsuŋ
nɛ ŋaa haachɛba, ŋ bi jaŋ jiŋ ba wiaa see tapulii-la ba
si jaŋ dii ba sariya. 25 Ŋii titia nɛ di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ, niaa yie naba lima lima. Niaa dɔŋsuŋ wu-
zɔŋŋɔɔ ma yie faa nɛ. Ama chɛɛ dɔŋ nɛ ba jaŋ chaasa lii
pulumuŋ tuɔŋ.

Wu-nyiari kerichiba ari wutitii kerichiba

6 Nialiŋ kala si ŋaa yosuŋ, u maga di ba zizil nialiŋ
si yɔɔba nɛ. U maga di ba ŋaa ŋii di nuu-kala sí
woŋbiiŋ na a wuo bul wu-bɔŋ kala a mu tigɛ Wia yiriŋ
lɛ, koo a mu tigɛ wialiŋ la síi dagɛma lɛ. 2 Yosu-la si kɛŋ
nihiasiŋ ba laa Yesu wiaa dii, u bi maga di ba mimaasɛ
ba tiŋŋaa a tiŋ ba kala si laa Yesu wiaa dii lɛ. U paala
chaasa magɛ di ba tiŋ tiŋtiŋŋaa woruŋ nɛ a piba, bɛɛ
wiaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, ba nɛ yosu-la cho.
Di ŋ níi dagɛ Wia wiaa, dagɛ wiaa deeŋba kala pi ni-
aa, a chaasa bul wialiŋ kala a piba. 3 Nii-la kala si bi wu-
titiiba-la la Tiina Yesu Kirisito si bul daga aŋ dagɛ wu-
tanii, wialiŋ si bi la Wii-chuɔluŋ woŋbiiŋ ka to, 4 u tiina
kɛŋ u titia duu yugɛ nɛ, ari u jiŋ wiaa aŋ bi wii-kala jiŋ.
U cho wu-kaa-lɛriŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ, a ŋiŋaa goŋ wialiŋ si
bi siifiaŋ wiaa ŋaa lɛ. Ŋii jaŋ leŋ di nialiŋ síi jegile nii ba
teeŋ, di ba kɛŋ yaribieriŋ. Ba yuyuo dɔŋɔ a tutuusɛ
dɔŋɔ, a bibiinɛ wu-bɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ. 5 Niaa deeŋba nyuŋ
bira bi tiŋ. Ŋii nɛ tii ba yie kɛŋ wiaa lilɛrɛ ŋii. Ba bira bi
wutitii ma jiŋ. Ba biina ba jaŋ chuɔlɛ Wia nɛ a na mori-
biee. 6 Wutitii, di niaa nɛ chuɔlɛ Wia aŋ leŋ di ba tuɔŋ
tɔrɛ kialiŋ ba si kɛnɛ nyuŋ, ŋii jaŋ wuo pɛba lɛ woruŋ,
7 bɛɛ wiaa la si kɔ dunia, la bi kuŋ-kala kaa kɔ. Ŋii wiaa,
di la nɛ suba, la bira bi kuŋ-kala kaa lii dunia lɛ aa mu.
8 Di la nɛ kɛŋ kudiilee ari gɛnniŋ, u maga la leŋ di ba
magɛla nɛ. 9 Ama nialiŋ si cho di ba kɛŋ kiaa dunia
deeŋ lɛ, Sitaani yie nyisɛba hɛ bɛrɛ lɛ nɛ. Ba cho di baa
to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ, wiaa deeŋba jaŋ dɔgisɛ-
ba. Ba yie lɛrɛ niaa tuu tiŋteeŋ a chichei ba kala nɛ
woruŋ. 10 Di niaa nɛ cho moribiee, wu-bɔŋ kala yie
ŋiŋaaba lɛ nɛ. Moribiee chonuŋ nɛ ŋaa wu-bɔŋ kala
naaluno. Niaa dɔŋsuŋ joŋ ba yarida ta nɛ a tiŋ ba si
cho moribiee wiaa. Ba kɛŋ ba titia mu hɛ hɛɛŋ lɛ nɛ ŋii.

Pɔɔl chagilɛ Timoti

11 Ama ŋ-na si ŋaa Wia tiŋtinnu, sí wiaa deeŋba kala
ŋaa. Leŋ di ŋ siiŋ fiɛsɛ di ŋ ŋiŋaa wialiŋ si ŋaa wutitiiba
a tuto Wia woŋbiiŋ, a chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a cho niaa,
a kɛŋ kenyiri, a kɛŋ ŋ titia muuri niaa sipaaŋ. 12 Hɛ
doluŋ kiŋkɛŋ a faasa chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a nagɛ niaa
si yie fá a kɛŋ dɔŋɔ kii ŋii. Hɛ doluŋ di ŋ wuo laa miisi-la
si bi dɛrɛ. A tiŋ miisiŋ deeŋ wiaa nɛ Wia yiriŋ. Ŋii ma
duŋduŋa dee. Ama bua-la lɛ ŋ si ku laa Yesu wiaa dii, a
wuo bubul ŋii niaa sipaaŋ, ŋ chaasa bula piba di ŋ laa
wialiŋ si ŋaa wutitii dii nɛ. 13 Mii suluŋ Wia sipaaŋ ari
Kirisito Yesu ma sipaaŋ di ŋ to wialiŋ kala mi si bula
piŋ. Wia nɛ joŋ miisiŋ a pi kuŋ-kala. Kirisito Yesu ma nɛ
ŋaa nii-la fa si chiŋ u yarida naaŋ lɛ Pɔŋsɔs Paalit
sipaaŋ, nii-la fa si chiŋ Rom kuori-baliŋ nyuŋ Judiya tiŋ-
teeŋ lɛ, a wuo bul wutitii a pu. 14 Hɛ doluŋ aŋ to wiaa
deeŋba ari tuɔ-bala, di niaa sí wuo joŋ cheeriŋ piŋ. Kɛŋ
ŋii naaŋ lɛ a kaa mu yi tapulii-la la Tiina Yesu Kirisito si
jaŋ miira kɔ. 15 Wia jaŋ leŋ duu kɔ bua-la lɛ u si bene
duu maga duu kɔ. U duŋduŋa nɛ ŋaa Wii-baliŋ síi beŋ
kuŋ-kala. U nɛ ŋaa kuori-baliŋ a kɛŋ kuoroo kala
doluŋ. U nɛ kɛŋ doluŋ duu leŋ di nuu-kala tuɔŋ tɔrɛ.
16 U duŋduŋa nɛ bi suu. U hɛ puluŋ-bal tuɔŋ nɛ. Nuu-
kala bi dimɛ wuo mu. Nuu-kala ha buu na, nuu ma
kala saa buu wuo na. U maga di niaa kala zizilu nɛ. U
nɛ kɛŋ doluŋ dunia lɛ a kaa mu wuu. Ami.
17 Bula pi nialiŋ si kɛŋ kiaa dunia deeŋ lɛ di ba sí bee
guguunɛ nialiŋ si bi kuŋ kɛnɛ, a sí ba yiɛlaa kala joŋo
hɛ kialiŋ lɛ, bɛɛ wiaa nuu-kala bi jaŋ wuo jiŋ u dia si jaŋ
chiŋ ŋii. Ama u maga di baa yiɛlɛ kialiŋ si hɛ Wia teeŋ
nɛ. U nɛ kɛŋ zile a joŋ kuŋ-kala a pila di la kaa ninii
sima. 18 Bula pi nialiŋ si kɛŋ kiaa di ba wu-zɔŋŋɔɔ ma
magɛ kialiŋ ba si kɛnɛ. Leŋ di ba kɛŋ zile a ŋaa siri di
ba ŋaa kiaa pipi niaa, di ba kala ninii sima. 19 Ŋii nɛ ba
jaŋ wuo ŋaa a chɛ kiaa a bil ba titia lɛ Wia-jaŋ lɛ di ba
wuo na kialiŋ nyuuruŋ maachie. Ŋla nɛ ba jaŋ wuo laa
miisi-la si ŋaa mii-titii.
20 Tɔɔ, Timoti, pɔ woruŋ a tiŋ ŋ tiŋtimii-la Wia si joŋo
hɛ ŋ nisiŋ lɛ. Sí nialiŋ síi ŋaa goŋ lɛ pɛ, nialiŋ si bul wial-
iŋ si bi Wia woŋbiiŋ ka to a kɛŋba kaa lɛrɛ. Nialiŋ síi
ŋaa ŋii yie nyia wiaa a biinɛ wu-jimii nɛ ŋii. 21 Niaa dɔŋ-
suŋ to wu-jimiŋ deeŋ lɛ nɛ a joŋ ba yarida ta.
Wia lahɔrimɔ lɛ ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

2 TIMOTI

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

Teŋ-lia-la Pɔɔl si ŋmuŋsa pi Timoti

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ. Mi ŋaa Yesu
Kirisito naŋzɔɔ nɛ. La Tiina Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u li-
isɛmi di mi ŋaa u naŋzɔɔ. Wia bula pila di u to Yesu
Kirisito lɛ nɛ a joŋ miisiŋ pila. U tiŋmi nɛ di mi bul mi-
isiŋ deeŋ wiaa a pi niaa.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na Timoti. Ŋ ŋaa mi
bii-choolii nɛ. La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, ba jaŋ fáŋ nennige a leŋ di ŋ hɔŋ ari yari-
fiɛlaa.

Pɔɔl bula pi Timoti duu chiŋ wialiŋ lɛ u si laa dii

3 Mii lɔllɛ Wia kiŋkɛŋ. Mi si tima pi Wia ŋii, mi tuɔbi-
inaa yie chesi nɛ. Ŋii titia nɛ mi doho niaa ma fa tima
pipi Wia. Bua-na kala lɛ di mi níí chuɔlɛ Wia, mi yie liliisi
ŋ wiaa nɛ. 4 Mi liise yi ari bua-la lɛ mi si sii ŋ teeŋ, ŋ faa
yel nɛ. Ŋii nɛ tii mi cho di mi ku naŋ ari siifiɛsiŋ, di mi
tuɔŋ faasa tɔrɛ woruŋ. Mi tuɔbiinaa yie hɛ ŋ teeŋ
titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala nɛ. 5 Mi liise yi ŋii ŋ si laa Wia
wiaa dii ari siifiɛsiŋ. Ŋ nahima Lowis ari ŋ naaŋ Yunis
nɛ laa sipaaŋ laa Wia wiaa dii. Mi jima ari ŋ ma chiŋ ŋii
lɛ nɛ. 6 Wia joŋ kuŋ nɛ a dii zile ŋ lɛ. U ŋaa ŋii nɛ bua-la
lɛ mi si joŋ mi nisiŋ daŋ-ŋ lɛ. Mii liisiŋ di ŋ bira kɛŋ ku-
la woruŋ. 7 Wia bi u Diŋ-zɔŋ-la joŋo hɛla lɛ di la fifá
fawulluŋ, ama duu pɛla lɛ di la wuo kɛŋ doluŋ nɛ la mi-
isiŋ lɛ, a bira cho niaa, a pɛ kɛŋ la titia woruŋ.
8 Di ŋ níí bul la Tiina Yesu wiaa pipi niaa, sí leŋe di hi-
isiŋ kɛniŋ a tiŋ Yesu wiaa. Bira sí leŋe di hiisiŋ kɛniŋ a
tiŋ mi ma wiaa. Kirisito wiaa nɛ tii ba kɛŋmi tɔ dia. Ama
sɛi di la kala na hɛɛŋ a tiŋ Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa. Wia
doluŋ si hɛŋ lɛ ŋii, ŋii nɛ tii ŋ wuo na hɛɛŋ ŋii. 9 Wia nɛ
laala ta a yirɛla di la ŋaa u niaa. U bi naga di Wia to la
wu-zɔŋŋɔɔ lɛ nɛ a laala ta. U titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u fála
nennige a laala ta. Yesu Kirisito lɛ nɛ u to a ŋaa ŋii pila.
U jima ari u jaŋ ŋaa ŋii pila faafaa kala nɛ, ka dunia-na
suomi. 10 Lɛɛlɛ la Laataara Kirisito Yesu sɛnɛ kɔ dunia.
U si kɔ ŋii, la wuo na Wia zile wiaa si nagɛ ŋii nɛ. Kirisi-
to si kɔ, u kpu suuŋ doluŋ kala nɛ. U bul wu-zɔmɔ-la pi-
la a to ŋii lɛ dagɛla ari u nɛ pila miisiŋ, a bira dagɛla di
la nɛ suba maa, la jaŋ bira sii a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.
11 Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ tii Wia liisɛmi di mi ŋaa u
naŋzɔɔ, a leŋ mi bul wiaa deeŋba a pipi niaa a didagɛ-
ba. 12 Mi síí bul ŋii leŋe mi nina hɛɛŋ nɛ. Ama hiisiŋ bi-
mi kɛnɛ a tiŋ hɛɛ-la mi si na wiaa. Mi jiŋ nii-la mi síí to
nɛ. Mi si joŋ mi titia hɛ u nisiŋ lɛ ŋii, mi laa dii ari u jaŋ
wuo beŋmi woruŋ halii a kaa mu yi tapulii-la Kirisito
Yesu si jaŋ miira kɔ. 13 Wialiŋ kala mi fa si dagiŋ, ba ŋaa
wutitiiba nɛ. Chiŋ wialiŋ lɛ a tutoba. La di Kirisito Yesu
si ŋaa kubala ŋii, hɛ doluŋ aŋ chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a
cho niaa maa. 14 Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛla lɛ nɛ. Wia joŋ wuti-
tii hɛ ŋ nisiŋ lɛ nɛ. Beŋ wutitii-la u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
15 Ŋ jima ari bua-la lɛ mi fa si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ niaa
kala nɛ fa viami, Fijilas ari Hɔmɔjinis ma fa hɛ niaa
deeŋba tuɔŋ nɛ. 16 Ama baal-la ba síí yirɛ Onisiifɔrɔs, u
nɛ pɛmi lɛ woruŋ a ŋaa mi nyuŋ faasa nyaasɛ. Ba si
kɛŋmi kaa tɔ dia ŋii, hiisiŋ fa buu kɛnɛ a tiŋ mi wiaa. La
Tiina Wia jaŋ fáu nennige, ba di u dia niaa kala. 17 U si
ku tuu Rom lɛ, lee-la ba si tɔmi dia, u suomo chichɛmi
ari siifiɛsiŋ aŋ-na ku nami. 18 Wia jaŋ leŋ di la Tiina
Kirisito fáu nennige sariya chɛ-diiliŋ. Ŋ ma jiŋ ŋii u si
faasa pɛmi lɛ nɛ bua-la lɛ mi fa si hɛ Ɛfɛsis lɛ.

Pɔɔl bula pi Timoti duu ŋaa laali-yuori-zɔmuŋ

2 Ŋ-na mi bii Timoti, mii chɛ di ŋ kɛŋ doluŋ. Dol-la
lii Kirisito Yesu teeŋ nɛ. U lahɔrimɔ wiaa nɛ tii ŋ
kɛŋ doluŋ deeŋ. 2 Mi si bul Wia wiaa piŋ, niaa yuga nɛ
a fa hɛ dimɛ a pɛ nii. Bul wiaa deeŋba ŋ si nia a pi nial-
iŋ si kɛŋ wutitii. Niaa deeŋba saa jaŋ bira wuo bul wial-
iŋ a pi ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa maa. 3 Ŋ si ŋaa Kirisito Yesu
laali-yuori-zɔmuŋ, ŋaa siri di la diŋ kala na hɛɛŋ. 4 Laali-
yuoru kala si hɛ u tiŋtiŋŋaa lɛ a titiŋ, u yie chichɛ duu
tiŋ ŋii di nii-la si joŋu tiŋtiŋŋaa lɛ, duu tuɔŋ tɔrɛ nɛ. Ŋii
wiaa u yie bi chɛ duu tiŋ tiŋtimii dɔŋ kala a pɛ tiŋtimii-
la u síí tiŋ lɛ. 5 Bira na fifaari-la síí fá, u bi jaŋ wuo fá a
laa u time, see di u to wialiŋ ba si bile pi fifaaraa ba tu-
to lɛ. 6 Bira na ba-paari-la si faasa titiŋ nɛ maga duu laa
sipaaŋ dii baga ku-falaa. 7 Bibiinɛ wiaa deeŋba mi síí
bul. La Tiina Yesu jaŋ pɛŋ lɛ di ŋ wuo jiŋ wiaa deeŋba
kala bubuɔŋ.
8 Joŋ Yesu Kirisito wiaa hɛ ŋ nyuŋ lɛ. U fa ŋaa Devit
doho nuu nɛ. U si suba, u bira sii suuŋ lɛ nɛ. Wia wu-
zɔmɔ-la mi si bula pima nɛ dagɛ wiaa deeŋba. 9 A tiŋ
Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa, mi na hɛɛŋ. Ba dɔgisɛmi a nagɛ
mi ŋaa ni-bɔŋ nɛ. Ba kɛŋmi vɔɔ nɛ. Ama ba bi jaŋ wuo
kɛŋ Wia niiŋ wiaa vɔɔ bil. 10 A tiŋ Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa
mi nyalimɛ wii-kala nɛ. A tiŋ nialiŋ Wia si liisa wiaa nɛ

mi ŋaa ŋii, di Yesu Kirisito wuo laaba ta. U si laaba ta
ŋii, ba jaŋ na Wii-baliŋ doluŋ a kaa mu deeŋ deeŋ.
11 Wii-la mi síi chɛ di mi bula pima ŋaa wutitii nɛ. U nɛ
ŋla:

Di la di Yesu kala nɛ suba,
la duu kala nɛ jaŋ sii a kɛŋ miisiŋ.
12 Di la níi na hɛɛŋ aŋ nyalimɛ hɛɛ-la,
la duu kala jaŋ dii kuoruŋ.
Koo di la nɛ si la bi Yesu jiŋ,
u ma jaŋ bul di u bila jiŋ.
13 Di la nɛ bi wutitii ka to,
u-na ha kɛŋ wutitii,
bɛɛ wiaa u bi jaŋ wuo nyisɛ u titia.

Pɔɔl bula pi Timoti duu ŋaa tiŋtinni-titii Wia tiŋtiŋŋaa lɛ

14 Bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii di ba liliisi wiaa
deeŋba woruŋ, a sulba di ba bira sí wiaa kaa lilɛrɛ. Ŋ si
bul ŋii, leŋ di Wia nɛ ŋaa ŋ siada tiina. Ma si kɛŋ wiaa
lilɛrɛ ŋii, u ŋii bi nuu-kala lɛɛ pɛ, ama u yie leŋ nialiŋ síi
jegili wialiŋ titel nɛ. 15 Di ŋ nɛ mu Wia teeŋ di ŋ dagɛ ŋii
ŋ si tiŋ ŋ tiŋtiŋŋaa, hɛ ŋ doluŋ kala duu wuo na ari ŋ
ŋaa tiŋtinni-titii si bi hiisiŋ ka fá, a bira leŋ duu wuo na
ari ŋ dagɛ wialiŋ si ŋaa wutitiiba nɛ woruŋ. 16 Di niaa
nɛ ŋaa goŋ aa bul wialiŋ si bi bubuɔŋ kɛnɛ, wialiŋ si bi
Wia woŋbiiŋ ka to, liisɛ ŋ titia nialiŋ lɛ. Wiaa deeŋba ba
síi bul yie kikiri niaa nɛ ba joŋ hariŋ yia Wia. 17 Wialiŋ
ba síi dagu jaŋ teeli a nagɛ naawiiliŋ si yie keeri ŋii a dii
naŋpiliŋ kala. Niaa balia nɛ hɛ niaa deeŋba tuɔŋ aa
dagɛ wiaa deeŋba. Ba yiraa nɛ Haminiiyas ari Faliitis.
18 Ba leŋ wutitii woŋbii-la nɛ aŋ bul ari bua-la lɛ niaa si
jaŋ suu aŋ sii suuŋ lɛ paala kieli nɛ. Ba si dagɛ ŋii ŋaa
nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii joŋ ba yarida ta nɛ.
19 Ama dia geŋtiŋ-duo-la Wia si bile pi u niaa, u bi jaŋ
wuo jigisi. Wialiŋ ba si ŋmuŋsa hɛu lɛ nɛ ŋla: "La Tiina
Wia jiŋ nialiŋ si ŋaa u niaa nɛ." Ba bira ŋmuŋsa ari u
maga di nii-la kala si si u ŋaa Wia nuu nɛ, duu leŋ wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ.
20 Niaa nagɛ gbaŋsi-la si hɛ niaa diisiŋ lɛ nɛ. Dɔŋsuŋ
ŋaa sɛlimɛ gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ ŋaa taasi-gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ
ma ŋaa gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ ma ŋaa hɛŋsiŋ. Dɔŋsuŋ ba yie
joŋo bil nɛ a kaa didii kiaa chɛ-zɔŋŋɔɔ, aŋ kɛŋ dɔŋsuŋ
ma kaa didii kiaa tapulii-na kala. 21 Ŋii wiaa di nuu nɛ li-
isɛ u titia wu-bɔŋŋɔɔ lɛ, u jaŋ nagɛ gbaŋsi-la ba si kaa
didii kiaa chɛ-zɔŋŋɔɔ. Nii-la si nagɛ ŋii ŋaa tuɔ-pul tiina
nɛ u kuhiaŋ teeŋ. U jaŋ wuo pɛu lɛ woruŋ. U kuhiaŋ
jaŋ leŋ duu titiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ-na kala. 22 Ŋ síi yiɛlɛ wiiŋ
deeŋ, liisɛ ŋ titia wu-bɔmɔ-la lɛ bapuɔsaa ari ha-toloo si
yie cho di baa ŋaa. Ama loo chichɛ di ŋ kɛŋ tuɔ-pula a
wuo chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a pɛ cho niaa a leŋ di ma di
niaa kɛŋ nii-bala. Ma di nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula, sul Wia
duu pɛba lɛ, má kala loo chichɛ wiaa deeŋba. 23 Ama li-
isɛ ŋ titia nialiŋ síi lɛrɛ wu-yaaraa lɛ. Ŋ jima ari wiaa
deeŋba yie leŋ niaa suomo yuyuo dɔŋɔ nɛ. 24 Nii-la si
tima pipi la Tiina Wia, u bi maga duu yuyuo yuosuŋ. U
maga duu kɛŋ zile nɛ nuu-kala lɛ, a wuo didagɛ niaa
woruŋ, aŋ pɛ kɛŋ kenyiri. 25 Di ŋ níi dagɛ wiaa a pi nial-
iŋ si bi ŋ hariŋ china, leŋ di ŋ siaa fiɛlɛ. Ŋ bi pɔɔ, Wia
jaŋ leŋ di ba na woŋbiiŋ a wuo birima lii ba haachɛba
lɛ a ku jiŋ wutitii-la. 26 Ba si ŋaa ŋii, ba jaŋ bira wasa
kɛŋ wu-jimiŋ a kɛŋ ba titia liisɛ Sitaani bɛrɛ́-la lɛ. U fa
kɛŋba ba tuto u tuɔtɔruŋ lɛ nɛ.

Bua-la dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ

3 Timoti, jiŋ bua-la lɛ dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ.
Bua deeŋ lɛ wiaa jaŋ kperi. 2 Niaa jaŋ cho ba titia
aŋ pɛ cho moribiee. Ba jaŋ bibigisi ba titia lɛ, ba siaa bi
jaŋ susu̱ nuu-kala maa, ba jaŋ tutuusɛ niaa maa. Ba bi
jaŋ tuto ba nyimmaba ari ba naaŋba niiŋ. Ba bira bi
jaŋ jiŋ zile. Ba bi jaŋ kɛŋ tuɔ-pula ma Wia sipaaŋ. 3 Ba
bi jaŋ cho niaa. Ba bira bi jaŋ sɛi di ba di niaa ŋaa sima.
Ba jaŋ chichei niaa yiriŋ maa. Ba bi jaŋ kɛŋ ba titia. Ba
jaŋ tɛrɛ. Ba jaŋ bɛrɛ wu-zɔŋ kala. 4 Ba jaŋ ŋaa zɛŋbɛ
timma, ba bi jaŋ kɛŋ tuɔbiinaa. Ba jaŋ kɛŋ sii-duoŋ. Ba
bi jaŋ cho Wia. Ba tuɔtɔrɛ wiaa duŋduŋa nɛ ba jaŋ cho
di baa ŋaa. 5 Ba yie chuchuɔlɛ Wia nɛ niaa tuɔŋ, ama
ba wu-ŋaalaa yie dagɛ ari ba bi Wia doluŋ jiŋ. Liisɛ ŋ
titia niaa deeŋba tuɔŋ. 6-7 Wu-nyiari tiŋŋaa deeŋba dɔŋ-
suŋ yie juu niaa diisiŋ nɛ a nyinyisɛ ha-ni-yaaraa. Wu-
bɔŋŋɔɔ nyagɛ haala-la bil. Ba to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ. Tuɔtɔrɛ wu-ŋaala-la yuga nɛ. Di nuu-kala níi chɛ u
dagɛ haalaa deeŋba, ba yie jegile nii u teeŋ a chichɛ di
ba gunnɛ wu-jimiŋ, ama ba bi wutitii kala wuo gunnɛ.
8 Baalaa balia nɛ fa hɛ dimɛ. Ba yiraa nɛ Janis ari
Jaŋbas. Ba fa bi Moosis hariŋ china. Ba si bi Moosis
hariŋ china ŋii, ŋii titia nɛ baalaa deeŋba ma bi wutitii-
la hariŋ china. Niaa deeŋba nyuŋ bi tiŋ. Ba bi ba yarida
naaŋ lɛ wuo chiŋ. 9 Ama niaa deeŋba bi jaŋ wuo ŋaa ŋii
a mu sipaaŋ, bɛɛ wiaa nuu-kala jaŋ na di ba ŋaa ni-
yayaasɛ. Ŋii titia nɛ nialiŋ ma fa na Janis ari Jaŋbas fa si
yaara ŋii.

Pɔɔl chagilɛ Timoti

10 Ama ŋ-na to wialiŋ mi síi dagɛ nɛ, aŋ bira to mi wu-
ŋaalaa maa. Ŋ na mi wu-ŋaalaa si nagɛ ŋii, a na wii-la
mi síi chɛ dunia lɛ, a bira na ŋii mi si chiŋ mi yarida
naaŋ lɛ, a bira na mi si kɛŋ kenyiri ma ŋii. Ŋ na mi si
cho niaa maa, a bira na ŋii mi si kɛŋ nyalima. 11 Ŋ na ŋii
ba si to naasiŋ dɔgisɛmi nɛ ari ŋii mi si na hɛɛŋ. Ŋ ma
jiŋ ŋii mi si na hɛɛŋ nɛ Aŋtiɔk ari Ikooniam ari Lisita tiŋ-
teeŋ kala lɛ nɛ. Ba si to naasiŋ dɔgisɛmi ŋii nɛ, ka mi
nyalimɛ. Ama mi Tiina Wia liisɛmi nɛ ba kala lɛ. 12 Nuu-
kala síi chɛ duu to Wia woŋbiiŋ a leŋ di ba di Kirisito
Yesu ŋaa kubala, niaa jaŋ to naasiŋ dɔgisu. 13 Ama ni-
bɔŋŋɔɔ ari nialiŋ síi nyisɛ niaa jaŋ wasa ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ. Ba jaŋ nyisɛ niaa aŋ pɛ nyinyisɛ ba titia maa.
14 Ama ŋ-na hɛ́ doluŋ aŋ chiŋ wialiŋ ŋ si gunna naaŋ lɛ,

wialiŋ ŋ si laa dii di ba ŋaa wutitii. Síba joŋo ta. Ŋ jiŋ
nialiŋ si dagiŋ wialiŋ nɛ woruŋ. 15 A suomi ŋ haŋbiiriŋ
kala lɛ a kaa mu, ŋ jiŋ Wia teniŋ nɛ. U bi disinniŋ kɛnɛ.
U nɛ wuo dagiŋ Kirisito Yesu wiaa a bira leŋ ŋ laa u
wiaa dii duu laaŋ ta. 16 Wia teniŋ kala lii Wia teeŋ nɛ.
Wia nɛ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa lɛ ba wuo ŋmuŋsɛba.
Wia teŋ-la wuo dagɛ niaa wutitii woŋbiiŋ. Di nuu nɛ
ŋaa wii chei, u wuo dagu wii-la u si ŋaa chei a joŋ
cheeriŋ pu, a bira wuo dagu woŋbii-la si maga duu tu-
to, a wuo dagu ŋii u si jaŋ wuo ŋaa a kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ a mu sipaaŋ. 17 Ŋla nɛ jaŋ wuo pɛ nii-la si tima
pipi Wia lɛ, duu sí wii-kala ŋaa chei, a ŋaa siri duu tiŋ
tiŋtiŋ-zɔŋ-na kala.

4 1-2 Mii suluŋ di ŋ bul Wia wiaa. Ŋaa siri di ŋ bul
bua-na kala a joŋ ŋ nyuŋ kala hɛba lɛ. Di niaa ŋaa
siri di ba jegili, koo di ba bi siri ŋaa, ŋ-na bul. Bul wiaa
ba teeŋ aŋ kpiaba lɛ, a bira ŋaa di ba nyuŋ nyaasɛ. Ŋ
síi ŋaa ŋii, kɛŋ kenyiri a didagɛ niaa woruŋ. Mi si suluŋ
ŋii, Wia ari Kirisito Yesu nɛ ŋaa la siada tiŋŋaa. Yesu nɛ
ŋaa nii-la si jaŋ dii niaa kala sariya. Nialiŋ si weye ari
nialiŋ si suba kala nɛ u jaŋ dii ba sariya. U nɛ jaŋ miira
kɔ dunia a dii kuoruŋ. Ŋii nɛ tii mii suluŋ. 3 Ŋaa wialiŋ
mi si si di ŋ ŋaa a tiŋ wialiŋ si jaŋ ŋaa lɛ. Bua kubala jaŋ
yi, niaa bi jaŋ jegili wutitii-la ba si jaŋ dagɛba. Ama ba
jaŋ to ba titia tuɔtɔruŋ lɛ. Ba jaŋ chɛ a kɛsɛ kerichiba a
yugɛ. Niaa deeŋba jaŋ dagɛba wialiŋ ba si cho di baa
nii. 4 Ba bi jaŋ cho di ba nii wutitii-la. Ba jaŋ joŋ hariŋ
yia wutitii-la aŋ cho di baa nii suŋsɔgulɔɔ. 5 Ama ŋ-na
hɛ́ doluŋ a kɛŋ ŋ titia woruŋ wii-na kala lɛ. Di hɛɛŋ nɛ
juuŋ maa, nyalimɛ. Ŋ si ŋaa Wia tiŋtinnu ŋii, bul Yesu
wu-zɔmɔ-la a pi niaa. Tiŋ ŋ tiŋtimii-la kala woruŋ a kaa
mu.

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ u titia lɛ

6 Bua-la lɛ mi si jaŋ suu a lii dunia lɛ, u yie nɛ. 7 Mi yuo
laali-zɔŋ-la nɛ woruŋ. Mi fá mi faniŋ dɛrɛ nɛ. Mi chiŋ mi
yarida naaŋ lɛ nɛ. 8 Lɛɛlɛ mii gbɛrɛ mi time nɛ. La Tiina
Wia jaŋ joŋ time deeŋ pimi tapulii-la tuɔ-pul timma-la
si jaŋ sii suuŋ lɛ. U nɛ ŋaa sariya diiri-titii. Mi duŋduŋa
dee u jaŋ joŋ time-la pa, ama nialiŋ kala si chou a
gbɛrɛ la Tiina Kirisito duu miira kɔ dunia, ba ma jaŋ laa
time deeŋ.
9 Hɛ doluŋ aŋ kɔ mi teeŋ lima, 10 bɛɛ wiaa Dimas via-
mi nɛ. U cho dunia kiaa nɛ. Ŋii nɛ tii u viami ta aŋ mu
Tɛsalonaaka. Kirɛsikɛŋ ma mu Galiisia, Taatis ma mu
Dalimeesa. 11 Luuk duŋduŋa nɛ hɛ mi teeŋ. Di ŋ nɛ kɔ
mi teeŋ, pɛ kɛŋ Maak kaa kɔ. U jaŋ wuo ŋaa wiaa yugɛ
a pimi. 12 Mi tiŋ baal-la ba síi yirɛ Takikas nɛ u mu Ɛfɛ-
sis. 13 Di ŋ níi kɔ, pɛ kɛŋ mi gɛri-la ari mi tenni-la kaa kɔ.
Mi joŋo pi baal-la ba síi yirɛ Kaapis a hɛ Turɔwas lɛ nɛ.
Tenni-la ba si kɛŋ pusuŋ puruŋ kaa ŋaa nɛ mi wasa
chichɛ. 14 Libiri kubala ba síi yirɛ Alɛkizaŋda dɔgisɛmi
nɛ woruŋ. U si ŋaami ŋii, Wia jaŋ kpusɛ u puruŋ. 15 Pɔ ŋ
titia ari libiri-la lɛ. La si bul Wia niiŋ wialiŋ pi niaa, u lii
la hariŋ nɛ. 16 Bua-la lɛ mi si laa sipaaŋ bul wiaa di mi
laa mi titia, bua-la lɛ ba síi dii mi sariya, nuu-kala bi mi
hariŋ china. Ba kala viami ta nɛ. Mii sul Wia duu sí ba
dɔgisu a tiŋ wialiŋ ba si ŋaa. 17 Ama Wia chiŋ mi hariŋ a
pimi doluŋ mi wuo bul Wia niiŋ wialiŋ kala kala. Mi bul
wialiŋ a pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma nɛ ba kala nii.
Wia liisɛmi ni-bɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ. 18 Wia jaŋ liisɛmi wu-
bɔŋŋɔɔ kala lɛ. U jaŋ beŋmi woruŋ a kɛŋmi joiiŋ kaa
mu hɛ u kuorii-la tuɔŋ Wia-jaŋ lɛ. Wia yiriŋ jaŋ yirɛ bua-
na kala lɛ, a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

19 Chuɔlɛ Pirisila ari Akuila pimi, a chuɔlɛ Onisiifɔrɔs
ari u dia niaa kala maa. 20 Irasitas tuo mi teeŋ. La si joŋ
woŋbiiŋ, u ká Kɔriŋti lɛ nɛ, aŋ ka mi leŋ Turɔfimɔs ma
Miliitas lɛ. U faa wiilɛ nɛ. Ŋii nɛ mi leŋu dimɛ. 21 Hɛ
doluŋ aŋ kɔ, ka di yibiiniŋ-la juu. Nialiŋ ba síi yirɛ Yubu-
las ari Pudɛŋs ari Laanis ari Kilaadia, ba maa chuɔluŋ,
ari nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii.
22 Wia jaŋ leŋ di ma duu hɔnuŋ zɔŋ. U lahɔrimɔ lɛ u
jaŋ pɛŋ lɛ.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

TAATIS

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ aa pi ŋ-na
Taatis. Mi ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ a ŋaa Yesu Kirisito
naŋzɔɔ maa. Wia nɛ liisɛmi di mi pɛ nialiŋ u si liisa lɛ di
ba wasa chiŋ ba yarida naaŋ lɛ, a wuo jiŋ wutitii-la síi
to Wia woŋbiiŋ. 2 Nialiŋ síi to Wia woŋbiiŋ deeŋ, baa
yiɛlɛ ari ba jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. Wia fa bul wiaa a
tigɛ miisiŋ deeŋ faafaa kala nɛ, ka dunia-na suomi. Wia
bi wiaa ka nyia, u jaŋ ŋaa wii-la. 3 Bua-la lɛ Wia si cho
nɛ, u joŋ wii-la a dagɛla u Wu-zɔmɔ-la tuɔŋ. Ŋii nɛ la
Laataara Wia joŋ wiiŋ deeŋ a hɛ mi nisiŋ lɛ di mi laa
bula pi niaa.
4 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na Taatis.
A tiŋ la kala si laa Yesu wiaa dii ŋii, ŋ nagɛ mi bii-titii nɛ.
La Nyimma Wia ari la Laataara Yesu Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, ŋ jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Wia niaa tuɔŋ nihiasiŋ si maga di ba nagɛ ŋii

5 Mi leŋiŋ Kiriiti lɛ di ŋ wuo wasɛ wialiŋ fa si maga si
ba ŋaa nɛ. Mi bula piŋ maa di ŋ liisɛ Wia niaa tuɔŋ nihi-
asiŋ taŋ-na kala lɛ. Nialiŋ si maga di ŋ liisɛ nɛ ŋla: 6 Má
beŋ di ba mɛlɛ zɔmɔ, di ba sí wu-cheeli kala kɛŋ niaa
teeŋ. U maga di nii-la kɛŋ ha-bala nɛ, ka u biiriŋ ma
kala laa Wia wiaa dii a kɛŋ mɛli-zɔŋ, a sí wu-liiliŋ ŋaa, a
sɛi kuhiasiŋ niiŋ wiaa, a sí wu-cheeli kala kɛŋ niaa teeŋ.
7 Nii-la síi beŋ Wia niaa ŋaa Wia tiŋtinni-kuhiaŋ nɛ. U bi
maga duu kɛŋ wu-cheelee niaa teeŋ. U bira bi maga
duu didagɛ u titia, a sí baaŋ tiina koo si-nyuaru koo nii-
jigi tiina koo nii-la si cho moribiee kiŋkɛŋ ŋaa. 8 U ma-
ga duu beŋ nuhuɔraa woruŋ u dia lɛ a cho duu ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ a pipi niaa. U maga duu jiŋ u titia kɛniŋ nɛ a
ŋaa ni-titii. U maga duu ŋaa ni-pula a wuo kɛŋ u titia a
hɛ dɔŋɔ lɛ woruŋ. 9 Ba si dagu Wia niiŋ wialiŋ si ŋaa
wutitii ŋii, u maga duu kɛŋba woruŋ, duu wuo dagɛ u
dɔŋsuŋ tiŋŋaa wutitii-la u si gunna. Duu nɛ ŋaa ŋii, u
jaŋ wuo dagɛ nialiŋ síi bul wiaa chichei wutitii-la la síi
to.
10 Nialiŋ si laa Wia wiaa dii yuga bi chɛ di ba tuto nihi-
asiŋ niiŋ wu-bulaa. Ba ŋaa wu-bul deeŋ deeŋ timma
nɛ. Baa nyisɛ niaa nɛ. Niaa deeŋba tuɔŋ niaa yuga a
ŋaa Ju̱u timma nɛ aa chɛ di nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii keri ba penee. 11 U maga di ma bula piba di ba leŋ
wialiŋ ba síi dagu, bɛɛ wiaa ba síi dagɛ wialiŋ si bi ma-
ga di baa dagɛ ŋii, ba ŋaa niaa joŋ wialiŋ ba si laa dii a
ta nɛ. Moribiee wiaa nɛ tii baa dagɛ wialiŋ. 12 Kiriiti niaa
tuɔŋ vugira bul wiaa a mu tigɛ u niaa lɛ. U bula ari Kiri-
iti niaa kala ŋaa wu-nyiaraa nɛ a ŋaa ni-bɔmɔ, luobii
tiŋŋaa, aŋ pɛ kɛŋ yariwiiŋ maa. 13 Wii-la u si bula ŋaa
wutitii nɛ. Ŋii wiaa, faasa kpiaba lɛ di ba chiŋ wutitii-la
ba si laa dii lɛ kpaŋ kpaŋ. 14 Bira bula piba di ba sí Ju̱u
tiŋŋaa naabalimaba wiaa si nagɛ suŋsɔgulɔɔ nii, a sí
nialiŋ si via wutitii-la hariŋ to. Wutitii-la lii Wia teeŋ.
15 Ni-zɔmuŋ teeŋ kuŋ-kala zɔmɔ nɛ. Disiŋ timma-la si bi
Wia wiaa laa dii teeŋ kuŋ-kala ŋaa ku-bɔŋ nɛ. Ba tuɔŋ
lɔrɔ, ba tuɔbiinaa kala bi chese. 16 Baa bul ari ba jiŋ Wia
nɛ, ama ba wu-ŋaalaa daga ari ba bi Wia jiŋ. Ba wu-
ŋaalaa lɔrɔ, ba bi nialiŋ niiŋ wiaa ka nii, ba bi wu-zɔŋ
kala ka ŋaa.

Wutitii-la si maga di la tuto

2 Ama ŋ-na Taatis didagɛ wutitii-la nɛ. 2 Bula pi ba-
nihiasi-la si hɛ ma tuɔŋ di ba leŋ di ba siaa fiɛlɛ, a
kɛŋ mɛli-zɔŋ, a kɛŋ ba titia woruŋ, a jiŋ wialiŋ ba si laa
dii woruŋ, a cho niaa, a kɛŋ kenyiri. 3 Bula pi ha-nihiasi-
la ma di ba ŋaa wialiŋ si daga ari baa to Wia woŋbiiŋ
nɛ. U bi maga di ba gigaa niaa hariŋ koo di ba ŋaa si-
nyuaraa. Bula piba di ba didagɛ wialiŋ si zɔmɔ, 4 di ba
wuo dagɛ ha-toloo ma di ba cho ba balaba ari ba biir-
iŋ, 5 a wuo kɛŋ ba titia woruŋ, a sí wu-liiliŋ ŋiŋaa, a beŋ
ba dia niaa woruŋ, a kɛŋ zile, a tuto ba balaba niiŋ
woruŋ, di nuu-kala sí wuo bul wu-bɔŋ kala a tigɛ Wia
wu-zɔmɔ-la lɛ. 6 Bul ŋii titia a pi bapuɔsaa maa di ba ma
kɛŋ ba titia woruŋ. 7 Ŋ-na titia Taatis, wii-na kala ŋ síi
ŋaa lɛ, leŋ di niaa na ŋ wu-ŋaalaa si zɔmɔ di ba tuto.
Wialiŋ kala ŋ síi dagu, leŋ di ba na ari ŋ kɛŋ wutitii ari
siifiɛsiŋ. 8 Wialiŋ kala ŋ síi bul, bul ari tuɔtɔruŋ, di nuu-
kala sí wuo kaa lɛrɛ. Di ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ diŋdɔŋŋɔɔ bi jaŋ
na woŋbiiŋ a bul wu-bɔŋ kala a tigɛla lɛ. 9 Bula pi
yosuŋ ma di ba tuto nialiŋ si tiiba niiŋ lɛ, a ŋaa wialiŋ
kala si maga di ba tiŋŋaa tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ. U bi maga
di ba laa wiaa bubul ba teeŋ. 10 Ba sí ba tiinaba kiaa gi-
gaa. Wialiŋ kala ba síi ŋaa, u maga di ba leŋ di nialiŋ si
tiiba laaba dii ari ba kɛŋ wutitii. Di ba nɛ ŋaa ŋii, ba jaŋ
wuo leŋ di nuu-kala jiŋ ari la Laataara Wia wu-zɔmɔ-la
ŋaa wutitii nɛ.
11 La Tiina Wia lahɔrimɔ guu chaanɛ nɛ. Uu chɛ duu
to ŋii lɛ nɛ a laa nuu-kala ta. 12 Wia wu-zɔmɔ-la dagɛla
di la sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, a sí la titia joŋo hɛ dunia wiaa
lɛ, a jima kɛŋ la titia, a kɛŋ wutitii, a tuto Wia woŋbiiŋ

dunia deeŋ lɛ. 13 La si hɛ dunia deeŋ lɛ ŋii, laa gbɛrɛ
tapulii-la la Laataara Yesu Kirisito, nii-la si ŋaa Wia, jaŋ
kɔ ari u tula. Laa yiɛlɛ tapulii-la nɛ. La tuɔŋ ma jaŋ tɔrɛ
duu nɛ kɔ. 14 La wiaa nɛ tii u suu, duu laala ta la
haachɛba lɛ a piisɛ la disinniŋ ta, di la ku ŋaa tuɔ-pul
timma u sipaaŋ. Uu chɛ di la ŋaa nialiŋ si joŋ ba nyuŋ
hɛ wu-zɔŋŋɔɔ lɛ. 15 Wia si joŋ dol-la piŋ, kɛnu a bul wiaa
deeŋba. Chaasa bul wiaa pi nialiŋ ŋ síi dagu. Di ba ŋaa
wii chei, dagɛba. Sí leŋe di nuu-kala bee guunuŋ.

Maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ bua-na kala lɛ

3 Bula pi Wia niaa di ba joŋ ba titia pi nialiŋ si kɛŋ
doluŋ ba lɛ ari nialiŋ síi beŋba a tutoba, a ŋaa siri
di ba ŋaa wii-na kala si zɔmɔ. 2 Bula piba di ba sí wu-
bɔŋ kala bula a tigɛ nuu-kala lɛ. U bi maga di ba cho
yuosuŋ, ama u maga di ba dii naŋdɔŋsuŋ nɛ a leŋ di
ba siaa fiɛlɛ nuu-kala teeŋ, 3 bɛɛ wiaa la ma titia fa ŋaa
ni-yaara nɛ, a fa bi Wia niiŋ to. La fa keri Wia woŋbii-la
ta nɛ a ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. La fa to la tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
hariŋ nɛ. La fa cho di niaa juu wu-bɔŋŋɔɔ a fa kɛŋ yari-
bieriŋ dɔŋɔ lɛ. Niaa fa bɛrɛla, la ma fa bɛrɛba. 4 Ama la
Laataara Wia dagɛ ŋii u si kɛŋ zile ari ŋii u si cho niaa.
5 U laala ta. U bi naga ari la si ŋaa tuɔ-pul timma nɛ tii
u laala ta. Ama u síi fá niaa nennige nɛ tii u laala ta. U
laala ta nɛ, bɛɛ wiaa ba fola Wii-chuɔlɛ liiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ. Ŋii dagɛ ari Wia bira wasa lulla nɛ, la kɛŋ
mii-faliŋ u teeŋ. 6 Wia to la Laataara Yesu Kirisito lɛ nɛ
a joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛla lɛ woruŋ. 7 U lahɔrimɔ lɛ u ŋaa
ŋii di la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, a wuo kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ, wii-la la síi yiɛlu lɛ. 8 Wiiŋ deeŋ sɛnɛ ŋaa wutitii nɛ.
Mii chɛ di ŋ paala chaasa bul wiaa deeŋba, di nialiŋ si
laa Wia wiaa dii, di ba ŋaa siri di ba ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
bua-na kala lɛ. Wiaa deeŋba ŋaa wu-zɔmɔ nɛ. Ba jaŋ
wuo pɛ niaa lɛ.
9 Má leŋ ni-yaari wu-kaa-lɛriŋ, a sí ma naabalimaba
geŋtine si duomo diisu. Ma sí yuosuŋ hɛ a sí dɔŋɔ yuo
a tiŋ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto lɛ. Ba
ŋaa wu-pɛiba nɛ, ba bi nuu lɛ pɛ. 10 Di nuu hɛ ma tuɔŋ
aa chɛ duu kɛŋ ma nyusuŋ yagɛ dɔŋɔ, yiru a kpurisɛ u
digilaa. Di u nɛ via aŋ ŋiŋaa, bira yiru a lɛrɛ u digiliŋ lɛ
lia, aŋ liisɛ ŋ nisiŋ u lɛ. 11 Nii-la síi ŋaa ŋii via wutitii-la
nɛ aa ŋaa haachɛba maa. U wu-ŋaalaa jaŋ dii u titia
sariya.

Wu-kaaniŋ

12 Di mi nɛ tiŋ Atimas koo Tikikas duu kɔ ŋ teeŋ, hɛ
doluŋ aŋ kɔ mi teeŋ Nikopolis lɛ, bɛɛ wiaa mi biina mi
jaŋ hɔŋ dimɛ waariŋ chɛŋsi-la tuɔŋ. 13 Di Ziinas sariya
didiiri-la ari Apɔlɔs níi vɛŋ ba woŋbiiŋ, pɛba lɛ woruŋ.
Piba ku-la kala ba síi chɛ. 14 Leŋ di la niaa ma gunnɛ di
ba ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a wuo pipɛ nialiŋ si maga di ba pɛ
lɛ. U maga di ba tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ duu kɛŋ doho.
15 La di nialiŋ kala si hɔnɔ, laa chuɔluŋ. Chuɔlɛ nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a chola. Wia jaŋ pɛma kala lɛ
woruŋ.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

FALIIMƆŊ

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI

1 Mi-na Pɔɔl ari la naaŋbie Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ a pi ŋ-na Faliimɔŋ. Ŋ nɛ ŋaa la naŋdɔŋ-
chooluŋ, a bira ŋaa la dɔŋɔ tiina la tiŋtiŋŋaa lɛ. Ba kɛŋ-
mi tɔ dia a tiŋ Yesu Kirisito wiaa.
2 La bira ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi ŋ dia lɛ, a bira ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a
pipi la dihaala Afia ari la dibaala Akipas. Akipas ŋaa la
laali-yuoroo dɔŋɔ nɛ Kirisito tiŋtiŋŋaa lɛ.
3 La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ Faliimɔŋ lɛ

4 Bua-na kala lɛ di mi níi chuɔlɛ Wia, mi ma yie lɔllɛ
Wia a pipiŋ nɛ. 5 Mii nii ŋii ŋ si cho Wia niaa, ari ŋii ŋ si
laa la Tiina Yesu Kirisito wiaa dii. Ŋii nɛ mii lɔllɛ Wia nɛ
a tiŋ ŋ wiaa. 6 Ŋ si bul wialiŋ a pi niaa dɔŋsuŋ ŋii, mi yie
sul Wia a pipiŋ, di ŋii jaŋ leŋ di la jiŋ wu-zɔŋ-na kala la
si na Kirisito teeŋ. 7 Mi naaŋbii-choolii, ŋ sí cho Wia ni-
aa woruŋ, ŋii ŋaa mi ma tuɔŋ tɔrɛ kiŋkɛŋ, mi nyuŋ ma
nyaasɛ, bɛɛ wiaa ŋ leŋe Wia niaa tuɔŋ piŋ di-bala nɛ.

Pɔɔl sul Faliimɔŋ duu kɛŋ Oniisimas woruŋ

8 La di Kirisito si ŋaa kubala, mi fa jaŋ kɛŋ doluŋ di mi
chaasa dagiŋ wii-la si maga di ŋ ŋaa. 9 Mi-na Pɔɔl nɛ
paala chiŋ Yesu Kirisito naasiŋ lɛ aŋ lɛɛlɛ hɛ sarika lɛ a
tiŋ u wiaa. Ŋii nɛ tii mi fa jaŋ wuo chaasa fuguŋ di ŋ
ŋaa wii-la si maga di ŋ ŋaa. Ama mi si choŋ ŋii, mi jaŋ
suluŋ di ŋ ŋaa wii-la ari tuɔtɔruŋ. 10 Wii-la nɛ ŋla: Mii
suluŋ a tiŋ mi bie Oniisimas wiaa. U naga ari mi titia
bie nɛ, bɛɛ wiaa, mi lɛ nɛ u to a laa Yesu wiaa dii bua-la
lɛ mi si hɛ sarika lɛ. 11 Bua kubala lɛ u fa hɛ ŋ teeŋ nɛ
aŋ bi tiŋtimii kala tima piŋ. Ama lɛɛlɛ, duu nɛ kɔ ŋ teeŋ,
u jaŋ wuo ŋaa wiaa yugɛ a piŋ, a leŋ mi ma tuɔŋ tɔrɛ.
12 Mi jaŋ leŋ u miira kɔ ŋ teeŋ nɛ a nagɛ mi titia Pɔɔl fa
si kɔ ŋ teeŋ ŋii. Ŋii wiaa, kɛnu woruŋ ari ŋ fa si jaŋ kɛŋ-
mi ŋii. 13 Mi fa cho duu hɛ mi teeŋ nɛ. Mi ha si hɛ sarika
lɛ ŋii a tiŋ Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa, u fa jaŋ wuo pɛmi lɛ
ari ŋ fa si jaŋ pɛmi lɛ ŋii. 14 Ama mi bi chɛ di mi fuguŋ
di ŋ pɛmi lɛ. Mii chɛ di ŋ to ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a pɛmi
lɛ. Ŋii wiaa mi bi jaŋ ŋaa wii-kala see di ŋ sɛyɛ.
15 Oniisimas si lii ŋ teeŋ, u bi diene, ama u jaŋ miira
kɔ ŋ teeŋ lɛɛlɛ. Duu nɛ miira kɔ, u jaŋ hɛ ŋ teeŋ deeŋ
deeŋ. 16 Oniisimas ŋaa ŋ yomo nɛ aŋ lɛɛlɛ miira kɔ ŋ
teeŋ. Ama lɛɛlɛ u kii yomo. U ŋaa la naaŋbii-titii si laa
Yesu wiaa dii. Mi cho u wiaa woruŋ. Ŋ ma jaŋ chou
woruŋ, ari u si ŋaa ŋ yomo ari ŋ naaŋbie kala nɛ la Ti-
ina Yesu teeŋ. 17 Di ŋ nɛ bene di mi ŋaa ŋ naŋdɔŋ-fiaŋ,
duu nɛ miira kɔ, kɛnu woruŋ ari ŋ fa si jaŋ kɛŋmi ŋii.
18 Duu nɛ ŋaa wii cheyiŋ, joŋo chɛu a tiŋ mi wiaa. Duu
nɛ dii ŋ chimiŋ maa, mi jaŋ ti̱miŋ. 19 Mi-na Pɔɔl, mi titia
nisiŋ nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipiŋ. Mi jaŋ ti̱miŋ. Sí yu
ari mi-na Pɔɔl lɛ nɛ ŋ to kɛŋ miisiŋ Yesu teeŋ. Ŋii wiaa
mi nɛ laa ŋ miisiŋ ta. 20 Mi naaŋbii, mi saa suluŋ, pɛmi
lɛ wiiŋ deeŋ lɛ. La Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ, leŋ di mi
tuɔŋ tɔrɛ.
21 Mi laa dii ari mi si ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ piŋ, ŋ jaŋ ŋaa
wii-la mi síi chɛ. Mi jima ari ŋ jaŋ paala ŋaa kii ŋii. 22 Pɛ
chɛ dia a ŋaa siri bilmi lɛ, bɛɛ wiaa mii yiɛlɛ ari ma si
chuɔlɛ Wia pipimi ŋii, Wia jaŋ laa ma kala sulaa a leŋ di
mi miira kɔ ma teeŋ.

Pɔɔl ari niaa dɔŋsuŋ chuɔlɛ Faliimɔŋ

23 Baal kubala ma nɛ hɛ daha. Baa yirɛ Ɛpafiras. Ba
kɛnu tɔ dia a pɛmi lɛ a tiŋ Yesu Kirisito wiaa nɛ. Uu
chuɔluŋ. 24 Maak ari Arisitaakis ari Dimas ari Luuk, ba
ma ŋaa mi tiŋtinni-dɔŋsuŋ nɛ. Ba maa chuɔluŋ.
25 La Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-LA BA SI ŊMUŊSA PI

HIIBURU TIŊŊAA

TEŊ-LA BA SI ŊMUŊSA PI

Wia Bie nɛ kii Wia tiŋdaaraa

1 Faafaa-la Wia bul wiaa pi la naabalimaba a yugɛ
nɛ. Woŋbie-la u si to bul wiaa piba ma yuga nɛ. U
to nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ a bul
wiaa deeŋba piba. 2 Ama lɛɛlɛ tapulaa deeŋba, u to u
Bie lɛ nɛ a bul wiaa pila. U leŋe u Bie deeŋ nɛ kɛŋ kuŋ-
kala doluŋ. Wia síi chɛ duu ŋaa dunia, u leŋe u Bie nɛ
ŋaa. 3 Wia si kɛŋ tula-la, u nɛ u Bie ma kɛŋ. Ŋii Wia si
naga, ŋii titia nɛ u ma nagɛ. Wialiŋ u síi bul kɛŋ doluŋ.
Dol-la nɛ u kaa beŋ kuŋ-kala si hɛ dunia lɛ. U si ku tuu
dunia, u piisɛ niaa disinniŋ ta nɛ. U si ŋaa ŋii dɛrɛ, u jila
hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ. 4 U nɛ kii Wia tiŋ-
daaraa kala. Yiri-la u si laa Wia teeŋ, u ma nɛ kii yiri-la
Wia tiŋdaara-la si laa.
5 Wialiŋ Wia si bula a tigɛu lɛ nɛ ŋla:
“Ŋ ŋaa mi Bii nɛ,
mi nɛ luluŋ jiniŋ.”
U saa bira bula a tigɛu lɛ:
“Mi jaŋ ŋaa ŋ Nyimma,
ŋ ma jaŋ ŋaa mi Bii.”
Wia tiŋdaari bɛɛ lɛ nɛ Wia ha bul wiiŋ deeŋ? Ba kuŋ-
kala lɛ dee Wia bul wiiŋ deeŋ. 6 Bua-la lɛ u si leŋe u Bie
ku tuu dunia, u bira bula a bul,
“Wia tiŋdaaraa kala jaŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a chuɔlu.”
7 Wialiŋ Wia si bula a mu tigɛ u tiŋdaaraa lɛ nɛ ŋla: U si,
“Mi leŋe mi tiŋdaaraa nagɛ peliŋ
ari nyiŋ-geliŋ nɛ.”
8 Ama u si bul wiaa a tigɛ u Bie lɛ, ŋla nɛ u bul: U si,
“Ŋ kuoruŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu deeŋ deeŋ.
Wia tuɔ-pul kiaa nɛ jaŋ ŋaa ŋ kuori-daaŋtiga di ŋ kaa
beŋ ŋ niaa.”
9 “Ŋ cho wutitiiba nɛ a kii wu-nyiariŋ.
Ŋii nɛ tii ŋ Nyimma Wia liisiŋ
di ŋ yuga kii ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa a bibeŋba.”
10 Wialiŋ ba bira si bula a tigɛ u Bie lɛ nɛ ŋla: Ba si,
“La Tiina, ŋ nɛ ta tiŋteeŋ buŋbuŋ-la,
a ta wia nyuŋ maa.
11 Wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala jaŋ lɛl, ama ŋ-na jaŋ hɛ
dimɛ.
Ba kala jaŋ birimɛ ku-binaa a kɔsɛ, ari gɛnniŋ síi kɔsɛ
ŋii.
12 Ba jaŋ nagɛ gɛriŋ di ŋ kaa kpeŋ.
Ŋ jaŋ kɛŋba kaa birimɛ, ari gɛri-zɔŋ-la si yie birimɛ
ŋii. Di u zɔmuŋ nɛ lia, u bira bi ku-falii ŋaa.
Ama ŋ-na bi jaŋ kɔ di ŋ birima. Ŋ bi jaŋ kɔ di ŋ hiɛsa.”
13 Wialiŋ Wia bira si bula pu nɛ ŋla: U si,
“Ku hɔŋ mi sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
see mi yuo dii ŋ diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.”
Wia tiŋdaari bɛɛ lɛ nɛ Wia ha bul wiiŋ deeŋ? Ba kuŋ-
kala lɛ dee Wia bul wiiŋ deeŋ. 14 Wia tiŋdaara-la kala
ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ. Wia yie tiŋba ba mu pɛ nialiŋ u
síi chɛ u laa ta lɛ nɛ.

Yesu nɛ ŋaa la Laataara

2 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, u maga di la kɛŋ wialiŋ la si
nia woruŋ, a sí hariŋ miiru. 2 Wialiŋ Wia tiŋdaaraa
fa si bula pi Iziral tiŋŋaa fa dolie nɛ woruŋ. Di nuu nɛ fa
bi baa to, koo di nuu nɛ fa chei ba kuŋ, ba yie dɔgisu
nɛ woruŋ. 3 Wia síi chɛ duu laala ta, ŋii ŋaa wu-bal nɛ a
kii wialiŋ Wia tiŋdaara-la si bula. Di la nɛ bi wii-la sɛyɛ,
wii-kala bira tuo duu laala ta, see duu dɔgisɛla. La Tiina
Yesu nɛ laa sipaaŋ bul wii-la. Nialiŋ ma si nii wii-la bula
pila nɛ. 4 Wia ma titia daga ari wii-la ba si bula ŋaa wu-
titii nɛ. U dagɛ u doluŋ a ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-
magilaa kala. Wia ma to u tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a leŋ niaa kɛŋ
doluŋ, di ba tiŋ ba tiŋtiŋŋaa u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
5 U bi naga Wia joŋ tiŋtee-falii-la si jaŋ kɔ a hɛ Wia
tiŋdaaraa nisiŋ lɛ nɛ di ba bibeŋ. Tiŋtee-falii-la wiaa nɛ
la bulaa pima. 6 Wia teniŋ tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba bula,
“Bɛɛ kuŋ nɛ nuhuobiine ŋaa ŋ bibiinɛ u wiaa, bɛɛ kuŋ
nɛ nuhuobiine bie ma ŋaa ŋ bibenu?
7 Ŋ si ta nuhuobiine, ŋ leŋe Wia tiŋdaaraa kiiu mua
nɛ,
ama ŋ leŋe nuhuobiine nɛ kɛŋ yiriŋ ari doluŋ.
8 Ŋ joŋ kuŋ-kala nɛ a hɛ u nisiŋ lɛ u bibeŋ.”
Ŋ si joŋ kuŋ-kala hɛ nuhuobiine nisiŋ lɛ ŋii, ŋ leŋe u
kɛŋ ba kala doluŋ nɛ. Ama lɛɛlɛ la na di nuhuobiine ha
bi kuŋ-kala ka beŋ. 9 La na ari Wia fa leŋe Wia tiŋ-
daaraa nɛ kii Yesu mua. Ama lɛɛlɛ Wia leŋe Yesu yugɛ a
kɛŋ yiriŋ maa, bɛɛ wiaa u na hɛɛŋ nɛ a suu. Wia
lahɔrimɔ lɛ nɛ u fa ŋaa ŋii, duu wuo laa nuhuobiinee
kala nyuŋ a suu.
10 Kialiŋ si hɛ dunia lɛ, Wia nɛ ŋaaba a tiiba maa. U síi
chɛ di u biiriŋ yugɛ a kɔ u teeŋ, u leŋe ba sipaa-laara
chaasa na hɛɛŋ nɛ woruŋ duu sɛnɛ wuo laaba ta. 11 Nii-
la si piisɛ niaa disinniŋ ta, ari nialiŋ disinniŋ u si piisa

ta, ba kala nyimma ŋaa kubala nɛ. Ŋii nɛ tii u ŋaa ŋii a
wuo yirɛ ba kala u naaŋbiiriŋ, ka hiisiŋ buu kɛnɛ.
12 Wialiŋ Yesu si bula pi Wia nɛ ŋla:
“Mi jaŋ yirɛ ŋ yiriŋ mi naaŋbiiriŋ teeŋ.
Nialiŋ si hilime aa chuɔluŋ tuɔŋ mi jaŋ dɛnniŋ.”
13 U bira bula,
“Mi jaŋ laa ŋ wiaa kala dii,”
a bira bul,
“Nami ari ŋ biiri-la kala ŋ si joŋo pimi.”
14 Biiri-la Wia si joŋo pi Kirisito kɛŋ chaliŋ ari yaraa nɛ.
Ŋii titia nɛ Kirisito ma kɛŋ chaliŋ ari yaraa duu suu a
wuo yuo dii Sitaani, nii-la si kɛŋ suuŋ doluŋ, 15 a wuo
laa niaa ta, nialiŋ síi fá suuŋ a ŋaa suuŋ yosi ba miisiŋ
kala lɛ. 16 Ŋii wiaa u bi naga ari u kɔ duu pɛ Wia tiŋ-
daaraa lɛ nɛ, ama u kɔ duu pɛ Abiraham doho niaa lɛ
nɛ. 17 Ŋii nɛ tii u birimɛ nuhuobiine a ma nagɛ u
naaŋbiiri-la, ba wii-wii-kala lɛ. U ŋaa ŋii duu wuo ku
ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ u naaŋbiir-
iŋ tuɔŋ nɛ a wuo fába nennige, a wuo ŋaa ni-titii, a
wuo pɛ nialiŋ lɛ Wia woŋbiiŋ lɛ, a wuo leŋ di Wia joŋ u
baaniŋ u fa si kɛnɛ a tiŋ niaa haachɛba wiaa ta. 18 U
titia na hɛɛŋ nɛ woruŋ. Sitaani ma fa magisu. Ŋii wiaa
u jaŋ wuo pɛ nialiŋ Sitaani síi magisɛ lɛ.

Yesu nɛ kii Moosis

3 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ si bi disinniŋ kɛnɛ Wia
sipaaŋ, Wia nɛ yirɛla di la kɔ u teeŋ. U saa maga di
ma joŋ Yesu wiaa hɛ ma nyuŋ lɛ. U nɛ ŋaa Wia naŋzɔɔ
a ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ maa, woŋbii-
la la síi to lɛ. 2 U to nii-la si liisu niiŋ woruŋ nɛ a tima
pu, ari Moosis fa si to Wia niiŋ ŋii a tima pi Wia niaa.
3 La jima ari nii-la si saa dii-zɔmuŋ nɛ maga duu laa yir-
iŋ a kii dia-la u si saa. Ŋii titia nɛ yiri-la Yesu si laa nɛ
yuga kii Moosis yiriŋ. 4 Dia-na kala si hɛ dimɛ, nuu nɛ
saa. Ama kialiŋ kala si hɛ dimɛ, Wia nɛ ŋaa. 5 Moosis fa
ŋaa tiŋtinni-titii nɛ Wia niaa kala tuɔŋ a tima pipiba. U
nɛ fa bul wiaa piba a tigɛ wialiŋ si jaŋ kɔ lɛ. 6 Ama Kirisi-
to-na fa ŋaa Wia Bii nɛ, a ŋaa ni-titii a tima pipi Wia ni-
aa. Di la ma nɛ kɛŋ nyu-duoŋ a tiŋ kialiŋ la síi yiɛlu
wiaa, la ma jaŋ wuo ŋaa u dia niaa.

Ŋii la si jaŋ ŋaa a na wiese Wia teeŋ

7 Ŋii wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la bula pila ari,
“Jiniŋ, di ma nɛ nii Wia yiikoro,
8 ma sí siiduoŋ kɛŋ, ari nialiŋ fa si lii Wia hariŋ giriŋ
tuɔŋ si kɛŋ siiduoŋ ŋii.
Bua-la lɛ nɛ ba magisɛmi a ŋaa mi na baaniŋ.
9 Lee-la ma naabalimaba magisɛmi nɛ woruŋ,
a na mi wu-ŋaalaa jisiŋ mahiŋ balia.
10 Ŋii wiaa nɛ mi baaniŋ sii niaa deeŋba kala nyuŋ. Ŋii
nɛ mi bul,
‘Ba tuɔbiinaa yie ŋaa ba yeŋŋi nɛ,
ba bi mi niiŋ wiaa ka to.’
11 Ŋii nɛ mi na baaniŋ a ŋmiɛsɛ a bul,
‘Mi bi jaŋ piba di-hɔnuŋ di ba hɔnɔ wiesi da.’ ”
12 Mi naaŋbiiriŋ, má pɔ ma titia lɛ di ma tuɔŋ nuu sí wu-
bɔŋ biinu. Di u nɛ ŋaa ŋii, u bira bi jaŋ laa Wia wiaa dii.
U jaŋ joŋ hariŋ yia Wia-la si weye. 13 Ama má pɛ dɔŋɔ lɛ
tapulii-na kala a lii jiniŋ a kaa mumu, di wu-bɔŋŋɔɔ sí
wuo nyisɛ ma kuŋ-kala a wuo ŋaa di ma ŋaa siiduo
wiaa Wia sipaaŋ. 14 Wialiŋ la si laa dii buŋbuŋ, di la nɛ
kɛŋba ŋii a kaa mu wuu, la di Kirisito kala jaŋ ŋaa
kubala. 15 Wialiŋ ba si bul Wia teniŋ tuɔŋ nɛ ŋla:
“Jiniŋ, di ma nɛ kɔ di ma nii Wia yiikoro,
ma sí siiduoŋ kɛŋ ari nialiŋ fa si lii Wia hariŋ si kɛŋ si-
iduoŋ ŋii.”
16 Kubɛɛba nɛ nii Wia yiikoro aŋ lii Wia hariŋ? Nialiŋ fa
si to Moosis hariŋ a lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ nɛ ŋaa ŋii.
17 Kubɛɛba nɛ fa leŋe Wia baaniŋ sii ba nyuŋ jisiŋ
mahiŋ balia? Nialiŋ fa si bi u niiŋ wiaa to lɛ nɛ leŋe u
baaniŋ sii. Ba nɛ u leŋ ba suu giriŋ tuɔŋ ŋii. 18 Kubɛɛba
lɛ nɛ Wia ŋmiɛsa hɛ ari ba bi jaŋ na wiese-la u fa síi chɛ
u joŋo pi u niaa? Nialiŋ fa si bi Wia niiŋ wiaa ka to lɛ nɛ
u bul ŋii. 19 La na ari ba si bi Wia wiaa laa dii nɛ tii ba bi
wiese-la wuo na Wia fa síi chɛ u joŋo pi u niaa.

4 Wia lɛɛlɛ bula pila ari la jaŋ wuo kɔ u teeŋ a na
wiese. Ŋii wiaa má leŋ di la kɛŋ la titia woruŋ duu
sí wuo na di la dɔŋsuŋ ŋaa wiaa chei. Di la nɛ ŋaa wiaa
chichei, la bi jaŋ na wiese u teeŋ. 2 Wia wu-zɔmɔ-la ba
si bula pila, ba fa bula pi la naabalimaba ma nɛ. Ama
ba bi wialiŋ laa dii. Ŋii wiaa wialiŋ biba lɛ pɛ. 3 La nialiŋ
si laa wialiŋ dii jaŋ wuo mu Wia teeŋ a na wiese-la ari
Wia si bul ŋii. U si,
“Mi na baaniŋ, ŋii nɛ tii mi ŋmiɛsɛ ari
ba bi jaŋ na wiese-la mi fa síi chɛ mi joŋo piba.”
Ama la jima ari buŋbuŋ-la Wia si ŋaa dunia dɛrɛ, u tiŋ
u tiŋtiŋŋaa kala dɛrɛ nɛ. 4 Wialiŋ ba si bula Wia teniŋ
tuɔŋ a tigɛ chɛ-pɛmiŋ chɛɛŋ nɛ ŋla: Ba si,
“Wia si ŋaa dunia dɛrɛ, u wiese nɛ chɛ-pɛmiŋ chɛɛŋ.”
5 Lee-la titia Wia bira bula,
“Ba bi jaŋ na wiese mi teeŋ.”
6 Ŋii-na niaa dɔŋsuŋ jaŋ na wiese-la. Ama nialiŋ si laa
sipaaŋ nii Wia wu-zɔmɔ-la bi wiese-la na, bɛɛ wiaa ba
bi wialiŋ ba si nia to. 7 Ŋii nɛ Wia bira liisɛ tapulii
kubala. Tapulii-la nɛ ŋaa jiniŋ. U to la naabalima Devit
lɛ nɛ a bul wiiŋ deeŋ. U si,
“Jiniŋ, di ma nɛ ku nii Wia yiikoro, ma sí siiduoŋ kɛŋ.”
8 Bua-la lɛ ba naabalima Jɔsua fa si ŋaa Iziral tiŋŋaa
sipaa-laara, u biba wiese pa. Di u nɛ fa piba wiese, Wia
fa bira bi jaŋ bul tapulii dɔŋ wiaa. 9 Ŋii wiaa, tapulii dɔŋ
nɛ hɛ dimɛ, Wia niaa si jaŋ wiesi. 10 Nii-la kala si na
wiese Wia teeŋ, u tiina leŋ u tiŋtiŋŋaa nɛ aŋ wiesi, ari
Wia ma si tiŋ u tiŋtiŋŋaa dɛrɛ aŋ wiesi ŋii.
11 Má saa leŋ di la hɛ doluŋ a na wiese-la Wia síi chɛ
duu joŋo pila. Nialiŋ fa si bi u niiŋ wialiŋ to, ba bi
wiese-la na. Di la ma nɛ bi u niiŋ wialiŋ ka to, la ma bi
jaŋ na wiese-la. 12 Wia niiŋ wiaa weye a kɛŋ niiŋ a kii sia

niiriŋ balia kala síi dii nyagaga. U yie wuo tɔɔ juu
nuhuobiine, a kɛŋ u dima ari u miisiŋ kaa pɔrɛ dɔŋɔ lɛ.
U yie wuo jiŋ nuhuobiine tuɔŋ ari u tuɔbiinaa kala.
13 Kuŋ-kala tuo si jaŋ wuo kɛŋ u titia faa Wia teeŋ. Wia
na kuŋ-kala nɛ, u teeŋ ba kala hɛ pulumuŋ tuɔŋ nɛ. U
jaŋ leŋ di la dagɛ la wu-ŋaalaa kala a pu.

Yesu nɛ ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ

14 Yesu nɛ ŋaa Wia Bie a bira ŋaa nialiŋ si tima pipi
Wia niaa nyuŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ. U nɛ ŋaa kuhiasi-la tuɔŋ
kuhiaŋ maa. U si tiŋ u tiŋtiŋŋaa dɛrɛ, u jil wia nyuŋ a
mu Wia teeŋ. La kuhiaŋ si yuga ŋii, má leŋ di la kɛŋ
wialiŋ la si laa dii woruŋ. 15 Yesu bi nagɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ si bi niaa nennige ka fa ŋii. U
nɛ wuo fála nennige a jiŋ wialiŋ síi walimɛla, bɛɛ wiaa
ba ma walimu nɛ. Sitaani paala magisu nɛ, ama u bi
wu-bɔŋ kala ŋaa. 16 Ŋii wiaa má leŋ di la kɛŋ nyu-duoŋ
a wuo yi lee-la Wia si hɔnɔ, duu wuo fála nennige. Di la
nɛ juu wii-kala, u jaŋ fála nennige a pɛla lɛ.

5 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ-na kala, ba
yie liisu niaa tuɔŋ nɛ. U hɛ nuhuobiine ari Wia
pɛgɛ a laa kiaa pipi Wia, aŋ pɛ kpu pusuŋ a piisɛ niaa
disinniŋ tita. 2 U siaa yie fiɛlɛ niaa nyuŋ nɛ woruŋ, nial-
iŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ aŋ bi jiŋ, ari nialiŋ si yeŋŋe Wia
woŋbii-la lɛ, bɛɛ wiaa u ma titia yie ŋaa wiaa chichei
nɛ. 3 A tiŋ ŋii wiaa nɛ u yie kpu pusuŋ pipi Wia a tiŋ u
titia haachɛba wiaa, di Wia piisɛ u disinniŋ ta, a bira
kpu pusuŋ pipi Wia maa a tiŋ ni-kaana-la kala wiaa, di
Wia piisɛ ba ma disinniŋ ta. 4 Nuu-kala bi jaŋ wuo liisɛ
u titia a titiŋ tiŋtimiŋ deeŋ. Wia nɛ yie liisɛ tiina ari u fa
si liisɛ Ɛrɔŋ ŋii. 5 Ŋii titia nɛ Kirisito ma bi u titia kaa
yugɛ duu tiŋ tiŋtimii-la nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ síi tiŋ. Ama Wia nɛ liisu. Wii-la Wia si bula pu nɛ
ŋla: U si,

“Ŋ ŋaa mi Bii nɛ,
jiniŋ mi nɛ luluŋ.”

6 Wia teniŋ tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ maa u bula,

“Ŋ nagɛ nii-la fa si kpu pusuŋ pipi Wia dɔŋɔ ba síi yirɛ
Mɛlikizɛdɛki nɛ.
Ŋ jaŋ tima pipi Wia niaa nyuŋ a kaa mu deeŋ deeŋ.”

7 Yesu fa si hɛ u miisiŋ lɛ dunia deeŋ lɛ, u chuɔlɛ Wia
a faasa yel sii-liiriŋ a sul Wia, u-na nii-la si jaŋ wuo laa u
miisiŋ ta duu sí suu. Yesu sɛyɛ duu ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ
Wia tuɔŋ nɛ, ŋii nɛ tii Wia laa u Wii-sula. 8 Yesu fa ŋaa
Wia Bii ma nɛ, ama u na hɛɛŋ nɛ woruŋ. U si na hɛɛŋ
ŋii, u ku jiŋ ŋii u si jaŋ ŋaa a to Wia niiŋ woruŋ. 9 U si to
Wia niiŋ kala dɛrɛ, u ku ŋaa nialiŋ kala ma síi to u niiŋ
sipaa-laara, a laaba ta a kaa mu deeŋ deeŋ. 10 Ŋii nɛ
Wia liisu duu ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ
kuhiaŋ, a tima pi Wia ari Mɛlikizɛdɛki fa si timaa pi Wia
ŋii.

Má waa Wia wiaa lɛ, aŋ sí hariŋ joŋo yia Wia wu-zɔmɔ-la

11 La kɛŋ wiaa yugɛ nɛ di la bul a tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ. La
bi jiŋ ŋii la si jaŋ wuo bul wii-la di ma jiŋ u bubuɔŋ, bɛɛ
wiaa lɛɛlɛ ma digilaa kparima nɛ. Ma bi wialiŋ bubuɔŋ
wuo jiŋ lima lima. 12 Ma si nii Wia wu-zɔmɔ-la, u diene
nɛ. U fa maga di ma nɛ didagɛ niaa, ama ma bira chɛ
nuu nɛ duu didagɛma Wia niiŋ wialiŋ ma si nia
buŋbuŋ. U naga maa chɛ yiliŋ nɛ di ma wasɛ. Ma ha bi
ku-duoruŋ wuo didii. 13 Bii-mulo nɛ yie wiwasɛ yiliŋ, u
bi ku-duoruŋ wuo didii. Ŋii titia nɛ ma ma nagɛ. Ma ma
ha bi wu-duoruŋ wuo jijiŋ. Wialiŋ ba si dagɛma jaŋ leŋ
di ma kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 14 Nihiaŋ nɛ wuo ku-
duoruŋ didii. Nialiŋ si waa dɛrɛ Wia wiaa lɛ nagɛ nihi-
asiŋ nɛ. Ŋii nɛ tii ba yie wuo jiŋ wu-bɔŋŋɔɔ ari wu-
zɔŋŋɔɔ pɛgɛ, bɛɛ wiaa ba vɛnɛɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ.

6 Ŋii wiaa la si wuo jiŋ buŋbuŋ wialiŋ ba si bula pila
a tigɛ Kirisito lɛ ŋii, u maga di la kiele mu sipaaŋ
nɛ a wuo waa dɛrɛ Kirisito wiaa lɛ. Ma sí leŋe di la bira
suomo bubul wialiŋ la si jaŋ ŋaa a birima lii la haachɛ-
ba-la lɛ, aŋ leŋ la wu-bɔmɔ-la la fa síi ŋaa. La bira bi chɛ
di la suomo bul ŋii la si jaŋ to a laa Wia wiaa dii. 2 La
ma bira bi chɛ la bul ŋii ba si jaŋ fola Wii-chuɔlɛ liiŋ, ari
ŋii ba si jaŋ joŋ nisaa daŋla lɛ, ari ŋii niaa si jaŋ suu aŋ
sii suuŋ lɛ, ari ŋii Wia si jaŋ dii niaa sariya a joŋ cheeriŋ
pi dɔŋsuŋ a kaa mu deeŋ deeŋ, a bira joŋ miisiŋ pi
dɔŋsuŋ ma a kaa mu deeŋ deeŋ. 3 Di Wia nɛ sɛyɛ, la
jaŋ kieli buŋbuŋ wialiŋ aŋ mu sipaaŋ. 4 Di Wia nɛ wuo
suri niaa siaa di ba wuo jiŋ u wiaa, a wuo laa wialiŋ si
lii Wia teeŋ dii, a bira kɛŋ u Diŋ-zɔŋ-la maa, 5 a wuo nii
Wia niiŋ wiaa a jiŋ ari u niiŋ wialiŋ zɔmɔ nɛ kiŋkɛŋ, a bi-
ra wuo na Wia kuorii-la si jaŋ kɔ doluŋ si magɛ ŋii ba
miisiŋ lɛ lɛɛlɛ ŋla, 6 di ba nɛ jiŋ wiaa deeŋba kala aŋ bi-
ra joŋ hariŋ yia Wia wu-zɔmɔ-la, ɛɛ nɛ ba jaŋ bira ŋaa
di ba birima lii ba haachɛba lɛ, aŋ bira kɔ Wia teeŋ? Ba
bira bi jaŋ wuo miira kɔ Wia teeŋ. U saa naga ari ba bi-
ra wasa kpaasɛ Wia Bie mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛ. Ba si
ŋaa ŋii, ba bira leŋe hiisiŋ diiu nɛ niaa tuɔŋ. 7 Di
duonuŋ nɛ nii hɛ tiŋteeŋ lɛ, tiŋtee-la yie wuo nyua
duoŋ lii-la. U si nyua lii-la ŋii, kiaa wiwasɛ lee-la. Nialiŋ
síi pɛrɛ lee-la ma nina kiaa woruŋ. Tiŋtee-la zɔmɔ piba
nɛ. Wia nɛ pɛ tiŋtee-la lɛ. 8 Ama di yaŋ ari sɔsuŋ duŋ-
duŋa níi nyu lee-la, ŋii-na tiŋtee-la bi zɔmɔ pi nialiŋ.
Wia via tiŋtee-la wiaa nɛ. Ba jaŋ chaanɛ nyiniŋ hɛ duu
dii buru.
9 Laa bul wiaa deeŋba kala, ama ma-na, la naŋdɔŋ-
chooloo, ma-na kpia nɛ. Ma bi tiŋtee-lɔru-la wiaa la si
bula naga. La ŋaa yarida ari Wia jaŋ laama ta, 10 bɛɛ
wiaa Wia kɛŋ wutitii. U bi jaŋ bee kieli tiŋtimii-la ma si
tima pu. A tiŋ u wiaa ma cho u niaa nɛ a tima pipiba,
aŋ haa titiŋ ŋii. 11 La saa cho di ma kuŋ-kala fiɛsɛ siiŋ
aa yiɛlɛ kialiŋ ma si jaŋ na, a jiŋ woruŋ ari ma sɛnɛ jaŋ

naba, a kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a mu dɛrɛ. [12] La bi chɛ di ma kɛŋ
yariwiiŋ. Ŋii nɛ tii la bul ŋii. Laa chɛ di ma to nialiŋ si
laa Wia wiaa dii faafaa naa-buasuŋ nɛ. Niaa deeŋba
chiŋ wialiŋ ba si laa dii lɛ nɛ a nyalima ŋii halii, a wuo
na kialiŋ Wia fa si bula piba ari ba jaŋ na.

Wialiŋ Wia si bula sɛnɛ ŋaa nɛ

[13] Faafaa-la Wia bil u niiŋ a pi Abiraham aŋ ŋmiɛsɛ.
Kuŋ-kala fa tuo a yuga a kii u-na Wia duu ŋmiɛsɛ. Ŋii
nɛ u ŋmiɛsɛ u titia. [14] U ŋmiɛsa a bul, “Wutitii, mi jaŋ
pɛŋ lɛ a leŋ di ŋ doho niaa puŋ.” [15] Ŋii nɛ Abiraham kɛŋ
kenyiri a wuo nyalimɛ, a sɛnɛ na wii-la Wia fa si bula pu
ari u jaŋ na. [16] Ama di nuhobiinee níi chɛ di ba ŋmiɛsɛ,
ba yie ŋmiɛsɛ ku-la si kiiba nɛ. Di ba nɛ kɛŋ wii ma kaa
lilɛrɛ, ba yie ŋmiɛsɛ nɛ. Di ba nɛ ŋmiɛsa, wii-la sɛnɛ
chiŋ. [17] Wia fa bula pi u niaa ari u jaŋ joŋ kiaa piba. U fa
síi chɛ di ba chaasa jiŋ ari u bi jaŋ kɛŋ u niiŋ birimɛ,
ama u sɛnɛ jaŋ joŋ kialiŋ piba, u ŋmiɛsa daŋ nɛ. [18] Wia
saa ŋaa wiaa balia nɛ. U si wuo bul wii-la aŋ pɛ ŋmiɛsɛ
ŋii, wiaa deeŋba baliamiŋ bira bi jaŋ kɔ di ba birima,
bɛɛ wiaa Wia bi wiaa nyia. U bul wiaa deeŋba a pi la
nialiŋ si fá mu Wia teeŋ, di la laa la titia dimɛ nɛ. U bul
ŋii pila di la nyuŋ nyaasɛ nɛ a tiŋ kialiŋ Wia si bula ari u
jaŋ ŋaa pila wiaa, a kɛŋ kialiŋ la síi yiɛlu woruŋ. [19] La síi
yiɛlɛ kialiŋ ŋii, la jaŋ wuo nyirɛ la bɔyɛ a chiŋ wialiŋ la si
laa dii lɛ woruŋ, a wuo juu Wia di-zɔŋ-la, lee-la patiisa-
baliŋ fa si kɛrɛ. Ni-pɛiba bi lee-la wuo juu. [20] Yesu nɛ
ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ a kaa mu wuu, ari
baal kubala ba faa yirɛ Mɛlikizɛdɛki fa si ŋaa nialiŋ si
tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ a kaa mu wuu ŋii. Yesu
nɛ laa sipaaŋ juu di-zɔŋ-la a tiŋ la wiaa, di la ma wuo to
u hariŋ a juu lee-la.

Ba bul wiaa a tigɛ Mɛlikizɛdɛki lɛ, nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia

7 Baal-la ba si yiru Mɛlikizɛdɛki, u fa ŋaa taŋ kubala
kuoru nɛ aŋ fa pɛ ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi Wii-
jaribakɔ. Taŋ-la yiriŋ nɛ Sɛlɛm. Bua kubala Mɛlikizɛdɛki
cheŋ Abiraham duu mu yuo laaliŋ dii tiŋtee dɔŋsuŋ
kuoroo aŋ kukɔ. Ŋii nɛ u sul Wia pu duu pɛu lɛ. [2] Ŋii nɛ
Abiraham kɛŋ kialiŋ u si paa laal-la lɛ a kaa kpaa leree
fii, a joŋ dɔŋɔ pu. Mɛlikizɛdɛki yiri-la bubuɔŋ nɛ kuoru-
la si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Baal-la nɛ bira ŋaa Sɛlɛm
kuoro maa. Sɛlɛm kuoro bubuɔŋ nɛ, kuoru-la si kɛŋ u
niaa hɔŋ sɔm. [3] Mɛlikizɛdɛki fa bi nyimma kɛnɛ, u bi
naaŋ ma kɛnɛ. Nuu-kala fa bi u doho jiŋ, a bi bua-la ba
si lulu ari bua-la u si suba ma jiŋ. Ama u fa nagɛ Wia Bii
nɛ. U ŋaa nii-la si tima pipi Wia niaa nyuŋ a kaa mu
wuu.
[4] Ma jaŋ na di u fa ŋaa ni-bal nɛ. La naabalima Abira-
ham fa si lii laaliŋ kɔ, u paala kpaa kiaa pu nɛ. [5] Baal
dɔŋ ma nɛ fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ fa Liivai, u biiriŋ nɛ fa
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia doho niaa. Wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto tuɔŋ ba bula ari
Abiraham doho niaa kala kɛŋ ba kiaa kpaa leree fii fii, a
joŋ dɔŋɔ pi ba naaŋbie Liivai ari u biiriŋ. La jima ari Li-
ivai doho niaa ari Iziral tiŋŋaa dɔŋsuŋ kala ŋaa Abira-
ham doho niaa nɛ. Ama Wia haa bul ŋii nɛ. [6] Mɛlik-
izɛdɛki fa bi Liivai doho nuu ŋaa aŋ pɛ laa kpaaliŋ Abi-
raham teeŋ, aŋ sul Wia pu duu pɛu lɛ. Ka Wia ma fa ta
niiŋ nɛ Abiraham teeŋ. [7] Ni-baliŋ nɛ yie sul Wia duu pɛ
ni-bie lɛ. Wii tuo ba si jaŋ kaa lɛrɛ a tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ.
[8] Liivai nialiŋ si laa kpaaliŋ deeŋ, ba-naa suu nɛ. Ama
Mɛlikizɛdɛki si laa kiaa Abiraham teeŋ, u-na bi jaŋ suu.
Ari jiniŋ u ha weye nɛ. Ba bul ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ.
[9-10] Bua-la lɛ Liivai naabalima Abiraham si cheŋ Mɛlik-
izɛdɛki a kɛŋ kiaa kpaa pu di ba ha bi Liivai lula. Lɛɛlɛ u
yie lilaa kiaa u niaa teeŋ nɛ. Ama Abiraham fa si joŋ ki-
aa pi Mɛlikizɛdɛki ŋii, la jaŋ wuo bul ari Liivai ma fa joŋ
kiaa puu nɛ, bɛɛ wiaa u ŋaa Abiraham doho nuu nɛ.
[11] Wia si joŋ u niiŋ a pi Moosis, bua-la lɛ nɛ Liivai biir-
iŋ suomo tiŋ tiŋtimii-la nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia síi
tiŋ. Di tiŋtimii-la fa pɛ Iziral tiŋŋaa lɛ di ba chaasa ŋaa
ni-zɔmɔ, ŋii-na u bira bi maga di nuu dɔŋ si nagɛ Mɛlik-
izɛdɛki kɔ aa tiŋ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia tiŋtiŋŋaa.
Ama Wia si nuu dɔŋ jaŋ kɔ (a pɛ Iziral tiŋŋaa lɛ). U-na bi
jaŋ lii Ɛrɔŋ doho niaa tuɔŋ. [12] Di ba nɛ liisɛ nuu a bul di
u doho niaa duŋduŋa nɛ kpu pusuŋ pipi Wia, aŋ bira li-
isɛ nuu si bi u doho niaa tuɔŋ lia, see di ba kɛŋ wialiŋ
ba síi to ma kaa birimɛ. [13] La Tiina Kirisito wiaa nɛ baa
bul ŋii. U ma lii doho dɔŋ tuɔŋ nɛ. Nuu-kala ha bi doho
deeŋ tuɔŋ lia a ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia. Nuu-
kala jima ari Yesu lii Juda doho niaa tuɔŋ nɛ. [14] Ama
bua-la lɛ Moosis fa si bul wiaa a tigɛ nialiŋ si jaŋ kpu
pusuŋ pipi Wia lɛ, u bi bula ari ba liisɛ nuu si lii Juda
doho niaa tuɔŋ.

Yesu nɛ ŋaa nii-la si timaa pi Wia niaa nyuŋ deeŋ deeŋ

[15] Nuu dɔŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ si folo kɔ ŋla a
nagɛ Mɛlikizɛdɛki, wiaa deeŋba kala chaasa chiŋ nɛ.
[16] U tiina si ku ŋaa nii-la si tima pipi Wia niaa nyuŋ ŋii,
u bi naga ari u doho wii nɛ. U bira bi naga ari wialiŋ ba
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ daga ba liisu. Ama u mi-
isiŋ doluŋ lɛ nɛ ba liisu. U jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. U bi
jaŋ suu. [17] Wia bula pu a bul, “Ŋ nagɛ Mɛlikizɛdɛki nɛ. Ŋ
jaŋ chiŋ la nyuŋ a tima pipi Wia a kaa mu deeŋ deeŋ.”
[18] Ŋii wiaa ba joŋ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto ta nɛ. Ba bira bi bubuɔ kɛnɛ, ba bi jaŋ wuo pɛ nuu
lɛ. [19] Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto bi jaŋ
wuo leŋ di nuu-kala wuo chaasa ŋaa ni-zɔŋ. Ba si joŋ
wu-binaa ta, wu-falaa nɛ hɛ dimɛ la tuto. Wu-falaa
deeŋba lɛ nɛ laa yiɛlɛ. Ba suri woŋbiiŋ pila nɛ, di la wuo
kɔ Wia teeŋ.
[20] Wia ŋmiɛsa nɛ a daŋ wu-falaa deeŋba lɛ u si bula
pila. [21] Di ba nɛ fa liisɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia, Wia
bi ŋmiɛsa hɛ, aŋ ka ba titiŋ ba tiŋtiŋŋaa. Ama la Tiina

Wia si liisɛ Yesu, u ŋmiɛsa nɛ a bul, “Mi bi jaŋ kɛŋ mi ni-
iŋ birimɛ.” U bira bula, “Ŋ nɛ ŋaa nii-la si timaa pimi
Wia niaa nyuŋ a kaa mu wuu.” 22 Wia ta niiŋ nɛ u niaa
teeŋ. Yesu nɛ u kaa ta ni̲i-la. Wii-la u si bula nɛ kpia
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Ŋii daga ari
u ŋaa wutitii nɛ.
23 Buŋbuŋ nialiŋ fa si kpu pusuŋ pipi Wia fa yuga nɛ,
bɛɛ wiaa ba faa suu nɛ. Ba síi suu ŋii, ba bi tiŋtimii-la
wuo tiŋ deeŋ deeŋ. 24 Ama Kirisito-na jaŋ ŋaa nii-la si
tima pipi Wia niaa nyuŋ a kaa mu wuu, bɛɛ wiaa u bi
suu. 25 Ŋii wiaa, u jaŋ wuo laa nialiŋ si tou lɛ a kɔ Wia
teeŋ ta. U jaŋ wuo laaba ta, bɛɛ wiaa u jaŋ hɛ dimɛ
bua-na kala a sul Wia pipiba duu pɛba lɛ.
26 Yesu si ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ
ŋii, u ŋaa wu-zɔŋ nɛ a pila. Yesu bi disiŋ kɛnɛ, u bi wii-
kala cheye. U chaasa ŋaa ni-zɔŋ nɛ. U kɛŋ u titia pɔrɛ
nɛ haachɛ tiŋŋaa lɛ. Wia kɛnu ŋaa ni-bal. U si hɛ Wia-
jaŋ lɛ ŋii, u yuga kii kuŋ-kuŋ-kala si hɛ dimɛ. 27 Nialiŋ fa
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ fa yie kpu pusuŋ
tapulii-na kala nɛ. U fa maga di ba kpu pusuŋ a tiŋ ba
titia haachɛba wiaa nɛ, aŋ bira kpu dɔŋsuŋ ma a tiŋ ni-
aa haachɛba wiaa. Yesu-na bi ŋii ŋaa. U bi pusuŋ kpua
a tiŋ u titia haachɛba wiaa. U liisɛ sarika bala nɛ a pi
Wia a tiŋ niaa haachɛba wiaa. U titia miisiŋ nɛ u kaa li-
isɛ sarika-la. 28 Ba yie to wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil
di niaa tuto lɛ nɛ a liisɛ niaa di ba ŋaa nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ. Nialiŋ ba si liisa fa kɛŋ haachɛ
nɛ. Ama wii-la Wia si bula a tigɛ u Bie Yesu lɛ to hariŋ
nɛ a kɔ. Wia ŋmiɛsa nɛ aŋ-na liisɛ Yesu duu ŋaa nialiŋ
si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ. U chaasa ŋaa ni-zɔŋ
nɛ a kaa mu wuu. U bi jaŋ kɔ duu kɛŋ disinniŋ.

Yesu nɛ timaa pi Wia la nyuŋ

8 Wii-la kala la síi bul wu-nyuŋ nɛ ŋla. La kɛŋ nialiŋ
si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ nɛ. U nɛ hɛ Wia-
jaŋ a hɔŋ Wii-jaribakɔ sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ. 2 Wia di-
zɔŋ-la lɛ nɛ u hɛ a titiŋ. Wia-dia titia nɛ ŋii. Lee-la
nuhuobiine dee bi saa. La Tiina Wia nɛ saa. 3 Di ba nɛ
liisɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ-na kala, ba yie
liisu duu laa kiaa pipi Wia nɛ, aŋ pɛ kpu pusuŋ ma
pupu. Ŋii wiaa u maga di nialiŋ si tima pipi Wia niaa
nyuŋ kuhiaŋ deeŋ ma joŋ kuŋ nɛ a pi Wia. 4 Di u nɛ saa
fa hɛ dunia lɛ, u fa bi jaŋ ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi
Wia, bɛɛ wiaa nialiŋ si hɛ dunia lɛ a kpu pusuŋ pipi
Wia, ba níi to wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tu-
to aŋ ŋiŋaa. 5 Niaa deeŋba si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ tiŋ ba tiŋtiŋŋaa nɛ Wia-dia tuɔŋ dunia deeŋ lɛ. Ba
síi tiŋ tiŋtiŋŋaa ŋii, baa chesi Wia di-zɔŋ-la wiaa nɛ ŋii.
Wia di-zɔŋ-la titia dee. Moosis fa si ŋaa siri duu hɛ
lɛbiŋ, Wia fa bul wiaa pu nɛ. U si, “Hɛ lɛbi-la duu nagɛ
ku-la mi si dagiŋ peel-la nyuŋ.” 6 Tiŋtimii-la Kirisito síi
tiŋ nɛ yuga kii tiŋtimii-la buŋbuŋ niaa si tima, bɛɛ wiaa
Wia tou lɛ nɛ a ta ni̲i-faliŋ a pi u niaa. Ni̲i-falii-la nɛ kpia
buŋbuŋ ni̲i-la Wia si ta u niaa lɛ, bɛɛ wiaa wii-la Wia si
bula bi jaŋ kɔ di u ta da. 7 Buŋbuŋ Wia ta niiŋ nɛ u niaa
teeŋ. Di wialiŋ faa pɛ u niaa lɛ di ba ŋaa ni-zɔmɔ Wia
teeŋ, Wia fa bira bi jaŋ ta ni̲i dɔŋ u niaa teeŋ.
8 U na di buŋbuŋ wialiŋ bi u niaa lɛ pɛ di ba wuo ŋaa
ni-zɔmɔ, ŋii nɛ u bira bul,

“Tapulii kubala mi jaŋ bira ta ni̲i dɔŋ mi niaa Iziral
tiŋŋaa teeŋ, ari Juda doho niaa lɛ.”
9 Mi si jaŋ ta ni̲i-la, u bi jaŋ nagɛ buŋbuŋ ni̲i-la mi fa si
ta ba naabalimaba teeŋ
bua-la lɛ mi si kɛŋba kaa lii Ijipiti tiŋteeŋ.
Ba fa bi mi ni̲i-la lɛ to,
ŋii nɛ tii mi joŋ hariŋ yiaba.
10 Wialiŋ la Tiina Wia fa si bula nɛ ŋla: U si,
“Tapulii kubala nɛ jaŋ yi di mi ta niiŋ mi niaa Iziral
tiŋŋaa teeŋ.
Mi jaŋ leŋ di ba jiŋ mi niiŋ wiaa woruŋ, a joŋo hɛ ba
nyuŋ
ari ba tuɔŋ kala lɛ.
Di mi nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ ŋaa ba Wia,
di ba ma ŋaa mi niaa.
11 Bua deeŋ lɛ nuu-kala bira bi jaŋ dagɛ u dɔŋɔ tiina
koo u naaŋbii ŋii u si jaŋ ŋaa a jiŋmi.
Nuu-kala jaŋ jiŋmi,
haŋbiisiŋ ari kuhiasiŋ kala.
12 Mi jaŋ fába nennige a joŋ ba haachɛba a chɛba.
Mi bira bi jaŋ liliisi ba wu-bɔŋŋɔɔ.”
13 Wia si bul ni̲i-falii-la wiaa ŋii, u si di buŋbuŋ ku-la ŋaa
ku-binii nɛ. Ku-la kala saa si diene ŋaa ku-binii nɛ, u
maga di ba joŋo ta nɛ.

Yesu nɛ timaa pi Wia la nyuŋ Wia-jaŋ lɛ

9 Buŋbuŋ-la Wia fa ta niiŋ nɛ a pi u niaa. Ni̲i-la fa
kɛŋ woŋbiee nɛ ba to a chuchuɔlɛ Wia. Ba fa hɛ
lɛbiŋ nɛ a chuchuɔlu dimɛ. 2 Lɛbi-la fa kɛŋ leree balia
nɛ, tɛgɛɛ ari sipaaŋ. Tɛgɛɛ lɛbi-la lɛ nɛ chaaniŋ fa chiŋ
koruŋ nyuŋ. Teebul ma fa hɛ dimɛ. Boroboro-la ba si
yie kaa mu bil Wia sipaaŋ ma fa daŋ teebul nyuŋ tɛgɛɛ
lɛbi-la lɛ nɛ. Lee-la yiriŋ nɛ fa lee-la si bi disinniŋ kɛnɛ,
3 a kiele juu lɛbi-la sipaaŋ, ba fa kɛŋ patiisa nɛ a kaa
kɛrɛ. Lee-la yiriŋ nɛ fa lee-la si chaasa pullɛ a bi disin-
niŋ kɛnɛ. 4 Sɛlimɛ koruŋ nɛ fa hɛ lee-la. Dimɛ nɛ ba yie
nyigɛ tii-keliŋ suɔra si sima a pipi Wia. Daga kubala ma
nɛ fa chiŋ dimɛ. Sɛlimɛ tɔu kala. Sɛlimɛ pupoiŋ nɛ fa hɛ
daga-la tuɔŋ. Pupoi-la tuɔŋ nɛ ba fa joŋ boroboro-la si
lii Wia-jaŋ ku tuu a hɛ. Ɛrɔŋ daa-la si tɔsɔ ma fa hɛ da-
ga-la tuɔŋ nɛ. Tabii-taala-la lɛ Wia fa si ŋmuŋsɛ u niiŋ
wialiŋ hɛ, u ma fa hɛ dimɛ nɛ. 5 Daga-la nyuŋ, ba mɛ
Wia tiŋdaaraa síi tul, a bil ba ma chiŋ. Ba kɛŋ ba
kiŋkɛsiŋ kaa jɛrɛ tɔ Wia kuori-kpasa-la nyuŋ, lee-la u si
hɔnɔ aa fá niaa nennige, a joŋ ba haachɛba a chɛba.
Lɛɛlɛ la bi jaŋ wuo bul wiaa yugɛ a tigɛba lɛ.

6 Di ba nɛ bil kialiŋ kala dɛrɛ, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia, ba yie juu tɛgɛɛ lɛbi-la di ba tiŋ tiŋtimii-la si maga
di ba tiŋ. 7 Ama nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
duŋduŋa nɛ yie juu lɛbi-la sipaaŋ. U ma saa yie juu lee-
la bala nɛ jina kala. U yie kɛŋ chaliŋ nɛ a kaa juu pi Wia,
a tiŋ u titia haachɛba ari nialiŋ kala haachɛba wiaa. 8 A
tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la chaasa dagɛ ari
woŋbii-la ba si to jujuu lɛbi-la sipaaŋ, ba ha bi suro, bɛɛ
wiaa tɛgɛɛ lɛbi-la ha hɛ dimɛ nɛ. 9 Tɛgɛɛ lɛbi-la nagɛ
dunia deeŋ lɛ la si hɛ nɛ. U bi jaŋ dieni. Tɛgɛɛ lɛbi-la lɛ
nɛ ba yie joŋ kiaa pipi Wia aŋ pɛ kpu pusuŋ pupu. Wial-
iŋ ba si yie ŋaa lɛbi-la tuɔŋ, ba bi jaŋ wuo pɛ nialiŋ si
kɛŋ kialiŋ kɔ, di ba tuɔbiinaa chesi. 10 Wiaa deeŋba
dagɛ kudiilee ari ku-nyualaa wiaa duŋduŋa nɛ. Ba bira
dagɛ ari ba si jaŋ fufo ba yaraa disinniŋ a kaa mu yi
bua-la lɛ Wia si jaŋ kɛŋ wu-falaa kɔ nɛ.
11 Ama Kirisito kɔ nɛ lɛɛlɛ a ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia
niaa nyuŋ kuhiaŋ. Wii-la u si kaa kɔ nɛ zɔmɔ a kii
buŋbuŋ wialiŋ. U si kɔ ŋii, u juu lɛbi-la sipaaŋ si bi
disinniŋ kɛnɛ, lee-la nɛ zɔmɔ kiŋkɛŋ a kii buŋbuŋ ku-la.
Nuhuobiine dee bi saa. U bi dunia deeŋ kuŋ ŋaa.
12 Kirisito juu lɛbi-la sipaaŋ bala duŋduŋ nɛ. U bi buuna
koo nɛ-pasiŋ chaliŋ kaa juu dimɛ. Ama u kɛŋ u titia
chaliŋ nɛ kaa juu, a joŋ chal-la a ti̲ŋ la haachɛba chim-
iŋ, a laala ta a kaa mu wuu. 13 Buŋbuŋ ba fa yie joŋ bu-
una koo nɛ-bele chaliŋ nɛ a fo niaa disinniŋ ta. Di nuu
nɛ ŋaa disinniŋ, ba yie joŋ nɛ-pasa-la ba si kpua a
nyigɛ nɛ a pi Wia, a kɛŋ u tuɔruŋ kaa misɛ nialiŋ a piisɛ
ba disinni-la ta. 14 Di wiaa deeŋba nɛ wuo piisɛ niaa
disinniŋ ta, ŋii-na Kirisito chaliŋ ma jaŋ wuo paala piisɛ
niaa disinniŋ ta a kii buunaa koo nɛsiŋ chaliŋ. Kirisito
fa bi disiŋ kala kɛnɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u joŋ u
titia pi Wia, a suu a tiŋ la wiaa. U jaŋ wuo leŋ di ma
tuɔbiinaa chesi di ma sí wu-bɔŋ biinu, ka di ma wuo
tima pipi Wia, Wia-la si kɛŋ miisiŋ.
15 Kirisito nɛ hɛ Wia ari nuhuobiine pɛgɛ. U lɛ nɛ Wia
to a ta ni̲i-falii-la u niaa teeŋ. Wia ŋaa ŋii di nialiŋ kala
u si yira wuo na kialiŋ u si si u jaŋ joŋo piba Wia-jaŋ lɛ.
Kialiŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu. Lɛɛlɛ Kirisito suba nɛ.
U suu ŋii duu wuo laa niaa haachɛba ta nɛ, nialiŋ si
ŋaa haachɛ bua-la lɛ ba fa síi to buŋbuŋ wialiŋ Wia si
ta u niaa teeŋ. 16 Di nuu nɛ si duu nɛ suba, nuu dɔŋ nɛ
jaŋ dii u kiaa, di tiina nɛ ha bi suba, nii-la bi jaŋ wuo dii
kialiŋ, see di kialiŋ tiina suba. 17 Di kiaa tiina nɛ weye,
nii-la u si si u jaŋ dii u kiaa bi jaŋ wuo dii kialiŋ, see di u
suba. 18 Ŋii titia nɛ Wia joŋ chaliŋ ta buŋbuŋ ni̲i-la.
19 Moosis si ŋmuŋsɛ wialiŋ bil di niaa tuto, di u nɛ ku
dagɛba wialiŋ a ku dɛrɛ-na kala, u yie kpu nɛ-pasiŋ ari
buunaa nɛ, a laa chaliŋ a ŋaa liiŋ guoli. U yie chɛ pie-
puŋ-fiɛsiŋ ari pipaa-suɔrusuŋ a vɔɔ a hɛ dɔŋɔ lɛ, a kaa
yuu chal-la, a misɛ hɛ teŋ-la lɛ u si ŋmuŋsa, aŋ pɛ ŋaa
misɛ nialiŋ maa. 20 Di u nɛ ŋaa chal-la mimisɛ nialiŋ,
ŋla nɛ u yie bul: U si, “Chal-la Wia si joŋo ta niiŋ ma
teeŋ nɛ ŋla.” 21 Ŋii titia nɛ u yie ŋaa chal-la misɛ lɛbi-la
ari gbaŋsi-la kala ba si kaa titiŋ Wia tiŋtiŋŋaa lɛbi-la
tuɔŋ. 22 Wutitii, wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tu-
to, tuɔŋ chaliŋ nɛ ba yie kaa fo kiaa jesiŋ kala disinniŋ
ta. Di ba nɛ bi kuŋ chaliŋ liisa, Wia bi jaŋ wuo joŋ nuu-
kala haachɛba a chɛu.

Yesu suu bala nɛ niaa nyuŋ duu laa haachɛba ta

23 Kialiŋ si hɛ lɛbi-la tuɔŋ nagɛ kialiŋ si hɛ Wia-jaŋ nɛ.
U maga di ba kɛŋ pusuŋ chaliŋ chɛsɛ kiaa deeŋba
disinniŋ ta. Ama kialiŋ titia si hɛ Wia-jaŋ lɛ, u maga di
ba chɛ ku-la si zɔmɔ kii pusu-la chaliŋ nɛ a piisɛ ba
disinniŋ ta. 24 Kirisito juu Wia di-zɔŋ-la titia nɛ. Lee-la u
si jua, nuhuobiine dee bi ŋaa. Nialiŋ si ŋaa lɛbi-la, baa
chesi Wia di-zɔŋ-la nɛ. Ama Kirisito juu Wia-jaŋ titia nɛ.
U juu lee-la duu wuo mu Wia teeŋ a chiŋ la nyuŋ.
25 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ yie juu lɛbi-la
sipaaŋ si bi disinniŋ kɛnɛ jina jina nɛ, a pɛ kɛŋ pusuŋ
chaliŋ kaa juu a pi Wia. Chal-la ba si yie kaa juu, ba titia
chaliŋ dee. Ama Kirisito-na si juu lee-la, u bi naga ari u
jaŋ vɛnɛɛ juu dimɛ jina-na kala nɛ a joŋ u titia a pipi
Wia. 26 Duu nɛ faa ŋaa ŋii, u fa jaŋ na hɛɛŋ jina-na kala
a lii dunia di-suomuŋ a kaa kɔ ari jiniŋ kala. Ama u si
china magɛ ŋla, dunia didɛriŋ kpaga nɛ. Ŋii nɛ u kɔ
bala duu joŋ u titia a pi Wia a suu, a laa niaa haachɛba
ta. 27 Bala nɛ nuu-kala jaŋ suu. Ŋii hariŋ lɛ Wia jaŋ dii u
tiina sariya. 28 Ŋii titia nɛ ba kpu Kirisito balá duu wuo
laa ni-daŋ haachɛba ta. U jaŋ bira kɔ. Duu nɛ kɔ, u bira
bi jaŋ laa niaa haachɛba ta, ama u jaŋ laa nialiŋ ta,
nialiŋ si ŋaa siri aa gbɛru.
10 Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto laa
sipaaŋ nɛ, ka wu-zɔmɔ-la-na to hariŋ kɔ. Wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil nagɛ wu-zɔmɔ-la nɛ, ama wu-
zɔmɔ-la titia dee ŋii. Ba nagɛ wu-zɔmɔ-la daaliimiŋ nɛ.
Ŋii wiaa pusu-la ba si yie kaa ku kpu pipi Wia jina-na
kala, ba bi jaŋ wuo leŋ di nialiŋ si kɛŋ pusu-la kaa kɔ
ŋaa ni-zɔmɔ-la si bi disiŋ kala kɛnɛ. 2 Di pusu-la ba si
yie kaa mu kpu pipi Wia nɛ fa wuo leŋ nialiŋ si kaa kɔ
ŋaa tuɔ-pul timma, ŋii-na ba fa bira bi jaŋ kpukpu
pusuŋ deeŋba jina-na kala. Di ba nɛ fa wuo piisɛ nialiŋ
disinniŋ tita, ŋii-na ba fa bira bi jaŋ bibiinɛ di ba kɛŋ
haachɛ kala. 3 Ama ba si yie kpu pusu-la pipi Wia jina-
na kala, ba yie liliisi ba haachɛba nɛ, 4 bɛɛ wiaa nɛsiŋ
ari buunaa chaliŋ bi jaŋ wuo laa niaa haachɛba ta.
5 Ŋii nɛ tii Kirisito bul wiaa deeŋba a pi Wia bua-la lɛ
u si ku tuu dunia. U si,
“Ŋ-na bi pusu-la ba si yie kaa ku piŋ ka chɛ, aŋ bira bi
pusu-la ma ba si yie kpu a nyigɛ piŋ ka chɛ.
Ama ŋ liisɛmi nɛ di mi joŋ mi titia kala a piŋ.
6 Ba si yie kpu pusu-la a nyigɛ pipiŋ, aŋ kpu pusu-la
dɔŋsuŋ maa a piisɛ ba disinniŋ tita, ŋ tuɔŋ bi ba kala
nyuŋ tɔrɛ.
7 Ŋii nɛ mi bul, ‘Mi Tiina Wia, mi kɔ nɛ
di mi ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ ŋ tuɔŋ.

Mi kɔ nɛ di mi ŋaa wialiŋ ba si ŋmuŋsa bil ŋ teniŋ
tuɔŋ a tigɛmi lɛ.' "
8 Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ daga di
ba kpu pusuŋ pipi Wia, a bira joŋ kiaa pupu, a bira kpu
pusuŋ a nyiga pi Wia, a kpu dɔŋsuŋ maa a piisɛ niaa
disinniŋ tita. Ama Kirisito bula di Wia bi ŋii cho. U tuɔŋ
ma bi ba nyuŋ tɔrɔ. 9 Ŋii nɛ ka u bira bul, "Mi kɔ nɛ di
mi ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ ŋ tuɔŋ." U si bul ŋii, u via buŋbuŋ
wialiŋ ta nɛ, aŋ miira suomo bil wu-falia. 10 Kirisito si
ŋaa Wia tuɔtɔru wii-la a joŋ u titia kala a pu a tiŋ la
wiaa, ŋii nɛ leŋe la bira bi disinniŋ kɛnɛ. U si suu ŋii, u
joŋ u titia pi Wia balá nɛ. U bira bi jaŋ kɔ duu ŋaa ŋii.
11 Nuu-kala si kpu pusuŋ pipi Wia yie chiŋ u leriŋ nɛ a
titiŋ u tiŋtiŋŋaa tapulii-na kala, a vɛnɛɛ kpu pusuŋ pipi
Wia tapulii-na kala. U si yie kpu kiaa deeŋba a pipi Wia,
ba bi jaŋ wuo laa niaa haachɛba ta. 12 Ama Kirisito su-
ba a joŋ u titia a pi Wia bala nɛ duu laa niaa haachɛba
ta. U si ŋaa ŋii dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ a hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-
duoŋ di-hɔnuŋ. 13 U jaŋ hɔŋ dimɛ halii, see di u yuo dii
u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ. 14 U si joŋ u titia a pi Wia balá
ŋii, u leŋe nialiŋ ba si piisɛ ba disinniŋ ta ŋaa tuɔ-pul
timma nɛ u teeŋ a kaa mu wuu. 15 Wia Diŋ-zɔŋ-la ma
ŋaa wialiŋ la síi bul daŋsia. 16 U si,
"Di tapulii dɔŋ nɛ yie, mi jaŋ ta mi niiŋ ba teeŋ.
Mi jaŋ leŋ di ba jiŋ mi niiŋ wialiŋ,
a joŋba hɛ ba tuɔbiinaa ari ba nyuŋ kala lɛ."
17 U bira bula,
"Mi bira bi jaŋ liliisi ma haachɛba ari ma wu-bɔŋŋɔɔ
kala."
18 Di Wia nɛ joŋ la haachɛba-la kala a chɛla, u bira bi
maga di la kpu pusuŋ a pi Wia a tiŋ la haachɛba wiaa.

Má kɛŋ nyu-duoŋ a kpagɛ Wia

19 Ŋii wiaa, mi naaŋbiiriŋ, la jaŋ wuo kɛŋ nyu-duoŋ a
juu Wia di-zɔŋ-la, bɛɛ wiaa Yesu joŋ u chaliŋ a jaasɛ la
wiaa nɛ. 20 Woŋbii-falii nɛ Yesu suro pila. Woŋbii-la u si
suro pila lɛ nɛ la jaŋ to a juu Wia di-zɔŋ-la, a laa miisiŋ
Wia teeŋ. Bua-la lɛ Yesu fa si bi suba, ŋii nɛ patiisa-bal
nɛ fa kɛrɛ lɛbi-la sipaaŋ. Ni-pɛiba bi dimɛ wuo juu. Ŋii
titia nɛ la fa bi Wia di-zɔŋ-la wuo juu. Ama lɛɛlɛ Yesu
suba nɛ, ba kɛŋ patiisa-bal-la bɛgɛ pila la wuo to juu
Wia di-zɔŋ-la. 21 La folo kɛŋ nialiŋ si tima pipi Wia kuhi-
aŋ nɛ, u bibeŋ Wia niaa. 22 Ŋii wiaa, má leŋ la kɛŋ nyu-
duoŋ a laa wiaa deeŋba dii ari tuɔ-bala, a mu Wia teeŋ.
Wia chɛsɛ la tuɔŋ nɛ, a chɛsɛ la tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la kala ta.
Ba bira bi jaŋ wiwalimɛla. U kɛŋ lii-zɔmuŋ nɛ fola. La bi-
ra bi disinniŋ kɛnɛ. 23 Ŋii wiaa, wialiŋ la si laa dii, má
leŋ di la yiɛlɛ wialiŋ, a chiŋ ba lɛ kpaŋ kpaŋ, a sí begilu
mua maa, bɛɛ wiaa Wia kɛŋ wutitii nɛ. Kialiŋ u si si u
jaŋ joŋo pila, la laa dii ari la jaŋ naba. 24 Ŋii wiaa, má
leŋ di la cho dɔŋɔ, a kɛŋ dɔŋɔ ari siifiɛsiŋ, a pɛ dɔŋɔ lɛ,
aa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ. 25 La si yie hihilimi ŋii, niaa
dɔŋsuŋ yie via nɛ. Ma sí ŋii ŋaa. Ama má leŋ di la haa
hilimi a pipɛ dɔŋɔ lɛ di la to Wia ari siifiɛsiŋ, bɛɛ wiaa
tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ kpaga nɛ.
26 Di la nɛ ku jiŋ wutitii-la aŋ viau ta a ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, kuŋ dɔŋ bira tuo ba si jaŋ wuo kpu a pi Wia a
piisɛ la disinniŋ ta. 27 Ama la jaŋ fá fawulluŋ, bɛɛ wiaa
Wia jaŋ dii la sariya. U jaŋ joŋ cheeriŋ a pila, a joŋla hɛ
nyiniŋ lɛ, nyiŋ-la jaŋ faasa didii kiŋkɛŋ. Nyiŋ-la jaŋ dii
Wia diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ. 28 Di nuu-kala nɛ chei wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto, aŋ ka di niaa balia
koo batori nɛ hɛ dimɛ a ŋaa wii-la u si ŋaa chei daŋsia,
ba yie kpu tiina nɛ. Ba yie bi u nennige ka fá. 29 Di ba
nɛ fa yie ŋaa ŋla, ɛɛ nɛ saa ba jaŋ ŋaa nii-la si bee gu-
unɛ Wia Bie ari u tuo kuŋ-kala? Tiina bira kɛŋ Yesu
chal-la Wia si joŋo ta niiŋ u niaa lɛ kaa chei nɛ. Chal-la
nɛ Wia fa kaa chɛsɛ tiina disinniŋ kala ta u ku ŋaa tuɔ-
pul tiina. Di tiina bira tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la fa síi pɛu lɛ,
u maga di ba dɔgisu a kii nialiŋ si chei wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto. 30 La jiŋ Wia nɛ. U si,
"Mi jaŋ joŋ wu-bɔmɔ-la niaa síi
ŋaa dɔŋɔ lɛ a ti̱ŋba."
Nuu dɔŋ bira si,
"Wia jaŋ dii u niaa sariya."
31 Di ŋ nɛ juu Wia-la si weye nisiŋ, u jaŋ lɔrɔ piŋ.
32 Má liise mu yi bua-la lɛ Wia si suri ma siaa, ma ku
laa Yesu wiaa dii. Bua-la lɛ ma na hɛɛŋ nɛ woruŋ aŋ
nyalimɛ. 33 Bua dɔŋɔ ba yie tuusɛma a dɔgisɛma niaa
tuɔŋ. Bua dɔŋɔ ma ba kɛŋma guoli nialiŋ ba fa síi
dɔgisɛ tuɔŋ a dɔgisɛma maa. 34 Ba kɛŋ niaa dɔŋsuŋ si
laa Yesu wiaa dii a tɔ dia nɛ. Ma si na ŋii, ma tuɔŋ ch-
eye nɛ. Ba bira fuga laa ma kiaa. Ba si ŋaa ŋii, ma bi
wii-kala bula. Ama ma tuɔŋ tɔrɔ nɛ, bɛɛ wiaa ma jima
ari ma nɛ kɛŋ kialiŋ si zɔmɔ kii dunia deeŋ kialiŋ ba si
kaa laa ma teeŋ. Kialiŋ-na jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. 35 Ŋii
wiaa ma sí leŋe di ma naŋdaasiŋ yuɔrɛ. Di ma nɛ chiŋ
ma yarida lɛ a sí leŋ, ma time yuga nɛ Wia teeŋ. 36 U
maga di ma kɛŋ kenyiri a wuo ŋaa wialiŋ Wia síi chɛ di
maa ŋaa. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ na kialiŋ u si si u jaŋ
joŋo pima. 37 U si,
"Muapulii nii-la Wia si liisa jaŋ miira kɔ.
U bi jaŋ dieni.
38 Nialiŋ kala si ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa Wia teeŋ maga di
ba
haa ŋaa Wia yarida nɛ. Di ba nɛ ŋaa ŋii, ba jaŋ kɛŋ
miisiŋ Wia teeŋ.
Ama di ba nɛ via Wia ta,
u tuɔŋ bi jaŋ tɔrɛ ba nyuŋ."
39 Wia jaŋ dɔgisɛ nialiŋ si yeŋŋe aŋ viau ta. Ama la-na
tuo niaa deeŋba tuɔŋ. La ŋaa Wia yarida nɛ a wuo laa
la miisiŋ.

Buŋbuŋ nialiŋ fa si laa Wia wiaa dii ŋii

11 Di ŋ nɛ laa Wia wiaa dii, ŋ yie jiŋ ari kialiŋ ŋ síi
yiɛlu Wia teeŋ, ŋ jaŋ naba. Ŋ jaŋ jiŋ ari kialiŋ ŋ

siiŋ si bi na sɛnɛ hɛ dimɛ nɛ. 2 Buŋbuŋ nialiŋ fa si laa
Wia wiaa dii, Wia tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ nɛ. 3 La laa Wia
wiaa dii, ŋii nɛ tii la jiŋ ari Wia nɛ ŋaa dunia, u bi kuŋ-
kala kaa ŋaa dunia. U niiŋ nɛ u kaa suro bul wiaa, aŋ
ka kuŋ-kuŋ-kala-na hɛ dimɛ. Dunia kiaa deeŋba la síi
na, ba fa tuo, Wia leŋe ba lii kialiŋ la si bi na tuɔŋ nɛ.
4 Naaŋbiiriŋ balia nɛ fa hɛ dimɛ. Dɔŋɔ yiriŋ nɛ Ebil,
dɔŋɔ ma yiriŋ nɛ Keeŋ. Ba kala balia joŋ kiaa pi Wia nɛ.
Ama Ebil-na fa laa Wia wiaa dii nɛ. A tiŋ ŋii wiaa, Wia
laa kialiŋ u si joŋo pu. Wia tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ a kii Keeŋ
kialiŋ u si joŋo pu. Ŋii nɛ Wia leŋ Ebil ŋaa tuɔ-pul tiina
u sipaaŋ. Ebil suba ma nɛ, ama a tiŋ u fa si laa Wia
wiaa dii ŋii, u ha bul wiaa pipila nɛ.
5 Baal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ baa yirɛ Inɔk. U ma fa
laa Wia wiaa dii nɛ. U bi suba, aŋ ka Wia joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. Nuu-kala bira buu na. Wia titia nɛ joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. Wia tuɔŋ fa tɔrɛ u nyuŋ nɛ, ka u-na joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. 6 Di nuu nɛ bi laa dii ari Wia hɛ dimɛ, Wia tuɔŋ
bi jaŋ tɔrɛ u tiina nyuŋ. Nii-la kala síi chɛ duu kɔ Wia
teeŋ, u maga duu laa sipaaŋ laa dii ari Wia hɛ dimɛ nɛ,
a bira laa dii ari nii-la kala si bee chichɛ Wia, u tiina jaŋ
laa u time Wia teeŋ.
7 Baal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ baa yirɛ Nowa. U fa
laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ Wia bula pu duu saa liiŋ
daboro di ba di u dia niaa juu, bɛɛ wiaa uu chɛ di u kpu
dunia niaa kala kala nɛ. (Wia si bul wii-la u diene, aŋ ka
wii-la-na ŋaa.) Ŋii nɛ Nowa sɛi a saa liiŋ daboro-la ba di
u dia niaa juu, aŋ ka Wia leŋ liiŋ ku tɔ dunia ni-kaanaa
kala ba suu. Ama Nowa ari u dia niaa bi suba. Nowa si
laa Wia wiaa dii nɛ tii u ku ŋaa tuɔ-pul tiina a joŋ cheer-
iŋ a pi ni-kaana-la kala nɛ.
8 Baal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ baa yirɛ Abiraham. U
ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. Wia bula pu duu lii u jaŋ lɛ a
mu tiŋteeŋ dɔŋɔ, di u jaŋ joŋ lee-la a pi ba di u doho ni-
aa. U to Wia niiŋ lɛ a lii u jaŋ lɛ a mumu lee-la. U fa bi
lee-la u síi mu jiŋ. 9 U si yi tiŋtee-la Wia si si u jaŋ joŋo
pu, u hɔŋ dimɛ a ŋaa nuhuɔru tiŋtee-la lɛ. U bie Aizik
ari u nihiŋ Jekɔb ma fa hɔŋ lee-la titia nɛ a ŋaa
nuhuɔraa. Ba fa hɛ lɛŋŋɛɛ nɛ a jujuu. Wia fa bula ari u
jaŋ joŋ tiŋtee-la pi ba kala nɛ. 10 Abiraham faa chɛ duu
juu taŋ-la Wia titia si bil u geŋtine a saa nɛ. Taŋ deeŋ
nɛ jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ a mumu. Ŋii nɛ tii u sɛi a ŋaa
nuhuɔru tiŋteeŋ dɔŋɔ lɛ. 11 Ŋii titia nɛ Abiraham haala
Saara ma laa Wia wiaa dii. Abiraham ari u haala kala fa
hiɛsa nɛ woruŋ, ka Wia wuo pɛba lɛ ba lul bie. Saara ji-
ma ari Wia kɛŋ wutitii nɛ. Ŋii wiaa u laa dii ari u jaŋ na
ku-la Wia si si u jaŋ joŋo pu. 12 Abiraham fa hiɛsa nɛ
woruŋ a bi biiriŋ wuo lulul. Ŋii nɛ aŋ ka u lul bii-bala,
ama u bii-bala-la lɛ nɛ u doho to puŋ. Ba yuga kieli. Ba
yuga ari chɛŋwulaa si yuga ŋii, koo hagila si yuga ŋii
mugi-baliŋ niiŋ nɛ.
13 Niaa deeŋba kala laa Wia wiaa dii nɛ aŋ-na suu.
Kialiŋ Wia si si u jaŋ joŋo piba, ba biba na. Ba naba ari
ba hɛ di-bolii, ama ba laa dii ari maachie ba jaŋ naba.
Ŋii wiaa ba na kialiŋ nɛ. Ba bira jima ari ba ŋaa
nuhuɔraa nɛ dunia deeŋ lɛ aŋ ta hɔŋ tiŋtee dɔŋɔ lɛ.
14 Niaa deeŋba faa chɛ ba titia leriŋ nɛ di ba hɔŋ. Ŋii nɛ
tii ba bul wiaa deeŋba a mu tigɛ ba titia lɛ ŋii. 15 Ba bira
bi tiŋtee-la lɛ ba si lia wiaa ka biinɛ. Di ba nɛ faa biinɛ u
wiaa, ba fa jaŋ chɛ woŋbiiŋ a miira mu lee-la. 16 Ama
ba faa chɛ di ba hɔŋ tiŋtee-la si zɔmɔ kii tiŋteyee dɔŋ-
suŋ. Wia-jaŋ nɛ ŋii. Wia titia nɛ saa jaŋ-la a piba. Ŋii nɛ
tii ba wuo yirɛ Wia yiriŋ, ka hiisiŋ bi Wia kɛnɛ.
17 Abiraham laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ Wia magisu
duu na ŋii u yarida si maga. Wia bula pu duu kɛŋ u bie
Aizik a kpu a pu. U sɛi a ŋaa siri duu kpu Aizik a pu.
Abiraham bie kala nɛ fa Aizik. 18 Wia fa bula pi Abira-
ham a tigɛ Aizik lɛ duu jaŋ tou lɛ a leŋ di u doho niaa
puŋ. 19 Abiraham fa jima ari Wia jaŋ wuo chisɛ u bie su-
uŋ lɛ. Ŋii nɛ u ŋaa siri duu kpu u bie a pi Wia. U si ŋaa
siri ŋii maa, u nagɛ u kpua nɛ. Ŋii nɛ Wia ma chisɛ Aizik
suuŋ lɛ a joŋu pi Abiraham. 20 Aizik ma fa laa Wia wiaa
dii nɛ. Ŋii nɛ tii u sul Wia pi u biiriŋ Jekɔb ari Isɔ, di Wia
pɛba lɛ maachie. 21 Jekɔb ma laa Wia wiaa dii nɛ. U su-
uŋ si kpaga nɛ, u ma sul Wia duu pɛ u nihee Josɛf biiriŋ
lɛ. U tigɛ u daaŋtiga nɛ a chuɔlɛ Wia piba. 22 Josɛf ma fa
laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii wiaa u suuŋ si yie, u bul wii a
mu tigɛ Iziral tiŋŋaa lɛ aŋ-na suu. U bula di Iziral
tiŋŋaa jaŋ lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ maachie a bira mu ba tiŋ-
teeŋ. U bira bula piba di ba níi mu, ba pɛ joŋ u ku-suuŋ
kaa mu hugi lee-la.
23 Moosis naaŋ ari u nyimma ma fa laa Wia wiaa dii
nɛ. Ijipiti kuoro fa bula pi Iziral tiŋŋaa di ba kpu ba bii-
mulo-na kala si ŋaa haŋbolibie. Ama ba bi ŋii ŋaa. Ba si
lul Moosis, ba na duu ŋaa bii-zɔŋ nɛ. Ŋii nɛ ba joŋo faa
chɛŋsiŋ batori. 24 Moosis si ku waa dɛrɛ, u ma fa laa
Wia wiaa dii nɛ. U bi sɛyɛ di ba kɛnu yirɛ kuoro Feero
tolo bii. 25 Moosis via ku-zɔmɔ-la kala u fa si jaŋ na
Feero teeŋ. U fa bi chɛ u to wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a ninii
sima aŋ via u niaa ta. Ijipiti niaa fa síi dɔgisɛ Wia niaa
ŋii, u ŋaa siri di ba di ba kala nɛ na hɛɛŋ. 26 Moosis ŋaa
siri di ba dɔgisu duu na hɛɛŋ nɛ a tiŋ Kirisito-la wiaa,
nii-la Wia si liisa. U jima ari hɛɛ-la kala u si jaŋ na a tiŋ
u wiaa kɛŋ time nɛ, a kii ku-zɔmɔ-la ma kala u si jaŋ na
Ijipiti tiŋteeŋ lɛ. U ŋaa siri duu laa time-la Wia si jaŋ
joŋo pu maachie nɛ. 27 Moosis fa laa Wia wiaa dii nɛ, ŋii
nɛ tii u lii Ijipiti tiŋteeŋ a mu hɔŋ tiŋteeŋ dɔŋɔ lɛ. U jima
ari Ijipiti kuoro jaŋ na baaniŋ u nyuŋ, ama u bi u wiaa
biina. U na hɛɛŋ nɛ, ama u nyalima aŋ beŋ Wia lɛ, Wia-
la u si bi wuo na. 28 Moosis ma fa laa Wia wiaa dii nɛ,
ŋii nɛ tii u dagɛ Iziral tiŋŋaa ba diisiŋ kieliŋ gbiele-la. U
leŋe ba kpu pusuŋ, a kɛŋ chaliŋ taa ba borusuŋ kala.
Ba si ŋaa ŋii, Wia tiŋdaari-la u si tima duu ku tuu a kpu
Ijipiti tiŋŋaa bii-buŋbuŋ-na kala Ijipiti tiŋteeŋ lɛ, u ku
tuu a kpuba aŋ kieli Iziral tiŋŋaa ta.
29 Iziral tiŋŋaa ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ba fa si lii
Ijipiti tiŋteeŋ lɛ a ku yi mugi-fiaŋ-la niiŋ, Wia leŋe u
kpaa balia nɛ ba vɛŋ u tuɔŋ a chol. Ba vɛŋ u tuɔŋ a

nagɛ ba síi vɛŋ tiŋtee-hiliŋ lɛ nɛ. Ama Ijipiti timma-la fa
síi kiriba si kɔ a walimɛ di ba chol, muga-la ku tɔba. Ba
kala suu. 30 Bua dɔŋɔ Iziral tiŋŋaa ma fa laa Wia wiaa
dii nɛ. Ba ŋaa wialiŋ Wia si dagɛba ba ŋaa, a vɛnɛ golli
kɛrɛ-la si kɛrɛ taŋ-la ba síi yirɛ Jɛrikɔ tapulaa balipɛ. Ba
si ŋaa ŋii a dɛrɛ, Jɛrikɔ kɛrɛ-la tel wuru. 31 Haal kubala
ma nɛ fa hɔŋ Jɛrikɔ lɛ, u yiriŋ nɛ Reehab. U fa ŋaa ha-
chɔruŋ nɛ. Ama u laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ u laa nialiŋ
Iziral tiŋŋaa si tima di ba ku luɔrɛ bee na Jɛrikɔ tiŋteeŋ
si nagɛ ŋii. A tiŋ ŋii wiaa Iziral tiŋŋaa si ku yuo dii taŋ-
la, ba bi haal-la kpua. Ama ba kpu u jaŋ nialiŋ kala si bi
Wia wiaa laa dii nɛ.
32 Wiaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ mi faa chɛ di mi bul. Ama di
mi fa bul Gidiaŋ, Beerak, Samsoŋ, Jefita, Devit, Samuɛl
ari nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ wiaa,
mi fa bi jaŋ wuo bula dɛrɛ. Ba yuga kieli. 33 Niaa deeŋ-
ba kala fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ ba tuɔŋ dɔŋsuŋ
yuo dii tiŋteyee dɔŋsuŋ aŋ laa ba kiaa. Ba to wutitii-la
Wia síi chɛ nɛ. Ba na kialiŋ Wia si si u jaŋ joŋo piba.
Naachigee fa síi chɛ di ba chaŋ ba niaa dɔŋsuŋ, ba
yuoba. Naachige-la biba wuo. 34 Nyiniŋ ma bi ba dɔŋ-
suŋ wuo. Wia liisɛba ni-bɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ di ba síba kpu.
Ba fa bi doluŋ kɛnɛ, ama Wia nɛ piba doluŋ ba wuo
ŋaa wiaa. Ba ku ŋaa bɔi-duoŋ tiŋŋaa a yuo laaliŋ a dii.
Ba yuo a dii tiŋteyee dɔŋsuŋ, ba laali-yuoroo fá lɛl.
35 Haalaa biiriŋ si suba, Wia chisɛba suuŋ lɛ nɛ. Niaa
dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ ba viirɛba kpu. Niaa deeŋba fa
bi chɛ di ba joŋ hariŋ yia Wia aŋ laa ba miisiŋ. Ba fa ji-
ma di ba nɛ suba maa, Wia jaŋ chisɛba suuŋ lɛ a joŋ
miisi-la si zɔmɔ a kii dunia deeŋ kua a piba. 36 Dunia ni-
aa mɔŋ dɔŋsuŋ nɛ. Ba viirɛ dɔŋsuŋ ma ba yaraa biɛlɛ.
Ba vɔɔ dɔŋsuŋ maa ari chɔrumɔɔ aŋ kɛŋba tɔ dia. 37 Ba
yagɛ dɔŋsuŋ ari tabiaa, a kɛŋ dɔŋsuŋ keri balia balia,
aŋ kpu dɔŋsuŋ ma ari tokobiee. Ba dɔŋsuŋ faa laalɛ
piesee ari buunaa jɛŋŋɛɛ nɛ. Ba fa bi ba wu-chɛɛli kala
na. Ba dɔgisɛba, ba na hɛɛŋ. 38 Dunia deeŋ fa bi zɔmɔ
pi nialiŋ. Ŋii nɛ ba lii niaa tuɔŋ a faa gɔllɛ tiŋtee-hiliŋ
tuɔŋ ari peelee nyuŋ. Ba fáa bu-buɔsuŋ ari buɔsuŋ
tuɔŋ nɛ.
39 Wia teniŋ tuɔŋ ba bul niaa deeŋba wiaa woruŋ. Ba
kala fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ama kialiŋ Wia si si u jaŋ
joŋo piba, ba biba na. 40 Wia fa síi chɛ duu joŋ ku-zɔŋ-la
a piba ŋii, u faa biinɛ la ma wiaa nɛ. U faa chɛ di la di
ba kala ŋaa ni-zɔmɔ nɛ woruŋ duu wuo joŋ ku-la pi la
kala.

Má to Yesu naa-buasuŋ

12 La paala na di buŋbuŋ nialiŋ si sɛi Wia niiŋ wial-
iŋ yuga nɛ. Ba chiŋ la sɛmɛ-na kala nɛ a gollila.
Ba níi na wialiŋ kala la síi ŋaa. La si laa Wia niiŋ wiaa
ŋii, u naga laa fá a pipagisɛ nɛ a mumu Wia-jaŋ. La síi
fá ŋii, má leŋ di la joŋ kuŋ-kala si nyagɛla bil a ta. U
maga di la leŋ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a wuo nyalimɛ a fá
mumu sipaaŋ. 2 La síi fá ŋii, u maga di la beŋ Yesu lɛ
nɛ, bɛɛ wiaa u nɛ laa sipaaŋ sɛi wialiŋ la si laa dii a
nyalimɛ mu, a na ba didɛriŋ. U fa jima ari u jaŋ na
hɛɛŋ, ama u bi wii-la u si laa dii leŋe ta, bɛɛ wiaa u jima
ari u si ŋaa ŋii, Wia jaŋ leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ. Ŋii nɛ tii u sɛi
ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ. U si dii hiisiŋ ŋii, u
sipaa tuo. U si na hɛɛ-la a dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ a lɛɛlɛ hɔŋ
Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ.
3 Má biinɛ Yesu wiaa. U na hɛɛŋ nɛ woruŋ ni-bɔŋŋɔɔ
nisiŋ lɛ. Ama u nyalima chiŋ u yarida naaŋ lɛ nɛ. Di ma
nɛ biinɛ u wiaa, ma naŋdaasiŋ bi jaŋ yuɔrɛ. Ma bi jaŋ
joŋ wialiŋ ma si laa dii ta. 4 Ma si laa Yesu wiaa dii ŋii,
ma di wu-bɔŋŋɔɔ níi loo. Ama wu-bɔmɔ-la ha bima
wuo. Ama ma si via wu-bɔmɔ-la a na hɛɛŋ ŋii, ma chal-
iŋ ha bi jaasa. 5 Nyu-nyaasɛ wialiŋ Wia si bula pima, ma
yua nɛɛ? Wia bul wialiŋ pi u biiriŋ nɛ. U si,
“Mi bii, di Wia níi chɛ duu dagiŋ woŋbiiŋ, jegile nii
woruŋ.
Duu nɛ dɔgisiŋ maa, sí leŋe di ŋ tuɔŋ chei.
6 Wia cho u bii-na kala nɛ, ŋii nɛ tii u dudɔgisɛba ŋii.
Nuu-na kala Wia si bene u ŋaa u bii, u yie dɔgisu nɛ.”
7 Di Wia níi dɔgisiŋ, sɛi u niiŋ. U jima ŋ ŋaa u bii nɛ. Ŋii
nɛ tii u dɔgisiŋ. Ŋ ha na bii-na kala duu nyimma buu
dagɛɛ? 8 Wia yie didagɛ u biiriŋ kala nɛ. Di u bima da-
ga, u naga ari ma tuo u biiri, ma ŋaa maŋgaa-biiri nɛ.
9 La nyimmaba si lulla, ba yie dagɛla nɛ, la ma zizilba.
Ŋii-na u maga di la ma to la Nyimma Wia woruŋ a wuo
kɛŋ miisiŋ. 10 La nyimmaba si lulla la kɛŋ miisiŋ, ba yie
dagɛla jisiŋ baŋmɛnɛ nɛ. Ba tuɔtɔrɛ wiaa nɛ ba yie
dagɛla la tuto. La Nyimma Wia titia ma dagɛla nɛ. Uu
chɛ duu pɛla lɛ nɛ, ŋii nɛ tii u didagɛla ŋii. Wia bi disin-
niŋ kɛnɛ. Uu dagɛla di la ma nagɛ ŋii u si naga nɛ.
11 Bua-la lɛ Wia síi dagɛla ŋii, la tuɔŋ yie chei nɛ, bɛɛ
wiaa wialiŋ u síi dagɛla hɛyɛ pila. Ama di la nɛ sɛyɛ duu
dagɛla, ŋii jaŋ pɛla lɛ maachie. Di la nɛ nyalima a mu
sipaaŋ ŋii, wialiŋ jaŋ leŋ di la ŋaa tuɔ-pul timma Wia
teeŋ, a fiɛla hɔŋ sɔm ari yarifiɛlaa.

Má pɔ ma titia lɛ di wu-bɔŋ kala sí ma pɛgɛ juu

12 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, má joŋ ma nisaa ta aŋ leŋ di
ma naŋdaasiŋ polli. 13 Wutitii-la ma si nia, má kɛnu kaa
titiŋ a wuo mumu sipaaŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo
pɛ nialiŋ si hɛ ma tuɔŋ a laa Wia wiaa dii aŋ bi doluŋ
kɛnɛ wialiŋ lɛ. Ma jaŋ wuo pɛba lɛ di ba chiŋ ba yarida
lɛ a sí begilu. 14 Má hɛ ma doluŋ kala aŋ loo chichɛ di
ma di nuu-kala kɛŋ nii-bala, a bira loo chichɛ di ma sí
disinniŋ kɛŋ. Di ma nɛ bi disinniŋ kɛnɛ, ma jaŋ wuo na
Wia. Nuu-kala si kɛŋ disinniŋ bi jaŋ wuo nau. 15 Wia si
fála kala nennige ŋii, má pɔ di nuu-kala sí hariŋ joŋo
yia nennige-la u síi fála lɛ. Má pɔ ma titia lɛ di wu-bɔŋ
kala sí ma pɛgɛ juu di ma kɛŋ disinniŋ Wia sipaaŋ.
16 Ŋii wiaa má pɔ ma titia lɛ di ma tuɔŋ nuu-kala sí ni-
bɔŋ ŋaa, a bira pɔ di ma tuɔŋ nuu-kala sí u titia tuɔtɔrɛ

wu-ŋaalaa ma lɛ to aŋ via Wia woŋbiiŋ ta. Baal kubala
nɛ fa hɛ dimɛ baa yirɛ Isɔ. U fa ŋaa u nyimma bii-hiaŋ
nɛ, ama u ŋaa wu-bɔŋ nɛ u si joŋ u hiasiŋ yallɛ aŋ laa
kiaa dii. 17 U ŋii hariŋ lɛ nɛ Isɔ tuɔŋ chei u si ŋaa ŋii. U
faasa yel a sul u nyimma duu sul Wia pu duu pɛu lɛ.
Ama Wia biu lɛ pɛ. U bi wii-la u si bula wuo kaa birimɛ.
18 Má kɔ Wia teeŋ nɛ. Ma naabalimaba fa kɔ peeliŋ
deeŋ teeŋ ba síi yirɛ Saana nɛ. U saa bi naga ari peeliŋ
deeŋ teeŋ nɛ ma kɔ. Ba si ku yi peel-la, Wia bula piba
di ba sí peel-la digu. Ba na nyiŋ-geliŋ duu lii peel-la lɛ,
a bira na di peel-la kala tɔ birimiŋ nɛ lim. Ba nii pel-bal
maa duu lu lee-la. 19 Ba nii nyilliŋ ba síi ŋmuu, a nii nuu
yiikoro maa síi bul wiaa. Ba si nii yiikori-la, ŋii nɛ ba fá
fawulluŋ a bul di yiikori-la bira sí wiaa bula piba. 20 Wii-
la u si bula pi nialiŋ hɛyɛ nɛ a piba. U fa si di puna koo
kuŋ-kala nɛ digi peel-la, u maga di ba yagu ari tabiaa
nɛ a kpu. Wiiŋ deeŋ fa hɛyɛ nɛ nialiŋ teeŋ. Ŋii nɛ tii ba
bul ŋii. 21 Wialiŋ nialiŋ si na leŋe ba kala fá fawulluŋ, ŋii
nɛ tii Moosis ma titia chichel a bul, “Mii fá fawulluŋ nɛ.”
22 Ama ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, má ku yi peel-la
ba síi yirɛ Zaayɔŋ nɛ. Má ku yi taŋ-la ba síi yirɛ
Jerusalɛm a hɛ Wia-jaŋ lɛ nɛ. Wia-la si weye jaŋ nɛ ŋii.
Wia tiŋdaaraa bui buiba bui ma hilimi lee-la ari
tuɔtɔruŋ. 23 Lee-la nɛ nialiŋ Wia si laa sipaaŋ laa ta hɛ.
Wia ma titia hɛ dimɛ nɛ a ŋaa nii-la si jaŋ dii nuu-kala
sariya. Wia nialiŋ si suba ma hɛ dimɛ nɛ, nialiŋ u si leŋe
ba ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa u sipaaŋ. 24 Má kɔ Yesu ma teeŋ
nɛ. U nɛ hɛ Wia ari nuhuobiine pɛgɛ. Wia tou lɛ nɛ a ta
ni̱i-faliŋ nuhuobiine teeŋ. U nɛ suba a joŋ u chaliŋ
jaasɛ a pi nuu-kala. U chal-la-na faasa tiŋ nɛ a pɛla lɛ. U
bi Ebil chaliŋ naga. Ebil chaliŋ-na fa joŋ cheeriŋ pi nii-la
si kpuu nɛ.
25 Má jegile nii wialiŋ Yesu síi bul. Ma síba via ari Iziral
tiŋŋaa si via wialiŋ Moosis fa si bula piba, Wia dɔgisɛba
nɛ. Ŋii wiaa, di la nɛ via wialiŋ Yesu Kirisito si bula, Wia
jaŋ dɔgisɛla a kii ŋii u si dɔgisɛ Iziral tiŋŋaa. 26 Iziral
tiŋŋaa fa nii Wia yiikoro nɛ. U yiikoro leŋe tiŋteeŋ kala
zigili nɛ. Lɛɛlɛ ŋla Wia bula pila ari u jaŋ leŋ di tiŋteeŋ
bira zigili, ama tiŋteeŋ duŋduŋa dee. Wia nyuŋ ari tiŋ-
teeŋ kala nɛ jaŋ zigili. 27 U si bula duu jaŋ bira leŋ di
tiŋteeŋ zigili kɛŋ bubuɔŋ nɛ. U bubuɔŋ nɛ ŋla: Wia jaŋ
leŋ di dunia deeŋ kialiŋ u si ŋaa zigili. U jaŋ kɛŋba kaa
birimɛ, ka kialiŋ si bi wuo zigili-na hɛ dimɛ. 28 Wia joŋ
tiŋtee-la si bi wuo zigili nɛ a pila. Ŋii wiaa, má leŋ di la
fáu a lɔllu, aŋ pɛ chuchuɔlu ari siifiɛsiŋ. 29 U maga di la
fá Wia a chuɔlu, bɛɛ wiaa u nagɛ nyiŋ-geliŋ nɛ a didii
kiaa.

Ŋii la si jaŋ ŋaa di Wia tuɔŋ tɔrɛ

13 Ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, ma si cho dɔŋɔ ŋii,
má kɛŋ ŋii naaŋ lɛ. 2 Má hɛ doluŋ a bibeŋ
nuhuɔraa woruŋ ma diisiŋ lɛ. Niaa dɔŋsuŋ laa
nuhuɔraa bil ba diisiŋ lɛ, aŋ bi jiŋ di nuhuɔra-la dɔŋsuŋ
ŋaa Wia tiŋdaaraa nɛ. 3 Ma dɔŋsu-la ba si kaa tɔ dia,
má liliisi ba wiaa. Ba si kɛŋba tɔ dia ŋii, má liliisi ba
wiaa a nagɛ ma kala nɛ ba kaa tɔ dia ŋii. Ma dɔŋsu-la
ba si to naasiŋ dɔgisɛ maa, má liliisi ba ma wiaa a nagɛ
ma kala nɛ baa dɔgisɛ ŋii. Má ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa ma ma
hɛ ma miisiŋ lɛ nɛ a ŋaa kubala. 4 Ma nialiŋ si jaa
haalaa, má kɛŋ ma haalaa woruŋ. Haalaa maa, má ma
kɛŋ ma balaba woruŋ. Baalaa, ma sí ma haalaa via koo
ma sí ma dɔŋsuŋ haalaa gɔllɔ chichɛ. Ma sí wu-liiliŋ
ŋaa, bɛɛ wiaa Wia jaŋ dii nialiŋ síi ŋaa wu-liiliŋ sariya.
Nialiŋ ma si via ba haalaa ta, Wia jaŋ dii ba sariya. 5 Ma
sí faasa cho moribiee kiŋkɛŋ. Ku-la kala ma si kɛnɛ, má
leŋ di ma tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ. Ŋla nɛ Wia bul u teniŋ
tuɔŋ. U si, “Mi bi jaŋ viama ta. Mi bi jaŋ kɔ di mi lii ma
hariŋ.” 6 A tiŋ ŋii wiaa, la jaŋ wuo bul ari nyu-duoŋ,
“Wia níi pɛmi lɛ.
Mi bi jaŋ fá fawulluŋ.
Bɛɛ nɛ niaa chichɛ di ba ŋaami?
Nuhuobiine bi wii-kala wuo ŋaami lɛ.”
7 Má liisi ma kuhiasiŋ wiaa. Ba nɛ bul Wia wiaa pipi-
ma. Má biinɛ a mu yi ŋii ba si laa Wia wiaa dii a chiŋ ŋii
lɛ a mu suu. Má to ba naa-buasuŋ a chiŋ ŋii lɛ. 8 Yesu
Kirisito si nagɛ ŋii, u bi jaŋ kɔ duu birima. Faafaa u si
nagɛ ŋii, ŋii nɛ u haa nagɛ ari jiniŋ kala. Maachie maa,
ŋii titia nɛ u jaŋ nagɛ. 9 Ma sí leŋe di niaa dɔŋsuŋ kɛŋ
wu-tania ku dagɛma. Niaa deeŋba, baa bul kudiilee
wiaa nɛ. Wialiŋ ba síi chɛ di ba dagɛma bi jaŋ pɛma lɛ.
Wialiŋ biba ma titia lɛ pɛ. Ama u maga di ma to Wia. U
lahɔrimɔ lɛ ma jaŋ kɛŋ doluŋ. 10 La nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii ma to kɛŋ lee-la ba si kpu kiaa pila. Ba kpu
Kirisito daa-gɛsɛ-la nyuŋ a tiŋ la wiaa nɛ. U si suu ŋii, u
chɛ kudiilee nɛ pila la kaa kpaa a didii. Nialiŋ síi to wial-
iŋ Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa tuto aa tiŋ tiŋtiŋŋaa
lɛbi-la tuɔŋ, ba bi kudiilee deeŋba wuo dii. 11 Di nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ níi chɛ duu piisɛ niaa disin-
niŋ ta, u yie kpu pusuŋ nɛ a kɛŋ chaliŋ kaa juu Wia-dia-
la sipaaŋ a gaarɛ koru-la nyuŋ. Ama pusu-la ba si
kpua, ba yie nyigɛ ta taŋ-la jeeŋ hariŋ nɛ.
12 Ŋii nɛ tii Yesu ma na hɛɛŋ Jerusalɛm jeeŋ hariŋ duu
wuo joŋ u titia chaliŋ a piisɛ niaa disinniŋ ta, di ba ŋaa
ni-zɔmɔ Wia teeŋ. 13 Yesu dii hiisiŋ nɛ woruŋ taŋ-la jeeŋ
hariŋ, ŋii wiaa má leŋ di la mu lee-la a dii hiisi-la titia.
14 La hɛ dunia lɛ nɛ, ama la bi lee kɛnɛ dunia deeŋ lɛ.
Ama la-na, laa gbɛrɛ taŋ-la si jaŋ lii Wia-jaŋ kɔ nɛ. 15 Ŋii
wiaa la nialiŋ si wuo suri la niiŋ a bul ari la jiŋ Wia, má
leŋ di la to Yesu Kirisito lɛ a dɛnnu bua-na kala lɛ, a leŋ
di u yiriŋ yirɛ. 16 Bua-na kala má ŋaa kukeri a ŋiŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ. Kialiŋ ma si kɛnɛ, má ŋaa pipi dɔŋɔ. Di
ma níi ŋaa ŋii, Wia tuɔŋ jaŋ tɔrɛ ma nyuŋ.
17 U maga ma tuto ma kuhiasiŋ niiŋ a joŋ ma titia a
piba. Má ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa ba níi beŋma. Maachie ba nɛ
jaŋ dagɛ ŋii ma si tiŋ ma tiŋtiŋŋaa a pi Wia. Di ma nɛ to
ba niiŋ lɛ, ba jaŋ tiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ ari tuɔtɔruŋ.

Ama di ma nɛ bi ba niiŋ to, ba tuɔŋ jaŋ chei ma nyuŋ.
U ŋii saa bi jaŋ pɛma lɛ.
[18] Má sul Wia pila bua-na kala. La jima la tuɔbiinaa
kala chese nɛ Wia teeŋ. Wii-na kala la síi ŋaa lɛ, la yie
chichɛ di la kɛŋ wutitii nɛ aa ŋaa wialiŋ. [19] Mii sulma di
ma fiɛsɛ siiŋ a sul Wia pimi, di Wia pimi woŋbiiŋ di mi
kɔ ma teeŋ lima.

Teniŋ wu-buluŋ didɛriŋ

[20] Mii sul Wia duu pɛma lɛ. U nɛ pi nuu-kala yarifiɛlaa.
U nɛ chisɛ la Tiina Yesu Kirisito suuŋ lɛ. Yesu Kirisito
nagɛ pie-daari-duo nɛ aa beŋ u niaa nyuŋ woruŋ. U
chaliŋ nɛ Wia joŋ a ta niiŋ la teeŋ. Wii-la u si ŋaa bi jaŋ
lɛl. [21] Mii sul Wia duu pima ku-zɔŋ-na kala di ma wuo
kaa ŋiŋaa wialiŋ kala síi tɔrɛ u tuɔŋ. Wia to Yesu Kirisito
lɛ nɛ a ŋaa wiiŋ deeŋ pima. Má leŋ di la dɛnnu a leŋ di
u yiriŋ yirɛ a kaa mu wuu. Ami.
[22] Mi naaŋbiiriŋ, mii sulma di ma jegile nii wialiŋ mi si
bula pima. Wu-kuu-bie nɛ mi ŋmuŋsa pima ŋii. [23] Mii
chɛ di ma jiŋ ari la naaŋbie Timoti ba fa si kaa tɔ dia,
ba liisu nɛ. Duu nɛ bi diene aŋ kɔ mi teeŋ, la duu kala
jaŋ kɔ ma teeŋ. [24] Má chuɔlɛ ma nihiasiŋ ari Wia niaa
kala a pila. La tuɔŋ nialiŋ si lii Itali tiŋteeŋ maa chuɔlɛ-
ma. [25] Wia lahɔrimɔ lɛ ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

TEŊ-LA
SI ŊMUŊSA

JEEMS

TEŊ-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Jeems si ŋaa Wia ari la Tiina Yesu Kirisito
tiŋtinna, mii chuɔlɛma J̱u̱u tiŋŋaa kala si laa Yesu
wiaa dii a pisa a hɛ nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.

Yarida ari wu-jimiŋ wiaa

2 Mi naaŋbiiriŋ, di wu-yiri-na kala nɛ juuma, má leŋ
duu ŋaa ma tuɔtɔru. 3 Di ma níi na hɛɛŋ wii lɛ aŋ ha
ŋaa Wia yarida, ma jaŋ wasa chiŋ ma yarida lɛ a kɛŋ
kenyiri. 4 Má leŋ di ma wuo kɛŋ kenyiri a nyalima mu
dɛrɛ, di ma wuo ku ŋaa tuɔ-pul timma a sí kuŋ-kala chɛ
ka.
5 Wiaa deeŋba lɛ, di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a bi wu-jimiŋ
kɛnɛ duu wuo jiŋ wii-la u si jaŋ ŋaa, má leŋ di tiina sul
Wia duu pu wu-jimiŋ. U kɛŋ zile a joŋ wu-jimii-la a pi
nuu-kala si sulu. U bi ba kuŋ-kala ka kiri. 6 Ama di ŋ nɛ
sul Wia duu piŋ kuŋ, laa dii ari u jaŋ ŋaa wii-la piŋ. Sí
tuɔbiinaa balia kɛŋ ari u jaŋ ŋaa koo u bi ŋaa. Nii-la
kala si sul Wia chichɛ kuŋ aŋ kɛŋ tuɔbiinaa balia, u
nagɛ lii-peliŋ si hɛ fuoŋ tuɔŋ nɛ. Peliŋ yie ŋmobu a kaa
mu sipaaŋ, aŋ bira ŋmoo kɔ hariŋ maa. 7-8 Nii-la kala si
kɛŋ tuɔbiinaa balia a bi wu-bala lɛ china wii-kala u síi
ŋaa lɛ, u tiina sí yiɛlu ari la Tiina Wia jaŋ joŋ kuŋ-kala
pu.

Nialiŋ si ŋaa summoo ari nialiŋ si kɛŋ kiaa wiaa

9 Nii-la si bi lee kɛnɛ dunia lɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
tuɔŋ, má leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ ari Wia si pu leriŋ. 10 Nii-la
ma si ŋaa kiaa tiina nialiŋ si laa Yesu wiaa dii tuɔŋ, má
leŋ duu ma tuɔŋ tɔrɛ ari Wia si kɛnu kaa muuri. U bi
jaŋ dieni aŋ suu, a nagɛ yaŋ si yie fiilɛ u bí dieni aŋ hi-
hil ŋii. 11 Bɛɛ wiaa, wia yie pɔsɛ, leriŋ faasa liŋ. U wulim-
iŋ ŋaa yaŋ-la hil. U fiilaa yuori. U zɔmuŋ lɛl. Nii-la si kɛŋ
kiaa ma nagɛ ŋii nɛ. U ha jaŋ titiŋ u tiŋtiŋŋaa aŋ suu
kagɛ.
12 Wia jaŋ pɛ nii-la wiiŋ si jua lɛ, aŋ ka u wuo nyalimɛ
a chiŋ u yarida lɛ. U si wuo nyalimɛ ŋii, Wia jaŋ joŋ mi-
isi-la si bi dɛrɛ a ti̱mu, miisi-la u si si u jaŋ joŋo pi nialiŋ
kala si chou.

Ŋii la si jaŋ ŋaa di wii nɛ juula lɛ

13 Di nuu-kala nɛ juu wii, u bi maga di tiina bul ari Wia
nɛ magisu. Nuu-kala bi Wia wuo nyisɛ duu ŋaa wu-bɔŋ,
u titia ma bi nuu-kala ka nyisɛ duu ŋaa wu-bɔŋ.
14 Tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la si hɛ nuu tuɔŋ nɛ yie nyisɛ nuu-kala
duu ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la nɛ yie kɛnu
yeŋŋi. 15 Duu nɛ sɛyɛ duu to tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la lɛ, ba yie
ŋaa u juu haachɛ lɛ. Haachɛ-la yie ku yugɛ. Duu nɛ ku
yugɛ leriŋ kala, u yie ŋaa nii-la suu.
16 Mi naaŋbii-kpianaba, ma sí ma titia nyisu. 17 Ku-
zɔŋ-na kala lii Wia teeŋ nɛ. U nɛ ta kialiŋ kala si hɛ wia
nyuŋ lɛ a chaanɛ. Ama di ba nɛ jua, birimiŋ yie hɛ
dimɛ. Wia titia bi ŋii naga. U bí birimɛ. 18 U tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ u laa sipaaŋ bul u niiŋ wiaa si ŋaa wutitii a pila di la
wuo tutoba, di Wia wuo ŋaa di la ŋaa u biiriŋ. U ŋaa ŋii
di la wuo ŋaa u buŋbuŋ biiriŋ, ka di ku-kaanaa-na tuto.

La síi nii wiaa ŋii ari la síi ŋaa wiaa ŋii

19 Ma jiŋ wiaa deeŋba kala nɛ. Ŋii wiaa, má leŋ di
nuu-kala ŋaa lima a jegilee nii wiaa niaa teeŋ woruŋ.
Di ma níi chɛ ma bul wiaa maa, má fiɛlɛ aŋ-na bul. Di
ma chɛ ma na baaniŋ maa, ma sí guu na, 20 bɛɛ wiaa
nii-la síi na baaniŋ bi jaŋ wuo ŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ
Wia teeŋ. 21 Ŋii wiaa, má liisɛ ma titia wu-bɔŋ wu-
ŋaalaa lɛ a via wu-bɔmɔ-la kala si gollima. Má kɛŋ ma
titia muuri Wia sipaaŋ a sɛi Wia niiŋ wialiŋ u si dagɛ-
ma. Má laa hɛ ma tuɔŋ lɛ. Wialiŋ kɛŋ doluŋ a wuo laa-
ma tita.
22 Ama u maga di ma tuto wialiŋ Wia si si di ma ŋiŋaa
nɛ. U bi maga di ma ninii wialiŋ duŋduŋ. Di ma níi nii
wialiŋ aŋ bibaa ŋaa, maa nyisɛ ma titia nɛ. 23 Di nuu-
kala nɛ nii wialiŋ aŋ bibaa ŋaa, u nagɛ nia si joŋ
beenaŋtirɛ a bee na u nagisiŋ nɛ. 24 U yie beŋ a na u
titia beenaŋtirɛ-la tuɔŋ. Di u nɛ surisa lii, u yu ŋii u si
naga. 25 U nagɛ ŋii nɛ wialiŋ Wia si leŋe ba ŋmuŋsa bil
di niaa tuto tuɔŋ nɛ. Wiaa deeŋba kala nɛ zɔmɔ kiŋkɛŋ.
Wu-nyiariŋ bi guolo. Ba wuo laa niaa tita nɛ. Di nuu nɛ
na wiaa deeŋba, a nyalima ŋaa wialiŋ u si na, a bí yu
aŋ haa ŋaa mumu, Wia jaŋ pɛu lɛ wialiŋ kala u síi ŋaa
lɛ.
26 Di nuu nɛ joŋ u titia ari u to Wia nɛ, aŋ bi u titia
kɛnɛ ari wialiŋ u síi bul lɛ, uu nyisɛ u titia nɛ. U Wii-
chuɔluŋ ma ŋaa pɛi nɛ. 27 La Nyimma Wia woŋbiiŋ
tonuŋ u si daga ari u ŋaa woŋbii-titii nɛ ŋla: Má mu ni-
na biisiŋsiŋ ari yo-haala-la síi na hɛɛŋ a pɛ pipɛba lɛ, aŋ

liisɛ ma titia dunia niaa wu-ŋaalaa lɛ di ba disinniŋ sí-
ma digu.

Má pɔ di ma sí niaa kaa pupɔrɛ dɔŋɔ lɛ

2 Mi naaŋbiiriŋ, lɛɛlɛ ma laa la Tiina Yesu Kirisito
wiaa dii nɛ, u-na yiri-baliŋ Tiina. Ŋii wiaa u bi ma-
ga di ma joŋ niaa dɔŋsuŋ jirima aŋ beŋ dɔŋsuŋ maa,
ma siaa bibaa sʋ̧, a kɛŋ niaa pupɔrɛ ŋii. 2 Má leŋ di la
joŋ ari niaa balia nɛ ku juu lee-la nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii si hilime. Dɔŋɔ kɛŋ kiaa a laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ a joŋ
sɛlimɛ nenii-piraa a kpiɛrɛ u titia. Dɔŋɔ ma ŋaa summu
a ma laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ. 3 Ŋii nɛ ma kɛŋ nii-la si laalɛ
gɛri-zɔŋŋɔɔ woruŋ a pu di-hɔŋ-zɔmuŋ u hɔŋ, aŋ bula pi
nii-la si laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ duu hɔŋ tiŋteeŋ koo duu
chiŋ dimɛ. 4 U ŋii zɔmɔ nɛɛ? Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma tuɔbi-
inaa bi wu-bala lɛ china, maa pɔrɛ niaa nɛ ŋii. Ma yie
kɛŋ ma tuɔbiiŋ-lɔrunu-la nɛ a laa niaa wiaa jijiŋ a
didagɛba, a kɛŋba pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. U ŋii bi zɔŋ. 5 Mi
naaŋbii-kpianaba, má jegile nii mi teeŋ. Nialiŋ si ŋaa
summoo dunia deeŋ lɛ nɛ, Wia tuɔsɛ di ba laa u wiaa
dii a juu Wia kuorii-la, lee-la u si si nialiŋ si chou jaŋ
juu. Ba jaŋ juu a sɛnɛ kuori. 6 Ama ma bi woruŋ ka ŋaa,
ma si yie ŋaa wiaa jujuu summoo lɛ ŋii. Na, kiaa tiŋŋaa
nɛ yie gurɛma a didii doluŋ ma ma lɛ a yie fuga kɛŋma
mu sariya didiiliŋ. 7 Ba yie chichei yiri-zɔŋ-la Wia si joŋo
hɛ pima.
8 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul ŋla nɛ:
"Cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii."
Di ma nɛ sɛnɛɛ to niiŋ deeŋ, ma ŋaa woruŋ nɛ. La
Kuoro Wia nɛ joŋ niiŋ deeŋ pila. 9 Di ma nɛ kɛŋ niaa
pupɔrɛ a jujoŋ dɔŋsuŋ jirima, aŋ ka ma siiŋ bi dɔŋsuŋ
sʋ̧, maa ŋaa haachɛ nɛ. Wialiŋ Wia si leŋe ba ŋmuŋsa
bil di niaa tuto daga ari ma tele nɛ. 10 Di nuu nɛ paala
tuto wialiŋ kala ba si ŋmuŋsa bil di niaa tuto aŋ chei ba
tuɔŋ wu-bala maa, u naga u chei wialiŋ kala nɛ ŋii Wia
sipaaŋ. 11 Wia-la si si di ma sí niaa haalaa chɛ, u titia nɛ
si di ma sí niaa kpu. Di ma nɛ bi niaa haalaa chɛ aŋ
kpukpu niaa, ma ha chei Wia niiŋ wialiŋ u si bile nɛ.
12 Di ma níi bul wiaa aŋ pɛ ŋiŋaa wialiŋ, má liise yi ari
Wia jaŋ to ma wu-bulaa ari ma wu-ŋaalaa lɛ nɛ a dii
ma sariya. U jaŋ to wialiŋ lɛ nɛ u si leŋe ba ŋmuŋsa bil
di niaa tuto a dii ma sariya. Wiaa deeŋba nɛ laa niaa ti-
ta. 13 Di nuu nɛ bi niaa nennige ka fá, Wia ma bi jaŋ fá
tiina nennige bua-la lɛ u si jaŋ didii niaa sariya. Ama
nii-la si fá niaa nennige bi jaŋ fá wii-kala sariya-la chɛ-
diiliŋ.

Ŋii la si jaŋ dagɛ ari laa ŋaa yarida

14 Mi naaŋbiiriŋ, di nuu nɛ si u laa Wia wiaa dii nɛ aŋ
bi wialiŋ Wia si cho ka ŋaa, u ŋii zɔmɔɔ? Duu yarida
nagɛ ŋla, ma biina Wia jaŋ laau ta koo? 15 Má leŋ di la
joŋ ari ma naaŋbie bi gɛri-zɔŋŋɔɔ kɛnɛ a bi u niiŋ kudi-
ilee wuo na dii. 16 Ŋii nɛ ma bula pu a bul, "Wia jaŋ pɛŋ
lɛ a piŋ kialiŋ ŋ síi chɛ." Di ma nɛ ŋaa ŋii aŋ bi sɛyɛ di
ma pɛu lɛ ari kialiŋ u síi chɛ, u ŋii zɔmɔɔ? 17 Ŋii wiaa, di
nuu nɛ si u laa Wia wiaa dii aŋ bi wialiŋ Wia si cho ka
ŋaa, u yarida-la ŋaa pɛi nɛ.
18 Ŋ bi pɔɔ nuu dɔŋ jaŋ hɛ dimɛ a bula piŋ ari u laa
Wia wiaa dii nɛ. Dɔŋɔ ma bul duu maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
nɛ. Duu nɛ bul ŋla, mi jaŋ piɛsu a bul, "Di ŋ nɛ bi wu-
zɔŋŋɔɔ ŋaa aa pɛ ŋ yarida lɛ, ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo dagɛmi
ari ŋ sɛnɛ laa Wia wiaa dii nɛɛ? Mi-na ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ
a dagiŋ ŋii ari mi sɛnɛ laa Wia wiaa dii nɛ." 19 Ŋ jima ari
Wii-bala nɛ hɛ dimɛ koo? Di ŋ nɛ jiŋ ŋii, u ŋaa wu-zɔŋ
nɛ. Ama sí yu ari jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma jiŋ ŋii lɛ nɛ, ŋii ŋaa
fawulluŋ kɛŋba, ba chichel. 20 Bɛɛ nɛ tii ma yaarɛ ŋla a
biinɛ di nuu jaŋ wuo laa Wia wiaa dii aŋ bi wu-zɔŋŋɔɔ
ŋaa pipɛ? Má leŋ di mi dagɛma ari nuu nɛ si u laa Wia
wiaa dii nɛ aŋ bi wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa pipɛ u yarida-la lɛ, u
yarida-la ŋaa pɛi nɛ. 21 Má liisi la naabalima Abiraham
wiaa. Bɛɛ nɛ tii Wia leŋ Abiraham wuo ŋaa tuɔ-pul tiina
u sipaaŋ? Wii-la si tii nɛ ŋla: U to Wia niiŋ, Wia si bula
pu duu kɛŋ u bie Aizik a kaa mu kpu a pu. Ŋii nɛ u sii
kɛŋ Aizik mu di u kpu a pu. 22 Abiraham laa Wia wiaa
dii nɛ a faa ŋaa wialiŋ maa Wia si cho. U ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ a pɛ u yarida-la lɛ. Ŋii nɛ u yarida sɛnɛ wasa sʋ̧.
23 U si ŋaa ŋii nɛ, wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
ku ŋaa wutitii. Ba fa ŋmuŋsa ari Abiraham laa Wia
wiaa dii, ŋii nɛ tii Wia leŋ u wuo ŋaa tuɔ-pul tiina u
sipaaŋ. Ŋii wiaa nɛ niaa paala kɛnu yiyirɛ Wia naŋdɔŋ.
24 Ŋii daga ari wialiŋ nuu síi ŋaa nɛ yie tii Wia leŋ u wuo
ŋaa tuɔ-pul tiina u sipaaŋ. U si laa Wia wiaa dii duŋ-
duŋa-la dee bi tii. 25 Ŋla titia nɛ u fa nagɛ Rehab ma lɛ.
U fa ŋaa ha-chɔruŋ nɛ. Iziral tiŋŋaa tiŋdaaraa si kɔ u
teeŋ, u kɛŋba woruŋ. Ba síi chɛ di ba luɔra lii fá viiri, u
dagɛba woŋbii-tanii nɛ ba to a fá lɛl ba diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ
lɛ. A tiŋ u si ŋaa ŋii wiaa, Wia leŋ u wuo ŋaa tuɔ-pul ti-
ina u sipaaŋ. 26 Di nuhuobiine nɛ bi wiese kɛnɛ, u bi
wei. Nii-la saa si laa Wia wiaa dii aŋ bi wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa
pipɛ u yarida-la lɛ, u tiina ma nagɛ ŋii nɛ. U yarida-la
ŋaa pɛi nɛ.

La neŋdelimiŋ si nagɛ ŋii

3 Mi naaŋbiiriŋ, ma tuɔŋ, ma sí chichɛ di ma yugɛ a
wiwalimɛ di ma didagɛ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa
Yesu wiaa dii, bɛɛ wiaa ma jima di ba níi dii dunia niaa
sariya, ba jaŋ faasa dii la nialiŋ síi dagɛ niaa sariya nɛ a
kii la dɔŋsuŋ tiŋŋaa. 2 La kala yie ŋaa wiaa piperiki nɛ.
Di nuu nɛ bi wiaa bula piperiki, u bi wii-kala kɛnɛ. U
wuo kɛŋ u titia nɛ wialiŋ kala u síi ŋaa lɛ. 3 Na jaaba, di
nuu níi chɛ duu dagu, u yie joŋ jaaba niiŋ koŋ nɛ a hɛ
jaaba niiŋ lɛ. Koŋ-la lɛ nɛ u yie kɛŋ, a didagɛ jɔɔ-la u
mumu lee-la kala u síi chɛ duu mu. 4 Bira na liiŋ
daborusuŋ maa. Ba ŋaa ku-balaa nɛ. Peli-duoŋ yie lu a
kaa vɛŋ. Ama daanyi-bie nɛ hɛ dimɛ. Nii-la si kɛŋ liiŋ
daboro-laa vɛŋ, u yie kɛŋ daanyi-bie-la a kaa dagɛ a

ŋaa u mumu lee-la kala u síi chɛ. 5 Ŋii nɛ nuhuobiine
neŋdelimiŋ ma nagɛ. U bi wii-kala maga aŋ bubul wu-
balaa. Ma jima ari nyiŋ-geliŋ ma bi yugɛ aŋ jaŋ wuo
chol giri-baliŋ a diiu kala.
6 Nuhuobiine neŋdelimiŋ ma nagɛ nyiniŋ nɛ. U jaŋ
wuo ŋaa wu-bɔŋ kala si hɛ dunia lɛ. U ŋaa la yaraa
sɛmɛ dɔŋɔ nɛ. Ama u wu-bɔŋŋɔɔ u si yie ŋaa yie cheŋ
la yaraa kala nɛ u chei. U yie chol nyiniŋ nɛ a dii ŋii halii
nuhuobiine miisiŋ kala lɛ. Nyiŋ-la yie lii Sitaani leriŋ nɛ
a chol. 7 Nuhuobiine kɛŋ pusuŋ kala doluŋ nɛ: Baga ki-
aa ari diibiisiŋ, ari kialiŋ kala síi tuuri tiŋteeŋ, ari liiŋ
tuɔŋ kiaa. U kɛŋba kala doluŋ nɛ. 8 Ama nuu-kala bi
neŋdelimiŋ doluŋ kɛnɛ duu kaa bil duu ŋaa fululu. U
ŋaa ku-bɔŋ nɛ a kɛŋ huoŋ-la síi kpu niaa. 9 La yie kɛŋ la
neŋdelimee nɛ a kaa didɛnnɛ Wia si ŋaa la Tiina a ŋaa
la Nyimma maa, aŋ bira kɛŋ neŋdelime-la titia a kaa
tutuusɛ la dɔŋsuŋ tiŋŋaa maa Wia si ŋaa ba nagu.
10 Ni̱i-la titia la si kaa dɛnnɛ Wia, u titia nɛ la kaa tuusɛ
niaa. La naaŋbiiriŋ, u bi maga di ŋla ŋiŋaa. 11 Lii-bu̱l-sii-
bala bi jaŋ wuo bu̱l lii-zɔmuŋ ari lii-lɔruŋ kala. 12 Tutogo
ma bi jaŋ wuo nɛŋ babilaa. Chichuɛŋ ma bi jaŋ wuo
nɛŋ tutogo naŋbilaa. Ŋii titia nɛ lii-la si nagɛ yisiŋ ma bi
jaŋ wuo birimɛ lii-zɔmuŋ.

Wu-jimii-la si lii Wia teeŋ si nagɛ ŋii

13 Ma tuɔŋ nialiŋ si kɛŋ wu-jimiŋ, ma siaa ma suri, u
maga di ma ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ a kɛŋ ma titia muuri, a
dagɛ ŋii ari ma sɛnɛ kɛŋ wu-jimiŋ nɛ. 14 Ama di ma nɛ
faasa kɛŋ yaribieriŋ dɔŋɔ lɛ, a chil ma duŋduŋa wiaa,
aŋ didagɛ ma titia ari ma kɛŋ wu-jimiŋ, maa nyia nɛ.
15 Wu-jimiŋ deeŋ yiri bi Wia teeŋ lia. U ŋaa dunia wii nɛ
a lii dunia niaa tuɔbiinaa lɛ ari Sitaani teeŋ. 16 Di niaa
nɛ faasa kɛŋ yaribieriŋ dɔŋɔ lɛ a chil ba titia wiaa duŋ-
duŋa, ba jaŋ kɛŋ nii-liaba, a yuyuo dɔŋɔ, a ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ yuyugɛ. 17 Ama wu-jimii-la si lii Wia teeŋ zɔmɔ
kiŋkɛŋ. Wu-bɔŋ kala tuo u lɛ. Nii-la kala si kɛŋ wu-jimiŋ
deeŋ, yie hɔŋ nɛ sɔm a kikɛrɛ yuosuŋ, a kɛŋ zile. U yie
jegilee nii niaa niiŋ wiaa. U yie fifá niaa nennige ma nɛ
woruŋ. U yie ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ. U bi tuɔbiinaa balia
ma kɛnɛ a bi nii-sima ma kɛnɛ. 18 Naŋjejeeree yie hɔŋ
sɔm nɛ aŋ pɛ niaa ma lɛ di ba ma hɔŋ sɔm, a ŋiŋaa
wialiŋ Wia si cho.

La to Wia hariŋ koo la to dunia niaa hariŋ?

4 Bɛɛ nɛ ma yie guraa yuo dɔŋɔ? Wii-la si tii nɛ ŋla:
Ma chil ma titia tuɔtɔrɛ wiaa nɛ ma tuɔŋ lɛ a chichɛ
di maa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ŋii nɛ tii. 2 Ma cho di ma kɛŋ ki-
aa aŋ bi baa na, ŋii nɛ tii ma cho di maa kpu dɔŋɔ aŋ
laa. Ma yie hihiɛnɛ kialiŋ aŋ bi wuo na. Ŋii nɛ tii ma gu-
raa yuo dɔŋɔ ŋii. Wii-la si tii ma bi kialiŋ ma si cho kɛnɛ
nɛ ŋla: Ma bi Wia sul duu joŋo pima. 3 Bua dɔŋɔ ma lɛ
ma yie sɛnɛ sulu a chichɛ kiaa. Ama ma yie kɛŋ tuɔbiiŋ-
bɔŋŋɔɔ nɛ a sul. Ŋii nɛ tii ma bi laa. 4 Ma nagɛ haala bi-
ra si bi u bala niiŋ ka to nɛ. Ma bi jiŋ ari nii-la kala si joŋ
u nyuŋ kala hɛ dunia kiaa lɛ ŋaa Wia diŋdɔŋ nɛɛ? Wuti-
tii, nii-la kala si joŋ u nyuŋ hɛ dunia kiaa lɛ birimɛ Wia
diŋdɔŋ nɛ. 5 Ma biina wialiŋ ba si dagɛ Wia teniŋ tuɔŋ
bi bubuɔŋ kɛnɛɛ? Ba ŋmuŋsa ari Wia faasa cho di u
duŋduŋa nɛ tii la kala. Di la bi sɛyɛ duu tiila, u didii
hadɔruŋ. 6 Ama Wia fála nennige woruŋ a pipɛla lɛ di la
joŋ la titia kala a pu. Ŋii nɛ tii ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ ari Wia via nialiŋ síi bigisi ba titia lɛ aŋ pipɛ nialiŋ
si kɛŋ ba titia muuri lɛ. 7 Ŋii wiaa, má joŋ ma titia a hɛ
Wia nisiŋ lɛ. Má joŋ hariŋ yia Sitaani, u jaŋ fá lɛl. 8 Má
surisa mu kpagɛ Wia, u ma jaŋ ku kpagɛma. Má sɔŋ
ma nisaa liisɛ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ a pullɛ ma tuɔŋ, a
bira sí tuɔbiiŋ-lɔrunuŋ biinu, bɛɛ wiaa ma kɛŋ tuɔbiinaa
balia balia nɛ. 9 Má leŋ di ma tuɔŋ chei. Máa yel sii-liir-
iŋ. Má leŋ di ma tuɔtɔruŋ birimɛ tuɔ-cheeŋ. 10 Má kɛŋ
ma titia muuri Wia sipaaŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ kɛŋ-
ma chuulɛ.

Má pɔ ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jiŋ

11 Mi naaŋbiiriŋ, ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa yiriŋ chei.
Nii-la kala si chei u dɔŋɔ tiina yiriŋ koo u bul u teeŋ
maa a bul duu cheye nɛ, u naga tiina ma bul wu-bɔŋ
nɛ a tigɛ wialiŋ Wia si leŋe ba ŋmuŋsa bil di niaa tuto lɛ
nɛ, a bul ari ba bi zɔŋ. Di nuu ma nɛ bira bul di wialiŋ bi
zɔŋ, u ma bira bi wialiŋ to. U miira joŋ u titia ari u yuga
nɛ a kii wialiŋ Wia si leŋe ba ŋmuŋsa bil. 12 Wia duŋ-
duŋa nɛ kɛŋ doluŋ duu bil wiaa pi niaa di ba tuto. U
duŋduŋa ma nɛ jaŋ wuo dii niaa sariya. U nɛ jaŋ wuo
laaba ta, u nɛ jaŋ bira wuo joŋ cheeriŋ piba a ŋaa di ba
suu. Kubɛɛ nɛ kama maa, di ma chichei ma dɔŋsuŋ
tiŋŋaa yiriŋ?

Má pɔ ba-bii-bal wiaa ŋaaniŋ

13 Bee na ma nialiŋ si yie bul ari maachie ma jaŋ mu
taŋ deeŋ a yallɛ bayaliŋ a yi jina a na nyuuruŋ, ma
paala bi chiemiŋ wiaa jiŋ. 14 Ma miisiŋ bi kuŋ-kala ŋaa.
U nagɛ buruŋ si yie tɔ nɛ chichuɔŋ, ka muapilii wia
pɔsɛ u lɛl. 15 U fa maga di ma bul ari Wia nɛ sɛyɛ di la
kɛŋ miisiŋ, la jaŋ ŋaa ŋla. 16 Ama ma haa ŋmoo ma
bɔyɛ lɛ nɛ aa dagɛ ma titia. U ŋii bi zɔŋ. 17 Di nuu nɛ ji-
ma ari wii nɛ maga duu ŋaa ka u via duu ŋaa wii-la, u
ŋaa haachɛ nɛ.

Wii-la si jaŋ ŋaa nialiŋ si kɛŋ kiaa lɛ

5 Ma nialiŋ si kɛŋ kiaa, má jegile nii mi teeŋ. Máa
ŋmoo niiŋ! Bua kubala níi kɔ, bua-la lɛ ma jaŋ
faasa na hɛɛŋ. 2 Ma ku-daŋ-la suomo chichei nɛ. Mɔgu-
luŋ ma suomo didii ma gɛnniŋ. 3 Ma sɛlimɛ kiaa ari ma
moribii-biiŋ ma kala nɛ sua. Kialiŋ si sua ŋii daga ari
ma bi woruŋ ŋaa. Ma kialiŋ si sua ŋii, ŋii titia nɛ ma
yaraa ma jaŋ pua a nagɛ nyiniŋ nɛ die. Lɛɛlɛ dunia
kpagɛ didɛriŋ nɛ, aŋ ka ma-na ha paa kiaa fifaa. U

bubuɔŋ nɛ bɛɛ? 4 Ma gurɛ nialiŋ maa, ma si ŋaa ba tiŋ
ma bagisiŋ lɛ nɛ. Ba níi ŋaa goŋ ma lɛ. Goŋ-la juu la Ti-
ina Wia digilaa nɛ, nii-la síi beŋ dunia kuŋ-kala. 5 Ma si
hɛ dunia lɛ, ma nii sima a ŋaa ma tuɔtɔrɛ wiaa. Ma si
dii kiaa a waa a nɛrɛ ŋii, ma nagɛ nɛsiŋ ba si diɛsa ba
nɛrɛ di ba kpu nɛ. Di ba nɛ dii ma sariya, ba jaŋ joŋ
cheeriŋ pima di ma suu ŋii titia. 6 Ma bi woruŋ ŋaa, ma
si joŋ cheeriŋ pi nialiŋ si bi wii cheye, ka ma kpuba. Ka
ba bi wii ŋaa di ba laa ba titia.

Má kɛŋ kenyiri a chuchuɔlɛ Wia

7 Mi naaŋbiiriŋ, má kɛŋ kenyiri a gbɛrɛ chɛɛ-la la Tiina
Yesu si jaŋ miira kɔ. Má na paara, u si kɛŋ kenyiri ŋii. U
yie gbɛrɛ duoŋ-puso. Duonuŋ nii, u du̱u kiaa, a bira
kɛŋ kenyiri a gbɛrɛ gbaŋchaaŋ-duonuŋ lɛ u kiaa wasɛ,
u ta. 8 Má ŋaa kukeri a ma kɛŋ kenyiri ŋii. Má nyagɛ ma
bɔyɛ woruŋ, bɛɛ wiaa tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira
kɔ ka kpagɛ nɛ. 9 Mi naaŋbiiriŋ, ma sí wiaa gurimu
dɔŋɔ lɛ, di Wia sí ma sariya dii a joŋ cheeriŋ pima. Na
nii-la si jaŋ dii la sariya nɛ chiŋ boiŋniiŋ a ŋaa siri duu
juu ŋii. 10 Mi naaŋbiiriŋ, má na nialiŋ síi bul wiaa, la Ti-
ina Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba na hɛɛŋ woruŋ aŋ ha
kɛŋ kenyiri. Má ŋaa kukeri aŋ ma to ba naa-buasuŋ a
ma kɛŋ kenyiri. 11 Wia pɛ nialiŋ si wuo nyalimɛ ŋii a mu
dɛrɛ lɛ woruŋ. Má bira na ŋii baal kubala ba síi yirɛ Job
si na hɛɛŋ aŋ nyalimɛ ŋii. U hɛɛ-la hariŋ lɛ la Tiina Wia
pɛu lɛ a leŋ u nii sima. Wutitii, la Tiina Wia ka fála nen-
nige kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
12 Mi naaŋbiiriŋ, siifiaŋ wiiŋ nɛ mii chɛ mi bula pima.
U nɛ ŋla: Di ma nɛ si ma jaŋ ŋaa wii, ma sí ŋmiɛsu. Ma
sí wia nyuŋ kuŋ ŋmiɛsu, ma sí tiŋteeŋ kuŋ ma ŋmiɛsu,
koo ma sí kuŋ-kala ŋmiɛsu. Di ma nɛ sɛyɛ, u maga di
ma bul, “Oo, la sɛyɛ nɛ.” Di ma nɛ bira bi sɛyɛ maa, u
maga di ma bul, “Ai, la bi sɛyɛ,” aŋ sí ŋmiɛsu. Di ma níi
ŋaa ŋii, Wia bi jaŋ joŋ cheeriŋ pima bua-la lɛ u si jaŋ dii
ma sariya.
13 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ aa na hɛɛŋ, má leŋ duu
chuɔlɛ Wia a sulu duu pɛu lɛ. Di nuu ma nɛ hɛ ma tuɔŋ,
u tuɔŋ tɔrɛ, má leŋ duu yi yiilaa a dɛnnɛ Wia. 14 Di nuu
ma nɛ hɛ ma tuɔŋ a wiwiilɛ, má leŋ duu yirɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi ba tuɔŋ kuhiasiŋ di ba kɔ u
teeŋ a chuɔlɛ Wia pu. Ba síi chuɔlɛ Wia ŋii, má leŋ ba
lɔgɛ nuuŋ a tisu, aŋ sul Wia pu la Tiina Yesu doluŋ lɛ.
15 Di ba nɛ laa dii ari Wia jaŋ sɛnɛ ŋaa wii-la ba si sulu
chichɛ, u jaŋ leŋ di nii-la síi wiilu duori a kɛŋ doluŋ. Di
u nɛ ŋaa haachɛba maa, Wia jaŋ joŋ ba kala chɛu. 16 Ŋii
wiaa, má dagɛ ma titia haachɛba a pi dɔŋɔ a sul Wia a
pipi dɔŋɔ, di Wia wuo ŋaa di ma bira kɛŋ doluŋ a duori.
Di tuɔ-pul tiina nɛ sul Wia, u Wii-suluŋ yie faasa kɛŋ
doluŋ nɛ. Duu nɛ sul Wia a chichɛ wii, wii-la yie sɛnɛ
ŋaa nɛ. 17 Má na baal kubala baa yirɛ Ilaaja. U ma fa
nagɛ la nɛ. U faasa sul Wia ari siifiɛsiŋ di duonuŋ sí nii.
Duonuŋ sɛnɛ bi nia jisiŋ batori ari chɛŋsiŋ balidu. 18 Ŋii
hariŋ lɛ nɛ u bira sul Wia a chichɛ duonuŋ. Ŋii nɛ Wia
leŋ duonuŋ nii, ba du̱u kiaa, ba kala wasɛ.
19 Mi naaŋbiiriŋ, di ma tuɔŋ nuu nɛ faa to wutitii lɛ aŋ
bira leŋ wutitii-la, ka nuu dɔŋ bira kɛnu kaa miira kɔ u
tuto wutitii-la, 20 u tiina si ŋaa ŋii pɛ haachɛ tiina-la lɛ u
leŋ u wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ aŋ miira kɔ a tuto wutitii-la. U
jaŋ laa tiina miisiŋ pu. Wia jaŋ chɛsɛ nii-la haachɛba
kala ta. U bira bi jaŋ liliisi.
Mi teniŋ didɛriŋ nɛ ŋii.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA
SI ŊMUŊSA

1 PIITA

TEŊ-BUŊBUŊ-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Piita si ŋaa Yesu Kirisito naŋzɔɔ, mi nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi ma nialiŋ kala si laa
Yesu wiaa dii aŋ tiŋ hɛɛŋ wiaa a pisɛ a hɛ Pɔŋtɔs lɛ,
Galiisia, Kapadoosia, Esia, ari Bitiinia tiŋteeŋ kala lɛ.
2 Faafaa kala nɛ la Nyimma Wia biinɛ ari u maga di ma
ŋaa u niaa, ŋii nɛ tii u liisɛma a joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛma
lɛ, di ma ŋaa tuɔ-pul timma u teeŋ a tuto Yesu Kirisito
niiŋ. U nɛ joŋ u chaliŋ jaasɛ ma wiaa di ma sí disinniŋ
kɛŋ Wia teeŋ. La Tiina Wia lahɔrimɔ, yarifiɛlaa jaŋ yugɛ
ma teeŋ.

Wialiŋ la síi yiɛlu

3 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia, nii-la si ŋaa la Tiina Yesu
Kirisito Nyimma. U fála nennige kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ tii la
wuo kɛŋ mii-faliŋ deeŋ, bɛɛ wiaa Yesu Kirisito suba aŋ
sii suuŋ lɛ nɛ. La saa yiɛlɛ ari la jaŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. 4 La maa yiɛlɛ ari la jaŋ dii ku-zɔmɔ-la Wia si ŋaa
bil u niaa lɛ u jaŋ lɛ. Kialiŋ bi jaŋ pua, ba bi jaŋ chei
maa, ba zɔmuŋ ma bi jaŋ lii. 5 A tiŋ ma si laa u wiaa dii
ŋii, Wia beŋma nɛ. Di dunia nɛ ku didɛrɛ, u jaŋ dagɛ ni-
aa ŋii u si laama ta. 6 Kialiŋ ma si jaŋ na Wia teeŋ leŋe
ma tuɔŋ faasa tɔrɛ. Lɛɛlɛ ŋla-na ma tuɔŋ cheye nɛ, bɛɛ
wiaa hɛɛŋ juuma nɛ. Ama ma jima ari hɛɛ-la si juuma,
u bi jaŋ dieni. 7 Hɛɛ-la jaŋ leŋ di niaa wuo na ari wialiŋ
ma si laa dii-na sɛnɛ ŋaa wutitiiba nɛ. Ba zɔmɔ a kii
sɛlimɛ si zɔmɔ ŋii. Sɛlimɛ ŋaa dunia niaa ku-choolii nɛ.
Ba yie joŋo chɔ nɛ a yugilɛ di ba na u sɛnɛ ŋaa sɛlimɛ
nɛɛ? Ŋii titia nɛ ma ma nagɛ. Ba magisɛma ŋii di Yesu
Kirisito nɛ miira kɔ tapulii-la, niaa jaŋ dɛnnɛ Wia a zizilu
duu yiriŋ yirɛ a tiŋ wialiŋ ma si laa dii wiaa. 8 Ari ma ha
si bi Yesu Kirisito na ma kala, ma ha chou nɛ. Ma si
buu na ma ha, ma laa u wiaa dii nɛ. Ŋii wiaa, ma tuɔŋ
tɔrɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ nɛ. Ma paala bi ma tuɔtɔruŋ wuo
didagɛ. 9 A tiŋ ma si laa Yesu wiaa dii ŋii, ŋii nɛ tii Wia
laama ta.
10 Nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa bul
wu-zɔmuŋ deeŋ Wia si jaŋ joŋo pima wiaa nɛ. Ba fa
gbilli Wia teniŋ tuɔŋ ari siifiɛsiŋ di ba na ŋii Wia si jaŋ
laa u niaa ta. 11 Yesu Kirisito Diŋ-zɔŋ-la fa si hɛba lɛ, u
nɛ bula piba ŋii Kirisito si jaŋ na hɛɛŋ, ka di niaa-na
zizilu. Ŋii nɛ ba ninɛrikɛ di ba na bua-la lɛ wiaa deeŋba
si jaŋ ŋaa ari ŋii ba si jaŋ ŋaa. 12 Wia joŋo dagɛba ari
ma wiaa nɛ tii ba faa bul wiaa deeŋba, ba titia wiaa
dee. Lɛɛlɛ nialiŋ si bul Wia wu-zɔmɔ-la pipima, ba dagɛ-
ma buŋbuŋ wiaa deeŋba kala nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la si lii
Wia-jaŋ ku tuu hɛba lɛ nɛ piba doluŋ deeŋ. Wia tiŋ-
daaraa ma fa cho di ba na wiaa deeŋba.

Ŋii Wia niaa si maga di ba nagɛ

13 Ŋii wiaa, má leŋ di ma tuɔbiinaa pɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ
ma titia wii-na kala lɛ. Má joŋ ma yiɛlaa kala hɛ ku-la
Wia si jaŋ joŋo pima bua-la lɛ Yesu Kirisito si jaŋ miira
kɔ. 14 Má tuto Wia niiŋ. Bua-la lɛ ma fa si bi Wia jiŋ, ma
faa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ. Ma bira síba to.
15 Wia bi disinniŋ kɛnɛ aŋ yirɛma. Ŋii wiaa, má ma sí
disinniŋ kɛŋ wii-na kala ma síi ŋaa lɛ, 16 bɛɛ wiaa ba
ŋmuŋsa faafaa kala nɛ ari Wia si,
"Ma sí disinniŋ kɛŋ, bɛɛ wiaa mi ma bi disinniŋ kɛnɛ."
17 Ŋ si kɛŋ Wia yirɛ ŋ Nyimma duu pɛŋ lɛ, liise yi ari duu
níi dii niaa sariya, u biba kaa pɔrɛ. U yie ti̱ŋ nuu-kala ŋii
nii-la si tima magɛ. Má saa fáu a leŋ di ma wu-ŋaalaa
zɔŋ dunia deeŋ lɛ. 18 Ma kala jima ari Yesu Kirisito ti̱ŋ
ma chimiŋ a liisɛma wu-pɛiba ŋaaniŋ lɛ. Ma naabal-
imaba faa ŋaa wu-pɛi deeŋba nɛ. U bi naga ari kialiŋ sí
chei a nagɛ sɛlimɛ koo moribiee nɛ u joŋo yɔɔma.
19 Ama Yesu Kirisito chaliŋ titia nɛ u joŋo ti̱ŋ ma chimiŋ.
Moribiee bima wuo yɔɔ. Yesu nagɛ pie-bie nɛ ba si liisa
di ba kpu a pi Wia. U ŋaa Pie-bii-zɔŋ nɛ a bi wu-bɔŋ
kala kɛnɛ. 20 Buŋbuŋ kala, ka di Wia-na ŋaa dunia, u li-
isɛ Yesu Kirisito nɛ duu tou lɛ a laa dunia niaa ta. Dunia
si ku kpagɛ dɛriŋ, Wia leŋ u kɔ ma teeŋ duu laama ta.
21 Má tou lɛ a laa Wia wiaa dii nɛ. U nɛ chisɛ Yesu suuŋ
lɛ a pu yiriŋ di ma yarida ari ma yiɛlaa kala hɛ Wia lɛ.
22 A tiŋ ma sí to wutitii woŋbiiŋ lɛ ŋii, ma piisɛ ma
disinniŋ kala ta nɛ. Ma si ŋaa ŋii, ma sɛnɛ cho ma
naaŋbiiri-la si laa Wia wiaa dii. Ŋii wiaa, má kɛŋ ma
tuɔŋ ari ma doluŋ kala a wasa cho dɔŋɔ. 23 U naga ba
wasa lulma nɛ a tiŋ Wia niiŋ wiaa si pi niaa miisiŋ. Ba
nɛ pima mii-faliŋ. Ba bi jaŋ pua, ba jaŋ hɛ dimɛ a kaa
mu wuu. U bi nagɛ nuhuobiine síi suu nɛ pima miisiŋ
deeŋ. Ama Wia-la si bi suu nɛ pima. 24 Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul,

"Nuhuobiine kala nagɛ yaŋ nɛ. U zɔmuŋ kala nagɛ ya-
fiilaa nɛ. Yaŋ-la hil, ka ya-fiilaa ma yuori. [25] Ama Wia ni-
iŋ wialiŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu."
Wia niiŋ wialiŋ nɛ ŋaa wu-zɔmɔ-la ba si bula pima.

Piita bul wiaa a tigɛ tabiiŋ si kɛŋ miisiŋ

2 Ma si kɛŋ mii-faliŋ ŋii, má liisɛ ma titia wu-bɔŋ
kala lɛ, a sí niaa nyinyisu, a sí kaŋfugi timma ŋaa.
Ma sí yaribieriŋ kɛŋ, a sí niaa hariŋ gigaa. [2] Ama u ma-
ga di ma nagɛ bii-mulluŋ nɛ aa chɛ yiliŋ di ba wasɛ a
waa. U maga di ma ma chichɛ Wia niiŋ wialiŋ ari bii-
mulluŋ síi chɛ yiliŋ ŋii. Di ma níi chɛ Wia wiaa ŋii, ma
jaŋ waa woruŋ ba lɛ, a mu yi tapulii-la Wia si jaŋ laama
ta. [3] Má ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa ma titia jima ari la Tiina Wia
kɛŋ zile ma teeŋ.
[4] Ŋii wiaa, má ku kpagɛ la Tiina Kirisito, nii-la si nagɛ
tabii-la si kɛŋ miisiŋ. Niaa viau ta, ama Wia nɛ liisu u
ŋaa ku-zɔŋ u teeŋ. [5] Di ma nɛ kpagu, ma ma titia jaŋ
nagɛ tabia-la si kɛŋ miisiŋ. Ŋii wiaa, má leŋ di Wia kɛŋ-
ma saa u dia, lee-la u Diŋ-zɔŋ-la si jaŋ hɛ. Wia liisɛma
di ma sí disinniŋ kɛŋ a laa niaa nyuŋ a tima pupu, ari
nialiŋ fa si laa niaa nyuŋ a kpu pusuŋ pi Wia ŋii. Wia
cho di ma to u Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ a tima pu ari ma tuɔŋ
kala, a tiŋ Yesu Kirisito wiaa. [6] Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul,
"Wia si, mi joŋ tabiiŋ nɛ a bil Zaayɔŋ lɛ,
tabii-duo-la mi si jaŋ kaa bil mi dia geŋtine.
Mi liisɛ tabii-la nɛ, u zɔmɔ pimi.
Nii-la kala si laa u wiaa dii, hiisiŋ bi jaŋ dii u tiina."
[7] Ma nialiŋ si laa u wiaa dii, u ŋaa ku-zɔŋ nɛ ma teeŋ.
Ama ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ nialiŋ si bi u wiaa
laa dii lɛ,
"Tiebie-la dii-saaraa si via,
Wia leŋ u ku ŋaa tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia geŋ-
tine."
[8] Ba bira ŋmuŋsa ari
niaa jaŋ gɛrɛ tabii-la a tel.
Tabii-la ŋaa buŋ nɛ.
Ba jaŋ tel, bɛɛ wiaa ba via Wia niiŋ wialiŋ nɛ. Wia bul
faafaa nɛ ari ba jaŋ ŋaa ŋii.
[9] Ama Wia liisɛma di ma ŋaa u niaa, a laa niaa nyuŋ a
tima pipi ma Kuoro. Wia titia nɛ tiima. Ma nɛ ŋaa nialiŋ
Wia si liisa di ma ŋaa u niaa. U yirɛma di ma wuo bul
wu-kpuŋkperisi-la kala u si ŋaa a pi niaa ari ŋii u si li-
isɛma birimiŋ tuɔŋ a kaa ku juu u puluŋ-jalii-la tuɔŋ.
[10] Buŋbuŋ-la ma fa bi kuŋ-kala ŋaa, ama lɛɛlɛ ma ŋaa
Wia niaa nɛ. Wia fa bima nennige fá, ama lɛɛlɛ u fáma
nennige nɛ.

Wialiŋ si maga di ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ŋiŋaa

[11] Mi naaŋbii-kpianaba, ma jima ma ŋaa nuhuɔraa nɛ
a bi dieni dunia deeŋ lɛ. Ŋii wiaa, mii sulma, má liisɛ
ma titia ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ, bɛɛ wiaa ma tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa bi jaŋ sɛi di ma ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ.
[12] Ma si guoli nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii tuɔŋ, má kɛŋ
ma titia woruŋ, di ba sí woŋbiiŋ na a bul ari ma ŋaa ni-
bɔmɔ nɛ. Di ba níi bul ma ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ maa, má leŋ
di ba na wu-zɔmɔ-la ma síi ŋaa, a dɛnnɛ Wia duu yiriŋ
yirɛ tapulii-la u si jaŋ dii niaa sariya. [13] A tiŋ la Tiina
Yesu Kirisito wiaa, má sɛi nialiŋ si kɛŋ doluŋ aa beŋma
dunia deeŋ lɛ. Má zizil ma tiŋteeŋ kuori-baliŋ, nii-la síi
beŋ nuu-kala, [14] a bira zizil nialiŋ kuori-baliŋ síi liisa di
ba laa u nyuŋ. Ba yie dudɔgisɛ nialiŋ síi ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, aŋ bibɛsɛ nialiŋ síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ lɛ. [15] Wia
tuɔtɔruŋ nɛ ŋla, di maa ŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ a wuo
leŋ di ni-yaara-la si bi wii jiŋ, di ba sí wii wuo bul a tigɛ-
ma lɛ. [16] Ma tii ma titia nɛ, ŋii wiaa má hɔŋ ari nialiŋ si
tii ba titia, aŋ sí leŋ di ŋii ŋaa di ma ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ.
Ama má ŋaa wialiŋ si jaŋ dagɛ ari ma ŋaa Wia tiŋtin-
naa nɛ. [17] Má zil nuu-kala. Má cho nialiŋ ma si laa Yesu
wiaa dii a ŋaa ma naaŋbiiriŋ. Má fá Wia a zizil ma
kuori-baliŋ.

Má to Yesu naa-buasuŋ

[18] Ma nialiŋ si ŋaa tiŋtinnaa a timaa pi niaa, má tuto
ma nihiasiŋ niiŋ a zizilba bua-na kala lɛ. Di ba kɛŋ zile
koo di ba nɛ tɛrɛ ma teeŋ, má pipiba zile. [19] Di nuu nɛ
bi wii cheye ka baa dɔgisu, a tiŋ u síi to Wia ŋii, di tiina
nɛ nyalima a na hɛɛ-la, u ŋaa woruŋ nɛ Wia teeŋ. [20] Di
ŋ nɛ ŋaa wu-bɔŋ di ba dɔgisuŋ, ka ŋ wuo dii kenyiri ŋii
lɛ, u bi maga di ŋ chichɛ di ba lɔlluŋ. Ama di ŋ níi ŋaa
wu-zɔŋ, ka di baa dɔgisuŋ a tiŋ wu-zɔŋ-la wiaa, di ŋ nɛ
nyalima, Wia tuɔŋ jaŋ tɔrɛ ŋ nyuŋ. [21] Wia paala yirɛma
di ma na hɛɛŋ. Má liisi ari Yesu Kirisito titia ma na hɛɛŋ
nɛ ma wiaa a dagɛma ŋii ma si jaŋ to u naa-buasuŋ.
[22] U bi wu-bɔŋ kala ŋaa. U bi wu-nyiari kala nyia. [23] Ari
niaa si tuusu ma kala, u biba laa tuusɛ. Ari ŋii ba si
dɔgisu kala ma, u bi bula bul duu ma jaŋ dɔgisɛba. U
ta joŋ wii-kala a hɛ Wia nisiŋ lɛ nɛ, nii-la si jaŋ kɛŋ wuti-
tii a dii niaa sariya. [24] Yesu Kirisito titia nɛ laa la haachɛ-
ba a chuŋ, ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ di la joŋ
hariŋ yia haachɛ a ŋiŋaa tuɔ-pul wiaa. Ba viiru, chaliŋ
lii u yaraa lɛ. U ŋii leŋe la nyanyalaa kala dɛrɛ la yaraa
lɛ. [25] Ma fa nagɛ piesee si yeŋŋe nɛ, ama lɛɛlɛ ma miira
kɔ Pie-daari-la, nii-la si beŋ ma miisiŋ pima.

Haalaa ari ba balaba si maga di baa ŋaa ŋii dɔŋɔ lɛ

3 Ma haalaa, má leŋ di ma siaa tuu tiŋteeŋ ma bal-
aba teeŋ. Di haala dɔŋɔ kɛŋ bala si bi Wia wu-
zɔmɔ-la laa dii, u bala-la jaŋ wuo birima lii u wu-ŋaalaa
lɛ a laa Wia wu-zɔmɔ-la dii a tiŋ u haala mɛlɛ si zɔmɔ
wiaa, di haal-la nɛ paala bi Wia wu-zɔmɔ-la bula pu
maa. [2] Di ma ŋaa ŋii, ba jaŋ na ma mɛlɛ si zɔmɔ ari ŋii
ma síi fá Wia. [3] Ma sí bibiinu ŋii ma si jaŋ lilaalɛ kpiɛraa
a zɔŋ ŋii, ari ŋii ma si jaŋ vɔɔ ma nyuŋ duu zɔŋ, a sí
sɛlimɛ kuŋ-kala joŋo hɛ ma yaraa lɛ di ma zɔŋ, a sí bi-

inɛ ŋii ma si jaŋ lilaalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ. 4 Ama má leŋ di ma
zɔmuŋ lii ma tuɔŋ nɛ. Má hɔŋ sɔm a kɛŋ ma titia muuri.
Zɔmuŋ deeŋ yiri-na bi lɛl. U nɛ bira kɛŋ nyuuruŋ ma
Wia teeŋ. 5 Faafaa haala-la faa kpiɛrɛ ba titia ŋii nɛ a
joŋ ba nyuŋ ari ba yiɛlaa kala hɛ Wia lɛ a kɛŋ ba siaa
tuu tiŋteeŋ ba balaba teeŋ. 6 Ŋii nɛ haal-la ba síi yirɛ
Saara ma fa to u bala Abiraham niiŋ a kɛnu yiyirɛ u ti-
ina. Di ma níi ŋaa wialiŋ síi to woŋbiiŋ a sí leŋ di fawul-
luŋ kɛŋma wii-kala lɛ, ma ŋaa Saara biiriŋ nɛ.
7 Ma baalaa maa, má leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ a kɛŋ ma
haalaa woruŋ. Ma jima di ma dolie kiiba nɛ. Ŋii wiaa,
má pipiba zile, bɛɛ wiaa Wia nɛ pi ma kala miisi-la si bi
dɛrɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, wii-kala bi jaŋ wuo ku hɛ ma di
Wia pɛgɛ a chei ma Wii-chuɔluŋ.

Ma sí wu-bɔŋ joŋo ti̱ŋ wu-bɔmuŋ chimiŋ

8 Wii-la mi síi chɛ di mi bul wu-kaaniŋ nɛ ŋla: Má kala
kɛŋ tuɔbiiŋ-bala nɛ, má fifá dɔŋɔ nennige, a cho nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii, a kɛŋ zile dɔŋɔ lɛ, a kɛŋ ma
titia muuri dɔŋɔ teeŋ. 9 Ma sí wu-bɔŋ joŋo ti̱ŋ wu-bɔ-
muŋ chimiŋ. Di nuu nɛ tuusɛma, ma sí tuusa ti̱ŋ, ama
má sul Wia duu pɛ tiina lɛ, bɛɛ wiaa Wia ma liisɛma nɛ
duu pɛma lɛ. 10 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
"Di nuu-kala níi chɛ duu nii sima dunia deeŋ lɛ
a kɛŋ tuɔtɔruŋ,
tiina sí wu-bɔŋŋɔɔ bubul,
a sí wiaa ma nyinyia.
11 Tiina miirɛ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ,
a ŋiŋaa wialiŋ síi to wutitii woŋbiiŋ,
a fiɛsɛ siiŋ di ba tuɔsaa fiɛlɛ dɔŋɔ nyuŋ,
12 bɛɛ wiaa Wia siaa kala hɛ nialiŋ síi ŋaa tuɔ-pul wiaa
lɛ nɛ,
a wuoli u digilaa maa a ninii ba Wii-suluŋ.
Ama Wia joŋ u hariŋ yia ni-bɔŋŋɔɔ nɛ."
13 Di ma nɛ fiɛsɛ siiŋ di ma wuo ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ,
kubɛɛ nɛ jaŋ wuo ŋaa wu-bɔŋ ma lɛ? 14 Di ba níi dɔgisɛ-
ma maa a tiŋ ma tuɔ-pul wu-ŋaalaa lɛ, Wia jaŋ pɛma lɛ.
Ŋii wiaa, ma sí nialiŋ si dɔgisɛma fá, a sí ma titia ma wi-
walimu. 15 Ama ma tuɔŋ lɛ má fifá Kirisito a leŋ duu
ŋaa ma Tiina. Bua-na kala lɛ, di nuu nɛ piɛsiŋ duu jiŋ
wii-la si tii ŋ laa Yesu wiaa dii, ŋaa siri a to wii-la naasiŋ
pu. Ŋ síi fá Wia ŋii, bul wii-la ari siifiɛlaa. 16 Bua-na kala
lɛ, má leŋ di ma tuɔbiinaa chesi, di ma wu-ŋaalaa dagɛ
ari maa to Kirisito nɛ. Di ma níi ŋaa ŋii, hiisiŋ jaŋ dii
nialiŋ síi chei ma yiriŋ. 17 Di u nɛ ŋaa Wia tuɔtɔruŋ di
ma na hɛɛŋ a tiŋ ma síi ŋaa wialiŋ síi to wutitii woŋbiiŋ
wiaa, u nɛ kpia ma si ŋaa wialiŋ si bi woŋbiiŋ ka to a na
hɛɛŋ. 18 Yesu Kirisito titia suu la haachɛba wiaa nɛ, duu
wuo liisɛla la haachɛba lɛ. U ŋaa ŋii bala duŋduŋ nɛ. U
nɛ fa ŋaa tuɔ-pul tiina a suu haachɛ tiŋŋaa wiaa, duu
wuo kɛŋla kaa mu Wia teeŋ. Nuhuobiinee nɛ kpu u
yaraa, ama Wia leŋ u dima wei a kɛŋ miisiŋ. 19 Ŋii hariŋ
u ni-dima lɛ u mu bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi ni-diŋsi-la ba
si kaa tɔ dia. 20 Niaa deeŋba nɛ fa via di ba to Wia niiŋ
wiaa bua-la lɛ Nowa fa síi kpaasɛ liiŋ dabori-bal-la. Bua
deeŋ lɛ Wia fa kɛŋ kenyiri a gbigbɛrɛba di ba ku juu liiŋ
daboro-la, ka ba via. Bua-la lɛ niaa chori duŋduŋ nɛ fa
juu liiŋ dabori-bal-la, a duori lii-la, a lii a laa ba miisiŋ.
21 Lii-la tuɔŋ ba si duoro lii nagɛ ba si fo niaa Wii-chuɔlɛ
liiŋ nɛ. Di ba nɛ foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ, u bi naga ari ŋ yaraa
disinniŋ nɛ ba chɛsɛ ta ŋii. Ba si foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii, u
naga la yie sul Wia duu to Yesu Kirisito lɛ si sii suuŋ lɛ a
chɛsɛ la tuɔsaa di ba zɔŋ. 22 U nɛ lii dunia lɛ a jil Wia-jaŋ
a hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ. U nɛ kɛŋ doluŋ a
bibeŋ Wia tiŋdaaraa ari kuŋ-kuŋ-kala si kɛŋ doluŋ a hɛ
Wia-jaŋ lɛ.

Má leŋ faafaa wu-ŋaalaa

4 A tiŋ Kirisito titia si na hɛɛŋ ŋii, má kɛŋ ma titia a
ŋaa siri di ma na hɛɛ-la yiri u si na, bɛɛ wiaa nii-la
kala si na hɛɛŋ, haachɛ bira buu wuo. 2 Ma si hɛ ma
mii-kaaniŋ deeŋ lɛ, ma bira sí ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ
to, ama má tuto Wia tuɔtɔruŋ lɛ. 3 Buŋbuŋ-la kala lɛ ma
faa ŋaa wialiŋ nialiŋ fa si bi Wia jiŋ síi ŋaa nɛ. Má leŋ
wialiŋ. Ma faa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ nɛ aa ŋaa
wu-liiliŋ, a chil ma titia wiaa, a faa nyua siniŋ bubugi, a
fa faasa didii kiaa, a yie gɔllɔ nyunyua siniŋ, a faa
kpaarɛ vuiaa maa. Vui-kpaariŋ bi Wia woŋbiiŋ ka to.
4 Nialiŋ si bi Wia jiŋ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ kiŋkɛŋ. Lɛɛlɛ ma bi-
ra bi ŋii ŋaa. Niaa deeŋba si na ŋii, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere, ŋii wiaa nɛ ba tutuusɛma. 5 Ama tapulii
kubala, ba jaŋ dagɛ wialiŋ kala ba si ŋaa a pi nii-la si
ŋaa siri duu dii ni-weyee ari ni-suunuŋ kala sariya.
6 Ŋla wiaa nɛ tii Kirisito bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si
suba maa, di ba diŋsiŋ kɛŋ miisiŋ ari Wia si kɛŋ miisiŋ
ŋii. Wia paala dii ba sariya dunia deeŋ lɛ ari u si dii niaa
kala sariya ŋii. Ama u bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si
suba, di ba diŋsiŋ wuo kɛŋ miisiŋ.

Ŋii nialiŋ si laa Wia wiaa dii si maga di ba ŋiŋaa dɔŋɔ lɛ

7 Bua-la dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ. Ŋii wiaa má kɛŋ
ma titia woruŋ di ma siaa fiɛlɛ, di ma wuo chuchuɔlɛ
Wia. 8 Wii-la si ŋaa siifiaŋ wiiŋ nɛ ŋla: Má hɛ ma doluŋ
kala a faasa cho dɔŋɔ. Di ma nɛ cho dɔŋɔ, ma jaŋ tutɔ
wialiŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si ŋaa cheima lɛ. 9 Má kɛŋ zile
a huhuɔrɛ dɔŋɔ woruŋ ma diisiŋ lɛ, a sí wiaa gugurimu.
10 Wia joŋ doluŋ pi nuu-kala duu kaa tiŋ tiŋtiŋ-yiri-
yiriba nɛ. Ŋii wiaa nuu-kala kɛŋ wii-la Wia si joŋo pu a
kaa pipɛ u dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ. 11 Di Wia nɛ pi nuu-kala
doluŋ duu wuo bubul wiaa, má puu woŋbiiŋ duu wuo
bubul wialiŋ si lii Wia teeŋ. Di nuu nɛ tima pipi niaa, ú
kɛŋ dol-la Wia si joŋo pu a tima pipiba. Má ŋaa ŋii di
niaa wuo to Yesu Kirisito lɛ a bibɛsɛ Wia, duu yiriŋ yirɛ
wii-na kala lɛ. U nɛ nii-la si kɛŋ doluŋ ari yiriŋ a kaa mu
wuu. Ami.

Hɛɛ-la nialiŋ si laa Wia wiaa dii síi na

12 Mi naaŋbii-kpianaba, ma sí leŋe di hɛɛ-la ma si
faasa nina, duu ŋaa wu-kpuŋkpere ma lɛ. Wiaa deeŋba
kala ka magisɛma nɛ. Ma sí leŋe di wiiŋ deeŋ ŋaa wu-
falii ma teeŋ. 13 Hɛɛ-la Kirisito si na, má ma na hɛɛ-la
titia nɛ. Ŋii wiaa má jujuɔsɛ. Tapulii-la Kirisito nɛ kɔ ari
u tula, ma jaŋ faasa juɔsɛ. 14 Di ba níi tuusɛma a tiŋ
Kirisito wiaa, Wia jaŋ pɛma lɛ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la
si kɛŋ doluŋ hɛma lɛ nɛ. 15 Má si wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa di niaa
dɔgisɛma. Ma kuŋ-kala sí hɛɛŋ na a tiŋ u si kpu niaa
wiaa, koo u si ŋaa gaaru wiaa, koo u si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
wiaa, koo u si ŋaa wu-hɛɛru wiaa. 16 Ama nii-la kala síi
na hɛɛŋ a tiŋ Kirisito wiaa, u sí leŋe di hiisiŋ kɛnu. U
maga di tiina dɛnnɛ Wia, bɛɛ wiaa niaa jima ari uu to
Kirisito nɛ. 17 Bua-la Wia si jaŋ dii dunia sariya yie nɛ. U
jaŋ laa sipaaŋ a suomi Wia niaa lɛ. Duu nɛ saa suomi-
ba lɛ, ɛɛ nɛ saa u jaŋ nagɛ nialiŋ si bi Wia Wuzɔmɔ-la ka
to lɛ? 18 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
“U ŋaa wu-haa nɛ ari ŋ ŋaa tuɔ-pul tiina Wia sipaaŋ,
duu laaŋ ta.
Ɛɛ nɛ saa u jaŋ nagɛ nialiŋ si bi Wia jiŋ a ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ?”
19 Ŋii wiaa, má leŋ di nialiŋ síi na hɛɛŋ a tiŋ Wia
tuɔtɔruŋ wiaa ŋiŋaa wialiŋ síi to Wia woŋbiiŋ. U maga
di ba joŋ ba titia kala a hɛ Wutitii Tiina-la si ŋaaba,
nisiŋ lɛ.

Má beŋ Wia nialiŋ woruŋ u si joŋo hɛ ma nisiŋ lɛ

5 Mi kɛŋ wii nɛ di mi bula pi ma nialiŋ si ŋaa Wia ni-
aa nihiasiŋ. Mi ma ŋaa Wia niaa nihiaŋ dɔŋ nɛ. Mi
titia siiŋ na hɛɛ-la Kirisito si na nɛ. Ŋii titia nɛ mi ma jaŋ
na tula-la Kirisito si jaŋ na bua-la lɛ u si jaŋ miira kɔ.
Ŋla nɛ tii mii sulma 2 di ma beŋ Wia nialiŋ u si joŋo hɛ
ma nisiŋ lɛ, ari pie-daaraa si beŋ ba piesee nyuŋ ŋii.
Ma sí leŋe duu nagɛ ari baa fugɛma di ma beŋba, ama
má beŋba ari ma titia tuɔtɔruŋ. Má cho tiŋtimii-la, aŋ sí
time-la ma síi laa hariŋ to, bɛɛ wiaa u bi maga di ma
kɛŋ yaribieriŋ aa chɛ moribiee. 3 Ma sí doluŋ kaa beŋ
niaa deeŋba Wia si joŋo hɛ ma nisiŋ lɛ. Ama má leŋ di
ba na ari ma mɛlɛ zɔmɔ, di ba tuto ma naa-buasuŋ. 4 Di
ma nɛ ŋaa ŋii, tapulii-la Yesu Kirisito si jaŋ miira kɔ, nii-
la si ŋaa Pie-daaraa kala kuhiaŋ, u jaŋ joŋ ku-la si zɔmɔ
a kii kuŋ-kala pima. U-na bi jaŋ chei. 5 Ma bapuɔsi-bi-
isiŋ, má joŋ ma titia hɛ ma nihiasiŋ nisiŋ lɛ. Má kala
kɛŋ ma titia muuri ma dɔŋɔba teeŋ. Má liisi ari Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula,
“Wia lii nialiŋ síi bigisi ba titia lɛ hariŋ nɛ, ama nialiŋ si
kɛŋ ba titia muuri, uu pɛba lɛ nɛ.”
6 Ŋii wiaa, má kɛŋ ma titia muuri Wia teeŋ. U nɛ kɛŋ
doluŋ a wuo beŋma. Di bua-la nɛ yie, u jaŋ leŋ di ma
ŋaa ni-balaa. 7 Wii-la kala síi walimɛma, má joŋo hɛ Wia
nisiŋ lɛ, bɛɛ wiaa u níi beŋma. 8 Má leŋ di ma siaa fiɛlɛ
aa pɔ ma titia lɛ woruŋ. Ma diŋdɔŋ-la Sitaani, uu golli-
ma nɛ a nagɛ naachigiŋ si gɔllɔ yele chichɛ kudiilee, aa
chɛ duu kɛŋ ma dɔŋɔ dii. 9 Má via Sitaani aŋ kɛŋ wialiŋ
ma si laa dii kpaŋ kpaŋ. Ma jima ari nialiŋ ma si laa
Wia wiaa dii a ŋaa ma naaŋbiiriŋ a hɛ dunia sɛmɛ-na
kala, ba maa na hɛɛŋ nɛ. 10 Hɛɛŋ deeŋ ma síi na bi jaŋ
dieni. U ŋii hariŋ lɛ, Wia-la si kɛŋ zile kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a
yirɛma di ma ma na tula-la Kirisito si kɛnɛ a kaa mu
wuu, u nɛ jaŋ kɛŋma wasa kii, a leŋ di ma chaasa chiŋ
ari doluŋ. 11 Wia nɛ kɛŋ doluŋ a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

12 Mi nɛ leŋe Silivaanas ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima.
Mi jima ari u ma ŋaa la naaŋbii-titii nɛ. Wu-kuu-bie nɛ
mi ŋmuŋsɛ pima di mi ŋaa di ma nyuŋ nyaasɛ nɛ. Wu-
titii nɛ, mi bula pima ŋii Wia si pɛla lɛ. Ŋii wiaa má chiŋ
wiaa deeŋba lɛ kpaŋ kpaŋ. 13 Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi Babilɔŋ lɛ, nialiŋ Wia si liisa di ba ŋaa u niaa
ari u si liisɛma ma ŋii, ba maa chuɔlɛma. Mi bie Maak
maa chuɔlɛma. 14 Má guori dɔŋɔ a chuɔlɛ dɔŋɔ, a dagɛ
ma si cho dɔŋɔ ŋii.
Ma nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii, ma jaŋ hɔŋ ari yari-
fiɛlaa.

TEŊ-LIA-LA
SI ŊMUŊSA

2 PIITA

TEŊ-LIA-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Saamɔŋ Piita nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipi-
ma. Mi ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinnu nɛ a ŋaa u
naŋzɔɔ maa. Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipi ma nialiŋ ma
si laa Yesu Kirisito wiaa dii ari la ma si laa u wiaa dii ŋii.
La di ma kala ŋaa tuɔ-pul timma nɛ a tiŋ Wia ari la
Laataara Yesu Kirisito wiaa.
2 Wia lahɔrimɔ lɛ yarifiɛlaa jaŋ yugɛ ma teeŋ, a tiŋ
wu-jimii-la ma si kɛnɛ a mu tigɛ Wia ari la Tiina Yesu lɛ.

Má leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ di Wia wuo ti̱ŋma

3 U doluŋ lɛ Wia wuo pila kuŋ-kala la síi chɛ la miisiŋ
lɛ, di la wuo kaa ŋaa wialiŋ kala síi to Wia woŋbiiŋ, di la
wuo jiŋ Wia, nii-la si yirɛla di la wuo na u tula ari u zɔ-
muŋ kala. 4 Wiaa deeŋba nɛ ŋaa wu-bal-la u fa si si u
jaŋ ŋaa pila. Wialiŋ zɔmɔ kiŋkɛŋ la teeŋ. U joŋ wiaa
deeŋba pila di la wuo liisɛ la titia wu-bɔmɔ-la dunia ni-
aa síi to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ a ŋiŋaa, ka di la ku
nagɛ ŋii Wia si naga. 5 A tiŋ ma si laa Yesu wiaa dii ŋii,
má hɛ doluŋ di ma mɛlɛ zɔŋ. Má leŋ di ma wu-jimiŋ
puŋa pipɛ ma mɛli-zɔŋ-la lɛ. 6 Má to ma wu-jimii-la lɛ a
kɛŋ ma titia woruŋ. Ma si kɛŋ ma titia woruŋ ŋii, má
kɛŋ kenyiri. Ma si kɛŋ kenyiri ma ŋii, má pɛ kɛŋ nyali-
ma. Ma si kɛŋ nyalima ŋii, má ŋiŋaa wialiŋ síi to Wia
woŋbiiŋ, 7 a pɛ kɛŋ zile ma naaŋbiiri-la kala teeŋ, aŋ pɛ
choba maa. 8 Di ma nɛ ŋaa wiaa deeŋba a yuyugɛ, ba
jaŋ pɛ wialiŋ ma si jima a mu tigɛ la Tiina Yesu Kirisito
lɛ, a leŋ di ma ŋaa nialiŋ Wia si jaŋ kaa titiŋ u tiŋtiŋŋaa.
9 Nii-la kala si bi wiaa deeŋba ka ŋaa, u tiina ŋaa nyu-
luŋ, a nagɛ nii-la si na u naasiŋ bubuɔŋ duŋduŋa aŋ bi
di-bolii na, bɛɛ wiaa u tiina paala yu ari Yesu fa chɛsɛ u
buŋbuŋ haachɛba-la u si ŋaa ta nɛ. 10 Ŋii wiaa mi
naaŋbiiriŋ, mii sulma ari Wia si yirɛma a liisɛma ŋii, má
hɛ doluŋ a chiŋ wiaa deeŋba lɛ woruŋ. Di ma níi ŋaa-
ba, ma bi jaŋ lii Wia woŋbiiŋ lɛ. 11 Di ma nɛ chiŋ woruŋ,
ma jaŋ jiŋ ari ma jaŋ wuo juu la Tiina ari la Laataara
Yesu Kirisito kuorii-la tuɔŋ. U kuorii-la jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ.
12 Ŋii wiaa nɛ tii bua-na kala lɛ mi yie liliisima a mu
tigɛ wiaa deeŋba lɛ. Ma paala jiŋ wutitii-la nɛ a chiŋ u
lɛ woruŋ. 13 Mi ha si hɛ mi miisiŋ deeŋ lɛ, u ŋaa wu-zɔŋ
nɛ di mi liliisima wiaa deeŋba di ma síba yu, 14 bɛɛ wiaa
mi jima ari mi bi jaŋ dieni dunia deeŋ lɛ. La Tiina Yesu
Kirisito titia dagɛmi wiiŋ deeŋ nɛ. 15 Mi saa chɛ di mi nɛ
suba maa, di ma wuo liliisi wiaa deeŋba bua-na kala lɛ.

Piita si duu titia nɛ na Yesu u miisiŋ lɛ

16 La bula pima ŋii la Tiina Yesu Kirisito si kɔ dunia ari
doluŋ. Wii-la la si bula pima bi nagɛ suŋsɔgulɔɔ wu-jin-
naa si sɔgulɔ. La titia siiŋ nɛ na Yesu Kirisito tula.
17 Bua-la lɛ la Nyimma Wia si joŋ doluŋ ari tula pu, la
nii yiikoro duu lii wia nyuŋ, Wii-jaribakɔ yiikoro nɛ. U fa
si, “Mi Bii-chooluŋ nɛ ŋla, mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ.” 18 Bua-
la lɛ yiikori-la fa si bul ŋii di Yesu nɛ fa hɛ peel-la si bi
disinniŋ kɛnɛ nyuŋ. 19 Nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ-la lɛ ma fa bula ari wiaa deeŋba jaŋ ŋaa.
Má jegile niiba, bɛɛ wiaa wialiŋ ba si bula nagɛ chaaniŋ
nɛ a chaanɛ birimiŋ tuɔŋ halii taŋ mu pul. Bua-la lɛ
chaaniŋ deeŋ jaŋ pullɛ a nagɛ nanyualuŋ a hɛ ma tuɔŋ.
20 U maga di ma laa sipaaŋ jiŋ ari wialiŋ ba si ŋmuŋsa
bil Wia teniŋ tuɔŋ, nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ bulba. Ŋii wiaa nuu-kala bi jaŋ wuo kɛŋ u
titia wu-jimiŋ a dagɛ wialiŋ bubuɔŋ. 21 Wii-la si tii nɛ
ŋla: Wialiŋ ba si bula bi ba titia tuɔbiinaa lɛ lia. Ama
Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ ku hɛ ba tuɔŋ a leŋ ba bul wialiŋ Wia
si joŋo piba.

Wu-nyiari kerichiba si nagɛ ŋii

2 Buŋbuŋ wu-nyiaraa ku nialiŋ si laa Wia wiaa dii
tuɔŋ, a fugiba ari baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ. Ŋii titia nɛ wu-nyiari kerichiba jaŋ ku hɛ
ma tuɔŋ a luɔra didagɛma wialiŋ si jaŋ cheima a paala
bul ari ba bi la Tiina Kirisito jiŋ, nii-la si laaba ta. Ba si
ŋaa ŋii, u bi jaŋ dieni, ka di Wia dɔgisɛba di ba suu.
2 Niaa jaŋ yugɛ a to ba hariŋ a ŋiŋaa wu-liili-la wu-
nyiari kerichiba-la síi ŋaa. Ba wu-ŋaalaa jaŋ leŋ di niaa
bul wiaa a chichei Wia woŋbii-titii-la la síi to. 3 Wu-
nyiari kerichi deeŋba jaŋ kɛŋ tuɔ-luŋuŋ. Ba jaŋ kɛŋ nii-
sima a nyinyisɛma a lilaa ma kiaa maa. Faafaa kala nɛ
Wia dagɛ ari u jaŋ dii niaa deeŋba yiri sariya a dɔgisɛ-
ba maa. U bi jaŋ dieni ka di Wia dɔgisɛba di ba mu suu.
4 Buŋbuŋ kala nɛ Wia tiŋdaaraa dɔŋsuŋ fa ŋaa
haachɛ. Ba si ŋaa ŋii, Wia biba leŋe pɛi. U kɛsɛba a joŋ-
ba yuo hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ. Ba kɛŋ chɔrumɔɔ vɔɔba a
leŋ ba piŋ birimiŋ tuɔŋ. Ba jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu yi

tapulii-la Wia si jaŋ dii dunia niaa sariya. 5 Bua-la lɛ
Nowa fa si hɛ u miisiŋ lɛ, nialiŋ kala fa síi ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, Wia fa biba leŋe pɛi. U leŋe liiŋ pɛllɛ paa ni-
bɔŋŋɔɔ deeŋba kala, aŋ leŋ Nowa ari u niaa balipɛ
duŋduŋ. Nowa fa bula pi nialiŋ di baa ŋaa wialiŋ síi to
Wia woŋbiiŋ. 6 Bua-la lɛ tasi-la balia ma fa hɛ dimɛ. Ba
yiriŋ nɛ Sɔdɔm ari Gɔmɔra. Ba niaa fa síi ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, Wia fa dɔgisɛba nɛ. U fa joŋ nyiniŋ nɛ a nyigɛ-
ba, ba kala dii buru aŋ ka tuɔruŋ duŋduŋa. Wia dagɛ
ŋii ari u jaŋ dɔgisɛ nialiŋ kala si bi u woŋbiiŋ ka to.
7 Baal kubala ba faa yirɛ Lɔt ma fa hɔŋ Sɔdɔm ari
Gɔmɔra tiŋteeŋ nɛ a fa ŋaa tuɔ-pul tiina. U duŋduŋa nɛ
Wia kaa liisɛ tasi-la tuɔŋ. Ni-bɔmɔ-la wu-ŋaalaa fa chei
u tuɔŋ woruŋ. 8 Lɔt fa si hɔŋ ni-bɔmɔ-la tuɔŋ, u yie na
aŋ pɛ nii wu-bɔmɔ-la kala ba fa síi ŋaa tasi-la tuɔŋ
tapulii-na kala. Wiaa deeŋba nɛ leŋe u tuɔŋ viisi, bɛɛ
wiaa u-na fa ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ. 9 Wiaa deeŋba kala
dagɛla ari Wia jiŋ woŋbii-la u si jaŋ to a laa tuɔ-pul
tiŋŋaa ta, di Sitaani sí wuo magisɛba di ba ŋaa wu-bɔŋ.
Ba bira dagɛla ŋii Wia si jaŋ ŋaa a dɔgisɛ ni-bɔŋŋɔɔ
maa a kaa mu yi tapulii-la u si jaŋ dii dunia niaa sariya.
10 Ba tuɔŋ, Wia jaŋ faasa dɔgisɛ nialiŋ síi ŋaa wu-liiliŋ
ari nialiŋ si bi chɛ di ba joŋ ba titia a hɛ Wia nisiŋ lɛ.
Wu-nyiari kerichi deeŋba bi nuu-kala ka fá, aŋ pɛ kɛŋ
nyu-duoŋ maa a ŋiŋaa ba tuɔtɔrɛ wiaa. Ŋii nɛ tii ba yie
tuusɛ Wia tiŋdaara-la si kɛŋ yiriŋ a hɛ Wia-jaŋ lɛ. 11 Wia
tiŋdaara-la nɛ kɛŋ doluŋ a kii wu-nyiari kerichi deeŋba.
Ama Wia tiŋdaara-la biba ka tuusɛ, a bi cheeriŋ ma
joŋo pi niaa deeŋba Wia sipaaŋ. 12 Wu-nyiari kerichi
deeŋba yie ŋiŋaa wiaa ari pusuŋ si bi wu-jimiŋ kɛnɛ síi
ŋaa ŋii nɛ. Ba yie nagɛ pusuŋ niaa si yie diɛsɛ di ba
kɛsɛ a kpu nɛ. Ba yie bubul wu-bɔŋŋɔɔ nɛ a titigɛ wialiŋ
ba si bi jiŋ lɛ. Ba si joŋ cheeriŋ pi niaa dɔŋsuŋ ŋii, ŋii
titia nɛ Wia jaŋ joŋ cheeriŋ piba di ba suu. 13 Wu-bɔmɔ-
la ba síi ŋaa niaa lɛ ŋii, ŋii titia nɛ Wia jaŋ joŋ wu-bɔmɔ-
la a tɪŋba. Ba si cho di baa nii sima, ba paala gɔllɛ wi-
ihɛyɛ nɛ a ŋiŋaa wu-liiliŋ deeŋba. Ba síi ŋaa ŋii, niaa yie
chichei ma yiriŋ a joŋ hiisiŋ hɛma lɛ. Ba yie guoli ma
tuɔŋ nɛ ma kala didii kiaa, ama ba yie lii ma hariŋ a
ŋiŋaa ba wu-liiliŋ. 14 Bua-na kala lɛ di ba nɛ na haal, ba
yie chɛu nɛ ba tuɔŋ lɛ. Ba-na bi lɔl ari wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ. Ba yie nyinyisɛ nialiŋ si bi Wia wiaa lɛ china
kpaŋ kpaŋ di ba ŋaa haachɛ. Ba ŋaa tuɔ-luŋ timma nɛ.
Wia kaliba hɛba lɛ nɛ. 15 Niaa deeŋba via Wia woŋbiiŋ
nɛ a yeŋŋi. Baa to buŋbuŋ baal kubala hariŋ nɛ baa
yirɛ Beelam. U nyimma yiriŋ nɛ fa Biɔ. A tiŋ moribiee
wiaa Beelam fa via Wia wiaa aŋ tuto wu-bɔŋŋɔɔ hariŋ.
16 U si via ŋii, Wia dagu a leŋ Beelam kakumo bul wiaa
a nagɛ nuhuobiine, a pugu duu sí wu-yaayasiŋ ŋaa.
17 Wu-nyiaraa kerichi deeŋba nagɛ lii-bulo si hila nɛ.
Ba bira nagɛ duonuŋ si tina, aŋ ka peliŋ ŋaa kiri u bi
nia nɛ. Niaa deeŋba, Wia jaŋ joŋba hɛ biriŋ-la si bi dɛrɛ
tuɔŋ. 18 Ba yie faasa ŋiŋaa goŋ a bubul ba-bii-bal wiaa
si bi bubuɔŋ kɛnɛ. Ba yie kɛŋ nii-sima a nyinyisɛ nialiŋ
si bumo liisɛ ba titia nialiŋ si bi wutitii jiŋ lɛ. Ba yie chɛ
di ba nyisɛ niaa deeŋba di baa ŋaa wu-liili-la kala ba síi
ŋaa. 19 Ba yie nyinyisɛba a bul di ba nɛ to ba hariŋ, ba
jaŋ tii ba titia. Ama wu-nyiaraa deeŋba paala bi ba titia
tii. Ba nɛ wu-bɔŋŋɔɔ yosuŋ, bɛɛ wiaa di nuu-kala nɛ
leŋe di wii malu, di u nɛ bi wii-la wuo leŋ, u yie ku ŋaa
wii-la yoŋ nɛ. 20 Di niaa nɛ ku jiŋ ari la Tiina Yesu Kirisi-
to nɛ laaba ta ba haachɛba lɛ, di ba nɛ liisɛ ba titia
dunia kialiŋ si yie leŋ baa ŋaa haachɛ lɛ, di ba nɛ bira
leŋ di wiaa deeŋba malba a kɛŋ doluŋ ba lɛ, niaa deeŋ-
ba didɛriŋ nɛ jaŋ bɔmɔ kii bua-la lɛ ba ha si bi wutitii-la
jiŋ. 21 Wiiŋ deeŋ jaŋ ŋaaba lɛ, bɛɛ wiaa ba joŋ hariŋ yia
wialiŋ Wia fa si si di ba tuto a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ. U fa
jaŋ kpia di ba nɛ fa bi wutitii-la woŋbiiŋ jiŋ, ama ba
jimu nɛ aŋ joŋ hariŋ yia wialiŋ Wia fa si bula piba di
baa ŋaa. Wiaa deeŋba bi disinniŋ kɛnɛ. 22 Wiiŋ deeŋ si
ŋaa niaa deeŋba lɛ daga ari namaga-la niaa síi magu
ŋaa wutitii nɛ. Ba si, “Vaha yie tuɔsɛ nɛ aŋ gura paa dii.
Ba yie fo tooŋ ma liiŋ, ka u bira mu ŋmoo vichɔɔŋ.”

Tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ

3 Mi naŋdɔŋ-kpianaba, mi teŋ-liamiŋ nɛ ŋla mi si
ŋmuŋsa pipima. Mi tenni-la baliamiŋ tuɔŋ, mi bul
wiaa liliisima di ma wuo to Wia ari tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ. 2 Mi
bul wiaa deeŋba di mi liisima wialiŋ nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ si bula faafaa ari ba jaŋ
ku bal, di ma síba yu. Má pɛ liliisi wialiŋ la Tiina Yesu fa
si to ma naŋzɔɔba lɛ a bula pima. U nɛ la Laataara.
3 Mii chɛ di ma laa sipaaŋ jiŋ ari bua-la lɛ dunia si jaŋ
ku kpagɛ didɛriŋ, ni-sieree jaŋ to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ a sisierima lɛ. 4 Yesu fa si dagɛ ari u jaŋ miira kɔ, ba
jaŋ piɛsɛla di “Nii nɛ u hɛ? Chɛ bɛɛ nɛ saa u jaŋ bira kɔ?”
Ba jaŋ bira bul di bua-la lɛ nialiŋ si laa sipaaŋ laa Yesu
wiaa dii si suba a kaa kukɔ bua deeŋ lɛ, kuŋ-kuŋ-kala bi
birima, ba kala ha nagɛ ari Wia si ŋaaba ŋii dunia di-
suomuŋ. 5 Nialiŋ síi bul wiaa deeŋba chaasa jiŋ kialiŋ
kala Wia si ŋaa nɛ, ama ba bi chɛ di ba sɛi ari faafaa
kala dunia fa tuo a kaa mu yi bua-la lɛ Wia si bul wiaa,
ka wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala-na ku hɛ dimɛ. Tiŋteeŋ fa
hɛ liiŋ tuɔŋ nɛ, ka Wia kaa pɔrɛ u piŋ u duŋduŋa, ka liiŋ
ma piŋ u duŋduŋa. 6 Lii-la titia nɛ Wia joŋo tɔ buŋbuŋ
dunia-la, u kala chei. 7 Wia bira bula ari u jaŋ leŋ di
nyiniŋ dii tiŋteeŋ ari wia nyuŋ kala si hɛ dimɛ lɛɛlɛ ŋla.
Ama ba jaŋ hɛ dimɛ halii, di tapulii-la Wia si jaŋ dii
dunia niaa sariya ku yi. Nialiŋ si bi u niiŋ wiaa ka to,
Wia jaŋ joŋ cheeriŋ piba di ba suu.
8 Ama mi naŋbii-chooloo, ma sí wiiŋ deeŋ yu, ari Wia
teeŋ tapul-bala nagɛ jisiŋ bui nɛ, ka jisiŋ bui ma nagɛ
tapul-bala. 9 Niaa dɔŋsuŋ biina ari Wia fiɛla nɛ ari wial-
iŋ u si si u jaŋ ŋaa lɛ. U bi fiɛla, ama u kɛŋ kenyiri nɛ a
tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa u bi chɛ di ma kuŋ-kala lɛl. Uu
chɛ di nuu-kala birima lii u haachɛba lɛ nɛ. 10 Ama
tapulii kubala la Tiina Yesu jaŋ kɔ. Tapulii-la u jaŋ guu

kɔ a di niaa lɛ, ari gaara si yie kɔ a di niaa lɛ ŋii. Bua-la
lɛ nuu-kala jaŋ nii huuri-bal kubala wia nyuŋ. Duu nɛ
ŋaa, wia nyuŋ jaŋ lɛl, ka kuŋ-kala si hɛ wia nyuŋ ma jaŋ
ŋmiɛrɛ nyiniŋ tuɔŋ a nyiigɛ, ka di tiŋteeŋ kuŋ-kala ma
dii nyiniŋ.
11 Ma si jima ari dunia kala jaŋ lɛl ŋii, ɛɛ nɛ ma biina
ari u maga di ma mɛlɛ nagɛ? U maga di ma joŋ ma titia
kala a pi Wia nɛ, a sí disiŋ kala kɛŋ, a tuto u woŋbii-la.
12 Ma síi gbɛrɛ tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ kɔ ŋii, má pɛ
pipesi, di ma ŋaa wii-na kala ma si jaŋ wuo ŋaa di
tapulii-la yima lima. Tapulii-la nɛ wia nyuŋ jaŋ ŋmiɛrɛ
nyiniŋ tuɔŋ a nyiigɛ. Ka kuŋ-kala si hɛ wia nyuŋ ma jaŋ
ŋmiɛrɛ nyiniŋ a lɛl. 13 Faafaa-la Wia bula ari u jaŋ ŋaa
wia nyu-falii ari tiŋtee-falii. Lee-la u niaa jaŋ ŋiŋaa tuɔ-
pul wiaa. Wiaa deeŋba nɛ laa gbɛrɛ.
14 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ, ma síi gbɛrɛ di ma na wiaa
deeŋba, má fiɛsɛ siiŋ a leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ, di tapulii-la
nɛ yie, di Wia sí cheeriŋ kala joŋo pima, ka di ma di Wia
siŋ. 15 Mi naaŋbiiriŋ, u maga di ma jiŋ ari la Tiina Yesu
kɛŋ kenyiri nɛ. U ŋaa ŋii duu wuo laama ta nɛ. Wiaa
deeŋba titia nɛ la naaŋbii-chooluŋ Pɔɔl ma bul tenni-la
kala lɛ u si ŋmuŋsa pima. Wia nɛ pu wu-jimiŋ deeŋ u
kaa bul wialiŋ. 16 Wialiŋ u si bula u tenni-la lɛ, ba dɔŋ-
suŋ hɛyɛ. Niaa bi ba bubuɔsaa jiŋ. Nialiŋ ma si bi wiaa
jiŋ ari nialiŋ si bi wialiŋ ba si laa dii lɛ china kpaŋ kpaŋ
yie kɛŋ wialiŋ kaa birimɛ wu-wogusu, ari ba si yie kɛŋ
Wia teniŋ wiaa sɛmɛ dɔŋsuŋ kaa birimɛ ŋii. Ba síi ŋaa
ŋii, Wia jaŋ dɔgisɛba ba suu. 17 Ma-na mi naaŋbii-kpi-
anaba, ma paala jiŋ ari wu-nyiaraa deeŋba jaŋ kɔ. Ŋii
wiaa, má pɔ ma titia lɛ di nialiŋ si bi Wia niiŋ ka to sí
wuo nyisɛma di ma to ba wu-nyiari-la hariŋ, aŋ joŋ
wialiŋ ma si laa dii a chiŋ ba nyuŋ ta. 18 Má to la Tiina
Yesu Kirisito a kaa mu, nii-la si ŋaa la Laataara. Di ma
nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ pɛma lɛ woruŋ a leŋ di ma wasa jimu.
U yiriŋ nɛ niaa jaŋ yirɛ lɛɛlɛ a kaa mu wuu. Ami.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA
SI ŊMUŊSA

1 JƆƆŊ

TEŊ-BUŊBUŊ-LA
SI ŊMUŊSA

Wii-la si ku ŋaa nuhuobiine

1 Mi-na Jɔɔŋ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima a tigɛ wii
kubala lɛ nɛ. Wii-la fa hɛ dimɛ buŋbuŋ kala nɛ a
kɛŋ miisiŋ. La nii u yiikoro a kɛŋ la siaa ma nau a
chaasa benu, a kɛŋ la nisaa ma digu. 2 Wii-la si ku ŋaa
nuhuobiine, la nau nɛ a ŋaa u daŋsia, a bul u wiaa pipi-
ma. Wii-la nɛ ŋla: Miisi-la si bi dɛrɛ. U fa hɛ la Nyimma
teeŋ nɛ a ku lii la teeŋ la nau. Yesu Kirisito nɛ ŋii. 3 U fa
si hɛ la teeŋ ŋii, la na wialiŋ u si ŋaa a nii wialiŋ maa u
si bula. Wialiŋ la si na aŋ nii maa, ba nɛ la bulaa pima,
di ma wuo juu la tuɔŋ di la kala kɛŋ nii-bala. La di la
Nyimma Wia ari u Bie Yesu Kirisito kɛŋ nii-bala nɛ. Laa
chɛ di ma ma kɛŋ nii-bala ŋii nɛ. 4 Laa chɛ di ma tuɔŋ
faasa tɔrɛ nɛ woruŋ, ŋii nɛ tii la ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ pipi-
ma.

Wia nɛ kɛŋ pulumuŋ

5 Wialiŋ Wia Bie si dagɛla a tigɛ Wia lɛ, ba nɛ ŋla: Wia
nɛ kɛŋ pulumuŋ. Birimiŋ tuo Wia lɛ. 6 Di la nɛ si la duu
kɛŋ nii-bala aŋ ka laa ŋaa birimiŋ tuɔŋ wiaa, laa nyia
nɛ. La wu-ŋaalaa ari la wu-bulaa kala bi wutitii kɛnɛ.
7 Ama di la nɛ ŋaa pulumuŋ tuɔŋ wiaa a hɛ pulumuŋ
tuɔŋ, ari Wia si hɛ pulumuŋ tuɔŋ ŋii, ŋii-na la di la dɔŋ-
suŋ tiŋŋaa kala kɛŋ nii-bala nɛ. Di la nɛ ŋaa ŋii, Wia Bie
Yesu chaliŋ ma jaŋ chɛsɛ la wu-bɔŋŋɔɔ kala ta. 8 Di la
nɛ si la bi wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, laa nyisɛ la titia nɛ. La bi wu-
titii kɛnɛ. 9 Ama di la nɛ sɛyɛ ari laa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a
dagɛ la wu-bɔmɔ-la a pi Wia, u jaŋ wuo joŋ la haachɛba
a chɛla a chɛsɛ la wu-bɔŋŋɔɔ kala ta. Wia kɛŋ wutitii.
Ŋii nɛ tii u jaŋ wuo ŋaa ŋii. 10 Ama di la nɛ si la bi wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaa, la kɛŋ Wia yirɛ wu-nyiaru nɛ. La bi u niiŋ
wiaa laa hɛ la tuɔŋ.

Kirisito chiŋ la hariŋ a pipɛla lɛ

2 Mi biiriŋ, mi ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ pipima di ma bira
sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, ama di la kuŋ-kala haa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, la kɛŋ nuu si chiŋ la hariŋ. U jaŋ sula laala u
Nyimma teeŋ. Tuɔ-pul Tiina Yesu Kirisito nɛ ŋii. 2 U nɛ
joŋ u miisiŋ a yɔɔ suuŋ la wu-bɔŋŋɔɔ wiaa, di Wia joŋ u
baaniŋ ta u fa si kɛnɛ a tiŋ la wu-bɔŋŋɔɔ wiaa, aŋ joŋ la
wu-bɔŋŋɔɔ a chɛla. La duŋduŋa wu-bɔŋŋɔɔ wiaa dee,
dunia kala wu-bɔŋŋɔɔ wiaa nɛ. 3 Ŋla nɛ la jaŋ wuo to jiŋ
woruŋ ari la jiŋ Wia: Di la nɛ to wialiŋ kala Wia si dagɛ
niaa di baa to, ŋii daga ari la sɛnɛ jiŋ Wia nɛ. 4 Di nuu
nɛ si u jimu, ka u via wialiŋ u si dagɛ niaa di baa to, ti-
ina ŋaa wu-nyiaru nɛ, u bi wutitii kɛnɛ. 5 Ama nii-la kala
síi to u niiŋ wiaa, u nɛ nii-la si sɛnɛ cho Wia kiŋkɛŋ. Di
la nɛ to u niiŋ wiaa ŋii, la jaŋ wuo to jiŋ ari la di Wia
sɛnɛ ŋaa kubala nɛ. 6 Nii-la kala si si ba di Wia ŋaa
kubala, u maga di u tiina wu-ŋaalaa nagɛ Yesu Kirisito
wu-ŋaalaa nɛ.

Nialiŋ síi vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ si nagɛ ŋii

7 Mi bii-chooloo, wii-la mi síi chɛ mi ŋmuŋsa pima
lɛɛlɛ, u bi wu-falii kala ŋaa Wia si dagɛma di maa to, u
ŋaa wu-binii-la ma fa si nii buŋbuŋ kala nɛ. Wu-binii-la
nɛ Wia niiŋ wialiŋ ba si dagɛma. 8 Ama u saa naga ari
wu-falii nɛ mi si ŋmuŋsa pipima, bɛɛ wiaa wiiŋ deeŋ ku
ŋaa wutitii Kirisito miisiŋ lɛ ari ma ma miisiŋ lɛ. Bua
deeŋ lɛ birimiŋ ka lɛl nɛ, aŋ ka pulumuŋ ha faasa
chaanɛ pir. 9 Nii-la kala si si uu vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ aŋ
bɛrɛ u dɔŋɔ tiina, u ha hɛ birimiŋ tuɔŋ nɛ. 10 Ama nii-la
kala si cho u dɔŋɔ tiina, uu vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ nɛ. Wii-
kala bira tuo si jaŋ ŋaa u siɛra tel. 11 Ka nii-la kala si
bɛrɛ u dɔŋɔ tiina, u tiina vɛŋ birimiŋ tuɔŋ nɛ. U bi jiŋ
lee-la kala u síi mu. Birimiŋ ŋaa u siaa bi na.
12 Mi biiriŋ, a tiŋ Yesu wiaa nɛ Wia joŋ ma wu-bɔŋŋɔɔ
a chɛma. Ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa pipima. 13 Mi nyimmaba
maa, ma jiŋ Nii-la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ kala nɛ. Ŋii nɛ
tii mi ŋmuŋsa pipima maa. Ma bapuɔsaa maa, ma lɛɛlɛ
yuo dii Sitaani nɛ, ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa pipima maa. Mi
biiriŋ, ma ma jiŋ la Nyimma Wia nɛ, ŋii nɛ tii mi
ŋmuŋsa pipima maa. 14 Mi kuhiasiŋ maa, ma jiŋ Nii-la
fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ kala nɛ, ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa pipi-
ma. Ma bapuɔsaa maa, ma ma kɛŋ doluŋ, Wia niiŋ
wiaa ma hɛ ma tuɔŋ lɛ. Ma lɛɛlɛ yuo dii Sitaani nɛ, ŋii
nɛ tii mi ŋmuŋsa pipima.
15 Ma sí dunia kiaa cho. Nii-la kala si cho dunia kiaa, u
bi la Nyimma Wia cho. 16 Ŋ tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa ari ŋ siiŋ
wu-chooloo ari kialiŋ si ŋaa niaa bibigisi ba titia lɛ, ba
kala bi la Nyimma Wia teeŋ lia. Ba ŋaa dunia kiaa nɛ.
17 Dunia ari kialiŋ kala si hɛ dimɛ nuhuobiine cho, ba

kala jaŋ dɛrɛ. Ama nii-la si ŋaa wialiŋ Wia si cho, u jaŋ
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.

Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ

18 Mi biiriŋ, dunia didɛriŋ kpaga nɛ. Ma nia ari Kirisito
diŋdɔŋ-baliŋ jaŋ kɔ. Bua deeŋ lɛ Kirisito diŋdɔŋŋɔɔ
paala yugɛ nɛ a kɔ. Ŋii wiaa, la jima ari dunia didɛriŋ
kpaga nɛ. 19 Ba lii la tuɔŋ nɛ, ama la di ba fa bi kubala
ŋaa. Di la di ba nɛ fa ŋaa kubala, ba ma fa ha jaŋ hɛ la
tuɔŋ. Ama ba lii la tuɔŋ nɛ di la jiŋ ari la di ba bi kubala
ŋaa. 20 Ama ma-na jiŋ wutitii, bɛɛ wiaa Kirisito joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ nɛ. 21 U bi naga di mi ŋmuŋsa pipi-
ma a tiŋ ma si bi wutitii-la jiŋ. Ama mi ŋmuŋsa pipima
a tiŋ ma si jiŋ wutitii-la nɛ. Ma ma jima ari wu-nyiari ti-
ina bi wutitii kɛnɛ. 22 Kubɛɛ nɛ saa ŋaa wu-nyiari tiina?
Nii-la si si Yesu dee bi Kirisito ŋaa, nii-la Wia si liisa, u
dee bi wu-nyiari tiina ŋaa? Nii-la kala saa si via la Tiina
Wia ari u Bie, u tiina nɛ ŋaa Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ. 23 Nii-
la kala si via Wia Bie, u bi u Nyimma ma jiŋ. Nii-la ma
kala si sɛi Wia Bie, u ma jiŋ u Nyimma nɛ. 24 Má leŋ di
wialiŋ kala ma si nia buŋbuŋ hɛ ma tuɔŋ a kaa mu. Di
wiaa deeŋba nɛ hɛ ma tuɔŋ a kaa mu, ma di Wia Bie
jaŋ ŋaa kubala a kaa mu. Ma di u Nyimma ma jaŋ ŋaa
kubala a kaa mu. 25 Wii-la Kirisito titia si bula duu jaŋ
ŋaa pila nɛ ŋla: U si u jaŋ joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a pila.
26 Mi ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ pipima a mu tigɛ nialiŋ síi
chɛ di ba nyisɛma lɛ nɛ. 27 Ama Kirisito joŋ u Diŋ-zɔŋ-la
hɛma lɛ nɛ. Diŋ-zɔŋ-la si hɛma lɛ ŋii a kaa mu, ma bira
bi nialiŋ dɔŋsuŋ naga, nialiŋ síi chɛ di niaa didagɛba. U
Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ a dagɛma wii-kala nɛ. Wialiŋ kala u
síi dagɛma ŋaa wutitiiba nɛ, wu-nyiari dee. Má saa leŋ
di ma di Kirisito ŋaa kubala a kaa mu, ari u Diŋ-zɔŋ-la
si dagɛma ŋii.
28 Mi biiriŋ, di ma ŋaa ŋii a kaa mu, la jaŋ kɛŋ nyu-
duoŋ chɛɛ-la Kirisito si jaŋ miira kɔ. Hiisiŋ bi jaŋ kɛŋla
di la faa. 29 Ma si jima ari Kirisito nɛ kɛŋ wutitii, ma saa
jaŋ jiŋ ari nuu-kala si kɛŋ wutitii, u tiina ŋaa Kirisito bii
nɛ.

Wia biiriŋ si nagɛ ŋii

3 Ma na ŋii la Nyimma Wia si chola. U chola kieli, ŋii
nɛ tii u kɛŋla yiyirɛ u biiriŋ. Wutitii, la sɛnɛ ŋaa u
biiriŋ nɛ. Dunia niaa bi Wia jiŋ, ŋii nɛ tii ba bila ma jiŋ
ŋii. 2 Mi bii-chooloo, lɛɛlɛ la ŋaa Wia biiriŋ nɛ. Ama Wia
ha bi chaasa daga pullɛ ŋii la si jaŋ nagɛ. Ama wii-la la
si jima nɛ ŋla: Bua-la lɛ Kirisito si jaŋ kɔ, la ma jaŋ nagɛ
u si nagɛ ŋii, bɛɛ wiaa la jaŋ nau u si nagɛ ŋii kala. 3 Nii-
la kala síi yiɛlɛ wiiŋ deeŋ lɛ, u jaŋ liisɛ u titia wu-bɔŋ
wu-ŋaalaa lɛ, aŋ kɛŋ u titia pullɛ duu kɛŋ tuɔ-pula, ari
Kirisito si kɛŋ tuɔ-pula ŋii.
4 Nii-la kala si ŋaa wu-bɔmuŋ, u chei wialiŋ Wia si
leŋɛ ba ŋmuŋsa bil nɛ di niaa tuto. Di nuu nɛ ŋaa wu-
bɔŋ, u chei wialiŋ nɛ. 5 Ma kala jima ari Kirisito kɔ duu
laa la wu-bɔŋŋɔɔ ta nɛ. U-na bi wu-bɔŋ kala ŋaa. 6 Di
nuu ari Kirisito nɛ ŋaa kubala, u tiina bi wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaa. Ama nii-la kala ha síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u tiina bi
Kirisito jiŋ. U siaa ma ha bi u nyuŋ pollo. 7 Mi biiriŋ, ma
sí leŋɛ di nuu-kala nyisɛma wiaa deeŋba lɛ. Nii-la kala
si ŋaa wutitiiba, u tiina ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ, ari Kirisito
si ŋaa Tuɔ-pul Tiina ŋii. 8 Ama nii-la kala ha síi ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, u ŋaa Sitaani tiina nɛ. Sitaani ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
buŋbuŋ kala nɛ a kaa kɔ ari jiniŋ kala. Wii-la si tii Wia
Bie kɔ dunia nɛ ŋla: U kɔ duu chei Sitaani tiŋtiŋŋaa nɛ.
9 Nii-la kala si ŋaa Wia bii-lulii, u tiina bi wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaa, bɛɛ wiaa u laa u wu-ŋaalaa kala nɛ a kaa mu. Wia
si ŋaa u Nyimma ŋii, u bi wu-bɔŋ wuo ŋiŋaa. 10 Ŋla lɛ
nɛ ma jaŋ wuo a to jiŋ Wia biiriŋ ari Sitaani biiriŋ. Nii-la
kala si bi wutitiiba ŋaa, koo nii-la kala si bi u dɔŋɔ tiina
cho, u tiina bi Wia bii ŋaa.

Má cho dɔŋɔ

11 Wii-la ma si nia buŋbuŋ kala nɛ ŋla: U maga di ma
cho dɔŋɔ. 12 U bi maga di la nagɛ Keeŋ. U fa ŋaa Sitaani
tiina nɛ a kpu u ŋaana. Bɛɛ nɛ tii u kpuu? Keeŋ faa ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ nɛ, aŋ ka u ŋaana fa ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. Ŋii
nɛ tii u kpuu. 13 Mi naaŋbiiriŋ, ma sí leŋɛ duu ŋaa wu-
kpuŋkpere ma lɛ di dunia niaa nɛ bɛrɛma. 14 La-na cho
la dɔŋsuŋ tiŋŋaa nɛ. Ŋii nɛ tii la jiŋ ari la lii suuŋ bua lɛ
nɛ a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. Nii-la kala si bi niaa cho ha
hɛ suuŋ bua lɛ nɛ. 15 Nii-la kala si bɛrɛ u dɔŋɔ tiina, u
ŋaa ni-kpuuru nɛ. Miisi-la si bi didɛriŋ kɛnɛ, ma jima ari
ni-kpuura buu kɛnɛ. 16 Kirisito joŋ u miisiŋ yɔɔ suuŋ la
wiaa, a dagɛla ŋii u si chola kiŋkɛŋ. La ma saa maga di
la ma cho la dɔŋsuŋ tiŋŋaa ŋii nɛ a joŋ la miisiŋ a yɔɔ
suuŋ ba wiaa. 17 Di nuu nɛ kɛŋ kiaa woruŋ aŋ na u
dɔŋɔ tiina u juu wii a chichɛ kiaa, ka u kɛŋ tuɔ-hɛɛŋ a bi
u nennige fá, ɛɛ nɛ u jaŋ wuo bul duu cho Wia nɛ? 18 Mi
biiriŋ, ma sí leŋɛ di la kɛŋ niiŋ duŋduŋa cho dɔŋɔ. Má
leŋ di la to wutitii woŋbiiŋ a ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, di la wu-
ŋaala-la dagɛ ari la sɛnɛ cho dɔŋɔ nɛ.
19 Di la níi ŋaa ŋii, la jaŋ wuo to ŋii lɛ jiŋ ari laa to wu-
titii woŋbiiŋ nɛ a wuo na wiese Wia teeŋ. 20 Di la tuɔbi-
inaa nɛ ha wuo dagɛ ari la cheye nɛ, la jima ari Wia nɛ
yuga kii la tuɔbiinaa a jiŋ wii-kala. 21 Mi naaŋbiiriŋ, di la
tuɔbiinaa nɛ bi daga ari la cheye nɛ, la jaŋ kɛŋ nyu-
duoŋ Wia sipaaŋ a wuo na wiese. 22 Ŋii wiaa, di la nɛ
sul kuŋ-na kala u teeŋ, u jaŋ joŋo pila, bɛɛ wiaa laa to
wialiŋ u si leŋɛ ba ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ aa ŋaa
wialiŋ síi tɔrɛ u tuɔŋ. 23 U bira dagɛla di la ŋiŋaa ŋla nɛ:
Di la laa u Bie Yesu Kirisito wiaa dii a cho dɔŋɔ, ari u si
dagɛla ŋii. 24 Nuu-na kala síi to wialiŋ Wia si dagɛla di
laa to, u tiina hɛ Wia teeŋ nɛ a kaa mu. Wia ma hɛ u
teeŋ a kaa mu. Ŋla lɛ nɛ la jaŋ to jiŋ ari Wia hɛ la teeŋ
nɛ: U joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛla lɛ nɛ.

Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ si nagɛ ŋii

4 Mi bii-chooloo, di niaa nɛ si di ba kɛŋ doluŋ a wuo
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ma sí guu laa dii
ari baa bul wutitii nɛ. Má laa sipaaŋ magisɛba na ari ba
sɛnɛ kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ nɛ aa bul wiaa. Bɛɛ wiaa
nialiŋ si nyia wiaa a bul di baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba yuga nɛ a hɛ dunia lɛ. 2 Ŋla lɛ nɛ ma jaŋ to
a wuo jiŋ di nuu nɛ kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ: Nii-la
kala si laa Yesu wiaa dii a sɛi duu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa, a bira sɛi duu ku ŋaa nuhuobiiŋ nɛ a ku tuu
dunia, u tiina nɛ sɛnɛ kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ. 3 Nii-la
kala si bi ŋii bula a tigɛ Yesu lɛ, u bi Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ kɛnɛ. Dol-la u tiina si kɛnɛ ŋaa Kirisito diŋdɔŋ-
baliŋ doluŋ nɛ. Ma nia ari Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ deeŋ
jaŋ kɔ dunia. U doluŋ nɛ saa paala hɛ dunia lɛ lɛɛlɛ.
4 Mi biiriŋ, ma nɛ ŋaa nialiŋ Wia si tii. Ma nɛ lɛɛlɛ kɛŋ
doluŋ a kii nialiŋ si nyia wiaa a bul di baa bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la si hɛma
lɛ nɛ kɛŋ doluŋ a kii dol-la dunia niaa si kɛnɛ. 5 Nialiŋ si
nyia wiaa a bul di baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
ba hɛ dunia nisiŋ lɛ nɛ a bubul dunia wiaa. Ŋii nɛ tii
dunia niaa jegilee nii ba teeŋ. 6 Ama la-na ŋaa nialiŋ
Wia si tii nɛ. Nii-la kala si jiŋ Wia, u tiina ma jegilee nii
la teeŋ nɛ. Nialiŋ ma si bi Wia jiŋ, ba bi la teeŋ jegili.
Ŋla lɛ nɛ la jaŋ wuo to jiŋ wutitii tiŋŋaa ari wu-nyiaraa.

Wia si cho niaa ŋii

7 Mi bii-chooloo, má leŋ di la cho dɔŋɔ. Di la nɛ cho
dɔŋɔ, u lii Wia teeŋ nɛ. Nii-la kala si cho niaa ŋaa Wia
bii-lulii nɛ a jiŋ Wia. 8 Nii-la ma kala si bi niaa cho, u bi
Wia jiŋ, bɛɛ wiaa chonuŋ ŋaa Wia kuŋ nɛ. 9 Ŋla nɛ Wia
dagɛla ari u si chola: U joŋ u Bii-bala duu ku tuu dunia,
di la tou lɛ a kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 10 Ŋla nɛ chonuŋ
nagɛ: U bi naga la nɛ laa sipaaŋ cho Wia, ama Wia nɛ
laa sipaaŋ chola. U tiŋ u Bie u ku tuu suu la wiaa, di
Wia joŋ u baaniŋ ta u fa si kɛnɛ a tiŋ la haachɛba wiaa,
a joŋ la haachɛba chɛla. 11 Mi bii-chooloo, Wia si chola
ŋii, u maga di la ma cho dɔŋɔ. 12 Nuu-kala ha bi Wia
naa. Di la nɛ cho dɔŋɔ, Wia hɛ la teeŋ nɛ a kaa mu. Di u
nɛ hɛ la teeŋ ŋii, la jaŋ cho Wia ari la dɔŋsuŋ tiŋŋaa
kiŋkɛŋ.
13 U joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛla lɛ duu didagɛla. Ŋii lɛ nɛ la
to jiŋ ari la hɛ Wia teeŋ nɛ, Wia ma hɛ la teeŋ nɛ a kaa
mu. 14 La titia na a ŋaa siada di Wia ta u Bie duu ku tuu
ŋaa dunia niaa Laataara. 15 Nuu-kala si wuo bul ari
Yesu nɛ ŋaa Wia Bie, Wia hɛ tiina teeŋ nɛ a kaa mu. U
tiina ma hɛ Wia teeŋ nɛ a kaa mu. 16 Ŋii nɛ la titia jiŋ a
laa dii ari Wia si chola ŋii. Chonuŋ ŋaa Wia kuŋ nɛ. Nii-
la kala si cho Wia ari niaa a kaa mu, u tiina hɛ Wia teeŋ
nɛ a kaa mu. Wia ma hɛ u tiina teeŋ a kaa mu. 17 Di la
nɛ cho Wia ari niaa kiŋkɛŋ, la jaŋ nagɛ ŋii u fa si naga
dunia lɛ. Di la nɛ ŋaa ŋii, la jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ tapulii-la
Kirisito si jaŋ dii dunia niaa sariya. 18 Nii-la si cho Wia
ari niaa, u tiina bi fawulluŋ ka fá. Di la nɛ cho Wia ari
niaa kiŋkɛŋ, chonu-la kiri fawulluŋ ta nɛ. Di la nɛ haa fá
fawulluŋ ari Wia jaŋ dɔgisɛla, la ha bi Wia ari niaa cho
kiŋkɛŋ. 19 Wia nɛ laa sipaaŋ chola. Ŋii nɛ tii la ma wuo
cho Wia ari niaa. 20 Di nuu nɛ si u cho Wia nɛ aŋ bɛrɛ u
dɔŋɔ tiina, u ŋaa wu-nyiaru nɛ. U si wuo na u dɔŋɔ tiina
aŋ buu cho, ŋii-na u bi Wia u si bi wuo na ma cho.
21 Wia bula pila ari nii-la kala si chou, u maga duu cho
u dɔŋɔ tiina ma nɛ.

Wia biiriŋ jaŋ kɛŋ doluŋ a wuo dunia

5 Nii-la kala si laa dii ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa, u ŋaa Wia bii nɛ. Nii-la kala ma si cho
nuu, u cho nii-la bie ma nɛ. 2 Di la nɛ cho Wia a tuto
wialiŋ u si dagɛla di la ŋiŋaa, la jaŋ wuo jiŋ ari la ma
cho Wia biiriŋ nɛ. 3 Di la níi to wialiŋ u si dagɛla di la
ŋiŋaa, ŋii jaŋ dagɛ ari la cho Wia nɛ. U bi hɛi a pila di la
to wiaa deeŋba, 4 bɛɛ wiaa Wia bii-lulii kala jaŋ kɛŋ
doluŋ a wuo dunia ari u kiaa kala. La si ŋaa Wia yarida-
la nɛ pila doluŋ deeŋ. 5 Kubɛɛ nɛ saa kɛŋ doluŋ duu
wuo dunia ari u kiaa? See nii-la kala si laa dii ari Yesu
nɛ ŋaa Wia Bie.

Kialaa batori si ŋaa Yesu daŋsia

6 U-na Yesu Kirisito nɛ kɔ dunia. U si hɛ dunia lɛ, u to
liiŋ ari chaliŋ kala lɛ nɛ a lii. Liiŋ duŋduŋa lɛ dee u to. U
to chaliŋ ma lɛ nɛ, bɛɛ wiaa ba kɛŋ liiŋ a fou Wii-chuɔlɛ
liiŋ. U bira suu, u chaliŋ ma jaasɛ. 7 Wia Diŋ-zɔŋ-la ŋaa
wiaa deeŋba daŋsia. U-na kɛŋ wutitii. 8 Kiaa batori nɛ
saa ŋaa u daŋsia tiŋŋaa. Wia Diŋ-zɔŋ-la ari lii-la ari u
chal-la. Ba kala kɛŋ nii-bala nɛ. 9 Di nuu nɛ ŋaa wii sia-
da tiina, la yie sɛi wii-la nɛ. Ama di Wia nɛ ŋaa wii siada
tiina, u nɛ ŋaa siifiaŋ wiiŋ a kii nuhuobiine si si wii-la
ŋaa wutitii nɛ. Wia saa ŋaa u Bie siada tiina nɛ. Wialiŋ
kala u si bula a tigɛ u lɛ ŋaa wutitii nɛ. 10 Nii-la kala si
laa Wia Bie wiaa dii, u tiina jima u tuɔŋ lɛ ari wialiŋ Wia
si bula a tigɛ u lɛ ŋaa wutitii nɛ, a ŋaa wiaa deeŋba
daŋsia. Ama nii-la kala si bi Wia laa dii, u kɛŋ Wia yiyirɛ
wu-nyiaru nɛ, bɛɛ wiaa u bi wii-la u si bula a tigɛ u Bie
lɛ laa dii. 11 Wii-la Wia si bula nɛ ŋla: duu pila miisi-la si
bi dɛrɛ nɛ. Miisi-la hɛ u Bie teeŋ nɛ. 12 Nii-la kala si hɛ
Wia Bie teeŋ kɛŋ miisi-la nɛ. Nii-la kala ma si bi Wia bile
teeŋ hɛ, u ma bi miisi-la kɛnɛ.

La jaŋ wuo jiŋ ari la kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ

13 Mi ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ pipima di ma nialiŋ si laa Wia
Bie wiaa dii ma wuo jiŋ ari ma kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ nɛ.
14 La ma jima ari la nɛ sul kuŋ-kala Wia teeŋ, la jaŋ wuo
kɛŋ nyu-duoŋ a sul, bɛɛ wiaa la jima ari ku-la u si cho
duu joŋo pila, u jaŋ jegile nii la teeŋ. 15 Di la nɛ saa jima
ari la nɛ sul kuŋ-kala u teeŋ, u nɛ yie jegile nii la teeŋ,
ŋii-na la ma jima ari u yie joŋ ku-la la síi chɛ pila nɛ.

16 Di nuu-kala nɛ na u dɔŋɔ tiina duu ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ,
u maga di tiina sul Wia puu nɛ di Wia joŋ u miisiŋ chɛu.
Mi bul ŋla a tigɛ nialiŋ si ŋaa wu-bɔmɔ-la lɛ si bi maga
di ba suu lɛ nɛ a tiŋ ba wu-bɔmɔ-la wiaa. Wu-bɔŋŋɔɔ
dɔŋsuŋ hɛ dimɛ. Di nuu nɛ ŋaaba, u tiina jaŋ suu. Di
nuu nɛ saa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ deeŋba, mi bi si di ma sul
Wia duu joŋ u miisiŋ chɛu. 17 Wu-bɔŋ kala ŋ si ŋaa, ŋaa
haachɛ nɛ. Ama wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa dabaŋ dabaŋ nɛ. Di ŋ
nɛ ŋaa ba dɔŋsuŋ, ŋ bi jaŋ suu a tiŋ ba wiaa.

18 La jima ari Wia bii-lulii kala bi wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa. Wia
Bie nɛ yie bibenu. Sitaani buu wii-kala wuo ŋaa.
19 La ma jima ari la ŋaa Wia bii-lulia nɛ. Ni-kaana-la-
na kala si hɛ dunia lɛ hɛ Sitaani nisiŋ lɛ nɛ.
20 La bira jima ari Wia Bie nɛ kɔ a suri la siaa di la wuo
jiŋ Wii-titii-la. La di Wii-titii-la ŋaa kubala nɛ. La di u Bie
ma ŋaa kubala, bɛɛ wiaa Wia Bie ari Wia ma ŋaa
kubala nɛ. U nɛ ŋaa Wia titia. U nɛ joŋ miisi-la si bi dɛrɛ
pila. 21 Mi biiriŋ, má liisɛ ma titia vuiaa lɛ.

TEŊ-LIA-LA
SI ŊMUŊSA

2 JƆƆŊ

TEŊ-LIA-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na nihiaŋ nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ aa pi ŋ-na
haal-la Wia si liisa, ari ŋ biiriŋ, nialiŋ mi si sɛnɛ cho
woruŋ. Mi duŋduŋa dee nɛ choma ŋii, la di nialiŋ kala
si ku jiŋ wutitii-la nɛ choma. 2 La choma ŋii a tiŋ wutitii-
la si hɛla lɛ. U saa jaŋ hɛla lɛ a kaa mu.
3 La Nyimma Wia ari u Bie Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ba jaŋ fála nennige, a leŋ di la hɔŋ ari yarifiɛlaa, a pɛla
lɛ di la sɛnɛ to wutitii lɛ a cho dɔŋɔ.

U maga di la cho dɔŋɔ

4 Mi tuɔŋ tɔrɔ kiŋkɛŋ mi si na ari ŋ biiriŋ dɔŋsuŋ to
wutitii-la lɛ, ari la Nyimma Wia si si laa to ŋii. 5 Haal, mii
suluŋ di ŋ to wii-la dɔŋɔ Wia fa si bula pila buŋbuŋ
kala. U bi wu-falii kala ŋaa. U nɛ ŋla: U maga di la cho
dɔŋɔ. 6 Di la níi to wialiŋ ba si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ŋii jaŋ dagɛ ari la sɛnɛ cho Wia ari niaa nɛ. Wii-la Wia fa
si bula pila buŋbuŋ kala nɛ ŋla: di la cho dɔŋɔ.
7 Niaa yuga a hɛ lee-kala dunia lɛ di ba nyisɛ niaa. Ni-
aa deeŋba bi sɛyɛ ari Yesu Kirisito ku ŋaa nuhuobiiŋ nɛ
a ku tuu dunia. Nuu-kala si nagɛ niaa deeŋba ŋaa ni-
nyisɛru nɛ a ŋaa Kirisito diŋdɔŋ-bal maa. 8 Má pɔ ma
titia lɛ a sí leŋ di tiŋtimii-la ma si tima, duu chei. Ama
má tiŋ ŋii di Wia wuo joŋ ma time kala a pima. 9 Nii-la
kala si bi wialiŋ Kirisito duŋduŋa si daga ka to aŋ dagɛ
wiaa dɔŋsuŋ pipɛ wialiŋ lɛ, u tiina bi Wia teeŋ hɛ. Ama
nii-la kala síi to wialiŋ Kirisito si daga duŋduŋ, u tiina
hɛ Wia ari u Bie kala teeŋ nɛ. 10 Di nuu-kala nɛ kɔ ma
teeŋ a bi wiaa deeŋba dagɛ, ma sí leŋe di tiina bira juu
ma dia. Ma paala síu chuɔlu. 11 Di nuu-kala nɛ chuɔlu a
kɛnu woruŋ, u ma ŋaa u dɔŋɔ tiina nɛ a pɛu lɛ a ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ.

Wu-kaanaa

12 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ mi síi chɛ di mi bula pima.
Ama mi bi chɛ di mi ŋmuŋsɛ ba kala teniŋ tuɔŋ. Mii chɛ
di mi titia ku yi ma teeŋ nɛ a bula pima. Bua-la mi tuɔŋ
jaŋ faasa tɔrɛ.
13 Ŋ dihaala Wia si liisa, u biiriŋ ka chuɔluŋ woruŋ.

TEŊ-TORI-LA
SI ŊMUŊSA

3 JƆƆŊ

TEŊ-TORI-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na nihiaŋ nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipi ŋ-na
Gayas, mi naŋdɔŋ-la mi si sɛnɛ cho woruŋ.
2 Mi naŋdɔŋ-choolii, mi jima ari ma di Wia hɔnuŋ
zɔmɔ. Ŋii titia nɛ mi yie chuɔlɛ Wia pipiŋ di ŋ kɛŋ doluŋ
ŋ yaraa ma lɛ. 3 La naaŋbiiriŋ lii woŋbiiŋ ku bula pimi
ŋii ŋ síi to wutitii. Ba bula ari ŋ wu-ŋaalaa nɛ dagɛ ŋii.
U ŋii ŋaa mi tuɔŋ tɔrɛ kiŋkɛŋ. 4 Wii-kala bi leŋe mi tuɔŋ
tɔrɛ kiŋkɛŋ a magɛ mi si nia ari mi biiriŋ ka to wutitii
woŋbii-la.

Jɔɔŋ bɛsɛ Gayas lɛ

5 Mi naŋdɔŋ-choolii, ŋŋ ŋaa woruŋ ŋ si yie pipɛ ŋ dɔŋ-
suŋ tiŋŋaa lɛ si laa Yesu wiaa dii a kɛŋba woruŋ, di ba
nɛ ŋaa nuhuɔraa maa. Ŋŋ to woŋbiiŋ woruŋ nɛ. 6 Ba
bul ŋ wiaa a pi la nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi. Ba
bul ŋii ŋ si cho niaa. U maga di ŋ ma hɛ doluŋ a pipɛba
lɛ ari kuŋ-kala ba síi chɛ di ba kaa vɛŋ woŋbiiŋ. Ŋaa ŋii
si jaŋ leŋ di Wia tuɔŋ tɔrɛ, 7 bɛɛ wiaa ba lii ba diisiŋ lɛ di
ba tiŋ Kirisito tiŋtiŋŋaa nɛ. Ba via di ba laa kuŋ-kala
nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii teeŋ nɛ. 8 U maga di la nial-
iŋ si laa Wia wiaa dii nɛ pɛ niaa deeŋba lɛ. Di la nɛ ŋaa
ŋii, la jaŋ wuo ŋaa ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa a pɛba lɛ wutitii
tiŋtiŋŋaa lɛ.

Dayɔtifis bi woruŋ ŋaa

9 Mi laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ teniŋ a pi ma nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi. Ama baal kubala ba síi yirɛ
Dayɔtifis hɛ ma tuɔŋ a faa cho duu ŋaa ma kuhiaŋ. U
joŋ hariŋ yia wii-la mi si bula nɛ. 10 Di mi nɛ kɔ, mi jaŋ
bula pima wialiŋ kala u síi ŋaa. U yie gaa mi hariŋ a
chichei mi yiriŋ. Ŋii ma duŋduŋa dee. La naaŋbiiri-la si
ŋaa nuhuɔraa, di ba nɛ kɔ, u biba woruŋ kɛŋ, aŋ bira
pɔ nialiŋ ma síi chɛ di ba kɛŋba woruŋ, di ba sí ŋii ŋaa.
U yie kiriba dia-la lɛ, lee-la nialiŋ si laa Yesu wiaa dii si
yie hilimi.
11 Mi naŋdɔŋ-choolii, sí nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
chesu. Ama chichesi nialiŋ síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. Nii-la
kala síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa Wia bii-lulii nɛ. Nii-la ma
kala síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u tiina bi Wia jiŋ. 12 Baal-la ma
ba síi yirɛ Dɛmiitias ŋaa ni-zɔŋ nɛ. Nuu-kala bubul u
wiaa woruŋ. U wu-ŋaalaa ma titia dagɛ ŋii u síi to wuti-
tii lɛ ŋii. Mi maa bul u wiaa woruŋ. Ma jima ari wialiŋ
kala mi síi bul ŋaa wutitii nɛ.

Chuɔlaa

13 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ mi síi chɛ di mi bula piŋ. Ama
mi bi chɛ di mi ŋmuŋsɛ ba kala teniŋ tuɔŋ. 14 Mii chɛ di
mi titia ku yi-ŋ nɛ lɛɛlɛ, di la hɔnɔ bul wiaa.
15 Ŋ jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ŋ naŋdɔŋsuŋ kala si hɛ da-
ha ka chuɔluŋ. Ŋ ma chuɔlɛ la naŋdɔŋsuŋ kala si hɛ
dimɛ pila.

TEŊ-LA
SI ŊMUŊSA

JUUD

TEŊ-LA
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Juud nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ. Mi ŋaa Yesu
Kirisito tiŋtinnu nɛ a ŋaa Jeems ŋaana maa. Mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ Wia si yira, nialiŋ la
Nyimma Wia si cho, nialiŋ Yesu Kirisito síi beŋ di ba
hɔŋ sɔm.
2 Wia jaŋ fáma nennige woruŋ a leŋ di ma na yari-
fiɛlaa kiŋkɛŋ, a na ŋii u si choma kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.

Juud bul wiaa a tigɛ nialiŋ si bi wutitii kɛnɛ aŋ dagɛ ni-aa.

3 Mi naŋdɔŋ-chooloo, mi fa cho di mi ŋmuŋsɛ teniŋ
pima nɛ, a bul wiaa a tigɛ ŋii Wia si laa la di ma kala ta
lɛ. Ŋii nɛ mi na di u maga di mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a
sulma di ma kala luloo woruŋ a tiŋ wialiŋ la si laa dii
wiaa. Wia joŋ wialiŋ hɛ u niaa nisiŋ lɛ bala nɛ. 4 Mi bul
wiiŋ deeŋ pipima, bɛɛ wiaa niaa dɔŋsuŋ luɔra juu ma
tuɔŋ nɛ. Ba bi Wia woŋbiiŋ ka to, ŋii wiaa Wia jaŋ
dɔgisɛba a leŋ di ba suu. Wia teniŋ tuɔŋ ba bul faafaa
kala nɛ di Wia jaŋ ŋaa ŋii pi nialiŋ si bɔmɔ. Ba ŋaa ni-
bɔmɔ nɛ aa bul ni-pipili wiaa. Wia si fála nennige a
laala ta, ba to ŋii a kɛŋ Wia wu-zɔmɔ-la kaa birimɛ ba
ku ŋaa wu-liili wiaa. Ba yie bul ari ba bi la Tiina Yesu
Kirisito jiŋ, nii-la si ŋaa la kala kala Kuhiaŋ.
5 Ma jiŋ wiaa deeŋba kala mi síi chɛ di mi bula pima
nɛ, ama mii chɛ di mi liliisima nɛ, di ma jiŋ ari bua-la lɛ
Wia si kɛŋ u niaa kaa lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ, nialiŋ dɔŋsuŋ
bira bi u wiaa laa dii, ŋii nɛ u kpuba. 6 Ma sí yu ari Wia
dɔgisɛ u tiŋdaaraa ma nɛ. Ba nɛ fa kɛŋ doluŋ a bibeŋ
leree nɛ, ka ba lii lee-la ba si hɔnɔ a bi dimɛ hɔnɔ. Ŋii nɛ
Wia kɛŋba hɛ chɔrumɔɔ a bil birimiŋ tuɔŋ lim. Ba jaŋ hɛ
dimɛ a kaa mu wuu, see di tapulii-la Wia si jaŋ dii niaa
sariya ku yi. 7 Bira Wia dɔgisɛ tasi-la ba síi yirɛ Sɔdɔm
ari Gɔmɔra ari ta-bala-la kala si golli lee-la. Nialiŋ fa si
hɛ tasi-la tuɔŋ faa ŋaa wu-liiliŋ ari disinni-la nuhuobi-
inee paala si bi maga di ba ŋaa. Wia joŋba hɛ nyiŋ-la lɛ
síi dii deeŋ deeŋ, u bi disɛ. Wia chɛ di la na ŋii a sí wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaa nɛ.
8 Nialiŋ si luɔra ku hɛ ma tuɔŋ, ba wu-ŋaalaa nagɛ
buŋbuŋ nialiŋ Wia si dɔgisa nɛ. Ba nɛ yie bibiinɛ wu-
bɔŋŋɔɔ ba tuɔŋ lɛ, a to ŋii lɛ a ŋiŋaa wu-liiliŋ. Ba via
Wia doluŋ kala aŋ tutuusɛ Wia tiŋdaaraa joŋŋoo. 9 Bua
kubala Wia tiŋdaaraa kuhiaŋ ba síi yirɛ Maakil, ari
Sitaani fa kɛŋ Moosis ku-suuŋ wiaa yuyuo dɔŋɔ. Ba si
ŋaa ŋii, Maakil bi wii-kala bula chei Sitaani tuɔŋ, ama u
ta bul nɛ ari la Tiina Wia jaŋ dɔgisu. 10 Ama niaa deeŋ-
ba si juu ma tuɔŋ, ba yie tutuusɛ nialiŋ ba si bi ba wiaa
jiŋ. Ba wu-ŋaalaa nagɛ pusuŋ si bi wu-jimiŋ kɛnɛ síi
ŋaa ŋii nɛ. Wialiŋ ba síi ŋaa jaŋ leŋ di Wia dɔgisɛba di
ba suu. 11 U jaŋ lɔrɔ piba. Wialiŋ Keeŋ fa síi ŋaa, ba nɛ
ba maa ŋaa ŋii. Baal kubala fa hɛ dimɛ, baa yirɛ Bee-
lam. U via woŋbii-titii-la aŋ ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a laa
moribiee. Ŋii titia nɛ niaa deeŋba ma ŋiŋaa. Baal
kubala ba fa síi yirɛ Kɔra ma fa via Moosis niiŋ aŋ suu,
ŋii titia nɛ nialiŋ wiaa la si bula ma via Wia niiŋ. Ba ma
jaŋ suu. 12 Di ma nialiŋ si cho dɔŋɔ nɛ hilime di ma dii
kiaa, niaa deeŋba yie guoli ma tuɔŋ nɛ. Ba nagɛ
naŋchuɔsuŋ nɛ aa chei ma kudiile-la. Di ba níi dii kiaa,
ba duŋduŋa wiaa nɛ ba yie chil. Ba nagɛ duonuŋ si yie
tiŋ duu nii, ka peliŋ ŋaa kiri u bi nia. Ba bira nagɛ tiisi-
la si maga di ba nɛŋ bua-la si yie di ba nɛŋ, ka ba bi
nɛnɛ nɛ. Ba ta hɛ dimɛ pɛi nɛ, ba jaŋ huro churiba di ba
suu. 13 Niaa deeŋba nagɛ lii-peliŋ si dolie nɛ, u yie
ŋmoo liiŋ u gugulimi a ŋmoo disinniŋ kaa mu liiŋ niiŋ.
Ba bira nagɛ chɛŋwulaa si yie churi a mu juu sɛmɛ
dɔŋɔ birimiŋ tuɔŋ lim. Ba jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
14 Baal kubala nɛ ba fa síi yirɛ Inɔk fa bul niaa deeŋba
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, faafaa kala nɛ. U fa ŋaa
Adam nihiliɛrɛ-liɛrɛ balipɛ nɛ. U si, “Má bee na, la Tiina
Wia kɔ nɛ a kɛŋ u tiŋdaaraa bui fii fiiba kaa kɔ. Ba-na bi
disinniŋ kɛnɛ. 15 Wia kɔ duu dii nuu-kala sariya, a joŋ
cheeriŋ pi ni-bɔmɔ-la kala a tiŋ wu-bɔmɔ-la ba si ŋaa,
ari wu-bɔmɔ-la kala ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba si bula a tigɛ
Wia lɛ.” 16 Niaa deeŋba yie gugurimɛ wiaa, ba tuɔŋ bi
kuŋ-kala nyuŋ tɔrɛ, baa to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ a
kɛŋ ba-bii-baliŋ a kɛŋ nii-sima a nyisɛ niaa lilaa ba kiaa.

Juud si chagilɛ niaa ŋii

17 Ama mi naŋdɔŋ-chooloo, má liliisi wialiŋ la Tiina
Yesu Kirisito naŋzɔɔba si bula pima ari ba jaŋ ku ŋaa.
18 Ba bula pima ari dunia didɛriŋ, ni-sieree jaŋ kɔ. Ba
yie tuto ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ.
19 Ni-yiri deeŋba jaŋ kɛŋma pɔrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋiŋaa wiaa
ari dunia niaa síi ŋaa ŋii. Wia Diŋ-zɔŋ-la tuo ba lɛ.
20 Ama ma-na, mi naŋdɔŋ-chooloo, wialiŋ ma si laa dii

lii Wia teeŋ nɛ. Ŋii wiaa, má kɛŋba woruŋ a waaba lɛ, a
to Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ a chuchuɔlɛ Wia. 21 Wia si choma
ŋii, má chiŋ ŋii lɛ kpaŋ kpaŋ, a gbɛrɛ la Tiina Yesu
Kirisito duu kɔ, nii-la si jaŋ fáma nennige a pima miisi-
la si bi dɛrɛ. 22 Nialiŋ si kɛŋ tuɔsaa balia, má bul Wia
wiaa piba di ba laa dii. 23 Nialiŋ si yeŋŋe di ba juu Wia
nyiniŋ, má lɛrɛ liisɛba nyiŋ-la tuɔŋ. Má fába nennige,
ama má chichel a kɛŋ ma titia di wu-bɔmɔ-la ba síi ŋaa
ba yaraa lɛ sí ma chol.

24 Má leŋ la zizil Wia. U nɛ kɛŋ doluŋ, u jaŋ wuo pɛma
lɛ di ma sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, a sí wii-kala chei u sipaaŋ, di
ma wuo na u zɔmuŋ a wuo chiŋ u sipaaŋ a jujuɔsɛ. 25 U
duŋduŋa nɛ ŋaa Wia, u nɛ to la Tiina Yesu Kirisito lɛ a
laala ta. Má dɛnnu a pu yiriŋ, u nɛ kɛŋ doluŋ a tii kuŋ-
kala aa beŋba maa, a lii di-suomuŋ kukɔ lɛɛlɛ a kaa mu
deeŋ deeŋ. Ami.

WIALIŊ WIA SI JOŊO DAGƐ JƆƆŊ

1 Wiiŋ deeŋ nɛ Wia joŋo pi Yesu Kirisito duu joŋo
dagɛ u tiŋtinnaa, di ba jiŋ wialiŋ si jaŋ ŋaa lɛɛlɛ.
Wia tiŋ u tiŋdaara u kɔ u tiŋtinna Jɔɔŋ teeŋ a bul wialiŋ
pu. 2 Ŋii nɛ Jɔɔŋ sɛi Wia wialiŋ ari wialiŋ kala Yesu Kirisi-
to si bula, ari wialiŋ kala u si na, a ŋaa wiaa deeŋba
siada tiina. 3 Nialiŋ si karimɛ wiaa deeŋba di niaa nii ari
nialiŋ si jegile nii wiaa deeŋba a laa hɛ ba tuɔsaa lɛ a
tutoba, Wia jaŋ pɛba ma lɛ, bɛɛ wiaa bua-la wiaa deeŋ-
ba si jaŋ ŋaa kpaga nɛ.

Jɔɔŋ chuɔlɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a hɛ Esia lɛ

4 Mi-na Jɔɔŋ nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ
lɛ. Wia lahɔrimɔ lɛ, u jaŋ leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa. U
nɛ ŋaa nii-la si hɛ dimɛ, nii-la fa si hɛ dimɛ faa faa kala
ari nii-la si jaŋ kɔ. Wiaa deeŋba ma lii Wia Diŋsiŋ
balipɛ-la si chiŋ Wia kuori-kpasa-la sipaaŋ nɛ. 5 Ba lii
Yesu Kirisito teeŋ nɛ. U nɛ ŋaa ba siada tiina a kɛŋ wu-
titii. U nɛ suba. U nɛ bira ŋaa nii-la si laa sipaaŋ sii su-
uŋ lɛ. U nɛ kɛŋ dunia kuoroo kala doluŋ. Má leŋ di la
dɛnnu u si chola ŋii a joŋ u chaliŋ a jaasɛ, a liisɛla
haachɛba lɛ. 6 U nɛ leŋe la duu kala dii kuoruŋ a timaa
pi Wia, nii-la si ŋaa u Nyimma. U nɛ kɛŋ yiriŋ ari doluŋ
a kaa mu wuu. Ami. 7 Má bee na, u jaŋ to duoŋbil-
iŋbaanaa tuɔŋ kukɔ. Nuu-kala jaŋ nau. Nuu-kala si joŋ
kua tɔbu jaŋ nau. Ni-yiriba kala si hɛ dunia lɛ jaŋ yel a
tiŋ u wiaa. Wiiŋ deeŋ ŋaa wutitii nɛ. Ami.
8 La Tiina Wia si, “Mi nɛ ŋaa Alifa ari Omega. Mi-na
Wii-jaribakɔ, mi nɛ ŋaa nii-la si hɛ dimɛ ari nii-la fa si hɛ
dimɛ faafaa kala ari nii-la si jaŋ kɔ.”

Wialiŋ Jɔɔŋ si na ari duosoo tuɔŋ

9 Ma naaŋbie Jɔɔŋ nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipima. A
tiŋ Yesu Kirisito wiaa nɛ ba to naasiŋ dɔgisɛla. Ama la
nialiŋ si na hɛɛ-la ŋii a tiŋ u wiaa, la ma jaŋ juu Wia
kuorii-la tuɔŋ. Hɛɛ-la kala lɛ la kɛŋ kenyiri ari nyalima.
Mi fa bul Wia wiaa nɛ aŋ pɛ ŋaa Yesu Kirisito siada ti-
ina. Ŋii wiaa nɛ tii ba kɛŋmi kaa mu tiŋtee kubala baa
yirɛ Patimɔs. Liiŋ gollo chu tiŋtee-la kala. 10 La Tiina
Wia tapulii kubala nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ ku hɛmi lɛ
woruŋ. Ŋii nɛ mi nii nuu yiikori-bal mi hariŋ a nagɛ ba
síi ŋmuu nyilliŋ ŋii. 11 Ŋii nɛ yiikori-la bula pimi a bul,
“Ŋmuŋsɛ wialiŋ kala ŋ síi na, a joŋo tiŋ di ba kaa mu pi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ balipɛ-la si hɛ
Esia tiŋteeŋ lɛ. Ba nɛ ŋla: Ɛfɛsis ari Simiina, Pɛgamɔm,
Taataya, Saadis, Filadɛlifia ari Laadisiya.”
12 Ŋii nɛ mi miira daasɛ hariŋ di mi na nii-la síi bul
wiaa mi teeŋ. Mi si daasa, mi na korunuŋ ba si yie joŋ
chaanaa a didaŋ ba kiaa balipɛ, a kala ŋaa sɛlimɛ. 13 Ka
nuu chiŋ ba tutuɔbaaniŋ a nagɛ Nuhuobiine Bie, a
laalɛ gɛri-duduoŋ, ka u kɛŋ sɛlimɛ damɛrɛ a kaa vɔɔ u
bɔyɛ. 14 U nyuŋ ari u nyu-punaa kala pullɛ a nagɛ
kuŋkunuŋ. U siaa kala nagɛ nyiŋ-geliŋ. 15 U naasiŋ ma
nagɛ ba si joŋ hɔɔŋ hɛ nyiniŋ lɛ u fiɛsɛ ŋii. U yiikoro ma
nagɛ lii-baliŋ síi pɛllu gbul gbul. 16 Ka u kori chɛŋwulaa
balipɛ u na-diiŋ nisiŋ lɛ, tokobiiŋ lii u niiŋ lɛ a ku lii. U
niiriŋ balia kala didii nyagaga. Ka u siaa kala tutul a
nagɛ wii-pɔsuŋ si faasa pɔsɛ ŋii.
17 Mi si nau ŋii, mi tuu tel u sipaaŋ a piŋ dimɛ chim a
nagɛ di mi suba. Ŋii nɛ u joŋ u na-diiŋ nisiŋ daŋmi lɛ
aŋ bula pimi, “Sí fawulluŋ fá, mi nɛ ŋaa nii-la fa si hɛ
dimɛ buŋbuŋ ari nii-la si jaŋ hɛ dimɛ dunia didɛriŋ.
18 Mi nɛ ŋaa nii-la si weye. Mi fa suba nɛ, ama lɛɛlɛ mi
weye nɛ a kaa mu wuu, mi bira bi jaŋ suu. Mi kɛŋ suuŋ
ari lɛlɛɛ doluŋ maa. 19 Lɛɛlɛ ŋmuŋsɛ wialiŋ ŋ si na, wial-
iŋ si hɛ dimɛ ari wialiŋ si jaŋ ŋaa hariŋ. 20 Wialiŋ ŋ si na
ŋaa wu-faalia nɛ. Chɛŋwula-la balipɛ ŋ si na mi na-diiŋ
lɛ ari korunu-la ba si yie joŋ chaanaa a didaŋ ba kiaa
balipɛ kɛŋ bubuɔŋ nɛ. Chɛŋwulaa balipɛ-la nɛ ŋaa Wia
tiŋdaaraa síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a
hɛ tasi-la balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ. Korunu-la ba si
yie joŋ chaanaa a didaŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi tasiŋ balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Ɛfɛsis niaa

2 Mi-na nii-la si kori chɛŋwula-la balipɛ mi na-diiŋ
nisiŋ lɛ aa vɛŋ korunu-la ba si yie joŋ chaanaa a
didaŋ balipɛ tuɔŋ, mi nɛ tiŋ tiŋdaariŋ deeŋ di ba kaa
mu pi Wia tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi Ɛfɛsis lɛ.
2 Mi jiŋ ma wu-ŋaalaa nɛ. Mi jiŋ tiŋtimii-la ma síi tiŋ
nɛ. Wii-kala lɛ ma dii kenyiri nɛ a nyalimɛ woruŋ. Mi ji-
ma ma di ni-bɔŋŋɔɔ bi dɔŋɔ lɛ wuo. Niaa dɔŋsuŋ nyia
wiaa ari ba ŋaa Wia naŋzɔɔba nɛ. Ma yie magisɛ niaa
deeŋba a na di baa nyia nɛ. 3 Mi jima ari ma kɛŋ kenyiri
nɛ aa nyalimɛ. Ma na hɛɛŋ a tiŋ mi wiaa aŋ ha bi lɔlɔ.
4 Ama wii nɛ mi kɛŋ arima. Ma fa si chomi ŋii buŋbuŋ-
la, ma bira bimi ŋii cho. 5 Ŋii wiaa, mii chɛ di ma jiŋ wii-
la lɛ ma si tele nɛ. Má birimɛ a ŋiŋaa wialiŋ ma fa síi

ŋaa buŋbuŋ-la nɛ. Di ŋii dee, mi jaŋ ku paa ma koru-la,
see di ma birima lii ma wu-ŋaalaa lɛ aa ŋaa buŋbuŋ
wialiŋ. 6 Ama ma bɛrɛ Nikɔlaata niaa wu-ŋaalaa nɛ. Mi
ma bɛrɛ niaa deeŋba wu-ŋaalaa lɛ. 7 Digilaa tiŋŋaa, má
wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala Esia lɛ. Nii-la
kala si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ leŋ duu dii tia-la
nɛnɛɛ síi pi niaa miisiŋ a hɛ Wia-jaŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Simiina niaa

8 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba a pi Wia
tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Simiina lɛ. Wiaa deeŋba lii mi-na nii-la fa si hɛ dimɛ
buŋbuŋ nɛ. Mi jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu dunia didɛriŋ. Mi
nɛ suba aŋ bira sii suuŋ lɛ.
9 Bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Simiina lɛ
di mi jiŋ wialiŋ síi walimɛba nɛ, a jiŋ ari ba ŋaa sum-
moo nɛ (ama Wia teeŋ, ba ŋaa kuoroo nɛ). Niaa dɔŋ-
suŋ hɛ dimɛ aa chei ma yiriŋ. Niaa deeŋba kɛŋ ba titia
ari ba ŋaa Ju̱u timma nɛ aŋ bi Ju̱u timma ŋaa. Baa to
Sitaani hariŋ nɛ. 10 Muasuaa ma nialiŋ si hɛ Simiina lɛ
jaŋ na hɛɛŋ woruŋ, ama ma sí fawulluŋ fá a tiŋ hɛɛ-la
wiaa. Má bee na, Sitaani ŋaa siri nɛ duu kɛŋ ma dɔŋ-
suŋ tɔ dia a magisɛma. Hɛɛ-la jaŋ yi tapulaa fii. Di ba
níi chɛ di ba kpuma maa, ma-na há chiŋ ma yarida
naaŋ lɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ joŋ mii-zɔmuŋ pima
Wia-jaŋ lɛ. 11 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii
wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi lee-na kala Esia lɛ. Nii-la kala si wuo yuo dii
Sitaani, duu nɛ suba, u bira bi jaŋ suu liamiŋ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Pɛgamɔm niaa

12 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ wialiŋ pi Wia tiŋdaari-
la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi taŋ-la ba
síi yirɛ Pɛgamɔm lɛ. Mi nɛ nii-la si kori tokobiiŋ, u niiriŋ
balia kala didii nyagaga. Bula piba di mi nɛ bul wiaa
deeŋba.
13 Mi jiŋ lee-la ma si hɛ nɛ. Dimɛ nɛ Sitaani dii kuoruŋ.
Ma ha kɛŋ mi yiriŋ woruŋ a ŋaa mi yarida. Ma dɔŋɔ ti-
ina Aŋtipas faa bul mi wiaa aa pi niaa. U fa ŋaa mi sia-
da tiina titii nɛ. Ŋii nɛ ba kpuu. Ba kpuu lee-la Sitaani si
hɛ nɛ. 14 Ma ŋaa kukeri nɛ, ama wiaa baŋmɛnɛ nɛ ma
ŋaa chei. Niaa dɔŋsuŋ hɛ ma tuɔŋ a tuto wialiŋ baal-la
ba síi yirɛ Beelam fa síi dagu. U nɛ dagɛ kuoru kubala
baa yirɛ Balak duu nyisɛ Iziral tiŋŋaa di ba didii vuiaa
kiaa aŋ pɛ ŋiŋaa wu-liiliŋ. 15 Niaa dɔŋsuŋ hɛ ma tuɔŋ a
ma tuto wu-bɔmɔ-la Nikɔlaata timma-la síi dagu. 16 Ŋii
wiaa, má birima lii wialiŋ lɛ, di ŋii dee mi jaŋ kɔ lɛɛlɛ a
kɛŋ mi niiŋ wu-bulaa si nagɛ tokobiiŋ, a kɛŋma yuo
laaliŋ. 17 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ. Nii-la kala si yuo dii Sitaani, mi jaŋ
joŋ kudiile-la si hɛ Wia-jaŋ a pu, a joŋ tabii-pula ma a
pu. Mi jaŋ ŋmuŋsɛ yiri-faliŋ a hɛ tabii-la lɛ. Yiri-la nuu-
kala bi jaŋ jimu, see nii-la si laa tabii-la duŋduŋa.”

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Taataya niaa

18 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pi Wia
tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
taŋ-la ba síi yirɛ Taataya lɛ. Mi-na Wia Bie nɛ bul wiaa
deeŋba. Mi siaa nagɛ nyiŋ-geliŋ nɛ, ka mi naasiŋ ma
nagɛ hɔɔŋ ba si chɛsɛ u faasa tutul.
19 Bula piba a bul di mi jiŋ ba tiŋtiŋŋaa nɛ. Mi jiŋ ŋii
ma nialiŋ si hɛ Taataya lɛ si cho niaa, ari ŋii ma si kɛŋ
yarida, ari ŋii ma síi pɛ niaa lɛ. Mi jiŋ ŋii ma si kɛŋ
kenyiri aa nyalimɛ wii-kala lɛ. Mi jima ari tiŋtiŋŋa-la ma
síi tiŋ hariŋ nɛ kpia buŋbuŋ tiŋtimii-la ma fa si tima.
20 Ma ŋaa kukeri, ama wiaa baŋmɛnɛ nɛ ma ŋaa chei.
Haal kubala nɛ hɛ ma tuɔŋ aa dagɛ wu-bɔŋŋɔɔ, ka ma
buu kire. Haal-la ba síi yirɛ Jɛzɛbɛl nɛ ŋii. Haala deeŋ
kɛŋ u titia ari uu bul Wia wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
Uu nyia nɛ. Uu dagɛ mi niaa di ba ŋiŋaa wu-liiliŋ aŋ pɛ
didii vuiaa kiaa nɛ. 21 Mi pi haala deeŋ woŋbiiŋ duu bir-
ima lii u haachɛba lɛ nɛ, ka u via aŋ ŋiŋaa wu-liiliŋ.
22 Ŋii wiaa, má bee na, mi jaŋ leŋ duu wiilɛ woruŋ a
piŋ. Nialiŋ ma kala síi tou a ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la, mi jaŋ
leŋ di ba ma faasa na hɛɛŋ, see di ba birima lii ba wu-
ŋaala-la lɛ. 23 Mi saa jaŋ ŋmoo nialiŋ síi to u hariŋ kpu.
Di mi nɛ ŋaa ŋii, nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
jaŋ jiŋ ari mi jiŋ nuu-kala tuɔbiinaa nɛ. Nuu-kala si tima
magɛ ŋii, ŋii nɛ mi jaŋ ti̱mu. 24 Ama niaa dɔŋsuŋ hɛ ma
tuɔŋ Taataya lɛ a bi wialiŋ haala deeŋ síi dagu ka to.
Niaa dɔŋsuŋ kɛŋba kaa yirɛ Sitaani wu-luɔrɛ bulaa nɛ.
Ma biba to. Mi bi jaŋ vɔɔ chugi-yuŋoo chuŋma. Wiiŋ
deeŋ duŋduŋ nɛ mii chɛ di mi bula pima: 25 Wutitii-la
ma si kɛnɛ, má kɛnu woruŋ a mu yi tapulii-la mi si jaŋ
kɔ. 26 Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani aŋ pɛ kɛŋ mi wu-
dagaa, a titiŋ mi tiŋtiŋŋaa a kaa mu yi u miisiŋ didɛriŋ,
mi jaŋ pu doluŋ duu bibeŋ dunia niaa kala. 27 Tiina jaŋ
bibeŋ dunia niaa ari kpaasa. U jaŋ viviirɛba ari ba si yie
ŋmoo pupoiŋ ŋii u yɛrɛ muno muno. Dol-la titia mi Ny-
imma si joŋo pimi, u titia nɛ mi jaŋ joŋo pu. 28 Mi jaŋ
leŋ di tiina tutul a nagɛ nanyualuŋ síi tul ŋii. 29 Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la
si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa di aa hilimi Esia tiŋteeŋ
lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Saadis niaa

3 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba a kaa
mu pi Wia tiŋdaari-la sí beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Saadis lɛ. Bula piba a bul di mi-na Tiina si
kɛŋ Wia Diŋsiŋ balipɛ-la aŋ pɛ kɛŋ chɛŋwulaa balipɛ-la
nɛ bul wiaa deeŋba piba.
Mi jiŋ ma Saadis niaa tiŋtiŋŋaa kala nɛ. Ma laa yiriŋ
ari ma weye nɛ, ama ma suba nɛ. 2 Má sii doŋ lɛ aŋ pɔ
di ni-kaanaa si ka, di ba kɛŋ doluŋ a sí suu. Má ŋaa ŋii,

bɛɛ wiaa tiŋtimii-la ma síi tiŋ bi Wia kpaga. 3 Má liise yi
wialiŋ ma si nia aŋ laa maa. Má kɛŋba woruŋ aŋ biri-
ma lii ma haachɛba lɛ. Di ma nɛ bi doŋ lɛ sie, mi jaŋ
luɔra kɔ ari gaara. Ma bi jaŋ wuo jiŋ bua-la mi si jaŋ kɔ
ma teeŋ. 4 Ari ŋii kala ni-titiiba baŋmɛnɛ nɛ ha hɛ
Saadis lɛ. Niaa deeŋba bi disinniŋ kɛnɛ. Ba nɛ jaŋ laalɛ
gɛri-pulluŋ a to mi hariŋ, bɛɛ wiaa ba magɛ ŋii nɛ. 5 Nii-
la kala si wuo yuo dii Sitaani, u tiina jaŋ laalɛ gɛri-pul-
luŋ. Mi bi jaŋ kpu u yiriŋ ta miisiŋ teŋ-la tuɔŋ. Mi jaŋ
suri mi niiŋ a yirɛ u yiriŋ mi Nyimma Wia ari u tiŋ-
daaraa sipaaŋ. 6 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a
nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Filadɛlifia niaa

7 Ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba kaa mu pi Wia tiŋdaari-la síi
beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Filadɛlifia lɛ. Mi
nɛ ŋaa Tuɔ-pul Tiina ari Ni-titii ma, mi nɛ kori Devit taŋ-
la boribiiŋ. Duu nɛ suro, nuu-kala bi wuo kaa tɔ, duu
nɛ bira kaa tɔ ma, nuu-kala bi wuo suri.
8 Mi jiŋ ma tiŋtiŋŋaa nɛ. Má bee na, mi kɛŋ boro kaa
suri nɛ a pima. Nuu-kala bi wuo kaa tɔ. Mi jima ari ma
doluŋ bi yugɛ, ama ma haa to mi niiŋ wiaa a bi mi yiriŋ
kaa faa. 9 Má bee na, mi jaŋ leŋ di nialiŋ síi to Sitaani a
nyia wiaa bul ari ba ŋaa J̱uu tiŋŋaa aŋ bi J̱uu timma
ŋaa, mi jaŋ leŋ di ba ku tuu kpirimi ma sipaaŋ, di ba jiŋ
ari mi choma nɛ. 10 Muapilii mi jaŋ leŋ di dunia niaa
kala na hɛɛŋ. Ba jaŋ magisɛba woruŋ. Ama mi bi jaŋ
leŋ di ma juu hɛɛ-la lɛ, bɛɛ wiaa ma to mi niiŋ wiaa nɛ a
kɛŋ kenyiri ari nyalima maa. 11 Mii kɔ nɛ lɛɛlɛ. Má faasa
kɛŋ ku-la ma si kɛnɛ, di nuu-kala sí ma time kaa laa ma
teeŋ. 12 Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ leŋ duu
birimɛ jebiiŋ a hɛ Wia-dia tuɔŋ. U-na bi jaŋ kɔ duu lii
Wia-dia-la tuɔŋ. Mi jaŋ ŋmuŋsɛ Wia yiriŋ a hɛu lɛ, a
ŋmuŋsɛ Wia-jaŋ yiriŋ ma hɛu lɛ. Jaŋ-la nɛ ŋaa
Jerusalɛm falii-la si lii Wia-jaŋ ku tuu. Mi ma jaŋ
ŋmuŋsɛ mi titia yiri-faliŋ a hɛu lɛ. 13 Digilaa tiŋŋaa, má
wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Laadisiya niaa

14 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba kaa mu
pi Wia tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi Laadisiya taŋ-la lɛ. Mi nɛ ŋaa nii-la ba síi yirɛ
“Ami”, a ŋaa siada-titii maa, nii-la lɛ Wia si to a ŋaa
dunia, mi níi bul wiaa deeŋba.
15-16 Mi jiŋ tiŋtimia-la ma si tiŋ nɛ. Ma ŋaa tɔlɔ tɔlɔ nɛ.
Ma bi fiɛla, ma bira bi liŋ maa. Mi fa cho di ma fiɛla koo
di ma liŋ. Ama ma ŋaa tɔlɔ tɔlɔ nɛ. Ma bi fiɛla, ma bira
bi liŋ maa. Ŋii wiaa mi jaŋ puusɛma ta. 17 Ma yie bigisi
ma titia lɛ a bul di ma kɛŋ kiaa nɛ, ma bira bi kuŋ-kala
chɛ kika. Ama ma bi jiŋ ari ma ŋaa summoo a ŋaa nis-
usu timma a ŋaa nyulima aŋ kɛŋ yaribiree maa. 18 Ŋii
wiaa mi bula pima di ma yɔɔ sɛlimɛ-la ba si chɛsɛ di ma
wuo kuori a yɔɔ gɛri-pulluŋ maa a laalɛ a tɔ ma
yaribiree di hiisiŋ síma kɛŋ niaa tuɔŋ. Má yɔɔ nuuŋ ma
a hɛ ma siaa a wuo nina. 19 Di nialiŋ mi si cho nɛ ŋaa
wii chei, mi yie dagɛba nɛ a kɛŋba bil woŋbiiŋ lɛ. Ŋii
wiaa, má fiɛsɛ siiŋ a birima lii ma haachɛba lɛ. 20 Má
bee-na, mi chiŋ boiŋniiŋ nɛ aa ŋmoo. Nii-la kala si nii
mi yiikoro a kɛŋ boro suri, mi jaŋ ku juu u teeŋ, di la
duu kala dii kiaa. 21 Nii-la si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ
puu woŋbiiŋ duu pɛ hɔŋ mi kuori-kpasa nyuŋ ari mi
ma si wuo yuo dii Sitaani ŋii a pɛ hɔŋ mi Nyimma
kuori-kpasa nyuŋ ŋii. 22 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma
digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala Esia tiŋteeŋ lɛ.

Baa dɛnnɛ Wia Wia-jaŋ lɛ

4 Wiaa deeŋba kala si ŋaa hariŋ, mi beŋ wia nyuŋ a
na di Wia-jaŋ boro suro. Ŋii nɛ mi nii yiikori-la fa
síi bul wiaa mi teeŋ buŋbuŋ-la a nagɛ nyile. U bira bula
pimi a bul, “Kɔ daha di mi dagiŋ wialiŋ si jaŋ ŋaa wiaa
deeŋba hariŋ.” 2 Bua-la lɛ di Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛmi lɛ,
ŋii nɛ mi beŋ a na Wia-jaŋ a na Wia kuori-kpasa-la duu
chiŋ dimɛ, ka nuu hɔŋ u nyuŋ. 3 Nii-la fa si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ tutul a nagɛ tabiiŋ síi tul a nagɛ jinalia,
ari tabiiŋ si fiɛsa a nagɛ chaliŋ. Ka duoŋsia golli kuori-
kpasa-la chu. Duoŋsia-la fa nagɛ tabiiŋ si nagɛ jɔgɔ-liiŋ
nɛ. 4 Ŋii nɛ mi na kuori-biisiŋ kpasinniŋ mara ari
banɛsɛ di ba golli kuori-kpasa-la. Nihiasiŋ mara ari
banɛsɛ hɔŋ ba nyuŋ a laalɛ gɛri-pulluŋ, a chu sɛlimɛ
kuori-nyuŋ-chuuluŋ. 5 Ŋii nɛ ka kpasa-la leriŋ liligisɛ a
nagɛ duonuŋ síi ligisɛ ŋii, ka yiikoro ma dɔŋ, a nagɛ
duonuŋ síi kpia a lii kpasa-la leriŋ. Ŋii nɛ ka nyiŋ-
daasiŋ balipɛ ma didii nyiniŋ kuori-kpasa-la sipaaŋ. Ny-
iŋ daasi-la nɛ ŋaa Wia Diŋ-zɔmɔ-la balipɛ. 6 Ka kuori-
kpasa-la sipaaŋ kuŋ piŋ a nagɛ mugi-baliŋ si tul ŋii pal
pal, a pulla nagɛ duoŋ-tabiiŋ.
Ka kiaa banɛsɛ si weye golli kuori-kpasa-la chu a kɛŋ
sii-kɛnɛ, sipaaŋ ari hariŋ kala. 7 Kialiŋ banɛsɛ-la dɔŋɔ
nagɛ naachigiŋ, dɔŋɔ ma nagɛ nɛ-bele, dɔŋɔ ma siaa a
nagɛ nuhuobiine, dɔŋɔ ma nagɛ kachuuŋ síi fi̱l. 8 Kialiŋ
kuŋ-kala kɛŋ kiŋkɛsiŋ balidu balidu nɛ. Ba bira kɛŋ siaa
sipaaŋ ari hariŋ kala. Titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala ba yie yiyii
yiilaa, ba bi tɔrɛ. Yiila-la ba síi yii nɛ ŋla:
“Wii-jaribakɔ, ŋ ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ,
ŋ nɛ nii-la fa si hɛ dimɛ faafaa kala, ari nii-la si hɛ
dimɛ, ari nii-la si jaŋ kɔ.”
9 Kialiŋ si weye yii yiilaa a dɛnnɛ nii-la si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ. Ba yie lɔllu a yiyirɛ u yiriŋ maa. Nii-la si
hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
10 Bua-na kala kialiŋ banɛsɛ-la si weye nɛ yii yiilaa, nihi-
asiŋ mara ari banɛsɛ-la ma yie tuu kpirimi a chuɔlɛ nii-
la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ a hɛ dimɛ a kaa mu wuu.

Ba yie suri ba kuori-nyuŋ-chuuluŋ a bil kpasa-la sipaaŋ
aŋ yiyii yiilaa a bul,
11 “La Tiina Wia, u maga di la chuɔluŋ,
u maga di la dɛnniŋ a yiyirɛ ŋ yiriŋ,
ŋ nɛ Doluŋ Tiina. Ŋ nɛ ta kuŋ-kala,
ŋ tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ŋ taba ba hɛ dimɛ.”

Ba joŋ teŋ-chuoluŋ a pi Pie-bie

5 Ŋii nɛ ka mi na di nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la
nyuŋ, duu kori teŋ-chuoluŋ u na-diiŋ nisiŋ lɛ. Ba
ŋmuŋsɛ teŋ-la tuɔŋ ari hariŋ kala a mɛrɛ, aŋ kɛŋ kiaa
balipɛ kaa magilɛ. 2 Ŋii nɛ mi na Wia tiŋdaari-duo
kubala duu faasa heeli a bul, “Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo lɛrɛ
kialiŋ ba si kaa mɛrɛ teŋ-la aŋ beŋ teŋ-la?” 3 Ama mi bi
nuu-kala na si jaŋ wuo lɛrɛ teŋ-la. Nuu-kala tuo Wia-
jaŋ lɛ, nuu-kala tuo tiŋteeŋ ma lɛ, nuu-kala tuo lɛlɛɛ-
jaŋ ma si wuo lɛrɛ teŋ-la beŋ. 4 Mi si bi nuu-kala na si
wuo lɛrɛ teŋ-la beŋ, mi faasa yel. 5 Ŋii nɛ nihiasi-la
mara ari banɛsɛ-la dɔŋɔ bula pimi a bul di mi sí yel, di
mi bee na nii-la ba síi yirɛ “Juda niaa tuɔŋ Naachigiŋ”, u
lii Devit doho niaa tuɔŋ nɛ, u nɛ wuo yuo dii Sitaani. Ŋii
wiaa u jaŋ wuo suri teŋ-la a lɛrɛ kialiŋ balipɛ-la ba si
kaa mɛrɛ.
6 Ŋii nɛ mi beŋ a na Pie-bie duu chiŋ kuori-kpasa-la
ari kialiŋ banɛsɛ-la si weye ari nihiasi-la tutuɔbaaniŋ. U
si chiŋ lee-la, u nagɛ di ba fa kpua nɛ. U fa kɛŋ nyilliŋ
balipɛ ari siaa ma balipɛ. Sia-la balipɛ nɛ ŋaa Wia
Diŋsiŋ balipɛ Wia si ta ba ku tuu dunia sɛmɛ-na kala.
7 Ŋii nɛ Pie-bie-la mu laa teŋ-la, nii-la si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ na-diiŋ nisiŋ lɛ. 8 U si laa teŋ-la, kialiŋ
banɛsɛ-la si weye ari nihiasiŋ mara ari banɛsɛ-la, ba
kala tuu kpirimi Pie-bie-la sipaaŋ a chuɔlu. Nihiasi-la
kala kori chenniŋ ari sɛlimɛ gbaŋsiŋ maa. Gbaŋsi-la sṵ
ari suɔru-si-la ba si nyiga pi Wia. Wia niaa Wii-chuɔluŋ
nɛ ŋaa suɔru-si-la. 9 Ŋii nɛ nihiasi-la ari kialiŋ si weye ta
ba yiili-faliŋ aa yii,
“Ŋ nɛ wuo laa teŋ-la ba si mɛrɛ,
a lɛrɛ kialiŋ ba si kaa magilɛ,
bɛɛ wiaa ba kpuŋ nɛ. Ba si kpuŋ ŋii, ŋ joŋ ŋ chaliŋ a
yɔɔ nuhuobiine miisiŋ a pi Wia.
Nialiŋ ŋ si yɔbɔ lii ni-yiriba kala tuɔŋ nɛ aa bul yiikori-
yiriba, a hɛ ta-yiriba ari tiŋtee-yiriba kala lɛ.
10 Ŋ leŋe nialiŋ ŋ si yɔbɔ, dii kuoruŋ nɛ a laa niaa nyuŋ
a tima pipi Wia.
Ba jaŋ beŋ tiŋteeŋ kala.”
11 Ŋii nɛ mi beŋ a na di Wia tiŋdaaraa bui buiba bui ku
golli kuori-kpasa-la ari kialiŋ si weye ari nihiasi-la. Mi
nia di ba faa bul wii nɛ. 12 Wii-la ba fa síi bul ari yiikori-
baliŋ nɛ ŋla:
“Pie-bie-la ba si kpua nɛ maga duu kɛŋ doluŋ a bibeŋ
niaa.
U nɛ maga duu kɛŋ kiaa, ari wu-jimiŋ, ari doluŋ kuŋ-
kala lɛ.
U nɛ maga duu kɛŋ yiriŋ, di niaa dɛnnu a chuɔlu.”
13 Ŋii nɛ ka mi nii kialiŋ kala si hɛ Wia-jaŋ, ari kialiŋ kala
si hɛ dunia lɛ, ari kialiŋ si hɛ lɛlɛɛ-jaŋ, ari kialiŋ kala si
sagɛ mugi-baliŋ nyuŋ, ari kuŋ-na kala si hɛ dimɛ di baa
bul wiaa. Ba si,
“Nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ ari Pie-bie-la,
ba nɛ wuo chuɔlɛba a piba yiriŋ a dɛnnɛba.
Ba nɛ maga di ba kɛŋ doluŋ kuŋ-kala lɛ a kaa mu
wuu.”
14 Ŋii nɛ kialiŋ banɛsɛ-la si weye bul di Ami. Ŋii nɛ nihi-
asi-la tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia.

Pie-bie-la kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ suri

6 Ŋii nɛ mi na di Pie-bie-la suri kialiŋ ba fa síi kaa
magilɛ teŋ-la dɔŋɔ. Ŋla nɛ mi nii kialiŋ si weye
banɛsɛ-la dɔŋɔ duu bul wiaa. U yiikoro nagɛ duonuŋ síi
kpia nɛ. U yirɛmi a bul di mi kɔ. 2 Ŋii nɛ mi bee na ja-
pula di nuu hɔŋ u nyuŋ a kori toŋ. Ba joŋ kuori-nyuŋ-
chuulo pu. U lii a yuo laaliŋ dii lee-na kala.
3 Ŋii nɛ Pie-bie-la bira kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-
la ku-liamiŋ kaa suri. Ŋii nɛ mi bira nii di kialiŋ banɛsɛ-
la si weye liamiŋ tiina bira yirɛmi a bul di mi kɔ. 4 Ŋii nɛ
mi bee a na jaaba dɔŋɔ di u ku lii. Jɔɔ-la ŋaa ja-fiaŋ nɛ a
faasa fiɛsɛ, ka nuu hɔŋ u nyuŋ. Ŋii nɛ ba pi tiina woŋbi-
iŋ duu kɛŋ yuosuŋ kaa kɔ dunia, di niaa yuyuo dɔŋɔ a
kpukpu dɔŋɔ. Ba joŋ tokobii-bal nɛ a hɛ u nisiŋ lɛ.
5 Pie-bie-la bira kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-la ku-
torimuŋ kaa suri. Ŋii nɛ kialiŋ si weye, tori tiina yirɛmi
a bul di mi kɔ. Ŋii nɛ mi na ja-bine di nuu hɔŋ u nyuŋ a
kori saniya u nisiŋ lɛ. 6 Ŋii nɛ mi nii yiikoro si nagɛ nuu
yiikoro. Yiikori-la lii kialiŋ banɛsɛ-la si weye tu-
tuɔbaaniŋ nɛ. Ŋii nɛ tiina bul, “Ba jaŋ yallɛ folimiaa
gbaŋa kubala, a yi chɛ-bala tiŋtinna si yie laa u time
magɛ ŋii, ka di miaa gbaŋsiŋ batori ma yi chɛ-bala
tiŋtinna time. Ama nuuŋ ari siniŋ, ba-na wii tuo.”
7 Ŋii nɛ Pie-bie-la bira kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-
la nɛsɛmiŋ kaa suri. Ŋii nɛ kialiŋ banɛsɛ-la si weye
nɛsɛmiŋ tiina yirɛmi a bul di mi kɔ. 8 Ŋii nɛ mi beŋ a na
jaaba di nuu hɔŋ u nyuŋ. Jɔɔ-la naginiŋ lii. Nii-la si jila
yiriŋ nɛ suuŋ, ka lɛlɛɛ-jaŋ tuto u hariŋ. Ŋii nɛ Wia piba
doluŋ di ba kpu nuhuobiinee kala si hɛ dunia sɛsi-la
banɛsɛ dɔŋɔ. Ba jaŋ kɛŋ tokobii-la a kpu dɔŋsuŋ, di lo-
suŋ ma kpu dɔŋsuŋ. Nyanyalaa ari baga kiaa ma kpu
dɔŋsuŋ.
9 Pie-bie-la si kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-nɔŋ-la
kaa suri, ŋii nɛ mi bee na nialiŋ ba si kpua diŋsiŋ di ba
hɛ Wia-dia koru-la bubuɔŋ, lee-la ba si yie nyigɛ ku-
suɔ-siŋ a pipi Wia. Nialiŋ ba si kpua faa bul Wia wiaa nɛ
a fa ŋaa la Tiina Kirisito siada tiŋŋaa maa, ŋii nɛ tii ba
kpuba. 10 Ŋii nɛ ba ŋmoo niiŋ vil vil aa bul, “La Tiina
Wii-jaribakɔ, ŋ ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ a kɛŋ wutitii maa,
bua bɛɛ lɛ nɛ ŋ jaŋ dii nialiŋ si kpula sariya a dɔgisɛ
nialiŋ si hɛ dunia lɛ a tiŋ la wiaa?” 11 Ŋii nɛ Wia joŋ gɛri-

pula a pi ba kuŋ-kala aŋ bula piba di ba gbɛrɛ a wiesi
muapilii, see di ba kpu ba tiŋtinni dɔŋsuŋ ari ba
naaŋbiiri-la dɔŋsuŋ a magɛ ŋii u síi chɛ.
[12] Pie-bie-la si kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-du-la
kaa suri, mi bee na di tiŋteeŋ faasa zigili. Ŋii nɛ wii-pɔ-
suŋ kala biri lim ari chɛŋ-birimiŋ, chɛŋ-pula ma fiɛsɛ a
nagɛ chaliŋ. [13] Ka chɛŋwulaa lii wia nyuŋ a ku tuu tiŋ-
teeŋ, ari ta-faaŋ peliŋ si yie ŋaa tutogo yuori ŋii. [14] Ŋii
nɛ wia nyuŋ kala lɛl a nagɛ ba si yie kɛŋ bɔsɔ chuoli ŋii.
Peel-na kala ari lee-na kala liiŋ si gollo chu, ba kala sii
ba leree. [15] Ŋii nɛ dunia kuoroo, ari ni-balaa, ari laali-
yuori-hiasiŋ, ari nialiŋ si kɛŋ kiaa, ari nialiŋ si kɛŋ
doluŋ, ari nuu-kala, yosuŋ ari nialiŋ kala si tii ba titia,
ba kala fá juu faa bu-buɔsuŋ ari peeli-pɛgisiŋ lɛ. [16] Ŋii
nɛ ba yiyirɛ peele-la ari busu-la a bul di ba tele tɔba lɛ,
di Pie-bie-la ari nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ siaa sí-
ba na. Baa fá Pie-bie-la si na baaniŋ nɛ. [17] Ba bul ŋii,
bɛɛ wiaa tapulii-la Wia si jaŋ na baaniŋ dunia niaa
nyuŋ yie nɛ. Nuu-kala bi Wia sipaaŋ wuo chiŋ.

Iziral tiŋŋaa tuɔŋ nialiŋ ba si magila

7 Wiaa deeŋba kala hariŋ, mi na Wia tiŋdaaraa
banɛsɛ di ba chiŋ tiŋteeŋ laŋgorunuŋ banɛsɛ-la lɛ.
Ba fa kɛŋ dunia laŋgorunu-la banɛsɛ kala, di peliŋ sí lu
dunia lɛ. Tiŋteeŋ ari mugi-baliŋ ari tiisiŋ kala bi jaŋ na
peliŋ. [2] Ŋii nɛ ka mi na Wia tiŋdaara dɔŋɔ duu to wii-pɔ-
suŋ lɛ aa jil wia nyuŋ, a kori ku-la Wia-la si weye si kaa
magilɛ u niaa. Ŋii nɛ u faasa yirɛ Wia tiŋdaara-la
banɛsɛ Wia fa si piba doluŋ di ba chei tiŋteeŋ ari mugi-
baliŋ. [3] Ŋii nɛ u bula pi Wia tiŋdaaraa banɛsɛ-la a bul,
“Ma sí tiŋteeŋ koo mugi-baliŋ koo tiisiŋ chei, see di la
magilɛ la Tiina Wia tiŋtinnaa ba tilliŋ lɛ.” [4] Ŋii nɛ ba
dagɛ nialiŋ Wia si magilɛ ba niiŋ pimi. Ba ŋaa bui bui
zɔlɔ ari mahiŋ balia ari banɛsɛ nɛ. Niaa deeŋba lii Iziral
ni-yiriba tuɔŋ nɛ. [5] Niaa bui fii ari balia nɛ u magilɛ Juda
doho niaa tuɔŋ. Niaa bui fii ari balia ma lii Rubiŋ doho
niaa tuɔŋ. Niaa bui fii ari balia ma lii Gad doho niaa
tuɔŋ. [6] Niaa bui fii ari balia ma lii Asa doho niaa tuɔŋ,
Nafitali doho niaa tuɔŋ maa, niaa bui fii ari balia. Niaa
bui fii ari balia ma lii Manaasi doho niaa tuɔŋ. [7] Niaa
bui fii ari balia ma lii Simiaŋ doho niaa tuɔŋ. Niaa bui fii
ari balia ma lii Liivai doho niaa tuɔŋ. Niaa bui fii ari
balia ma lii Izakai doho niaa tuɔŋ. [8] Niaa bui fii ari balia
ma lii Zɛbuluŋ doho niaa tuɔŋ. Niaa bui fii ari balia ma
lii Josɛf doho niaa tuɔŋ. U magilɛ niaa bui fii ari balia
ma Bɛnjamiŋ doho niaa tuɔŋ.

Ni-daŋ-la si dɛnnɛ Wia

[9] U ŋii hariŋ nɛ mi beŋ a na ni-daŋ-daŋ, nuu bi ba
wuo diisɛ. Ba lii dunia sɛmɛ-na kala a lii tiŋtee-yiriba,
ari ni-yiriba, ari ta-yiriba, aa bul yiikori-yiriba. Mi na di
ba chiŋ kuori-kpasa-la ari Pie-bie-la sipaaŋ a laalɛ gɛri-
pul-duduosuŋ, a kori abɛɛ pipaariŋ ba nisiŋ lɛ. [10] Ni-
daŋ-la faasa ŋaa goŋ aa bul, “La Tiina Wia si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ ari Pie-bie-la, ba nɛ kɛŋ doluŋ di ba wuo
laala ta.” [11] Ka Wia tiŋdaaraa kala china golli kuori-
kpasa-la ari nihiasi-la ari kialiŋ banɛsɛ-la si weye. Ŋii nɛ
Wia tiŋdaara-la tuu kpirimi kuori-kpasa-la sipaaŋ a
chuɔlɛ Wia [12] a bul, “Ami. La jaŋ chuɔlɛ la Tiina Wia a
dɛnnu aa lɔllu, bɛɛ wiaa u nɛ kɛŋ doluŋ ari wu-jimiŋ a
kaa mu wuu. Ami.”
[13] Ŋii nɛ nihiasi-la dɔŋɔ piɛsɛmi a bul, “Kubɛɛba nɛ
laalɛ gɛri-pul-duduosuŋ ŋii, nii nɛ ba lii?” [14] Ŋii nɛ mi
bula pu a bul, “Ŋ nɛ jima, mi kuhiaŋ.” Ŋii nɛ u bula pimi
a bul, “Niaa deeŋba nɛ Wia liisɛ hɛɛ-bal-la tuɔŋ. Ba
chɛsɛ ba gɛnniŋ Pie-bie-la chaliŋ lɛ, ba lii a pullɛ. [15] Ŋii
nɛ tii ba chiŋ Wia kuori-kpasa-la sipaaŋ a tima pupu
wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala Wia-dia lɛ. Nii-la si hɔŋ kuori-
kpasa-la lɛ nɛ jaŋ kiese tɔba lɛ. [16] Losuŋ bira bi jaŋ kɛŋ-
ba, lii-nyuasuŋ ma bi jaŋ kɛŋba, wii-pɔsuŋ bi jaŋ kpu-
ba, wulimiŋ ma bi jaŋ kɛŋba. [17] Wii-kala bi jaŋ ŋaaba,
bɛɛ wiaa Pie-bie-la si chiŋ Wia kuori-kpasa-la sipaaŋ nɛ
jaŋ bibeŋ ba nyuŋ, ari pie-daara si yie beŋ u piesee
nyuŋ ŋii. U nɛ jaŋ kɛŋba kaa mu lii-bulo leriŋ, lii-la síi pi
niaa miisiŋ. Wia ma jaŋ fiisɛ ba sii-liiriŋ ta.”

Pie-bie-la kɛŋ teŋ-kaaniŋ suri

8 Ŋii nɛ Pie-bie-la suri kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-la
balipɛ-la ku-kaaniŋ. U si suro dɛrɛ, Wia-jaŋ kala
ŋaa fuii a yi magina kubala. [2] Ŋii nɛ aŋ ka mi na Wia
tiŋdaaraa balipɛ-la si yie chiŋ Wia sipaaŋ. Ba piba nyil-
liŋ balipɛ. [3] Wia tiŋdaara dɔŋɔ ma ku chiŋ koru-la sɛmɛ
a kori sɛlimɛ gbaŋa-la ba si yie joŋ ku-suɔ-siŋ hɛ, a nyi-
ga pi Wia. Ŋii nɛ ba pu ku-suɔ-zɔŋŋɔɔ yugɛ, duu kaa
guoli Wia niaa Wii-chuɔluŋ lɛ a nyigɛ a pi Wia. U jaŋ
nyigu sɛlimɛ koru-la nyuŋ, ku-la si chiŋ kuori-kpasa-la
sipaaŋ. [4] Ŋii nɛ ku-suɔ-si-la nyuɔsuŋ ari Wia niaa Wii-
chuɔluŋ lii Wia tiŋdaara-la nisiŋ lɛ a mu Wia teeŋ. [5] Ŋii
nɛ Wia tiŋdaari-la joŋ sɛlimɛ gbaŋa-la a chaanɛ nyiniŋ
koruŋ nyuŋ, a hɛ gbaŋa-la tuɔŋ, a joŋo yuo u ku tuu
tiŋteeŋ. Ŋii nɛ duonuŋ kpikpia goŋ aŋ liligisɛ, ka tiŋ-
teeŋ zizigili.

Wia tiŋdaara-la ŋmuu nyilliŋ

[6] Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si kɛŋ nyilliŋ balipɛ-la
ŋaa siri di ba ŋmuu.
[7] Wia tiŋdaari-la buŋbuŋ kua ŋmuu u nyile. Ŋii nɛ
duoŋ-tabiaa ari nyiniŋ guoli chaliŋ lɛ ku tuu tel tiŋteeŋ.
Ba si tele ŋii, tiŋteeŋ ari tiisiŋ ari yaŋ sɛŋ-tori-la kubala
dii nyiniŋ.
[8] Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la liamiŋ tiina ma ŋmuu u nyile.
U si ŋaa ŋii, ba joŋ kuŋ a nagɛ peel-baliŋ síi dii nyiniŋ a
yuo ta u tuu mugi-baliŋ tuɔŋ. [9] U si ku tuu ŋii, mugi-
baliŋ sɛŋ-tori-la kubala fiɛsɛ a nagɛ chaliŋ. Kialiŋ kala si
kɛŋ miisiŋ a hɛ lii-la sɛŋ-tori-la kubala tuɔŋ suu. Liiŋ
daborusu-la si hɛ lee-la ma chei.

10 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-tori-la ma ŋmuu u nyile. U si
ŋmuu ŋii, chɛŋwul-bal kubala lii wia nyuŋ, a chaanɛ a
nagɛ nyiŋ-daaŋ, a ku tuu tel fuonuŋ ari lii-bʋlluŋ sɛŋ-
tori-la kubala lɛ. 11 Chɛŋwul-la yiriŋ nɛ ku-haaŋ. U si
hɛyɛ ŋii, lii-la tuɔŋ u si tele ma hɛi. Lii-la si hɛyɛ ŋii, ni-
daŋ-la si nyua lii-haa-la, ba suu.
12 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɛsɛ-la ma ŋmuu u nyile. U si
ŋmuu ŋii, wii-pɔsuŋ sɛŋ-tori-la kubala cheye, chɛnɛ ma
sɛŋ-tori-la kubala chei, chɛŋwulaa sɛŋ-tori-la kubala
ma chei. Ba pulumuŋ kala lɛl leriŋ kala biri. Lee-la pu-
luŋ tuo wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala.
13 Ŋii nɛ mi beŋ a na kachuuŋ duu fi̱l di-bolii wia nyuŋ
lɛ aa ŋmoo niiŋ vil vil. U síi fi̱l ŋii, u yel a bul, “Nialiŋ si
hɛ tiŋteeŋ lɛ, ba jaŋ na hɛɛŋ. Bua-la lɛ Wia tiŋdaari-
kaana-la batori si jaŋ ŋmuu ba nyilliŋ, nialiŋ jaŋ na hɛɛ-
la.”

9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɔŋ-la ma ŋmuu u nyile. U si
ŋmuu ŋii, mi na chɛŋwuluŋ duu lii wia nyuŋ a ku
tuu tel tiŋteeŋ. Ba joŋ buɔtuo-luŋuŋ boribiiŋ pu. 2 Ŋii
nɛ u suri buɔtuo-luŋii-la boro. U si suro dɛrɛ, nyuɔsuŋ
lii buɔtuo-luŋii-la tuɔŋ a nagɛ nyiŋ-baliŋ nyuɔsuŋ, a tɔ
pulumuŋ ari wii-pɔsuŋ kala ba biri. 3 Ŋii nɛ hɔbɔsuŋ to
nyuɔsu-la tuɔŋ ku lii a tuu tiŋteeŋ. Wia piba doluŋ
dunia lɛ ba wuo leŋ niaa na hɛɛŋ, a nagɛ nuɔmaa si yie
diŋ niaa ba nina hɛɛŋ ŋii. 4 Wia biba woŋbiiŋ pa di ba
dii yaŋ koo tiisiŋ koo kialiŋ si nyu tiŋteeŋ lɛ. Ama u pi-
ba woŋbiiŋ di ba dɔgisɛ nii-la kala Wia magiliŋ si tuo u
tile lɛ. 5 Wia bi hɔbɔsu-la woŋbiiŋ pa di ba kpu niaa
deeŋba, ama di ba dɔgisɛba chɛŋsiŋ banɔŋ. Ŋii nɛ u
dɔgisɛba a nagɛ nuɔmuŋ si yie diŋ niaa u wiwii ŋii.
6 Bua-la lɛ niaa jaŋ chichɛ di ba suu, ama ba bi wuo
suu.
7 Hɔbɔsu-la fa nagɛ janiŋ nɛ ba si kpiɛra di ba kaa mu
laaliŋ. Ba chu kiaa si nagɛ sɛlimɛ nyuŋ-chuuluŋ nɛ. Ba
siaa ma nagɛ nuhuobiinee siaa. 8 Ba kɛŋ nyu-punaa
ma nɛ. Ba duomo a nagɛ haala nyu-punaa. Ba nyilaa
ma nagɛ naachigee nyilaa nɛ. 9 Ba yaraa horuŋ nagɛ
hɔɔŋ ba si yie joŋo tɔ bɔyɛ a kaa yuo laaliŋ. Ba kiŋkɛsiŋ
ma ŋiŋaa goŋ, ari janiŋ si yuga aa lɛrɛ torukoba a fá
mumu laaliŋ. 10 Ba bubuɔ-dosuŋ nagɛ nuɔmuŋ fila.
Dol-la kala ba fa si kɛnɛ di ba kaa dɔgisɛ niaa chɛŋsiŋ
banɔŋ-la kala fa hɛ ba bubuɔ-dosu-la lɛ nɛ. 11 Wia tiŋ-
daari-la fa si kori buɔtuo-luŋii-la boribiiŋ nɛ fa ŋaa ba
kuoro. Jʋu tiŋŋaa yiikoro lɛ baa yiru Abadɔŋ nɛ. Giriik
tiŋŋaa ma yiikoro lɛ baa yiru Apɔliyɔŋ nɛ.
12 Buŋbuŋ hɛɛ-la ba si jaŋ na nɛ ŋii. Ama kiaa balia nɛ
ha ka.
13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-du-la ŋmuu u nyile. U si ŋmuu
ŋii, mi nii nuu yiikoro duu lii koru-la si chiŋ Wia sipaaŋ
sɛmɛ. 14 Ŋii nɛ yiikori-la bula pi Wia tiŋdaari-du-la si ko-
ri nyile-la a bul, “Leŋ di ba puri Wia tiŋdaaraa banɛsɛ-la
ba si vɔbɔ Yufiretis fuo-la lɛ a ta.” Wia fa vɔbɔ a bil a
gbɛrɛ tapulii-la ari chɛnɛ-la ari jina-la u fa síi chɛ u kpu
dunia niaa. 15 Ŋii nɛ ba puriba ta di ba kpu dunia niaa
sɛsi-la batori dɔŋɔ. 16 Ŋii nɛ ba dagɛmi nialiŋ si jil janiŋ
niiŋ pimi. Ba fa yi bui bui buiba zɔ-balia. Ba kala fa jil
janiŋ nɛ a ŋaa siri di baa mu yuo laaliŋ. 17 Mi si naba ari
duosoo tuɔŋ, ŋla nɛ ba nagɛ: Nialiŋ si jil jani-la laalɛ
hɔɔ-horuŋ ba si yie joŋo tɔ bɔisiŋ a kaa yuo laaliŋ nɛ.
Kialiŋ dɔŋsuŋ nagɛ diiwoliŋbine yaraa, dɔŋsuŋ fiɛsɛ a
nagɛ nyiniŋ, dɔŋsuŋ ma nagɛ jiribiiŋ. Jani-la nyusuŋ
nagɛ naachigee nyusuŋ nɛ. Ŋii nɛ nyiniŋ ari nyuɔsuŋ
ari jiribiiŋ lilii ba niiriŋ lɛ. 18 Kiaa deeŋba batori nɛ Wia
leŋ di ba ku kpu dunia niaa tuɔŋ sɛsi-la batori dɔŋɔ.
Nyiniŋ ari nyuɔsuŋ ari jiribiiŋ nɛ ŋii. 19 Jani-la doluŋ kala
fa hɛ ba niiriŋ ari ba bubuɔ-dosuŋ lɛ nɛ. Ba bubuɔ-do-
su-la nagɛ diŋŋaa nɛ a kɛŋ nyusuŋ. Kiaa deeŋba nɛ ba
kaa pirɛ niaa.
20 Dunia ni-kaana-la nyanyal-bɔŋŋɔɔ deeŋba si bi
kpua, ba ma ha bi birima lii ba haachɛ wu-ŋaalaa lɛ. Ba
haa to Sitaani nɛ a kpikpaarɛ vuiaa. Sɛlimɛ ari hɔɔŋ ari
kɔliiŋ nɛ ba kaa mɛ vuia-la dɔŋsuŋ, dɔŋsuŋ ma ŋaa
tabiaa, dɔŋsuŋ ma ŋaa tiisiŋ nɛ. Vuia-la bi wuo na, ba
bi wiaa ma nii, ba bira bi wuo vivɛŋ maa. 21 Niaa deeŋ-
ba faa kpu niaa nɛ. Ba faa ŋaa hil wiaa, aa ŋaa wu-liiliŋ,
aŋ gigaa maa, aŋ bi sɛi di ba birima lii wu-bɔŋŋɔɔ
deeŋba lɛ.

Wia tiŋdaari-la si kori teŋ-chuoli-bie-la

10 Ŋii nɛ ka mi bira na Wia tiŋdaari-duo kubala
duu lii Wia-jaŋ a ku tuu. Duoŋbiliŋbaanaa tɔu
kala, ka duoŋsia vɔɔ u nyuŋ lɛ. U siaa tutul a nagɛ wii-
pɔsuŋ. U naasiŋ ma nagɛ tii-balaa síi dii nyiniŋ. 2 Ka u
kori teŋ-chuoli-bie u nisiŋ lɛ. Ba kaa polli. Ŋii nɛ u joŋ u
na-diiŋ naaŋ a daŋ mugi-baliŋ nyuŋ, a joŋ u na-gua
naaŋ maa a bil tiŋteeŋ. 3 Ŋii nɛ u faasa kpia goŋ bogi
bogi a nagɛ naachigiŋ síi ŋaa goŋ ŋii. U si kpia goŋ ŋii,
duonuŋ kpia. Duonuŋ si kpia ŋii, ba fa ŋaa kiaa balipɛ
a kpikpia goŋ. 4 Bua-la lɛ duonuŋ si kpia, mi faa chɛ di
mi ŋmuŋsɛ wialiŋ bil. Ŋii nɛ nuu yiikoro lii wia nyuŋ a
bula pimi a bul, “Leŋ di wialiŋ duonuŋ si kpia bul, di ba
hɛ ŋ tuɔŋ. Sí ŋmuŋsa bil.” 5 Ŋii nɛ ka mi na Wia tiŋ-
daari-la, nii-la naaŋ dɔŋɔ si chiŋ mugi-baliŋ nyuŋ, ka
dɔŋɔ ma chiŋ tiŋtee-hiliŋ, duu kɛŋ u na-diiŋ nisiŋ kaa
yia wia nyuŋ. 6 Ŋii nɛ u ŋmiɛsɛ Wia, u-na nii-la si hɛ
dimɛ a kaa mu wuu, nii-la si ta wia nyuŋ ari kialiŋ kala
si hɛ wia nyuŋ, ari tiŋteeŋ ari kialiŋ kala si hɛ dimɛ, ari
mugi-baliŋ, ari kialiŋ kala si hɛ u tuɔŋ. U ŋmiɛsa a bul,
“Bua-la lɛ la síi jegilu, u yie nɛ.” 7 Ama tapulii-la Wia tiŋ-
daari-pɛ-la si jaŋ ku ŋmuu u nyile, Wia wu-faalia-la u fa
si dagɛ u tiŋtinnaa, nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba kala jaŋ ŋaa.
8 Ŋii nɛ mi bira nii yiikori-la titia si lii wia nyuŋ a bul
wiaa pimi. U si, “Mu a laa teŋ-bie-la ba si suro, Wia tiŋ-
daari-la nisiŋ lɛ, nii-la naaŋ dɔŋɔ si chiŋ mugi-baliŋ
nyuŋ, ka dɔŋɔ ma chiŋ tiŋteeŋ lɛ.” 9 Ŋii nɛ mi mu Wia
tiŋdaari-la teeŋ a sulu duu joŋ teŋ-bie-la pimi. Ŋii nɛ u

joŋ teŋ-bie-la pimi aŋ bula pimi di mi joŋo chaŋ, di u
jaŋ siŋ mi niiŋ lɛ a nagɛ tuuŋ, ama mi luoruŋ lɛ u jaŋ
hɛi. [10] Ŋii nɛ mi laa teŋ-bie-la Wia tiŋdaari-la nisiŋ lɛ a
joŋo chaŋ. U sima a nagɛ tuuŋ nɛ mi niiŋ lɛ, ama u si
tuu mi luoruŋ, mi luoruŋ kala hɛyɛ nɛ. [11] Ŋii nɛ ba bula
pimi a bul, "Ŋ jaŋ bira bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
a tigɛ ta-yiriba lɛ, ari tiŋtee-yiriba, ari nialiŋ síi bul yiiko-
ri-yiriba, ari kuori-yiriba yugɛ ma lɛ."

Wia siada tiŋŋaa balia-la

11 Ŋii nɛ ba joŋ daa-magisiŋ a nagɛ daaŋtiga a pi-
mi, aŋ bula pimi di mi sii a magisɛ Wia-dia ari ko-
ru-la si hɛ u tuɔŋ, aŋ diisɛ nialiŋ kala síi chuɔlɛ Wia
dimɛ, [2] ama di mi sí Wia-dia-la kaala-na magisu, bɛɛ
wiaa ba joŋ lee-la pi nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa, di ba
ŋmoo u jebii-la lo, a nuɔsɛ Wia lee-la chɛŋsiŋ mahiŋ
balia ari balia. [3] Ŋii nɛ ka Wia si u jaŋ pi u siada tiŋŋaa
balia-la doluŋ di ba wuo bul wiaa u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
tapulaa bui ari zɔ-balia ari mahiŋ batori, aŋ baagɛ tuɔ-
cheri gɛri-bɔsunuŋ.
[4] Niaa deeŋba balia nagɛ tia-la ba síi yirɛ Oliv nɛ. Ba
nɛ bira nagɛ korunuŋ ba si yie joŋ chaanaa a didaŋ
balia-la si chiŋ la Tiina Wia sipaaŋ, nii-la si tii tiŋteeŋ.
[5] Nyiniŋ jaŋ lii ba niiŋ a dii nuu-kala síi chɛ duu dɔgisɛ-
ba. Di nuu-kala níi chɛ duu walimɛba, nyiniŋ jaŋ diiu.
[6] Wia piba doluŋ di ba wuo kiri duonuŋ, duu sí nii tapu-
lia-la ba síi chɛ di ba bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
Wia bira piba doluŋ di ba wuo ŋaa di liiŋ kala birimɛ
chaliŋ. Ba jaŋ wuo leŋ di nyanyalaa juu dunia niaa lɛ,
magɛ ŋii kala lɛ ba si cho. [7] Di ba nɛ dii Wia daŋsia
dɛrɛ, baga kuŋ jaŋ lii buɔtuo-luŋii-la tuɔŋ ku lii. Ku-la
jaŋ yuo kpuba. [8] Ba ku-suunuŋ jaŋ piŋ ta-bal-la woŋbi-
iŋ lɛ. Ta-bal-la bɔmɔ nagɛ Sɔdɔm koo Ijipiti tiŋteeŋ nɛ.
Ta-bal-la lɛ nɛ ba kpaasɛ la Tiina daa-gɛsɛɛ nyuŋ. [9] Ni-
yiriba a lii ta-yiriba, ari nialiŋ síi bul yiikori-yiriba a lii
tiŋtee-yiriba kala jaŋ beŋ ba ku-suunuŋ tapulaa batori
ari lebi. Ba bi jaŋ sɛi di ba paaba hugi. [10] Dunia niaa,
tuɔŋ jaŋ tɔrɛ ari ba si kpu niaa balia-la. Ba jaŋ gbigbieli
a sisieri dɔŋɔ lɛ a didii zile dɔŋɔ lɛ, bɛɛ wiaa wialiŋ niaa
deeŋba balia fa síi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba fa
kɛŋ dunia niaa baŋŋa lɛ nɛ. [11] Ama tapulaa batori ari
lebi chɛɛŋ Wia pi niaa deeŋba balia miisiŋ, ba sii chiŋ
ba naasiŋ lɛ. Nialiŋ kala si naba, fawulluŋ kɛŋba
woruŋ. [12] Ŋii nɛ ba nii nuu yiikoro duu lii Wia-jaŋ a bula
pi niaa balia-la a bul, "Má ku jil daha." U si bul ŋii dɛrɛ,
ba juu duoŋbiliŋbaaniŋ tuɔŋ a jil Wia-jaŋ. Ba diŋdɔŋŋɔɔ
bibeŋba, ka ba jijil. [13] Bua-la titia lɛ tiŋteeŋ faasa zigili.
Taŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ kala tel, ba niaa bui balipɛ suu. Leree
fii fii sɛsi-la kubala nɛ ŋii. Fawulluŋ kɛŋ ni-kaanaa, ba
dɛnnɛ Wia, nii-la si hɛ Wia-jaŋ lɛ.
[14] Hɛɛ-lia-la didɛriŋ nɛ ŋii, ama torimuŋ jaŋ kɔ lɛɛlɛ.

Wia tiŋdaari-pɛ-la ŋmuu u nyile

[15] Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-pɛ-la ŋmuu u nyile. U si ŋmuu
ŋii, mi nii yiikori-balaa di baa bul wiaa, Wia-jaŋ lɛ. Ba si,
"Dunia kuorii-la lɛɛlɛ ŋaa la Tiina Wia ari Kirisito kuorii-
la nɛ. La Tiina Wia jaŋ dii kuoruŋ a kaa mu wuu." [16] Ŋii
nɛ nihiasiŋ mara ari banɛsɛ-la si hɔŋ ba kuori-kpasin-
niŋ nyuŋ Wia sipaaŋ, ba kala tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia a
bul,
[17] "Laa lɔlluŋ la Tiina Wia, Wii-jaribakɔ,
nii-la fa si hɛ dimɛ faafaa ari nii-la ha si hɛ dimɛ.
Lɛɛlɛ-na ŋ joŋ ŋ dol-bal-la,
a suomi a bibeŋ dunia nɛ.
[18] Dunia niaa fa hoso nɛ ŋ nyuŋ.
Ama bua-la ŋ baaniŋ si jaŋ sii ba nyuŋ yie nɛ,
ka bua-la titia ŋ si jaŋ dii nialiŋ si suba sariya ma yie
nɛ,
bua-la lɛ ŋ si jaŋ joŋ time a ti̱ŋ ŋ tiŋtinnaa ma yie nɛ.
Nialiŋ síi bul wiaa, ŋ Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari ŋ niaa
kala,
nialiŋ síi fá ŋ yiriŋ, nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ kala,
ŋ jaŋ time piba.
Lɛɛlɛ ŋ jaŋ dɔgisɛ nialiŋ si chei dunia, di ba mu suu."
[19] Ŋii nɛ ba kɛŋ Wia-dia-la si hɛ Wia-jaŋ, boro kaa suri
a na dagá kubala u tuɔŋ. Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di Iziral tiŋŋaa tuto, ba hɛ daga deeŋ tuɔŋ nɛ. Ŋii nɛ
duonuŋ liligisɛ leriŋ kala, ba ninii yiikorusuŋ, ka
duonuŋ kpikpia ŋmana ŋmana. Tiŋteeŋ zigili, ka duoŋ-
tabiaa faasa tuu titel.

Dimiŋ ari haala yuo dɔŋɔ

12 Ŋii nɛ ku-kpuŋkpere kubala ku lii wia nyuŋ. Ku-
kpuŋkpere-la nagɛ haal nɛ a joŋ wii-pɔsuŋ a
laalɛ, ari niaa síi laalɛ gɛnniŋ ŋii. Ka chɛnɛ ma hɛ u
naasiŋ bubuɔŋ, aŋ ka u chu kuori-nyuŋ-chuulo. Nyuŋ-
chuulo-la, chɛŋwulaa fii ari balia nɛ ba kaa ŋaa. [2] Haal-
la fa kɛŋ luoruŋ nɛ. U luoruŋ wiwii, u faasa yiyel a wi-
walimɛ duu lul. [3] Ŋii nɛ ku-kpuŋkpere dɔŋɔ ma ku lii
wia nyuŋ. Ku-kpuŋkpere deeŋ fa nagɛ dimiŋ si yuga
kieli nɛ a kala fiɛsɛ ari chaliŋ. Diŋ-la fa kɛŋ nyusuŋ
balipɛ nɛ ari nyilliŋ fii, a chu nyuŋ-chuuluŋ balipɛ. [4] U
bubuɔ-doho yigi chɛŋwulaa sɛsi-la batori dɔŋɔ lo ba ku
tuu tel tiŋteeŋ. Aŋ ka diŋ-la mu chiŋ haal-la fa síi wal-
imɛ duu lul sipaaŋ a gbɛrɛ, di haal-la nɛ lula, duu joŋ
bile liŋ. [5] Ŋii nɛ haal-la lul haŋbolibie, nii-la si jaŋ beŋ
dunia niaa kala ari kpaasa. Ŋii nɛ Wia joŋ bile kaa mu u
teeŋ a leŋ u hɔŋ u kuori-kpasa nyuŋ, [6] aŋ ka haal-la fá
juu giriŋ, lee-la Wia si wasa bilu lɛ. U si hɛ dimɛ ŋii, Wia
pu kudiilee tapulaa bui ari zɔ-balia ari mahiŋ batori.
[7] Bua deeŋ lɛ laaliŋ sii Wia-jaŋ lɛ. Wia tiŋdaari-hiaŋ
baa yirɛ Maakil ari tiŋdaaraa dɔŋsuŋ suomi a yuyuo
diŋ-la. Ŋii nɛ diŋ-la ari u haritooroo maa yuo. [8] Ama
Maakil niaa yuo dii diŋ-la ari u haritooroo. Ŋii nɛ diŋ-la

ari u haritooroo bira bi di-hɔnuŋ kala kɛnɛ Wia-jaŋ lɛ.
9 Ŋii nɛ ba joŋ diŋ-la ari u haritooroo a yuo ta ba lii
Wia-jaŋ a ku tuu tiŋteeŋ. U nɛ baa yirɛ Sitaani, nii-la síi
nyisɛ dunia niaa kala. Diŋ-la fa hɛ dimɛ faafaa kala nɛ a
lii dunia di-suomuŋ.
10 Ŋii nɛ ka mi nii yiikori-bal kubala a lii Wia-jaŋ a bul,
“Bua-la Wia si jaŋ laa niaa ta yie nɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ Wia
laa u doluŋ ari u kuoruŋ. Kirisito, nii-la Wia si liisa, ma
laa u doluŋ nɛ, bɛɛ wiaa nii-la si joŋ cheeriŋ pi la
naaŋbiiriŋ, ba joŋu yuo ta nɛ. U fa joŋ cheeriŋ piba Wia
sipaaŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala. 11 Ba yuo dii Sitaani a tiŋ
Pie-bie-la chaliŋ wiaa, ari Wia niiŋ wialiŋ ba fa si bula
pipi niaa. Ba fa ŋaa siri di ba kpuba a tiŋ Wia wialiŋ lɛ
nɛ. 12 Ma nialiŋ si hɛ Wia-jaŋ, má leŋ di ma tuɔŋ tɔrɛ.
Ama ma nialiŋ si hɛ tiŋteeŋ lɛ ari nialiŋ si hɛ mugi-baliŋ
lɛ, ma jaŋ na hɛɛŋ. Sitaani ku tuu ma teeŋ nɛ a faasa
kɛŋ baaniŋ, bɛɛ wiaa u jima ari u bira bi dieni, ka di ba
laa u doluŋ.”
13 Diŋ-la si na di ba joŋu yuo ta, u ku tuu tiŋteeŋ, ŋii
nɛ u kire to haal-la si lul haŋbolibie-la hariŋ. 14 Ŋii nɛ
Wia joŋ kachuuŋ kiŋkɛsiŋ pi haal-la, duu wuo fi̱l a juu
giriŋ tuɔŋ a kagɛ diŋ-la lɛ. Ŋii nɛ u mu lee-la Wia si
wasa bilu lɛ. Dimɛ nɛ, u joŋ kudiilee pu jisiŋ batori ari
lebi. 15 Ŋii nɛ liiŋ lii diŋ-la niiŋ lɛ a nagɛ fuoŋ, a kire to
haal-la hariŋ duu pɛllɛ joŋu. 16 Ama tiŋtee-hiliŋ ku pɛ
haal-la lɛ a joŋ fuo-la si lii diŋ-la niiŋ lɛ kala a nyua.
17 Ŋii nɛ diŋ-la na baaniŋ haal-la nyuŋ a mu duu kɛŋ
haal-la biiriŋ dɔŋsuŋ a yuo laaliŋ. Haal-la biiriŋ nɛ ŋaa
nialiŋ si nii Wia niiŋ wiaa a tutoba, a didii Yesu daŋsia,
a bul u wiaa a pipi niaa. Ŋii nɛ diŋ-la mu chiŋ mugi-bal-
iŋ niiŋ.

Ku-la si nagɛ diŋ-la ari baga kua

13 Ŋii nɛ mi na baga kua dɔŋɔ duu lii mugi-baliŋ
tuɔŋ a ku lii. U fa kɛŋ nyusuŋ balipɛ nɛ, u nyilliŋ
ma fa ŋaa fii. U fa chu kuori-nyuŋ-chuuluŋ fii u nyilliŋ
fii-la lɛ. Yiri-la u fa si kɛnɛ u nyusu-la lɛ faa tuusɛ Wia
joŋŋoo nɛ. 2 Baga ku-la mi si na fa nagɛ kpeye nɛ, aŋ
ka u naasiŋ nagɛ lugumuŋ kiaa, u niiŋ ma nagɛ
naachigiŋ kua. Ŋii nɛ ku-la si nagɛ diŋ-la joŋ u doluŋ
kala ari u kuori-kpasa-la a pi baga ku-la. 3 Baga ku-la
nyusuŋ balipɛ-la dɔŋɔ fa kɛŋ naawiil-bal nɛ si maga
duu suu, ka u bi suba. Ba si na naawiil-la duu fiɛla, u
ŋaa dunia niaa kala wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba sii to u
hariŋ. 4 Ŋii nɛ niaa tuu kpirimi diŋ-la sipaaŋ a chuɔlu,
bɛɛ wiaa u fa joŋ u doluŋ a pi baga ku-la nɛ. Niaa bira
chuɔlɛ baga ku-la. Ŋla nɛ ba piɛsɛ dɔŋɔ a mu tigɛ u lɛ,
“Kubɛɛ nɛ kɛŋ doluŋ a nagɛ ŋla? Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo
kɛnu yuo yuosuŋ?”
5 Ŋii nɛ ba pi baga ku-la woŋbiiŋ u bul babii-bal wiaa
a tutuusɛ Wia joŋŋoo. Ŋii nɛ ba leŋu u dii doluŋ
chɛŋsiŋ mahiŋ balia ari balia. 6 U yie tutuusɛ Wia ari u
jaŋ-niaa joŋŋoo. 7 Ŋii nɛ ba puu woŋbiiŋ ma u kɛŋ Wia
niaa a yuo laaliŋ, a yuo diiba. Ba fa puu doluŋ u wuo
ni-yiriba a lii ta-yiriba kala, ari nialiŋ síi bul yiikori-yiriba
a lii tiŋtee-yiriba kala. 8 Nii-la kala si tuo miisiŋ teŋ-la lɛ
a lii dunia di-suomuŋ, u ma jaŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a
chuɔlu. Pie-bie-la ba si kpua nɛ tii teŋ-la. 9 Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a jegile nii wiiŋ deeŋ. 10 Di
ba nɛ yuo laaliŋ dii nuu a kɛnu kaa mu yosuŋ leriŋ, u
maga duu mu ŋaa yoŋ nɛ. Di ba nɛ joŋ tokobii a kpu
nuu, ba jaŋ sɛnɛ joŋ tokobii a kpu tiina maa. Nialiŋ si
laa Wia wiaa dii maga di ba nyalimɛ nɛ a chiŋ wialiŋ ba
si laa dii lɛ.
11 Ŋii nɛ mi bira na baga kua dɔŋɔ duu lii tiŋteeŋ a
kuu lii. U fa nagɛ piese nɛ aŋ kɛŋ nyilliŋ balia. Uu bul
wiaa a nagɛ ku-la si nagɛ diŋ-la nɛ. 12 U ma kɛŋ dol-la
buŋbuŋ baga ku-la si kɛnɛ nɛ a wuo didii doluŋ u
sipaaŋ. U leŋ dunia niaa kala tuu kpirimi a chuɔlɛ
buŋbuŋ baga ku-la, ku-la fa si kɛŋ naawiil-bal-la, ka u
fiɛlɛ. 13 U ŋaa wu-magilaa a yugɛ. U paala leŋ nyiniŋ lii
wia nyuŋ ku tuu tiŋteeŋ, nuu-kala na. 14 A tiŋ wu-magi-
la-la ba si leŋe u ŋaa buŋbuŋ baga ku-la sipaaŋ, baga
ku-la dɔŋɔ nyisɛ dunia niaa a hɛ, di ba joŋ kiaa mɛ, kuŋ
si nagɛ buŋbuŋ baga ku-la, ku-la ba si kɛŋ tokobiiŋ
keri, ka u wei. 15 Ŋii nɛ ba wuo leŋ baga ku-lia-la pi ku-
la ba si mɛ wiese duu wuo wiaa bubul. Ŋii nɛ u wuo leŋ
ba kpu nialiŋ si bi baga ku-la ba si mɛ ka chuɔlɛ, 16 a bi-
ra leŋ ba magilɛ nuu-kala, nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ,
kuoroo ari summoo, nii-la kala si tii u titia ari nii-la kala
si ŋaa yoŋ. Ba magilɛ ba na-diiŋ nisaa lɛ koo ba tilliŋ lɛ.
17 Nuu-kala bi kuŋ wuo yɔɔ a bi kuŋ-kala ma wuo yallɛ,
see di ba joŋ baga ku-la magiliŋ, koo u yiriŋ, koo u yiri-
la si magɛ ŋii a hɛ u tiina lɛ. 18 Nuu-kala bi jaŋ wuo jiŋ
wiiŋ deeŋ bubuɔŋ, see duu kɛŋ wu-jimiŋ. Má leŋ di nii-
la si kɛŋ wu-jimiŋ liisi a mu yi baga kuŋ niiŋ si magɛ ŋii.
Di ŋ diisɛba, u nagɛ nuhuobiine kialiŋ nɛ. U kiaa niiŋ
ŋaa zɔ-balidu ari mahiŋ batori ari balidu nɛ.

Nialiŋ síi yi yiili-faliŋ

14 Ŋii nɛ mi beŋ a na Pie-bie-la duu chiŋ peel
kubala nyuŋ. Peel-la yiriŋ nɛ Zaayɔŋ. Ba di niaa
buiba zɔlɔ ari mahiŋ balia ari banɛsɛ nɛ fa chiŋ peel-la
nyuŋ. Ba ŋmuŋsɛ Pie-bie-la yiriŋ ari u Nyimma yiriŋ nɛ
a hɛ niaa deeŋba tilliŋ lɛ. 2 Ŋii nɛ ka mi nii nuu yiikoro
duu lii Wia-jaŋ. Yiikori-la fa nagɛ fuonuŋ síi pɛllu nɛ
gbul gbul, koo duonuŋ síi kpia. Yiikori-la mi si nia ma
fa naga ari niaa síi du̱ cheŋ nɛ. 3 Niaa deeŋba chiŋ
kuori-kpasa-la ari nihiasi-la, ari kialiŋ banɛsɛ-la si weye
sipaaŋ nɛ aa yii yiili-falii kubala. Nuu-kala bi yiil-la wuo
gunnɛ, see nialiŋ bui buiba zɔlɔ ari mahiŋ balia ari
banɛsɛ-la duŋduŋa. Niaa deeŋba nɛ Wia tuɔsɛ dunia lɛ
a laaba ta. 4 Ba nɛ bi ha-chɔrumuŋ hariŋ to, aŋ bi disin-
niŋ ma kɛnɛ. Ba níi to Pie-bie-la hariŋ lee-na kala u síi
mu. Ba nɛ Wia laa sipaaŋ liisɛ nuhuobiinee tuɔŋ, di ba
ŋaa Wia ari Pie-bie-la tuɔ-pul tiŋŋaa 5 a bi wiaa ka nyia.

Wia tiŋdaaraa batori bul wiaa

6 Ŋii nɛ mi bira na Wia tiŋdaara dɔŋɔ duu fi̱l wia nyuŋ
di-bolii. U fa kori Wia Wu-zɔmɔ-la nɛ, Wu-zɔmɔ-la si jaŋ
hɛ dimɛ a kaa mu wuu. U kaa mu bula pi nuu-kala si hɛ
dunia lɛ tiŋtee kala lɛ, ari taŋ kala lɛ, ari nialiŋ síi bul yi-
ikori-yiriba kala, ari ni-yiriba kala lɛ. 7 Ŋii nɛ Wia tiŋ-
daari-la bul ari yiikori-baliŋ a bul, “Má fá Wia a dɛnnɛ u
yiri-baliŋ, bɛɛ wiaa bua-la u si jaŋ dii dunia niaa sariya
yie nɛ. Má dɛnnu, u nɛ ta wia nyuŋ ari tiŋteeŋ ari mugi-
baliŋ ari lii-bulluŋ kala.”
8 Ka Wia tiŋdaari-lia-la ma tuto a bul, “Babilɔŋ tele,
Babilɔŋ tele, ta-bal-la ba síi yirɛ Babilɔŋ, u tele. U nɛ joŋ
u wu-bɔŋŋɔɔ a dagɛ tiŋtee kala ba ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ.
Wu-bɔmɔ-la nagɛ siniŋ si kɛŋ huoŋ nɛ.”
9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-tori-la ma tuto ba hariŋ, a ma
bul wiaa ari yiikori-baliŋ. U si, “Di nuu-kala nɛ chuɔlɛ
baga ku-la ari u nagisi-la ba si mɛ bil, a laa magil-la u
tile lɛ koo u nisaa lɛ, 10 Wia jaŋ na baaniŋ kiŋkɛŋ u tiina
nyuŋ. Wia baaniŋ nagɛ siŋ-la si kɛŋ huoŋ nɛ. Di niaa nɛ
nyua, ba yie susuu nɛ. Ba jaŋ joŋ nyiniŋ ari jiribiiŋ a
dɔgisɛ tiina. Ba jaŋ ŋaa ŋii Wia tiŋdaara-la si bi disinniŋ
kɛnɛ ari Pie-bie-la sipaaŋ. 11 Nyiniŋ ari jiribiiŋ jaŋ diiba
deeŋ deeŋ, nyiŋ-la bi jaŋ kɔ duu disa. Niaa deeŋba bi
jaŋ kɔ di ba na wiese wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala. Niaa
deeŋba si chuɔlɛ baga ku-la ari u nagisi-la ba si mɛ bil
a laa u yiriŋ magil-la, ba bi jaŋ na wiese.”
12 Bua deeŋ lɛ nɛ Wia nialiŋ síi to Wia niiŋ a laa Yesu
Kirisito wiaa dii, u maga di ba nyalimɛ nɛ. 13 Ka mi nii
yiikoro kubala duu lii Wia-jaŋ aa bul, “Ŋmuŋsɛ wiiŋ
deeŋ: Nialiŋ si laa la Tiina Yesu wiaa dii aŋ suu, Wia jaŋ
pɛba lɛ.” Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ma bul, “Wia sɛnɛ jaŋ pɛ
niaa deeŋba lɛ di ba wuo na wiese woruŋ. Ba bira bi
jaŋ tiŋ, bɛɛ wiaa tiŋtimii-la ba si tima ka to ba hariŋ
nɛ.”

Ba kɛŋ siikɔrɔ a kaa kuŋ kiaa

14 Ŋii nɛ mi bira beŋ a na duoŋbiliŋbaaŋ-pula, di nuu
nagɛ nuhuobiine bie a hɔŋ duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ. U
tiina chu sɛlimɛ kuori-nyuŋ-chuulo nɛ aŋ kori siikɔrɔ si
kɛŋ niiŋ woruŋ. 15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la dɔŋɔ ma lii Wia-
dia tuɔŋ ku lii, a faasa yirɛ ari yiikori-baliŋ nii-la si hɔŋ
duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ a bul, “Kɛŋ ŋ siikɔrɔ-la a kaa
kuŋ kiaa. Bua-la si maga di la kuŋ kiaa yie nɛ. Kialiŋ
kala si hɛ dunia lɛ si maga di ba kuŋ, ba kala bia nɛ.”
16 Ŋii nɛ nii-la si hɔŋ duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ kɛŋ u si-
ikɔrɔ-la viisi tiŋteeŋ a kuŋ tiŋteeŋ kuŋ-kala.
17 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara dɔŋɔ ma lii Wia-dia si hɛ Wia-
jaŋ a ku lii, a ma kori siikɔrɔ. Siikɔrɔ-la ma kɛŋ niiŋ nɛ
woruŋ. 18 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara dɔŋɔ ma lii Wia-dia koru-
la sɛmɛ a ku lii. U nɛ ŋaa Wia tiŋdaari-la si kɛŋ nyiniŋ
doluŋ. Ŋii nɛ u yirɛ nii-la si kori siikɔrɔ-la a bul ari yiiko-
ri-baliŋ, “Kɛŋ ŋ siikɔrɔ-la a kaa keri tia-la ba síi yirɛ vaiŋ-
la jagisiŋ, bɛɛ wiaa u nɛnɛ-la bia nɛ.” 19-20 Ŋii nɛ Wia tiŋ-
daari-la kɛŋ u siikɔrɔ-la kaa viisi tiŋteeŋ a keri vaiŋ jag-
isi-la kala. Ŋii nɛ ba paa ba kala kaa mu hɛ bua-la ba si
luo, aa chagɛ tii-nɛnɛ-la liiŋ ba si kaa ŋaa siniŋ. Ta-bal-
la jeeŋ hariŋ nɛ ba chagɛ tii-nɛnɛ-la. Ba si chagɛba, lii-
la kala lii a birimɛ chaliŋ, a tuu pipɛllɛ tiŋteeŋ a nagɛ
fuoŋ. Namaga deeŋ dagɛ ŋii Wia si na baaniŋ tiŋteeŋ
niaa nyuŋ. Ŋii nɛ chal-la pɛllɛ a magɛ meel-daasiŋ zɔ-
balia, aŋ pɛ jila yi a magɛ nuhuobiine bɔyɛ.

Wia tiŋdaara-la kori nyanyal-bɔŋŋɔɔ balipɛ

15 Ŋii nɛ mi bira na ku-kpuŋkpere dɔŋɔ wia nyuŋ.
U kɛŋmi fawulluŋ. Mi na Wia tiŋdaaraa balipɛ di
ba kori nyanyal-bɔŋ-yiriba balipɛ. Di ba nɛ yuoba hɛ
tiŋteeŋ lɛ dɛrɛ, Wia baaniŋ jaŋ fiɛlɛ.
2 Ŋii nɛ mi na kuŋ, u yuga a nagɛ mugi-baliŋ síi tul ŋii
pal pal a chuchol nyiniŋ. Ka nialiŋ si yuo dii baga ku-la
ari u nagisi-la ba si mɛ bil, ari u yiriŋ magiliŋ, mi naba
di ba chiŋ mugi-bal-la síi tul pal pal sɛmɛ a kori chen-
niŋ Wia si joŋo piba. 3 Ŋii nɛ ba yiyii yiilaa. Yiil-la dɔŋɔ,
Moosis Wia tiŋtinni-la nɛ laa sipaaŋ yii, ka yiil-la dɔŋɔ
ba yiyii a didɛnnɛ Pie-bie-la. Yiila-la ba si yii nɛ ŋla:
“La Tiina Wia Wii-jaribakɔ,
wu-kpuŋkperisiŋ ari tiŋtiŋ-balaa nɛ ŋ titiŋ.
Ŋ kɛŋ wutitii nɛ aa ŋaa wutitiiba.
Ŋ nɛ jaŋ dii kuoruŋ a kaa mu wuu.
4 La Tiina Wia, kubɛɛ nɛ bi jaŋ fáŋ?
Nuu-kala jaŋ fáŋ aŋ didɛnnɛ ŋ yiri-baliŋ.
Ŋ duŋduŋa nɛ kɛŋ tuɔ-pula.
Dunia niaa kala jaŋ ku chuɔluŋ,
bɛɛ wiaa nuu-kala na ari ŋ dii dunia niaa sariya ari
wutitii nɛ.”
5 Mi si nii yiila-la dɛrɛ, mi na Wia-dia-la tutuɔbaaniŋ
ba síi yirɛ lee-la si bi disinniŋ kɛnɛ, di ba suro. 6 Ŋii nɛ
Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si kori nyanyal-bɔŋŋɔɔ balipɛ-la
lii dimɛ ku lii. Ba laalɛ gɛri-yuoli-zɔŋŋɔɔ síi tul nɛ, kuŋ-
kala tuo u lɛ, a joŋ sɛlimɛ damɛrisiŋ a vɔɔ ba bɔisiŋ lɛ.
7 Ŋii nɛ kialiŋ banɛsɛ-la si weye dɔŋɔ joŋ sɛlimɛ gbaŋsiŋ
balipɛ a pi Wia tiŋdaaraa balipɛ-la. Wia baaniŋ fa su̱
sɛlimɛ gbaŋsi-la nɛ. U nɛ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
8 Ŋii nɛ nyuɔsuŋ tɔ Wia-dia-la kala. Wia tula ari u doluŋ
nɛ ŋaa nyuɔsu-la hɛ dimɛ ŋii. Nuu-kala bi Wia-dia-la
wuo juu, see Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si joŋ nyanyal-
bɔŋŋɔɔ balipɛ-la kala yuo hɛ tiŋteeŋ lɛ a dɛrɛ.

Gbaŋsiŋ balipɛ-la si kɛŋ Wia baaniŋ

16 Ŋii nɛ mi nii nuu yiikoro duu lii Wia-dia-la tuɔŋ.
U bula pi Wia tiŋdaara-la balipɛ ari yiikori-baliŋ a
bul, “Má kɛŋ gbaŋsiŋ balipɛ-la si kɛŋ Wia baaniŋ kaa
mu bisa hɛ dunia lɛ.”
2 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la buŋbuŋ tiina joŋ u gbaŋa-la
Wia baaniŋ si hɛ u tuɔŋ, a kaa mu bisa hɛ dunia lɛ. U si
bisa hɛ dɛrɛ, ŋii nɛ naawiil-bɔŋŋɔɔ síi suɔra kɛŋ nialiŋ

kala si kɛŋ baga ku-la magiliŋ, aŋ pɛ chuɔlɛ u nagisiŋ
ba si mɛ a bil.
3 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-liamiŋ joŋ u gbaŋa ari Wia
baaniŋ a kaa mu bisa hɛ mugi-baliŋ lɛ. Ŋii nɛ mugi-bal-
la birimɛ a nagɛ nuhuobiine si suba chaliŋ. U si ŋaa ŋii,
kialiŋ kala si kɛŋ miisiŋ a hɛ mugi-bal-la tuɔŋ suu.
4 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-tori-la ma kɛŋ u gbaŋa kaa mu a
bisa hɛ fuo-biisiŋ ari fuo-buloo lɛ. Ba kala birimɛ chal-
iŋ. 5 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la si kɛŋ liiŋ doluŋ ma bul wiaa.
U si, "La Tiina Wia, ŋ kiaa sima nɛ di ŋ dɔgisɛ dunia ni-
aa. Ŋ nɛ Tuɔ-pul Tiina, ŋ nɛ nii-la fa si hɛ dimɛ faafaa
kala ari nii-la si hɛ dimɛ lɛɛlɛ.
6 Dunia niaa kpu ŋ niaa ari nialiŋ fa síi bul wiaa, ŋ
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba si ŋaa ŋii nɛ tii ŋ ŋaa chaliŋ piba
di ba nyua. U maga di ba nyua nɛ."
7 Ŋii nɛ mi nii nuu yiikoro duu bul wiaa. Yiikori-la lii
koru-la nyuŋ ba fa si yie kpu pusuŋ a nyigɛ a pi Wia nɛ.
U tiina si, "Wutitii, la Tiina Wia Wii-jaribakɔ, ŋ kɛŋ wuti-
tii, wutitii woŋbiiŋ nɛ ŋ to a didii niaa sariya ŋii."
8 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɛsɛ-la joŋ u gbaŋa a bisa hɛ wii-
pɔsuŋ lɛ. Ŋii nɛ wia faasa pɔsɛ a nagɛ nyiniŋ, a nyinyigɛ
niaa. 9 Wii-pɔsuŋ si faasa pɔsɛ a nyigɛ niaa ŋii, ba na
baaniŋ Wia nyuŋ a tutuusɛ u joŋŋoo, bɛɛ wiaa ba jima
u nɛ kɛŋ doluŋ nyanyal-yiri deeŋba kala lɛ. Ama ba bi
birima lii ba haachɛba lɛ di ba chuɔlɛ Wia.
10 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɔŋ-la joŋ u gbaŋa a bisa u tuɔŋ
kiaa a hɛ baga ku-la lɛ, lee-la u fa síi dii kuoruŋ. Ŋii nɛ
birimiŋ tɔ lee-la kala, ka nialiŋ kala si hɛ dimɛ ma yaraa
bibieri, ba didiŋ ba neŋdelimee. 11 A tiŋ ba yara-la síi
wii, ari ba naawiila-la wiaa, ba tutuusɛ Wia joŋŋoo, nii-
la si hɛ Wia-jaŋ. Ama ba bi birima lii ba haachɛba lɛ di
ba chuɔlɛ Wia.
12 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-du-la joŋ u gbaŋa ari Wia
baaniŋ a bisa hɛ fuo-bal kubala baa yirɛ Yufiretis lɛ. Ŋii
nɛ fuo-la kala hu. Fuo-la si hua, kuoro-la si lii taŋ sɛmɛ
wuo na woŋbiiŋ a to fuo-naa-la tuɔŋ a kukɔ. 13 Ŋii nɛ mi
na jiŋ-bɔŋŋɔɔ batori di ba nagɛ yiŋŋaa. Dɔŋɔ lii diŋ-la
lɛ, dɔŋɔ ma lii baga ku-la lɛ, dɔŋɔ ma lii nii-la si nyia
wiaa duu bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba lii ba ni-
iriŋ lɛ a ku lii. 14 Jiŋ-bɔŋŋɔɔ deeŋba batori lii Sitaani lɛ
nɛ a yie ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ. Ba nɛ gɔllɛ dunia
kuoroo kala teeŋ, a kɛŋba hɛ dɔŋɔ lɛ baa ŋaa siri di ba
yuo laaliŋ. Tapul-bal-la Wii-jaribakɔ si liisa di wiaa
deeŋba kala ŋaa, ba jaŋ yuo laal-la. 15 (Má bee na, mi
jaŋ kɔ ari gaara si yie kɔ ŋii. Wia jaŋ pɛ nii-la kala si bi
doŋ pina aŋ pɔ lɛ, nii-la kala si laalɛ u gɛriŋ, di niaa si u
yaribiree na.) 16 Ŋii nɛ Wia kɛŋ dunia kuoro-la a kaa mu
hilimi lee kubala di ba yuo laaliŋ. Hiiburu tiŋŋaa yiikoro
lɛ baa yirɛ lee-la Amagɛdɔŋ.
17 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-pɛ-la joŋ u gbaŋa, a joŋ u tuɔŋ
kiaa bisa hɛ peliŋ lɛ. Ŋii nɛ yiikori-bal kubala lii lee-la
kuori-kpasa-la si china Wia-dia-la tuɔŋ a bul, "Wialiŋ
didɛriŋ yie nɛ." 18 Ŋii nɛ duonuŋ liligisɛ a kpikpia. Leriŋ
kala ŋiŋaa goŋ, ka tiŋteeŋ ma faasa zigili. Dunia si suo-
mo, u ha bi ŋii zigile aŋ ka. 19 Tiŋteeŋ si zigili ŋii, u kɛŋ
ta-bal-la kaa kpaa leree batori, ka tiŋtee kala ta-balaa
ma titel. Ŋii nɛ Wia liise mu yi Babilɔŋ lɛ. U dɔgisu nɛ
woruŋ a mu yi ŋii u si na baaniŋ u nyuŋ lɛ. 20 Ŋii nɛ tiŋt-
eye-la liiŋ fa si gollo chu, ba kala lɛl. Peelee ma kala lɛl.
21 Ka duoŋ-tabii-balaa si faasa yuŋ kiŋkɛŋ a nagɛ nɔ-
muŋ-tabiaa, ba lii wia nyuŋ ku tuu tel niaa nyuŋ ba
susuu. Wii-la fa ŋaa wu-lɔru nɛ. Ŋii nɛ ni-kaana-la tuusɛ
Wia joŋŋoo a tiŋ duoŋ-tabia-la wiaa.

Haala si hɔŋ baga kuŋ nyuŋ

17 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si kori gbaŋsiŋ
balipɛ-la, ba tuɔŋ kubala yirɛmi a bul, "Kɔ di mi
dagiŋ ŋii Wia si jaŋ dii ha-chɔrumuŋ deeŋ si ŋaa wu-liil-
iŋ woruŋ sariya. U nɛ hɔŋ lee-la liiŋ si hɛ a yugɛ.
2 Dunia kuoroo ari dunia niaa kala kɛnu ŋaa wu-liiliŋ a
kala bugi, a nagɛ ba si nyua siniŋ."
3 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛmi lɛ, ka Wia tiŋdaari-la joŋ-
mi kaa juu giri kubala tuɔŋ. Ŋii nɛ mi na haal kubala
dimɛ duu hɔŋ baga kuŋ kubala nyuŋ. Baga ku-la kala
fiɛsa nɛ. U yiraa fa yuga nɛ, yira-la tutuusɛ la Tiina Wia.
U fa kɛŋ nyusuŋ balipɛ nɛ, ka u nyilliŋ ma fa ŋaa fii nɛ.
4 Haal-la laalɛ gɛri-fiaŋ ari muɔluŋ, a hɛ sɛlimɛ ari tabii-
tulaa. U fa kori sɛlimɛ nyunyuala nɛ. Wu-bɔŋŋɔɔ ari wu-
liili-la u síi ŋaa sṵ nyunyuala-la, 5 ka ba ŋmuŋsɛ yiri-
kpuŋkpere a hɛ u tile lɛ. Yiri-la ba si ŋmuŋsa hɛ u tile lɛ
nɛ ŋla, "Babilɔŋ ŋaa ta-bal nɛ. Nialiŋ kala si hɛ dunia lɛ
aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ari ha-chɔrumɔɔ kala, u nɛ ŋaa ba
naaŋ." 6 Ŋii nɛ ka mi na haal-la duu nyua Wia niaa ari
nialiŋ ba si kpua a tiŋ Yesu wiaa ba chaliŋ. Haal-la si
nyua chal-la yuga ŋii, u bugi. Mi si nau ŋii, u ŋaami wu-
kpuŋkpere kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
7 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la piɛsɛmi a bul, "Bɛɛ kuŋ nɛ tii
wiiŋ deeŋ ŋaa wu-kpuŋkpere ŋ lɛ? Haal-la si jil baga
ku-la si kɛŋ nyusuŋ balipɛ ari nyilliŋ fii-la ŋaa ha-
kpuŋkpere nɛ. Mi jaŋ dagiŋ u bubuɔŋ. 8 Baga ku-la ŋ si
na nɛ fa hɛ dimɛ buŋbuŋ aŋ bira tuo. U jaŋ lii buɔtuo-
luŋii-la tuɔŋ ku lii a mu suu. Di dunia niaa dɔŋsuŋ nɛ
na baga ku-la, u jaŋ ŋaaba wu-kpuŋkpere, bɛɛ wiaa u
fa hɛ dimɛ buŋbuŋ aŋ bira tuo, aŋ saa jaŋ bira kɔ. Wiiŋ
deeŋ jaŋ ŋaa nialiŋ si hɛ dunia lɛ, ka ba yiraa tuo mi-
isiŋ teŋ-la Wia si ŋmuŋsa a chiŋ dunia di-suomuŋ lɛ.
9 Nii-la si kɛŋ wu-jimiŋ nɛ jaŋ wuo jiŋ wiiŋ deeŋ
bubuɔŋ. Nyusuŋ balipɛ-la ŋaa peelee balipɛ nɛ. Ba
nyuŋ nɛ haal-la hɔŋ. Nyusuŋ balipɛ-la ma ŋaa kuoroo
balipɛ nɛ. 10 Kuoroo balipɛ-la tuɔŋ banɔŋ nɛ suba, dɔŋɔ
nɛ dii kuoruŋ lɛɛlɛ, aŋ ka dɔŋɔ-la-na ha bi kuoruŋ die.
Di u ma nɛ ku dii kuoruŋ, u bi jaŋ hɛ dimɛ a dieni.
11 Baga ku-la-na fa si hɛ dimɛ aŋ bira ku tuo, u ma ŋaa
kuoro nɛ. U pɛ balipɛ-la lɛ ba ŋaa chori, ama u fa hɛ
kuorie-la balipɛ tuɔŋ nɛ. U ma jaŋ suu. 12 Nyilli-la fii ŋ si
na ŋaa kuoroo fii nɛ, ama ba-na ha bi kuoruŋ die. Ba di
baga ku-la jaŋ dii kuoruŋ, ama ba bi jaŋ dii kuoruŋ a

dieni. 13 Kuoroo deeŋba kala kɛŋ nii-bala nɛ, a joŋ dol-
la ba si kaa bibeŋ niaa a pi baga ku-la. 14 Ba di Pie-bie-
la jaŋ yuo dɔŋɔ, ama Pie-bie-la jaŋ yuo diiba, bɛɛ wiaa
u nɛ ŋaa nialiŋ kala si beŋ niaa kuhiaŋ, a kɛŋ kuoroo
kala ma doluŋ. Ba di u haritooroo nɛ jaŋ yuo diiba. Ni-
aa deeŋba nɛ ŋaa nialiŋ Wia si yira aŋ liisɛ, ba ŋaa ni-
titiiba.”
15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bira dagɛmi lii-la ha-chɔruŋ-la
fa si hɔŋ u nyuŋ bubuɔŋ. U bula di lii-la mi si na ŋaa
nuhuobiinee ari ni-daŋ si lii ta-yiriba ari tiŋtee-yiriba
kala aa bul yiikori-yiriba kala. 16 Nyilli-la fii ma mi si na,
ba di baga ku-la jaŋ bɛrɛ ha-chɔruŋ-la. Ba jaŋ wuri ha-
chɔruŋ-la kiaa ta duu kɛŋ yaribiree. Ba jaŋ chaŋ u
namia aŋ leŋ di nyiniŋ dii u haŋgbelee. 17 Wia ŋaa ba
kɛŋ nii-bala nɛ a ŋiŋaa wii-la u si cho. Ŋii nɛ tii ba ŋaa
ŋii. Ba joŋ dol-la ba si kɛnɛ a bibeŋ niaa a pipi baga ku-
la. Ba jaŋ bibeŋ ku-la, see di wialiŋ kala Wia si bula ŋaa
dɛrɛ. 18 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bira bul di haal-la mi si na
ŋaa ta-bal nɛ. Ta-baliŋ deeŋ kɛŋ doluŋ a bibeŋ kuoro-la
si hɛ dunia lɛ.

Babilɔŋ tele

18 Wiaa deeŋba kala si ŋaa bal, mi bira na Wia tiŋ-
daara dɔŋɔ duu lii Wia-jaŋ a ku tuu tiŋteeŋ. U
faasa kɛŋ doluŋ, ka u pulumuŋ leŋ dunia kala pullɛ.
2 Ŋii nɛ u faasa yirɛ a bul, “Babilɔŋ tele, ta-bal-la tele.
Dimɛ nɛ jiŋ-bɔŋŋɔɔ ari diibiisiŋ ba si kisɛ kala hɛ. 3 Ba-
bilɔŋ niaa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a yugɛ nɛ. Ba dagɛ dunia ni-
aa, ba ma ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Dunia kuoroo ma kɛŋba
ŋiŋaa wu-liiliŋ. Dunia bayalaa ma to ba hariŋ a ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ a nina moribiee woruŋ.” 4 Wia tiŋdaari-la si
bul wiaa deeŋba dɛrɛ, mi bira nii nuu yiikoro duu lii
Wia-jaŋ aa bul,
“Mi niaa, má sii Babilɔŋ lɛ,
di ŋii dee ma jaŋ pɛ ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la ba síi ŋaa.
Di ma nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ pɛ dɔgisɛma ari mi síi chɛ di
mi dɔgisɛ Babilɔŋ niaa ŋii.
5 Ba wu-bɔŋŋɔɔ yuga nɛ Wia sipaaŋ,
ŋii nɛ tii Wia ha bi ba wiaa yua.
6 Wialiŋ ba si ŋaama lɛ, má ma joŋo ŋaaba lɛ,
a ti̱ŋ ma chimiŋ naaŋsiiŋ bulia.
Gbaŋa-la ba si kaa ŋaa siniŋ pima ma nyua,
má ma kɛŋ u titia a ŋaa siniŋ naaŋsiiŋ bulia piba di
ba nyua.
7 Ba yie kɛŋ ba titia yugɛ nɛ, a nii sima, a bibɛsɛ ba
titia lɛ,
ŋii wiaa má dɔgisɛba woruŋ, di ba na hɛɛŋ a yiyel,
di hɛɛ-la magɛ ŋii ba fa síi nii sima.
Ba yie biinɛ di ba nagɛ kuoroo nɛ,
tuɔ-cheeŋ bi jaŋ kɛŋba a nagɛ yo-haala.
Ba bul ba bi jaŋ kɔ di ba yele da.
8 Ŋii wiaa nɛ tii nyanyal-bɔŋŋɔɔ jaŋ kɛŋba chɛ-bala leŋ
leŋ.
Ba jaŋ yel ba niaa yoho, di losuŋ ma kɛŋba, ka nyiniŋ
ma diiba.
Wiaa deeŋba kala jaŋ ŋaa,
bɛɛ wiaa la Tiina Wia kɛŋ doluŋ.
U jaŋ dii ba sariya.”
9 Ŋii nɛ dunia kuoro-la si to ba hariŋ a ŋiŋaa ba-
chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wuŋaalaa a pɛ ninii sima, ba tuɔŋ
jaŋ chei. Di ba nɛ na di nyiniŋ ka diiba, ba jaŋ ŋmoo ni-
iŋ vil vil. 10 Di ba nɛ beŋ hɛɛ-la taŋ-la niaa síi na, fawul-
luŋ jaŋ kɛŋba. Ba jaŋ chiŋ di-bolii a bibenu a bul, “Ou,
ou ta-baliŋ deeŋ, ta-bal-la ba síi yirɛ Babilɔŋ, u bi diene
ka ba dɔgisɛ u niaa ba suu.”
11 Dunia bayalaa yiyel Babilɔŋ niaa wiaa, bɛɛ wiaa
nuu-kala tuo a biraa yɔɔ ba kiaa. 12 Kialiŋ ba síi yallɛ nɛ
ŋla: Sɛlimɛ, hɔɔŋ, tabii-tulaa, gɛri-yuoli-zɔŋŋɔɔ, muɔlaa,
gɛripɛ-fula-fula biisiŋ, gɛripɛ-fiɛsiŋ, ari daasi-la kala
yalliŋ si hɛyɛ, ari kialiŋ kala ba si kɛŋ batuŋ nyilaa ŋaa,
ari kialiŋ kala ba si kɛŋ daa-la yalliŋ si hɛyɛ saa, ari kɔli-
iŋ, ari kialiŋ ba si kɛŋ hɔɔŋ ŋaa, ari lokuŋbuiaa. 13 Ku-
suɔ-siŋ ba si joŋo guoli kudiilee tuɔŋ u siŋ, tulaaliba,
tii-keliŋ suɔra si sima, si-duoruŋ, nuuŋ, muŋ-zɔmuŋ,
folimiaa, nɛsiŋ, ari piesee, ari janiŋ, ari janiŋ torukoba,
ari yosuŋ. 14 Ŋii nɛ ba bira bul a tigɛ taŋ-la niaa lɛ, “Ku-
zɔmɔ-la kala ma fa síi hiɛnu, ma telba kala lɛ, ma ku-
zɔŋ-zɔŋ-na kala ari ma sima-la kala ma fa síi nii, ba bira
tuo. Ma bira bi jaŋ kɔ di ma naba.” 15 Bayalia-la kala fa
si yallɛ kiaa pi Babilɔŋ niaa a na moribiee, ba jaŋ fá
fawulluŋ a tiŋ hɛɛ-la wiaa Babilɔŋ niaa síi na. Ba kala
jaŋ chiŋ di-bolii a faasa ŋmoo niiŋ a yele bubul, 16 “Ou,
ou, ta-baliŋ deeŋ fa zɔmɔ a kɛŋ ku-zɔŋŋɔɔ maa. U niaa
fa lilaalɛ gɛri-yuoli-zɔŋŋɔɔ, ari muɔlaa, ari gɛri-fiɛsiŋ, a
lilaalɛ sɛlimɛ ari tabii-tulaa. 17 U bi diene ka kiaa deeŋ-
ba kala chei ŋ teeŋ.” Ŋii nɛ nialiŋ síi duori liiŋ dabori-
bala-la síi vɛŋ mugi-baliŋ tuɔŋ kuhiasiŋ, ari nialiŋ síi tiŋ
daboro-la tuɔŋ, ari nialiŋ síi juu liiŋ daborusuŋ aa mu
leree, ari nialiŋ kala si chɛ kiaa mugi-baliŋ tuɔŋ di ba
na moribiee, 18 niaa deeŋba kala chiŋ di-bolii nɛ a
bibeŋ. Ba na Babilɔŋ duu dii nyiniŋ. Ŋii nɛ ba ŋmoo ni-
iŋ a yel a bul, “Ta bɛɛ nɛ fa nagɛ ta-baliŋ deeŋ?” 19 Ŋii
nɛ ba yel a ŋaa hagila hihɛ ba nyusuŋ lɛ a bul, “Ou, ou,
ta-baliŋ deeŋ lɛ nɛ nialiŋ kala fa si kɛŋ liiŋ daborusuŋ
to a jigi. Má bee na, u bi diene ka kialiŋ kala u fa si
kɛnɛ chei. 20 Ma nialiŋ si hɛ Wia-jaŋ lɛ, má jujuɔsɛ Ba-
bilɔŋ wiaa. Ma Wia niaa ari Wia naŋzɔɔba ari nialiŋ fa
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, má jujuɔsɛ. Wia
joŋ ma chimiŋ a joŋo ti̱ŋ Babilɔŋ nɛ.”
21 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara dɔŋɔ, u dolie nɛ woruŋ, u joŋ
tabii-bal a joŋo yuo hɛ mugi-baliŋ lɛ. Tabii-la fa yuga a
nagɛ nɔmuŋ nɛ. U si joŋ tabii-bal-la a yuo ŋii, u bul, “Ŋii
titia nɛ ba jaŋ ŋaa Babilɔŋ. Ba jaŋ joŋ Babilɔŋ, ta-bal-la
a yuo ta ari doluŋ. U jaŋ lɛl dunia lɛ. 22 Ba bira bi jaŋ nii
cheŋ-duduuroo di baa du̱, ŋmuluŋ ŋmiiraa ma bira bi
jaŋ ŋmuŋmuu. Saaraa ari gɛripɛ-yuoroo ma jaŋ bira
tuo u lɛ. Niaa bira bi jaŋ nunɔŋ munuŋ u lɛ. 23 Chaanaa

ma bira bi jaŋ chaanɛ u tuɔŋ. Baalaa ari haalaa bira bi
jaŋ jaa dɔŋɔ. Babilɔŋ bayalaa nɛ fa ŋaa ni-balaa dunia
deeŋ lɛ, aŋ ka ba kɛŋ daalusuŋ aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ aa
nyisɛ dunia niaa kala. 24 Babilɔŋ lɛ nɛ ba kpu nialiŋ fa síi
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a kpu Wia niaa maa,
a bira kpu nialiŋ dɔŋsuŋ si hɛ dunia lɛ.”

Pie-bie-la ha-jaari gbiele

19 Wiaa deeŋba kala si ŋaa hariŋ, ŋii nɛ mi nii goŋ
Wia-jaŋ lɛ. Goŋ-la nagɛ ni-daŋ yiikoroo nɛ aa bul
wiaa. Ba si, “Haleluya, la Tiina Wia kɛŋ doluŋ duu laala
ta. U nɛ kɛŋ yiriŋ ari doluŋ. 2 Má leŋ di la dɛnnu, bɛɛ
wiaa u kɛŋ wutitii nɛ a kaa dii niaa sariya. U dii ha-
chɔruŋ-bal-la sariya. Ha-chɔruŋ-bal-la nɛ faa ŋaa wu-li-
iliŋ, a chei dunia niaa kala. U si kpu Wia tiŋtinnaa ŋii,
ŋii titia nɛ Wia ma dɔgisu.”
3 Ŋii nɛ ba bira heele bul, “Haleluya, nyiŋ-la síi dii
haal-la, u nyuɔsuŋ nɛ jil wia nyuŋ a kaa mu wuu.” 4 Ŋii
nɛ nihiasiŋ mara ari banɛsɛ-la ari kialiŋ banɛsɛ si weye
tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia. U fa hɔŋ u kuori-kpasa nyuŋ
nɛ. Ŋii nɛ ba bul, “Ami, Haleluya!” 5 Ŋii nɛ nuu yiikoro lii
Wia kuori-kpasa-la sɛmɛ a heele bul, “Ma Wia tiŋtinnaa
kala ari ma nialiŋ kala síi fáu, nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ
kala, má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U nɛ tiila.” 6 Ŋii nɛ mi bira
nii ni-daŋ yiikoro. Yiikori-la fa nagɛ fuo-balaa síi pɛllu
nɛ gbul gbul. U bira nagɛ duonuŋ síi kpia ŋmana
ŋmana aŋ pɛ liligisɛ. Ŋii nɛ yiikori-la heele bul,
“Haleluya, la Tiina Wia Wii-jaribakɔ dii u kuoruŋ nɛ.
7 Má leŋ di la jujuɔsɛ a yirɛ u yiri-baliŋ a dɛnnu woruŋ.
Bua-la Pie-bie-la si jaŋ jaa haala yie nɛ. Haal-la ma si
jaŋ jaau ŋaa siri nɛ. 8 Ba joŋ gɛri-yuoli-zɔŋ a laalɛ haal-
la. Gɛri-la tula zɔmɔ. Kuŋ-kala tuo u lɛ. Gɛri-yuoli-zɔŋ-la
haal-la si laala ŋaa Wia niaa tuɔ-pul wu-ŋaalaa nɛ.”
9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula pimi a bul, “Ŋmuŋsɛ wiiŋ
deeŋ, ari Wia jaŋ pɛ nialiŋ ba si yira di ba ku gbieli Pie-
bie-la ha-jaari gbiele a dii kudiilee dimɛ.” Ŋii nɛ Wia tiŋ-
daari-la bula pimi a bul di Wia niiŋ wu-tɛŋŋɛ nɛ ŋii.
10 Ŋii nɛ mi tuu kpirimi di mi chuɔlu, ama u bula pimi di
mi sí ŋii ŋaa, di la kala ŋaa tiŋtinnaa a tima pipi Wia, la
di nialiŋ kala síi to wialiŋ Yesu si bula. Ŋii nɛ u bula pi-
mi di mi chuɔlɛ Wia. Di nialiŋ kala síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, wialiŋ titia nɛ Yesu dagɛ.

Ja-pula jijilli-la

11 Ŋii nɛ mi na Wia-jaŋ duu suro. Mi beŋ a na ja-pula
di nuu jila. Nii-la si jila yiriŋ nɛ Ni-tɛŋŋɛ ari Wutitii Tiina.
U dii niaa sariya ari wutitii, a kɛŋ wutitii ma yuo laaliŋ.
12 U siaa kala chuchol a nagɛ nyiŋ-geliŋ, aŋ ka u chu
kuori-nyuŋ-chuuluŋ a yugɛ. Ba ŋmuŋsɛ u yiriŋ hɛ
nyuŋ-chuulu-la lɛ. Nuu-kala bi yiri-la jiŋ see u titia. 13 U
laalɛ gɛri-la chaliŋ si misa nɛ. Ba kɛŋ nii-la kaa yirɛ Wia
Niiŋ Wiaa. 14 Wia-jaŋ laali-yuoroo ma laalɛ gɛri-fula-fula
biisiŋ nɛ. Ba ma jil ja-pulluŋ a tuto u hariŋ nɛ. 15 Ŋii nɛ
tokobiiŋ lii nii-la si jil jaaba niiŋ lɛ a ku lii, a kɛŋ niiŋ
woruŋ nyagaga. Tokobii-la nɛ u jaŋ kaa ta dunia niaa
kala kpu. U jaŋ kɛŋ kpaasa a kaa beŋ dunia niaa. La Ti-
ina Wia Wii-jaribakɔ kɛŋ baaniŋ nɛ dunia niaa nyuŋ. U
baaniŋ jaŋ sii ba nyuŋ woruŋ. Niaa chaliŋ jaŋ lii ari ba
si yie chagɛ tii-nɛnɛɛ liiŋ ŋii. 16 Ba ŋmuŋsɛ u yiriŋ nɛ a
hɛ gɛri-duduoŋ-la u si laala lɛ ari u naapuiŋ lɛ. U yiriŋ
nɛ ŋla: “Kuoroo kala Kuoro ari la tiinaba kala Tiina.”
17 Ŋii nɛ aŋ ka mi na Wia tiŋdaaru kubala duu chiŋ
wii-pɔsuŋ lɛ. Ŋii nɛ u faasa yirɛ diibiisi-la kala síi fi̱l wia
nyuŋ di-bolii di ba ku pɛ dɔŋɔ lɛ a dii kudiile-la Wia si
jaŋ joŋo piba. Kudiile-la jaŋ yugɛ lee-la. 18 U yirɛba di
ba ku dii kuoroo namia, ari laali-yuori-hiasiŋ namia, ari
ni-duoruŋ namia, ari janiŋ namia, ari nialiŋ si jila
namia, ari nuhuobiine namia, nialiŋ si tii ba titia ari
nialiŋ si ŋaa yosuŋ, ari nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ kala. 19 Ŋii
nɛ mi na baga ku-la ari dunia kuoroo ari ba laali-
yuoroo di ba hilime di ba yuo nii-la si jil jɔɔ-la ari u laali-
yuoroo. 20 Nii-la si jil jɔɔ-la ari u laali-yuoroo yuo dii
baga ku-la a kɛnu. Ba bira kɛŋ nii-la si nyia wiaa ari uu
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. U nɛ fa ŋaa wu-magi-
laa baga ku-la sipaaŋ a wuo nyisɛ nialiŋ ba si kɛŋ baga
ku-la yiriŋ magilɛba, ari nialiŋ síi chuɔlɛ baga ku-la
nagisiŋ ba si mɛ bil. Ba joŋ niaa deeŋba baliamiŋ a yuo
ta ba ku tuu juu Wia nyiniŋ, nyiŋ-la síi dii a nagɛ jiribiiŋ.
21 Ka nii-la si jil jɔɔ-la kɛŋ tokobii-la si lii u niiŋ lɛ kaa
kpu ni-kaanaa. Diibiisiŋ loriki ba naŋpiliŋ kala.

Nialiŋ si beŋ dunia niaa jisiŋ bui

20 Ŋii nɛ mi na Wia tiŋdaara duu lii Wia-jaŋ a ku
tuu tiŋteeŋ, a kori buɔtuo-luŋii-la boribiiŋ ari
chɔruŋ-bal kubala. 2 Ŋii nɛ u kɛŋ diŋ-la, diŋ-la fa si hɛ
dimɛ buŋbuŋ, a vɔbu bil jisiŋ bui. Diŋ-la nɛ ŋaa Sitaani.
3 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la joŋ diŋ-la a yuo hɛ buɔtuo-la lɛ a
kaa tɔ, a magilɛ buɔtuo-la niiŋ, di nuu sí wuo kaa suri.
Ba kɛŋ diŋ-la kaa tɔ duu bira sí dunia niaa nyisu, see di
jisiŋ bui-la bala. Di jisiŋ bui-la nɛ bala, ba jaŋ kɛnu puri
muapilii.
4 Ŋii nɛ mi na kuori-kpasinniŋ di niaa hɔŋ ba nyuŋ.
Niaa deeŋba nɛ Wia piba doluŋ di ba dii dunia niaa
sariya. Ŋii nɛ aŋ ka mi na niaa diŋsiŋ. Niaa deeŋba nɛ
faa bul wutitii-la Yesu fa si daga a pi niaa, aŋ pɛɛ bul
Wia niiŋ wiaa. Ŋii nɛ ba kpuba a keri ba nyusuŋ. Niaa
deeŋba-na fa bi baga ku-la ka chuɔlɛ nɛ. Ba bi ku-la ba
si mɛ u nagu maa chuɔlɛ. Ba bi baga ku-la magiliŋ kɛnɛ
ba tilliŋ lɛ koo ba nisaa lɛ. Niaa deeŋba suba, ama ba
sii suuŋ lɛ di ba di Kirisito dii kuoruŋ a beŋ dunia niaa
jisiŋ bui. 5 Nialiŋ si laa sipaaŋ sii suuŋ lɛ nɛ ŋla. Nialiŋ si
suba, ni-kaanaa bi jaŋ sii suuŋ lɛ, see di jisiŋ bui-la yie.
6 Nialiŋ si laa sipaaŋ sii suuŋ lɛ, ba bi disinniŋ kɛnɛ. Wia
jaŋ pɛba lɛ. Niaa deeŋba suu bala nɛ. Ba bira bi jaŋ
suu. Suu-lia-la ma bi jaŋ wuoba. Ba jaŋ chiŋ Wia ari

Kirisito sipaaŋ a laa niaa nyuŋ a tima piba. Ba di Kirisi-
to jaŋ beŋ dunia niaa jisiŋ bui.

Ba joŋ Sitaani hɛ nyiniŋ lɛ

7 Di jisiŋ bui-la nɛ kiele, ba jaŋ liisɛ Sitaani sarika-la lɛ.
8 U jaŋ ku lii a nyisɛ dunia niaa si hɛ tiŋteeŋ sɛmɛ-na
kala lɛ di ba yuo laaliŋ. Gɔg ari Magɔg niaa nɛ ŋii. Ba
yuga a magɛ fuoŋ niiŋ hagili-buŋbuguloo nɛ mɛmɛ.
9 Gɔg ari Magɔg niaa jaŋ duurɛ dunia kala a mu golli
lee-la Wia niaa si hɛ, ari taŋ-la Wia si cho. Ŋii nɛ nyiniŋ
lii wia nyuŋ a ku tuu dii ba kala. 10 Sitaani nɛ nyisɛ Gɔg
ari Magɔg niaa hɛ di ba yuo Wia niaa. Ŋii nɛ ba joŋu a
yuo hɛ nyiniŋ síi dii a nagɛ jiribiiŋ lɛ. Baga ku-la ari nii-
la si nyia wiaa ari uu bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
ma hɛ dimɛ. Ba jaŋ na hɛɛŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala a
kaa mu wuu.

Ba dii dunia niaa sariya

11 Ŋii nɛ ka mi na kuori-kpasi-bal ku-pula duu china.
Nuu nɛ hɔŋ u nyuŋ. Ŋii nɛ mi na di tiŋteeŋ ari wia nyuŋ
kala lɛlɛ nii-la siiŋ lɛ. Ba bira bi lee kɛnɛ. 12 Ŋii nɛ ka mi
na nialiŋ si suba, nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ kala, di ba chiŋ
kuori-kpasa-la sipaaŋ. Ŋii nɛ ba suri tenniŋ yugɛ, a bira
suri teniŋ dɔŋɔ. Miisiŋ teniŋ nɛ ŋii. Nialiŋ si kɛŋ miisiŋ
Wia teeŋ yiraa nɛ hɛ u tuɔŋ. Tenni-la dɔŋsuŋ lɛ nɛ ba
ŋmuŋsɛ nuu-kala si hɛ dunia lɛ wu-ŋaalaa hɛ. Nuu-kala
si ŋaa wiaa magɛ ŋii nɛ, ba jaŋ beŋ a ti̱mu. 13 Ŋii nɛ
mugi-baliŋ kɛŋ nialiŋ kala si suu u tuɔŋ ku lii. Nialiŋ
kala ma si hɛ lɛlɛɛ-jaŋ ari Wia nyiniŋ tuɔŋ, ba kala ku lii.
Ŋii nɛ ba beŋ tenni-la tuɔŋ a na wialiŋ kala ba si ŋaa
dunia lɛ a dii ba sariya. 14 Ŋii nɛ ba joŋ suuŋ ari lɛlɛɛ-
jaŋ a yuo hɛ nyiŋ-bal-la lɛ. Nii-la kala si jaŋ juu nyiŋ-bal-
la tuɔŋ, u suu-liamiŋ nɛ ŋii. 15 Di nuu-kala yiriŋ nɛ tuo
miisiŋ teŋ-la tuɔŋ, ba yie joŋu yuo hɛ nyiŋ-bal-la tuɔŋ
nɛ.

Wia-jaŋ falii-la ari tiŋtee-falii-la

21 Ŋii nɛ mi na Wia-jaŋ ku-falii ari tiŋtee-falii.
Buŋbuŋ kialaa kala dɛrɛ nɛ. Mugi-baliŋ kala tuo
tiŋtee-falii-la lɛ. 2 Ŋii nɛ mi na ta-falii-la Wia si ŋaa di u
lii Wia-jaŋ a ku tuu tiŋteeŋ. Taŋ-la baa yiru Jerusalɛm
nɛ. U bi disinniŋ kɛnɛ. Wia kpiɛru ari ba si yie kpiɛrɛ
haala ŋii a kaa mu pi u bala. 3 Ŋii nɛ aŋ ka mi nii nuu yi-
ikoro duu lii kuori-kpasa-la sɛmɛ a faasa bul di má bee
na, lɛɛlɛ Wia kɔ nuhuobiine teeŋ nɛ. U jaŋ hɔŋ ba tuɔŋ.
Ba nɛ jaŋ ŋaa u niaa. U titia jaŋ hɔŋ ba teeŋ a ŋiŋaa ba
Wia. 4 U jaŋ fiisɛ ba sii-liiriŋ kala ta. Ba bira bi jaŋ suu,
ba tuɔŋ bira bi jaŋ chei. Ba bira bi jaŋ yel a bira bi jaŋ
na hɛɛŋ, bɛɛ wiaa wu-binia-la kala bala nɛ.
5 Ŋii nɛ nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ bul di má
bee na, mi ŋaa kuŋ-kala birimɛ ku-falii nɛ. Ŋii nɛ u bira
bula pimi di mi ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba u si bula, bɛɛ
wiaa ba kala ŋaa wutitii nɛ. Niaa jaŋ wuo laaba dii. 6 Ŋii
nɛ u bula pimi a bul, "Wii-kala dɛrɛ nɛ. Mi nɛ ŋaa Alifa
ari Omega. Mi nɛ ŋaa nii-la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ ari
nii-la si jaŋ hɛ dimɛ dunia didɛriŋ. Nii-la kala lii-nyua-
suŋ si kɛnɛ, mi jaŋ ŋaa lii-la si pi niaa miisiŋ pu pɛi.
7 Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani jaŋ na kiaa deeŋba
kala. Mi jaŋ ŋaa u Wia, u ma jaŋ ŋaa mi bii. 8 Ama nial-
iŋ si ŋaa fawuluba, ari nialiŋ si bi yarida kɛnɛ, ari disiŋ
ŋaaraa, ari ni-kpuuraa, ari nialiŋ síi ŋaa wu-liiliŋ, ari
nialiŋ si kɛŋ daalusuŋ aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ari vui-
kpaaraa, ari nialiŋ kala síi nyia wiaa, ba jaŋ joŋba hɛ
nyiniŋ síi dii a nagɛ jiribiiŋ. Ba jaŋ suu suu-liamiŋ nyiŋ-
la tuɔŋ."

Jerusalɛm falii-la

9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si kori gbaŋsiŋ balipɛ-
la si suo ari nyanyal-bɔmɔ-la balipɛ ku bula pimi di mi
kɔ, duu dagɛmi haal-la Pie-bie-la si jaŋ jaa. 10 Ŋii nɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la ku hɛmi lɛ, ka u joŋmi kaa jil peel-bal kubala
nyuŋ. U leŋie nɛ woruŋ. Ŋii nɛ u dagɛmi taŋ-la si bi
disinniŋ kɛnɛ baa yirɛ Jerusalɛm. Wia leŋ u lii Wia-jaŋ
kuu tuu tiŋteeŋ. 11 Taŋ-la pullɛ ari Wia si pullɛ ŋii, a tu-
tul ari naŋkpachil-zɔŋŋɔɔ ŋ si bi na tɛtɛ, a bira tutul ari
tabiiŋ si nagɛ beenaŋtirɛ. 12 Taŋ-la kɛŋ kɛrɛ-bal kubala.
U leŋie nɛ woruŋ a kɛŋ boiŋniiriŋ fii ari balia a golli.
Wia tiŋdaaraa fii ari balia chiŋ boye-la lɛ, ka ba ŋmuŋsɛ
Iziral naabalimaba fii ari balia-la yiraa hɛ boye-la lɛ.
13 Taŋ-bubuɔŋ ari taŋ-nyuŋ kɛŋ boyee batori batori, ta-
sɛsiŋ ma kɛŋ batori batori. 14 Kɛrɛ-la geŋtine ba bil
tabiaa fii ari balia nɛ. Tabia-la lɛ ba ŋmuŋsɛ Pie-bie-la
naŋzɔɔba fii ari balia-la yiraa nɛ hɛba lɛ.
15 Wia tiŋdaari-la si bul wiaa mi teeŋ kori sɛlimɛ daaŋ
nɛ duu kaa magisɛ ta-bal-la ari u boiŋniiri-la ari u
kɛrɛsiŋ. 16 Taŋ-la jaliŋ ari u duomuŋ kala magɛ dɔŋɔ nɛ.
Ŋii nɛ u magisɛ taŋ-la ari sɛlimɛ daa-la duu ŋaa meel-
daasiŋ bui ari zɔ-banɔŋ. U duomuŋ ari u jaliŋ ari u
leŋiŋ kala magɛ dɔŋɔ nɛ. 17 Wia tiŋdaari-la magisɛ taŋ-
la kɛrɛ-la ma nɛ. U leŋiŋ ŋaa naakieliŋ mahiŋ batori ari
fii ari balia nɛ. Nuhuobiine síi magisɛ kiaa, ŋii titia nɛ
Wia tiŋdaari-la ma magisɛ. 18 Ba kɛŋ tabii-pulluŋ nɛ saa
kɛrɛ-la, aŋ ka taŋ-la kala ŋaa sɛlimɛ, a kala chaanɛ a
nagɛ beenaŋtirɛ. Kuŋ-kala tuo u lɛ. 19 Taŋ-la kɛrɛ-la
geŋtine-la tabiaa kala ŋaa tabii-zɔmɔ nɛ a tutul.
Buŋbuŋ kua yiriŋ nɛ jasipa, liamiŋ kua ma yiriŋ nɛ
saafaya, torimuŋ kua ma yiriŋ nɛ agɛt, nɛsɛmiŋ kua
ma yiriŋ nɛ ɛmɛralidi, 20 nɔŋ kua yiriŋ nɛ ɔnis, dumuŋ
kua yiriŋ nɛ kaanɛliaŋ, pɛmiŋ kua yiriŋ nɛ kirasɔlati,
chorimuŋ kua ma ŋaa bɛril, nibimiŋ kua ma yiriŋ nɛ
topas, fiimiŋ kua yiriŋ nɛ kirasɔpilis, fii ari kuŋ kua yiriŋ
nɛ jasinis, ka fii ari baliamiŋ kua nɛ yiriŋ nɛ amɛtis.
21 Boye-la fii ari balia kala ŋaa tabii-tulaa nɛ. Boi-kala
ŋaa tabii-tulii kubala nɛ. Taŋ-la woŋbiiŋ ŋaa sɛlimɛ nɛ,
kuŋ-kala tuo u lɛ a kala tutul ari beenaŋtirɛ.

22 Ŋii nɛ mi beŋ taŋ-la tuɔŋ a bi Wia-dia kala na dimɛ.
Taŋ-la niaa níi chuɔlɛ la Tiina Wia Wii-jaribakɔ ari Pie-
bie-la lee-kala. Ba Wia-dia nɛ ŋii. 23 Taŋ-la bira bi wii-pɔ-
suŋ ari chɛnɛ ka chɛ, bɛɛ wiaa Wia tula nɛ ŋaa ba pulu-
muŋ. Pie-bie-la nɛ ŋaa ba chaaniŋ. 24 U pulumuŋ lɛ nɛ
dunia niaa kala jaŋ vɛŋ. Ka dunia kuoroo kala jaŋ kɛŋ
ba ku-zɔŋŋɔɔ kaa juu dimɛ. 25 Ba bi jaŋ kɛŋ taŋ-la boy-
ee kaa tɔ wiihɛyɛ. Titaŋiŋ paala tuo dimɛ. 26 Tiŋteyee ni-
aa kala jaŋ kɛŋ ba ku-zɔŋŋɔɔ ari ba kuori kiaa kaa juu
dimɛ, 27 ama kuŋ-kala si kɛŋ disinniŋ, koo nii-la kala si
ŋaa ni-bɔŋ, koo wu-nyiaru kala bi jaŋ juu taŋ-la, see
nialiŋ Pie-bie-la si ŋmuŋsɛ ba yiraa hɛ miisiŋ teŋ-la lɛ
nɛ jaŋ juu dimɛ.

22 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bira dagɛmi fuo kubala.
Fuo-la liiŋ níi pi niaa miisiŋ. Lii-la kala pulla chila
chila a nagɛ beenaŋtirɛ. Lii-la pɛllɛ lii Wia ari Pie-bie-la
kuori-kpasa-la teeŋ nɛ, 2 a pɛllɛ to ta-bal-la tu-
tuɔbaaniŋ, ka tiisi-la si kɛŋ nɛnɛɛ síi pi niaa miisiŋ chiŋ
fuo-la cholluŋ balia-la kala. Tiisi-la yie nɛŋ nɛŋ-yiriba,
baa tɔrɛ chɛnɛ kala. Tiisi-la pipaariŋ nɛ ba kaa vivaarɛ
tiŋteye-la niaa. 3 Kuŋ-na kala Wia síi ŋmiɛsa hɛu lɛ tuo
ta-bal-la tuɔŋ. Ama Wia kuori-kpasa ari Pie-bie-la kpasa
jaŋ hɛ lee-la, ka u tiŋtinnaa chuɔlu. 4 Ba jaŋ na u siaa,
ka u yiriŋ hɛ ba tilliŋ lɛ. 5 Taŋ bi jaŋ biri dimɛ. Ba bi
chaaniŋ koo wii-pɔsuŋ pulumuŋ chɛ dimɛ. La Tiina Wia
nɛ jaŋ ŋaa ba pulumuŋ. Ba nɛ jaŋ beŋ dunia a kaa mu
wuu.

Yesu si duu jaŋ kɔ lɛɛlɛ

6 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bira bula pimi di wiaa deeŋba
ŋaa wutitii nɛ, di niaa jaŋ wuo laaba dii. Di la Tiina Wia,
nii-la si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a pi nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ timu duu ku bul wialiŋ si jaŋ ŋaa lɛɛlɛ
a pi u tiŋtinnaa. 7 Yesu si, “Má bee na, mi jaŋ kɔ lɛɛlɛ.”
Nialiŋ síi to wialiŋ ba si bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a
hɛ teniŋ deeŋ tuɔŋ, Wia jaŋ pɛba lɛ.
8 Mi-na Jɔɔŋ, mi nɛ nii-la si nia aŋ pɛ na wiaa deeŋba
kala. Mi si nia aŋ naba ŋii, mi tuu kpirimi Wia tiŋdaari-
la sipaaŋ, nii-la si dagɛmi wiaa deeŋba kala, a chuɔlu.
9 Ŋii nɛ u bula pimi di mi sí ŋii ŋaa, di la kala ŋaa tiŋtin-
naa a tima pipi Wia, la di nialaa kala síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari nialiŋ kala síi to wialiŋ si hɛ
teniŋ deeŋ tuɔŋ. U bula pimi di mi chuɔlɛ Wia.
10 Ŋii nɛ u bira bula pimi di mi sí wiaa deeŋba ba si
bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a hɛ teniŋ deeŋ lɛ kaa faa.
U bi jaŋ dieni, ka wialiŋ ba si bula ŋaa. 11 Ŋii wiaa má
leŋ di ni-bɔŋŋɔɔ kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, di
nialiŋ si kɛŋ disinniŋ ma kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a ŋiŋaa disin-
niŋ, di ni-zɔŋŋɔɔ ma kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ,
di tuɔ-pul tiŋŋaa ma kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a ŋiŋaa tuɔ-pul
wiaa.
12 Yesu si, “Má bee na, mi jaŋ kɔ lɛɛlɛ, mi jaŋ ku ti̱ŋ
nuu-kala. Nuu-kala si tima magɛ ŋii, ŋii titia nɛ u jaŋ
laa u time. 13 Mi nɛ ŋaa Alifa ari Omega, mi nɛ ŋaa nii-
la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ ari nii-la si jaŋ hɛ dimɛ dunia
didɛriŋ. Mi nɛ ŋaa di-suomuŋ, mi nɛ ŋaa di-dɛriŋ maa.”
14 Nialiŋ síi to Wia wiaa, Wia jaŋ pɛba lɛ di ba wuo na
woŋbiiŋ a to ta-bal-la boiŋniiree juu, a wuo dii tia-la síi
pi niaa miisiŋ nɛnɛɛ. 15 Ama ni-bɔŋŋɔɔ jaŋ chiŋ taŋ-la
jeeŋ hariŋ. Nialiŋ wu-ŋaalaa si nagɛ vahiŋ, ari nialiŋ si
kɛŋ daalusuŋ a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ari nialiŋ síi ŋaa wu-
liiliŋ, ari nialiŋ síi kpu niaa, ari vui-kpaaraa, ari nialiŋ
kala si cho wu-nyiariŋ aa nyia wiaa, ba kala jaŋ chiŋ
taŋ-la jeeŋ hariŋ.
16 Ŋii nɛ Yesu si, “Mi nɛ tiŋ mi tiŋdaara duu kɔ ma
teeŋ a bul wiaa deeŋba pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a
hihilimi lee-na kala. Mi ŋaa Devit dia niaa geŋtine nɛ
aŋ pɛ ŋaa Devit doho nuu. Mi nɛ ŋaa nanyualuŋ.”
17 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ari haal-la Pie-bie-la síi chɛ
duu jaa bula pi niaa a bul, “Má kɔ. Nuu-kala si nia, má
leŋ duu kɔ. Nuu-na kala lii-nyuasuŋ si kɛnɛ, uu kɔ. Nii-
la kala si cho duu nyua lii-la síi pi niaa miisiŋ aŋ sí kuŋ-
kala ti̱ŋ, uu kɔ a nyua lii-la.”

Wu-kaanaa

18 Mi-na Jɔɔŋ chɛ di nuu-kala si nii wiaa deeŋba ba si
bula hɛ teniŋ deeŋ tuɔŋ, di ba kɛŋ ba titia woruŋ ari
wiaa deeŋba lɛ. Di nuu-kala nɛ kɛŋ wii pɛ wiaa deeŋba
lɛ, Wia ma jaŋ joŋ nyanyal-bɔmɔ-la ba si daga teniŋ
deeŋ tuɔŋ a dɔgisɛ u tiina. 19 Di nuu-kala ma nɛ liisɛ
wiaa deeŋba kuŋ ta, Wia ma jaŋ liisɛ u tiina ta. U bi jaŋ
puu woŋbiiŋ duu na kialiŋ ba si ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ
tuɔŋ. U tiina bi jaŋ wuo dii tia-la síi pi niaa miisiŋ nɛnɛɛ.
U bira bi jaŋ juu taŋ-la Wia si liisa tuɔŋ maa.
20 Nii-la síi dagɛ wiaa deeŋba Wia si dagu bul duu kɔ
nɛ lɛɛlɛ. La Tiina Yesu, kɔ. Ami.
21 La Tiina Yesu lahɔrimɔ lɛ, Wia niaa kala jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa. Ami.